

IACOBI PONTANI DE SOCIETATE IESV

IN P. OVIDII NASONIS POETARVM INGENIOSISSIMI, TRISTIVM, ET DE PONTO LIBROS

NOVI COMMENTARII.

ITEM

HORTVLI OVIDIANI, id est, SENTENTIAE ET PROVERBIA, EX QVOTQVOT POETÆ MONVMENTIS AB EODEM CONQVISITA, IN LOCOS COMMVNES REDACTA, ET COMMENTATIONIBVS EXPLICATA.

Cum INDICE rerum & verborum copiosissimo.

Cum gratia & priuilegio Cæsareæ Maiestatis.

INGOLSTADII, Ex Typographeo ADAMI SARTORII.

ANNO DOMINI M. DC. X.

SERENISSIMO PRINCIPI WLADISLAO, SIGISMVNDI III. POLONORVM, SVECORVM, &c. REGIS FILIO, REGNORVM SVECIÆ, GOTTHIÆ, VANDALIÆ HÆREDI,

JACOBVS PONTANVS E SOCIETATE IESV S. P. D.

INGRESSVM te pronuper annum ętatis ſextumdecimum, VVladiſlae Princeps, florentemq; doctrinis liberaliſsimis: nec illis modò communibus, atq; mediocribus, verumetiam maximis, quæq; reconditis, abditisque è fontibus hauriuntur (id quod in regia progenie, & in prima iuuentute quomodo perrarum eſt, ita permirum videri ſolet) & ordinis noſtri inde vſque à teneris amantiſsimum affari cōſtitui, ac ſimul donare, dedicare, conſecrare tibi munus quoddam litterarium, cultu exteriore haud ſumptuoſum ſanè, argumento mœſtum ac lugubre: quippe lamentationibus, & lacrymis refertum, ob auctoris ſui exilium, à dulci patria remotiſsimum ac duriſsimum: in quo tamen iucunditatē, intermiſtamq; tantæ mœſtitudini dulcedinem multis locis minimè deſideres: eruditione præclarum: ingenio, orationis vbertate, copia ſingulare. Quod quidem tu, cui cum tot regalibus à Deo in te profectis ornamentis, præſtantis quoque iudicij maturitas adeò maturè conceſſa eſt, cum iudicaſti antea, tum ex hiſce noſtris

qualibuſcunque tandem explanationibus amplius iudicabis. Etenim de ingenij tui celeritate incredibili, de memoria tenacisſima, de ardore diſcendi præcipuo quid ego memorē, quando qui tibi ab inſtitutionibus artium ſunt, aut fuerunt, iſtæc in te admiratione ſumma, luculentisque teſtimoniis proſequuntur? Iam illa virtutis indoles, illa de te exſpectatio, quam apud ciuitates ac populos concitaſti quanta eſt? Quæ virtus in Principe Chriſtiano prima, cæterarumque baſis, ac fundamentum definitur, inſignis, puta, aduerſus ſanctiſsimum Numen, & beatos cælites religio, hanc tu, ceu ſponſam auguſtiſsimam, *illius æterno deuinctus vulnere amoris* aſſumpſiſti, pedem vtique ponens in veſtigiis Parentis religioſiſsimi, cuius conſilia, & cogitationes omnes domi belliquè vni Deo complacendi voluntate atq; ſtudio diriguntur. Eiuſdem beneficentiam egentes; lenitatem commendant ſontes: manſuetudinem victi diligūt: moderationem, ſapientiam, in aſperis æqua mente perpetiendis tolerantiam, in arduis, ac periculoſis aggrediundis fortitudinem, in dictis factiſque conſtantiam vniuerſi ſuſpiciunt. Quem horribilibus licet fluctibus, & procellis iactatum diuina prouidentia tutatur, & regit, ſemperq; propemodum ſecūdiſsimo flatu ad optatos exitus prouehit. Ego vero nihil illum ſic delectare, conſolariq; exiſtimo, vt quod te, VVladiſlae, filium iure chariſsimum partim iam intuetur, partim aliquando, cum nimirum ætas confirmata virum te reddiderit, perſimilem ſibi futurum rectè auguratur: idemque nos maiorem in modum confidimus, quandoquidem de tua mirifica pietate, de elegantia, & ſuauitate morum, de induſtria, grauitate, prudentia, comitate, & affabilitate ſermonis, de ingenuitate, candoreque didicimus. Et profectò, candoris, quem dixi, haud fallax indicium, quod à quopiam forte offenſus, non diſsimulas: cauſſam quodā tempore ſciſcitantibus confeſſus; quoniam exprobrata ſtatim culpa, ſtatim quoque iram & dolorem eiicere ſoleas potius, quàm eo diu in præcordiis coquendo, nec concoquendo, eius puniendi occaſionem exſpectare. O vocem excelſi, & vindictæ contemptoris animi, qua quidem apud homines non reperitur vlla res difficilior; cum ſit ita natura comparatum, quod ſcripſit Seneca, vt altius iniuriæ

quàm merita descendant: & hæc citò defluant: illas tenax memoria custodiat. Vocem omnino regiam, tametsi à quorundam regum consuetudine abhorrentem; illorum nempe, quos apud Homerum Calchas vates ait læsos tacere, perinde quasi iram & furorem eo ipso die posuerint: sed interim vlciscēdi cupidinem fouere in sinu, dum eam per opportunitatem satiare queant. Huiuscemodi ἀμνησικακία iniuriarumque voluntaria obliuio, quantopere ad ciuium beneuolentiam alliciendam, atque ad regna constabilienda proficiat, nuntia vetustatis historia, te satis, opinor, docere potuit: ex cuius frequēti tractatione conceptum tibi censuerim hunc, quem præ te fers, militarem spiritū. Quam enim cupidè cum militibus de castris, aciebus, conflictibus, obsidionibus colloquia instituis? Ac nisi te Patris reuerentia, & auctoritas abstineret, vt ipsemet testificatus es, nequaquam dubitares correptis armis, expeditus in equo medium in certamen ruere, & quamuis adolescens virilis audaciæ facinora perpetrare. Macte virtute. Interea te artibus pacis ac togæ sociabus imbuendum, expoliendumq; committe, dum ad Rempublicam accedas, & quæ Deus voluerit gubernacula capessas: atque ad remittendum & recreandum animum studiis defessum, nonnunquam in Hortulos Ouidianos, à me hisce Commentariis subiunctos descende, eorumq; puluinulos florum pulcherrimorū, herbarumque bellè virentium, ac mirè fragrantium diuersitate consitos contemplare, indeque quod potissimum arriserit, ad vsum iucundum decerpe. Sed nihilominus identidem memento, quorum Regum, ac Principum nepos, & pronepos sis: qui cum omni virtutis genere, tum bellicis quoque laudibus familias suas illustrarunt, & de hostibus, ac gentibus à vera pietate alienis, duce & auspice Christo trophæa plurima statuerunt. Quod reliquum est, SOCIETATEM IESV, quam Parens optimus ac benignissimus vnicè charam habet, quamq; plurimi pendit, & beneficiis ac prærogatiuis cumulare non desistit, tu similiter, vt hactenus, diligere & amplexari ne desine.

Sic te intacta Parens, & diuorum Induperatrix,
Spes nostri generis, decus, & fidissima custos
Aspiciens, tua vota pias demittat in aures:

Quemq́ suo fudit latitantem in corpore sancto
Rerum effectorem tribuat tibi semper amicum.
Sic vbi fatales Genitor transmiserit annos,
Et meritis grauis ætherium penetrarit olympum,
Sponte sua dedat tibi sceptra Polonicus orbis,
Aurataq́ caput cingat regale corona,
Promptus & accipiat quæ non dabis aspera iura.
Sic sub te redeant priscum tua sæcula in aurum.
Terrarum domini sic te venerentur, amentq́ue;
Moribus & vita sic consectentur euntem.
Sic hominum armatas ducentem forte cateruas,
Iustaq́ non timida miscentem prælia dextra,
Siderei fratres, pictis exercitus alis
Vallatum seruent, & apertis funera campis
Edentes, faciant lætos agitare triumphos.
Sic tibi Mæonidæ, sic dentur mille Marones,
Qui magno ore sonent magnum tua facta per orbem,
Facta quibus regum priscorum inuiderit ætas.
Post, vbi longinqui confractum viribus æui,
Et captum letho soluet sua debita corpus,
Cælestûm fælix numerum, cælestibus ipsis
Cultori bona parta suo gratantibus, auge.

Augustæ Vindel. Anno M. DC. X.
Idib. Iulij.

AD SERENISSIMVM REGEM SIGISMVNDVM.

QVis, SIGMVNDE, tibi Superos neget esse propinquos,
Omnia contulerint cum sua dona tibi?
Si spectem pectus, sapientia regnat in illo,
Iessæus nobis vt videare nepos.
Si spectem frontem, maiestas possidet illam,
Qualis in Atridis, atque in Achille fuit.
Æqua tibi mentem cum Relligione, Fideque
Occupat, æterno iure beatq; Themis.
Larga manus largis implet tot messibus Iros,
Vt nequeant, quid sit scire, maligna fames.
Mille calent aræ, monimentáque regia mille,
Ad Diuûm mittant quæ tua vota patrem.
Publica cùm tristes iugulat sententia sontes,
Arbiter es miseris tristior ipse reis.
Acceptum vicisse refers, & vincere Christo,
Cuius ab experta spes tua pendet ope.
Numen adest sese reuerentibus: omnia possunt,
Numine qui norunt se sine posse nihil.

MATT. RADER. S. IESV.

DE SERENISSIMO PRINCIPE VVLADISLAO.

PHœbus & Alcides Gemini duo sidera Diui
Alcides armis, Phœbus at arte potens
(Ille senescentis veris, subeuntis at iste
Æstatis pars est, finis hic, iste caput)
Dum WLADISLAI ter fausta genethlia cernunt,
Amphitryoniades, hic meus inquit, erit.
Contrà, cum Gemini simus Latoius inquit,
Tam meus hic flos est regius, atque tuus.
Vota valent: iuuenem Musæ Phœbo artibus æquant:
Alcidæ æquabit non ita longa dies.

Idem.

In eundem.

Si vates exul superas remearet ad auras,
Et noua magnanimi cerneret ora Ducis,

Diceret,

Diceret, ô dominam qui rexti legibus vrbem,
Dure vale Octaui, Romáque tota vale.
Me tenet augusta modo WLADISLAVS in aula,
Ista mihi patrio dulcior aula solo.

Idem.

OVIDIANÆ LACRYMÆ.

TAm claras Phaëtontiæ sorores
Non flerunt lacrymas, nurus Latina
Quas ornatibus addidisse gaudent.
Nec tales Saba turis ipsa guttas
Stillauit, neque balsami liquores
Sudarunt Syrij vireta campi:
Quales in Scythicis iacens pruinis
Effudit sine fine lacrumando
Infelix nimium poëta noster.
Nec tam dulce Charis venusta risit,
Quam Peligna Camœna dulcè luxit.
Hi luctus genuere mille Phœbos:
Hi fletus peperere mille fontes,
E queis pocula totus hausit orbis.
Plus Euxina tibi dat ora Naso,
Quam mundi caput, vrbiumq; Roma.
Hic te prospera sors ad ima mersit:
Illic ferrea sors ad astra vexit.

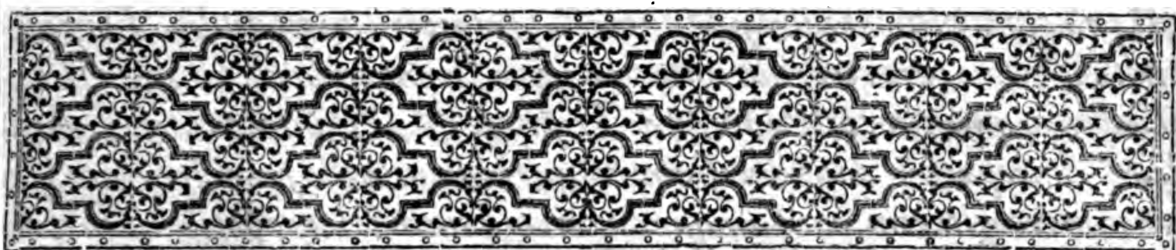
Idem.

FACVLTAS R. P. PROVINCIALIS.

Commentarios nouos IACOBI PONTANI nostri, in Ouidij libros Tristium, & de Ponto; item eiusdem Hortulos Ouidianos cum commentationibus, ab aliquot Patribus Societatis nostræ lectos, & probatos, ego THEODORVS BVSAEVS, Societatis IESV per Germaniam superiorem Præpositus Prouincialis, pro potestate mihi à R. P. N. CLAVDIO AQVAVIVA Societatis Præposito Generali concessa, excudi permitto: & ad fidem rei faciendam subsigno, & subscribo. Actum Ingolstadij, die Iunij 27. M. DC. X.

THEODORVS BVSAEVS.

LECTORIBVS.

CVm in omnibus pæne rebus magna sit antiquitatis auctoritas, magna veneratio, magna sæpe vtilitas, magna in multis commoditas, id maximè in vniuersitate litterarum elucet. Cuius si genera singula seorsum, & vnà eos qui in iisdem elaborarunt, considerare voluerimus, semper ab ætatis nostræ memoria remotiores nescio quomodo, si non scriptorum mole, ac librorum numero (quanquam & his interdum) at certè eorundẽ singulari quadam vi, ac virtute, & efficacitate, quasi in radice, ac semine posterioribus præstitisse ac præluxisse iudicabimus. Quid enim in his aut ingenio tam exquisitũ, aut eruditione tam perfectũ, aut sermone tam quadratum, & politum, aut vlla ratione tam admirandum, vt non à veteribus multò antea occupatum, & vel plenè pertractatum, vel saltem inchoatum, & lineis suis deformatum, & quodammodo præpictum videatur? Longum nimis sit ire per exempla. Hoc vtique citra cuiusquam inficiationem statuere possumus, ab illorum fontibus nostros dimanasse riuulos. Illos pomiferas conseuisse arbores: nos earum fructus decerpsisse. Illos seminasse, nos messuisse. Quod cum ita sit, haud scio an vni omnium optimè de artibus, & scientiis, deq; earum studiosis, & alumnis mereantur, qui auctores antiquos recensere, emendare, scholiis, notis, obseruationibus perpetuis declarare, commentariis exponere, collationibus locorum aliunde petitorum, & modis denique quibuscunque illustrare, quàm ipsi sua procudere, palamq; proferre, (quod sine illorum opibus nequeunt, è quorum officinis extiterunt) potius aggrediuntur. In quo curriculo cum superioribus temporibus sat multos, tum verò hisce nostris plurimos cum excellentia desudasse videmus. Mitto alios, & ad institutum meum descendo. Poëtas latinos, si nondum omnes, primores tamen explicatos, & illustratos habemus, inprimisq; omnium velut dictatores, & archistrategos Horatium & Virgilium; in quem nos quoque annis abhinc XIV. ex lectissimis cuiusque ordinis scriptoribus explanandum, immo etiam illustrandum, & nostris item adiumentis, ac paraphrasibus ornandum non segniter studium impendimus. Quos quidem labores meos nimiopere vellem à me recognitos, pluribusq; locis meliores effectos in Germania, atque adeo Augustæ rursum edere datum fuisset. Nam

in Gallicana editione nihil additum est, præter errata, vt audio. Longo interuallo postea cum recogitarem mecum, quod nemo ignorat, nihil ferri Commentariorum in libros P. Ouidij de Tristibus, & de Ponto, præter Merulæ, & Amerpachij (de quibus suum cuique iudicium esto) cum, inquam, istuc mecum recogitarem, caussamq́ indagarem, inuenisse hanc potissimùm visus sum, quod aperti admodum, & cuiuis ludimoderatori ad explicandum faciles putarentur: eruditi autem, & elegantioribus litteris imbuti homines in obscurioribus, & difficilioribus ingenia sua exercere, indeq́ laudem sibi comparare præoptarent; vt in Plauto, Terentio, Virgilio, Horatio, Catullo, Tibullo, Propertio, Statio, Martiale exercuerunt, & compararunt. Veruntamen nostra legentibus constabit, vt arbitror, nec tam plana, & obuia in hisce poëmatis reperiri omnia; & inesse locos propemodum infinitos eiusmodi, vt ad eos interpretandos, & illuminandos quantumuis à doctrina instructum operam, & industriam suam applicare non dedecuerit. Id quod non pauci separatim in Variis, subseciuis lectionibus, Miscellaneis, Annotationibus, Criticis, Racemationibus, & quocunque tandem vocabulo genus illud lucubrationum suarum inscripserunt, egregiè præstiterunt: quorum diligentia nobis quoque suppetias venit. Sed cum hodie in auctoribus ad nostra hæc mitiora studia pertinentibus interpretandis alij soleant esse curti, ac perbreues, nec tam verbis, quam nutibus quasi, & signis rem explanare, & admonere magis iam intelligentes, quam docere nescientes: alij admodum prodigi, corradentes omnia, non quæcunque dici debent: sed quæ propter rei affinitatem dici possunt, & cornucopias conficientes, lectoremq́ defatigantes: ego sic me institui, vt neque immodicam breuitatem consectando mancus, & obscurus: neque immoderatam longitudinem affectando, & permulta non necessaria inculcando onerosus, & molestus fierem, & illud Callimachi audirem. τὸ μέγα βιβλίον ἴσον τῷ μεγάλῳ κακῷ, *magnum librum esse velut magnum malum. In symbolis prudens lector quid spectauerim videt, & ideo longitudini facilè ignoscit. Etsi persæpe hìc aspersi, quæ ad doctrinam cumulatiorem faciunt, etiamsi ad sententiam poëtæ percipiendam præcisè non requirantur. Et id boni interprêtis officium esse sentio, vitare siccitatem, & ieiunitatem, ne glossas duntaxat scribere, & Hecates cœnam potius vt pauper caupo apponere, quam aliquanto instructioribus epulis, vt liberalis conuiuator, conuiuam suum accipere existimetur. Hæc in hosce Commentarios præfationis loco dicenda mihi putaui. Cum porrò ex tot scriptis Ouidianis tres sint partes potissimæ, studiisq́ humanioribus vtilissimæ, ac necessariæ, Tristes, & de Ponto (quam vnam partem facio, materia enim nihil differunt) Fasti, Metamorphoses, iam pridem mecum voluto, qua via, quæ vtrobique honesta, meo labore explanata cum studiosis communicare queam. Tu bone, & hone-*

IN P. OVIDIVM NASONEM PRODIDAGMATA.

SERVANDVM est nobis quoque sollemne, auctores, ac poëtas præsertim, interpretantium; qui in vestibulo Commentariorum suorum de vita Poëtæ disserunt. Cùm autem à diuersis iam de Ouidij vita, & moribus, carminibus quoque, ex poësi eiusdem ad testificationem productis explicatum sit, inde quantum videbitur assumemus, & à nobis aliquot locis aucta, nostro arbitratu per locos communes distribuemus. Hoc amplius, etiam alia Prolegomena, seu Prodidagmata adiiciemus, quibus Lectori quasi viam muniamus, eumque tantò libentiorem, & ad hæc, quæ in publicum damus, vtilius euoluenda instructiorem efficiamus.

INDEX CAPITVM.

CAPVT PRIMVM.

Vita Poëtæ.

Patria, genus, tempus natalitium.

ORTVS est Sulmone (cui oppido Solymus, vnus de Æneæ Troiani comitibus nomen dedit) in Pelignis, quorum hæc tertia fuit vrbs. Peligni siquidem in Confinienses, Superequanos, Sulmonenses secernebantur. Testatur hæc ipse: prius quidem hoc disticho.

Mantua Virgilio, gaudet Verona Catullo:
Pelignæ gentis gloria dicar ego.

Posterius illo:

Me pars Sulmo tenet Peligni tertia ruris:
Parua, sed irriguis ora salubris aquis.

Est autem prognatus loco equestri, in familia vetustissima Nasonum (quorum princeps & caput à magnitudine nasi, sicut alij ab aliis membrorum vitiis Romano more nuncupati sunt, vt Labeones, Frontones, Valgi, Vari, &c. qua de re Alex. ab Alex. lib. I. cap. 9.) XIII. Kal Apriles, quinquatriis, quibus diebus Mineruæ sacra Romæ celebrabantur, Hirtio & Pansa Coss anno nimirum ab V. C. decimo supra septingentesimum. De domus suæ nobilitate, censuque mediocri gloriatur lib. 2. Trist. his verbis.

Illa nostra die, qua me malus abstulit error,
Parua quidem periit, sed sine labe domus.
Sic quoque parua tamen, patrio dicatur vt æuo
Clara, nec vllius nobilitate minor.
Et neque diuitiis, nec paupertate notanda est:
Vnde sit in neutrum conspiciendus eques.

Vna & eadem luce Tibullum, similiter equestris ordinis, & poëtam, & elegiacum poëtam esse genitum literis proditur. Fratrem habuit se grandiorē natu mensibus duodecim: qui forensem sectatus eloquentiam, confecto ætatis anno vicesimo ex humanis concessit.

3.lib.4.Trist.quæ viciſſim maritum amauit ardentiſſimè, exuliq́ue fidem ſeruauit conſtantiſſimè; quod cùm ex iiſdem, tum ex aliis deinceps elegiis perſpicitur. Perillam poëtriam ex hac tertia vxore filiam habuit. Ad quam extat eleg.7.lib.3. Altera an ex prima, an ex ſecunda, cum in exilium truderetur, in Africa erat. Ex filia ſe bis auum factum alicubi narrat. Genuiſſe plures liberos, videntur probare quæ ſunt in 1.Triſtium eleg.3. niſi (quod probabilius eſt) nepotes intelligat.

Sæpe eadem mandata dedi, meq́; ipſe feſelli,
Reſpiciens oculis pignora chara meis.

Et in 3.eleg.11.

Vtq́; ſit exiguum pœna, quod coniuge chara,
Quod careo patria, pignoribusq́; meis.

Exilium, obitus, ſepulcrum.

Dum ageret annum quinquageſimum, menſem ſextum, IV.Id. Decembris, ſiue egreſſus annum ætatis LII. vt docet Illuſtrator Euſebij, anno imperij Auguſti circiter altero, & quinquageſimo, ab eodem Principe in Pontum, ſiue Scythiam Europæam, Tomos oppidum (caſtellum ipſe nominat) relegatus eſt. Eius relegationis, ſiue exilij duas fuiſſe cauſſas, ipſemet pluribus locis affirmat; carmen, id eſt, libros de arte amandi; & errorem, id eſt, viſum à ſe aliquid per imprudentiam, & caſu, ſeu fortuitò. Quippiam obſcœnum vidiſſe, omnes docti conſentiunt. Quid illud fuerit, adhuc ſub iudice lis eſt, & in eo diſputare, eſt otio abuti. Auguſtus ſanè, ab Ouidio illud turpitudinis, quidquid tandem fuit, ab Auguſto ipſo, vt creditur, perpetratum, quanquam nō dedita opera viſum, tam acerbè tulit, vt miſerum, & inſontem (licet ipſe, quò facilius exilium tolerabilius conſequatur, ſæpe reum ſemet faciat) in remotiſſimas terras eiiciendum putauerit. Et hanc veram, atque vnicam exilij cauſſam extitiſſe, illam aliam de libris amatoriis prætextam duntaxat, ſunt qui exiſtiment. Sæpe tamen admiratio me inceſſit, curnam, ſi viſum illud diuulgari ab homine metuebat, vt apparet, non eum vita magis, quàm exilio multare voluerit. An id eius humanitas, quæ ſumma fuit, & æquitas non eſt paſſa? Credo equidem. Quare eleg.3.lib.1.de Ponto hunc in modum ſcribit.

Sed neque cur morerer, quidquam mihi comperit actum,
Nec minus infeſtus, quam fuit, eſſe poteſt.

Contrà, fuiſſe plus, quàm errorem, ſeu erroris nomine tantum velari illud alterum crimen, facit ipſe affirmantem Amorem 3.de Ponto eleg.3.his verſibus.

Vtq́; hoc, ſic vtinam defendere cætera poſſes,
Scis aliud, quod te læſerit, eſſe magis.
Quidquid id eſt (neque enim debet dolor ipſe referri)
Non potes à culpa dicere abeſſe tua.
Tu licet erroris ſub imagine crimen obumbres,
Non grauior merito iudicis ira fuit.

Et hanc eſſe cauſſam reor, quod nonnunquam etiam ipſam mortem ſe commeruiſſe confitetur: niſi quis & hoc permouendi Auguſti, & adulatoriè magis dictum exiſtimabit. Quam infælici, horrida, & inhoſpita regione exularit, ex Triſtium, & de Ponto libris non vno loco videre licet. Vnde non ſemel meliorem, minusq́ue infeſtum locum rogat, nec impetrat. Tomitani, quibuſcum vixit annos VIII. potius, & dies aliquot, vt Euſebianus Corrector oſtendit, tametſi barbari, & immanes, ſingulari illum amore, ob candorem vitę, & ingenium dilexerunt, atque renitentem etiam publicitus coronarunt. Vide eleg.9.lib.4. de Ponto. Diem poſtremum expleuit anno ætatis ſeptimo & quinquageſimo, menſe nono Kalend. Ianuarij, quo die & T. Liuium Romanæ hiſtoriæ principem vita defeciſſe quidam auctores ſunt (quod pro falſo ducit quem ſupra bis nominaui, nam, vt ille ratiocinatur, ſexagenarium obiiſſe oportet) anno Tiberij Auguſti ſeptimo. Funus ei Tomitæ complorantes fecerunt, loco q́ue honoratiſſimo corpus condiderunt. Qua de re apud Iouianum Pontanum libro de Magnificentia ſcriptum eſt in hunc modum. *Georgius Trapezuntius, rerum vetuſtarum vir abundè ſtudioſus, audientibus nobis, adoleſcentes cum eſſemus, non ſemel retulit, le-*

isse se apud bonum auctorem, Tomitanos ciues Ouidio poëtæ, qui apud eos diem obiisset, collata è publico pecunia propter ingenij nobilitatem tymbon (græco enim verbo vtebatur) magnificè struxisse, ante oppidi portam, in loco maximè celebri, quamuis Ouidius & peregrinus esset, & ab Imperatore Romano proscriptus. Lego præterea, anno à Seruatore nato M. D. VIII. repertum hoc eius sepulcrum, testudine magnificum, cum istoc epitaphio non inuenusto.

FATVM. NECESSITATIS. LEX.

Hic situs est vates, quem diui Cæsaris ira
Augusti patria cedere iussit humo.
Sæpe miser voluit patriis occumbere terris,
Sed frustra; hunc illi fata dedere locum.

Epitaphium hoc ab homine barbaro, & omnis elegantiæ latinæ imperito prodiisse autumauit Eusebianus Corrector: cuius effato quisque quantum volet astipuletur. Hæc more, & instituto poëtas explicantium de vita Nasonis breuiter præfanda statui, quæ pæne omnia versibus ex eodem productis confirmari possunt: quod ego, ne longior essem, aliquoties duntaxat faciendum duxi. Claudam caput, si prius Angeli Politiani de exilio, & morte Ouidij querimoniam haud inelegantem, tametsi longiusculam, & repertu facilem, atq; obuiam, ad cumulandam vatis nostri gloriam adiecero: qua illius manibus, omnium poëticæ studiosorum nomine quodammodo parentauit.

Et iacet Euxinis vates Romanus in oris:
Romanum vatem barbara terra tegit.
Terra tegit vatem, teneros qui lusit amores,
Barbara quam gelidis alluit Ister aquis.
Nec te Roma pudet, quæ tanto immitis alumno
Pectora habes ipsis barbariora Getis?
Ecquis, iô Musæ, Scythicis in finibus ægro
Tædia qui morbi demeret, vllus erat?
Ecquis frigidulos qui lecto imponeret artus,
Aut qui dulciloquo falleret ore diem?
Aut qui tentaret salientis tempora venæ,
Aut fomenta manu qui properata daret?
Conderet aut oculos media iam morte natantes,
Aut legeret summam qui pius ore animam?
Nullus erat: nullus veteres tu dura sodales.
Heu procul à Ponto Martia Roma tenes.
Nullus erat: procul ab coniux, paruiq; nepotes:
Nec fuerat profugum nata secuta patrem.
Scilicet immanes Bessi, flauiq; Coralli,
Aut vos pelliti saxea corda Getæ:
Scilicet horribili dederit solamina vultu
Sarmata ab epoto sæpe vehendus equo:
Sarmata, cui rigidam demisso in lumina frontem
Mota pruinoso tempora crine sonant.
Sed tamen & Bessi extinctum, & fleuêre Coralli,
Sarmataq; & durus contudit ora Getes.
Extinctum & montes flebant, & siluæ, feræq;
Et flesse in mediis dicitur Ister aquis.
Quin etiam pigro concretum frigore pontum
Nereidum lacrymis immaduisse ferunt.
Accurrere leues Paphia cum matre volucres:
Arsuroq; faces supposuere rogo.
Quem simul absumpsit rapida violentia flammæ,
Relliquias tecto composuere cado.

Impositumq́ breui signarunt carmine sexum:
Qui iacet hîc, teneri doctor amoris erat.
Ipsa locum latè sancto Cytherea liquore
Irrorat niuea terq́ quaterq́ manu.
Vos quoque Pierides vati libastis adempto
Carmina, sed nostro non referenda sono.

CAPVT SECVNDVM.

Libri germani, amissi, supposititij.

POETARVM nemo vel Græcorum, vel Latinorũ aut plura, aut æquè varia scripta reliquit. Eorum partim antè partim in ipso exilio nata sunt. Ante exilium XV. libri Metamorphoseων, quos nondum ab se emendatos, relegandus concremauit. Veruntamen quia pluribus iam exẽplis amici eos descripserant, non potuerunt interire. Amatoria, id est, Epistolæ heroidũ. Amorum V. quos accuratius recognitos, postmodum ad tres redegit. De arte amandi III. quos nuper quidam eruditiores lepidè, & verè *ματαιοτεχνίαν*, & *κακοτεχνίαν* nuncupare instituerunt. Quanquã ipsemet prius de eadem ita scripsit 2. de Ponto eleg. 2. & alibi. *Neue roges quæ sit stultam quam scripsimus artem.* Quid enim artibus huiusmodi vanius, inanius, impurius, stultius, ineptius? De Remedio amoris II. Fastorum XII. Testis ipsemet, totidem à se compositos 2. Trist. in calce.

Sex ego Fastorum scripsi, totidemq́ libellos,
Cumq́ suo finem mense volumen habet.

Eosdem tamen, perinde vt Transmutationum libros ab se sine lima relictos; ibidem mox testatur his versibus,

Idq́ tuo nuper scriptum sub nomine Cæsar,
Et tibi sacratum sors mea rupit opus.

Phænomena Lactantius, & Priscianus citant. Scripsit etiam librum in malos poëtas vt quidem ex Fabio coniicimus, Vaticinia, Medeam Tragœdiam, quam commẽdant Cornelius Tacitus, & Quintilianus, qui hunc ex ea versiculum producit. *Seruare potui, perdere an possim rogas?* Medeam illum ex Virgilio expressisse, & tanquam centonem inde consuisse, auctor est Tertullianus. Quæ num eadem fuerit, dubitamus. Adductum à me versum fortassis ex illo Virgiliano in Ciri confecit. *Vt me si seruare potes, ne perdere malis.* Codices quidam Tertulliani pro Ouidio Ossidium Getam legunt. Epigrammata præterea fecit. De Nuce, & Medicamine faciei puer scripsisse creditur. Ciofanus contra sentit, elegias illas ita factas, vt nõ nisi matura ferè ætate, & iudicio acri ab eo editæ fuisse videantur. In exilio composuit libros Tristium V. de Ponto IV. In Ibin, Consolationem ad Liuiam de morte Drusi (quem quidam falsô C. Pedoni Albinouano, Drusorum clienti adscripserunt.) Laudes Augusti Cæsaris. Halieuticôn, siue de piscibus volumen ibidem eum inchoasse, supremis suis temporibus, in quo mira de piscium ingeniis, & eorum nomina, quæ apud aliorum neminem reperiantur, prodiderit, testificatur Plinius lib. 32. cap. 2. & vlt. Extant fragmenta aliquot. Principium ex vetustissimo codice ab amico descriptum, sibique donatum, Commentar. in reliquias Phageticorum Ennij, studiosis antiquitatis exhibet genere, & eruditione clarissimus Hieronymus Columna. De bello Actiaco lib. 11. exorsus est, quos Tiberio destinauerat. Libellum denique sermone Getico, & poëticis numeris. Plures elucubrasse, & quia non probaret, ignibus dedisse, narrat ipse Trist. 5. eleg. 13.

Scribimus, & scriptos absumimus igne libellos:
Exitus est studij parua fauilla mei.
Nec possum, & cupio non vllos ducere versus:
Ponitur idcirco noster in igne labor.
Nec nisi pars casu flammis erepta, dolóue
Ad vos ingenij peruenit vlla mei.

Dicendum est nunc, qui penitus perierint. Periere Fastorum VI. damnum irreparabile apud eos, qui ex prioribus VI. iudicium facere possunt, Phænomena, Aratea nimirum

quæ

quæ post M. Tullium ipse, vt post ipsum Germanicus conuertit: sic enim putat Scaliger. In malos poëtas; cuius meminit Fabius lib. 6. & ex tetrasticho Macri compositum ait. Vaticinia, Medea, Epigrammata, Laudes Augusti, Bellum Actiacum. Getici illius libelli iacturam nos, qui Geticè, Sarmaticeque loqui non didicimus, nihil est quod dolenter feramus: cæterorum si non ferimus, ipsi profectò ferendi non sumus.

Adulterina, minimeque γνήσια sunt. Ad Pisonem, cuius auctor Lucanus. Vide Animaduers. Iunij lib. 6. cap. 1. De vetula, De pulice, De somno, De cuculo, De aurora, De philomela, De limace, De quatuor humoribus, De ludo latrunculorum. Omnia nimirum nugatoria, & tam præstanti ingenio indigna. De medicamine faciei cum se scripsisse ipsemet in Arte affirmet, non desunt tamen, qui, quod de eo argumento poëmatium fertur, haud legitimum arbitrentur. Quod porrò Angelus Politianus Miscellan. cap. 69. nefaria illa, & βδελυρώτατα epigrammata, à Deo quodam hortensi indigitata, Ouidio adscribit, commotus versiculo inde apud Senecam in Suasoriis recitato, & Ouidio ibidem expresse attributo: & addit, stylum, germanamque illorum versuum lasciuiam id confirmare, melius eo iudicant, qui ex plurium, veterumq; poëtarum lusibus conflata sentiunt. In his, vt aliquid etiam Ouidij, sicut Catulli, sicut Tibulli, sicut Petronij, & aliorum legi concesserim, ita omnium parentem, & auctorem esse pernegarim. Bene igitur Politianus, quòd libellum spurcissimum à Virgilio (quem propter mores verecundos Parthenium cognominatum constat) remouendum putauit: non bene, quod leuicula impulsus ratione, Nasonianis monumentis eundem annumerauit. Quasi videlicet illo sæculo in summa vitæ, morumque corruptela præter illum nemo poëtarum petulans, & obscænus reperiri potuerit. Malo tamen asseuerare, quod verius opinor, non modò totum non esse Ouidij, verumetiam nihil in illis execrabilibus nugis extare Ouidij, quem à præpostera Venere abhorruisse plurimum ex ipsiusmet verbis quodam loco certum est. Paucis abhinc annis Martialis exiit cum notis Iani Gruterij, vbi aliquot argumentis haud improbabilibus, quidquid illud est libelli, totum ad vnum, & vnicum Martialem auctorem refertur: in quibus vel præcipuum est, styli, & dictionis per omnia similitudo, vt à diuersis scribi non potuisse videatur, quorum in eo, in quo maximè debuit, nulla animaduertitur diuersitas. Nos huic iudicio, & sententiæ non valde repugnamus, scriptorique alioqui maiorem partem leuissimo, variisque libidinibus referto gloriam istam non inuidemus: & dummodo Nasonis non sit, cuiusuis potius esse, haberique patiemur.

CAPVT TERTIVM.

Vitium Nasoni obiectum.

QVINTILIANVS lib. 10. cap. 1. & in heroicis lasciuum, & in elegia vtroque, Tibullo inquam, & Propertio lasciuiorem asserit. Vbi tres elegiacos, quoad præstantiam inter se comparans, non ita sumit verbum *lasciuior*, vt vulgus putat, pro impurior, libidinosior; non enim aptè subiiceret, sicut vtroque, C. Tibullo nempe, & Propertio, durior Gallus. Lasciuit igitur illis duobus magis Ouidius, id est, ingenio suo plus indulget: quam alij ex eruditis vel negligentiam, vel licentiam nominant. Hinc adeò sua limare, castigare, elaborare, polire, ac perpolire, & quasi in trutina appendere, laboris huius impatiens, ac fastidiosus noluit. Censuræ huic ita occurrit homo bene litteratus Ioannes Passeratius, præfat. in Iudicium armorum, quod legimus 13. Metamorph. Amat ingenium suum Ouidius: magnum crimen, & ad tribunal L. Cassij Quæsitoris deferendum. Mirum, ni oderit: more hominum facit, & præcipuè poëtarum, qui omnes Suffeni sunt, & Aquinij. Indulget Ouidius ingenio suo: aduectum est, credo, aliquid ex Africa noui. An si genio suo indulgeret, sapere multorum iudicio diceretur, Fabij sententia dicetur insanire, quod suo indulget ingenio? Bonis nostris benignius, & liberalius, citra reprehensionem nobis vti conceditur. Nostris ingeniis tanquam equis; quo libitum est cumque vehimur; campumque, & planitiem nacti, non tam iis adducimus habenas, quàm laxamus, & immittimus. Lasciuit Ouidius, & luxuriat. hoc ego laudi duco, quod tu vitio vertis: quod tu obesse putas, id ego prodesse adolescentulorum studiis existimo. Et vero peruincam, eo si certemus iudice,

quem

quem tu iniquum eiurare non audeas. Volo, inquit M. Tullius de Oratore, se efferat in adolescente fœcunditas. Nam facilius, sicut in vitibus reuocantur, quæ se nimium profuderunt, quàm si nihil valet materies, noua sarmenta cultura excitantur: ita volo esse in adolescente, vnde aliquid amputetur. Non enim potest in eo succus esse diutinus, quod nimis celeriter est maturitatem adeptum. Sed quid ego M. Tullium appello? te tibi iudicem fero, te tuis damnabo tabulis, qui longè plura in eam sententiam disputasti cap. 4. lib. 2. quæ breuitatis caussâ prætereo. Hactenus Passeratius. Ad Senecam veniendum est; illum dico Senecam Rhetorem, seu declamatorem, cuius sunt Controuersiæ, & Suasoriç, Senecæ magni illius & Philosophi Stoici parentem, quod argumentis probant Lipsius Elect. 1. cap. 1. & Delrius noster in vita Senecæ Tragici, quem vterque eundem cum Philosopho contendit esse. Rhetoris igitur hæc sunt verba, Controuers. lib. 2. Controuersia 3. *Declamabat Naso controuersias, sed non nisi ethicas; libentius dicebat suasorias: molesta illi erat omnis argumentatio: verbis minimè licenter vsus, nisi in carminibus, in quibus non ignorauit vitia sua, sed amauit. Manifestum potest esse, quod rogatus aliquando ab amicis, vt tolleret tres versus, inuicem petiit, vt ipse tres exciperet, in quibus nihil illis liceret. De vtrisq codicillis iidem versus erant; in quibus primum fuisse narrabat Albinouanus Rhetor qui inter arbitros fuit; Semibouemq virum, semiuirumq bouem. Alterum, Egelidum Borean, egelidumq Notum.* De quo versiculo, vide si vacas, Achillem Statium in epigramma Catulli XLVII. Iam ver egelidos refert tepores. Tertius autem versus ab amicis notatus intercidit. *Ex quo apparet, summi ingenij viro iudicium non defuisse ad compescendam carminum suorum licentiam, sed animum. Aiebat interim, decentiorem faciem esse in qua naeuus aliquis inesset.* Purgauimus ista, inquit Passeratius, ferè suprà in defensione lasciuiæ, & luxuriæ quæ obiicitur à Fabio. Quod autem ad næuum attinet, assentiretur Ouidio grauissimus auctor Alcæus, quem næuo in articulo pueri impensius delectatum esse accepimus. Hæc ille. Veruntamen, quoniam culpa negligentiæ, & licentiæ concorditer à doctis ei obiectatur, & ipse eam lib. 1. De Ponto, eleg. 6, candidè confitetur, nos de ea purganda non sumus solliciti. Ibidem caussam detrectatæ emendationis, tanquam onerosæ, in miserias exilij sui confert; quæ ipsi plus satis onerosæ sint. Amasse autem illum sua vitia falsum est, & ex pluribus eius locis confutari potest. Quis enim amat, de quo se toties excusat, quodq; sublatum se velle, & cuius se pudere testatur? Cæterùm hoc qualecunque peccatum multis ornamentis compensatum, ac pœnè obrutum, deletumque nisi confiteamur, poëticæ vim, & naturam non satis intelligere, ipsumque Ouidium nunquam legisse videbimur.

CAPVT QVARTVM.

De elegiaca poësi, & tribus poëtis elegiacis.

HEXAMETRO versui, quem Cicero longiusculum, alij longum vocant, subiectus pentameter, elegiacum genus creat: quæ poësis, quoniam tristibus, & lugubribus rebus percommoda, & idonea iudicabatur, factum est, vt principio non nisi mœsta ei mandarentur. Idipsum ex eius appellatione cognoscitur. Elegia siquidem (vnde elegiaca poëmata) παρὰ τὸ ἔλεον λέγειν, siue ab ἒ ἒ λέγειν quod idem est, ac αἶ αἶ λέγειν (& vtuntur ambabus hisce interiectionibus Tragici) nomen accepit. Non malè igitur Horatius miserabiles elegos nominauit, cum ad Tibullum elegiographum scriberet. Paulatim deinde quidquid liberet, elegiaco includi cœptum est. Horatius ad Pisones.

Versibus impariter iunctis querimonia primùm,
Post etiam inclusa est voti sententia compos.

Ac satis vel vnus Ouidius docet, quam multiplex sit materia istius carminis, quo maior pars librorum illius constat. Tractat eo amores, funebria, tristia (& quidem totis libris 9. Nam qui sunt de Ponto, non argumento, sed titulo à libris Tristium differunt) maledicta, res Romanas. Omittam dicere, quemadmodum eodem genere Solon leges, Tyrtæus res bellicas, Theognis morum præcepta complexus sit. Ac licet ipsemet Ouidius sibi iure in hac poësi principatum deberi existimet, vt in heroica Maroni, tamen eruditi palmam pars ad Tibullum, pars maior ad Propertium deferendam potius censent. Cuius laudibus tot, & tam præclara iudicia, atque testimonia à doctissimis Ouidio nostro impertita opponimus,

Ioannes Baptista Pius, *Annotat. priorib. cap. 12.* Ouidium, inquit, poëtam ingeniosum vocant eruditi. At ego artificis industriæ vatem eruditissimum, refertumque multiplicis doctrinæ, & reconditæ quoque.

Ivlivs Scaliger *Poët. lib. 6. de Ouidio iudicium suum expositurus, ad eum locum se peruenisse dicit*, vbi & ingenij magnitudo, & acumen iudicij exercenda sint. Quis enim, inquit, de Ouidio satis dignè dicere possit, nedum vt eum audeat reprehendere? Dicendum tamen, non obtrectationis caussa: sed vt illius magnitudine, nos quoq; crescere valeamus. *Non potuit melius laudare Scaliger, quam confitendo, se ex ipsius castigatione gloriam sperare. Cum illustribus enim, non cum obscuris, & infimis certare, eosq; corrigere gloriosum est. Verùm quæ is in reprehensionem adducit, ea nimis multa sunt, quædam etiam leuia planè, quorum in magnis poëtis similia: quædam ad poëticam nihil attinentia: cuius generis peccata in aliis item poëtis curiosius indagat, & sanè ὑπερκριτικῶς, vt ipse librum suum appellauit. Hoc verò est in alieno choro pedem ponere. Nunc quas ille præterea in eodem libro huic poëtæ laudes impertiat, accipe.*

Fastorum stylus facilis, candidus, eruditio prisca, & multa. Ac tametsi materia non semper admittat cultum, ingenium autem viri non sæpe, multis tamen in locis seipso limatior, ac tersior est. Quæ verò aut in hisce, aut alibi acutè dixerit, pœnè sunt infinita. Versus multi diuinæ rotunditatis. Epistolæ omnium illius librorum politissimæ. Nam sententiæ sunt illustres, & facilitas composita, & numeri poëtici. Quæsitus quoque splendor ex imitatione simulatæ veteris simplicitatis. Multùm tamē sibi pepercit, cum interdum multo meliora posset. Inter heroidas Dido artificiosissimè, scitissimè, elegantissimè, compositissimè loquitur.

Metamorphoseωn libri sanè digni, quos felicior fortuna secuta esset, vt essent emendatiores, id quod & ipse conqueritur versibus luculentis, inter quos ille diuinus, *Sed quasi de domini funere rapta sui.* Sunt tamen in ipsis prope infinita, quę alius viri ingenio nunquam meliora effici posse putem.

M. Antonivs Mvretvs *orat. 3. vol. 2.* Ouidium etiam, cvi præter vnvm Virgil. latinorvm nemo par. contemnere audent, seq; ei anteponere non verentur. Vnus etiam, cæteroqui homo eruditissimus, sed illo errore imbutus, *Ouidij Metamorphosin*, divinvm poema, et omnibvs ingenii, omnibvs eloqventiae lvminibvs omni ex parte collvcens, eùm in sermonem quo vulgo vtimur, sibi conuertendam curauit: ne si eam latinè scriptam attingeret, sinceritatem latini sermonis, quam ex aliis poëtis hauserat, contaminaret, &c. Idem Variar. lib. 10. cap. 4. Eodem modo locutus est optimvs et ipse latinitatis avctor Ovidivs. *Et lib. 17. cap. 11. doctè, & prudenter pro veteribus, & inprimis pro Ouidio aduersus sciolos.* Et tamen quod mihi interdum risum, interdum stomachum mouet, obscuri homunciones reperiuntur, qui nobilissimos quosque scriptores, quosque tanquam in cælo, vt ita dicam, merita collocarunt, in ordinem cogere, & de eis aduersus tot sæculorum sententiam iudicare audeant. Alius Homerum damnat, alius in Virgilio multa reprehendit, alius præcepta Horatij de arte poëtica irridet, alius Ovidivm ait nescisse latine loqvi: quasi nos hodie quid sit latinè loqui sciamus: alius alia, quorum me pudet, pigetque. Miseri, quanto melius facerent, si ad res intelligendas, & ad virtutes eorum penitus cognoscendas, & quantum cuiusque vires ferunt imitandos studium conferrent, quam nunc, cùm canum lunam allatrantium more, ad quos aspicere non possunt, eorum famam lacerare contendunt. Neque negauerim, esse & in veteribus quæ culpari possint: homines enim fuerunt: sed vt in formosis corporibus næuos notamus, non propterea totam formam despicimus: sic & in illis, si qua nō placent, modeste notanda, non ipsos tribu mouendos censeo. Modesta iudicia fero: impudentiam, & arrogantiam non fero. *Hoc iudicium à sinistris iudicibus legi, ac perpendi nimium quantum desidero. Est enim eiusmodi, opinor, vt à nemine, quantuscunque is in litteris nostris fuerit, contemni possit. Fremant omnes licet, dicam iterum, M. Antonij Mureti summi viri, & studiorum nostrorum Antistitis iudicium de Nasone contemni profectò neutiquam potest. Adde pro auctario Notam eiusdem ad cap. 26. lib. 3. Q. Natural. Seneca, vbi poëtarum ingeniosissimus dicitur.* Notanda, inquit, eximia, eademque verissima laus Ouidij, quem hodie nonnulli inepte fastidiosi contemnere audent.

Ioachi-

ceptis dicam, quæ in his insunt, vnà cum variis affectibus, quibus, qui amant, excruciantur, optimè & prudentissimè expressis? In quibus hæc omnia ita efficta, & expressa leguntur, vt vix vt apud nos liber sit, qui cum his meritò conferatur. *Paulò infrà:* His epistolis ab hoc nostro ciue, nullum elaboratius, & limatius fortasse opus editum fuisse iudico.

Idem præfat. Obseruat. in Metamorph. Metamorphosis opus tum ingeniosum, tum solidæ, multiplicisque eruditionis plenum. *Idem aduersus quosdam arrogantes Ouidianæ latinitatis contemptores ita differit.* Quidam, cum sciret poëtam hunc nostrum esse fabularum scriptorem facundissimum, ac facile principem, eius carmina in Italicum sermonem sibi conuerti iussit, arbitratus eum latinè non locutum esse: ac quoties de eo sermo inciderat, ita de eo, vt barbaro aliquo, & latinæ linguæ imperito loquebatur. Quem alij quidam secuti, in grauissimorum, doctissimorumque hominum aculeos meritò inciderunt. Qui enim, quæso, sumus nos, vt cum de latini sermonis integritate, & elegantia agitur, tam superbè iudicium de antiquis scriptoribus facere audeamus? Multa, inquiunt, innouauit Ouidius, multas voces confinxit, quibus superiores vsi non erant. Vnde scis, quisquis es, innouarit ea, an è vetustissimis, quos nunc non habemus, ipse habebat, acceperit? Quisquámne veterum Criticorum Ouidium vnquam tanquam parum latinè locutum notauit? At isti delicias faciunt, & vocem vllam negant se ferre posse, quæ non in Catulli, Lucretij, Virgilij, Tibulli, & paucorum præterea versibus reperiatur. Quanto satius esset μὴ μάχεσθαι, vt ait Thucydides, τῷ πολλῷ χρόνῳ, & eorum auctoritati acquiescere, quorum muliones meliùs, ac certiùs, quàm nos, de latino sermone iudicare poterant? Sane vel vno Paterculi testimonio *(quod suprà recitauimus)* eos, qui ita acerbè, ac petulanter in ipsum inuecti sunt, neque verè, neque sincerè, sed ex affectu, & libidine locutos esse, simulque inscitiam patefecisse suam, facile intelligere est. Si quis verò opus hoc diligenter inspiciat, reperiet profectò tantam, tamque admirabilem dicendi copiam atque vbertatem, simulque sententiarum, verborumq; grauitatem, vix vt alius sit apud latinos poëta, qui in hac re ipsi præferri iure possit. Quid dicam de modo illo singulari, ac propè diuino connectendi fabulam cum fabula? in quo ita excelluit, vt nihil artificiosius, nihil præstantius, nihil denique ornatius aut dici, aut fieri possit: quo res diuersissimas tractans, adeo ingeniosè eas connexuit, vt vna materia plane videatur. Maximus Planudes, cum nôsset græcam linguam poëma non habere, quod tanta gratia, ac venustate, quanta hoc, flueret, è latino in græcum id transtulit. Quid multa? artes omnes, quæ antiquitus notæ erant, cum in aliis, quæ conscripsit operibus, tum maximè in hoc ita declarauit, vt id quam plurimi viri vtriusque linguæ, quæ in pretio sunt, intelligentia, atque acerrimo iudicio præstantes, supra quam dici potest admirentur.

Idem elegias de medicamine faciei, & de nuce venustissimas censet, & in eis plurima, quæ ad ornanda poëmata inprimis necessaria iudicantur, lumina reperiri, itaque facta, vt non nisi matura fere ætate, & iudicio acri ab eo edita fuisse videantur.

Idem Præfat. Obseruat. in Halieuticon. Opus cum ad latinum sermonem, tum ad piscium naturas, atque ingenia cognoscenda valdè vtile.

IACOBVS MICYLLVS. Describit his libris Ouidius plerasque transformationes cùm rerum, tum personarum, quæ iam inde ab initio mundi vsque ad tempora ipsius accidisse fabulis traduntur. Tanta autem huius operis gratia etiam apud Græcos fuit, vt idem ex latino sermone in suum versibus transtulerint. Neque vllum ferme poëma inuenias, quod tanta facilitate fluat. Nam de eruditione quid attinet dicere? quæ tanta, tamque varia, & abstrusa in his libris est, vt multa in iisdē loca ne à doctissimis quidem explicata, aut etiam intellecta satis fuerint, omninoque Delio quodam, vt prouerbio dicitur, natatore indigeant.

BERNARDVS MARTINI *variarum lect. lib. 2. cap. 18.* Zeuxis industriam, & consilium secutum opinor poëtam Sulmonensem in præclaro opere conficiendo, quod μεταμόρφωσιν appellauit: vt quemadmodum insignis artifex, in effingenda Helenæ pictura, virginibus, quarum singularis esset, & non quotidiana formæ pulchritudo, vndecunque ex tota Græcia conuocatis, ex vniuscuiusque aspectu, quod in singulis præstantius, ac eximius attentè delibaret, penicilloq; exprimeret: sic ille ex innumeris Græcorum poëtarum libris primo quidem ingētem fabularum vim, & cōpiam erueret, ac variis locis diffusam, dispersamque

samque in vnum corpus cogeret:tum verò ex vno quoque auctore, vti quidque pulchrum, & elegans esset, diligenter annotaret, atque in vsum suum transferret, quo nihil ad ornatum, & venustatem diuini operis posset requiri.

Idem lib.4.cap.15. Monuimus, Nasonem in conscribenda Metamorphosi Græcorum poëtarum ope,& auxilio frequenter,fæliciterq; vsum fuisse. Ne verò quis arbitretur,illum suos homines planè neglexisse, & eorum libros indignos existimasse, quibus euoluendis, ac imitandis aliquid operę,& laboris impenderetur,restat,vt ne quidem veterum illorum, qui lutulenti, ac turbidi fluebant, vt loquitur Horatius; monimenta, licet aranearum plena, & tetricæ dictionis squalore obsoleta, dedignatum fuisse ostendamus: sed potius ex iis multa decerpsisse, quæ tam aptè, tamque accommodatè in suos vsus vertit, vt sua tantum afferre,non aliena vsurpare meritò videatur. Ac ne huc illuc vagemur incerti, vnicam tantum tessellati illius operis particulam sumemus in manus, qua & nobis fidem faciamus, & ingeniosissimi poëtæ industriam admiratione non minus, quam imitatione dignissimam spectandam omnibus præbeamus, &c.

RAPHAEL REGIVS, *huius operis interpres, in Præfat.* Nihil est enim,quod ad rei militaris peritiam, gloriamq; pertineat, cuius illustria exempla in Ouidij Metamorphosi non habeantur. Nam clarissima quæque non bella modò, verùm etiam prælia(vt strategemata, vt ducum colloquia prætermittam) illo verborum lepore, illa elegantia describuntur, vt plerisque tibi inter legendum interesse videaris. Iam ciuiliter viuendi rationes, vnde facilius sumamus, auctorem inuenies neminem,&c. *Quia longior est ista apud Raphaëlem laudatio huius operis, nolo totam adscribere: legat si quis voluerit: lectu enim dignissimam censeo. Ex eodem, Præfat. in 11. edit. Commentariorum suorum, quanti fieret ab eruditis hoc opus, cognoscas. At enim,* postquam enarrationibus nostris fuit illustrata Metamorphosis, sic, vbicunque est in vsu Romana lingua, lectitatur, vt in L. millia exemplarium, & ampliùs, iam dicatur fuisse descripta.

IOANNES PASSERATIVS *Præfat. in Armorum iudicium,* Ouidium sæpe existimaui perbonum, & perutilem stylo iuuentutis. *Et Præfat. in Consolat. ad Liuiam.* Inueterauit opinio, vulgique fama percrebuit, Ouidium poëtam esse non multæ doctrinæ, humilisque, & nimium luxuriantis styli, atque etiam, si diis placet, latinæ linguæ elegantiam, nitoremq; in eo nullum: adeo vt Italus quidam, vel hac re inprimis nobilis, cum humanioribus litteris vnicum gnatum imbueret, illa miro artificio contexta mutatæ ter quinque volumina formæ in patrium sermonem conuerterit, ne si latinè legeret, ex Ouidij scriptis sordes, & barbariem colligeret beata pueri vena, quæ iam tum ad exemplum Maronis properabat, vt pleriq; Italorum propè ab incunabulis merè existunt iudicio suo Marones. Delicias hominis: quas an gens sua riserit, nescio: Musas profectò ipsas, quamlibet nunc tristes, arbitror risum non tenuisse in tam delicato, & Sybaritico fastidio.

Quid igitur aduersus nauseabundum hunc, atque adeo febricitantem Criticum dici possit, cum ex hoc, tum supra ex Mureto, & Ciofano videre potes. Cuius nomen quia supprimunt, nec ego edam; etsi quis Italus ille fuerit, me coniectura certa assecutum putem. Ex verbis tamen Mureti Gallum, non Italum fuisse iudico. Et sanè quoties latinitatis auctores nominat Gallus ille, eorum ordine, at numero Ouidium nostrum haud dignatur. Tantum est hominis, tamq; insolens fastidium. Et obserua, Muretum scribere, non filio puero, sed sibi in patrium sermonem conuertendam Metamorphosin curauisse: quia scilicet cum poëtas explicaret, carere huius monumenti lectione penitus non poterat. Habes ergo à tribus eruditissimis viris posteritati proditam, & iusta censura castigatam huius Palæmonis confidentiam, fastumq; non ferendum.

IOSEPHVS CASTALIO *Obseruat. Decad. 1. cap. 5.* Quos libros de suo exilio summa tristitia affectus Ouidius scripsit, eos propter sententiarum, verborumque illustrium incredibilem copiam, & miram varietatem dignos esse, qui ab adolescentibus sine vllo morum detrimento legatur, nemo ex eruditioribus non censuit. Vtinam Ouidius sortitus esset interpretes, qui aut inepta non attulissent, aut certè libros manuscriptos diligenter adiissent, atq; ex eorum fide vel impressos castigassent; vel variantes lectiones adnotassent, quod aliquando vt contingat, non despero. *Tamen hoc in editione Lipsiensi, anni M.D.LXXXII. quam in Castalionis manus incidisse non puto, satis id accuratè præstitum apparet.*

POETARVM TESTIMONIA.

STATIVS lib.1.Syluar. inter optimos poëtas recenset Ouidium.

——hunc ipse choro plaudente Philetas,
Callimachusq́ senex, vmbroq́ Propertius antro
Ambissent celebrare diem, nec tristis in ipsis
Naso Tomis, diuesq́ foco lucente Tibullus.

Et lib.2.

Cedet Musa rudis ferocis Ennî
Et docti furor arduus Lucretî,
Et qui freta per duxit Argonautas,
Et qui corpora prima transfigurat.

MARTIALIS libro primo.

Verona docti syllabas amat vatis,
Marone felix Mantua est.
Censetur Apona Liuio suo tellus,
Stellaque, nec Flacco minus:
Apollodoro plaudit imbrifer Nilus,
Nasone Peligni sonant.

Et lib.6. ad Sextum.

Si nihil hinc veniet, pangentur carmina nobis,
Audieris, dices esse Maronis opus.
Insanis, omnes gelidis quicunque lacernis
Sunt tibi, Nasones, Virgiliosq́ vides.

Et hisce versibus Martialis perspicuè constat, Ouidium inter poëtas secundum tenere locum, quandoquidem ipsum cum Virgilio, tanquam ab eo secundum collocat. In quo eius de se semet sententiam secutus videtur.

Tantum se nobis elegi debere fatentur,
Quantum Virgilio nobile debet opus.

Sed vt vt sit, de ista re supra à nobis breuiter dictum est.

IVLIVS SCALIGER in persona Ouidij ad Augustum.

A me vtinam inciperes ferus esse, cruente, nec atras
Per cædes faceres ad mea fata gradum.
Si mea te mouit tetricum lasciua iuuentus;
Te iuuenem damnas perditus; exul abi.
Impia flagitiis squalent penetralia diris:
Damnati superant nomina fœda rei.
Non te diuinum ingenium, non candida cogunt
Pectora, non Clario lingua secunda Deo.
Lactea molliuit veteres mea vena poëtas,
Et rerum docuit pondera certa nouos.
Cum te laudarem, tunc sum mentitus, ob vnum hoc
Exilij fuerat debita pœna mihi.

HENRICVS STEPHANVS Dissertatione de Criticis.

Naso, præsertim si cum Marone conferatur, habet nonnulla, quæ detrahi posse videantur: sicut aliqua sunt, quæ huic non immeritò forsitan adiici posse quispiam dixerit. Qua de re habes epigrammata posteriori meæ editioni Virgilianæ præfixa: quorum primum est illud.

Grandiloquum vt nulla ars potis est minuisse Maronem,
Auctior vt tu sis, ars dare, Naso, nequit.

Vltimum est hoc.

Amni vt pulchrifluo Nasonis comparo Musam;
Sic etiam Musam comparo Virgilij.

Sed supra ripas sæpe ille extenditur amnis,
Sese intra ripas continet iste suas.

GEORGIVS FABRICIVS de tribus poëtis elegiacis.

Et grauis, & cultus, puroq́ simillimus amni,
Dulciaq́ eloquio verba Tibullus habet.
Mollis, & abstrusus, teneriq́ Propertius oris,
Interdum Baccho sed trahit ille pedem.
At facilis Naso, sulcans pleno æquora velo,
Pectore Castalias diuite fundit opes.
Hos celebrat blandos elegeia docta poëtas:
Diuersi quamuis, laus sua quemq́ manet.

PRINCIPVM TESTIMONIA.

ALPHONSVS SENIOR, Rex Neapolitanus, & Calabriæ Dux, cum exercitu in Pelignos profectus, vbi peruenit in locum, vnde Sulmo poterat despici, percunctatus, an ea, vt ferretur, Ouidij esset patria, & qui aderant, affirmassent, vrbem salutauit, gratiasque genio loci egit, in quo tantus olim poëta genitus esset. De cuius laudibus cum non pauca disseruisset, tandem famæ eius magnitudine commotus, ego, inquit, hac regione, quæ non parua regni Neapolitani, nec contemnenda pars est, libenter cesserim, si temporibus meis datum esset, hunc poëtam vt haberent, quem mortuum pluris ipse facio, quam omnis Aprutij dominatum. *Iouin. Pont. lib. de Principe.*

ISABELLA PANNONIÆ REGINA circiter annum M. D. XL. Ouidij calamum ex argento Taurini, quæ est vrbs inferioris Pannoniæ, ostendit Petro Angelio Bargeo, qui hoc ipsum mihi narrauit, cum hac inscriptione, OVIDII NASONIS CALAMVS, qui non multo ante id tempus sub quibusdam antiquis ruinis fuerat repertus. Eum regina ipsa plurimi faciebat, & veluti rem sacram charum habebat: Ciofanus.

CAPVT SEXTVM.

Apologia cum epilogo.

RELIQVVM est, nos insuper pro tenuitate vsus, atque iudicij nostri ad commendandum, tuendumque poëtam præclarissimum aliquid disserere, quò eius exponendi, ornandi, & illustrandi conatum, ac laborem tanto consideratius, & ad discendi cupidorum fructum vtilius suscepisse videamur. Propertio vndequaque illum non præferemus: haud enim ita desipimus: docere autem enitemur: neque nostrum tam abiiciendum; neq; illum adeo super sidera ipsa euehendum: sed suam vtrique præstantiam candidè tribuendam. Vterque sanè sibi adscribit elegiæ principatum. Ille,

Primus ego ingredior puro de fonte sacerdos
Itala per Graios orgia ferre choros.

Noster.

Tantum se nobis elegi debere fatentur,
Virgilio quantum nobile debet opus.

Videndum itaq; quid ad componendam litem de vtroque dici possit. Ouidiana poësis rerum grauium, & honestarum (ἐρωτικὰ illius missa facimus) refertissima est. Loci in ea communes non communiter tractati quamplurimi, seu innumerabiles potius; quod idem de prouerbiis, & quæ speciem prouerbiorum habent, dictum volo. Descriptiones, fictiones, prosopopœiæ, verborum, sententiarumque figuræ, amplificationes, vtriusque generis affectus, antiquitates cuiusque modi, historiæ, (quid enim dicam fabulæ?) doctrinæ ingens copia, omnia lumina, & ornamenta poëtica. Orationis vbertas longè maxima: cui non deesse munditiem, ac nitorem suum, imperitioribus satis ostendere potest, quod optimi quique latinitatis auctores vel iisdem omnino, vel similibus, & simillimis modis locuti reperiuntur. Quos quidem nos, quantum memoria suggessit, creberrimè tanquam ad testimonium dicendum aduocauimus. Eadem oratio in eodem argumento mire varia, argumen-

tosa, plena enthymematis, inductionibus, exemplis, maiorum, minorum, contrariorum comparationibus: plena grauibus, & ad vitam conformandam vtilissimis sententiis. Eædem fabulæ, & historiæ, & ἔννοιαι in aliis atque aliis libris tractatæ aliter atque aliter. Ob hæc omnia, & quæ suprà in testimoniorum, & elogiorum aceruo ab eruditissimis viris commemorata sunt, multo sæpius scriptoribus priscis, & recentioribus in ore est, quam alij duo elegiographi: quod obtrectatores non animaduertere per mirum est. Quod iidem dictitant, in Vmbro longe maiorem; & reconditiorem doctrinam inueniri, si eum cum Tibullo conferas, concedam. Cum enim Propertiana poësis pœne tota sit amatoria, & nugatoria, cui rei pro teste est etiam Martialis, cui dicitur lasciuus, & Ouid. 2. Remed.

Carmina quis potuit tutò legisse Tibulli?
Vel tua, cuius opus Cynthia sola fuit?

quis inde, quæso, tam magnam, & reconditam eruditionem exspectet? Fabulas quidem inculcat quantum potest. Sed vt largiamur quod dicitur, ea eruditio Nasoni ne in iuuenilibus quidem deest, vt norunt qui legerunt. Libro quarto ad bonam mentem redit quidem Vmber ille, & gurgite libidinis emersus, res grauiores persequitur. Rursum tamen lasciuit toties, canis ad vomitum, vt aiunt. In exprimendis vero animantium, & animorum perturbationibus, voluptate, mœrore, cupiditate, metu, discordia, gratia, blanditiis, querimoniis (in metamorphosi potissimùm, & epistolis heroidum) qui Nasonis non peruidet ingenium, vereor ne illi desit ingenium, certè iudicium. Tantùm esset impiger quispiam, qui laborem locorum colligendorum subiret, & sub vnum aspectum eos subiiceret. Nam quod Propertianus encomiastes, vir vtique doctus liberaliter, & idem nihilominus Ouidij admirator, ac defensor summus, & in eo ad sua explicanda, & illustranda citando longe frequentissimus, nullam affirmat ex illius epistolis extare, quæ vel longo interuallo proxima sit illi Arethusæ ad maritum Lycotam, huic Iulium Scaligerum ceu Dareti Entellum contra statuo. Fuit quippe in huiusmodi rebus, quod fateri necesse est, oculatissimus: etsi more humano hallucinatur aliquando. Eo igitur arbitro, Didonis ad Æneam artificiosissimè, elegantissimè, compositissimè loquitur. Quid ad laudem amplius requirimus? Idem producens locum longiusculum ex illa Hypsipyles ad Iasonem; quæ neque tumida, inquit, neque vulgaria, ac tam rotunda sunt, vt tam breui gyro tam composita apud multos excellentes etiam possimus desiderare. Hoc ipsum nos de locis pluribus per eas epistolas autumare non veremur. Recordetur præterea qui hæc legit; quod idem Scalig. supra de eodem libello epistolarum iudicium fecerit. Expresserit Propertius affectus amorum suorum eximiè: sed eximiè seruiliter, & abiecte nimis. Toties furores, insaniam, seruitium vocat. Ait se omnes sensus deperdidisse, præ æstus illius immensitate; caput sibi à Cupidine pedibus conculcatum. At noster, vt vir nobilis, & mente generosior suos amantes tam hominem exuentes, & brutos haud facit. In damnatis illis, qui ei exilium pepererunt, aliquoties Propertium sibi præeuntem secutum, non inficior. Sanguinem tamen plorantem, quod de altero, gloriosè scilicet, dictum legi, non inueni. Sunt in Propertio egregiæ translationes, synecdochæ, antonomasiæ, μειώσεις, emphases, pleonasmi, periphrases, anadiploses, similiter cadentia, epanaphoræ, eclipses, enallagæ, apostrophæ ad muta, εἰκόνες, hyperbolæ, allegoriæ, prosopopœiæ, prouerbia. Ain' tu? Quasi verò hæc eadem Ouidio non affatim suppeditent, & sponte occurrant, nascanturque merces istæ vltro domi, cum ab aliis anxiè conquirantur foris. In re tenui multa exempla artificij, & laboris proferre licet ex Propertio. Licet, mi homo, etiam ex Ouidio, ex Metamorphosibus inprimis, quod volumen docti certatim suspiciunt, cui par facere, credo, non potuisset cum omni ingenio suo Propertius. Quanquam, quod illi, Ouidio inquam, præ aliis proprium contigit, sæpe sine artificio artificiosus, & sine labore laboriosus est: ad cuius iudicium ipsum quoque Propertium multa correxisse haud dubitandum: neque enim sine caussa versus suos ille lectitabat. Ac mihi non semel visum est, nisi poëta noster per se, tam nihil cogitans mali, & tam sincerè peccata sua aperuisset, suisque carminibus deesse limam confessus esset, & à lectore veniam petiuisset, plerosque qui nunc eo vilipendendo, &, si Musis placet, etiam irridendo, & acrius censendo nasum rhinocerotis habent, ea minus animaduersuros fuisse. Nunc obsignatis tabulis cum eo agunt audacter, & in choro poëtarum consistere vix patiuntur. Atqui tempus quando, &

locum

locum in quo ſcribebat, & ſolitudinem à libris, atque ab amicorum iudiciis, quibus Romę ſcripta recitabantur, perpendere oportebat, quæ & ipſe ſui excuſandi in medium adducit. Quarum omnium rerum opportunitates illi ocello, & Smaragdo poëtarum (vt eum cuidam nominare complacitum eſt) non defuerunt. Quo, ſi ſtudio imitationis, venuſtate, & cultu, accuratione, & delectu verborum, & ſcribendi genere preſſo, atque à conſuetudine, ſenſuque populari remoto noſter eſt inferior, multis tamen alius ſocius ac par, ingenio autem, (niſi fallitur perſpicaciſſimus Seneca, & cum eo complures; maiorum gentium philologi) & doctrinæ varietate, & fictionum dexteritate, in quo vno regnant poëtæ, & amœnitate, quamuis in rebus mœſtis, & argumentis, & differendi facultate, ac facilitate ſuperior eſt. Quaſi duæ puellæ ſunt amborum poëſes. Propertiana formoſior, comptior, delicatior: Naſoniana nobilior, ditior, habitior eſt. Illa ſe proſtituit: hæc (in his quidem libris, quas in manibus habemus) incorrupta virgo eſt. Non emendauit Æneidem ſuam Virgilius, & poëta eſt. Quid? poëta poëtarum latinorum eſt. Ennius dicitur arte rudis. Et hic à Cicerone epicus poëta ſummus, à M. Varrone Muſarum diſcipulus habetur, *& primus amœno Detulit ex Helicone perenni fronde coronam*, vt de eo cecinit Lucretius. In Homero quæ ſe prodit recognitio, quæ emendatio? & tamen poëtarum omnium dux, & parens, fruſtra quibuſdam oblatrantibus, iure nominatur. Ne igitur, quæſo, Naſoni ad claritatem tantopere obeſſe velimus eius vel faſtidium, vel negligentiam, vel indulgentiam, quando alia quædam, & potiora ſunt, vnde poëtis nomen venit: noſtrumque & veteres, & recentiores, quod ante dicebam, non rarò proferunt: alterum illum è veteribus, præter Quintilianum & Plinium iuniorē vix quiſquam. In cauſſa fuit eius Cynthia, vt de ingenio, & bonitate ſcripturę ipſius non multum laboraretur. Non hortatur ille ad amores, & libidinem, dum ſuas in his miſerias enarrat, ac deplorat. Ita eſt. Sed aliis tam multis hortatur tacitè, & incitat, quibus tanquam auceps auibus capiendis cibum offundit. Illa illa ſunt tela, quibus ſauciat imbecilles ad reſiſtendum animos, *contactos nullis ante cupidinibus*. Et ſic amantium affectus effingit, & expingit, vt & ἀκρασίαν, & ἀπειροκαλίαν ſuam effingat, ac prodat liberrimè. *Ingenium nobis*, inquit, *ipſa puella facit*. Et potitus quod adeo ſitiebat, vt impudenter exclamat. *Nocte vna quiuis vel Deus eſſe poteſt*. Vbi lepidè Gulielmus Canterus in margine adſcripſit, *vel diabolus etiam*. Dicit maius ſibi fuiſſe, & maiori lætitiæ vnum concubitum, quam Agamemnoni & Menelao Troiam decennio obſeſſam in poteſtatem adduxiſſe: ſeque immortalem futurum, ſi quid iterum tale. Omitto Vlyſſem in Ithacam reducem, Electram recepto fratre, Ariadnam Theſeo à Minotauro incolumi, cum quorum ingentibus gaudiis ibidem ſuum illum ludum, & lutum tàm inconſideratè confert. Quam longe abſunt iſti ab eo quod 1. Off. ſcriptum à M. Tullio? Quin etiam ſi quis eſt ad voluptates propenſior, modò ne ſit ex pecudum genere (ſunt enim quidam homines non re, ſed nomine) ſed ſi quis eſt paulo erectior, quamuis voluptate capiatur, occultat, & diſſimulat appetitum voluptatis propter verecundiam, &c. οὐκ ἔχει οὗτος ὁ πεντάθλιος τὴν λαΐδα, ἀλλ' ὑπὸ τῆς λαΐδος ἔχεται. Verè, *inſano nemo in amore videt*, vt ipſemet ait. Et huiuſmodi impuros, ac meretricios affectus excellenter expreſſos Chriſtiani adhuc velut palmarium quiddam admirabimur, & dilaudabimus? Et ſimiliter in illis inceſtis doloribus declarandis Tibullum lacrymas, hunc ſanguinem fundere non abſque voluptate animorum noſtrorum teſtabimur? Dictum ſatis. Cur porrò facilem Scaliger pronuntiarit, qui in eo excutiendo, & prædicando præparcus eſt, non aſſequor. An quia facile capitur? μηδαμῆ μηδαμῶς. Amatur quidem à multis, intelligitur totus & vbiq; à paucis, ἐκδεδομένος καὶ μὴ ἐκδεδομένος editus ineditus quodammodo. An quia fluit, nihilque in eo duriuſculum, & contortum: ſed ſponte ſua carmen ad numeros aptos venit? Hæc Ouidij laus eſt, & communis cum nemine. Quod idem Scaliger vnicam elegiam à Balthaſare Caſtilioneo compoſitam anteponit ingenti numero Propertianarum, nos alia ſentimus omnia, & Smaragdū iſtum longè pluris æſtimamus. Notat idem, nec malè, ambitionem quandam eius, claudendi pentametrum polyſyllabis, puta trium, quatuor, quinq; etiam, id quod adoleſcentibus adhuc nobis, vt memini, elegans, & medio de fonte Charitum videbatur. Quocirca voces conquiſiuiſſe, & corrogaſſe, quibus obnoxias efficeret ſententias, hoc eſt, vt ego interpretor, vt non verba rebus, quod decet, & oportet; ſed, quod non oportet, limatiſſimumque, & elegantiarum alioqui plenum, & tenerrimi oris poëtam

minime decuit, ὕστερον πρότερον res verbis accommodaret. Et hòc maximè lib. 1. vbi in quatuor statim primis elegiis, iisque non longis istam πολυσυλλαβίαν in extrémo pentametro numerabis tricies. Nam in sequentibus, quasi à simili desertus materia, aut ab amico forsitan admonitus, aut à sæculi iudicio limatiore correctus, quòd Ouidium, & Tibullum magis probarat, qui dissyllabis pœne semper pentametrum finiunt, temperauit, vt à Scaligero animaduersum est. Hæc ad poëtam nostrum à calumniis, & despicientia quadam asserendum habui quæ dissererem: in quo officio meo, Commentatoris, inquam, fungi me oportuisse, etiam atque etiam opinor.

Iam ex quàm plurimis auctoritatibus etiam tantorum virorum, adeoque splendidis approbationibus, vt vidisti, tutò affirmabimus Nasonem esse

INGENIOSISSIMVM.

ERVDITISSIMVM.

ELOQVENTISSIMVM.

ΗΘΙΚΩΤΑΤΟΝ, docendis moribus aptissimum, moralissimum, vt sic dicam.

ΠΑΘΗΤΙΚΩΤΑΤΟΝ, seu miscendorum affectuum scientissimum.

FACILLIMVM, quod ad venam, & facultatem attinet. Nec enim omnia in eius scriptis facilem habent, & cuiuis obuiam intelligentiam.

FÆLICISSIMVM.

PLANISSIMVM, puta collatum cum cæteris vatibus.

COPIOSISSIMVM.

SENTENTIOSISSIMVM. Et, quod hinc sequitur παιδευτικῶς.

VTILISSIMVM: & in quo legendo, ac volutando litterarum alumni bonas horas consumant, vnum omnium

DIGNISSIMVM.

PRODIDAGMATVM FINIS.

LEMMATA ELEGIARVM PER SINGVLOS LIBROS TRISTIVM.

LIBRI PRIMI.

I. *Libro Romam eunti mandata.*
II. *Ad Deos in tempestate supplicatio.*
III. *Lachrymosus ex vrbe discessus.*
IV. *Constans amicus, & calamitates suæ.*
V. *Coniugis ἐπαινετική.*
VI. *Vera sui imago.*
VII. *Perfidiæ reprehensio.*
VIII. *Vulgi leuitas in amicitia. Patrocinium oratoris imploratum.*
IX. *Laus nauis. ὁδοιπορικόν. Votum.*
X. *Vbi scriptus hic liber. Petitio veniæ.*

LIBRI SECVNDI.

Vnicã complectitur elegiam, potestq; Apologia, seu Apologeticus nuncupari.

LIBRI TERTII.

I. *Hospitij inquisitio.*
II. *Querimonia flebilis de exilio.*
III. *Malorum series. Vxoris amor. In patria sepulchrum.*
IV. *Periculosa potẽtum amicitia. Suorum memoria.*
V. *Amici merita. Spes Cæsaris leniendi.*
VI. *Familiaritas. Culpæ extenuatio.*
VII. *Ad immortalitatem comparandam hortatio.*
VIII. *Desideriũ patriæ, aut certè lenioris exilij.*
IX. *Veriloquium Tomi.*
X. *Exilij sui diritas.*
XI. *Maledici inhumanitas.*
XII. *Veris gaudia.*
XIII. *Natalis abdicatio.*
XIV. *Tutelæ imploratio cum execratione.*

LIBRI QVARTI.

I. *Vnicum ex Musis solatium.*
II. *Augurium Germaniæ triumphatæ.*
III. *Cõiugi se dolori esse gaudet, pudori esse vetat.*

IV. *In-*

IV. *Iusta caussa scribendi. Atrocitas exilij sui. Historia Orestae in regione Taurica.*
V. *Εὐγνωμοσύνη cum hortatione.*
VI. *Diem sibi augere miseriam.*
VII. *Exprobratio. Excusatio. Cohortatio.*
VIII. *Ereptum senectuti otium.*
IX. *Comminatio ignominiae sempiternae.*
X. *Vita Ouidij.*

LIBRI QVINTI.

I. *Apologia librorum de Tristibus.*
II. *A corpore valet. Vxoris fidem poscit.*
III. *Supplicatio ad Augustum.*
IV. *A Baccho quaesitum auxilium.*
V. *Amor ingens, cum memoria meritorum.*
VI. *Vxoris natalitia.*
VII. *Condonandum aliquid miseris.*
VIII. *Feritas Getarum. Ex Musis solamen.*
IX. *Fortunam metuendam.*
X. *Animus gratissimus.*
XI. *Truculenti barbarorum mores.*
XII. *Negat se vocandum exulem.*
XIII. *Difficultas scribendi in exilio.*
XIV. *Expostulatio de silentio.*
XV. *Virtus bona coniugis immortalis.*

LEMMATA ELEGIARVM PER SINGVLOS LIBROS DE PONTO.

LIBRI PRIMI.

I. *Petitum libellis hospitium.*
II. *Recensio miseriarum.*
III. *Expetitum patrocinium.*
IV. *Insanabile vulnus.*
V. *Vtriusque ex malis senectus.*
VI. *Non limatae scriptionis excusatio.*
VII. *Spes in veteri amico.*
VIII. *Amicitiae desideratio.*
IX. *Suorum dulcis memoria, & rusticandi cupiditas.*
X. *Celso amicissimo lessus.*
XI. *Cibi fastidium, insomnia, pallor, macies.*

LIBRI SECVNDI.

I. *Laetitia triumphalis.*
II. *Imploratio patrocinij.*
III. *Constans amicitia in aduersis.*
IV. *Iucunda summae familiaritatis recordatio.*
V. *Extenuatio sui, cum laudibus Solani, & Germanici Oratorum.*
VI. *Inanitas reprehensionis cum admonitione.*
VII. *Carere se allenamentis omnibus.*
VIII. *Exultatio de tribus imaginib⁹, cum supplicatione trigemina.*
IX. *Argumentosa auxilij flagitatio.*
X. *Iucũda peregrinationis commemoratio.*
XI. *Gratus animus.*

LIBRI TERTII.

I. *Sollicitudo vxoris pro se.*
II. *Laus amicitiae, cum historia Pyladis, & Orestis.*
III. *Cum amore colloquium per quietem.*
IV. *Libello de triumpho Tiberij petita venia.*
V. *Voluptas ex eius oratione, congressuque imaginario.*
VI. *Reprehensio consilij de tacitis ante amicorum nominibus.*
VII. *Mitioris exilij desperatio.*
VIII. *Apologia de erratis.*

LIBRI QVARTI.

I. *Nominandi bene meritum mira cupido.*
II. *Exaruisse venam suam.*
III. *Exprobratio inconstantiae, & fortunae mutabilitas.*
IV. *Gaudium de futuro eius consulatu.*
V. *Bella prosopopoeia cum gratiarũ actione.*
VI. *Priuatus patrono veteri, in nouo spem figit.*
VII. *Militis fortissimi laus.*
VIII. *Promissio, & laus carminum.*
IX. *Futurum sibi de eius, & fratris consulatu gaudium, & barbarorum in se beneuolentia.*
X. *Querimonia. Caussa glaciati maris.*
XI. *Cur eum de obitu vxoris non consoletur.*
XII. *Caussa taciti nominis, & longaeua amicitia.*
XIII. *Γνωρίσματα vtriusque, & libellus Geticus de Augusto.*
XIV. *Purgat se Tomitis, quos querelis suis offenderat.*
XV. *Meritorum agnitio, & memoria perennis.*
XVI. *Poëtas post mortem magis viuere.*

FINIS LEMMATVM.

IN TRISTIVM LIBRVM PRIMVM.

DE INSCRIPTIONE HORVM LIBRORVM, ET PRÆFIXIS ELEGIARVM SVMMVLIS, SIVE LEMMATIS, SIVE PERIOCHIS.

NON indoctè, & sanè quam accuratè Iulius Scaliger de inscriptione librorum, poëmatumq; disseruit lib. 3. Poëtices, cap. 127. & ex iis quas sanciuit legibus tum alios quosdam auctores, nec eos parui census, tum Ouidium nostrum castigauit: & hosce libros non de TRISTIBVS, *sed* TRISTIVM *appellãdos fuisse demonstrare instituit. Præpositionem* DE *ad didascalica pertinere, & tum quidem sexto casu inscriptionem concipiendam: qua significemus videlicet, nos circa rem ipsam versari, ac docere, quid, qualis, vnde, & ad quem finem, eam definientes, eius affectus à definitione ostendentes.* DE RERVM NATVRA. DE VI. DE LEGATIS, *&c. Aliam esse rationem, cùm res sic narrantur, quasi repræsententur, non quasi de iis agatur. Tum in recto faciendam, vt,* ANDRIA, ADELPHI, *&c. Dantur siquidem spectatoribus contemplandæ. Quoniam igitur agit ista tristia Ouidius, libros hosce non* DE TRISTIBVS, *sed* TRISTIVM *inscribi oportuisse. Hæc ille in hanc sententiam disputat. Nobis pro comperto non est, ecquid ipsemet Poëta huius tituli pater sit. Et dubitandi caussam affert ille alter,* DE PONTO, *quem, vt alienum, nos quoque reiicimus. Cognouimus etiam, vetustorum scriptorum plerosque monimenta sua aliis post se inscribenda, & appellanda reliquisse, & de hoc negotio non ita vehementer laborasse. Adhæc, librorum veterum non pauci ad nostra tempora aut sine, aut cum falsis, parumque consentientibus titulis, & inscriptionibus peruenerunt, quod minio conscribebantur, & exornabantur: vti ex Ouidio itèm prima statim elegia colligitur: & à scribis, ac librariis spatium miniatoribus relinquebatur. Qua de re Hieronymus, Magius Miscellan. lib. 1. cap. 14. Miniatores autem illi, itemq; statuarij, & lapicidæ (à quibus nos quidam perfectam orthographiam volunt discere) sæpe indocti erant. Præterea, cogimur aliquando magis plurium, eruditorum tamen, æmulari, & amplecti inueteratam negligentiam, quam*

vnius

ELEGIA PRIMA.

LIBRO EVNTI ROMAM MANDATA.

ARGVMENTVM.

MITTENS Romam primum hunc librum, quem in itinere conſcripſit, vt teſtatur elegia vltima, veluti cæterorum præcurſorē, κτ̀ προσωποποιίαν, qua figura rei inanimæ perſona, hoc eſt, ſenſus, intelligentia, & nonnunquam ſermo quoq; affingitur (id quod poëtæ frequenter faciunt, & hoc lumine carmen ſuum illuſtrant) eundem compellans, mandat, vti priſtina ibi loca ſuis verbis ſalutet: de ſe interrogantibus prouidè reſpondeat. Culpam poëſeos in ſe marcentis in temporum ſuorum acerbitatem confert. Auguſtum ipſum timidè, & cautè conuenire: libros amatorios, quanquam fratres ſuos, ſpernere: metamorphoſeων volumini de ſua metamorphoſi nuntiare iubet. De Proſopopœia lege Quintil. lib. 9. cap. 2. & Victorij cap. 12. lib. 37. Hanc elegiam poſt reliquas huius libri, & poſtremo loco factam apparet: quæ & materiam totius libri complectitur, & tabellariam agit.

Parue (nec inuideo) ſine me liber ibis in vrbem:
Heì mihi, quod domino non licet ire tuo.
Vade, ſed incultus: qualem decet exulis eſſe:
Infelix habitum temporis huius habe.
Nec te purpureo velent vaccinia ſucco:
Non eſt conueniens luctibus ille color.
Nec titulus minio, nec cedro charta notetur:
Candida nec nigra cornua fronte geras.
Nec fragili geminæ poliantur pumice frontes,
Hirſutus ſparſis vt videare comis.
Felices ornent hæc inſtrumenta libellos:
Fortunæ memorem te decet eſſe meæ.
Néue liturarum pudeat: qui viderit illas,
De lacrymis factas ſentiat eſſe meis.
Vade liber, verbisq́; meis loca grata ſaluta:
Contingam certè quo licet illa pede.

Si quis, vt in populo nostri non immemor illo,
 Si quis, qui, quid agam, fortè requiret, erit:
Viuere me dices, saluum tamen esse negabis:
 Id quoque quòd viuam, munus habere Dei.
Atque ita tu tacitus, quærenti plura legendum,
 Ne, quæ non opus est, fortè loquare, caue.
Protinus admonitus repetet mea crimina lector:
 Et peragar populi publicus ore reus.
Tu caue defendas, quamuis mordebere dictis:
 Causa patrocinio non bona maior erit.
Inuenies aliquem, qui me suspiret ademptum,
 Carmina nec siccis perlegat ista genis.
Et tacitus secum, ne quis malus audiat, optet.
 Sit mea lenito Cæsare pœna leuis,
Nos quoq; quisquis erit, ne sit miser ipse, precamur,
 Placatos miseris qui volet esse Deos.
Quæque volet rata sint, ablataq; principis ira,
 Sedibus in patriis det mihi posse mori.
Vt peragas mandata, liber, culpabere forsan:
 Ingeniiq; minor laude ferère mei.
Iudicis officium est, vt res, ita tempora rerum
 Quærere: quæsito tempore tutus eris.
CARMINA PROVENIVNT ANIMO DEDVCTA SERENO:
 Nubila sunt subitis tempora nostra malis.
CARMINA SECESSVM SCRIBENTIS, ET OCIA QVAERVNT:
 Me mare, me venti, me fera iactat hyems.
CARMINIBVS METVS OMNIS ABEST: ego perditus ensem
 Hæsurum iugulo iam puto, iamq; meo.
Hæc quoque, quæ facio, iudex mirabitur æquus:
 Scriptaq; cum venia qualiacunque leget.
Da mihi Mæoniden, & tot circumspice casus:
 Ingenium tantis excidet omne malis.
Denique securus famæ, liber, ire memento:
 Nec tibi sit lecto displicuisse pudor.
Non ita se nobis præbet fortuna secundam:
 Vt tibi sit ratio laudis habenda tuæ.
Donec eram sospes, tituli tangebar amore:
 Quærendiq; mihi nominis ardor erat.
Carmina nunc si non studiumq; quod obfuit, odi,
 Sit satis: ingenio sit fuga parta meo.

I tamen, & pro me tu, cui licet, aspice Romam:
Dij facerent, possem nunc meus esse liber.
Nec te quòd venias magnam peregrinus in vrbem,
Ignotum populo posse venire puta.
Vt titulo careas, ipso noscère colore:
Dissimulare velis, te liquet esse meum.
Clàm tamen intrato: ne te mea carmina lædant:
Non sunt, vt quondam plena fauoris erant.
Si quis erit, qui te, quòd sis meus, esse legendum
Non putet, è gremio reiiciatq; suo:
Inspice, dic, titulum: non sum præceptor amoris:
Quas meruit pœnas, iam dedit illud opus.
Forsitan expectes, an in alta palatia missum,
Scandere te iubeam, Cæsareamq; domum.
Ignoscant augusta mihi loca, diiq; locorum:
Venit in hoc illa fulmen ab arce caput.
Sunt equidem memini mitissima sedibus illis
Numina: sed timeo, qui nocuère, deos.
TERRETVR MINIMO PENNAE STRIDORE COLVMBA
VNGVIBVS ACCIPITER SAVCIA FACTA TVIS.
Nec procul à stabulis audet discedere, si qua
Excussa est auidi dentibus agna lupi.
VITARET COELVM PHAETHON, SI VIVERET: ET, QVOS
OPTARAT STVLTE, TANGERE NOLLET EQVOS.
Me quoque, quæ sensi, fateor Iouis arma timere:
Me reor infesto, cùm tonat, igne peti.
Quicunque Argolica de classe Caphareа fugit:
Semper ab Euboicis vela retorquet aquis.
Et mea cymba semel vasta percussa procella,
Illum, quo læsa est, horret adire locum.
Ergo caue liber, & timida circumspice mente,
Et satis à media sit tibi plebe legi.
DVM PETIT INFIRMIS NIMIVM SVBLIMIA PENNIS
ICARVS, ICARIAS NOMINE FECIT AQVAS.
Difficile est tamen, hìc remis vtaris an aura,
Dicere: consilium resq; locusq; dabunt.
Si poteris vacuo tradi: si cuncta videbis
Mitia: si vires fregerit ira suas:
Si quis erit, qui te dubitantem, & adire timentem
Tradat, & antè tamen pauca locutus, adi.

Luce bona, dominoq́ tuo felicior ipso,
Peruenias illuc, & mala nostra leues.
Namque ea, vel nemo, vel qui mihi vulnera fecit,
Solus Achilleo tollere more potest.
Tantum ne noceas, dum vis prodesse videto:
Nam spes est animi nostra timore minor.
Quæq́ quiescebat ne mota resæuiat ira:
Et pœna tu sis altera causa, caue.
Cùm tamen in nostrum fueris penetrale receptus,
Contigerisq́ tuam, scrinia parua, domum:
Aspicies illic positos ex ordine fratres,
Quos studium cunctos euigilauit idem.
Cetera turba palam titulos ostendit apertos,
Et sua detecta nomina fronte gerit.
Tres procul obscura latitantes parte videbis,
Hi quoque, quod nemo nescit, amare docent.
Hos tu vel fugias: vel, si satis oris habebis,
Oedipodas facito Telegenosq́ voces.
Déque tribus moneo, si qua est tibi cura parentis,
Ne quenquam, quamuis ipse docebit, ames.
Sunt quoque mutatæ ter quinque volumina formæ,
Nuper ab exequiis carmina rapta meis:
His mando dicas, inter mutata referri
Fortunæ vultum corpora posse meæ.
Namque ea dissimilis subitò est effecta priori:
Flendáque nunc, aliquo tempore læta fuit.
Plura quidem mandare tibi, si quæris, habebam,
Sed vereor tardæ causa fuisse moræ.
Et si, quæ subeunt, tecum liber omnia ferres,
Sarcina laturo magna futurus eras.
Longa via est, propera: nobis habitabitur orbis
Vltimus, à terra terra remota mea.

COMMENTARIVS.

PARVE LIBER] Non de omnibus Tristium libris simul, qui non esset vtique paruus liber, sed de primo duntaxat, quem separatim, vt alios tem, misit, rectè dicitur. Affertur ad hoc pro-|andum ex eleg.1. lib.5.

Hunc quoq; de Getico nostri studiose libellum
Littore præmissis quatuor adde meis.

Vere autem paruus, cum non nisi X. elegiis con-

A stet: malè enim octaua diuiditur. Catullus quoque schedam, qua Cæcilium Nouocomò Veronam accersit, quasi sensu auctam, & intelligentem sic affatur, eique mandat.

Poëtæ tenero meo sodali
Velim Cæcilio papyre dicas,
Veronam veniat, Noui relinquens
Comi mœnia.

Martialis librum suum in pluribus libris com-

pellat: cui similiter, & similia mandat lib.3.epig. 4.& 5.quibus hanc elegiam adumbrat. Illa certè ad verbum hinc transcripta sunt, *Vis commendari sine me cursurus in vrbem Parue liber, &c.*

Nec invideo] Quid enim inuideret partui suo? Et vnà iturum se quo pede licet, infra autumat. Est autem inuidia, seu inuidentia (qua voce Cicero vti mauult, vt ambiguitatem effugiat, inuidia enim tum est, cùm inuidetur, inquit 3. Tuscul. in perpessione quoque videlicet ponitur, non in actione tantum.) Ergo inuidentia est, vt idem Tuscul. 4. definit, ægritudo suscepta propter alterius res secundas, quæ nihil noceant inuidenti. Alij breuius, inuidia est dolor de alieno bono, quo ipse careas.

Sine me ibis in vrbem] Romam κατ' ἐξοχὴν. Cic.ep.12.lib.2. Vrbem, mi Rufe, cole, & in ista luce viue. Omnis enim peregrinatio, quod ego ab adolescentia iudicaui, obscura, & sordida est iis, quorum industria Romæ potest illustris esse. Sic Athenas ἄστυ vocabant. Nec vrbs modò, sed etiam vrbs æterna dicta est Roma. Vide annotat. in dialog. meum 6. primæ Tertij.

Qvod domin. n. licet ire tvo] Aptius legas, quò: tametsi & illud minimè barbarum. οἴμοι, ὅτι οὐκ ἔστιν. Heu mihi, quod non est, id est, quia non licet. Et ita locutum Ciceronem obseruauimus. Fuisset autem languidius, *Heu mihi, quod patri non licet ire tuo:* sed verius, & suauius, quoniam libri sunt filij, & fœtus Musarum. Hoc est artium ingenuarum. Catull. ad Mallium. *Nec potis est dulces Musarum expromere fœtus Mens animi:* & scriptores sunt eorum quasi parentes. Vnde & parere dicũtur. Martialis lib.10. ad librum suum. *Qui pigrum faciunt suum parentem.* Idem voluit Ouidius cum infrà reliquos huius primi fratres nominat. Et iterum,

Deq; tribus moneo, si qua est tibi cura parentis,
Ne quenquam, quamuis ipse docebit, ames.

En, se parentem appellat. Et eleg. 6. *Orba parente suo quicunque volumina tangis.* Verum enimuero ex trisyllabo vocaliore, ac pleniore sonum, & numerum, vt item aliis locis ex eadem voce quæsiuit. Sæpius namq; suorum carminum dominum sese vocat.

Infelix domini quod fuga rupit opus.

Et:

Sed quasi de domini funere rapta sui.

Et:

Erubui domino cultior esse meo.

Ad sententiam versus quod attinet, sic libro 5. eleg. 5.

Qui mihi flens dixit: tu, cui licet, aspice Romam.
Heu quanto melior sors tua facta mea est.

Vade, sed incvltvs] Quomodo coleretur, & ornaretur, mox subiungit. *Nec te purpureo, &c.*

Qvalem decet exvlis esse] In squalore, & sordibus, in luctu & lacrymis iacente domino ac parente, non conuenit seruum, aut fi-

A lium lautum, comptum, ac nitidum inced
Profugum aliquando se nominat. Item rel
tum.

Infaelix, habit. temp. hvivs ha
Quia infælix es, nempe ab infælice profec
gere habitum cum tempore isto congruent
Horum temporum meorum diceret orator,
est, ærumnę, & calamitatis meę. Tamen & nu
ro singulari Cic. Quod in id reipub. tempus
incideris. Et Ouid. plurali eleg.5.lib.3. *Cum*
temporibus conueniente suis. Scripsit accuratè sati
differentiis verborum libros IV. Ausonius P
ma, cuius operam, quoties commodum vid
tur, adhibebimus. Habitus, inquit, intellig
omnis corporis cultus, ornatusque, vt hab
B militaris, religiosus, scenicus. Vestitus nom
sola vestimenta continentur. Vnde M. Cato
tiones inscripsit, vnam, De habitu; alteram,
vestitu. Sueton. Caligula. vestitu, calceatuqu
cætero habitu neque patrio, neque ciuili. I
Nerone, in illo suo scenico habitu.

Nec te pvrpvr. vel. vacinia s
co] De integumento, seu inuolucro libri a
piendum. Solebant illæ membranæ rubro,
croceo siue colore, siue succo imbui, quod i
cat Tib. lib.1. eleg.3. *Lutea sed niueum inuoluat m*
brana libellum. Atrum integumentum, vt lu
accommodatum, mauult. Vacinia nigra v
Virgil. eclog.2. *Alba ligustra cadunt, vacinia nig*
guntur; vbi ferrugineum hyacinthi genus p
C tam intellexisse annotat Rhodig. lib.27. cap
quia ferrugineus color ad nigrum accedat.
petebatur autem tingendo purpureo color
cinium, ait Turneb. lib.12. cap.7. Prodæus li
cap.18. vacinia dicit esse mora agrestia, quæ
bo sentis producta, ad tingendas seruorum,
bisque vestes olim legebantur. Nec porrò te
re quis crediderit, poëtam hoc disticho ad
tationem vestium Romanis in luctu sollem
allusisse.

Non est conven. lvctib. ille
lor] Quis autem est conueniens? Vtique ni
& lugentium vestes pullæ, siue atræ, quas su
re, induere, ponere, deponere, exuere dicun
Semper quippe color hic luctus, vt albus læ
D indicium est habitus. Qui porrò etiam extr
ctum hoc colore delectantur, in luctu form
vestis aliquantum mutent necesse est, vt lu
intelligantur. Narrat Ioannes Petrus Maffęu
storiarum Indicar. lib.12. apud Iapones tri
colorem haberi album, nigrum lætum: ac
inde hunc in rebus secundis, illum in adue
adeoq; in luctibus, & funeribus vsitatum. C
& dentęs quodã artificio, quò pulchriores
quam nigerrimos sibi faciunt iidem Iapone
Patres Societatis nostræ scribunt. Fuisse ta
variis gẽtibus in vsu colorem album ad luc
docebit te Alex. ab Alex. lib.3. cap.7. Idem a
mentum pertractat noster ἐπανατείνων Del
comment. in Hercul. Furent pag. 269.

N

Ista hodie perpaucis cognita, fusius differenda fuerunt, vt locus poëtæ fieret apertior.

Felices libellos] Felicium libellos. Horat. Ode 1. lib. 1. *Me doctarum ederæ præmia frontium Diis miscent superis*: & alia apud poëtas innumerabilia, cum epitheton subiecti adiuncto datur, quam figuram hypallagen nominant.

Fortunae meae] Status, & conditionis meæ perditissimæ, ad quam te accommodare omnino debes. Non sunt fortunæ suæ memores, qui foris bysso cooperti cernuntur, & domi malè cœnant.

Neve lituras. pudeat.] Aliquid deformitatis habent lituræ; &, si crebræ sunt, scribentis incogitantiam, ac festinationem arguunt. De his Horat. ad Pison. *incomptis allinet atrum transuerso calamo signum.*

De lacrymis f. sentiat esse meis] Eleg. 8.

Hic status, hæc rerum nunc est fortuna mearum,
Debeat vt lacrymis nullus inesse modus.

Et lib. 3. eleg. 1.

Littera suffusas quod habet maculosa lituras,
Læsit opus lacrymis ipse poëta suum.

Propert. eleg. 3. lib. 4.

Si qua tamen tibi lecturo pars oblita deerit,
Hæc erit è lacrymis facta litura meis.

Cic. ad Terent. lib. 14. non semel, se sine multis lacrymis nequire ad ipsam, & Tulliolam scribere, vt ipse quoque non absque lituris fortasse scripserit.

Verbis meis loca. o. salvta] Cicer. ep. 14. lib. 7. Salutem enim mihi verbis tuis nuntiauit. Idem quod, à me, abs te, meo, tuo nomine. Ex parte mea, tua, non sunt latina. Iam, poëtæ etiam loca, & alias res anima carentes salutant, & cum iis fabulantur. Catull. ad Sirmionem peninsulam.

Peninsularum Sirmio, insularumq;
Ocelle, quotcunque in liquentibus stagnis,
Mariq; vasto fert vterq; Neptunus,
Quam te libenter, quamq; lætus inuiso. &c.
Salue ô venusta Sirmio, atq; hero gaude:
Gaudete vosq; Lydiæ lacus vndæ.
Ridete quidquid est domi cachinnorum.

Quando autem dij salutantur, ea salutatione veneratio erga illos, vt in his quas diximus gaudium, & amor ostenditur. Diis enim semper adest salus, valentq; pancraticè, atq; athleticè semper.

Qvo licet pede] Carminibus, quæ suum quendam gressum, suumq; cursum, & ideo suos quoque pedes habent: quibus pedibus multo profectò longius, quam corporum pedibus itur. Fortem pedem incertus auctor in obitum Tibulli συνεκδοχικῶς carmen hexametrum dixit. Epigramma scitissimum adscribam.

Te quoq; Virgilio comitem non æqua, Tibulle,
Mors iuuenem campos misit ad Elysios:
Ne foret aut elego molles qui fleret amores:
Aut caneret forti regia bella pede.

Item Horat. ad Pison. loquens de versu iambico.

Archilochum proprio rabies armauit iambo.
Hunc socci cepere pedem, grandesq; cothurni.

Quo licet, inquit. Nam vt ait eleg. 14. lib. 3.

Est fuga dicta mihi, non est fuga dicta libellis,
Qui domini pœnam non meruere sui.

Vt in popvlo illo] Prouocabulum *illo* habet emphasin. In magno illo, & frequentissimo populo, vbi multi auditionum nouarum cupidi, & curiosi, & aliqui mei non immemores. Ele. 5. li. 4. *Si quis, vt in populo, qui sitis, & vnde requiret,*

Vivere me d. sal. t. esse negab.] Eleg. 1. lib. 3. *Viuere me dices, sed sic vt viuere nolim.* Vitam haud vitalem, cum licitum est exclamare, occidi, perij. οὐκ ἔστι μοι βίος ἀγαθὸς ἐν φάει, ait Hecuba Euripidæa: non esse sibi vitam iucundã amplius in hac luce, cum orbata marito, orbata liberis, orbata regno, captiua in Græciam abducatur.

Mvnvs habere Dei] Augustum assentatoriè Deum, & Iouem nominat sæpissimè, à quo tamen inclementissimo Deo non est exauditus; saltem vt sub cœlo clementiore exularet. Prædicat hoc beneficium eleg. 5. & 8. lib. 5. Et 4. de Ponto, eleg. 5. Seneca de Clem. lib. 1. cap. 5. Seruare proprium est excellẽtis fortunæ, quæ nunquam magis suspici debet, quam cum ei contingit idem posse quod Dij, quorum beneficio in lucem edimur tam boni quàm mali.

Ita tv tacitvs q. plvra legend. &c.] Vox *legendum* desiderat aliquid subauditum, te da, offer, aut simile quippiam. Hæc enim est carminum istorum sententia. Quærente plura de me quopiam, caue, ne forte loquare, quod te loqui nihil attinet, quod mihi noceat: sed da te illi legendum: inde enim de me illum, quæ volet, intelligere mihi tutius fuerit. Ciofanus contortius explanat de silentio super libris de Arte. Atqui infrà huius operis ipsemet meminit.

Tres procul obscura latitantes parte videbis,
Hi quoque, quod nemo nescit, amare docent.

Admonit. repetet mea crim. lect.] Scripsisse amatoria, & nescio quid vidisse, duo sunt Nasonis peccata: *Perdiderint cum me duo crimina, carmen & error, &c.* Ob hæc damnatus est exilio, non aduersante populo. Horum lector Tristium admonebitur, cum præsertim ipse vtrumque toties expresè confiteatur.

Peragar revs] Liuius lib. 4. Vos autem, si reum perago, quid acturi estis? Paulus Iurisconsult. Restitisse autem is videtur, qui intra præfinitum accusationis à Præside tempus reum suum non peregerit. Peragi autem reus in criminibus, non res peragi dicitur. Et est reum peragere, ita rei accusationem persequi, vt reus tandem damnetur. Vlpian. ad leg. Iuliam de adult. lib. 2. Peregisse reum nõ aliàs quis videtur nisi & condemnauerit. Bud. in Pand. Habes quid propriè sit reum peragere. Reum facere, inter reos referre, reum citare, huius quasi proœmia, & initia quædam sunt.

POPULI ORE] tota vrbe, per compita.

PUBLICUS] vt qui in Rempub. commiserim.

QUAMVIS MORDEBERE DICTIS] A canibus. Mordere est obloqui, detrahere de aliquo, calumniari, incessere conuitiis. Eleg. 14. lib. 4. de Ponto. *Non mordenda mihi turba fidelis erat.* Vide ibidem notata. Terent. Eunucho. *Inuidere omnes mihi, mordere clanculum: ego non flocci pendere.* Horat. Ode 3. lib. 4. *Et iam dente minus mordeor inuido.* Et Od. 4. lib. 1. *Liuidus, & mordax videor tibi?* Consule adag. dente theonino rodi. Et Commentar. ad eleg. 14. lib. 4. de P. ibi. *Nec mordenda mihi turba fidelis erat.*

CAUSSA NON BONA] Facit tamen bonam toto lib. 2. quod quidem ad libros de Arte attinet. Error autem oculorum non est vtique maior patrocinio. Sed poëta nunc iure agens, nunc de iure suo remittens, vel potius ius suum dimittens, ac prodens, & misericordiam sontium more implorans, personam commutat.

PATROCINIO MAIOR ERIT] Non poterit defendi, quia non bona. Vel, ipso patrocinio, ac defensione fiet peior, & odiosior.

QUI ME SUSPIRET ADEMPTUM] Eos quidem certè, ad quos scribit libros de Ponto, quorum erga se fidem laudat. Hi eius adempti desiderio tenebantur. Vocem *ademptus* vt etiam *raptus*, aliquoties de se tanquam mortuo vsurpat: in mortuis enim dicuntur.

CARMIN. NEC SICCIS PERLEG. ISTA GEN.] qui lacrymis humectet ora, genasque, vt loquitur Lucret. dum ista tam miserabiliter scripta legit. In audiendis, & cognoscendis rebus amici infælicibus, lacrymę magnum sinceri amoris argumentum. Facetè Pseudolus apud Plautum contrà, vbi legisset audiente domino Calidoro epistolam, ad eundem secus scriptã, quam voluisset, & *idem* subiecisset. *Quin fles Pseudole?* Respondet vafer homo, *pumiceos oculos habeo: non queo lacrymam exorare vt expuant vnam modò.* Hîc Calidorus. *Quid ita? Quia*, inquit, *genus nostrum siccoculum semper fuit.*

NE QUIS MALUS AUDIAT] Malum vocat sibi inimicum, aduersarium, & inuidum Catull.

Conturbabimus illa, ne sciamus:
Aut ne quis malus inuidere possit.

SIT MEA POENA LEVIS] Leuius exilium, Cæsare mitescente. Lib. 2.

Mitius exilium si das, propiusq́; roganti,
Pars erit è pœna magna leuata mea.

NE SIT MISER IPSE PRECAMUR] Bona optanti, bona vicissim optanda sunt. Obseruatum à Brissonio in Formulis. Quibus ex animo precabantur, & bona optabant omnia, dicebant, bene sit illi.

QUAEQUE VOLET RATA SINT] Salutanti apud Plautum sæpe respõdetur, dij dent tibi quæ velis. Item, dij tibi omnes omnia optata ferant. Dij te bene ament. Nescio quid maius cuiquam optare possis, quam vt habeat quæ velit. Bonus autẽ vir neminẽ volet velle, nisi quod honestum est.

SEDIBUS IN PATRIIS POSSE MORI] De patria scripsi Dialog. 23. Volum. 1. & in eius Annotat. Præterea in Symbolis Virgilian. ad illud eclog. 1. *Nos patriam fugimus.* Solatium magnum in patria, & in suorum complexu emori. Vide eleg. 3. lib. 3. *Tam procul ignotis igitur moriemur in oris, &c.* Durior Anaxagoras Clazomenius, qui cum Lampsaci moreretur, quærentibus amicis, vellétne Clazomenas in patriam, si quid accidisset, auferri: nihil necesse est, inquit: vndique enim ad inferos tantundem viæ est. Cic. Tuscul. 1.

UT PERAGAS MANDATA] Vt effecta reddas, quæ tibi mando, & hac in re à culpa liber sis.

INGENIIQUE MIN. LAUD. FER. MEI.] Dicêris non respondere ingenio meo, de quo non mediocris est excitata opinio.

IUDICIS OFF. EST UT RES. I. TEMP. RER. QUAER.] Aequus iudex in caussa, in controuersia, in negotio, & lite quæ venit in iudicium multa circumspicit, antequam sententiam pronuntiet. Nouit enim non omnia ab omnibus, nec vbique, nec semper posse fieri; & iudicia humana sæpius labi, errare, decipi. Eleg. 1. lib. 4.

Si qua meis fuerint, vt erunt, vitiosa libellis,
Excusata suo tempore lector habe.

QUAESITO TEMP. TUTUS ERIS] Tempus hic non est χρόνος, sed καιρός, opportunitas inquã, & commodum tempus. Vt cum dicimus, tempori se accommodare, esse sapientis. Hoc sentit, iudicio non lapsurum, qui tempus circumspexerit. Indicant ita esse quæ sequuntur.

CARMINA PROVEN. A. DEDUCTA SEREN. &c.] Ingenium ægritudo vehemens præsertim, & assidua deterit. Casus, & infortunia creant ægritudinem, in quam culpam transfert, si minus quam antehac in scribendo ingeniosus videatur. Lib. 5. eleg. 13. *Carmina lætum sunt opus, & pacem mentis habere volunt.* Horat. epist. 1. lib. 2.

Cum lamentamur non apparere labores
Nostros, & tenui deducta poëmata filo.

Iuuenal. an Persius.

Sed vatem egregium, cui non sit publica vena,
Qui nil expositum soleat deducere.

Sunt qui deducere versus, diducta carmina ad subtilitatem referant, & inde commendari aiunt bona carmina, ab operibus Mineruæ translatione facta. Ad vituperationem autem, & extenuationem pertinere, crasso filo composita. Idem velle illud Persianum, quamuis aliunde sumpta metaphora, *aut quantas robusti carminis offas ingerit*, à pistorum, & cocorum operibus. Carmen non deductum, sed ampullatum, turgidum, inelaboratum. Serenus porrò animus est, nullis curarum, mœrorum, sollicitudinum quasi nebulis offusus, aut nubibus obseptus, vt statim subdit.

CARMINA SECESS. SCRIB. ET OTIA QUAER.] Vt serenitati opponit nubila: sic secessui, & otio mare, ventos, hyemem: & securitati, seu vacuitati metus, gladium in iugulum intentum, & mortem ipsam ante oculos. Cicero ad

Q. F. De versibus quos tibi à me scribi vis, deest mihi quidem opera, quæ non modò tempus, sed etiam animum vacuum ab omni cura desiderat Sappho Phaoni. *vacua carmina mentis opus.* De secessu Horat. epist. 2. lib. 2. *Scriptorum chorus omnis amat nemus, & fugit vrbes.* Et de vtroque, secessu inquam, & animo vacuo. A

Præter cætera Roma mene poëmata censes
Scribere posse inter tot curas, atque labores?

Adde Quintil. ita scribentem lib. 10. Demosthenes melius, qui se in loco, ex quo nihil perspici posset, recondebat, ne aliud agere mentem cogerent oculi. Ideoq; lucubrantes silentium noctis, & clausum cubiculum, & lumen vnum velut tectos maximè teneat.

Haec qvoq. q. f. ivd. mirab. aeqvvs] Aequus rerum æstimator meliores versus à me non requiret. Sequitur, vt qui requiret, iniquus sit. Ille tempus quo facti sint exquiret, & tali tempore tam bonos adhuc à me scriptos mirabitur. Iste ad solam ingenij mei opinionem respiciet, & ad eam quæ legerit exiget. Hoc iniquitatis est. B

Da mihi Maeoniden] Homerum. Aristoteles 3. de poëtica, vt testatur Plutarchus, litteris mandauit, Iensem puellam, cum vtero intumescente ignominiam apud ciues suos fugeret, Aeginam petiuisse, & in itinere à latronibus captam, Smyrnam abductam, Mæoni regi in muneris loco datam, & ab eo vxorem sumptã. Fortè ad Meletem fluuium ambulantem, partu leuatam esse, & illico mortuam. Mæonem, puerum pro suo educasse. Hinc illi Mæonidę vocabulũ, & ab eo Musę Mæonides. Nonnulla Homeri elogia alibi proferemus: nunc sufficiat, illum omnium principem agnosci, & prædicari: Valeant Homeromastiges. C

Ingenivm tant. excid. omne malis] eleg. 10.

Ipse ego nunc miror, tantis animiq; mariq;
Fluctibus ingenium non cecidisse meum.

Dolorem, quem è magnis miseriis grauissimisque casibus homines capiunt, mentem quoque ipsam sæpe de suo statu conuellere, & adigi ad insaniam, qui antea cati inprimis, sollertesque fuerant, exemplo vnius Iugurthę confirmat Muretus lib. 2. cap. 10. Argumentatio est à comparatione maiorum. D

Secvrvs famae] De fama, gloria, laude nihil cogitans, famam negligens. Virgil. 1. Aeneid. de Pygmalione fratre Didonis, *Securus amorum Germanæ.* Et lib. 7. *Securi pelagi, atque mei.*

Ne tibi sit lecto displic. pvd.] Nec pudeat te non cuiuis probari. Certè æquus iudex te mirabitur, & qualemcunque cum venia leget. Vnus ergo tibi sit pro populo, & populus pro vno.

Non ita secvndam] ἐλάττωσις, quasi aliquam partem secunda sit, & non tota aduersa quam maximè.

Vt tibi sit rat. lavd. habend. tvae] Cogitare de propagatione & celebritate nominis, fælicium, ac beatorum est: infælicium, & miserorum de incolumitate, vita & salute, quæ magis secundùm naturam sunt.

Donec eram sospes] Suprà. *Viuere me dices, saluum tamen esse negabis.* Sospes, inquit Festus, significat apud omnes fere auctores saluum. Afran. in epist. Dij te sospitem seruent tuis. Virg. 8. Aeneid. *Maxime Teucrorum ductor, quo sospite nunquam, &c.*

Titvli tangeb. amore] & ipse cupidus eram gloriæ. Lib. 5. eleg. 13.

Nominis & famæ quondam fulgore trahebar,
Dum tulit antennas aura secunda meas.

Qvaerendiq. mihi nom. ard. erat] Idem sensus. Sollemne huic poëtæ, mutatis verbis idem continenter dicere. Quod ingenij abundantiæ adscribamus licet. Nominant hoc genus figuræ expositionem.

Carmina nvnc simvlo] Quasi diceret, similia carminum potius, quam genuina carmina compono. Cur autem istuc? quia,

Stvdivm qvod obfvit odi] Diligenda, & amplexanda magnoperè sunt nobis studia nostra, si quidquam egregium, & illis dignum præstare velimus. Quod se minimè facere nunc quidem, ingenuè confitetur, quoniam læsus sit ab illis. Lib. 2. *Si saperem, doctas odissem iure sorores.*

Sit satis ingen. s. f. p. meo] Sit finis desipiendi, & mihi per carmen de cætero magis nocendi. An non satis malorum habeo, cum in genio mihi exilium peperim? Fuga pro exilio, vt φυγὴ, & fugere, in exilium proficisci, vt φεύγειν. elog. 1. *Nos patriam fugimus*, ἡμεῖς πατρίδα φεύγομεν, concedimus in exilium, vertimus solum. Horat. Ode 7. lib. 1. *Teucer Salamina patremq; cum fugeret.* Et lib. 2. Ode 13.

Et te sonantem plenius aureo
Alcæe plectro dura nauis,
Dura fuga, mala dura belli.

Dii facerent] Lib. 3. eleg. 12. *Dij facite vt Cæsar non hoc penetrale, domumq; &c.* Ariadna Theseo, *Dij facerent vt me summa de puppe videres.* Cicer. Philipp. 9. Vellem Dij immortales fecissent. P. C. Et in Verrem, Dij faciant, vt rei militaris, vt belli mentionem facere audeas. Plautus. Capt. *Ita Dij, Deæq; faxint.*

Possem nvnc mevs esse liber] Ciofanus è codicibus calamo exaratis hanc scripturam profert, *possis non meus esse liber*, hoc sensu. Vtinam non esses liber meus, qui tristia, & mæsta contines: vtinam is liber non esses, quem ego tristis, & exul scribo. Non valde ad mentem poëtæ, qui cum librum ire, & pro se Romam aspicere iussisset, mox sibi hoc bonum contingere, & se in librum suum verti festiuè optat. Nemo enim reperitur, qui non malit sibi bene esse, quam alteri. Merula legit, *non meus esse liber*, & interpretationem affert à mente Ouidij alienam.

Magnam in vrbem] non ambitu modo, sed & rebus omnibus magnam. Videnda oratio Aristidę Sophistę, Admiranda Lipsij lib.3. Et quę notulimus in Symbolis nostris in illud Eclog.1. *Verum hæc tantum alias inter caput extulit vrbes.* Et lib. 7. ad illud, *nunc maxima rerum Roma colit.*

Vt titvlo carbas] quo tamen non careas, etsi is minio notatus non est.

Ipso noscere colore] Vide suprà. *Nec te purpureo, &c.*

Te liqvet esse mevm.] Ex colore nigro, & versibus quibus conscriptus es, intelligent omnes etiamsi tu dissimulare verum coneris, te meum librum esse, & à me ab exilio missum aduenire.

Clam tamen intrato] non liberè, & palàm; sed quasi per postica, & occultè, quia nobis offensa est ciuitas.

Ne te mea carmina laedant] Ne ob priora illa, & amatoria carmina tibi innocenti licet, aliquod malum irrogetur: hæc enim præcipuè intelligit, vel sola potius.

Non svnt vt qvond. p. favor. erant] Generatim. Fauebatur, & applaudebatur meis carminibus. Lib.2.

Carmina fecerunt, vt me cognoscere vellent,
Omine non fausto fœmina, virq; meo.

Lib.4. eleg.10. vbi de poëtis senioribus agit.

Vtq; ego maiores, sic me coluere minores,
Notaq; non tardè facta Thalia mea est.

Qvod sis mevs] Ouidij, illius nugatoris, & qui docuit vetitos sollicitare toros.

E gremio reiiciatqve svo] etiam antequam aperuerit. A te abhorreat, non te probet, quemadmodum quæ è gremio reiiciuntur.

Non svm praecep. amoris] non tracto artem amandi, vt fratres mei tres. Lib.3. eleg. 3. in epitaphio quod sibimet fecit. *Hic ego qui iaceo tenerorum lusor amorum.* Et 2. de Pont. eleg.10.

Naso parum prudens artem dum tractat amandi,
Doctrinæ pretium triste magister habet.

Vide eleg.3. lib.3. de P. vbi cum Cupidine, seu Amore lepidè expostulat.

Poenas iam dedit illvd opvs] ab ipso auctore suo improbatum, damnatum, & in latebras coniectum. Cur non dedit tardipedi Deo, infælicibus vstulandum lignis? verba sunt Catulli.

In alta palatia] Sueton. in August. cap. 72. Habitauit primò iuxta Romanum forum, super scalas anularias, in domo quę Calui oratoris fuerat: postea in palatio; sed nihilominus ędibus modicis, &c. Et quoniam Cæsar habitauerit in Palatio, ibique suos milites habuerit, quamuis alibi habitet Imperator, tamen domus eius (sicut & Cæsaris) palatij nomen habet. Xiphilinus. Vnde Palatium, seu mons Palatinus nomen acceperit, Solin. cap.2.

Ignoscant avgvsta. m. loca] Ex Munatij Planci sententia Octauius Augusti cognomen assumpsit, non tantùm nouum; sed etiam amplius, quòd loca quæque religiosa, & in quibus augurató quid consecratur, augusta dicantur, ab auctu, vel ab auium gestu, gustuue. Suet. cap.7. Ouid.1. Fast.

Sancta vocant augusta patres, augusta vocantur
Templa, sacerdotum rite dicata manu.

Vide Festum, in Augustus locus.

Diiqve locorvm] non quos Cęsar in ædibus suis colit, & illius loci præsides, ac tutelares, quomodo quis exposuerit, & Merula exponit: sed Augustus ipsemet. Nec te perturbet numerus dij, nam & numina sępius de vno dicit.

Venit in hoc illa. f. ab arce cap.] Conuenienter prouerbio, procul à Ioue, procul à fulmine. Iouis appellatione principes, reges, & viri quiuis opibus, auctoritateq; potentes accipiendi sunt. Monemur vitare, & declinare commoda, quæ isti Ioues afferre nobis possint, vt ita simul procul absimus, & effugiamus eorum fulmina, & incommoda grauia, quibus nos multare possunt. Versum hunc, & adagium ipsemet exposuit lib.3. eleg.4.

Vsibus edocto si quidquam credis amicò,
Viue tibi, & longè nomina magna fuge.
Viue tibi, quantumq; potes prælustria vita,
Sæuum prælustri fulmen ab arce venit.
Nam quanquam soli possunt prodesse potentes,
Non prosit potius, siquis obesse potest.

In hoc capvt] in me. Caput pro toto homine συνεκδοχῇ. Sic dicimus in aliqua vrbe numerari 30. 40. 100. millia capitum. Terent. *O lepidum caput.* Virgil.4. Aeneid. de Ascanio, *capitisq; iniuria chari.* 12. Metamorph. de Achille, *caput insuperabile bello.* Valet etiam in pecudibus. Virgil.7. Aeneid. de porca. *Triginta capitum fœtus enixa iacebit.* Sæpe vitam, & salutem significat. Plaut. Capt.

Nam tu me vides pro tuo charo capite
Carum offerre caput meum vilitati.

Mitissima nvmina] li.5. eleg.2. ad vxorē.

Quid dubitas, & adire times? accede, rogaq;.
Cæsare nil ingens mitius orbis habet.

Et aliis præterea locis per multis placabilitatem eius, & clementiam laudat.

Timeo qvi nocvere deos] Enallage numeri. Ad hunc Deum vt adeam, hortatur eius lenitas. Sed nescio quomodo inflictum semel ab eo vulnus me terret, & absterret. Ita enim natura comparatum est, vt in posterum timeas, quod semel noxium expertus sis.

Terretvr min. pennae strid. colvmb.] timorem suum adeundi prætorium Augusti gemina comparatione timidorum animātium, columbæ, & ouis declarat. Addit tertiam, Phaëtontis, ex hypothesi, & quartam Gręcorum, qui naufragium apud Caphareum effugerant. Latenter Augustum sibi accipitrem, & lupum fuisse, simulque innocentiam suam indicat. Habent παρομιῶδες lib.6. versiculi, de fugiendis malis semel expertis.

Vngvi-

VNGVIBVS ACCIP. SAVCIA. F. TVIS] In Metamorph.

Vt fugere accipitrem penna trepidante columbæ,
Vt solet accipiter trepidas vrgere columbas.

2. de P. eleg. 2.

Accipitrem veluti pennis trepidantibus ales
Audet in humanos fessa venire sinus.

Accipitres in Thracia ad hanc rationem cum hominibus per paludes societatem aucupandi inire scribit Aelian. de animal. 2. cap. 42. Homines explicatis retibus quiescere, accipitres autem superuolantes exterrere aues, ac intra retia compellere. Thraces si quas ceperint aues, cum accipitribus partiri, eosque tum ad aucupij societatem fidos habere. Si nil communicauerint, dissociari, atque distrahi.

EXCVSSA EST AVIDI. D. AGNA LVPI] Eleg. 1. lib. 4.

Vtq; rapax pecudem, quæ se non texit ouili,
Per sata, per syluas fertq; trahitq; lupus.

Summam discordiam, moresque dissimillimos Aegyptij cum significare volunt, agnum, seu ouem, & lupum ponunt. Idem poëtæ faciunt. Horat. Ode 4. Epod.

Lupis, & agnis quanta sortitò obtigit,
Tecum mihi discordia est.

Aiunt agnos recetes, nondum extra ouile vllum animal intuitos, audito repente luporum vlulatu exanimari, & metu perculsos concidere mortuos. Plura de antipathia lupi, & ouis Pierius hieroglyph. lib. 10. His duabus comparationibus Menelaum 2. de Arte vt insipientem reprehendit, qui abiens peregre, cum Helena vxore Paridem Troianum iuuenem reliquerit.

Quis stupor hic, Menelae, fuit? tu solus abibas,
Iisdem sub tectis hospes, & vxor erant.
Accipitri timidas credis furiose columbas,
Plenum montano credis ouile lupo.

VITARET CAEL. PHAETHON, &c.] Fabula est 2. Metamorph. quo pacto scilicet adolescés temerarius, & inconsideratus à patre Phębo currus regendi potestatem per vnum diem extorserit, ac pæne cælum, terram, maria exusserit. Monemur hoc figmento ἠθικῶς, homines arrogantes, & sibi mira supra vires suas tribuentes, plerumque in magnas incidere calamitates. Fabulas, quæ in hisce libris, & de Ponto permultæ, interdum præteribimus, quia notæ satis: interdum strictim attingemus. Recentiores quidam Commentatores planè hunc laborem fugiunt, quia leguntur in dictionariis & apud mythographos. Quasi non alia quoque multa, quæ ipsi afferunt apud historicos, & alios bonos scriptores, atque adeo in Calepinis, & thesauris legantur.

IOVIS ARMA] Fulmen, quo & aduersus gigantes pugnauit; & maiestatem suam tuetur. Telum, & tela crebrò vocant poëtæ. Lib. 2.

Si quoties peccant homines sua fulmina mittat
Iupiter, exiguo tempore inermis erit.

ME REOR, INFESTO CVM TON. IGNE, A PETI] Quis non videt de quo loquatur, & quid sibi velit? lib. 4. eleg. 3. ad vxorem.

Nec tibi quod sæuis ego sum Iouis ignibus ictus
Purpureus mollis fiat in ore rubor.

QVICVNQVE ARGOL. DE CLASSE CAPHAR. FVG.] Græci duces Troia deuastata domum renauigantes, apud Caphareum Eubœæ promontorium grauiter afflicti, & dissipati, & quidam domesticis calamitatib9 exagitati sunt. Vide 11. Aeneid. vbi Venulus à Latino rege legatus ad Diomedem pro auxiliis mittitur, & 14. Metamorph. & Q. Smyrnæum, seu Calabrum, vt vulgò appellatur, qui eleganti poëmate res Troianas ab Homero relictas (in morte enim Hectoris desinit) libris XIV. persequitur, ipsum in- B quam excidium, & vastationem vrbis, & Græcorum reditum cum præda, & captiuis, & inscribit παραλειπόμενα. Eius mali Græcis auctor fuit Nauplius Palamedis pater, qui eos in littus scopulosum & naufragum excitata per noctem pyra in mõte illo summa fraude pellexit. Vide Iun. prouerb. Quasi Nauplius Caphareo rediens. Immo prius Minerua, seu Pallas, quæ ob scelus Aiacis Oilei, de quo in 1. Aeneid. quoque ibidem atrocissimam in eos tempestatem concitauit. Hygin. fab. 116.

ET MEA CYMBA SEMEL, &c.] Hac metaphora pluries vsum de statu, & fortuna sua, obseruat Ciofan.

ERGO CAVE LIB.] propter periculum, ne C postea dicas, tibi hoc à me non prædictum.

A MEDIA PLEBE] à quibusuis de plebe. Populi nomine interdum omnes ciuitatis ordines continentur: plebis verò nomine sine patriciis, & senatoribus cæteri ciues, vt Gellius, & Iureconsulti tradunt. Aliquando populus nominantur patricij, plebs autem reliqui ciues. Cicero pro Muræna: populo, plebique Romanę bene ac fæliciter eueniret. Liuius lib. 2. de Tribunis pleb. non enim populi, sed plebis eum magistratum esse. Rursus, populus ea pars ciuitatis dicitur, in qua sunt ciues Romani honestiores, & opulentiores: plebs verò vilis, & inops multitudo, in omnes tribus diffusa. Tacitus lib. 1. Historiarum. Neq; populi, aut plebis illa vox. Et non tantùm D in populo ac plebe. Idem Annal. 1. & populo, & plebi CCCC. XXXV. dedit, quod dixit Sueton. Augusto, cap. 101. legauit populo Romano quadringenties, tribubus tricies quinquies HS.

INFIRMIS PENNIS] quia cera tantùm iunctis, nõ ex ipso corpore enatis, quemadmodum auibus ipsis.

ICAR. ICAR. NOM. FECIT AQVAS] Fabulam lege 8. Metamorph. Lib. 2. de Arte.

Icare clamabat (Dædalus pater) pēnas aspexit in vndis,
Ossa tegit tellus, æquora nomen habent.

Sic Myrtoum mare nomen tulit à Myrtilo auriga, in illud à Pelope præcipitato: & Hellespontus ab Helle Athamantis Thebanorum regis filia, in eo demersa. Sic impurus ille Propert. scor-

to suo blandiens, & somnium de eius naufragio narrans, lib.2. eleg.26.

Quàm timui, ne fortè tuum mare nomen haberet,
Atque tua labens nauita fleret aqua.

vt diceretur videlicet Cynthium, siue Cynthiacum, quemadmodum Hellespontus & Hellespontiacum. Hodie item fretum Magelanicum, à Ferdinando Magelano nauarcho Caroli V. Imperat.

REMIS VTARIS, AN AVRA] Allegoria. Lenius, & patientius agas, an instes & vrgeas. Sola aura, & velis naues procedunt tardius; velis & remis celerius, & concitatius.

CONSILIVM RESQVE, LOCVSQVE DABVNT] timore seposito, cupit Cæsarem adiri: sed cum magna cautione. Certum à se præscribi nihil posse: consilium è re ipsa, quæ agenda sit, & è loco in quo agenda, capiendum esse.

SI POTERIS VACVO TRADI] De tempore, & occasione aucupanda vide quid ex poëtis vtriusque linguæ depromat Victor. lib.37. cap.16. Missura sororem Annam Dido ad Aeneam, abitum parantem lib.4. *Sola viri molles aditus, & tempora noras.* Ea ipsa tempora mollissima fandi supra vocauerat. Molles isti aditus, & tempora ista sunt apud Dynastas, & Principes cum sunt otiosi, quieti, molestiis vacui, non perturbati, non solliciti, cum bene valent, nõ cum minus belle: cum læti, non cum mœsti. In reddendis litteris Cicer. tempus obseruari vult. Lege epist.13. lib.1. Eiusdem diligentem rationem haberi postulat Horatius epist.13. lib.1.

Vt proficiscentem docui te sæpe, diúque,
Augusto reddes signata volumina Vinni:
Si validus, si lætus erit, si denique poscet:
Ne studio nostri pecces, odiumq́ libellis
Sedulus importes opera vehemente minister.

Et epist.1. lib.12.

Multa quidem nobis facimus mala sæpe poëtæ
(Vt vineta egomet cædam mea) cum tibi librum
Sollicito damus, ac fesso.

De huiusmodi occasionibus item Metam.9.

Forsitan & missi sit quadam culpa ministri.
Non adiit aptè, non legit idonea, credo,
Tempora, nec petiit horamq́, animumq́ vacantem.

SI CVNCTA VIDEB. MITIA] si nihil vspiam turbarum in repub. aut in ipsa regia.

SI VIRES FREG. IRA SVAS] si mihi remissius iratum cognoueris. Diuturnitate enim plerumque vt dolor animi, ita ira languescit.

SI QVIS ERIT QVI TE DVBITANTEM, &c.] Si extiterit amicus aliquis; qui te timentem tradere, & præfari pauca ad gratiam tibi conciliandam velit, adi sanè.

LVCE BONA] die fælici, ac fausto. Bene precatur libro suo, commoditatem adeundi nacto.

DOMINOQVE TVO FAEL. IPSO] Mihi enim ea copia nec est, nec erit fortasse. Vnde suprà, *Heu mihi, quò domino non licet ire tuo.*

A ET MALA NOSTRA LEVES] Leuari, seu mitigari exilium suum, quam tolli, sæpius orat.

NAMQVE EA VEL NEMO, VEL QVI, &c.] Hoc distichon Bernard. Martini triginta sex variis, iisque verbo tantùm tenus diuersis interpretationibus græcè aliquando vertit ἑρμηνοσφαρίζων: ille enim vnum distichon græcum quinquagies latinum fecit.

SOLVS ACHILLEO TOLLERE. M. POTEST] Telephum Mysorum regem, Græcos ad Troiam obsidendam per regionem suam proficiscentes prohibere conantem, vulnerauit hasta sua Achilles. Quod vulnus (respondit oraculum) nisi scobe, seu rubigine eius hastæ abrasa, & inspersa sanari non posse. Verba oraculi hæc fue-

B runt: ὁ τρώσας καὶ ἰάσεται. De Remed. amoris lib.1.

Vulnus Achilleo quæ quondam fecerat hosti,
Vulneris auxilium Pelias hasta tulit.

Et 2. Am.6.

Quid? non Æmonius quem cuspide perculit hostis
Cum petiit medica postmodo iuuit ope?

Item eleg.2. lib.2. de P. *Profuit & Myso Pelias hasta duci.*

Copiose de Telepho Hygin. fab.101. & vir pariter nobiliss. & elegantiore doctrina politissimus Hieron. Columna, in Fragmenta Ennij, ex tragœd. Telepho.

TANTVM NE NOCEAS DVM VIS PRODESSE] Circumspice prius omnia. Malo ne prosis, quam vt per imprudentiam mihi noceas: ne

C ad cætera mala hoc nouum etiam.

SPES EST TIMORE MINOR] Et spero, & timeo de euentu aditus tui. Attamen timor magis me habet sollicitum, quam spes securum.

QVAEQVE QVIESCEBAT IRA] Suprà dubitabat, *si vires fregerit ira suas.* Et hic etiam particula *forsan* subaudienda est.

ALTERA CAVSSA] ego enim prima fui. Tu, nisi caues, secunda eris, & denuo illum in me irritabis, vt nouis me pœnis afficiat.

IN NOSTRVM PENETRALE] in domum meam intimam, cum qua voce illam coniungit eleg.12. lib.3.

Dij facite vt Cæsar non hoc penetrale, domumq́,
Hospitium pœnæ sed velit esse meæ.

D Penetralia, inquit Isidorus, libro 15. dicta ab eo, quod est penitus, hoc est pœne intus. Festus autem, penetralia sunt penatium deorum sacraria.

TVAM SCRINIA PARVA DOMVM] tuam domum, appositio; quæ tibi pro domo erant. Scrinia Isidoro lib.20. sunt vasa capsæ, in quibus seruabantur libri, scripta, vel thesauri. Vnde apud Romanos illi qui libros seruant, scriniarij nuncupantur. Horat. sat.1. lib.1. *Iam satis est, ne me Crispini scrinia lippi Compilasse putes. ad librariorum curram scrinia.* Catull. Et Martial. lib.4. *Plena laboratis habeas vbi scrinia libris*, Scriniarij Iureconsult. Principis, aut magistratus scriniorum Præpositi, & magistri.

POSITOS

Positos ex ordine fratres] Par est fratres vocare, quorum vnus, & idem est parens. Recole quæ diximus versu 2. *Heu mihi, quò domino non licet ire tuo.* Eleg.14. lib.3. stirpem quoque, & progeniem vocat. Aliquando natos. Alicubi viscera sua.

Qvos stvd. cvnct. evigil. idem] quos eodem omnes studio, vigilia, & cura genui. Nota verbum hoc in actione positum. Alioqui sine casu effertur, nisi cum ablatiuo instrumenti. Cic. ad Brut. epist.15. Messala tanta est industria, tantoque euigilat studio. Participium patiendi est ad Atticum lib.9. Honesta, atque expedita tua consilia, quàm euigilata tuis cogitationibus, &c.

Caetera tvrba palam, &c.] Quos fratres ex ordine positos dixerat, nunc turbam nominat; & illam apertè præferre inscriptiones suas, vt Fastorum, Metamorph. &c.

Tres procvl obscvra latit. p. videb.] Si parua scrinia, & hi tres in iisdem scriniis, quo modo procul latitantes videbit? Puto illos extra hæc scrinia iacuisse. Vnde ait, cum contigeris scrinia parua, id est, cum accesseris ingressurus. Non igitur obscura parte scriniorum, sed obscura parte domus: nec tenebrosa, sed abdita, neglecta. Sciendum, principio quinque fuisse, postmodum ad tres redactos. Id testantur ipsi, exordio Amorum.

Qui modò Nasonis fueramus quinque libelli,
Tres sumus: hoc illi prætulit auctor opus.

Hi qvoqve amare docent] Quo referatur τὸ, *quoque*, non dispicio: quasi alios præterea scripserit, qui amare doceant. Contrà de libris Ponticis lib.1. eleg.1. *Certè nil turpe docetis.* Forte hoc vult. Præterquam quod obscura parte latent, etiam amare docent.

Qvod nemo nescit] Hinc suprà, *& peragar populi publicus ore reus.* Verisimile est, hos nimium multis in manibus fuisse. De quarto Aeneid. qui nimium quantum ab istis lusibus discrepat, caussæ suæ inseruiens scribit lib.2. quod omnes quoque sciebant, quia libentius, & præ cæteris eum librum lectitabant.

Et tamen ille tuæ fælix Æneidos auctor
Contulit in Tyrios arma, virumque, toros,
Nec legitur pars vlla magis de corpore toto,
Quam non legitimo fœdere iunctus amor.

Hos tv vel fvgias] lib.3. eleg.1. loquitur ipse liber.

Quærebam fratres, exceptis scilicet illis,
Quos suus optaret non genuisse pater.

Vel si satis oris habebis] os Latinis non rarò valet libertatem, audaciam, impudentiam. Cic. 4. in Verrem. Nostis os hominis, nostis audaciam. Et 1. de orat. Quod tandem est os illius patroni, qui ad illas caussas sine vlla scientia iuris audet accedere? Et pro Quintio. Mihi videtur ore durissimo esse, qui præsente Roscio ge-

A stum agere conetur. Hel. Paridi. *Non tibi plus cordis, sed minus oris inest.*

Oedipodas. f. Telegon. voces] Patronymicum pro primitiuo, Oedipodes pro Oedipus, vt Scipiades pro Scipio. Ergo vt Oedipus Laium, Telegonus è Circe natus Vlyssem, vterque patrem suum, quanquam nescientes, interfecerunt: ita illi me auctorem, & parentem suum in exiliū, quod mihi mortis instar, & morte etiam acerbius est, pepulerunt. Hygin. fab.127. De Oedipo, qua occasione patrem occiderit, videndus Diodorus lib.5. & principium Phœnissarum Euripid. & Oedipus Tyrannus Sophoclis, & Senecæ. De Telegono 3. Fastor. Hîc Telegonas, est à recto Telegon.

B Si qva est tibi cvra parentis] si parentem me amas, illique, vt debes, gratum facere cupis. Si parens tibi curæ, & cordi est, & illum offendere vereris. Parentes secūdùm Deum maximè honorandi, senes alendi, & officiis omnibus fouendi, & adiuuandi sunt.

Qvenqvam] ex illo ternario.

Qvamvis ipse docebit] Verbum *amare* subauditum cum futuro *docebit*, aliter sumēdum est, quam *ames* coniunctiuus. Docent quidem amare illi libri, sed non legitimè, ac honestè.

Mvtatae ter qvinqve volvm. formae] Libri 15. Metamorph. quos abiens in exilium emendare non potuit. Vide Prolegom. & eleg. huius lib.6. & lib.2. & lib.3. eleg.14. Liber est

C quicunque codex, magnus aut paruus: volumen propriè plurium paginarum, chartarumque inuolutio. Est enim ab inuoluendo, quod veteres libros in cylindri modum circa vmbilicum inuoluere solebant. Vnde inuoluere libros, quasi inuolutos explicare. Interdum hæc duo nihil differunt, & duplex significatum habent. Nam liber & certam operis partem denotat, vt liber primus, liber secundus: & totum opus. Cicer. ad Attic. lib.13. librum de gloria tibi celeriter mittam. Similiter volumen & pro integro opere accipitur. Vlpianus ad Sabinum XXIV. Si cui centum libri sint legati, centum volumina ei dabimus. Et Sueton. de clar. Grammat. C. Octauius Lampadio Næuij Punicum bellum, quod vnico

D volumine, & continenti scriptura expositum diuisit in libros sex. Et pro parte operis. Sic Plinius singulos historiæ suæ libros volumina appellat. Eodem modo hîc Ouid. Ex Ausonio Popma de different. verbor. vt aliâs, quod bis te monuisse sufficiat.

Ab exeqviis meis] Illo enim discessu è patria, quasi ad rogum visus est efferri. Et libri illi seruati, velut è rogo domini, flammisque seruati sunt. Quare & lib.3. eleg.14. *Sed quasi de domini funere rapta sui.*

Inter mvtata referri corp. &c.] Corporum metamorphosibus à se (vt docti omnes fatentur) ingeniosissimè descriptis, fortunæ quoque suæ transmutationem annumerat:

latæ

lætæ nimirum, ac florentis in afflictam, & flebilem.

SVBITO EST EFFECTA DISSIM.] me nec opinante, improuisò.

VEREOR TARDAE. C. FVISSE MORAE] Quasi cum internuntio agit, cœptamque personæ fictionem ad finem vsque continuat.

QVAE SVBEVNT] Quæ mandarem tibi Romæ efficienda, adhuc multa occurrunt, quæ diceres vxori, quæ domesticis, quæ amicis, ac familiaribus. Subit aliquoties ponit sine casu. pro, in mentem venit. Eleg.3. *Cum subit illius tristissima noctis imago*, vbi super hoc verbo plura annotauimus.

SARCINA LATVRO MAG. FVT.] Onus vehiculorum, & maius est; sarcina hominum. Cornel.Fronto. Confunduntur sæpe. Vxor ad discessurum eleg.3. *Accedam profugæ sarcina parua rati.*

LONGA VIA EST, PROPERA] Tanquam suis pedibus euntem vrget, cum iam dixerit, laturo fore sarcinam. Properare est citò, & strenuè progredi, vt eo quo velis peruenias. Festinare

A motum, & celeritatem maiorem exprimit. Maturare est neq; citius, neq; serius, sed in tempore procedere, vt Gell. & Macrob. tradunt.

ORBIS VLTIMVS] Vltima pars orbis, extimæ terrarum oræ: sicut vltima platea, & similia. Lib.3. eleg.4

Vlterius nihil est, nisi non habitabile frigus.
Heu quam vicina est vltima terra mihi!

Lib.5. eleg.2.

Barbara me tellus, orbisq; nouissima magni
Sustinet, & sæuo cinctus ab hoste locus.

B Et lib.4. eleg.9. *Sim licet extremum sicut sum, missus in orbem.* Catul. & Horat. vocant Britannos vltimos, & vltimam Britanniam. Et Virgil. eclog.1. *toto diuisos orbe Britannos.* Nonnunquam enim latinis scriptoribus orbis est, quod Græcis ἤπειρος, terra continens, seu pars terræ, quæ ab alia parte mari interueniente non separatur. Poëtæ quoque peregrinum orbem remotam aliquam regionem nominant, transmarinam præsertim 1. Metamor.

Nondum cæsa suis, peregrinum vt viseret orbem,
Montibus, in liquidas pinus descenderat vndas.

ELEGIA SECVNDA.

AD DEOS IN TEMPESTATE SVPPLICATIO.

ARGVMENTVM.

DVABVS partibus hæc elegia continetur, seu, bipartita est eius materia, tempestas, & deprecatio mortis in mediis fluctibus, ad Deos superos, & marinos: quandoquidem non ad opes corradendas: non ad ingenium studiis excolendum: non ad vrbes ex curiositate lustrandas: non ad delitias perfruendas: sed ad exilium, quod non scelere, sed stultitia, & errore commeruerit, proficiscatur. In extremo preces suas exauditas ominatur. Plena, & luculenta est hæc descriptio tempestatis. Qui plures legere cupit, habet Symbolas meas, ad illos versus 1. Æneid. *Eripiunt subitò nubes cælumq;, diemq;, &c.* Perillustris est Senecæ in Agamemnone, & pluribus locis huic Ouidianæ similis. Libenter enim tragicus ille huius nostri vestigiis insistit. *Agitata ventis vnda venturis tumet, &c.* Act.3.

Dij maris & cæli, (quid enim nisi vota supersunt?)
Soluere quassatæ parcite membra ratis.

D Neue,

Néue, precor, magni subscribite Cæsaris iræ,
Sæpe premente Deo fert Deus alter opem.
Mulciber in Troiam, pro Troia stabat Apollo:
Æqua Venus Teucris, Pallas iniqua fuit.
Oderat Æneam propior Saturnia Turno:
Ille tamen Veneris numine tutus erat.
Sæpe ferox cautum petiit Neptunus Vlyssem:
Eripuit patruo sæpe Minerua suo.
Et nobis aliquod (quamuis distamus ab illis)
Quis vetet irato numen adesse Deo?
Verba miser frustra non proficientia perdo:
Ipsa graues spargunt ora loquentis aquæ.
Terribilisq; Notus iactat mea dicta: precesq;
Ad quos mittuntur non sinit ire deos.
Ergo iidem venti, ne caussa lædar in vna,
Veláque nescio quò votáque nostra ferunt.
Me miserum, quanti montes voluuntur aquarum!
Iam iam tacturos sidera summa putes.
Quanta diducto subsidunt æquore valles!
Iam iam tacturas Tartara nigra putes.
Quocunque aspicio, nihil est, nisi pontus & æther:
Fluctibus hic tumidus, nubibus ille minax.
Inter vtrumque fremunt immani murmure venti:
Nescit cui domino pareat vnda maris.
Nam modò purpureo vires capit Eurus ab ortu:
Nunc Zephyrus sero vespere missus adest:
Nunc gelidus sicca Boreas bacchatur ab Arcto:
Nunc Notus aduersa prælia fronte gerit.
Rector in incerto est: nec, quid fugiátue petátue,
Inuenit: ambiguis ars stupet ipsa malis:
Scilicet occidimus: nec spes est vlla salutis:
Dumq; loquor, vultus obruit vnda meos.
Opprimet hanc animam fluctus: frustraq; precanti
Ore necaturas accipiemus aquas.
At pia nil aliud quàm me dolet exule coniux:
Hoc vnum nostri scitq; gemitq; mali.
Nescit in immenso iactari corpora ponto:
Nescit agi ventis: nescit adesse necem.
O bene, quod non sum mecum conscendere passus:
Ne mihi mors misero bis patienda foret.

Obligor, vt tangam sæuifera littora Ponti:
Quodq́; sit à patria tam fuga tarda queror.
Nescio quo videam positos vt in orbe Tomitas,
Exilij facio per mea vota viam.
Si me diligitis tantos compescite fluctus:
Pronaq́; sint nostræ numina vestra rati.
Seu magis odistis, iustæ me aduertite terræ:
Supplicij pars est in regione mori.
Ferte (quid hic facio?) rapidi mea corpora venti:
Ausonios fines cur mea vela vident?
Noluit hoc Cæsar: quid, quem fugat ille, tenetis?
Aspiciat vultus Pontica terra meos.
Et iubet, & merui: nec, quæ damnauerit ille
Crimina, defendi fasúe piumúe puto.
Si tamen acta deos nunquam mortalia fallunt:
A culpa facinus scitis abesse mea.
Immò ita si scitis: si me meus abstulit error:
Stultáque mens nobis, non scelerata fuit:
Quod, licet ex minimis, domui si fauimus illi:
Si satis Augusti publica iussa mihi:
Hoc duce si dixi fælicia secula: próque
Cæsare tura, piis Cæsaribusq́; dedi:
Si fuit hic animus nobis, ita parcite diui:
Sin minus: alta cadens obruat vnda caput.
Fallor? an incipiunt grauidæ euanescere nubes?
Victáque mutati frangitur ira maris?
Non casu vos, sed sub conditione vocati,
Fallere quos non est, hanc mihi fertis opem.

COMMENTARIVS.

DII MARIS, ET CAELI] Deorum alij sunt cælestes, alij terrestres, alij aquatici. Inter aquaticos alij maris, alij fluuiorum, alij fontium. Cælestium ope Ouidius indiget propter ventos compescendos, qui euertunt mare: marinorum propter sedandos fluctus, & temperandum æquor. Ergo hæc duo genera Deorum generatim, & ἁπλῶς inuocat. Marini sunt Neptunus, Amphitrite, Oceanus, Thetys, Nereus, Doris, & quos in 3. Aeneid. sub finem his versibus Virgilius enumerat. A

Et senior Glauci chorus, Inousq́; Palæmon,
Tritonesq́; citi, Phorciq́; exercitus omnis.
Læua tenent Thetis, & Melite, Panopeaq́; virgo.
Nisæe, Spióque, Thaliáque, Cymodocéque.

QVID EN. NISI. V. SVPERS.] Non aliud quam diuinũ superest auxilium, quod precibus nobis impetrandum est. Et nauis, & vectorum salutem magister cum nautis, & mesonautis iam desperarunt. Ita fit in rebus humanis, vt tum demum diuinum poscatur auxilium, cum aliunde nullum speratur. Seneca Agam. *In vota miseros vltimus cogit timor.* Et in secundis Dei obliuiscuntur homines; in aduersis meminerunt, de quo Lact. lib. 2. cap. 1.

SOLVERE QVASSATAE PARCITE MEMBRAT.] Iam eam vicit hyems, laxis laterum compagibus accipit inimicum imbrem, vt est apud Maronem. Atqui Dij ipsi non soluebant. Sed

NE CAVSSA LAEDAR IN VNA] vt dupliciter lædar, & per ventos, qui, vt subiungitur, & nauim nescio quò dispellunt; & preces meas Deorum aures contingere non sinunt. A

QVANTI MONTES VOLVVNTVR AQVAR?] Virgil. 1. Aen. *Insequitur cumulo præruptus aquæ mons.*

IAM IAM TACT. SID. SVMMA PVTES] Hyperbolen istam vndarũ in cælum ventorum impulsu ascendentium, & subductione rursum nauim ad inferos pœne deducentium, ex 3. Aeneid. transtulit, vbi sic est.

Tollimur in cælum curuato gurgite, & iidem
Subducta ad manes imos descendimus vnda.

Metamorph. 11. *Cælumq; æquare videtur Pontus, & inductas aspergine tangere nubes.* Seneca Agamem. *in astra pontus tollitur.* B

SVBSIDVNT VALLES] magis magisq; profundæ apparent valles.

IAM IAM TACT. TART. NIGRA PVTES] 1. Aeneid.

Hi summo in fluctu pendent: his vnda dehiscens
Terram inter fluctus aperit; furit æstus arenis.

Seneca. *Illam dehiscens pontus in præceps rapit, hauritq;.* Nigra tartara propter tenebras quibus omnia nigrescunt quodammodo. Virgil. 6. Aeneid. *Bis Stygios innare lacus, bis nigra videre Tartara.*

NIHIL EST NISI PONTVS ET AETHER.] Virgil. lib. 3.

Postquã altum tenuere rates, nec iam amplius vlla
Apparent terræ, cælum vndique, & vndiq; pontus.

FLVCTIBVS HIC TVMID.] tumida æquora 1. Aeneid. Et lib. 3. *Nos tumidum sub te permensi classibus æquor.* Cic. 1. de Diuinat. *Inflatum mare cum subito, penitusq; tumescit.* C

NVBIBVS ILLE MINAX] propter fulgura, & tonitrua. Seneca. & *nube dirum fulmen elisa micat.*

INTER VTRVMQVE] inter pelagus, & æthere in aëre, vbi eorum sedes, & regnum, & regio. 1. Metamorph.

Illic & nebulas, illic consistere nubes
Iussit, & humanas motura tonitrua mentes,
Et cum fulminibus facientes frigora ventos.

Cic. 1. Tuscul. Qui (animus) si permanet incorruptus, suique similis, necesse est ita feratur, vt penetret, & diuidat omne cælum hoc, in quo nubes, imbres, ventique coguntur, quod & humidum, & caliginosum est propter exhalationes terræ. D

FREMVNT IMMANI MVRMVRE] acertimè sibilant. Virgil. 1. Aeneid. *Illi indignantes magno cum murmure montis Circum claustra fremunt.* Merula legit, *immani turbine,* sine auctore.

NESCIT CVI. D. PAREAT VNDA MARIS] caussa subiicitur. Quia cum sint quatuor, Eurus ab ortu luctatur cum Zephyro ab occasu, & Boreas à septentrione spirat aduersus Austrum à meridie. Quare in medio relictum pelagus necessariò extumescit, & cui pareat nescit, id est, cuius flatibus obtemperet, vt vel ad ortum, vel ad occasum, vel ad septentrionem, vel ad meridiem se commoueri sinat, eoq; naues prouehat; cum ex omni parte vento illius impellatur, & exagitetur. Sic apud Statium 1. Theba. vnus aliquis de fastu, & insolentia Eteoclis imperantis, & de fratre eius Polynice breui superuenturo, qui regnum sibi ex pacto debitum rapiat, conquerens, eadem comparatione rem declarat.

Qualiter hinc gelidus Boreas, hinc nubifer Eurus
Vela trahunt, nutat mediæ fortuna carinæ.
Heu dubio suspensa metu, tolerandaq; nullis
Aspera sors populis: hic imperat, ille minatur.

NAM MODO PVRP. VIRES CAP. &c.] Seneca in Agam. huic loco,

——vndique incumbunt simul,
Rapiuntq; pelagus infimo euersum solo,
Aduersus Eurum zephyrus, & Boream Notus
Sua quisque emittunt tela, & infesti fretum
Emoliuntur, turbo conuoluit mare, &c.

Vocat ortum purpureum propter auroræ colorem purpureum, & plena rosarum atria, vt est in 2. Metamorph.

SERO VESPERE] quia est finis diei, seu vltima pars totius diei.

SICCA BOREAS BACCHAT. AB ARCTO] Aquilo alio nomine. Ventus est procellosus. Thracius Horatio, Ode 25. lib. 1.

Inuicem mœchos anus arrogantes
Flebis in solo leuis angiportu
Thracio bacchante magis sub inter-
lunia vento

Virgil. 1. Aeneid.

Talia iactanti stridens Aquilone procella
Velum aduersa ferit, fluctusq; ad sidera tollit.

Siccam dicit Arcton, quia nunquam occidunt vrsæ, quod est poëtis in mare descendere. Caussam habes 3. Metamorph. Virgil. 1. Georg. *Arctos Oceani metuentes æquore tingi.*

ADVERSA PRAELIA FRONTE GERIT] *Luctantes ventos,* inquit 1. Aeneid. & 1. Georg. *Omnia ventorum concurrere prælia vidi.*

RECTOR IN INCERTO EST, &c.] 11. Met.

Aspera crescit hyems, omniq; à parte feroces
Bella gerunt venti, fretaq; indignantia miscent.
Ipse pauet, nec se quis sit status ipse fatetur
Scire ratis rector; nec quid iubeatue, velitue, &c.

Plures locos aggerit Ciofan. Seneca Agam.

Nil ratio & vsus audet, ars cessit malis.
Tenet horror artus, omnis officio stupet
Nauita relicto, remus effugit manum.

Aeneid. 5. Palinurum sic loquentem facit poeta.

Magnanime Ænea, non si mihi Iupiter auctor
Spondeat, hoc sperem Italiam contingere cælo.
Mutati transuersa fremunt, & vespere ab atro
Consurgunt venti.

NEC QVID FVGIATVE, PETATVE] quem ventum vitet velificatione mutata: aut quo cursum dirigat.

SCILICET OCCIDIMVS] crebra comicis, occidi, perij, nullus sum, in rebus desperatis. Plaut. Capt. *nec salus vlla sperabilis est mecum.*

est. Nam si nihil superesset, ad quod ista corporis emortui cura pertineret, cur, quid ei post mortem fieret, essemus solliciti? Hector moriens Illiad. 22. Achillem precatur, vti accepto auro corpus suum Priamo restituat, ne insepultum à canibus dilanietur. Et apud Maronem Mezentius lib. 10. Non est incredibile Nasonem locum illum Maronis, quem supra tetigi, mente versasse hæc scribentem. Malim legere per disiunctiuam, *fatóue suo, ferróue cadentem.*

IN SOLITA HVMO] in natali solo, vbi natus, educatus sis, & vitam omnem vixeris, apud tuos denique: vt quibus semper iunctus fueris, ab iisdem nec mortuus quidem separeris. Aliter, *in solita humo,* quæ hominum propria sedes est, vt cælum Deorum, aër volucrum, aqua piscium, & quæ, vt Plinius ait lib. 2. cap. 3. nos nascentes excipit, natos alit, semelque editos sustinet semper: nouissimè complexa gremio, iam à reliqua natura abdicatos, tum maximè vt mater operiens, nullo magis sacramento, quam quod nos quoq; sacros facit, etiam monimenta ac titulos gerens, nomenque prorogans nostrum, ac memoriam extendens contra breuitatem æui. Humatus intelligitur humo côtectus: sepultus quoquo modo conditus, vt qui in sarcophago, hypogæo, vel pyramide situs est. Cic. 1. Tuscul. cuius hoc dicto admoneor, vt aliquid etiam de humatione, & sepultura dicendum existimem. De legib. 2. Quod nunc communiter in omnibus sepultis ponitur, vt humati dicatur, id erat proprium tum de his, quos humus iniecta contegeret.

ET MANDARE SVIS ALIQVA] Aequiore animo ex hac luce discedunt, qui, quę voluerunt, suis mandauerunt. Qui autem non habeat quod mandet, puto vix quenquam, nisi pauperrimum, & ab omnibus desertissimum reperiri.

ET SPERARE SEPVLCHRVM] Sepulchrum κατ' ἀντίφρασιν, quod sine re pulchra sit. An quod ibi sine pulsu sint, id est, mortui? An, quod illic animæ à viuis sepeliantur, id est, separentur? Donat. in And. Terentij. Appellantur sepulcra etiam monuméta, & memoriæ, μνημεῖα, & μνήματα, conditiua, conditoria, requietoria, sedes. Vetus inscriptio. HANC SEDEM TIBI VIVI POSVERVNT. Cadauerum stabula Tertulliano. Næuio apud Gellium Orciui thesauri. Tumuli item, & sarcophagi. Hæc omnia productis testibus confirmare, foret operosius.

ET NON AEQVOREIS PISCIB. ESSE CIBVM] Haud quisquam magis in sylua lupis velit esse cibus. Reprehenditur Diogenes, qui se mortuum inhumatum in agrum proiici iussit: & obiicientibus, feræ te laniabunt, respondit, quid mihi ferarũ morsus oberunt nihil sentienti? Nô eo vsque philosophandum est, vt etiam naturæ, & communis sensus obliti videamur. De morte naufragantium Vegetius lib. 4. cap. 44. Alij ferro interimuntur, & saxo: alij ardere coguntur in fluctibus: inter tanta tamen mortium genera,

A qui acerbissimus casus est, absumenda piscibus insepulta sunt corpora. Hanc ego caussam esse arbitror, cur peius iudicetur perire naufragio, quam ferro, incendio, aut alio mortis genere.

FINGITE ME DIGNVM TALI NECE] εἰρωνικῶς. Esto, merear summergi, & perire tam miserabili leto. An ego solus vehor? Parcite aliis, & insontibus, si me insontem vt sontem punire, & tali nece statuistis.

IMMERITOS CVR MEA POENA TRAHIT?] Punit aliquando Deus non merentes cum merente: nunquam tamen immerentes simpliciter. Qui namq; in hoc reus non fuit, in aliis pœnam sæpe commeruit. Quapropter cum quid tale aut nobis ipsis, aut aliis acciderit, ad diuinam prouidentiam animo, & cogitatione recurramus Seneca libro de Ira. Nemo inuenitur qui se possit absoluere: & innocentem se quisque dicit, respiciens testem, non conscientiam.

B

VIRIDESQVE DEI] Aqua marina subuiridis apparet. Inde fortasse Dij marini dicantur virides. Aut quia musco, quasi veste viridi integuntur. Oenone Paridi. *Vtq; celer venias, virides Nereidas oro.* Ab eiusdem maris colore cæruleo, etiam cærulei appellantur. 1. Metam. *Caeruleum Tritona vocat.* Et 2. *Caeruleos habet vnda deos.*

ITAQVE IAM VEST. SISTITE T. MIN.] Multi vtrobique dij deæque, ideo turbæ. Minæ cælestium sunt tonitrus, fulgetra, fulmina, venti: marinorum, fluctus immensi. Orat ergo cælum serenum, & pelagus quietum.

C

MITISSIMA CAESARIS IRA] fatebitur enim alibi, se vel mortem meruisse. Nam ratione tam inclementis exilij, quale descripturus est, ne mitis quidem ira, nedum mitissima. Sed nulla propemodum pagina hoc blandimento vacat. Vel dic *mitissima ira,* quoniam edicto illius non exul, sed relegatus tantum est appellatus; nec facultates illi, nec ius ciuis ademit, vt suis locis videbimus.

IN LOCA IVSSA FERAM] Hæc scribit adhuc in itinere, vt initio lectorem monuimus.

SI, QVAM PROMERVI, POEN. ME PERD. &c.] Si vultis me plecti pœna iusta, & mihi debita, quod velle debetis, si iusti estis.

D

CVLPA MEA EST IPSO IVD. MORTE MIN.] Hæc pœna non est mors: nam ipso quoque iudice (quo quid integrius, & sapientius?) mortem non merui. Cur ergo, mi Naso, tuo iudicio non semel dicis te meruisse? Mira inconstantia. Nunc ait, nunc etiam exilium meruisse negat. Deterret itaque deos à nece sua, iudicio Cæsaris de se grauissimo.

STYGIAS MITTERE AD VNDAS] Poëtarum propriæ elocutiones, mittere ad orcum, ad Acherontem, ad aquas stygias, & similes. Virgil. lib. 9. *tuoq; Innixum hoc detrude caput sub tartara telo.* Et lib. 12. *Aut hac Dardanium dextra sub tartara mittam.*

VESTRA NON EGVISSET OPE] non de-

erant

erant Romæ gladij, non cruces, non carnifices. Eli. P. eleg. 3. *Noluit, vt poterat, minimè me perdere*
suis.

NOSTRI NON INVIDIOSI CRVOR. COPIA] non inuidet mihi vitam. Sanguis meus, vehiculum animæ, non adeo inuisus est illi, vt eum fundere, & me è vita exturbare cupiat.

QVODQVE DEDIT. C. VOL. IPSE FERET] Penes quem est ius vitæ alicuius, penes eundem & necis: par est enim ratio. Sinite igitur habere me, quod vos mihi non dedistis.

QVOS NVLLO. P. CRIM. LAESI, CONTENT. &c.] Inest in hoc disticho enthymema à contrariis. Si Cæsar, quem læsi, non me affecit morte, vos, quos nunquam læsi, malo meo, hoc est, exilio, in quod abducor, contenti esse debetis, si innocenti omnino malè cupitis. Deorum in se tyrannidem occulte perstringit.

NEC TAMEN VT C. MIS. S. VELIT, &c.] Exaggeratio. Si coniunctis viribus seruare me velletis, amplius non possetis. Ergo quo nil perditius, cur hunc perdere conamini?

VT MARE SVBSIDAT] suprà, *Fluctibus* hic (pontus) *tumidus*. Vt detumescat ventis ponentibus, & placitum fiat.

VENTISQVE FERENTIBVS VTAR] Aen. 3.

Interea classem velis aptare iubebat
Anchises, fieret vento mora ne qua ferenti.

Exponit Seruius, flanti. Censeo exponendum, secundo, seu prospero flatu crebrescenti: Paris Helenæ. *Portubus egredior, ventisque ferentibus vsus.* Etsi posit etiam legi, *ventisque fauentibus*, non incommodè; præferenda tamen lectio communis, vt elegantior.

NON MINVS EXVL ERO] Ad miseriam sufficiat mihi exilium.

NON EGO DIVIT. AVIDVS, &c.] πάθος. Non ad lucra, non ad curiositatem, non ad voluptates, sed ad exilium, quo mittor, opto placidam tempestatem. Et hoc ferre nō potestis? tantæne animis cælestibus iræ? Studium quæstus, & aceruandę pecunię ab initio caussam nauigationis fuisse, ferreo scilicet sæculo iam ingresso, canunt poetæ. Tibull. lib. 1. eleg. 3. de aureo sæculo.

Nondum cæruleas pinus contempserat vndas,
Effusum ventis præbueratque sinum.
Nec vagus ignotis repetens compendia terris
Presserat externa nauita merce ratem.

Horat. Ode 1. lib. 1.

Luctantem Icariis fluctibus Africum
Mercator metuens, otium & oppidi
Laudat rura sui: mox reficit rates
Quassas, indocilis pauperiem pati.

Obserua τὸ *auidus sine fine parandi.* His enim verbis auarorū cupiditas insatiabilis exprimitur, quibus, vt hydropicis, *Quò plus sunt pota, plus sitiuntur aquæ.* Et verum est illud Sallustianum, auaritiam nec copia, nec inopia minui.

MVTANDIS MERCIBVS] Quia *non omnis fert omnia tellus*, vt est 1. Georg. aliunde, & trans mare etiam multa vtiq; ad vsus necessarios pretio petenda, & commutanda sunt. Mutare dixerunt veteres pro emere, aut vendere: & ita accipias licet hoc verbum apud Maronem eclog. 4. *nec nautica pinus Mutabit merces.* Et Georg. 3. *quamuis Milesia magno Vellera mutentur Tyrios incocta rubores.* Horat. sat. 4. lib. 1. *Hic mutat merces surgente à sole ad eum quo Vespertina tepet regio.* Catull. *Crede Pollioni Fratri, qui tua furta vel talento Mutari velit.* Nam prisci mortales venditione, & emptione non vtebantur: sed res duntaxat permutabant, Korn vmb Saltz. Testis antiquissimus profertur Homerus, Græcorum exercitum ære, ferro, hominibusque vinum emisse narrans. Nummi enim vsus nondum erat. Emendi autem, & vendendi voces ita extiterunt, vt nosse possemus, quid permutando accepissemus, aut dimisissemus, vt hoc vendere, illud emere diceretur. Vbi cœpit in vsu esse nummus, emptio, & venditio vt nominibus à permutatione, sic natura, & finibus destiterunt, cum non vltra merx tantum, sed aliud merx, aliud pretium esse cœpisset. Lycurgus emere Spartanos singula iussit, non pecunia, sed compēsatione mercium, auri argentique vsum, velut omnium scelerum materiam sustulit. Iustinus lib. 3.

ÆQVOR ARO] lib. 3. eleg. 12. *Non nisi vicinas tutus araret aquas.* 3. Aeneid. *Longum maris æquor arandum.* Eiusdem ordinis sunt sulcare, findere, secare, proscindere mare, fluctus, aquas.

QVAS QVOND. PETII STVD. ATHEN.] A Græcis dictæ sunt μουσεῖον τῆς Ἑλλάδος musæum Græciæ. A Diodoro κοινὸν πάντων ἀνθρώπων παιδευτήριον communis mortalium schola: vbi fuerunt bibliothecæ mirabiles, loculi monumentorum veterum, 700. fere millia voluminum continentes. Rhodig. lib. 16. cap. 3. omnium doctrinarum inuentrices nominat Cic. 1. de orat. Florus lib. 2. litteræ certè, ac facundia, & hic ciuilis ordo disciplinæ veluti templum Athenis habent. Olim Romani ad percipiendam sapientiam eo concedebant, & in studio litterarum, ac philosophia septennium ibidem consumebant. Insinuat morem hunc Horat. epist. 2. lib. 2. *Ingenium sibi quod vacuas desumit Athenas, & studiis annos septem dedit.* Propert. de se lib. 3. eleg. 20.

Magnum iter ad doctas proficisci cogor Athenas,
Vt me longa graui soluat amore via.
Illic vel studiis animum emendare Platonis
Incipiam, aut hortis docte Epicure tuis.
Persequar aut studium linguæ, Demosthenis arma,
Librorumque tuos docte Menandre sales.

Athenis nomen factum ab Ἀθηνᾶ Mineruа, seu Pallade, propter oliuam ibi, munus mortalibus vtile productum. Hinc Metamorph. 2. *gratamque Mineruæ, Despiciebat humum.* Et infrà, *dictas à Pallade terras Linquit.* Et Horat. Ode 7. lib. 1. *intactæ Palladis vrbem.*

OPPIDA NON ASIAE] Oppidum propriè minus, & vilius est, vrbs maior, & nobilior. Suet. Aug. vrbe, oppidoue vllo egressus. Sed à scripto-

ribus confunduntur. Cicer. 1. de Leg. eiusmodi A
coniunctionem tectorum oppidum, vel vrbem appellarunt. Sulpit. ad Ciceronem de Corintho, Aegina, Megara. Quæ oppida quodam tempore florentissima fuerunt. Eleg. 10. lib. 2. de P. *Te duce magnificas Asiæ perspeximus vrbes.* Clarissimæ Asiatici orbis ciuitates sunt Ephesus, Smyrna, Colophō, Miletus. Aliæ nobiles multæ. Quas vt lustraret Catullus ineunte vere, valedicit sociis, quibuscum in Phrygiam venerat, hoc hendecasyllabo.

Iam ver egelidos refert tepores.
Iam cæli furor æquinoctialis
Iucundis Zephyri silescit auris.
Linquantur Phrygij, Catulle, campi,
Nicææq; ager vber æstuosæ.
Ad claras Asiæ volemus vrbes. B
Iam mens prætrepidans auet vagari.
Iam læti studio pedes vigescunt.
O dulces comitum valete cœtus,
Longè quos simul à domo profectos
Diuersos variæ viæ reportant.

Asia duplex. Maior, pars orbis tertia: minor maioris Asiæ pars non maxima, complectens Phrygiam, Pamphyliam, Ciliciam, Lycaoniam, Galatiam, Cariam, & nonnullas præterea regiones, quam suspicantur hodie Turciam vocari, &c. Vide Delrium principiò Commentar. in Troadas Senecæ.

Non mihi visa privs] Non peto Asiam, desiderio videndi oppida illius, quæ antea non viderim. Etsi non omnia vidi. C

Alexandri claram in vrbem] Plures hoc nomine vrbes condidit, in Aegypto, in India, ad Tanaim, ad radices Caucasi. De prima, omnium nobilissima Curtius lib. 4. Alexander ab Hammone rediens, &c. Plin. lib. 5. cap. 10. Strabo lib. 17. Quadam prærogatiua dicta est πόλις, vt Roma vrbs, Athenæ ἄστυ. Eam luxui, ludis, & iocis, ac vitæ molli, & voluptariæ deditam fuisse indicat Quintil. lib. 1. vbi nimiam parentum erga liberos indulgentiam accusat. Verba, inquit, ne Alexandrinis quidem permittenda deliciis. Atque hoc voluisse Ouidium puto, cum Nilum *iocosum* vocat, ad Alexandrinorum, inquam, iocos & delicias respexisse, de quibus vide orat. 32. Dionis, Chrysostomi ad Alexandrinos. D Quin totam Aegyptum fuisse his moribus, indicat Martialis lib. 4. *Nequitias tellus scit dare nulla magis.* Nequitiæ namq; sunt ludi, lasciuię, & improbitates amatorię. Nisi ad pyramides, labyrinthos, regias, & alia ædificiorum illustria, & visu iucunda monumenta quoque respexerit. Quomodo porrò hic dixit Alexandri vrbem, sic eleg. sequenti Quirini vrbem pro Roma, à Quirino, seu Romulo ædificata.

Qvod facile est, opto ventos] Nihil magnum, aut vobis ad præstandum difficile opto.

Qvis credere posset?] optare quempiam ventos, quibus deferatur in terram incultam, horridam, barbaram, in fine orbis positam, vt ibi misere viuat, res supra fidem.

Sarmatis est tellvs, &c.] solo nomine satis dixit multa. Describet tamen hanc tellurem, eiusq; indigenas lib. 3. & sequent. Sarmatas quidam putant hodie Polonos esse: Sauromatæ, Græcis.

Labvi fera littora ponti] partes sinistræ ponti Euxini mihi petendæ sunt, Eleg. 2. lib. 2. de P. *Pulsus ad Euxini Naso sinistra freti.*

Qvodqve sit a patr. t. fvg. t. qveror] fuga, discessus, seu iter in exilium. Hoc cuipiam longum videri, & eum propterea queri, nonne mirum sit?

Nescio qvo in orbe] in qua parte orbis. Non nesciebat, sed dissimulat. *Nobis habitabitur orbis Vltimus.* Virg. 1. Aeneid. *Et quo sub cælo tandem,* sub qua parte cæli.

Vt videam Tomitas] μείωσις. Vt viuam quod reliquum est vitę inter Tomitas. Tomus ergo, seu Tomi exilio meo destinati sunt. De cuius oppidi appellatione eleg. 9. lib. 3.

Si me diligitis tant. comp. f.] Dilemma apertum satis.

Ivssae me advertite terrae] Verbum bene latinum in hac notione. Virg. Georg. 4. *Vela traham, & terris festinem aduertere proram.* Et 6. Aeneid. *Cæruleam aduertit puppim, ripæque propinquat.* Et 12. *Iret vt ad muros, vrbique aduerteret agmen.* Lucret. lib. 3. *Acrius aduertunt animos ad relligionem.* Tacitus 2. Annal. octo aquilæ petere syluas visæ, aduertêre imperatorem. Curtius lib. 8. eoq; consilio Porum, agmenq; suum ei parti, quam se petere simulabat, coëgit aduertere.

Svpplicii pars est in reg. mori] Mori in exilio, quò pergo, est etiam supplicium. Si odistis, facite vt appellar, & in exilio moriar.

Ferte, qvid hic facio? &c.] ἀποστροφὴ ad ventos stomachosior. Quid de me ludos facitis? Ihr Narren. Ferte me quò debetis. An etiam vos mihi exilium inuidetis?

Avson. fines cvr. m. vela vid?] Non longè admodum à littore profectum fuisse coniicio, cum tempestas incideret, quando adhuc Italia ex alto videri poterat.

Nolvit hoc Caesar] me hic hærere, iactari, & vexari à vobis; sed secundo cursu peruenire, quo me misit. Expostulatio.

Nec qvae damna. ille crim. defendi, &c.] Si defenderem me, quod non possum, illum de iniustitia, & crudelitate suspectum redderem; quod nefas est in tali viro.

Si tamen acta d. nvnq. mort. fall.] A ventis orationem rursum ad deos conuertit. Sensus est, si dij humanas actiones minimè ignorant. Quod videtur affirmare impius Lucretius; qui lib. 1. & 2. diuûm naturam per se immortali æuo summa cum pace frui, semotam à nostris rebus, & longè seiunctam, nec bene promeritis capi, nec ira tangi asserit.

A cvlpa facin. scitis ab. mea] Culm semper fatetur: facinus, seu scelus negat. ultitiam scripta nominat: illud alterum, quod dit imprudens, errorem. 1. de Ponto eleg. 8.

Et tamen vt cuperem culpam quoq; posse negari,
Sic facinus nemo nescit abesse mihi.

Immo ita si scitis, &c.] Dixerat illos re, se non esse reum facinoris. Per hanc sciența nunc illos orat, vt ventos compescant. Et erita quoque sua in domum Augusti, ipsumq; ugustum adiungit.

Qvod (licet. e. minim.) d. si. f. illi [uod si fauimus illi domui, licet tanti nō simus. ramorem, & fauorem suum in familiam Augusti rogans, sese deprimit, & vnum de minimis pellat, comparatione tantæ nobilitatis. Non im erat plebeius, & ignobili loco natus Ouid.

Sint satis avg. pvblica. i. mihi] tote contenti edicto publico Augusti de me. omulum inprimis dici se cupiebat Augustus. e vero eo nomine in regni affectati suspiciom incideret, Augustum se dici passus est, quahomine maiorem; Cæsaris autem nomen proer adoptionem, & ex testamento Iulij, maioris unculi assumpsit. Dio apud Xiphilin. de secus Imperatoribus. Itaque adempta acerbitate giam obtinent potestatem. Nam Cæsaris, aut ugusti appellatio nullam eis potentiam tribu: sed altero familia significatur, altero splendor ignitatis.

A Hoc dvce si dixi fael. saecvla, &c.] Vulgati codices habent *duxi.* tu lege, *dixi.* Ait se prædicasse tempora sub Augusto, vt fælicissima, ob talem Principem videlicet. Propter hoc igitur, & quæ sequuntur, rogat.

Pro qvo Caesare thvra pia, &c.] orantibus in more est adducere merita sua, quo flectantur facilius quos orant. Hic tamen non tam meritum suum in deos, quam in Cæsarem, & Cæsares Tiber. Drusum, German. apud deos, thura nempe illis pro eorum vita, & fælicitate oblata commemorat, & per Cæsarem orat.

Si fvit hic anim. nob.] Conditio, si fui tam beneuolo in ipsum animo, eumque dilexi.

Sin minvs] Si mentior, si secus est.

B Alta cadens obrvat vnda cap.] Altè cadens. Isti montes aquarum obruant me.

Gravidae nvbes] Exauditum se à diis significat: tum quia nubes dissipentur in nihilum: tum quia fluctus subsidant, & in tranquillum mare redigatur.

Frangitvr ira maris] Eleg. 1. *Si vires fregerit ira suas.* Horat. Ode 1. lib. 1. *Nec horret iratum mare. Sternitur æquor aquis.* Virgil. 5. Aeneid.

Fallere qvos non est] Non vos latet, me, quæ sub conditione enumeraui, præstitisse. Ac proinde mihi succurritis. Hellenismus. Horat. sat. 5. lib. 1. *Mansuri oppidulo, quod versu dicere non est.*

ELEGIA TERTIA.

LACRYMOSVS EX VRBE DISCESSVS.

Argvmentvm.

AMarissima vltimæ noctis in vrbe recordatio. Quam imparatus fuerit ad abitum ex torpore, & illibentia. Vt valedixerit amicis, & de pietate erga se vxoris optimæ. De absentia filiæ, luctu, gemitu, lacrymis familiæ. Valedictio ad deos Capitolio vicinos, & ad eosdem precatio. Preces coniugis. Quam cunctabūdus, & inuitus domo excesserit, & huius rei caussę. Explicatio doloris sui in ipso discessu. Clamor, lamentatio, ploratus suorū: suprema vxoris oratio, & defectio animi. Tempestas. Ad Deos marinos pro salute supplicatio. In toto hoc opere tristium nulla elegia est magis ele-

gia,

gia, hoc est, nulla tantis plena doloribus, & affectibus miserabilibus, & lacrymis amarissimis. Nec vsquam melius seruatum illud præceptum, *si vis me flere, dolendum est primum ipsi tibi.*

Cum subit illius tristissima noctis imago,
Quæ mihi supremum tempus in vrbe fuit:
Cùm repeto noctem, qua tot mihi cara reliqui,
Labitur ex oculis tunc quoque gutta meis.
Iam prope lux aderat, qua me discedere Cæsar
Finibus extremæ iusserat Ausoniæ.
Nec mens, nec spatium fuerat satis apta parandi:
Torpuerant longa pectora nostra mora.
Non mihi seruorum comites non cura legendi:
Non apta profugo vestis, opisue fuit.
Non aliter stupui, quàm qui Iouis ignibus ictus
Viuit, & est vitæ nescius ipse suæ.
Vt tamen hanc animi nubem dolor ipse remouit,
Et tandem sensus conualuère mei:
Alloquor extremùm mœstos abiturus amicos:
Qui modò de multis vnus & alter erant.
Vxor amans flentem flens acrius ipsa tenebat,
Imbre per indignas vsque cadente genas.
Nata procul Libycis aberat diuisa sub oris,
Nec poterat fati certior esse mei.
Quocunque aspiceres, luctus gemitusq; sonabant:
Formáque non taciti funeris intus erat.
Fœmina, virque meo, pueri quoque funere mœrent:
Inque domo lachrymas angulus omnis habet.
Si licet exemplis in paruo grandibus vti:
Hæc facies Troiæ, cùm caperetur, erat.
Iamque quiescebant voces hominumq; canumque,
Lunáque nocturnos alta regebat equos.
Hanc ego suspiciens, & ab hac Capitolia cernens,
Quæ nostro frustra iuncta fuere lari:
Numina vicinis habitantia sedibus, inquam,
Iamque oculis nunquam templa videnda meis.
Diique relinquendi, quos vrbs habet alta Quirini:
Este salutati tempus in omne mihi.
Et quanquam serò clypeum post vulnera sumo:
Attamen hanc odiis exonerate fugam.

Cælestique viro, quis me deceperit error,
Dicite: pro culpa ne scelus esse putet.
Ut quæ sentitis, pœna quoque sentiat auctor:
Placato possim non miser esse Deo
Hac prece adoraui superos ego: pluribus vxor,
Singultu medios impediente sonos.
Illa etiam ante lares passis prostrata capillis,
Contigit extinctos ore tremente focos:
Multáque in aduersos effudit verba penates,
Pro deplorato non valitura viro.
Iamq; moræ spacium nox præcipitata negabat:
Versáque ab axe poli Parrhasis Arctos erat:
Quid facerem? blando patriæ retinebar amore,
Vltima sed iussa nox erat illa fugæ.
Ah quoties aliquo dixi properante, quid vrges?
Vel, quò festinas ire, vel vnde, vide.
Ah quoties certam me sum mentitus habere
Horam, propositæ quæ foret apta viæ.
Ter limen tetigi: ter sum reuocatus: & ipse
Indulgens animo pes mihi tardus erat.
Sæpe vale dicto rursus sum multa locutus,
Et quasi decedens oscula summa dedi.
Sæpe eadem mandata dedi, meq; ipse fefelli,
Respiciens oculis pignora cara meis.
Deniq; quid propero? Scythia est quò mittimur, inquam:
Roma relinquenda est: vtraque iusta mora est.
Uxor in æternum viuo mihi viua negatur:
Et domus, & fidæ dulcia membra domus:
Quosq; ego dilexi fraterno more sodales:
O mihi Thesea pectora iuncta fide.
Dum licet amplectar: nunquam fortasse licebit
Amplius: in lucro est, quæ datur hora mihi.
Nec mora, sermonis verba imperfecta relinquo,
Amplectens animo proxima quæque meo.
Dum loquor, & flemus: cælo nitidissimus alto
Stella grauis nobis Lucifer ortus erat.
Diuidor haud aliter, quam si mea membra relinquam:
Et pars abrumpi corpore visa suo est.
Sic doluit Priamus tunc, cùm in contraria versus
Victores habuit proditionis equus.

Tum verò exoritur clamor, gemitusq; meorum:
 Et feriunt mœstæ pectora nuda manus.
Tum verò coniux humeris abeuntis inhærens,
 Miscuit hæc lachrymis tristia dicta meis:
Non potes auelli: simul hinc simul ibimus ambo:
 Te sequar, & coniux exulis exul ero.
Et mihi facta via est: & me capit vltima tellus:
 Accedam profugæ sarcina parua rati.
Te iubet à patria discedere Cæsaris ira:
 Me pietas: pietas hæc mihi Cæsar erit.
Talia tentabat, sic & tentauerat antè:
 Vixq; dedit victas vtilitate manus.
Egredior, siue illud erat sine funere ferri,
 Squallidus immissis hirta per ora comis.
Illa dolore amens tenebris narratur obortis
 Semianimis media procubuisse domo.
Vtq; resurrexit, fœdatis puluere turpi
 Crinibus, & gelida membra leuauit humo:
Se modò, desertos modò deplorasse penates,
 Nomen & erepti sæpe vocasse viri:
Nec gemuisse minus, quàm si natæue, meumúe
 Vidisset structos corpus habere rogos:
Et voluisse mori, moriendóque ponere sensus:
 Respectúque tamen non periisse mei.
Viuat: & absentem (quoniam sic fata tulerunt)
 Viuat, & auxilio subleuet vsque suo.
Tingitur Oceano custos Erymanthidos vrsæ:
 Æquoreasq; suo sidere turbat aquas:
Nos tamen Ionium non nostra findimus æquor
 Sponte, sed audaces cogimur esse metu.
Me miserum: quantis nigrescunt æquora ventis,
 Erutáque ex imis feruet arena vadis.
Monte nec inferior proræ, puppíque recuruæ
 Insilit: & pictos verberat vnda deos.
Pinea texta sonant: pulsi stridore rudentes:
 Aggemit & nostris ipsa carina malis.
Nauita confessus gelidum pallore timorem,
 Iam sequitur victus, non regit arte ratem.
Vtq; parum validus non proficientia rector
 Ceruicis rigidæ frena remittit equo:

ſimè habitum in via, & tantum nō interemptum lamentabitur.

Non aliter stvpvi] Tam fui attonitus. Dicitur attonitus tonitrui ſtrepitu ſtupefactus; fulmen verò non ſine tonitru. ἐμβρόντητος.

Iovis ignibvs] Periphraſis fulminis. Metamorph. vlt. *Iamq́; opus exegi, quod nec Iouis ira, nec ignes, &c.* Pindarus ὠδ. 1. fulmen Iouis πυρπάλαμνον vocat, id eſt telum igneum, dextra contortum. Eadem mens Horat. Ode 2. lib. 1.

Iam ſatis terris niuis atque diræ
Grandinis miſit pater, & rubente
Dextera ſacras iaculatus arces
Terruit vrbem.

Et est vitae nescivs ipse svae] viuere ſe non ſentit. Viuens mortuus eſt.

Hanc animi nvbem] Simile 12. Aeneid. *Vt primùm diſcuſſæ vmbræ, & lux reddita menti eſt.* Triſtitia vehemens menti tenebras, ac nebulam offundit, quam hîc Ouidius nubem appellat. Aut ita. Quemadmodum nubes cæli ſerenitatem fœdat: ita mæror, triſtitia & animi lucem, & oris hilaritatem confundit, ac maculat. Proinde ad vtrumque percommodè vox nubes transfertur; ad animum, inquam, & vultum, ſiue frontem, & quidem ad hanc, vt vel ſeueritatem nimiam, vel mœſtitiam ſignificet. Vide Victor. lib. 16. cap. 14. Ad vitam tranſtulit eleg. 6. lib. 5. *Pars vitæ triſti cætera nube vacet.*

Dolor ipse removit] Quomodo dolor remouit hanc nubem, cum ipſam afferat? Sic intelligamus. Quoniam dolor iſte intolerabilis erat, eum deponere conatus eſt; ita nubem quoq; ipſam depoſuit. Sublata enim cauſſa ſimul tolli effectum, philoſophorum verbum eſt.

Et tand. sens. convalvere mei] & me collegi, & remigrauit, ſeu rediit animus. Senſus interiores accipe, ſeu rationem, quæ ſe è nebula illa, & offuſa caligine emerſit.

Alloqvor extremvm amicos] Qualis hic vltimus ad ſuos ſermo fuerit, quam ſingultibus interruptus, & lacrymis ſe profundentibus tinctus (fuit enim molli, & tenero corde, quod alicubi de ſe fatetur) apud nos cogitemus licet. Laudarem poëticæ ſtudioſum, qui eum pro dignitate effingeret.

Modo de mvlt. vnvs et alter erant] Cùm aduerſa fortuna poëtam exciperet, amici pœne omnes, inſtar hirundinum hyberno tempore deuolarunt. Hoc ſæpius deplorat. Eleg. 4.

Vix duo treſue mihi de tot ſupereſtis amici,
Cætera fortunæ, non mea turba fuit.

Ad paucos hos ſcribit in Triſtib. nec eos nominat, certa de cauſſa. In libris autem de Ponto apertè, gratus ſcilicet in benemerentes, ac bene meritos.

Flens acrivs ipsa teneb.] teneriore enim natura fæminea, & præſertim bonæ coniugis. Cyrill. φιλοδακρύτως ἀεὶ τὸ θῆλυ γένος, facilè plorant mulieres. Poëta priſcus. *Fletus muliebri ingenio additus.* Tenebat autem pro affectu, quaſi retentura, quem mox dimittere cogebatur. Occurrit Creuſa, idem faciens Aeneæ marito in prælium redituro, 2. Aeneid.

Ecce autem complexa pedes in limine coniux
Hærebat, paruumq́; patri tendebat Iulum.
Si periturus abis, & nos rape in omnia tecum.
Sin aliquam expertus ſumptis ſpem ponis in armis,
Hanc primùm tutare domum. Cui paruus Iulus,
Cui pater, & quondam coniux tua dicta relinquor?
Talia vociferans gemitu tectum omne replebat.

Quæ quidem pleraq; omnia huic loco illuſtrando idonea.

Imbre per indig. vsqve cad. genas] Hyperbole illa eam continenter, & vberrime plorasse indicat. 3. de Arte. *Indigno teneras imbre rigante genas.* Seneca Thyeſte. *Imber vultu nolente cadit.* Indignæ genæ, pro, cuius genæ tanto fletu irrigari non debuerunt, quoniam ipſa, vt ſic ſe lacrymis maceraret, non erat merita.

Nata procvl Libycis, &c.] Hanc opinor eſſe illam, ad quam eſt eleg. 7. li. 3. ſuſceptam ex hac ipſa tertia vxore: totidem enim habuit. Sanè tam ingenioſo, & erudito patre digna filia. Fuit enim doctiſsima, & egregia poëtria. Quod ſi in hoc caſu affuiſſet, quam vbertim maternas lacrymas ſuis ipſa fletibus adiuuiſſet? Aberat autem, maritum ſecuta in Africam, & in eam Africæ partem, quæ Libya dicitur: aliæ quippe aliis ſunt nominibus.

Nec poterat. f. certior esse mei] propter magnam loci diſtantiam.

Qvodcvnqve aspicer. lvct. gemit. sonab.] Domus tota luctibus, & gemitibus, & lacrymis redundabat.

Formaqve non taciti fvn. intvs er.] Videbatur quaſi mortuo leſſus fieri. Niſi malis reſpici ad genus quoddam funeris, quod tacitum dicebatur, contrarium indictiuo: vt ſit ſenſus, fuiſſe formam funeris non taciti, vtpote plenum comploratiónibus, & lamentis. Occaſio ſumpta ex nomine ipſo. Tacitum enim funus, in quo nulla pompa, ludi, indictio, deſignator.

Faemina, virqve meo, pveri, &c.] vterque ſexus, omnis ætas in ædes meas ſe infuderat, extremùm me viſuri. Et erat nemo, cuius oculi non ſtillarent lacrymis. Tertullian. lib. de veland. virginib. Naturale vocabulum eſt fæmina. Naturalis vocabuli generale mulier. Generalis etiam ſpeciale virgo, vel nupta, vel vidua, vel quot etiam ætatis nomina accedunt. Quorum verborum hæc eſt ſententia. Fæminas dici de animantibus communiter. Mulieres propriè de hominibus fæminis, cuius ſpecies ſunt virgo, nupta, puella, ſexum enim ſignificat tantùm: quamuis plerumque virgini opponatur, vt cum dixit Cicero de Publilia, quam virginem, non adeo maturam duxerat, cras mulier erit.

SI LICET EXEMPL. IN PARVI S. G. VTI] 5. Metamorph. *quod si componere magnis Parua mihi fas est.* Virgil. Georg. 4. *Non aliter, si parua licet componere magnis.* Vide ibid. Lud. Cerdium nostrum. Cic. 1. de orat. parua enim magnis sæpissime rectè conferuntur. Licet profectò, & poëtis quadam prærogatiua: quod quidem facit toto poëmate 4. Georg. Virgil. cum lepore admirabili. Statim in exorsu libri, & in ipsa propositione.

Admiranda tibi leuium spectacula rerum,
Magnanimosq́ duces, totiusq́ ordine gentis
Mores, & studia, & populos, & prælia dicam.

Vtuntur qui Maronis, & parentis eius Homeri exemplo de exiguis grandia conscribunt: vt omittam comparationes, vno & altero versu constantes. In 1. Aeneid. *Qualis apes æstate noua, &c.* magna paruis potius conferuntur; quæ ipsa parua idcirco maiora videntur, quod etiam fas est. Infrà, dolorem suum in exilium discedentis, cum acerbissimo dolore Metij Sufetij, iussu Tulli Hostilij regis Romani ob perfidiam equis distracti confert.

HÆC FACIES TROIÆ CVM CAP. ERAT] Grande exemplum. Faciem captæ Troiæ pictor optimus tibi 2. Aeneid. ostendet Virgilius, & de Græcis Tryphiodorus. Item Dio Chrysost. orat. 8. & dialogus noster 28. secundæ Tertij, qui est de Troiæ excidio, inter militares octauus. Præterea prouerb. apud Iun. Grauius quam Troiam capere. Ad constituendam ante oculos alicuius spectaculi diritatem; aut rei atrocitatem, solent auctores ab vrbe hostiliter occupata, & capta similitudinem sumere. Virgil. 4. Aeneid. *Non aliter quam si immissis ruat hostibus omnis Carthago.* Iocosè de sæuiente in se, & sodales Cynthia Propert. lib. 4. eleg. 9. *Spectaclum capta non minus vrbe fuit.* Quæ autem vrbibus captis accidāt calamitates, apud Sallustium in orationib. suis Cęsar, & Cato commemorant. Facies in rebus inanimis quoque dicitur, tum corpore constantibus, tum eo vacantibus; montis, stagni, loci, pugnæ, scelerum, sermonis facies. De vocis declinatione Gell. lib. 9. cap. 14. Troia propriè regio ipsa, in qua Ilium, vrbs à Græcis deleta. Cur Teucria, & Dardania itē vocetur à Marone, caussam vide Guliel. Canteri lib. 1. cap. 1.

QVIESCEB. VOCES HOM. CANVMQVE] Concubiæ, seu intempestæ noctis seu conticinij notatio, ab adiunctis. Vide Iani Parrhasij epist. 1. Virgil. 8.

Nox erat, & terras animalia fessa per omnes
Alituum, pecudumq́ genus sopor altus habebat.

Canis leuisomne animal, & inquietum, nihilominus multa iam nocte quiescit.

LVNAQVE NOCTVR. A. REG. EQVOS] Solem, & lunam duo luminaria magna procreauit Deus: illud, vt præsit diei: hoc, vt noctis cuius tenebras moderatur, ac temperat. Plin. lib. 2. cap. 9. nouissimum sidus, terræque familiarissimum, & in tenebrarum remedium à natura repertum.

A Fingitur Phœbi soror, & Phœbe dicitur, similiterque vt ille, in curru vehi, sed biiugo, non quadriiugo. Sunt qui ei adiungunt equos album, & nigrum. Noster albos ambos, de Remed. amor. *Vt solet, in niueis luna vehetur equis.*

ET AB HAC CAPITOLIA CERNENS] Ab intuitu lunæ ad Capitolij aspectum conuersus. Capitolium, vt & montem Capitolinum, Varro lib. 4. de ling. latin. dictum credit, quod hic cum fundamentum foderetur ædis Iouis, caput humanum inuentum fuerit, cui viuo Toli nomen fuisse, scriptum ab Arnobio lib. 6. Mons hic antea Tarpeius est nuncupatus, à virgine Vestali Tarpeia, Sabinorum clypeis ibidem obruta, & sepulta. Liuius lib. 1. Primùm autem omnium Saturnius. Iam verò non Romæ tantùm, sed etiam

B Capuæ, Narbonæ, Pompeiis, & alibi Capitolia, Romanorum imitatione extructa leguntur. Inspice Alex. ab Alex. lib. 6. cap. 11. Turneb. lib. 11. cap. 2. Solebant etiam coloniæ imaginem quandam matris referre, habereque sua Capitolia, fora, templa, curias, &c.

QVAE NOSTRO. F. IVNCTA. F. LARI] Plaut. Bacchid. *Saluto te vicine Apollo, qui ædibus Propinquus nostris accolis.* Frustra, inquit, quia nobis non profuerunt, cum præsentia numinum ea inhabitantium nos vicinos quoq; tueri debuisset. Qui enim iuxta templum, & locum sacrum habitat, ab eiusdem templi, ac loci præside præsidium sperare potest. Lares credebantur custodi-

C re domos, quibus focus erat sacer, & dicabantur illis canes, quod essent communes, & socij familiarum custodes. Quare Larium nomine & focus, & vniuersa domus vocari cœpta est. Mercurio, & Lara nympha procreati sunt, 2. Fast. Vide Natal. lib. 4. cap. 4.

NVMINA VICINIS HAB. SED. INQVAM, &c.] Valedicit & diis, & loco. Diis, Ioui & aliis, qui in Capitolio suis Laribus, seu domui vicino colebantur. Apud Liuium Manlius. Iupiter opt. max. Iunoque regina, ac Minerua, cæterique dij deæque, qui Capitolium, arcemque incolitis.

DIIQVE RELINQ. QVOS VRBS. H. ALTA. Q.] Non modo Ioui Capitolino, & aliis, qui ibidem colebantur: sed vniuersè diis omnibus Ro-

D manæ vrbis valedicit. *Vrbs Quirini*, periphrasis Romæ, quam condidit Romulus, post mortem dictus Quirinus ab hasta quam ferebat, quæ Sabinorum lingua quiris. Quam caussam adducit Ouid. 1. Fast. *Siue quod hasta quiris priscis est dicta Sabinis.* Alij à Curibus oppido Sabinorum opulentissimo. *Alta* eo sensu, quo Virgil. 1. Aeneid. *atque altæ mœnia Romæ*; vel propter gloriam, vel propter ædificia, vel quia in collibus sita, inquit ibidem Seruius: cui extremę rationi fauet, quod est infrà eleg. 4. *sed quæ de septem totum circumspicit orbem Montibus.*

ESTE SALVTATI. T. IN OMNE MIHI] Valere vos iubeo in perpetuum. Etiam cum abimus, dicimur salutare, & salutem dicere à quibus

abimus, non solùm iis quos adimus. Quid enim est bona valetudo, nisi salus? Et quid bene valere, nisi saluum esse? Sic Euryalus è castris cum Niso exiturus lib. 9. Aeneid. commendans matrem suam Iulo. *Hanc ego nunc ignaram huius quodcunque pericli est, Inque salutatam linquo.* Et vulgò tritum est, hospite insalutato discedere. A

Sero Clyp. post vvlnera svmo] τὰ μετὰ πόλεμον. Ad tutelam vestram citius, & ante vulnera, ante damnationem meam confugere me oportebat, vt me ab exilio immunem vos conseruaretis. Clypeus minor est, & rotundus: scutum maius, & oblongum. De vocis notatione hunc in modum Plin. lib. 35. cap. 3. scutis enim, qualibus apud Troiam pugnatum est, continebantur imagines, vnde & nomen habuere clypeorum; non vt peruersa Grammaticorum subtilitas voluit, à cluendo. Origo plena virtutis, faciem reddi in scuto cuiusque, qui fuerit vsus illo. Reprehendit Plin. Grammaticos, qui clypeum deducant à cluere, quod veteribus erat pugnare. Ipse ἀπὸ τοῦ γλύφειν deductum mauult, quod in eo sculptæ, ac cælatæ imagines militum. B

Attamen hanc odiis exoner. fvgam] Hoc tamen mihi præstate, vt istam abitionem meam in exilium ne commune odium comitetur. Seu, ne me abeuntem Augustus adhuc oderit.

Caelestiqve viro] Vel quia cælo dignus: vel quia de cælite natus. Attia enim sine vlla dubitatione confirmauit, eum se ex Apolline concepisse. Legatur Xiphilin. C

Qvis me decep. error, dicite] Peccatum meum tantum esse errorem, & quomodo errauerim. Sed cur dicant dij Augusto de hoc errore, cum eundem optime norit? occasionem, & quomodo inciderit Ouid. in hunc errorem, non nouit.

Pro cvlpa ne scelvs esse pvtet] scelus odium, culpa meretur veniam.

Vt qvod sentitis] vt quod vos æquissimi iudices, & actionum humanarum arbitri de me sentitis.

Poenae qvoqve sent. avctor] Cæsar punitor meus, qui iudicium vestrum facilè amplectetur. D

Placato possim. n. miser esse Deo] Fortasse repetenda particula *vt*, & legendum *placato vt possim, &c.* Non quidem penitus placato, non enim eiiceret illum in exilium: sed aliquantum placato, & mitigato.

Hac prece ador. svper. ego] Hoc precatus sum ego à diis cælestibus, vt mihi nempe Cæsarem lenirent. Obseruatum est à viro docto, Animaduers. in Arnobium, adorare esse orare ad, precari ad: quemadmodum adire ad deos dictum, quomodo Liuius lib. 38. scripsit, deos demum ipsos euulsos ex sedibus suis ablatos esse. Quos adorent, ad quos precentur, & supplicent, Ambracienfibus non superesse. Apuleius Milesiar. 6. Tunc genu nixa, & manibus aram tenentem amplexa, detersis ante lacrymis, si[c] precatur, κατευχεται. Et plenius apud Arnobi[um] lib. 1. supplicationibus adorare, & hic preci[bus] adorare. Lipsius Elect. 2. cap. 6. Muretus 10. ca[p.] Turneb. 18. cap. 6. & 25. cap. 1. docent adorare [ad] os admouere. Nam veteres cum aut fanum quod præterirent, aut lignum, lapidemue quem aspicerent, in quo diuinitatis aliquid esse opinarentur, manum ad os referre, & [o]sculari, tenuique murmure, vt sibi fauerent, [pre]cari solebant. Hinc illa vsque hodie consuet[udo] in salutandis, colendisque potentibus, summ[am] manum osculari, etiam prætereundo, vt ibi[dem] monet Muretus noster.

Plvribvs vxor] & quia vxor pro viro quia mulier; mulieres autem in sacris precil[ibus] & votis, & in colendis religionibus sexu v[irili] multo crebriores, magisque sedulæ cernun[tur]. Idem sexus, & anus præsertim, facilius in su[per]stitionem incidit: vnde anilis superstitio.

Singvltv med. imped. sonos] 2. med. *Rupta que singultu verba loquentis erant.* Et 3. T[rist.] eleg. 5. *Et singultatis oscula mista sonis.* Horat. Sa[t.] lib. 1. *Vt veni coram, singultim pauca locutus.*

Ante lares] Diximus supra de laribus [pau]ca, quibus hæc adde. Pelle canina cinctu Gab[ino] vestiri solitos. Iis pueros virilem togam sum[entes ...] ros bullam dicasse. Vinum & thura iisdem [...] rebantur, variis florum coronis ornabantur [...] metsi nihilominus solutis honorarentur. V[ide] Gyraldum Syntag. 15. Natal. lib. 4. cap. 1.

Passis prostrata capillis] Duo [ri]tus ad miserationem eliciendam appositi. [...] mi se abiicere: vel potius toto corpore pro[...] iacere: & capillum spargere, quorum hic m[...] ribus in luctu olim sollemnis. Virgil. 2. Aene[id.]

Interea ad templum non æquæ Palladis ibant
Crinibus Iliades passis, peplumque ferebant.

Hecuba in Troadibus Senecæ, seruitutis so[cias] ad lamentationem, luctumque exhortans,

Fida casus nostri comites
Soluite crinem, per colla fluant
Mœsta capilli.

Extinctos focos] ab ipsis Laribus [ex]tinctos, vt se focum, id est, domum, velut à d[omi]no mox deserendam, amplius custodire nol[le si]gnificarent.

In adversos effvd. verba pe[na]tes] Seruius in 2. Aeneid. ait omnes deos, [qui] domi coluntur, penates esse. Vnde & pro d[omi]bus ipsis sæpe ponuntur. Dicti sunt à penu, [vel] ab eo, quod penitus insident. Ex quo item p[ene]trales dicebantur. Hinc Festus, penetralia ess[e pe]natium deorum sacraria. Plura Gyrald. Sy[ntag.] 15. Natal. lib. 4. ca. 2. *Effudit* autem, quia nihil [pro]fecit, quia aduersi, & auersi.

Pro deplorato non valit. vi[ta] Ideo non valitura, quia deploratus. Est enim [de]ploratum idem quod desperatum, cui medi[...]

:ri nulla poteſt. Deploratus æger, deploratum ilnus, deploratus adoleſcens. 1. Metam. de ſegebus diluuio corruptis. *Et deplorata colonis Vota ia-cet.* A

MOX PRAECIPITATA] auroræ vicina, ſub illi cantum. Vt diem dicimus præcipitem ad occaſum: ita, opinor, licebit dicere noctem præcipitem ad ortum, vt vtrobique vocem *ſolis* ſubaudias.

VERSAQVE AB AXE POLI PARRHASIS ARCT.] Calliſto Lycaonis Arcadiæ regis filiam vrſam fuiſſe conuerſam fabulantur, & inter ſidera collocatam, 7. Metamorph. 2. Faſt. Pauſan. lib. 8. circa initium. Parrhaſis à Parrhaſia vrbe Arcadiæ. Aſtrum illud ſeptentriones vocant, vrſæ maioris ſcilicet. Eſt enim altera minor, cui nomen Helice. Spectabat iam currus ille in oriente, nocte iam affecta, vrſa ſe condebat. Seneca Troad. vbi Andromacha narrat ſomnium ſuum. B.

Partes fere nox alma transierat duas,
Clarumq́ſeptem verterant ſtellæ iugum.

Lucan. *Parrhaſis obliquos Helice cũ verteret axes.* Rurſum Seneca Hercul. Fur.

Cogit nitidum Phoſphorus agmen,
Signum celſi glaciale poli
Septem ſtellis Arcados vrſæ
Lucem, verſo temone, vocant.

Lib. 10. Metam.

Tempus erat, quo cuncta ſilent, interq́ Triones
Flexerat obliquo plauſtrum temone Bootes.

BLANDO PATRIAE RETINEB. AMORE] C exitum, & diſceſſum retardabat inſitus cuiq; noſtrûm amor patriæ: Quanquam Roma Ouidio patria iuris potius erat quàm originis; erat quippe Sulmone oriundus. Sed illius ſe ciuem eſſe glorioſius ſibi ducit.

VLTIMA SED IVSSAE. N. E. ILLA FVGAE] contra Cæſaris edictum exire, & diſcedere compellebat.

ALIQVO PROPERANTE] aliquo me ſtimulante ad egreſſum, & me aliquo vſque comitari parato. Poteſt hoc etiam de ipſis Cæſarianis comitibus, eum vrgentibus capi.

QVO, VEL VNDE] in extremum orbem, & à patria. In locum teterrimum à iucundiſsimo: & neutra de cauſſa feſtinandum. D

CERTAM ME. S. MENTIT. H. HORAM] Etſi Chriſtiani doctores omne genus mendacij cum peccato coniunctum aſſerunt, quædam tamen, quæ officioſa dicuntur, leuiora definiunt.

TER LIMEN TETIGI, &c.] Ter frequenter pro ſæpe. Ex remanendi ergo, aut diutius morandi deſiderio pedem à limine iterum iterumque reuocabat. Non autem ab alio eſt reuocatus, ſed à ſemetipſo. Phædra Hippolyto.

Ter tecum conata loqui, ter inutilis hæſit
Lingua: ter in primo deſtitit ore ſonus.

INDVLG. A. PES MIHI TARD. ERAT] lepide ſenſum affingit pedi, & ait conſpiraſſe cum animo abhorrente à diſceſſu.

SAEPE VALE DICTO] ſicut, audito hoſtem aduentare, & ſimilia. Martial. lib. 9. *Sæpe recuſatò Parthos duxiſſe triumphos.* Id eſt, cum Veſpaſianus pater Domitiano filio, Vologeſo Parthorum regi auxilium ferre, & inde triumphum ducere poſt victoriam cupienti, petitionem ſæpe recuſaſſet. Ammianus lib. 16. Audito à parentibus virgines raptas. Et lib. 1. Cognitoque eum iam pridem repertum. Sic comperto, apud Apuleium.

RVRSVM SVM MVLTA LOCVTVS] Quia coram de cætero locuturus non erat, & cum chariſsimis loquebatur, loquendo expleri non poterat.

ET QVASI DISCEDENS] cum nondum diſcederem. Vel, vt diſcedentes ſolent.

OSCVLA SVMMA DEDI] oſcula ſuprema, vltima.

SAEPE EADEM MANDATA DEDI] non vt ea inculcarem: ſed quia apud me præ perturbatione nõ ſatis eram; nec dictorum reminiſcebar. Ita me ipſum fallebam.

PIGNORA CHARA] non, liberos, vt ſæpe apud poëtas: vnicam quippe filiam habebat, & ea cum in Africa erat: ſed τὰ φίλα inſtar liberorum, vxorem, domeſticos, amicos, quibuſcum concordiſsimè, & amantiſsimè vixeram. Mox *dulcia membra domus* vocat. Aut certè ne potulos intelligit ex filia, de quibus eleg. vlt. lib. 4. Pignera rerum, inquit Agrætius Grammat. pignora filiorum, & affectionum.

SCYTHIA EST QVO MITTIMVR] ἐμφατικῶς. Vno verbo hoc quam multa dixit, quæ libris ſequentibus exponuntur, quando ea re ipſa ſenſit?

ROMA RELINQVENDA EST] Et hoc vno ſimiliter multa, prioribusq; contraria comprehendit. 1. de Ponto eleg. 4. *Quid melius Roma? Scythico quid frigore peius?* Paucis, ſed magnificis plane verbis laudauit hanc vrbem Martialis libro 12. *Terrarum dea gentiumq́, Roma, Cui par eſt nihil, & nihil ſecundum.* Profert plura ex aliis elogia lib. 1. cap. 2. de magnitudine Romana Lipſius.

VTRAQVE IVSTA MORA EST] Iuſtè moratur, & tardat ire, qui in Scythiam iturus eſt, propter incommoda maxima & ærumnas, quas inueniet. Quis autem ita natus eſt, vt ad mala ſua properare velit? Et iterum, iuſtè moratur, & tardat ire, qui à multis bonis abiturus eſt: ita præſertim, vt in poſterum iis ſe fruiturum ſperare non poſsit. Quem enim fælicem, ac beatum viuere natura non delectat?

VXOR IN AETERN. VIVO MIHI. V. NEGAT.] Præter Romam ipſam, in qua tot bona, enumerat ſigillatim quæ ſibi relinquenda ſint; vxor, domus, domeſtici, amici. Mirum, non meminiſſe filiæ ſimul deſerendæ. Non negabatur vxor: ſed eam ducere ſecum, tantæ calamitatis ſociam noluit. Eleg. 2. *O bene, quod mecum non ſum conſcendere paſſus, &c.*

DVLCIA MEMBRA] Eleg. 10. lib. 4. de quibuſ-

dam poëtis, æqualibus suis, *Dulcia conuictu membra fuere mei.* Supra vocauit chara pignora.

FRATERNO MORE] tanquam fratres. Fraternus amor pro magno, & fideli. Cicer. 1. Off. Nam cum sit hoc natura commune omnium animantium, vt habeant libidinem procreandi, prima societas in ipso est coniugio: proxima in liberis: deinde vna domus, communia omnia. Id autem est principium vrbis, & quasi seminarium Reip. Sequuntur fratrum coniunctiones, &c.

THESEA FIDE] qua fide Theseus Pirithoum dilexit. De hoc plura in eleg. sequentem.

IVNCTA PECTORA] Virgilius 2. Aeneid. *Iuuenes fortissima frustra pectora, &c.* pectora vocat homines ipsos, vt vocantur capita.

DVM LICET, AMPLECTAR] sæpius vtique. Cur?

NVNQVAM FORTASSE LICEBIT] Ita est, non licuit. Sed tum adhuc aliquid spei supererat restitutionis, ideo *fortasse* adiunxit.

AMPLIVS IN LVCRO EST. Q. D. HORA MIHI] Amplius cum verbo datur cohæret. Quæ vltra præscriptum tempus mihi hora adhuc contingit, lucrum meum est: nam in lucro deputo, vt ait Terent. Horat. Ode 9. lib. 1. *Quem fors dierum cumque dabit lucro Appone.* Et epist. 4. lib. 1. cum vtilissimo, & saluberrimo præcepto.

Omnem crede diem tibi diluxisse supremum:
Grata superueniet quæ non sperabitur hora.

SERMONIS VERBA IMPERF. RELINQVO] Supra, *singultu medios impediente sonos.* Virgil. 4. Aeneid. *His medium dictis sermonem abrumpit.* Vel propter affectus magnitudinem: vel propter instantem, & vrgentem abitum.

AMPLECTENS ANIMO PROX. Q. MEO] quosq; animo meo charissimos: qui mihi erant in medullis. Participium *amplectens* non est iungendum cum voce *animo*, quæ iungitur cum vocabulo proxima, vt & alibi locutus est. Nam & quempiam alicui intimum esse, & hærere in visceribus dicimus: non vtiq; in intestinis, & pulmonibus.

DVM LOQVOR, ET FLEMVS] inter mutua verba, mutuasque lacrymas. Nam illos non tacuisse, verisimillimum est: & fletus fletum, præcipuè in propinquis, & amicis prouocat.

NITIDISSIMVS LVCIFER] Virgilius lib. 8. Pallantis adolescentis eximiam pulchritudinem declarare volens, ecce quam bellè, & suauiter de Lucifero (stella verè lucidissima, atque pulcherrima) exoriente.

Qualis vbi Oceani perfusus Lucifer vnda,
Quem Venus ante alios astrorum diligit ignes,
Extulit os sacrum cælo, tenebrasq; resoluit.

STELLA GRAVIS NOBIS] Sunt quædam stellæ graues & noxiæ, vt Sirius, Saturnus, &c. creant morbos, tempestates, & corpora humana varie afficiunt: sed non talis Lucifer. Nobis tamen grauis, & pestilens quodammodo, quia ex-

A ortu suo suauissimam coniunctionem nost
dirimebat, idque in sempiternum.

LVCIFER ORTVS ERAT] Virgil. 2. Aen
Iamq; iugis summæ surgebat Lucifer Idæ, Ducebatq;
φωσφόρος græcè. Et quidem mane solem ant
dens, Luciferi, vesperi eundem sequens, He
nomen habet. Ausonius in quendam, vocal
Stellam.

Stella prius superis fulgebas Lucifer, at nunt
Extinctus cassis lumine Vesper eris.

QVAM SI MEA MEMBRA RELINQV
Similitudo pathetica.

ET PARS ABRVMPI CORP. V. MEO
Hoc iam, & creuit oratio. Etsi e
membrum est pars corporis, tamen pars p
B membra continere potest. Ac proinde qui
rumpi partem corporis sui autumat, potes
telligi vel dimidium corporis sui perdere; q
in vxorē inprimis conuenit, quam scimus
viro vnam carnem effici.

SIC DOLVIT PRIAMVS] Elias Vinetus
stigat. in 1. lib. L. Flori sic legit hoc distichon

Sic doluit Metius tunc, cum in contraria verso
Vltores habuit proditionis equos.

Et ait, plerisque probari hanc lectionem.
batur & mihi, admonente P. Rudolpho M
man, viro Societatis nostræ, mihi, & omni
propter probitatem, ingenij, & doctrinæ eleg
tiam charissimo, cui plurimum debere me c
fiteor. Neque enim, inquit, iam suas amplius
C lamitates cum Priami calamitatibus Ouid
comparat: sed vt dolorem indicet, quem ex s
ratione ista à coniunctissimis ceperit, non mi
se doluisse ait, quàm doluerit Metius, cum a
in diuersum equis dilaniatus est, aptissima v
similitudine, & euidentissima. Historiam leg
pud Liuium lib. 3. ab v. c. Addo ego, hanc lec
nem postulare quæ proximè antecedunt. *Dis*
haud aliter, quam si mea membra relinquam, &c.

TVM VERO EXORITVR CLAMOR G
MEOR.] Virgil. lib. 12. *Tum vero exoritur clamor,*
Antea quoque tota domo clamores, vlulatu
gemitus audiebantur, vt vidimus; sed ipso te
poris puncto, cum auferretur paterfamilia
eorum conspectu, tum vero itum est in gemi
D & eiulatus, & lacrymas.

ET FERIVNT MOESTAE. P. NVDA MAN
Nuda brachia, lacertos, pectora in luctu plan
re, seu ferire consuetum antiquis. Illustris lo
est choro primo Troadum Senecæ, vbi inter
tera ad socias captiuas Hecuba.

——tepido Troia
Puluere turpes paret exertos
Turba lacertos. Veste reuulsa
Substringe sinus, vteroque tenus
Pateant artus.

3. Metam. *Pectora nuda meis conabar plangere pal*
7. Aeneid. *Syluia prima soror palmis percussa lace*
Et lib. 12. *Terq; quaterq; manu pectus percussit hones*

CONIVX. HVMER. ABEVNT. INHAERE

e affectu, & συμπαθείᾳ vxoris non indecorè plu- differit, quia longè maior, & ipse eam plus nnibus amauit. Eleg.3. lib.3.

Omnia cum subeant, vincis tamen omnia coniux,
Et plus in nostro pectore chara tenes.
Te loquor absentem, te vox mea nominat vnam:
Nulla venit sine te nox mihi, nulla dies.

NON POTES AVELLI, SIM. HINC S. I- IM.] Quam hæc, etiam narratu, & auditu mise- ? Quales animorum faces nouit accendere? *Et rape in omnia tecũ*, aiebat Creusa, quem locum pra integrum produxi. Item noster, non longè principio, *Vxor amans flentem, flens acrius ipsa tene- t.* Geminus huic locus apud Horatium Ode lib.1. ad Mæcenatem sibi charissimum, & ægro- atem grauiter.

Ah, te meæ si partem animæ rapit
Maturior vis, quid moror altera,
Nec charus æque, nec superstes
Integer? ille dies vtramque
Ducet ruinam. Non ego perfidum
Dixi sacramentum. Ibimus ibimus
Vtcunque præcedes, supremum
Carpere iter comites parati.

CONIVX EXVLIS EXVL ERO] mirificum ἦθος in tota quæ sequitur oratione, & exem- lum coniugalis amoris rarissimum.

ET MIHI FACTA VIA EST] Quam tu in- redieris terra marique viam, & ego possum in- redi, & perferre omnia quæ occurrent incom- ioda, & pericula. O masculum pectus.

ET ME CAPIT VLTIMA TELLVS] Scythica llus, in finibus orbis Romani, qualiscunq; est, m angusta non est, vt me tecum non capiat.

ACCED. PROFVGAE SARCIN. PARVA RA-] nec nauem nimis onerabo, ne querãtur nau- ; mulier gracillima, &, vt Terentius ait, iuncea. Iultas autem, magnasque sarcinas imposuisse nauim, non est credibile, cum dicat suprà, *Nec tium, nec mens fuerat satis apta parandi.*

TE IVBET A. P. DISCED. CAES. IRA] Tu ogeris abire.

ME PIETAS] ego volens abibo; non impe- io Cæsaris, sed pietate erga te iubente & cogen- , quæ est dulcis necessitas.

SIC ET TENTAVERAT ANTE] ibi, *Vxor a- ans flentem flens acrius ipsa tenebat.*

VIXQVE DEDIT VICTAS VTILIT. MAN.] tilitate sua. Quanquam & mea, qui dolorem ius, assiduasque lacrymas, & squalorem coram spicere non possem. Dare manus, translatum à ilitia. Qui enim se victori dedunt, ne occidan- r, vltro manus ad vincula offerunt. Idem est uod cedere, agnoscere, fateri se victum. Cicer.2. l Atticum. Aiebat illum primò sane diu multa ontra: ad extremum manus dedisse. In Lælio, que ad extremum dat manus, vinciq; se pa- tur. Lucret. lib.2. *& si tibi vera videntur, Dede manus: t si falsa est, accingere contra.* Et rursum: *Nam certè ere, & decedere corpora rebus Multa, manus dandum*

A *est.* Et Propert. eleg.12. lib.4. *Capta dabit vestris mori bus illa manus.*

SINE FVNERE FERRI] sine funebri pom- pa. Quasi dicat, eram viuum funus: & cum egre- diebar domo ad exilium, sine exequiis quodam- modo efferebar. Terent. Eunucho prouerbiali schemate, *viuus vidensq; pereo.* Cicer. pro Quintio. Huic acerbissimum viuo videntique funus du- citur.

SQVALLID. IMMIS. HIRTA PER. O. CO- MIS] In luctu capillum, & barbam non tonde- bant Romani. Liuius li,27. de M. Lucio. Sed erat veste obsoleta, capilloq;, & barba promissa, præ ferens in vultu, habituque insignem memoriam ignominię acceptę. Sisenna apud Non. in *vicatim.*

B Cum complures menses barba immissa, intonso capillo, lugubri veste populum vicatim flens vnà cum liberis circuiret. Fecerunt idem Græci.

TENEBRIS NARRAT. OBORTIS, &c.] De Halcyone Ceycis regis vxore, dum ille ad consu- lendum oraculum discedit, cuius saluti metue- bat maximè. *tristiq; miserrima tandem Ore valedixit, collapsaq; corpore toto est.* Protesilao Laodamia con- iux, quam dolor ob eius profectionem in bel- lum, in quo ipsum periturum acceperat, exani- mauit.

Lux quoque tecum abiit, tenebris exsanguis obortis
Succiduo dicor procubuisse genu.
Vix socer Iphiclus, vix me grandæuus Acastus,
Vix mater gelida mœsta refecit aqua. &c.

C Plautus Curcul. *Tenebræ oboriuntur, genua mediã suc- cidunt.*

FOEDATIS PVLVERE TVRPI CRINIB.] non quos ipsa de industria pulueribus aspersis fœdarat: quod etiam fieri solitum non nescimus: sed quos passos humi prona iacens puluere in- quinauerat. Virgil.12. *& fœdare in puluere crines.*

DESERTOS PENATES] desertam domum, ac familiam, ac se viuo marito factam viduam.

VIDISSET STRVCT. CORP. HABERE RO- GOS] Catull. in Egnatium. *seu pij ad rogum filij luge- getur, orba cum flet vnicum mater.* Ipsum cremare ait Plin. lib.7. cap.54. non fuit veteris instituti, terra condebantur. At postquam longinquis bellis e- rutos cognouere, tunc institutum. Addit. Et ta-

D men multæ familiæ priscos seruauere ritus: sicut in Cornelia nemo ante Sullam Dictatorem tra- ditur crematus. Tamen morem hunc creman- dorum corporum vetustiorem fuisse, quam di- cit Plinius, docent verba XII. Tabul. quę profert 2. de leg. Cic. In vrbe ne sepelito, neue vrito. Has autem Tabulas anno ab V.C. CCC. conscriptas constat ex Gellio, lib.20. cap.1. Numa item, vt re- fert Plutarchus corpus suum cremari, & rogum vino aspergi vetuit. De caussis cremationis con- sule Rhodigin. lib.17. cap.21.

ET VOLVISSE MORI] sic Laodamia.

Officium fecere pium, sed inutile nobis:
Indignor misera non licuisse mori.

Extremi doloris argumentum, in rebus perditis

velle

A velle mori. Mors enim malorum omnium, & dolorum certissimum remedium.

RESPECTVQ. TAMEN. N. PERIISSE MEI] Damnat Hadrian. Cardinal. hoc genus loquendi, facere aliquid amicitię respectu, &c. putatque dicendum, amicitiæ caussa, ratione. Sed eum Ouid. hoc loco refellit. Quomodo Cicero hac voce vsus sit, patet ex I. Philipp. Itaque cum respectum ad senatum, & ad bonos non haberet, eam sibi viam ipse patefecit ad opes suas amplificandas, &c. Noluit igitur mori, ne marito miserrimo calamitatem cumularet.

QVONIAM SIC FATA TVLERVNT] vt ab ea separaret exilio. Prouidentiam Peripatetici statuunt futurarum rerum in Dei intellectu simplicem, stabilem æternamque rationem. Fatum
B rerum stabiliter, simpliciterque à Deo gerendarum mobilem, ac temporalem explicationem. Prouidentia quippe cuncta pariter, diuersa, & infinita complectitur; fatum singula digerit, ac disponit in motum, formis, locis, ac temporibus distributa. Et vt se habet ad intellectum ratio, ad æternitatem tempus, quod gignitur ad id quod est, & centrum ad circulum: sic fatorum mobilis, multiplex, varia, diuersaque series ad prouidentiæ stabilitatem, simplicitatem, vnitatem. Rhodigin. lib. 10. cap. 20. Disputationem de fato lege apud Viperan. lib. 2. de prouident. cap. 13.

ET AVXILIO SVBLEVET VSQVE SVO] vel rebus quibusdam necessariis submittendis: vel per alios, & mulieres potissimùm, ac per seipsam
C Augusto, & Augustæ Liuiæ pro se supplicando.

TINGITVR OCEANO CVST. ERYMANTH. VRSAE] ἀρκτοφύλαξ. De occasu Arcturi, seu Bootæ dictum. Quo tempore, mense videlicet Decembri, Ouidius iam nauigabat, & hæc scribebat. Tardum Iuuenal. pigrum Claudianus, segnem Propertius, quia more bubulci plaustrum sequitur: & apud Maronem eclog. 10. est, *tardi venere bubulci*: quoniam boues tardius ambulant.

ÆQVOREASQVE. S. SID. TVRBAT AQVAS] eius ortus, & occasus affert tempestates turbulentissimas.

FINDIMVS AEQVOR] Ab aratro tractum, quo telluri infinditur sulcus. Alioqui etiam sulcare, & arare æquor legimus.
D AVDACES COGIMVR ESSE METV] Etiam imbelles animantes reddit audaces timor. Metus igitur Cæsaris facit nos nauigare, quamuis intempestiuo mari, ne in Italiam reuehamur, nobis interdictam. Stat. I. Thebaid. *dat stimulos animo vis mæsta timoris.*

NIGRESCVNT AEQVORA VENTIS] Virgil. I. Aeneid. *ponto nox incubat atra.* Et lib. 3. *cæci erramus in vndis.*

ERVTAQVE EX IMIS. F. ARENA FRETIS] Talia sunt I. Aeneid. *euertitque æquora ventis: furit æstus arenis; imis stagna refusa vadis.*

MONTE NEC INFERIOR] Eleg. 2. *Me miserum, quanti montes voluuntur aquarum!*

PICTOS VERBERAT VNDA DEOS] I
Helenæ. *Accipit & pictos puppis adunca deos.* In p
velut quoddam sacrarium erat, & in eo im
nes, aut statuæ deorum nauis tutelarium. Al
ceu insigni, naues appellabantur, & ipsum π
σημον πλοίῳ. Mentio est etiam in Actis Aposto
de naui Castorum. Vide Turneb. lib. 19. cap. 2
ἐπίσημον νεὼς fuisse Dei signum, proræ imposit
naui nomen imponens, ex Plutarchi conu
VII. Sapientum, & Luciani Dialogo, cui tit
πλοῖον, ἢ εὐχαὶ docet Brod. lib. 1. cap. 10. Id tut
latinis nominatur. Seneca epist. 77. Nauis b
dicitur, non quæ pretiosis coloribus pict
nec cui argenteum rostrum est: nec cuius tu
ebore cælata est. Quanquam, vt docet Iosep
Scalig. contra Titium lib. 7. Controuers. 7
quando neque παράσημον fuit tutela nauis, n
tutela statuebatur in puppi, neque naui à t
nomen erat; sed ἀπὸ τοῦ παρασήμου, vt Centauri
Scylla apud Maronem lib. 5. Vide scripta in
9. in primum versum. *Est mihi, sitque, &c.*

PINEA TEXTA SONANT] Superiore el
Nec huius laterum tabula feriuntur ab vndis. Paris
lenæ. *Texitur & costis panda carina suis.* Et I. Fast
nea, non sano ter pede texta ferit. Catull. de nupt.
coniungens inflexa texta carinæ. Veteres enim d
bant, texere naues, & locum in quo naues fa
cabantur, textrinum, Græci ναυπήγιον. Ent
Idem campus habet textrinum nauibus longis. Et, I
mari magno classis cita texitur.

NAVITA CONFESS. O. PALL. TIMOR
Eleg. 2. *Rector in incerto est, nec quid fugiatue, &c.*
dem notata consule.

PARVM VALID. RECTOR] sessor, seu e
viribus infirmus. A naui ad equum trāstulit
bum *rector*.

AVRIGAM VIDEO VELA DED. RAT
curru ad rectorem, seu gubernatorem. Euri
Medea nauim vocat ναΐαν ἀπήνην currum n
lem, seu nauticum. Currum nominat Catu
quoque de nupt.

Diua quibus retinens in summis vrbibus arces
Ipsa leuem fecit volitantem flamine currum.

Cuius rectorem Tiphyn poëta vetus apud C
risium similiter aurigam nominauit. *Tiphyn*
gam celeris fecere carinæ. Homerus naues ἁλὸς ἵπ
in Odyss. Eum imitatus Plaut. Rudente. *N*
equo ligneo per vias caruleas estis vecta.

NISI MVTAT. EMIS. AEOLVS AVR
Rex ventorum Aeolus I. Aeneid.

Æole, namque tibi diuûm pater, atque hominum
Et mulcere dedit fluctus, & tollere vento, &c.

NAM PROCVL ILLYRICIS] versus Itali
ad dexteram venti nos agunt.

ET MECVM MAGNO. P. VNDA DEO] cu
quod Cæsar iussit, in Scythiam proficisci. El

Quamque dedit vitam mitissima Cæsaris ira,
Hanc finite infelix in loca iussa feram
Noluit hoc Cæsar. Quid quem fugat ille tene
Aspiciat vultus Pontica terra meos.

CREPVIT LATVS] percussit pulsauit cum tu. Sic alibi dixit, *digitis increpuisse lyram*. Et ll. eleg. 1. lib. 1. *Et stimulo tardos increpuisse boues.*

OS SALTEM NVM. P.] ne superos, & ma simul infestos experiar. Hoc enim est re- vestrum.

NIMAM FESSAM] dolore, metu, variis de- animi cogitationibus.

A QVI MODO QVI PERIIT. N. PER. POTEST] si perditus seruari potest. Sed in *periit* est ambiguitas. Non ita vult seruari quomodo periit. Sic enim Cæsar, cuius fulmine periit, reuocare illum in vitam potest: sed spiritum, & animam retinere Ponticorum numinum gratia & fauore.

ELEGIA QVARTA.

CONSTANS AMICVS, ET CALAMITATES SVAE.

ARGVMENTVM.

IN hac elegia certissimi amici fidelissima in se officia, tristissimo suo tempore collata, animo gratissimo commemorat. Bene vicissim eidem precatur. Locum communem de amicitia in aduersis rebus spectanda, & iudicanda r exempla exsequitur. Paucos, qui in fide perstiterunt, opem apud ugustum rogat. Ærumnas suas κατ' ἀντίθεσιν Vlyssis amplificat. Om- a hæc tam copiosè, prudenter, & argumētosè, vt in poëta oratorem, in Ouidio Ciceronem possis agnoscere. Vide eleg. 8. huius, & 3. li. 2. Ponto.

O mihi post vllos nunquam memorande sodales,
O cui præcipuè sors mea visa sua est:
Attonitum qui me (memini) charissime primus
Ausus es alloquio sustinuisse tuo.
Qui mihi consilium viuendi mite dedisti:
Cùm foret in misero pectore mortis amor:
Scis bene cui dicam, positis pro nomine signis:
Officium nec te fallit, amice, tuum.
Hæc mihi semper erunt imis infixa medullis:
Perpetuusq; animi debitor huius ero.
Spiritus & vacuas prius hic tenuandus in auras
Ibit, & in tepido deseret ossa rogo:
Quàm subeant animo meritorum obliuia nostro,
Et longa pietas excidat ista die.

Dij tibi sint faciles: & opis nullius egentem
Fortunam præstent, dissimilemq; meæ.
Si tamen hæc nauis vento ferretur amico,
Ignoraretur forsitan ista fides.
Thesea Pirithous non tam sensisset amicum,
Si non infernas viuus adisset aquas.
Vt foret exemplum veri Phocæus amoris,
Fecerunt furiæ tristis Oresta tuæ.
Si non Euryalus Rutulos cecidisset in hostes,
Hyrtacidæ Nisi gloria nulla foret.
SCILICET VT FVLVVM SPECTATVR IN IGNIBVS AVRVM,
TEMPORE SIC DVRO EST INSPICIENDA FIDES.
DVM IVVAT, ET VVLTV RIDET FORTVNA SERENO,
INDELIBATAS CVNCTA SEQVVNTVR OPES.
AT SIMVL INTONVIT, FVGIVNT: NEC NOSCITVR VLLI,
AGMINIBVS COMITVM QVI MODO CINCTVS ERAT.
Atque hæc exemplis quondam collecta priorum,
Nunc mihi sunt propriis cognita vera malis.
Vix duo trésue mihi de tot superestis amici:
Cætera fortunæ, non mea, turba fuit.
Quò magis ô pauci rebus succurrite lapsis,
Et date naufragio littora tuta meo.
Néue metu falso nimium trepidate timentes,
Hac offendatur ne pietate Deus.
Sæpe fidem aduersis etiam laudauit in armis,
Inqúe suis amat hanc Cæsar: in hoste probat.
Caussa mea est melior: qui non contraria foui
Arma, sed hanc merui simplicitate fugam.
Inuigiles igitur nostris pro casibus oro:
Deminui si quà numinis ira potest.
Scire meos casus si quis desiderat omnes,
Plus, quàm quod fieri res sinit ipsa, petit.
Tot mala sum passus, quot in æthere sidera lucent,
Paruáque quot siccus corpora puluis habet.
Multáque credibili tulimus maiora: ratamqúe,
Quamuis acciderint, non habitura fidem.
Pars etiam mecum quædam moriatur oportet:
Méque velim possit dissimulante tegi:
Si vox infragilis, pectus mihi firmius ære,
Pluráque cum linguis pluribus ora forent:

Non tamen iccircò complecterer omnia verbis,
Materia vires exuperante meas.
Pro duce Neritio docti mala nostra poëtæ
Scribite: Neritio nam mala plura tuli.
Ille breui spatio multis errauit in annis
Inter Dulichias Iliacasqúe domos.
Nos freta sideribus totis distantia mensos
Detulit in Geticos Cæsaris ira sinus.
Ille habuit fidamqúe manum, sociosqúe fideles:
Me profugum comites deseruere mei.
Ille suam lætus patriam, victórque petebat:
A patria fugi victus & exul ego.
Nec mihi Dulichium domus est, Itacéue, Saméue,
Pœna quibus non est grandis abesse locis:
Sed quæ de septem totum circumspicit orbem
Montibus, imperij Roma deúmque locus.
Illi corpus erat durum, patiensq; laborum:
Inualidæ vires, ingenuæq; mihi.
Ille erat assiduè sæuis agitatus in armis:
Assuetus studiis mollibus ipse fui.
Me Deus oppressit nullo mala nostra leuante:
Bellatrix illi diua ferebat opem.
Cumq; minor Ioue sit tumidis qui regnat in vndis:
Illum Neptuni, me Iouis ira premit.
Adde, quòd illius pars maxima ficta laborum:
Ponitur in nostris fabula nulla malis.
Denique quæsitos tetigit tamen ille penates:
Quæq; diu petiit, contigit arua tamen.
At mihi perpetuò patria tellure carendum est,
Ni fuerit læsi mollior ira Dei.

COMMENTARIVS.

POST NVLLOS VNQ. MEMOR. SODALES] omnibus amicis meis ob eximiam in fide constantiam anteferende. Eleg.5. lib.4.

O mihi dilectos inter sors prima sodales,
Vnica fortunis ara reperta meis.

Catull.ad Verannium.

Veranni, omnibus è meis amicis
Antistes mihi millibus trecentis.

Subit memoriam illud Anacharsidis apud Laër- A tium. Melius esse dicebat, vnum amicum egregium, quam gregarios multos possidere. *Sodalis* nomen ferme inuenias in rebus leuioribus. Hic autem de grauioribus agitur: Sed poëtæ sunt in verbis audaciores. Quos item sæpe leges metricæ aliis quam vellent vti cogunt. Totum hunc versum sublegit Martial, lib.1.epig.16. *O mihi post nullos, Iuli memorande sodales.*

CVI PRAECIP. S. MEA VISA SVA EST] Sors est τῶν μέσων. Dicimus enim bona, mala sors,

vt bona mala fortuna. Eiusdem clasis sunt pharmacum, medicamentum, virus, gramen, venenum, &c. Interdum tamen sine adiuncto, in malam partem, vt hîc, pro conditione dura, seu calamitosa. Cicer. in Lælio. Quid? hæc vt omittam, quam graues, quam difficiles plerisque videntur calamitatum societates? ad quas non est facile inuentus, qui descendat. Quanquam Ennius rectè. *Amicus certus in re incerta cernitur:* tamen hæc duo leuitatis, & infirmitatis plerosque conuincunt: aut si in bonis rebus contemnunt: aut si in malis deserunt.

Attonitvm] denuntiatione exilij ita consternatum, atque concussum, vt vix in potestate essem, vt vix mente constarem. De hac voce dictum eleg. superiore, ibi, *Non aliter stupui, &c.*

Alloqvio svstinvisse meo] Eleg. 7. *& alloquij parte leuare tui.* Sustinuisse dixit, pro sustentasse, seu sustentare, qua enallage temporis nihil frequentius poëtis. Vsus verbi huius est in consolatione, & cohortatione ad res duras fortiter perferendas. Cic. ad Terent. epist. 4. Quod reliquum est, sustenta te mea Terentia vt potes. Honestissimè viximus, floruimus. Non vitium nostrum, sed virtus nostra nos afflixit. Ad Atticum lib. 10. epist. 4. præclara consolatione sustentor. Alloquium autem, & allocutio, & alloqui accepta à græcis, παραμυθία, παρηγορία, παραμυθεῖσθαι, παρηγορεῖν propriè, & venustè in eo sermone adhibentur, qui minuendi, ac leuandi alieni doloris caussa habetur. Lege Muret. li. 2. cap. 4. Varro. adlocutum mulieres ire aiunt, cum eunt ad aliquē locutum consolandi caussa. Sic enim Victorius emendauit ex libro vetusto, cum antea *consulendi* legeretur.

Consil. vivendi mite dedisti] retinuisti me dulci sermone tuo in vita. A simili officio commendat Celsum 1. de Ponto eleg. 10.

Cvm foret in mis. p. mortis amor] cum cuperem, & cogitarem mihi manu mea necem afferre: aut pertinaci ciborum abstinentia interire. Putabant enim veteres, quò se à doloribus, & miseriis eximerent, id honestè fieri, & ex ea re magnanimitatis laudem captabant. Vide Symb. nostras in 6. Aeneid. *qui sibi letum Insontes* peperere manu. De manu, in elegia iam nominata.

O quoties vitæ custos inuisus amaræ
Continuit promptas in mea fata manus?

De inedia Sueton. August. cap. 53. Gallum Terrinium senatorem, minus sibi familiarem, sed captū repentè oculis, & ob id inedia mori destinantem, præsens consolando reuocauit ad vitam. Et Tiberio cap. 53. de Agrippina vxore Germanici. Rursus mori inedia destinanti, per vim ore diducto infulciri cibum iussit. Sed & perseuerantem, atque ita absumptam, &c. Et Plin. epist. 12. lib. 1. de Corellio Rufo.

Positis pro nomine signis] & hoc signo quod iam retulit, & aliis quæ sequentur, quibus se officiosissimum declarauit, & quo sibi probè conscius est, vt Ouidium de se lo dubitare nequeat.

Imis infixa medvllis] Sic M. Tull. e 16. lib. 15. Neque enim solum te, qui mihi h in medullis. Ad Atticum epist. 4. lib. 15. Præt illa, quæ mihi inclusa sunt in medullis. Et 1. lipp. Qui in medullis populi Romani, ac visc bus hærebant. Virgil. 4. Aeneid. *hærent infixi p re vultus.*

Perpet. animae debit. hvivs e Quoad vixero, animam, seu vitam meam al seruatam tibi debebo. In alium sensum pro bium est, animam debere, de eo qui plus de quam habet, seipsum nempe. Antiqua lex er qui soluendo non esset, nexus addiceretur cr tori, luiturus in corpore, id est opera, quod non posset. Et lege XII. tabularum iubeb dissecari corpus eius, qui multis creditori deberet, nec soluendo esset. Terent. Phorm. *q animam debet?*

Spiritvs hic vac. p. exten. in ras] Silius lib. 10. de anima Pauli Aemilij.

Hæc Libys, atq; recens crepitantibus vndiq; flan
Æthereus anima exultans euasit in auras.

Ariadna Theseo. *Spiritus infelix peregrinas ibit i ras.* Prius moriar. Obseruandum, poëtas vet de discessu animi à corpore nonnunquam loqui, quasi is superesse desinat, quæ opinio pia, & non modo à dogmatis Christianis, ve etiam à sincera philosophia abhorret. Aene de morte Didonis. *Omnis & vnà dilapsus calor que in ventos vita recessit.* Et tamen lib. 6. videtu Aenea apud infernas sedes. Sic nos quoq; lo mur, efflare, exhalare animam, spiritum. Se & similes modi loquendi, inde nati sunt, q anima aëreæ naturæ à quibusdam credita es quiddam vapori, & exhalationi persimile. Q si ita esset, sequeretur, eam cum corpore ex gui, atque omnia morte deleri. Aër enim m tioni, & interitui est obnoxius: quomodo & por, & exhalatio. Eadem impietate dixit Se Troad.

——nullaq; pars manet
Nostri, cum profugo spiritus halitu
Immistus nebulis cessit in aëra.

Vacvas avras] Totum hoc quod est i lunam, & terram, quanquam aëris, & ignis mentis plenum, tamen quia id oculis non a ret, poëtæ vocant inane. Virgil. 12. *Ante leui i longum per inane secutus.* Aut vacuas auras nom respectu hominum, & animantium, quę nul iis habitant, etsi aues easdem peruolitent.

In tepido deseret ossa rogo] pidus, hoc est, minus ardens, seu in cineres, uillas subsidens est rogus, cum ossa iam cr torum corporum cernuntur. Cum autem viui, sed iam mortui, & anima cassi rogo in nantur, quomodo spiritus ossa deseret in te rogo, si in rogum non venit? An ita interpr

dum, quasi dixisset, ossa in rogum non comitabitur, quippe à se ante rogum deserta, dum in vacuas auras extenuatur? Sed poëtarum dicta non nimis ad amussim veritatis exigenda sunt. Potest videri etiam tetigisse opinionem Heracliti, qui corpora in ignem resolui docuit, cum omnia ex igne constent. Quem secuti post alij censuerunt, non aliter animam purgari, & ad naturam suam reuerti posse, nisi corpus cremetur.

QVAM SVB. ANIM. MERIT. OBL. N.] Seneca de Benef. lib. 3. cap. 1. & 2. docet, qui obliuiscantur beneficij, esse omnium ingratorum ingratissimos. Qui meminerunt, sine impendio gratos esse.

ET LONGA. P. EXCID. ISTA DIES] Dies genere fœminino in significatione temporis incerti ponitur. Ergo *longa dies*, longum, seu diuturnum tempus. Tibull. eleg. 4. lib. 1.

Longa dies homini docuit parere leones.

Longa dies molli saxa peredit aqua.

Virg. lib. 9. *Nulla dies vnquam memori vos eximet æuo.* Nullo tempore memoria vestri exolescet. Etiam erga amicum dicitur pietas, Cic. epist. 1. li. 1. Ego omni officio, ac potius pietate erga te cæteris satisfacio omnibus, mihi ipsi nunquam satisfacio. Vide ibi Paulum Manutium.

DII TIBI SINT FACILES] propitij, secundi, fauentes, benefici.

ET OPIS NVLLIVS EGENT. &c.] Bene facientibus bene precari, si beneficium non possis reddere, mos bonus est.

VENTO FERRETVR AMICO] Eleg. 3. lib. 2. de P. *Dum flauit velis aura secunda meis.* Libenter, & crebrò, statum suum ἀλληγορικῶς per nauem, cymbam, ventosque declarat. Ventus amicus est, qui nauem à puppi impellit. 3. Aeneid. *Prosequitur surgens à puppi ventus euntes.* Ventus non aduersus, nec obliquus, sed auersus, seu à tergo, ἴκρος. De tali Catull. in Phaselum. *Siue vtrumque Iupiter simul secundus incidisset in pedem.*

IGNORARETVR FORSIT. ISTA FIDES] Materia, & argumenta fidei, sunt amicorum infortunia, & res turbidæ, in quibus vt aurum in igne elucet.

THESEA PIRITHOVS NON. T. SENSISS. ...] Inductio παραδειγματική, qua superior propositio probatur, & illustratur.

SI NON INFERN. VIVVS ADISS. AQVAS] Theseus cum Pirithoo amico iuratus ad Proserpinam Plutoni eripiendam ad inferos descendit, audacissimo facinore. Eleg. 3. lib. 2. de P. *Pirithoum Theseus stygias comitauit ad vndas.* Sed vterque ibi captus est, & postea in gratiam Herculis Theseo liberato, Pirithous retentus, temeritatis suæ pœnas sempiternas exoluit. Vnde Horat. Ode 7. lib. 4. *Nec letæa valet Theseus abrumpere charo Vincula Pirithoo.* Vide Lucian. Tom. 4. in Charidemo.

EXEMPLVM VERI PHOCAEVS AMORIS] Alterum inductionis huius exemplum, Pyladis nempe, & Orestis. Hunc Strophius Phocidis rex,

A filium suum cum Oreste, manibus Clytæmnestræ, eum quoque (ne vindex sceleris superesset) mactare cupientis, subtracto, & ad se delato propter propinquitatem educauit. Qui postea eidem Oresti fuit omnium itinerum, periculorumque socius indiuiduus. Narrabit ipsemet Ouid. eleg. 4. lib. 4. Trist. & lib. 3. de P. eleg. 2. vberius, quo pacto alter pro altero mori contenderit, cum in Tauricam regionem venissent.

FVRIAE TVAE] Vt patrem Agamemnonem à Clytæmnestra vxore, & Aegistho adulteris occisum vlcisceretur, vtrumque occidit, vt est in Oreste Euripid. & Electra Sophoclis. Ob quod tam impium factum furiis se insectantibus patriam fugiens, loca varia peruagatus est.

B SI NON EVRYALVS RVTVLOS, &c.] Tertium exemplum, quod habes pulcherrimè descriptum 9. Aeneid. ab illo versu *Nisus erat portæ custos, &c.*

VT FVLVVM SPECT. IN IGNIB. AVRVM] γνώμη pro epiphonemate. Tempora grauia, & tristia amicis idem sunt, quod ignis auro. Cicero epist. 16. lib. 9. Nam etsi non facile diiudicatur amor verus, & fictus, nisi aliquod incidat eiusmodi tempus, vt quasi aurum igne, sic beneuolentia fidelis periculo aliquo perspici possit. Et 1. Off. quod in quo viro perspectum sit, hunc igni spectatum arbitrentur. Quem locum, qui concinnitatem translationis non percipiebant, corruperunt, & *dignum spectatu* scripserunt, vt monuit Turn-

C neb. lib. 19. cap. 1. Chilon aiebat, cotibus aurum examinari, & manifestè cognosci: auro autem bonorum, malorumque animos argui, ac deprehendi.

VVLTV RIDET FORTVNA SERENO] Secunda, & fœlix fortuna ridere, & arridere dicitur, quia ridentes, & gaudentes facit, vt frigus pigrum, μετωνυμικῶς.

INDELIBATAS OPES] opes integras, nullo adhuc casu, & detrimento imminutas.

CVNCTA SEQVVNTVR] quia fælicibus ad voluntatem fluunt omnia. In Monostich.

Ῥεῖ γὰρ παρόντος τῆς τύχης τὰ πράγματα.

Præsente fortuna quiescunt omnia.

D AT SIMVL INTONVIT] Eleg. 3. lib. 2. de P.

Diligitur nemo, nisi cui fortuna secunda est,

Quæ simul intonuit, proxima quæque fugat.

Virgil. 2. Aeneid. *subitoque fragore Intonuit læuum.* Et lib. 1. *Intonuêre poli.* De ipso autem Ioue Terentius Eunuch. *qui templa cæli summa sonitu concutit.* Tonitrua terrificant animos, vt est in 4. Aeneid. ita fælicium casus amicos adulterinos, & simulatos percellunt, & ab amicitia auocant. Plaut. Sticho.

Vt cuique homini res parata est, firmi amici sunt. Si res labat,

Itidem amici collabascunt. Res amicos inuenit.

AGMINIB. COMITVM QVI MODO CINCTVS] turba clientium, seu assentatorum, & parasitorum potius.

EXEMPLIS QVOND. COLLECTA PRIOR]

Hæc pluribus exemplis antiquorum aliquando notata, & obseruata, & in vnum velut fascem à me collecta,

Nunc mihi sunt propr. cog. vera mal.] nunc ipsemet in me expertus sum. Eleg. 8.

Hæc precor vt possint semper tibi falsa videri
Sunt tamen euentu vera fatenda meo.

Vix duo tresve mihi de tot, &c.] Plaut. Pseudolo. *Pauci ex multis sunt amici homini, qui certi sient.* Et Epidico. *Is est amicus, qui in re dubia re iuuat, vbi re est opus.*

Caetera fortunae non. m. turb. fuit] Si enim mea fuisset, nunquam me cum fortuna destituisset. Huc pertinent illi versus eleg. 8.

Donec eris felix, multos numerabis amicos:
Tempora si fuerint nubila, solus eris, &c.

Quo magis o pauci] nam si essent multi, singulis minus in eo adiuuando laborandum foret.

Rebus succurrite lapsis] Inepte vulgati *latis*. Virgil. 11. *Consulite in medium, & rebus succurrite fessis.*

Et date naufrag. littora tuta meo] Estote mihi naufrago portus, beneuolentiam Augusti reconciliando.

Neve metu falso] inani. Addit animos amicis, ad Augustum pro se rogandum.

Saepe fid. advers. e. laud. in armis] Eleg. 8.

Sed tamen in duris remanentem rebus amicum
Quamlibet inuito Cæsar in hoste probat.
Nec solet irasci (nec enim moderatior alter)
Cum quis in aduersis si quid amauit amat.

Spectauit id, quod ait Sueton. cap. 17. Remisit tamen hosti iudicato (C. Antonio) necessitudines, amicosque omnes: atque inter alios C. Sosium, & T. Domitium, tum adhuc Coss. Bononiensibus quoque publicè, quod in Antoniorum clientela antiquitus erant, gratiam fecit coniurandi cum tota Italia pro partibus suis.

Quia non contraria fovi arma] Hæc tangunt coniurationem in Augustum, cuius meminit 1. Metamorph. *Sic cum manus impia sæuit Sanguine Cæsareo Romanum extinguere nomen, &c.* De eadem lib. sequenti.

Diuitiis etiam multos & honoribus auctos
Vidi, qui tulerant in caput arma tuum.
Caussa mea est melior, quia non contraria dicor
Arma, nec hostiles esse secutus opes.

Sueton. cap. 19. Tumultus post hæc, ac etiam rerum nouarum initia, coniurationesq; complures, priusquam inualescerent, indicio detectas compresśit, & alias alio tempore, Lepidi iuuenis, deinde Varronis, &c.

Simplicitate] quod attinet ad errorem. Nam altera caussa fugæ, seu exilij non fuit simplicitas, sed stultitia. Notandum, nunc alteram, nunc ambas caussas ab eo proferri.

Hanc fugam] centies vocem hanc in no-

A

tione exilij positam cernes ἐλληνικῶς. Cicer. 3. scul. ex Euripide. *Aut mortem acerbam, aut exilij stam fugam. Aut semper aliquam molem meditabar* φυγὰς τῆς πατρίδος exul. Et φυγαδεύεσθαι fugari, in lium pelli.

Invigiles nostris pro casibus] vigilem operam mihi exuli. In eam curam se lus incumbe.

Si qua] aduerbium. Si qua ratione.

Meos casus omnes] omnia incomm mea, molestiasque.

Quam quod fieri res sinit] res finit eos enumerari, quia infiniti. Sequitur lo illi valde familiaris, exaggeratio scilicet m rum in quibus iaceat, per numeri infinitates que per versus plures sæpe, cum vnus, aut summum suffecissent. Laudanda tamen hc genere (vt in congerendis quoque ἀδυνάτοις rietas, & copia Nasonis.

B

Quot in aethere sid. lucent] immensitatem numeri exprimendam, poët minant sidera, arborum folia, fluctus mari aristas, arenas, pisces maris, gramina, con littorales, grana papaueris, aues cælo volar segetes Libyæ, Tmoli racemos, Hiblæ fauos, pes, veris flores, &c. Horum quippe singulo soli Deo notus est numerus.

Credibili maiora] Supra quam quam credibile est, Sallust. in Catilin. Om fidem superantia.

C

Quamvis acciderint] Quædam excedunt fidem, & pro falsis ducuntur: & co verisimiliter ficta fidem habent, quamuis m sint. Magis enim mendacio, quam veritate mines pascuntur.

Pars quaedam mecum moriatur oportet] Adhuc nonnulla fero, quibus im riar: in quibus me mors inueniet.

Velim possint me dissimul. ti velim posse ignorari, me tacete, me illa non dente. Quæ illa fuerint, liberum est cuiuis strûm diuinare.

Si vox infragilis] non fragilis, r stissima, ferrea. Homerus 2. Iliad. φωνὴ δ' ἄρρη χαλκέη δέ μοι ἦτορ ἐνείη.

D

Pluraque cum ling. plurib. f.] Aeneid. 6.

Non mihi si linguæ centum sint, oraq; centum
Ferrea vox, omnes scelerum comprendere form
Omnia pœnarum percurrere nomina possem.

Quò allusit S. Hieronymus in Epitaphio P: Si cuncta corporis mei membra verterent linguas, & omnes artus resonarent voce h na, nihil dignum sanctæ, ac venerabilis P virtutibus dicerem. Esse autem hunc solitu communem poëtarum morem, cum quid satis declarare posse, quamuis in rebus non quam leuioribus, aut non ita magnis signi volunt, centum linguas, & centum voces s ptare, indicat Persius, sat. 5. sic exordiens.

Va

Vatibus hic mos est, centum sibi poscere voces,
Centum ora, & linguas optare in carmina centum:
Fabula seu mæsto ponatur hianda tragœdo,
Vulnera seu Parthi ducentis ab inguine ferrum.

PRO DVCE NERITIO] Pro Vlysse Ithacense. Cum quo iterum se comparat in tolerantia malorum, eleg. 10. lib. 4. de P. Neritos mons Ithacę. Quæ pertulit heros ille, dum in patriam renauigat, ex Odyssea satis nota sunt. Notentur antitheta per singula disticha, in quibus semper sua maiora facit. Horat. sat. 2. lib. 1.

——*totumq́; per æquor*
Dum sibi, dum sociis reditum parat, aspera multa
Pertulit, aduersis rerum immersabilis vndis.

ILLE BREVI SPATIO. M. ERRAVIT, &c.] decem annis errauit ille quidem, & variis casibus iactatus est in mari: veruntamen non tanta spatia confecit, quanta ego.

INTER DVLICHIAS, ILIACASQVE DOMOS] inter Dulichium insulam vicinam Ithacæ, etiam Vlyssi subiectam, & Troiam. Hinc & Dulichius, sicut Ithacus.

FRETA TOTIS SIDERIBVS DISTANTIA] distantia toto, quod aiunt, cælo, id est, quam longissimè, & ab Italia remotissima.

SORS TVLIT IN GET. SARMAT. SINVS] non casus, nam studio eò deducebatur: sed sors mala, fatum suum, vt alibi nominat. In Geticos ego sinus, in terras barbarorum, non in patriam ad charam Penelopen, & filium Telemachum, vt ille, delatus sum. Sinus propriè quod est intra pectoris, & brachiorum complexum. Habent per translationem & maria suos quosdam sinus.

SOCIOSQVE FIDELES] sed eorum sociorum propter absumptos boues solis nemo domum rediit. Odyss. 12.

COMITES MEI] amici mei, quorum agmine cinctus ingrediebar.

LAETVS PATRIAM PETEBAT] petere patriam, fugere à patria, victor victus, & exul contraria sunt. Quare ille lætus; ego, quod subauditur, mœstus. Seneca epist. *66*. Nemo patriam amat quia magna est, sed quia sua. Vlysses ad Ithacæ suæ saxa sic properat, quemadmodum Agamemno ad Mycænarum nobiles muros.

NEC MIHI DVLICHIVM, &c.] Dulichium, Ithacen, Samen contemnit, paruas insulas præ amplitudine vrbis Romanæ, quę Virgil. in 7. maxima rerum.

QVAE DE SEPT. TOTVM CIRCVMSP. ORB. MONTIB.] Virgil. *6*. Aeneid.

——*illa inclyta Roma*
Imperium terris, animos æquabit olympo,
Septemq́; vna sibi muro circumdabit arces.

Horatius colles appellat, carmine sæculari. Sunt autem Palatinus, Quirinalis, Auentinus, Cælius, Viminalis, Esquilinus, Tarpeius siue Capitolinus, ob quos septemgemina aliquando dicitur. Laudat altitudinem Claudian. *Qua nihil in terris complectitur altius æther*. Eam altitudinem vel sin-

A gillatim ad ipsa opera, vel ad ædificationes in collibus, & montibus, vt hic vocantur, referre possumus, in quibus publica, priuataq́ue ædificia: quique gradatim declinantes, velut superæ quædam vrbes vrbi inferæ imminebant, verba sunt Lipsij Admirand. lib. 3. cap. 4. vbi illustris ex Aristotele eodem spectans locus recitatur.

IMPERII, DEVMQVE LOCVS] Propertius eleg. 10. lib. 3. *Septem vrbs alta iugis toti quæ præsidet orbi.* Clarissimi imperij domicilium, arx omnium gentium Ciceroni. Idem 1. de Oratore vna in omnibus terris domus virtutis, imperij, dignitatis. Nulla autem vrbs plures deos coluit. Omnium communis sedes fuit. S. Leo concione in natalem principum Apostolorum. Hæc ciui-
B tas ignorans suæ prouectionis auctorem, cùm pœne omnibus dominaretur gentibus, omnium gentium seruiebat erroribus: & magnam sibi videbatur assumpsisse religionem, quia nullam respuebat falsitatem.

CORPVS DVRVM, PATIENSQVE LABOR] Vnde πολύτλας, τλήμων, ταλασίφρων, δύσμορος, δύστηνος Homero, quæ omnia tolerantiam laborum, & miseriarum indicant.

INVALIDAE VIRES MIHI] vt homini minimę agresti, & delitiis innutrito.

INGENVAEQVE] quales sunt ingenuorum, qui non habent robur Milonis Crotoniatæ, aut gigantum, aut athletarum, aut fossorum denique. Martialis inter optabilia numerat etiam vi-
C res ingenuas, cum salubri corpore, lib. 10.

SAEVIS AGITATVS IN ARMIS] versatus, exercitatus armis. Quam ei laudem Aiax Telamonius XIII. Metamorphoseωn non concedit: lingua quam gladio plus valuisse affirmans. *quantumq́; ego Marte feroci, Inq́; acie valeo, tantum valet iste loquendo.*

ASVETVS STVDIIS MOLLIBVS] poëticis, quæ sane seuera non sunt: & scribendis nugis amatoriis, quæ plenæ sunt ineptiarum, & mollitiei, & viro parum dignæ.

ME DEVS OPPRESSIT] Augustus, cum me in exilium proiecit.

NVLLO MALA NOSTRA LEVANTE] nullo Deo, quanquam nec vllo homine, quod vel ad
D reditum, vel ad exilij mutationem attinet.

BELLATRIX DIVA] Minerua, seu Pallas, quã in Fastis nominat deam bellicam. Virgil. 3. Aen. armisonam. Et de eadem libro 11. *Armipotens belli præses Tritonia virgo.* Tulisse opem Vlyssi, etiam 2. eleg. dixit.

TVMIDIS QVI REGNAT IN VNDIS] Neptunus rector pelagi, aduersus quem Vlyssem suum Pallas tutata est. Phyllis Demophoonti. *Concita qui ventis æquora mulcet*. Plauto Trinum. salsipotens, & multipotens Iouis frater.

ME IOVIS IRA PREMIT] Augusti, qui his temporibus est illi summus Iupiter. Idem, si mitescat modò, salus, fortuna, lux, lętitia, gaudium, vt ait in Capt. parasitus. Tranquillum tamen sibi

Ergo quàm misero, tam vero teste probaris,
Hic aliquod pondus si modò testis habet.
Nec probitate tua prior est, aut Hectoris vxor,
Aut comes extincto Laodamia viro.
Tu si Mæonium vatem sortita fuisses:
Penelopes esset fama secunda tuæ.
Siue tibi hoc debes: nullo pia facta magistro:
Cumq́ noua mores sunt tibi luce dati:
Fæmina seu princeps omnes tibi culta per annos
Te docet exemplum coniugis esse bonæ:
Assimilemq́ sui longa assuetudine fecit:
Grandia si paruis assimilare licet.
Hei mihi non magnas quod habent mea carmina vires,
Nostráque sunt meritis ora minora tuis.
Si quid & in nobis viui fuit antè vigoris:
Extinctum longis excidit omne malis.
Prima locum sanctas heroidas inter haberes:
Prima bonis animi conspicerêre tui.
Quantumcunque tamen præconia nostra valebunt,
Carminibus viues tempus in omne meis.

COMMENTARIVS.

LARIO LYDE DILECT. POETAE] Antimachum intelligunt; dictum Clarium à vicina vrbe Ioniæ Claro, cum Colophonius fuerit. Lyden fuisse vxorem eius, testis Plutarchus in Consolat. Nam cum mortua esset eius vxor Lyde, inquit, quam egregiè animo charam habebat, elegiam, qua mœrorem suum solaretur sibi fecit, nomine Lyden: enumeratisq́; heroicis calamitatibus, & malis alienis, ægritudinem suam temperauit.

A

COO BATTIS AMATA SVO] Philetæ, cuius vxor, an pellex fuerit, nihil comperi. Laudat hûc poëtam vt principem in elegia cum Callimacho Propert. lib. 3. eleg. 1.

B

Callimachi manes, & Coi sacra Phileta,
In vestrum quæso me finite ire nemus, &c.

Fabius ei secundas partes tribui solitas ait. Exili & macerrimo corpore fuit, coactusq́; est ferreas soleas gestare in calceis, ne à vento prosterneretur. Quod vt non admodum probabile refellit Aelian. Si tam fuit imbecillus, inquit, & viribus destitutus, vt vento non posset obluctari, quomodo tantum onus sufferebat? libro 9. cap. 14. Mortuus ex labore quem capiebat ex studiis, & è molestia, quam contraxit, cum fallacis, & captiosæ Stoicorum conclusiunculæ, quam Græci ψευδόμενον, Cicero mentientem vocat, dissolutionem reperire non posset.

QVANTVM TV PECTORIB. N. INHAER.] Virgil. 4. Aeneid. *hærent infixi pectore vultus.* Nemo vxorem suam tam efflictim amauit vnquam. De genere locutionis iam alibi in antegressis.

MINVS MISERO, NON MELIORE VIRO] Bona vxor digna est bono marito: diligens, & in re tuenda sollicita ac sedula, etiam fœlici: ne cum misero immeritò misera sit.

SVPPOSITA VELVTI TRABE] Cadentem me sustentasti, vt trabs domum ruituram. Accipiendũ est de possessionibus, in quas inuolabant homines alienorum cupidi, è quarum fructibus in exilio ipse viuebat.

SIQVID ADHVC EGO SVM] Non habet hoc loco sensum, quem illud, esse aliquid: quod & græcè, & latinè valet, esse aliquo numero, aliquid posse, &c. cuius contrarium est, nihil esse, seu nullum esse. Exponendum est autem, si supersum, si non perij.

MVNERIS OMNE TVI EST] Eleg. 1. *Hoc quo-*

hunc Iouem facere nunquam potuit miserandus Ouidius.

Pars maxima ficta laborvm] Multa mendacia scripturum Homerum prędixit Sibylla. Horat. ad Pison. agens de artificio poëmatis Homerici, docet, eum scitè mentiri.

Atque ita mentitur, sic veris falsa remiscet,
Primum ne medio, medium ne discrepet imo.

Quod autem in eadem epistola eundem Homerum nihil ineptè moliri dicit, id Iulio Scaligero nec Suada ipsa persuaserit.

In nostris fab. nvlla malis] Homerus sapienter finxit, & fabulis rerum veritatem texit: ego caussam fingendi nullam habeo.

Qvæqve div petiit] decem annis.

Perpetvo carendvm] Vlysses caruit 20. annis: nam etiam ad Troiam profectus est inuitus. At ego in omni vita reliqua carebo, etsi centum annos viuam. Non caruit tamen nisi septennium, & menses aliquot.

Ni fverit læsi moll. ira Dei] nisi Augustus à me offensus capiatur misericordia mei.

ELEGIA QVINTA.

CONIVGIS ΕΠΑΙΝΕΤΙΚΗ.

ARGVMENTVM.

ARdentem amorem suum aduersus coniugem duplici collatione demonstrat. Eius in facultatibus contra raptores tanquam harpyias tuendis, & amicorum studio adiuuante asserendis operam, probitatem quoq; & fidem quatuor illustrium fæminarum comparatione commendat. Eiusdem virtuti celebrandæ par ingenium sibi non suppeditare dolet, tanta calamitate hebetatum, ac imminutum videlicet. Nihilominus ex carminibus suis æternam illi famam pollicetur.

Nec tantum Clario Lyde dilecta poëtæ:
Nec tantum Coo Battis amata suo est:
Pectoribus quantum tu nostris vxor inhæres,
Digna minus misero, non meliore viro.
Te mea supposita veluti trabe fulta ruina est:
Si quid adhuc ego sum, muneris omne tui est.
Tu facis, vt spolium non sim: nec nuder ab illis,
Naufragij tabulas qui petiêre mei.
Vtq; rapax stimulante fame, cupidusq; cruoris
Incustoditum captat ouile lupus:
Aut vt edax vultur corpus circumspicit, ecquod
Sub nulla positum cernere poßit humo:
Sic mea nescio quis malè fidus rebus acerbis
In bona venturus, si paterêre, fuit.
Hunc tua per fortes virtus summouit amicos:
Nulla quibus reddi gratia digna potest.

Ergo quàm misero, tam vero teste probaris,
Hic aliquod pondus si modò testis habet.
Nec probitate tua prior est, aut Hectoris vxor,
Aut comes extincto Laodamia viro.
Tu si Mæonium vatem sortita fuisses:
Penelopes esset fama secunda tuæ.
Siue tibi hoc debes: nullo pia facta magistro:
Cumq; noua mores sunt tibi luce dati:
Fæmina seu princeps omnes tibi culta per annos
Te docet exemplum coniugis esse bonæ:
Assimilemq; sui longa assuetudine fecit:
Grandia si paruis assimilare licet.
Hei mihi non magnas quod habent mea carmina vires,
Nostráque sunt meritis ora minora tuis.
Si quid & in nobis viui fuit antè vigoris:
Extinctum longis excidit omne malis.
Prima locum sanctas heroidas inter haberes:
Prima bonis animi conspicerère tui.
Quantumcunque tamen præconia nostra valebunt,
Carminibus viues tempus in omne meis.

COMMENTARIVS.

A

LARIO LYDE DILECT. POETAE] Antimachum intelligunt; dictum Clarium à vicina vrbe Ioniæ Claro, cum Colophonius fuerit. Lyden fu- se vxorem eius, testis Plutarchus in Consolat. lam cum mortua esset eius vxor Lyde, inquit, nam egregiè animo charam habebat, elegiam, ua mœrorem suum solaretur sibi fecit, nomine .yden: enumeratisq; heroicis calamitatibus, & nalis alienis, ægritudinem suam temperauit.

COO BATTIS AMATA SVO] Philetæ, cuius xor, an pellex fuerit, nihil comperi. Laudat húc oëtam vt principem in elegia cum Callimacho

B

ropert. lib. 3. eleg. 1.

Callimachi manes, & Coi sacra Phileta,
In vestrum quæso me finite ire nemus, &c.

abius ei secundas partes tribui solitas ait. Exili t macerrimo corpore fuit, coactusq; est ferreas oleas gestare in calceis, ne à vento prosternere- ur. Quod vt non admodum probabile refellit Aelian. Si tam fuit imbecillus, inquit, & viribus destitutus, vt vento non posset obluctari, quomodo tantum onus sufferebat? libro 9. cap. 14. Mortuus ex labore quem capiebat ex studiis, & è molestia, quam contraxit, cum fallacis, & captiosæ Stoicorum conclusiunculæ, quam Græci ψευδόμενον, Cicero mentientem vocat, dissolutionem reperire non posset.

QVANTVM TV PECTORIB. N. INHAER.] Virgil. 4. Aeneid. *hærent infixi pectore vultus*. Nemo vxorem suam tam efflictim amauit vnquam. De genere locutionis iam alibi in antegressis.

MINVS MISERO, NON MELIORE VIRO] Bona vxor digna est bono marito: diligens, & in re tuenda sollicita ac sedula, etiam fælici: ne cum misero immeritò misera sit.

SVPPOSITA VELVTI TRABE] Cadentem me sustentasti, vt trabs domum ruituram. Accipiendũ est de possessionibus, in quas inuolabant homines alienorum cupidi, è quarum fructibus in exilio ipse viuebat.

SIQVID ADHVC EGO SVM] Non habet hoc loco sensum, quem illud, esse aliquid: quod & græcè, & latinè valet, esse aliquo numero, aliquid posse, &c. cuius contrarium est, nihil esse, seu nullum esse. Exponendum est autem, si supersum, si non perij.

MVNERIS OMNE TVI EST] Eleg. 1. *Hoc quo-*

que quod viuam munus habere Dei. Horatius Ode 3. lib. 4.

Totum muneris hoc tui est,
Quod monstror digito prætereuntium.

Vt spolium non sim] significantius, quam si dixisset, vt non spolier. Nam qui dominum ipsum cum bonis aufert, hic vtique auidissimus spoliator est.

Naufragii tab. qvi petiere mei] reliquias naufragij mei, reliquum fortunarum mearum. Quas cum Cæsar mihi non ademerit, ipsi tamen adimere nefariè conantur. Vnde patet eos auarissimos, & inhumanissimos esse.

Vtqve rapax stimvlante fame] Aptissima similitudo à lupis esurientibus ad captatores bonorum, & hæredipetas. Plaut. Capt. *Quasi lupus esuriens metui ne in me faceret impetum.* Et in Trinum.

Adesuriuit magis, & inhiauit acrius
Lupus: obseruauit dum dormiret canis,
Gregem vniuersum voluit tecum auertere.

Virgil. autem 2. Aeneid. incitationem animi ad fortissimè præliandum eadem similitudine expressit.

——————inde lupi ceu
Raptores, atra in nebula (quos improba ventris
Exegit cæcos rabies, catulique relicti
Faucibus exspectant siccis) per tela, per hostes
Vadimus haud dubiam in mortem.

Avt vt edax vvltvr corp. circvmsp.] Eadem metaphora qua lupi, etiam vulturij nominantur, qui captant bona aliena, & ea per fas & nefas occupare nituntur, quibus tanquam vultures, genus auium rapacissimum, insident. Plaut. Trinummo.

Turpilucricupidum te vocant ciues tui.
Tum autem sunt alij, qui te vulturium vocant,
Hostesne, an ciues comedas, paruipendere.

Cic. in Pison. Vulturius ille prouinciæ Scaurus. Et Catullus ad Mallium.

Nam neque tam charum confecto ætate parenti
Vna caput serignata nepotis alit.
Qui cum diuitiis vix tandem inuentus auitis
Nomen testatas intulit in tabulas,
Impia derisi gentilis gaudia tollens,
Suscitat à cano vulturium capite.

Eiusmodi captatorē Horatius nuncupauit coruum, sat. 5. lib. 2.

Scriba ex quinqueuiro coruum deludit hiantem,
Captatorque dabit risum Nasica Corano.

Dicimus vultur, vulturius, non etiam vulturis. Nam Ennij versus sic est legendus. *Vulturius syluis miserum mandebat hemonem.* Non, *Vulturis in syluis, &c.*

Corpvs svb nvlla positvm hvmo] Periphrasis est cadaueris. Prædiuinant vultures aliquot diebus ante, vbi strages sit futura. Quare prisci reges belli tempore exploratores mittebant, obseruatum, in quam exercitus partem vultures imminerent, inde commonefacti, stra- A gem ibi futuram, vbi eorum alituum gre quentior incubuisset. Vnde Aegyptij sacer præsagituram ex vulturis simulacro sign bant. Tradunt iuniores, hæredipetam eo in ri. Hinc apud Senecam mordax dictum, si v es, cadauer exspecta. Quo item allusit Mart *cuius vulturis hoc erit cadauer?* Pierius lib. 18.

Male fidvs reb. acerbis] quod tra debebat, si quidem homo esset, humanit nauare misero.

Si paterere] Si industria, & sollici tua in amicorum subsidio implorando ac turios istos depellendos non obstitisset.

Per fortes amicos] Per fideles, & i gotio meo agendo constantes.

B Nvlla qvib. reddi. g. dig. pot Quorum meritis referri gratiæ pares non sunt. Plaut. Capt.

——————fecisti vt tibi,
Philocrates, nunquam gratiam referre possim
Proinde vt tu promeritus de me, & filio.

Cic. epist. 8. lib. 1. Nullam partem tuorum n torum non modò referenda, sed ne cogit quidem gratia consequi possum.

Tam vero teste probaris] Pro aliquem, est probum, bonum, sincerum iu re. Verùm testem semet ex conscientia app

Hic aliqvod pond. s. modo. t. I In teste spectatur auctoritas, & honestas. C exul, & infamis est.

C Avt hectoris vxor] Ab exemplis plificatio. Andromacha, cui Homerus m locis per Iliadem pietatis erga maritū dat e gia testimonia. Tu memineris illius quod pud Latinum Homerum 3. Aeneid. cum in ro ante vrbem reperitur ab Aenea, jam n cum Heleno, Pyrrho ab Oreste interfecto, lomines primo marito suo constructo tum seu cenotaphio dat inferias,

Hectoreum ad tumulū, viridi quem cespite ina
Et geminas, caussam lacrymis, sacrauerat ara

Et pòst pauca.

Nate dea, viuisne? aut si lux alma recessit,
Hector vbi est? dixit, lacrymasque effudit, & om
Impleuit clamore locum.

D Avt comes extincto Laodam. ro] 3. de P. eleg. 1.

Si comes extincti manet sequeretur mariti,
Esset dux facti Laodamia tui.

Amor Laodamiæ in virum suum Protesil plane singularis fuit: quem ad bellum Troiar abeuntem sequi omnino gestiebat. Sed eius tatu quanquam nolens remansit. Postea eundem primum de Græcorum exercitu ab ctore occisum audiuisset, nimio illius desid contabuit. Narrant alij, vmbram defuncti q scenti se obtulisse, & in complexu illius en tuam. Alij, obtinuisse Protesilaum, vt ab in ad vxorem visendam redire liceret. Vide Lu num Tomo 4. pag. 45. Quam cum imagunc

ia viri mortui vultum exprimendum curaue-
t, adiacentem reperisset, petiisse ab ea vt ne am-
ius superstes sibi esse vellet. Tum ipsam adacta
pectus hasta, semet vita leuasse, vt loquitur
arro. Eius amoris magnitudinem ad Mallium
s versibus descripsit Cattullus.

Quo tibi tum casu pulcherrima Laodamia
Ereptum est vita dulcius, atque anima
Coniugium. Tanto te absorbens vertice amoris
Æstus in abruptum detulerat barathrum,
Quale ferunt Graij Peneum propter amoenum
Siccari emulsa pingue palude solum.

ide eius epistolam inter heroidum. Talis fuit
rriæ in Pætum de qua Plinius lib.3.epistol.16. &
artialis lib.1. *Casta suo gladium, &c.* epigram.14.
m Alcestidis & Porciæ.

SI MAEONII. VATEM SORTITA FVISSES] uare Homerus dictus sit Mæonides, docuimus eleg.1. ibi, *Da mihi Maeoniden. &c.* Horat. Ode 6. b.1.

Scriberis Vario fortis, & hostium
Victor Maeonij carminis alite,
Quam rem cumque ferox nauibus, aut equis
Miles te duce gesserit.

'bi Lambinus putat per Mæonij carminis ali-
m accipiendam maiestatē, granditatem, al-
tudinem, elationem Homerici carminis. Sui-
as quidem, vt alios omittam, hunc patrem poë-
rum, & quasi Deum quendam his epithetis
rnat. τειμήεντος, κλεινός ὕμνων, Τον μόνον φθέγξα-
ιν κεφαλὴ, ἀνδρῶν ἡρώων κοσμήτωρ, δῖος, μνημῆς ἄξια
ν... Reuocabo item lectori in memo-
am, quod est in orat. pro Archia. Quam mul-
s scriptores, rerum suarum Magnus ille Ale
ander secum habuisse dicitur? Atque is tamen
um in Sigæo ad Achillis tumulum adstitisset, ô
ortunate, inquit, adolescens, qui tuæ virtutis
lomerum præconem inueneris. Mirifice com-
nendatur idem poëta à Velleio lib.1. clariss. de-
nde Homeri illuxit ingenium, &c. in quem lo-
um aduersus Iulium Scaligerum, Lipsius ex A-
istotele, Platone, Quintiliano, Plinio, Themi-
tio, Dionysio, suo item addito suffragio præcla-
è disseruit in Animaduers. num.23.24.25. Quan-
i demum referat, à nobili an ignobili scriptore
uiuspiam res perscribantur, indicat in Catilin.
allustius. Atheniensium res gestæ, sicuti ego ex-
timo, satis amplæ, magnificæque fuerunt: ve-
um aliquanto minores tamen, quam fama fe-
untur. Sed quia prouenere ibi magna scripto-
um ingenia, per terrarum orbem Athenien-
um facta pro maximis celebrantur. Ita eo-
um qui ea fecere virtus tanta habetur, quan-
um verbis ea potuere extollere præclara inge-
ia.

PENELOPES ESSET FAMA SECVNDA TVAE] Notior, & celebratior esses ipsa Penelo-
e, quæ tamen à pudicitia, & fide coniugali est
elebratissima. Lege epistolam eius ad Vlyssem.

A Item adagium, Penelopes telam texere. Propert. lib.2. eleg.9.

Penelope poterat bis denos salua per annos
Viuere, tam multis fœmina digna procis.
Coniugium poterat falsa differre Minerua,
Nocturno soluens texta diurna dolo.

Adi etiam posteriores libros Odysseæ, si placet. Sunt tamen, qui hanc mulierem fuisse impudicissimam, aduersus Homerum prodiderunt.

NVLLO PIA FACTA MAGISTRO] seu tibi ad hoc natura dux fuit, & tecum nata est ista in virum pietas. Natura & genus, an doctrina, siue institutio, & educatio plus conferret ad virtutem, quæsitum est ab eruditis. Plato in oratione funebri plus naturæ tribuit. Similiter Euripi-
B des in Hecuba. Horat. quoque Ode 4. Epod. eam à doctrina adiuuari confirmat.

Fortes creantur fortibus, & bonis.
Est in iuuencis, est in equis patrum
Virtus, nec imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam.
Doctrina sed vim promouet insitam,
Rectique cultus pectora roborant.

Plutarchus Commentar. de lib. educand. sicut in artibus, & scientiis, ita in virtute ad eius perfectionem tria requiri docet, naturam, doctrinam, exercitationem. Natura absque disciplina cæca est: disciplina, si à natura destituatur, defecta: exercitatio his duobus demptis imperfecta est. Natura solo, præcepta semini, magister agri-
C colæ respondet.

CVM NOVA LVCE] cum primum hanc cæli lucem intueri inciperes. Cum nascereris.

FAEMINA SEV PRINCEPS, &c.] Amerbachius totum distichon ad Martiam, Martij Philippi vitrici Augusti filiam contendit referendum, motus nimirum his versibus 1. de Ponto eleg.3.

Hanc probat, & primo dilectam semper ab æuo
Est inter comites Martia censa suas.

Et lib.3. eleg.1.

Cuncta licet facias, nisi eris laudabilis vxor,
Non poterit credi Martia culta tibi.

Vt enim principes dicuntur viri primarij, & quorum eminet nobilitas, & auctoritas: sic fœminæ
D principes, quæ sunt illustriores.

ASSIMIL. SVI LONGA ASVETVD. FECIT] longa familiaritate, & consuetudine, per quam eorum plerumque mores induimus, cum quibus viuimus, in vtramque partem. Suprà, *omnes tibi culta per annos.*

GRANDIA SI PARVIS ASSIMIL. L.] ἐναντιότητος. Supra, eleg.3. *Si licet in paruis exemplis grandibus vti.* Id est, si fas parua cum magnis conferre. Hîc autem contrà, si magna cum paruis: si Martiam fœminam principem tecum priuata, nec ita nobili muliere componere possumus, cuius illa, non tu illius, exemplum sit.

NOSTRA ORA] nostra verba. Aliquem pleno ore laudare, id est, verbis multis, & grandibus.

Siquid vigoris fuit ante,&c.] lib.5. eleg.13.

Contudit ingenium patientia longa malorum,
Et pars antiqui magna vigoris abest.

Sanctas heroidas inter] Sanctum aliquando est venerandum, admirandum, honorandum, spectandum, prædicandum. Tales heroidas iam nominauit aliquot. Quæ porrò epistolas scribunt, haud omnes isto ordine continentur: & Ouid. procul dubio alias quasdam heroidas hîc, non illas intellexit.

Prima bonis. a. conspicerere tui] Ob bona animi tui, quæ maximam, & solidam laudem merentur, esses præ omnibus conspicua.

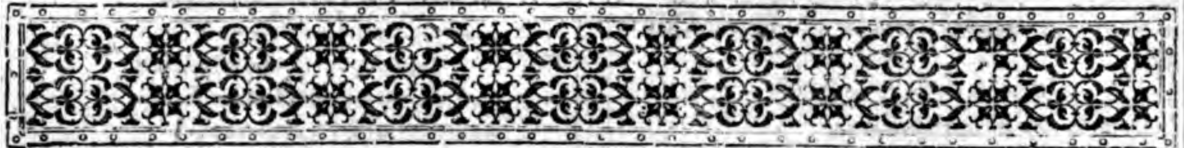
Quantumcunq. praecon. n. valeb.] A etsi non tantùm, quantùm Homeri, qui solus te dignus erat poëta.

Carminib. vives temp. in om. meis] Licet tamen secundùm Homerum aliis quoque poëtis dare immortalitatem iis, quos laudauerint. Lib.5. eleg.9.

Quanta tibi dederim nostris monumenta libellis,
O mihi me coniux charior ipsa, vides.
Detrahat auctori multum fortuna licebit,
Tu tamen ingenio clara ferere meo.
Dumq; legar, pariter mecum tua fama legetur:
Non potes in mœstos omnis abire rogos.

Promittunt idem Horat. Ode 8. lib.4. *Dignum laude virum Musa vetat mori.* Tibull. lib.1. eleg.4.

Quem referent Musæ, viuet, dum robora tellus,
Dum cælum stellas, dum vehet amnis aquas.

ELEGIA SEXTA.

VERA SVI IMAGO.

ARGVMENTVM.

De imagine sua, quam amicus in annulo aureo, seu in gemma annuli insculptam gestabat, coronam ederaçeam, vt cum fortuna sua minimè congruentem, tolli postulat. Melius, & verius sese perspici, & cognosci è carminibus suis, è Metamorphosi nempe sua, ad quam euoluendam eum hortatur, narrans quo pacto in exilium discedens, duabus de caussis volumen illud exusserit. Quia tamen ab amicis descriptum adhuc supersit, atque ab auctore suo manum vltimam & limam non acceperit, senos versiculos ad sese posteritati excusandum in eius fronte ponendos adiungit.

Si quis habes nostris similes in imagine vultus,
Deme meis hederas, Bacchica serta comis.
Ista decent lætos felicia signa poëtas:
Temporibus non est apta corona meis.
Hæc tibi dissimula, sentis tamen omnia dici,
In digito qui me fersq; refersq; tuo.
Effigiemq; meam fuluo complexus in auro,
Cara relegati, quæ potes, ora vides.
Quæ quoties spectas, subeat tibi dicere saltem,
Quàm procul à nobis Naso sodalis abest!

Grata tua est pietas: sed carmina maior imago
Sunt mea: quæ mando qualiacunque legas:
Carmina mutatas hominum dicentia formas,
Infelix domini quod fuga rupit opus.
Hæc ego discedens, sicut bona multa meorum,
Ipse mea posui mœstus in igne manu.
Vtq; cremasse suum fertur sub stipite natum
Thestias, & melior matre fuisse soror:
Sic ego non meritos mecum peritura libellos
Imposui rapidis viscera nostra rogis.
Vel quòd eram, Musas, vt crimina nostra, perosus:
Vel quòd adhuc crescens, & rude carmen erat.
Quæ quoniam non sunt penitus sublata, sed extant,
Pluribus exemplis scripta fuisse reor.
Nunc precor vt viuant, & non ignaua legentem
Ocia delectent, admoneantq; mei.
Non tamen illa legi poterunt patienter ab vllo,
Nesciat his summam si quis abesse manum,
Ablatum mediis opus est incudibus illud,
Defuit & scriptis vltima lima meis.
Et veniam pro laude peto: laudatus abundè,
Non fastiditus si tibi lector ero.
Hos quoque sex versus in prima fronte libelli,
Si præponendos esse putabis, habe.
Orba parente suo quicunque volumina cernis,
His saltem vestra detur in vrbe locus.
Quoque magis faueas, non hæc sunt edita ab illo:
Sed quasi de domini funere rapta sui,
Quicquid in his igitur vitij rude carmen habebit,
Emendaturus, si licuisset eram.

COMMENTARIVS.

DEME HEIS ED. BACCHICA. S. COMIS] Poëtæ non tantùm Apollini, sed & Baccho sacri: cuius afflatu æquè concitentur. Horatius Ode 25. libri 3.

Quo me, Bacche, rapis tui
Plenum? quæ in nemora, aut quos agor in specus,
Velox mente noua? quibus
Antris egregij Cæsaris audiar
Æternum meditans decus
Stellis inserere, & concilio Iouis?

A

Siue quod more bacchantium insaniant, vinosiq; sint. Horat. ep. 19. lib. 1. *vt malè sanos adscribit Liber Satyris, Faunisq; poëtas.* Edera porrò Baccho dicata est. Quocirca poëtæ meritò edera coronantur. De quo more scriptum à me fusius in Symb. Virgilian. ad illum versum eclog. 7. *Pastores edera crescentem ornate poëtam.* Lib. 3. de Arte, Naso, quod

ætate sua nullius pretij apud locupletes homines poëtas videret haberi, ederas pro ipsis poëtis nominat. *Nunc edera sine honore iacent.* Propertius eleg. 1. lib. 4. poëtis grandiloquis, & heroicis lauream: elegiographis, vtpote humilioribus, propriè ederaceam deberi submonet. A

Ennius hirsuta cingat sua dicta corona:
Mi folia ex edera porrige Bacche tua.

FAELICIA SIGNA] fælicium signa, hypallage. Ego autem sum infælix.

TEMPORIBVS MEIS] τοῖς χρόνοις ἐμοῖς.

INDIGITO QVI ME FERSQVE. REF. TVO] Primùm scalpebantur tantum litteræ in annulorum materia. Additæ sunt postmodum annulis gemmæ, in quibus idem fiebat. Crescente luxuria, pro litteris alia diuersa scalpi cœperunt, aut effigies alicuius de maioribus, vt videre est apud Valerium lib. 3. cap. 5. & in Catilin. 3. Aut amici, vt hîc. Plura Meursius cap. 9. part. 2. Exercit. Crit. Quæ signa conueniant annulis Christianorum, & quo digito gestandi, Clem. Alexand. Pædagog. libro 3. cap. 11. *Ferisq; referisq;* ad vicissitudinem gestandi, & de digito detrahendi referimus. Annulis olim gestabatur vtra manu, & quo digito quis vellet; postea exemptus dexteræ, quæ multum negotiorum gerit, in sinistram, & in digitum minimo proximum translatus est. Cuius rei variæ afferuntur caussæ. Lege Macrobium Saturnal. lib. 7. cap. 13. Gellium lib. 10. cap. 10. Pierium hieroglyph. lib. 41. B

CHARA RELEGATI ORA] Relegatorum duo sunt genera, vt tradit Vlpianus. Quidam enim in insulam relegantur. Sunt qui simpliciter relegantur, vt prouinciis iis interdicatur, non etiam insula assignetur. Vnde relegatos Aelius Gallus apud Festum definit, quibus ignominiæ, aut pœnæ caussa necesse est ab vrbe Roma, alióue quo loco abesse, lege, senatusque consulto, aut edicto magistratuum. Ab exule relegatum separat Ouidius lib. 2. & lib. 5. eleg. 3. & 12. Vide Brisson. de signif. verbor. iuris. C

SVBEAT TIBI. D. QVAM PROCVL, &c.] Si aliud præstare mihi non potes, saltè dum imaginē meam in annulo tuo intueris, suspira, & absentiam meam, & exilium tibi dolere, voce significa.

GRATA TVA EST PIETAS] Interim gestatio ista annuli cum imagine mea mihi placet. D

CARMINA MAIOR IMAGO SVNT MEA] Sensus, ingenium, animum denique hominis ex dictis, factis, molitionibus, consiliis videre, est hominem magis cognoscere. Scriptis maximè animus in conspectu ponitur. Basilius Theologo. ἐπέγνων σου τὴν ἐπιστολὴν ὥσπερ οἱ τοὺς τῶν φίλων παῖδας ἐκ τῆς ἐμφαινομένης αὐτοῖς ὁμοιότητος πρὸς τοὺς τεκόντας ἐπιγνώσκουσι sic tuam epistolam agnoui, vt ij solent, qui amicorum liberos ex similitudine in ipsis conspicua agnoscunt. Notum est & Socraticum illud: loquere adolescens, vt te videam.

QVALIACVNQVE] nō enim sunt emendata.

CARMINA MVTATAS HOM. D. FORMAS] Eleg. 1. *Sunt quoq; mutatæ ter quinq; volumina formæ.* Interpretatio est græcæ vocis μεταμόρφωσις. Vides quanti faciat hoc opus? nec id φιλαυτίᾳ quadam. Verè enim opus præclarum est, vt vocauit Lactātius, ingeniique, & eruditionis plenissimum. Ex iis libris igitur qualis sit Ouid. perspicimus.

INFAELIX. D. QVOD FVGA RVP. OPVS] Infælix exilium. *Rupit,* quia tempus ad emendandum non concessit. Versu vltimo. *Emendaturus, si licuisset, erat.* Quare se dominum appellet, recurre ad eleg. 1. ibi, *Heu mihi, quò domino, &c.*

SICVT BONA MVLTA MEOR.] Mirum cur cremarit, si bona censebat. Sed non satis bona censebat. Quid si legas *bene multa?* Idem fecit in exilio. Lib. 5. eleg. 13.

Scribimus, & scriptos absumimus igne libellos:
Exitus est studij parua fauilla mei.

MEA MANV] αὐτόχειρ. adeo infensus mihimet ipsi. Seu, adeo non amans mei, vt meorum librorum quasi carnificem me præbuerim.

MELIOR MATRE SOROR] 8. Metamorph. *Incipit esse tamen melior germana parente.* Althæa Thestij filia, vbi à filio Meleagro fratres suos Plexippum, & Toxeum interfectos didicit, stipitem fatalem, quo eius vita nitebatur, flammis absumpsit, atque ita filium mori compulit, infida illi, vt esset fida fratribus, secus quā natura postulabat.

SIC EGO NON MERITOS, &c.] ἀνταπόδοσις.

VISCERA NOSTRA] quia mei quidam partus. Dixi supra, in eleg. 1.

VEL QVOD ERAM MVSAS, &c.] Disiunctim duas facti sui caussas affert. Possunt tamen ambæ simul accipi: nec enim sunt pugnantes.

VT CRIMINA NOSTRA] vt quæ nobis crimen, seu criminationes conflauerunt. Vt propter quas in crimen vocati sumus, ob libros de Arte videlicet.

SED EXTANT] ab amicis me inscio transcripti.

NVNC PRECOR VT VIVANT] quasi animati sint. Viuunt libri, si extant, & leguntur. Alioqui mortuorum instar sunt, & qui scripsit non scripsit, iuxta illud Martial. *Non scribit, cuius carmina nemo legit.* Quia igitur seruati sunt, seruentur, & plus vno maneant perennes sæclo, quod suo libello Catullus optat.

ET NON IGNAVA LEG. OTIA DELECT.] Cupit lectorē otium suum horum lectione oblectare: & ipsa carmina vocat nō ignaua otia. Nam & ipsæ scholæ ab otio dictæ sunt: quoniam ibi reliquis rebus omissis, seu à cæteris rebus animus otiosus, studiis se impendit, à σχολάζω vaco. Nunquam certè minus otiosi sunt studiosi literarum, quam cum otiosi.

LEGI PATIENTER] legi ita, vt probet qui legit. Cum satisfactione, inquit barbarus.

NESCIAT HIS SVMM. S. QVIS ABESSE MAN.] Vide eleg. vlt. lib. 3. Neminē dicit metamorphoseωn libros patienter lecturū, qui nescierit nō esse emēdatos. Imo iste patienter leget, qui hoc nescierit: impatienter, nec sine aliquo fastidio, qui scierit.

Non

Terra feret stellas: cælum findetur aratro:
Vnda dabit flammas: & dabit ignis aquas:
Omnia naturæ præpostera legibus ibunt:
Parsque suum mundi nulla tenebit iter.
Omnia iam fient, fieri quæ posse negabam:
Et nihil est, de quo non sit habenda fides.
Hæc ego vaticinor: quia sum deceptus ab illo,
Læturum misero quem mihi rebar opem.
Tantáne te fallax cepêre obliuia nostri,
Afflictumque fuit tantus adire timor,
Vt neque respiceres, nec solarêre iacentem,
Dure, nec exequias prosequerêre meas?
Illud amicitiæ sanctum, ac venerabile nomen
Re tibi pro vili, sub pedibúsque iacet.
Quid fuit, ingenti prostratum mole sodalem
Visere? & alloquij parte leuare tui?
Inque meos si non lachrymas dimittere casus,
Pauca tamen ficto verba dolore loqui?
Idque quod ignoti faciunt, valedicere saltem?
Et vocem populi publicáque ora sequi?
Denique lugubres vultus, nunquamq; videndos,
Cernere supremo, dum licuitque, die?
Dicendumque semel toto non amplius æuo
Accipere, & parili reddere voce, vale?
At fecere alij nullo mihi fœdere iuncti:
Et lachrymas animi signa dedere sui.
Quid, nisi conuictu, causisque valentibus esses,
Temporis & longi iunctus amore mihi?
Quid, nisi tot lusus, & tot mea seria nosses,
Tot nossem lusus, seriaque ipse tua?
Quid, si duntaxat Romæ mihi cognitus esses,
Ascitus toties in genus omne ioci?
Cunctane in æquoreos abierunt irrita ventos?
Cunctane Lethæis mersa feruntur aquis?
Non ego te genitum placida reor vrbe Quirini,
Vrbe, meo quæ iam non adeunda pede est:
Sed scopulis, Ponti, quos hæc habet ora, sinistri:
Inque feris Scythiæ, Sarmaticisque iugis.
Et tua sunt silicis circum præcordia venæ:
Et rigidum ferri semina pectus habet.

Quaq; tibi tenero quondam ducenda palato
Plena dedit nutrix vbera, tigris erat.
Aut mala nostra minus, quàm non aliena putares,
Duritiaq; mihi non agerére reus.
Sed quoniam accedit fatalibus hoc quoq; damnis:
Vt careant numeris tempora prima suis:
Effice peccati ne sim memor huius, & illo
Officium vt laudem, quo queror, ore tuum.

COMMENTARIVS.

IN CAP. ALTA SVVM LAB. &c.] Propert. lib.3. eleg.18.

Flāma per incensas citius sedetur aristas,
Fluminaq; ad fontis sunt reditura caput.

ἀδύνατα memorantur distinctè: reliqua con-
è, & generatim. Inductio est, ex iis constans,
e fieri nequeunt. Magnum sanè numerum ἀ-
των ex poëtis colligit Delrius in Act. 2. Sene-
Herculis Furentis, cùm in Aduersariis, pag.129.
n in Commentariis, pag.262. vt iuuentuti, in-
t, exempla suppetant: & accessio non exigua
adagiorum centuriis. Et profectò Ouid. no-
ipse non pauca suppeditat: sicut etiam nu-
torum infinitorũ plurima. Euripid. Medea.

ἄνω ποταμῶν ἱερῶν χωροῦσι παγαί,
καὶ δίκα καὶ πάντα πάλιν στρέφεται.

B iuiorum origines dicuntur capita, fontes.
rat. Ode 1. lib.1. *nunc ad aqua lene caput sacra.* Oe-
ne Paridi. *Ad fontem Xanthi versa recurret aqua.*
eca 3. Quæst. nat. noua fluminum capita de-
ere. Mela lib.2. cap. 4. Timauus nouem capi-
s exsurgens. Hæc illius capita appellauit ora
gil. 1. AEneid. *Vnde per ora nouem vasto cum mur-
e montis It mare proruptum, &c.*

ABENTVR AB ÆQVORE RETRO] 1. Me-
orph. de fluminib.

Quæ diuersa locis partim sorbentur ab ipsa,
In mare perueniunt partim, campoq; recepta
Liberioris aquæ pro ripis littora pulsant.

ia flumina intrant in mare, & mare non redundat,
Ecclesiastes. Plaut. Curcul. *Quisnam istic fluuius*
em non recipiat mare? Similis locus Horat. O-
9. lib.1.

———— quis neget arduis
Pronos relabi posse riuos
Montibus, & Tiberim reuerti, &c.

C ONVERSIS SOLQVE RECVRRET E-
S] Cum Atreus Thyestæ fratris sui filios tru-
tos à se, & in frusta dissectos, & coctos ipsi
i epulandos apposuisset, fertur sol adeo hoc
s exhorruisse, vt currum à consueto itinere

super Mycænas aliò auerterit, ne tantam imma-nitatem videret. Eo allusum est. Equos autem soli quatuor dat noster 2. Metamorph. quorum nomina sequuntur.

Interea volucres Pyroïs, Eous, & Æthon
Solis equi, quartusq; Phlegon hinnitibus auras
Flammiferis implent, pedibusq; repagula pulsant.

TERRA FERET STELLAS] Hoc impossibile quantum sit, optimè intelliges, si de stellarum magnitudine ab astrologis demonstrata cogitabis. Nam cum in octauo cælo inerrantes illæ, & visu notabiles sint duæ & viginti supra mille, earum quælibet maior est quam terrarum orbis. Quæ autem sunt sextæ magnitudinis, videlicet omnium minimæ, terræ & aquæ globum octies & decies magnitudine excedunt. Vide sis Perer. in Genesin lib.2. Quæst.8.

CÆLVM FINDETVR ARATRO] Si nomine cæli aërem quoque accipias, vt sæpissime solet, habes hic expressa quatuor elementa. Dictum iam de terra: hic de aëre, & versu mox sequenti de aqua, & igni. Tamen quoniam ferre stellas, findi aratro opponit, nos corpus cæleste, in quo infixa sunt sidera, intelligere nomine cæli necesse est.

VNDA DAB. FLAM. ET DABIT IGNIS AQ.] Aqua est elementum humidum, & maxime frigidum: ignis maxime calidum, & siccum. Perinde igitur est, ac si diceret, humida, & frigida fore arida, & calida: & vicissim arida, & calida fore frigida, quod à natura abhorret, nec intelligi potest. Nam 1. Metamorph.

Frigida pugnabant calidis, humentia siccis,
Mollia cum duris, sine pondere habentia pondus.

OMNIA NAT. PRÆPOST. LEGIB. IBVNT] Si ista fient, quæ dixit, nihil impedimento erit, quin & cætera omnia præpostere, & contra naturam fiant. Vna enim omnium erit ratio, & licebit credere quiduis de re qualibet.

HÆC EGO VATICINOR] Audeo ista futura prædicere. Sequitur caussa.

QVIA SVM DECEPT. AB ILLO, &c.] quod nō magis fieri poſſe credebam, quam terram ferre ſtellas, cælum findi aratro. Atqui illud factum eſt. Ergo & iſta iam fient.

CEPERE OBLIVIA NOSTRI] Eleg. 11. lib. 3. *Vtque mea famam tenuent obliuia culpæ.* Lucret. in deſcript. peſtis lib. 6.

Atq; etiam quoſdam cepere obliuia rerum
Cunctarum, neq; ſe poßint cognoſcere vt ipſi.

TANTVS TIMOR?] itáne caput tuum agi putabas, ſi me diſceſſurum conuenires, & vltimum vale diceres? O te meticuloſum.

VT NEQVE RESPIC. N. SOLAR. IACENT.] Nec adiiſti, nec reſpexiſti, nec ſolatus es, nec meas exequias quaſi proſecutus, quæ omnia amicum præſtare amico illo tempore decuit. Itaque fallax, deſertor, perfidus, & quidquid tale eſt, audire debes.

IACENTEM] Verbum *iacere* domicilium habet etiam in rebus, & conditionibus turbidis, & in contemptu, neglectuque dicitur. Cic. 2. de Orat. eodem in ſilentio multa officia oratorum iacuerunt. 1. Tuſcul. iacentque ea ſemper, quæ apud quoſque improbātur. Et epiſt. 5. lib. 1. vt neque iacere regem pateremur: neque nobis repugnantibus. &c. Plaut. Trinum. *In occulto iacebis, cum te maximè clarum voles.* Liuius lib. 5. belli Punici, ne inultos Imperatores ſuos iacere ſinerent. Lucret. lib. 1. *Humana ante oculos fædè cum vita iaceret.*

EXEQVIAS MEAS] Crebrò abitum ſuum in exilium cum funere, & exequiis contendit. Viſere amicum tunc, & vltima exhibere officia, ſpeciem habuiſſet in funus prodeuntis, quod ſolent amici. Terentianus Simo in And. de Pamphilo filio. *Ego quoque eius cauſa in funus prodeo.* Exequiæ ἐκφοραὶ. Seruius, dum portatur funus, exequias dicimus, quia ſcilicet tunc amici corpus quod effertur ſequuntur, & exſequuntur. Terent. And. *funus interim procedit, ſequimur: ad ſepulcrum venimus.* Sic proſequi, aut funus proſequi. Petronius. Hæc ergo cum virum extuliſſet, non contēta vulgari more funus paſsis proſequi crinibus, &c. Apul. lib. 8. Mileſiar. Funus verò, toto feralem pompam proſequente populo, deducitur ad ſepulturam.

AMICITIÆ SANC. ET VENERAB. NOMEN] Cum in rebus humanis nihil tam vtile ac neceſſarium ſit (quia non aqua, non igne pluribus locis vtimur) rectè nomen eius ſanctum, & venerabile. Legitur idem pœnè verſus 2. P. 3. *Illud amicitiæ quondam venerabile nomen.* Sanctitatem amicitiæ Cicero quoque adſcripſit epiſt. 1. lib. 10. Ita facillimè & reipub. quæ mihi chariſsima eſt, & amicitiæ noſtræ, quam ſanctiſsimè nobis colendam puto, me intelligo ſatisfacturum.

SVB PEDIBVSQVE IACET] ſummi contemptus eſt, etiam cōculcare, & proterere quippiam pedibus. Germani. Einem vnder den Füſſen ligen. Dixit ergo ſignificantius.

A *INGENTI PROSTRATVM MOLE*] Calamitatis ſuæ magnitudinem vocat ingentem molem, à qua velut ruina magna oppreſſus ſit.

VISERE ET ALLOQ. PARTE LEVARE TVI] Repetit quod de aditu, & ſolatio obiecerat, & iterum exprobrat. Quid fuit? inquit. Res parui negotij & laboris: at magnæ interim humanitatis, & debiti officij. Catull. ad Cornificium.

Quem tu, quod minimum, facillimumq; eſt,
Qua ſolatus es allocutione?

De verbo *alloquium* dixi in eleg. 4. ibi, *Auſus es alloquio ſuſtinuiſſe tuo.* Dicit *parte*, vt ſignificet quamuis modicum, & breue ſolatium ſibi ab eo denegatum.

B *INQVE MEA. L. SI NON. D. CASVS*] Illacrymari alienis malis, quamuis non cognatorum, nec amicorum, humanum factum. M. Tull. morte Socratis illacrymabat, quoties Phædonem Platonis legeret. 3. de nat. deor. De AEnea in funere Pallantis lib. 11. *ſic ait illacrymans.* Quin & hoſtes hoſtium malis illacrymaſſe legimus. Et poëta clariſsimus. *Quis talia fando Myrmidonum, Dolopumue, aut duri miles Vlyßi Temperet à lacrymis?*

FICTO DOLORE] In amicitia nihil fictum eſſe oportet: nec quiſquam ſe decipi vult verbis, aut rebus fictis. Sed tamen vt reprehenſionem, & dedecus effugiant, multa homines fingūt. Quod iſtum non feciſſe, & vſque adeo impudentem, ac ſtupidum fuiſſe miratur.

C *QVOD IGNOTI FACIVNT, VALED. SALT.*] Nihil omittit ad exaggerandam viri huius duritiam, & ἀναλγησίαν. Qui nunquam inter ſe viderunt, ob naturæ conſortium, & hortante humanitate mutuùm ſalutant, & valedicunt. Tu notiſsimus nec iſtuc facere voluiſti.

ET VOCEM POP. SEQVI] Auget adhuc peccatum. Fuiſſes ſaltem vnus è populo, qui me diſcedentem valedictione eſt proſecutus.

LVGVBRES VVLTVS] vt par fuit tali vulnere accepto. Etiam videre me noluiſti, idque die meo vltimo, quo quaſi mortem obij.

ET PARILI REDDERE VOCE VALE] Apud Terent. & Plautum videre eſt congredientes ſic ſalutare, & reſalutare. Salue. Reſpondetur.
D Et tu ſalue, aut ſimpliciter, ſalue. O. N. Salue. R. Saluus ſis N. &c. Ita digredientes ſic valedicere. Vale. R. Vale. Bene vale. R. Et tu, &c. Hoc eſt parili voce reddere vale.

ALII NVLLO MIHI FÆD. IVNCTI] à contrario, & à minori.

ET LACRYM. ANIM. SIG. DED. SVI] Amorem, & affectum teſtantur lacrymæ. At non ſemper. Nam vt ait P. Syrus. *Hæredis fletus ſub perſona riſus eſt.* Et de mulieribus meritoriis Ouid. 2. Remed. *Vt flerent, oculos erudiere ſuos.*

QVID NISI CONIVNCTVS, &c.] Argumentatio firmiſsima à comparatione minorum. Minus veriſimile fuit, te tam coniunctum, & familiarem mihi, idque tam longo tempore, hæc

nihi facturum. Et tamen fecisti. Multò igitur verisimilius, te etiam inhumaniorem in me futurum fuisse, si hæc summa inter nos coniunctio non fuisset. Mire perfidum hunc, & fœdifragum exagitat ab adiunctis, quas circumstantias dialectici recentiores.

CAVSSIS VALENTIBVS] Caussis grauibus, quæ amicitiam reddebant arctiorem.

TEMPORIS ET LONGI] Amicitiam commendat, & magis conglutinat diuturnitas. Sed neque caussæ valentes, neque diuturnitas apud hunc valuerunt, nec, quæ sequuntur.

QVID NISI TOT LVS. E. T. M. SERIA NOSSES, &c.] Intimæ familiaritatis, & candoris mutui certum indicium, leuia grauia, seria iocosa inter se communicare, lib. 1. de P. eleg. 1.

Seria multa mihi tecum collata recordor,
Nec data iucundis tempora parua iocis.

Nõ discrepat ab hoc loco, quod est in Eunucho. *Tute scis post illa, quam intimum habeam te, & mea consilia vt tibi credam omnia.*

IN ÆQVOR. ABIER. IRRITA VENT.] AEquoreos ventos, quod ibi maximè regnent, eorumque violentia, & rabies amplius sentiatur. 1. AEneid.

Incubuere mari, totumq; à sedibus imis
Vnà Eurusq;, Notusq; ruunt, creberq; procellis
Africus, & vastos voluunt ad littora fluctus.

Tradere quippiam ventis, est nihil curare, obliuisci, paruipendere. Horat. Ode 26. lib. 1.

Mussis amicus tristitiam, & metus
Tradam proteruis in mare Creticum
Portare ventis.

Catull. de nupt. *Irrita ventosæ linquens promissa procellæ.*

LETHÆIS MERSA FERVNT. AQVIS] Lethe inferorum palus, ab obliuione, quòd qui eam aquam biberent, mox rerum omnium præteritarum obliuiscerentur. Cur animæ in alia corpora rediturae aquam lethæam, & longa obliuia potent apud Maronem in 6. lege duplicem caussam apud Natal. Comitem lib. 3. cap. 20.

PLACIDA VRBE QVIRINI] Roma, quã condidit Romulus, post mortem appellatus Quirinus. Dixi in eleg. 2. ibi. *Diiq; relinquendi quos vrbs habet alta Quirini.* Placidam appellat, vtpote bonis temperatam institutis, & legibus, & suauem, atque commodam moribus.

SED SCOPVLIS PONTI SINISTRI] qui sunt in læuo latere maris Euxini. Variè præfractum, & obduratum eius animum declarat. Sic lib. 3. eleg. 11.

Natus es è scopulis, nutritus lacte ferino,
Et dicam silices pectus habere tuum.

More communi poëtarum scilicet, qui è scopulis, è rupibus, ex feris animantibus, è mari progenitos, ferinum lac suxisse, circum præcordia silices, ferrum habere solent dicere, quos immites, feros, crudeles volunt ostendere. Catull. de nupt.

A

Quænam te genuit sola sub rupe leæna?
Quod mare conceptum spumantibus expuit vndis?

Virgil. 4. AEneid.

Nec tibi Diua parens, generis nec Dardanus auctor,
Perfide, sed duris genuit te cautibus horrens
Caucasus, Hyrcanæq; admôrunt vbera tigres.

Tibull. lib. 3. eleg. 4.

Nam te nec vasti genuerunt æquora ponti,
Nec flammam voluens ore chimæra suo,
Nec canis anguinea redimitus terga catena,
Cui tres sunt linguæ, tergeminumq; caput.
Scyllaq; virgineam canibus submista figuram,
Nec te conceptum sæua leæna tulit.

TENERO DVCENDA PALATO] Ducere vbera, quemadmodum dicimus ducere pocula. Lucan. lib. 3. trahere vbera.

B

TIGRIS ERAT] bestia sæuissima. Et cum lac nutricis ad mores alumni multùm valeat, vt Gellius, & Plutarchus docent, & plerumque tales efficiat, quales ipsæ sunt, qui suxit vbera tigridis, qualis erit?

AVT MALA NOSTRA MINVS, &c.] Nisi hoc ita esset, nisi tu è scopulo natus esses, &c. mala nostra minus putasses aliena: sed aliquam partem ad te quoque pertinentia.

DVRITIÆQVE. M. NON AGER. REVS] Ita te vt ferreum, & inflexibilem prorsus non accusarem.

ACCED. FATALIB. HÆC QVOQVE DAMNIS] quoniam fata mea durissima etiam hoc incommodo, & malo cumulantur.

C

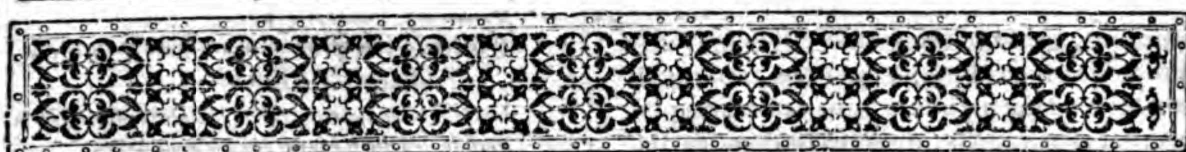
VT CAREANT NVM. TEMP. PRIMA SVIS] vt prima tempora, antiqua amicitia nostra, & vltima sibi congruentia non habeat, quia me turpissimè deseruisti.

EFFICE PECCATI NE SIM MEMOR] Cohortatiuncula ad mutandum animum, & redeundum in viam derelictam. Sic enim immemorem se fore peccati illius. Et quo ore illum nunc insectatus est, eodem laudaturum pollicetur. Cum hac elegia compara carmen Catullian. in Alphenum, qui eodem modo fidem turpiter prodiderat. Principium adscribam.

Alphene immemor, atq; vnanimis false sodalibus,
Iam te non miseret, dure, tui dulcis amiculi,
Iam me prodere, iam nõ dubitas fallere, perfide, &c.

D

ELEGIA OCTAVA.

VVLGI LEVITAS IN AMICITIA, ET PATROCINIVM ORATORIS IMPLORATVM.

ARGVMENTVM.

LECTORI vitam precatur omni vacātem infortunio. Vulgi mobilitatē, in amicitia vtilitatibus suis omnia metientis vituperat. Cæsaris ingenium, fidelitatē etiam in hostibus laudantis effert, & in eam rem plura exempla enumerat. Amicum ab integritate morum, artibus ingenuis, eloquentia, claritate nominis cum gratulatione extollit. Propter calamitatē in quam incidit, studio poëtico se floruisse nollet. Libros amatorios vt lusus, à quibus vita sua discrepet, excusat, & ab eo vt patrono excusari, suamque caussam apud Principem agi rogat. Cùm initio huius elegiæ compone totam 3. lib. 2. de Ponto. In duas autem partiri, & alteram inchoare ab illo versu infrà, *At mea sint proprio quamuis mœstissima casu*, quod facit Merula, nihil est opus: quamuis prior pars generatim beneuolo lectori scribatur. Hoc enim & alibi faciet, vt eadem eleg. duos alloquatur.

Detur inoffensæ vitæ tibi tangere metam
Qui legis hoc nobis non inimicus opus.
Atque vtinam pro te possent mea vota valere,
Quæ pro me duros non tetigêre Deos.
DONEC ERIS FELIX, MVLTOS NVMERABIS AMICOS:
TEMPORA SI FVERIT NVBILA, SOLVS ERIS.
Aspicis vt veniant ad candida tecta columbæ,
Accipiat nullas sordida turris aues?
Horrea formicæ tendunt ad inania nunquam:
NVLLVS AD AMISSAS IBIT AMICVS OPES.
Vtque comes radios per solis euntibus vmbra est:
Cùm latet hic pressus nubibus, illa fugit:
Mobile sic sequitur fortunæ lumina vulgus:
Quæ simul inducta nube teguntur, abit.
Hæc precor, vt possint semper tibi falsa videri:
Sunt tamen euentu vera fatenda meo.

Vtq; tibi prosunt artes, facunde, seueræ,
Dißimiles illis sic nocuère mihi.
Vita tamen tibi nota mea est: scis artibus illis
Auctoris mores abstinuisse sui.
Scis vetus hoc iuueni lusum mihi carmen: & istos
Vt non laudandos, sic tamen esse iocos.
Ergo vt defendi nullo mea posse colore,
Sic excusari crimina posse puto.
Quâ potes, excusa, nec amici desere causam:
Quo pede cœpisti, sic bene semper eas.

COMMENTARIVS.

DETVR INOFFENSÆ. V. T. TANG. MET.] Vita inoffensa est, in quam nulla offensio, hoc est, detrimẽtum, molestia, incommodum incurrit, quæ æquabili fælicitate peragitur: perpetuus rerum secundarum sine vlla offensione cursus. Tuscul. 4. Corporum offensiones sine culpa accidere possunt, animorum non item. Pro lege Manil. Hic in ipso illo malo, grauissimaque belli offensione L. Luculli iussu coactus abiit. Meta autem vitæ, est mors, iuxta illud Albinouani consolat. ad Liuiam.

Tendimus huc omnes, metam properamus ad vnam,
Omnia sub leges mors vocat atra suas.

Horat. ep. lib. 1. *mors vltima linea rerum est.* Cic. cum omnium rerum mors sit extremum.

QVI LEGIS HOC OPVS] non tantum hanc elegiam, quasi esset totum pro parte: sed hunc librum, seu, & has, & quas deinceps mittam elegias.

NOBIS NON INIMICVS] animo nobis bene cupiente. μείωσις.

MEA VOTA PRO TE] quod tibi precor, vtinam eueniat. Lege *poßint* pro *possent*.

DVROS NON TETIG. DEOS] Intelligit Cæsarem potissimùm. Tangere nos, aut animum potissimùm dicitur, quod nos cõmouet, quod nobis curæ est, quod nos afficit, in meliorem, aut deteriorem partem. Virgil. lib. 9. *nec solos tangit Atridas Iste dolor.* Lib. 12. *Per si quis Amatæ Tangit honos animum.* Lucret. lib. 1. *Nec bene pro meritis capitur, nec tangitur ira.* Cic. ad Att. ep. 19. lib. 2. minæ quæ mihi proponuntur, modicè me tangunt.

DONEC ERIS FÆLIX. M. NVM. AMICOS, &c.] Propositio est in hoc disticho, quam similitudine columbarum, & auium, formicarũ, vmbræ probat, & illustrat. Sententiam hanc cum historiis, quotidiana item experientia confir-

A

B

mat. Celebre est, vbi amici, ibi opes. Lic uertere. Vbi opes, ibi amici.

TEMPORA SI FVERINT NVBIL cut sors secunda per serenitatem, ita aduei nubila, idonea translatione exprimitur.

SOLVS ERIS] desertus ab omnibus, notus nemini.

AD CANDIDA TECTA] candidis versu proximè sequenti sordidas turres c nit. Illa quia speciem habent elegantem, a blandiuntur, & spe pabulorum inuitant. quoniam squallent, ac deformes sunt, ea desperatione deterrent, atque à se abigunt.

HORREA FORMICÆ TEND. A. I NVNQ.] Operam, & laborem sedulum i insecti in prouidenda sibi alimonia ante o per ὑποτύπωσιν posuit Maro lib. 4. AEneid.

Ac velut ingentem formicæ farris aceruum
Cum populant, hyemis memores, tectoq; repo
It nigrum campis agmen, prædamq; per herb
Conuectant callo angusto: pars grandia trudi
Obnixæ frumenta humeris: pars agmina cogi
Castigantq; moras: opere omnis semita feruei

Horat. Sat. 1. lib. 1.

Paruula (nam exemplo est) magni formica l
Ore trahit quodcunq; potest, atq; addit aceru
Quem struit, haud ignara, ac non incauta fu

NVLLVS AD AMISS. IB. AM. OPES] si dicat, nullus se ad pauperem ex diuite fa adiunget. Horrea plena, sicut formicæ, qui etiam amici, vt plurimum sibimet commo Sibi enim quisque proximus.

VTQVE COMES, &c. VMBRA EST] tunam secundam soli, seu radiis solaribu: milat. Nam vt sole, & luce nihil iucundius: i rum successibus, & vita beata nihil optab In hac luce sequentes ambulantem vmbræ ficti, & falsi amici. Tegatur sol, vmbra no

Diffluant opes, diffluent illico amici. Bene igitur Socrates hanc inconstantiam notans, ὦ φίλοι οὐδεὶς φίλος.

PRESSVS NVBIBVS] De luna Virgil. 2. AEneid. *Et lunam in nimbo nox intempesta tenebat.* Et lib.1. *Eripiunt subitò nubes cœlumque, diemque.* Horat. Ode 16. lib. 2. *Simul atra nubes condidit lunam.*

MOBILE VVLGVS] In quouis populo, seu vulgo semper locum habet hoc adiunctum. Horat. Ode 1. lib. 1. Quiritibus propter comitiorum inconstantiam, & varietatem, & in ferendis suffragiis leuitatem tribuit.

Hunc si mobilium turba Quiritium
Certat tergeminis tollere honoribus.

Tibull. lib. 4. *Nam seu diuersi fremat inconstātia vulgi.*

VT POSSINT SEMP. T. FALSA VIDERI] B Vellem sanè tibi istæc falsa viderentur, & essent vera falsa, scilicet cum fortuna mutari hominum voluntates. Non ego volutarer in his miseriis. Conditio mea probatio est huius quod dixi. Pergit docere quo nam modo.

DVM STETIMVS] Cadere, & iacere dicimur in aduersis, stare in secundis, & ad voluntatem procedentibus. Sinon de patre Palamedis 2. AEneid. *Dum stabat regno incolumis, regnumque vigebat Conciliis.* Cic. ep. 4. lib. 1. Ad XVI. Kalend. Feb. cum in senatu pulchertime staremus, quod iam illam sententiam Bibuli de tribus legatis pridie eius diei fregeramus. Et 1. lib. 1. declarareque maluerim, quanta vis esse potuisset in consensu hominum, si ij pro me stante pugnare non destitissent, quum afflictum excitare potuissent. C

TVRBÆ QVANTVM SATIS ESSET] sat multos qui nos per speciem officij colerent, nos salutatum venirent, nos stiparent.

NOTA QVID. SED. N. AMBITIOS. DOM.] Prodidagmata, seu vitam Poëtæ à nobis descriptam consule.

OMNES TIMVERE RVINAM] lib. 3. eleg. 4.

Vt cecidi, cunctique metu fugere ruinam,
Versaque amicitiæ terga dedere meæ.

CAVTA TERGA] ipsi cauti, & sibi consulentes. Hypallage.

NEC ADMIROR METVVNT SI FVLM.] Calamitatem suam fulmen nuncupat, vt auctorem illius Cæsarem sæpe Iouem. Eleg. 1. *Venit in hoc illa fulmen ab arce caput.* Benignè desertores suos, vt etiam in Ponticis, excusat. D

QVORVM IGNIB. AFFLARI PROX.] Virgil. 2. AEneid. *Fulminis afflauit ventis, & contigit igni.* Sic illos timuisse ait 3. de P. eleg. 2.

Me quoque amicorum nimio terrore, metuque,
Non odio quidam destituere mei.

IN DVRIS REMANENT. REBVS AMICVM] Ab exemplis, & auctoritatibus ostendit, assistendum fuisse amicis suis, etiam mutata fortuna, quando id Cæsar, & Hector, & Thoas, & alumnus vel in hostibus suis probauerint. De Cæsare supra, eleg. 4. ibi. *Sæpe fidem aduersis etiam laudauit in armis.*

A *QVOLIBET INVISO IN HOSTE*] sine discrimine. Fidem seruari cupit hosti suo, à sociis hostibus, quamlibet sibi infesto.

NEC ENIM MODERATIOR ALTER] Hanc moderationem, & ἀοργησίαν illustrat 1. de P. eleg. 3.

Sed piger ad pœnas Princeps, ad præmia velox,
Quique dolet quoties cogitur esse ferox.
Qui vincit semper, victis vt parcere possit:
Clausit & æterna ciuica bella sera.
Multa metu pœnæ, pœna qui pauca coërcet,
Et iacit inuita fulmina rara manu.

CVM QVIS IN ADVERS.] In partibus aduersis, vt iam dictum.

DE COMITE ARGOL. P. COG. OREST] Hæc historia narrabitur eleg. 4. lib. 4. & iterum lib. 3. de Ponto eleg. 2. Pyladem comitem Argolicum nominat pro Græco: erat enim Phocensis, non Argiuus.

NARRAT. PYLAD. IPSE PROB. THOAS] Orestes Thoanti regi Tauricæ regionis de nomine notus erat: nec ignotum quid, & quare pateretur. Hunc indicio Pyladis de facie cognouit, eiusque in ipsum constantem animum, etiam pro eo mori paratum collaudauit.

ACTORIDÆ FIDES CVM ACHILLE] Patroclus ab auo Actorides, à patre Menœtio Menœtiades. Huius, & Achillis amicitia nota est ex Iliade.

CVM MAGNO ACHILLE] magno, quia semideus, Thetide videlicet dea natus. Magnum appellauit & Maro Eclog. 4. *Atque iterum ad Troiam magnus mittetur Achilles*, ob fortitudinem, & facinora militaria videlicet. 1. Iliad. de eo Nestor ὃς μέγα πᾶσιν ἕρκος ἀχαιοῖσιν πέλεται πολέμοιο κακοῖο. Ouid. 12. Metamorph.

Iam timor ille Phrygum, decus & tutela Pelasgi
Nominis Æacides, caput insuperabile bello.

AEneid. 12. *Priami regnorum euersor Achilles.* Plura in Symb. nostris ad 4. eclog. De ratione nominis eius lege Hieron. Columnam in Fragm. Ennij pag. 340.

LAVDARI SOLITA EST HECT. ORE] Vera laus putatur, quæ ab hoste proficiscitur. Minus vera, seu suspecta, quæ ab amico.

THESEVS COMES IRET] Non enim Theseus, sed Pirithous Proserpinam raptum veniebat. Qua in re operam illi Theseus iureiurando obstrictus nauabat: quod noluisset Pluto, ne illi quoque, vt raptori, malefacere cogeretur.

TARTAREVM DEVM] Ad veterem, & communem poëtarum opinionem respicit. Totum orbem post expulsum à Ioue Saturnum inter ipsum, Neptunum, ac Plutonem fratres sorte diuisum fabulantur. Ac Ioui quidem supera, seu cælestia, Plutoni infera. Neptuno insulas, & maria obtigisse. Vide 15. Iliad. τριχθὰ δὲ πάντα δέδασται, &c. De regno suo Neptunus 1. AEneid. aduersus AEolum. *Non illi imperium pelagi, sæuumque tridentem, Sed mihi sorte datum.* Interpretatur fabulam Lactant.

ctant. lib. I. cap. II. Aiunt enim Ioui cælum obtigisse, Neptuno mare, infera Plutoni. Cur non terra potius in sortem tertiam, &c.

EVRYALI NISIQVE FIDE, &c.] ἀποστροφή. Vide supra, eleg. 4. *Si non Euryalus Rutulos cecidisset in hostes.*

CREDIB. EST LACRYM. IMMAD. GENAS] Alibi. *Carmina nec siccis per legat ista genis.* Nihil amabilius virtute, nihil quod magis alliciat homines ad diligendum: quippe cum propter virtutem, & probitatem eos etiam quos nunquam vidimus, quodammodo diligamus. Cuius tanta est vis, vt eam (quod maius est) in hoste etiam diligamus. Cic. in Lælio.

EST ETIAM IN MISEROS PIETAS] Misericordiam mouent, qui non sua culpa sunt miseri: & homo hominem, quamuis hostem, calamitate magna circumuentum miseratur. Ennius annali 5. *Cogebant hostes lacrymantes vt misererent.* Virgil. lib. 12. *Ipse manu mortem inueniam, miserebitur hostis.* Quod cum ita sit, mei tamen miseret neminem. Sed fortasse non sum admodum miser, ideo nec valde miserandus. Immò.

HIC STATVS, HÆC RERVM, &c.] Adeo miser sum, vt non tantum lacrymis prosequendus sim: sed vt etiam meis, meorumque, si qui mei adhuc sunt, lacrymis perennibus prosequêdus videar. Satis enim defleri miseria mea non potest.

AT MEA SINT PROPRIO, &c.] Quod necesse non est, quidam hîc elegiam nonam ordiebantur. Affirmat ægritudinem animi, quam suus sibi casus afferat, nonnihil imminui, & dissipari aliquàntum nubila sua, cum de progressu studiorum eius, & virtutibus cogitat.

HOC TIBI VENTVRVM] talem te futurũ.

IAM TVM VIDI] præuidi, & præsagiui.

FERRET ADHVC IST. C. MIN. A. RATEM] cum tantam excellentiam nondum esses consecutus.

SIVE ALIQVOD MOR. SEV VITÆ, &c.] Distinguit mores à vita puriter acta, seu ab innocentia, vt illi quidem ad conuictum, & consuetudinem vitæ communis, vita autem labe carens ad animi religionem pertineat. Illos dicimus amabiles, commodos, modestos, faciles, humanos, seueros, corruptos, perditos, rusticos, agrestes: hanc piam, sanctam, puram, diuinam, cælestem. Iam pretium esse vtriusque, & magnũ quidem, quis dubitet?

PLVRIS EMENDVS] pluris te faciendus, propter mores suauissimos, & integritatem summam. Plaut. Capt. *Thalem talento non emam*

PER INGEN. CAPVT EXTVLIT ARTES] per artes ingenuis dignas. Sunt enim quædam non ingenuæ, sed seruiles. De vrbe Roma Virgil. eclog. I. *Verùm hæc tantum alias inter caput extulit vrbes.*

QVÆLIBET ELOQ. FIT BON. CAVSSA TVO] Cum oratoriam facultatem versu antecedente intelligeret, vt hinc patet, dixit tamen ingenuas artes, vt significaret, credo, quod Cic. scribit in Bruto, si memini, eloquentiam esse quiddam ex pluribus studiis, artibusque collectum, & conflatum. De quo multa Crassus in I. de orat. Non vult tamen Quid. eum etiam malam caussam dicêdo posse bonam reddere, quod non esset viri boni, cum orator definiatur vir bonus, dicendi peritus: sed quamcunque arduam, & difficilem caussam. Nihil inquit M. Tull. in Paradox. est tam incredibile, quod dicendo non fiat probabile. Et ipse annum natus sextum supra vicesimum, simul atque pro Sext. Roscio dixit (quæ oratio eius inter publicas prima fuit) tanta in admiratione fuit, vt iam tum nulla maior caussa non digna eius patrocinio videretur.

SCENA MANET GRAND. DOTES TVAS] magno theatro ista decora tua spectabũtur. Lib. 3. de P. eleg. I. ad vxorem. *Quidquid agis igitur, scena spectabere magna.* Multis in ore futurus es.

NON OVIVM FIBRÆ] Genus diuinandi per inspectionem intestinorum, seu extorum. Inde extispices, extispicium, extispicina, & aruspices, aruspicina. Virgil. in 4. de Didone. *Spirantia consulit exta.*

TONITRVSVE SINISTRI] In auspiciis veterum fuerunt & tonitrua, siue tonitrus. Impares boni ominis esse, & fælicia portendere volebant: pares autem diros euentus, & calamitates: matutinos ventum, meridianos imbrem. Serena tamen tempestate tonuisse, hominesque aut ædes sacras de cælo tactas esse, tristis euentus fuisse, & auspicij mali, sæpe notatum est. Alexand. ab Alex. lib. 5. cap. 13. Impares puto dici sinistros. Fast. 4.

Ille precabatur, tonitru dedit omina læuo
Iupiter, & læuo fulmina missa polo.

Virgil. 9. AEneid. *Audiit, & cæli genitor de parte serena Intonuit læuum.* Ideo autem fælicia censebantur læua tonitrua, auguria, & auspicia, quoniam quæ nobis sinistra sunt, ea superis dextra demitti creduntur. Vide Plutarch. Quæst. Rom. 78.

LINGVAVE SERVATÆ AVIS] obseruatæ. Augurium intellige, quod est quasi auigarrium. Et vocabantur oscines, quod ore futura prædicerent, vt coruus, cornix, noctua. Inde enim, è vocibus inquam auium futura coniiciebant. Quanquam, vt tradit Nonius, augurium rerum omnium coniecturas prudenter, ac diligenter complectitur.

PENNAVE DIXIT AVIS] Hoc genus proprie auspicium appellitabant, cum ex auium pastu, vel volatu euentura notabantur. Quæ si ante auspicantem se ferebant, vocabantur præpetes, & prospera nuntiabant: si retro, inebræ, quod cœpta inhiberent. Auspicium etiam aliis in rebus captabatur, & auctore Seruio, omnium rerum erat: augurium certarum. Auspicari cuiuis, etiam peregre licebat: augurium agere nisi in

patriis

ıatriis ſedibus fas non erat. Crediderunt vete-es diuinitus cælo dimitti aues. quod, qnia tam ılte volarent, proximeq́ue ad eorum domicilium accederent, cum iis quoddam commercium haberent, eorumq́ue ſermones exciperẽt. Quæ etiam cauſſa fuit, vt diis mactarentur in ſacrificium, quorum videlicet conſilia, & ſermones mortalibus proderent. 1. Faſt. De auguriis latiſsimè Papinius 3. Thebaid.

AVGVRIVM RATIO EST, ET CON. FVT.] Pro augurio (quo nomine omnia genera auſpicij à ſe recenſita comprehendit) ratione, & certa coniectura vſus, ex indole tua præſtantiam hanc diuinaui.

NOTITIAMQVE TVLI] & iſta inde cognoui.

ET QVONIAM VERA EST] & quia coniectura, & ratio, ſeu potius ratiocinatio mea non me fefellit.

TOTA TIBI MENTE GRATVLOR] ex animo, ex medullis, quantum poſſum.

MIHIQVE] cui tu es chariſsimus, & qui bona tua ducit ſua. Quid ergo gratulatur? audi.

INGENIVM NON LATVISSE TVVM] reperiſſe materiam, & ſegetem quandam gloriæ, cognitum, perſpectumq́ue multis, vel potius toti vrbi. De communione vtriuſque fortunæ inter amicos luculentus eſt locus in Lælio. Quis eſſet tantus fructus, inquit, in proſperis rebus, niſi haberes, qui illis æque ac tu ipſe gauderet? Aduerſas vero ferre difficile eſſet ſine eo, qui illas grauius etiam, quam tu, ferret. Et paucis interiectis. Nam & ſecundas res ſplendidiores facit amicitia: & aduerſas partiens, communicanſque leuiores.

AT NOSTRVM TENEB. VTIN. LAT. IN MIS] mihi obeſt, ingenium meum non latuiſſe. Vtinam ſtudia, & carmina mea, ingenij mei partus non emanaſſent.

EXPEDIIT STVD. LVMEN AB. MEIS] Lumen vocat publicum. Vnde dicimus librum edere, ſeu emittere in lucem, quem publicamus, quia ſcilicet quod occultum, & quaſi in tenebris iacebat, colluſtratur, & lumen accipit.

ARTES SEVERÆ] quandoquidem interiit, *facunde*, accipimus ſine controuerſia eloquẽtiam, quæ non tam ars, quam artes, vt ſupra dočuimus ex Cicerone. Eſt autem ſeuera eloquentia, quia grauis, & plena ſapientiæ. Grauis eſt, inquit pro Muræna Cic. & plena dignitatis dicendi facultas, quæ plurimas gratias, firmiſsimas amicitias, maxima ſæpe ſtudia peperit. Et in Bru-

A to. Eloquentia grandis eſt verbis, ſapiens ſententiis, genere toto grauis. Et in Orat. perf. ait oratores cum ſeueritate audiri, poëtas cũm voluptate.

DISSIMILES ILLIS] noſtræ artes non ſunt ſeueræ. Natura ſua certum eſt tam grauem non eſſe poëſin. Multo tamen leuiorem poëtarum leuitas, & argumentorum inquinamenta fecerunt, & faciunt. De ſocietate eloquentiæ, ſeu oratoriæ cum poëtica dicemus in eleg. 5. lib. 2. de Ponto.

VITA TAMEN TIBI NOTA MEA EST] Non ſemel in his libris leges hanc ſententiam. Nam cùm obſcæna ſcripſerit, vitam tamen non turpem ſe egiſſe autumat. Lib. 2. *Vita verecunda eſt,*
B *Muſa iocoſa mea.* Ibid. *Deme mihi ſtudium; vita quoque crimina demes.*

ARTIBVS ILLIS] libris de arte amandi.

SCIS VET. HOC IVVENI LVSVM MIHI CARM.] Per iuuentutem, ad licentiam & laſciuiam propenſam, petit veniam. Videndum tamen quatenus iuuentuti detur venia, nobis præſertim. Et luſus vocat, ac ſtatim iocos. Alij ineptias, nugas talia poëmata. Catull.

Multa ſatis luſi, non eſt dea neſcia noſtri,
Quæ dulcem curis miſcet amaritiem.

Et ad Cornel. Nepotem.

Cui dono lepidum, nouum libellum
Arida modo pumice expolitum?
Corneli, tibi: namq; tu ſolebas
C *Meas eſſe aliquid putare nugas.*

Alibi. *Si cui forte mearum ineptiarum Lectores eritis.* Martialis. *Qui meruit nugas primus habere meas.*

NVLLO COLORE] prætextu, ſpecie. Apud Quintilianum, & Rhetores color eſt ratio quædam defenſionis.

QVA POTES] quatenus: eſt enim aduerbium.

QVO PEDE COEPISTI, &c.] Velut de via, & itinere aliquo loquitur. Nam & procedere, & progredi, & progreſſus facere in litteris aliquem latinè dicimus. Optat ergo, vt quemadmodum hactenus, in eloquentia, & eius vſu fæliciter procedat. Simili ſenſu Horat. ep. 2. lib. 2. *I bone, quò virtus tua te*
D *vocat, i pede fauſto.*

-(:)-

ELEGIA NONA.

LAVS NAVIS. ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟΝ. VOTVM.

ARGVMENTVM.

DELATVS in sinum Corinthiacum, nactus erat nauem cum tutela Palladis, firmè compactã, & celeritate præcipuam, quà velis, quà remigio. Ea in magnis ventorum, vndarumque concitationibus solus nauigarat. Optat incolumis in Scythiam deferri. Loca nominat, quæ ad Hellespontum vsque accesserit, quæque adhuc accessurus sit. Agnam Palladi vouet, si eas oras saluus legerit. Castorem, & Pollucem precatur, vt vtramque nauim (duæ enim simul ibant) in destinata sibi loca perducant. Elegia propter locorum varietatem, situmque parum nobis cognitum per obscura sanè, ac perdifficilis.

Est mihi, sitq́, precor, flaua tutela Mineruæ
Nauis, & à picta casside nomen habet.
Siue opus est velis: minimam bene currit ad auram:
Siue opus est remo: remige carpit iter.
Nec comites volucri contenta est vincere cursu:
Occupat egressas quamlibet antè rates.
Et patitur fluctus: fertq́, assilientia longè
Æquora: nec sæuis victa madescit aquis.
Jlla Corinthiacis primùm mihi cognita Cenchreis,
Fida manet trepidæ duxque, comesq́ue fugæ.
Perq́, tot euentus, & iniquis concita ventis
Æquora, Palladio numine tuta fuit.
Nunc quoque tuta, precor, vasti secet ostia ponti:
Quasq́, petit, Getici littoris intret aquas.
Qua simul Æoliæ mare me deduxit in Helles:
Et longum tenui limite fecit iter:
Fleximus in læuum cursus, & ab Hectoris vrbe
Venimus in portus, Imbria terra, tuos,
Inde leui vento Zerinthia littora nacta,
Threiciam tetigit fessa carina Samon.

Saltus ab hac terra breuis Epirea petenti:
Hac dominum tenus est illa secuta suum.
Nam mihi Bistonios placuit pede carpere campos:
Hellespontiacas illa reliquit aquas:
Dardaniámque petit auctoris nomen habentem,
Et te ruricola Lampsace tuta Deo.
Quaque per angustas malè vecta virginis vndas
Seston Abydena separat vrbe fretum.
Inde Propontiacis hærentem Cyzicon oris,
Cyzicon Æmoniæ nobile gentis opus,
Quaque tenent ponti Byzantia littora fauces,
Hic locus est gemini ianua vasta maris.
Hæc, precor, euincat, propulsaque fortibus Austris
Transeat instabiles strenua Cyaneas.
Thynniacosque sinus, & ab his per Apollinis vrbem
Acta sub Anchiali mœnia findat iter.
Inde Mesembriacos portus, & Odesson, & arces
Prætereat dictas nomine, Bacche, tuo.
Et quos Alcathoi memorant à mœnibus ortos
Sedibus his profugos constituisse lares.
A quibus adueniat Miletida sospes ad vrbem,
Offensi quò me compulit ira Dei.
Hæc si contigerit, merita cadet agna Mineruæ:
Non facit ad nostras hostia maior opes.
Vos quoque Tyndaridæ, quos hæc colit insula, fratres
Mite, precor, duplici numen adeste via.
Altera namque parat Symplegadas ire per altas:
Scindere Bistonias altera puppis aquas.
Vos facite vt ventos, loca cum diuersa petamus,
Illa suos habeat, nec minus ista suos.

COMMENTARIVS.

ST MIHI, SITQVE PRECOR] Et habebat, & nondum finita nauigatione habere adhuc, seu retinere cupiebat hoc nauigium.

FLAVÆ TVTELA MINERVÆ] Nauis quæ est tutela, seu in tutela Mineruæ, quæ habet depictum tutelare numen suum Mineruam. Antea indicauimus in eleg. 3. ibi. *Pictos verberat vnda deos.* Naues habuisse in prora, aut puppi tutelares suos deos pictos, aut sculptos, à quibus etiam sæpe nominarentur. Lucian. τὴν ἐπώνυμον τῆς νεὼς ἔχουσαν τὴν Ἶσιν ἑκατέρωθεν. Isin deam cognominē in naui vtrinq; habens. Silius lib. 14. *Scuta virûm cristæque, & inerti spicula ferro, Tutelaque deûm fluitabant.* Lactant. lib. 1. cap. 2. Aut nauis in qua est impositus (Ganymedes) tutelam habuit in aquila figuratam; sicut taurum cum rapuit, & transuexit Europam. Festus. Nauem quæ Iouis tutelam effigie

tauri habuerit. Non esse idem παράσημον, & tutelam nauis, & in hac Ouidiana naui tutelare numen fuisse Mineruam, puppi ex consuetudine impositam: galeam autem Mineruæ, insigne, seu παράσημον nauis, idque ex ipso proræ ligno scalptum: neque nomen nauis semper à tutela esse, cum Scylla, & Centaurus sint naues in 5. AEneid. docet Ioseph. Scalig. Etiam pro diis quidam fluminum, vrbium, ferarum effigies malebāt: Christiani trierarchæ, modo pij sint, sanctorum imagines in puppibus affigunt, & quos referunt tutelarium diuorum nomina nauibus induunt: sicut in altero quoque antiquos imitantes, stellas, delphines, leænas, aquilas in triremibus exprimi curant. Delrius in Agamem. Demum sicut custodia pro iis qui custodiuntur, ita tutela pro eo, qui est in alterius fide, & quem is tuetur. Sic de pueris & puellis, qui essent in fide Dianæ, dixit Horat. Ode 6. lib. 4. *Deliæ tutela deæ.*

FLAVÆ MINERVÆ] siue à capillitio, vt Horatio flaua Phyllis: siue à glaucis oculis, vt γλαυκῶπις. Ouid. in Arte. *Si pæta est Veneri similis: si flaua, Mineruæ.* Consule Gell. lib. 2. cap. 26.

A PICTA CASSIDE NOM. HABET] Non igitur Minerua à tutela, sed Galeata à parasemo dicebatur.

SIVE OPVS EST VELIS, &c.] Commendat phaselum suum eodem modo Catullus.

Phaselus ille quem videtis, hospites,
Ait fuisse nauium celerrimus:
Neq; vllius natantis impetum trabis
Nequisse præterire, siue palmulis
Opus foret volare, siue linteo.

Quare locum hunc imitatum credamus licet Ouidium. Quando nauis remigio impellitur, Græci δεύτερον πλοῦν, hoc est, secundarium cursum appellant: quando velis fertur ἱστιοδρομεῖν: quando secundis ventis currit, οὐριοδρομεῖν. Quando simul remis, velisque agitur, summus est labor, & conatus nautarum. Vnde adagium, velis, & remis ad aliquid incumbere. Cic. 3. Tuscul. Tetra res est, misera, detestabilis, omni contentione, velis, vt ita dicam, remisque fugienda. Auctor Chiliad.

EGRESSAS QVAMLIBET ANTE] Quamuis multo ante se in altum prouectas non modò assequitur, sed etiam anteuertit: tanta est illius pernicitas. Anteuolat.

ET PATITVR FLVCTVS, &c.] Resistit fluctibus, durat in fluctibus. Hoc, & quod proximè sequitur, ad firmitudinem, & bonam huius nauis coagmentationem refero.

CORINTHIACIS PRIN. M. COGNIT. CENCHREIS] Cenchræ, Stephano κέγχρειον, oppidum in Isthmo prope Corinthū. Pompon. Mela. lib. 2. cap. 3. Plin. lib. 4. cap. 4. Lecheæ hinc, Cenchreę istinc angustiant termini.

FIDA MAN. TREPID. &c.] fideliter me, & tutò vehit, quasi mente prædita, mihique beneuola.

PERQVE TOT EVENTVS] Virgil. 1. [AEn]eid. *Per varios casus, & tot discrimina rerum.*

ET INIQVIS CONCITA VENT. ÆQ[VO]RA] Per maria fluctibus sæuitia ventorum [con]citatis tumida. Per atroces tempestates.

PALLADIO NVMINE TVTA FVIT] [A]leg. 2. *Ille tamen Veneris numine tutus erat.* Supr[a di]xit, fuisse tutelam Mineruæ.

NVNC QVOQVE] nondum enim finit[a] nauigatio.

VASTI SECET OSTIA PONTI] Se[cat] quoque ab aratro ad nauigationem migrau[it] Metamorph. *Iamq; fretum Minyæ Pagasæa puppe [seca]bant.* Ostia sunt aditus fluminum in mare. Ip[sæ] quoque maris inclinationes, & vicinitate[s ad] littus dicuntur ostia. Vnde 5. AEneid. *& p[...] subit ostia velis.* Istæc autem ostia non sunt in v[asto] ponto, id est in medio mari. Sed συνεκδοχικῶς [...] tasse locutus est, totum parti attribuens.

GETICI LITTORIS AQVAS] quæ [attin]gunt littus Geticum, Scythicum.

ÆOLIÆ IN MARE HELLES.] in H[elle]spontum. Helle Athamontis Thracum regi[s et] Nepheles filia, cum fratre Phrixo Inûs nou[ercæ] insidias metuens, accepto à matre ariete au[reo] quo per aërem veherentur, periculi magnit[udi]ne conterrita, in aquas decidit, iisq; Hellesp[onto] nomen fecit. Lege Natal. lib. 6. cap. 9. AEol[iam] Hellen nuncupat ab auo: siquidem AEolu[s A]thamantis pater. Seu ab AEolia regione, [quæ] quondam Mysia dicta, attingit Hellespontu[m].

LONGVM ITER] quam longus est scil[icet] Hellespontus.

TENVI LIMITE] quia per aquas tenue[s] angusto limite, non lata via.

FLEXIMVS IN LÆVVM CVRSVS] [Vir]gil. lib. 5. *Flecte viam.* Et lib. 7. *Flectere iter sociis, te[rræque] aduertere proram Imperat.* Cursus de nauigati[one] crebrum poëtis, vt etiam currere.

AB ACTORIS VRBE] Lectio triplex. A[cto]ris, Herculis, Hectoris. Prima communior. [Quis] autem ille Actor, & quo nomine illa vrbs, & [vbi] sita, non liquet. Mycillus Lemnum insulam [in qua] Actor regnauit, hoc nomine capiendam put[at].

IMBRIA TERRA] Selybriam à Plinio ap[pel]latam, & in Propontidis littore iacentem in[tel]ligit Merula. Mycillus Imbrum insulam, è reg[ione] Thraciam respicientem.

ZERINTHIA LITTORA] vtrum à Zeri[nthio] oppido, & antro Thraciæ secundùm Stephan[um] an ab alia quapiam vrbe huius nominis, i[ncer]tum nobis.

THREICIAM SAMON] Samothraciam

SALTVS BREVIS] traiectus non lon[gus.] Tolle *est*.

EPIREA PETENTI] quasi dicas, τὴν ἤπειρον continentem. Et lectio varia, & sententi[a ob]scura. Multus hîc Mycillus & censet legi [...] *Abdera*, quam tradunt Geographi vrbem Thraciæ, è regione Samothraciæ. Et consi[...]

nei

ieum est, Ouidium per Bistonios campos pedestri itinere proficiscentem, non longè ab Abderis in littus descendisse. Ortelium consule praeterea.

DOMINVM SVVM] De ipso poëta interpretandum, non de alio, cuius nimirum hęc tam bona nauis propria fuerit, quique in alia nauigarit simul, quam hæc secuta sit.

MIHI BISTONIOS. P. PEDE CORPORE CAMPOS] Relicta hoc loco naui sua Ouidius, & in terram egressus, itineris partem pedibus confecit per Thraciam, quam sic appellat ab vrbe, & stagno, vnde & tota Thracia aliquando Bistonia.

HELLESPONTIACAS ILLA RELIQ. AQVAS]Non potest dici, nauem, quæ Dardaniam petebat, in ipsis Hellespõti faucibus sitam, aquas Hellespontiacas reliquisse. Aut igitur deest huic loco aliquid, versus vnus, alterue: aut pro *reliquit* legendum *relegit*, aut simile aliquid reponendum. Hæc & plura Mycillus, quæ leges, si voles. Opinor & ego, ante illa verba *Dardaniamque petit, &c.* aliquid desiderari, & *petat* legendum. Nam si, quæ enumerat tot loca petit, hoc est ad ea appellitur, quomodo postmodum optat, vt ea illua prætereat? *Hæc precor euincat*, & sequentia iungit cum antecedentibus. Præterea puto sensum esse, illam nauem desiisse currere per Hellespontum.

AVCTORIS NOMEN HABENTEM] Dardaniam Dardanus Iouis ex Electra filius cõdidit.

RVRICOLA DEO] Tibull. eleg. 1. lib. 1.

Et quodcunque mihi pomum nouum educat annus,
Libatum agricolæ ponitur ante deo.

Muret. in scholiis hoc nomine deum agrorum cultui præsidentem, id est, Liberum patrem, siue Osirim intelligit. Alij Priapum deum rusticum, quia hortorum custos: & manu falcem ad aues, et fures perterrendos tenebat. Cur à Lampsacenis coleretur, vide mythographos.

VECTÆ MALE VIRGINIS] Helles, de qua supra.

SESTON ABYDENA SEP. VRBE] Sestos in littore Europæo, Abydos in Asiatico posita, paruo freto dirimebantur. Plin. lib. 4. cap. 21. Hellespontus septem stadiis Europam ab Asia diuidens, quatuor illic inter se contrarias vrbes habet. In Europa Callipolim, & Seston, in Asia Lampsacum, & Abydon.

ÆMON. NOB. GENTIS OPVS] AEmonia est Thessalia. Cyzicon ædificauit Cyzicus Thessalus.

QVÆQVE TENENT. P. BYZ. LITT. FAVCES] quà fauces ponti Bosphorus Thracius tangit Byzantina littora.

GEMINI IANVA VASTA MARIS] Propontidis, & maris Euxini.

HÆC PRECOR EVINCAT] Hæc fæliciter transeat nauis mea.

INSTABILES CYANEAS] Aliàs Symplegades: quæ ideo finguntur inter se concurrisse, quod non magno spatio disiunctæ, ex aduerso venientibus vna, accedentibus binę videbantur.

THYNNIACOSQVE SINVS] Quidam legunt *Heniochosque sinus.* Adi Merulam, & Ortelij Thesaurum Geographicum, & inde quæ, & vbi sint hæc loca, per te discas censeo.

MILETIDA AD VRBEM] Tomi enim Milesiorum colonia. Eleg. 9. lib. 3.

Huc quoque Mileto missi venere coloni,
Inque Getis Graias constituere domos.

Ex hoc carmine coniicio, Ouidium hanc suam, & à se tam laudatam nauem rursus conscendisse. Quorsum enim optaret, vt sospes Tomos contingeret? In pentametro legendum *compulit*, pro *contulit*.

OFFENSI DEI] Augusti, quo palpo illum hisce libris sæpe ferit.

MERITÆ CADET AGNA MINERVÆ] vt tutelari nauis, cuius beneficio saluus eo peruenerit, gratias se relaturum polliceatur.

HOSTIA MAIOR] In 4. Metamorph. docet eidem vaccam immolari consuesse. Verùm paupertas hoc eum facere non sinit. Horat. ad Mæcenatem Ode 17. lib. 2.

——reddere victimas,
Ædemque votiuam memento:
Nos humilem feriemus agnam.

VOS QVOQVE TYNDARIDÆ FRATRES] Castor, & Pollux numina nautica. Horat. ad nauem, qua Virgil. Athenas vehebatur, Ode 3. lib. 1. Quid si hæc tria disticha legas ante *Dardaniamque petat, &c.* & ab iis nouam elegiam ordiaris? Poterat autem & hæc nauis, alia ab illa Galeata, tutelam habere Mineruam, quam sequebatur item alia, cui, vt suæ, ventos secundos optat.

Sic te Diua potens Cypri,
Sic fratres Helenæ lucida sidera,
Ventorumque regat pater.

HÆC INSVLA] quæcunque tandem illa. Videtur sanè ex ea denuò conscendisse.

DVPLICI RATI] Aliam fuisse nauim, Ouidianæ comitem, sed non vsque ad exilium, apparet.

ALTERA NAMQVE PARAT SYMPLEG. &c.] Narrat quò porrò cursum instituat illa aliena.

ALTERA BISTONIAS AQVAS] mea videlicet, mare Euxinum, qua parte Thraciam alluit.

LOCA CVM DIVERSA PETAMVS] ego ad sinistram, illa ad dexteram pergat.

ILLA SVOS HABEAT] sibi commodos. Nam diuersis ventis opus est. Alij me doctiores plura, & meliora & certiora in istam elegiam differant, & ingeniis lectorum facem maiorem præferant.

ELEGIA DECIMA.

VBI SCRIPT. HIC LIB. PETITIO VENIAE.

ARGVMENTVM.

SE hunc primum librum Tristium inter nauigandum conscripsisse, partim in mari Adriano, partim in Ægeo, vbi aliam nactus est nauem, de qua elegia præcedente, inter procellas, & fluctus tum maris, tum animi sui. Vtrosque exaggerat. Veniam carmini, ob id fortasse rudiori, à lectore petit.

Littera quæcunque est toto tibi lecta libello,
Est mihi sollicitæ tempore facta viæ.
Aut hanc me, gelido tremerem cum mense Decembri,
Scribentem mediis Adria vidit aquis.
Aut postquam bimarem cursu superauimus Isthmon,
Alteráque est nostræ sumta carina fugæ.
Quòd facerem versus inter fera murmura Ponti,
Cycladas Ægeas obstupuisse puto.
Ipse ego nunc miror tantis animíque marísque
Fluctibus ingenium non cecidisse meum.
Seu stupor huic studio, siue est insania nomen:
Omnis ab hac cura mens releuata mea est.
Sæpe ego nimbosis dubius iactabar ab Hœdis.
Sæpe minax Steropes sidere pontus erat:
Fuscabátque diem custos Erymanthidos vrsæ:
Aut Hyadas sæuis auxerat Auster aquis:
Sæpe maris pars intus erat: tamen ipse trementi
Carmina ducebam qualiacunque manu.
Nunc quoque contenti stridunt Aquilone rudentes,
Inque modum tumuli concaua surgit aqua:
Ipse gubernator tollens ad sidera palmas,
Exposcit votis, immemor artis, opem.
Quocunque aspexi, nihil est nisi mortis imago:
Quam dubia timeo mente timensque precor.

Attigero portum, portu terrebor ab ipso:
Plus habet infesta terra timoris aqua.
Nam simul insidiis hominum pelagique laboro:
Et faciunt geminos ensis, & vnda metus.
Ille meo vereor ne speret sanguine prædam:
Hac titulum nostræ mortis habere velit.
Barbara pars læua est auidæ summissa rapinæ,
Quam cruor, & cædes, belláque semper habent.
Cumqúe sit hybernis agitatum fluctibus æquor:
Pectora sunt ipso turbidiora mari.
Quò magis his debes ignoscere candide lector,
Si spe sint, vt sunt, inferiora tua.
Non hæc in nostris, vt quondam, scribimus hortis:
Nec consuete meum lectule corpus habes.
Iactor in indomito brumali luce profundo:
Ipsaqúe cæruleis charta feritur aquis.
Improba pugnat hyems: indignatúrque, quòd ausim
Scribere, se rigidas incutiente minas.
Vincat hyems hominem: sed eodem tempore, quæso,
Ipse modum statuam carminis, illa sui.

COMMENTARIVS.

A OTO LIBELLO] paruum librum vocauit eleg. 1. Separatim quippe singulos, non totum opus Tristium simul, quinq; libros puta, Romam misit, quod principio annotauimus.

SOLLICITÆ VIÆ] Totum enim iter curarum, sollicitudinum, ac mœrorum plenum habuit.

GELIDO TREM. C. MENSE DECEMB.] Hyberni enim menses December, Ianuarius, Februarius, & effectus frigoris tremor. Quidam apud Cic. in 2. de Orat. sapiens si algebis, tremes. Nota tempus discessus ab vrbe.

MEDIIS ADRIA VIDIT AQVIS] Mare superum Adrianum, siue Adriaticum vt vulgo: mare inferum Tyrrhenum, & in medio vtriusq; Italia, dorso adhærens Germaniæ. Illud ventis & tempestatibus est obnoxium. Quare Horat. Ode 9. lib. 3. *Tu leuior cortice, & improbo Iracundior Adria.*

BIMAREM ISTHMON] Corinthum Isthmo propinquam nominat bimarem (*ἀμφιθάλασσον*) Horat. Ode 7. lib. 1. apud quam se nauem alteram reperisse narrauit elegia antegressa. *Illa Corinthiacis primùm mihi cognita terris.* Alluitur autem Isthmus mari AEgæo, & Ionio. Audiamus Aristidem tom. 1. oratione Isthmica in Neptunum. Quamuis auté omnia littora portusque, & partes omnes terræ, marisque Neptuni sunt sacra, donaria, delubra, & templa, nullus tamen gratior illi locus est, aut honoratior hoc Isthmo, quem ego Neptuni palatium, regiam, & aulam, quemadmodum Homerus Iouis aula, & vestibulum dixit, vocare ausim. Coniecturam cùm aliunde, tum hinc facio, quod omne vndecunque mare huc conuertit, ostiis vtrinque oppositis, & Isthmum hunc ad ortum simul, & occasum ei expandit, terræq; non magna copia, sed quasi
B canali angusto conclusit, ne commisceri posset, lege vtrique mari posita de suis cuique terminis seruandis, &c. Vide insuper prouerb. Isthmum perfodere.

INTER FERA MVRMVRA PONTI] cum versus secessum propter silentium requirát. Vndisonum mare poëtis, cum est ventis concitatum.

CYCLADAS ÆGÆAS] Insulæ sunt L. numero, in orbem sitæ, maris AEgæi, vt scribit Isidorus.

ANIMIQVE FLVCTIBVS] Virgil.12.

Heu quid agat? vario nequidquam fluctuat æstu,
Diuersaq; vocant animum in contraria curæ.

Et lib. 8.

Cuncta videns, magno curarum fluctuat æstu
Atq; animum nunc huc celerem, nunc diuidit illuc.

Catull.de nupt. *& magnis curarum fluctuat vndis.*

INGEN. NON CECIDISSE MEVM] Ingenio nihil perniciosius mœroribus, & angoribus, quibus illius vis omnis exeditur.

SIVE EST INSANIA NOMEN] lib.2. *At nunc tanta meo comes est insania morbo.* lib.4. eleg.1.

Forsitan hoc studium possit furor esse videri.
Sed quiddam furor hic vtilitatis habet. &c.

Dicuntur enim insanire poetæ, & eorum furor est omnium scriptis decantatus. Horat.ad Pisones.

Ingenium misera quia fortunatius arte
Credit, & excludit sanos Helicone poetas
Democritus, &c.

Amabilem insaniam nominat Ode 4. lib. 3. Cic. lib.2.de Orat. sæpe audiui bonum poëtam neminem (id quod à Democrito, & Platone in scriptis relictum esse dicunt) sine inflammatione animorum existere posse, & sine afflatu quasi furoris. Platonis locus vnus est in Ione, alter in Phædro.

AB HAC CVRA MENS RELEVATA MEA EST] Litteræ solatio sunt, & leuamento in aduersis, quod sæpe testatur M.Tullius. Pro Archia. Secundas res ornant, aduersis solatium præbent.

NIMBOSIS AB HOEDIS] Inducit nimbos ortu suo hoc astrum. Virgil. 9. *Quantus ab occasu veniens pluuialibus hœdis Verberat imber humum.*

STEROPIS SIDERE] Pleiadum, quarum mater Sterope.

CVSTOS ERYMANTHID. VRSÆ] Arcturus, seu Bootes.

AVT HYAD. SÆVIS HAVS. AVST. AQVIS] Auster plerumq; pluuias adducit, quem ab hauriendo quasi haustrum, quod ob maximam imbrium effusionē aquas è mari haurire videatur, multi appellatum putant. Ennio est imbricitor. Ouidio imbrifer, Horat. & Statio vdus, Virgilio humidus, vnde etiam græcè Notus: humor siquidem græcè νότις, Plauto imbricus. Ab eodem dicti austrati Austro pluuio madefacti. Austrati ad ignem sedent. Hyadas vocat pluuias Virgil.1. AEneid. quod ortu suo pluuias denuntiant, & important: ostēdens tacitè, eas ἀπὸ τοῦ ὕειν à pluere nomē trahere, quod hoc versiculo confirmat Ouid. *Nauita quas hyadas Graius ab imbre vocat.* Non autem ab ὗς à sue, in cuius speciem figurentur. Nec à fratre Hyante, quem in venatu à leone occisum luxerint. Testis Cic.2.de nat.deor. Tauri caput stellis conspersum est frequentibus. Has Græci stellas hyadas vocitare suerunt à pluendo, ὕειν enim est pluere: nostri imperiti suculas, quasi à suibus essent, non ab imbribus nominatæ. Rectè igitur Horatio tristes dicuntur. Ode 3. lib.1.

MARIS PARS INTVS ERAT] ex aspergi-nibus. Et est auxesis.

DVCEBAM MANV] vnde ducere, & deducere versus, & ducere litteras, quod barbare, pingere litteras.

STRIDENT AQVILONE RVDENTES] Virgil. 1. AEneid. *Insequitur clamorq; virûm, stridorq; rudentum.* Nec adeo dissimile est, quod ibidem subiicitur. *Talia iactanti stridens Aquilone procella Velum aduersa ferit.*

CONCAVA SVRGIT AQVA] Eleg.2. *quanti montes voluuntur aquarum?* de Aristæo, per Peneum fluuium matrem Cyrenen adeunte Virgil. *at illum*

Curuata in montis faciem circumstetit vnda,
Accepitq; sinu vasto, misitq; sub amnem.

TOLLENS AD SIDERA PALMAS] Virgil.1. AEneid. *Ingemit, & duplices tendens ad sidera palmas.* Gestus deos inuocantium. Et lib.10. *& ambas Ad cælum tendit palmas.*

IMMEMOR ARTIS] Eleg.2. *Rector in incerto est, &c.* & rursum eleg.3.

Nauita confessus gelidum pallore timorem
Iam sequitur victus, non regit arte ratem.

NIHIL EST NISI MORTIS IMAGO] Ex omni parte video instare mortem. De multitudine cadauerum, passim per vrbem Troianam illa vltima nocte iacentium Virgil. 2. AEneid. *& plurima mortis imago.* Quo sensu dixerit noster eleg.8. lib.5. de Scythis, inter quos exulabat, *Vox fera, trux vultus, verissima mortis imago,* vide ibi Comment.

PORTV TERREBOR AB IPSO] Caussa subnectitur, latrones scilicet, quorum magna vis in Thracia. Quæ sequuntur, perspicua sunt vel puero.

BARBARA PARS LÆVA EST, &c.] A læua est barbara tellus, rapinis, latrociniis, cædibus dedita.

PECTORA SVNT IPSO TVRBID. MARI] Timor geminus, de quo paulo antè, turbat animum vehementissimè.

SI SPE SINT INFERIORA TVA] si non implent exspectationem tuam. Quomodo enim possent tali statu meo?

NON HÆC IN NOSTRIS SCRIB. HORTIS] Quos habebat Romæ inter viā Claudiam, & Flaminiam. lib.1. de Ponto eleg.9.

Nec quos pomiferis positos in collibus hortos
Spectat Flaminiæ Claudia iuncta viæ.

Amœnos secessus hortorum, ac nemorum quærunt poëtæ.

NEC CONSVET. MEVM LECT. CORP. HABES] ἀπὸ τῶν μελετητηρίων... Antiqui meditationi, aut scriptioni operam daturi, in lectulis suis lucubratoriis se componebant Cic.3. de

rat. Cum dedita opera quiescentibus aliis in A...m exedrā venisset, in qua Crassus lectulo positus recubuisset: cumque eum in cogitatione defixum esse sensisset, statim recessisse. Seneca ep.72. quædā sunt quæ possis & in cisio scribere: quædam lectum, & otium, & secretum desiderant. Persius Sat.6. *non quidquid denique lectis Scribitur in cistis*. Sed hi opulentiorum erant, qui inde vsque Libya materiam lignorum petebant. Idem vouit Sueton. cum de Augusto scripsit cap. 78. à cœna se in lectulum lucubratorium recipiebat. Vbi plura in Causabon. Animaduers.

IN INDOMITO PROFVNDO] Altum appellat Virg. 1. AEneid. *Vix è conspectu Siculæ telluris in altum Vela dabant.* Contra, cælum profundum ibid. Indomitum, propter nimiam concitationem, qua velut animal indomitum, & frænis repugnans liberè fertur, ac ruit.

IMPROBA PVGNAT HYEMS] Tempestas. Virgil, 3. AEneid. *Noctem, hyememque ferens, & inhorruit vnda tenebris.* 1. AEneid. *Iam validam Ilionei nauem, &c. Vicit hyems.* Et 3. Claudian. *cui fundit ab antris Æolus armatas hyemes.* Pulchra prosopopœia.

IPSE MOD. STATVAM CARM. &c.] *ἀποσιώπησις.* Ego cessabo à scribendo.

FINIS LIBRI PRIMI.

IN TRISTIVM LIBRVM II. AD AVGVSTVM.

VNICAM COMPLECTITVR ELEGIAM, POTESTQVE APOLOGIA, SEV APOLOGETICVS NVNCVPARI.

ARGVMENTVM.

INGENIVM, ac poësin suam perniciem sibi creauisse, atque ideo haud repetendam videri: quod ipse nihilominus, tanquam victus semel in arena gladiator, & naufragus committat: quia fortasse saluti vicissim futura sint, quæ exitio antea fuerint. Augustum ipsum mandasse deos propitiare carminibus, ad quorum clementiam imitandam eum incitat, culpam suam confitens, & exempla misericordiæ illius in alios adducens. Se coniurationis aduersus ipsum nequaquam popularem fuisse: quem etiam sæpenumero diis precibus suis commendarit, scriptisque, metamorphosi inprimis, celebrarit: tametsi id minore facudia, & ornatu, quàm alij quidam. Maligne facere inimicos, qui Principis irritandi amatoria Ouidiana illi legant. Vulgi iudicium eius sententiam complexum. Olim mores suos eidem placuisse. Se honoribus quoque functum, extremo tempore toto velut Oceano obrutum periisse. Quod imprudens viderit, id tanquam scelus in se puniri. Familiam suam nobilitate claram, fortunis mediocrem, quam præterea ingenio suo, toti mundo cognito, decorauerit, secum collapsam. Cæsarem in sua pœna modum tenuisse, de quo semper bene speraturum, quamuis inter spem, & me-

tum sæpe fluctuet. Multis obtestationibus saltem lenioribus conditionibus exilium rogitat, quod quam asperum, & horribile patiatur, exponit. Ob duo crimina in hanc calamitatem se deuolutum, carmen, & errorem: de posteriore taciturum. Id fuisse visum aliquod obscœnum Augusti flagitium, docti omnes consentiunt. Deinde prius illud de carmine purgandum, excusandum, defendendum suscipit, & in eo neruos omnes contendit. Non castis, & nuptis, sed prostibulis scripsisse. Complura enumerat, quæ cùm per se noxia non sint, vitio vtentium nocent. Pœnitere, quod ingenium suum ad maiora non applicuerit. Verumtamen imparem sese grauioribus. Litteras nescisse optat. Iterum adulteria docuisse negat: & posse vitam agitari honestam, licet delectationis caussa huiuscemodi in rebus ludas. Quam facultatem nos Christiani nulla ratione cuiquam concedimus. Recensentur scriptores τῶν ἐρωτικῶν; ex iis omnibus præter se pœnas dedisse neminem. In ludis, & theatro turpiora committi, & auctores laudari insuper. Non offendi Augustum imaginibus, quas in regia parum pudicas habeat. Nec Maronem ab istiusmodi illecebris abstinuisse. Quod pridem scripserit, id serò luere. Multa seria quoque à se composita: & verbo violasse nullum penitus. Non paucos sua caussa dolere. Concludit librum flagitatione mitioris exilij. Insunt huic libro conquestiones, obtestationes, vota, purgationes, exempla, similia, aliaque non pauca, & varia demum ornamenta, quæ legendi fastidium possint auertere.

Quid mihi vobiscum est, infelix cura, libelli,
Ingenio perij qui miser ipse meo?
Cur modò damnatas repeto mea crimina Musas?
An semel est pœnam commeruisse parum?
Carmina fecerunt, vt me cognoscere vellent
Omine non fausto fœmina virque meo.
Carmina fecerunt, vt me, moresque notaret
Iampridem inuisa Cæsar ab arte meos.
Deme mihi studium, vita quoque crimina demes:
Acceptum refero versibus esse nocens,
Hoc precium curæ, vigilatorumque laborum
Cepimus: ingenio est pœna reperta meo.
Si saperem, doctas odissem iure sorores,
Numina cultori perniciosa suo.
At nunc (tanta meo comes est insania morbo)
Saxa meum refero rursus ad icta pedem.
Scilicet vt victus repetit gladiator arenam:
Et redit in tumidas naufraga puppis aquas.

Forsitan,

Forsitan, vt quondam Teuthrantia regna tenenti,
Sic mihi res eadem vulnus opémque feret.
Musáque quæ mouit, motam quoque leniet iram:
EXORANT MAGNOS CARMINA SAEPE DEOS.
Ipse quoque Ausonias Cæsar matrésque nurusque,
Carmina turrigeræ dicere iussit Opi.
Iusserat & Phœbo dici, quo tempore ludos
Fecit, quos ætas aspicit vna semel.
His precor exemplis tua nunc mitissime Cæsar
Fiat ab ingenio mollior ira meo.
Illa quidem iusta est: nec me meruisse negabo:
Non adeò nostro fugit ab ore pudor.
Sed, nisi peccassem, quid tu concedere posses?
Materiam veniæ sors tibi nostra dedit.
SI QVOTIES PECCANT HOMINES, SVA FVLMINA MITTAT
IVPPITER, EXIGVO TEMPORE INERMIS ERIT.
Nunc vbi detonuit, strepituque exterruit orbem:
Purum discussis aëra reddit aquis.
Iure igitur genitórque deûm rectórque vocatur:
Iure capax mundus nil Ioue maius habet.
Tu quoque cùm patriæ rector dicare, patérque,
Vtere more Dei nomen habentis idem.
Idque facis: nec te quisquam moderatius alter
Imperij potuit fræna tenere sui.
Tu veniam Partho superato sæpe dedisti,
Non concessurus quam tibi victor erat.
Diuitiis etiam multos, & honoribus auctos
Vidi, qui tulerant in caput arma tuum.
Quæque dies bellum, belli tibi sustulit iram:
Parsque simul templis vtraque dona tulit.
Vtque tuus gaudet miles, quòd vicerit hostem,
Sic, cur se victum gaudeat, hostis habet.
Causa mea est melior: qui nec contraria dicor
Arma, nec hostiles esse secutus opes.
Per mare, per terras, per tertia numina iuro:
Per te præsentem, conspicuumque Deum:
Hunc animum fauisse tibi vir maxime: meque,
Qua sola potui, mente fuisse tuum.
Optaui peteres cælestia sidera tardè:
Parsque fui turbæ parua precantis idem.

Et pia thura dedi pro te: cumquè omnibus vnus
Ipse quoque adiuui publica vota meis.
Quid referam libros illos, quos crimina dicis,
Mille locis plenos nominis esse tui?
Inspice maius opus, quod adhuc sine fine reliqui,
In non credendos corpora versa modos.
Inuenies vestri præconia nominis illic:
Inuenies animi pignora multa mei.
Non tua carminibus maior fit gloria: nec quo
Vt maior fiat, crescere possit, habet.
Fama Ioui superest: tamen hunc sua facta referri,
Et se materiam carminis esse, iuuat.
Cumquè Gigantæi memorantur prælia belli:
Credibile est lætum laudibus esse suis.
Te celebrant alij, quanto decet ore: tuásque
Ingenio laudes vberiore canunt.
Sed tamen, vt fuso taurorum sanguine centum,
Sic capitur minimo thuris honore Deus.
Ah ferus, & nobis nimium crudeliter hostis,
Delicias legit qui tibi cunque meas:
Carmina ne nostris & te venerantia libris
Iudicio possint candidiore legi.
Esse sed irato quis te mihi posset amicus?
Vix tunc ipse mihi non inimicus eram.
Cùm cœpit quassata domus subsidere, partes
In proclinatas omne recumbit onus.
Cunctaquè fortuna rimam faciente dehiscunt:
Ipsa suo quadam pondere tracta ruunt.
Ergo hominum quæsitum odium mihi carmine: quaque
Debuit, est vultus turba secuta tuos.
At (memini) vitámque meam moreśque probabas,
Illo, quem dederas, prætereuntis equo.
Quod si non prodest, & honesti gloria nulla
Redditur: at nullum crimen adeptus eram.
Nec malè commissa est nobis fortuna reorum,
Vsque decem decies inspicienda viris.
Res quoque priuatas statui sine crimine iudex:
Déque mea fassa est pars quoque victa fide.
Me miserum: potui, si non extrema nocerent,
Iudicio tutus non semel esse tuo.

Vltima me perdunt, imoq́ sub æquore mergit
Incolumem toties vna procella ratem.
Nec mihi pars nocuit de gurgite parua: sed omnes
Pressere hoc fluctus, Oceanusq́ caput.
CVR ALIQVID VIDI? CVR NOXIA LVMINA FECI?
Cur imprudenti cognita culpa mihi est?
Inscius Actæon vidit sine veste Dianam:
Præda fuit canibus non minus ille suis.
Scilicet in superis etiam fortuna luenda est:
Nec veniam, læso numine, casus habet.
Illa nostra die, qua me malus abstulit error,
Parua quidem periit, sed sine labe, domus.
Sic quoq́ parua tamen patrio dicatur vt æuo
Clara, nec vllius nobilitate minor.
Et neq́ diuitiis, nec paupertate notanda est:
Vnde sit in neutrum conspiciendus eques.
Sit quoq́ nostra domus vel censu parua, vel ortu,
Ingenio certè non latet illa meo.
Quo videar quamuis nimium iuueniliter vsus:
Grande tamen toto nomen ab orbe fero.
Turbaq́ doctorum Nasonem nouit: & audet
Non fastiditis annumerare viris.
Corruit hæc igitur Musis accepta sub vno,
Sed non exiguo crimine lapsa domus.
Atq́ ea sic lapsa est, vt surgere, si modò læsi
Ematuruerit Cæsaris ira, queat.
Cuius in euentu pœnæ clementia tanta est,
Vt fuerit nostro lenior ira metu.
Vita data est: citraq́ necem tua constitit ira:
O princeps parcè viribus vse tuis.
Insuper accedunt, te non adimente, paternæ,
Tanquam vita parum muneris esset, opes.
Nec mea decreto damnasti facta senatus,
Nec mea selecto iudice iussa fuga est.
Tristibus inuectus verbis (ita principe dignum)
Vltus es offensas, vt decet, ipse tuas.
Adde, quod edictum quamuis immite, minaxq́
Attamen in pœna nomine lene fuit.
Quippe relegatus, non exul dicor in illo,
Parcaq́ fortunæ sunt tibi verba meæ.

Nulla quidem sano grauior mentisque potenti
 Pœna est, quàm tanto displicuisse viro.
SED SOLET INTERDVM FIERI PLACABILE NVMEN:
 NVBE SOLET PVLSA CANDIDVS IRE DIES.
Vidi ego pampineis oneratam vitibus vlmum,
 Quæ fuerat sæuo fulmine tacta Iouis.
Ipse licet sperare vetes, sperabimus: atque
 Hoc vnum fieri te prohibente potest.
Spes mihi magna subit, cum te, mitissime Cæsar:
 Spes mihi, respicio cum mea facta, cadit.
Ac veluti ventis agitantibus æquora, non est
 Æqualis rabies, continuusque furor:
Sed modò subsidunt, intermissique silescunt,
 Vimque putes illos deposuisse suam:
Sic abeunt, redeuntque mei, variantque timores,
 Et spem placandi dantque, negantque tui.
Per superos igitur, qui dant tibi longa, dabuntq́;
 Tempora, Romanum si modò nomen amant:
Per patriam, quæ te tuta & secura parente est:
 Cuius & in populo pars ego nuper eram:
Sic tibi, quem semper factis, animóque mereris,
 Reddatur gratæ debitus vrbis amor:
Liuia sic tecum sociales impleat annos:
 Quæ, nisi te, nullo coniuge digna fuit:
Quæ si non esset, cælebs te vita deceret,
 Nulláque, cui posses esse maritus, erat.
Sospite sic te sit natus quoque sospes: & olim
 Imperium regat hoc cum seniore senex:
Vt faciuntque tui sidus iuuenile nepotes,
 Per tua, perque tui facta parentis eant:
Sic assueta tuis semper victoria castris,
 Nunc quoque se præstet, notaque signa petat:
Ausoniumque ducem solitis circumuolet alis,
 Ponat & in nitida laurea serta coma.
Per quem bella geris: cuius nunc corpore pugnas:
 Auspicium cui das grande, Deosque tuos:
Dimidioque tui præsens, & respicis vrbem:
 Dimidio procul es, sæuaque bella geris.
Hic tibi sic redeat superato victor ab hoste:
 Inque coronatis fulgeat altus equis,

Elegia decima.

VBI SCRIPT. HIC LIB. PETITIO VENIAE.

Argumentum.

SE hunc primum librum Tristium inter nauigandum co scripsisse, partim in mari Adriano, partim in Ægeo, vbi liam nactus est nauem, de qua elegia præcedente, inter pi cellas, & fluctus tum maris, tum animi sui. Vtrosque exa gerat. Veniam carmini, ob id fortasse rudiori, à lectore petit.

Littera quæcunque est toto tibi lecta libello,
Est mihi sollicitæ tempore facta viæ.
Aut hanc me, gelido tremerem cum mense Decembri,
Scribentem mediis Adria vidit aquis.
Aut postquam bimarem cursu superauimus Isthmon,
Alteráque est nostræ sumta carina fugæ.
Quòd facerem versus inter fera murmura Ponti,
Cycladas Ægeas obstupuisse puto.
Ipse ego nunc miror tantis animique marisque
Fluctibus ingenium non cecidisse meum.
Seu stupor huic studio, siue est insania nomen:
Omnis ab hac cura mens releuata mea est.
Sæpe ego nimbosis dubius iactabar ab Hœdis.
Sæpe minax Steropes sidere pontus erat:
Fuscabátque diem custos Erymanthidos vrsæ:
Aut Hyadas sæuis auxerat Auster aquis:
Sæpe maris pars intus erat: tamen ipse trementi
Carmina ducebam qualiacunque manu.
Nunc quoque contenti stridunt Aquilone rudentes,
Inque modum tumuli concaua surgit aqua:
Ipse gubernator tollens ad sidera palmas,
Exposcit votis, immemor artis, opem.
Quocunque aspexi, nihil est nisi mortis imago:
Quam dubia timeo mente timensque precor.

Attigero portum, portu terrebor ab ipso:
Plus habet infesta terra timoris aqua.
Nam simul insidiis hominum pelagique laboro:
Et faciunt geminos ensis, & unda metus.
Ille meo vereor ne speret sanguine prædam:
Hæc titulum nostræ mortis habere velit.
Barbara pars læua est auida summissa rapinæ,
Quam cruor, & cædes, belláque semper habent.
Cumque sit hybernis agitatum fluctibus æquor:
Pectora sunt ipso turbidiora mari.
Quò magis his debes ignoscere candide lector,
Si spe sint, vt sunt, inferiora tua.
Non hæc in nostris, vt quondam, scribimus hortis:
Nec consuete meum lectule corpus habes.
Iactor in indomito brumali luce profundo:
Ipsaque cæruleis charta feritur aquis.
Improba pugnat hyems: indignatúrque, quòd ausim
Scribere, se rigidas incutiente minas.
Vincat hyems hominem: sed eodem tempore, quæso,
Ipse modum statuam carminis, illa sui.

COMMENTARIVS.

TOTO LIBELLO] paruum librum vocauit eleg. 1. Separatim quippe singulos, non totum opus Tristium simul, quinq; libros puta, Romam misit, quod principio annotauimus.

SOLLICITÆ VIÆ] Totum enim iter curarum, sollicitudinum, ac mœrorum plenum habuit.

GELIDO TREM. C. MENSE DECEMB.] Hyberni enim menses December, Ianuarius, Februarius, & effectus frigoris tremor. Quidam apud Cic. in 2. de Orat. sapiens si algebis, tremes. Nota tempus discessus ab vrbe.

MEDIIS ADRIA VIDIT AQVIS] Mare superum Adrianum, siue Adriaticum vt vulgo: mare inferum Tyrrhenum, & in medio vtriusq; Italia, dorso adhærens Germaniæ. Illud ventis & tempestatibus est obnoxium. Quare Horat. Ode 9. lib. 3. *Tu leuior cortice, & improbo Iracundior Adria.*

BIMAREM ISTHMON] Corinthum Isthno propinquam nominat bimarem (ἀμφιθάλασσον) Horat. Ode 7. lib. 1. apud quam se nauem alte-A ram reperisse narrauit elegia antegressa. *Illa Corinthiacis primùm mihi cognita terris.* Alluitur autem Isthmus mari AEgæo, & Ionio. Audiamus Aristidem tom. 1. oratione Isthmica in Neptunum. Quamuis autẽ omnia littora portusque, & partes omnes terræ, marisque Neptuni sunt sacra, donaria, delubra, & templa, nullus tamen gratior illi locus est, aut honoratior hoc Isthmo, quem ego Neptuni palatium, regiam, & aulam, quemadmodum Homerus Iouis aula, & vestibulum dixit, vocare ausim. Coniecturam cùm aliunde, tum hinc facio, quod omne vndecunque mare huc conuertit, ostiis vtrinque oppositis, & Isthmum hunc ad ortum simul, & occasum ei expandit, terræq; non magna copia, sed quasi B canali angusto conclusit, ne commisceri posset, lege vtrique mari posita de suis cuique terminis seruandis, &c. Vide insuper prouerb. Isthmum perfodere.

INTER FERA MVRMVRA PONTI] cum versus secessum propter silentium requirat. Vndisonum mare poëtis, cum est ventis concitatum.

CYCLADAS ÆGÆAS] Insulæ sunt L. numero, in orbem sitæ, maris AEgæi, vt scribit Isidorus.

ANIMIQVE FLVCTIBVS] Virgil. 12.

Heu quid agat? vario nequidquam fluctuat æstu,
Diuersaq; vocant animum in contraria curæ.

Et lib. 8.

Cuncta videns, magno curarum fluctuat æstu
Atq; animum nunc huc celerem, nunc diuidit illuc.

Catull. de nupt. *& magnis curarum fluctuat vndis.*

INGEN. NON CECIDISSE MEVM] Ingenio nihil perniciosius mœroribus, & angoribus, quibus illius vis omnis exeditur.

SIVE EST INSANIA NOMEN] lib. 2. *At nunc tanta meo comes est insania morbo.* lib. 4. eleg. 1.

Forsitan hoc studium possit furor esse videri.
Sed quiddam furor hic vtilitatis habet, &c.

Dicuntur enim insanire poëtæ, & eorum furor est omnium scriptis decantatus. Horat. ad Pisones.

Ingenium misera quia fortunatius arte
Credit, & excludit sanos Helicone poëtas
Democritus, &c.

Amabilem insaniam nominat Ode 4. lib. 3. Cic. lib. 2. de Orat. sæpe audiui bonum poëtam neminem (id quod à Democrito, & Platone in scriptis relictum esse dicunt) sine inflammatione animorum existere posse, & sine afflatu quasi furoris. Platonis locus vnus est in Ione, alter in Phædro.

AB HAC CVRA MENS RELEVATA MEA EST] Litteræ solatio sunt, & leuamento in aduersis, quod sæpe testatur M. Tullius. Pro Archia. Secundas res ornant, aduersis solatium præbent.

NIMBOSIS AB HOEDIS] Inducit nimbos ortu suo hoc astrum. Virgil. 9. *Quantus ab occasu veniens pluuialibus hœdis Verberat imber humum.*

STEROPIS SIDERE] Pleiadum, quarum mater Sterope.

CVSTOS ERYMANTHID. VRSÆ] Arcturus, seu Bootes.

AVT HYAD. SÆVIS HAVS. AVST. AQVIS] Auster plerumq; pluuias adducit, quem ab hauriendo quasi haustrum, quod ob maximam imbrium effusioné aquas è mari haurire videatur, multi appellatum putant. Ennio est imbricitor, Ouidio imbrifer, Horat. & Statio vdus, Virgilio humidus, vnde etiam græcè Notus: humor siquidem græcè νοτὶς, Plauto imbricus. Ab eodem dicti austrati Austro pluuio madefacti. Austrati ad ignem sedent. Hyadas vocat pluuias Virgil. 1. AEneid. quod ortu suo pluuias denuntiant. & important: ostédens; tacitè, eas ἀπὸ τοῦ ὕειν à pluere nomé trahere, quod hoc versiculo confirmat Ouid. *Nauita quas hyadas Graius ab imbre vocat.* Non autem ab ὗς à sue, in cuius speciem figurentur. Nec à fratre Hyante, quem in venatu à leone occisum luxerint. Testis Cic. 2. de nat. deor. Tauri caput stellis consperfum est frequentibus. Has Græci stellas hyadas vocitare suerunt à plu-

A endo, ὕειν enim est pluere: nostri imperiti suculas, quasi à suibus essent, non ab imbribus nominatæ. Rectè igitur Horatio tristes dicuntur. Ode 3. lib. 1.

MARIS PARS INTVS ERAT] ex aspergi-nibus. Et est auxesis.

DVCEBAM MANV] vnde ducere, & deducere versus, & ducere litteras, quod barbare, pingere litteras.

STRIDENT AQVILONE RVDENTES] Virgil. 1. AEneid. *Insequitur clamorq; virûm, stridorq; rudentum.* Nec adeo dissimile est, quod ibidem subiicitur. *Talia iactanti stridens Aquilone procella Velum aduersa ferit.*

CONCAVA SVRGIT AQVA] Eleg. 2. *quanti*
B *montes voluuntur aquarum?* de Aristæo, per Peneum fluuium matrem Cyrenen adeunte Virgil. *at illum*

Curuata in montis faciem circumstetit vnda,
Accepitq; sinu vasto, misitq; sub amnem.

TOLLENS AD SIDERA PALMAS] Virgil. 1. AEneid. *Ingemit, & duplices tendens ad sidera palmas.* Gestus deos inuocantium. Et lib. 10. *& ambas Ad cælum tendit palmas.*

IMMEMOR ARTIS] Eleg. 2. *Rector in incerto est, &c.* & rursum eleg. 3.

Nauita confessus gelidum pallore timorem
Iam sequitur victus, non regit arte ratem.

NIHIL EST NISI MORTIS IMAGO] Ex omni parte video instare mortem. De multi-
C tudine cadauerum, passim per vrbem Troianam illa vltima nocte iacentium Virgil. 2. AEneid. *& plurima mortis imago.* Quo sensu dixerit noster eleg. 8. lib. 5. de Scythis, inter quos exulabat, *Vox fera, trux vultus, verissima mortis imago,* vide ibi Comment.

PORTV TERREBOR AB IPSO] Caussa subnectitur, latrones scilicet, quorum magna vis in Thracia. Quæ sequuntur, perspicua sunt vel puero.

BARBARA PARS LÆVA EST, &c.] A læua est barbara tellus, rapinis, latrociniis, cædibus dedita.

PECTORA SVNT IPSO TVRBID. MARI] Timor geminus, de quo paulo antè, turbat ani-
D mum vehementissimè.

SI SPE SINT INFERIORA TVA] si non implent exspectationem tuam. Quomodo enim possent tali statu meo?

NON HÆC IN NOSTRIS SCRIB. HORTIS] Quos habebat Romæ inter viã Claudiam, & Flaminiam. lib. 2. de Ponto eleg. 9.

Nec quos pomiferis positos in collibus hortos
Spectat Flaminia Claudia iuncta via.

Amœnos secessus hortorum, ac nemorum quærunt poëtæ.

NEC CONSVET. MEVM LECT. CORP. HABES] ἀπουσιφὴ κατὰ περιουσιοποιΐαν. Antiqui meditationi, aut scriptioni operam daturi, in lectulis suis lucubratoriis se componebant Cic. 3. de

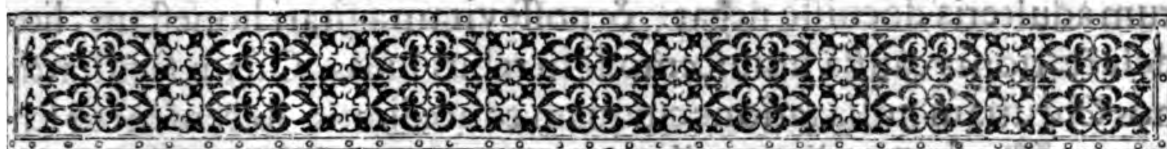
rat. Cum dedita opera quiescentibus aliis in A
m exedrā venisset, in qua Crassus lectulo posi-
recubuisset: cumque eum in cogitatione defi-
um esse sensisset, statim recessisse. Seneca ep.72.
Quædā sunt quæ possis & in cisio scribere: quæ-
am lectum, & otium, & secretum desiderant.
ersius Sat.6. *non quidquid deniq, lectu Scribitur in ci-
sio.* Sed hi opulentiorum erant, qui inde vsque
Libya materiam lignorum petebant. Idem vo-
uit Sueton. cum de Augusto scripsit cap. 78. à
cœna se in lectulum lucubratorium recipiebat.
Vbi plura in Causabon. Animaduers.

IN INDOMITO PROFVNDO] Altum appellat Virg. 1. AEneid. *Vix è conspectu Sicula tellu-ris in altum Vela dabant.* Contrà, cælum profundum ibid. Indomitum, propter nimiam concitationem, qua velut animal indomitum, & frænis repugnans liberè fertur, ac ruit.

IMPROBA PVGNAT HYEMS] Tempestas. Virgil, 3. AEneid. *Noctem, hyememque ferens, & inhorruit vnda tenebris.* 1. AEneid. *Iam validam Ilionei nauem, &c. Vicit hyems.* Et 3. Claudian. *cui fundit ab antris Æolus armatas hyemes.* Pulchra prosopopœia.

IPSE MOD. STATVAM CARM. &c.] ὑποθετικῶς. Ego cessabo à scribendo.

FINIS LIBRI PRIMI.

IN TRISTIVM LIBRVM II.
AD AVGVSTVM.

VNICAM COMPLECTITVR ELEGIAM, POTESTQVE APOLOGIA, SEV APOLOGETICVS NVNCVPARI.

ARGVMENTVM.

INGENIVM, ac poësin suam perniciem sibi creauisse, atque ideo haud repetendam videri: quod ipse nihilominus, tanquam victus semel in arena gladiator, & naufragus committat: quia fortasse saluti vicissim futura sint, quæ exitio antea fuerint. Augustum ipsum mandasse deos propitiare carminibus, ad quorum clementiam imitandam eum incitat, culpam suam confitens, & exempla misericordiæ illius in alios adducens. Se coniurationis aduersus ipsum nequaquam popularem fuisse: quem etiam sæpenumero diis precibus suis commendarit, scripsisque, metamorphosi inprimis, celebrarit: tametsi id minore facūdia, & ornatu, quàm alij quidam. Maligne facere inimicos, qui Principis irritandi amatoria Ouidiana illi legant. Vulgi iudicium eius sententiam complexum. Olim mores suos eidem placuisse. Se honoribus quoque functum, extremo tempore toto velut Oceano obrutum periisse. Quod imprudens viderit, id tanquam scelus in se puniri. Familiam suam nobilitate claram, fortunis mediocrem, quam præterea ingenio suo, toti mundo cognito, decorauerit, secum collapsam. Cæsarem in sua pœna modum tenuisse, de quo semper bene speraturum, quamuis inter spem, & me-

tum sæpe fluctuet. Multis obtestationibus saltem lenioribus conditionibus exilium rogitat, quod quam asperum, & horribile patiatur, exponit. Ob duo crimina in hanc calamitatem se deuolutum, carmen, & errorem: de posteriore taciturum. Id fuisse visum aliquod obscœnum Augusti flagitium, docti omnes consentiunt. Deinde prius illud de carmine purgandum, excusandum, defendendum suscipit, & in eo neruos omnes contendit. Non castis, & nuptis, sed prostibulis scripsisse. Complura enumerat, quæ cùm per se noxia non sint, vitio vtentium nocent. Pœnitere, quod ingenium suum ad maiora non applicuerit. Verumtamen imparem sese grauioribus. Litteras nesciisse optat. Iterum adulteria docuisse negat: & posse vitam agitari honestam, licet delectationis caussa huiuscemodi in rebus ludas. Quam facultatem nos Christiani nulla ratione cuiquam concedimus. Recensentur scriptores τῶν ἐρωτικῶν; ex iis omnibus præter se pœnas dedisse neminem. In ludis, & theatro turpiora committi, & auctores laudari insuper. Non offendi Augustum imaginibus, quas in regia parum pudicas habeat. Nec Maronem ab istiusmodi illecebris abstinuisse. Quod pridem scripserit, id serò luere. Multa seria quoque à se composita: & verbo violasse nullum penitus. Non paucos sua caussa dolere. Concludit librum flagitatione mitioris exilij. Insunt huic libro conquestiones, obtestationes, vota, purgationes, exempla, similia, aliaque non pauca, & varia demum ornamenta, quæ legendi fastidium possint auertere.

Quid mihi vobiscum est, infelix cura, libelli,
Ingenio perij qui miser ipse meo?
Cur modò damnatas repeto mea crimina Musas?
An semel est pœnam commeruisse parum?
Carmina fecerunt, vt me cognoscere vellent
Omine non fausto fœmina virque meo.
Carmina fecerunt, vt me, moresque notaret
Iampridem inuisa Cæsar ab arte meos.
Deme mihi studium, vita quoque crimina demes:
Acceptum refero versibus esse nocens,
Hoc precium curæ, vigilatorumque laborum
Cepimus: ingenio est pœna reperta meo.
Si saperem, doctas odissem iure sorores,
Numina cultori perniciosa suo.
At nunc (tanta meo comes est insania morbo)
Saxa meum refero rursus ad icta pedem.
Scilicet vt victus repetit gladiator arenam:
Et redit in tumidas naufraga puppis aquas.

Et pia thura dedi pro te: cumqúe omnibus vnus
  Ipse quoque adiuui publica vota meis.
Quid referam libros illos, quos crimina dicis,
  Mille locis plenos nominis esse tui?
Inspice maius opus, quod adhuc sine fine reliqui,
  In non credendos corpora versa modos.
Inuenies vestri præconia nominis illic:
  Inuenies animi pignora multa mei.
Non tua carminibus maior sit gloria: nec quo
  Vt maior fiat, crescere possit, habet.
Fama Ioui superest: tamen hunc sua facta referri,
  Et se materiam carminis esse, iuuat.
Cumqúe Gigantæi memorantur prælia belli:
  Credibile est lætum laudibus esse suis.
Te celebrant alij, quanto decet ore: tuásque
  Ingenio laudes vberiore canunt,
Sed tamen, vt fuso taurorum sanguine centum,
  Sic capitur minimo thuris honore Deus.
Ah ferus, & nobis nimium crudeliter hostis,
  Delicias legit qui tibi cunque meas:
Carmina ne nostris & te venerantia libris
  Iudicio possint candidiore legi.
Esse sed irato quis te mihi posset amicus?
  Vix tunc ipse mihi non inimicus eram.
Cùm cœpit quassata domus subsidere, partes
  In proclinatas omne recumbit onus.
Cunctaqúe fortuna rimam faciente dehiscunt:
  Ipsa suo quadam pondere tracta ruunt.
Ergo hominum quæsitum odium mihi carmine: quaque
  Debuit, est vultus turba secuta tuos.
At (memini) vitámque meam morésque probabas,
  Illo, quem dederas, prætereuntis equo.
Quod si non prodest, & honesti gloria nulla
  Redditur: at nullum crimen adeptus eram.
Nec malè commissa est nobis fortuna reorum,
  Vsque decem decies inspicienda viris.
Res quoque priuatas statui sine crimine iudex:
  Déque mea fassa est pars quoque victa fide.
Me miserum: potui, si non extrema nocerent,
  Iudicio tutus non semel esse tuo.

Vltima me perdunt, imoq; sub æquore mergit
Incolumem toties vna procella ratem.
Nec mihi pars nocuit de gurgite parua: sed omnes
Pressere hoc fluctus, Oceanusq; caput.
CVR ALIQVID VIDI? CVR NOXIA LVMINA FECI?
Cur imprudenti cognita culpa mihi est?
Inscius Actæon vidit sine veste Dianam:
Præda fuit canibus non minus ille suis.
Scilicet in superis etiam fortuna luenda est:
Nec veniam, læso numine, casus habet.
Illa nostra die, qua me malus abstulit error,
Parua quidem periit, sed sine labe, domus.
Sic quoq; parua tamen patrio dicatur vt æuo
Clara, nec vllius nobilitate minor.
Et neq; diuitiis, nec paupertate notanda est:
Vnde sit in neutrum conspiciendus eques.
Sit quoq; nostra domus vel censu parua, vel ortu,
Ingenio certè non latet illa meo.
Quo videar quamuis nimium iuueniliter vsus:
Grande tamen toto nomen ab orbe fero.
Turbaq; doctorum Nasonem nouit: & audet
Non fastiditis annumerare viris.
Corruit hæc igitur Musis accepta sub vno,
Sed non exiguo crimine lapsa domus.
Atq; ea sic lapsa est, vt surgere, si modò læsi
Ematuruerit Cæsaris ira, queat.
Cuius in euentu pœnæ clementia tanta est,
Vt fuerit nostro lenior ira metu.
Vita data est: citraq; necem tua constitit ira:
O princeps parcè viribus vse tuis.
Insuper accedunt, te non adimente, paternæ,
Tanquam vita parum muneris esset, opes.
Nec mea decreto damnasti facta senatus,
Nec mea selecto iudice iussa fuga est.
Tristibus inuectus verbis (ita principe dignum)
Vltus es offensas, vt decet, ipse tuas.
Adde, quod edictum quamuis immite, minaxq;
Attamen in pœnæ nomine lene fuit.
Quippe relegatus, non exul dicor in illo,
Parcaq; fortunæ sunt tibi verba meæ.

Nulla quidem sano grauior mentísque potenti
Pœna est, quàm tanto displicuisse viro.
SED SOLET INTERDVM FIERI PLACABILE NVMEN:
NVBE SOLET PVLSA CANDIDVS IRE DIES.
Vidi ego pampineis oneratam vitibus vlmum,
Quæ fuerat sæuo fulmine tacta Iouis.
Ipse licet sperare vetes, sperabimus: atque
Hoc vnum fieri te prohibente potest.
Spes mihi magna subit, cum te, mitissime Cæsar:
Spes mihi, respicio cum mea facta, cadit.
Ac veluti ventis agitantibus æquora, non est
Æqualis rabies, continuusque furor:
Sed modò subsidunt, intermissique silescunt,
Vimque putes illos deposuisse suam:
Sic abeunt, redeuntque mei, variantque timores,
Et spem placandi dantque, negantque tui.
Per superos igitur, qui dant tibi longa, dabuntq;
Tempora, Romanum si modò nomen amant:
Per patriam, quæ te tuta & secura parente est:
Cuius & in populo pars ego nuper eram:
Sic tibi, quem semper factis, animóque mereris,
Reddatur grata debitus vrbis amor:
Liuia sic tecum sociales impleat annos:
Quæ, nisi te, nullo coniuge digna fuit:
Quæ si non esset, cælebs te vita deceret,
Nulláque, cui posses esse maritus, erat.
Sospite sic te sit natus quoque sospes: & olim
Imperium regat hoc cum seniore senex:
Vt faciuntque tui sidus iuuenile nepotes,
Per tua, perque tui facta parentis eant:
Sic assueta tuis semper victoria castris,
Nunc quoque se præstet, notaque signa petat:
Ausoniumque ducem solitis circumuolet alis,
Ponat & in nitida laurea serta coma.
Per quem bella geris: cuius nunc corpore pugnas:
Auspicium cui das grande, Deosque tuos:
Dimidioque tui præsens, & respicis vrbem:
Dimidio procul es, sæuaque bella geris.
Hic tibi sic redeat superato victor ab hoste:
Inque coronatis fulgeat altus equis,

Parce precor: fulmenq́ tuum fera tela reconde:
Heu nimium miſero cognita tela mihi!
Parce pater patriæ: nec nominis immemor huius,
Olim placandi ſpem mihi tolle tui:
Non precor vt redeam, quamuis maiora petitis
Credibile eſt magnos ſæpe dediſſe deos.
Mitius exilium ſi das, propiusq́ roganti:
Pars erit è pœna magna leuata mea.
Vltima perpetior, medios proiectus in hoſtes:
Nec quiſquam patria longius exul abeſt.
Solus ad egreſſus miſſus ſeptemplicis Iſtri,
Parrhaſiæ gelido virginis axe premor.
Iazyges, & Colchi, Metereaq́ turba, Getaq́ue,
Danubij mediis vix prohibentur aquis.
Cumq́ alij cauſa tibi ſint grauiore fugati:
Vlterior nulli, quàm mihi, terra data eſt.
Longius hac nihil eſt, niſi tantum frigus & hoſtis,
Et maris aſtricto quæ coit vnda gelu.
Hactenus Euxini pars eſt Romana ſiniſtri:
Proxima Baſternæ, Sauromatæque tenent.
Hæc eſt Auſonio ſub iure nouiſſima: vixq́ue
Hæſit in imperij margine terra tui.
Vnde precor ſupplex, vt nos in tuta releges:
Ne ſit cum patria pax quoque ademta mihi.
Ne timeam gentes, quas non bene ſummouet Iſter:
Néue tuus poſſim ciuis ab hoſte capi.
Fas prohibet Latio quenquam de ſanguine natum,
Cæſaribus ſaluis barbara vincla pati.
Perdiderint cum me duo crimina, carmen, & error:
Alterius facti culpa ſilenda mihi eſt.
Nam tanti non ſum, renouem vt tua vulnera, Cæſar,
Quem nimio plus eſt indoluiſſe ſemel.
Altera pars ſupereſt: qua turpi crimine lectus,
Arguor obſcœni doctor adulterij.
Fas ergo eſt aliquà cœleſtia pectora falli:
Et ſunt notitia multa minora tua.
Vtq́ue deos cœlumq́ue ſimul ſublime tuenti,
Non vacat exiguis rebus adeſſe Ioui:
Ex te pendentem ſic dum circumſpicis orbem:
Effugiunt curas inferiora tuas.

Scilicet imperij princeps statione relicta,
Imparibus legeres carmina facta modis.
Non ea te moles Romani nominis vrget:
Inq; tuis humeris tam leue fertur onus:
Lusibus vt possis aduertere numen ineptis:
Excutiasq́ue oculis otia nostra tuis.
Nunc tibi Pannonia est, nunc Illyris ora domanda:
Rhætica nunc præbent, Thraciaq; arma metum.
Nunc petit Armenius pacem: nunc porrigit arcus
Parthus eques, timida captáque signa manu.
Nunc te prole tua iuuenem Germania sentit:
Belláque pro magno Cæsare Cæsar agit.
Deniq; vt in tanto, quantum non extitit vnquam,
Corpore pars nulla est, quæ labet imperij:
Vrbs quoque te, & legum lassat tutela tuarum,
Et morum, similes quos cupis esse tuis.
Nec tibi contingunt, quæ gentibus otia præstas,
Belláque cum multis irrequieta geris.
Miror in hoc igitur tantarum pondere rerum,
Vnquam te nostros euoluisse iocos.
At si (quod mallem) vacuus fortasse fuisses,
Nullum legisses crimen in arte mea.
Illa quidem fateor frontis non esse seueræ
Scripta, nec à tanto principe digna legi:
Non tamen iccircò legum contraria iussis
Sunt ea, Romanas erudiuntq; nurus.
Néue quibus scribam possis dubitare: libellus
Quattuor hos versus è tribus vnus habet.
Este procul vittæ tenues, insigne pudoris,
Quæq; tegis medios instita longa pedes.
Nil, nisi legitimum, concessáque furta, canemus:
Inqúe meo nullum carmine crimen erit.
Ecquid ab hac omnes rigidas summouimus arte,
Quas stola contingi, vittáque sumpta vetat?
At matrona potest alienis artibus vti:
Quodqúe trahat, quamuis non doceatur, habet.
Nil igitur matrona legat, quia carmine ab omni
Ad delinquendum doctior esse potest.
Quodcunque attigerit (si qua est studiosa sinistri)
Ad vitium mores instruet inde suos.

Sumpserit annales (nihil est hirsutius illis)
Facta sit vnde parens Ilia, nempe leget.
Sumpserit; Æneadum genitrix vbi prima, requiret,
Æneadûm genitrix vnde sit alma Venus.
Persequar inferius (modò silicet ordine ferri)
Posse nocere animis carminis omne genus.
Non tamen iccircò crimen liber omnis habebit:
NIL PRODEST, QVOD NON LAEDERE POSSIT IDEM.
Igne quid vtilius? si quis tamen vrere tecta
Cœperit: audaces instruit igne manus.
ERIPIT INTERDVM, MODO DAT MEDICINA SALVTEM.
Quæq; iuuet, monstrat, quæq; sit herba nocens.
Et latro, & cautus præcingitur ense viator,
Ille sed insidias, hic sibi portat opem.
Discitur, innocuas vt agat facundia caussas:
Protegit hæc sontes, immeritosq; premit.
Sic igitur carmen, recta si mente legatur,
Constabit nulli posse nocere meum.
Et, quoddam vitij quicunque hinc concipit, errat,
Et nimium scriptis abrogat ille meis.
Vt tamen hoc fatear, ludi quoque semina præbent
Nequitiæ: tolli tota theatra iube.
Peccandi caussam quàm multi sæpe dederunt,
Martia cùm durum sternit arena solum?
Tollatur Circus: non tuta licentia Circi est:
Hîc sedet ignoto iuncta puella viro.
Cùm quædam spatientur in hac, vt amator eòdem
Conueniat, quare porticus vlla patet?
Quis locus est templis augustior? hæc quoque vitet,
In culpam si qua est ingeniosa suam.
Cùm steterit Iouis æde: Iouis succurret in æde,
Quàm multas matres fecerit ille Deus.
Proxima adoranti Iunonis templa subibit
Pellicibus multis indoluisse Deam.
Pallade conspecta, natum de crimine virgo
Sustulerit quare quærit Erichthonium.
Venerit in magni templum tua numina Martis:
Stat Venus vltori iuncta viro ante fores.
Isidis æde sedens, cur hanc Saturnia, quæret,
Egerit Ionio, Bosporióque mari.

In Venerem Anchises, in Lunam Latmius heros,
 In Cererem Iasius, qui referatur, erit.
Omnia peruersas possunt corrumpere mentes:
 Stant tamen illa suis omnia tuta locis.
Et procul à scripta solis meretricibus arte,
 Summouet ingenuas pagina prima manus.
Quæcunque erumpit, quà non sinit ire sacerdos,
 Protinus hæc vetiti criminis acta rea est.
Non tamen est facinus versus euoluere molles:
 Multa licet castæ non facienda legant.
Sæpe supercilij nudas matrona seueri,
 Et Veneris stantes ad genus omne, videt.
Corpora Vestales oculi meretricia cernunt.
 Nec domino pœna res ea caussa fuit.
At quare in nostra nimia est lasciuia Musa?
 Curúe meus cuiquam suadet amare liber?
Nil nisi peccatum, manifestáque culpa fatenda est:
 Pœnitet ingenij, iudiciique mei.
Cur non Argolicis potius quæ concidit armis,
 Vexata est iterum carmine Troia meo?
Cur tacui Thebas? & mutua vulnera fratrum?
 Et septem portas sub duce quamque suo?
Non mihi materiam bellatrix Roma negabat:
 ET PIVS EST PATRIAE FACTA REFERRE LABOR.
Denique, cum meritis impleueris omnia Cæsar,
 Pars mihi de multis vna canenda fuit.
Vtq; trahunt oculos radiantia lumina solis:
 Traxissent animum sic tua facta meum.
Arguor immeritò: tenuis mihi campus aratur:
 Illud erat magnæ fertilitatis opus.
NON IDEO DEBET PELAGO SE CREDERE: SI QVA
 AVDEAT EXIGVO LVDERE CYMBA LACV.
Forsan & hoc dubitem, numeris leuioribus aptus
 Sim satis, in paruos sufficiamque modos.
At si me iubeas domitos Iouis igne gigantes
 Dicere, conantem debilitabit opus.
Diuitis ingenij est immania Cæsaris acta
 Condere, materia ne superetur opus.
Et tamen ausus eram: sed detrectare videbar:
 Quodq; nefas, damno viribus esse tuis.

Ad leue rursus opus, iuuenilia carmina, veni:
Et falso moui pectus amore meum.
Non equidem vellem: sed me mea fata trahebant:
Inq́ meas pœnas ingeniosus eram.
Hei mihi cur didici? cur me docuere parentes?
Litteráque est oculos vlla morata meos?
Hæc tibi me inuisum lasciuia fecit, ob artes,
Quas ratus es vetitos sollicitare toros.
Sed neque me nuptæ didicerunt furta magistro,
QVODQVE PARVM NOVIT, NEMO DOCERE POTEST.
Sic ego delicias, & mollia carmina feci:
Strinxerit vt nomen fabula nulla meum.
Nec quisquam est adeò media de plebe maritus,
Vt dubius vitio sit pater ille meo.
Crede mihi, distant mores à carmine nostro:
Vita verecunda est, Musa iocosa mea.
Magnáque pars mendax operum est & ficta meorum,
Plus sibi permisit compositore suo.
NEC LIBER INDICIVM EST ANIMI: SED HONESTA VOLVNTAS
PLVRIMA MVLCENDIS AVRIBVS APTA REFERT.
Accius esset atrox, conuiua Terentius esset,
Essent pugnaces, qui fera bella canunt.
Denique composui teneros non solus amores:
Composito pœnas solus amore dedi.
Quid nisi cùm multo Venerem confundere vino
Præcepit Lyrici Teia Musa senis?
Lesbia quid docuit Sappho, nisi amare puellas?
Tuta tamen Sappho, tutus & ille fuit.
Nec tibi, Battiade, nocuit, quòd sæpe legenti
Delicias versu fassus es ipse tuas.
Fabula iucundi nulla est sine amore Menandri:
Et solet hic pueris, virginibusq́ legi.
Ilias ipsa quid est aliud, nisi adultera, de qua
Inter amatorem pugna virumq́ fuit?
Quid prius est illic flamma Chryseidos? aut quæ
Fecerit iratos rapta puella duces?
Aut quid Odyssea est, nisi fœmina propter amorem,
Dum vir abest, multis vna petita viris?
Quis nisi Mæonides Venerem, Martemque ligatos
Narrat in obscœno corpora prensa toro?

Vnde, nisi indicio magni sciremus Homeri,
Hospitis igne duas incaluisse Deas?
Omne genvs scripti gravitate Tragoedia vincit:
Hæc quoque materiam semper amoris habet.
Nam quid in Hippolyto est, nisi cæca flamma nouercæ?
Nobilis est Canace fratris amore sui.
Quid? non Tantalides agitante Cupidine currus,
Pisæam Phrygiis vexit eburnus equis?
Tingeret vt ferrum natorum sanguine mater,
Concitus à læso fecit amore dolor:
Fecit amor subitas volucres cum pellice regem:
Quæq; suum luget nunc quoque mater Itym.
Si non Æropen frater sceleratus amasset,
Auersos Solis non legeremus equos.
Impia nec tragicos tetigisset Scylla cothurnos,
Ni patrium crinem desecuisset amor.
Qui legis Electran, & egentem mentis Orestem,
Ægisthi crimen Tyndaridosq; legis.
Nam quid de tetrico referam domitore Chimæræ?
Quem letho fallax hospita pœnè dedit?
Quid loquar Hermionen? quid te Caneia virgo?
Téque Mycenæo Phœbas amata duci?
Quid Danaën? Danaíque nurus, matremque Lyæi?
Alcmenam, & noctes, quæ coière duas?
Quid generum Peliæ? quid Thesea? quídue Pelasgum,
Iliacam tetigit qui rate primus humum?
Huc Iole, Pyrrhíque parens, huc Herculis vxor,
Huc accedat Hylas, Iliadesq; puer.
Tempore deficiar, tragicos si persequar ignes:
Vixq; meus capiet nomina nuda liber.
Est & in obscœnos deflexa Tragœdia risus:
Multáque præteriti verba pudoris habet.
Nec nocet auctori, mollem qui fecit Achillem,
Infregiße suis fortia facta modis.
Iunxit Aristides Milesia crimina secum,
Pulsus Aristides nec tamen vrbe sua est.
Nec, qui descripsit corrumpi semina matrum,
Eubius impuræ conditor historiæ.
Nec, qui composuit nuper Sybaritida, fugit;
Nec, qui concubitus non tacuère suos.

Suntq́ ea doctorum monumentis mista virorum,
Muneribusq́ ducum publica facta patent.
Neue peregrinis tantum defendar ab armis:
Et Romanus habet multa iocosa liber.
Utq́ suo Martem cecinit grauis Ennius ore,
ENNIVS INGENIO MAXIMVS, ARTE RVDIS:
Explicat vt caussas rapidi Lucretius ignis,
Casurumque triplex vaticinatur opus:
Sic sua lasciuo cantata est sæpe Catullo
Fœmina, cui falsum Lesbia nomen erat:
Nec contentus ea, multos vulgauit amores.
In quibus ipse suum fassus adulterium est.
Par fuit exigui similisq́ licentia Calui,
Detexit variis qui sua facta modis.
Quid referam Ticidæ? quid Memmi carmen? apud quos
Rebus abest nomen, nominibusq́ pudor.
Cinna quoque his comes est: Cinnáque procacior Anser:
Et leue Cornifici, parque Catonis opus.
Et quorum libris modò dissimulata Perilla,
Nomine nunc legitur dicta Metelle tuo.
Is quoque Phasiacas Argo qui duxit in vndas,
Non potuit Veneris furta tacere sua.
Nec minus Hortensi, nec sunt minus improba Serui
Carmina: quis dubitet nomina tanta sequi?
Vertit Aristiden Sisenna: nec obfuit illi
Historiæ turpes inseruisse iocos.
Nec fuit opprobrio celebrasse Lycorida Gallo:
Sed linguam nimio non tenuisse mero.
Credere iuranti durum putat esse Tibullus,
Hoc etiam de se quod neget illa viro.
Fallere custodem demum docuisse fatetur:
Séque sua miserum nunc ait arte premi.
Sæpe velut gemmam dominæ signumq́ probaret,
Per caussam meminit se tetigisse manum.
Utq́ refert, digitis sæpe est nutúque locutus:
Et tacitam mensa duxit in orbe notam.
Et quibus è succis abeat de corpore liuor,
Impresso fieri qui solet ore, docet.
Denique ab incauto nimium petit ille marito,
Se quoque vti seruet, peccet vt illa minus.

Scit cui latretur, cùm solus obambulet ipse,
Cui toties clausas excreet ante fores.
Multáque dat furti talis præcepta, docetque,
Qua nuptæ possint fallere ab arte viros.
Nec fuit hoc illi fraudi: legiturque Tibullus,
Et placet: & iam te principe notus erat.
Inuenies eadem blandi præcepta Properti:
Districtus minima nec tamen ille nota est.
His ego successi: quoniam præstantia candor
Nomina viuorum dissimulare iubet.
Non timui, (fateor) ne, quà tot iere carinæ,
Naufraga seruatis omnibus vna foret.
Sunt aliis scriptæ, quibus alea luditur, artes:
Hæc est ad nostros non leue crimen auos.
Quid valeant tali, quo possis plurima iactu
Fingere, damnosos effugiasq; canes.
Tessera quos habeat numeros: distante vocato,
Mittere quo deceat, quo dare missa modo.
Discolor vt recto grassetur limite miles,
Cum medius gemino calculus hoste perit.
Vt mage velle sequi sciat, & reuocare priorem:
Nec tutò fugiens incomitatus eat.
Parua sedet ternis instructa tabella lapillis:
In qua vicisse est continuisse suos.
QVIQVE ALII LVSVS (NEQVE ENIM NVNC PERSEQVAR OMNES)
PERDERE REM CARAM TEMPORA NOSTRA SOLENT.
Ecce canit formas alius, iactusq; pilarum:
Hic artem nandi præcipit, ille trochi.
Composita est aliis fuscandi cura coloris:
Hic epulis leges, hospitióque dedit.
Alter humum, de qua fingantur pocula, monstrat,
Quæq; docet liquido testa sit apta mero.
Talia luduntur fumoso mense Decembri,
Quæ damno nulli composuisse fuit.
His ego deceptus, non tristia carmina feci:
Sed tristis nostros pœna secuta iocos.
Denique non video de tot scribentibus vnum,
Quem sua perdiderit Musa, repertus ego.
Quid si scripsissem mimos obscœna iocantes,
Qui semper vetiti crimen amoris habent?

In quibus aßiduè cultus procedit adulter,
Verbáque dat stulto callida nupta viro.
Nubilis hac virgo, matronáque, vírque, puérque
Spectat: & ex magna parte senatus adest.
Nec satis incestis temerari vocibus aures:
Assuescunt oculi multa pudenda pati.
Cumq́; fefellit amans aliqua nouitate maritum:
Plauditur, & magno palma fauore datur.
Quoque minus prodest, pœna est lucrosa poëtæ:
Tantáque non paruo crimina prætor emit.
Inspice ludorum sumptus Auguste tuorum,
Empta tibi magno talia multa leges.
Hæc tu spectasti, spectandáque sæpe dedisti:
Maiestas adeò comis vbique tua est.
Luminibusq́; tuis, totus quibus vtitur orbis,
Scenica vidisti lætus adulteria.
Scribere si fas est imitantes turpia mimos:
Materiæ minor est debita pœna meæ.
An genus hoc scripti faciunt sua pulpita tutum?
Quodq́; libet mimis, scena licere dedit?
Et mea sunt populo saltata poëmata sæpe:
Sæpe oculos etiam detinuêre tuos.
Scilicet in domibus vestris vt prisca virorum
Artifici fulgent corpora picta manu:
Sic, quæ concubitus varios, Venerisq́; figuras
Exprimat, est aliquo parua tabella loco.
Vtque sedet vultu fassus Telamonius iram:
Inque oculis facinus barbara mater habet:
Sic madidos digitis siccat Venus vda capillos:
Et modò maternis tecta videtur aquis.
Bella sonant alij telis instructa cruentis:
Parsque tui generis, pars tua facta canit.
Inuida me spacio natura coërcuit arcto:
Ingenio vires exiguásque dedit.
Et tamen ille tuæ fælix Æneidos auctor
Contulit in Tyrios arma virumque toros.
Nec legitur pars vlla magis de corpore toto,
Quam non legitimo fœdere iunctus amor.
Phyllidis hic idem, tenerosque Amaryllidis ignes
Bucolicis iuuenis luserat antè modis.

Nos quoque iampridem scripto peccauimus isto:
Supplicium patitur non noua culpa nouum.
Carminaque edideram: cum te delicta notantem
Praterij toties irrequietus eques.
Ergo quæ iuueni mihi non nocitura putaui
Scripta parum prudens: nunc nocuêre seni.
Sera redundauit veteris vindicta libelli,
Distat & à meriti tempore pœna sui.
Ne tamen omne meum credas onus esse remissum,
Sæpe dedi nostræ grandia vela rati.
Sex ego Fastorum scripsi totidemq; libellos,
Cumq; suo finem mense volumen habet.
Idq; tuo nuper scriptum sub nomine Cæsar,
Et tibi sacratum sors mea rupit opus.
Et dedimus Tragicis scriptum regale cothurnis:
Quæq; grauis debet verba cothurnus habet.
Dictaque sunt nobis, quamuis manus vltima cœpto
Defuit, in facies corpora versa nouas.
Atque vtinam reuoces animum paulisper ab ira,
Et vacuo iubeas hinc tibi pauca legi:
Pauca, quibus prima surgens ab origine mundi
In tua deduxi tempora Cæsar opus:
Aspiceres quantum dederis mihi pectoris ipse:
Quoque fauore animi teque tuosq; canam.
Non ego mordaci distrinxi carmine quenquam:
Nec meus vllius crimina versus habet.
Candidus à salibus suffusis felle refugi:
Nulla venenato littera mista ioco est.
Inter tot populi, tot scripti millia nostri,
Quem mea Calliope læserit, vnus ero.
Non igitur nostris vllum gaudere Quiritem
Auguror, at multos indoluisse, malis.
Nec mihi credibile est quenquam insultare iacenti,
Gratia candori si qua relicta meo est.
His, precor, atque aliis possint tua numina flecti,
O pater, ô patriæ cura, salusq; tua.
Non vt in Ausoniam redeam: nisi forsitan olim,
Cùm longo pœna tempore victus eris.
Tutius exilium, paulóque quietius oro,
Vt par delicto sit mea pœna suo.

COMMENTARIVS.

QVID MIHI VOBISCVM. E. INFEL. CVRA LIB?] Primum hoc distichon æmulatus est Martialis libro 2.

Quid mihi vobiscum est, ô Phœbe, nouemq; sorores? Ecce nocet vati Musa iocosa suo.

bellos carminum deinceps scribendos infæli- m curam vocat, quando per tales labores, & genium quo indigent, iam ante pessum iuerit, chara omnia perdiderit.

INGENIO PERII. Q. M. IPSE MEO] Paum infrà, *ingenio est pœna reperta meo.* Eleg.5.lib.3. Ponto. *Læsus ab ingenio Naso poëta suo.* Et lib.2.e- 3.7.

Artibus ingenuis quæsita est gloria multis, Infelix perij dotibus ipse meis.

DAMNATAS MVSAS MEA CARMINA] Appositio est. Vtrum, cur repeto meas Musas damnata carmina: an, cur repeto mea carmina damnatas musas? Est enim ambiguum. Atqui non nt omnia eius carmina, seu vniuersæ eius Mu- damnatæ. Sed mouendi lectoris rem auget.

AN SEMEL EST. P. COMMER. PARVM?] itis esto semel pœnam, & quidem talem, tanmque incurrisse. Quid iterum, quod stultum l, in mea damna feror? Deinceps exponit, quoiodo sibi carmina obfuerint.

VT ME COGNOSCERE VELL. FAEM. VIRVE] vt me quoque prætereuntes digito monarent, vt de se Horat. Ode 3. lib.4. Nominibus ri, & fæminæ crebrò poëtis totus populus siificatur, qui sexu duplici continetur.

OMINE NON FAVSTO] Considerandum, iomodo ista eius noscitandi in populo cupitas mali ominis fuerit. Credo, quod lasciuum rmen, multitudini gratum, ad mores corrumndos valiturum, & ideo auctori suo malum portaturum, augurari licuit. Nam si de casto rmine sermo est, cur inde omen infaustum?

VT ME, MORESQVE NOTARET MEOS] Ex te amandi, & carminũ lasciuia Cæsar eum scritorem petulantem, & hominem libidinosum idicauit, idque iam pridem, nempe priusquam deret illud quod vidit.

DEME MIHI STVD. &c.] Negat vllum in se imen morum hærere. Omne peccatum suum sse scripta sua, non negat, quamuis non quæuis ripta.

ESSE NOCENS] non quod noceant, hoc eim inficiatur isto libro, nisi volenti: sed opponit oc participium verbo *innocens*, & valet hîc *nocens* bnoxius culpæ. Est enim ἀλλοιωτικός, pro, esse noentem. Horat. Ode 2. lib.1. *patiens vocari Cæsaris vlr.* Et Ode 27. lib.3. *Vxor inuicti Iouis esse nescis?* Caul. in phaselum. *Ait fuisse nauium celerrimus.* Virg.2. Aeneid. *Sensit medios delapsus in hostes.* Propert. eleg. 6. lib.1. *Iurabo & bis sex integer esse dies.* Demosthenes de falsa legat. καὶ τοσαύτης ἀνανδρείας, καὶ κακίας ὁμολογεῖτε ὑμεῖς εἶναι μεστοί. & tanta ignauia, atque improbitate confitemini vos esse pleni.

HOC PRETIVM VITAE VIGILAT. LAB.] Vita mea inculpata, laboresque mei tam seduli, quæ præmiis & honoribus pensari debuerant, acerbam mercedem retulerunt. Probus fui, & ingenium meum exercui vt perirem. Ah me miserum.

SI SAPEREM. D. ODISS. IVRE SOROR.] Quia sapientis non est bis ad eundem lapidem offendere, vt ipsemet paulò pôst dicet. Iam hoc epitheton Musis tribuit etiam Tibull. eleg. 4. lib. 3. *Sed proles Semeles Bacchus, doctæq; sorores.* Et Catull. ad Ortalum.

Etsi me assiduo confectum cura dolore Seuocat à doctis, Ortale, virginibus.

Sunt porrò IX. filiæ Iouis, & Mnemosynes, hoc est memoriæ: quarum hæc vocabula. Calliope, Clio, Euterpe, Melpomene, Terpsichore, Erato, Polymnia, Vranie, Thalia. A locis, mõtibus, fontibus cognominantur Pierides, Olympiades, Pimpleides, Castalides, Thespiades. Hanc autem, vt videtur, ἀλογίαν suam, & lib.4. eleg.1. confessus est.

Sed nunc quid faciam? vis me tenet ipsa sacrorum, Et carmen demens carmine læsus amo.

NVMIN. CVLT. PERNICIOS. SVO] lib.5. eleg.13.

Pace nouem vestra liceat dixisse sorores, Vos estis nostra maxima caussa fugæ.

TANTA. M. COMES EST INSAN. MORBO] Et morbus, & insaniæ morbus me occupat, resumentem scriptionem poëticam, quia non desino me perditum perdere. Eleg.10. lib.1. *Seu stupor huic studio, siue est insania nomen.*

MEMOR] sciens & volens, quod tanto minus ignoscendum.

SAXA REF. RVRSVS AD ICTA PED.] In Monostichis.

Δὶς ἐξαμαρτεῖν ταυτὸν οὐκ ἀνδρὸς σοφοῦ. Sapientis haud est bis in eodem offendere.

Vide etiam prouerb. Veniam primo experienti.

VT VICTVS REP. GLADIAT. AREN.] Eleg. 6. lib.1. de P.

Saucius eiurat pugnam gladiator, & idem Immemor antiqui vulneris arma capit.

Solum arena consternebatur, quo fixius consisterent, qui digladiabantur. Infra. *Martia cum durum sternit arena solum.* Prouerbij speciem habet, in arenam descendere, quo crebrò vtimur, cùm disputationes, & controuersias, sermonumq; pugnas, & lites significamus. Gladiatorium munus

primum

primùm Romæ datum est in foro boario, Appio Claud. M. Fuluio Coss. Dederunt M. & D. Bruti, funebri memoria patris cineres honorando. Valerius lib. 2. cap. 4. anno scilicet vrbis 489.

ET REDIT IN TVMID. NAVFRAG. PVPP. A Q.] Suprà Pub. Syrus. Immeritò Neptunum accusat qui iterum naufragium facit. Mercatores quassas rates reficere, & appetentes lucri maria reuisere, ait Horat. Ode 1. lib. 1.

TEVTHRANTIA REGNA TENENTI] Telepho regi Mysiæ, cui ante Teuthras, siue Teuthrãtus præfuit. Diodorus lib. 5.

RES EADEM VVLN. OPEMQVE FERET] Lib. 1. eleg. 1.

Namq; ea vel nemo, vel qui mihi vulnera fecit
Solus Achilleo tollere more potest.

Vide, si placet, ibidem annotata.

MVSAQVE QVAE MOVIT IRAM] Musa impudica.

MOTAM QVOQVE LENIET IRAM] mutato cantu. Sicut Timotheus Musicus mutatis tibię modulis Alexandrum M. ab animo placidissimo ad iratum, ac furentem, rursúmque ab irato, & furioso ad placidum, & tranquillum perducebat.

EXORANT MAG. CARM. SAEPE DEOS] Et ab Ethnicis, & à Christianis compositę sacrę preces, fermè versibus, & hymnis constant: vt nimirum illa numerorum mollities, & artificiosa verborum conclusio, ac suauitas orationis etiam sacratissimo numini flectendo aptior videatur. *Carmine dij superi, placantur carmine manes*, Horatius epist. 1. lib. 2.

CARMINA TVRRIG. DICERE IVSSIT OPI] Auctoritate, & iudicio Cæsaris axioma suum confirmat. Opalia in huius deæ honorem instituta agebantur XIV. Kalend. Ianuarij, mense, puta, Decembri, coactis iam agrorum fœtibus. Ac primùm quidem communiter ipsi, & Saturno, cuius vxor habebatur, quod fructuum, ac frugum repertores crederentur: postmodum Opi tantùm. Terram porrò vocarunt Opim, quod eius ope hominum vitæ alimenta quærerentur: vel ab opere, per quod fructus, frugesq; nascuntur. Huic deæ sedentes vota concipiunt, terramque de industria tangunt, demonstrantes, & ipsam matrem esse terram mortalibus appetendam. Macrob. Saturnal. 1. cap. 10. Ideo autem turritam coronam gestat, quia cùm terra sit, terra turritas gerit vrbes. Sed cum Saturnalia à die XIV. Kal. Ianuarij in XVI. migrarint, correctis à C. Cæsare Fastis, & Decembri duobus diebus adiectis, Opalia diem suum retinuerunt. Opis item eadem quæ Berecynthia, & Idæa, & Cybele, & Deûm mater, cui verticem turrigerum tribuunt Propertius, Claudianus, Lucanus, noster in Fastis. In 4. quidem sic, vbi & caussam huius πυργοφορίας indicat.

Aut cur turrifera caput est onerata corona?
An primis turres vrbibus illa dedit?

Aliam. Virg. lib. 10. *Alma parens Idæa deûm, cui Dyndima cordi, Turrigeræq; vrbes.*

IVSSERAT ET PHOEBI DICI, &c.] Canebatur carmen sæculare Apollini, & Dianę tanquam diis ἀλεξικάκοις, & ἀποτροπαίοις malorum depulsoribus. Et quia irati, atq; offensi vehementer noxij sunt. Itē, quia Troianis quondam amici. Quamobrem à Romanis eorum posteris reuerentius colebantur. Tales hymni duo extant apud Horatium lib. 1. Ode 21. & Epod. vlt. Vnus apud Catullum in Dianam solam.

QVOS AETAS ASP. VNA SEMEL] Ludi sæculares iuxta quosdam centesimo quoque anno fiebant: vt sæculum spatio centum annorum definiatur. Secundùm alios centesimo decimo, vt intelligamus sæculum tot annorum. Consule libellum Onuphrij de sęculo, & ludis sæcularibus: & Censorinum de die natali cap. 5.

HIS EXEMPLIS] Deorum, quibus iussisti carmina dicere, & eos populo Romano propitiare.

FIAT AB INGEN. MOLLIOR IRA MEO] mollescat tuus quoq; animus carminibus meis, quæ nunc ad te supplex conscribo, quando & dij carmine leniuntur. Ingenio pro carmine, caussa pro effectu μετωνυμικῶς.

NEC ME MERVISSE NEGABO] Confessio culpæ apud Deum certa est impetratio veniæ. Apud homines in iudiciis est prouocatio pœnæ. Apud Principes magnanimos, nec inhumanos, quibus veniam petisse sufficit, est supplicij condonatio.

NON ADEO NOST. FVG. AB ORE PVD.] Os, id est, vultus, ac frons maximè pudoris sedes est. Hinc os impudens, durum, ferreum, os amisisse, quo ore, & similia. Cicero in Verrem: Os hominis, insignemque impudentiam cognoscite. Et pro C. Rabirio. Quod haberet os, quam audaciam? pudor porrò rubore declaratur. Terent. And. *Vide, num eius color pudoris signum vsquam indicat?*

NISI PECCASS. TV. Q. CONCED. POSSES?] Materia, & occasio exercendæ clementiæ factum est tibi peccatum meum, vt sequitur: Illustrat virtutem tuam culpa mea. Et quoniam Christiani bonum, ac mitem habemus dominum, patientem, & multæ misericordiæ, ideo quidam & sępius, & flagitiosius peccant. Sed malum magnum peccare in spe. Non enim Deus ideo clemens est, vt nos simus scelerati, quò ita habeat quæ ignoscat. Bonis quippe nostris non eget, nedum flagitiis.

SI QVOTIES PECC. HOM. S. FVLM. MITT. IVP.] Fulmine iaciendo fingitur Iupiter vindicare in homines, tueríque maiestatem suam. Fulmine enim nihil formidabilius. Xiphilin. in Augusto. Si quis omnibus sceleribus iustas, & debitas pœnas constituat, is certè magnam partem hominum breui temporis spatio videbitur perdidisse. De Deo autem Lact. de ira Dei, cap. 20.

Immo,

mmo, inquit, si irascitur Deus, statim debuit indicare, & pro merito quemque punire. At enim, si id faceret, nemo superesset. A Deo subiecta est peccato fragilitas carnis, qua induti sumus, vt nisi huic Deus parceret, nimium fortasse pauci viuerent. Propter hanc caussam patientissimus est, & iram suam continet. Apud Statium 1. Thebaid. querimonia Iouis exponitur super frequentatis hominum sceleribus, quibus coërcendis nulla iam pœna sufficiat: seseque fulminibus toties iaciendis iam defatigatum, nec suppetere amplius quæ iaciat.

Terrarum delicta, nec exuperabile diris
Ingenium mortale queror. quonam vsq; nocentûm
Exiger in pœnas? tadet sæuire corusco
Fulmine. iam pridem cyclopum operosa fatiscunt
Brachia, & Æoliis desunt incudibus ignes.

sapienter scriptum est ab Augustino, omnis malus aut ideo viuit (hoc est à Deo viuere sinitur) vt corrigatur: aut ideo viuit, vt per eum bonus exerceatur. Nam vt flagellum Dei (per malos scilicet) erudit bonos: sic eiusdem patientia ad pœnitentiam inuitat malos. Qui sæpius peccant, inquit apud Stobæum Chrysost. metuere, & vereri debent: augentur enim illis supplicia per supplicij tarditatem, & diuinam lenitatem. Idem Homil. 6. ad populum Antiochenum, magnum supplicium est peccare, etiamsi non puniaris: peccata enim nos à Deo separant. Ibid. quomodo beati sint, qui peccantes puniuntur, quibusdam similitudinibus ostendit. Et Homilia sequenti, Deum esse bonum docet, etiam cum punit.

EXIGVO TEMP. INERMIS ERIT] Tanta est quotidie plurima peccantium multitudo. Sunt autem hæc arma illius, quibus bello giganteo se armatus est. 2. Metamorph. *cui dextra trisulcis Ignibus armata est.*

NVNC VBI DETONVIT] postquam tonitrua tantùm edidit. Vnde ὑψιβρεμέτης Hesiodo, Latinis altitonans.

STREPITVQVE EXTERRVIT ORBEM] Conterruntur animi fragoribus illis cælestibus, & pauescunt. Virgil. 4. Aeneid. *cæciq; in nubibus ignes Terrificant animos, & inania murmura miscent.* Horat. Ode 2. lib. 1.

Iam satis terris niuis atque diræ
Grandinis misit pater, & rubente
Dextera sacras iaculatus arces,
Terruit vrbem
Terruit gentes, &c.

Satis igitur habet Iupiter, sæpe solis tonitribus minari tantùm, & terrefacere mortales.

PVRVM AERA] Serenum cælum, absque vlla nube, sudum, Liquidum, cum it sine fæce dies, vt habet Martialis. Purum absolutè dixit Virgilius Georg. 2. *& dum se latus ad auras Palmes agit, laxis per purum immissus habenis.* Et Horat. Ode 34. lib. 1.

——————namque diespiter
Igni corusco nubila diuidens,
Plerumque per purum tonantes

A *Egit equos, volucremq; currum.*

Αἰθρίαν nominant Græci: Tibull. *vt puro testantur sidera cælo.* Virgil. lib. 9. *Arma inter nubes, cæli regione serena Per sudum rutilare vident.*

DISCVSSIS AQVIS] dissipatis, fugatis nimbis, & nubibus aqua grauidis. Virgil. 1. Aeneid. *Collectasq; fugat nubes, solemq; reducit.* Ibid. de Ioue. *vultu quo cælum, tempestatesq; serenat.*

GENITORQVE DEVM] Genitor ἁπλῶς. Virgil. lib. 12. *Audiat hæc genitor, qui fœdera fulmine sancit.* Et rursum. *His actis aliud genitor secum ipse volutat.* Et lib. 8. *hominum sator atque deorum.*

RECTORQVE] 1. Metamorph. Iupiter ipse in concilio deorum, *qui vos habeoq; regóque.* Ibid. *Nec superûm rector mala tanta, &c.* Et 2. *Ille pater, rectórque*
B *Deûm.* Virgil. lib. 8. *At vos ô superi, & diuum tu maxime rector.*

CAPAX MVND. NIL IOVE. M. HAB.] Noster. *& quid Ioue maius habetur?* Horat. Ode 12. lib. 1.

Vnde nil maius generatur ipso,
Nec viget quidquam simile, aut secundum.

Mundus hoc loco pro eo, quod Lucretius Omne, Cicero vniuersum, Græci τὸ πᾶν: non autem pro eo quod illi οἰκουμένην. De cæli amplitudine, & capacitate Plin. lib. 2. cap. 1.

TV QVOQVE CVM PAT. RECT. D. PATERQVE] Martial. lib. spectacul. in Domitianum.

Vox diuersa sonat, populorum est vox tamen vna,
Cum verus patriæ diceris esse pater.

Ille est pater, & rector deorum: tu rector, & pater
C patriæ. Qualis ille est mundo, seu mortalium generi, quod reum sæpius terret, quam punit: talis tu esto ciuibus tuis, & moderationem tuam in eorum vitiis, & peccatis exere. Sueton. cap. 58. Patris patriæ cognomen vniuersi repentino, maximoq; consensu detulerunt ei. Lege cætera. Dabat hoc nomen eam in ciues potestatem, quam haberent patres in liberos. Veruntamen non ea de caussa initio decretum est Augusto: sed vt admoneretur, vt quibus præesset, eos non secus atque liberos amaret, & vt ipse à ciuibus patris loco coleretur. Ita Xiphilin. Hoc cognomen Tiberium recusasse, auctor est Sueton. cap. 26. Tam gloriosa appellatio primo obtigit Ciceroni, si Plinio credimus lib. 4. cap. 30. ita eum compel-
D lanti. Salue, primus omnium patriæ parens appellate. Primus omnium ita dictus est in senatu à Q. Catulo principe senatus. Eodem illum nomine pro concione appellauit Cato, & vniuersus populus acclamauit. Appian. 2. Ciuil. Libet addere Horat. cuius hæc sunt ad Augustum. Ode 5. lib. 4.

Diuis orte bonis optime Romule
Custos gentis, abes iam nimium diu,
Maturum reditum pollicitus patrum
Sancto concilio redi.
Lucem redde tuis, dux bone patriæ.
Instar veris enim vultus vbi tuus
Affulsit populo, gratior it dies,
Et soles melius nitent.

Idqve facis] Correctio, quam probat exemplis à maiorum comparatione, eaque ad rem suam trahit. Sic cùm quempiam hortamur ad aliquid, quod ei non facere turpe sit, addere solemus, quod facis, sicuti facis. Exempla occurrunt in epistolis Ciceronis. A

Nec te moderativs vnqvam, &c.] Cic. pro M. Marcello etiam in Iulio tantum in summa omnium rerum potestate modum admiratur. Xiphil. ita de Augusto. Natura quidem certè crudelis non erat, in moribus patris edoctus: præterea modò ad res gerendas accesserat: nec cur odio ciues haberet, caussa erat: denique ipse diligi, & amari cupiebat: qui rerum potitus, ex quo tempore regnum habuit, non solum nihil tale commisit, sed multos etiam conseruauit. B Plura videbis infrà ad illud. *Sic cur se victum gaudeat hostis habet.*

Imperii fraena tenere] De Tiberio eleg. 14. lib. 4. de P. *Qui frena rogatus sæpe recusati ceperit imperij.* Habenæ, fræna ad potestatem, & imperium exprimendum frequenter accommodantur, ab equis sumpta. 1. Aeneid. *Iustitiaq́; dedit gentes frenare superbas.* Stat. 1. Thebaid. Domitianum Vespas. F. appellans, *maneas hominum contentus habenis.* Martial. lib. 5. *Cui pater æternas post sæcula tradat habenas.* Stat. 2. Thebaid. *maneas hominum contentus habenis.* Prodigia, quæ ante, & post ortum futuram illius magnitudinem, fælicitatemque perpetuam nuntiarint, exsequitur Sueton. cap. 94.

Potvit tenere] Periphrasis poëtica, pro tenuit. Vide Canteri lib. 2. cap. 2. quo elegans verbi *possum* vsus, allatis in medium poëtarum locis explicatur. C

Tv veniam Partho. s. saepe dedisti] Sueton. cap. 21. Parthi quoque & Armeniam vindicanti facile cesserunt, & signa militaria, quę M. Crasso, & M. Antonio ademerant, reposcenti reddiderunt, obsidesq́; insuper obtulerunt. Denique pluribus quondam de regno concertantibus, non nisi ab ipso electum comprobauerunt. De obsidibus Romam missis idem cap. 43.

Non concessvr. q. tibi victor erat] quia barbarus, & victoria, barbaros præsertim, qui veræ laudis gustum non habent, insolentes facit. D

Divitiis etiam. m. et hon. avctos, &c.] Locum hunc exponent, & illustrabunt verba Suetonij ex cap. 51. Clementiæ, ciuilitatisque eius multa, & magna documenta sunt. Ne enumerem quot, & quos diuersarum partium venia, & incolumitate donatos, principem etiam in ciuitate locum tenere passus sit: Iunium Nouatum, & Cassium Patauinum, è plebe homines, alterum pecunia, alterum leui exilio punire satis habuit, cum ille Agrippæ iuuenis nomine asperrimam de se epistolam in vulgus edidisset: hic conuiuio pleno proclamasset, neque votum sibi, neque animum deesse confodiendi eum, &c. De Philopæmene, qui Titum Iunium inimicum

Cæsaris proscriptum in arca occultauerat, q capitale erat, in equestrem ordinem data v perducto Xiphilin. Idem. Cn. Cornelius Pon M. nepos ex filia, præter alios ei insidias quem, persuasus à Liuia, vt reos omnes di teret, verbis duntaxat admonitos, postea co lem designauit. Laudat hinc Iulium M. Tu Marcelliana. Verùm animum vincere, ira diam cohibere, aduersarium nobilitate, i nio, virtute præstantem, non modò extolle centem: sed etiam amplificare eius pristinar gnitatem: hæc qui faciat, non ego eum sum viris comparo, sed simillimum Deo iudico. do locum ex Velleio, lib. 2. fuitque & fortur clementia Cæsaris dignum, quod nemo e qui contra eum arma tulerant, ab eo iussu est interemptus.

Qvaeqve dies bellvm, belli iram] lib. 5. eleg. 2.

Ille Deus, bene quo Romana potentia nixa est
Sæpe suo victor lenis in hoste fuit.

Cicer. de Iulio. Vidimus tuam victoriam pr rum exitu terminatam: gladium vagina vac in vrbe non vidimus. Capta quidem Perusi eius (Augusti inquam) non est finita: in p mos enim animaduertit, orare veniam, vel e sare se conantibus vna voce occurrens, mo dum esse. Scribunt quidam trecentos ex de tiis electos, vtriusque ordinis, ad aram D. extructam, Idib. Martiis hostiarum more m tos. Hæc Sueton. cap. 15. Vide præterea cap. 27. & ex iis disce mitissimum hunc Imp. non nibus supplicibus ignouisse. In eadem orat Marcello inquam, vituperat orator ciues, gratos, & iniustos, qui armorum periculo rati, animum tamen retinent armatum.

Templis dona tvlit] Augustus v pro victoria de hostibus χαριστήρια: victi, pro te, & incolumitate σωτήρια.

Vtqve tvvs gavdet miles] Var de ling. lat. Milites, quod trium millium p legio fiebat, ac singulæ tribus, Tatiensium, nensium, Lucerum singula millia militum tebant. Festus autem, militem Aelius, inq mollitia κατ' ἀντίφρασιν dictum putat, quod molle gerat; vt ludum, in quo minimè ludi

Sic cvr se victvm gavd. hos Sueton. cap. 21. tantumque abfuit à cupid quoquo modo imperium, vel bellicam glo augendi, vt quorundam barbarorum Prin in æde Martis vltoris iurare coëgerit, man se in fide, ac pace quam peterent: à quibu verò nouum genus obsidum fæminas ex tentauerit: quòd negligere marium pignor tiebat. Et tamen potestatem semper omnib cit, quoties vellent, obsides recipiendi. N aut crebrius, aut perfidiosius rebellantes uiore vnquam multatus est pœna, quam ptiuos sub lege venundaret, ne in vicina re seruirent, neue intra XXX. annum liberare

Quà virtutis, moderationisque fama Indos etiam, Scythasque auditu modo cognitos, pellexit ad amicitiam suam, populiq; Romani vltro per legatos expetendam. Hactenus Sueton. Darius rex diis gratias egit, quod sibi Alexandrum hostem dedissent; eius humanitate in se victum, & suos commotus videlicet. Curtius an Arrianus de rebus Alexandri.

CAVSSA MEA EST MELIOR] non quidem bona, quandoquidem suprà fassus est, eius iram esse iustam, quam meruerit: sed ex contentione certè minus mala. Multum enim interest, vtrum aliquem casu, & per imprudentiam, an sciens, & volens offendas, & tam grauiter quidem, vt caput eius petas.

HOSTILES OPES] Opes numero tantum plurali diuitias sonant. Virgil. 2. Aeneid. *Troianas vt opes, & lamentabile regnum Eruerint Danai.* Numero singulari tantùm, auxilium. Terent. *Iuno Lucina fer opem.* Vtroque numero possibilitatem. Seruius. Possibilitatis nomine intellige potentiam, copias, facultates. Cic. 2. Off. Bargulus latro magnas opes habuit, & multo maiores Viriatus. 2. contra Rull. Pompeius omnes opes suas, & Reipub. ad Cæsarem detulit. Plaut. Capt. *Vis hostilis cum hoc opes meas fecit æquabiles.*

PER TERTIA NVMINA IVRO] per cælum 3. Amor.

Quid tibi cum pelago? terra contenta fuisses,
Cur non & cælum tertia regna petis?

Numina vocat, quia numinis honorem ei habet, dum per illud iuramentum concipit. Plin. lib. 2. cap. 1. diuinitatem ei tribuit, vt quidam alij sanè impiè. Dici etiam poterit, positum continens pro contento, & intelligenda numina marina, terrestria, & cælestia.

PER TE PRAESENT. CONSPICVVMQVE DEVM] Virgilianus pastor eclog. 1.

Quid facerem? neque seruitio me exire licebat,
Nec tam præsentes alibi cognoscere diuos.
Hic illum vidi iuuenem, Melibæe, quotannis
Bis senos cui nostra dies altaria fumant.

Horat. epist. 1. lib. 2.

Præsenti tibi maturos largimur honores,
Iurandasq; tuum per nomen ponimus aras.

Seruius in illud eclog. 1. *Namque erit ille mihi semper Deus, &c.* semper, & post mortem, & dum viuit. Alij enim Imperatores post mortem demum in numerum deorum referuntur: Augustus autem templa viuus emeruit. Quod de templis dicit, verissimum est. Vide Animaduers. Caussaboni in Ancyranum marmor. pag. 198. & quę diximus ad eleg. 9. lib. 4. de P. ibi, *coniuxq; sacerdos.*

HVNC ANIMVM FAVISSE TIBI] Eleg. 2. lib. 1. *Quod, licet è minimis, domui sit fauimus illi.*

QVA SOLA POTVI MENTE] Facultates etiam meę non ita magnæ: & armis pro te ferendis non eram idoneus. Restabat ergo, vt solo animo, & voluntate tuus essem.

A OPTAVI PET. CAELEST. SID. TARDVS] Tardè, & serò in cælum redires, vnde huc ad nos delapsus. Quam diutissimè viueres. 2. Fast. *Dent tibi cælestes, quos tu cælestibus annos.* 15. Metamorph. legitur tale votum.

Tarda sit illa dies, & nostro serior æuo,
Quo caput Augustum, quem temperat, orbe relicto,
Accedat cælo.

Ibidem promissum Iouis ad Venerem.

Nec nisi cum senior similes æquauerit annos,
Ætherias sedes, cognataq; sidera tanget.

Idem & Horat. optat, Ode 2. lib. 1.

B
Serus in cælum redeas, diuque
Lætus intersis populo Quirini:
Neue te nostris vitiis iniquum
Ocyor aura
Tollat. Hic magnos potius triumphos,
Hic ames dici Pater, atq; Princeps.

Affinia his sunt illa in extremo primo Georg.

Iam pridem nobis cæli te regia, Cæsar,
Inuidet, atq; hominum queritur curare triumphos.

PARSQVE FVI TVRBAE. P. PRECANT. IDEM] vnus inter multa millia parua pars est. Alio sensu partem magnam eorum se fuisse dicit Aeneas lib. 2. quæ Troia cadente miserrima viderit.

ET PIA THVRA DEDI PRO TE] Pro sospitate tua non sine thure diis piè supplicaui.

IPSE QVOQVE ADIVVI PVB. VOTA MEIS] Præceptum Isocratis est ad Demonicum. τίμα τὸ δαιμόνιον ἀεὶ μὲν, μάλιστα δὲ μετὰ τῆς πόλεως. οὕτω γὰρ δόξεις ἅμα τοῖς θεοῖς θύειν, καὶ τοῖς νόμοις ἐμμένειν, C cole numen assiduò, præsertim verò cum ciuibus communiter. Sic namque & diis sacrificare, & legibus obtemperare videberis.

LIBROS ILLOS QVOS CRIMINA DICIS] Libenter enim, & sæpius fatetur, scribenda illa arte amatoria se peccauisse. Est ergo appositio. Sensus hic. Cum alij mei libri, tum, quod minus putares, illi quoq; matæotechnici honorificam mentionem tui faciunt. Eleg. 1. lib. 1. de Ponto.

Denique Cæsareo, quod non desiderat ipse,
Non caret è nostris vllus honore liber.

INSPICE MAIVS OPVS] Metamorphosin, & librorum numero (XV. enim sunt) & genere carminis, hexametri inquam, & rerum tractatarum dignitate, & ingeniosa dispositione maius D opus quam Tristium, quam de Ponto, quam Fastorum, quam lusus illos, & ineptias amatorias. Fastorum tamen, si superessent omnes, de materia haud quidquā illis Transformationum concederent, cum historias potius, & res graues, & Romanas antiquitates, quàm fabulas persequātur. Nam sub finem huius libri autumat se in eo quoque grandia vela dedisse rati, vt in tragœdia, & metamorphosi.

QVOD ADHVC SINE FINE RELIQVI] Absque vltima lima, vt ait lib. superiore, eleg. 6. cui manum vltimam nondum addidi. Id testatur eleg. 14. lib. 3. Nam alioqui ad suā tempora perpetuum carmen deduxit, id est, vsque ad Au-

gustum, quod initio 1. Met. promiserat. Alioqui falsò pronuntiasset in extremo, *Iamq́; opus exegi.*

IN NON CRED. CORP. VERSA MODOS] non credendis modis corpora conuersa, & immutata. Et quoniam maior pars illius operis in huiusmodi fabulosis metamorphosibus consumitur, inde nomen obtinuit aut μεταμορφώσεως: aut numero plurium, μεταμορφώσεων. Certant enim super hoc eruditi.

INVENIES VESTRI PRECON. NOM. ILLIC] Statim in 1. *Nec tibi grata minus pietas, Auguste, tuorum, &c.* de repressa aduersus illum coniuratione. Et libro vltimo, vt paulò ante diximus, vbi multis versibus Iupiter Veneri eius imperium, & bellicas victorias prædicit. Quod de apotheosi Iulij ibidem narratur, id nihilominus ad Augustum quoque filium adoptatitium pertinet.

B ANIMI PIGNORA MVLTA MEI] Argumenta meæ in te pietatis. 2. Metamorph.

Scilicet vt nostro genitum te sanguine credas
Pignora certa petis: do pignora certa timendo.

NON TVA CARMINIB. M. FIT GLORIA] Virgilio hoc tribuit Quintilianus, eius gloriam nullius laudatione posse crescere, nullius vituperatione minui. ἀνθυποφορὰ est, cui mox occurrit, prolato exemplo Iouis, cuius fama, & gloria cum immensa sit (hoc enim sibi vult verbum *superest*) patitur tamen se adhuc laudari, & poëtarum versibus celebrari, nec officium, quanquam superuacaneum, vt apparet, aspernatur.

C FAMA IOVIS SVPEREST] Lego *Ioui*, tertio casu, hoc sensu. Iupiter ita est celebratus, & decantatus, vt de laudibus illi supersit potius, quā desit. De verbo *superesse* fusè disputat Gellius lib. 1. cap. 22.

ET SE MATER. CARMINIS ESSE IVVAT] Euripides Hippolyto & hoc habere deos affirmat, vt lætentur cum ab hominibus honorantur.

Ἔνεστι γὰρ δὴ κἀν θεῶν φύσει τόδε,
Τιμώμενοι χαίρουσιν ἀνθρώπων ὕπο.
Gaudent honore dij quoq; perinde vt homines.

GIGANTAEI PRAELIA BELLI] de quo 1. Metamorph.

Neue foret terris securior arduus æther,
D *Affectasse ferunt regnum cæleste gigantes,*
Altaq́; congestos struxisse ad sidera montes.
At pater omnipotens misso perfregit olympum
Fulmine, & excußit subiectum Pelion Ossa.

Meminit & Virgil. 1. Georg. Scripsit Gigantomachiam Claudian. breuiter, si modo poëma est γνήσιον.

CREDIB. EST LAETVM LAVD. ESSE SVIS] Tam credibile, quam alia multa, quæ de illo humanitus dicuntur. Quis autem nostrûm est, qui se laudari non gaudeat? vtinam non nisi à laudatis viris. Nam qui vulgo placent, sapientibus plerumque displicent. Et quis fuit ille, qui cum se à pluribus laudatum audiret, quid, inquit, mali commisi?

A QVANTO DECET ORE] quanto dignum est verborum pondere, & magnificentia. Silius de Achille, Homeri versibus inclyto.

Felix Æacide, cui tali contigit ore
Gentibus ostendi: creuit tua carmine virtus.

Virgil. 3. Georg. *magno nunc ore sonandum.*

INGENIO VBERIORE] ad amplificandum, ornandum, illustrandum magis apto, quam meum sit: quo tamen (pace obtrectatorum illius dixerim) nullum fuit vberius, fœcundius, & facundius. Potest huc referri initium Odes 6. lib. 1. apud Horatium ad Agrippam.

Scriberis Vario fortis, & hostium
Victor Mæonij carminis alite,
Quam rem cunq; ferox nauibus, aut equis
B *Miles te duce gesserit.*

Cic. pro M. Marcello. Nullius est tantum flumen ingenij, &c. Epist. 8. lib. 4. non ita abundo ingenio, vt te consoler, cum ipse me nō possim. Eiusdem sunt, vbertas dicendi, vbertas orationis.

VT FVSO TAVRORVM SANGVINE CENTVM]. Metamorph. 8. *Vota Ioui Minos taurorum sanguine centum Soluit.* ἑκατόμβην intellige, id est, sacrificium centum bobus constans, aut centum pecudibus, vt etiam oues, & capras includamus. Alij intelligunt sacrificium ἐξ ἑκατὸν βάσεων, id est, ποδῶν, in quo mactata animalia quadrupedia XXV. quorum pedes C. Alij finitum numerum pro infinito acceperunt. A Capitolino in vita Maximini aliter describitur.

C SIC CAPIT. MINIM. THVR. HON. DEVS] Tibull. lib. 4.

Paruaq; cælestes pacauit mica, nec illis
Semper inaurato taurus cadit hostia cornu.
Hic quoq; sit gratus paruus labor, vt tibi possim
Inde alios, aliosq́; memor componere versus.

Continent eandem sententiam illa Horatiana lib. 3. Ode 23.

———te nihil attinet
Tentare multa cæde bibentium
Paruos coronantem marino
Rore deos, fragiliq́; myrto
Immunis aram si tetigit manus
Non sumptuosa blandior hostia
Mollibit auersos penates
D *Farre pio, & saliente mica.*

Philostratus in vita Apollonij lib. 1. cap. 1. refert Pythagoram nullum diis animal sacrificandum censuisse, quod nefas duceret, eorum aras sanguine fædari; sed libis mellitis, thureq́ue, & laudationibus magis vtendum esse. Et ipse talia offerebat, aiebatq; compertum sibi, deos immortales huiusmodi sacris longè magis, quam hecatombe, quamq́ue in canistro cultro gaudere. Se enim aliquando deorum concilio interfuisse, atque ab iis didicisse, quæ illis grata, quæ contra haberentur.

NIMIVM CRVDELITER HOSTIS] legi potest etiam *nimio crudelior*, pro crudelissimus.

DELICIAS MEAS] non quidem nunc; sed

quæ fuerunt aliquando, quibus me oblectabam. Aut simpliciter, amores enim de quibus scripsit, sunt deliciæ: sed sordidæ, & tam fellis quam mellis plenæ.

CARMINA NE NOSTRIS SIC TE, &c.] Qui legerit tibi libros meos amatorios (quod nō nisi maleuolentissimus faciet) is cum te iratum mihi denuo reddiderit, efficiet vt de aliis quoq; libris meis, & carminibus, quibus te effero, minus candidè, ac sincerè iudices. Ira enim iudicium peruertit, aut certè nubeculas offundit. *Impedit ira animum ne possit cernere verum.* Iuuenal. ni fallor.

ESSE SED IRATO QVIS TE MIHI, &c.] Corrigit quod dixerat, inimicissimum sibi fore, qui ei amatoria sua recitaret. Te irato quem sperem amicum, cum populus vt plurimum iudicia Principum sequatur?

VIX TVNC IPSE MIHI NON INIM.] vtcunque excusat populum, & communem in se inuidiam. Non debet ægrè ferre alios sibi non esse bonos, qui sibimet nequam fuit. Quia tamen imprudens illa scripsit, addit, *vix*.

CVM COEPIT QVASSATA DOMVS, &c.] Allegorica similitudine declarat, quantopere offenso Augusto omnes offenderit, & commune odium scriptis suis inuenerit. Augustus quasi quoddam signum dedit prodendi palàm, quod multi inclusum gerebant in pectore, quibus leuitas, & lasciuia Nasonis neutiquam arridebant. Egregia hac translatione in re multo grandiore vsus est Seruius Sulpit. ad Cic. epist. 5. lib. 4. Modo vno tempore tot viri clarissimi interierunt: de imperio præterea tanta diminutio facta est; omnes prouinciæ conquassatæ sunt.

IPSA SVO QVAED. POND. TRACTA RVVNT] In nonnullis exemplaribus legitur *quondam* pro *quædam*, eo intellectu, quo illud Virgilij 3. Georg. *Vt quondam in stipulis magnus sine viribus ignis Incassum furit.* Et lib. 4. *Frigidus vt quondam syluis immurmurat Auster.* Nihilominus & nostram lectionem probat Ciofan.

VVLTVS TVOS] Vultus index animi. Iram tuam, & indignationem aduersum me, vt placeret tibi. Cupidè enim populus Principibus adulatur factis, vbi verbis non potest. Quomodo autem debuit? Quia sic mos est.

VITAMQVE MEAM, MORESQVE PROBABAS] De moribus suis quod scriptum reliquit 1. de P. eleg. 6. *Quid potius facerem, etc.* Et lib. 4. *Sed quid tibi agam? &c.* non est huc referendum, vt facit Ciofan. Loquitur enim de moribus, & vita sua ante exilium, quam, vt crimine vacuam, etiam ipsi Augusto non displicuisse dicit. Augusto, inquam in transuectione equestri, de qua iam iam: In ea erat morum examen, accusabantur, citabantur, ignominiosè detrahebantur. Ait igitur, se, cum transiret, & præteruehe retur equo sibi ab illo assignato, tacitè probatum August. nemine accusante. Lipsius de Militia lib. 1. Dialog. 5. pagin. 41.

A ILLO QVEM DED. PRAETER. EQVO] Probasse mores ipsius, argumento esse ait, quod ab eo, vt Censore, equo donatus sit. Loquitur autem de equo transuectionis. Nam quod apud Regillum lacum prosperè pugnatum esset auxilio Castorum, qui se militum oculis obiecerant, institutum est, vt idib. Quintil. quo die parta esset victoria, equites, qui equum publicum haberent, per centurias, & turmas diuisi, ordine equis insidentes veherentur omnes, quasi è pugna venientes, ramis oleæ coronati, & purpureas palmatas togas induti, quas trabeas dicunt. Incipiunt autem ab æde quadam Martis extra vrbem sita, transeuntesque cum alia loca vrbis, tum forum, & ædem Castorum prætereunt, interdum

B ad quinque virorum millia, gerentes præmia, & dona militaria, quæcunque à ducibus in bello acceperint. Egregium sanè, dignumque magnitudine imperij spectaculum. Hæc Dionys. lib. 6. De eadem lege Valerium Max. lib. 2. cap. 2. & Liuium lib. 9.

QVOD SI NON PRODEST] ad purgationem, & testimonium integritatis meæ.

ET HONESTO GLORIA NVLLA REDDITVR] & caret virtus mercede sua, quam nullam aliam præter laudem, & gloriam desiderat, vt est in orat. pro Archia.

AT NVLLVM CRIMEN ADEPTVS ERAM] viuebam tamen extra crimen. Et si non merebar honorem ob virtutem, non etiam merebar pœ-

C nam propter crimen.

NEC MALE COMMISS. EST. N. F. REOR] Aliud argumentum, quo docet se vixisse citra reprehensionem. Non enim centumuirale iudicium sibi commissum fuisset homini improbo. Nam magistratus mandantur tantum bonis viris.

VSQVE DECEM DECIES INSP. VIRIS] Eleg. 5. lib. 3. de Ponto.

Vtq; fui solitus, sedissem forsitan vnus
De centum iudex in tua verba viris.

Centumuiralia iudicia, vt tradit Festus, à centumuiris dicta sunt. Nam cum essent Romæ 35. tribus, quæ & curiæ audiuerunt, terni ex singulis tribubus sunt electi ad iudicandum, & cen-

D tumuiri appellati. Et quamuis quinq; supra centum fuerint, tamen commoditatis caussa, vt in aliis fieri solitum est, & rotundiùs centum sunt nominati. Cicer. 1. de orat. Nam volitare in foro, hærere in iure, ac Prætorum tribunalibus, iudicia priuata magnarum rerum obire, in quibus sæpe non de facto, sed de æquitate, & iure certatur, iactare se in caussis centumuiralibus, in quibus vsucapionum, tutelarum, gentilitatū, agnationum, alluuionum, circumluuionum, nexorum, mancipiorum, parietum, luminum, stillicidiorum, testamētorum ruptorum, aut ratorum, cæterarumque rerum innumerabilium iura versentur, cum omnino quid suum, quid alienum, quare denique ciuis, aut peregrinus, seruus, aut

liber quispiam sit ignoremus, insignis est impudentię,&c.Fusius Bud.in Pandect.Agitatas in eo iudicio caussas non graues discimus item ex Plinij epist.14.lib.2.Verum opinaris,inquit,distringor centumuiralibus causis quæ me exterrent magis, quam delectant. Sunt enim pleræq; paruæ, & exiles. Raro incidit vel personarum claritate, vel negotij magnitudine insignis.

Res qvoqve privatas,&c.] Etiam priuata iudicia mihi commissa sunt, in quibus ita me gessi, vt etiam qui caussa caderent, fidem, & integritatem meam prædicarent. Etsi vero in centumuiralibus quoque iudicaretur de priuatis,vt vidisti,nihilominus hîc priuata opponuntur publicis: vt hæc de publicis criminibus fuerint, de repetundis,de maiestate, de proditione, de perduellione:illa de leuioribus,& priuatis seu criminibus, seu litibus, & controuersiis.

Si non extrema nocerent] Non quod ad extremum mores mutarit: sed quod tandem scriptorum suorum pœnas dederit,cum ob ea in omnium odium incurrisset, & ob aliquid visum ipsi Augusto se inuisum reddidisset.

Non semel] quia non semel quam bene de me existimares & donis, & honoribus mandandis testificatus es.

Vltima me perdvnt] Postremis temporibus aspectus ille infaustus euenit : amatoria composuit iuuenis, vnde & iuuenilia appellat. Sed id peccatum senex demum expiare cogitur, quod queritur sub finem.

Sera redundauit veteris vindicta libelli,
Distat & à meriti tempore pœna sui.
Ergo quæ iuueni mihi non nocitura putaui,
Scripta parum prudens nunc nocuere seni.

Imòqve svb æqvore mergit] Ducit allegoriam à nauigantibus, qua calamitatem suam 4. versibus ἐναργῶς patefacit.

Omnes flvctvs, oceanvsqve] Istuc & ad ærumnæ ipsius molem, & ad multitudinis cum Augusto conspirantis odium trahi potest. In re dissimillima non admodum dissimiliter M.Tull.de Oratore in procemio. Et hoc tempus omne post consulatum obiecimus iis fluctibus, qui per nos à communi (sic enim docti quidam legunt,omisso vocabulo *peste*: Græci enim remp. τὸ κοινὸν appellant,vt & ipse Cicero,commune,nó semel) depulsi, in nosmetipsos redundarunt.

Cvr aliqvid vidi,&c.] Crebrius,& grauius hanc noxam deplorat quam illam alteram, cui stultitiæ nomen imponit, vt huic erroris: quem, vt vides, ex imprudentia profectum ait. Hunc versiculum dolentes, &, si possunt, etiam lacrymantes sibimet occlamant,per quorum fenestras ingressa est mors: & quorum oculus deprędatus est animas eorum.Audi vel Lucretium salutariter suadentem lib.4.

Nam vitare plagas in amoris ne iaciamur,
Non ita difficile est, quam captum retibus ipsis
Exire,& validos Veneris perrumpere nodos.

A

Cognita cvlpa] Vel res cuius cognitio mihi culpæ ducitur. Vel culpa non mea, sed Cæsaris. Et cum scelus magnum fuerit, tamen eleuat, & culpam nominat.

Inscivs Actæon vid.&c.] Comparat se cum Actæone, cui similiter, cum quanquam per imprudentiam, siue casu,ac fortuitò,Dianam in valle Gargaphie lauantem ex venatione vidisset, ea res exitio fuit, cum primum in ceruum ab ea mutatus,deinde à canibus suis dilaniatus sit.Fabula narratur 3. Metamorph. vbi Actæon sic excusatur.

At bene si quæras, fortunæ crimen in illo
Non scelus inuenies:quod enim scelus error haberet?

Præda fvit canib. non minvs] Perinde ac si dedita opera eò spectatum aduenisset,

B

deam nihil reueritus.De ista laniena ibid.

————mersisq; in corpora rostris
Dilacerant falsi dominum sub imagine cerui.
Nec, nisi finita per plurima vulnera vita
Ira pharetratæ fertur satiata Dianæ.

Iure hinc Seneca in Oedipo Dianam nimium sęui pudoris vocat, cum potuerit pœnas repetere mitiores, cum præsertim qui peccarat, casu tantum peccaret. Pallas quoq; Tiresiam ob similem errorem cęcitate multauit tantùm,& inuita propemodum. Quare se non iniuria apud Callimachum in lauacro Diana clementiorem gloriatur: & Actæon apud Nonnum idcirco Palladem misericordem dicit. Delrius in Oedipum. Locos

C

vtriusque poëtę habes apud Politianum Miscell. cap. 80. Verum enimuero, vt originem harum pœnarum intelligas, ait ipsa Minerua ibidem: Saturnij lege cautum, vt quicunq; mortalis immortalem iniussu eius aspexerit, pœnas ingenti mercede luat. Ad hanc legem doctè,& eleganter alludit. Obseruat Bernard. Annotat.cap.5.

In svperis etiam fort. lvenda est] Quod tamen eorum natura indignum videtur, vt etiam fortuita, & quæ euitari, quia nec præuisa,non potuerunt,tanquam deliberata,& studio perpetrata vlciscantur. *Tantæne animis cælestibus iræ?* Turpe deos bonis, iustis, & humanis cedere hominibus.

D

Nec veniam. l. nvm. cas. habet] Læso numine sic, vt peccato proximè, & solum numen lædatur, & iniuria maiestatem eius tangat, ac violet. Tale delictum, quamuis casu designatum, venia caret. Cætera ignoscuntur sæpe. Suprà, *si quoties peccant homines, &c.* Casus etiam in brutis animantibus est, fortuna tantum in hominibus,in quos cadit imprudentia. Deo nullus casus, nullus euentus est fortuitus: omnium enim caussarum effectus præuidet, ac vult quamque causam suis legibus vti: nobis autem fortuitus est, quia nobis latens, & obscurus est.

Qvo me mal. abstvlit error] Error quidam bonus est,cuius euentus vtilis, ac felix, sicut dolus, fortuna, &c. quidam malus, cuius infelix, ac noxius, vt iste. Rectè autem, *me abstulit,*

lis, hoc eſt, me mihi ſurripuit, me fefellit, me A
:c opinantem huc induxit. Alioqui error di-
ndus non eſſet.

Sed sine labe] Periit familia noſtra, non nplá illa quidem,& patens: ſed honeſta tamen, in qua ſcelerum nihil aliquando repertum eſt, io tanquam labe, ac macula turpi fœdaretur. riit autem, quia propter me exulem paruipen-, ac deſpici cœpta eſt. Reputationem ſuam a-iſit, vt vulgus loquitur.

Sic qvoqve parva tamen. p. dicat. c.] ἐπανόρθωσις eius quod de paruitate dixerat, r commendationem familiç ab antiqua nobi-ate, qua nulli ceſſerit.

Et neqve divitiis, nec pavpert. otanda] Alia commendatio, à mediocritate B rtunarum. Nec nimium eſt diues, nec nimium uper, habet quod ſufficiat. Seneca epiſtola 2. uis *ſit diuitiarum modus quæris? primus, ha-re quod neceſſe eſt: proximus, quod ſat eſt*. E-ſtas eſt indigentia rerum omnium, earũ quo-ne quæ ad victum, cultumque corporis requi-intur. Inopia eſt defectus cum rerum neceſſa-arum, tum etiam conſilij, & amicorum. Pau-ertas eſt tenuitas rei familiaris, vitam arcte ſu-inens. Ita egeſtas plus eſt quam paupertas: in-pia plus quam vtrumque iſtorum. Cic. in Para-ox. Iſtam paupertatem, vel potius egeſtatem, ac endicitatem tuam nunquam obſcurè tuliſti. eneca ad Lucilium, non eſt quod paupertas nos philoſophia auocet, ne egeſtas quidem. Simili-r, egẽs, cui neceſſaria deſunt. Inops, qui eſt ſine C ibus & ope, atque auxilio. Pauper qui parum ſsidet, quaſi parui laris. Sueton. Nerone. In-s atq; egens apud amitam Lepidam nutritus. Plaut. Rud. *Sed hæ pauperes ſunt, inopesq́ puellæ*. uid. 1. de Arte. *Nempe quod alter egens, altera pauper it*.

Vnde sit in nevt. conspiciend. e-ves] Tales facultates, nos equeſtris ordinis utram in partem faciunt conſpicuos, & inſi-es. Quod fieret, ſi non eſſent mediocres: ſed in eram partem modum excederent. Naſones orrò fuiſſe inter Equites, teſtatur & vltima lib. Triſt. & 4. de Ponto eleg. 8.

Sen genus excutias, Equites ab origine prima
Vſq; per innumeros inueniemur auos. D

e hoc ordine multa Plin. lib. 33. cap. 1. & 2. Alex. Alex. lib. 2. cap. 29.

Sit qvoqve. n. dom. vel censv. p. vel rtv] Ex hypotheſi. Sed faciamus familiam, ſeu omum noſtram vel infra cenſum equeſtrem eſ-, vel ignobilẽ ipſa origine, & maioribus. Eque-r cenſus erat quadringenta ſeſtertia, hoc eſt, ecem millia Philippæorum.

Ingenio certe non latet illa meo] rtè ingenium meum, ſi nõ aliud, eam illuſtrat. go meorũ lumen, & honos. Sic gloriatur 1. Am.

Si me non veterum commendant magna parentum
Nomina, nec noſtri ſanguinis auctor Eques,

Nec meus innumeris renouatur campus aratris,
Temperat & ſumptus parcus vterq; parens:
At Phœbus, comitesq́ nouem, vitisq́ repertor
Hoc faciunt.

Qvo vid. q. nim. ivvenil. vsvs] Quos libros intelligat, in quibus puerilíter laſciuierit, non eſt obſcurum. Profectò nimium iuueniliter.

Grande tamen. t. nom. in orbe fero] Nihilominus vbiq; terrarum pro ingenioſiſsimo prædicor, & ſcripta illa celebritati meæ nihil officiunt. Hoc verius euaſit, poſtquam plura adhuc ſcripſit in exilio. Sæculis enim procedentibus toti mundo tot monumẽtis eius ingenium innotuit, quæ poſsim lectitari cœpta ſunt. Quod ſibi futurum vaticinatur ipſe eleg. 9. lib. 4.

Ibit in occaſum, quidquid dicetur ab ortu,
Teſtis & Heſperiæ vocis Eous erit.
Trans ego tellurem, trans altas audiar vndas, &c.

Sumit ergo ſuperbiam quæſitam meritis, vt ait de ſua Muſa Horat. Ode 30. lib. 3. Iactat ſe quoque de ſua per orbem gloria Martial. epiſt. 1. lib. 1.

Hic eſt quem legis ille, quem requiris,
Toto notus in orbe Martialis,
Argutis epigrammaton libellis.

Tvrbaqve doctor. nason. novit] Notum, & familiarem eſſe doctis, magnifaciendũ, quoniam id ipſum eruditionis teſtimonium quoddam eſt. Vnuſquiſq; enim ſimilem ſibi diligit. Vide eleg. 10. lib. 4. Et hodie quoque turba doctorum Naſonem nouit, quod facile credet, qui doctorum libros nouerit, in quibus (etiam quod ad hoc volumen Triſtium, & de Ponto attinet) multo ſæpius quam ambo reliqui elegiographi producitur: adeo plus rerum ſeriarum, ac ſolidarum in hoc, quam in illis.

Non fastidit. annvm. viris] referre inter viros ingenio, doctrina, ſcriptis laudabiles, quos faſtidire nemo poteſt: imo enimuero quos ſuſpiciunt omnes, vt ſit περίβλεπτος.

Corrvit haec igitvr domvs] Regreditur ad ſuperiora de ruina, & obſcuratione familiæ ſuæ, quod malum errori ſuo adſcribit.

Mvsis accepta] Muſis chara, quia magnum in ea poëtam educarunt, qui ipſas à puero coluit, etiam inuito, ac renitẽte patre, vt eſt eleg. vlt. li. 4.

Svb vno crimine] Tamen infra, *Perdiderint cum me duo crimina, carmen, & error*. Sed nominat quod ſibi plus nocuit.

Sed non exigvo] Miror errorem, & culpam imprudentiæ vocari magnum crimen. Sed dat hoc auribus Auguſti, vt item mox ſequentia.

Sic lapsa est vt svrgere, &c.] Non deſperat dignitati, & honori ſuo reſtitui poſſe Naſones, ſi Auguſtus iraſci deſierit. Tunc enim, quaſi in fructu, maturitatem ſuam eius ira adepta, nec quid agat amplius habere videbitur.

E matvrverit] De aduerbio maturè, vnde maturo (niſi hoc ab illo potius) lege, ſi placet, Gell. lib. 10. cap. 11.

Cvivs in event. p. clem. tanta] Pœ-

na mihi irrogata tantam habet clementiam. Adeo clementer actum est mecum, cum tantummodo relegatus sum.

VT FVERIT. N. LEN. IRA METV] mortem enim timebat: quam tamen exilio se præoptasse ait eleg.4.lib.1. Verùm illic voluntariam mortem intelligit, quam sibimet meditabatur. A quo consilio amici monitis deductus est, eleg.4.lib.1.

Qui mihi consilium viuendi mite dedisti,
Cum foret in misero pectore mortis amor.

Præterea in ipso exilio constitutus, propter eius atrocitatem iugulari vult, eleg.8.lib.3.

Tantus amor necis est, querar vt de Cæsaris ira,
Quod non offensas vindicet ense suas.

VITA DATA EST] Ex vulgi opinione, nihil horribilius, & magis fugiendum existimantis ipsa morte: cum sapiens magis horreat, & fugiat dedecus. Seneca de Clement.lib.1. cap.5. Seruare proprium est excellentis fortunæ: quę nunquam magis suspici debet, quam cum contingit illi idem posse quod dij, quorum beneficio in lucem edimur tam boni quam mali.

O PRINCEPS PARCE VIRIB. VSE TVIS] Et in hoc Deum Principes imitantur, qui non punit quantum potest, & quantum scelera nostra postularent. Paulus Iurecos. In omnibus quidem, maximè autem in iure æquitas spectanda est.

ACCED. TE NON ADIM. PAT. OPES, &c.] Amplificat Cæsaris in se clementiam. Non modo non occidit, cum posset: sed nec patrimonio spoliauit (multabantur enim bonis suis exules) nec senatusconsulto, aut peculiari iudice me damnauit: tantum durioribus verbis me corripuit: nec reditum ademit, cum me non exulem in edicto, sed relegatum vocet. Prædicat hæc etiam lib.4. eleg.4. & lib.5. eleg.12.

NEC MEA SELECTO IVD.] Selecti iudices sunt præcipui, ἔκκριτοι, vel ad verbum, ἀπόλεκτοι. Vnde & selectæ sententiæ Ciceroni de nat. deor. lib.1. Inde dij selecti, & præcipui S. Augustino ex Varrone lib.1. cap.2. Ciuit. Erant autem hi iudices ex ordine equestri. Meminerunt eorum Cic. in Cluentiana, in Verrē 4. & 5. Seneca lib.3. de Benef. cap.7. Hor. Ode 4. lib.1. Vide Bud. in Pandect.

TRISTIB. INVECT. VERB.] Lib.2. de P. eleg.7.

Quem non obruerit taciti quoq; Cæsaris ira?
Addita sunt pœnis aspera verba meis.

ITA PRINCIPE DIGNVM EST] Nam manu quoque, & toto corpore in reum inuolare, graui etiam viro, ne dum Principe indignissimum est. Hoc sentire poëta istis verbis arbitror. Difficile enim est ab inferiore, cui vehemēter iratus sis, & quem acerrimè obiurgites, temperare manibus.

VLTVS ES OFFENSAS TVAS] Pedibus, aut capite offendimus, quod nōnulli dicunt impingere, parum latinè. Inde offensus, quarti ordinis, offensio, & offensa, quæ translatè irritamentum sonant. Propert. lib.4. eleg.12. *Vertet in offensas libera verba suas.* Cic. ep.1. lib.13. velim, si qua offensiuncula facta est animi tui peruersitate aliquorum.

QVAMVIS IMMITE MINAXQVE] ver
sperioribus conscriptos.

QVIPPE RELEGATVS NON EXVL DI
Relegatū definire videtur Ouid. qui edict
tùm Principis, non ademptis bonis, nec ciu
cum aliqua spe liberationis in exilium mit
Exulem, qui senatusconsulto, aut selecto i
damnatus, suis facultatibus exut', in perpe
vertere solum iubetur. Sed quemadmodū
nomen, inquit Muret. Obseruat. iuris cap.2
bris Iurisconsultorum sæpenumero mitius
pitur, & relegationē tantum significat: vt qu
exilium temporariū dicunt (non enim si pr
loqui velimus, potest quisquā ad tēpus ex
neq; omnino ad tempus capite minui) sic
men relegationis aliquando durius, ac gr
accipiendū est, ita vt deportationē significe

PARCAQVE FORT. S. TIBI VERBA M
Paucis verbis perstringis, quid me fieri vel
edictum breue intelligamus: aut, fortunan
am parcè, verbo mitiore significas.

SANO, MENTISQ. POTENTI] non stulto
denti. Est sua sanitas animo, cum in eo vig
tio, & consilium: & qui est sanus animi, ide
tens est mentis. Iuuenal. *Orandum est vt sit me*
in corpore sano. Ast impotēs animus, seu hom
potentis animi, siue impotens, qui anim
imperare, eumq; cohibere siue nō vult, siu
pter habitum non potest, & affectibus sui
illuc rapitur. Cic. de victoria ep.9. li.4. quę, e
si ad meliores venit, tamē eos ferociores, i
tentioresq; reddit. Et 1. Philip. quæ effrænati
potentis animi. Et 4. Tuscul. Iidem inflam
appetitione nimia, quam tum cupiditatem
libidinem dicimus, impotentiam quanda
mi, à temperantia, & moderatione animi
mum discedentem.

QVAM TANTO DISPLICVISSE VIRO] Lib.5.el

Maxima pœna mihi est ipsum offendisse, pri
Venisset mallem funeris hora mihi.

Horat. ep.17. lib.1. *Principibus placuisse viris non*
laus est. A contrario igitur, Principibus dis
isse, non carebit ignominia, nec periculo. C
quam hîc vox *râto* magis sapientiam, & ali
mi dotes in Cæsare, quam eius potentiæ a
tudinem denotat.

SOLET INTERD. FIERI PLACAB. NV
Dij non semper irascuntur: nonnunquam
bus, & donis placantur: &, (quò spectaui
dius) magno, & præclaro viro nihil dign
placabilitate, atq; clementia, vt est apud Ci
off. Etiam Deus noster, *cum iratus fuerit, miser*
recordabitur. Non enim in perpetuum irascetur, v
pud Amos, & Dauidem.

NVBE SOLET PVLSA CAND. IRE
Similitudines duæ allegoricæ, à natura pet
eliciendam Augusti misericordiam. Gemi
sunt illa Horatij Ode 9. lib.2.

Non semper imbres nubibus hispidos
Manant in agros, aut mare Caspium

Vexant inaequales procellae
Usque, nec Armeniis in oris,
Amice Valge, stat glacies iners
Menses per omnes, aut Aquilonibus
Querceta Gargani laborant,
Et foliis viduantur orni.

...MPIN. ONERATAM VITIB. VLMVM] ...s, populus maritantur vitibus. Alibi. *Non ...pineis amicitur vitibus ulmus.* Virgil. 1. Georg. *...adiungere vites.* Catull. *Aut si fortè eadem est ul... ...uncta marito.* Horat. Epod. Ode 2.

Ergo aut adulta vitium propagine
Altas maritat populos.

...lib. 14. cap. 1. In Campano agro vites popu... ...bunt, maritasque complexae, atque per ra... ...arũ procacibus brachiis geniculato cursu ...entes cacumina aequant. Plura in Symb... ...is.

...LMINE TACTA IOVIS] Propriè ponitur ...m tangere in iactu fulminis, diciturque a... ...l de cęlo tangi, cum feritur fulmine. Virgil. ...1. *de caelo tactas memini praedicere quercus.* Sue... ...Domitiano. cap. 15. tactum de caelo Capito... Et Cato de re rust. cap. 14. si de caelo villa ta...

...SE LICET SPER. VETES, SPERABIM.] ...ἐλπίδα in spem praeter spem. In mo... ...chis.

Ἀνὴρ ἀτυχῶν σώζεται ταῖς ἐλπίσι.
Spes seruat hominem rebus in duris bona.

De Ponto lib. 1. eleg. 7.

Spes igitur menti poenae, Graecine, leuandae
Non est ex toto nulla relicta mihi.
Haec dea cum fugerent sceleratas numina terras,
In diis inuisa sola remansit humo.

...OC VNVM FIERI TE PROHIB. POTEST] ...rae sunt cogitationes nostrae, quas nemo in... ...r nisi Deus. Plaut. Trinum.

Suspicio est in pectore alieno sita.
Nam nunc ego si te surripuisse suspicer
Ioui coronam de capite, è Capitolio,
Quod in culmine astat summo: si id non feceris,
Atque id tamen lubeat suspicarier,
Qui tu id prohibere me potes ne suspicer?

...od hîc à Comico in vna re dictum est de su... ...ione, ad omne genus cogitationum trahi, ge... ...tim potest, & ad libertatem animi nostri, cui ...o nisi ipsemet sibi imperitat. Epictetus. Res ...dam in potestate nostra sunt, quaedam non ... In nostra potestate sunt opinio, appetitio, ...derium, & vt vno complectar verbo, quaeli... nostrae actiones. Idem paulò pòst. Ac ea qui... ...quae nobis parent, libera sunt natura sua: ...prohiberi ab vllo, nec impediri possunt.

...PES MIHI MAG. SVB. CVM TE RESP.] ...m & hostes capitales experti sunt benignis... ...im.

...PES MIHI RESP. C. M. FACTA CADIT] ...non videt palpationem? Suprà certè dixit, ...quo & bono.

Caussa mea est melior, quia non contraria dicor
Arma, nec hostiles esse secutus opes.

ET VELVTI VENT. AGITANT. AEQ. &c.] Fluctus animi sui, & agitationem cum mari ventis agitato confert, parua cum magnis videlicet.

AEQVALIS RABIES, CONTIN. FVROR] Ab animatis ad inanimum metaphora.

SED MODO SVBSIDVNT, &c.] Cũ de fluctus vehementia remittunt venti, translatè dicuntur subsidere, aut mitescere: ponere, & silere, cum omnino cessant. Virgil. 7. Aeneid. *Cum venti posuere, omnisque repente resedit Fluctus.* Et lib. 10. *Tum Zephyri posuere, premit placida aequora pontus.*

SIC ABEVNT REDEVNTQVE MIHI, &c.] ἀντωνυμία (?), qua fluctuationem suam inter spem, & metum indicat.

PER SVPEROS IGITVR] Longa obsecratio, per ea quae ipsi Augusto grata, & chara sunt.

QVI DANT. T. LONGA, DAB. TEMP.] Imperauit annis LVI. Addunt quidam menses 5. Ab Actiaca victoria solus rempub. tenuit annos 44. Triumuir cum M. Antonio, & M. Lepido primùm: deinde cum Antonio solo annos 10. Vt Sueton. ferè 12. quanquam idem cap. 29. tantum 10. habet. Triumuiratum cepit anno aetatis 19. aut 20, vt multo maior septuagenario decesserit.

ROMAN. SI MODO NOMEN AMANT] cui vita tua producenda maximè consultum volent.

QVAE TE TVTA, ET SECVRA PARENTE EST] Sicut liberi tuti sunt viuis parentibus: ita patria, cuius tu renunciatus es pater, te viuo tuta est, & incolumis.

CVIVS ET IN POP. PARS EGO NVP.] Suprà. *Pars que fui turbae paruae precantis idem.* Et li. 4. eleg. 2.

Plebs pia, cumque pia laetatur plebe senatus,
Paruaque cuius eram pars ego nuper Eques.

SIC TIBI QVEM SEMPER FACTIS, &c.] Et Graeci, & Latini poëtae consueuerunt cum petitione votum coniungere, & boni quippiam precari contrà, à quibus aliquid aut ipsi petunt, aut alios petentes introducunt, per particulam *sic.* Mitto Graecos. Virgil. eclog. 10.

Extremũ hunc, Arethusa, mihi concede laborẽ, &c.
Sic tibi, cum fluctus subterlabere Sicanos,
Doris amara suam non intermisceat vndam.

Horat. Ode 3. lib. 1.

Nauis quae tibi creditum
Debes Virgilium, finibus Atticis
Reddas incolumem precor.
Sic te Diua potens Cypri,
Sic fratres Helenae, lucida sidera, &c.

Tibull. lib. 2. eleg. 6.

Annuo, sic tibi sint intonsi Phoebe capilli,
Sic tua perpetuo sit tibi casta soror.

Itaque & Ouid. mitius exilium impetrare cupiens, bona multa Augusto precatur.

REDDATVR GRATAE DEB. VRB. HONOS] Colat te vrbs Romana honoribus quos mereris factis, & sapientia tua: atque ita rectori optimo gratam sese demonstret.

A Livia sic tecum, &c.] Claudius Tiberius Nero cum iis fuit, qui se ad Antonium receperunt. Nam cùm haberet præsidia in Campania, intelligeretque Cæsarem bello superiorem fuisse, fugit cum Liuia Drusilla, filioque suo Claudio Tiberio Nerone, vt postea mira res accidisse videatur, quod Liuia Cæsari, quem ante fugerat, nupserit, atque Tiberius is, qui cum parentibus suis fugæ se mandauerat, Cæsari in imperio successerit. De concessa autem Liuia Augusto à Nerone sic scribit Sueton. Aug. cap.62. & 63. quam à matrimonio Claudij Tiberij Neronis, & quidem prægnantem abduxit, dilexitque, ac probauit vnicè. Tiberio cap.4. Cum quo (Nero cum Antonio) breui reconciliata inter omnes pace B Romam rediit, vxoremque Liuiam Drusillam & tunc grauidam, & ante iam apud se filium enixam, petenti Augusto concessit. Nec multò post diem obiit, vtroque liberorum superstite, Tiberio, Drusoque Neronibus. Traditur item hanc Liuiam post Augusti excessum Iuliam appellatam. Videndus Causabon. Animaduersion. pag. 188. num.11.

Sociales impleat annos] Sic vocat annos coniugales. Probè. Coniux enim vitæ, & rerum omnium socia. *Mulier quam dedisti mihi sociam*, Genes.3. Thori sociam poëtæ nominant. Et Liuius lib.1. de Sabinis virginibus, quas Consualibus ludis Romani sibi pro vxoribus futuris rapuerant. Illas tamen in matrimonio, in societate C fortunarum omnium, ciuitatisque, &, quo nihil charius humano generi sit, liberûm fore.

Tecum impleat] tecum degat absque diuortio, vsque ad extremum ætatis, Connubio stabili tecum iuncta sit, tuaque, & vnius sit propria.

Omnes vt tecum meritis pro talibus annos
Exigat, & pulchra faciat te prole parentem.

Verùm ex Liuia liberorum nihil tulit, cum maximè cuperet. Infans, qui conceptus erat, immaturus est editus. Sueton. cap.63. In eius osculis, & hac voce, Liuia, nostri coniugij memor viue & vale, eum defecisse, idem narrat cap.99.

Nisi te nullo coniuge digna] Eleg.8. lib.2. de Ponto. *Perq; thori sociam, quæ par tibi sola reperta est.* Et eleg.1. lib.3. vbi pluribus laudatur. D

Quæ Veneris formam, mores Iunonis habendo,
Sola est cælesti digna reperta toro.

Mulier cata inprimis, vt eam Augustus stolatum Vlyssem appellaret. Vitam finiuit annum agens sextum & octogesimum. Aegrotantem Tiberius non visitauit. Vide Xiphilinum, qui refert, quòd multos senatores conseruasset, educassetque eorum liberos, ac complures filias eorum in matrimonium collocasset, nonnullos eam Matrem patriæ nominasse.

Caelebs te vita deceret] coniugij expers. Cælibem dictum existimant, quod dignam cælo vitam agat. Ita Festus. Sed castigator eius dictum arbitratur à κοίλιψ, carens concubitu, vt αἰγίλιψ carens capris, κερκόλιψ carens cauda. κοίτην κοῖτος, vnde ὀρειοκοῖτος in montibus cubans.

Sospite sic te sit natus] Tiberius, Liuiæ ex Tiberio Nerone filius, Augusti priuignus, & ab eo in filium adoptatus, ac successor destinatus. Sueton. Tiber. cap.21. vbi refellit ab aliquibus traditum: vel expugnatum precibus vxoris (Liuiæ) adoptionem non abnuisse: vel etiam ambitione tractum, vt tali successore (tam scelesto) desiderabilior ipse quandoque fieret: sed circumspectissimum principem vitiis eius, virtutibusque perpensis, potiores duxisse virtutes, & Reipub. caussa adoptasse.

Imper. regat cum sen. senex] In senectam vsque Diocletianus primus ita consortem Maximianum asciuit, vt cum eo imperium diuideret. Nam ante id tempus integrum, & indiuisum, etiam cum collega mansit. Duos autem Augustos simul esse ante M. Antonini tempora non est auditum.

Tui sidus iuuenile nepotes] Caius, Lucius, Agrippa, ex Iulia filia tua, & genero Agrippa nati, qui sunt iuuentutis Romanæ sidera. Habuit ex eadem neptes duas, Iuliam, & Agrippinam. Illam L. Paulo Censoris filio, hanc Germanico sororis suæ nepoti collocauit. C. & Lucium adoptauit domi, per assem, & libram emptos à patre Agrippa, tenerosque adhuc ad curam Reipublicæ admouit: & coss. designatos, circum prouincias exercitusq; dimisit. Sueton. cap.64. Sed C. & L. in duodeuiginti mensium spatio amisit ambos, Caio in Lycia, Lucio Massiliæ defunctis. Tertium nepotem Agrippam, simulque priuignum Tiberium adoptauit in foro, lege Curiata. Ex quibus Agrippam breui, ob ingenium sordidum, ac ferox abdicauit, sepositque Surrentum. Idem cap.85.

Per tua, perque tui f. par. eant] te, & tuum patrem Iulium, à quo es adoptatus, imitentur, vestrisq; vestigiis inhæreant, id quod faciunt. Est autem etiam quoddam virtutis iter, cum aut in vna aliqua proficitur, Horat. epist.2. lib.2. *I bone quo virtus tua te vocat, i pede fausto* aut ab vna in aliam proceditur.

Assueta tuis victoria castris] Hoc ex Suetonio claret, cap.21. Domuit partim ductu, partim auspiciis suis Cantabriam, Aquitaniam, Pannoniam, Dalmatiam, cum Illyrico omni: item Rhætiam, Vindelicos, ac Salassos, gentes Inalpinas. Coërcuit & Dacorum incursiones, tribus eorũ ducibus cum magna copia cæsis, Germanosque vltra Albim fluuium summouit, &c. Et cap.22. Ianum Quirinum semel atq; iterum à condita vrbe memoriam ante suam clausum, in multo breuiore temporis spatio, terra marique pace parta ter clusit. Bis ouans ingressus est vrbem, post Philippense, & rursus post Siculum bellum. Curules triumphos tres egit, Dalmaticum, Actiacum, Alexandrinum: continuo triduo

duo

ıo omnes. Non falsò igitur ait poëta, *assueta tuis*
ßoria castris.

NOTAQVE SIGNA PETAT] ad signa mili-
ria iam nota, & familiaria etiam deinceps ad-
olet.

AVSONIVMQVE DVCEM] Reor Tiberium,
ro Augusto bellum gerentem accipiendum.

NITIDIS CIRCVMVOLET ALIS] Victo-
am deam pennigeram, seu alatam pingebant,
uemadmodum Amorem, Irim, Musas, Sirenas,
lercurium, de qua re Plin. lib. 2. cap. 7. vt è cælo
euolantem ad eos, quos successibus suis ornare
:llet: vt Dei donum, hominibus in terras mis-
ım. Vnde Auson. epig. 1. *Tu quoque ab æthereo præ-
s victoria lapsa.* Noster in Metam. *Inter vtrumq́, vo-
t dubiis victoria pennis.*

PONAT ET IN NITIDA. L. SERTA COMA]
'uces Romani triumphales, antiquitus myrto
)ronabantur, postmodum lauro. Triumphales
)ronæ, inquit Gell. lib. 5. cap. 6. sunt aureæ, quæ
nperatoribus ob honorem triumphi mittun-
ır. Id vulgo dicitur aurum coronarium. Hæ an-
quitus ex lauro erant, post fieri ex auro cœptæ.
estus. Triumphales coronæ sunt, quæ Impera-
)ri victori aureæ præferuntur, quæ temporibus
ntiquis propter paupertatem laureæ erant. O-
id. 1. Metam. de lauro.

Tu ducibus lætis aderis, cum læta triumphum
Vox canet, & longas visent Capitolia pompas.

n *nitida coma*, bene compta, & vnguentis deli-
uta.

CVIVS NVNC CORPORE PVGNAS] qui pro
: corpus suum hostilibus armis exponit. Impe-
ıtorem ipsum non debere manum cum hoste
onserere, prudenter disputat Onosand. in Stra-
:gico cap. 33. nisi summa prius adhibita diligen-
a: mortemq́ue tum demum despicere incipiat,
um in periculum res suas venire viderit: ita vt &
ccisis copiis superstes esse nolit, iisq́ue saluis,
luus quoque & sospes esse velit. Sæpenumero
nim gloriosam ceterà victoriam mors Impera-
)ris valde afflixit: quique iam ferè prostrati fu-
atiq́ue erant, hostem sine Imper. esse cernentes,
:ciperatis paulatim animis consurrexerunt in
rælia fortiores: qui verò fæliciter pugnauerant,
nimos abiecerunt, nimio Imperatoris interfe-
i desiderio anxij.

AVSPICIVM CVI DAS GRANDE] Nihil
lanè, in quo esset aliquod momentum, prisci
omines sine auspiciis, & auguriis incœptabant.
ıde sermones illi, bonis, malis auspiciis, augu-
is aliquid geri. Et auspicatò, inauspicatò pro
:liciter infæliciter. Captantes autem huiusmo-
i auspicia, & auguria, de cælo seruare diceban-
ır. Pugnauit itaq; Tiberius non suis, verum Au-
usti auspiciis, hoc est, fælicitate illius adiutus, &
ıuentibus diis, qui fauerent, ac bene vellent ipsi
:æsari. Virg. 4. Aeneid. cum Aeneam sic loquen-
em facit, *Me si fata meis paterentur ducere vitam Auspi-
iis.* verbum auspiciis pro voluntate accipit, hoc

A intellectu, si mihi vt volo, & opto res ex animi
sententia constituere daretur, auspiciis quod cu-
pio pollicentibus, ac desiderio meo non refra-
gantibus. Sed parendũ est fatis, &c. Q. Fab. Max.
vt est in Cat. Cicer. cum esset augur, dicere ausus
est, optimis auspiciis ea geri, quæ pro reipub. sa-
lute fierent: quæ contra remp. fierent, contra au-
spicia fieri, Hector Polydamanti fratri Iliad. 2.
suadenti augurem consulendum,

Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.
Augurium fælix patriam tutarier vnam.

DEOSQVE TVOS] ἐπεξήγησις. Explicat enim
quid sit tradere alicui auspicium suum, siue ge-
rere quippiam auspiciis alterius. Nempe, cum
fauore, & auxilio deorum, alicui amicorum. Su-
B premus communissimus ducum est ipse Imp. à
quo ciues, socij, equites, pedites, deniq; omnes,
& omnia pendent. Is non ductum solum, sed e-
tiam auspicia habet. Sueton. de Aug. cap. 21. Do-
muit autem partim ductu, partim auspiciis suis.
Ductu, cum ipse interfuit: auspiciis, cum illo
mandante alius, ac fortunam, & deos suos com-
modante, &c. Lipsius de Militia Rom. lib. 2. dial.
12. pag. 133. & seq.

DIMIDIOQVE TVI] propter egregium amo-
rem, quo ducem suum hunc Augustus diligebat,
vocat eius dimidium, vt Horat. Virgilium animę
dimidium suæ. Statius Metium Celerem animæ
suę partem meliorem. Persius ad Cornutum, ma-
gistrum suum, sat. 5. *quantaq́ nostra Pars tua sit, Cor-
C nute, anima.* Greg. Nazianzenus admodum signi-
ficantibus duobus vocabulis coniunctissimam
hanc coniunctionem expressit, cum *συμψυχίαν*, &
συμφυΐαν nuncupauit.

INQVE CORONAT. FVLG. ALTVS EQVIS]
Etiam equi triumphalem Imperatoris currum
trahentes lauro, victoriæ indice coronabantur.

FVLMENQVE TVVM FERA TELA RECON-
DE] Appositio. Desine me fulminare. Desiste mi-
hi infensus esse.

NIM. MIS. COGNITA TELA MIHI] Lib. 1.
eleg. 1. *Venit in hoc illa fulmen ab arce caput.*

NEC NOMINIS IMMEM. HVIVS] Pater pa-
triæ debet tueri commoda, & salutem suorum
ciuium (ciuis autem etiamnum Ouid.) Quod
D nisi facit, immemor est sui nominis, hoc est, offi-
cij sui, quod ipsum nomen pollicetur.

OLIM PLACANDI SPEM. M. TOLLE TVI]
Suprà.

Ipse licet sperare vetes, sperabimus vsque.
Hoc vnum fieri te prohibente potest.

Hîc tamen orat, ne, quod in ipso sit, spem misero
præcidere velit.

NON PRECOR VT REDEAM] Magna esset
hæc petitio, & audax, nec concessu facilis.

QVAMVIS MAIORA PETIT. CREDIB. &c.]
Tametsi dij (quorum vnum esse insinuat Augu-
stum ipsum) sæpius petentium vota sua munifi-
centia superauerint: quod credibile faciunt de
vero Deo nostro Christianorum historiæ.

A MAGNOS DEOS] κατ' ἐξοχήν. Crebrò hoc adiuncto ornantur dij à poëtis. Suprà.

Exorant magnos carmina sæpe deos, Et:
Omnis at in magnos culpa deos scelus est.

Catull. *Dij magni, facite vt verè promittere possit.* Et in admiratione idem. *Dij magni, salaputium disertum.* Virgil.3. Aeneid. fanè grauiter, *cum sociis, natóque, penatibus, & magnis diis.*

MITIVS EXILIVM SI DAS] Quam sit immite, ostendit eleg.10. lib.3. Et 16. lib.4. & alibi cum per Tristium, tum per alios de Ponto libros sæpissime.

PROPIVSQVE] non tam remotum, & in finibus orbis. Lib.5. eleg.2.

Barbara me tellus, orbisq́ nouissima magni
B *Sustinet, & sæuo cinctus ab hoste locus.*

PARS ERIT E POEN. M. LEVATA MEA] Deterius enim mihi contingere non potest, quocunque tandem transferar.

VLTIMA PERPETIOR] acerbissima, vt nec aqua quidem, nisi salsa è paludibus suppeditet, vt audiemus. Vltimum supplicium pro omnium durissimo. Quanquam hoc nomine multi supplicium mortis accipiunt, quia post id aliud nullum adhiberi potest. A Deo autem potest, *qui postquam corpus occiderit, habet potestatem animam mittere in gehennam.* Matth.10.

MEDIOS EIECTVS IN HOSTES] in hostes Romani nominis, & pœnè assiduo fines Romanos hostiliter deuastantes. Hoc tam molestum,
C & acerbum illi est, non licere, inquam, sibi exuli tutò viuere: sed insuper de vita, & sanguine cogi decertare, vt de nulla parte calamitatis suæ frequentius, ac flebilius conqueratur. Hostes istos versu abhinc quinto, & duodecimo nominat.

NEC QVISQ. PATRIA LONG. EXVL ABEST] Paulò pòst. *Vlterior nulli quam mihi terra data est.*

AD EGRESSVS SEPTEMPLICIS ISTRI] ad ostia per quæ Danubius in mare se exonerat. Ea sunt septem. Plinio tantum sex, cuius verba proferam è libro 4. cap.12. Ortus hic in Germaniæ iugis, montis Abnobæ, ex aduerso Raurici Galliæ oppidi, multis vltra alpes millibus, ac per innumeras lapsus gentes Danubij nomine, immenso aquarum auctu, & vnde primum Illyricam alluit, Ister appellatus, LX. amnibus rece-
D ptis, medio fere eorum numero nauigabili, in pontum vastis sex fluminibus voluitur, &c.

PARRHASIAE VIRGINIS] Vrsæ maioris, in quam conuersam fingunt Callisto, Lycaonis Arcadiæ regis filiam, & à Ioue inter sidera receptam 3. Metamorph. Astrum illud nunquam occidit. Hinc lib.3. eleg.11.

Suppositum stellis nunquam tangentibus æquor
Me sciat in media viuere barbaria.

Parrhasiam vocat, quod ipsa Arcadia à Parrhaso, vno filiorum Lycaonis sic dicitur ἐπωνυμικῶς. In 3. Metamorph. forma patronymica. *Parrhasis erubuit.* Virginem quoque nominat, vt Virgil. eclog. 8. Pasiphaën Minois Cretensium regis vxorem.

A *Ah virgo infalix, tu nunc in montibus erras.* Et Terentius. *Ter vitium oblatum virgini.* Et, *illinc huc transferetur virgo.* Vbi Donat. virgo etiam quæ cum viro fuit. Aetas enim, & sexus hac voce ostenditur, vt ait Seruius in 1. Aeneid. ætas inquam viridis.

GELIDO AXE] Cicer.1. Tuscul. agens de hac zona frigida, posita ad stellas septem, *Vnde horrifer Aquilonis stridor gelidas molitur niues.* Virgilius 1. Georg.

Quem circum extrema dextra, læuaq́ trahuntur
Cærulea glacie concreta, atque imbribus atris.

Horat. Ode 22. lib.1. *Quod latus mundi nebula malusq́ Iupiter vrget.*

DANVBII MED. VIX PROHIB. AQVIS] Vix eorum vim, cædes, & rapinas interfluens Da-
B nubius cohibet. Quanquam locis illis sæpius Istri nomen habet.

TIBI FVGATI] à te fugati, φυγαδευθέντες.

CAVSSA GRAVIORE] Apud Suetonium quidem de nemine lego, quem exilio multauerit, nisi de Cassio Patauino plebeio, quem leui exsilio punire satis habuit, quod conuiuio pleno proclamauerat, neque votum sibi, neq; animum deesse confodiendi eum, cap.51. Iulias, filiam, & neptem omnibus probris contaminatas relegauit. Post quinquennium demum ex insula (Pandataria) in continentem, lenioribusq́ue paulò conditionibus transtulit eam: nam vt omnino reuocaret, exorari nullo modo potuit: deprecanti sæpe populo Romano, & pertinacius in-
C stanti, tales filias, talesq́ue coniuges pro concione inprecatus. cap.65.

ET MARIS ASTRICTO, &c.] mare glaciale.

HACTENVS EVXIN. P. EST ROM. SINISTRI] Hucusque ad Danubium in sinistro latere ponti Euxini protéditur Romanum imperium. Vicina Basternæ, & Sauromatæ hostes occupant. Terminus ergo, & limes Romani imperij Danubius. Testes auctores plurimi. Seneca Natural.4. Medius inter pacata, & hostilia fluit Danubius, & Rhenus, alter Sarmaticos impetus cohibens, alter Germanos, auidam belli gentem repellens. Muret. in 1. Annal. Taciti, limites imperij, inquit, erant aut montes, aut fluminum ripæ, aut alia eiusmodi, quibus imperium populi Romani
D à barbaris dirimeretur. Interdum etiam ducebantur muri, & in eis excitabantur castella, turres, propugnacula, & in iis legiones collocabantur, quæ præsidio essent & barbarorum incursiones impedirent. Euxinum mare principio propter accolarum inhospitalitatem, & immanitatem, siue ob latrociniorum crebritatem ἄξενον ab inhospitalitate dictum est. Demum Herculis opera regione à latronibus purgata, & animis indigenarum commercio aliarum gentium nonnihil emollitis, Euxinum, quasi εὔξεινον hospitale nomen obtinuit.

HÆSIT IN IMP. MARG. T. TVI] Territorium Tomitanum, exilij mei locus, est in ipsis finibus imperij tui, quem barbari pœne occuparunt.

NE SIT CVM PAT. PAX QVOQVE ADEMPT.] Quod Augustus minimè voluit, qui sola patria me priuauit. Pacis autem dulcissimum, & pulcherrimum nomen; 12. Philipp. & 2. Et nomen pacis dulce est, & res ipsa salutaris.

NON BENE SVMMOVET ISTER] suprà.

Iazyges, & Colchi, Metereaq; turba, Getaq;
Danubij mediis vix prohibentur aquis.

NEVE TV. P. CIVIS AB H. CAPI] patriæ enim rector, paterque diceris. Cur autem id metuat, ecce caussam, eleg. 1. lib. 4.

Hostis habens arcus, imbutaq; tela veneno,
Sæuus anhelanti mœnia lustrat equo.
Vtq; rapax pecudem, quæ se non texit ouili,
Per sata, per syluas fertq; trahitq; lupus:
Sic, si quem nondum portarum sede receptum
Barbarus in campis repperit hostis, habet,
Aut sequitur captus, coniectaq; vincula collo
Accipit, aut telo virus habente perit.
Hîc ego sollicitæ iacto nouus incola sedis.

FAS PROHIB. LATIO. Q. DE SANG. &c.] Ab indigno. Non quidem de Romano sanguine natus erat Ouid. Sed de Latino, seu Italico. Iam, ciuitatis Romanæ ius habebant multæ vrbes per Italiam, & erat ciuium illorum Roma patria, non originis, sed iuris. Vincere autem foris ciuem Romanum, ac verberare, nedum interficere, magnum nefas.

CÆSARIBVS SALVIS] quasi diis quibusdam seruatoribus.

PERDID. CVM. M. D. CRIM. C. ET ERROR] Hactenus ob vtrumque peccatum communiter, & promiscuè veniam, & aliquanto lenius exilium petiuit. Nunc alterum crimen, scriptorum videlicet amatoriorum, eleuaturus, & quoquo modo se defensurus, vtrumque proponit, & de altero cur silendum putet, caussam addit.

ALTERIVS FACTI CVLPA] erroris. De altero nihil dicendum est. Cur?

RENOVEM VT TVA VVLNERA, &c.] Quod dolet, quod auditu, visu, cogitatu, triste, & acerbum est, translatè vulnus appellant Latini, diciturque alicuius animam, & aures vulnerare.

QVEM PLVS EST NIM. INDOL. SEMEL] quem pro maiestate sua, & mansuetudine, ac moderatione ne semel quidem irritare oportebat.

QVA TVRPI CRIM. LÆSVS] qua mihi turpe crimen impingitur. Quod illud?

AR. . OBSCOENI DOCT. ADVLT.] Eleg. lib. 3. e P. *Credor adulterij composuisse notas?* Festus adulter, & adultera dicuntur, quia & ille ad alteram, & hæc ad alterum se conferunt. Papinianus ait adulterium propriè in nupta committi, propter partum ex altero conceptum composito nomine, ac si sola mulier, & nupta adulterium committat. Contra Lactant. lib. 6. cap. 23. Diuina lex, inquit, ita duos in matrimonium, quod est corpus vnū, pari iure coniunxit, vt adulter habeatur quisquis compagem corporis in diuersa distraxerit. μετωρεικῶς adulterari res, quæ corrumpuntur, ac deprauantur, vt testamenta, moneta, &c. Adulter, & adultera poëtis interdū etiam de non nuptis. Horat. Ode 33. lib. 1.

sed prius Appulis
Iungentur capreæ lupis,
Quam turpi Pholoe peccet adultero.

Catull. *Cum suis viuat, valeatq; mœchis.*

FAS ERGO EST ALIQVA] aduerbialiter *aliquà*, pro aliquantū, & aliquatenus. Virgil. eclog. 3. *Et si non aliquà nocuisses, mortuus esses.* Ad obiectionem prima responsio. Augustum in tanto imperio procurando occupatum, non potuisse libros illos videre. Atque ideo quales, quo fine, quoue modo scripti sint, nescire, & falsum esse. Quales autem, qua ratione, quo scopo conscripti sint, infra exponit, & ex caussa mala facere bonam κατὰ κρίσιν conatur.

CÆLESTIA PECTORA] cælestem virum vocat lib. 1. eleg. 3.

ET SVNT NOTIT. MVLTA MIN. TVA] Et decipi Augustum hoc de se iudicio, & minus fuisse negotium, quam vt ei curam impendere aut tantus vir debuerit: aut tam districtus rebus maximis Imperator potuerit. Fuerūt tamen Impp. Romani, qui multa minora sua notitia cognoscere, & exercere studuerunt. Nero bene cithara ludere didicit, quod rege indignum putabat Philippus Macedo, reprehendens ob id filium Alexandrum successorem futurum. Non pudet te, inquit, fili, quod tam bene fidibus noris?

VTQVE DEOS, CÆLVMQVE. S. SVBLIM. &c.] Similitudine rem illustrat, maiore quam par est. Sed in gratiam Cæsaris omnia sibi licere putat. Eum ergo in magnitudine procurationis cum Ioue comparat, videturq; alludere ad illos Maronis versiculos, quos palatij valuis affixisse fertur.

Diuisum imperium cum Ioue Cæsar habet. Et.
Iupiter in cælis, Cæsar regit omnia terris.

Quam sententiam complexus est etiam Horat. Ode 12. lib. 1. Iouem compellans. *Tu secundo Cæsare regnes.* vt ille nimirum cælestia, hic terrestria regat, & moderetur. Quòd dicit Iouem etiam deos tueri, respicit ad id, quod diuûm pater audit, & quod ait 1. Metamorph. *qui vos habeoq; regoque,* cum eos in concilio alloquitur.

NON VACAT EXIG. REB. ADESSE IOVI] sæpe tamen exiguis admodum, & turpibus (quæ profectò nunquam magnæ sunt) & persona sua alienissimis affuit: nec illum tanta imperij moles retardauit. Lege vitas Imperatorum, & inuenies, leuissimis rebus plures affuisse. Vt illum, cui vacabat quotidie in secretiore loco stylo acuto muscas configere.

A TE PENDENTEM ORBEM] non vnam, non decem prouincias, quod magnum erat, sed orbem. Et, si vel vnam ciuitatem bene regere laboriosum est, quid regnum? quid multa regna? quid totum mundum? Et hic tamen tua iura ex-

ſpectat. Horat. Ode 12. lib. 1. de eodem. *Te minor latum reget aequus orbem.*

CIRCVMSPICIS] Metaphora hæc commẽtationem, curam, ſollicitudinem, vigilantiam notat, vſitata Ciceroni. 1. Catilin. Quare P.C. incumbite ad ſalutem reipub. circumſpicite omnes procellas, &c. ep. 13. lib. 5. circumſpice omnia membra reipub. quæ notiſsima ſunt tibi.

EFFVG. CVRAS INFER. TVAS] vt minora tua notitia non eſſent, vt ſunt, tamen præcipuis, & neceſſariis illis curis longe inferiora ſunt; atque idcirco te non ſollicitant.

SCILICET IMP. PRINCEPS. STAT. RELICTA] ὑπονοία. Oſtendit quam imparia hæc ſint illis magnis, & quam indecora illi futura. Statio, inquit Seruius, vbi ad tempus ſtant naues: portus, vbi hyemant. Lentulus ad Sen. Vrbe, portu, ſtatione, quæ extra vrbem eſt. Eſt item verbum diſciplinæ militaris, ſignificans cohortem militum in caſtris, vel in vrbe, vel in palatio excubãtium: vnde ſtationem agere. Cic. de ſeneꝗ. vetatque Pythagoras, iniuſſu Imp. id eſt dei, de præſidio, & ſtatione vitæ decedere. Ad huiuſcemodi ſtationem militarem alluſit item 1. Philipp. Ego cum ſperarem, aliquando ad veſtrum conſilium, auctoritatemque rempub. eſſe reuocatam, manẽdum mihi ſtatuebam quaſi in vigilia quadam conſulari ac ſenatoria. Nec verò vſquam diſcedebam, nec à Repub. deiiciebam oculos. Et Iſidor. lib. 6. agens de ſtationibus eccleſiaſticis. Statio autem militari exemplo nomen accepit, pro eo, quod nulla lætitia obueniens caſtris, ſtationem militum reſcindat. Nam lætitia libentius, triſtitia ſollicitius adminiſtrat diſciplinam. Vnde & milites nunquam immemores ſacramenti, magis ſtationibus parent. Denotat item cohortem, quæ per prouincias contra latrones collocabatur. Tertullian. apologet. latronibus inueſtigandis per omnes prouincias ſortitur ſtatio militaris.

IMPARIB. CARM. FACTA MODIS] Verſum elegiacum περιφραστικῶς exprimit, & poëſin ſuam amatoriam intelligit, quam infra luſos ineptos appellat. Prior quippe, hexameter nempe, conſtat pedibus ſenis; poſterior, pẽtameter, tantum quinis, id quod vtriuſque græcum nomen ſonat. Sunt ergo impares modi. Lib. 1. eleg. 3. *Clauda quod alterno ſubſidunt carmina verſu.* Et eleg. 7. ſi per modos impares pedes diſsimiles, dactyl. triſyll. & ſpondeum diſyllab. placet accipere.

Et tamen ad muſas, quamuis nocuere, reuerti,
Aptaq; in alternos cogere verba pedes.

Eodem pœne modo Horat. ad Piſon. circumlocutus eſt elegos.

Verſibus impariter iunctis querimonia primùm,
Poſt etiam incluſa eſt voti ſententia compos.

Cicero pro Archia cum ait, epigramma alternis verſibus longiuſculis, ſine controuerſia elegiaco carmine contextum indicat.

NON EA TE MOLES. R. NOM. VRGET] non eſt tam parua moles officij tui. Hac v
laudati ſcriptores in muneris amplitudine
difficultate exprimenda non raro vtuntur.

INQVE TVIS HVM. T. L. FERTVR ON
Metamorph. 15. de eodem, Iulio patri ſucceſſ
qui nominis hæres Impoſitum feret vnus onus. Eaden
ſententia cum priore. Crediderim fabulam
lantis, cælum humeris ſuſtentantis latenter i
cari. Virgil. 4. AEneid. *Axem humero torquet ſ*
ardentibus aptum. Cic. pro Flacco. Reſpub. qu
vos vniuerſam in hoc iudicio veſtris hume
veſtris, inquam, humeris ſuſtinetis.

ADVERTERE NVMEN] Gulielm. Can
lib. 4. cap. 2. emendat *lumen.* Forſitan minus
ꝗe, cum mox ſequatur de oculis.

LVSIBVS INEPTIS] Leuiora poëmata
poëtæ luſus, iocos, ineptias, nugas vocare ſol
Luſus Ouidiani græce ἐρωτοπαίγνια dici poſſ
Nam ludus, ſiue luſus παίγνιον, & ludere παί
quoniam τοῖς παισὶ pueris proprium, ac perfa
liare eſt ludere. Hominem γενναῖον, καὶ βασιλικὴν
ψυχὴν generoſum, & animo regio ad oblectãd
ſumere vult Dio Chryſoſt. orat. 2. de regno
quamlibet poëſin, ſed optimam, & magnific
tiſsimam, vt Homeri, & Heſiodi, &c. Neque
Sapphûs canere, aut Anacreontis amatoria
mina decorum eſſet regibus, &c.

EXCVTIASQVE OCVL. OTIA NOST. TV
videndo, legendoque diſcutias, perpendas,
mines. Cic. 2. cõtra Rull. Decemuiri, qui noſ
Imperatores excutiant. *Otia* autem quæ otio
feriati ſcripſimus. Scitè *otia.* Amor enim, vt
dam ſapiens dixit, eſt otioſorum negotium.

NVNC TIBI PANNON. EST NVNC
LYRIS, &c.] Prouincias recenſet, in quibus
guſtus exercitus habuit, fæliciterque pugna
Videndus Sueton. cap. 21. De variis eiuſdem
lis idem auctor à cap. 9. diſſerendi facit initi
Florus lib. 4. cap. 12. quod eſt de bellis eius
uerſus gentes exteras. Noua quippe pax: &
dum aſuetæ frænis ſeruitutis tumidæ gent
inflatæque ceruices, ab impoſito nuper iug
ſiliebant. Ad ſeptentrionem conuerſa ferme
ga ferocius agebat, Norici, Illyrij, Pannonij,
matæ, Myſi, Thraces, & Daci, Sarmatæ, atq;
mani, &c. Libet & huic accinere illa Tullia
Iulium eius patrem ex Marcelliana. Dom
gentes immanitate barbaras, multitudine i
merabiles, locis infinitas, omni copiarum g
re abundantes.

NVNC PETIT ARMEN. PACEM] Plu
gotij cum Armeniis. Huc alterum ex Cæſar
nepotibus ſuis miſit. Ambo fati breuis: ſed
inglorius, de quorum interitu ſupra dictun

PORRIGIT ARCVS PARTHVS EQVES]
Parthi equites? dicet Iuſtinus lib. 41. Equis o
tempore vtuntur: illis bella, illis conuiuia,
publica, ac priuata officia obeunt: ſuper illi
conſiſtere, mercari, colloqui. Paulo ante. Pu
autem procurrentibus equis, aut terga d

. Sæpe etiam fugam simulant,vt incautiores ersus vulnera insequentes habeant. Ouid. 1. Arte.

Tergaq; Parthorum,Romanaq; pectora dicam,
Telaq; ab auerso quæ iacit hostis equo.

at. Ode 19. lib.1. *& versis animosum equis Parthū* s. Cic.ad Pætum. Itaque obtemperate cogito ceptis tuis. Hoc amplius, nauiculam habere uam in ora maritima. Contra equitem Parm negant vllam armaturam meliorem inue posse.

IMIDA CAPTAQVE SIGNA MANV] hi signa Crasso, & Antonio adempta Romā Augustum vltro remiserunt. Auctores Stra- Sueton. Velleius. Florus lib.4.cap.vlt. Parthi q; quasi victoriæ pœniteret,rapta clade Crassa,vltro signa retulere. Horat.Ode 15.lib.4.

——tua,Cæsar,ætas
Fruges & agris rettulit vberes,
Et signa nostro restituit Ioui,
Derepta Parthorum superbis
Postibus.

IVNC TE PROLE TVA IVVEN. GERM.] TIT] In filio adoptato,& iuuene Tiberio te mania experitur.

Per quem bella geris,cuius nunc corpore pugnas,
Auspicium cui das grande,deosq; tuos.
Ausoniumq; ducem,&c.

t qui prolem interpretantur priuignum. Et sane etiam priuignus eius Tiberius.

BELLAQVE PRO MAGNO CÆS. CÆ- HAB.] Cæsar Tiberius pro Cæsare Augu- Differendum hoc loco aliquid super isto noe *Cæsar*. Omnes principes Romani post Autum ad imperium euecti, vocati sunt Augu- Quod nomen,ceu hæreditarium,designabat mum eis rerum arbitrium permissum. Et niam filij adoptiui Augusti (naturalibus ecaruit) & cæterorum sequentium Imperai, quod familiæ Cæsarum essent insititij, Cæs omnes dicebantur, vt Caius, Lucius, Tibe- ,Drusus, Germanicus, Nero, Caligula,& alij ique,qui omnes Cæsares dicti sunt, hoc est,è arum gente, in quam adoptati fuerant, ex bus postea fato functis vnus vel testamento, electione reliquis Cæsaribus prælatus, Impe- r, & Augustus in defuncti principis locum ogabatur: hinc ortum est, vt posterioribus poribus, si qui ad imperium, & Augusti no essent promouendi, primo Cæsares appelntur, hoc est, imperij hæredes, vel successo- quamuis ex Cæsarum gente non essent. La- Onuphrius lib. de Roman. Principibus.

N TANTO QVANT. NON EXTIT. VN- M] Imperio Romano nullum fuit vnquam s,nec futurum est. Iupiter Veneri 1. AEneid. *s nec metas rerum, nec tempora pono. Imperium sine edi.* Vbi τὸ *finesine* simul & ad tempus,& ad inos terrarum refertur. Liuius quoque præ- naximi secūdum deorum opes imperij. Ci-

A cero. Nulla gens est, quæ non aut ita subacta sit,vt vix extet: aut ita domita vt quiescat: aut ita pacata, vt victoria nostra, imperioque lætetur. Lege cap.3.lib.1. de magnitudine Romana apud Lipsium.

IN TANTO CORPORE] Vox *corpus* varie transfertur. Ad librum seu volumen. Cic. ad Luceium. A principio enim coniurationis vsque ad reditum nostrum videtur mihi modicum quoddam corpus confici posse. Vlpianus lib.24. ad Sabinum. Si Homeri corpus sit legatum,& non sit plenum, quantæcunque rhapsodiæ inueniantur,debentur. Auson.

Quiq; sacrum laceri corpus collegit Homeri,
Atq; notas spuriis versibus apposuit.

B Ad partem,& multitudinem populi. Liuius lib.1. de Sabinis, sui corporis creari regem volebant. Ad vniuersitatem ciuium. Idem lib.6. Corpus ciuitatis. Ad rempub. & imperium, ac principatum. Cic.1. Off. Reipub. totum corpus curari.

VRBS QVOQVE TE LASSAT] Cura rerū vrbanarum. Et quidem adeo spatiosæ, & populi frequentissimi. Sueton. cap.29. Vrbem neque pro maiestate imperij ornatam, & inundationibus, incendiisque obnoxiam excoluit adeo, vt iure sit gloriatus, marmoream se reliquisse, quā lateritiam inuenerit. Tutam vero, quantum prouideri humana ratione potuit, etiamsi in posterum præstitit,&c.

C ET LEGVM TVTELA TVARVM] Leges retractauit,& quasdam ex integro sanxit: vt sumptuariam,& de adulteriis,& de pudicitia, de ambitu, de maritandis ordinibus. Sueton. cap.34. In calce lib.4. Florus, omnibus iam bellis eius explicatis. Hinc conuersus ad pacem, pronum in omnia mala,& in luxuriam fluens sæculum, grauibus, seuerisque legibus multis coërcuit.

SIMILES QVOS CVPIS ESSE TVIS] Vt cognoscamus quales fuerint eius mores, quorum ipsa imaginem in ciuibus suis videre cupiuerit, legendus Sueton. à cap.61. cuius hoc est initium. Quoniam quales in imperiis ac magistratibus, regendaque per terrarum orbem pace, belloque repub. fuerit exposui, referam nunc interiorem, ac familiarem eius vitam, quibusq;

D moribus atque fortuna domi, & inter suos egerit, à iuuentute vsque ad supremum vitæ diem. Idem Historicus cap.27. Recepit & morum, legumque regimen æque perpetuum.

NON TIBI CONTINGVNT] semper enim es occupationibus maximis districtus.

QVÆ GENTIB. OTIA PRÆSTAS] earum hostibus domandis, ac profligandis. Tempus à bellis vacuum, latinis est otium. 1. Metamorph. *Mollia securæ peragebant otia gentes.* Virgil. eclog.1. *deus nobis hæc otia fecit.* Horat. ad Pison. *& apertis otia portus.*

BELLAQVE CVM MVLTIS GERIS] Sueton. Consule.

IRREQVIETA] continuata, non desinentib.

VNQVAM TE NOST. EVOLVISSE IOCOS] Occultè arguit Cæsarem iniquitatis, qui cum versus non legerit, & caussam non bene cognouerit, maioribus scilicet rebus impeditus, insontem nihilominus damnauerit. A

SI VACVVS FORTASSE FVISSES] Cic. in Bruto. Itaque hunc elegimus diem, cum te sciremus esse vacuum. 1. de leg. ego vero libēter, quoniam vacui sumus, dicam. Eiusdem generis est, si vacas. Cic. ad Att. ep. 37. lib. 12. scribes aliquid, si vacabis. Et pro Deiot. quidquid à bellis pop. Rom. vacabat, cum hominibus nostris consuetudines, amicitiasque iungebat.

NVLLVM CRIMEN] nihil quod crimini dari meritò queat: quia crimen nullum suasi, legibus scilicet Romanis cōtrariū, vt mox ꝓbare nititur. B

FRONTIS NON ESSE SEVERÆ] Caperare frōtem, est frontem in rugas contrahere, vultum asperare, vt Nonius interpretatur, ex quadam seueritate, & tristitia. Caperatam frontem, inquit Varro lib. 6. à capræ fronte. Frōtes autem caprarum ex crispitudine capillorum tetricæ apparēt. Plaut. Epid. impersonaliter vsus est. *Quid illud est, quod illi caperat frons seueritudine?* Et passiuè Varro Eumenid. *Quin mihi caperatam tuam frontem Strobile omittis?* Ergo frons seuera, est caperata frons, & contrà. Quoniam vero frons est animi index & ianua, vt ait Q. Cic. de petit. consul. seuera fronte fieri, dicique dicimus, quod ab animo minime leui, sed graui, & constanti proficiscitur, qualis certe non est ars amandi, vtpote frontis non admodum seueræ. C Frons & aliis, inquit Plin. lib. 8. cap. 74. sed homini tantum tristitiæ, hilaritatis, clementiæ, seueritatis index. Nubes frontis Græcis & Latinis est vultus tristis, & seuerus.

NEC A TANTO PRINCIP. DIGNA LEGI] Lusus ineptos supra nominabat. Quem autem ab ineptiis, & leuitatibus longius decet refugere quam Principem? Legebat tamen has easdem ineptias, amatoria inquam Ouidiana, studiosè Caracallus, & Martialem Adrianus, quem suum Virgilium appellabat: *μορφώσεων περὶ τῶν μορφώσεων διαφόρων* videlicet.

LEGVM CONTRARIA IVSSIS] Leges Iuliæ de adulteriis vetant corrumpi matrimonia. Talem & Augustus tulit. Sueton. cap. 34. D

ROMAN. ERVDIVNTQVE NVRVS] nuptas. Si qua enim socrum habet, vt nurus, quod est ὂν τῶν πρός τι, iam cum viro est. Eleg. 3. lib. 3. de P. ad Amorem.

Scis tamen, & liquidò iuratus dicere possis,
Non me legitimos sollicitasse toros.
Scripsimus hæc illis, quorum nec vitta pudicos
Contingit crines, nec stola longa pedes.

NEVE QVIB. SCRIPSI POSSIS DVB.] Matronas ad violanda matrimonia se sollicitasse it inficias. Propudiosis tantùm, & quibus libidinum flagitia per leges conceduntur, se scripsisse non negat, idque versiculis quatuor in fronte libri positis testatum esse.

E TRIBVS VNVS] primus, nō longe ab initio.

VITTÆ TENVES, INSIGNE PVDORIS] vittæ ingenuarum, id est, virginum, & matronarum, quas ab ista vere [illegible] excludit. Fuisse verò alias virginales, alias matronales vittas; quod virgines alio capitis cultu, ornatuq; quam nuptæ, & matronæ vterentur, docet Turneb. lib. 23. cap. 5. & lib. 29. cap. 4. Libertinæ nec vittatæ, nec stolatæ erant. Quamobrem Veneris furta in iis non vindicabantur, multæque ex eo ordine meretrices erant. Idem cap. 31.

QVÆQVE TEG. MED. INSTITA LONGA PED.] Stola, quam gestabant matronæ, ad imos pedes vsque demissam, quam instita, hoc est, segmentum, seu limbus tenuissimus assutus ambibat. Sic infra mox.

Ecquid ab hac omnes rigidas summouimus arte,
Quas stola contingi, sumptaq; vitta vetat?

Tibull. lib. 1. eleg. 6.

Sit modò casta doce, quamuis non vitta ligatos
Impediat crines, nec stola longa pedes.

NIL NISI LEGIT. CONCESSAQVE FVRTA] De hac voce *furta* in re Veneris, dixi alibi. Ista autē furta, seu furtiuæ istæ libidines, quas propriè significant, Christianis legibus nec legitimæ, nec cōcessæ sunt. *Propter fornicationem*, inquit Apostolus, *vnusquisq; suam habeat vxorem, & vnaquæq; mulier suum virum.* Cæcis mortalibus illis lex fuit.

Dum te abstineas nupta, vidua, virgine,
Iuuentute, pueris liberis, ama quod lubet.

Plaut. Curcul. Vide colloquium poëtæ cum Cupid. eleg. 3. lib. 3. de Ponto.

OMNES RIGIDAS] oēs pudicas, graues, seueras, vno verbo matronas, & ingenuas, à quibus aduersum illecebras istiusmodi rigor exigitur.

CONTINGI] *λιτότης*, minus enim dicitur, quā significatur. Habet verbū *tangere* domiciliū quoque in cōmistione corporū. Vnde virgo intacta. Quin & Apostolus de coniugali cōplexu loquēs, *bonū est homini mulierē nō tangere.* Græcè est *ἅπτεσθαι*.

POTEST ALIENIS ARTIBVS VTI] Credo equidem, non enim omnes vias, & modos sese, & alios his laqueis irretiendi persecutus est.

QVODQVE TRAH. Q. NON DOCEATVR HAB.] Potest & sine præceptis, & aliunde sumere, vnde pudicitiam prodat. Quid igitur? hoc vult. Quemadmodum aliis rebus & scriptis, ita suis quoque matronam abuti posse.

QVÆ CARM. AB OMNI AD DELINQ. &c.] Id fortasse verū de omnibus poëtis antiquis, è quibus alius alio impurior, sat purus nullus.

QVODCVNQVE ATTIG. S. Q. EST. T. CVRA SINIST.] Propositio generalis, quam inductione probabit, mulierem cōnubio deuinctam, & ad vitium ante propensam, nec proba, & candida mente legentem, etiam ex bonis libris, atque historiis corrumpi: & pœne nihil reperiri tam bonum, quo non male vti queas: nec prodesse quidquam, quod idem, nisi caueas, obesse non possit. Quæ omnia cū veritate consentiunt.

Studiosa

usu sinistri, rerum leuium, minus honestarũ, rens in libris magis quod turpiter delectet, m quod vtiliter erudiat. Sic libros Amadis, militer festiuos audio etiam à virginibus ho legi, vt sint sanctæ corpore, & spiritu, si diuis :et.

VMPSERIT ANNALES] Annales omnid sunt quod historiæ, historiæ autem non oino id quod annales: sicut quod est homo, id essariò animal est. Quod est animal, non id esse est hominem esse. Hæc, & plura Gell. lib. p. 18. Verba M. Antonij in 2. de Oratore reciius. Atqui ne nostros contemnas, Græci quo: ipsi sic initio scriptitarunt, vt noster Cato, vt or, vt Piso. Erat enim historia nihil aliud, nisi alium confectio: cuius rei, memoriæque pu: æ retinendæ caussa, ab initio rerum Romaum vsque ad P. Mut. Pont. max. res omnes sinorum annorum mãdabat litteris Pont. max. rebatque in album, & proponebat tabulam ni, potestas vt esset populo cognoscendi, hi: etiam nunc Annales maximi nominantur. nc similitudinem scribendi multi secuti sunt, sine vllis ornamentis monimẽta solum temum, hominum, locorum, gestarumq; rerum querunt. Itaque qualis apud Græcos Phereles, Hellanicus, Acusilaus fuit, aliique perlti: talis noster Cato, & Pictor, & Piso, qui ne: tenent quibus rebus ornetur oratio (modò m huc ista sunt importata) & dum intelligaquid dicant, vnam dicendi laudem putant breuitatem. Ex his discrimen inter Annales, listoriam satis abs te perceptũ existimo. Anium Roman. scriptores præcipui nominanLiuius Andronicus, qui primus scripsit veris res Romanas libris XVIII. Deinde Ens libris 40. Attius, Hostilius, Furius Antias, nelius Seuerus.

Soluta oratione qui sequuntur. Fabius Pi:, L. Calpurnius Piso, Fannius, AElius Tube- Libo, Cn. Gellius, Cn. Velleius, M. Cato, Atti-, Licinius Macer, Claudius Quadrigarius. ius, Cassius Hemina, Fenestella, Posthuis Albinus, Tanusius.

NIHIL EST HIRSVTIVS ILLIS] Non im sine vllis ornamentis conscripti sunt An:s Romani ab iis, quos recensui: sed etiam ridulo, ac prisco illo genere sermonis. Aut *icos* dixit rem ipsam spectans, tetricos, gra-, seuerioris disciplinæ, morumque sanctio- i narrationem continentes. Carrio Emendat. 1. cap. 8. inductus versu Propertiano, *Ennius ta cingat sua dicta corona*, ad Ennij Annales ver- Ouidij pertinere putauit: sed falsò, tametsi rudem cum Nasone fatemur. Quod neutim patitur vir humaniore litteratura excultisis, Hieron. Columna, cuius in eiusdem Ennij gmenta feruntur Commentarij quam erudimi. Ennij Annales ego quoque putarem ingendos, si nemo præterea annales Romanos

A conscripsisset, & hirsuto sermonis genere, qualis eorum scriptorum fuisse testatur Cicero. In omnibus autem æque vt in Ennianis legitur, vnde Ilia sit mater facta. Veruntamen propter id quod mox sequitur: *Ænead. genetrix* Lucretij principium, accipiat hoc de annalibus Ennianis qui voluerit. Hoc porrò, & deinceps tribus versibus affirmat poëta, matronarum ingenia ad libidinem procliuia, ex historia, quæ tamen vitæ magistra est, ad flagitium incendi posse.

FACTA SIT VNDE PARENS ILIA] Liuius lib. 1. te docebit, si nescis, procul dubio ex Fabio Pictore, quem sequitur, aut alio vetusto scriptore Annalium. De eadem lib. 1. Halicarnas. & Ouid. 2. Fast.

B *SVMPSERIT ÆNEIDEM*, &c.] Quomodo interpungat & explanet hunc locum Ioseph. Castalio, vide eius Decad. 1. Obseruat. in Crit. cap. 5. Non nemo hoc versu Lucretium putat subintelligi, cuius poëmatis initium est, *Æneadum genetrix*, ad Venerem scilicet, & eò censet referri vocem *prima*, quasi dicat poëta: Sumpserit in manus Lucretium, cuius primus omniũ versus est *Æneadum genitrix*, *&c.* Solent enim libri poëtarum per primorum carminum verba indicari, vt in Symbolis meis ad 1. AEneid. docui. Quæ explicatio non displicet: nam qui legunt in annalibus, Venerem primam AEneadum genitricem, simul etiam legunt, vnde AEneadûm parens, ex Anchise nimirum. Veruntamen illud,

C vbi prima, nõ videtur satis aptè ad Lucretianum carmen, seu principium carminis illius accommodari. Nisi ita intelligas: Sumpserit in manus Lucretium, vbi primo omnium versu AEneadûm prima genitrix nominatur, hoc modo, *Æneadum genitrix, hominum diuûmque voluptas Alma Venus.*

REQVIRIT, ÆNEAD. GENIT. VNDE, &c.] Repetit eleganter, quod in hexametro positum fuerat. Si sumpserit in manus Lucretium, & legerit de genitrice antiquissima AEneadûm, de prima Romanorum matre, requiret, indagabit, & scire auebit, vnde Venus alma facta sit genitrix AEneadûm, & inueniet eius cum Anchise adulterium siue stuprum, ex quo concepit AEneam,

D primigenium patrem Romanorum. Dido 1. AEneid.

Tune ille Æneas, quem Dardanio Anchisæ
Alma Venus genuit Phrygij Simoentis ad vndam?

Et lib. 8. *Æneadæ in ferrum pro libertate ruebant.* Silius lib. 1. *Ordior arma, quibus cælo se gloria tollit Æneadûm.* Sicut autem Venus propter filium AEneam Romanorum genitrix nominabatur: ita Mars, quod Romuli genitor haberetur, Romanorum auctor. Horat. Ode 2. lib. 1. *Siue neglectum genus, & nepotes Respicis auctor.*

ALMA] sancta, pulchra, siue alens ab alendo. A Lucretio hoc mutuatus est epitheton.

PERSEQVAR INFERIVS, MODO SI LICET, &c.] Infrà docebo (si modo fas, à maio-

ribus istis ad minora descendere) omnia poëmata, seu poëtas omnes posse nocere. Et tamen dici non potest, ab omnibus libris mala, & noxia doceri, damnandosque omnes. Confirmat generali sententia, quam pluribus exemplis enucleat.

NIL PRODEST, QVOD NON LÆD. POSSIT ID.] Sola virtute abuti nemo potest. Et contrà sanè, vix quidquam inuenies noxium, quod non idem prodesse queat, si bene vtare. Quid nocentius veneno? tamen id multis rebus vtiliter, & in medicinis ad morbos, mortemque depellendam salubriter adhibetur. Ex inimicis magnas capi vtilitates, peculiari libello docet grauissimus scriptor Plutarchus. Nullum tam malum esse librum, vt non aliqua parte prosit, dictum esse à Plinio maiore, narrat minor ep. 5. lib. 3.

IGNE QVID VTILIVS?] Propter ignem de cælo surreptum, & hominibus distributum, fabulantur poëtæ Prometheum Iouis iussu Caucaso in Scythia affixum. Lucian. Tom. 1. AEschylus in Prometheo vincto, qui ignem vocat παντέχνην, quod sine illo fieri neque à principio potuerunt, neque adhuc confici possunt vlla aut instrumenta, aut opera illarum artium, quibus vita quotidiana indiget. Extat quæstio Plutarchi, aquáne, an ignis vtilior sit.

SIQVIS TAMEN VRERE TECTA, &c.] An quia igne ab hostibus, aut malevolis iniecto consumuntur ædes, & vrbes, propterea vituperabimus, aut non vsurpabimus ignem?

ERIPIT INTERDVM. M. D. MED. SALVT.] Medicina à Deo creata est, & medicus in litteris diuinis humano generi valde commendatur, ob salutem corporis vel retinendam, vel reparandam. Veruntamen ea nonnunquam vel ex inscitia medicorũ, vel ex vtentium aliquo vitio morbum auget, & interitum affert.

QVÆQVE IVVET, QVÆQVE SIT HERBA NOCENS] Medicamenta vt plurimum ex herbis conficiuntur, è terra prodeuntibus. Vnde Ecclesiast. *altissimus creauit medicinam de terra.* Apollo 1. Metamorph. vt medicus.

Inuentum medicina meum est, opiferque per orbem
Dicor, & herbarum subiecta potentia nobis.

De virtutibus herbarum scripsit Dioscorides, quem Commentariis explicauit Petrus Andreas Matthiolus, & recentius Ioannes Saracenus.

ET LATRO, ET CAVT. PRÆCING. E. VIAT.] Latro gerit gladium ad lædendum, & mactandum: viator ad defendendum, cuius rei caussa inuentus est. Cic. pro Milone. Quid comitatus nostri, quid gladij volunt? quos habere certè nõ liceret, si vti illis nullo pacto liceret. Est enim, iudices, hæc non scripta, sed nata lex: quam non didicimus, accepimus, legimus: verùm ex natura ipsa arripuimus, hausimus, expressimus: ad quam non docti, sed facti: non instituti, sed imbuti sumus, vt si vita nostra in aliquas insidias, si in vim, si in tela latronum, aut inimicorum i[...] disset, omnis honesta ratio esset expedienda [...] lutis.

DISCITVR INNOCVAS VT AG. FACV[...] CAVSS.] Nemo studet eloquētiæ vt noceat [...] piam: sed vt prosit ei, cuius caussam agit. Ia[...] vir bonus sit, caussam malam non suscipiet. [...] autem oratorē bonum virum oportere, seriò [...] sputat Fabius cap. 1. lib. 12. & quæ in caussis su[...] piendis obseruanda sint, docet cap. 7.

PROTEGIT HÆC SONT. IMMER[...] PREMIT] Hoc acriter reprehendit Cic. 2. [...] Quid tam humanum, quàm eloquentiam à [...] tura ad salutem hominum, & conseruatio[...] datam, ad bonorum pestem, perniciemque c[...] uertere?

SIC IGITVR CARMEN] sicut ignis, s[...] medicina, sicut ensis, sicut eloquentia prosun[...] bene vtaris.

RECTA SI MENTE LEGATVR] con[...] bono, & quasi auribus aduersus blandisono[...] renum cãtus cera obturatis. Consilium verò [...] num est, sermonis latini, & rerum multarum [...] rumq; honestarum, & ad cumulandam, ac p[...] ciendam doctrinam liberalem necessaria[...] cognitio. Quàm ob caussam & SS. Patres [...] ipsi ethnicorum, & poëtarum scripta dilige[...] legebant, tum iuuenibus quoque legenda [...] mittebant. Nec sacrum Concilium Trident[...] poëtas veteres è medio tollendos, in schol[...] men adolescentibus non prælegendos cen[...] & ne secus fieret, decreto cauit. Suos nihilo [...] nus libros amatorios legere disuadet Ouid. i[...] Remed. amoris, si qui se ab illa peste tutos [...] stare velint. Adeo magnum in paginis illi[...] cendium latet, quod etiam cum caueas ca[...] vix posis.

ERRAT] præter scopum mihi propositum [...] cit.

SCRIPTIS ABROGAT] detrahit de illis [...] hementer. Facit despicabilia. A legibus d[...] metaphora. Est autem abrogare legem per la[...] prorsus tollere. Derogare, est aliquid dimin[...] de vi, & effectu legis. Obrogare, est aliam le[...] ferre, prioris legis infirmandæ caussa. Qui l[...] *nimium arrogat,* expone, nimium tribuit, mal[...] tanquam auctorem, & suasorem peccati se[...] tur.

VT TAMEN HOC FATEAR] Suprà. *Illa dem fateor frontis non esse seuera.* Inesse illis occa[...] nem, & semina quædam ad impudicitiam [...] tur. Ab exemplo ludorum theatralium, sta[...] rumque diis per templa positarum se tueri [...] greditur, quibus quispiam rerum non de[...] tium admonetur. Interim nec spectacula, [...] templa vitantur.

NEQVITIÆ] Lasciuiæ, & libidinis notio[...] inesse huic verbo apparet ex locis similibu[...] ctorum. 1. Fastor. de Sileno. *Nequitia est quæ t[...] finit esse senem.* Horat. Ode 15. lib. 3. *Tandem neq[...]*

e modum tua. Terent. Heaut. *Quantam fenestram ad nequitiam patefeceris?* Cic. pro Roscio. Officina nequitiæ, & diuersorium flagitiorum.

TOLLI TOTA THEATRA IVBE] Circenses, & theatrales ludos diebus festis prohibuerunt edicto Theodosius, & Valentinianus Impp. & vt irriramenta vitiorum eos grauissime vituperant Tertullian. Apologet. cap. 38. Cyprian. epist. 2. lib. 2. Arnob. 4. contra gentes. Lactant. lib. 6. cap. 20. Augustin. de Symb. cap. 2. quorum sententias recitat Brisson. lib. de spectacul.

PECCANDI CAVSS. Q. M. SÆPE DED?] In comœdiis præcipuè, quarum nulla sine meretrice, & spurcidicis versibus agebatur, quod Plaut. Prologo Capt. testatur.

MARTIA CVM D. STERNIT AREN. SOL.] Quo firmiore pede consisterent luctatores, & gladiatores, solum amphitheatri arena sterni mos erat. Horat. ep. 1. lib. 1. *Ne populum extrema toties exoret arena.* Vide supra, *Scilicet vt victus repetit gladiator arenam.* Martia arena propter ferrum, & speciem pugnæ, qua gladiatores de vita, vt milites in acie, dimicabant. De hac arena, & arenariis lege Theodor. Marciliū ad epigram. 4. libri spectaculorum Martialis.

TOLLATVR CIRCVS] A circuitu equorū circus; & quod ibi circum metas equi currant. Vide Onuph. & alios Romanar. antiquitatū auctores, præsertim Bulingerum.

QVI LOCVS EST TEMPLIS AVGVSTIOR?] Etiam in augustissimo loco ex statuis ibidem collocatis turpium cogitationum materiam sumi posse. Vtinam non & apud Christianos ex sanctorum picturis, & statuis, pictorum, & statuariorum ingeniis sibi indulgentibus id fieret.

CVM QVÆD. SPACIENTVR IN HAC, &c.] Spacia faciant, lente inambulēt in porticu Pompeia, quam describit Propert. lib. 2. eleg. 32. Idem lib. 4. eleg. 8. *Tu neque Pompeia spaciabere cultus in vmbra.* 2. Metam. *nam cum per littora lentis Passibus, vt solet, summa spaciarer arena.* Quin & de hac ipsa porticu, & eius vsu in 3. Art.

At licet, & prodest Pompeias ire per vmbras
Virginis ætheriis cum caput ardet equis.

PELLICIBVS MVLTIS INDOL. DEAM] Ipsa Iuno σεμνολογίζουσα in Hercule Furente apud Senecam.

Soror tonantis (hoc enim solum mihi
Nomen relictum est) semper alienum Iouem,
Ac templa summi vidua deserui ætheris,
Locumq́; cælo pulsa pellicibus dedi.
Tellus colenda est, pellices cælum tenent.

Ex multitudine filiorum Iouis coniicias quàm multas ille matres fecerit, & quàm non paucis pellicibus Iuno indoluerit. Ij cum matribus enumerantur ab Hygino, fab. CLV.

NATVM DE CRIMINE ERICHTON.] Fabula est in 2. Metamorph.

TVA NVMINA] quem tu præcipue colis.

A VLTORI IVNCTA VIRO SVO] Marti vltori Augustus templum bello Philippensi, pro vlciscendo patre suo Iulio contra coniuratos, & percussores eius suscepto votū ædificauit. Fast. 3.

Templa feres, & me victore vocaberis Vltor.
Vouerat, & fuso lætus ab hoste redit.

Receptis signis militaribus à Parthis Bisultor vocatus est, à duplici victoria, vt ibidem ostenditur.

Rite deo templumq́; datum, nomenq́; Bisultor,
Emeritus voti debita soluit honor.

Narrat Dio lib. 54. Augustum Marti vltori templum condidisse in Capitolio, in quo signa, & vexilla hostibus adempta reponerentur, perinde vt Ioui Feretrio opima spolia.

B ISIDIS ÆDE SEDENS] Quæ prius Io, postmodum dea facta Isidis nomen habuit, & culta est primùm ab AEgyptiis. Vide extremum 1. Metamorph. & epistolam Hypermnestræ ad Linum, siue Lynceum maritum, & Natal. lib. 7. cap. 18.

SATVRNIA] Iuno. Antonomasia. Ennius. *Saturnia magna dearum.* Virgil. 7. AEneid. *Ipsa palam fari omnipotens Saturnia iussit.*

LATMIVS HEROS] Endymion, cognominatus ita à Latmo Cariæ monte, de quo Cic. 1. Tuscul. Quasi vero quisquam ita nonaginta annos velit viuere, & cum LX. confecerit, reliquos dormiat: ne sues quidem id velint, non modò ipse. Endymion vero, si fabulas audire volumus,

C nescio quando in Latmo obdormiuit, qui est mons Cariæ, nondū, opinor, experrectus. Num igitur eum curare censes, num Luna laboret, à qua consopitus putatur, vt eum dormientem oscularetur? Quid curet autem, qui ne sentit quidem? Vide Natal. lib. 4. cap. 8. & prouerb. Endymionis somnus. Plin. lib. 2. cap. 9. quo de natura Lunæ disputat. Iam verò humilis, & excelsa, & ne id quidem vno modo, sed aliàs admota cælo, aliàs contigua montibus, nunc in Aquilonem elata, nunc in Austros deiecta: quæ singula in ea deprehendit hominum primus Endymion: & ob id amore eius captus fama traditur.

OMNIA PERVERS. P. CORRVMP. MEN-
D TES] A singularibus transit ad vniuersum. Huiusmodi imagines, statuæ amasiorum, & amasiarum, mentes alioqui non integras, & ad voluptates illas propensas ac paratas possunt impellere, & peruersas magis peruertere.

STANT TAMEN. I. SVIS. O. TVTA LOCIS] Et tamen nemo vllum istius generis simulacrum loco mouendum censet.

ET PROCVL A SCRIPT. S. MERETRICIB. ARTE, &c.] Redit ad id, quod supra attulerat, non se ista ingenuis id est matronis, & virginibus, sed vulgati corporis mulieribus tātùm scripsisse.

Ecquid ab hac omnes rigidas summouimus arte,
Quas stola contingi, vittaq́; sumpta vetat?

A

QVÆCVNQVE ERVMP. Q.N.SINIT IRE SACERD.] Quæ curiositate ducta, aut affectu minus honesto stimulata vetitã à sacerdote viam tentare ausa fuerit. Sacerdotes Musarum poëtæ se nominant, & carmina sua quædam sacra, & sacrificia videri postulant. Virgil. Georg. 2.

Me vero primùm dulces ante omnia Musæ,
Quarum sacra fero, ingenti percussus amore,
Accipiant:

Hoc sæpius monere necesse est, quia id poëtæ sæpius inculcant, & in eo sibi placent maximè.

PROTIN. HÆC VET. CRIM. ACTA REA] Sibi culpam, non mihi adscribere debet, cuius præceptum contempsit.

B

NON TAMEN E. FACIN. &c.] Videndum quis, & quare voluat tales versus. Mulierculis, & adolescentulis, quorum animi tanquam fomes ad flammam interdictæ libidinis arripiendam paratiores sunt, nunquam voluendi sunt. Vt enim non sit facinus, potest tamen inde sequi facinus, & sæpe secutum est.

SÆPE, L. CASTÆ NON FAC. LEG.] Quæ verè sunt castæ tales lectiones oderunt: sciunt enim corpore integro esse tamen quædam stupra, & adulteria mentis, à quibus Christianæ fœminæ sibi male metuunt. Pleræque matronæ Romanæ, vt erant eã tempora, istam sanctimoniam negligebant.

C

SVPERCILII SEVERI] Attollere, adducere supercilium dicimus arrogantes, & fastidiosos, & superciliosos qui fastu turgent. Plin. lib. 11. cap. 37. supercilia homini & pariter, & alterne mobilia. Et in his pars animi. Negamus, annuimus. Hæc maxime indicant fastus. Superbia alicubi conceptaculum, sed hîc sedem habet: in corde nascitur, huc subit, hîc pendet. Nihil altius, abruptiusque inuenit in corpore vbi solitaria esset. Seuerum igitur supercilium hoc loco est adductum, contractum supercilium matronæ, prostibulis huiusmodi cum quadam superbia indignantis.

D

VESTALES OCVLI] Vestalium oculi spectant Floralia, ludos turpissimos, qui à meretricibus nudis agebantur in honorem cuiusdam Floræ deæ, & meretricis, quos iure insectantur Tertullian. Lactant. Minutius, Augustinus. Extat de Vestalibus Lipsij Syntagma.

DOMINO] Lenoni, qui ob id non punitur.

AT QVARE IN NOST. N. EST. &c.] Obiectio. Tu fateris in libris illis inesse nequitiæ semina, posseque animos inde inquinari, & mores corrumpi, si non recta mente legantur. Quare, obsecro, istis nugis scribẽdis bonum otium tam male collocasti? Scilicet solæ meretrices te doctore opus habuerunt. Magni nequam sunt illi tui libri. Quid tu adhæc?

NIL NISI PECCAT. MANIF. &c.] Confitetur stultitiam suam, qui ingenium suum ad meliora, & grauiora non conuerterit. Sequuntur argumẽta quædam illustria per distributionem, quæ sumere licuisset.

ARGOLICIS QVÆ CONCIDIT ARMIS] Potuissem canere bellum Troianum, quo à Græcis euersum est Ilium. Virgil. 2. AEneid. *Nec posse Argolicis exscindi Pergama telis.* Et lib. 3. *Ceciditq; superbum Ilium.*

VEXATA EST ITER. CARM. MEO.] Fiunt quodammodo, quæ à poëtis facta commemorantur, propter ingenia eorum, & artificium in scribendo, quo res non tam narrari, quam ante oculos geri videtur. Quamobrem ποιηταὶ factores potius, quam ἀοιδοὶ cantores appellantur. Vexant igitur, & oppugnãt, & diruunt Troiam iterum Homerus Iliad. Virgil. 2. AEneid. Q. Calaber Paralip. Tryphiodorus. Propert. lib. 2. eleg. 34. de Virgilio & AEneide, respiciens ad illud *Arma virumque cano, &c.*

Qui nunc Æneæ Troiani suscitat arma,
Iactaq; Lauinis mœnia litteribus.

Persius Sat. 5. *Si quibus aut Prognes, aut si quibus olla Thyestæ Feruebit.* Qui tragœdias vel de Progne, quæ filium Tereo patri coctum apposuit: vel de Atreo, qui Thyestæ fratri hoc idem fecit, component. Sic apud Theophrastum, & Platonem αἱρεῖν τὰς πόλεις vrbes capere dicitur, qui vrbium ἁλώσεις narrabant. Et apud Aristotelem γεννᾶν τὸν οὐρανὸν, qui scribebant cælum fuisse genitum, siue creatum, quod obseruauit in Persianis Commẽtariis Caussabon.

CVR TACVI THEBAS] Memorabile est item bellum Thebanum, inter duos fratres germanos, Polynicen, & Eteoclem OEdipi filios propter alternos in regno annos ad vrbem Thebas perpetratum, cum hic cedere nollet, & pacta mutaret, & violaret. Describitur lib. XII. à Statio. Multa de eo Euripid. Phœniss. AEschylus in VII. ad Thebas. Olim descriptum fuit ab Antimacho, qui libros 24. confecit in eodem, antequam duces ad vrbis oppugnationem perduceret. Etiam Anacreon hæc duo bella, Troianum puta, & Thebanum, vt exempla grãdis, & illustris materiæ profert. Recenset plures auctores, quorum scriptis materiam dederit hoc bellum, post Troianum celeberrimum. Ioannes Bernartius principio Scholiorum in Thebaid. Statij, vbi & illud, gestum esse annis ante Christi natalem M. CC.XXXVI. ante V.C. CCCC.LXXXI. Versiculi Anacreontei sunt hi.

σὺ μὲν λέγεις τὰ Θήβης *Thebana bella cantas,*
ὁ δ' αὖ Φρυγῶν ἀϋτάς: *Troiana cantat alter.*

MVTVA VVLNERA] Congressi armis, vulneribus mutuis occubuerunt. Impositis deinde in rogum cadaueribus, flamma in duas partes se discreuit, vt mortui quoque odisse inter se crederentur.

ET SEPTEM P. SVB DVCE Q. SVO.] Seneca Thebaide. *Septena muros castra Thebanos premunt.* Ducum 7. cum quibus ad oppugnationem venit Polynices, Adrasti regis Argiuorum factus

gener, totidemq; portarum ab illis obsessarum nomina sunt hæc, ex Apollodoro lib. 3. Adrastus Talai, Amphiaraus Oiclis, Capaneus Hipponoi, Hippomedes Aristomachi, siue, vt alij tradunt, Talai. Hi Argiui fuerunt. Polynices OEdipodis Thebanus, Tydeus OEnei AEtolus, Parthenopæus Melanionis Arcas. Adrastus quidem ad Homoloidem portam tetendit. Capaneus ad Ogygiam: Amphiaraus ad Proëtidem: Hippomedon ad Orchaidem: Polynices ad Hypsistam: Parthenopæus ad Electram: Tydeus demum ad Crenidem.

NON MIHI MAT. BELLAT. ROMA] Tertium hoc argumentum, magnificum, & quouis magno ingenio dignissimum præ cæteris. Aptissima huic loco sunt verba Flori in Prologo. Pop. Romanus à rege Romulo in Cæsarem Augustum septingentos per annos tantum operum pace, belloque gessit, vt si quis magnitudinem imperij cum annis conferat, ætatem vltra putet: ita late per orbem terrarum arma circumtulit, vt qui res eius legunt, non vnius populi, sed generis humani facta discant.

BELLATRIX ROMA] Hoc prænuntiauit quodammodo Veneri Iupiter 1. AEneid. *Romulus excipiet gentem, & Mauortia condet Mœnia.* Cic. 1. Tusul. Quid loquar de re militari? in qua cum virtute nostri multum valuerunt, tum plus etiam disciplina. Romulus apud Liuium lib. 1. Proculo Iulio cęlo repente delapsus se obuium dans, abi, nuntia Romanis, cælestes ita velle, vt mea Roma caput orbis terrarum sit. Proinde rem militarem colant, sciantque, & posteris tradant, nullas opes humanas armis Romanis resistere posse.

PIVS EST PAT. F. REFERRE LABOR] laudare patriam suam Sulmonem voluisset, in ei materia defuisset. Describit 2. Amor. eleg. . & Ciofanus, ipse quoque Sulmonensis. Sed ornaté ait, *facta referre.* Qui patriæ suæ res gestas, suorum ciuium decora mandant litteris, hi nõ mediocrem pietatis laudem assequuntur.

DENIQVE CVM. MERIT. IMPL. O. CÆSAR, &c.] Hoc quartum habuit insigne, & graue argumentum: non quidem vniuersè, sed partem quam rerum ab Augusto gestarum, quas habes apud Sueton. Dionem, & alios.

VTQVE TRAH. OCVL. RAD. LVM. SOLIS] Nihil aspectu iucundius hoc sidere, quod tamen claritate sua oculo irretorto sese aspici non patitur. Solem considerat Plin. lib. 2. cap. 6. Arnob. l. 1. Sol siderum princeps, cuius luce omnia vegetantur, atque animantur.

PRAXISS. OCVL. SIC T. F.] Splendidissima, toti mundo, instar solis, nota, & iucunda esse Cæsaris facta significat, quæ sibi animum furore poëtico mirabiliter concitassent.

ARGVOR IMMERITO] Quæ dicta sunt ab versu, *Cur non Argolicis potius, &c.* Ex persona reprehensoris dicta sunt, qui grauiora argumẽta sigillatim ei proposuit, in quibus exercere ingenium oportuisset. Nũc respondet, & affirmat, vt recte non fecerit, quod impura illa scripserit, suum tamen agellum tantis segetibus efferendis haud satis esse opportunum ac validum: nec se magnam habere nauim ad sulcandum æquor: sed cymba in lacu tantum ludere. Sic bifariam, & ἀλληγορικῶς ingenij sui tenuitatem excusat.

TENVIS MIHI CAMP. ARATVR] Potest vox *campus* ad materiam quoque, & argumẽtum accommodari, quod sumitur ad tractandum, vt dicat sibi tenuem, & humilem potius, quam grãdem, & sublimem, ac rebus fœcundam conuenire. Iuuenal. sat. 1. *Cur tamen hoc potius libeat decurrere campo.* Cic. 1. Off. Hinc Rhetorum campus de Marathone, &c. Eodem sensu dixit *regio.* 2. de Orat. Bene dicere autem, quod est scienter & perite, & ornate dicere, non habet definitam aliquam regionem. Conspirant puchre cum sententia huius carminis illa Propertiana lib. 3. eleg. 8. vbi aliunde ducuntur metaphoræ.

Quid me scribendi tam vastum mittis in æquor?
Non sunt apta meæ grandia vela rati.
Turpe est quod nequeas capiti committere pondus,
Et pressum inflexo mox dare terga genu,
Omnia non pariter rerum sunt omnibus apta,
Fama nec ex æquo ducitur vlla iugo.

FORSAN ET HOC DVBITEM, &c.] A minorum comparatione. Non audeam affirmare, me numeris leuioribus aptum, hoc est, rebus minoribus, quæ numeris leuioribus componuntur; quanto minus grauiores res, quæ carmine grandiore tractantur, tentare debeo? Sed vt vt sit, *certe si me iubeas, &c.*

DOMITOS IOVIS IGNE GIGANTES] De hoc prælio Metamorph. lib. 1. Meminit Hesiod. in Theogon. Homer. Batrachom. Horat. Ode 4. lib. 3. Virg. 1. Georg. A Callimacho in hymno Iouis dicũtur γηγενεῖς terrigenæ, ob incertã, obscurãq; generis originẽ: tales quippe prouerbio terræ filij nominãtur, quę cõmunis origo est omnium.

CANTANT. DEBILITAB. ONVS] Idcirco sapienter præcipit Horat. ad Pisones.

Sumite materiam vestris qui scribitis æquam
Viribus, & versate diu quid ferre recusent,
Quid valeant humeri.

DIVITIS ING. EST IMMAN. CÆS. &c.] Tenuis campus, & cymba, de quibus paulo ante, sunt ingenium non diues, non vber, non fertile. Vide Oden 6. lib. 1. Diues ingenium est fœcundum, copiosum, & tanquam flumen orationis fundens ingenium.

MATERIA NE SVPERET. OPVS] Ipsum artificium, & laborem suum vocat opus. Contra 2. Metamorph. de regia solis, quam ornauerat mirificis figuris, & emblematis Vulcanus, *Materiam superabat opus.* Totus hic locus, quo poëta noster ingenij sui facultatem extenuat, & se rebus Cæsaris Augusti cantandis imparem profitetur, belle consentit cum Horatij Ode 6. lib. 1. qua idem veretur, ne laudes egregij huius Imp. & A-

& Agrippæ eius generi culpa ingenij deterat, dū imbelli lyra, & tenuis grandia conatur. Lege totam Oden.

ET TAMEN AVSVS ERAM] nihilominus feci periculum. Audemus in rebus magnis, & arduis.

SED DETRECTARE VIDEBAR] Sincerior lectio, *detractare*, ita, vt particula *de* hic minuat, cum in aliis augeat. Deuenerari, denarrare, demirari, &c. eo sensu quo Horat. in Ode iam citata dixit deterere.

DAMNO VIRIB. ESSE TVIS] Imbecillitate sua eius vires, robur, præstantiam se quodammodo debilitasse, & dedecorasse.

AD LEVE RVRSVS OPVS] Ad ineptias iuueniles regressus sum, postquam vidi me in grauibus operam ludere.

ET FALSO MOVI P. AMORE TVVM] Moui stomachum tibi, docēdis amoribus illis, quos reuera non doceo. Legitur item *meum*. Tum hæc erit sententia. Memet excitaui ad amores scribendos, qui non sunt, seu quos non scribo. Nec enim doceo vetitos sollicitare toros, vt infrà sequitur.

SED ME MEA FATA TRAHEB.] Ita persæpe homines improbi sua vitia, & peccata excusantes, culpam in fata, & necessitatem quandam ineluctabilem conferunt, vt nos Christiani in diabolum: cui si resisteremus, fugeret à nobis.

INQVE MEAS POEN. INGENIOS. EDV.] Initio libri. *Ingenio perij qui miser ipse meo.*

HEV MIHI CVR DIDICI, CVR ME, &c.] Si nescissem litteras, non scripsissem carmina. Si carmina non scripsissem, nec ista carmina, quæ mihi tanto malo fuerunt. Nero, cum de supplicio cuiusdam capite damnati, vt ex more subscriberet admoneretur, quàm vellem, inquit, nescire litteras? Sueton cap. 10. Multi cum filios suos vident moribus tam perditis, optant vxores nunquam duxisse.

HÆC TIBI ME INVISVM LASCIVIA FECIT] Interpretatur ipse, quod supra leue opus, & iuuenilia carmina appellabat. Inuisus est odiosus: Virgil. 1. AEneid. *Et genus inuisum, & rapti Ganymedis honores.* Cic. 2. Off. Quo quis callidior & versutior est, hoc inuisior, & suspectior detracta opinione probitatis.

VETITOS SOLLICITARE TOROS] Suprà. *Arguor obscœni doctor adulterij.* Torus pro socia tori, vt apud poëtas Græcos λέχος lectus.

SED NEQVE ME NVPTÆ DID. F. MAG.] Suprà. *Este procul nuptæ.* Furtorum vocabulo indicari inconcessam Venerem, alibi ostendimus. Paris Helenæ. *Iupiter his gaudet, gaudet Venus aurea furtis.* Furtim enim talia committuntur. Et isti male agentes oderunt lucem.

QVODQVE PARVM NOVIT, NEMO D. P.] Respondeat aliquis Ouidio illud Plauti in Trinum. *Indoctus quam doctus fuis? quid si aliquis te docuisset, &c.*

A DELICIAS] sæpe dicitur hoc verbum in a ribus, & libidinibus. Sæpe etiam in rebus ho stis ac laudabilibus. Delicias facere Plaut Casina, & Menæch. est ludere, iocari, schimp *Eia, nimias delicias facis.*

ET MOLLIA CARMINA FECI] Mo scunt corda amātibus, quibus nihil est molli eneruatius, effæminatius. Non itaque in ne gotio rebus, aut verbis duris, sed mollibus o Propert. eleg. 9. lib. 1. *Carmina mansuetus lenia q rit amor.* Quod noster sic est imitatus, *Dulcibu verbis lenis alendus amor.* Etiam Catullo mollic Versus tum denique habent leporem.

STRINXERIT VT NOM. FAB. N. MEV vt non fuerim fabula. Vt non fuerim propt

B in ore hominum. Vt non ideo male audiue Eleg. vlt. lib. 4.

Nec qui detrectat præsentia liuor, iniquo
Vllum de nostris dente momordit opus.

Tibull. eleg. 4. lib. 1.

Parce puer quæso, ne turbis fabula fiam,
Cum mea ridebunt vana magisteria.

Dicuntur & δεῖγμα γίνεσθαι Græcis, qui in magn calamitatem deueniunt.

ADEO MED. DE PLEBE MARIT.] è dio vulgi. Nemo tam ignobilis, ac plebeius ritus est. Interdum populi appellatione om ciuitatis ordines continentur: plebis nomin ne patriciis, & senatoribus cæteri ciues. Aliq do populus nominantur patricij, plebs au

C cæteri ciues. Cic. pro Muræna. populo, plebi Romanæ bene, ac fæliciter eueniret. Liuius 2. Non enim populi, sed plebis eum magist esse. Rursus populus ea pars ciuitatis dicitu qua sunt ciues Romani honestiores, & opul tiores: plebs vero inops, & vilis multitudo omnes tribus diffusa. Tacit. histor. lib. 1. ne populi, aut plebis vlla vox. Et Annal. lib. 1. Et pulo, & plebi CCCC. XXXV. dedit.

VT DVB. VITIO. S. P. ILLE MEO] vt carmen meum, & peccato meo non sit veru ter: sed putetur esse pater, cū alius versibus n doctus, vxorem eius ceperit vsurariam. Seu, nupta alteri copiam sui fecerit.

CREDE MIHI] Hic sermo est pro aduer

D quo quempiam familiariter admonemus, n ret. 5. Fast. *Non est, mihi credite, non est illa Corribu tas inter habenda deas.* Propert. eleg. 2. lib. 1. *Cred bi, non vlla tuæ medicina figuræ est.* Martial. *No crede mihi sapientis dicere, viuam.*

DISTANT MORES A CARMINE STRO] Atqui parœmia est, quales mores, oratio. Et rursus, qualis oratio, talis vir. Et Sc aiebat, λόγον εἴδωλον εἶναι τῶν ἔργων, sermonem a num esse simulacrum. Seneca Mæcenatis cias, ac molliciem ex ipsa hominis dictione ligi scribit. Adi Chiliasten. Egóne vt puten stare mores Ouidij, Catulli, Tibulli, Prope Martialis ab ipsorum carminibus? In rem lam cum istis moribus. Exemplo etiam

gnor

gnorum virorum, carminum suorum pruritum, & lasciuiam excusare nititur Plin. lib. 5. ep. 3. Quē, vt & alios, si à libidinose factis, certe non à cogitatis abstinuisse nimis apertum est. Nobis autem sacra castiora, & diuiniora colentibus, vtraque prohibentur. A

VITA. VERECVND. E. MVSA IOCOSA] Exponit quomodo distet moribus à suo carmine: Iocosam vocat Musam suam, sicut poëtæ tales versus sæpe lusus. Martial. *Innocuos censura potest permittere lusus.* Gloriatur idem lib. 2. *Lasciua est nobis pagina, vita proba est.* Adrianus de Voconio liberto suo. *Lasciuus versu, mente pudicus eras.* Catull.

Nam castum esse decet pium poëtam
Ipsum, versiculos nihil necesse est.

Hæc omnia falsa sunt. Tu Isocratem audi ad Demonicum, ἃ ποιεῖν αἰσχρόν, ταῦτα νόμιζε μηδὲ λέγειν εἶναι καλόν, factu turpia, & dictu inhonesta existima. Placet illud Ausonij, si nostris legibus metiare. B

Nostra simul certant variis epigrammata nugis,
Stoicus has partes, has Epicurus agit.
Salua mihi maneat veterum dum regula morum,
Ludat permissis sobria musa iocis.

MAGNAQVE PARS MEND. ET FICT. OP. MEOR.] Libri Metamorphoseωn quā fabulas continent, & continent maiorem partem. Epistolæ heroidum omnes fictæ. Reliquis multum fabularum inseritur.

PLVS COMPOSITORE SVO] Compositor, siue autor non est huiusmodi, puta mendaciloquus, & amans falsitatis, ac mendacij. Ergo etiamsi parum seuera scripsi, non sequitur me inuerecundum, ac libidinosum esse. Vellem equidem, mi Naso, ne sequeretur. C

NEC LIBER INDICIVM EST ANIMI] In hoc quidem genere difficile creditu est non esse: in aliis plerisque haud negauerim.

HONESTA VOLVNT PLVR. MVLCEND. &c.] Do vero, sed obscœna referens, quo tandem pacto est honesta voluntas? Obscœna suntne honesta? Nec ipsi sanè honesti, quorum aures talibus cantilenis, & iocis demulcentur.

ATTIVS ESSET ATROX] Attius, siue Actius, Pacuuio multo iunior, eidem Atreum Tragœdiam suam recitauit, populo Romano gratissimus. Interrogatus, cur caussas non ageret, cum tantùm posset in tragœdiis, respondit, quod in tragœdiis dicerentur quæ ipse vellet: in foro autem aduersarios dicturos, quæ ipse minimè vellet. Charus item fuit D. Bruto, vt is Actianis versibus templorum, & monumentorū frontes, & aditus exornare consueuerit. Prodidit memoriæ Cicero pro Archia. Plura Gyrald. de poët. dial. 8. D

CONVIVA TERENT. ESSET] Propter illud in And. *Eho quid Pamphilus? quid? symbolam dedit, cœnauit.* Et Eunucho

Heri aliquot adolescentuli coimus in Piraeo.
Præfecimus, dati annuli, locus, tempus constitutum est
In hunc diem, vt de symbolis essemus, Chaream ei rei præfecimus.

Non è versibus, sed è moribus poëtam probum, aut improbum iudicandum.

ESSENT PVGNACES. Q.F. BELLA CAN.] Canit bella Homerus, canit Virgilius, canit Statius, Claudianus, Silius, Lucanus, quorum nullus fuit pugnax.

NON SOLVS] iam iam plures de hoc sodalitio recensebit, in quo catalogo & Christiani quidam possent numerari. Martialis quoque epist. quam præmisit lib. 1. Lasciuam verborum suorum licentiam (quam epigrammatum linguam vocat) Catulli, Marsi Pedonis, Getulici, aliorumque exemplo, quorum tamen scripta terebantur, defendit. Sed enim ad veniam nihil prodesse idem peccantium multitudinem, docent diuinæ litteræ.

COMPOSITO POEN. S. AMORE DEDI] Esset huic misero solatium, vt perspicis, si iuxta tritum illud vulgi, pœnarū socios haberet. Quos quia nullos habet, cum culpæ socios habeat, & antecessores habuerit, quorum tamen nemo vel verbo ob id male acceptus sit, queritur iniquius secum agi. Nominantur Anacreon, Sappho, & alij.

LYRICI TEIA MVSA SENIS] Vtitur longiuscula enumeratione, & pœne ab omnibus poëtis quædam minus honesta fuisse conscripta ostendit, quæ tamen auctoribus suis fraudi non fuerint, & qui propterea iisdem vitiis dediti non sint existimati. Prius recenset Græcos, deinde Latinos. Qua in parte libri huius breuiores erimus, nisi quid plus verborum suo iure postulare videbitur. Poësin Anacreonteam totam esse amatoriam, testatur 1. Tuscul. Cicero quoque. Sed non minus vinosa est, quod bene obseruauit Ouid. tum hîc, tum lib. 3. de Arte: *Sit quoque vinosi Teia Musa senis.* Quinque, & octoginta annos postquam vixit, acino vuæ passæ strangulatus occidit, Teio Ioniæ oppido oriundus. Eius vinolentiæ indicem Odam vnam duntaxat subtexam:

ὅταν ὁ βάκχος εἰσέλθῃ	*Vt me subit Lyæus*
εὕδουσιν αἱ μέριμναι,	*Tunc cura dormit omnis,*
δοκῶ δ' ἔχειν τὰ κροίσου	*Crœsosque sperno præ me:*
θέλω καλῶς ἀείδειν.	*Dulcis repente nostro*
κισσοστεφὴς δὲ κεῖμαι	*Erumpit ore cantus,*
πατῶ δ' ἅπαντα θυμῷ.	*Edera comasque cingens,*
ὅπλιζ', ἐγὼ δὲ πίνω.	*Proculco mente cuncta.*
φέρε μοι κύπελλον, ὦ παῖ.	*Ad arma currat alter,*
μεθύοντα γάρ με κεῖσθαι	*Ad pocula ipse curram.*
πολὺ κρεῖσσον, ἢ θανόντα.	*Nam præstat ebrium me*

Quam mortuum iacere.

Eius poësi, vt amoriæ, testimonium fert Horat. quoque Ode 17. lib. 1.

——————& fide Teia
Dices laborantes in vno
Penelopen, vitreamque Circen.

Testatur

Testatur & Pausan. in Atticis, primum post Sapphonem magnam partem carminum suorum in amoribus consumpsisse, eumq; effictum cerni habitu hominis per ebrietatem cantantis.

LESBIA QVID DOCVIT SAPPHO] Indicat ipsum cognomen, vbi nata sit. Præ omnibus poëtriis commendatur à Strabone, & Eustathio in Dionysium. Gyrald. dial. 9. Scripsit Lyricorum libros 9. epigrammata, nænias, iambos, elegias. Propter suauitatem carminis, Græci decimam Musam appellauere; Catullus Sapphicam Musam.

ἐννέα τὰς μούσας φασίν τινες· ὡς ὀλιγώρως
ἠνίδε χαὶ Σαπφὼ Λεσβόθεν ἡ δεκάτη.
Haud recte quidam Musas dixere nouenas,
Lesbia nam Sappho Pieris est decima.

Auctor Philostrat. in vita Apollonij Tyan. sapientem mulierem Damophylam fuisse, eamque poëtriam, quæ ex Sapphus poëmatibus multa didicerit. Suidas. Vnum ex eius epitaphiis 3. Antholog. hoc est, tit. εἰς ποιητάς.

ὄνομα μὲν σαπφώ· τόσσον δ' ὑπέρεσχον ἀοιδῶν
θηλειῶν, ἀνδρῶν ὅσσον ὁ μαιονίδης.
Sappho ego. Mæonides cunctis ceu vatibus anteit,
Carmine fœmineum sic ego duco chorum.

NEC TIBI, BATTIADE, NOCVIT] Callimachū intellige, Batti filium, patria Cyrenæum, è Libya. Scripsit admodum multa, è quibus præter hymnos, & aliquot epigrammata nihil quod sciam, superest. Gyrald. plura dial. 3. In hoc poëta ingenium desiderat noster Ouidius Am. lib. 1. eleg. 15.

Battiades toto semper cantabitur orbe.
Quamuis ingenio non valet, arte valet.

Vbi verisimile est, eum voluisse ingenium illius ex suo metiri, minimeq; illam sui ὑπερβολὴν considerasse: ac si Milo Crotoniata aliorum athletarum robur, & lacertorum vim desideraret. Habet heroicam, & admirabilem quandam grandiloquentiam. Sed & tenuitas eiusdem, & fælicitas elegiaci carminis à Propertio laudatur, quem cum Phileta auctorem habuit. Lib. 3. eleg. 1.

Callimachi manes, & Coi sacra Philetæ,
In vestrum quæso me finite ire nemus.
Dicite quo pariter carmen tenuastis in antro
Quoue pede ingressi, quamue bibistis aquam.

Tuetur hunc poëtam contra iudicium Nasonis. Hen. Steph. Schediasm. 14. lib. 3. vnde ista exscripsimus.

IVCVNDI MENANDRI] Quod ait nullam fabulam esse huius Comici sine amore, id quoq; apud Terentium, & Plautum, quos solos ex antiquitate habemus superstites, verum est, si Captiuos, & Trinummum huius excipias. Fuit Menander Atheniensis, aspectu strabus, ingenio promptus, nouæ comœdiæ princeps. Comœdias ad 108. fecisse traditur. Præter fabulas reliquit epistolas ad Ptolemæum regem, & alia, pleraq; oratione soluta. Charus adeo Macedoniæ, & Ægypti regibus, vt eum missa naue per legatos pete-

A rent; sed ire noluit. Plin. lib. 7. cap. 30. Cætera Gyrald. dial. 7. Vnum omnium affectus expressi[sse] scribit Fabius cap. 1. lib. 10. De eodem Gell. li[b.] cap. 23. Athenienses ei statuam in theatro po[sue]runt. Pausan. in Atticis. A facetiis eundem p[rae]dicat Propertius quoq; eleg. 21. lib. 3. *Librorum tuos docte Menandre sales.* Huius se imitatorem [fa]tetur Terentius Prologo Andriæ.

ILIAS IPSA QVID EST, &c.] Helena [ab]sente viro suo Menelao, Paridem hospitem T[ro]ianum, Priami regis filium secuta, bellum il[lud] decennale creauit. Eius adulterium Virgil. 3. [Æ]neid. inconcessos hymenæos nuncupat. Ol[ym]piodorus dixit, Homeri Iliadem nihil esse al[iud]

B quam διαλογίαν βαρβάρων πρὸς Ἕλληνας. Nisi fo[rte] aptius legendum sit Ἑλλήνων πρὸς βαρβάρους, iur[e] caussæ suæ Græcorum contra barbaros defen[sio]nem.

QVID PRIVS ILLIC. F. CHRYSEI[S] 1. Iliad. Chryses Apollinis sacerdos filiam Cl[hry]seidem, quam tenebat Agamemno, supplex cum bonis precationibus repetit, nec recipit insuper cum verbis contumeliosis, & minaci[ter] dimittitur. Vnde lues exercitui ab Apolline [sa]cerdotis sui contemptum vindicante, imm[issa es]tur; exemplo notabili, sacerdotibus debitum [ho]norem impertiendū, si deum habere propit[ium] velimus.

FECERIT IRAT. R. PVELLA DVCES] [Bri]seis. Quam cum Agamemno se Achilli pro Cl[hry]seide (quam reddēdam patri omnino suade[bant])

C minaretur, ille sic excanduit, vt ferrum string[eret] & regem confodere pararit, ac postea diutis[sime] pugna abstinuerit, suoque auxilio, in quo m[axi]mum erat momentum, destitutos Græcos, T[ro]ianis fugandos, occidendosque obiecerit.

DVM VIR ABEST] Penelope, quamuis a procis petita, coniugij fidem Vlysi suo per to[tos] XX. annos fidelissime seruauit, quantumcun[que] ad nouum matrimonium sollicitante patre, in epist. ad maritum.

Me pater Icarius viduo discedere lecto
Cogit, & immensas increpat vsq; moras.
Increpet vsq; licet: tua sim, tua dicar oportet:
Penelope coniux semper Vlyssis ero.

D Lege Natal. lib. 8. cap. 24.

MVLTIS VNA PETIT. PROCIS] Pro[pert.] eleg. 9. lib. 2. *Multis fœmina digna procis.* Et ele[g.] *Phryne tam multis facta beata viris.* Nominat Homerus Odyss. 22. vbi ab Vlysse cum au[xilio] interficiuntur. Nominat quosdam in eade[m e]pistola Penelope, & ab iis rem eius omnem [lan]guriri, ac deuorari conqueritur.

Dulichij, Samiique, & quos tulit alta Zacyn[thos]
Turba ruunt in me luxuriosa proci.
Inq; tua regnant, nullis prohibentibus, aula,
Viscera nostra tua dilacerantur opes.
Quid tibi Pisandrū, Polybumque, Medontaq;
Eurymachiq; auidas, Antinoiq; manus,

Atq; alios referam? quos omnes turpiter absens
Ipse tuo partis sanguine rebus alis.

n quem supra nominaui Olympiodorus di- Odysseam non esse aliud quam δογμολογίαν. ceft,nihil agere aliud, nisi quod de iure inter cos, & Telemachum differat. Proci, qui ali- m in matrimonium poscunt, græcè μνηστῆρες. enim procare poscere, vnde meretrices pro- s. Fest. & Nonius. Est Antiphili epigramma isimum,ac rotundissimum 1. Anthol. tit.ξζ. ιστὰς. in Iliadem, & Odysseam: vbi se dicunt filias Homeri,continereque res Iliacas.Et al- m narrare pugnas decennalis belli,facinora Hectoris, & Achillis: alteram labores Vlys- & Penelopes lacrymas. Adnumerat eas tan- Musis,facitque vndecim. En tibi versus.

. αἱ βίβλοι, τίνος ἐστέ; τί κεύθετε; β. θυγατέρες μὲν
μαιονίδου, μύθων δ' ἵστορες ἰλιακῶν.
ἁ μία μὲν μηνιθμὸν ἀχιλλέος, ἔργα τε χειρὸς
ἑκτορέας, δεκέτους τ' ἆθλα λέγει πολέμου·
ἁ δ' ἑτέρα μόχθον τὸν ὀδυσσέος, ἀμφὶ δὲ λέκτροις
χηρείοις ἀγαθᾶς δάκρυα πηνελόπας.
. ἵλατε σὺν μούσαις, ματ' ὑμετέραις γὰρ ἀοιδαῖς
ὅπως ἔχειν αἰὼν ἐνδεκάτας ἔτι δάς.

ENER. MARTEMQVE LIGAT, &c]. Ho- .8. Odyss. Ouid.4.Metam.

VAS DEAS] Circen. & Calypso. De Circe al. lib.6.cap.6. De Calypso Homer. multa .& 5. Odyss.

MNE GEN. SCRIPT. GRAVIT. TRAG. CIT] Grauitate rerum,verborum,persona- .Res magnæ, raræ,luctuosæ, horribiles. Ver- agnifica,sonantia,illustria,selecta,sesquipe- . Personæ nobiles, principes, reges. Vnde γῳδίζειν pro magnificè loqui, & rem verbis lificare.Similiter τραγικώτερον λαλεῖν.3. Am.el. oquens ipsam tragœdiam de se cum elegia endentem.

Exiguum vati concede Tragœdia tempus,
Tu labor æternus, quod petit illa, breue est.

ATERIAM SEMPER AMORIS HAB.] tantum tragicos de Græcis habemus reli- , AEschylum, Euripidem, Sophoclem; & m paucissimas tragœdias, cum singuli plu- s fecerint.De Latinis solum Senecam. Tra- rum veterum latinorum fragmenta colle- Aduersariis suis Delrius. Si verbum *amoris* is latius, pœne in omnibus verum compe- uod ait.Sæpissime enim tragœdiis occasio- ,& caussam amor dedit. Faciunt huc Hora- illa ad Pisones, cum tragœdias à comœdia nit.

Versibus exponi tragicis res comica non vult.
Indignatur item priuatis,ac prope socco
Dignis carminibus narrari cœna Thyestæ.

autem quod adiicit, eodem pertinet. *Essu ues indigna tragœdia versus.*

AM QVID IN HIPPOLYTO EST,&c.] ica argumenta probationis ergô percurrit.

A TINGERET VT FERR. NAT. SANGV. MAT.] Tragœdiam Medeæ scripserunt: Euripides de Græcis.De Latinis. Attius, Ennius, Varro, Seneca,Ouid.Vide Prodidag.Duos ex Iasone filios genuit, quos postea, cum ille Creusam Corinthiorum regis filiam superinduxisset, trucidauit.7.Metamorph.*Vtroque Sanguine natorum perfunditur impius ensis.* Virgil. eclog.8. *Sæuus amor docuit natorum sanguine matrem Commaculare manus.* Hinc παιδολετεία dicta. Speciem prouerbij habet quod est apud Simocattam in epist. μηδείας καὶ φαίδρας φοβερώτερα. Medea, & Phœdra horribiliora. Nam & hæc insimulatione sua priuignum Hippolytum occidit, & quidem nece crudelissima, cum ab equis Neptuni dilaniatus fuerit.

B FECIT AMOR SVBITAS VOLVCRES] De re tota scriptum 6.Metamorph. De Tereo, inquam, rege Thraciæ, Philomela, & Progne sororibus,& puero Ity.

IMPIA SCYLLA]Metam.8.

QVI LEGIS ELECTRAM] Præclara Sophoclis tragœdia, in qua adultera Clytæmnestra, & adulter AEgisthus ab Oreste, adiuuante sorore Electra, patris vindicandi interficiuntur. Ex Xantho poëta refert AElian. lib.4. cap.26. prius dictam Laodicen. Sublato autem patre Agamemnone, cum mater Clytæmnestra adultero suo AEgistho nupsisset, isque regnum gubernaret, ipsam caruisse lecto coniugali, & in C virginitate consenuisse, ideoque nominatam ἠλέκτραν quasi ἄλεκτρον. Scribitur tamen à Pausania, Pyladi nuptam, Medontem, & Strophium genuisse.In Corinthiacis.

EGENTEM MENTIS ORESTEM] Propter matrem adulteram à se interemptam Orestes agitatus est furiis, mente alienatus. Tragœdiam composuit Euripid.

DE TETRICO DOMITORE CHIMÆRÆ] De Bellerophonte, Homerus Iliad. 6. cui Antia Præti regis vxor, vt Phædra Hippolyto, frustra est blandita, & deinde vt reum accusauit.

MYCENÆO PHÆB. AMAT. DVCI] De Cassandra vate, Priami regis filia, de qua Euri- D pid.in Hecuba, & Seneca in Agamemnone, interpretor.

ILIACAM TETIG. QVI RATE. P. HVM.] Protesilaum,cuius coniux Laodamia,viri amantissima. Vide eius epistol.

HVC HERCVLIS VXOR] Est in manibus Hercules Furens Senecæ, & Euripidis ἡρακλῆς μαινόμενος.

ILIACVSQVE PVER] Ganymedes filius Trois regis Troiæ.Quid sibi eius raptu fingendo Homerus voluerit, consule Alciat. emblem.4. & in eundem Claud.Minoëm.

TRAGICOS IGNES] Ardor ille amantium ignis vocabulo exprimitur. Ouid. eleg.10. lib.4.

Sæpe suos solitus recitare Propertius ignes. Virg.eclog.5. A
Si quos ad Phyllidis ignes, aut Alconis habes laudes.

IN OBSCOEN.TRAG.RISVS] cum risus sit tragœdiæ inimicissimus, vtpote in materia luctuosa. Dupliciter itaque ab eius grauitate discessum, & obscœnitate, & risu ex eadem introductis.

PRÆTERITI PVDORIS] violati, neglecti pudoris, impudica, & impudentia verba.

MILESIA CRIMINA] Milesiorum mores mollissimi, & effæminatissimi fuerunt, libri autem huius Aristidę Milesiaca, pleni turpitudinis. Lege Politian. cap.16. vbi explicatur prouerbiũ, οἴκοι τὰ μιλήσια, μὴ γὰρ ἐνθάδε domi, non hîc Milesia. Appian. in Parthico. ἀκόλαστα βιβλία τῶν ἀειστίδε μιλησιακῶν. Iterumque μιλησιακὰ ἀκολασμάτα Milesiacæ petulantiæ. Cæterùm Aristides hic, quod ex B infra dictis, cum ad Sisennam veniet, manifeste apparebit, non poëta, sed historicus fuit.

CORRVMPI SEMIN.MAT.] Docuit Eubius medicamentis partum abigere, & præterea flagitiosam historiam composuit.

QVI COMPOSVIT NVPER SYBARITIDA] De auctore, & argumento huius Sybaritidos, & de Sybariticis libellis Polician. cap.15.

DOCTOR.NOM.MISTA VIROR.&c.] Huiuscemodi libri in bibliothecis, constructis à viris principibus, vt dicetur eleg. 1. lib. 3. cum aliis asseruantur, & est eorum vsus communis.

PEREGRIN.AB ARMIS] exemplis externorum, Grecorum puta. Non defuisse & Latinis C rerum amatoriarum scriptores, nunc aggreditur ostendere.

MARTEM CECINIT] Bella populi Rom. Horat. ad Pison. *Ennius ipse pater nunquam nisi potus ad arma Prosiluit dicenda.* Distinctius istuc Propertius lib.3.eleg.2.

Hic cecinit Curios fratres, & Horatia pila,
Regiaq. Æmilia victa trophæa rate:
Victricesq. moras Fabij, pugnamq. sinistram
Cannensem, & versos ad pia vota deos:
Annibalemq. Lares Romana sede fugentes,
Anseris & tutum voce fuisse Iouem.

ENNIVS INGEN.MAX.ARTE RVD.] Q. Ennium Cic. de opt. gen. orat. summũ Epicum, D Horat. ad Pisones patrem, latinorum videlicet poëtarum, appellauit, antiquitatem respiciens potius, quam præstantiam. Non esse autem arte rudem, copiose ostendit, de eius vita, & fragmẽtis à se diligentissime conquisitis, dispositis, explanatis quam optime meritus Hieronymus Columna, vir & familia, & doctrina nobilissimus. Collegit idem plura veterum de eo testimonia. Sed vt hîc in Ennio artem, sic alibi in Callimacho, quod supra docuimus, ingenium requirit, vt si vtrobique rem accuratius pensites, existimare possis re vtraque diligentius examinata iudicio lapsum Ouidium: cuius est & hoc in eundem Ennium præconium 1. Amor. eleg. 15.

Ennius arte carens, animosiq. Attius oris
Casurum nullo tempore nomen habent.

De Ennianis versibus quid iudicet Seneca lius lib.12.cap.2. Sane pro rudibus & incul cit. Horat. quoque cum ait ep.1.lib.2. *Enniu piens, & fortis, & alter Homerus, vt Critici dicu* videtur in illis desiderare iudicium. Nan nio eiusdem inducti potissimum ita sen Somniauit autem, animam Homeri in grasse. Vnde existimari voluit, se exinde I ricæ venæ quasi hæreditatem adiisse.

EXPLICAT VT CAVS S. RAP. LV IG.] De igne variis locis disputat Lucret sententias afferre, & excutere nihil attinet

CASVRVMQVE TRIPLEX VATIC. Insinuat hos versus è lib.5.

Principio maria ac terras, cælumq. tuere,
Horum naturam triplicem, tria corpora, M
Tres species tam dissimiles, tria talia templ
Vna dies dabit exitio, multosq. per annos
Sustentata ruet moles, & machina mundi.

Vt ergo Romani quidam poëtæ res grau ctarunt, Ennius, exempli caussa, bella Ro rum per Annales, Lucretius rerum natura physica: sic alij contra, & multi quidem uas, & Venereas.

LASCIVO CATVLLO] Cur huic do men ab antiquis attributum sit, miratur percritico Scaliger: nihil enim non vul eius libris, inquit. Ast inimicabilis illa nu rum mollicies in hendecasyllabis potis & suauitas orationis incredibilis non su garia.

CVI FALSVM LESBIA NOM.ERA masiis suis poëtæ mutabant nomina. Lesbia suo germano nomine fuit Clodia Tibulli Flauia, Cynthia Propertij Hostia Ticidæ Metella. Vide Sinopsin nostram i 10. Deinde exaggerat libidinem Catul non sit veritus etiam alios amores suos, teria prædicare.

EXIGVI CALVI] C.Licinius Caluus li amicus, statura breuis fuit. Gyrald. dial Cum Catullo nominatur ab Horat. sat. 1 *Nil præter caluum, & doctum cantare Catullum* dicit Gellius fuisse factas fluentes car delicias. Meminit eiusdem lib.2. & Prope vlt.

Hoc etiam docti confessa est pagina calui,
Cum caneret miseræ funera Quintiliæ.

QVID REFERAM TICIDÆ] Scrip ditur epigrammata, & hymenæum, qu ma citat Priscianus.

QVID MEMMI CARMEN] Nũ hi mius fuerit ille C. Memmius Lucretij fa cui opus suum de rerum natura inscripsi & orator, haud pro certo constat. Putat

CANDOR NOM. VIVOR. DISSIMVL. IVB.] Veteres nominauit: recentium, & adhuc viuorum nominibus parcit, eorumque honori consulit. A

QVA TOT IERE CARINÆ] quod flumen seu quod pelagus antea tot nauigassent. Scripta vocat cymbam, carinam, nauem. 1. Fast.

Excipe pacato Cæsar Germanice vultu
Hoc opus, & timida dirige nauis iter.

NAVFRAGA VNA RATIS] non putaui mihi nociturum, ob quod alij tam multi ne appellati quidem essent.

SVNT ALIIS SCRIPTÆ, &c.] Hactenus de scriptis sui generis, ἐρωτικοῖς. Nunc de ludicris, & parum vtilibus aliorum, tantumque ad bonum otium, & bonas horas perdendas spectan- B tibus. Atque hinc rursus argumentum. Cum eorum nemo punitus sit, ne se quidem ludicra, & nullius frugi scribentem multandum fuisse.

QVIBVS ALEA LVDITVR ARTES] Ludere aleam & alea dicimus. Sed cum hic ludus fortunæ magis fit, quam artis, ad periclitationem, & ad dubium, atque ancipitem rei euentum transfertur. Vide Chiliasten, omnem iacere aleam. Horat. dicitur periculosa Ode 1. lib. 2.

AD VESTROS. N. LEVE CRIM. AVOS] Qui ludus apud maiores vestros, ô Romani, magno crimini datus fuit. Vetitam legibus aleam dicit Horat. Ode 24. lib. 3. Cornelia, & Titia, vt opinantur quidam, quos Martianus iurecos. memorat. Reperitur & in Pand. titulus de aleatori- C bus. Nuces loco aleæ fuerunt pueris, quibus in Saturnalibus ludere permissum, sicut iuuenibus alea. Omni reliquo tempore vetabatur. Alex. ab Alex. lib. 3. cap. 21. Claud. Imp. librum de arte aleatoria confecisse perhibetur.

QVID VALEANT TALI, TESSERA QVOS, &c.] De ludo talorum, & tesserarum, si vacas, lege quæ scribuntur Comment. in Herculem Furent. Senecæ, à polyhistore, & multæ lectionis Delrio nostro, pag. 243. & à Iunio cap. 4. lib. 2. & à Turnebo lib. 27. cap. 3. à Causabon. in Sueton. pag. 152. n. 24. à Cælio Calcagnino, à Radero nostro in 14. Martial. epigram. 11. & 12. Tali Græcis ἀστράγαλοι, & talis ludere ἀστραγαλίζειν. Tesseris ludendi ratio diuersa fuit à nostra. D

DISCOLOR VT R. GRASSET. L. MILES] Ludum latrunculorum, seu scacchorum putant hîc paucis describi, de quo Hieronymus Vidas poëma reliquit eximium.

PARVA SEDET TERNIS, &c.] Aliud genus ludi, quod Germani appellant der Stein/ oder die Speen ziehen. Sed neque vetus illud cum nostro congruit. Vides enim tres tantum vtrinque veteribus vsitatos, nostris nouem: & illis pauciores, his plures lineas. Habes ergo summatim descripta genera ludorum quatuor, talorũ, tesserarum, latrunculorum, lapillorum, de quibus singulis quid etiam Mycillus, & Amerpachius differant cognosse si lubet?

QVIQVE ALII LVSVS, &c.] Adiiciuntur adhuc quædam alia ludẽdi genera, quibus tempus male ponatur.

REM CHARAM] Theophrast. vocauit tempus ἀνάλωμα πολυτελέστατον sumptum preciosissimum. Et Plin. verbum tradunt esse, nullam videri maiorem iacturam quã temporis: volat enim irreuocabile. Est tamen sapienti quoque nonnunquam remittendus, & laxandus animus, seruandumque præceptum Ausonij, cuius sunt disticha, quæ feruntur sub Catonis nomine. *Interpone tuis interdum gaudia curis.* Hoc non est tempus perdere: sed valetudini prouidere, & vires fessas instaurare.

FORMAS, IACTVSQVE PILARVM] De lusu pilæ disserui dialog. 68. Volum. II. Adi Iulium Pollucem, & Mercurialem in arte gymnastica lib. 2. cap. 5. & lib. 5. cap. 4. Plures erant formæ, plura iaciendi genera.

HIC ARTEM NANDI PRÆCIP.] De natatione multa scitu dignissima Mercurialis lib. 3. cap. 14. & lib. 6. cap. 12.

ILLE TROCHI] Græcis vsitatum lusum fuisse indicat Horat. Ode 24. lib. 3. diuersum à ludo turbinis, cuius meminerunt Virgil. & Tibull. trochus enim rota est, ad quam se pueri exercebant.

COMPOSITA EST ALIIS CVRA, &c.] De quibusdam artificiis, quibus facile carere possit humana vita.

FVSCANDI COLORIS] fuscus enim color quærebatur in illa militia parum militari.

HIC EPVLIS LEG.] artem popinariam docuit, vt quidam Apitius postea, de quo Seneca Consolat. ad Heluiam cap. 10. qui in ea vrbe, ex qua aliquando philosophi velut corruptores iuuentutis abire iussi sunt, scientiam popinæ professus, disciplina sua sæculum infecit, &c. Itẽ de beata vita cap. 11. Aspice Nomentanum, & Apicium, terrarum ac maris (vt isti vocant) bona conquirentes, & super mensam recognoscentes omnium gentium animalia, &c.

HOSPITIOQVE] quomodo lautius accipiendi hospites.

HVM. DE QVA FING. POCVLA] Tibull. eleg. 1. lib. 1.

Adsitis diui, nec vos è paupere mensa
Dona, nec è puris spernite fictilibus.
Fictilia antiquus primùm sibi fecit agrestis
Pocula, de facili composuitque luto.

Vide Achill. Statij Comment. Samia inprimis laudabantur. Nec modo fictilia pocula, sed patinæ quoque fictiles veteribus illis sæculis vsitatæ fuerunt. Curius fictilia sua auro Samnitico prætulit, Florus lib. 1. cap. 18. Ab hac frugalitate, & parsimonia commendat Porsenam regem Martialis lib. 14.

Aretina nimis ne spernas vasa monemus,
Lautus erat Tuscis Porsena fictilibus.

Non prætereundus quoque Agathocles Siciliæ

rex,

x, qui insuper facti sui rationem sapientem adicebat, vt habet epigramma Ausonij in eundem, quod attexo.

Fama est fictilibus cænasse Agathoclea regem,
Atq; abacum Samio sæpe onerasse luto.
Fercula gemmatis cum poneret aurea vasis,
Et misceret opes pauperiemq; simul.
Quærenti caussam, respondit: rex ego qui sum
Sicaniæ, figulo sum genitore satus.
Fortunam reuerenter habe, quicunq; repente
Diues ab exili progrediere loco.

FVMOSO DECEMBRI] Huiuscemodi ludos exerceri, & talia poëmata recitari ait mense decembri, Saturnalibus nimirum, quæ illo ipso mense agitabantur. Fumosus est December propter luculentos ignes ad frigus dissoluendum.

NON TRISTIA CARMINA] in antegressis delicias, iocos, & frontis non seueræ dixit esse.

SED TRISTIS NOST. P. SECVT. IOCOS] pœnæ ludit in re seria. Ioci mei parum iocose mihi euenerunt. Alibi.

Naso parum prudens artem dum tractat amandi,
Doctrinæ pretium triste magister habet.

REPERTVS EGO] Apposite ad hunc locum Germani. Ich armer Teuffel habe müssen das Bad außtrincken.

MIMOS OBSCOEN. IOCANT.] Infrà, *imitantes turpia mimos*. Describuntur hîc mimi exacte [...]tis, eo consilio, vt à maiore probet, si mimographis nulla pœna irrogetur, qui latiorem libidinibus, & adulteriis portam aperiant, minus sibi irrogari debuisse, qui leuius peccarit. Nihil [...]t scriptorum impudicorum, aut spectaculorum lasciuorum, aut ludorum inutilium, aut [im]aginum incestarum omittit, vt caussam suam [e]x collatione tueatur. De poësi mimica Scalig. [li]b. 1. cap. 10.

QVODQVE. M. PROD. P. EST. I. POETÆ] [...]es nullius fructus, nauci, nihili suis auctoribus [...]o pœna quâ plecti debebât, apportat lucrum, [...] sequitur.

TANTAQVE NON. P. CRIM. PRÆT. EIT] Prætores, & Ædiles cum ludos facerent, [p]oëtis comœdias, & fabulas emebant, quæ iis [lu]dis darentur. Prætores dictos ait Varro, quod [ju]re, & exercitu præirent, quasi præitores. Liuius, [qu]od præessent. Olim siquidem summi quique [m]agistratus Prætores appellabantur: postea qui [iu]ri dicundo præerant.

TOTVS QVIBVS VTITVR ORBIS] quæ [u]t orbi tanquam sol: sed ἀμφιϐόλως loquitur, & [...] luminibus animi, de eius prudentia, inquam, [vu]lt intelligi: vt supra: *A te pendentem sic dum circum[spic]is orbem.*

SCRIBERE SI FAS EST, &c.] Hæc est armentaito, de qua dixit.

SVA PVLPITA] Quid fuerit in theatro pul[pit]um, quid scena, quid proscenium, Philander [in] Vitruuium lib. 5. cap. 6. Horat. ad Pison. de [Æ]schylo, *& modicis instrauit pulpita tignis.* Ibid. de

A tibicine in tragœdiam inducto, *traxitque vagus per pulpita vestem.* Aliquando pulpitum pro suggesto, seu editiore loco.

ET MEA SVNT POP. SALTATA] ad saltationem decantata. lib. 5. eleg. 8.

Carmina quod pleno saltari nostra theatro,
Versibus & plaudi scribis, amice, meis.

Posſit fortasse ad χειρονομίαν pantomimorum in theatris referri, qui χειρονόμουν, id est, manibus, & gestibus verba exprimebant, quod ὀρχεῖσθαι saltare dicebant.

IN DOMIB. VEST. VT PRISCA VIROR. &c.] In variis ædium partibus dedicatas habebant imagines. Suorum quidem maiorum in atrio. Eorum quos amarent in cubiculo. Viri docti in bibliothecis, &c. Vberius de his Animaduersor. in Sueton. pag. 69. num. 39.

B SIC QVÆ CONCVBIT. VAR. EXPRIM. TAB.] Mirum tam grauem Imp. tantis fœditatibus delectatum. Veteres poëtarum commenta ideo damnabant, quod iis multa turpia, & flagitiosa de diis, & heroibus narrarent, indigna castis auribus. Nunquid non eadem de caussa obscœnæ imagines reiiciendæ? Sorores enim istæ, pictura scilicet, & poësis, artificio suo minime malos, sed incautos, ac præsertim adolescentiores blâdis quibusdam venenis per oculos, & per aures infusis ad interitum pertrahunt.

VVLTV FASSVS TELAMON. IRAM] Aiax Telamon. filius propter arma Achillis sibi patrueli abiudicata à Græcis ducibus, & Vlysſi, C nulla cognatione iuncto adiudicata. Vide 13. Metamorph. De eo Philostratus in heroicis.

INQVE OCVLIS FACIN. BARB. MAT. HAB.] Vide extremum Actus V. Medeæ apud Senecam. Barbara, quia Colchis. Signum, seu statuam eius describit Callistratus.

SIC MADID. SICCAT DIG. VEN. VDA CAP.] Alibi.

Vt Venus artificis labor est, & gloria Coi,
Æquoreo madidas, quæ premit imbre comas.

Decantatam illam Apellis Venerem ἀναδυομένην, è mari emergentem (è spuma quippe maris nata fingitur) hanc inquam intellige. Cur autem è ponto, siue mari natam poëtæ canant, docet Eu-D seb. lib. 3. præparat. Euangel. cap. 3. Clement. Alexand. lib. 1. Pedag. & alij. Plin. lib. 35. cap. 10. ad exemplum Campaspes, vnius è concubinis Alexãdri, & Apelli ab eo donatæ pictam credit. Notauit Clem. in Protrept. pictores, & statuarios facere consueuisse deorum imagines, & statuas amasiis suis similes: vt illi scilicet sub eorum nomine adorarentur. Ausonij epigramma non inuenustum adiiciam.

Emersam pelagi nuper genialibus vndis
Cyprin Apellei cerne laboris opus.
Vt complexa manu madidos salis æquore crines
Humidulis spumas stringat vtraq; comis.
Iam tibi nos, Cypri, Iuno inquit, & innuba Pallas
Cedimus, & formæ præmia deferimus.

Ex Cic.3.de nat.Deorum discimus quatuor olim fuisse Veneres. Vide Delrium Comment. in Hippolytum Senecæ,pag.172.

EO MODO MAT.TECT.VID.A QVIS] Apparet paulo ante latuisse sub mari, vnde velut quidam eius partus emersit: quamobrem maternas aquas nominat.

TELIS INSTRVCTA CRVENTIS] nomine telorum enses,hastas,iacula, sagittas intelligimus, quibus hostium elicere sanguinem hostes student.

PARSQVE TVI GEN.PARS TVA FACTA CAN.] quod facit Virgil. præcipue in 8. cum describit AEneæ clypeum.*Tui generis*.Caij,Lucij,Tiberij,Bruti,Germanici facinora.

SPATIO NAT.COERCVIT ARCTO] Nō ea ingenij mei capacitas,non eæ vires. Supra, *tenuis mihi campus aratur.*

ILLE TVÆ FÆLIX ÆNEID. AVCTOR] quia tu AEneades. Sed hoc commune cum Romanis omnibus. Speciatim tangit, quod dixit Iulius eius pater, & auunculus maior, cum pro Rostris amitam suam defunctam laudaret. Amitæ meæ Iuliæ maternum genus ab regibus ortū, paternum cum diis immortalibus cōmune est. Nam ab Anco Martio Martij sunt reges, quo nomine fuit mater: à Venere Iulij.cuius gentis familia est nostra. Ex iis nihilominus qui mea facta canunt, ad quæ canenda ego non aspiro, Virgilius tuus contulit,&c.

CONTVLIT IN TYRIOS ARMA VIR. THOROS] Cum cæpisset ab armis, processit ad amores AEdonis, de quibus in quarto. Hinc etiam quidam probare nituntur,principium AEneid.esse,non, *Ille ergo qui quondam:sed, Arma virumque, &c.* de quo nos in Symbolis disputauimus. Per quæ prima verba notat totam AEneidem Ouid. Quemadmodum Cic.librum suum de senectute ex initio versus Enniani.Sic enim scribit ad Atticum lib.16.ep.11. *O Tite*,prodesse tibi lætor.

NEC LEGIT.PARS VLLA MAGIS] Huius quarti libri encomium ex Maphæo, Maioragio, Scaligero, Nascinbænio Symbolis meis præfixum est. Disces inde,quid caussæ fuerit, quare præ aliis libris eiusdem diuinæ AEneidos tam cupidè legeretur.

NON LEGITIMO FOED.IVNCT.AMOR] Sichæo enim fidem dederat, non se alij deinceps eo mortuo nupturam. *Si mihi non animo fixum,&c. Huic vni forsan potui succumbere culpæ.* Et succubuit. *Coniugiumq́ vocat,hoc prætexit nomine culpam.*

PHYLLID. HIC IDEM, &c.] Tam grauis alioqui poëta aliquando lusit. Hæc ad Buccolica,vt ipsemet statim subiungit.

IVVENIS] Sic enim claudit 4. Georg. *audaxque iuuenta.Tityre tu patulæ cecini sub tegmine fagi.*

IAM PRIDEM] ætate viridiore.

SCRIPTO ISTO] tali scripto, quali peccarunt illi quoque, si ego peccasse iudicor: non enim simpliciter, sed ex euentu, & iudicio alieno se peccasse concedit.

SVPPLICIVM NOVVM] quod in pari caussa,& crimine nullus ante me passus est.

DELICTA NOTANTEM] De eius censura supra ex Suetonio.

PRÆTERII TOTIES IRREQVIET. EQVES] Eodem verbo prætereundi & supra vsus est, cum de equestri transuectione loquens, se Augusto probatum affirmaret. Hærebant enim, & quiescebāt accusati, quò fortasse pertinet vox irrequietus. Etsi mallem,& verius arbitror, *ille quietus*: nempe ingenio,& vita talis in otio,ac nemini molestus. Quod si igitur sine culpa abibant,& equum traducebant:si aliter, sistebant,& iubebantur vendere equum. Sollemne in vtrauis re vtrumque verbum. Hæc est explanatio Lipsij eod.dial.5.pag.41. quem porrò lege. Nam quod alij afferunt, ἰδὼν πρὶς ἵππον.

PARVM PRVDENS] debui enim putare. Sed,vt supra,

> *Non timui,fateor,ne, quà tot iere carinæ*
> *Naufraga,seruatis omnibus, vna foret.*

NVNC NOCVERE SENI] Supra. *Vltima me perdunt.*

DISTAT ET A MERIT.T. P. SVI] Supra. *Supplicium patitur non noua culpa nouum.*

OMNE MEVM OPVS REMISSVM] Postremus locus apologiæ huius, & quasi deprecatio, innocentia, & vtilitas aliorum à se scriptorum, quæ cæteris, minus probatis,& nugatoriis veniam, & misericordiam meritò impetrare debent. *Remissum*,leue,lasciuum,malefrugi.

SÆPE DEDI NOST. GRAND. VELA RATI] Materiam grauem persecutus sum. Propert.lib.3.eleg.3.

> *Cur tua præscripto seuecta est pagina gyro?*
> *Non est ingenij cymba grauanda tui.*
> *Remis altet aquas, alter tibi radat arenas,*
> *Tutus eris:medio maxima turba mari est.*

CVMQVE SVO FINEM MENSE VOLVM.] Volumen pro libro, cum alioqui liber sit pars voluminis, vt docuimus lib.1.eleg.1.ibi. *Sunt quoque mutatæ ter quinque volumina formæ.* Sed quod omnibus notum, extant tantummodo 6. priores. Iudicium eruditorum de libris Fastorum habes in Prodidagmatis.

TVO SVB NOMINE CÆSAR] Apostropho ad Germanicum Cæsarem,cui Fastos inscripsit.

SORS MEA RVPIT OPVS]. Exilium, in quod trudebar, impediuit recognitionem, & limam illius operis. Lib.1.eleg.6. *Infelix domini quod fuga rupit opus.*

TRAGICIS SCRIPT. REGALE COTHVRNIS] Cothurnus calceamenti genus, quo vtebantur actores in tragœdia, quadrangulum, & vtrique pedi aptum,&,vt Suidas ait,tam mulieri quam viro conueniens. Et quoniam omnia magna, atque grandia in tragœdiis, hinc etiam cothurnus

thurnus

IN TRISTIVM LIBRVM III.
ELEGIA PRIMA.
HOSPITII INQVISITIO.
ARGVMENTVM.

HVicquoque libro, quemadmodum primo, persona, & quidem loquēs, festiuissime, ac plane ποιητικῶς affingitur, cuius orationis summa hæc. Lectoris beneuolentiam petit: materiam tristem profitetur: cultum suum incultum, lituras, barbarismos à tempore, & loco excusat. Per quæ loca Romæ ducatur exponit: quernæ coronæ, & lauri ante domum Augusti caussam edisserit: à Cæsare parenti suo reditum precatur. Ad templum Apollinis, & bibliothecam perductus, fratres ibi suos, cæteros puta Ouidij libros, non inuenit, vt nec in atrio Libertatis. Et se, & alios cum parente proscriptos, lamentatur. Longinquitate lenitum Augustum, fore mitiorem diuinat. Et quoniam locis publicis excludatur, interim apud plebeios diuersaturum, quos hospitium rogat.

Missus in hanc venio timidè liber exulis vrbem:
Da placidam fesso, lector amice, manum.
Néue reformida, ne sim tibi fortè pudori:
Nullus in hac charta versus amare docet.
Nec domini fortuna mei est, vt debeat illam
Infælix vllis dißimulare iocis.
Id quoque, quod viridi quondam malè lusit in æuo,
(Heu nimium serò) damnat, & odit opus.
Inspice quid portem: nil hîc nisi triste videbis,
Carmine temporibus conueniente suis.
Clauda quòd alterno subsidunt carmina versu,
Vel pedis hoc ratio, vel via longa facit.
Quòd neque sum cedro flauus, nec pumice leuis:
Erubui domino cultior esse meo.
Littera suffusas quòd habet maculosa lituras:
Læsit opus lachrymis ipse poëta suum.
Si qua videbuntur casu non dicta Latinè,
In qua scribebat, barbara terra fuit.

Dicite lectores, si non graue, quà sit eundum,
  Quasque petam sedes hospes in vrbe liber.
Hæc vbi sum furtim lingua titubante locutus,
  Qui mihi monstraret, vix fuit vnus, iter.
Dij tibi dent, nostro quod non tribuere poëtæ,
  Molliter in patria viuere posse tua.
Duc age: namque sequar: quamuis terráque marique
  Longinquo referam lassus ab orbe pedem.
Paruit: & ducens: hæc sunt fora Cæsaris, inquit:
  Hæc est à sacris quæ via nomen habet.
Hic locus est Vestæ, qui Pallada seruat, & ignem:
  Hîc fuit antiqui regia parua Numæ.
Inde petens dextram, porta est, ait, ista Palati:
  Hîc stator: hoc primum condita Roma loco est.
Singula dum miror, video fulgentibus armis
  Conspicuos postes, tectaque digna Deo.
Et Iouis hæc, dixi, domus est: quod vt esse putarem,
  Augurium menti querna corona dabat.
Cuius vt accepi dominum, non fallimur, inquam:
  Et magni verum est hanc Iouis esse domum.
Cur tamen apposita velatur ianua lauro?
  Cingit & augustas arbor opaca fores?
An quia perpetuos meruit domus ista triumphos?
  An quia Leucadio semper amata Deo est?
Ipsáne quòd festa est? an quòd facit omnia festa?
  Quam tribuit terris, pacis an ista nota est?
Vtq́ viret laurus semper, nec fronde caduca
  Carpitur: æternum sic habet illa decus?
Causa superposita, scripto testante, coronæ
  Seruatos ciues indicat huius ope.
Adijce seruatis vnum pater optime ciuem,
  Qui procul extremo pulsus in orbe latet.
In quo pœnarum, quas se meruisse fatetur,
  Non facinus causam, sed suus error habet.
Me miserum, vereorq́ locum, vereorq́ potentem,
  Et quatitur trepido littera nostra metu.
Aspicis exangui chartam pallere colore?
  Aspicis alternos intremuisse pedes?
Quandocunque precor nostro placata parenti,
  Iisdem sub dominis aspiciare domus.

Inde timore pari gradibus sublimia celsis,
Ducor ad intonsi candida templa Dei.
Signa peregrinis vbi sunt alterna columnis,
Belides, & stricto barbarus ense pater.
Quæq; viri docto veteres fecere nouique
Pectore, lecturis inspicienda patent.
Quærebam fratres, exceptis scilicet illis,
Quos suus optaret non genuisse pater.
Quærentem frustra custos è sedibus illis
Præpositus sancto iussit abire loco.
Altera templa peto vicino iuncta theatro:
Hæc quoque erant pedibus non adeunda meis.
Nec me, quæ doctis patuerunt prima libellis
Atria, Libertas tangere passa sua est.
In genus auctoris miseri fortuna redundat:
Et patimur nati quam tulit ipse fugam.
Forsitan & nobis olim minus asper, & illi
Euictus longo tempore Cæsar erit.
Dij, precor, atq; adeò (neq; enim mihi turba roganda est)
Cæsar ades voto maxime diue meo.
Interea statio quoniam mihi publica clausa est.
Priuato liceat delituisse loco.
Vos quoque si fas est, confusa pudore repulsæ
Sumite plebeiæ carmina nostra manus.

COMMENTARIVS.

MISSVS IN H. VEN. TIMID. LIB. EX. VRB.] Caussam ipsemet edit, quare timidè Romam veniat: quia liber exulis, Roma, inquam, eiecti. Potest enim propter auctorem suum illic inuidia laborantem indigna pati. Sed præcipuè timet Augustum.

DA PLACID. MANVM] eleg. 5. lib. 4. de P. *Ad vos mansuetas porrigit ille manus.* Et infra eleg. 4. lib. huius. *Fidam proiecto neue negate manum.* Tu placidus, benignus adiuua me, succurre mihi. Porrige manũ, & da dexteram fidei, & auxilij symbolũ. Cic. orat. post reditum in senat. Qui mihi primus afflicto & iacenti consularẽ fidẽ dextrãq; porrexit.

FESSO] κάμνω. Quem enim adeo fessi, & de via languentis non misereat? Infra. *Quamuis terraque marique Longinquo referam Lassus ab orbe pedem.* Sic epistola ab eodem missa eleg. 5. lib. 5.

Littore ab Euxino Nasonis epistola veni,
Lassaq; facta mari, lassaq; facta via.

A Fatigatus propriè qui vexatione, aut molestia aliqua ad corporis lassitudinem deductus est, vt qui tempestate iactatus, aut curru, equoue duriter vectus. Fessus, qui labore, onere, morbo, aut angore deficit. Itaque plus est fessus quam fatigatus. Liuius lib. LIV. Largo itinere fatigatum, & onere fessum. Sallust. Itinere atque opere castrorum, & prælio fessi. Seruius ita distinguit. Fatigatum corpore dicimus, fessum quoque animo: cum tamen fatigatus etiam de animo dicatur. Cic. ad Terent. Te nec animi, nec corporis laboribus defatigari.

NE SIM TIBI FORTE PVDORI] dedecori, infamiæ, vt qui cum infami negotium habeas. Infami autem, & odioso, propter versus amatorios, quos contineam. Libero te isto metu: *nullus in hac, &c.*

NVLLVS IN HAC CHART. V. AMARE D.] non modò non totus, sed nec vnus versus. Charta hìc pro toto libro. Catullus cum dixit, *Omne*

num tribus explicare chartis, librum breuem, pau-
ſ paginis conſtantem ſignificauit. Græci dicũt *χάρτης, τὸ χάρτον*. De chartarum inuentione, & eneribus Plin.lib.13.cap.12.

NEC DOMINI FORTVNA MEI EST] ubaudi, talis. Nunc parens, nunc auctor, nunc lominus librorum ſuorum vocatur, ſeque ipſe ocat. Cur dominum, expoſuimus ad eleg. lib.1. bi, *Heu mihi quod domino, &c.* Martial. ad librum nuum lib.1. *Sed tu ne domini toties patiare lituras.*

DISSIMVLARE VELIS] Diſsimulatio ſæ e ludi, & ioci eſt. Ab exule autem, & calamitoſo udus, & iocus longe abſunt. Ergo & diſsimula io abſit oportet. Et alioqui, vt ait Tibull. eleg.7. ib.3.

Heu quam difficile eſt imitari gaudia falſa,
Difficile eſt triſti fingere mente iocos.

VIRIDI IN ÆVO] Sic nominatur ætas iu ientutis, cum relatione ad ſenectutem, quæ eſt ːtas arida. Eleg.10. lib. 4. *Frater ad eloquium viridi endebat ab æuo.* Virg. AEneid.5. *Euryalus forma inſi nis, viridiq́ iuuenta.* Sic florens ætas, florentes an ii.

MALE LVSIT] Sicut ludere Latinis in Laſci ia, & libidine ponitur: ita & talium rerum ſcri tores ludere dicuntur. Itaque iam ſæpius dixit, eluſiſſe in illis libris conſcribendis. Ludere in quam eſt *ἀφροδισιάζειν*, ludus *ἀφροδισιασμὸς*, ſcripta *ἀφροδίσια*.

NIMIVM SERO DAMNAT, ET ODIT] Ad parœmiam, ſerò ſapiunt Phryges, alluſum uto. Eſt autem ſumptum ex Liuij Andronici ragœdia, cui nomen Equus Troianus Cic. ep.16. ib.7. In equo Troiano ſcis eſſe in extremo, ſerò apiunt, &c. Troiani poſt tot clades decimo de num anno de reddẽda Helena venerunt in con ilium.

NIHIL HIC NISI TRISTE VIDEBIS] Atqui *carmina lætum ſunt opus*, vt dixit eleg. 1. lib.1. Eſt ita, quatenus carmina ſunt. Hic vero non de oëſi, ſed de materia carminis, ſeu poëſeos loqui ur. Ea & in his quinque, & in quatuor Ponticis næſtiſsima reperitur. Lectorem tamen lamenta ſta tanto cum ingenio, & mirabili facundia ex licata non parum delectant.

CARMINE TEMPOR. CONVENIENT. VIS] Alibi. *Læta ferè lætus cecini, cano triſtia triſtis.* ib.1. eleg.1. ad librum.

Infelix habitum temporis huius habe. Et
Non eſt conueniens luctibus ille color.

i nec habitus nitidior, nec color floridior lu uoſis temporibus eſt idoneus, ergo nec lætus antus.

CLAVDA QVOD ALTERNO, &c.] Feſtiuè legiacum, quo vtitur, claudicare ait, & culpam l in pedem, qui deſit (pentametrũ quippe vno inus habet quam hexametrum) vel in longi dinem perambulati itineris cõfert. Epigram a alternis verſibus longis Cic. pro Archia ele iaco verſu conſcriptum intellexit: vno enim pe

A de hexameter longior eſt pentametro. Mirus artifex in *εἰδωλοποιΐᾳ*. Ouid. noſter 1. Am. 6. *Sex mihi ſurgat opus numeris, in quinq; reſidat*, in pẽtametrum, cui 5. tantum pedes. Et Amor.1. eleg.1.

Par erat inferior verſus: riſiſſe Cupido
Dicitur, atq; vnum ſurripuiſſe pedem.

QVOD NEQVE SVM CEDRO FLAVVS &c.] Non ſunt hic iteranda, quæ in eleg.1. lib.1. attulimus de charta oleo cedrino perlini, & pumice leuigari ſolita, ibi. *Nec titulus minio nec credo, &c.* Flauo colore fuiſſe oleum illud vel hinc patet. Martial. lib.3. *Cedro nunc licet ambules perunctus.*

ERVBVI DOM. CVLT. ESSE MEO] Dominus & parens meus iacet in ſqualore, ſordibus, & lacrymis, & ego odore fragrans, ac bene
B comptus, ornatuſque incedam? Videmus noſtro ſæculo clientes, & miniſtros Principum plerumque ipſis dominis quà veſtibus auro, argentoq; nitentibus magis conſpicuos. Sed illi malunt ex imperio ſuo, quam è precioſo, & curioſo veſtitu agnoſci, & geſtantibus aurum, & gemmas imperare, quam eadem in corpore ſuo ipſi ad oſtentationem geſtare. Habes cauſſam cultus horridi: nunc liturarum accipe.

LÆSIT OPVS LACRYM. IPSE POET. SVVM] Obliterauit, deformauit Eleg.1.lib.1.

Neue liturarum pudeat. Qui viderit illas,
De lacrymis factas ſentiat eſſe meis.

Eleg.1. lib. 4.

Sæpe etiam lacrymæ ſunt me ſcribente profuſæ,
C *Humidaq; eſt fletu littera facta meo.*

Briſeis Achilli.

Quocumq; aſpicies, lacrymæ fecere lituras.
Sed tamen hæ lacrymæ pondera vocis habent.

CASV NON DICTA LATINE] Bene caſu, non inſcitia. Si quod verbum mihi vſpiam excidit, latinis auribus inſolentius. Hinc iudicium ſuum tueantur licet quidam nauſeabundi, & latinitate ebrij, quibus Ouidius non videtur latinè loqui. Vide Prodidag.

BARBARA TERRA FVIT] in qua nullus linguæ latinæ vſus. Obliuiſci porrò quempiam linguæ patriæ, aut vitioſè, & *ὑποσολοίκως* loqui nunquam loquentem, mirum ac nouum ne eſt? Quare narrat in Ponticis, ne id ſibi contingat, ſeſe-
D cum ipſo loqui ſolere. Eleg.2.lib.4.

Si qua meis fuerint, vt erunt, vitioſa libellis,
Excuſata ſuo tempore lector habe.

Et lib.5. eleg.12.

Carmina ſcripta mihi vel nulla, aut qualia cernis,
Digna ſui domini tempore, digna loco.

Apud Euripid. Oreſte Tyndarus Menelao Oreſtis patrocinium ſuſcipienti, *βεβαρβάρωσαι χρόνιος ὢν ἐν βαρβάροις*, Barbarus euaſiſti diu viuens inter barbaros. In eum qui puritatem latini ſermonis quotidiana barbarorum ſcriptorum lectione corrupit, & inquinauit. Iunius.

SI NON GRAVE] Quamuis parua, & exigua officia non ſine præfatione veniæ aut honoris petere, plenum modeſtiæ, & ingenui pudoris eſt.

QVAS-

QVASQVE PETAM SEDES] quo diuerſandi cauſſa me recipiam.

HOSPES IN VRBE] peregrinus ſum, dicite, obſecro, quà ſit eundum.

FVRTIM, LINGVA TITVBANTE LOCVTVS] Timidè ſe Romam aduenire primo verſu affirmauit. Conſentaneum igitur, eum ſummiſſa voce, vt fures, ne deprehendantur, & lingua tremente loqui.

VIX FVIT VNVS] Vſque adeo in ærumna mea, dum ſeſe omnes amant, difficile vnicum inueni, qui me duceret.

DII TIBI DENT, &c.] Grati animi eſt, cupienti, ac facienti bene, aliquid boni à deo viciſſim precari, ſi re ipſa beneficium pēſare nequeas, quanquam in paruis. Sic eleg. 1. lib. 1. de eo, qui ipſum exilio punitum ſuſpirauerit, & flens eius carmina legerit.

Nos quoque, quiſquis is eſt, ne ſit miſer ipſe precamur,
Placatos miſero qui volet eſſe deos.

MOLLITER VIVERE] non tantum viuere in patria vſque ad mortem, & ibi tumulari, quod fælicitatis eſt: ſed iucundè inſuper, hilariter, & procul omni moleſtia viuere, quod paucioribus conceditur. Cic. 1. Off. delicatè, & molliter viuere. Et 2. de leg. ciuitatum mores lapſi ad mollitiem, pariter ſunt immutati cum cantibus.

QVAMVIS TERRAQVE MARIQVE, &c.] ductum tuum ſequar, etſi longiſsima pelagi, terrarumque ſpacia emenſus, oppidò defatigatus ſum. Quis quæſo iſta legens, non ſe putet hominem viuum verba facientem aſpicere? Valet maxime ἐναργείᾳ Ouidius, & fictor fictorum cluet, vt Plautino verbo vtar.

HÆC SVNT FORA CÆSARIS] δεικτικῶς, quaſi manu intenta oſtendat. De hoc foro ſic legimus apud Sueton. Aug. cap. 29. opera plurima extruxit, ex quibus vel præcipua Forum cum æde Martis vltoris, &c. Fori extruendi cauſſa fuit hominum, & iudiciorum multitudo, quæ videbatur, non ſufficientibus duobus, etiam tertio indigere. Itaque feſtinantius, necdum perfecta Martis æde publicatum eſt, cautumque, vt ſeparatim in eo publica iudicia, & iudicum ſortitiones fierent. In altera huius fori porticu ordine locatæ regum omnium Latinorum ſtatuæ inde vſque ab AEnea: in altera Romanorum regum, aut clarorum ducum ab ipſo vſq; Romulo. Plura apud Lipſium Admirand. lib 3. cap. 7.

A SACRIS QVÆ VIA NOM. HAB] ea ducebat ad Capitolium. Dicta ſacra, quod illic fœdus ictum inter Romulum, & Tatium Sabinorum regem, vt ait Feſtus. Via cæteris celebrior. Per eam triumphalis pompa, captiua præda, & hoſtium ſpolia ſubactis gentibus, & nationibus domitis, ſollemni apparatu triumphi procedebant. Vberius Alex. ab Alex. lib. 2. cap. 18. Meminerunt eius Cic. pro Plancio. Liuius 21. Halicarnaſſ. lib 5. & alij.

HIC LOCVS EST VEST. QVÆ PALLADA, &c.] Templum Veſtæ, in quo ſeruabatur Palladium, ſeu Palladis ſimulacrum, cum igne perpetuo, qui à virginibus Veſtalibus cuſtodiebatur. Hoc ſibi voluit Propert. lib. 1. eleg. 4.

Palladis extinctos ſi quis mirabitur ignes,
Ignoſcat, lacrymis ſpargitur ara meis.

Palladios focos nominat Prudentius. Nam cum ignis hic ſit æternus, videtur & Pallas habere cuſtodem æternum, ne Romæ fatalis ſuus theſaurus rurſum ab aliquo Vlyſſe eripiatur. Nomine Veſtæ docet Ouid. 6. Faſt. ignem intelligendum, ideoque fingi virginem, quoniam de igne corpora nulla generantur, quemadmodum nec de virgine. A virginibus autem potius, quam à viris cuſtodiebatur ignis ille, quod vt virgo incorrupta, ita ignis incontaminatus ſit: atque ita caſtiſſimo numini grata putetur res apud mortales item puriſsima. Plenius in Symb. noſtris ad ſecund. AEneid. ibi.

Sic ait, & manibus vittas, Veſtamque potentem,
Æternumque adytis effert penetralibus ignem.

Quod ſi forte extinctus fuiſſet, ex hoc igne noſtro humanis manibus eum reparare nefas erat: ſed accenſa per fomitem ex ſole flamma, purus & cæleſtis ignis eliciebatur.

HIC FVIT ANTIQ. REG. PARVA NVMÆ] Non fuit templum Veſtæ Numæ regia: ſed illa parua regia fuit ad templum Veſtæ; ac proinde *hîc*, non *hæc* legendum. Huic regiæ fuit quoque adiunctum atrium Veſtæ, eratque pars regiæ, nō tota regia. Ouidius autem confundit. 1. Faſt.

Hic locus exiguus, qui ſuſtinet atria Veſtæ,
Tunc erat intonſi regia magna Numæ.

Vide Lipſium de Veſtalib. cap. 4. De hoc rege in hunc modum Liuius lib. 1. Inclyta iuſtitia, religioque ea tempeſtate Numæ Pompilij erat. Curibus Sabinis habitabat, conſultiſsimus vir, vt in illa quiſquam ætate eſſe poterat, omnis diuini atque humani iuris. Eius & iuſtitiam, & paupertatem commendat Martialis, dum Cęſarem Domitianum laudat lib. 11.

Tanta tibi eſt recti reuerentia, Cæſar, & æqui
Quanta Numæ fuerat: ſed Numa pauper erat.
Ardua res hæc eſt, opibus non tradere mores,
Et cum tot Crœſos viceris, eſſe Numam.

PORTA EST AIT ISTA PALATI] montis Palatini (ne putes ædificij nomen, quamuis ædes quoque regiæ palatia ab hoc Palatio, in quo vrbis loco nobiles habitabant) qui à Palanteo vrbe Arcadiæ Palantinus, deinde Palatinus eſt appellatus, Liuius lib. 1.

HIC SATOR] auctor generis Romani, Romulus nempe, ſubaudi, in domuncula, ſeu caſa, de qua 1. Faſt. *Dum caſa Martigenam capiebat parua Quirinum.* Hāc ſcribit Dionyſius duraſſe ad ſuam ætatem, in angulo Palatino: cuius ſiquid vel tempeſtate, vel vetuſtate corruerit, id à loci cuſtodibus refici, nihil illi magnificentius addentibus: ſed omnia prioribus ſimilia reſtituentibus. Iam quod ſatorem Romanorum vocat, commodùm

cordor versuum Ennianorum, quibus hoc i-tum plenius ille.

Tu produxisti nos intra luminis oras,

O pater, ô genitor, ô sanguen diis oriundum.

HOC PRIM. CONDITA ROMA I. EST] Hîc ondi cœpta est. Audi Liuium lib.1. Ita solus potitus imperio Romulus: condita vrbs conditoris omine appellata. Palatinum primùm, in quo ipse erat educatus, muniit. Et paulò supra. Ita Numitori Albana permissa re, Romulum, Remumque cupido cepit, in iis locis, vbi expositi, vbiq; ducati erant, vrbis condendæ. Condita est autem Palilibus. Propert. eleg.4. lib.4.

Vrbi festus erat, dixere Palilia Patres.

Hic primus cœpit mœnibus esse dies.

SINGVLA DVM MIROR] Ab initio enim fecit librum adienam, & qui Romam antea non iderit. Non ergo mirum, si miratur singula.

FVLGENTIBVS ARMIS CONSP. POSTES] Crede hîc attingi morem Romanorum. Consueuerant enim postes, seu portas, & aditus, & vestibula ædium, atria quoq; spoliis & armis quæ hostibus ademissent, exornare, clypeis, galeis, ensibus, nauium rostris. Nec aut consumpta refici, aut facta redintegrari mos erat. Præterea ædibus abalienatis non licebat ea emptori refigere. Quibus ex ipsa vetustate veneratio quædam accedebat, eorumque aspectus ad similium facinorum gloriam intuentes incitabat. Dixi pluribus in Symb. ad illum locum lib.7. Aeneid. vbi de regia Latini sermo est.

Multaq; præterea sacris in postibus arma,

Captiui pendent currus, curuæq; secures,

Et crista capitum, & portarum ingentia claustra,

Spiculáque, clypeíque, ereptáque rostra carinis.

Huiusccemodi spoliis, & exuuiis hostium magis quá auro, ebore, electro, & rebus deniq; pretiosis ædes regias exornandas censet apud Dion. Chrysost. Alexand. M. orat.2. de regno.

AVGVRIVM. M. QVERN. CORON. DAB.] Quercus sacra Ioui. E querna igitur corona meritò se Iouem illic habitare diuinasse dicit. Granditate nominis ei assentatur, vt sæpe aliâs. Et fingit se tum primùm vidisse. Præter alios honores multos antea illi habitos, post simulatam ab eo abdicationem, decretum est, vt laurus ante regiæ eius fores, & super eas corona ciuica, querna videlicet, statueretur, tanquam ei, qui & hostes vicisset, & ciues seruasset, hoc addito elogio. S. P. Q. R. OB CIVES SERVATOS. Quin & nummi veteres Augusti hanc inscriptionem habent. S. P. Q. R. PARENTI, ET CONSERVATORI SVO. Adiectum etiam, vt regia eius palatium vocaretur, quod in Palatio habitaret, & prætorium haberet. Quare tametsi Imp. in alia regione habitat, nihilominus eius regia palatium dicitur. Xiphilin. En originem vocis huius, hodie tam tritæ vlatinum, pro ædibus Principum, ac nobilium.

CVIVS VT ACCEPI DOMINVM] simulatq; cognoui Augustum illic habitare.

A NON FALLIMVR INQVAM] ratum est augurium meum. Probè diuinaui. Nam & hic Iupiter magnus est.

CVR TAMEN APPOSITA VELAT. IANVA LAVRO?] Quare laurus sata est ante fores Augustales? Plin. lib.15. cap.30. Laurus triumphis propriè dicatur, vel gratissima domibus ianitrix Cæsarum, Pontificumque, quæ sola & domos exornat, & ante limina excubat. 1. Met. Laurum compellans.

Postibus Augustis eadem fidissima custos

Ante fores stabis, mediamq; tuebere quercum.

CINGIT ET AVG. ORB. OP. COMAS] Inscitia librariorum irrepsisse vocem *comas* pro *fores* est qui coniiciat ex manuscript. Hanc enim le-B ctionem suadere cum ipsam sententiam: tum illum vngendi, & coronandi floribus amicarum ostia morem non incelebrem, de quo Lucret.4. Sed de hoc iudicio lector iudicet. Lauream quidem perpetuò gestasse, Iulium legimus, ad tegendum caluitium. Sueton. cap.45.

AN QVIA PERPETVOS MERVIT, &c.] Quinq; rationes adducit, ob quarum vnam laurus posita sit ante domum Augusti. Possunt tamen omnes haberi pro veris.

DOMVS ISTA] Prima ratio, ad significandos triumphos domus Cæsarianæ, quos Iulius, & Augustus retulerunt. Ille quinq;, Gallicum, Alexandrinum, Ponticum, Africanum, Hispaniensem, de quibus Sueton. cap.37. Hic præter binas C ouationes tres, Dalmaticum, Actiacum, Alexandrinum, continuo triduo omnes. Idem cap.22.

AN QVIA LEVCAD. SEMP. AM. DEO?] Secunda ratio. In gratiam Apollinis, qui & Romanis semper, & Cæsari pugnanti contra Antonium fauit. Amat Apollo laurum propter Daphnen in eam commutatam. 1. Metamorph.

——& quoniam coniunx mea non potes esse,

Arbor eris certè dixit mea. Semper habebunt

Te coma, te cithara, te nostra, laure, pharetra.

Apollo igitur numen est Romanum, cui annis sæcularibus, quomodo & Dianæ sorori eius, carmina decantabantur. Fouerunt Troianos, Romanorum maiores. Affuisse autem Augusto in prælio Actiaco testis Virg.8. & Prop. lib.4. eleg.6.

D LEVCADIO DEO] Actius dicitur Virgilio in 8. *Actius hæc cernens arcum intēdebat Apollo.* Actium Epiri oppidum ac promontorium, vbi pugna commissa Antonium, & Cleopatram fudit fugauitque. In Leucadia peninsula, vicina Epiro templum habet.

IPSA NE QVOD FESTA EST?] Tertia ratio. Quia læta arbor est, & Princeps colendus est rebus festis, ac lætis. Festum, ait Nonius, sollenniter lætum, & feriatum. Virgil.6. Aeneid. *festosq; dies de nomine Phœbi.* Ad lætitiam ergo, cultum, elegantiam, leporem, quibus locus est diebus feriatis, adiectiuum hoc pertinet. 2. Aeneid.

Nos delubra Deûm, miseri, quibus vltimus esset

Ille dies, festa velamus fronde per vrbem.

A Sic dapes festæ Horatio, pax festa Plinio, corona festa Ouidio, cultus festus Senecæ.

An qvod facit omnia festa?] Quarta ratio. Propter effectum, quia omnia facit festa & læta, omnium mentes laurus exhilarat.

Qvam tribvit terris. p. ista nota?] Quinta ratio. Quia cum sit signum victoriæ, est etiam pacis, quæ consequitur victoriam, quęque bello quęritur. Bellum enim propter pacem. Augustus toti orbi pacem peperit tot victoriis suis, Ianum clausit, de quo Virgil. 1. Aeneid.

Aspera tum positis mitescent sæcula bellis,
Cana Fides, & Vesta, Remo cum fratre Quirinus
Iura dabunt, &c.

Vide ibid. Symb. nostras

B Vtqve viret semp. lavrvs, &c.] Apollo 1. Metamorph.

Vtq; meum intonsis caput est iuuenile capillis,
Tu quoq; perpetuos semper gere frondis honores.

Aeternvm sic hab. ista decvs] sic ista domus vigebit, ac florebit omnium memoria sæculorum.

Cavssa svperposit. script. coronæ, &c.] Quernam coronam sustinebat laurus: vt indicaretur hac ambage, ab Augusto ciues seruatos. Verùm idipsum apposita scriptura, de qua supra, manifestius prodebat. Donis autem, & votis qui ea dicabant, nomē subscribebant, & simul illius, cui dicabant. Itaque vt est apud Gell. lib. 5. c. 6. de generibus coronarum, ciuica corona
C appellatur, quā ciuis ciui, à quo seruatus est in prælio, testem vitæ, salutisque perceptæ dat. Ea fit à fronde querna: quoniam cibus, victusque antiquissimus querceus capi solitus sit. Cur itaq; superponeretur corona querna lauro victrici arbori caussa fuit, vt per Cæsarem Respub. conseruata memoriæ proderetur.

Adiice servat. vnvm civem] Ouid. Non enim se seruari rogat liber, qui loquitur: sed auctorem suum, cui Augustus patriam quidem ademit, at non ciuitatem. Quare se adhuc ciuem, & illius ciuem nominat. *Neue tuus possim ciuis ab hoste capi.*

Pater optime] Dictus est patriæ pater, vt alij quoq; eum. Recurre ad annotata lib. 2. ibi. *Tu quoque cum patriæ rector dicare paterq;.* Ilioneus prin-
D ceps legationis Troianorum 1. Aneid. de Aenea, *& te pater optime Teucrûm.*

Qvi procvl extremo p. in orbe lat.] Significantius legeretur *iacet*. In singulis verbis est pondus. Et pulsus, & procul pulsus, & extremum in orbem, velut hominum societate, conuictuque indignissimus.

In qvo poenar vm, &c.] Agit caussam domini sui.

Non facin. cavss. sed. s. error hab.] Fatetur ille quidem pœnam se commeruisse: sed nullo facinore, solo errore. Quocirca etiam tam grauem non est meritus. Sæpissime errorē fuisse quod peccauit conceditu scelus, & facinus negat.

Verborq. locvm, verborq. pot.] Eleg. 1. lib. 1.

Ignoscant augusta mihi loca, diiq; locorum:
Venit in hoc illa fulmen ab arce caput.

Vbi caussa edicitur, cur palatium Cæsaris adire horreat. Addit hîc potentiam eiusdem Cæsaris. Potentes enim, quia potētes, sunt formidabiles.

Qvatitvr trepido metv] Timor est caussa tremoris. Sequitur de exangui pallore, & pedum quoque tremore, quasi vix possit subsistere, & se tenere à lapsu. Bellissima phantasia, vt appellat Seruius, & ὑποτύπωσις.

Qvandocvnqve. n. placata par.] non enim tempus præfinio.

Iisdem svb dom. aspiciar. dom.] domui Cæsaris, si placetur Ouidio, si Cæsar in gratiam recipiat Ouidium (vt sit continens pro contento) optat vicissim, vt habeat semper eundem dominum. Optat Cæsari vitam, & incolumitatem longissimam, atq; ita ab ædibus recedit.

Tenore pari] nec tardius, nec properantius, quam ad id vsque loci.

Gradibvs celsis] quia in edito loco situm Apollinis templum.

Intonsi Dei] 1. Metam. *Vtque meum intonsis caput est iuuenile capillis.* Huic Deo sacram comam ephebi nutrire solebant. Quam vbi ἐφηβίαν excessissent, detonsam Apollini deponebant, & dicabant, cum similes Apollini esse desiissent: cum scilicet labra, aut malas prima lanugo vestiret. Scribit Plutarchus in Theseo, Delphos venisse, ibiq; comarū primitias sacrasse. Similiter puellæ virginitatem pertæsę, zonā Dianæ consecrabant.

Candida templa] Vel propter marmor candidum, vel propter elegātiorem structuram. Eleg. 8. lib. 1. *Aspicis vt veniant ad candida tecta columbæ.* Suet. cap. 29. Templum Apollinis in ea parte palatinæ domus excitauit, quam fulmine ictam desiderari à Deo haruspices pronuntiarant. Additę porticus, cum bibliotheca latina græcaque. Hæc est altera bibliotheca Augusti publica (nam prima fuit Octauia, de qua postea) dicta Palatina à loco, quia in Palatio. Vide Lipsium de Bibliothecis cap. 6. Hanc porticum describit Propert. quoque lib. 2. eleg. 31.

Signa pereg. alterna colvm.] In columnis duabus, è peregrino lapide, insculpta sunt signa. In vna quidem.

Belides] I. filiæ Danai, cui pater Belus: vt sit patronymicum, ab auo paterno. Cic. Parad. 6. Filiam quis habet? pecunia est opus. duas? maiore. plures? maiore etiam. Et si, vt aiunt, Danai quinquaginta sunt filiæ, tot dotes magnam quærunt pecuniam. Propert.

Tantam erat in speciem Pœnis digesta columnis,
Inter quas Danai fœmina turba senis.

Et stricto stat fer. ense. p.] In altera visebatur pater Belidum Danaus, crudelis & barbarus, stricto gladio filiabus necem minitans, nisi patrueles suos, Aegypti totidem filios, quibus contra voluntatem paternam, coactu patrui nupserant, vna nocte omnes iugularent,

juod fecerunt, Hypermnestra excepta, quæ Lio, siue Linceo marito suo pepercit. Vide eius pistolam. Dixit postea caussam, & se iudicio dendit contra fratrem Danaus. Vide prouerb. Argi tumulus, apud Iunium.

QVÆQVE VIRI DOCTO VETERES, &c.] Quos eruditi homines, antiqui & recentes scripserunt libros, illic patent ad legendum. In ea bibliotheca magna est librorum copia. Meminit illius & Horat. ep.3. lib.1. *& tangere vitet Scripta Palatinus quæcunque recepit Apollo.* Et ep.1. lib.2. *Si munus Apolline dignũ vis complere libris, & vatibus addere calcar.*

QVAEREBAM FRATRES] alios libellos, seu ibros ab Ouidio nostro scriptos, & tanquam fiios ac fratres meos ab ipso genitos.

EXCEPTIS SCIL. ILLIS] amatoriis: nam os in bibliothecam illam non esse receptos, cerò mihi constabat, vtpote *βδελυρούς*.

QVOS SVVS OPT. NON GEN. PAT.] quédmodum parentes optant non genuisse filios, juorũ improbitate ipsi infames fiunt, aut damium ingens accipiunt. In omni copia sua Græcos nõ habere quomodo auctorem libri dicant, t qui redegit Athenæũ in epitomen impropriè, ed eleganter vocasse *πατέρα βίβλου*, & plura de pare, & scriptis, notauit ad eundem Athenæum ib.1. cap.1. pag.2. num.20. Causabon.

QVAERENTEM FRVSTRA] nihil inuenienem ex his quæ inuestigabam. Suspicarer hinc, emmatis, & indicibus distinctas fuisse auctorum lasses, & ordines. Suos igitur fratres inter latios, & in ordine, seu pluteis poëtarum quærebat.

CVSTOS PRAEPOSITVS] Bibliothecarius. uit hic, auctore Sueton. C. Iulius Hyginus. Hauerunt aliquando custodes seorsum, græca sum, & latina suum. Vide Lipsium cap.6.

SANCTO IVSSIT ABIRE LOCO] Sanctus le locus, quia quasi quoddam templum sapienæ, qua nihil sanctius, ac venerabilius: Inde me bire iussit, tanquam ignotum, & profanum, ropter odium in parentem meum.

ALTERA TEMPLA PETO] Prima bibliothe publica sub Augusto fuit quam in Auentino onstruxit Asinius Pollio ; de qua infra mox. uas Augustus, priorẽ Octauiam, à sororis noine dictam, de qua & Sueton. in Melisso Grammatico. A qua etiam spretum se libellus querir, locum vbi fuerit, designans. Quod templa ppellat, loca intelligit tãtum publico vsui concrata: tametsi in templis, aut iuxta sæpe fuisse, ia ostendunt. Plura Lipsius cap.6.

VICINO IVNCTA THEATRO] Marcelli.

PEDIBVS NON ADEVNDA MEIS] nam & de exclusus sum.

QVAE DOCT. PAT. P. LIBELL. ATRIA, &c.] bi primùm asseruati sunt libri, & quæ fuit quasi ima sedes Musarum. Nec in atrio Libertatis cum se inuenisse, vbi reponeretur. Aedificam est ab Asinio Pollione in Auentino, vt alia à ris primariis, hortãte Augusto, vt pro facultate

A quisque monumentis vel nouis, vel refectis, & excultis vrbem adornarent. Sueton. cap.29. Annotat Animaduersor, fuisse ibi tabularium, in quo seruarentur acta publica, producitq; locum ex Liuij lib.43. Describit etiam loci formam, ac de voce atrium, eiusque originatione differit, pag.99. num.25. De eodem atrio & templo Libertatis Gyraldus Syntag.1. Asinius Pollio, inquam, hortante, & incitante Augusto atrium Libertatis extruxit, & vt Plinius ait lib.34. cap.2. primus bibliothecam dicando, ingenia hominum rempublicam fecit. Quanquam id atrium instructum, aut reparatum ab eo magis, quam extructum, &c. Lipsius cap.5.

IN GEN. AVCTOR. MIS. F. REDVND.] No-
B minegeneris sæpe notantur liberi. Virgil. lib.12. *Latonæque genus duplex.* Liberi igitur parentum peccata interdum coguntur luere, sicut liberorum flagitiis, & sceleribus affliguntur, & miseri fiunt nonnunquam parentes. Elegia 1. lib.1. de Ponto.

Publica non audent inter monumenta venire,
Ne suus hoc illis clauserit auctor iter.

ET PATIM. NATI Q. TVLIT IPSE FVG.] Sicut ipse eiectus est, ita nos, vbi in hac vrbe consistamus, non inuenimus.

FORSITAN ET NOBIS, ET ILLI, &c.] Aliquando fortasse vtrisque placabitur, vt & nos in bibliothecas admittat, & illum ab exilio reducat.

C EVICTVS LONGO TEMPORE] Omnia vehementia & contenta tempore, & diuturnitate languescunt, & remissiora fiunt. Idem de ira aduersus Ouidium Augusti cogitandum est.

NEQVE ENIM MIHI TVRB. ROG. EST] Non egemus nisi vnius Dei ope, Cæsaris puta.

STATIO PVBLICA] vbi consistam, vbi reponar locus publicus. Vel à nauali, vel à militari statione metaphora. De hac voce disseruimus plura in lib.2.

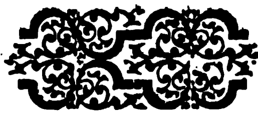
PRIVATO DELITVISSE LOCO] Rectè iungit verbum *delitescere* cum loco priuato, cum palam apparere, & inter monumenta doctorum se venditare non audeat. Rogat itaque, ne sibi domicilium priuati alicuius, & plebeij inuideatur
D ad hospitium interea, dum tempora meliora veniant. Eleg.1. lib.1. de Ponto.

Nec tamen accedunt: sed, vt aspicis ipse, latere
Sub lare priuato tutius esse putant.

SI FAS] si id religioni non ducitis.

CONFVSA PVD. REPVLSAE] ob repulsam, de qua narraui, pudefacta.

PLEBEIAE MANVS SVMITE] vos plebeij sumite, & legite. Eleg.1. lib.1. *Et satis à media sit tibi plebe legi.*

ELEGIA SECVNDA.

QVERIMONIA FLEBILIS DE EXILIO.

ARGVMENTVM.

IMPENSE dolet, tot scripta sua, quorum iam toties illata mentio, etsi nihil vetitum docentia, ad exilium à se prohibendum haudquidquam valuisse. In itinere quidem terrestri, ac maritimo non paucis iactatum esse periculis: at nunc demum se hominem haud validi corporis, & labori minimè assuetum, extremas perferre miserias, ac propterea quotidianas profundere lacrymas. Recordatione Romæ, & desiderio rerum amissarum tangi frequentissimè. Mortem non semel inuocasse: quam vt adipiscatur, deos, iræ Cæsarianæ socios, auxilium poscit.

Ergo erat in fatis Scythiam quoque visere nostris?
Quæque Lycaonio terra sub axe iacet?
Nec vos Pierides, nec stirps Latonia vestro
Docta sacerdoti turba tulistis opem.
Nec mihi, quòd lusi vero sine crimine, prodest,
Quodq́; magis vita Musa iocosa mea est.
Plurima sed pelago, terráque pericula passum
Vstus ab aßiduo frigore Pontus habet.
Quique fugax rerum, securáque in otia natus,
Mollis, & impatiens antè laboris eram:
Vltima nunc patior: nec me mare portubus orbum
Perdere, diuersæ nec potuère viæ.
Suffecitqúe malis animus: nam corpus ab illo
Accepit vires, vixqúe ferenda tulit.
Dum tamen & ventis dubius iactabar, & vndis:
Fallebat curas, ægráque corda labor.
Vt via finita est, & opus requieuit eundi:
Et pœna tellus est mihi tacta mea:
Nil nisi flere libet: nec nostro parcior imber
Lumine, quàm verna de niue manat aqua.

Roma, domusq́ subit, desideriumq́ locorum,
Quicquid & amissa restat in vrbe mei.
Hei mihi, quòd toties nostri pulsata sepulcri
Ianua, sed nullo tempore aperta fuit.
Cur ego tot gladios fugi? totiesq́ minata
Obruit infelix nulla procella caput?
Dij, quos experior nimium constanter iniquos:
Participes iræ quos Deus vnus habet:
Extimulate, precor, cessantia fata: meique
Interitus clausas esse vetate fores.

COMMENTARIVS.

RGO ERAT IN FATIS NOSTRIS] Vox *ergo* abruptę orationi, & affectui vehementiori accommodata est. 1. Metamor. *Esse quoque in fatis reminiscitur affore tempus.* Cic. 2. Philipp. Quonam meo fato C. fieri dicam, &c. Noua autem fata Latini dibant, cum magna quædam, & propè inusitata, auditaque, & insolita fælicitas euenerat. Iuuel. Satyr. 7. exempla nouorum Fatorum transi. epanus Panegyr. in Theodos. August. Nullam iiorem Principum fælicitatem esse crediden, quam fecisse fælicem, & intercessisse inopię, fortunam vicisse, & dedisse nouum fatum. Hęc rneb. lib. 27. cap. 2.

SCYTHIAM QVOQVE VISERE] Non solum legari, sed etiam in Scythiam vsque relegari. ythiam Europæam: alia enim est Asiatica. ἀμικτὸν, inhospitam, barbaram, inamœnam, hordam partem orbis, vbi & incolarum tanta feritas vt in prouerbium euaserit, Scytha malus.

LYCAONIO TERRA SVB AXE] sub stellis ptem vrsæ maioris posita est. Quam vrsam fabulantur poëtæ fuisse Callisto, Lycaonis Arcadiæ regis filiam. 2. Metamorph. In extrema se tentrionis plaga.

NEC VOS PIERIDES] Quidam Pierus Macedo, copiosus, nouem habuit filias. Quæ cum Musas ad certamen cantus prouocassent, victæ billis, & in picas mutatæ sunt. 5. Metamorph. larum nomen Musæ vt trophæum quoddam sipostea indiderunt. Vel ita, Pierus dictus est Musarũ pater, & ab eo nominatæ Pierides, quod rimus omnium poëma fecisset, & quas habuisset nouem filias, bonis ac diuersis artibus instituisset, iisque Musarum nomina totidem imposuisset. Ast Hesiodus à loco, nempe Pieria, monte Bœotiæ Musis sacro sic dictas docet, cum principio ἔργ. καὶ ἡμέρ. eas inuocans, ait, μοῦσαι πιερίηθεν. quem autem vel mediocriter litteratum fugit, ab aliis item locis Musas sortiri nomina? Dixi item lib. superiore.

NEC STIRPS LATONIA] nec Apollo, Iouis & Latonæ filius, Musarum dux, & Præses, μουσηγέτης, poëtarum Deus.

SACERDOTI VESTRO] 2. Amor. eleg. 6. *Ille ego Musarum purus, Phœbiq́ sacerdos.* Poëtæ carmina sua pro rebus sacris habent: siquidem diuino afflatu, & à spiritu quodam sedibus æthereis veniente se agitari prædicant. Ideoque se sacros, & se sacra tractare, ac sacerdotes autumant. Horat. Ode 1. lib. 3.

Odi profanum vulgus, & arceo.
Fauete linguis, carmina non prius
Audita Musarum sacerdos
Virginibus, puerisq́ canto.

Propertius lib. 3. eleg. 1.

Primus ego ingredior puro de fonte sacerdos
Itala per Graios orgia ferre choros.

Iustitiæ sacerdotes vocat iureconsultos Vlpianus. Statius Lucanum Romani chori sacerdotem. Dixi fusius in Symb. ad illud 2. Georg. *Me vero primùm dulces ante omnia Musæ, &c.* Quanquam vero sacerdoti huic suo opem nullam tulerunt, cum opis maxime indigeret, in exilium tamen abeuntem, & ab omnibus diis reliquis desertum solæ sunt comitatæ, illumq́; vt licuit recrearunt. Vide eleg. 1. lib. 4.

VERO SINE CRIMINE] sine crimine, quod mihi pro vero obiectari potuisset. Ad effugiendum exilium non mihi profuit, quod quæ de amoribus scripsi, ioco, non seriò scripsi, & meretricibus, non ingenuis: & quòd vita, ac moribus longè disto ab illis ineptiis.

QVODQVE MAGIS VITA EST, &c.] Repetit versiculum de lib. 2. pœne totum. *Vita verecunda est, Musa iocosa mea.*

PLVRIMA SED PELAGO, &c.] Lege eleg. 2. & [illegible] lib. 1. & 1. & vlt. lib. 4. & 1. lib. 5. Elegia 9. lib. 1.

videtur significare, se partim itineris illius pedibus confecisse. *Nam mihi Bistonios placuit pede carpere campos.* A

VSTVS AB ASSIDVO FRIG. PONT.] regio Pontica, vbi perpetuæ hyemes. Sed cum igni, cuius munus est exustio, nihil sit tam contrarium, quam frigus, cur dicitur vrere? Et sane plurimi, atq; optimi auctores sic loquuntur. Virgil. 1. Georg. *aut Boreæ penetrabile frigus adurat.* Tacit. 5. Annal. Ambusti multorum artus vi frigoris, & quidam inter excubias exanimati sunt. Cicer. 2. Tuscul. Pernoctant venatores in niue, in montibus se vri patiuntur. Iustinus, loquens de Scythis. Quanquam continuis frigoribus vrantur. Respondent quidam ex Aristot. 4. Meteor. frigus vrere non more caloris: sed quod calor in vnum conducatur: aut certè aduerso teneatur conatu, cuius sententia sic explicatur. Frigus nunquam vrit. Veruntamen caussam præbet incendij. Nam adueniente frigore vehementi, id caloris, quod sparsim in foliis, & herbis, & aliis huiusmodi natura locauit, adueniente contrario colligitur in vnum, & fortius iam, quæ prius fouebat, exurit. Hæc responsio non probatur Magio, quem conducet legere lib. 1. Miscell. cap. 17. B

FVGAX RERVM] Qui forum, & lites vitabam. Qui à negotiis gerendis toto pectore abhorrebam, & otium litterarium, quò me natura vocabat, sectabar; & cui molle ac delicatum corpus, duris rebus sufferendis imbecillum, ego talis, &c.

CORPVS. Q. ANTE LABOR. IMPAT.] Vide principium eleg. 2. lib. 5.

VLTIMA NVNC PATIOR] tantis exerceor incommodis, & tot acerba fero, vt nec plura, nec maiora possim.

MARE PORTVBVS ORBVM] importuosum. Eleg. 12. *Littora rarus in hæc portubus orba venit.*

DIVERSAE VIAE] maris & terræ, in quibus vtrisque dura passus est citra mortem.

SVFFECITQ. MALIS ANIMVS] Plaut. Pseud. *Bonus animus in mala re dimidium est mali.* Sensus est. Qui in re turbida bonum, ac fortem præstat animum, eam dimidio leuiorem, ac minorem reddit. Et Rud. *animus æquus optimum est ærumnæ condimentum.* Cic. 2. off. Cum autem dominatu vnius omnia tenerentur, neque esset vsquam consilio, aut auctoritati locus: socios denique tuendę reipub. summos viros amisissem: nec me angoribus dedidi, quibus essem confectus, &c.

NAM CORP. AB ILLO ACCEP. VIRES] Magna vis animi, quæ etiā in corpus redundans, illud sustentat, & durissimorum patiens reddit, quod ex sacris, & ciuilibus historiis perspicere licet. Quid Mutij Scæuolæ dexteram flammæ patientem effecit, nisi ingens, & doloris contemptor animus? Et quid D. Laurentium in craticula iacentem aduersus tormēta confirmauit, atq; ab eo vocem illam præclarissimā elicuit, nisi ingens & diuinę charitatis igne succensus animus?

DVBIVS] Quibus nauigantibus tempestas incidit, eorum salus dubia est. Quibus nondum incidit, de perpetua cæli & pelagi tranquillitate securi non sunt. Hinc de Palinuro Aeneid. 5. *O nimium cælo, & pelago confise sereno.*

FALLEB. CVRAS, AEGRAQ. CORD. LAB.] Hoc dicit. Dum nauigabam, etsi versabar in discrimine, & laborabam, nescio tamen quo modo discrimen illud, & miseria mea non tanti à me fiebant, nec ita ponderabantur, vt idcirco multum me excruciarem. Certè hoc elegia 2. lib. 1. quam in ipsa tempestate scripsit, videtur negare. Mortem quippe in vndis formidat vt qui maximè. Hoc verum est, non mortem simpliciter, cum ibi dicat. *Demite naufragium, mors mihi munus erit.* B

VT VIA FINITA EST] sequitur quod idem valet, *& opus requieuit eundi.* Hæc illi figura admodum sollennis est: & sunt hæc copiæ potius, quam perissologiæ tribuenda. Tale illud poëtæ maximi.

Quid puer Ascanius, superatne? & vescitur aura
Aetherea? nec adhuc crudelibus occubat vmbris?

Idem iudica de cæteris apud eundem nostrum & similibus locis.

ET POENAE TELL. EST. M. TACTA. M.] Postquam delatus sum Tomos, in solum pœnæ, & exilio meo præfinitum.

NIL NISI FLERE LIBET] Totos dies pono in lacrymis. Hyperbole, vt & sequentia.

NEC NOSTRO PARCIOR IMB. LVM.] Non rarò lacrymas vberiores videbis à poëtis vocari imbrem. Alibi.

Aspice demissos lugentis more capillos,
Et tunicas lacrymis sicut ab imbre graues.

Catull. de coma Ber.

Mœsta nec assiduo tabescere lumina fletu
Cessarent, neq; tristi imbre madere genæ.

Stat. 4. Thebaid. *largiq; humectant imbribus ora.* Plura facile inuenies.

QVAM VERNA DE NIVE M. A.] Laodamia Protesilao. *More niuis lacrymæ sole madentis eunt.*

ROMA, DOMVSQVE SVBIT, &c.] Eleg. 3. lib. 1.

Cum repeto noctem, qua tot mihi chara reliqui,
Labitur ex oculis nunc quoq; gutta meis. D

NOSTRI PVLSATA SEPVLCHRI IANVA] Votum ac desiderium moriendi, vt ærumna exolueretur, allegoricè exprimit, & κατὰ συνεκδοχὴν ex consequenti intelligimus antecedens, ex sepulchro mortem. Quasi dicat, ego Mortem rogaui sæpiuscule, vt me miserum ad se intromitteret, & hinc auferret. Illius cellulam orando non semel pulsaui. At illa orantem repulit: aperire ostium mihi dignata non est. Sic locutus est 1. Metamor. *præclusaq; ianua lethi Aeternum nostros luctus extendit in æuum.*

CVR TOT GLADIOS FVGI?] In terra latronum, & comitum suorum gladios effugit. Nam & ab his, eius reculæ inhiantibus, pœne est interfectus,

tus, vt ſuo loco audiemus. Modo id factum n eſſe dolet.

TOTIESQVE MINATA] Eleg.2. lib.1.

Ipſa graues ſpargunt ora loquentis aqua.

Et:

Dumq́ loquor, vultus obruit vnda meos.

æ fuerunt minæ, de quibus loquitur.

QVOS EXPER. NIM. CONSTANT. INIꝩOS] pertinaciter potius. Conſtantia eſt in reis iuſtis: poëta autem ſe iniuſtè vexari autuat. Verùm hoc ipſum, quod nos volumus, ſe ntire declarat, addito aduerbio *nimium*. Quia minum conſtans eſt pertinax, vt nimium iuſtus, t iniuſtus.

PARTICIPES IRAE QVAM, &c.] Eleg.2.lib. leos marinos, & cæleſtes orauit, ne magni Cæris iræ ſubſcriberent, quos hîc dicit participes e vnius Dei, Auguſti ſcilicet, cum quo in caput aſonis conſpiraſſe cenſendi ſunt.

A EXTIMVLATE PRECOR CESS. FATA] Seruat decorum, & cohærentia dicit. Quandoquidem à Cæſare faciunt, non petit vt ſibi reditum curent, aliquid boni, inquam, vt à diis amicis, aut ſaltem non aduerſariis: ſed aliquid mali, eorum nempe in ſe maleuolentię conſentaneum, vt mortem aduerſum ſe incitent, & è medio, quem oderunt, tollendum curent; hoc enim beneficij loco accepturum, malum minus præ maiore.

CLAVSAS ESSE VETATE FORES] Ad metaphoram regreditur, & quam ſupra ianuam ſepulchri, modò interitus ſui fores nominat, quas ſibi patere cupit diis adiuuantibus. Vſi ſunt hac tranſlatione Lucret.lib.1.

Nam quacunq; prius de parti corpora ceſſe
Conſtitues, hæc rebus erit pars ianua lethi.

Et lib.3. *Haud igitur lethi præcluſa eſt ianua cælo.* Virg. 2. Aeneid. *patet iſti ianua letho.* Arnob. lib.2. Omnis enim paſsio, lethi, atq; interitus ianua eſt.

ELEGIA TERTIA.

MALORVM SERIES. VXORIS AMOR. IN PATRIA SEPVLCHRVM.

ARGVMENTVM.

EXCVSAT ſe vxori de aliena manu, propter morbum. De cęli grauitate, aliiſque calamitatibus conqueritur. Præ omnibus eam ſibi hærere in aſſidua memoria, cuius præſentia haud quidquam deſiderabilius ſibi euenturum. Parem iſius erga ſe voluntatem effert. Deos mitius ſecum agere, & ſaltem proter ſepulturam in patria, exilium ab ſe arcere potuiſſe, in quo, quam mara ſibi mors futura ſit, ex variis cauſſis demonſtrat. Item quantum la mœrorem inde acceptura ſit, & quo ſolatio vti queat. Cum anima uoque extingui cupit, ne inter feras, & barbaras illas vagetur. Oſſa ſua omam referri poſtulat, ac de iis condiendis, & condendis cum epitahio mandat. Nomen à libris ſuis etiam deterioris notæ, & damnatis perat. Inferias ſibi ab vxore cum lacrymis dari cupit.

Hæc mea, ſi caſu miraris, epiſtola quare
Alterius digitis ſcripta ſit: æger eram.
Æger in extremis ignoti partibus orbis,
Incertusq́; meæ pæne ſalutis eram.

Quem mihi nunc animum dira regione iacenti
Inter Sauromatas eſſe, Getaſque putas?
Nec cælum patior, nec aquis aſſueuimus iſtis:
Terráque neſcio quo non placet ipſa modo.
Non domus apta ſatis: non hìc cibus vtilis ægro:
Nullus Apollinea qui leuet arte malum.
Non qui ſoletur, non qui labentia tardè
Tempora narrando fallat, amicus adeſt.
Laßus in extremis iaceo populiſque, lociſque:
Et ſubit affecto nunc mihi quicquid abeſt.
Omnia cùm ſubeant, vincis tamen omnia coniux:
Et plus in noſtro pectore cara tenes.
Te loquor abſentem: te vox mea nominat vnam:
Nulla venit ſine te nox mihi, nulla dies.
Quinetiam ſic me dicunt aliena locutum,
Vt foret amentis nomen in ore tuum.
Si iam deficiam, ſuppreßáque lingua palato
Vix inſtillato reſtituenda mero:
Nunciet huc aliquis dominam veniſſe, reſurgam:
Spéſque tui nobis cauſa vigoris erit.
Ergo ego ſum vitæ dubius, tu forſitan iſtic
Iucundum, noſtri neſcia, tempus agis.
Non agis, affirmo: liquet hoc, cariſsima, nobis,
Tempus agi ſine me non niſi triſte tibi.
Si tamen impleuit mea ſors quos debuit annos:
Et mihi viuendi tam citò finis adeſt:
Quantum erat ô magni perituro parcere diui:
Vt ſaltem patria contumularer humo?
Vel pœna in mortis tempus dilata fuiſſet:
Vel præcepiſſet mors properata fugam.
Integer hanc potui nuper bene reddere vitam:
Exul vt occiderem, nunc mihi vita data eſt.
Tam procul ignotis igitur moriemur in oris?
Et fient ipſo triſtia fata loco?
Nec mea conſueto langueſcent corpora lecto?
Depoſitum nec me qui fleat vllus erit?
Nec dominæ lachrymis in noſtra cadentibus ora
Accedent animæ tempora parua meæ?
Nec mandata dabo? nec cum clamore ſupremo
Languentes oculos claudet amica manus?

Sed sine funeribus caput hoc, sine honore sepulcri
Indeploratum barbara terra teget?
Ecquid vbi audieris tota turbabere mente?
Et feries pauida pectora fida manu?
Ecquid in has frustra tendens tua brachia partes
Clamabis miseri nomen inane viri?
Parce tamen lacerare genas: nec scinde capillos:
Non tibi nunc primùm, lux mea, raptus ero.
Cùm patriam amisi, tunc me periisse putato:
Et prior, & grauior mors fuit illa mihi.
Nunc, si fortè potes, sed non potes, optima coniux,
Finitis gaude tot mihi morte malis.
Quod potes, extenua forti mala corde ferendo:
Ad quæ iampridem non rude pectus habes.
Atque vtinam pereant animæ cum corpore nostræ,
Effugiatqúe auidos pars mihi nulla rogos.
Nam si morte carens vacuas volat altus in auras
Spiritus, & Samij sunt rata dicta senis:
Inter Sarmaticas Romana vagabitur vmbras,
Pérque feros manes hospita semper erit.
Ossa tamen facito parua referantur in vrna:
Sic ego non etiam mortuus exul ero.
Non vetat hoc quisquam: fratrem Thebana peremtum
Supposuit tumulo rege vetante soror.
Atque ea cum foliis, & amomi puluere misce,
Inqúe suburbano condita pone solo.
Quosqúe legat versus oculo properante viator,
Grandibus in tumuli marmore cæde notis.
HIC EGO QVI IACEO TENERORVM LVSOR AMORVM,
INGENIO PERII NASO POETA MEO.
AT TIBI, QVI TRANSIS, NE SIT GRAVE, QVISQVIS AMASTI,
DICERE: NASONIS MOLLITER OSSA CVBENT.
Hoc satis in tumulo est: etenim maiora libelli,
Et diuturna magis sunt monimenta mei.
Quos ego confido, quamuis nocuêre, daturos
Nomen, & auctori tempora longa suo.
Tu tamen extincto feralia munera ferto,
Déque tuis lacrymis humida serta dato.
Quamuis in cinerem corpus mutauerit ignis,
Sentiet officium mœsta fauilla pium.

Scribere plura libet: sed vox mihi feßa loquendo
Dictandi vires, siccáque lingua, negat.
Accipe supremo dictum mihi forsitan ore,
Quod, tibi qui mittit, non habet ille, vale.

COMMENTARIVS.

A Lterivs digitis scripta] Coniuges præsertim, suismet manibus inter sescribere, mos bonus est, quamuis secreta non scribant. Et vniuerse vt dicam, omnes epistolæ non aliena manu exaratæ, gratiores accidunt, & plus fidei merentur.

Aeger eram] Iusta excusatio & in hoc, & in aliis præterea multis, immo omnibus, ægritudo, quæ non in animo tantùm, sed etiam in corpore, perinde vt æger, dicitur. Sallust. in Catilin. Antonius pedibus æger. Terent. Phorm. *matrem ipsam ex ægritudine miseram mors consecuta est.* Plinius lib. 28. cap. 6. augurium ex homine ipso est, non timendi mortem ex ægritudine. Et lib. 8. cap. 1. de elephantis. Visiq; sunt fessi ægritudine (quando & illas moles infestant morbi) per herbas supini in cælum iacentes, &c. Propriè tamen secundùm Cicer. Tuscul. 1. vt ægrotatio in corpore, sic ægritudo in animo. Ibid. Præclarè nostri, molestiam, sollicitudinem, angorem propter similitudinem corporum ægrorum ægritudinem nominarunt. Verumtamen idem dicit ægrotationes animi. Et Terent. Heaut. & And. habet, *ægrum animum.* Plautus quoque ægrotus, & ægrotare aliquoties ad animum transfert. Sunt igitur æger, ægritudo, ægrotus, ægrotatio, ægrotare reciproca, & inter se vicissim commeant.

In extremis ignoti. p. orbis] Tam longè à patria, vt longius nõ possit. Ignoti. Quid ni, si in extremo orbe illæ partes?

Incertvsqve meae paene. s. eram] Verba sonant, fuisse propemodum incertum, moriturus, an reualiturus esset è morbo: sed sensus, à verbis discrepans, est hic, pænè desperatum fuisse de vita sua.

Qvem mihi nvnc anim. &c.] Hæc est velut propositio, & pronunciatum, cuius probatio isagogica, seu per inductionem subiicitur, animo suo malè esse in regione illa barbarica. Quid mihi nunc animi esse, quid me nunc animi habere censes? etiam probe dicuntur. Plaut. Amphit. *Teneo quid animi vestri super hac re siet.*

Iacenti] Ad afflictam ac miseram fortunam exprimendam vtuntur latini hoc verbo, & pertinet sæpe ad miseriam, sicut stare ad felicitatem Cic. ep. 2. lib. 14. Te nunc, mea Terentia, sic vexari, sic iacere in lacrymis, & sordibus? 2. Aeneid. de

A patre suo Sinon. *Dum stabat regno incolumis.* I 1. *dum res stetit Ilia regno.*

Inter savromatas, getasqve] h nes agrestes, efferatos, & belluarum simile aspectu, quà moribus.

Nec caelvm patior] Cælum pro vsitatum latinis. Inde cælum graue, crassum tile, frigidum, æstuosum, salubre, pestilens Non patiebatur hoc cælum Ouidius, quia frigidum, & ideo corpori suo graciliori in Euripid.

Ψύχος δ' λεπτῷ χρωτὶ πολεμιώτατον.

Membris gracilibus frigus infestissimum.

Quem versum profert M. Tull. epist. 8. ad nem.

Nec aqvis assvevimvs istis] El *Nec cælum, nec aquæ faciunt, nec terra, nec aura.*

B lib. 2. de Ponto.

Est in aqua dulci non inuidiosa voluptas.
Æquoreo bibitur cum sale mista palus.

Aquæ vsus in cibo, potu, & aliis rebus cern Has omnes minus valere exploratum, si aq tiosa sit. De aquarum insalubritate, & comn tate agit Plin. toto cap. 3. lib. 31. & Athenæus

Terraqve nescio. q. non. p.] qu culta, sterilis, squalida, inamœna, &c. quam describet. De ea queritur eleg. 14. lib. 4. de P.

Nulla mihi cura est terra quò mittar ab ista,
Hac quoq; quam video gratior omnis erit.
In medias syrtes, mediam mea vela charybdin
Mittite, præsenti dum careamus humo.

Non domvs apta satis] Eleg. 11. lib

Quippe simul nobiscum habitat discrimine nu
Barbarus, & tecti plus quoq; parte tenet.

C Credibile est & aliis de caussis non fuisse a satis, quas tute cogitabis.

Non hic cibvs vtilis aegro] V tior materia, & quæ difficilius concoquit, æ tis apta non est, imbecillior est. Iam qui cib lentis, qui mediç, qui imbecillis sint materiç dit Celsus lib. 2. cap. 17. Cibus est omne id qu scimur, dictus, quod ore capiatur: sicut esca, eam os capit. Et is bonus est cibus, qui & op succi est, & concoctu facilis, & minimè e mentosus.

Apollinea qvi levet arte m nullus medicus. Artis medicæ principatun Apollo, seu Phœbus vendicat. 1. Metamor. 3. *Vos quoq; Phœbea morbos qui pellitis arte.* Vbi gent

non reperiuntur medici, ferè etiam pauci, & rari existunt morbi. Vnde enim abest intemperantia victus, vnde absunt deliciæ, & illa saporum, alimentorumque varietas, inde etiam absunt quę hinc oriuntur inualetudines. Et verissimum est, plures gula, quam gladio periisse.

NON QVI SOLETVR] Mœstos, & ægros animi solando mulcere, in præcipuis amicitiæ officiis numeratur. Et detrahere animis mœrorem, & cuiusuis generis molestias, orationis summa virtus. Nec aliud huic malo medicamentum. Optime in monostichis.

Λόγος γάρ ἐστι λύπης φάρμακον μόνος.
Λύπην γὰρ ἐνίοτ' οἶδεν ἰᾶσθαι λόγος.
Λόγος ἰατρός ἐστι τοῦ κατὰ ψυχὴν πάθους.

Quorum versiculorum hæc est sententia communis: solam orationem ægrotantibus animis facere posse medicinam.

QVI LABENT. TARDE SEMP.] Tarde, inquit, labentia. Afflictato enim, & infælici omne tempus longum, hora dies, dies mensis, mensis annus. Beatis contra. Lucian. in epigram.

Τοῖς μὲν εὐπραγέουσιν ἅπας ὁ βίος βραχύς ἐστι,
Τοῖς δὲ κακῶς μία νὺξ ἄπλετός ἐστι χρόνος.
Fælici breuis est quamuis longissima vita.
Noctem vnam miseri sæcula mille putant.

NARRANDO FALLAT] Fallere tempus iucundis sermonibus solemus cum familiaribus. Neminem igitur se habere secum familiarem ostendit. Sic locutus est etiam 4. de P. eleg. 10. *Detinui dicam caras, tempusque fefelli.* 8. Metamorph. fallere sermonibus horas. Penelope Vlyss. *Nec mihi quærenti spaciosam fallere noctē.* Hero Leandro, quod simile est. *Sic vbi decepta pars est mihi maxima noctis Acta.*

LASSVS IACEO] exhaustus, confectus, deartuatus, vt cum Plauto dicam.

IN EXTREMIS POPVLISQVE LOCISQVE] Suprà in extremis ignoti partibus orbis. Eleg. 7. lib. 2. de Ponto. *Vltima me tellus, vltimus orbis habet.*

ET SVBIT AFFECTO NVNC MIHI. Q. AB.] Eleg. 2.

Roma, domusque subit, desideriumque locorum,
Quidquid & amissa restat in vrbe mei.

Ægroto, & male valenti in mentem veniunt quæcunque chara habui, & deserere coactus sum. Nec enim de personis duntaxat, sed rebus etiam, vt de patria, domo, possessiunculis accipiendū. Celsus medicus crebrò ita loquitur, vt dicat, lienem, renes, pulmonem affectos. Liuius lib. 5. vires corporis affectæ. Et alibi. Affecti pleriq; principum. Propert. lib. 2. eleg. 28. *Iupiter affectæ tandem miserere puellæ.*

VINCIS TAMEN OMNIA CONIVX] Non est quærenda ratio, cur omnia vincat, cùm sit coniux, & quidem optima, ac fidissima coniux, quod docuit eleg. 5. lib. 1.

ET PLVS IN NOST. PECT. CHARA. TEN.] plus quam partem tenes, seu, potissimam partem tenes in pectore meo: sensu eodem. Explicatur autem hoc versibus proximè sequentibus. Vide eleg. 7. lib. 5. *Nec patriam magis ipse fuam,* &c.

TE VOX MEA NOM. VNAM] tuum nomen mihi semper in ore est.

NVLLA VEN. S. TE NOX, M. N. DIES] Cic. ad Terent. ep. 2. Nam mihi ante oculos dies, noctesque versaris. Paris Helenæ.

Te vigilans oculis, animo te nocte videbam,
Lumina cum placido victa sopore iacent.

Dido Aeneæ.

Æneas oculis semper vigilantibus hæret,
Æneamque animo noxque diesque refert.

ALIENA LOCVTVM] Aliena loqui, est inepta, absurda, non cohærentia, non conuenientia loqui, vt solent qui non sunt in potestate mentis, & amentes, & delirantes, qui deliramenta loquuntur. De vocibus alienus, alienari, alienatio ex nostris, & sacris scriptoribus disputat vtiliter noster Martin. de Roa, Singular. lib. 1. cap. 12.

SI IAM DEFICIAM] si animo linquar: si me deficiat animus.

SVPPRESSAQVE LINGVA PALATO] hærens faucibus præ siccitate, & præ imbecillitate, vocis vsum deneget.

INSTILLATO RESTITVENDA MERO] pauxillum etiam vini generosi, ac firmi vires reficit, ac reparat. Ponticis lib. 1. eleg. 4. *Sic ad tua verba reuixi, Vt solet infuso vita redire mero.*

DOMINAM VENISSE] Dominæ appellabantur Imperatrices: sæpius vxores. Putat Seruius de græco tractum, qui vxorem *Δέσποιναν* dicant. Amantes item amicas suas sic nominabant: quomodo alia quoque coniugalia vocabula ad vetitas libidines transferebant. Differui plura ad illum versum 6. Aeneid. *Hi dominam Ditis thalamo deducere adorti.*

SPESQVE TVI] videndæ subaudi.

DVMQVE EGO SVM VITAE DVBIVS] Suprà. *Incertumque mea pœne salutis eram.*

IVCVND. TEMP. AGIS] das te iucunditati. Oblectas te cum sodalibus tuis.

NOSTRI NESCIA] nostri secura, nihil nos curans. Hanc suspicionem mox refutat.

NON AGIS] propter summum tuum in me amorem, sine quo nihil tibi iucundum esse potest.

AFFIRMO, LIQVET HOC NOBIS] asseueranter, & sine vlla hæsitatione dico.

TEMPVS AGI SINE ME, &c.] te æque de me, vt ego de te dicere.

Te sine amara dies, & noctis amarior vmbra,
Omnia iam tristi tempora felle madent.

Est apud Tibull. lib. 2. eleg. 4.

SI TAMEN IMPLEVIT MEA SORS, &c.] si hîc, & modò moriendum erit, expletis annis mihi definitis, ac nondum seni, non fuisset admodum magnum beneficium, ô dij, vindicasse me ab instanti exilio: quippe breui moriturum, vt in patria sepulchrum assequerer. Sepulchri saltem ergô seruare me ab exilio debuistis.

Vel poena in mortis temp. dilata] vel fecissetis, vt exilium differretur in tempus mortis, cum ægrotarem ad mortem, & obirem diem meum. Dum annis obsitus vita cederem.

Vel praecessiss. mors properata fvg.] Tertia conditio. Vel morte subita, vel improuisa me hinc abstulissetis. Legitur etiam, & melius, *præcepisset*, à præcapio, quod est occupo, seu præoccupo. Quid tum factum fuisset? sequitur.

Integ. hanc potvi nvper, &c.] Cicer. ep.7. lib.1. rebus tuis integris. Integer, non exul, adhuc liber potui mori, quod in parte fælicitatis numerandum est. Medea Iasoni.

Tunc potui Medea mori bene: quidquid ab illo
Produxi vita tempore, pœna fuit.

Exvl vt occid. n. mihi. v. data] Quale beneficium? Seruatus sum vt perirem in exilio, & carerem sepultura in patria, quod mortem tristiorem facit, propter ea quæ subiunguntur. 6. Fast. de Manlio Torquato.

Quam bene, dij magni, pugna cecidisset in illa,
Defensor solij Iupiter ille tui?
Vixit vt occideret, damnatus crimine regni:
Hunc illi titulum longa senecta dabat.

Ipso trist. fata loco] tristiora, nam per se iucunda non sunt. Quem enim mori delectat?

Nec mea consvet. lang. &c.] lib.1. eleg.10. *Nec consuete meum lectule corpus habes.* Quanquam ibi de alio lectulo sermo est, de grabbatulo, in quo meridiari, commentari, & scribere consueuerat.

Depositvm nec me qvi fleat] Non circumstabunt propinqui, & amici, qui desperatum, etiam pęne animam agentem defleant. Lib. 2. de Ponto. *Iam propè depositus, certè iam frigidus æger.* Consule German. Valent. in illum versum 12. Aeneid. *Ille vt depositi proferret fata parentis,* & Symb. nostras ibid. vbi depositus non potest exponi, iam mortuus. Solebant tamen mortui humi deponi. Depositus autem pro desperatus, non videtur ab ipsa depositione dici: nec enim quisquam mortuum, & luce cassum desperatum dixerit. Isidorus lib.10. Consuetudo erat apud veteres, vt desperati (ægroti) ante ianuas collocarentur: vel vt extremum spiritum redderent terrę: vel vt possent à transeuntibus fortè curari, qui aliquãdo simili laborassent morbo. Babylonios Herodot. lib.1. eandem ob caussam ægrotos in forum deferri solitos scripsit. Ritum hunc prodidit & Maximus Tyr. orat.10. his verbis. Medicinam his initiis ortam constans fama est. Eum qui vexaretur à morbo, domestici exportantes, in frequentissimo vico statuebant, vt à transeuntibus visus, de qualitatibus morbi rogaretur. Ita qui tulerat, depuleratque similem morbum aut incisionibus, aut tolerantia sitis, aut cauteriis, aut medicamentis sumptis, prodito remedio la-

A borantem iuuabat. Et ante Tyrium Plutarc[...] bello. Num rectę dictum λάθε βιώσας.

Dominae lacrym. in nost. cad[...] ra] Eleg.3. *Nostra tuas vidi lacrymas super ora cad[...]* Morientibus maritis solent piæ coniuges vl[...] figere oscula, eorumque vultus suis imbue[...] crymis. Quam rem sibi vitam aliquantum [...] rogaturam affirmat, si fiat.

Nec mandata dabo] cui enim dare [...] leg.2. lib.1. *Et mandare sui aliqua.*

Cvm clamore svpremo] cum vlti[...] vel summa, & clara conclamatione. Mortui [...] men claris, & plurium vocibus iterabatur, [...] primum expirasset. Et hęc erat prima concla[...] tio: ne fortasse qui exisse putaretur spiritus, [...]

B huc lateret. Narrat Plin. lib.7. cap.52. Auio[...] consularem in rogo reuixisse. Et quia præ[...] te flamma subueniri non poterat, viuum cre[...] tum esse. Hinc Terentij illud. *desine, iam concl[...] tum est.* Quod in prouerbium transiit. Quum [...] quotdies asseruatus esset, & componeretur [...] pararetur iam pompa funeris, vltimum con[...] mabatur, vt notat Seruius ad illum Virg. lo[...] 6. Aeneid. *Pars calidos latices, & ahena vndantia [...] mis, &c.*

Labent. ocvl. i. clavd. amica m[...] Ariadna Theseo. *Nec mea qui digitis lumina co[...] erit.* Officium cognatione propinquorum, c[...] dere oculos morientium, patris, inquam, [...] tris, filiorum. Homer. οὐ ἄρα σοί γε πατὴρ καὶ π[...]

C μήτηρ ὄσσε καθαιρήσουσι. Virgil.9. Aeneid. *nec te tua f[...] ra mater Produxi, pressiue oculos.* In quem versu[...] deto Symb. nostras: adduxi enim moris h[...] non pauca ex poëtis testimonia. Lege etiam [...] rij Comment. in Troadas Senecæ, pag.450. [...] labentes oculos hîc dici, quià Virgil.4. Ge[...] de Eurydice iterum moriente natantia lum[...] Et nescio quis, oculos media iam in morte [...] tantes. Sic enim tum dextrorsum, & sinistror[...] & lente mouentur.

Sed sine fvnerib.] Tria memorat, qui [...] morituri gaudent. Si sciant se efferendos [...] pompa: operiendos humo: deflendos à nec[...] riis, non vt canes sine omni honore in sterq[...] nium abiiciendos. Ergo sine funeribus, id e[...]

D ne exequiis, & cærimonia funebri. Vnde al[...] funus facere, & funus ducere, & in funus [...] dire.

Sine honore sepvlchri] Violati[...] pulchri, & cinerum dissipatio, pro scelere m[...] mo habebantur, & sepulchris dirutis nihilo [...] nus locus religiosus manebat: quod sepulc[...] rum sanctitas in ipso solo esset.

Indeploratvm] ἄκλαυτον. Honor qui [...] mortuorum lacrymæ viuorum, quem hono[...] optabat sibi defuncto haberi Solon, nolebat [...] nius. Ille dabat hoc humanitati, & naturæ: [...] contemnebat pręducedine, quam apud om[...] sperabat, gloriæ. Nec lacrymis modò, sed p[...] ctibus insuper (quas quidam νεκρουσίας no[...]

vocab

ibulo appellant) genarum, & crinium lateonibus, & aliis rebus dolorem, & luctū suum ineribus testabantur, vt vel ex hac elegia coscimus.

T FERIES PAVID. P. NVDA MANV] Non in ribus tātùm, sed in mœstificis rebus, & calatibus viguit pectoris, lacertorumq; percussalibi docuimus. Lucian. de luctu. οἰμωγαὶ, καὶ ... Ariadna Theseo. *Protinus adductis ... pectora palmis.* 4. Metam. *Percutit indignos ... plangore lacertos.*

N HAS PARTES] versus Scythiam, in qua exerierim. Solebant enim in locis exteris morrum manes inclamare, & cum eo clamore, ocatione manus contra regiones illas, vbi re desiissent, extendere. Partes pro regione, non memini me alibi legere, non dubitem en Ouidio auctore sic loqui. Ne sis audax in nuntiando, cum de latinitate vocum, & loonum quæritur.

OMEN INANE] quippe cui nihil subsit ams. Mortui enim sunt quasi nulli sint.

ARCE TAMEN LACERARE GENAS] Hoc si parentationis genus mulieribus in vsu. ione Paridi. *Oráque sunt digitis aspera facta meis.* gil. lib. 12. de Lauinia virgine, cum mater eius ata regina semet suspendio necasset. *Filia primanu flauos Lauinia crines, Et roseas laniata genas.* ull. elegt. lib. 1.

Tu manes ne lede meos, sed parce solutis
Crinibus, & teneris Delia parce genis.

mplo bono numero collegit Delrius in Hipytum Senecæ Comment. pag. 212.

HIC SCINDE CAPILLOS] Hypermnestra iczo. *Purpureos laniata sinus, laniata capillos.* Lus de Præficis. *Mercede quæ conductæ flent in funeliali & capillos scindunt, & clamant magis.* In fu: necessariorum laniabant, euellebant, obabant, detondebant comam. Delrius ibid. que viri quidem ab ista crinium laceratione in luctu temperabant. Cic. 3. Tuscul. Ex hac nione sunt illa varia, & detestabilia genera endi, pedores, muliebres lacerationes genai, pectoris, capitis percussiones. Hinc ille Aiemnon Homericus, & idem Accianus scins dolore identidem intonsam comam, &c.

LVX MEA] Ne quis putet, in meretriciis tani blandimentis frequentari illa, lux, vita, derium, anima, & similia: etiam in coniugali, paternis, ac maternis vsurpantur. Et iustius ue in his quam in illis. Cic. Terentiæ, & Tulæ lib. 14. epist. 2. Hem mea lux, meum desiden. Ibid. valete mea desideria, valete. Et ep. 4. vero te quam primum, mea vita, videre cu. Ep. 5. ad easdem. Si tu, & Tullia lux nostra vat. Ep. 7. Tulliolamque, quæ nobis nostra vita cior est. epist. 14. Tullius Terentiæ suæ, & pater liolæ duabus animis suis. Ep. 18. consideran a vobis etiam atque etiam, animæ meæ.

A RAPTVS REO] Rapere, & rapi Latinis in more ponuntur sæpe. Virgil. in epitaphio suo. *Mantua me genuit, Calabri rapuere.* Obiit enim in Calabria. Noster ep. 10. lib. 1. de P. *Quæ mihi de rapto tua venit epistola Celso.* Horat. Ode 17. lib. 2. ad Mæcenatem. *Ab te meæ si partem animæ rapit Maturior vis.* Propriè de iuuenibus, qui immaturam mortem, vt videbatur, obiissent. Nam hi, vt notauit Muret. lib. 13. cap. 2. albescente cælo, ante solis exortum à propinquis efferebantur, quod nefas opinabantur, tanti mali, tantæq; calamitatis spectatorem, ac testem esse solem. Atq; ob eam caussam dies ipsa eos auferre, ac rapere dicebatur, quod vt primum dies apparere cæperat, auferebantur. Sic raptum ab Aurora, quæ eadem & dies est, Orionem

B fabulantur. Quamobrem nobili, & formoso aliquo adolescente mortuo, matutinam eius elationem ἡμέρας ἁρπαγὴν diei raptū, fausti ominis gratia, seu molliore vocabulo nominabant, tanquam non expirasset, sed amoris desiderio raptus esset. Heraclid. de Allegor. Homer. Inscriptio vetus sepulchralis. *Sol me rapuit.* Et hinc tot deorum raptus fabulosi.

TVNC ME PERIISSE PVTATO] Eiectio è patria mors est ciuilis. Quomodo & Religiosi relictis rebus caducis vni Deo vitam suam consecrantes, pro mortuis habetur, qui & mortui huic mundo dicuntur. Est etiam apud Cicer. in Paradox. si memini. Vbi non sis qui fueris, non esse cur velis viuere.

C ET GRAVIOR MORS] Quo pacto grauior? quia homini ingenuo decus, fama, libertas vita chariora sunt. Necesse est igitur, horum amissionem ipsa morte corporis tristiorem accidere.

SED NON POTES] Propter nimiam erga me charitatem.

FINIT. O. TOT MIHI MORTE MAL.] Thraces quidem nascentes luctu excipiebant, propter miserias tota vita subeūdas: defunctos cum gaudio efferebant, vt molestiis omnibus ac doloribus liberatos. Longè certissimum aduersus omnia dura, & incommoda remedium mors. Quare & μακαρίτας Græci dicunt mortuos, & κεκμηκότας beatos, ac laboribus perfunctos.

EXTENVA FORTI MALA. C. FERENDO]

D Plaut. Capt.

Si dij immortales voluere, vos hanc ærumnā exequi,
Decet id pati animo æquo. Si id facietis,
Leuior labos erit.

Contrà, animus ærumnæ impatiens, & recalcitrans, eam sibi exaggerat.

AD MALA IAM PRID. N. RVD. P. HAB.] *Nota mala, res optuma.* Plaut. Capt. Et noster 2. Art. *Quod malè fers, assuesce, feres bene.* Sic Aeneas Sibyllæ, nouos sibi labores in terra, noua discrimina in mari prædicenti, respondens, affirmat, nihil sibi non ante præuisum, ac præcogitatum euenturum, quod ad calamitatem moderatius ferendam valet plurimum.

——— *non vlla laborum,*

O virgo, noua mi facies, inopinaue surgit.
Omnia præcepi, atq; animo mecum ante peregi.

VTINAM PEREANT. A. CVM CORP. N.] Ita auersatur barbaros illos, inter quos exulat, vt ne post mortem quidem, sola anima inter illorum animas esse velit, & potius in nihilum occidere cupiat. Animas cum è corporibus excesserint, Stoici quidam docebant permanere, at non semper, idq; argumentis falsissimis. 1. Tusc. Epicuri schola, & inter latinos Plin. lib. 7. cap. 55. eam vt carnifices statim à supremo die interimunt.

EFFVG. AVID. P. MEA N. ROG.] neutra pars mea supersit, vtraque flammis absumatur: ex iis nec anima quidem euolet. Sic eleg. 10. li. 4. *Et gracilis structos effugit vmbra rogos.* 5. Fast. ait vmbra Remi. *Non sum elapsa rogi flammis, & inanis imago.* Et 3. Amor. eleg. 8. de immortalitate carminum. *Effugiunt auidos carmina sola rogos.*

PARS MEA NVLLA] Duæ sunt hominis partes, anima, & corpus, ex quibus est compositus, & coagmentatus; & illa melior, ac nobilior, cuius imperio, vt huius seruitio, vtimur.

AVIDOS ROGOS] flamma vorax, & rapida. Ignis absumit & conficit omnia: cuius auiditatem seu (vt Muret. apud Sallust. in Catilin. corrigendum censet, lib. 16. cap. 16.) auidiam, egregiè, nisi erro, exprimunt illi duo versus Maroniani 2. Aeneid.

Ilicet ignis edax summo ad fastigia vento
Voluitur: exuperant flammæ, furit æstus ad auras.

VACVAS IN AVRAS] Aeneid. 12. *in ventos vita recessit.* Quasi ad originem suam reuertens, iuxta opinionem quorundam veterum, de qua Cic. 1. Tuscul. postquam de locis elementorum disseruit. Quæ cum constent, inquit, perspicuum debet esse, animos cum è corpore excesserint, siue illi sint animales, id est, spirabiles, siue ignei, sublime ferri. Cur hoc spatium inter humum, & orbem lunæ vacuum, & inane dicatur à poëtis, docuimus in superioribus.

SAMII SENIS] Pythagoræ, nati in insula Samo. Qui tamen μετεμψύχωσιν id est, animarum humanarum transmigrationem in corpora bestiarum docuit. Quomodo ergo inter Sarmaticas vmbras Romana secundùm Pythagoram vagabitur? Respondeo, non hoc dicere poëtam: sed tantùm hoc, si anima secundùm dogma Pythagoreum morte caret, &c. Rursum, quomodo si in altas auras volat, inter vmbras Sarmaticas vagabitur? An & illæ in vacuas auras volare dicendæ sunt? Equidem sentio eandem omnium spirituum esse rationem. Apparet itaq; Ouidium de animabus à corpore discedentibus tanquam de auibus per inania cæli vagantibus loqui. Sciendum, antiquos putauisse, non ipsas animas è corporibus seclusas, sed nuda quædam simulacra, & imagines, τύπους, & εἴδωλα, seu spectra ad inferos descendere: animas vel in alia corpora migrare, vel ad originem suam, vt dicebam, redire. Pomponij Sabini verba sunt. Vmbra ex homine petit

A inferos, anima quæ è cælo est, vt scribit S
petit cælum: corpus terra absumitur. C
Symb. nostras in illud 4. Aeneid. *Et nunc*
mei sub terras ibit imago.

INTER SARMATICAS ROMANA] In
que verbo est emphasis. Inter feras mitis:
barbaras ciuilis: inter ignobiles nobilis,
posset vere dici, humana anima inter a
belluarum.

PARVA REFERANTVR IN VRNA] Pr
lib. 2. eleg. 13.

Deinde vbi suppositus cinerem me fecerit ar
Accipiat manes paruula testa meos.

Ossa, & cineres à rogo collecta in vrnam
bantur, & humi defodiebatur, quod sibi i
B thia fieri penitus horret. 1. de Ponto eleg. 2.

Sæpe precor mortem, mortem quoq; depreco
Ne mea Sarmaticum contegat ossa solum

Eleg. 3.

Denique si moriar subeam pacatius aruum,
Ossa nec à Scythica nostra premantur hu

De ossibus suis in patrium solum referend
amicos, & propinquos, multi, peregrè mor
quod ex inscriptionibus disci potest, eti
stamento cauebant. De ossilegio autem, &
modo ossa humana discerni poterint ab o
animalium, quæ sæpe simul cum cadauer
mabantur: item quomodo cinis qui seru
distingui potuerit à cineribus ex ligno nat
sid. Herald. Aduersar. lib. 1. cap. 7. Idem An
C uers. ad Martial. lib. 9. epigram. 31. & Cau
Animaduers. in Aug. Suetonij, pag. 186. nu
Porrò hæ vrnæ cinerũ nonnunquam plure
continebant: interdum simplex tantum
rat. Amphoram dixit Propert. lib. 4. *Sit tum*
na curto vetus amphora collo. Erantque pro con
ne, & copiis cuiusque aut viles, aut pretio
appellabantur propriè ossuaria, ve
χεῖα. Item cineraria.

NON ETIAM MORT. EXVL ERO]
dux in patriam, & vt possum.

NON VETAT HOC QVISQVAM] non
exilium mortuo, sed viuo indictum est. E
14. *Est fuga dicta mihi, non est fuga dicta libellis.*
liore intellectu locum hunc exponit vir d
D in lectionibus Virgilianis. *Non vetat hoc qui*
scilicet me in patria sepeliri, quia verè no
exul: alioqui nequit exul illic sepeliri, vnd
fuit, cum lex dicat, in insulam deportatus,
legatus, nec inde transferri potest, & aliub
liri: quod non de relegato ad tempus, au
vixerit intelligitur, sed prorsus, de deporta

FRATREM THEB. PEREMPT.] Ab exe
Antigone Thebana, Oedipi filia fratrem P
cem noctu sepelire aggressa, tametsi id Cr
uunculus, Iocastæ matris scilicet frater, T
norum rex vetuisset, à custodibus depreh
eiusdem Creontis iussu iugulata est.

CVM FOLIIS, ET AMOMI PVLVER
SCB.] lib. 1. de Ponto eleg. 10.

oderant, vt vmbræ eo pondere pressæ non prodirét. Hoc perspicuum fit ex declamat. 10. Quintiliani. Queritur solito terram grauiorem, vtiq; cum sentit venisse noctem, qua vmbræ fæliciores dimittuntur ad matres.

Hoc satis in tvmvlo est] Plura de me in tumulo dici, & viatorem de me quis fuerim moneri, superuacaneum est.

Etenim maiora lib. et divtvrn. magis, &c.] Literæ auctoribus suis nomen immortale conciliant, quod poëtæ sæpius dictitant. Quam multi reges, principes, dynastæ in obliuione iacent, cum interim vt alias eruditorum familias prætercam, & ad propositum accommodatius loquar, notissimi sint, memorenturque, legantur, & edisćantur Homeri, Hesiodi, Euripides, Marones, Ouidij, Horatij, Plauti, Terentij, Tibulli, Propertij, &c? Huius postremo loco nominati versus magnificos apponam ex elegia 2. lib. 3.

Nam neque pyramidum sumptus ad sidera ducti,
Nec Iouis Elei cælum imitata domus,
Nec Mausolei diues fortuna sepulchri
Mortis ab extrema conditione vacat.
Aut illis flamma, aut imber subducet honores,
Annorum aut ictu pondera victa ruent.
At non ingenio quæsitum nomen, ab æuo
Excidet: ingenio stat sine morte decus.

Qvos ego confid. qvamvis nocvere, &c.] Non quidem per se solos confido mihi nomen daturos illos, quorum me nunc pudet ac piget: sed cum aliis spero etiam hos, propter ingenium, mihi sempiternæ gloriæ futuros.

Et avctori temp. longa svo] Vide Prodigag. 1. de Ponto eleg. 8. *Tabida consumit lapidem, ferrumq́; vetustas, Scripta ferunt annos.*

Feralia mvnera semp. dato] Inferias sæpe vocabant munera. Sueton. Iulio cap. 84. agens de eius funeratione. Præferentibus munera, quia suffecturus dies non videbatur, præceptum est, vt omisso ordine, quibus quisque vellet itineribus vrbis, portaret in campum Stat. 3. Syluar.

——Nos non arsura feremus
Munera, venturosq́; tuus durabit in annos
Me monstrante dolor.

Græci ἄγη, & ἐντάφια. Præter thus autem, & cæteros odores, quæcunque poterant in eorum rogum coniiciebant, quos honoratos volebant. Vide Herald. ad Martial. lib. 10. ad epig. 1. pag. 199. Cur autem ad mortuos pertinentia dicantur feralia, vt ferales cupressi, feralia officia, ferales reliquiæ, feralia munera, & similia, caussa est quod veteres mortem detestantes vocabant feram: sicut κατ' εὐφημίαν abitionem, & somnum.

Deqve tvis lacrymis hvmida serta] Non sepulturę solùm, sed & lacrymarum officium morientibus gratum, & honorificum putabatur: quia indicium sunt desiderij: desideramus autem res charissimas. Et cum se quisque charum esse cupiat, cupit etiam doleri. Iam de floribus quibus tumuli conspergerentur, & coronis siue sertis quibus ornarentur, Plin. lib. 21. cap. 3. Etiam tunc coronæ deorum honos erant, & Larium publicorum, priuatorumq́ue, & sepulchrorum, & manium Tibull. lib. 2. eleg. 4.

Tu tamen extincto feralia munera semper
Annua constructo serta dabis tumulo.

In veteri epitaphio. *Sit tibi terra leuis, cineres quoque flore tegantur.* Sueton. Nerone, cap. 57. Et tamen non defuerunt, qui per longum tempus vernis, æstiuisq́ue floribus tumulum eius ornarent. Capitolin. in vita M. Aurelij. Tantum honoris magistris suis detulit, vt imagines eorum aureas in larario haberet, ac sepulcra eorum additis hostiis, & floribus semper ornarat. Coronæ hæ nectebantur ex variis floribus, & spargebantur item flores omnigeni. Purpureorum meminit Virgil. 5. Aeneid. *Purpureosq́; iacit flores, & talia fatur.* Et in 6. Præsertim autem rosæ. Fecerunt id Christiani quoque. Hieronymus ad Pammachium. Cæteri mariti super tumulos coniugum spargunt violas, rosas, lilia, purpureosque flores, & dolorem pectoris his officiis consolantur. Prudentius hymno in Exequiis defunctorum.

Nos tecta fouebimus ossa
Violis & fronde frequenti,
Titulumq́ue, & frigida saxa
Liquido spargemus odore.

Officivm pivm] Pietas exercetur erga deos, erga homines: & hos partim viuos, partim defunctos. Cicer. 2. de Inuent. Pietas est quæ erga patriam, aut parentes, aut alios sanguine coniunctos officium conseruare moneat.

Moesta favilla] quæ te mœstam faciet.

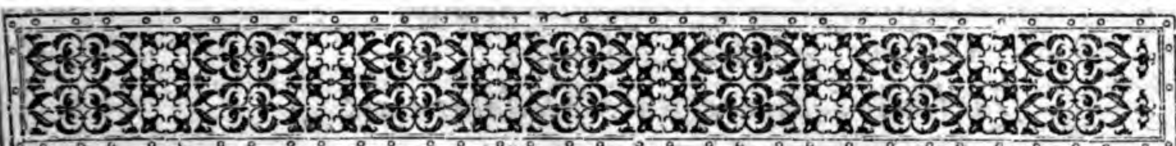
Sed vox mihi fessa loqvendo] Dixit initiò, hanc epistolam alterius digitis conscriptam: sed ita tamen, vt eam amanuensi dictauerit.

Svpremo forsitan ore] vltimum, quia fortasse breui moriar, & posthac vale nullum dicam.

Qvod tibi. q. mittit non. h. ille] ὀξύμωρον. Quasi dicas, stultè acutum. Quomodo enim mittit quispiam quod non habet? Sed ita intellige. Ipse ægrotus non habet in suo corpore, quam tibi mittit, & precatur incolumitatem. Phædra Hippolyto.

Qua, nisi tu dederis, caritura est ipsa salutem,
Mittit Amazonio Cressa puella viro.

ELEGIA QVARTA.

PERICVLOSA POTENTVM AMICITIA. SVORVM MEMORIA.

ARGVMENTVM.

AMICVM à constantia laudat. Monet, vti priuata fortuna sua contētus, potentum familiaritatem fugiat: quæ quam sit damnosa, similitudinibus, & exemplis compluribus pro eximia, & vsitata sibi copia demonstrat. Vita longa, & fælici dignum esse: quam vt ei precetur, præterita, & præsentia ipsius in se merita postulare. Ab eodem memoriam sui expetit. Distantiam exilij sui ab vrbe, rebusque charissimis commemorat, quarum obliuisci nequeat, maximè coniugis, cuius tolerantiam, & amorem in se obiter prædicat. Duabus de caussis taceri à se amicorum nomina: eorum se perpetuò fore memorem. Orat, vti pro viribus sibi studeant apud Cæsarem, idque facientibus, sortem suæ contrariam exoptat.

O mihi care quidem semper, sed tempore duro
Cognite: res postquam procubuère meæ:
Vsibus edocto si quicquam credis amico:
VIVE TIBI, ET LONGE NOMINA MAGNA FVGE.
VIVE TIBI: QVANTVMQVE POTES, PRAELVSTRIA VITA.
SAEVVM PRAELVSTRI FVLMEN AB ARCE VENIT.
NAM QVANQVAM SOLI POSSINT PRODESSE POTENTES,
NON PROSIT POTIVS, SI QVIS OBESSE POTEST.
Effugit hybernas demissa antenna procellas:
Lataque plus paruis vela timoris habent.
Aspicis vt summa cortex leuis innatet vnda,
Cùm graue nexa simul retia mergat onus?
Hæc ego si monitor monitus prius ipse fuissem,
In qua debebam, forsitan vrbe forem.
Dum tecum vixi: dum me leuis aura ferebat:
Hæc mea per placidas cymba cucurrit aquas.
Quæ cadit in plano, (vix hoc tamen euenit ipsum)
Sic cadit, vt tacta surgere possit humo.

At miser Elpenor tecto delapsus ab alto,
Occurit regi flebilis vmbra suo.
Quid fuit, vt tutas agitaret Dædalus alas?
Icarus immensas nomine signet aquas?
Nempe quòd hic altè, demissus at ille volabat:
Nam pennas ambo non habuere suas.

CREDE MIHI, BENE QVI LATVIT, BENE VIXIT: ET INTRA FORTVNAM DEBET QVISQVE MANERE SVAM.

Non foret Eumedes orbus, si filius eius
Stultus Achilleos non adamaßet equos.
Nec natum in flamma vidißet, in arbore natas,
Cepißet genitor si Phaëtonta Merops.
Tu quoque formida nimium sublimia semper.
Propositique memor contrahe vela tui.
Nam pede inoffenso spacium procurrere vitæ
Dignus es: & fato candidiore frui.
Quæ pro te vt voueam, miti pietate mereris,
Hæsuráque mihi tempus in omne fide.
Vidi ego te tali vultu mea fata gementem,
Qualem credibile est ore fuiße meo.
Nostra tuas vidi lacrymas super ora cadentes:
Tempore quas vno, fidáque verba bibi.
Nunc quoque summotum studio defendis amicum,
Et mala vix vlla parte leuanda leuas.

VIVE SINE INVIDIA: MOLLESQVE INGLORIVS ANNOS EXIGE: AMICITIAS ET TIBI IVNGE PARES.

Nasonisq́; tui, quod adhuc non exulat, vnum
Nomen ama, Scythicus cætera pontus habet
Proxima sideribus tellus Erymanthidos vrsæ
Me tenet, astricto terra perusta gelu.
Bosphorus, & Tanais superant, Scythiaque paludes,
Vixq́; satis noti nomina pauca loci.
Vlterius nihil est, nisi non habitabile frigus.
Heu quàm vicina est vltima terra mihi:
At longè patria est: longè est carißima coniux:
Quicquid & hæc nobis post duo dulce fuit.
Sic tamen hæc absunt, vt, quæ contingere non est
Corpore, sint animo cuncta videnda meo.
Ante oculos errat domus, vrbs, & forma locorum,
Succeduntq́; suis singula facta locis.

Coniugis ante oculos sicut præsentis imago est:
Illa meos casus ingrauat, illa leuat.
Ingrauat hoc, quod abest: leuat hoc, quod præstat amorem.
Impositumq; sibi firma tuetur onus.
Vos quoque pectoribus nostris hæretis amici:
Dicere quos cupio nomine quemque suo:
Sed timor officium cautus compescit: & ipsos
In nostro poni carmine nolle puto.
Antè volebatis: gratique erat instar honoris,
Versibus in nostris nomina vestra legi.
Quod quoniam est anceps: intra mea pectora quemque
Alloquar: & nulli caussa timoris ero.
Nec meus indicio latitantes versus amicos
Protrahet: occultè, si quis amauit, amet.
Scite tamen, quamuis longa regione remotus
Absim, vos animo semper adesse meo.
Et quâ quisque potest, oro, mala nostra leuate:
Fidam proiecto neue negate manum.
Prospera sic vobis maneat fortuna, nec vnquam
Contacti simili sorte rogetis idem.

COMMENTARIVS.

SED TEMPORE DVRO COGNITE] & ideo multo quam ante charior: Eleg.4. lib.1.

Scilicet vt fuluū spectatur in ignibus aurū:
Tempore sic duro est inspicienda fides.

In rebus prosperis omnes sunt amici. Sed præclarè Ennius. *Amicus certus in re incerta cernitur.* Apud Euripidem in Oreste, cum Pylades eum nullomodo deserere, sed cum amico mori cupit. *ποῦ γὰρ ἂν δείξω φίλος, εἴ σε μὴ ἐν δειναῖσιν ὄντα συμφοραῖς ἐπαρκέσω;* Vbi me ostendam amicum si non iuuem, te versantem in atroci calamitate? Quo sensu Isocrates ad Dæmonicum. *δοκίμαζε τοὺς φίλους ἐκ τῆς περὶ τὸν βίον ἀτυχίας, καὶ τῆς ἐν τοῖς κινδύνοις κοινωνίας.* Amicos cum in vitæ calamitate, tum in periculorum societate cognosces. Adde his Theognidem, dicentem, paucos inueniri amicos temporibus non secundis.

Παύρους εὑρήσεις, πολυπαΐδη, ἄνδρας ἑταίρους
Πιστοὺς ἐν χαλεποῖς πράγμασι, γιγνομένους.

RES POSTQVAM PROCVB. MEAE] Ab ædificiis collapsis. Virgil. non ita diuersè, lib.12. *In te domus inclinata recumbit.* Vt si dicat Amata. Regia familia, quasi domus, ô Turne ruet, ni tu illam

A

fulcieris, & sustentaris. Alibi hic noster res suas prostratas ruinæ verbo declarauit.

VSIB. EDOCTO SI. Q. CRED. AMICO] Caussa gemina, cur credere debeat, quoniam daturus consilium, & amicus est, ideo nihil suadebit mali: & experientia ipsa doctus, ideo nihil suadebit temerarium, ac stultum. Non quod legit, vel audiuit: sed quod cum malo suo sensu, dicturus est. Atq; hinc senes tantum valent auctoritate, quia multa, & varia diu viuendo sunt experti. Philto in Trinum.

B

Multa ego possum docta dicta quamuis facundè loqui.
Historiam veterem, atque antiquam hæc mea senectus sustinet.

Denique vsus magister optimus in re qualibet.

VIVE TIBI] Sibi viuit, qui suo modo, & arbitratu viuit: qui vitam suam, & actiones ad arbitrium suum dirigit, ac moderatur, nullius potentum gratiam optans, nullius nutus obseruans. Qui secus facit, is aliis viuit, non sibi. Terent. Adelph. *Sibi vixit, sibi sumptum fecit.*

LONGE NOM. MAG. FVGE] Cum hoc disticho conspirat Horatianum consilium, ep.18. lib.1. *Dulcis inexpertis cultura potentis amici, Expertus*

metuit. Eadem epist. in extremo hoc eodem modo loquitur, quo Ouid. *vt mihi viuam Quod superest aui.* Non viuunt sibi aulici, non πολυπράγμονες, quibus rectè opponuntur τὰ ἑαυτῶν πράττοντες. secum autem esse, & secum viuere, viuendi quoddam genus notant, quod illi cum corpore commune non est; cum se nimirùm ab eius societate seuocat, totumque se in se ipso ponit, & ea vita viuit, quæ hominis quà homo propria est. Apud Persium vero satyr. 4. *tecum habita,* est; quod idem ait, non te extra quæras, in teipsum descendas, teipsum & tua vitia noscas. Fusius de his Henric. Steph. lib. 1. Schedia. 11. 12. 13. Nomen latinis interdum decus, famam, auctoritatem, potentiam, dignitatem sonat. 2. Aeneid. *& nos aliquod nomenque decusque Gessimus.* Et lib. 1. *Semper honos, nomenque tuum, laudesque manebunt.* Cic. in Bruto. Huius magnum nomen in patria fuit. Ibid. Brutus vir tanto nomine. Magna nomina per tropum sunt homines magnorum nominum, opulenti, potentes. Horum consuetudinem vitandam suadet. Vitanda, inquam, ciuium potentiorum limina, nec penetrandas regum aulas, quod laudat 2. Georg. Virgil. & Ode 2. Epod. Horat.

Praelvstria vita] Aedes, congressus, recitationes, conuictus nobilium, & illustrium. Et sic procul à Ioue, procul à fulmine.

Praelvstri fvlm. ab arce venit] De semet eleg. 1. lib. 1. *Venit in hoc illa fulmen ab arce caput.* A domo Augusti, edito in loco, in palatio videlicet ædificata. Aedes potentum, & nobilium plerumque sunt in locis altioribus, vnde arces vocantur. Hoc igitur sentit, à potentioribus tenuiores sæpe aliqua calamitate feriri. Prouerb. procul à Ioue, procul à fulmine.

Nam qvanq. soli poss. prod. pat.] ὑποφορά, seu tacita obiectio.

Non prosit p. si qvis ob. potest] Respondet, & censet magis esse fugiendum quod tales inferre possunt malum (non enim leuiter nocent) quam quærendum, quod possunt præstare bonum. Periculosum esse horum consuetudinem. Antholog. lib. 1. tit. εἰς αὐταρκείαν extat epigramma Palladæ, hac sententia, Præstare quamuis prementem, & affligentem fortunam, quam diuitum, ac potentum tolerare fastum. Melius, inquam, esse manere egentem, quam propter rem faciendam seruitutem humilem inflatis, insolentibus, & arrogantibus seruire diuitibus. Græcum en accipe.

Βέλτερόν ἐστι τύχης καὶ θλιβομένης ἀνέχεσθαι,
Ἢ τῶν πλουτούντων τῆς ὑπερηφανίης.

Vide prouerb. fuge procul à viro maiore.

Effvgit hyb. demissa anten. procell.] Ad vitationem istam persuadendam, plures allegoriæ congeruntur. *Hyberna,* quia per hyemem inprimis mare sæuit, nec est tempestiuum ad nauigandum. Horat. Ode 11. lib. 1.

Seu plures hyemes, seu tribuit Iupiter vltimam,
Quæ nunc oppositis debilitat pumicibus mare.

Lataqve plvs. p. vela tim. hab.] Lata vela nominat fortunas amplas, gratiam, fauorem: *parua,* omnia hæc mediocria cum vita priuata, & ab adulationibus istis, ac voluntaria seruitute abhorrente. Illa sequenti disticho vocat retia cum onere: has corticem nudum, qui securus aquis innatat, cum illa propter onus merguntur.

Svmma in nat. vnda] ἐπιπολάζει.

Haec ego si monitor monitvs] Ludit in verbo, & est παρήχησις. Si fecissem ipse, quod nunc alios moneo,

In qva deb. f. vrbe forem] forsitan adhuc Romæ essem, vbi meritò debebam esse: quia & quod vidi, fortuitò vidi: & quæ scripsi, ludens, & iocabundus scripsi. Et tamen ob hæc duo, ceu magna crimina, exactus sum.

Dvm me levis avra ferebat] dum placidis vterer ventis. Dum fortuna mea qualicunque contentus, rationes cum potentibus non habebam. Nauigabam quidem in cymba, sed tutò.

Per placid. cvcvrrit aqvas] In nauigatione dici currere, & cursum à poëtis frequentius, iam ante monuimus. Lib. 1. eleg. 9. de naui sua probatissima. *Siue opus est velis, minimam bene currit ad auram.* Aeneid. 1. *Huc cursus fuit.* Et 3. *Sed tibi qui cursum venti, quæ vela dedere?* Horat. Ode 6. lib. 1. *Nec cursus duplicis per mare Vlyssei.*

Qvi cadit in plano] in loco, æquo, & æquali, non accliui, nec decliui. Tibull. lib. 1. eleg. 5. *Namque agor vt per plana citus sola verbere turbo.* Magistri de plano, qui cum docent, suggestum non ascendunt, magistri elementarij, & syllabarij, Lucret. *Hoc tibi de plano possum promittere, Memmi,* Quemadmodum igitur lapsi in plano facile resurgunt: sic qui in conditione modica offendit, haud laboriosè damnum resarcit.

Vix hoc tamen evenit ipsvm] Euenit aliquando, si planum illud fit lubricum. Exemplum obseruaui, relatum à Plinio de Virginio Rufo, sene tamen, annorum 83. Audies quomodo. Nam cum vocem præpararet, inquit li. 2. ep. 1. acturus in consulatu Principi gratias, liber quem forte acceperat grandiorem, & seni, & stanti ipso pondere elapsus est. Hunc dum consequitur, colligitque, per leue, & lubricum pauimentum fallente vestigio cecidit, coxamque fregit, &c. Sed ponamus euenire, si non euenit. Valet enim argumentum sæpe ex hypothesi, etiam impossibili. Faciamus hominem nasci coopertum plumis, & alatum, aui magis quàm homini similis apparebit.

Miser Elpenor tect. delap. ab alto] Elpenor vnus fuit sociorum Vlysis, cui apud inferos narrat Odyss. 11. quo pacto in ædibus Circes factus ebrius, de scalis decidens, ceruicem fregerit. Rogat ergo, vt cum in insulam Acæam venerit, ne se indefletum, ac insepultum, relinquat.

Occvrrit regi svo] Vlyssem regem appellatum nusquam inuenio, nec apud Maronem,

apud Homerum, quod meminerim; quam- A
Ithacæ,& Dulichio insulis præfuerit.Sed no-
a regis aliquando de potentibus amicis, ac
oribus dicitur. Parasitus in Capt.de Philopo-
io Hegionis filio,à quo pascebatur. *Nam post-*
m meus rex est potitus hostium. Postquam venit in
estatem hostium. Itē de diuitibus, ac beatis.

QVID FVIT VT TVTAS AGIT.&c.] Quæ
ssa fuit,cur Dædalus securè volaret trans ma-
& Icarus filius in id delapsus,ei nomen daret?
:um est quippe Icarium.*Icarus Icariis nomina fe-*
cit. Redditur caussa. Fabula est in 8.Metam.

MMENSAS AQVAS] periphrasis maris, ex
s vastitate. Ionium immensum vocat in 4.
amorph.

IEMPE QVOD HIC ALTE VOLABAT]Ica- B
:ontrà quam instruxerat eum pater.

——————medioq; vt limite curras
Icare, ait, moneo: ne, si demißior ibis,
Vnda grauet pennas: si celsior, ignis adurat.
Inter vtrumque vola, &c.

ENNAS AMBO NON HAB. SVAS] Parti-
, negans iungēda est cum prouocabulo *suas.*
bo habuerunt pennas non suas,non ex ipso-
corporibus enatas, non naturales,sed alie-
& cera artificiosè compactas. Horat. Ode 3.

Expertus vacuum Dædalus aëra
Pennis non homini datis.

ENE QVI LATVIT, BENE VIXIT] Vox
:uri est, quæ cessit in prouerbium, λάθε βιώ- C
& complectitur hanc sententiam. Sic viue,vt
xisse nemo sciat. Docemur vitam conditio-
umili, atque obscura, & à publicorum nego-
um strepitu atque à fortunatorum commer-
:emota fæliciorem esse, quam quæ in con-
ua, & ampla agitatur. Hæc erat mens Horat.
:.17.lib.1.quę est de Principum,ac potentum
citia,in qua Aristippus,& Diogenes compa-
ur.

Nam neq; diuitibus contingunt gaudia solis;
Nec vixit malè, qui natus moriensq; fefellit.

:st, latuit, ἐλλανθανε, ἔλαθεν, à λανθάνω) cuius &
s, & obitus ignoratus fuit, seu hominibus
gnitus. Agamemno apud scenicum philo-
num in Iphig.Aulid. D

Ζηλῶ σ' ἀνδρῶν ὃς ἀκίνδυνον,
Βίον ἐξεπέρασ' ἀγνὼς ἀκλεής.
Τοὺς δ' ἐν τιμαῖς, ἧττον ζηλῶ.

os versus ἀμέτρως sic interpretaberis: Fortuna-
iudico,qui ignotus,inhonoratus, inglorius
iculum vitæ confecit. Qui autem viuunt in
oribus,haud æquè fortunatos duco.His ad-
;e illa ex choro act.2.apud Senecā in Thyeste.

Nullis nota Quiritibus
Ætas per tacitum fluat.
Sic cum transierint mihi
Nullo cum strepitu dies,
Plebeius moriar senex.
Illi mors grauis incubat,

Qui notus nimis omnibus
Ignotus moritur sibi.

Quin igitur illud ὁπωσοῦν aliquousq;, seu aliqua in parte bene consulat, ne dubita. Generatim si accipiamus,nihil eo falsius,& copiosè,ac sapienter peculiari libello à Plutarcho refellitur.

INTRA FORTVNAM MANERE SVAM]quiescere in sua pelle, vt vulgò dicitur, & sua sorte contentus viuere.

STVLTVS ACHILL. NON ADAMASS. EQVOS] Dolonem Eumedis filium narrat ex Homero Virgilius lib.12.vt specularetur Græcorum castra, pactū sibi esse ab Hectore Achillis equos: sed euentu pessimo: est enim à Diomede, qui vicissim cum Vlysse Troianorum castra speculatum exierat, trucidatus. Versus subiungo.

Qui quondam castra vt Danaûm speculator adiret,
Ausus Pelidæ pretium sibi poscere currus.
Illum Tydides alio pro talibus ausis
Affecit pretio, nec equis aspirat Achillis.

Vide Iliad. 10. Equi Achillis ab Homero nominantur Xanthus, Balius ex Podarge matre diuino semine geniti.

NEC NATVM IN FLAM. VID. IN ARB NAT. &c.] Si Phaëthon pro vero,ac legitimo patre Meropē,qui cum nupta fuit Clymene, agnoscere voluisset,& non potius Phœbi filius habere arroganter cupiuisset, haud illum Merops in medio flammarum,dum currum solis imperitè gubernat (cuius sibi regimen pro signo germanæ ψύτητος depoposcerat) & omnia supra atque infra incendit, neque postea filias suas, Phaëthontis sorores in populos arbores, dum ad ripas Eridani, in quem fluuium à Ioue ictus fulmine, & curru excussus decidit, fratrem lugent, commutatas vidisset. Fabula est in extremo primo,& initio 2.Metamorph.

CEPISSET GENIT. SI PHAETHONTA MEROPS]hypallage,pro,si Phaëthon cepisset,id est, si confessus esset, si admisisset, genitorem suum esse Meropem.

FORMIDA NIM. SVBLIM. SEMPER]Quia, vt vere, & eleganter Horat.Ode 10. lib.2.

Sæpius ventis agitatur ingens
Pinus, & celsæ grauiore casu
Decidunt turres, feriuntq; summos
Fulmina montes.

Cicer.1.Parad. vt Stoicus. Nunquam mehercule neque pecunias istorum, neque tecta magnifica, neque opes, neque imperia, neq; eas quibus maximè adstricti sunt voluptates, in bonis esse numerandas duxi.

PROPOSITIQVE CONTRAHE VELA TVI] ne tibi valde magna,grandia,& beata proponas, quod est quasi vela nimium pandere. Fræna desideria tua. Eleg.9.1.de P. *Et voti quæso contrahe vela tui.* Horat. Ode 10. lib.2.

——sapienter idem
Contrahes vento nimium secundo
Turgida vela.

PEDE INOFFENSO]allegoricè,vt quod mox sequitur. Nulla aduersa fortuna se obiiciente, ad quam tanquam ad lapidem currendo offendas. Allusisse Ouid. hoc disticho ad doctißimam sententiam M. Varronis, quam producit Nonius in *calx*, quamque ipse persanauit, existimat Ianus Guilielmus, Verisimil.cap.1.cap.3.

Nemini fortuna currum missum à carcere intimo
Labi inoffensum per aequor candidum ad calcẽ sinit.

SPATIVM PROCVRRERE VITAE] Metaphora à stadio, & cursoribus. Lucret.lib.3. *decurso lumine vitae*, vbi interpres legendum opinatur, *limine vitae*. Et lib.4. *spatium decurrere amoris*. Hinc vitę cursus. Pro *procurrere* testatur Ciofan. in codicib. Vaticano, & Maffei reperiri *decurrere*.

ET FATO CANDIDIORE FRVI] Tibull. lib.3. eleg.6. *& sint candida fata tua*. Propert. lib.4. *date candida ciues omina*. Dignum ob pietatem, & fidem statuit, cui fortuna faueat.

PRO TE VT VOVEAM] quod vt tibi optem, tibi à diis precer. Sic vota pro optatis. Horat. ep. 4. lib. 1.

Quid voueat dulci nutricula maius alumno,
Quam sapere, & fari poßit quae sentiat, &c.

HAESVRAQVE TEMP. IN OM. FID.] haesura mihi in medullis quoad vixero.

TALI VVLTV] tam tristi, tam flebili. Vultus est habitus faciei ad tẽpus, pro affectione animi, & voluntatis. Hinc vultuosus, qui toties vultum commutat: & vultus laetus, moestus, grauis, &c.

MEA FATA GEMENTEM] casum meum: cum intellexisses mihi solum vertendum, & ad Scythas migrandum.

ORE FVISSE MEO] os denotat hîc vultum.

NOSTRA SVPER ORA CADENTES] Eleg. 3. *Nec domina lacrymis in nostra cadentibus ora, etc.* Hoc in complexu, & osculis, quibuscum poëtam ab se dimisit amicus ille, fieri potuit. Similis locus eleg. sequenti. *Et lacrymas cernens, &c.* Et eleg.3. supra. *Nec domina lacrymis in nostra cadentibus ora.*

TEMP. QVAS VNO FID. VERB. BIBI] simul lacrymas, & verba tua ex animo fidißimo profecta bibi, hausi. 2. de Arte. *Et sicco lacrymas combibit ore tuas.* Distinguit tamen eleg. sequenti.

Et lacrymas cernens in singula verba cadentes,
Ore meo lacrymas, auribus illa bibi.

Sic etiam locutum obseruo Propert. lib.3. eleg.5.

Nunc mihi si qua tenes, ab origine dicere prima
Incipe, suspensis auribus ista bibam.

Metaphora simili Plaut. Aulul. *nimium libenter edi sermonem tuum*, pro, attentißimè audiui. In Mostell. *gustare eius sermonem volo.* In Poenulo. *Quàm orationem hanc dulce aures deuorant?* Cistell. *Istuc ago, atque istic mihi cibus est quod fabulor.*

SVMMOTVM STVD. DEFEND. AMICVM] Non cadit in hunc, quod ait Propert. lib.3. eleg. 20. *Quantum oculis, animo tam procul ibit amor.* Etiam relegatum studiosè tueri non vereris.

VIX VLLA PARTE LEVANDA] propter iram Caesaris, vix placabilem.

VIVE SINE INVIDIA] sine eo quod parit inuidiam. Ergo sine ambitione, & splendore vitae, horum enim comes inuidia. Synecdoche, consequens pro antecedente.

MOLLESQVE INGLOR. ANNOS EXIGE] Virg.1. Aeneid. *Omnes vt tecum meritis pro talibus annos Exigat.* Molles annos interpretare vitam quietam, curarum, ac molestiarum expertem: cum contra duri sint eorum anni, qui potentum amicitias, & seruitutem aulicam sectantur.

AMICITIAS ET TIBI IVNGE PARES] Cic. in Cat. pares cum paribus vetere prouerbio facillimè congregantur. Similitudo siquidem beneuolentiae mater, & consuetudinis, ac familiaritatis conciliatrix est. Atq; vbi perfectior similitudo, ibi quoque perfectior & vehementior amor. Hinc senes facile congregantur cum senibus, iuuenes cum iuuenibus, eruditi cum eruditis, probi cum probis, improbi cum improbis, secundùm virtutum, vitiorumque genera. Ad pręceptum hoc illustrandum faciunt omnia hęc adagia. Aequalis aequalem delectat. Simile gaudet simili. Semper similem ducit Deus ad similem. Semper aßidet graculus graculo. Cicada cicadae chara, & formica formicae, quod ita dixit Theocritus. τέττιξ μὲ τέττιγι φίλος, καὶ μύρμακι μύρμαξ. Verùm, vt scribit Cic.1.off. Omnium societatum nulla praestantior est, nulla firmior, quam cum viri boni, moribus similes sunt familiaritate coniuncti.

NOMEN QVOD ADHVC NON EXVLAT] Non potest Caesar etiam nomen meum, hoc est, memoriam mei è pectoribus amicorum meorum illorumque erga me amorem delere.

SCYTHICIS CAET. PONT. HAB.] hominem ipsum me habet ac tenet tellus Scythica ad Pontum, huc enim refertur vox *caetera*. Nam libros eius non habebat, nec vxorem.

PROXIMA SIDERIB. ERYMANTHID. VRSAE] ad septentrionem iacens, vel potius sub septemtrione. Eleg.2.

Ergo erat in fatis Scythiam quoq; visere nostris,
Quaeq; Lycaonio terra sub axe iacet?

Erymanthus mons Arcadiae. Vrsa illa fuit Erymanthis, quia Callisto nata in Arcadia: nam & à montibus epitheta regionibus poëtae tribuunt.

ASTRICTO TERRA PERVSTA GELV] terra frigoribus vsta, & horrida. Eleg.2.

Plurima sed pelago, terraq; pericula passum
Vstus ab aßiduo frigore pontus habet.

Astringit autem frigus, calor laxat.

BOSPORVS, ET TANAIS SVPERANT] Post me sunt Bosporus, &c. A bouis transitu appellatur Bosporus. Alius est Thracius, alius Cimmerius de hoc posteriore loquitur. De vtroque, vt item de Tanai multa Stukius in Periplum Arriani, maris Euxini.

VIXQ. SATIS NOTI NOM. P. LOCI] & loci vix satis noti, & explorati pauca nomina. Id est, & loca, quorũ pauca nominari possunt, quia incognita.

ᴌᴛᴇʀɪᴠs] vltra illa loca de quibus dixi. A
ɴɪʜɪʟ ᴇsᴛ ɴɪsɪ ɴᴏɴ ʜᴀʙɪᴛᴀʙ. ғʀɪɢ.] rat. Ode 22. lib. 1. *in terra domibus negata*. Quantum ille hoc de zona torrida protulit. De frigi- ... illa ibidem. *Quod latus mundi nebula ma- ... Iupiter vrget.*

ǫᴠᴀᴍ ᴠɪᴄɪɴᴀ ᴇsᴛ ᴠʟᴛ. ᴛᴇʀʀᴀ ᴍɪʜɪ] c est quod toties cantat, se in vltimum orbem ... in vltimã partem orbis habitabilis.

ᴀᴛ ʟᴏɴɢᴇ ᴘ. ᴇsᴛ, ʟᴏɴɢᴇ ᴄʜᴀʀɪss. ... ɴᴇᴠx] Cur patriam præponat vxori in gra- ... charitatis, intelligere licet caussam ex 1. Sed cum omnia ratione, animoque lustraue... omnium societatum nulla est gratior, nulla ... rior quam ea, quæ cum repub. est vnicuique ... strum. Chari sunt parentes, chari liberi, pro- B qui, familiares; sed omnes omnium charita- ... atria vna complexa est.

ᴘᴏsᴛ ʜᴀᴄ ᴅᴜᴏ] post patriam, & vxorem, ... mihi fuerunt dulcissima.

ǫᴠᴀᴇ ᴄᴏɴᴛɪɴɢᴇʀᴇ ɴᴏɴ ᴇsᴛ] ... non ... non datur. Horat. sat. 5. lib. 1. *Mansuri oppidulo, ... versu dicere non est.* Equotusium dicebatur il- l oppidulum.

sɪɴᴛ ᴀɴɪᴍᴏ ᴄᴠɴᴄᴛᴀ ᴠɪᴅ. ᴍᴇᴏ] quæ n possum oculis, animo aspicio quotidie, & ... si in conspectu habeo domum, vrbem, loca, ta, & gerenda in iisdem locis.

ᴇʀʀᴀᴛ] obuersatur.

sɪᴄᴠᴛ ᴘʀᴀᴇsᴇɴᴛɪs] viua imago. 4. Aeneid. *... ent infixi pectore vultus.* C

ᴍᴇᴏs ᴄᴀsᴠs ᴀɢɢʀᴀᴠᴀᴛ] rescribe, *ingra- ...* , ex vet. lib. Ciofani. Quomodo ingrauet, seu ... grauet ipsemet mox explanat.

ɪᴍᴘᴏsɪᴛ. sɪʙɪ ғɪʀᴍᴀ ᴛᴠᴇᴛ. ᴏɴᴠs] Etsi ... veteribus libris est *opus*. placuit tamen magis ... *s*, quod cum participio *impositum* melius con- ... it. Sententia est, partes bonæ, & fidæ coniugis ... egie tuetur. Vide eleg. 5. lib. 1.

ғɪʀᴍᴀ] enallage, nomen pro aduerbio, vt a- ... s persæpe. Firme, constanter tuetur.

ᴘᴇᴄᴛᴏʀɪʙᴠs ɴᴏsᴛʀɪs ʜᴀᴇʀᴇᴛɪs] Ci- ... onis est, hęrere alicui in visceribus. Ante ocu- ... mihi versamini. Estis mihi in medullis.

ɴᴏᴍɪɴᴇ ǫᴠᴇᴍǫᴠᴇ sᴠᴏ] vt facit in libris ... Ponto tribus. Nam in quarto duorum, vnius D ... sertoris, alterius inuidi tacet, eleg. 3. & 16.

sᴇᴅ ᴛɪᴍᴏʀ ᴏғғ. ᴄᴀᴠᴛ. ᴄᴏᴍᴘᴇsᴄɪᴛ] ... a caussa tacitorum nominum, timor scilicet. ... dum officium pręstat, & ipsorum nomina ce- ... rat, eos Augusto, & aliis odiosos reddat.

ᴇᴛ ɪᴘsᴏs ɪɴ ɴᴏsᴛ. ᴘᴏɴɪ ᴄᴀʀᴍ. ɴᴏʟ- ... ᴘ.] Altera caussa, quod ipsos id nolle credit, ... eipsum, quod poëta, metuentes. Cur ergo in ... aticis ponit? An non eædem caussæ ibi quoq; ... ent? Non sanè. Nam eleg. 6. lib. 3. per Augu- ... m licuisse ponere affirmat: sed nimium timo- ... i sibi obstitisse.

Ipse ego quod scripsi primò sine nomine vobis,
Vix excusari posse mihi videor.

Sed pauor attonito rationis ademerat vsum,
Cesserat omne nouis consiliumq; malis:
Fortunamq; meam metuens, non vindicis iram,
Terrebar titulo nominis ipse mei.

ᴀɴᴛᴇ ᴠᴏʟᴇʙᴀᴛɪs] ante exilium, cùm Romæ mihi bene, & beate esset.

ɢʀᴀᴛɪǫᴠᴇ ᴇʀᴀᴛ ɪɴsᴛᴀʀ ᴀᴍᴏʀɪs] erat signum grati amoris, seu redamantis gratum signum. Quis autē nollet legi nominatim in versibus, quorum fama futura sit immortalis? quod ipse sibi non semel auguratur. Quidam libri habent *honoris*.

ǫᴠᴏᴅ ǫᴠᴏɴ. ᴇsᴛ ᴀɴᴄᴇᴘs] Sic expono. Quoniam incertum est, probaturi, an improbaturi sitis potius, si nomina vestra expressero. Itē sic. Quoniam certum non est, an hoc vobis obfuturum non sit.

ɪɴᴛʀᴀ ᴍᴇᴀ ᴘᴇᴄᴛ. ǫᴠᴇᴍǫᴠᴇ ᴀʟʟᴏǫ.] Fabulabor vobiscum, & apud me tacitus vnumquemque nominabo. Seneca in epist. Conuersari cum amicis absentibus licet, & quidem quoties velis, quamdiu velis. Magis hac voluptate (quæ maxima est) fruimur dum absumus: præsentia enim nos delicatos facit.

ʟᴀᴛɪᴛᴀɴᴛᴇs] à feris, quarum lustra à latendo latibula.

ᴘʀᴏᴛʀᴀʜᴇᴛ] quasi extrahet, dum proditis nominibus eos vulgabit.

ᴏᴄᴄᴠʟᴛᴇ sɪǫᴠɪs ᴀᴍᴀᴠɪᴛ ᴀᴍᴇᴛ] Eleg. 6. lib. 3. de Ponto.

Tu quoque, quem poteras vel apertè tutus amare,
Si res est anceps illa, latenter ama.

ᴠᴏs ᴀɴɪᴍᴏ sᴇᴍᴘ. ᴀᴅᴇssᴇ ᴍᴇᴏ] Supra. *Vos quoque pectoribus nostris heretis amici.*

ᴍᴀʟᴀ ɴᴏsᴛʀᴀ ʟᴇᴠᴀᴛᴇ] De hoc officio ipsum supra laudauit, quod idem ab aliis & hîc, & alibi petit.

ғɪᴅᴀᴍ ᴘʀᴏɪᴇᴄᴛᴏ ɴᴇᴠᴇ ɴᴇɢ. ᴍᴀɴ.] Eleg. 1. *Da placidam fesso, lector amice, manum.* Hoc genere loquendi, manum, siue dexteram porrigere, significamus auxilium, & est propriè quod græci dicunt ἀντιλαμβάνεσθαι, vt cum iacentem erigimus. Potest item ad res animi accommodari, vt alia prouerbia infinita. Vt si dicas, dialectica omnibus artibus & discēdis & docendis manum porrigit. Est siquidem χεὶρ τῆς φιλοσοφίας. Philosophia autem omnium bonarum artium mater.

ᴘʀᴏɪᴇᴄᴛᴏ] Proiicere est abiicere, negligere, contēnere. Vnde proiectus, abiectus, neglectus, contemptus: quo in numero sunt exules.

ᴘʀᴏsᴘᴇʀᴀ sɪᴄ ᴠᴏʙɪs ᴍᴀɴ. &c] Precatur illis, si subueniant sibi, ne vnquam talem calamitatem experiantur. Sic solent poëtæ in petitionibus. Exempla attulimus alibi.

sɪᴍɪʟɪ ᴄᴏɴᴛᴀᴄᴛɪ sᴏʀᴛᴇ] Sors τῶν μέσων est, vt quę in vtramq; partem dicuntur. Hîc in deteriorem. Contactus ad animum quoq; refertur. Propert. lib. 1. eleg. 1. *Contactum nullis ante Cupidinibus*. Vtrobique translatè, quasi contagione seu contagio quodam.

ELEGIA QVINTA.

AMICI MERITA. SPES CAESARIS LENIENDI.

ARGVMENTVM.

Etiam hunc, quamuis in amicitia nuperum, ac nouitium, à fidelitate, auxilio, & συμπαθείᾳ mirifica celebrat, multisq; veterum amicorum anteponit, & illi bene cupit. Aliquam Cæsaris mitigandi, & exilij paulò tolerabilioris sese spem ingressum ostendit, in qua ab eo confirmari desiderat. Posse autem flecti Cæsarem, ab eius natura generosa argumentum capit, idque à contrariarum rerum conflictione illustrat. Addit exempla. Caussas spei suę per negationem recenset, & modicum se peccasse non diffitetur.

Vsus amicitiæ tecum mihi paruus, vt illam
Non ægrè poßis dißimulare, fuit:
Ni me complexus vinclis propioribus esses,
Naue mea vento forsan eunte suo.
Vt cecidi, cunctíque meam fugêre ruinam,
Versáque amicitiæ terga dedêre meæ:
Ausus es igne Iouis percussum tangere corpus,
Et deploratæ limen adire domus.
Idq; recens præstas, nec longo cognitus vsu,
Quod veterum misero vix duo trésue mihi,
Vidi ego confusos vultus: visósqúe notaui,
Osqúe madens fletu, pallidiusqúe meo.
Et lacrymas cernens in singula verba cadentes,
Ore meo lacrymas, auribus illa bibi.
Brachiáque excepi presso pendentia collo,
Et singultatis oscula mista sonis.
Sum quoque, Care, tuis defensus viribus absens:
Scis Carum veri nominis esse loco.
Multáque præterea manifesti signa fauoris
Pectoribus teneo non abitura meis.
Dij tibi posse tuos tribuant defendere semper:
Quos in materia prosperiore iuues.

Si tamen interea, quid in his ego perditus oris
(Quod te credibile est quærere) quæris agam:
Spe trahor exigua, quam tu mihi demere noli,
Tristia leniri numina posse Dei.
Seu temerè expecto, siue hoc contingere fas est,
Tu mihi, quod cupio, fas, precor, esse proba.
Quaq; tibi est linguæ facundia, confer in illud:
Vt doceas votum posse valere meum.
QVO QVISQVE EST MAIOR, MAGIS EST PLACABILIS IRAE:
ET FACILES MOTVS MENS GENEROSA CAPIT.
Corpora magnanimo satis est prostrasse leoni:
Pugna suum finem, cùm iacet hostis, habet.
At lupus, & turpes instant morientibus vrsi:
Et quæcunque minor nobilitate fera est.
Maius apud Troiam forti quid habemus Achille?
Dardanij lacrymas non tulit ille senis.
Quæ ducis Emathij fuerit clementia, Porus,
Præclariq; docent funeris exequiæ.
Néue hominum referam flexas ad mitius iras:
Iunonis gener est, qui prius hostis erat.
Deniq; non possum nullam sperare salutem:
Cùm non sit pœnæ causa cruenta meæ.
Non mihi quærenti pessundare cuncta, petitum
Cæsareum caput est, quod caput orbis erat.
Non aliquid dixi, violentaq; lingua locuta est,
Lapsáue sunt nimio verba profana mero.
Inscia quòd crimen viderunt lumina, plector:
Peccatumq; oculos est habuisse meum.
Non equidem totam possum defendere culpam,
Sed partem nostri criminis error habet.
Spes igitur superest, facturum vt molliat ipse
Mutati pœnam conditione loci.
Hoc vtinam nitidi solis prænuncius ortus
Afferat admisso Lucifer albus equo.

COMMENTARIVS.

SVS AMICITIÆ. T. MIHI PARVVS] Non enim multo ante, quam in exilium se conferret, amicitiam cum eo contraxerat. Infra, *nec longo cognitus vsu.* Ciceronis sunt, non solum, est mihi cum illo summus vsus: sed etiam, inter nos vetus vsus intercedit; coniungi magno vsu familiaritatis.

COMPLEXVS VINCLIS PROPIORIB.] Dissimulare poteras me iam exule, te mihi ante

exilium fuisse amicum, quia breuis amicitiæ vsus fuit. Sed quia me factum exulem arctius dilexisti, & fortasse me patiente quod debui, tu tamen in absentem perofficiosus fuisti, non potes dissimulare te mihi amicum & esse, & fuisse. Propiora vincla sunt deuinctior animus, & insignior beneuolentia. Frequens est hoc verbum in amore, & amicitia. Cic. ad Att. ep. 2. lib. 6. Dixerim me vel plurima vincula tecum summæ coniunctionis optare, & sunt amoris arctissima; tantum abest, vt ex eo, quo astricti sumus, laxari aliquid velim Plaut. Bacchid.

Mirum est, me vt redeam, te opere tanto quæsere.
Qui abire hinc nullo pacto possim, si velim,
Ita me vadatum amore, vinctumq; attines.

Tibull. lib. 2. eleg. 2.

Vota cadunt, vtinam strepitantibus aduolet alis,
Flauaq; coniugio vincula portet amor.
Vincula quæ maneant semper, dum tarda senectus
Inducat rugas, inficiatq; comas.

VT CECIDI] vt iacere, ita in rebus aduersis ponitur.

METV FVGERE RVINAM] Quoniam sibi quisque proximus, ideo sibi quisque prius, bene esse mauult, quam alteri, & nisi verè amicus sit, partem alienorum incommodorum ferre nō vult. Omnes sese amant. lib. 3. de P. eleg. 2.

Me quoq; amicorum nimio terrore, metuque,
Non odio quidam destituere mei.

Alia lectio, *meam* pro *metu*, non improbanda. Nihilominus fugientium metus occulte significabitur. Qui enim fugit, ruinam timet vtique.

AMICITIÆ TERGA DED. MEÆ] tractum à militia, crebrum historicis; vt terga vertere. Potest etiam huc accommodari illud Theognidis.

οὐκ ἔστι φεύγοντι φίλος, καὶ πιστὸς ἑταῖρος,
Qui exulat, est illi non quisquam fidus amicus.

IGNE IOVIS PERCVSS. CORP.] Ignis Iouis pro fulmine, periphrasis. lib. 2. *At si me iubeas domitos Iouis igne gigantes Dicere.* In fine Metamorph. *Iamq; opus exegi, quod nec Iouis ira nec ignes, &c.* Fulmine percuti, vsitata locutio. Tangi de cælo, pro fulminari, nitidius.

DEPLORATÆ DOMVS] Deploratum est quod periit, de quo actum est. 1. Metamorph. in diluuij descriptione. *& deplorata colonis vota iacent, longiq; perit labor irritus anni.*

IDQ. RECENS PRÆSTAS] recens amicus: est enim nomen, non aduerbium, quod docet quæ continens ἐπεξήγησις.

VETERVM VIX DVO TRESVE] adeo ruinam meam omnes fugerunt, vt vix vnus & alter in fide permanserit. Eleg. 4. lib. 1. *Vix duo tresue mihi de tot superestis amici.*

VIDI EGO CONFVSOS VVLTVS] Commemoratio officiorum in se collatorum. Vultus confusus, est turbatus, mœstus.

OSQVE MAD. FLETV PALLID. MEO] Tria in vultu indicia dolentis animi, mæstitia, lacrymæ, pallor. Primum, & tertium plerum[que] simul sunt, medium nunquam sine illis.

LACRYMAS CERNENS IN SING[VLA] CAD.] Virgil. 3. AEneid. de Heleno: *Et multùm la-crymas verba inter singula fundit.*

ORE MEO LACRYM. BIBI] non quod uera ore aperto per vultum eius defluentes [ac]ceptauerit, & hauserit: sed quomodo terra imbr[es] bibere dicitur.

AVRIBVS ILLA BIBI] De hac forma [lo]quendi annotaui quædam supra, eleg. 4. ibi, *Te[m]pore quas vno verbaq; fida bibi.*

BRACHIA PRESSO PEND. COLLO] a[m]plexu. Ciofan. legit *mœsto*. Festus. brachium n[...] Græci βραχίων dicunt, quod deducitur à βραχ[ὺ] est, breue, quia ab humeris ad manus breui[ora] sunt (brachia) quam à coxis plantæ. Apud C[a]tull. in epithalam. ὑποκορισμῶς brachiolum ter[es]

ET SINGVLTATIS OSCVLA M. SON[IS] oscula singultibus permista. Legitur & *singul[...]tis*. Sed sincerius, *singultatis*, παθητικῶς, tum sing[ul]tibus emissis sonis. Osculum ab ore, suauiu[m à] suauitate. Et osculum officij est, cum quo & [di]scedentes amicos dimittebant, & aduenien[tes] peregre excipiebant. Catull. ad Verannium Hispania reuersum.

Veranni omnibus è meis amicis
Antistes mihi millibus trecentis
Venistine domum ad tuos penates,
Fratresq; vnanimes, senemq; matrem?
Venisti? ô mihi nuntij beati.
Visam te incolumem, audiamq; Iberûm
Narrantem loca, facta, nationes,
Vt mos est tuus, applicansq; collum
Iucundum os, oculosq; suauiabor.

SCIS CARVM VERI NOM. E. LOCO] 4. de P. eleg. 13.

O mihi non dubios inter memorande sodales,
Qui quid es, id vere, Care, vocaris, aue.

Fictitium igitur hic nomen Carus.

PECTORIB. NON ABITVRA MEIS] rebunt mihi in pectore. Nulla eorum me ca[piet] obliuio. Manebunt imis infixa medullis.

DII TIBI POSSE TVOS TRIB. &c.] benter merita agnoscit Ouid. & candidè, a[c] sertè prædicat, & bene merentibus gratias [agit] & vicissim illis bona à diis precatur. Hæc om[nia] illi sollemnia sunt.

IN MATERIA PROSPERIORE] in ca[usa] meliore, minusque odiosa.

QVOD TE CREDIB. EST QVÆRE[RE] Immo nihil credibilius: siquidem est amicu[s] tam fidus.

SPE TRAHOR] spe ducor, crebrius est.

QVAM TV MIHI DEMERE NOLI] me ab eo retrahere, ac deducere.

TRISTIA LENIRI NVM. P. DEI] T[...] interdum exponitur durum, aduersum tri[...]

,incommodum, horridum, &c. Cic. in Bru- triste, ac seuerum genus dicendi. Et ep.13. lib. ...orumque tristissimo meo tempore merito- ... erga me memoriam conseruabo. Pro Quin- Quintius natura tristi, ac recondita. Quip- ... tale hic vult *tristia numina*, tristem Caesa- ...id est, offensum, iratum, &c.

IVE HOC CONTINGERE FAS EST] ...iere exspectauit hanc lenitatem, si eam con- ...ere fas non est. Si autem fas est, hoc est, si ae- ...m ac dignum est.

V MIHI. Q. CVP. FAS. &c.] tu orator doce ...id esse fas, & qua vales eloquentia, me in spe ...clementiae Caesaris confirma.

OSSE VALERE] posse bonis de caussis nō ...irritum. Posse me consequi, & consecuturum ...d opto.

VO QVISQVE EST MAIOR, &c.] Locus ...munis de placabilitate magnorum, & ex- ...entium virorum, atque Principum. Ea Cic.1. ...nihil laudabilius, nihil magno, & praeclaro ...dignius affirmat, refutans eos, qui grauiter ...icis irascendum putarent, idque magni, & ...is viri censerent. Probat autem hanc propo- ...nem, primùm ab exemplo animalis nobilis- ..., & generosissimi: deinde duorum ducum ...imorum, Achillis, & Alexandri Macedonis, ...ius & diuinum, puta Iunonis, addit. Plato in ...legib. consociationem irae, & lenitatis com- ...idat.

ACILES MOTVS] vel non vehementes, vel ...tu faciles.

ORP. MAGNAN. SATIS. E. PROSTRAS- LEON.] Quintilian. in declamat. quadam ...one intelligendus, cum ait. Age, si perisset, ...uer calcasset? Ferae mehercule generosiores ...ntes transeunt. Plin. lib. 8. cap. 16. Leoni tan- ...ex feris clementia in supplices: prostratis ...it, & vbi saeuit, in viros prius, quam in foemi- ...remit: in infantes non nisi magna fame. Cre- ...ibya intellectum peruenire ad eos precum. ...tiuam certè Getuliae reducem audiui, mul- ...m in syluis impetum à se mitigatum allo- ..., ausam dicere, se foeminam profugam, in- ...am, supplicem animalis omnium generosis- ..., caeterisque imperantis, indignam eius glo- ...raedam. Martial. lib. 1.

Quid frustra nemorum dominum, regemque fatigas?
Non nisi delecta pascitur ille fera.

T LVP. ET TVRP. INSTANT. MOVENT ...] non satis habent prostrauisse, sed insuper ...ratos dilaniant. Turpes puto dixisse vrsos ...paratione leonum, quorum species elegan- ... Absolutè informes Virgil. 3. Georg. *Nec fu- ...nulgò tam multa informes vrsi, stragemque dedere.* Vt ...orporis vastitatem, deformemque speciem ...as, & eodem τὸ *turpes*.

T QVAECVNQVE MIN. NOBILIT. FE- ...EST] Ferae ignobiliores, crudeliores. Pro- ...ium. Inest & formicae sua bilis. Nullum ani-

A mal tam minutum, aut contemnendum, quod lacessitum non excandescat, & à paruis maxima detrimenta importata narrant historici. Tradit Plin. lib. 8. cap. 29. à cuniculis suffossum in Hispania oppidum: à talpis in Thessalia: à ranis ciuitatem in Gallia pulsam, ab locustis in Africa: ex Gyaro Cycladum insula incolas à muribus fugatos: in Italia Amyclas à serpentibus deletas.

MAIVS APVD TROIAM. F. Q. HAB. ACH.] Catull. de nupt. inducit Parcas eidem nascituro genethliacum canentes. Illic inter alia.

Non illi quisquam bello se conferet heros,
Cum Phrygij Teucro manabunt sanguine riui.

Ne diis quidem in acie cedit, vocaturque ab Ouidio 12. Metamorph. timor Phrygum, & lib. 13.

B Graiorum murus. Iam vt nomen Herculis tribuitur vulgò viris fortibus, Catonis grauibus, & sapientibus; sic Achilles dicti duces virtute bellica illustres, vt L. Siccius Dentatus, de quo Gellius lib. 2. cap. 11. Et Achilleum argumentum pro firmissimo, atque insolubili.

DARDAN. LACRYM. NON TVLIT ILLE SEN.] Priami, cum duce Mercurio per media hostium castra, à nemine cognitus, aut visus, ad Achillis naues procedit, corpus Hectoris sui ab eo mercaturus ad sepulturam. Homer. Iliad. ω. Et Horat. Ode 10. lib. 1. in Mercurium.

Quin & Atridas duce te superbos
Ilio diues Priamus relicto
Thessalosque ignes, & iniqua Troiae

C *Castra fefellit.*

Virgil. 1. AEneid.

Exanimumque auro corpus vendebat Achilles. Et,
Tendentemque manus Priamum conspexit inermes.

Humaniter eum habuit Achilles, & coena quoque excepit. Adi Symb. nostras. Eam humanitatem laudat Priamus, & Pyrrhum eius filium vt degenerem vituperat 2. AEneid.

At non ille, satum quo te mentiris, Achilles
Talis in hoste fuit Priamo: sed iura, fidemque
Supplicis erubuit, corpusque exangue sepulchro
Reddidit Hectoreum, meque in mea regna remisit.

DVCIS EMATHII] Macedonici. Dicta est enim Macedonia Emathia, ab Emathione rege, cuius prima virtutis experimenta in illis locis

D extant. Iustin. lib. 7.

PORVS] Fuit hic rex Indiae, quem à se victum, & aegrum Alexander curauit haud secus, quam si pro se pugnasset. Confirmatum, contra spem omnium in amicorum numerum recepit. Mox donauit ampliore regno quam tenuit. Curtius in extremo lib. 8.

IVNONIS GENER, QVI PRIVS HOSTIS] Propert. eleg. 10. lib. 4. *Salue sancte pater, cui iam fauet aspera Iuno.* De eadem illi reconliata 9. Metamorph. Seneca Octauia.

Deus Alcides possidet Hebem,
Nec Iunonis iam timet iram,
Cuius gener est, qui fuit hostis.

Herculem, vtpote ex pellice Alcmena, & Ioue

natum, semper odit, ac persecuta est Iuno. Aliud A tamen nihil egit, nisi vt difficultatibus, & periculis, in quæ illum coniecit, æternam ei gloriam apud homines conciliaret. Vnde & ἡρακλῆς, quasi ob Iunonem gloriosus, dictus est. Huic omnibus tandem perfuncto laboribus, absolutisque certaminibus, cum cælo successisset, fabulantur in matrimonium datam Heben, Latinis Iuuentutem, Iunonis, & Iouis filiam. Quæ, vt habet Apollodor. lib. 2. Alexiaren filiam, & Anicetum filium ei peperit. Hostis Iunonis Hercules παθητικῶς, nō ἐνεργητικῶς. Nec enim ille illam, sed illa illum oderat, & tanquam hostem persequebatur. Quod cum & Troianorum reliquiis faceret, dicit tamē inuidiosè apud Maronem, *Gens inimica mihi Tyrrhenum nauigat æquor.*

B CVM NON SIT CAVSSA CRVENTA] cū sanguinem nō fuderim: cum cædem nullam fecerim. Talia enim crimina atrocius puniuntur.

NON MIHI QVÆRENTI PESSVND. CVNCTA, &c. Petere enim, seu interficere Cæsarem, à quo pendet totus orbis, fuisset omnia euertere. Petere est inuadere. Eleg. 11. *Quid cinerem saxis bustaq; nostra petis?* Festus in Retiario. *Non te peto, piscem peto.* Hinc petitiones gladiorum. Propert. lib. 4. eleg. 12. *Cerberus & nullas hodie petat improbus vmbras.* Tangit coniurationem in illam factam, de qua ex Sueton. alibi. Lib. 2. eleg. 4. lib. 1.

Caussa mea est melior, quia non contraria foui
Arma: sed hanc merui simplicitate fugam.

C VIOLENTAQVE LING. LOCVTA EST] violenta lingua, effrænis, impotens lingua. Plutarch. de educand. lib. Tacuisse neminem pœnituit, dixisse permultos. Et quod tacitum fuit, facile datur eloqui: quod dictum est, indictum fieri nullo pacto potest. Sexcenta auditu me percepisse memini exempla eorum, qui ob linguæ licentiam in mala grauissima inciderunt.

LAPSAQVE SVNT. N. V. PROF. MERO] Non sum locutus iniuriosa, aut contumeliosa, vt solent nonnūquam, qui poculis indulgent. Qui largius biberunt, aut se mero ingurgitarunt, nō modo arcana sua effutiunt: sed etiam audacius, & maledicentius in alios garriunt. Sentētia prouerbialis, τὸ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ νήφοντος, ἐπὶ τῆς γλώσσης τοῦ μεθύοντος. Quod in corde sobrij, id in lingua ebrij. Vide adag. In vino veritas. Videtur tangere Gallum poëtam, de quo 2. Trist.

Nec fuit opprobrio celebrasse Lycorida Gallo,
Sed linguam nimio non tenuisse mero.

INSCIA QVOD CRIMEN VID. LVM.] Nunc quasi interrogaretur, quid ergo cōmeruisti, si horum nihil perpetrasti? nam tua pœna te haud insontem esse clamat, respondet, quod sæpe iam dixit, & dicet: se nihil peccasse, nisi quod aliquid imprudens viderit, & eatenus se nocentem esse.

CRIMEN] rem vetitam, fœdam, turpem.

MVTATI POENAM CONDIT. LOCI] vt mitius exilium mihi cōcedat. Lib. 2. pro epilogo.

Tutius exilium, pauloq; quietius oro,
Vt par delicto sit mea pœna suo.

HOC VTINAM NITIDI, &c.] 3. Amor.

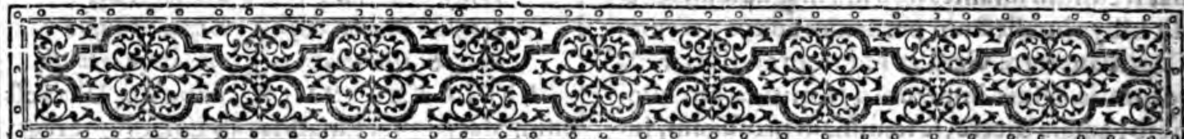
Hunc aurora diem spectacula tanta ferentem
Quam primum roseis candida portet equis.

Tibull. eleg. 3. lib. 1.

Hoc precor, hunc illum nobis aurora nitentem
Luciferum roseis candida portet equis.

ADMISSO EQVO] admittere equum, est eum cōcitare, & vrgere ad cursum. Hieron. Mag. lib. 1. cap. 7.

LVCIFER ALBVS] Non soli modo, & lunæ, sed sideribus quoq; equos affingebant. Lucifero album, 15. Metamorph. *cumq; albo Lucifer exit Clarus equo.* Albus igitur hic ad equum potius, quam ad ipsum Luciferum spectat, vt sit ὑπαλλαγή. Nisi malimus albus hîc positum pro candidus, hoc est, optatus, & fælix.

ELEGIA SEXTA.

FAMILIARITAS, CVLPAE EXTENVATIO.

ARGVMENTVM.

QVanta sibi cum eo beneuolentiæ coniunctio intercesserit. Pœnitere se non communicatæ rei per quam periit: potuisse enim eius consilio malum hoc effugere. Suam caussam apud Cæsarem ei cōmendat, quo leuius exilium obtineat, cum præsertim non malitia, sed errore deliquerit. Non posse paucis, ac

tutò

itò explicari, quomodo per oculos peccauerit: nec velle refricare vulnus, & negotij tam acerbi renouare memoriam. Satis esse fateri, se peccasse, peccatumque suum vero nomine stultitiam appellandum. Si acter sit, nihil se caussæ dicere, quin etiam remotius exulet.

Fœdus amicitiæ non vis carissime nostræ,
Nec si fortè velis, dissimulare potes.
Donec enim licuit, nec te mihi carior alter,
Nec tibi me tota iunctior vrbe fuit.
Isq; erat vsque adeò populo testatus, vt esset
Pænè magis quàm tu, quàmq; ego, notus amor.
Quiq; est in caris animi tibi candor amicis,
Cognitus est illi, quem colis ipse, viro.
Nil ita celabas, vt non ego conscius essem:
Pectoribusq; dabas multa tegenda meis.
Cuiq; ego narrabam secreti quicquid habebam,
Excepto quod me perdidit, vnus eras.
Id quoque si scisses, saluo fruerere sodali,
Consilioq; forem sospes amice tuo.
Sed mea me in pœnam nimirum fata trahebant:
Omne bonæ claudunt vtilitatis iter.
Siue malum potuit tamen hoc vitare cauendo.
Seu ratio fatum vincere nulla valet:
Tu tamen ò nobis vsu iunctissime longo,
Pars desiderij maxima pænè mei:
Sic memor, & , si quas fecit tibi gratia vires,
Illas pro nobis experiare, rogo.
Numinis vt læsi fiat mansuetior ira,
Mutatoq; minor sit mea pœna loco.
Idq; ita, si nullum scelus est in pectore nostro:
Principiumq; mei criminis error habet.
Nec breue, nec tutum est, quo sint mea, dicere, casu
Lumina funesti conscia facta mali:
Mensq; reformidat, veluti sua vulnera, tempus
Illud: & admonitu fit nouus ipse dolor.
Et quæcunq; adeò possint afferre pudorem,
Illa tegi cæca condita nocte decet.
Nil igitur referam, nisi me peccasse: sed illo
Præmia peccato nulla petita mihi.
Stultitiamque meum crimen debere vocari,
Nomina si facto reddere vera velis.

Quæ si non ita sunt, alium, quo longius absim,
Quære (suburbana hæc sit mihi terra) locum.

COMMENTARIVS.

NEC SI FORTE VELIS, DISSIMVL. POTES] Quia maior, & diuturnior cum hoc amicitiæ vsus fuit, quam cum superiore, ideo hic fœdus amicitiæ dissimulare non potest, superior haud ægre potuit. A

NEC TE MIHI CHARIOR ALTER] cum multos haberem charos, te præ omnibus dilexi. Vel potius illos dilexi, te amaui.

NEC TIBI ME TOTA IVCNT. V. FVIT] Hoc est respondere in amore. Nam tu vicissim præ omnibus, quantum fuit hominum in vrbe, me charum habuisti. Par acceptum, & redditum est, quod fieri in amicitia debet.

VSQVE ADEO POP. TESTATVS, &c.] Nemo erat quem mutuus amor noster falleret: mōstrabamur digitis prætereuntium. ὑπερβολικῶς dictum.

IN CHARIS ANIMI. T. CAND. AMICIS] Sinceritas, & candor in amicis requiritur iure, vt amicitię munus expletum sit. Nihil illa fucatum, nihil simulatum patitur. Lib. 2. de P. eleg. 5. *Sed sunt tua pectora lacte Et non calcata candidiora niue.*

ILLI QVEM COLIS VIRO] Augustus ipse nouit, quam candidè amicos diligere soleas. In pronomine *illi* est emphasis.

VT NON EGO CONSCIVS ESSEM] Cic. in Lælio. Quid dulcius, quam habere, quicum omnia audeas sic loqui, vt tecum?

PECTORIB. TEGENDA MEIS] recondēda in animo meo, nec vulganda. In Trinummo, cū Stasimus Lesbonici seruus Philtoni seni multa retulisset incommoda, quibus infestus esset ager, quem dominus Lysiteli eius filio cum sorore in dotem dare cogitabat, & omnino cupiebat, addit. *Caue sis dixeris, me tibi dixisse hoc.* Respondet senex, *dixisti arcano satis.* Vbi Lambinus exponit arcanè, secretè, in aurem. Atqui spes commissa tacendi, seu commissa tacitum iri non est, si cui in aurem, aut secretè dixeris: sed si arcano homini dixeris, qui tacere tacenda nouerit. vt τὸ *arcano* nomen sit, non aduerbium.

SECRETI QVIDQVID HABEBAM] paria faciebam. Vtrique igitur alteri licebat dicere illud Plautinum. *Quod mihi credideris, sumes vbi posiueris.*

EXCEPTO QVOD ME PERDIDIT] Quid vidissem (quod me perdidit) id solum te celabam. Caussæ infra adducentur, vbi se ne nunc quidem id ei posse aperire autumat.

SALVO FRVERERE SODALI] non[...] sem relegatus. Caussa sequitur.

CONSILIOQVE TVO FOREM SOS[...] Tribuit ei prudentiam. Prudenti autem con[...] vtique opus fuisset in tam graui negotio, & [...] sare tam offenso.

IN POENAM FATA TRAHEB.] Deb[...] tur mihi malum. Sic erat fatum meum.

BONÆ CLAVD. VT. ITER] Impedit. & [...] tercludit omnes vtilitates meas. Nihil com[...] dorum ad me manare finit.

RATIO FAT. VINCERE NVLLA. P.] [...] ergo malum hoc meum vitare potui, eo m[...] quo dixi, nempe si indicassem tibi, & con[...] tuo vsus essem: siue fatis cogentibus non p[...] propter seriem scilicet rerum nobis futura[...] ineuitabilem, quomodo fatum definitur. Fa[...] B Græcis est πεπρωμένη, & εἱμαρμένη, quod per id[...] ta omnia, & certa quadam lege constituta, a[...] præfinita sint. περαίνω enim finio, termino. quod per illud omnia destinata, assignata, [...] creta, & quasi partita, ac diuisa sint, necess[...] quadam immutabili, à μείρω diuido, cui orig[...] tioni conuenienter fatum definit Stoicorū [...] ceps Chrysippus apud Gellium lib. 6. cap. 2. [...] definitionem Christianismus noster pro ve[...] agnoscit, quibus fatū est ipsa voluntas Dei, [...] humanis actionibus necessitatem nullam i[...] nit.

TV TAMEN O NOBIS VSV, &c.] tu [...] iam pridem coniunctissime, & pœne om[...] desideratissime in re dubia memor mei esto[...]

SI QVAS FECIT TIBI GRAT. VIRE[...] quid potes gratia apud Cæsarem. Si es grati[...]

C ILLAS PRO NOB. EXPERIARE] [...] vires illas, fac periculum, & age caussam me[...]

FIAT MANSVETIOR IRA] non eni[...] timus, vt eam omnino deponat: siquiden[...] liud duntaxat minus infestum rogamus, [...] eo tuum, aliorumq; patrocinium implora[...]

SI NVLLVM SCEL. E IN PECT. NOS[...] Conditio. Cic. pro M. Marcello. Etsi aliqua [...] tenemur erroris humani, à scelere certè li[...] sumus. Error itaque, quomodo sæpe pecc[...] suum illud alterum (nam de scriptis amat[...] vt re odiosiore, rarius mentionem facit) ap[...] uit, leuis est: scelus graue, & grauius etian[...] nore atque flagitio.

NEC BREVE, NEC TVTVM EST, &c[...] rum. cum inopinatò, nec sciens, nec volen[...]

r

Aut illam inuenies dulci cum matre sedentem,
Aut inter libros, Pieridásque suas.
Quicquid aget, cùm te scierit venisse, relinquet:
Nec mora, quid venias, quidue, requiret, agam?
Viuere me dices: sed sic, vt viuere nolim:
Nec mala tam longa nostra leuata mora.
Et tamen ad Musas, quamuis nocuère, reuerti,
Aptáque in alternos cogere verba pedes.
Tu quoque dic, studiis communibus ecquid inhæres?
Doctaque non patrio carmina more canis?
Nam tibi cum facie mores natura pudicos,
Et raras dotes, ingeniumque dedit.
Hoc ego Pegasidas deduxi primus ad vndas:
Ne malè fecundæ vena periret aquæ.
Primus id aspexi teneris in virginis annis,
Vtque pater natæ, duxque coméssque fui.
Tunc quoque, sed forsan nostrum deleuit amorem
Tempus, eram magno iunctus amore tibi.
Ergo si remanent ignes tibi pectoris iidem,
Sola tuum vates Lesbia vincet opus.
Sed vereor, ne tunc mea te fortuna retardet,
Postque meos casus sit tibi pectus iners.
Dum licuit, tua sæpe mihi, tibi nostra legebam,
Sæpe tui iudex, sæpe magister eram.
Aut ego præbebam factis modò versibus aures:
Aut, vbi cessaras, causa ruboris eram.
Forsitan exemplo, quia me læsere libelli,
Tu quoque sis pœnæ fata secuta meæ.
Pone Perilla metum, tantummodo fœmina nulla,
Néue vir à scriptis discat amare tuis.
Ergo desidiæ remoue doctissima causas,
Inque bonas artes, & tua sacra redi.
ISTA DECENS FACIES LONGIS VITIABITVR ANNIS:
RVGAQVE IN ANTIQVA FRONTE SENILIS ERIT:
INIICIETQVE MANVM FORMAE DAMNOSA SENECTVS,
QVAE STREPITVM PASSV NON FACIENTE, VENIT.
Cumque aliquis dicet: fuit hæc formosa, dolebis:
Et speculum mendax esse querere tuum.
Sunt & opes modicæ, cùm sis dignissima magnis:
Finge sed immensis censibus esse pares:

NEMPE

prius, & inde occasionem arripit laudandi venam, & ingenium filiæ, versibus condendis appositum.

SED SIC VT VIVERE NOLIM] vt me tædeat huius vitæ. Eleg.1. lib.1. *Viuere me dices, saluum tamen esse negabis.*

TAM LONGA MORA] Credibile est, cum hæc sctiberet, vix biennium effluxisse. Nam multo post, eleg.11. lib.5. ait, se iam tertium annum exegisse. Exulauit autem supra septimum. Dies mihi quidem ægritudinem non minuit. De his enim malis sermo est.

AD MVSAS] Ne quis rudior hoc ignoret, Musæ dicuntur etiam de aliorum litteris, & studiis, non poëtarum tantùm. Cic. Academ. lib.1. Silent enim diutius Musæ Varronis. Ad Att. lib. 2. ep.5. cum omnibus Musis rationem habere cogito. Tuscul.5. quis est enim, qui cum Musis, id est, cum humanitate, & doctrina habeat aliquod commercium.

QVAMVIS NOCVERE] *saxa memor refero rursus ad ista pedem, vt est lib.2.*

IN ALTERNOS COG. VERBA PEDES] Poëticam compositionem circumscribit, in qua alterni pedes vt plurimum obseruandi sunt, etsi iidem continenter duo, tres, plures aliquando ponuntur, vt in hexametro, & pentametro fieri etiam tyrones sciunt. Eleg.1. huius libri est. *Clauda quod alterno subsidunt carmina versu.* Vbi alternos versus longos, id est, hexametros cum Cicerone intellexit, vt ibidem monuimus. Olet oratio hellenismum. Reuerti ad Musas, & cogere apta verba in alternos pedes. τὸ cogere sumitur pro nomine, aut gerundio.

STVDIIS COMMVNIB.] quæ mihi tecum communia sunt.

NVM PATRIO CARM. MORE CANIS?] paterno exemplo. Qui legunt *non*, interpretantur, non lasciuis de rebus, vt ego feci: sed seriis, & grauibus. Aut lyricis, quo more Ouidius non scripsit.

CVM FACIE MORES PVDICOS] Non sæpe contingit ista coniunctio. Nam vt Paris Helenæ. *Lis est cum forma magna pudicitiæ.* Et Iuuenal. *Rara est adeo concordia formæ Atq; pudicitiæ.* Et nescio quo modo formosæ plerumque aut minus castæ sunt, aut minus habentur: propterea quod naturalibus quasi domesticos quosdam ad libidinem stimulos videtur ingenerasse. Quò maiorem eorum castitas laudem promeretur.

ET RARAS DOTES] paucarum virginum, aut mulierum es, quarum dotes, & ornamenta præcipua silentium, & raro exire in publicum.

INGENIVMQVE] Hæc quatuor à natura adeptam ait, pulchritudinem, pudicitiam, raras dotes, ingenium. Non tamen negat, ad ea quoque accessisse cultum, & disciplinam. Ingeniosas & eruditas fæminas plerumque libidinosas esse, ex Iuuenale, & Euripide docet Muret. lib.8. cap.21.

PEGASIDAS AD VNDAS] Pegasus Bellerophontis equus pedum percussu, seu vngula fontem è terra elicuit, Musis dicatum, vocabulo Hippocrenen. Vnde ipsæ Musæ Pegasides, Hippocrenides. Deducere aliquem ad Pegasidas vndas, nihil aliud est ἀλληγορικῶς, quam ei ducem, ac magistrum fieri ad studium poëseωs.

NE MALE FOECVND. VEN. PERIR. AQVÆ] ne vena, aqua fœcunda fluens male periret, ne exaresceret tam diues vena, si otiosa esset. Eleg.14. *Fons infecundus, paruaq; vena fuit.* 2. de Ponto, eleg.7.

Ingenioq; meo, vena quod paupere manat
Plaudis, & è riuo flumina magna facis.

Sic translatè appellant latini ingenium, seu facultatem illam carmini fundendo idoneam, ac propriam. Horat. Ode 18. lib.2.

At fides, & ingeni
Benigna vena est, pauperemq; diues
Me petit.

Et ad Pisones. *Ego nec studium sine diuite vena, Nec rude quid prosit video ingenium.* Iuuenal. sat.7. *Et vatem egregium cui non sit publica vena.* Quintilian. lib. 6. cap.2. tenuis, & angusta ingenij vena.

PRIMVS ID ASPEXI] primus obseruaui. Quis autem melius ingenium poëticum Ouidio summo, & ingeniosissimo poëta deprehenderet? poëta poëtam, orator oratorem, philosophus philosophum melius cognoscit.

TENERIS IN VIRG. ANNIS] in puellaribus adhuc annis vidi indolem tuam. De dignoscendis puerorum ingeniis Quintil. lib.1. cap.3.

VTQVE PATER NATÆ] Patrum officio continetur etiam institutio filiorum, si per alias occupationes possint: nec enim omnia pædagogis committenda. Et erudiebantur olim puellæ disciplinis liberalibus. Quamobrem Iulianus rescripsit, cogendum à magistratu tutorem pupillæ, mercedem præceptoribus dare, quò possit artibus ingenuis institui. Scribit Pompon. lib.2. de origine iuris, puellas pueris mixtas sedisse in ludo litterario qui in foro, vt de Virginia narrat Liuius. Sed in eo tantummodo legere, & ducere litteras docebantur à litteratoribus.

SI NOST. DELEVIT AMOR. TEMPVS] si diuturnitate emarcuit, atque euanuit. Amor liberorum in parentes ardentior est annis puerilibus, quibus ipsorum cura, ac sollicitudine plurimùm indigent. Iuuenilibus paulatim frigescit, & remittitur. Parentes vicissim eos adhuc paruos, ac teneros vehementius amant.

IGNES PECTORIS] de ardore poëseos loquitur. Si adhuc tāto desiderio carminum componendorum teneris, quanto tum tenebaris, nec studium valere iussisti.

SOLA VATES LESBIA VINCIT. T. OP.] Proxima es Sapphoni. Sed an in poësi lyrica, vt intelligamus Perillam oblectari solitam Lyricis? an generatim in poësi, quamuis ipsa componeret elegiaca? Sappho autem, vt lib.2. ostendimus,

in ca-

in catalogo, propter præstantiam poëticam decima Musa est cognominata, ad quam proinde proximè accessisse, huic Perillæ dandum est laudi maximæ. Eandem Socrates apud Platonem appellat pulchram à carminum pulchritudine, cum alioqui pusilla, & fusca fuerit. Max. Tyrius dissertat. 8.

SIT TIBI PECTVS INERS] postquam ego discessi in exilium, ne tu iners facta sis, teque otio dedideris. Proprie iners sine arte, qui nescit facere, aut agere. Inertia, agendi, faciendiue inscientia, & effectus ignauiæ. Cic. Cornificio. Nec tua ignauia etiam inertiam afferat.

DVM LICVIT] quamdiu concessum est.

TVA SÆPE. M. T. N. LEGEB.] Mos poëtarum antiquorum, inter se scripta sua recitare, & iudicium exquirere, antequam ederent in publicum. De Horat. lib. 4. eleg. 10.

Detinuit nostras numerosus Horatius aures,
Dum ferit Ausonia carmina culta lyra.

Et de Propert. ibid. *Sæpe suos solitus recitare Propert. ignes.* Plura lib. 4. eleg. 10.

VBI CESSARAS] Perperam interpretatur quidam, vbi recitare desieras. Cessare est Latinis feriari, vacare, nihil agere, otiari. Cic. 3. de nat. deor. Cur tam multos deos cessare, & nihil agere patitur? Et. At pueri, etiam cum cessant, exercitatione aliqua delectantur. Ouid. posuit pro negligentius scribere. Ergo vbi cessaras, vbi dormitaueras, vbi hallucinata fueras. Eleg. 12. lib. 4. de Ponto.

Sæpe ego correxi sub te censore libellos:
Sæpe tibi admonitu facta litura meo est.

CAVSSA RVBORIS ERAM] Faciebam admonitione, & correctione mea vt erubesceres. Ruborem incutiebam tibi. Signum optimæ indolis, & ingenui prorsus animi, ad quosuis lapsus notatos pudore perfundi.

QVIA ME LÆSERE LIBELLI] quia ego ob carmina (illa toties nominata) punitus sum, tu exemplo calamitatis meæ deterrita, ne similia patiaris, abiecisti hoc studium.

PONE PERILLA METVM] Virgil. 1. AEneid. *Pone metum Cytherea.* Sic lib. 11. de spe. *Spem si quam accitis Ætolûm habuistis in armis, Ponite spes sibi quisque.*

TANTVMMODO FÆM. NVLLA, &c.] modò supersedeas scribendis amatoriis.

DESIDIÆ REMOVE CAVSSAS] cohortatio ad prosequendum hoc genus studiorum, à fructu immortalitatis.

ET TVA SACRA] Carmina sunt vatum sacra. Inde semet sacros, & Musarum sacerdotes vocant, vt alibi iam dictum. lib. 4. eleg. 10.

At mihi iam puero cælestia sacra placebant,
Inque suum furtim Musa trahebat opus.

LONGIS VITIABITVR ANNIS] Locus illustris de forma peritura. Forma ætate carpitur, ac deflorescit. 2. de Arte.

A

Forma bonum fragile est, quantumque accedit ad annos
Fit minor, & spatio carpitur illa suo.
Nec semper violæ, nec semper lilia florent,
Et riget amissa spina relicta rosa.

Apposite & Sallust. in Catilinario. Nam diuitiarum, & formæ gloria fluxa, ac fragilis est: virtus clara, æternaque habetur. Et Seneca Hippol.

——fulgor teneris qui radiat genis,
Momento rapitur, nullaque non dies
Formosi spolium corporis abstulit:
Res est forma fugax.

RVGAQVE IN ANTIQ. F. &c.] Horat. Ode 8. Epod. *cum tibi rugis vetus frontem senectus exaret.*

B

INIICIETQVE MANVS FORMÆ] Iniicere manum, verbum antiquum iuris, quoties nulla iudicis exspectata auctoritate, rem debitam, aut etiam nostram nobis vendicamus. Virgil. AEneid. *Iniecere manum Parcæ.* Græci τὴν χεῖρ' ἐπιβολὴν appellant. Fusius Bud. in Pand. pag. 81.

DAMNOSA SENECTVS] propter incommoda quæ senes circumueniunt.. Aristoteles 5. de animal. senectutem appellat νόσον φυσικήν, morbum naturalem. Vide prouerb. Senectus ipsa morbus. Disces inde, à Virgilio 3. Georg. recte appellatam tristem.

QVÆ STREP. PASSV. N. F. VEN.] *Tempora labuntur, tacitisque senescimus annis.* Et Iuuenal. sat. 9. *obrepit non intellecta senectus.*

C

FVIT HÆC FORMOSA] Ipsum *fuit*, certum argumentum, te perdidisse quod habueras. Formosus, qui decora facie, & apta totius corporis compositione excellit. Pulcher, qui est egregia facie, aut splendido ornatu. Confunduntur tamen, vt etiam forma, & pulchritudo.

ET SPECVLVM MEND.] non credes speculo. Non credes te tam defotmem, & rugosam, quam te tibi speculum repræsentabit. De vtilitatibus, & luxuria speculorũ Seneca Nat. Quæst. lib. 1. cap. 17.

OPES MODICÆ] quas matri, & tibi reliqui.

D

CVM SIS DIGNISSIMA MAGNIS] propter ingenium, eruditionem, formæ decus, pudicitiam, & eximias dotes tuas, de quibus supra.

IMMENSIS CENSIB. ESSE PARES] Finge te possidere multa aureorum millia, & opes regias. 1. Fast. *dat census honores, Census amicitias, pauper vbique iacet.* Propert. eleg. 12. aut 13. alij enim aliter numerant. lib. 3. *Matrona incedit census induta nepotum.* Quem locum Beroald. hunc in modum explanat. Prodigi, qui nepotes dicuntur, se pauperant, & amicam ditant. Quæ incedit incessu matronali, culta diuitiis, quas amatores dono dederunt. Passerat. gerens fortunas omnes hominum luxu perditorum.

A *NEMPE DAT, ET QVODCVNQVE LIB.* &c.] Ordo verborum est. Nempe fortuna dat, & rapit quodcunque libet. Coniunctio copulatiua *que* vacat. Pub.Syr°. *Leuis est fortuna, citò reposcit quæ dedit.* Et, *Fortuna vitrea est, cum splendet frangitur.* Cebes Thebanus in Tabula sua iubet nos meminisse, hoc esse Fortunæ ingenium, vt quæ dederit eripiat, & subitò longe plura largiatur, rursusque auferat ea quæ dederat: nec ea solum, sed etiam quæ illi antea habuerint. Nec eam laudandam, nec vituperandam: neque gaudendum cum largitur, neque dolendum cum eripit: nihil enim ipsam consulti, sed temere facere quod facit.

IRVS ET EST SVB. QVI MODO CROESVS] Eleg.3.lib.4.de P. *Diuitiis audita est cui non opulentia Crœsi?* B Irus publicè mendicus apud Platæenses, corpore & specie prægrandi, vt est Odyss. 18. Hecale quoque mendicitate nobilis. Vtriusque meminit Remed.lib.2.

Cur nemo est Hecalen, nulla est quæ ceperit Irum?
Nempe, quod alter egens, altera pauper erat.

NIL NON MORTALE TEN.] Horat. ad Pison. *Debemur morti nos nostraque.*

PECTORIS EXCEPT. INGENIIQVE BON.] Hæc bona alia non sunt, quam virtus, & doctrina, bona scilicet animi non corporis, nec fortunæ, quæ vtraque incerta, & mutabilia sunt. Horum itaque fama non moritur: seu, hæc hominem faciunt immortalem. Propert.eleg.2.lib.3. *Ingenio stat sine morte decus.* Tertio Anthologiæ e- C pitaphium est in Ioannem quendam, genere nobilem, è familia Anastasij Imp. Imperatricis generum, seu affinem, vita probum, cuius præter virtutem omnia perierint, quę sola mori nesciat. Græcum ita habet, διαλογικῶς.

α. κλεινὸς Ἰωάννης β. θνητὸς λέγε. α. γαμβρὸς ἀνάσσης.
β. θνητὸς ὁμῶς. α. γενεῆς ἄνθος ἀναστασίου.
β. θνητοῦ κἀκείνου. α. βίον ἔνδικος. α. οὐκ ἔτι τοῦτο
θνητὸν ἔφης. ἀρεταὶ κρείσσονές εἰσι μόρου.

Pythagoras apud Stobæum. *νόμιζε μὴ εἶναι σὸν κτῆμα, ὅπερ μὴ ἐντὸς διανοίας ἔχεις.* Crede non esse bonũ tuum, quod non inclusum in animo geris.

EN EGO CVM P. CAREAM, &c.] Tollit interdum spiritus poëta, & se ita sperata æternitate sua in medio miseriarum suarum consolatur.

D *INGENIO TAMEN COMITORQVE, FAVORQVE*] Comes optimus, & iucundissimus ingenium Omnia mea mecũ porto, aiebat Bias. *Comitor* verbum patiendi.

CÆSAR IN HOC P. IVRIS H. NIHIL] Insultat quodammodo Cæsari. Quamuis vno Ioue minor sit, & mundum temperet, animi mei bona auferre mihi non potest. Bellè accommodari ad hunc locum possunt illa Ciceronis ex 4. Paradoxo, quo docet omnes stultos insanire. Nihil neque meum est, neque cuiusquam, quod auferri, quod eripi, quod amitti potest. Si mihi eripuisses diuinam animi mei constãtiam, meas curas, vigilias, consilia, quibus respub. inuicta stat: si huius æterni beneficij immortalem me-

A moriam deleuisses: multo etiam magis si illam mentem, vnde hæc consilia manarunt mihi eripuisses, tum ego accepisse me confiterer iniuriam.

QVILIBET HANC VITAM SÆVO, &c.] occidat me qui voluerit: aliam vitám viuam. Mors enim terribilis est iis, quorum cum vita omnia extinguuntur: non iis quorum laus emori non potest. Cic.Parad.2.

ME TAM EXTINCTO. F. PERENN.] Insidet quædam in optimo quoque virtus, quæ noctes, & dies animum gloriæ stimulis concitat, atque admonet, non cum vitæ tempore dimittendam commemorationem nominis nostri, sed cum omni posteritate adæquãdam. Pro Archia. B Hoc oraculum Ouidij de se, exitus cõprobauit. Vide etiam eleg.9. lib.4. sic Horat. de se Ode vlt. lib.3.

Non omnis moriar, multaq; pars mei
Vitabit Libitinam, vsq; ego postera
Crescam laude recens, &c.

VICTRIX MARTIA ROMA] supra bellatricem κατ' ἐξοχὴν, hîc eadem figura victricem indigitat. Populus enim Romanus victor omnium gentium. Cic.2.Catilin. Nulla est enim natio, quam pertimescamus: nullus rex, qui pop.Rom. bellum inferre posit. Omnia sunt externa, vnius virtute, terra, marique pacata. Erinna poëtria, Romam θυγατέρα ἄρηος Martis filiam nominat, innumera ipsius bella, & triumphos intuita scilicet. C

SEPTEM DE MONTIB. ORBEM PROSP.] in septem collibus ædificata est Roma quos alibi nominaui. Additi postmodum Cæliolus, Ianiculus, Vaticanus. Eleg.4.lib.1.

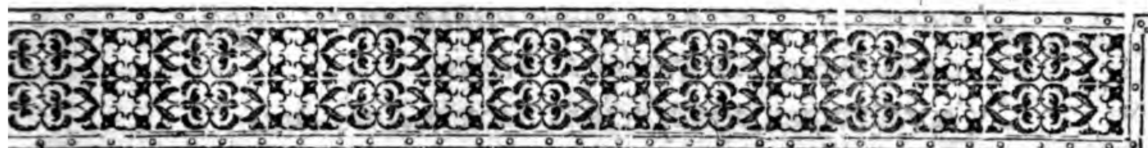
Nec quæ de septem totum circumspicit orbem
Montibus, imperij Roma deûmq; locus.

Vide ibi dicta. Cic. ad Att.ep.5. lib.6. ἄστυ ἑπτάλοφον vrbem septicollem nominat.

STVDII FELICIOR VSVS] cui sua studia fælicius eueniant: mihi enim obfuerunt.

EFFVGE VENTVROS ROGOS] quod ad famam attinet. Da operam, ne, qui rogus tuum corpus, simul etiam tuum nomen absumat. Eleg.15.lib.5. de æternitate vxoris per carmina sua. D *Non potes in mœstos omnis abire rogos.* Plin.ep.10.lib.2. vbi Octauium amicum ad editionem versuum ipsius hortatur. Habe ante oculos mortalitatem, à qua asserere te hoc vno monimento potes. Nam cætera fragilia & caduca, non minus quam ipsi homines, occidunt, desinuntque.

ELEGIA OCTAVA.

DESIDER. PATRIAE, AVT CERTE LEVIOR. EXILII.

ARGVMENTVM.

Patriæ, suorumque videndorum cupiditate flagrans, eò volare concupiscit. Alas sibi fore concessum Cæsaris: ab eo reditum expetendum. Sed hanc ipsam petitionem nimis magnam, & audacem posse videri hoc tempore. Interea sa-habiturum, si exilium inclementissimum cum clementiore mu-ur: quippe in quo & corpori, & animo pessimè sit, vt mortem in be-ficij loco numeraturus sit, quam sibi à Cæsare illatam optat. Qui oniam odio tantùm non processerit, orat, vt ad hanc gratiam ad-t aliam, & se in exilium mitius transferat.

Nunc ego Triptolemi cuperem conscendere currus,
Misit in ignotam qui rude semen humum.
Nunc ego Medeæ vellem frænare dracones:
Quos habuit fugiens arce, Corinthe, tua;
Nunc ego iactandas optarem sumere pennas
Siue tuas Perseu, Dædale siue tuas:
Vt, tenera nostris cedente volatibus aura,
Aspicerem patriæ dulce repentè solum.
Desertæq; domus vultus, memorésque sodales,
Caráque præcipuè coniugis ora meæ.
Stulte, quid hæc frustra votis puerilibus optas?
Quæ non vlla tibi fertque feretque dies?
Si semel optandum est, Augusti numen adora,
Et, quem sensisti, ritè precare Deum.
Ille tibi pennásque potest, currusq; volucres
Tradere: det reditum, protinus ales eris.
Si precer hæc (neque enim possum maiora precari)
Ne mea sint, timeo, vota modesta parum.
Forsitan hoc olim, cùm iam satiauerit iram,
Tunc quoque sollicita mente rogandus erit.

Quod minus interea est, instar mihi muneris ampli,
Ex his me iubeat quolibet ire locis.
Nec cælum, nec aquæ faciunt, nec terra, nec auræ:
Heu mihi perpetuus corpora languor habet.
Seu vitiant artus ægræ contagia mentis:
Siue mei causa est in regione mali.
Vt tetigi Pontum, vexant me insomnia, vixque
Ossa tegit macies, nec iuuat ora cibus.
Quiq; per autumnum percussis frigore primo
Est color in foliis, quæ noua læsit hyems:
Is mea membra tenet: nec viribus alleuor vllis:
Et nunquam queruli causa doloris abest.
Nec melius valeo, quàm corpore, mente: sed ægra est
Vtraque pars æquè: binaque damno fero.
Hæret & ante oculos veluti spectabile corpus
Astans fortunæ forma videnda meæ.
Cumque locos, moresque hominum, cultusque, sonumque
Cernimus, & quid sim, quid fuerimque subit:
Tantus amor necis est, querar vt de Cæsaris ira,
Quòd non offensas vindicet ense suas.
At quoniam semel est odio ciuiliter vsus,
Mutato leuior sit fuga nostra loco.

COMMENTARIVS.

NVNC EGO TRIPTOLEMI, &c.] Eleusin vrbs est Atticæ prouinciæ, non procul Athenis. In qua cum regnaret Celeus, & Cererem quærentem filiam Proserpinam à Plutone raptam liberali hospitio excepisset, illa regi pro munere omne genus agriculturę indicauit: filium quoque ipsius Triptolemum recens natum per noctem igne fouit, & per diem diuino lacte nutriuit, atque alatis serpentibus superpositum, per totum orbem, ad vsum frumentorum hominibus indicandum misit. Seruius in 1. Georg. Athenienses, & finitimos affirmare ait Pausan. in Atticis, Triptolemum Celei filium fuisse, qui primus sationem, & frugum cultum tradiderit. Ibidem plura de eius parentibus.

IN IGNOTAM HVMVM] ignotam semini, quod appellat rude, quia nunquam expertum erat terram. Sic Catullus Amphitriten, id est, mare, nominat rudem, quia antequam id Argonautæ sulcarent, ignota erat ei nauigatio: siquidem

A illi omnium primi nauigasse feruntur. 5. Metamorph. de Cerere.

Atq; leuem currum Tritonida misit in vrbem
Triptolemo; partimq; rudi data semina iussit
Spargere humo, partim post tempora longa recultæ.

MEDEÆ VELLEM FRÆN. DRACONES] Cum obiiceretur Iasoni, habere illum Medeam vxorem peregrinam, & veneficam, Creusam Creontis, Corinthiorum regis filiam superinduxit. Eius contumeliæ impatiens Medea coronam, & vestem nouæ nuptæ per filios suos ex Iasone progenitos muneri misit. Quibus illa indutis, ob veneni vim, quo imbuta erant, conflagrauit, vna cum patre, qui opem laturus accurrerat, ipsaque regia. Mactatis deinde etiam liberis suis Medea, Corintho Athenas venit, ibique AEgeo Pandionis filio nupsit. Postea sacerdos Dianæ illam exagitare, & negare se castæ sacrificare posse, quamdiu illic mulier venefica, & scelerata consisteret. Medea igitur iunctis draconibus Athenis in Colchos rediit. Hæc summatim ex Hygini cap. 25. &

Quid tamen, vt cernis, draconibus Corintho fugisse memorat, vt etiam Metamorph. 7.

Titaniacis ablata draconibus intrat Palladias arces.

hoc illi Hypsipyle, à Iasone repudiata, tanquã dici suæ precatur in epist.

Cum mare, cum terras consumpserit, aëra tentet:

Erret inops, exspes, cæde cruenta sua.

ARCE CORINTHE TVA] Arx græce est ἄκρα, quod arces in editiore vrbis parte, quò e facilius hostis arceretur, ædificari solebant. ipsam Corinthum arcem accipe, quo sensu gil. dixit 1. AEneid.

Progeniem sed enim Troiano à sanguine duci

Audierat, Tyrias olim quæ verteret arces.

Et Horat. Ode 7. Epod.

Non vt superbas inuidæ Carthaginis

Romanus arces vreret.

eciæ lumen vocat in Maniliana Cicero. Flo- lib. 2. cap. 6. Florus lib. 2. cap. 6. Achaię caput, eciæ decus inter duo maria, AEgæum, & Io- m quasi spectaculo exposita.

IACTANDAS PENNAS] volando scilicet. n enim eas agitari, & ita aërem, tanquam re- gio aliquo tranari necesse est.

SIVE TVAS PERSEV] Perseus è Ioue, & naæ Acrisij Argiuorum regis filia natus, tala- & falcatum ensem, cui nomen harpe, à Mer- io, à Minerua scutum ægidem accepit, qui- instructus, Medusam, vnam ex Gorgonibus, angues pro capillis erant, quorum intuitu nines in lapides conuertebantur, capite mul- it. Metamorph. 4. in extremo, & 5.

DÆDALE SIVE TVAS] Notissima fabula olatu Dædali, & Icari filij Metam. 8. Memi- Virgil. lib. 6.

Dædalus vt fama est, fugiens Minoia regna,

Præpetibus pennis ausus se credere cælo,

Insuetum per iter gelidos tranauit ad Arctos.

ra ibid. in Symb. nostris.

T TENERA NOSTRIS CEDENTE, &c.] issam adiungit, ob quam volare posse deside- Vt breui spatio temporis, citraque pericu- , per vacuum aërem, vt itinere tutissimo, Ro- n allabi queat.

REPENTE] improuisus, nec opinantibus s. Nam volatus quoque per tantum inter- um repentinus, & quasi momento fieri non erat. Nullo antea nuntio super aduentu meo o, quo is iucundior, & admirabilior illis ac- ret.

PATRIÆ DVLCE SOLVM] Nihil vtique ue nostrûm patria dulcius. Qua de re multa possent. Ipse eleg. 4. lib. 1. de P.

Nescio qua natale solum dulcedine cunctos

Detinet, immemores nec finit esse sui.

DESERTÆQVE DOMVS VVLTVS] Di- utio. Tria videre gestit in patria. Domum rtam, siue ædes, siue familiam cum ædibus desertis. Sodales puta amicos, vxorem, & hãc ipue, quam superioribus elegiis sibi præ

A omnibus charissimam esse, & de qua noctes & dies cogitet, testatus est.

STVLTE QVID HÆC FRVSTRA, &c.] ἀποστροφὴ ad se ipsum, vt temere, & inconsiderate optantem, quæ fieri non possint.

SI SEMEL OPTANDVM, &c.] Si optan- dum sit, & quidem quod fieri possit, optandum vt mollescat Augusti animus, & is vt numen id- circo adorandus. Qui si reditum concesserit, eam concessionem sibi pro alis, & curribus fu- turam.

ADORA] Adorare quid esset ex vi verbi, do- cuimus in eleg. 3. lib. 1. ibi. *Hac prece adoraui superos ego, &c.*

QVEM SENSISTI] dum te in exilium eii- B ciens, quasi fulmine, vt alter Iupiter percussit.

SI PRECER HÆC, &c.] occurrit, visum iri audacem nimis, & insolentem, qui rem maxi- mam petat, & qua maiorem petere non possit. In precibus autem seruare modum oportere. Ita- que sententiam ante prolatam confutat: sic ta- men, vt preces huiusmodi potius in commodũ tempus, quando videlicet diuturnitate ira eius deferbuerit, & iam nulla fuerit, differendas, quã nunquam omnino vsurpandas statuat.

QVOD MINVS INTEREA EST] minus beneficium ipso reditu, mutatio exilij, seu loci.

INSTAR MIHI MVNERIS AMPLI] Quã amplum sibi munus hoc futurum sit, liquet ex mox sequentibus. Quemlibet enim locum, quã- C tumcunque durum, & incommodum præ isto amplecti paratus est. Ita muneris magnitudo sæ- pe non in re ipsa, nec in voluntate, aut iudicio dantis, sed in opinione accipientis est.

IVBEAT QVOLIBET IRE] Lib. 5. eleg. 3.

Hinc ego dum muter, vel me Zanclæa Charybdis

Deuoret, atq; suis ad Styga mittat aquis.

Vel rapida flammis vrar patienter in Ætna:

Vel freta Leucadij mittar in alta Dei.

Lib. 4. de P. eleg. 14.

Ipsa quoq; est inuisa salus, suntq; vltima vota,

Quolibet ex istis scilicet ire locis.

Nulla mihi cura est, terra quò mittar ab ista,

Hac quia quam video gratior omnis erit.

In medias Syrtes, mediam mea vela Charybdim

D *Mittite, præsenti dum careamus humo.*

Styx quoq; (si quid ea est) bene cõmutabitur Istro,

Siquid & inferius quam styga mundus habet.

Habes in his eandem sententiam, quam supra: sed copiosius, & verbis mutatis expressam, quod sæpissime facit, quoniam huius rei magnam ei, & promptissimam facultatem ingenij præstans excellentia largitur.

NEC CÆLVM, NEC AQVÆ FACIVNT &c.] Querimonia miserabilis, & quæ συμπάθειαν mereatur. Singillatim recenset quibus vexetur, & opprimatur malis, homo cæteroqui corpore molli, & rebus asperioribus minimè assuetus. Similis lamentatio præcessit eleg. 3. *Nec cælum pa- tior, nec aquis assueuimus istis, &c.* Nomine cæli si hîc

 aspira-

aspirationem cæli, vt vocat Cicero, id est, aërem intelligamus, in quo ad valetudinem in vtramque partem haud parum est momenti, verbo *auræ* accipiemus aut ventos, aut leues motus aëris. Nam, vt inquit Isidorus, aura dicta est ab aëre, quasi aërea, quod lenis sit motus aëris. Agitatus enim aër auram facit. Vnde & Lucretius aëreas auras. Quin & odorum afflatus auræ dicuntur.

NEC FACIVNT] Imperfecta locutio. Perfecta esset, nec faciunt ad sanitatem meam cælum, aquæ, &c.

PERPET. CORP. LANGVOR HAB.] Absque intermissione, corpori meo male est.

SEV VITIANT ART. ÆG. CONTAG. MENTIS] AEgritudo animæ longior tabefacit corpus, quod Artemisiæ reginæ Cariæ, Mausolum maritum ademptum sine vlla intermissione, & acerbe semper lugēti euenit. Cic. 2. Tuscul. Idem euenisse crediderim, Octauiæ sorori Aug. quæ Marcelli filij sui lugendi nullum modum fecit, talis tota reliqua vita, qualis in eius funere. Seneca in Consolat. ad Martiam. Dehortantur nos ab eā diuinæ litteræ, proposito quod inde sequitur ingenti malo. *Tristitiam longe fac à te: multos enim occidit tristitia, & non est vtilitas in ea.* Item, *à tristitia festinat mors.* Tamē eleg. 2. lib. 5. valere se corpore, quod longo vsu aduersus incommoda indurnerit, mente licet ægra, confirmat. *Pone metum, valeo, corpusque, &c.*

SIVE MEI CAVSSA EST IN REGE MALI] In vtroque, mi Naso. Quomodo enim sub cælo tam graui bene tibi fuerit, quamuis omni mæstitudine vacuo? Et quomodo rursus tam mærenti, & ἑαυτοντιμωρουμένῳ non male, quamuis sub cælo saluberrimo?

VT TETIGI PONTVM] ex quo appulsus sum ad regionem istam Ponticam. Verbum nauticum *tangere.* Virgil. 1. Georg. *Ceu pressæ cum iam portum tetigere carinæ.* Catull. de nupt.

Iupiter omnipotens, vtinam nec tempore primo
Gnosia Cecropiæ tetigissent littora puppes.

VEXANT ME INSOMNIA] Insomnia accepit Ciofan. numero singulari, ἀϋπνίαν, pro impotētia dormiendi, & legit *vexat* pro *vexant*, profertque locum ex Eunucho. *Nam aut iam reuertere, aut mox noctu te adiget horsum insomnia.* Qua voce vsi etiam Cæcilius Comicus, Sueton. Plautus. Sed non constat modulus syllabæ in *vexat*, nisi adiicias pronomen accusandi casu *me*, quomodo illum legisse credo. Capimus *insomnia* vt neutrum plurale, quibus certum est insomniam effici, seu somnum turbari, ac impediri. Macrob. lib. 1. in Som. Scip. cap. 3. exponens genera somniorum, tertium ait esse ἐνύπνιον, quod insomnium dicitur. Eius descriptionē operæ fuerit legere. Quod autem insomnia turbent dormientes, siue somnum ipsum, liquet ex 4. AEneid. vbi de Didone, *hærent infixi pectore vultus, Verbaque, nec placidam membris dat cura quietem.* Et ipsa Dido Annæ sorori. *Anna soror, quæ me suspensam insomnia terrent?*

A OSSA TEGIT MACIES] Virgil. eclog. 3. de agnis. *vix ossibus hærent.* Conueniunt in Ouid. sic constitutum illa Ergasili de se ex Capt. Plauti.

Macesco, consenesco, & tabesco miser:
Ossa, atq; pellis sum misera macritudine.

NEC IVVAT ORA CIBVS] nec beat, nec prodest quem sumo vllus cibus. Non concoquitur, nō me nutrit. Et quoniam cibus iuuat, Græcis vocatur ὄνειαρ. Homerus sæpius οἱ δ' ἐπ' ὀνείαθ' ἑτοῖμα, προκείμενα χεῖρας ἴαλλον. Idem Ergasilus.

Neq; vnquam quidquam me iuuat quod edo domi.
Foris aliquantillum etiam quod gusto, id beat.

Catull. ad Licinium.

B *Vt nec me miserum cibus iuuaret,*
Nec somnus tegeret quiete ocellos.

QVIQVE PER AVTVMNVM, &c.] Similitudine foliorum, primi autumni frigore adustorum, & flauescentium pallorem suum declarat.

QVÆ NOVA LÆSIT HYEMS] Noua hyems, vt nouum ver, noua æstas apud Maronem, pro principio, seu prima parte hyemis, veris, æstatis, seu pro ingrediente hyeme, vere, æstate. Est igitur vt noua, sic adulta, & senescens, seu præceps hyems. Quod idem affirmatum volo de aliis tribus anni temporibus.

MEA MEMBRA TENET] tanquam capta occupat, & in sua potestate habet.

C NEC VIRIB. ALLEVOR VLLIS] nulla medicina mihi succurritur. Omni corporis leuamento carendum est mihi.

ET NVNQVAM QVERVLI. C. DOL. ABEST] Semper est quod doleam. Vocat querulum dolorem, quia querulos facit, quod adiectiuum à nobis crebrius in vitio ponitur. Queribunda vox, est apud Cic. pro Sylla.

NEC MELIVS VALEO. Q. CORP. MENTE] Saltem mens haberet bene, nec ita cruciaretur.

ÆGRA EST VTRAQVE PARS ÆQVE] E corpore, & animo constamus, è duabus partibus, quarum quis dubitet animum esse meliorem, & illius incolumitatem ducendam potiorem? Miratur M. Tull. procemio 3. Tusculan. cum constemus ex animo & corpore, corporis curandi, tuendiq; caussa quæsitam esse artem eius: animi autem medicinam nec tam desideratam antequam inueniretur: nec tam cultam posteaquam cognita est: nec tam multis gratam, & probatam, pluribus etiam suspectam, & inuisam. Iam vero philosophia, & ἰατρικὴ medicinæ ambæ, & conseruatrices sunt, illa animi, ista corporis. Et illam 5. Tuscul. vitæ ducem, virtutis indagatricem, vitiorum expultricem, legum inuentricem, magistram morum, ac disciplinæ appellat.

HÆRET] animo, cogitationi.

ANTE

ɪ NTE OCVLOS VELVTI SPECTAB. ʀ P.] Calamitas mea nõ secus quam idolum ɔddam in oculos meos aſsiduiſsimè incurrit.

:VMQVE LOCOS MORESQVE HO- N. &c.] Per *συναθροισμὸν*, ſeu frequentationem :et, vnde cupiat emori potius, quam diutius ſari in tantis malis.

'ANTVS AMOR NECIS EST] Eleg.1.lib.4. *nimium fati tempora lenta mei.*

QVERAR VT DE CÆSARIS IRA] Magni- o ærumnarum facit, vt mihi Cæſar non ſatis eatur iratus: quippe qui me penitus extin- re, non relegare debuerat. Contrà, cauſſa exi- & tam intolerandi exilij facit, vt nimium vi- tur iratus. Hinc eſt, quod cum toties me exi- n meruiſſe confitear, toties nihilominus nec

A exilium, nec tam horribile exilium meruiſſe me affirmem.

QVID SIM, QVID FVERIMQVE] dum præteritos annos meos tam beatos cùm præſentibus tam miſeris comparo.

ODIO CIVILITER VSVS] non tyrannicè, ſed vt ciuem tractari decuit. Habent notionem moderationis, & humanitatis verba *ciuile*, & *ciuiliter*. Hinc de Neptuno 12. Metamorph. Achilli ob Cygnum filium ab eo occiſum plus æquo, & diutius irato, *ſæuumq; peroſus Achillem Exercet memores plusquam ciuiliter iras.* Sueton. cap. 51. Clementiæ, ciuilitatiſque eius multa, & magna documenta ſunt, &c.

SIT FVGA LEVIOR] In mutatione loci ſe leuius exilium inuenturum confidit.

ELEGIA NONA.

VERILOQVIVM TOMI.

ARGVMENTVM.

VNde oppidum, vbi exulat, nomen inuenerit. Inuenit autem ab Abſyrto, Medeæ fratre paruulo, quẽ illa patre Æeta inſcio, in Argo naui, Iaſonem rapto vellere aureo è Colchis redeuntem ſecuta, ſecum abduxit, atque vt eundem ıtrem ſuum re comperta ſe inſequentẽ retardaret, in fruſta diſſecuit, ıæ locis illis colligenda diſperſit. Tomi enim, ſeu Tomus παρὰ τὸ τέμ- ν à ſecando. M. Tullius orat. pro lege Manilia huius elegiæ argumen- ım quodammodo tãto ante nos complexus eſt his verbis. *Primùm ex ɔ regno Mithridatis ſic profugit, vt ex eodem Ponto Medea illa quondam ofugiſſe dicitur: quam prædicant in fuga fratris ſui membra in iis locis quò ɔarens perſequeretur, diſſipauiſſe: vt eorum collectio diſperſa, mærorque pa- ius celeritatem perſequendi retardaret. Lege Apollod. lib. 1.* Strabo lib. 7. ic cædem, & dilaniationem factam narrat in inſulis, quæ ab Abſyrto :o inde Abſyrtides appellatæ ſint. Idem affirmat Plin. lib. 3. cap. 26.

Hic quoq; ſunt igitur Graiæ (quis crederet?) vrbes,
Inter inhumanæ nomina barbariæ.
Huc quoq; Mileto miſſi venere coloni?
Inq; Getis Graias conſtituere domos?

Sed vetus huic nomen, positáque antiquius vrbe,
Constat ab Absyrti cæde fuisse loco.
Nam rate, quæ cura pugnacis facta Mineruæ,
Per non tentatas prima cucurrit aquas:
Impia desertum fugiens Medea parentem,
Dicitur his remos applicuisse vadis.
Quem procul vt vidit tumulo speculator ab alto:
Hospes, ait, nosco Colchide vela dari.
Dum trepidant Minyæ, dum soluitur aggere funis,
Dum sequitur celeres anchora tracta manus:
Conscia percußit meritorum pectora Colchis,
Ausa, atque ausura multa nefanda manu.
Et quanquam superest ingens audacia menti,
Pallor in attonitæ virginis ore fuit.
Ergo vbi prospexit venientia vela: tenemur,
Et pater est aliqua fraude morandus, ait.
Dum quid agat quærit, dum versat in omnia vultus
Ad fratrem casu lumina flexa tulit.
Cuius vt oblata est præsentia, vicimus, inquit:
Hic mihi morte sua causa salutis erit.
Protinus ignari, nec quicquam tale timentis,
Innocuum rigido perforat ense latus.
Atque ita diuellit, diuulsáque membra per agros
Dißipat, in multis inuenienda locis.
Neu pater ignoret, scopulo proponit in alto
Pallentésque manus, sanguineumque caput:
Vt genitor luctuque nouo tardetur, & artus
Dum legit extinctos, triste retardet iter.
Inde Tomos dictus locus hic, quia fertur in illo
Membra soror fratris consecuisse sui.

COMMENTARIVS.

HIC QVOQVE SVNT VRBES GRAIÆ] nō lingua (cuius vestigia in paucis extant) & moribus, sed origine. Habitasse tamen etiam Græcos Tomis, colligitur ex lib. 5. eleg. 9.

Vix ope castelli defendimur: & tamen intus
Mista facit Graiis barbara turba metum.

Verùm illi oriundi erant à Græcis colonis, lingua sua amplius non vtentes. Alioqui cur quereretur Ouid. in posterioribus elegiis, neminem A habere se, quicum loqueretur latinè, cum haberet quibuscum loqueretur græcè? Nam illum græcè loqui sciuisse, satis indicat, quod ait eleg. 12. nisi quod mallet latinè colloqui.

Rarus ab Italia tantum mare nauita transit,
Littora rarus in hæc portubus orba venit
Siue tamen græca scierit, siue ille latina
Voce loqui, certe gratior huius erit.

INTER INHVMANÆ NOM. BARB.] Inter vrbes barbaris nominibus, non græcis, nec

inis nominatas: ficut ipsi incolæ barbari,& inmani sunt:Græci enim humanisſimi.

MILETO MISSI VEN. COLONI] Tomi lonia Milesiorum. Miletus vrbs Ioniæ,à qua lonias magno numero profectas autumat :abo lib.15. totum quippe Euxinum pontum iis fuiſſe habitatum. Quin & Propontidem,& a loca.Quam ob cauſſam,quo fructu,& modo ɔmani, inuento Romuli colonias deduxerint. pſius in Admirand. lib.1. cap.6. Quem Græci ſuis coloniis morem tenuerint, mihi quidem ndum eſt compertum.

IN QVE GETIS GRAIAS CONST. DOMOS] ɲnatè hoc, propter magnam morum diſsimiıdinem,& quaſi admirabundus dicit.

POSITAQVE ANTIQVIVS VRBE] anteam eo loci vrbs conderetur, nedum poſt dectam eò coloniam,dictus eſt locus Tomi, ſiue mus, ex cauſſa ſupra relata, quam ſtatim ſubſtit,cædem Abſyrti.

RATE QVÆ CVRA PVG. F. MINERVÆ] gnacis Mineruæ, quoniam eadem Pallas, & a bellica,vt Mars. Ratis hæc fuit Argo nauis, s inſtinctu,& procuratione confecta. quod & tull. narrat: quanquam & ipſam manus adıuiſſe operi quidā tradiderūt.Vocat currum.

Diua quibus retinens in ſummis vrbibus arces
Ipſa leui fecit volitantem flamine currum,
Pinea coniungens inflexa texta carinæ.

:ius apud M. Tull. 2. de nat. deor. vehiculum: rque ... Ex quo autem genere arbofabricata ſit hæc nauis,variant auctores. Ex ıu Euripides (ea enim eſt πεύκη) Catull. Ouiıs,Propertius: Ex abiete Ennius. Ex piceis,& ercubus Orpheus.Ex alno Valer.Flaccus.Plin. .13. cap.22.confectam teſtatur ex eone arbore, ıilem robore viſcum ferente, quæ nec aquæ, : igni corrumperetur.

PER NON TENTAT. P. CVCVRRIT A-'AS] Non fuerat mare ante id tempus ſollicium vllo nauigio, & erat adhuc ſuſtinendæ ıigationis imperitum. Catull. *Illa rudem curſu ea imbuit Amphitriten.* De hac nauigatione, & ıſſa illius Apollonius,& Valer.Flaccus. Ipſam ıim Ouid.ep.Medeæ inexpertam puppim aplauit.

DESERT. FVG. MED. PARENTEM] Exɔbrat ipſa hoc factum ſuum Iaſoni in epiſtola. *ditus eſt genitor,regnum,patriamq; reliqui.* Cic.3.de . deor. Quid Medeæ reſpondebis? quæ duoıauis, Sole, & Oceano, AEeta patre, matre ia procreata eſt.

HIS REMOS APPLICVISSE VAD.] in ac portum delata.Cic.2.Philipp.Si ille ad eam am quam conſtituerat, non ad contrariam ıim applicuiſſet. Vada ſunt loca in flumini-, & mari non profunda,per quæ pedibus,aut ıo vadere poſsis, & iuxta littora. Prouerb. res ado eſt,cum eſt extra periculum, & in tuto.

QVEM PROCVL VT VID. SPECVLAT.]

A AEetes rex fuga filiæ cognita, claſſe celeriter inſtructa,eam,vt fugientem retraheret,velis remiſque inſecutus eſt. Speculator proprie, qui ante exercitum ſpeculandi gratia mittitur. Explorator, qui inter hoſtes verſatur, & eorum ſecreta cognoſcit, vt ſuis renunciet, & proditoris loco habetur,& pœnam capitalem ſubit. Ille munus belli honeſtum præſtat.

HOSPES, AIT] Iaſonē compellat ſpeculator.

COLCHIDE VELA DARI] pro *dari* quidam legunt *venit*,antecedente colo,ſiue ... vt ſic exponamus hunc verſiculum. Noſco Colchide vela,ſeu Colchica vela. *Venit*, ſubaudi AEetes, Medeæ pater, cum multis aliis. Alij ſic, noſco hæc vela,quæ video è Colchide dari. E Colchide

B ſoluit hæc claſsis, noſco enim vela. Aut ita, verbis ſic ordinatis. O hoſpes Iaſon, Colchide nos claſſe inſequitur,& venit,ſubaudi AEetes Medeę parens; agnoſco enim vela. De Colchis fusè Stukius in Periplum Arriani, maris Euxini.

DVM TREPIDANT MINYÆ] Sic dicti ſunt Argonautæ,à regiuncula Theſſaliæ. Eorum nomina recenſentur ab Apollodoro lib.1. Nauis fabricata eſt in Theſſalia quoque, ad montem Pelion, & Iaſon Theſſalus. Ouid. Metamorph.7. *Iamq; fretum Minyæ Pagaſæa puppe ſecabant.* Hypſipyle Iaſoni. *Quid mihi cum Minyis, quid cum Tritonide puppi?* In verbo *trepidare* ineſt notio feſtinationis cum quodam metu, quæ vox nonnunquam adiicitur. Virgil.2. AEneid.

C *Nos pauidi trepidare metu, crinemq; flagrantem*
Excutere, & ſanctos reſtinguere fontibus ignes.

DVM SOLVITVR AGGERE FVN.] Virgil.3. AEneid. *Sed fugite, ô miſeri, fugite, atq; ab littore funem Rumpite.* Ora proprie funis is,quo nauis in littore palo alligatur. Inde oram ſoluere. Græcis πρυμνήσια, numero multitudinis.

ANCHORA TRACTA] dum anchora celeriter ſubducitur.

CONSCIA MERITORVM] in deteriorem partem, vt ſit hoc etiam ambiguæ ſignificationis, quomodo fortuna, dolus, præmium, & alia multa. Ipſa ſibi ſceleris conſcia.

PERCVSSIT PECTORA] vt in dolore.

AVSA ATQVE AVSVRA. M. NEF. M.] vD trumque ad cædem fratris, & liberorum pertinere poteſt.

ET QVANQVAM SVPER ING. AVD. MENTI] etſi erat audacisſima. Etſi audacia illi non modò non deerat,ſed ſuperabat etiam.

PALLOR IN ORE FVIT] Audaces admodum ne pallent quidem. At Medea quantumcunque audax, non potuit tamen, quin ad conſpectum claſsis expalleſceret.

ATTONITÆ VIRGINIS] ſtupentis, nec ſatis explicatum habentis, quid ageret in tali articulo: Virginis nomen à viridiore ætate ductum eſt, vt antea demonſtrauimus.

VT PROSPEXIT VENIENTIA VELA] cū iam nauem paternam in conſpectu haberet.

TENEMVR] deprehensi, seu capti sumus à venatoribus prædam insequẽtibus. Plaut. Capt. *Teneor manifestò miser.* Cic. 1. Verrin. Manifestò tenetur auaritia, cupiditas hominis, scelus, improbitas, audacia. A

ALIQVA FRAVDE MORANDVS] aliquo dolo, seu facinore fraudulenter excogitato ab insequẽdo retardandus. Dolus propriè est quæuis callida machinatio ad circumueniendum, & lædendum alterum adhibita. Fraus leuior captiuncula, vnde sibi quis aliquid acquirit. Sed poëtæ audent aliquid in verbis.

DVM VERSAT IN OMNIA VVLTVS] dũ circumspicit omnia.

AD FRATREM] Absyrtum. Cic. 3. de nat. deor. Quid huius (Medeæ) Absyrto fratri, qui est apud Pacuuium AEgialeus? Sed illud nomen veterum litteris vsitatius. Plerique volunt fuisse germanum fratrem, Sophocles in Scythis vterinum tantùm, &c. Delrius in Medeæ Com. pag. 79. num. 963. B

CASV] non dedita opera, sed forte fratrem vidit.

VICIMVS, INQVIT] vincemus, enallage temporis. Et tractum est à re militari. Imperatores ita concludunt concionem ad milites, certissimam iis victoriam spondentes. Si hoc, & hoc feceritis, vicimus milites. Annibal in concione ad suos, postquam superatis Alpibus in Italiam descendit, apud Liuium, lib. 21. initio belli 2. Punici. Si hoc bene fixum omnibus, destinatumque in animo est, iterum dicam, vicistis.

MORTE SVA CAVSSA SALVTIS] eo modo qui deinceps sequitur. Nam dum colligit disiectos filij artus pater, Medea interim naui longius, quam vt eam postea consequi posset, abscessit. Atque ita impendentem sibi à patre perniciem effugit. C

NEC QVIDQ. TALE TIMENTIS] quid à sorore frater, & innocens, & puer timeret?

PERFORAT ENSE LATVS] Virgil. 9. *transadigit costas.* Et 12. *latus haurit apertum.* Non igitur viuum, sed morientem discerpsit.

ATQVE ITA DIVELLIT] suis ne manibus? Etiam. Fuit enim venefica, qualium mulierum magnum robur cum volunt, adiuuante scilicet cacodæmone, cuius illæ ad nocendum humano generi aptissima sunt instrumenta. Deplorat hanc immanitatem suam in epist. ad Iasonem.

At non te fugiens sine me, germane, reliqui:
Deficit hoc vno littera nostra loco
Quod facere ausa mea est, nõ audet scribere dextra.
Sic ego. Sed tecum dilaceranda fui.

Meminit quoque apud Senecam

——inclytum regni decus
Raptum, & nefanda virginis paruus comes
Diuisus ense, funus incertum patri,
Sparsumq; ponto corpus.

Totam rem poëta vetus apud Cic. de nat. deor. his carminibus descripsit.

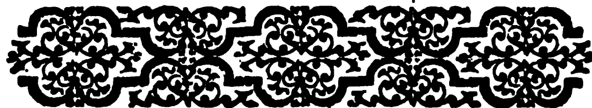
Postquam pater appropinquat, iamq; pene vt comprehendatur,
Puerum interea detruncat, membraq; articulatim diuidit,
Perq; agros passim dispergit corpus: idq; ea gratia,
Vt dum nati dissipatos artus captaret parens;
Ipsa interim effugeret: illum vt mæror tardaret sequi,
Sibi vt salutem familiari pareret parricidio.

NEV PATER IGNORET, &c.] vt sciat pater, & agnoscat filium dilaniatum, frusta quædam in scopulo, quæ è nauigio videret, illi proponit, reliqua per terram dissipat, vt exscenderet, eaque conquirere compellatur. Apollodorus tamen κατὰ βυθοῦ ἔῤῥιψεν per profundum dispergit.

SANGVINEVMQVE CAPVT] vt floreum pro florido, ita hîc sanguineum pro eo quod stillat sanguine, seu perfusum est sanguine. Poëtarum idiotismus.

LVCTVQVE NOVO] Luctus propter filiam cum fratre abrepto fugientem verascebat. At videre filij dilacerati membra, hoc faciebat aliũ, & nouum luctum.

INDE TOMVS DICTVS LOCVS, &c.] Hoc vltimum distichũm est instar totius argumenti huius elegiæ. A Ptolemæo τόμοι numero multitudinis, à dissectione, seu dilaceratione. Non desunt, qui à Tomyri regina Massagetarũ, quæ Cyro interfecto id oppidum exædificarit, ita nominatum scripserint. Addit hæc Apollodorus. Multos deinde Colchorum ad Argo nauim perquirendam misit (AEetes) & nisi Medeam captam ad se retrahant, id illos supplicij, quod Medea subitura esset, daturos comminatur. Tum ij alius aliò dispersi, in perquirendis Argonautis occupãtur, Eridanum amnem prætereuntibus. At Iupiter ob Absyrti cædem iratus, ingenti immissa tempestate, Argonautis errores iniicit, &c.

ELEGIA DECIMA.

EXILII SVI DIRITAS.

ARGVMENTVM.

HAbitare se sub Arcto, cinctum Sauromatis, Bessis, Getis, in medio barbarorum, cis Istrum, quo flumine per æstatem prohibeatur hostis. Iis locis per hybernos menses sæuire Aquilonem vehementissimè, niues niuibus cumulari, nec quari. Indigenas pellibus hirsutis contectos ingredi. Vina, & præteruentes gelu consistere, peditibus, equitibus, & curribus peruios. Ponum Euxinum glacie duratum vidisse, & ambulasse. Per Istrum frigore oncretum hostes solere irruptionem facere, populationibus, cædius, incendiis omnia miscere, multos captiuos abducere. In pace quoue incursionum metu agriculturam deseri. Non illic vineas, non arores frugiferas extare. Omnino regionem infælicem esse. Inscriptio ulgata huius elegiæ hæc est: QVIBVS CVM GENTIBVS VIVAT. Atui hoc vnico disticho exequitur. Illud potius propositum fuit poëtæ, er ὑποτύπωσιν ostendere, quam algida, horrida, infesta, inculta regione ogatur viuere, ad miserationem lectoribus commouendam.

Siquis adhuc istic meminit Nasonis adempti,
Et superest sine me nomen in vrbe meum:
Suppositum stellis nunquam tangentibus æquor,
Me sciat in media viuere barbaria:
Sauromatæ cingunt fera gens, Bessiqúe, Getæqúe,
Quàm non ingenio nomina digna meo?
Dum tamen aura tepet, medio defendimur Istro:
Ille suis liquidus bella repellit aquis.
At cum tristis hyems squalentia protulit ora,
Terraqúe marmoreo est candida facta gelu,
Tum patet & Boreas, & nix iactata sub Arcto:
Tum patet has gentes axe tremente premi.
Nix iacet: & iactam nec Sol, pluuiaq; resoluunt:
Indurat Boreas, perpetuamq; facit:
Ergo, vbi delicuit nondum prior, altera venit:
Et solet in multis bima iacere locis.

Tantaq; commoti vis est Aquilonis, vt altas
Æquet humo turres, tectaq; rapta ferat.
Pellibus, & sutis arcent mala frigora braccis,
Oraq; de toto corpore sola patent.
Sæpe sonant moti glacie pendente capilli,
Et nitet inducto candida barba gelu.
Nudaq; consistunt formam seruantia testæ
Vina: nec hausta meri, sed data frusta bibunt.
Quid loquar? vt cuncti concrescant frigore riui?
Deq; lacu fragiles effodiantur aquæ?
Ipse, papyrifero qui non angustior amne,
Miscetur vasto multa per ora freto,
Cæruleos ventis latices durantibus Ister
Congelat, & tectis in mare serpit aquis:
Quaq; rates ierant, pedibus nunc itur: & vndas
Frigore concretas vngula pulsat equi.
Perquè nouos pontes, subter labentibus vndis,
Ducunt Sarmatici barbara plaustra boues.
Vix equidem credar: sed cùm sint præmia falsi
Nulla, ratam debet testis habere fidem.
Vidimus ingentem glacie consistere pontum,
Lubricaquè immotas testa premebat aquas.
Nec vidisse sat est: durum calcauimus æquor:
Vndaquè non vdo sub pede summa fuit.
Si tibi tale fretum quondam, Leandre, fuisset,
Non foret angustæ mors tua crimen aquæ.
Tum neq; se pandi possunt delphines in auras
Tollere conantes dura coërcet hiems.
Et quanquam Boreas iactatis insonet alis,
Fluctus in obsesso gurgite nullus erit.
Inclusæq; gelu stabunt vt marmore puppes:
Nec poterit rigidas findere remus aquas.
Vidimus in glacie pisces hærere ligatos,
Sed pars ex illis tunc quoq; viua fuit:
Siue igitur nimij Boreæ vis sæua marinas,
Siue redundatas flumine cogit aquas:
Protinus æquato siccis Aquilonibus Istro
Inuehitur celeri barbarus hostis equo.
Hostis equo pollens, longéque volante sagitta,
Vicinam latè depopulatur humum.

Diffugiunt alij: nullísque tuentibus agros,
Incustodita diripiuntur opes.
Ruris opes parua, pecus, & stridentia plaustra:
Et quas diuitias incola pauper habet.
Pars agitur vinctis post tergum capta lacertis,
Respiciens frustra rura, larémque suum.
Pars cadit hamatis miserè confixa sagittis:
Nam volucri ferro tinctile virus inest.
Quæ nequeunt secum ferre, aut abducere, perdunt:
Et cremat insontes hostica flamma casas.
Tum quoque, cùm pax est, trepidant formidine belli:
Nec quisquam presso vomere sulcat humum.
Aut videt, aut metuit locus hic, quem non videt, hostem.
Cessat iners rigido terra relicta situ.
Non hìc pampinea dulcis latet vua sub vmbra.
Nec cumulant altos feruida musta lacus.
Poma negat regio: nec haberet Acontius, in quo
Scriberet hìc dominæ verba legenda suæ.
Aspiceres nudos sine fronde, sine arbore campos:
Heu loca felici non adeunda viro!
Ergo tam latè pateat cum maximus orbis:
Hæc est in pœnas terra reperta meas.

COMMENTARIVS.

SI QVIS. A. ISTIC MEM. NAS.] Dubitat meritò, num adhuc sui memores Romæ habeat. Nam iuxta prouerbium germanicum, procul [ocu]lis, procul à corde. Et idcirco absentes ab [amici]tib' sæpenumero in litteris sui memoriam [...]it.

[...]*EMPTI*] Verbum hoc, vt alibi planum fa[...]is, frequenter in significatione mortui v[...]t. Vult enim se quodammodo viuorum [nume]ro iam exemptum haberi.

[...] *SVPEREST NOM. IN VRBE. M.*] non, [...]uc cum honore nominor Romæ: nomen [...]e sæpius valet gloriam, & quod dicimus, [...]m nomen. Sed, si quoquo modo adhuc no[...]r: si fit mentio mei, & est aliquis qui de me [...]itur, & scire cupiat, vbi terrarum sim, &c.

[...]*ELLIS NVNQ. TANG. ÆQVOR*] Vrsa [...]r, astrũ constans septem stellis, nunq̃ occi[...] alibi iam dictũ. De hoc exilij sui situ eleg. 4.

Ergo erat in fatis Scythiam quoq; visere nostris,
Quæq; Lycaonio terra sub axe iacet?

A

Et eleg. 4.

Proxima sideribus custos Erymanthidos vrsæ
Me tenet, astricto terra perusta gelu.

SAVROMATÆ, BESSIQVE, GETÆQVÆ] Consule Thesaurum Geographicum Ortelij.

QVÆ NON ING. NOM. DIGNA. M.] Propter feritatem suam, summamque barbariem indignas iudico gentes hasce scriptis meis, & quas vel nominem. Eleg. 8. lib. 5. *Siue homines spectes, vix sunt hoc nomine digni.*

DVM TAMEN AVRA TEPET] AEstatis tempore, cum cælum est mitius. Signatè inquit *tepet*. Non enim ibi feruida æstas, non caletur, vt Plautus ait in Capt.

MEDIO DEND. ISTRO] Intercedens Danubius, eorum à nobis furorem arcet, cum careant nauigiis, quibus traiiciant. Cum multas admodum regiones irriget, ad Illyricum vsque Danubius, deinceps Ister nuncupatur. Plin. lib. 4. cap. 12. Ideo non mirum à Græcis vocari Istrũ, à Romanis Danubium, quoniam illi eius ostiis, hi fontibus viciniores sunt.

CVM TRIST. HYEMS SQVAL. P. ORA] προσωποποιΐα. Corpus affingit rei non corporeæ. Hyems enim non nisi frigus, seu aëris qualitas est, & affectio. Simili fictione quatuor anni tempora 2. Metamorph. soli astantia induxit, vbi speciatim de hyeme, *Et glacialis hyems canos hirsuta capillos*. Et quoniam hyeme omnia squalent, calore destituta videlicet, scitè faciem ei squalidam affingit.

MARMOREO CAND. FACTA GELV] Gelu vocat marmoreum, quod rebus mollibus marmoream quandam duritiem inducat. Albescit autem terra, cum frigore constringitur.

DVM PATET ET BOREAS] dum libere spirat per apertos campos.

ET NIX IACTATA SVB ARCTO] dum cernuntur niues per Arctoam plagam.

TVM PATET HAS GENTES, &c.] tum manifestum fit, hos populos ventis furentibus cælo propemodum trementi subesse.

NON SOL, PLVVIÆQVE RESOLVVNT] Quia rarò per id tempus cernitur sol: & pluuiæ, vt alibi, non cadunt Virgil. 3. Georg.

Sed iacet aggeribus niueis deformis, & alto
Terra gelu latè, septemq; assurgit in vlnas.

PERPETVAMQVE FACIT] 1. de Ponto eleg. 4. *Fert vbi perpetuas obruta terra niues.*

VT ALTAS ÆQVET HVMO TVRRES] De impetu venti huius 3. Georg.

Qualis hyperboreis Aquilo cum densus ab oris
Incubuit, Scythiæq; hyemes, atq; arida differt
Nubila: tum segetes altæ, campiq; natantes, &c.

Rabiem ventorum descripsit eleganter Lucret. lib. 1. *Principio venti vis verberat incita pontum, &c.* Virgil. quoque 1. AEneid. *Illi indignantes, &c.*

PELLIB. HIRSVT. A. M. FRIG. BRACCÆ] Id est, braccæ ex pellibus hirsutis, & villosis confectæ. Femoralia, inquit Isidor. appellata, quod femora tegunt, ipsæ & braccæ, quod sint breues, & verecunda corporis iis velentur. Legunt quidam. *Pellibus, & sutis arcent mala frigora braccis*, vt vox *pellibus* ad reliquum corpus pertineat, quod pellibus nondum laboratis, & adhuc lanosis contegant. Romanis fuisse fascias, quod aliis braccas, obseruat in Aug. Suetonij cap. 82. vir eruditus in Animaduersion. suis. Braccas enim Græcos, Romanosque auersatos, vt lib. 5. Trist. eleg. 11. non sine indignatione referat; Ponti accolas quosdam braccas gestare, cũ essent à Græcis oriundi.

Hos quoq; qui geniti Graia creduntur ab vrbe
Pro patrio cultu Persica bracca tegit.

Existimabant enim, inclementis cæli id esse argumentum. Hygin. poët. astron. lib. 1. Hinc intelligimus illic maximum frigus, & in æstiuo circulo calorem esse, quod quà terra habitatur, eos videmus qui proximè sunt arcticon finem, vti braccis, & eiusmodi vestitu vestiri.

ORA SOLA PATENT] Etiam caput contra frigus muniunt, eo genere vestis fortasse, quod Germanis est Nebelkappen.

A SONANT MOTI GLACIE P. CAP.] [...]ret eos promissis fuisse crinibus, vnde stiri[...] derent. Non itaque crines etiam totos vela[...] humeris infusi nimirum. Quod de barbi[...] gil. 3. Georg. transfert ad capillos. *Stiriaque i[...] induruit horrida barbis.*

INDVCTO CAND. BARBA GELV] [...] non per se candida, seu cana, sed gelu cane[...] candida facta (sicut supra de terra dixit) quasi argenteis ramentis aspersa.

NVDAQVE CONSISTVNT] fracto va[...] dolio.

FORMAM SERVANTIA TESTÆ] [...] λύτως. 4. de P. eleg. 7. *Ipse vides rigido stantia vin[...]* Virgil. 3. Georg. de frigoribus Scythiæ, cum

B *caeduntq; securibus humida vina.* Vide Scalig. (Ψε[...]μος alioqui Villiomaxum contra Titium) cap. 7. vbi ex Strabone hoc epigramma pro[...]tur, rei propositæ haud alienum.

εἴ τις ἄρ' ἀνθρώπων μὴ πείθεται οἷα παρ' ἡμῖν
γίνεται, εἰς τήνδε γνώτω ἰδὼν ὑδρίην.
ἣν οὐχ ὡς ἀνάθημα θεοῦ καλὸν, ἀλλ' ἐπίδειγμα
χειμῶνος μεγάλου θῆχ' ἱερεὺς Στράτιος.

Quisnondum credit, nos hîc frigore magno,
Conciliaro fidem huic vrnagelata potest.
Quam non vult Stratius pulchrum esse ana[...]
Ast argumentum frigoris immodici. (sac[...]

CVNCTI CONCRES. FRIG. RIVI] [...]gil. 3. Georg. *Concrescunt subitæ currenti in fl[...] crustæ.* Quomodo poëtæ concretionem a[...]

C ex frigore variè extulerint, videat qui volet Cerdium in 4. Georg. pag. 499.

FRAGILES AQVÆ] tanquam terra è[...]be effodiuntur hîc aquæ, quæ frangi po[...] quod contra illarum naturam est maximè. [...] enim liquidæ, non solidæ: ac proinde non e[...] sed hauriri deberent.

PAPYRIFERO QVI NON ANG[...] AMNE] Danubius, siue Ister æque latus vt N[...] & sex ostiis sese in mare exonerans, vento [...]ctus, sub testa, seu glacie in mare labitur: n[...]nim ad fundum vsque in glaciem coit. Plin[...] 4. cap. 12. ait, eum 60. amnes recipere. Papy[...] genus fruticis, quod fert Nilus, considerat [...] lib. 13. cap. 11.

D QVAQVE RATES IERANT, PEDIB. [...] In Appendice Virgiliana amnis glacie co[...]tus variè ludente copia describitur.

VNGVLA PVLSAT EQVI] 1. de Ponto [...] 3. *Bistonij cineres vngula pulsat equi.* Virgil. lib. 8. [...] *drupedante putrem sonitu quatit vngula campum.* [...]nius Annali 17. *It eques, & plausu caua concutit v[...] terram.*

PERQVE NOVOS PONTES] Glacies [...]sa, est illis pro ponte: & hoc est nouũ genus [...]tis, nec sublicium, nec lapideum, sed aqu[...] multis gentibus nunquam visum, & igno[...] prorsus: nec homines modò, sed insuper eq[...] & currus transeuntes sustinens. Spectant h[...] Maroniani versus 3. Georg.

ndaq; iam tergo ferratos sustinet orbes,
uppibus illa prius patulis, nunc hospita plaustris.
CVNT BARB. PLAVST. BOVES]4.de P.eleg.7.
Ipse vides onerata ferox vt ducat Iazyx
Per medias Istri plaustra bubulcus aquas.
E EQVIDEM CREDAR, &c.] προθεραπεία, emunitio est, qua paratur animus lecto-pro falso explodat, quod mox narrabitur.
D CVM SINT PRAEMIA FALSI NVLLA] nes persæpe alicuius commodi spe men-ir. Quod cum sibi nullum sit propositum, t inde, dictis suis habendam fidem. Cicer. .Roscio. Si quando me vis peierare, vt pau-tu compendij facias, paratum fore scito.
DIM. ING. GLACIE CONSIST. PONT.] mirum, & facilius creditu, consistere flu-& riuum. Sed vastum pelagus glaciari, hoc mirum, & creditu difficillimum. Sed oculi fidelissimi. 4. de Ponto eleg. 7. *Ipse vides rigi-ie concrescere pontum.*
BRICAQVE IMMOT. TESTA. P. AQVAS] ca testa, seu crusta faciebat aquas immo-igabat eas. Germanicus Cæsar in rotundo ummate de puero in Hebro glacie astricto ite, & ea fracta in profundum cadente, ac nte.
Dumq; imæ partes rapido traherentur ab amne,
Abscidit heu tenerum lubrica testa caput.
IC VIDISSE SAT EST] Etsi oculatus te-ius valet plus quam auriti decem, tamen si ris, si videris, si tetigeris, tam incredulus erit, qui quartum testem requirat.
IDAQVE NON VDA. S. P. SVMMA. F.] a vnda, tergum seu superficies aquarum ib pede non vdo. Vt si dicat. Tetigi pedibus , manserunt sicci, cùm naturale sit aquæ is humectare.
TIBI TALE FRETVM LEAND, &c.] Quan-tabas Abydo Sestum ex Asia in Europam, igustum mare interiacens, ad Hero, turpes ias tuas, propter quas etiam aliquando flu-s vento incumbente coortis miserabiliter aersus periisti. Alibi.
Sæpe petens Hero iuuenis tranauerat vndas.
Tunc quoque tranasset, sed via cæca fuit.
ial. lib. Spectacul. epig. 25. Virgil. 3. Georg. ominum, & animantium ardores in aman-rsequitur, vnum hunc exemplum pro om-ponit. *Quid iuuenis, magnum cui versat in ossibus &c.* Fertur de his poëmatium Musæi, poëtæ nissimi.
NDI DELPHINES] Pandus est incuruus. uidio pandus asellus 1. Fast. rostrum pan-14. Metamorph. Lances pandæ, carinæ pan-irg. 2. Georg.
AVRAS TOLLERE] Plin. lib. 9. cap. 8. Nam fame concitj, fugientem in vada ima persc-iscem, diutius spiritum continuere, vt arcu i ad respirandum emicant, tantaque vi exi-, vt plerumque vela nauium transuolent. Et

A infrà. Hominem non expauescit vt alienum ob-uiam nauigiis venit, alludit, exultans, &c.
QVANQVE BOREAS IACT. INS. ALIS] Alæ tribuuntur ventis ob celeritatem. De Noto quidem 1. Metam. *madidis Notus euolat alis*. Virgil. 2. Georg. *Ille volat, simul arua fuga, simul æquora verrens.* Et 12. Aeneid. *Aut ceu flant, sonitumq; ferunt ad littora venti.* Quantumcunque Boreas flauerit, non ta-men fluctus excitare potetit in gurgite indura-to, atque ita velut obsesso.
IN GVRGITE] πελάγεσιν pro mari. Virgil. 1. Aeneid. *Apparent rari nantes in gurgite vasto.* Catull. de nupt. *Nutricum tenus extantes è gurgite cano.*
STABVNT IN MARMORE] A læuore, & ni-tore, qualis est marmoris, poëtæ nonnunquam

B mare vocant marmor, aut marmora pelagi, pon-ti. Virgil. 7. Aen. *& in lento luctantur marmore tonsæ.*
PISCES HABERE LIGATOS] frustis gla-cialibus præpeditos, vt natare non possent. Aut ipsi glaciei impactos, & mortuos.
SIVE IGITVR NIMII BOREAE, &c.] siue mare, siue Ister concrescit, insanius flante Borea.
REDVNDATAS AQVAS] Verbum nouatum.
PROTINVS AEQVATO ISTRO] mox vt Ister gelatus æquabiliter fuerit.
SICCIS AQVILONIBVS] creat siccitatem Aquilo, est enim serenificus. Contrà, Austrum appellat humidum Virgil. 1. Georg.
INVEHIT CEL. B. HOSTIS EQVO] Irrum-pit in agrum Tomitanum, seu in loca Tomis fini-

C tima, eaque deprædatur.
HOSTIS EQVO P. L. VOL. SAGIT.] equitandi, & sa-gittãdi peritus. Ab equo iaculis pugnare sciens.
LATE DEPOPVLATVR] magnas prædas agit.
RVRIS OPES PARVAE] Sunt enim etiam ma-gnæ opes, vt quibus arantur centena iugera, qui-que habent greges ouium, & armentorum ma-ximos, cellas, apothecas, horrea, & plena omnia, &c. Ruris honores Horatio Ode 17. lib. 1. omnia, quæ ruri nascuntur.
——hinc tibi copia
Manabit ad plenum benigno
Ruris honorum opulenta cornu.
ET QVAS DIVIT. INCOLA PAVP.] Viden-tur pugnantia. Si pauper, quas habeat diuitias?

D Sed vnicuiq; diuitiæ sunt, quibus est contentus. Sen. ep. 4. Cui cũ paupertate bene cõuenit, diues est. Et rursum ep. 16. Si ad naturam viues, nunquã eris pauper: si ad opinionẽ, nunq̃ diues. Iam tu le-ctor cogita quales diuitiæ pauperis esse possint.
VINCTIS POST TERGA LACERTIS] Virg. 2. Aen. *Ecce manus iuuenem interea post terga reuinctũ.* Pars capta vincitur, & in seruitutem abripitur.
RESPICIENS F. R. LAREMQVE] Desiderio recipiendi, eoq; redeundi sæpe retorquens ocu-los. Cic. 2. Catilin. de parricida illo, vrbe Roma iam egredi coacto. Iacet ille nũc prostratus Qui-rites, & se perculsum, atque abiectum esse sentit, & retorquet oculos profectò sæpe ad hanc vr-bem, quam ex suis faucibus ereptam esse luget.

HAMATIS SAGITTIS] Hamatæ sagittæ difficulter è vulneribus extrahuntur, & vulnera ipsa difficilè sanantur.

NAM VOLVCRI. F. TINCTILE VIR.] quare cadant statim, caussa est etiam venenum, quo linuntur sagittæ. Eleg.8. lib.5. *Teláque vipereo lurida felle gerunt.* 1. de Ponto eleg.2.

Qui mortis sæua geminent vt vulnere caussas,
Omnia vipereo spicula felle linunt.

Et lib.4. eleg.10. *Hîc agri infrondes, hîc spicula tincta venenis.* Virgil.lib.9. *quo non felicior alter Vngere tela manu, ferrumq́ armare veneno.* Et lib.12.

Armatam sæui Parthus quam felle veneni,
Parthus, siue Cydon telum immedicabile torsit.

Ad quem locum in Symbolis ostendi, quæ gentes sagittas, ac tela venena solerent inficere.

QVAE NEQVE S. FERRE AVT ABD. PERD.] Plautinus Philto in Trinummo, reprehendens mores auaros, & rapaces sui sæculi.

——quod manu non queunt tangere,
Tantùm fas habent quo manu abstineant.
Cætera, rape, trahe, fuge.

Sed hoc quiddam humanitatis habet, illæsum relinquere, quod auferre nō possis. Perdere vero idipsum, (quod militari licentia factum aliquoties audiuimus) prorsus inhumanum est, & pęna dignum ampliore, propter summam malitiam.

ET CREMAT INSONT HOST. T. CASAS] Exemplum rei iam dictæ vnū: incendere domos exinanitas expoliationibus, in quo inest etiam maxima impietas, & crudelitas, nisi factum hostilitas paria minantis, & facturi, si copia sit, excuset. Est tamē quatenus huiusmodi hosti in hostem licent. Casa, inquit Isidor. agreste habitaculum, palis atq; virgultis, arundinibusq́; contextum, quibus possunt homines se tueri à vi frigoris, vel caloris iniuria. 1. Fast. *Dum casa Martigenam capiebat parua Quirinum.*

CVM PAX EST, TREPID. FORMID. BELLI] Hoc miserrimum est, etiam in pace bellum formidare. Nunquā igitur animo trāquillo esse conceditur.

PRESSO VOMERE SVLCAT HVMVM] Metamorph.12. *Fortè boues presso subigebant vomere terram.* Virgil.1.Georg.

Depresso incipiat iam tum mihi taurus aratro
Ingemere, & sulco attritus splendescere vomer.

CESSAT INERS TERRA] non aratur, non seritur, non colitur. De hoc verbo plura in superioribus, in eleg.7.

NON HIC PAMPINEA, &c.] non instituuntur vineta. Eleg.12. *Nam procul à Getico littore vitis abest.* 1. de P. eleg.4. *Non ager hîc pomum, nō dulces educat vuas.* Eleg.8. *Nos habeat regio nec pomis læta, nec vuis.*

DVLCIS VVA] Partes vuæ, seu botri sunt scapus, pediculus, acinus siue granum. Racemus idem quod vua. Acini partes folliculus, succus, caro (in duracinis Plinio callus) nauleus. Folliculum idem modo appellat corium, modo corticem, interdum cutem. Succum quidam è veteribus sanguinem terræ, multi sanguinem vuæ. Sic

A Genes. cap.49. Nucleos Columella, & Palladius vocant etiam vinacia: quæ sunt potius folliculi. Hæc breuissimè ex Animad. Causaboni in Suet. pag.152. vt propriè deinceps loquamur, quod in rebus innumeris adhuc nescimus.

ALTOS LACVS] Lacus est vas excipiendo vino de torculari defluenti. Tibull. eleg.1. lib.1. *& pleno pinguia musta lacu.*

POMA NEGAT REGIO] Virgil.3. Aen. *victum seges ægra negabat.* Nuces dicuntur omnia, quę foris corio duriore teguntur, & intus habent quod est esui, vt auellanæ, iuglandes, castaneæ, amygdala. Poma sunt, quæ foris habent quod alendo est, & durum intus includunt, vt tradunt Macrobius, & Seruius. Frequenter tamen nomen generale est,
B quo continetur omnis fructus arborū, esui aptus siue molli corio tegatur, siue duro. Qua ratione nuces, ficos, & vuas escarias poma esse Iureconsulti scribunt: & Plin. lib.15. poma vocat nuces iuglādes, Palladius castaneas. Ita etiam pomarium pro omni horto, in quo fructus arborū quilibet nascuntur, & Pomona dea omnium hortorum, 14. Metam. Vide Macrob. Saturnal. lib.3. cap.19.

NEC HABERET ACONT. IN QVO, &c.] Inter heroidum epistolas Acontij ad Cidippen. Eius argumenti partem adscribam, quo distichon hoc clarum fiat. Profectus ad sacra Dianæ Acontius, quæ in Delo insula frequenti virginum cætu celebrabantur, visam Cidippen puellam nobilem ex forma adamauit, & vxorem sibi concupiuit.
C Cum autem ob generis inæqualitatem sollicitare eam ad coniugium non auderet, in pomo pulcherrimo inscripsit hosce duos versus.

Iuro tibi sanè per mystica sacra Dianæ,
Me tibi venturam comitem, sponsamq́ futuram.

atq; illud ad pedes virginis proiecit. Quę fraudis inscia, cum imprudens legeret, visa est se vxorem Acontio pacisci. Nam quæ ante deos in templo Delio Dianę dicerentur, rata esse debere lex erat. Sed pater rei ignarus, eam alteri despondit, &c.

DOMINAE SVAE] loquendi figura poëtica: non quę esset, sed futura, vt putabat, Virg.4. Aen. *Quæ ego sum toties iam dedignata maritos*: qui cuperent esse mariti: vocauit enim paulò ante procos. Horat. epist.2. lib.1. *Sponsi Penelopes*: quorum vnus-
D quisque sponsum se fieri optabat.

SINE FRONDE, SINE ARB. CAMP.] sine frondiferis arboribus. Virg.1. Aen. *molemq́ & montes insuper altos Imposuit.* Id est, molem altorū montium. Virgulta enim vtiq; non deerant ad pascendum pecus. Eleg.12. *Nam procul à Geticis finibus arbor abest.*

HAEC EST IN POEN. T. REPERT. MEAS] Cum indignatione. In toto orbe nō potuit alius inueniri locus ad me cruciandum, præter hunc. Arguit latenter crudelitatis Augustum, qui tam atrociter ipsum puniuerit, trudendo in terras inhospitas, & infrugiferas, & omnium incommodorum plenissimas. Elegia sequenti.

Pendimus en profugi (satia tua pectora) pœnas
Exilioq́ graues, exiliiq́ loco.

ELEGIA VNDECIMA.

MALEDICI INHVMANITAS.

ARGVMENTVM.

ELEGIA copiosa, & irarum plena. Miratur hunc vnum repertum, qui de se detrahere non reformidet, nihil penitus miseratus ęrumnas suas tam graues, in quibus iaceat, quasque percenset, ob quas eum vel nocentem misericordia prosequi debuisset, si micam humanitatis haberet reliquam. Indoliturum fortunæ suæ vel carnificem. Ipsum immitiorem videri Busiride, & Phalaride. Quo loco historiam de tauro æneo à Perillo fabro ærario, ad reos inclusos igne subdito torquendos subiungit. Ad extremum monet hominem, vti humanæ sortis memor sit, ne quid etiam sibi gemitibus, & lacrymis dignum eueniat.

Si quis es, insultes qui casibus improbe nostris,
Méque reum demto fine cruentus agas:
Natus es è scopulis, nutritus lacte ferino:
Et dicam silices pectus habere tuum.
Quis gradus vlterior, tua quò se porrigat ira,
Restat? quidue meis cernis abesse malis?
Barbara me tellus, & inhospita littora Ponti,
Cumq; suo Borea Mænalis vrsa videt.
Nulla mihi cum gente fera commercia linguæ:
Omnia solliciti sunt loca plena metus.
Vtq; fugax auidis ceruus deprensus ab vrsis,
Cinctáque montanis vt pauet agna lupis:
Sic ego belligeris à gentibus vndique septus,
Terreor, hoste meum pæne premente latus.
Vtque sit exiguum pœnæ, quòd coniuge cara,
Quòd patria careo, pignoribusq́ue meis:
Vt mala nulla feram, nisi nudam Cæsaris iram:
Nuda parum nobis Cæsaris ira mali est?

Et tamen est aliquis, qui vulnera cruda retractet,
Soluat & in mores ora diserta meos.
IN CAVSSA FACILI CVIVIS LICET ESSE DISERTO:
ET MINIMAE VIRES FRANGERE QVASSA VALENT.
Subruere est arces, & stantia mœnia, virtus:
Quamlibet ignaui præcipitata premunt.
Non sum, qui fueram: quid inanem proteris vmbram?
Quid cinerem saxis, bustáque nostra petis?
Hector erat tunc, cum bello certabat: & idem
Tractus ab Hæmonio non erat Hector equo.
Me quoque, quem noras olim, non esse memento:
Ex illo superant hæc simulacra viro.
Quid simulacra ferox dictis incessis amaris?
Parce precor manes sollicitare meos.
Omnia vera puta mea crimina: nil sit in illis,
Quod magis errorem, quàm scelus esse putes.
Pendimus en profugi (satia tua pectora) pœnas
Exilióque graues, exiliíque loco.
Carnifici mea flenda potest fortuna videri,
Te tamen est vno iudice mersa parum.
Sæuior es tristi Busiride, sæuior illo,
Qui falsum lento torruit igne bouem:
Quíque bouem Siculo fertur donasse tyranno,
Et dictis artes conciliasse suas.
Munere in hoc rex est vsus, sed imagine maior:
Nec sola est operis forma probanda mei.
Aspicis à dextra latus hoc adapertile tauri,
Hâc tibi, quem perdes, coniiciendus erit.
Protinus inclusum lentis carbonibus vre:
Mugiet, & veri vox erit illa bouis.
Pro quibus inuentis, vt munus munere penses,
Da precor ingenio præmia digna meo.
Dixerat: at Phalaris, pœnæ mirande repertor,
Ipse tuum præsens imbue, dixit, opus.
Nec mora: monstratis crudeliter ignibus vstus
Exhibuit geminos ore gemente sonos.
Quid mihi cum Siculis? inter Scythiasq; Getasq;
Ad te (quisquis is es) nostra querela redit.
Vtq; sitim nostro possis explere cruore,
Quantáque vis, auido gaudia corde feras:

Tot mala sum fugiens tellure, tot æquore passus,
Te quoque vt auditis posse dolere putem.
Crede mihi, si sit nobis collatus Vlysses,
Neptunique minor quàm Iouis ira fuit.
Ergo quicunque es, rescindere crimina noli:
Déque graui duras vulnere tolle manus.
Vtq; mea famam tenuent obliuia culpa:
Facta cicatricem ducere nostra sine:
Humanaqué memor sortis, quæ tollit eosdem,
Et premit: incertas ipse verere vices.
Et quoniam, fieri quod nunquam posse putaui,
Est tibi de rebus maxima cura meis:
Non est quòd timeas: fortuna miserrima nostra est:
Omne trahit secum Cæsaris ira malum.
Quod magis vt liqueat: néue hoc ego fingere credar:
Ipse velim pœnas experiare meas.

COMMENTARIVS.

INSVLT. QVI CASIB. IMPROB. NOSTRIS] Vulgare est, insultare alicui. At Cicero pro Flacco dixit, insultare in miserias alicuius. Et pro ... Clodius, qui tot annos in rempub. in- t.

... MPTO FINE REVM AGAS] sine fine, per- criminum insimules, accuses, perora tra- ...

... TVS ES E SCOPVL. &c.] Eleg. 7. lib. 1. *Non nitum placida reor vrbe Quirini, &c.* E saxis, è ... è chalybe, è belluis natos, & à belluis lacta- unt poëtæ homines immites, inhumanos, es. Adi Symb. nostras in 4. Aeneid. ibi. *Nec tibi Diua parens, generis nec Dardanus auctor, Perfide: sed duris genuit te cautibus horrens Caucasus, Hyrcanæq; admorunt vbera tigres.*

... O SE TVA PORRIGAT IRA?] nihil tibi n reliquum fecisti. ὑδὲν εἰς πλέον τῆς ὀργῆς ὑπερ- λέλοιπας. Non est quo irascendo vltra pro- ...

... IDVE MEIS CERN. AB. MALIS?] Quid ... orum meorum vel multitudinem, vel ma- ... linem accedere potest? diceret orator.

... RBARA ME TELLVS, &c.] Ne puteturrem ... m exaggerasse, & supra verum extulisse, ... itim mala sua profert: & est inductio, qua ... nitosissimum demonstrat. Eleg. 10. *Me sci- dia viuere barbaria.*

... OSPITA LITTORA PONTI] quæ acco- A lunt homines feri, inhospitales, & hospitibus infesti, & atroces.

CVMQVE TRVCI BOREA MAEN. VRSA] Habito ad Aquilonem, sub vrsa. Mænalidem vocat à Mænalo monte Arcadiæ. In Arcadia autem nata Callisto.

NVLLA MIHI, &c. COMMERCIA LINGVÆ] Didicit tandem Geticè, Sarmaticeque loqui, vt ipse in Ponticis narrat. Et scripsit etiam Getico sermone libellum.

SOLLICITI SVNT LOCA PLENA METVS] Nam & in pace bellum timetur, & irruptiones hostium sunt frequentes. Vid. superiorem elegiam.

B FVGAX AVID. CERVVS. D. AB. VRSIS] Ceruus animal timidum, & ideo fugax: vrsus animal ferum, & carniuorum.

CINCTAQVE MONT. AGNA LVPIS] Agna imbellis, lupus audax, & vorax, ouibus natura infestus. Se igitur gentibus illis ceruum, eas sibi vrsos, se agnum, illas sibi lupos esse dicit: tanta est morum differentia.

HOSTE MEVM PAENE PREM. LATVS] Propè supra caput est mihi semper hostis. Cic. 1. Catilin. non iam inter latera nostra sica illa versabitur.

VTQVE SIT EXIGVVM POENAE, &c.] Ex hypothesi. Fac leuem esse pœnam, carere coniuge, patria, charis omnibus, nec aliud patiundum præter iram Cæsaris.

Pignoribusque meis] Propriè liberos sic appellant poëtæ. Dubito an filiam numero plurali hoc loco intelligat. Alioqui nec Ciceroni quidem insolitum est liberos dicere pro vno: & Gellius vnum quoque significari eo verbo notauit. Quid si nepotes velit accipi? Certè eleg. vlt. lib. 4. scripsit,

Filia me mea bis prima florente iuuenta,
Sed non ex vno coniuge fecit auum.

Nuda p. nob. Caes. ira. m. est?] Magnum malum est, cum sit numen, Deus, Iupiter, quibus vocabulis eum crebrò honorat. Iouis ergo ira ecquid parum mali est? Regum ira quoq; terribilis, siquidem eorum longæ manus, latè enim imperant. Herodot. lib. 8. καὶ γὰρ δύναμις ὑπὲρ ἄνθρωπον ἡ βασιλῆος ἐστι, καὶ χεὶρ ὑπερμήκης, etenim potentia regis plusquam humana est, & manus longissima. Eleg. 8. lib. 5.

Sum miser, hæc breuis est nostrarũ summa laborum,
Quisquis & offenso Cæsare viuet, erit.

Qui vulnera cauda retractet] vulnus, quod nondum coiuit, renouat. Acerbitates animi, quas minuere tempus nondum potuit, mihi acerbiores facit, dum in mores meos, & vitam declamat, & notas improbitatis mihi conatur inurere.

In caussa facili, &c.] in miserum, & absentem quilibet disertus esse potest. Hęc est caussa facilis.

Et minimae vir. f. quassa val.] Vide adagia, mortuo leoni barbam vellere. Et, mortuo leoni & lepores insultant.

Subruere est arces, &c.] Arces editioribus locis constituuntur. Editiora difficilius & oppugnantur, & euertuntur. Stantia mœnia sunt opere, & natura munitę vrbes, quas subigere virtutis est opus.

Quid inanem proteris umbram?] conculcas. Quid pugnas cum vmbra? σκιαμαχεῖν Græci, pro inaniter laborare.

Ciner. saxis, bustaque nost. petis] Contra me declamitare, mihique misero, & exuli, & rebus omnibus exuto maledicere, est velut defuncti sepulchrum, aut ossa lapidibus appetere, quæ se vindicare non possunt, & appetentis se stultitiam, impietatemque produnt.

Tractus ab Aemon. n. c. Hect. equo] De tractu istoc Virg. 1. Aen. *Ter circũ Iliacos raptauerat Hectora muros.* In epitaphio Hectoris Peutadius.

Hunc ferus Æacides circum sua mœnia traxit,
Quæ iuuenis manibus texerat ante suis.

Legatur Homerus Iliad. 22. vbi perfossis pedibus ad Achillis currum alligatum, Priamo, & Hecuba de muro spectantibus trahitur cadauer. De eodem Cicero 1. Tuscul. sed plena errorum sunt omnia. Trahit Hectorem ad currum religatum Achilles, lacerari eum, credo, & sentire putat. Ergo hic vlciscitur, vt quidem sibi videtur, &c.

Æmonio equo] Thessalo: Thessalia quippe dicta est Aemonia, & Achilles Thessalus.

Ex illo sup. h. simulacra viro] *Superare* πολύσημον est, & valet etiam superesse. Cicer. de finib. de eo quod ipsis superat, aliis gratificari volunt. De Orat. In diuisione generum & superare, & deesse aliquam partem, mendosum est. Mirè autem, non se amplius hominem, sed simulacrum hominis, vt macie suprema confectum, seu εἴδωλον, & spectrum potius nominat.

Manes sollicitare meos] Vide adagia, cum laruis luctari, & iugulare mortuos. Manum antiqui dicebant bonum, & animas defunctorum vocabant manes, quia bonæ, & sanctæ, & vt addit Nonius, prosperos, quod melior mors sapientioribus, quam vita probetur. Tetigit notionem primam Virgil. lib. 12. *Vos ô mihi manes Este boni.* Animas melioris meriti post mortem ita vocari confirmat Apuleius de dæmonio Socratis. Quanquam Seruius per ἀντίφρασιν manes appellari censet. Immanes quidem sunt minimè boni. Pro ipsis cineribus suis posuit Propertius lib. 2. eleg. 13. *Accipiat manes paruula testa meos.*

Omnia vera puta mea crim. &c.] ὑποθετικῶς iterum. Esto, quæ mihi obiectas, sint vera, & excusari nequeant. An non satis pœnarum luimus, primùm ipso exilio, deinde tali exilio?

Pendimus en profugi poen.] A pecunia, quæ olim appendebatur. Virg. lib. 6. *cum pendere pœnas Cecropidæ iussi.*

Satia tua pectora] quandoquidem supplicia mea sitis, & esuris. En habes multatum sæuissimè. Tomyris regina Scytharum, amputatum Cyri caput in vtrem, humano sanguine repletum coniici iubet, cum hac exprobratione crudelitatis: satia te sanguine quem sitisti, cuiusque insatiabilis semper fuisti. Iustinus lib. 1.

Carnif. flenda vid.] Carnificem nominat pro immanissimo. Sunt enim carnifices, aut videntur saltem, immanes, quia suppliciis immanibus vitam sontibus eripiunt.

Te vno iudice] Valde rem auget, cum eo neminem mortalium sibi infestiorem videri cupit.

Mersa parum] toto Oceano se obrutum dixit lib. 2.

Saevior es tristi Busiride] Busiris Neptuni filius, rex Aegypti, cùm Ioui hospites immolaret, pari exemplo mactatus est ab Hercule, ipsum quoque ausus aris hostiam admouere. Ad eloquentiæ, & ingenij ostentationem hunc tyrannum laudauit Isocrates. Virgil. 3. Georg. *quis aut Eurysthea dirum, Aut illaudati nescit Busiridis aras?*

Qui falsum lent. torr. igne. b.] Eleg. 6. lib. 3. de Ponto. *Aut solito clausos vrere in ære viros.* Phalaris Agrigentinorum in Sicilia tyrannus, cui bouem hunc æneum Perillus faber donauit, vt in eo viuos torqueret: qui cum ex dolore eiularent, quasi mugitum edituri, & ita bos æneus veri bouis vocem imitaturus esset. Parœmia est, Phalaridis imperium, de iis, qui potesta-

tem crudeliter exercent, Item φαλαρισμὸς pro immani crudelitate. Cicer. ad Att. lib. 7. Nam istum quidem, cuius phalarismum times, omnia teterrime facturum puto.

SICVLO FERTVR DON. TYRANNO] Digressio. Hunc respexit Iuuenal. *Inuidia Siculi non inuenere tyranni Tormentum maius.* Iustinus lib. 4. Tyrannorum, quam Sicilia, nulla terra feracior.

ET DICTIS ARTES CONCILIASSE S.] Et verbis ornasse munus, atque artificium suum, illudque fecisse acceptius.

MVNERE IN HOC VSVS, &c.] Verba Perilli ad Phalaridem, quibus munus suum prædicat, eius vsus docet, præmium poscit.

SED IMAGINE MAIOR] maior est vsus muneris huius, quam apparet: nec in eo spectādum est solum artificium.

INGENIO PRAEMIA DIGNA MEO] & consecutus est quod petebat. Nam primus omnium in eo tauro mugiit.

POENAE MIRANDE REPERTOR] tu, qui admirabile hoc genus tormenti excogitasti.

TVVM PRAESENS IMBVE OPVS] Primus, & statim experire. Nolo hinc discedas impunitus. Displicuit tyranno immanitas fabri huius. Imbue metaphoricum est, à liquoribus. Horat. ad Pison. *Quo semel est imbuta recens, seruabit odorem Testa diu.* Incidit igitur iuxta diuinum oraculum in foueam quam fecit. 1. de Arte. *nec enim lex iustior vlla est, Quam necis artifices arte perire sua.* Inducit mentionem historiæ huius 1. de Arte, ad confirmandam omnino similem de quodam, cuius cruentum consilium Busiris tyrannus pari mercede pensauit. Versus adnumero.

Dicitur Ægyptus caruisse iuuantibus arua
Imbribus, atque annos sicca fuisse nouem.
Cum Thrasius Busirin adit, monstratq; piari
Hospitis effuso sanguine posse Iouem.
Illi Busiris: fies Iouis hostia primus
Inquit, & Ægypto tu dabis hospes aquam.
Et Phalaris tauro violenti membra Perilli
Torruit, infelix imbuit auctor opus.
Iustus vterque fuit, neque enim lex iustior vlla est,
Quam necis artifices arte perire sua.

NEC MORA, MONSTRATIS, &c.] præsens imbue, statim, iam iam.

EXHIBVIT GEM. ORE GEM. SONOS] qui & bubuli, & humani viderentur. Propert. lib. 2. eleg. 25.

Nonne fuit satius duro seruire tyranno,
Et gemere in tauro saeue Perille tuo?

Plin. lib. 34. cap. 8. Perillum nemo laudat, sæuiorem Phalaride tyranno, cui taurum fecit, mugitus hominis pollicitus igne subdito, & primus eum expertus est cruciatum. Sic consilium malum consultori pessimum fuit. ἡ δὲ κακὴ βουλὴ τῷ βουλεύσαντι κακίστη, vt ait Hesiod. Et Lucret. lib. 5.

Circumretit enim vis, atque iniuria quemque,
Atque vnde exorta est, ad eum plerumque refertur.

Multis exemplis hunc locum illustrare liceret,

A nisi ratio Commentariorum vetaret. Insigne est apud Socratem Histor. Ecclesiast. lib. 6. cap. 5. de Eutropio Eunucho, quem pro concione increpuit S. Chrysostomus. Hunc taurum postea Phalaris Delphos misit, vt prodidit Lucianus, munus Apollini, monumentumq; simul & artis exquisitissimę, & inuenti crudelissimi, & pœnę meritò in auctorem retortæ. Non tacendum, quod Persius sat. 3. docet, conscientia desertæ virtutis, & commissorum scelerum, eiusmodi tormentum, & flagellum esse, quantum nec taurus iste Phalaridis. *Anne magis Siculi gemuerunt æra iuuenci?* Delphi tamen donum hoc, vt tyranno missum, repudiarunt.

QVID MIHI CVM SICVLIS, &c.] Sed quid
B ego tam longè abeo ab instituto, & Siculorum induco mentionem, cum inter Scythas, & Getas degam?

QVISQVIS IS ES] Verisimile est, nouisse quis fuerit. Sed verbum hoc contemptus est sæpe.

VTQVE SITIM NOSTRO. P. EXPL. &c.] Vt quasi noster sanguis canem venaticum, aut vrsum, aut lupum expleat, & ad satietatem gaudeas, dicam amplius de calamitatibus meis. Libentissimè enim audis, quod scio: Cruentum vocauit initiò, quia visus est eius necem optare.

TOT MALA TELLVRE, TOT AEQVORE] terra marique. Eleg. 2. *Plurima sed pelago, terraq; pericula passum.* *Multum ille & terris iactatus & alto*: de
C Aenea Virgil. lib. 1.

TE QVOQVE VT AVDIT] quamuis inimicum. Virgil. 2. Aeneid. *Quis talia fando, &c.*

SI SIT NOBIS COLLATVS VLYSSES] Cum eo se confert lib. 1. eleg. 4. *Ille breui spatio multis errauit in annis, &c.*

NEPTVNI MIN. EST, QVAM IOVIS IRA] In ead. eleg. *Illum Neptuni, me Iouis ira premit.*

RESCINDERE CRIM. NOLI.] retractare, refricare. Sed respexit ad fascias, & linteola, quibus obligantur vulnera.

VTQVE MEAE FAM. TEN. &c.] vt obliuio memoriam culpæ meæ imminuat.

FACTA CICATRICEM. D. N. SINE] Si tu tacendo vulnus meum quasi cicatricem sines
D ducere, obliuio tenuabit famam culpæ meæ. Paulatim immemores erant Romani peccati mei.

QVAE TOLLIT EOSD. ET PREMIT] Hesiod. principio ἔργ. καὶ ἡμερ.

ῥέα μὲν γὰρ βριάει, ῥέα δὲ βριάοντα χαλέπτει.
ῥεῖα δ' ἀρίζηλον μινύθει, καὶ ἄδηλον ἀέξει.
Nam facile extollit, facile elatumq; refrenat,
Et clarum obscurans, obscuri nomen adauget.

Par huic γνώμη est apud Sophoclem in limine Aiacis μαστιγοφόρου. Ioseph. Scalig. Lorarium inscripsit. δὲ ἡμέρα κλίνει, &c. lege perelegans cap. 15. li. 16. variarum. Mureti, de misera rerum humanarum conditione, ex Seneca tragico, aliisque probatis auctoribus.

INCERTAS VICES] Terent. *Omnium rerum vicißitudo est.* A

ET QVONIAM, &c. EST. T. DE, R. MAX. C. MEIS] *εἰρωνικῶς*. Non enim eo modo cura illi est, quem verba sonant: sed ipsa poëta sensum mox explanat. Terent. Eunucho. *Tantum ne à re tua tibi otij est, vt aliena cures?*

NON EST QVOD TIMEAS] ne simus parum miseri, qui sumus miserrimi.

OMNE TRAHIT SECVM CAESARIS IRA MALVM] suprà.

Vt mala nulla feram, nisi nudam Cæsaris iram,
Nuda parum nobis Cæsaris ira mali est?

IPSE VELIM POENAS EXPERIARE MEAS] Si tu meo loco sis, quod velim, planissimè intelliges, nihil me fingere. Nam propter iram Cæsaris hæc omnia patior, quæ patior durissima.

ELEGIA DVODECIMA.

VERIS GAVDIA.

ARGVMENTVM.

FRIGORIBVS pulsis, adesse vernum tempus, cuius iucunditatem ex loco adiunctorum latius describit. Raras quidem naues in portus illos appelli, ex Italia potissimum; sed quęcunque appulsa fuerit, se vectores variis de rebus, ac præsertim de Cæsaris in Germania gestis percunctaturum. In Scythia sibi degendum cruciatur, & reditum expetit. Quod autem libri vulgati huius elegiæ argumentum his verbis conceptum præferunt, *rogat mitiorem exilij locum*, vides quantum à scopo aberrent.

Frigora iam Zephyri minuunt: annóque peracto
Longior antiquis visa Mæotis hiems;
Impositamq́; sibi qui non bene pertulit Hellen,
Tempora nocturnis æqua diurna facit.
Iam violas puerique legunt, hilaresq́ue puellæ,
Ruráque quæ nullo nata serente ferunt.
Prataque pubescunt variorum flore colorum:
Indocilique loquax gutture vernat auis.
Vtq́; malæ crimen matris deponat hirundo,
Sub trabibus cunas, tectáque parua facit.
Herbáque, quæ latuit Cerealibus obruta sulcis:
Exerit è tepida molle cacumen humo:
Quoque loco est vitis, de palmite gemma mouetur:
Nam procul à Getico littore vitis abest.
Quoque loco est arbor, turgescit in arbore ramus:
Nam procul à Geticis finibus arbor abest.

Otia nunc istic, iunctisq; ex ordine ludis,
 Cedunt verbosi garrula verba fori.
Lusus equis nunc est: leuibus nunc luditur armis:
 Nunc pila, nunc celeri vertitur orbe trochus,
Nunc vbi perfusa est oleo labente iuuentus,
 Defessos artus Virgine tingit aqua.
Scena viget: studiisque fauor distantibus ardet:
 Cumq; tribus resonant terna theatra foris.
O, quantum, & quoties, non est numerare, beatum,
 Non interdicta cui licet vrbe frui,
At mihi sentitur nix verno sole soluta,
 Quaeq; lacu duro non fodiantur aquae,
Nec mare concrescit glacie: nec, vt antè, per Istrum
 Stridula Sauromates plaustra bubulcus agit.
Si tamen incipient aliquae huc adnare carinae,
 Hospitáque in Ponti littore puppis erit:
Sedulus occurram nautae, dictáque salute,
 Quid veniat quaeram, quisúe, quibusúe locis.
Ille quidem (mirum) nisi de regione propinqua,
 Non nisi vicinas tutus araret aquas.
Rarus ab Italia tantum mare nauita transit:
 Littora rarus in haec portubus orba venit.
Siue tamen Graeca scierit, siue ille Latina
 Voce loqui, certè gratior huius erit.
Fas quoque ab ore freti, longaqúe Propontidos vndis
 Huc aliquem certo vela dedisse Noto.
Quisquis is est, memori rumorem voce referre,
 Et fieri famae parsqúe, gradusqúe potest.
Is, precor, auditos possit narrare triumphos
 Caesaris, & Latio reddita vota Ioui.
Téque rebellatrix tandem Germania magni
 Triste caput pedibus supposuisse ducis.
Haec mihi qui referat, quae non vidisse dolebo,
 Ille meae domui protinus hospes erit.
Hei mihi, iam ne domus Scythico Nasonis in orbe est?
 Iamq; suum mihi dat pro lare poena locum?
Dij facite, vt Caesar non hoc penetrale, domumqúe,
 Hospitium poenae sed velit esse meae.

COMMENTARIVS.

FRIGORA IAM ZEPHYRI MIN.] A Horat. Ode 4. lib. 1.

Soluitur acris hyems grata vice veris, & Fauoni,
Trahuntq́ siccas machinæ carinas.

De Zephyro, seu Fauonio Plin. lib. 18. cap. 34. Hic ver inchoat, aperitque terras, tenui frigore saluber. Hic vites putandi, frugesque curandi, arbores serendi, poma inserendi, oleas tractandi ius dabit, afflatuque nutricium exercebit. Virgil. 2. Georg. vbi ver describit. *Zephyriq́ tepentibus auris Laxant arua sinus.*

LONGIOR ANTIQ. VIS. MAEOT. HYEMS] Hic Merula ne mutit quidem. Micyllum torquet diphthongus in voce *Mæotis* correpta, cum apud Latinos, & Græcos tamen extendi soleat. Sensum quoque istum versus, Zephyri minuunt frigora: & postquam annus peractus est, hyems Mæotica tardior, siue longior mihi visa est, quam præteritæ, atque antiquæ hyemes, reiicit, præsertim cum non sequantur quæ hyemis moram amplificent: sed quæ temporis qualitatem describant: censetque locum deprauatum. Idem Micyllus postea, eleg. 1. lib. 1. de Ponto affert hanc lectionem. *Tardior antiquis visa recedit hyems.* Seu, vt vulgò legitur, inquit, *Mæotis.* Quibus verbis significat, se iam annum in Ponto fuisse, istamque tamen exactam hyemem multò sibi longiorem visam, quàm præteritas ac veteres, quibus Romæ vixit scilicet. Hæc ille. Ego vocem *antiquis* non aliò, quam ad antegressas hyemes referri posse arbitror. Nisi dicamus, eam hyemem, de qua hîc loquitur, visam senibus Tomitanis tam longam, vt eius similem nō meminerint. De syllaba in Mæotis secunda correpta certandum non puto. Mæotis hyems dixit pro Scythica hyems: siquidem Scythica palus Mæotis.

QVI NON BENE PERTVL. HELL.] Fabulam de Phrixo, & Helle, ariete conscenso insidias nouercæ fugientibus, & de lapsu Helles in mare, cui nomen fecit Hellespontus, alibi differuimus. Hero Leandro. *Sola dedit vatis fœmina nomen aquis.* Aries postmodum inter sidera est collocatus. Natal. lib. 6. cap. 9.

TEMP. NOCTVRN. AEQVA DIVRNA FACIT] Arietis signum ingreditur sol mense Martio, & vernum æquinoctium efficit. De altero æquinoctio, autumnali puta, quod fit eodem sole ingresso libram, mense Septemb. Virg. 1. Georg. *Libra die, somniq́ pares vbi fecerit horas.* Aequinoctium Græcis ἰσημερία.

IAM VIOLAS PVERIQVE LEGVNT, &c] Puerorum, ac puellarum studium est, flores legere, & corollas nectere. Virgil. eclog. 3.

Qui legitis flores, & humi nascentia fraga,
Frigidus, ô pueri, fugite hinc, latet anguis in herba.

Et 2.

——————tibi lilia plenis
Ecce ferunt nymphæ calathis, tibi candida Nais
Pallentes violas, & summa papauera carpens,
Narcissum, & florē iungit bene olentis anethi, &c.

Primus autem veris flosculus viola, nominata à vi odoris gratissimi. Huius genera sunt tria purpureum, album, melinum, inquit Isidor. De Proserpina cum sodalibus puellis flores legente in luco ad Pergusam lacum, Ouid. 5. Metamorph. & 4. Fast.

PVERIQVE] Puerorum vocabulo, vt tradit Paulus Iurecos. etiam puella continetur. Nam & fœminas puerperas appellant recentes ex partu, & græci παιδία communiter appellantur. Antiquissimi, teste Prisciano, lib. 6. à puero dicebant B puera, & inde puerpera, quę puerum, vel pueram peperit. Pueri autem secundum Varronem, quod sint puri, hoc est, impuberes. Et inuestes, quod careant lanugine, quæ Virgilio & antiquis vestis. Contra vesticipes Ausonio puberes, & lanugine vestiti.

RVRAQVE Q. NVLLO N. SER. FER.] sensus est. Et legunt pueri ac puellæ, quæ rura ex se αὐτομάτως sponte, nullo serente, nullo satu, pgignunt, quales sunt violæ, & alij flores αὐτοφυεῖς, qui seri non solent.

PRATAQ. PVBES. VAR. F. COLOR.] Propert. eleg. 2. lib. 1. *Aspice quos summittit humus formosa colores.* Et Lucret. lib. 1. *tibi suaues Dædala tellus summittit flores.* 1. Fast. vbi etiam hanc anni tempestatem descriptam, ac depictam legimus, & aspicimus. *Omnia tunc florent, tunc est noua temporis ætas.* Cic. 1. Tuscul. ex antiquo poëta. *Vites lætificæ pampinis pubescere.* C In Catalect. Virgil. ver multimodis descriptum exhibetur.

INDOCILIQVE LOQ. GVTT. VERNAT AVIS] 1. Fast. *Et tepidum volucres concentibus aëra mulcent.* Propert. eleg. 2. lib. 1. *Et volucres nulla dulcius arte canunt.* Sensus est, volucrum cantum illum, ipsis à natura datum, longè iucundiorem artificiosa modulatione ad aures accidere. Agesilaus rogatus, velletne audire quendam lusciniæ cantum mirabiliter imitantem, inquit, ipsam lusciniam canentem frequens audiui. Faciunt huc Lucretiani versus lib. 1. vbi loquitur de aduentu veris, cuius temporis præses, propter vim procreandi, quæ se tunc exerit, constituitur Venus.

Aëriæ primum volucres te, diua, tuumq́
Significant initum, perculsæ corda tua vi.

Et lib. 2.

Et variæ volucres nemora auia peruolitantes
Aëra per tenerum liquidis loca vocibus opplent.

Præterea

erea poëta quidam vetus, cuius fragmen-
adducit Lipsius Elect.1. cap.5.

Et canoras non tacere diua iussit alites,
Iam loquaces ore rauco cygni stagna perstrepunt.

t porro, *indocili gutture*, quemadmodum Pro- eadem elegia. *Et sciat indociles currere lympha* quæ viæ non docentur: seu, quas vias non est a, *ἀδιδάκτως*. Sic Cic. Academ. 2. Sed incredi- quædam ingenij magnitudo non desidera- ndocilem vsus disciplinam. Alioqui vsita- dicimus *indocilem*, qui doceri & erudiri non st. Idem 2. de nat. deor. Quidam nimis indo- , tardiq́ue sunt. Potius, inquam, personam, n rem, quæ doctrina comparatur, indoci- dicimus.

ERNAT] ab agris, & arboribus, quas verno ore lætas, & floridas videmus. Plautus, aui- vernant.

TQVE MALAE CRIM. M. DEP. HIRVN- prænuntia veris 2. Fast. Tangit fabulam Pro- vxoris Terei regis Thraciæ, quæ cum mari- ropter adulterium Itym puerum commu- filium coctum apposuisset, ille stricto gla- eam, & sororem eius Philomelam insecutus Tum hæc in Lusciniam, illa in hirundinem, eus in vpupam mutati sunt. Fabula est in 6. amor. Vt igitur non videatur amplius malæ ris similis, sed liberorum amantior quam , antequam transformaretur.

VB TRABIB. CVNAS, PARVAQVE T. F.] am construit. 1. Fast.

Tunc blandi soles, ignotaq́ prodit hirundo,
Et luteum celsa sub trabe figit opus.

m festiua autem catechresi cunas, & parua nominat? Apum cellas cubilia, thalamos, iear, cerea regna grandi catachresi Virgil.

EREALIBVS OBRVTA SVLCIS] frumen- is.

XERIT E TEPID. &c.] 1. Fast. *Prodit & in sum- seminis herba solum.* Perpulchre hoc distichon nunt, & illustrant, quæ leguntur in Catone ore apud M. Tullium, quo loco de volupta- agricolarum, senem rei rusticæ perstudio- differentem facit. Quanquam me non fru- modo, sed etiam ipsius terræ vis ac natura ctat: quę cum gremio mollito, ac subacto se- sparsum excepit, primùm id occatum cohi- ex quo occatio, quæ hoc efficit, nominata deinde tepefactum vapore, & complexu suo indit, & elicit herbescentem ex eo viridita- , &c.

QVOQVE LOCO EST VITIS] In Scythia lem non est, vt mox dicet.

E PALMITE GEMMA MOVETVR] 1. Fast. *ua de tenero palmite gemma tumet.* Virg. eclog. 7. *ato turgent in palmite gemmæ.* Et Georg. 2. *nec it surgentes pampinus austros, sed trudit gemmas, & es explicat omnes.* Gemmæ per metaph. dicun- lli quasi oculi vitis, ad sarmentorum nodos a tempestate in similitudinem gemmarum

A erumpētes. Necessitate rustici dicunt gemmam in vitibus, ait Quintil. lib. 8. cap. 6. Et Cic. 3. de orat. Nam gemmare vites, luxuriem esse in herbis, lætas segetes etiam rustici dicunt. Quod enim declarari vix verbo proprio potest, id translato cum dictum est, illustrat id, quod intelligi volumus, eius rei quam alieno verbo posuimus similitudo. Ennius. *purpureis gemmauit pampinus vuis.*

NAM PROCVL A GET. LITT. &c.] Eleg. 10.

Non hic pampinea dulcis latet vua sub vmbra,
Nec cumulant altos feruida musta lacus.

TVRGESCIT IN ARB. RAMVS] 1. Georg. *Frumenta in viridi stipula lactentia turgent.*

PROCVL A GET. FINIB. ARBOR ABEST] Eleg. 10. *Aspiceres nudos sine fronde, sine arbore campos.*
B Horat. loquens de zona frigida Ode 22. lib. 1.

Pone me pigris vbi nulla campis
Arbor æstiua recreatur aura.

OTIA NVNC ISTIC] Romæ. Otia scilicet ab armis, quale Horat. ad Pisones. *& apertis otia portis.*

IVNCTISQVE EXORD. LVDIS] dum ludus ludo succedit. Sigillatim agit de quibusdam.

CEDVNT VERBOSI GARRVL. V. FORI] Passerat. in Propert. legit *garrula bella*. Sic eleg. 10. lib. 4. de fratre suo. *Fortia verbosi natus ad arma fori.* Silet forum, cessant iudicia, iustitium est: quod dicit Plaut. Capt. *vbi res probatæ sunt.* Res puta forenses, & iudiciales ad tempus dilatæ, & reiectæ, & prolatæ, siue propter bella, siue propter ludos,
C siue propter ferias.

LVSVS EQVIS NVNC EST] Aliquot genera ludorum percenset, quibus per dies & menses vernos Romana se iuuentus oblectabat in campo Martio. Horat. Ode 8. lib. 1.

Cur apricum
Oderit campum patiens pulueris atq́ solis,
Cur neq́ militaris
Inter æquales equitet, Gallica nec lupatis
Temperet ora frenis.

Et Ode 7. lib. 3.

Quamuis non alius flectere equum sciens
Æque conspicitur gramine Martio.

LEVIB. NVNC LVDITVR ARMIS] Qualibus se quoque lusisse scribit lib. 4. eleg. 1. *Nec nisi*
D *lusura mouimus arma manu.*

NVNC PILA] De isto lusu, & generibus quatuor pilæ, multa doctissimus Mercurial. de arte gymnast. lib. 2. cap. 5.

NVNC CELERI VERTIT. ORBE TROCH.] celeriter orbem describit. Est autem & nomen græcum, & ludus ipse. Vnde Horat. Ode 24. lib. 3. *seu græco iubeas trocho.* Nominat hæc duo genera idem ad Pisones.

Ludere qui nescit, campestribus abstinet armis,
Indoctusq́ pilæ disciue, trochiue quiescit,
Ne spissæ risum tollant impune coronæ.

VBI PERFVSA E. OLEO LAB. &c.] De notatione. Virgil. 3. Aeneid. *Exercent patrias oleo labente palæstras.* Non itaq; luctaturi tantùm, sed nata-

turi

turri etiam vngebantur, ad firmandos artus. Meminit huius ludicri & Horat. Ode 8. lib. 1. *cur timet flauum Tiberim tangere?* De natatione Mercurial. lib. 3. cap. 14. A

DEFESSOS ARTVS] reliquis ludis exercendis, aut exercitio armorum.

TINGERE GAVDET AQVA] Ciofani lectio ex veteribus libris, *virgine tingit aqua,* de qua Martian. Topographiæ Romanæ lib. 6. cap. 15. Plin. lib. 31. cap. 3. & Augustin. Steuchus. Ita porrò legendum, argumento est illud ex 3. de Arte.

Nec vos campus habet, nec vos gelidissima Virgo,
Nec Thuscus placidis deuehit amnis aquis.

Retineri tamen potest vulgata lectio, cui fauet ipsemet hoc disticho de Thusco amne, & Veget. lib. 1. cap. 10. ideo veteres Romani, inquit, quos tot bella, & continuata pericula ad omnem rei militaris erudierant artem, campum Martium vicinum Tiberi delegerunt, in quo iuuentus post exercitium armorum, sudorem puluerem q; dilueret. B

SCENA VIGET] agitantur comœdiæ.

STVDIISQVE FAVOR DISTANTIBVS ARDET] In theatro, amphitheatro, & circo factiones erant, & inde diuersus fauor. Sueton. Caligula. cap. 30. Infensus turbæ fauenti aduersus studium suum, exclamauit: vtinam populus Romanus vnam ceruicem haberet. Herodian. lib. 4. de Antonino, & Geta. ἐν τε θεάμασι περὶ τὰς ἐναντίας σπουδάζειν, in spectaculis erant studiorum contrariorũ. Plura testimonia suggerit Herald. ad Martial. lib. 9. ep. 70. C

CVMQVE TRIB. RESON. T. THEAT. FORIS] De tribus foris, Romano, seu Latio, Iulij Cæsaris, Augusti agit Alex. ab Alex. lib. 2. cap. 12. & Marlian. in Topograph. Vrbis lib. 3. cap. 24. & Lipsius in Admirandis lib. 3. cap. 6. *Resonant* referendum est ad plausus, & gratulatorias, quibus populus spectator scenicos, & alia ludicra exercentes excipiebat.

O QVATER, O QVOTIES N. EST NVM. B.] O terque quaterque, ô millies, & iterum millies beatum, cui licet esse Romæ. *Tum demum omnes bona nostra intelligimus, cum, quæ in potestate habuimus, ea amisimus.* Plaut. Capt.

AT MIHI SENTIT. NIX VERNO S. SOLVTA] Exponit nunc, quali nam ipse fruatur vere. Non alio, nisi quod cernit niues solui, & aquas glacie antea concretas liquescere, quæ ne effodi quidem, nedum hauriri poterant. Effodi tamen dixit eleg. 10. Nec mare iam durari frigore, nec per Istrum currus & plaustra agi. In hoc est illi veris amœnitas, & iucunditas. D

NEC MARE CONCRES. GLACIE, &c.] quasi per terrestre iter. Vide eleg. 10. *Quáque rates ierant, &c.* Seneca Hercule Fur. vtiq; ad exemplum poëtæ nostri, ad quod se fingit mille locis.

Calcauitq; freti terga rigentia,
Et mutis tacitum littoribus mare.
Illic dura carent æquora fluctibus.

Et quà plena rates carbasa tenderant,
Intonsis teritur semita Sarmatis.

INCIPIVNT] lege *incipient,* & in penta[...] *erit* pro *adest*: nisi velis esse enallagen temp[...]

ALIQVAE HVC ADNARE CARINA[...] gil. 1. Aeneid. *huc pauci vestris adnauimus oris.* facturus sit, nauibus in eam oram delatis.

DICTAQVE SALVTE] Metam. 14. *Quæ aspexit, dicta acceptaq; salute.*

QVID VENIAT] Quam ob caussam.

QVISVE, QVIBVSVE LOCIS] Virgil. *Sed vos qui tandem? quibus aut venistis ab oris?*

MIRVM NI DE REG. PROPINQVA [...] Hæc est sententia. Quanquam quid ego q[...] vnde veniant naues, quæ huc ad ista littor[...] ent, seu nauta, cui salutabundus occurram[...] non possit esse dubium, venit è loco propi[...] è quibus huc tutius nauigatur. Nam è re[...] ribus per maria spaciosissima, & crebris t[...] flatibus obnoxia, tutum non est. Et ideo c[...] tam distantiam, ac periculum *Raro ab Ital*[...] Potest etiam quasi responsum nautæ accip[...] quitur eodem modo, frequenter Plaut. [...] ni, mirum quin.

ARARET AQVAS] Virgil. 2. Aeneid. [...] *maris æquor arandum.*

LITTORA IN HAEC PORTVBVS [...] Hæc est altera caussa, quia loca illa non [...] commodos portus, quibus applicentur n[...]

SIVE TAMEN GRAECA SCIERIT, [...] tamen aliquis huc venerit, quanquam lati[...] guæ ignarus, si modo græcè scierit (vt m[...] Italia Græci versantur) loquar cum eo gra[...] multa exquiram.

GRATIOR HVIVS ERIT] Libentius [...] alloquar latinè, quia mihi patria lingua e[...]

AB ORE FRETI] à primis angustiis, a[...] lesponto, qui vbi expanditur, nomen Pro[...] dis sortitur. Potest quoque fieri, vt quis[...] Propontide huc nauiget.

MEMORI RVMOREM VOCE REFE[...] Fama indicat, rumor tumultuatur Cornel[...] to. Quidam ita distinguunt, vt fama sit cu[...] ciuitas, seu vicinia, aut certè maior pars a[...] dicit: rumor, si saltem pars aliqua. Quæ di[...] tia non semper obseruatur.

ET FIERI FAMAE P. GRAD. POTES[...] terit ipse quoq; dilatare famam, & vltra p[...] cere narratione sua apud me.

TRIVMPHOS CAESARIS] De Rh[...] Vindelicis per Drusum & Tiberium, priu[...] relatis, de quibus Horat. Ode 4. & 14. lib. 4.

LATIO REDDITA VOTA IOVI] Vot[...] concipiebant Imper. ad bellum proficisc[...] quæ victoria potiti soluebant. Eleg. 2. lib. 4.

Donaq; amicorum templis promissa deorum
Reddere victores Cæsar vterq; parant.

De Græcis ducibus, & reducib. Penelope [...]

Argolici rediere duces, altaria fumant,
Ponitur ad patrios barbara præda deos.

Re

Rebellatrix Germania] quæ diu detrauit iugum. Fera eleg. 2. lib. 4. Perfida eleg. 4. 3. de Ponto.

Triste capvt] contumax, ferox caput.

Qvae non vidisse dolebo] visa enim litis non paulo iucundiora, quia etiam certa, immò certissima.

Protinvs hospes erit] hospitio illum ipiam, & quæ libebit, amplius ex eo sciscita-:.

Iam ne dom. Scyth. nas. in orbe] Quia dixit, domum se recepturum hunc narratorem, præ dolore, quod ciuis Romanus in terra barbara iam pro pæna cogatur habitare, exclamat, *hei mihi, &c.*

Dii facite vt Caesar, &c.] Eleg. 1. lib. 1. *Dij facerent possem nunc meus esse liber.* Facite vt me Cæsar reuocet. Tum enim diuersorium, seu hospitium tantum fuerit, in quo pœnas exoluerim, non domus, seu habitaculum perpetuum.

ELEGIA DECIMATERTIA.

NATALIS ABDICATIO.

ARGVMENTVM.

Natalem suum figura sibi consueta alloquitur, vt frustrà ad se exulem, & ærumnosum venientem: debuisse in patria remanere, imitarique amicos, à quibus dicta salute sit dimissus. Nō posse eum celebrare quibus par sit ritibus, quos etiam commemorat. Proinde petere ab eo ne redeat. Hoc elegidio nihil lepidius. Mos celebrandi natalis est peruetus. Et agebant item amicorum, atque Imperatorum natales. Vide Herald. ad Martialem lib. 8. pag. 38.

Ecce superuacuus (quid enim fuit vtile nasci?)
Ad sua natalis tempora noster adest.
Dure, quid ad miseros veniebas exulis annos?
Debueras illis imposuisse modum.
Si tibi cura mei, vel si pudor vllus adesset,
Non vltra patriam me sequerere meam.
Quoque loco primum tibi sum malè cognitus infans,
Illo tentasses vltimus esse mihi.
Inque relinquendo, quod idem fecere sodales,
Tu quoque dixisses tristis in vrbe, vale.
Quid tibi cum Ponto? num te quoque Cæsaris ira
Extremam gelidi misit in orbis humum?
Scilicet expectas solitum tibi moris honorem?
Pendeat ex humeris vestis vt alba meis?
Fumida cingatur florentibus ara coronis?
Micáque solenni thuris in igne sonet?

Libáque dem pro te genitale notantia tempus?
Concipiamq́; bonas ore fauente preces?
Non ita sum positus: nec sunt ea tempora nobis:
Aduentu possim lætus vt esse tuo.
Funeris ara mihi ferali cincta cupressu
Conuenit: & structis flamma parata rogis.
Nec dare thura libet nil exorantia diuos:
In tantis subeunt nec bona verba malis.
Si tamen est aliquid nobis hac luce petendum,
In loca ne redeas amplius ista, precor:
Dum me terrarum pars pænè nouissima Ponti
Euxinus falso nomine dictus habet.

COMMENTARIVS.

Ecce svpervacvvs natalis adest] Frustra redit nobis dies natalis anniuersarius. Is fuit XIII. Kalend. Aprilis quinquatriis, quibus diebus Romæ sacra Mineruæ fiebant, Hirtio, & Pansa Coss. anno ab V. C. DCCX.

Qvid enim fvit vtile nasci] Hac parenthesi continetur caussa, quamobrem superuacuus adsit. Si quis se non gaudet esse natum, nec aduentu natalis diei gaudebit, & parum acceptus illi reuertetur. Homini autem calamitoso non videtur vtile fuisse; siquidem natus est in miseriam. Ergo illi natalis frustra recurrit. Talis autem est Ouidius. Meritò igitur natalem suum auersatur, nec eum potest agnoscere.

Dvre, qvid ad miseros ven. &c.] non fecisse humaniter, quod lætus, & cum lætitia celebrari solitus ad miserum venerit, qui miseros agebat annos. Bella expostulatio.

Debveras illis imposvisse modvm] Cum anni mei cœpissent esse miseri, tunc tu debebas finem facere ad me exactis mensibus redeundi.

Si tibi cvra mei] Obserua hac tota elegia, quomodo maxima de nihilo nascitur historia. Facit hoc ingenium eius sollertissimum, vt sæpe item aliàs in multis locis. Non curas me, vt apparet, cum in hæc loca sequeris, & me præsentia tua lætissima despicabiliorem reddis.

Vel si pvd. vllvs inesset] Tibi simul es dedecori. Vt si nobilis ignobilem, diues pauperem, honoratus inhonorum affectetur.

Male svm tibi cognit. infans] inauspicato, seu infausto sidere, propter euentum, seu paratam mihi miseriam, ob quam fuisset optimum non nasci: proximum, quam primum emori. Quod Silenum captum, docuisse regem

A Crœsum in Tuscul. 1. refert Cicero, & ec xisse Nasonem reor.

Vltimvs esse mihi] vidisses me vlt Visisses me extremùm, & valedixisses.

Qvod fecere sodales] Amico ob versus commoditatem ita nominat. A multo plus est amicus quam sodalis.

Extrem. gelidi in orbis hvm ties & questus est, & queretur se in vltimi bem proiectum. Sed quenquam sua mala & apud diuersos deplorare, nihil est mira nec inconsuetum.

Solitvm tibi moris honor.] lage, pro soliti moris honorem. Exspecta quemadmodum solebam, honorem.

Pendeat ex hvm. vest. vt alb.] monias, & apparatum diei natalis rursun merat lib. 5. elegia 6. vbi vxoris natalem

B Prima fuit, candida, seu alba vestis, quam induebant. Color albus lætitiæ, niger mœ index.

Quæq; semel toto vestis mihi sumitur anno,
Sumatur fatis discolor alba meis.

Cingat florentib. ara coro cundo loco floreis sertis ornabantur aræ, i bus Genio rem diuinam faciebant, cui coronas offerebant.

Araq; graminea viridis de cespite fiat,
Et velet tepidos nexa corona focos.

Tibull. eleg. 2. lib. 2. in Cherinti amici natal

Ipse suos adsit Genius visurus honores,
Cui decorent sanctum florea serta caput.

Micaqve sollemni thvris, &c tia cærimonia. Lib. 5. & thuris, & meri me quod in aram fundebatur.

Da mihi thura puer, pingues facientia flam
Quodq; pio fusum stridat in igne merum

Tibull.

Vrantur pia thura focis, vrantur odores,

Quos tener è terra diuite mittit Arabs.

strua, quod ait, *fouet*. Nam à sonitu, & crepitu n thuris, quam lauri ardentium, fælix omen ptabat. Sic & eleg.2. lib.4.

Altaq; velantur fortasse palatia sertis,

Thuraq; in igne sonant, inficiuntq; diem.

eterea ex stridore vini in flammam effusi, & cernæ.

LIBAQVE DEM PRO TE GENITALE, &c.] uarta cærimonia. Offerebantur liba. Sic lib.4. g.10.

Lucifer amborum natalibus affuit idem,

Vna celebrata est per duo liba dies.

Et 1. de Arte.

Quid quasi natali cum poscit munera libo.

Tibull.

Illius (Genij) puro destillent tempora nardo,

Atque satur libo sit, madeatq; mero.

CONCIP. BON. ORE FAVENT. PRECES] uinta, & sexta. Pro bonis precibus paulò pòst nit bona verba, vt idem. ambobus significarit, quod putat Achilles Statius. Sic lib.5.

Lingua fauens adsit nostrorum oblita laborum,

Quæ puto dedidicit iam bona verba loqui.

Cæterùm ego bona verba aliò referenda existimo, quod mox videbis. Quod Ouidius dixit *fauente*, locuti sunt ita Virgil. & Propert. Ille neid.5. *Ore fauete omnes, & cingite tempora ramis.* ic lib.3. *Sacra facit vates, sint ora fauentia sacris.* De c cærimonia Tibull. quoque.

Dicamus bona verba, venit natalis ad aras,

Quisquis ades lingua vir, mulierq; faue.

t igitur idem dicere bona verba, & linguis, sitore fauere. Nam inprimis diligentissimè cabant, ne sibi eo die vel imprudentibus vocula cideret vlla, in qua mali ominis aliquid inest, quod ait Horatius Ode 14. lib.3. *male nominatis arcete verbis*: & dicebant verba, quibus bene ominari viderentur, & fælicem euentum sacrificio precabantur. Festus, fauentia bonam ominationem significat. Nam præcones clamantes, populum sacrificiis fauere iubebant: fauere enim est bona fari Cicer. In Bruto. Hortensij vox extincta fato suo est, nostra publico. Melius quæso ominare, inquit Brutus. Sed clarissimus est locus 1. de diuinat. hominum voces vocant omina, quæ maiores nostri, quia valere censebant, idcirco omnibus rebus agendis QVOD BONVM, FAVSTVM, FORTVNATVMQVE ESSET, præfabantur, rebusque diuinis, quæ publicè fierent, & fauerent linguis, imperabatur, inque feriis imperandis, vt litibus & iurgiis abstinerent. Adducit hos locos Lamb. in illud Horat. Ode 1. lib.3. *Odi profanum vulgus, & arceo Fauete linguis.* Vox autem præconum, cuius meminit Cicero, fortassis erat hæc. ἱέγα, ἢ εὔφημα φωνεῖ. Et videtur Orpheus huiusmodi bona verba εὐφήμους λόγους appellasse, hymno in Curetas. ἔλθοιτ' εὐμενέοντες ἐπ' εὐφήμοισι

A λόγοισι. Vide quæ attulimus præterea eleg.6. lib.5. ibi. *lingua fauens adsit, &c.*

NON ITA SVM POSITVS] forte pro *constitutus* dixit, hoc intellectu. Non est ea conditio mea, non is status meus, clarius dicitur verbis statim sequentibus.

FVNERIS ARA MIHI FERALI, &c.] Ara natalis cingebatur floribus, ad significandam lætitiam. Funebris cupresso. Rogi enim in formam aræ extruebantur. Et cupresso, vt fætori cadauerum suaueolentia ipsarum obsisteret. Varro apud Seruium 11. Aeneid. pyras ideo cypresso circumdari solitas, propter grauem ostrinæ odorem, ne eo offendatur populi circumstantis corona, quæ tamdiu stabat, respondens fletibus

B præficæ, hoc est, planctuum principis, quamdiu consumpto cadauere, & collectis cineribus dicebat nouissimum verbum Ilicet, quod ire licet significat.

STRICTIS FLAMMA PARATA ROGIS] tanquam cadaueri exurendo. Postulat enim se iam inter mortuos magis, quam inter viuos duci.

NIL EXORANTIA DIVOS] vtpote cum Cæsare facientes, & implacabiles.

IN TANTIS SVBEVNT NEC BONA VERBA MALIS] nulla occurrunt bona verba quæ dicam; quia mala mea quidquam boni cogitare me non sinunt.

IN LOCA NE REDEAS AMPLIVS ISTA]

C Hoc insinuat, velle se illius penitus obliuisci.

TERRARVM PARS PAENE NOVISS.] terrarum Ponti, regionum quæ sunt ad Pontum.

EVXINVS FALSO NOMINE DICTVS] mihi potius est ἄξενος, inhospitalis: & ita nuncupatus fuit olim, à ferali inhospitalitate, cum quotannis in eo circiter 60. naues perirent, ob crebras, & validas tempestates. Græci item vocant μαυροθάλασσαν. Germani das schwartze Meer, propter nebulas assiduas. Tandem κατ' εὐφημισμὸν appellatus est Euxinus. Eleg.4. lib.4.

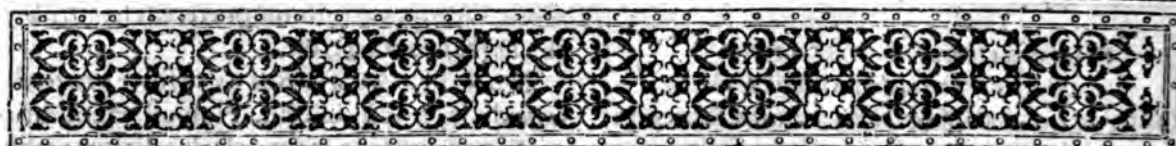
Frigida me cohibent Euxini littora Ponti.

Dictus ab antiquis Axenus ille fuit.

Elegia decimatertia lib.5. *Euxini mendax cognomine Pontus.*

D

ELEGIA DECIMAQVARTA.

TVTELAE IMPLORATIO, CVM EXECRATIONE.

ARGVMENTVM.

AMico scripta sua, præter illam κακοτεχνίαν, colligenti, conseruantique laudem tribuit, & quod facit, vt facere pergat, hortatur (nec enim libris suis vnà cum auctore indictum exilium) & tanquam orphanis patrem se, ac tutorem exhibeat. Expressè nominat volumen metamorphoseωn, quod optimo iure pluris ęstimat, cui extrema adhuc manus desit. Missa ab exilio adiungi cæteris iubet, multisq́ue rationibus, vsque ad finem, quę in iis reprehendi queant, excusat.

Cultor, & antistes doctorum sancte virorum,
Quid facis ingenio semper amice meo?
Ecquid, vt incolumem quondam celebrare solebas,
Nunc quoque, ne videar totus abesse, caues?
Suscipis exceptis ecquid mea carmina solis
Artibus, artifici quæ nocuère suo?
Imo ita fac quæso vatum studiose nouorum,
Quáque potes retine nomen in vrbe meum.
Est fuga dicta mihi, non est fuga dicta libellis:
Qui domini pœnam non meruère sui.
Sæpe per externas profugus pater exulat oras.
Vrbe tamen natis exulis esse licet.
Palladis exemplo, de me sine matre creata
Carmina sunt: stirps hæc, progenies q́ue mea:
Hanc tibi commendo: quæ, quo magis orba parente est.
Hoc tibi tutori sarcina maior erit.
Tres mihi sunt nati contagia nostra secuti:
Cætera fac curæ sit tibi turba palam.
Sunt quoque mutatæ ter quinque volumina formæ,
Carmina de domini funere rapta sui.
Illud opus potuit, si non prius ipse perissem,
Certius à summa nomen habere manu.

olim in fœdere iciendo fundi solitus. Agenno Vrbico à sanciendo. Propriè sanctū Vlpiano, quod inuiolabile, & sanctione quadam subnixum, lege videlicet ac pœna, dicunturque sanctæ leges, sanctus senatus, muri, portæ vrbis, & aliæ quam plurima.

Qvid facis?] Interrogatio ista admirantis, non responsum petentis est: vt sequens, quæ affirmat potius. Miratur ipsum tam iniquis temporibus suis libris, atq; ingenio suo fauere posse, nec vereri inuidiam.

Vt incolvm. solebas] cum starem adhuc. Dum veheret antennas aura secunda meas.

Ne videar totvs abesse] Aliquid enim sui, partus videlicet ingenij, tanquam sanguis suus Romæ versatur. Quocirca non totus abest. Eleg.1. lib.1.

Vade liber, verbisq; meis loca grata saluta.
Contingam certè quo licet illa pede.

Svscipis except. ecqvid. m. carm. &c.] Ordo verborum est. Ecquid suscipis mea carmina velut in tutelam tuam, exceptis solis artibus, sola amandi arte excepta, quam plerique oderunt, & quæ mihi artifici suo exitio fuit?

Immo ita fac qvaeso] Ad verba alludit, quæ interrogabant tamen. Nunc respondet ipse sibi. Immo caues, & suscipis; & addit cohortationem, quod solemus, cum aliquid facere quempiam affirmamus, quod egregium est, aut nobis placet. Quo quidem modo laudamus ipsum hominem. Eleg.15. lib.5.

Qui monet vt facias quod iam facis, ille monendo
Laudat, & hortatu comprobat acta suo.

Vatvm stvdiose novorvm] Hoc etiam coluisse se autumat eleg.10. lib.4.

Temporis illius colui, fouiq; poëtas
Quotq; aderant vates, rebar adesse deos.

Subinde nominat Macrum, Propertium, Ponticum, Battum, Horatium.

Retine nomen in vrbe mevm] Retinebis autem libris meis conseruandis, quibus id præscriptum est.

Non est fvga dicta libell.] Eleg.2. lib.2. de Ponto.

Perlege nec mecum pariter mea verba relega
Vrbe licet vestra versibus esse meis.

Qvi dom. poen. non mer. svi] Affectatè quodammodo se librorum suorum dominum sæpius se quam parentem appellat. Inest enim in verbo & sonus, & significatio grandior.

Saepe per extern. profvg. pat.] Probatio ab exemplo, in quo se patrem, libellos vero proles suas vult intelligi. Et infra apertè natos nominat.

Pallad. exemplo de me sine, &c.] Palladem è Iouis capite sine matre ortam μυθολογικῶς hoc vult, sapientiam solius Dei munus esse, & eam cum voluptate corporis non consistere. Quam ob caussam Musas quoque virgines finxit antiquitas, etsi quædam sunt ἀνάφανδον.

A

Stirps haec, progeniesqve mea] Ingenij mei fœtus sunt hi, quibus ego fui quod Iupiter Palladi.

Hanc tibi commendo] officium boni parentis exsequitur, filios suos alienæ fidei in suo discrimine commendantis, & committentis.

Qvo magis orba parente est] quò desertior à parente suo tam longinquis in oris posito, & planè mortuo. Eleg.6. lib.1. *Orba parente suo quicunque volumina tangis.*

Tibi tvtori sarcina maior erit] Hæc tua in illos cura fidelior esse debebit.

Tres mihi svnt nati, contag. n. secvti] Libri tres de arte amandi mecum damnati sunt. Nec enim in exilium patrem sunt secuti.

B

Cvrae sit tvrba palam] Cæterorum curam gerere nil te pudeat: nihil enim sunt commeriti.

Mvtatae ter qvinqve volvm. formae] Metamorph. lib.15. volumen hîc pro libro: nam alioqui liber est pars voluminis, volumen totum.

Carmina de dom. fvn. rapta svi] Hunc eundem versiculum habet eleg.6. lib.1. in extremo. Funus nominat discessum in exilium. Eleg.1. lib.1. *Nuper ab exequiis carmina rapta meis.*

Certivs a svmma nom. hab. manv] lib.2.

Inspice maius opus, quod adhuc sine fine reliqui,
In non credendos corpora versa modos.

De iisdem libris eleg.6. lib.1.

C

Non tamen illa legi poterunt patienter ab vllo,
Nesciat his summam si quis abesse manum
Ablatum mediis opus est incudibus illud,
Defuit & scriptis vltima lima meis.

Certius nomen interpretare, non certiorem titulum: nec enim, si emendasset, conuenientiore titulo ornare potuisset. Sed certiorem, solidiorem, commendatiorem.

Popvli pervenit in ora] Legitur à populo, & de eo loquitur vulgus: est siquidem pluribus exemplaribus descriptum, & describitur amplius. In ore, atque in oculis omnium fieri dicuntur, quæ propalam fiunt. Et in ore omnium dicuntur esse, de quibus rumor est publicus, seu de quib' vulgatus est sermo. Populus multitudo, seu frequentia vnius vrbis: populi multarum.

D

In pop. qvid. si tamen ore mevm] Si tamen populus exulem me tanti facit, vt de me loquatur, & mea legat.

Nescio qvid.] summissè dictum, & modus loquendi latinis scriptoribus sollemnis.

Diverso ab orbe] Ab vltimo orbe, à diuersa, & remota parte orbis. Eleg.2. lib.4. *Atque procul Latio diuersum missus in orbem.* Sic dictum, vt illud Virgil.1. Aeneid. *Et quo sub cælo tandem.*

Si qvis leget] vt supra, *In populi quidquam si tamen ore meum est.*

Compositvm qvo sit temp. qvove loco] Tempus est exilij, locus in media barbaria, vt sequitur.

INQVE TOT ADVERSIS, &c.] *Quia carmina secessum scribentis & otia quærunt. Carmina proueniunt animo deducta sereno* [...] *& pacem mentis habere volunt.* eleg.1. lib.1.

CARMEN DVCERE] à lanificio.

INGEN. FREG. MEVM MALA, &c.] Eleg.2. lib.1.

Da mihi Mæoniden, & tot circumspice casus
Ingenium tantis excidet omne malis.

Eleg.4. lib.3. de Ponto.

Nos, quibus ingenium longi minuere labores,
Aut etiam nullum forsitan ante fuit.

NVLLO EXERCENTE REFVGIT] cessatione exsiccata est: manet enim in metaphora.

NON HIC LIBRORVM COPIA] magnum adiumentum, & solatium scriptoris, bonorum librorum multitudo. Iidem inuitant ad studendum, & ingenium tanquam cibis pascunt, ac saginant.

RECITEM CVI CARMINA] Idem lib.4. elegia 1.

Sed neque cui recitē quisquā est mea carmina, nec qui
Auribus accipiat verba latina suis.

Eleg.8. lib.5.

Vnus in hoc non est populo, qui fortè latinè
Quælibet è medio reddere verba queat.

NEC QVO SECED. LOCVS EST] à strepitu, & turbis li.1. eleg.1. *Carmina secessum,&c.* Lege dialogum nostrum 34. Volum.1. inscriptū, STVDIVM IN SYLVIS AC NEMORIBVS. De secessu enim aliquo amœno extra vrbem loquitur, quod ex sequenti versu constat.

SAEPE ALIQVOD QVAERO VERBVM,&c.] Illi veteres quærebant hæc à viuis: hos à mortuis.

TVRPE FATERI] Imo non turpe. Neque enim inauditum est, aliquem nunquam locutum pluribus annis, suam linguam oblitum. Quare ait elegia 8. lib.5. se secum ipso latinè loqui, ne sermonem obliuiscatur. Et eleg.8. lib.5.

Et pudet, & fateor, iam desuetudine longa
Vix subeunt ipsi verba latina mihi.

ET VID. GET. SCRIB. POSSE MOD.] vt etiam scripsit.

IMMISTA LATINIS PONTICA VERBA] Scythicæ, Geticæ, barbaræ voces, in Pontica regione vsitatæ, & propriæ.

VENIA DIGNARE LIBELLVM] Hanc sæpius petit, vt homo ingenio liberali, qui, quid de se quisque sentiat, contemnendum minimè putat.

FINIS LIBRI TERTII.

IN TRISTIVM LIBRVM IV.

ELEGIA PRIMA.

VNICVM EX MVSIS SOLATIVM.

ARGVMENTVM.

VENIAM exposcit libris suis, vtpote alienissimo tempore, nec ad famam, sed ad aliquam leuationē miseriarum compositis. Locus communis de lenimine cantus in laboribus, & rebus duris. Laus Musæ, ipsum fideliter in exilium comitatę. A scribundis versibus abstinere non posse, è quibus hoc vtilitatis capiat, vt tantisper mentem à cogitatione malorum suorum auocet. Vis afflatus poëtici. Quam multa grauia exantlarit, & quam nunc inter barbaros cum ærumnosè, tum parum tutò viuat. Summa à latinè scientibus solitudo. Obrientes inter scribendum lacrymæ, pristinique status peracerba recordatio.

Si qua meis fuerint, vt erunt, vitiosa libellis,
Excusata suo tempore lector habe.
Exul eram: requiesq́; mihi, non fama, petita est:
Mens intenta suis ne foret vsque malis.
Hoc est, cur cantet vinctus quoque compede fossor:
Indocili numero cùm graue mollit opus.
Cantat & innitens limosa pronus arena,
Aduerso tardam qui trahit amne ratem:
Quique refert pariter lentos ad pectora remos,
In numerum pulsa brachia versat aqua.
Fessus vbi incubuit baculo, saxóque resedit.
Pastor, arundineo carmine mulcet oues.
Cantantis pariter, pariter data pensa trahentis
Fallitur ancilla decipiturqúe labor.
Fertur & abducta Lyrneßide tristis Achilles
Hæmonia curas attenuasse lyra.
Cùm traheret syluas Orpheus, & dura canendo
Saxa: bis amissa coniuge mœstus erat.
Me quoque Musa leuat Ponti loca iussa petentem:
Sola comes nostra perstitit illa fuga.
Sola nec insidias inter, nec Thracia tela,
Nec mare, nec ventos, barbariemq́; timet.
Scit quoque, cum perij, quis me deceperit error:
Et culpam in facto, non scelus esse meo.
Scilicet hoc ipso nunc æqua, quòd obfuit antè,
Cùm mecum iuncti criminis acta rea est.
Non equidem vellem (quoniam nocitura fuerunt)
Pieridum sacris imposuisse manum.
Sed nunc quid faciam? vis me tenet ipsa sacrorum:
Et carmen demens carmine læsus amo.
Sic noua Dulichio lotos gustata palato,
Illo, quo nocuit, grata sapore fuit. (lis:
Sentit amans sva damna fere: tamen hæret in il-
Materiam cvlpae prosequiturque svae.
Nos quoque delectant, quamuis nocuere, libelli:
Quodque mihi telvm vvlnera fecit, amo.
Forsitan hoc studium posit furor esse videri:
Sed quiddam furor hic vtilitatis habet.
Semper in obtutu mentem vetat esse malorum:
Præsentis casus immemoremqúe facit.

Vtq; suum Bacche non sentit saucia vulnus,
    Dum stupet Idæis exululata modis:
Sic, vbi mota calent sacro mea pectora thyrso,
    Altior humano spiritus ille malo est.
Ille nec exilium, Scythici nec littora Ponti,
    Ille nec iratos sentit habere Deos.
Vtq; soporiferæ biberem si pocula Lethes:
    Temporis aduersi sic mihi sensus abest.
Iure Deas igitur veneror mala nostra leuantes,
    Sollicitas comites ex Helicone fugæ.
Et partim pelago, partim vestigia terræ,
    Vel rate dignatas, vel pede nostra sequi.
Sint, precor, hæ saltem faciles mihi: namque Deorum
    Cætera cum magno Cæsare turba facit.
Méque tot aduersis cumulat, quot littus arenas,
    Quotq; fretum pisces, ouáque piscis habet.
Vere prius flores, æstu numerabis aristas,
    Poma per Autumnum, frigoribusq; niues:
Quàm mala quæ patior toto iactatus in orbe,
    Dum miser Euxini littora sæua peto.
Nec tamen, vt veni, leuior fortuna malorum est:
    Huc quoque sunt nostras fata secuta vias.
Hic quoque cognouit natalis stamina nostri,
    Stamina de nigro vellere facta mihi.
Vtq; neque insidias, capitisq; pericula narrem:
    (Vera quidem vidi, sed grauiora fide.)
Viuere quàm miserum est inter Bessósque, Getasque,
    Illum, qui populi semper in ore fuit!
Quàm miserum est porta vitam muróque tueri:
    Vixq; sui tutum viribus esse loci!
Aspera militiæ iuuenis certamina fugi,
    Nec nisi lusura mouimus arma manu.
Nunc senior gladióque latus, scutóque sinistram,
    Canitiem galeæ subiicióque meam.
Nam dedit è specula custos vbi signa tumultus:
    Induimus trepida protinus arma manu.
Hostis habens arcus, imbutáque tela veneno,
    Sæuus anhelanti mœnia lustrat equo.
Vtq; rapax pecudem, quæ se non texit ouili,
    Per sata per syluas fertq; refertq; lupus:

Sic,

Sic, si quem nondum portarum sede receptum
Barbarus in campis repperit hostis, habet.
Aut sequitur captus, iniectáque vincula collo
Accipit: aut telo virus habente perit.
Hîc ego sollicitæ iaceo nouus incola sedis:
Heu nimium fati tempora lenta mei:
Et tamen ad numeros, antiquáque sacra reuerti
Sustinet in tantis hospita Musa malis.
Sed neq;, cui recitem, quisquam est, mea carmina: nec qui
Auribus accipiat verba Latina suis.
Ipse mihi (quid enim faciam?) scribóque, legóque:
Tutáque iudicio littora nostra suo est.
Sæpe tamen dixi, cui nunc hæc cura laborat?
An mea Sauromatæ scripta Getæq; legent?
Sæpe etiam lachrymæ me sunt scribente profusæ:
Humidáque est fletu littera facta meo.
Corq; vetusta meum tanquam noua vulnera sentit,
Inq; sinum mœstæ labitur imber aquæ.
Dum vice mutata qui sim, fuerimq; recordor,
Et, tulerit quò me casus, & vnde, subit:
Sæpe manus demens studiis irata, sibique,
Misit in arsuros carmina nostra focos.
Atque ea de multis, quoniam non multa supersunt,
Cum venia facito, quisquis es, ista legas.
Tu quoque non melius, quàm sunt mea tempora, carmen
Interdicta mihi consule Roma boni.

COMMENTARIVS.

T ERVNT, VITIOSA] Vnum, ac singulare propemodum huius poëtæ vitium, neglecta lima, qua illam ingenij nimium sibi indulgentis velut in herba luxuriem depasci debuisset. Purgat se tamen vt potest, hîc & alibi, culpamq; omnem in tempus, & locum reiicit. Tolle hoc, cæteris cedit nemini, si non antecedit omnibus. Memineris prodidagmatum.

EXCVSATA SVO TEMP.] Bene lib. I. eleg. I.

Iudicis officium est, vt res, ita tempora rerum
Quærere, quæsito tempore tutus eris.

Itaque tali tempore, exilij videlicet, adeo mirum non est non sine vitio aliquo scribere, cum ipsa scriptione, vt subiungit, non famæ studetur, sed

A

animi leuatio, & à malis respiratio quantacunque & qualiscunque tandem quæritur. Locum quoque accusat eleg. I. lib. 3.

Si qua videbuntur casu non dicta latinè,
In qua scribebat barbara terra fuit.

Inspice extremum elegiæ vltimæ libri superioris. *Quod quicunq; leget, &c.*

REQVIESQVE MIHI, NON FAMA PETITA] Eleg. postrema huius.

Gratia Musa tibi, nam tu solatia prabes,
Tu curæ requies, tu medicina venis.

Lib. I. eleg. I.

Deniq; securus famæ liber ire memento,
Nec tibi sit lecto displicuisse pudor.

A *Non ita se nobis praebet fortuna secundam,*
Vt tibi sit ratio laudis habenda tuae.

Cic. de studiis Humanit. pro Archia. Haec studia adolescentiam alunt, senectutem oblectant, secundas res ornant, aduersis perfugium, & solatium praebent, delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiscum, peregrinantur, rusticantur.

NON FAMA] quam relinquit aliis, nullo casu oppressis. Eleg.6.lib.1. de Ponto.

Gloria vos acuat, vos vt recitata probentur
Carmina, Pieriis inuigilate choris.

MENS INTENTA. S. NE F. VSQVE MAL.] atque ita conficerer assiduitate aegritudinis. Senoco igitur animum à cogitationibus moestissimis, & solitudinem istam, quam mihi affert ne-B cessitas, non voluntas, languere non patior. Deinceps ostendit inductione, cantum facere ad leuandam molestiam. Cantores autem ipsi quoq; poëtae. Apud Priscianum lib.8. reperitur vox Ennii, dicëtis, nunquam se poëtari, nisi podagrum. Cur autem nunquam poëtaretur Ennius, nisi cum cruciaretur podagrae doloribus, caussam fuisse opinatur vir quidam eruditus in Parergis suis, vt ita, sicut Ouid. hoc loco de se confitetur, mens auersa à malis suis, & defixa penitus in scriptione carminis, doloris sensum aut leuiorem, aut nullum etiam efficeret.

HOC EST] Haec caussa est, obliuio puta mali, & auocatio animi à cogitatione laboris, & molestię. Catul. *Hoc est, quod vnum est pro laboribus tantis.* C

CVR CANTET. V. QVOQVE COMPEDE FOSSOR] Tibull. eleg.7. lib.2.

Spes etiam valida solatur compede vinctum
Crura sonant ferro, sed canit inter opus.

In ergastulo videlicet, & latumiis lapidariis, vbi ex vinculis dare operam cogebantur, qualis in Capt. Tyndarus. Sic enim senex ab eo delusus mandat lorariis,

——————ducite,
Vbi ponderosas, crassas capiat compedes.
Inde ibis porrò in latumias lapidarias.
Ibi cum alii octonos lapides effoderint,
Nisi quotidianum sesquiopus confeceris,
Sexcentoplago indetur nomen tibi.

Huiusmodi operibus plerunque serui ob con-D tumaciam, aut aliud quodpiam peccatum addicebantur.

INDOCILI NVMERO] quem non est doctus. De hac voce *indocilis* dixi lib.3. eleg.12. ibi, *Indocilis loquax gutture vernat auis.*

CVM GRAVE MOLLIT OPVS] cum laborem sibi cantando minuit, leuioremque reddit. Graue Martis opus dixit pro militia in 8. Virgil.

CANTET ET INNIT. &c.] De celeumate helcyariorum, ad laborem, & contentionem sese exhortantium, & tamen hoc ipso sibi laborem lenientium, locus accipiendus. De iis 4. Fast.

Sedula fune viri contento brachia lassant,
Vix subit aduersas hospita nauis aquas.
Sicca diu fuerat tellus, sitis vsserat herbas,
Sedit limoso pressa carina vado.
Quisquis adest operi, plusquàm pro parte laborat,
Adiuuat & fortes voce sonante manus.

Martial. lib.1.

Quem nec rumpere nauticum celeuma,
Nec clamor valet helciariorum.

ADVERSO TARDAM, &c.] Aduerso amne tardius vtique trahuntur, quam secundo sponte labuntur, aut remigio impelluntur naues.

REFERT PARIT. LENT. AD. P. REMOS] Virgil. 5. Aeneid. eundem gestum, sed nauium cursu colludentium sic expressit. *adductis spumant freta versa lacertis.* Et 3. Aeneid.

Vela cadunt, remis insurgimus, haud mora nautae
Adnixi torquent spumas, & caerula verrunt.

De cantu remigum, & nautarum eodem libro.

Nauticus exoritur vario certamine clamor,
Hortantur socii Cretam, proauosq; petamus.

IN NVM. PVLSA. B. VERS. AQVA] Hoc norunt optimè, qui nauigarunt. Virgil. de fabris cyclopibus 4. Georg.

Illi inter sese magna vi brachia tollunt
In numerum, versantq; tenaci forcipe ferrum.

Eclog.6. *Tum verò in numerum Faunosq; ferasq; videres ludere.* Iam vt hic pulsa aqua, ita eleg.1.lib.3. de Ponto dixit. *Aequor Iasonio pulsatum remige.* Et Catullus an alius, *pellunt vada nautae.*

SAXOQVE RESEDIT PASTOR] Argus custos vaccę Ius, Mercurio habitu pastoris cum capellis ad se venienti Metamorph.1.

Quisquis es, hoc poteris mecum considere saxo,
Argus ait: neque enim pecori foecundior vllo
Herba loco est.

Verba Philoctetae ex Aeschylo in 2. Tuscul. sunt.

Heu qui salsis fluctibus mandet
Me ex sublimi vertice saxi.

Ipsum montem Oetam saxum appellat. Saxum igitur per κατάχρησιν locus editior, & saxosus; siue collis, siue mons, siue rupes. Occurrit & alius ex Marone locus. *Stupet inscius alto Accipiens sonitum saxi de vertice pastor.*

ARVNDINEO CARMIN. MVLCET OVES] Virgil. de Orpheo lib.4. Georg. *Mulcentem tigres.* Cantu fistulae arundineae delectat oues. Musica quippe, siue cantus etiam brutas animantes recreat, ad pascendum alacriores efficit, vt videmus quotidie. Hinc in eclogis fistulae, calamorum, auenae, cicutae, & cantus tam crebra mentio.

DATA PENSA TRAHENTIS] Iustinus lib.1. de Sardanapalo. Inuenit eum (Arbactus Medorum praefectus) inter scortorum greges purpuram colo nentem. Foeminis ancillis in Germania satis vsitatum, quemcunq; laborem suum mollire cantu. Briseis Achilli. *Nos humiles, famulaeque tuae data pensa trahemus.* 2. Fast.

Lumen ad exiguum famulae data pensa trahebant,
Inter quas tenui sic ait illa sono.

In epi-

In epistola Penelopes aliter, sed eodem plane sensu. *Et tantùm lanas non finit esse rudes.* Pensum absoluere, persoluere: est suas partes præstare, & officio suo fungi. Sumptum à lanificio, in quo singulis certum lanæ pondo, in opus distribuebatur. Cic.3. de orat. Nunc ad reliqua progrediar, meque ad meum munus, pensumque reuocabo. Plaut. Bacchid. *ego meum pensum lepidè accurabo.*

Abdvcta Lyrnesside] Excusi habent *Briseide*, & id est apertius, & cum narratione Homerica 1. Iliad. conuenit.

Amon. cvr. attenvasse lyra] Vide 9. Iliad. Aemonia lyra, Thessalica, fuit enim Thessalus Achilles. Horat. Ode 32. lib. 1. alloquens testudinem, siue barbiton suam.

O decus Phœbi, & dapibus supremi
Grata testudo Iouis, ô laborum
Dulce lenimen, mihicunq; salue
Rite vocanti.

Cvm traheret sylvas Orphevs] Post iterum amissam Eurydicen vxorem hoc factum retulit Virgil. 4. Georg. Tum se cithara, qua syluas, & saxa trahebat, consolabatur. Horat. Ode 12. lib. 1.

Aut in vmbrosis Heliconis oris,
Aut super Pindo, gelidoue in Hæmo,
Vnde vocalem temerè insecutæ
Orphea sylua,
Arte materna rapidos morantem
Fluminum lapsus, celeresq; ventos,
Blandum & auritas fidibus canoris
Ducere quercus.

Bis amissa conivge] Fabulam Orphei, & Eurydices, quomodo bis rapta fuerit, & quam mœstus septem menses *rupe sub aëria deserti ad Strymonis vndam fleuerit, etc.* ibidem persequitur Maro, ab eo loco. *Ille quidem dum te fugeret, per flumina præceps, &c.* Ouid. Metamorph. 10.

Me qvoqve Mvsa levat] Cantus meus est carmen, & canunt etiam poëtæ. Hæc vna res mihi leuamini, leuationi, leuamento est.

Sola com. nost. perstit. illa fvgae, &c.] Infra.

Iure deas igitur veneror mala nostra leuantes,
Sollicitas comites ex Helicone fugæ.

Amici aliquando amicos in exilium sequebantur. Sueton. de illustrib. Grammat. cap. 6. Dimissa autem schola Rutilium Rufum damnatum in Asiam secutus, ibidem Smyrnæ, simulq; consenuit. Max. Tyr. serm. 4. *διὰ δὲ φιλίας πολλοὶ ἤδη καὶ φυγῆς ἐκοινώνησαν, καὶ ἀτιμίας συναπέλαυσαν, καὶ θανάτῳ συνείπεσον.* Amicitiæ caussa multi iam & exilij, & ignominiæ socios sese præbuerunt, atque adeo mortem exceperunt. Imitatus est hunc locum Seuerin. Boët. de consolat. Philosophiæ lib. 1. metro 1.

Ecce mihi laceræ dictant scribenda Camænæ,
Et veris elegi fletibus ora rigant.
Has saltem nullus potuit peruincere terror,
Ne nostrum comites prosequerentur iter.

A *Gloria fœlicis olim, viridisq; iuuentæ*
Solatur mœsti nunc mea fata senis.

Sola nec insidias inter, &c.] Hoc est quod gloriatur lib. 3. eleg. 7. ad filiam.

En ego, cùm patria caream, vobisq;, domóque,
Raptaq; sint, adimi quæ potuere mihi.
Ingenio tamen ipse meo comitorq;, fruorq;,
Cæsar in hoc potuit iuris habere nihil.
Quilibet hanc sæuo vitam mihi finiat ense,
Me tamen extincto fama perennis erit.

Et cvlpam in. f. non scelvs] lib. 3. eleg. 6.

Idq; ita si nullum scelus est in pectore nostro,
Principiumq; mei criminis error habet.

Cvm mecvm ivnct. crim. a. rea] Ex-
B ponit, quomodo antea obfuerit. Nam in arte illa conscribenda crimē commune cum ipso perpetrauit. Nunc ergo res arcit damnum, nec eum vult deserere.

Non eqvidem vellem, &c.] optat nunquam se dedidisse componendis versibus, quandoquidem res eius huc reciderunt. Ita solemus optare omnes, qui re quapiam nos deceptos dolemus, non vidisse, non tetigisse, &c.

Pierid. sacris impos. man.] Lib. 1. de Ponto eleg. 6. *Et repeto nollem quas coluisse deas.* Imponere manum hîc est aggredi. Vltimam, extremam manum imponere, est finire.

Vis me tenet ipsa sacror.] Nequeo hæc studia deponere. Cælestia sacra nominat ele-
C gia vltima huius vbi legimus. *Inq; suum furtim Musa trahebat opus.*

Carmen demens carm. laesvs amo] Diligere vnde læsus sis, dementiæ est. Eleg. 1. libro 1.

Vitaret cælum Phaëton, si viueret, & quos
Optauit stulte tangere nollet equos.

Infrà. *Quodq; mihi telum vulnera fecit amo.*

Dvlichio lotos gvstata palato] Exemplis illustrat, quod de sua dementia confessus est. Auctor Homerus Odyss. 9. Vlyssis socios gustata apud lotophagos herba loto, redire ad nauim noluisse, nisi compulsos verberibus. Dulichium insula parua Vlyssis.

Sentit amans sva damna, &c.] Gene-
D ralis *γνώμη*. A rebus adamatis, quanquam nocentibus, difficillimè auellimur. Exempla suppeditant in animatis, & anima carentibus.

Delectant, qvamvis nocvere] Non eum delectant libelli amatorij, qui nocuerunt: sed libellis scribēdis etiamnum delectatur, cum tamen scriptio illi damno fuerit. Lib. 1. eleg. 8.

Quamuis interdum quæ me lasisse recordor
Carmina deuoueo, Pieridasq; meas.
Cum bene deuoui, nequeo tamen esse sine illis,
Vulneribusq; meis tela cruenta sequor.

Qvodqve mihi telvm, &c.] *Saxa memor refero rursus ad icta pedem.* Telum, vt scribit Caius Iureconsultus lib. 1. ad leg. 12. Tabul. vulgò quidem id appellatur, quod ab arcu mittitur; sed

vsus est & Virgil. eclog. 3. *Et quo, sed faciles nymphæ risere, sacello.* A

QVOT LITTVS ARENAS, &c.] Et Græcos, & Latinos scriptores arenæ vocabulo infinitatẽ quandam declarasse, docet in Adagiis suis Iunius. Nec sacris Bibliis hæc prooemiæ species ignota est. Genes. cap. 41. Ioseph. tantam frumenti vim in horrea congessisse dicitur, vt arenam maris æquaret, &c. Huiusmodi hyperbolis in multitudine malorum suorum exprimẽda gaudet etiam eleg. 4. lib. 1.

Tot mala sum passus, quot in æthere sidera lucent,
Paruaq; quot siccus corpora puluis habet.

Et 10. lib. 4.

Totq; tuli pœnas terra, pelagoque, quot inter
Occultum stellæ, conspicuumq; polum. B

VERE PRIVS FLORES, &c.] ab impossibili, sæpe aliàs ἀδύνατα poëta quidam eleganter vocauit.

TOTO IACTAT. IN ORBE DVM, &c.] Etiam antequam Tomos, in exilij sibi descripti locum peruenit, grauia se, & multa perpessum testatur.

NEC TAMEN VT VENI, LEVIOR, &c.] Non se fuisse meliore conditione, vbi locum destinatum attigit, quàm in itinere; non magis de vita securum puta.

NATALIS STAMINA NOSTRI] quæ mihi Parcæ nascenti neuerunt.

STAMINA DE NIGRO VELLERE. F.] Et nere, & canere hominibus totius vitæ ordinem dicuntur Parcæ à poëtis. Tibull. lib. 1. eleg. 7. C

Hunc cecinere diem Parcæ fatalia nentes
Stamina, non vlli dissoluenda deo.

Harum descriptionem, & Achillis fata quæ canunt, & nent in nuptiis Pelei, ac Thetidis, vide apud Catull. Nigrum, quod alibi docebamus, ad infelicitatem conditionemque miseram pertinet. Dicit ergo, Parcas sibi fata infælicia neuisse; quippe de lana nigra, non candida.

VERA QVID. VIDI, &c.] Hunc versiculum parenthesis nota includendum, & τελείαν στιγμὴν tollendam putarim.

VIVERE QVAM MISER. E. INTER, &c.] vt taceam alia mala, annon hoc maximum censeas, viuere inter tam feros & barbaros illum, qui, &c. Eleg. 10. lib. 3. D

Sauromatæ cingunt fera gens, Bessique, Getæque,
Quam non ingenio nomina digna meo?

QVI POP. SEMP. IN ORE FVIT] qui vocitauit per ora virûm, vt de se glorians dixit Ennius *At vt peruenias in ora vulgi,* dixit Catullus, cuidam iambos minitans, quibus illum notum redderet, & eius scelera per omnium ora disseminaret. Sic περιβόητον εἶναι in vitio, & in laude poni à Græcis, productis è Lysia, & Demosthene locis ostendit Victor. lib. 8. cap. 10. Accommodatè his etiam eleg. vlt. libri huius, *Carmina cum primùm populo iuuenilia legi, &c.*

PORTA VITAM, MVROQVE TVERI] Ob frequentes vicinorum hostium irruptiones vrbis portæ propemodũ semper clausæ manebant. Vnde Horat. ad Pison. *& apertis otia portis,* cum nihil timetur, pace firmissime constituta. Eleg. 14. lib. 3. *custodia muri summouet infestos, clausaq; porta Getas.*

SVI LOCI VIRIBVS] munitione, quæ quo maior, eò vires maiores ad resistendum, & hostem aditu prohibendum.

ASPERA MILITIÆ CERTAMINA] Virgil. de Carthagine 1. AEneid. *studiisq; asperrima belli.* Explicat hanc asperitatem aliquantum Horatius Ode. 2. lib. 3.

Angustam amici pauperiem pati
Robustus acri militia puer
Condiscat, & Parthos feroces
Vexet eques metuendus hasta
Vitamq; sub dio, & trepidis agat
In rebus.

Trepidas res expone duras, terribiles. Euander 8. AEneid. Pallantem filium AEneæ committens, vt tyrunculum militem,

—— sub te tolerare magistro
Militiam, & graue Martis opus, tua cernere facta
Assuescat, primis & te miretur ab annis.

Adeo denique aspera militia, vt in prouerbio sit, dulce bellum inexpertis.

IVVENIS FVGI] Cum esset tempus militiæ idoneum. Iuuenes à iuuãdo, quod tum patriam ferendis armis defendere, & iuuare queant. De toto exercitu, Romana, Troiana iuuentus. Censeri autem ab anno 17. ad 46. docet apud Gell. Cincius, lib. 10. cap. 28.

LVSVRA MANV] Animi tantùm gratia, & pro ludicro tractaui gladium, arcum, hastam, vt sunt adolescentum studia.

NVNC SENIOR GLADIOQVE LAT. &c.] nunc æui maturus, lateri accommodare ensem, clypeoque insertare sinistram, galea canos premere compellor.

SIGNA TVMVLTVS] signum hostis aduentantis, qui facit timorem multum: ea quippe vocis huius notio. Cic. Philipp. 8. Quid est enim tumultus, nisi perturbatio tanta, vt maior timor oriatur. Vnde etiam nomen ductum est tumultus. Magna, & repentina perturbatio, vel ex hostili incursione, vel ex populari seditione exorta.

TREPIDA MANV] nos trepidi, festinabundi in timore tanto.

IMBVTAQVE TELA VENENO] Infra, *telo virus habente,* lib. 3. eleg. 10. *Nam volucri ferro tinctile virus inest.*

ANHELANTI MOEN. LVST. EQVO] obequitat mœnia, equo iam ex cursura inter populandum lapso. Mœnia, Festo docente, sunt muri, aliaque muniendæ vrbis gratia facta. Seruius ad 2. AEneid. propriè mœnia tantum esse muros, quasi munia, à munitione ciuitatis. Mœnia item pro munia, id est, officia, scribebant antiqui, vt mœri pro muri & alia multa eodem modo.

PECV-

ECVDEM, QVÆ SE. N. TEX. O.] ouem. deerrauit à grege, nec venit tempori in oui- militudo perquam apposita.

VT SEQVITVR CAPTVS, &c.] Eleg. 10. 3.

Pars igitur vinctis post tergum capta lacertis,
Respiciens frustra rura, laremq; suum.
Pars cadit hamatis misere confixa sagittis.

SOLLICITÆ SEDIS] Sollicitæ, propter les assiduos. Et adhuc *nouus incola.* Nam 1. de eg. 1. *Nasō Tomitanæ iam non nouus incola terræ.*

IIM. FATI TEMP. LENTA MEI] Eleg. 8. 3.

Tantus amor noctis est, querar vt de Cæsaris ira,
Quod non offensas vindicet ense suas.

ia restitutionem in patriam desperat, ideo rtem inuocat, vt malorum omnium depul- em videlicet.

ET TAMEN AD NVMEROS, &c.] Semet- m miratur, quomodo in tantis ærumnis re- iere possit studium carminis, cum præsertim eat nullum cui recitet. Res enim, & bona no- dum communicantur, dulcescunt.

IPSE MIHI SCRIBOQVE, LEGOQVE] n caream amicis, quorum Romæ iudicium quirebam. Hoc erat verissime sibi, & Musis ca- e.

TVTAQVE IVD. LITT. NOSTRA SVO EST] auctoris, qui non nimis seueram fert senten- n. In Ponticis. *Auctor opus laudat.*

SÆPE TAMEN DIXI] apud animum ita cum locutus sum.

LACRYMÆ SVNT ME SCRIB. PROFV-] ex contemplatione solitudinis meæ, & tan- n qua versor barbariæ, adeoque commutatæ leterius conditionis meæ. Lib. 1. eleg. 1.

A

Neue lituraram pudeat. Qui viderit illas,
De lacrymis factas sentiat esse meis.

Vide annota. ibid.

HVMIDA LITTERA] charta litteris exara- ta.

TANQVAM NOVA VVLNERA] quæ diu- turnitate ipsa iam coire in cicatricem debuerāt, adhuc ipso sensu recentia, & tanquam nuper fa- cta sunt.

INQVE SIN. MOESTÆ. LAB. IMB. AQVÆ] mœsta aqua est mœsti aqua. Et ὑπερβολικῶς imber. Maro ὑπερβολικώτερον 1. AEneid. *Largoque humectat flumine vultum.* & 4. AEneid. de Didone. *Sic effata, sinum lacrymis impleuit obortis.*

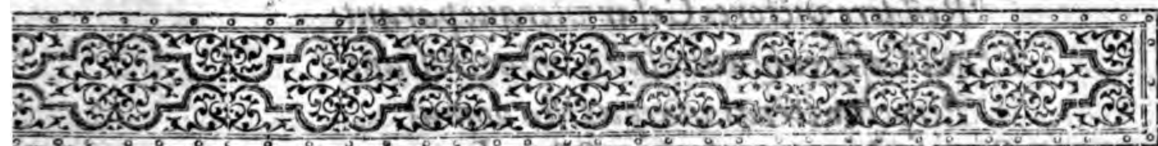
MANVS STVD. IRATA SIBIQVE, &c.] Ve- nustè, quod suum est manui, velut ratione præ- ditæ, tribuit. Sed huiusmodi lepores omnes in eo notare, nimis laboriosum, parumque neces- sarium fit.

B

MISIT IN ARSVR. CARM. N. ROGOS] Si- cut qui amaram potionem sumpserunt, ipsum quoque poculum vnde hauserunt postmodum oderunt; ita Ouidius, quia carmine perierat, in- terdū carmina sua in ignem coniiciebat. Quod vtinam ne fecisset. Etenim, vt vides ipse, nos mi- norem eorum partem adeptos autumat, cui ve- niam petit.

TV QVOQVE ROMA, &c.] apostrophe, qua rogat, vt æquo animo carmen cum ipsis tempo- ribus suis consentiens, hoc est, non dolatum, non elaboratum, & miserabile, legere velit.

CONSVLE BONI] 3. de P. eleg. 8. *Tu tamen hæc quæso consule missa boni.* Seneca lib. 1. de Benef. Hoc munus, rogo, qualecunque est, boni consulas. Idem est, æqui boni- que facias.

ELEGIA SECVNDA.

AVGVRIVM GERMA- NIAE TRIVMPHATAE.

ARGVMENTVM.

DE Germania auspiciis Augusti, & virtute Tiberij subacta a- gendi triumphi luculenta descriptio, immistis tamen, quę in eo triumpho non fuerunt. Quem cum oculis coram in- tueri non detur, mente conspecturum; & eatenus saltem patria futurum: siquidem eā nullis locis excludatur. Auditurū quo-

que ab iis qui interfuerint, quæ nunc fingere cogatur: quanquam in tam remota loca vix venturum qui narret. Sed si venerit, mira cum voluptate auditurum, licet pridem transactorum iam senescente memoria; atque illo die, publica priuatis anteferentem, luctum omnem valere iussurum. De bellis Tiberij Germanicis Sueton. cap. 9. Exhinc Rhæticum, Vindelicumque bellum, inde Pannonicum, inde Germanicum gessit. Rhætico, atque Vindelico gentes Alpinas, Pannonico Brencos, & Dalmatas subegit. Germanico XL. millia dedititiorum traiecit in Galliam, iuxtaque ripam Rheni sedibus assignatis collocauit. Quas ob res & ouans, & curru vrbem ingressus est: primus, vt quidam putant, triumphalibus ornamentis honoratus, nouo, nec antea cuiquam tributo genere honoris. Qui triumphum Romanum strictim descriptum legere volet, habet dial. meum 20. secundæ Tertij, & Alex. ab Alex. lib. 6. cap. 6. Describitur & paucis 1. Art. ab eo loco,

Ergo erit illa dies, qua tu pulcherrime rerum
Quattuor in niueis aureus ibis equis, &c.

quem de Parthis Tiberio Augusti filio, aut Caio nepoti ominatur, vt quidem videtur.

Iam fera Cæsaribus Germania, totus vt orbis,
Victa potest flexo succubuisse genu.
Altaque velantur fortasse palatia sertis:
Turaque in igne sonant, inficiuntque diem:
Candidaque adducta collum percussa securi
Victima purpureo sanguine tingit humum:
Donaque amicorum templis promissa Deorum
Reddere victores Cæsar vterque parant:
Et qui Cæsareo iuuenes sub nomine crescunt,
Perpetuò terras vt regat ista domus.
Cumque bonis nuribus pro sospite Liuia nato
Munera dat meritis, sæpe datura, Deis:
Et pariter matres, & quæ sine crimine castos
Perpetua seruant virginitate focos.
Plebs pia, cumque pia lætatur plebe senatus:
Paruaque cuius eram pars ego nuper, eques.
Nos procul expulsos communia gaudia fallunt:
Famaque tam longè non nisi parua venit.
Ergo omnis populus poterit spectare triumphos:
Cumque ducum titulis oppida capta leget:
Vinclaque captiua reges ceruice gerentes
Ante coronatos ire videbit equos:

Et cernet vultus aliis pro tempore versos:
Terribilesque aliis, immemoresque sui,
Quorum pars causas, & res, & nomina quaeret:
Pars referet, quamuis nouerit illa parum.
Hic, qui Sidonio fulget sublimis in ostro,
Dux fuerat belli: proximus ille duci.
Hic, qui nunc in humo lumen miserabile fixit,
Non isto vultu, cùm tulit arma, fuit.
Ille ferox, & adhuc oculis hostilibus ardens,
Hortator pugnae, consiliumque fuit.
Perfidus hic nostros inclusit fraude locorum,
Squallida demissis qui tegit ora comis.
Illo, qui sequitur, dicunt mactata ministro,
Saepe recusanti corpora capta Deo.
Hic lacus, hi montes, haec tot castella, tot amnes,
Plena ferae caedis, plena cruoris erant:
Drusus in his meruit quondam cognomina terris,
Quae bona progenies digna parente fuit.
Cornibus hic fractis viridi malè tectus ab vlua
Decolor ipse suo sanguine Rhenus erat.
Crinibus en etiam fertur Germania passis,
Et ducis inuicti sub pede moesta sedet:
Collaque Romanae praebens animosa securi
Vincula fert illa, qua tulit arma, manu.
Hoc super in curru Caesar victore veheris
Purpureus populi ritè per ora tui.
Quaq; ibis, manibus circumplaudere tuorum,
Vndique iactato flore tegente vias.
Tempora Phoebea lauro cingentur: ioque
Miles iô magna voce triumphe canet.
Ipse sono, plausuque simul, fremituque calentes
Quadriiugos cernes saepe resistere equos:
Inde petes arcem, & delubra fauentia votis:
Et dabitur merito laurea vota Ioui.
Haec ego summotus, qua possum mente, videbo:
Erepti nobis ius habet illa loci.
Illa per immensas spatiatur libera terras:
In coelum celeri peruenit illa via.
Illa meos oculos mediam deducit in vrbem:
Immunes tanti nec sinit esse boni.

Inuenietque animus, qua currus spectet eburnos:
Sic certè in patria per breue tempus ero.
Vera tamen capiet populus spectacula felix:
Lætaque erit præsens cum duce turba suo.
At mihi, fingenti tantum, longeque remoto,
Auribus hic fructus percipiendus erit.
Atque procul Latio diuersum missus in orbem,
Qui narret cupido vix erit ista mihi.
Is quoque iam serum referet, veteremque triumphum,
Quo tamen audiero tempore, lætus ero.
Illa dies veniet, mea qua lugubria ponam:
Caussaque priuata publica maior erit.

COMMENTARIVS.

AM FERA GERMANIA] Rebellatricem vocauit eleg.12.lib.3.

Teq; rebellatrix tandem Germania magni
Triste caput pedibus supposuisse ducis.

Horat. Ode 16. *Nec fera cærulea domuit Germania pube.*

TOTVS VT ORBIS] Paret Cæsaribus totus orbis: iam tu quoque Germania parebis, & illis genua flectes, eorum armis domita videlicet. Totum orbem paruisse Romanis, etiam de habitatis locis omnibus, non est verum. De flore autem Asiæ, Africæ, Europæ verum est. Vide Lipsium in Admirand.lib.1.cap.3.

ALTAQVE VELANT.F.PALAT.SERTIS] Eleg.1.lib.1.

Forsitan exspectas an in alta palatia missum,
Scandere te iubeam, Cæsareamq; domum.

Virgil.de Didone in 4. *intenditque locum sertis.* Sed de moritura, & alio quodam sertorum genere, funebri inquam. Domos igitur Imperatorum victorum velari festis frondibus, & sertis consueuisse vel hinc apparet. Quanquam & delubra viæ proxima intendi sertis, & suffitionibus suaueolentibus repleri solerent.

THVRAQVE IN IGNE SONANT] Eleg. 13.lib.3. *Micaq; sollemni thuris in igne sonet.*

INFICIVNTQVE DIEM] Volat enim vapor ater ad auras, cœlique serenitatem infuscat.

ADDVCTA SECVRI] in altum sublata. Mactabantur boues albi, cornibus inauratis, vittis ac sertis euincti.

VICTIMA] 1.Fast.

Victima quæ cecidit dextra victrice vocatur.
Hostibus à domitis hostia nomen habet.

DONAQVE AMICOR.T.PROMISS.DEOR.] Vel dona, quæ Imperatores templis deo- A rum sibi fauentium: vel dona amicorum, quæ pro Imperatoribus amici ipsorum diis promiserant. Nam liberi, vxores, & propinqui in militiam abeuntium vota suscipere, & dona promittere solebant. Prior sensus commodior.

CÆSAR VTERQVE] Augustus, & Tiberius.

CÆSAREO IVVENES SVB NOMINE] Germanicus Drusi, & Drusus Tiberij filius, ambo Cæsares dicti.

DOMVS ILLA] domus Augusti. Et ostendit quo fine vota suscepta sint: nempe vt penes domum Augusti perenne sit orbis imperium. *Et nati natorum, & qui nascuntur ab illis,* terris imperitent.

CVMQVE BONIS NVRIBVS] Cum bonis, ac piis matronis. Non enim est hîc, vt nec alibi apud poëtas, τῶν πρός τι, seu ex iis, quæ cum aliquo conferuntur, seu ad alia affecta sunt, quæ vulgo
B dialecticorum relatiua, & correlatiua. Aut cape dictum de vxoribus, Germanici Agrippina, Iuliæ & Agrippæ filia, & de Liuia Germanici sorore, nupta Druso iuniori, Tiberij filio. Nam & nepotum vxores auiæ nurus sunt. Auia autem Liuia.

PRO SOSPITE NATO] Pro Tiberio, quem, vt Drusum, ex Claudio Tiberio Nerone genuerat.

MERITIS SÆPE DATVRA DEIS] propter plures victorias. Paulò infrà: *Et dabitur merito laurea vota Ioui.* Lib.1.eleg.10. *Hæc si contigerint, merita cadet agna Mineruæ.*

ET PARITER MATRES] ob filios sospites.

PERPETVA SERVANT VIRGIN.FOCOS] annos 10. sacra discebant. 10. faciebant. 10. docebant. Post annum demum 30. solutæ sacerdotio nubere poterant. Quæ nupsisset, tota vita

reliqua

iqua intamiam subibat. Minorem quam an-
s 6. maiorem quam annos 18. natam, capere
n licebat. Lege Gell. lib. 1. cap. 12. Caussæ, quare
nistræ huius Deæ, Vestæ puta, virgines, sunt
quatuor. Quoniam ipsamet virgo. Quoniam
sta ignis, qui nihil gignit. Quoniam aduigi-
t facilius ad custodiam ignis, vtpote liberæ à
is, prolibus, aliis curis. Quoniam mulieres
itire debent, in natura fæminarum omnem
titatem peti: seu, vt est in aliis libris, naturam
ninarum omnem castitatem pati. Plenius hæc
ρsius de Vesta & Vestal. cap. 5.

PLEBS PIA CVMQVE PIA, &c. SENAT.] natus populusque, omnis ordo, sexus, ætas in te candida ad triumphatem velut numen aliod vidédum, excipiendumq; se foras dabant.

PARVA PARS EGO NVP. EQVES] etiam uites occurrebant, in quibus ipse nuper vt rua pars numerabatur. Vide Prodidag.

NOS PROCVL EXPVLSOS, &c.] nos in am orbem relegati, cõmunibus interesse gaus vetamur. Sed hoc incommodum vtcunque eraremus, nisi etiam fama, & nuntiis carere geremur.

CVMQVE DVCVM TIT. OPPID. CAPTA S.] Propert. lib. 3. eleg. 4. *& titulis oppida capta ...* In prima pompa, & ceu in fronte agminis igissimi, ordine longo præportabantur simura montium, fluuiorum, oppidorum, atque rium, quas acquisiissent triumphatores, ex ere, & auro omnia. 2. de P. eleg. 1. vbi de hoc ipso mpho agit, oppidorum simulacra argentea lata dicit. Ante currum ibant reges capti, noes, duces bello clariores, constrictis à tergo nibus. Simul autem de foro versus capitom currus triumphalis flectebat, duces in carem abduci iubebat Imp. vbi vel æternis in culis retinebantur; vel securi statim feriebanr. Gestabantur item tabulæ, in quibus granius elementis præscriptus nauium captarum merus, vrbium expugnatarum, in fidem recerum, tributo affectarũ, gentium debellatarũ, um deuictorũ nomina, qui tituli dicebantur.

VINCLAQVE CAPT. REG. CERV. GERENT.] n. Panegyr. Videor iam cernere non spoliis uinciarum, & extorto sociis auro, sed hostius armis, captorumq; regum catenis triumum grauem. Videor ingentia ducum nomi-, nec indecora nominibus corpora noscitare. deor intueri immanibus ausis barbarorum sta fercula, & sua quemque facta vinctis mas sequentem, &c. De Zenobia, quam Aurenus Imp. in triumpho duxit. Vopiscus. Inceat etiam Zenobia gemmis ornata, catenis eis, quas alij sustentabant.

INTE CORONATOS EQVOS] triumphãurrum trahebant equi candidi quatuor, qui si lauro coronabantur. Martial. lib. 7.

Festa coronatus ludet conuitia miles,
Inter laurigeros cum comes ibit equos.

A ALIIS PRO TEMP. VERSOS] Intuebitur populus captiuorũ vultus, horum quidem pro conditione, & fortunæ mutatione mœstos, & in humum deiectos: illorum autem adhuc terribiles, truces, minaces, quales erant in ipso prælio.

IMMEMORESQVE SVI] præ iracundia in victorem non animaduertentium quid agant, & quos tam toruè aspiciant.

PARS CAVSS. ET RES, ET NOM. QVÆR.] plebis pars interrogabit, pars respondebit quod audiuerit, incerta cum certis.

SIDONIO FVLG. SVBLIM. IN OSTRO] Cic. 2. Catilin. qui nitent vnguentis, qui fulgent in purpura. μίμησις est narrantium, & digito commonstrantium. Hic fuerat hostium summus Im-
B perator.

PROXIMVS ILLE DVCI] Ille erat ei honore, & potestate secundus.

IN HVMO LVM. MISERAB. FIXIT] præ pudore. Cic. Catilin. 3. de coniuratis in senatum introductis. Ac mihi quidem, Quirites, cum illa certissima sunt visa argumenta, atq; indicia sceleris, tabellæ, signa, manus, denique vniuscuiusque confessio; tum multo illa certiora, color, oculi, vultus, taciturnitas. Sic enim obstupuerant: sic terram intuebantur: sic furtim nonnunquam inter se aspiciebant, vt non iam ab aliis indicari, sed ipsi à se viderentur.

NON ISTO VVLTV] non tam humili, & abiecto. Spirabat Martem ipsum.

C CONSILIVMQVE FVIT] duci hostium à consiliis fuit.

ILLVSIT FRAVDE LOCORVM] Vnum è strategematis, intercipere hostem locorum angustiis. Fauces appellant.

DEMISS. QVI TEG. ORA COM.] qui est promisso, & hispido capillo, vt lugentes, & rei solent esse.

ILLO MINISTRO] ministrum sacrorum, siue sacerdotem intellige.

RECVSANTI DEO] Aiunt illũ, quem monstrant, sæpe diis suis quamuis nolentibus mactasse captiuos. Sic eleg. 4. dicit Dianam crudelia sacra perosam: hospites enim illi in regione Taurica cædebantur.

D HIC LACVS, HI MONTES, &c.] quorum simulacra præferri vides.

DRVSVS IN HIS MER. Q. COP. TERRIS] In Germaniam missus ab Augusto Drusus, magnum sibi nomen peperit. Florus lib. 4. cap. 12. ab eo loco. Missus in eam prouinciam Drusus, domuit Vsipetes, &c. De cuius victoriis Horat. Ode 14. lib. 4.

——mox graue prælium
Commisit, immanesq; Rhætos
Auspiciis pepulit secundis.
Spectandus in certamine Martio
Deuota morti pectora libera
Quantis fatigaret ruinis.
Indomitas prope qualis vndas

Exercet Auster Pleiadum choro
Scindente nubes, &c.

Et Ode 4. eiusdem libri.

Videre Rhæti bella sub alpibus
Drusum gerentem, Vindelici, &c.

Tota Ode est de eius laudibus. Obiit in Germania fracto crure, vt Liuius lib. 140. morbo, vt Suetonius narrat. Eam mortem longiusculo carmine ad Liuiam deplorat seu Albinouanus, seu Ouidius. De eius cognomine (dictus est Germanicus, sed post obitum) Florus. Denique non per adulationem, sed ex meritis, defuncto ibi fortissimo iuuene, ipsi, quod nunquam aliàs alteri, senatus cognomen ex prouincia dedit. Memorabile item quod prodidit Plin. ep. 5. lib. 3. Nam vbi auunculum suum Plin. libris XX. omnia bella, quæ cum Germanis pop. Rom. gessit collegisse, & inchoasse retulit, hæc addit. Adstitit enim ei quiescenti Drusi Neronis effigies, qui Germaniæ latissimè victor, ibi periit. Commendabat memoriam suam, orabatque, vt se ab iniuria obliuionis assereret.

DIGNA PARENTE FVIT] Vero, & naturali parente suo Tib. Claud. Nerone, de cuius maioribus eadem Ode. *Quid debeas Roma Neronibus, &c.*

CORNIBVS HIC FRACTIS, &c.] Fluminibus cornua tribuuntur propter obliquitatem riparum. ἀλληγορικῶς dicit eius potentiam esse fractam. Rhenum bicornem nominat Maro in extremo 8. quoniam etiam fluuiorum ostia, & ora dicuntur cornua. Duobus autem ostiis exit in mare.

MALE TECTVS AB VLVA] præ timore delitēs sub vlua. Formidinem accolarum exprimit. Sinon 2. AEneid. *Limosóq; lacu per noctem obscurus in vlua Delitui.*

CRINIB. GERM. PASSIS] Bella personæ effictio. Passus capillus in muliere doloris, & luctus indicium. Virgil. 2. AEneid. *Interea ad templum non æquæ Palladis ibant Crinibus Iliades passis.* Liuius lib. 1. ab V.C. Tum Sabinæ mulieres, quarum ex iniuria bellum ortum erat, crinibus passis, scissaque veste, victo malis muliebri pauore, ausæ se inter tela volantia inferre.

VINCVLA FERT ILLA MANV] De ducibus suprà, eos ferre collo iniecta vincula.

HOS SVPER IN CVRRV VICT. VEHER.] post hos, antecedebant enim victi duces, & reges. Victorem currum vocat, quem nos triumphalem. Erat autem inauratus, gemmis distinctus, turri rotundæ similis, duabus rotis sustinentibus, deorum imaginibus mire decoratus. Aureum appellat Horatius Ode 9. Epod. & Philostratus in vita Dionis. A Tarquinio Prisco, Roman. rege V. ait venire Florus lib. 1. cap. 5. quod aureo curru quatuor equis triumphatur. Plin. panegyr in Traianum. Videor intueri mox ipsum te sublimem, instantemque curru domitarum gentium tergo.

PVRPVREVS] per enallagen, pro purpuratus. Sic Horat. Ode 35. lib. 1. ad Fortunam.

Te Dacus asper, te profugi Scythæ,
Vrbesque gentesque, & Latium ferox
Regumque matres barbarorum, &
Purpurei metuunt tyranni.

Imperator triumphans veste purpurea, auro intertexta fulgebat, quali extra hanc pompam vti nemini licebat, caput reuinctus corona laurea, tenens vna manu ramum laureum, altera sceptrum eburneum. Quid differant vestis purpurea, & coccinea, docet Brodæus lib. 1. cap. 8. Miscellan.

MANIBVS CIRCVMPLAVD. TVOR.] Plausus signum lætitiæ, quo clari viri etiam in theatrum venientes à populo excipiebantur. Colligitur ex Horat. Ode 20. lib. 1.

VNDIQVE IACTATO FLORE TEG. VIAS] Eleg. 1. lib. 2. de P.

Quaq; ierit, felix adiectum plausibus omen,
Saxaq; iactatis erubuisse rosis.

Et 1. Amor. eleg. 2. de Cup.

Læta triumphanti de summo mater olympo
Plaudet, & appositas sparget in ora rosas.

Aliàs item pop. Roman. floribus aspergere, coronas, & lemniscos iicere solebat in eos, quos cohonestare volebat. Liuius lib. 33. ludis vero dimissis, cursu prope omnes tendere ad Imperatorem Romanum (Q. Flaminium) vt ruente turba in vnum, adire, cōtingere dextram cupientium, coronas, lemniscosque iacientium, haud procul periculo fuerit. Capitolin. in M. Antonino. In Saliatu omen accepit imperij. Coronas omnibus in puluinar ex more iacientibus, aliæ aliis locis hæserunt, huius velut manu capiti Martis aptata est Tacit. annal. lib. 14. Octauiæ imagines gestant humeris, spargunt floribus. Locus est etiam insignis in Commodo Herodiani. Tota quoque via, qua triumphus ducebatur, aulæis ad parietem suspensis ornabatur: flores, & odores vndique: vtrinque sedilia, & tabulata, seu ponticuli pro spectaculis disponebantur: & quo esset aptior, expeditiorque via, ministri baculos inauratos ferentes, turbam è medio summouebant.

TEMP. PHOEBEA LAVRO CING.] Licebit hoc accipere de Tribunis, Centurionibus, Præfectis, equitibus, peditibus insignioribus de exercitu, qui nimirum donis militaribus ob egregia facinora cohonestati fuerant, quæ dona palam quoque conspicienda ferebantur, erantque varia coronarum genera, torques, phaleræ, armillæ. Hi omnes lauro coronati currum præcedebant, Iô triumphe clamantes. Quod etiam faciebant victrices legiones per turmas diuisæ, & agmen claudentes, ipsæ similiter laurea serta gestantes. Erant præterea coronati citharœdi, tibicines, & ministri omnes.

MILES IO MAG. VOCE TRIVMPH.] Horat. Ode 2. lib. 4.

Tuq; dum procedis, Iô triumphe
Non semel dicemus, Iô triumphe
Ciuitas omnis, dabimusq; diuis
Thura benignis.

;ial. lib. 9. *Rursus iô magna clamat tibi Roma tri-os.* Varro lib. 5. de ling. latin. Triumphare ap-ıtum, quod cum Imperatore redeuntes mi-, clamitant per vrbem in Capitolium eun-ô triumphe. Liuius lib. 45. Militum quidem ıria caussa, qui & ipsi laureati, & quisque do-|uibus donati sunt insignes, triumphum no-: cient. Atque hoc futurum prænuntiauit A-ɔ 1. Metamorph.

Tu ducibus lætis aderis, cum læta triumphum
Vox canet, & longas visent Capitolia pompas.

VADRIIVGES CERNES. S. RESIST. E-
B ɔ *S*] Propert. eleg. 4. lib. 3.

Qua videam spatiis oneratos Cæsaris axes
Ad vulgi plausus sæpe resistere equos.

:æ, & tam multæ voces gratulantium, & εὐφη-ων, & iô triumphe exclamantium, faciunt e-ʒ illos quatuor, currum triumphalem tra-es, exterritos sæpius resistere.

NDE PETES ARCEM] Per viam sacram :edebat pompa in Capitolium, quam nomi-ırcem, quod situm in loco edito, monte Tar-.

ELVBRA FAVENTIA VOTIS] propter :m ibi cultum, qui fauit votis Imperatoris ellum exeuntis, & pop. Romani.

C *ABIT. MERITO LAVREA VOTA IOVI*] :à. *meritis sæpe datura deis.* In Capitolium cum ventum, Imp. victor diis gratias conceptis is agebat. Tum magna cærimonia victimæ bantur, & corona aurea cum pretiosis ma-:is, & spoliis opimis Ioui dicabatur. Ouid. ominus ait, dari solitam lauream, eamque ɔto. Rursum eleg. 4. lib. 3. de P. *Danda Ioui lau-rus prior illa viris.* Quam quidem non ipsos nphantes gestare, sed seruum in curru co-, qui supra illius verticem eam teneret, post bere tradunt. Vide Alex. ab Alex. lib. 6. cap. riumpho finito, in gremio Iouis Capitolini onebatur, vel templis dicabatur: Seneca solat. ad Albinam. Plin. lib. 15. cap. 30. Et lib. p. 4. Plin. iunior in Panegyrico.

D *REPTI NOB. IVS HAB. ILLA LOCI*] V-ırpore adesse non possum, ibi mente, & co-ione versari quis me prohibeat?

LLA PER IMMENSAS IN CÆLVM CE-I, &c.] Locus communis de libertate ac ce-ıte mentis, cui nihil est nimis remotum, ne-nuium, cœlum, terrasque momento tem-ʒ perambulat, &, vt est in 1. de nat. deor. cogi-ne quiduis potest depingere. Huius disti-elut paraphrasin elegantissimam inueni a-Lactant. de opificio dei, cap. 16. quam ad ı attexo. An potest aliquis admirari, quod ʒ ille viuus, atque cælestis, qui mens, vel ani-nuncupatur, tantæ nobilitatis est, vt ne tum

A quidem, cum consopitus est, conquiescat? tantæ celeritatis, vt vno temporis puncto cœlum omne collustret? &, si velit, maria peruolet? terras, ac vrbes peragret? omnia denique quæ libuerit, quamuis longè, lateque summota sint, in conspectu sibi ipse constituat? Et miratur aliquis, si diuina mens, &c.

MEOS OCVL. MED. DED. IN VRB.] oculis meis omnia repræsentat, quasi essem in media vrbe.

IMMVNES TANTI BONI] inexpertos tantæ voluptatis. Nihil enim triumpho Romano splendidius, ac magnificentius, ad quem omnes pompæ nostræ quid sunt nisi somnium?

INVENIESQVE ANIM. QVA SPECTET.]
B omnibus locis occupatis licet, tamen animus meus inueniet vnde spectet. Immò hic, qui locum non occupat, ex omni loco spectare poterit.

CVRRVS EBVRNOS] inauratos supra fuisse dicebamus. Sed poterat ipsum ebur auro ornari.

PER BREVE TEMP. ERO] quandiu durat hæc pompa. Erat autem tantus plerumque apparatus, tantaque rerum visendarum copia, vt aliquando noctes, & dies, totumque triduum ducendo triumpho consumeretur.

VERA TAMEN CAP. P. SPECTACVL.] Auditis sæpe admiscetur mendacium, oculi non falluntur. Facetè anus lena in Casina, ni fallor.
C *Oculatæ sunt manus nostræ, credunt quod vident.*

LÆTAQVE ERIT PRÆSENS TVRBA, &c.] Aliud est lætari præsentem videndo; aliud solùm cogitatione, & imaginatione præsentem. Ego sola auditione, non etiam aspectu ipso hunc fructum percipiam.

VIX ERIT] Eleg. 12. lib. 3.

Rarus ab Italia tantum mare nauita transit,
Littora rarus in hac portubus orba venit.

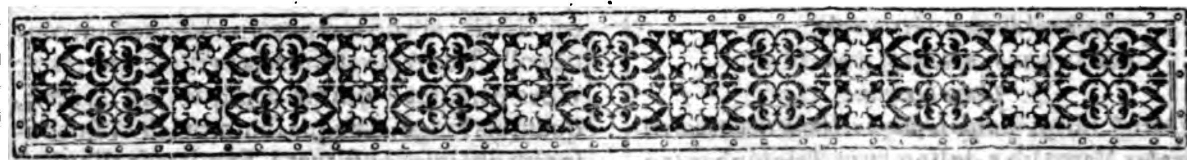
ILLA DIES VENIET] illucescet aliquando dies ille.

CAVSSAQVE PRIVAT. PVB. M. ERIT] Plus valebit lætitia publica, quæ me quoque exhilarabit, quam priuatus mœror.

D

ELEGIA

ELEGIA TERTIA.

CONIVGI SE DOLORI ESSE GAVDET; PVDORI ESSE VETAT.

ARGVMENTVM.

VRsam vtramque rogat, vt quæ nunquam occidant & circum polum voluantur semper, summamque cæli arcem teneant, & intueantur omnia Romam, & vxorem ibidem suam aspicientes, & considerantes sibi nuntient, ecquid sui memoriam adhuc conseruet? Mox semet dubitantem corrigens, & memorem sui autumat, & ipsius erga se amorem incredibilem ex magnitudine doloris illius, & desiderio mariti egregie demonstrat. Ac fletum quidem, & dolorem pro solatio illi concedit. Mallet tamen in patria extremo die perfunctus ab ipsa defletus fuisse. Hortatur ne calamitatem suam sibi pudendam ducat, & amplificationem addit ab exemplis: sed eam fortitudinis, quæ elucet in aduersis, materiam sibi faciat. Imperfecte, & inepte huius elegiæ, vt aliarum multarum, inscriptio in vulgatis concepta est. *Alloqvitvr vtramqve vrsam.* Verum hoc. Sed quinque primis distichis tantùm; reliquis 37. vxorem alloquitur. Quid autem ei diceret, strictim indicatum oportebat; id quod nos argumentis, & lemmatis nostris propositum habemus.

Magna, minorq; feræ, quarum regis altera Graias;
Altera Sidonias, vtraque sicca, rates:
Omnia cum summo posita videatis in axe:
Et maris occiduas non subeatis aquas,
Ætheriamq; suis cingens amplexibus arcem
Vester ab intacta circulus extet humo:
Aspicite illa precor, quæ non bene mœnia quondam
Dicitur Iliades transiluisse Remus.
Inq; meam nitidos dominam conuertite vultus:
Sitq; memor nostri necne, referte mihi.
Hei mihi, cur timui? quæ sunt manifesta requiro?
Cur labat ambiguo spes mea mista metu?

Crede quod est, & vis: ac desine tuta vereri:
Deq; fide certa sit tibi certa fides.
Quodq; polo fixæ nequeunt tibi dicere flammæ:
Non mentitura tu tibi voce refer:
Esse tui memorem, de qua tibi maxima cura est:
Quodque potest, secum nomen habere tuum.
Vultibus illa tuis tanquam præsentibus hæret:
Teque remota procul, si modò viuit, amat.
Ecquid, vbi incubuit iusto mens ægra dolori,
Lenis ab admonito pectore somnus abit?
Tunc subeunt curæ, dum te lectusq; locusq;
Tangit, & oblitam non sinit esse mei?
Et veniunt æstus, & nox immensa videtur?
Fessaq; iactati corporis ossa dolent?
Non equidem dubito, quin hæc & cætera fiant:
Detq; tuus mœsti signa doloris amor:
Nec crucière minus, quàm cùm Thebana peremptum
Hectora Thessalico vidit ab axe rapi.
Quid tamen ipse precer dubito: nec dicere possum,
Affectum quem te mentis habere velim.
Tristis es: indignor, quòd sim tibi causa doloris:
Non es: vt amisso coniuge digna fores.
Tu verò tua damna dole, mitissima coniux:
Tempus & à nostris exige triste malis:
Fleq; meos casus: EST QVAEDAM FLERE VOLVPTAS:
EXPLETVR LACRYMIS EGERITVRQVE DOLOR.
Atque vtinam non vita tibi lugenda, sed esset
Mors mea: morte fores sola relicta mea.
Spiritus hic per te patrias exisset in auras:
Sparsissent lacrymæ pectora nostra piæ:
Supremóque die notum spectantia cælum
Texissent digiti lumina nostra tui:
Et cinis in tumulo positus iacuisset auito:
Tactáque nascenti corpus haberet humus:
Denique dum vixi sine crimine, mortuus essem:
Nunc mea supplicio vita pudenda suo est.
Me miserum, si tu, cùm diceris exulis vxor,
Auertis vultus, & subit ora rubor.

Me miserum, si turpe putas mihi nupta videri:
Me miserum, si te iam pudet esse meam.
Tempus vbi est illud, quo te iactare solebat
Coniuge? nec nomen dissimulare viri?
Tempus vbi est, quo te, nisi non vis illa referri,
Et dici (memini) iuuit & esse meam?
Vtq; proba dignum est; omni tibi dote placebam:
Addebat veris multa fauentis amor,
Nec, quem praeferres, (ita res tibi magna videbar)
Quémue tuum malles esse, vir alter erat.
Nunc quoque ne pudeat quòd sis mihi nupta: tuusque
Non debet dolor hinc, debet abesse pudor.
Cum cecidit Capaneus subito temerarius ictu,
Non legis Euadnen erubuisse viro.
Nec quia rex mundi compescuit ignibus ignes,
Ipse suis Phaëthon infitiandus erat.
Nec Semele Cadmo facta est aliena parenti,
Quod precibus periit ambitiosa suis.
Nec tibi, quòd saeuis ego sum Iouis ignibus ictus,
Purpureus molli fiat in ore rubor.
Sed magis in nostri curam consurge tuendi:
Exemplumq; mihi coniugis esto bonae:
Materiamq; tuis tristem virtutibus imple.
ARDVA PER PRAECEPS GLORIA VADIT ITER.
Hectora quis nosset, felix si Troia fuisset?
Publica virtutis per mala facta via est.
Ars tua Tiphy iacet, si non sit in aequore fluctus:
Si valeant homines, ars tua Phoebe iacet.
QVAE LATET, INQVE BONIS CESSAT NON COGNITA REBVS,
APPARET VIRTVS, ARGVITVRQVE MALIS.
Dat tibi nostra locum tituli fortuna, caputque
Conspicuum pietas quà tua tollat habet.
Vtere temporibus, quorum nunc munere freta es:
En patet in laudes area magna tuas.

COMME

COMMENTARIVS.

MAGNA, MINORQVE FERA,&c.] Vrsa maior, & minor, quas communi nomine Arctos vocat in Georg. Virgil. Constat vtraque stellis 7. Minor Cynosura dicitur, maior Helice. De vtraque Hygin. lib.2. principio. A Phœnicibus potissimùm Cynosura inter nauigandum obseruatur. Sidon quippe in Phœnicia. Maior autẽ à Græcis. Ouid.

Esse duos Arctos, quarum Cynosura petatur
Sidoniis, Helicen Graia carina notet.

De his duobus astris, eorumque obseruatoribus 3. Fast. Aratus in Phænom. Valer. Flaccus lib.1.

VTRAQVE SICCA] neutra occumbit, quod dicunt poëtæ in oceanum descendere, quemadmodum & de sole eodem genere locutionis vtuntur, quoniam ita sensus nauigantium iudicat; & in continente quoq; versantium, qui post terræ spatium aspectu definitum, mare imaginantur. Statim siccitatem istam explanat, *& maris occiduas non subeatis aquas.*

ÆTHERIAMQ. S. CING. AMPL. ARCEM] Circulus arcticus est breuissimus, ab vrsis nominatus, quæ sunt astra vicina polo septentrionali, atq; ideo nequeunt occidẽdo quasi terram contingere, vt alia. quæ dum occidunt, sub terras labi dicuntur.

QVÆ NON BENE MOEN. QVONDAM,&c.] Fast.3.

Mœnia conduntur, quæ quamuis parua fuerunt,
Non tamen expediit transiliisse Remo.

Cum duæ opiniones ferantur de interitu Remi, fratris Romuli (siquidem orti ambo ex Ilia Numitoris Albanorum regis filia) vna, post captatum augurium Remo priori sex vultures, Romulo posteriori duodecim venisse, & vtrumque sua multitudo regem consalutasse, & tempore illos præcepto, at hos numero auium regnum traxisse; inde cum altercatione congressos, à certamine irarum ad cædem versos, atque ibi in turba Remum cecidisse; alteram vulgatiorem affirmat Liuius lib.1. nimirum hanc. Ludibrio fratris Remum nouos transiliisse muros. Inde ab irato Romulo, cum verbis quoque increpitans adiecisset: sic deinde quicunque alius transiliet mœnia mea, interfectum. Verba Romuli fratrem percutientis apud Ennium annali 1. videntur hæc, relata à Columna ex Macrob. lib. 6. cap. 1.

Nec pol homo quisquam faciet impune animatus
Ita, nisi tu: nam mi calido das sanguine pœnas.

INQVE MEAM DOMIN.] Necesse non est testimonia repetere, quibus doceamus vxores olim dominarum appellatione ornari solitas. Infra eleg. 10. *Inq; sinu Dominæ.*

NITIDOS VVLTVS] propter stellarum nitorem, quo nihil nitidius.

A SITNE MEM. N. REFERTE MIHI] Miretur quispiam, cur potissimùm huius rei nuntias sibi Arctos esse cupiat: nam quod illis sensum, & intelligentiam affingit, mysterium poëticum est. Sed huic quæstioni in argumento per πρόληψιν occurrimus. Quod verò præ omnibus vxorem sui optat esse memorem, argumento est, illam præ cæteris sibi charam, quod alibi non dissimulauit. Iam quo quispiam nobis charior, eo nos illi etiam chariores esse, & mutuum nobiscum facere cupimus.

HEV MIHI CVR TIMVI? &c.] Hic versus sincerius legitur. Aut ita. *Heu mihi, cur nimium, quæ sunt manifesta requiro?* Aut. *Heu mihi, cur timeo? cur quæ manifesta requiro?* Lipsiensis editio habet, *Heu mihi, cur timui? quæ sunt manifesta requiro?* non placet. Obiurgat semetipsum de dubitatione sua, hortaturque

B ad credendum de illius erga se fide, & amore omnia.

LABAT SPES MEA MISTA METV] Cur fluctuo inter spem, & metum? labare est ruere, & repente cadere. Virgil. 2. Aeneid. *Labat ariete crebro ianua.* Labi vero est leniter, sensimque deorsum ire, vt labuntur flumina, labitur cælum.

DEQVE FIDE CERTA. S. TIBI. C. FID.] Traductio gemina, quam sic definit Cornificius lib.4. Quæ facit, vt cum idem verbum crebrius ponatur, non modò non offendat animum; sed etiam concinniorem orationem reddat, hoc pacto. Qui nihil habet in vita iucundius vita, is cum virtute vitam non potest colere. Huiusmodi repetitio eiusdem vocis in casuum varietate spectatur.

POLO FIXAE FLAMMAE] Ex eorum dogmate, qui astra obtinere naturam igneam asseruerunt. Sic Catull. in carm. nuptial. *Hespere, qui cælo*

C *lucet crudelior ignis.* Et Virg. lib. 8. de lucifero. *Quem Venus ante alios astrorum diligit ignes.* Horat. Ode 12. lib. 1.

——micat inter omnes
Iulium sidus, velut inter ignes
Luna minores.

NON MENTITVRA VOCE] Tu ipse responde tibi responsione verissima, & certissima, quæ sequitur.

DE QVA TIBI MAX. CVRA EST] Eleg. 3. lib. 3.

Te loquor absentem, te vox mea nominat vnam,
Nulla venit sine te nox mihi, nulla dies.

NOMEN TVVM] nomen non in charta, nec in pictura aliqua, sed in pectore, id est, memoriam, & vultus, qui hærent illi in præcordiis, vt sequitur.

SI MODO VIVIT, AMAT] Quasi dicat, dum vixerit, quamuis interuallo maximo abs te disiuncta, te amare non desinet.

A Vt incvbvit ivsto. m. aeg. dol.] vt se dedidit dolori, vt dolori habenas laxauit.

Ab admonit. p. somnvs abit?] Virg. 4. Aeneid. de Didone.

At non infelix animi Phœnissa, nec vnquam
Soluitur in somnos, oculisue, aut pectore noctem
Accipit, ingeminant curæ.

Et:

Sola domo mæret vacua, stratisq́ue relictis
Incubat; illum absens absentem auditq́ue videtq́ue.

Lectvsqve, locvsqve tangit] hypallage, dum tu lectum, & locum tangis, in quo scilicet quiescere mecum consueueras. Penelope absenti Vlysi scribens, lectum suum appellat desertum.

B Oblitam non sinit esse mei] 1. de Ponto eleg. 5. de patria. *& immemorem non sinit esse sui.*

Et venivnt aestvs] Virgil. 12. Aeneid. *vario nequidquam fluctuat æstu.* sic ponitur æstuare à Cicerone. Verrin. 4. Quod vbi auditum est, æstuare illi qui dederant pecuniam. De Arusp. resp. Ille exanguis atq; æstuans se è curia repente proripuit.

Et nox immensa vid.] Penelope Vlysi.

Nec mihi quærenti spatiosam fallere noctem,
Lassaret viduas pendula tela manus.

Apollodorus apud Athenæum τοῖς γὰρ λυπουμένοις τε, καὶ μεριμνῶσι μακρὰ ἅπασα νὺξ ἔοικε φαίνεσθαι, tristibus, aut sollicitis nox omnis videtur longa.

C Fessaqve iactati corp. oss. dol.] Alibi.

Sum vacuus somno, noctem quam longa peregi,
Lassaq́ue versati corporis ossa dolent.

Volutant, & versant corpus nunc in hoc, nunc in illud latus, vsque ad lassitudinem, qui præ sollicitudine, angore, alioue impotente affectu somnum capere nequeunt. Catull. ad Licinium.

Atq; illinc abij, tuo lepore
Incensus, Licini, facetiisq́ue,
Vt nec me miserum sonus iuuaret,
Nec somnus tegeret quiete ocellos:
Sed toto indomitus furore lecto
Versarer, cupiens videre lucem,
Vt tecum loquerer, simulq́ue vt essem.
At defessa labore membra postquam
Semimortua lectulo iacebant,
Hoc, iucunde, tibi poëma feci, &c.

D Cvm Theban. crvent. Hect. &c.] Talem, tantumq́ue putat esse cruciatum vxoris ob maritum ademptum, quantus fuit Andromaches Eetionis Thebarum regis filiæ, cum corpus viri sui Hectoris, currui Achillis Thessali alligatum circum vrbem raptari de muro conspexit. Ne pigeat inspicere Symb. nostras in illud 1. Aeneid. *Ter circum Iliacos raptauerat Hectora muros.*

Affect. qvem te ment. hab. velim] Dubitatio, prohibeat, an permittat ei dolorem, & lacrymas. Dolere, tristari, lugere te mea caussa ægre fero.

Non es] subaudi tristis: vellem esses. tandem?

Vt amisso conivge digna fo faceres, quod decet piam coniugem. Defic tio in pentametro. Existimo in vtroque ca adhibendam interrogationem, & ita leger *Tristis es? indignor, &c. Non es? vt amisso coniug* Plus enim inesset in verbis acrimoniæ.

Tv vero tva damna dole] Ind & laxat fræna dolori eius, ac dubitation partem posteriorem amplectitur: nec solu vetat dolere; sed suadet etiam. *Tua damna*, q pulso incurristi, cum dimidium tui perdid

Temp. exige triste] ipsa tristitia qu liquum est temporis viue.

A nostris malis] post exilium me

Est qvaed. flere volvpt. &c.] F enim ante oculos sibi cõstituunt res chara bus priuati sunt; amicorum vultus, colloq quidquid inde iucunditatis aliquando pe runt. Quarum rerum cogitatio & dulcem f excitat, & excitatum auget. Testem laudo cam, epist. 99. Inest quiddam dulce tristitia occurrunt sermones eorum quos amisim cundi, conuersatio hilaris, officiosa pietas. oculi velut gaudio relaxantur. Non enim si citer in omni lacrymatione est voluptas: in quibusdam ira magna, & furor, & non cerbus dolor, qui profectò ipsis lacrymis non expletur, nec egeritur. Menander lac nihil prodesse dicit: mœrorem tamen eas n cus atque arbores suos fructus producere.

Τί ἂν πλέον ποιοῦμεν; οὐδέν. ἡ λύπη δ' ἔχει
Ὥσπερ τὰ δένδρα καρπὸν τὰ δάκρυα.

Vtinam lvgend. tibi non vit Quamuis gratum habet se lugeri ab ea viu exulem, mallet tamen multò in patria dec inter manus eius, vt eum potius mortu xisset.

Mors mea, morte fores, &c.] R duplex traductio, figura eadem superiori. *fide certa, &c.* Vtinam te viduam reliquisse morte, non exilio.

Spirit. hic. p. te pat. exiss. in Excepisses vltimum halitum meum or Sanguine proximi corpus morientis, du heret animam, amplexi, & vultum vultui nentes, quasi fugientem animam oscul piebant, mox defuncti oculos, & os claud Cicer. 7. Verrin. matresque miseræ pernoc ad ostium carceris, ab extremo complex rorum exclusæ, quæ nihil aliud orabant, filiorum extremum spiritum excipere si ret. Ad Liuiam noster.

Sospite te saltem moriar, Nero, tu mea con
Lumina, & excipias hunc animum ore

Apud Virgil. 4. Aeneid. Anna, cum Dido gladium in pectus adegisset,

———*date, vulnera lymphis*

abluam, & extremus si quis super halitus errat, Ore legam.

PATRIAS AVRAS] In auras patriæ. Mesoni. *Spiritus ante meus tenues vanescat in auras.* [f]orma ista loquendi, spiritum, animam exire [...]tos, in auras, alibi diximus.

[...] ARSISS. LACRYM. CORP. N. PIAE] Quod [...] locis nemo mihi faciet. Et tamen, vt legi[...] in vita, Tomitæ, licet barbari, non absque [...]nis eum tumularunt.

[...]XISSENT DIGITI TVI] oculos meos a[...]s, vt fit morientibus, clausissent digiti tui. [...]ebant enim nefas, decedētium oculos spe[...]i viuentibus. In rogo autem rursum aperie[...]ır, quod illos cælo non ostendi æque nefas [...]rent. Testis vtriusque Plinius lib. II. cap. 37. [...]debant vxores maritis, mariti vxoribus, pa[...]s liberis, liberi parentibus, fratres fratri[...] [a]mici & cognati amicis, & cognatis. Et mos [G]ræcis, ac Latinis communis, quem illi his [...]s exprimere soliti, καθαιρεῖν, συγκλείειν, συ-[...], τὰς ὀφθαλμούς, ἢ βλέφαρα: hi, condere, forma[...], [p]erire, premere, comprimere oculos, lumi[...] [t]estimonia liceret congerere penè innume[...]. [...]cus Bionis apud Laërtium. [...] facilem aiebat [a]d inferos viam: clausis enim oculis illuc iri. [...] fortasse ritus huius caussas præter illam [...]io recitatam & has adducere. Vel quod in[...]ent mortem esse somnum quendam. Vel [...]l sic cauerent, ne quid præsentes horresce[...], si à mortuo velut aspici se, & obtortis ocu[...]itarent. Vel quod ita gratum facerent ob[...]ibus, quibus tum curæ est, vt compositè ia[...]t, & decorè, destituti anima. Certè Augustus [...]o illo die, vt didicimus ex Suetonio cap. [p]etito speculo, capillum sibi comi, ac malas [...]ates corrigi præcepit.

[...]INIS IN TVMVL. IACVISS. AVITO] Ca[...]rum combustorum cineres in vrnam colle[...] [s]imul defodiebantur. Iacere autem in sepul[...] [...]maiorum suorum, optabile, & honorifi[...] est. Cùm enim sepulchra duûm generum [...]nt, vnius, quod quis sibi, vel coniugi suæ [...]axat fecisset: alterius, quod sibi, familiæ, ac [...]ris suis, hoc posterius cōmune dicebatur. [co]mmunia alio nomine sepulcra maiorum, pa[...]ita, gentilia, vel gētilitia. Erant porrò sub[...] [...]ea ędificia arcuato opere, pauimentis stra[...] parietibus circumsepta, in quæ velut cellas [...]dam per gradus descēdebatur, foribus con[...]dij clausis, vel apertis, vt vsus requirebat.

[...]ACTAQVE NASCENTI] Solebant infan[...] [si]mul editi essent, humi deponere, & Opem [...]n inuocare, quæ nascentibus opem ferret. [...]s autem alere, non abdicare, aut exponere [...]nebant, eos humo tollebant, cui rei deam [...]nam præficiebāt, quæ scilicet pueris de ter[...]andis præesset. Inde illud in And. *Quidquid [...]set, decreuerant tollere.*

DVM VIXI SINE CRIM. MORT. ESSEM] Vtinam mortuus essem, dum viuebam in patria innocens, etsi non semper.

NEC MEA SVPPL. V. PVD. FOR.] Supplicium, hoc est, exilium pro supplicio mihi irrogatum facit, vt me pudeat viuere.

ME MISERVM, SI TV, &c.] Augebit dedecus, & miseriam, si tu quoq; virum exulem erubesces.

ET SVBIT ORA RVBOR] Eleg. 8. lib. 5. *Teq; reor nostris erubuisse malis.* Briseis Achilli. *Flaua verecundus tinxerat ora rubor.* Catull. ad Ortalum. *Huic manat tristi conscius ore rubor.* Tibull. eleg. 4. lib. 1.

Vt iuueni primùm virgo deducta marito
Inficitur teneras ore rubente genas.

ME MISERVM, SI TVRPE PVTAS, &c.] Hoc disticho nil aliud dicitur, quam proximè superiore: vt sit vel expolitio; vel, quam in hoc poëta notauit Quintil. lasciuia, seu indulgens sibi ingenium.

QVO TE IACTARE SOLEB. CONIVGE] Apparet hoc matrimonio viri equestris ordinis, & summi poëtæ solitam superbire.

NISI NON VIS ILLA REFERRI] nisi commemoratio ista tibi fastidio est, ac nauseæ.

VTQVE PROBA DIGNVM EST] Pudica, & proba vxor maritum colit vnicè, & formosiorem, meliorem, sapientiorem putat quam est, amore iudicium præstringente scilicet.

ADDEBAT VER. M. FAVENT. AMOR] & vera de me prędicabas; & falsa etiam non pauca veris adiungebas, quò te beatiorem faceres.

QVEMVE TVVM MALLES, &c.] omnibus me anteponebas. Catull.

Nulli se dicit mulier mea nubere malle
Quam mihi, non si se Iupiter ipse petat.

NVNC QVOQVE NE PVDEAT, &c.] cùm tibi tam charus, tamque iucundus fuerim temporibus secundis, non debes me his aduersis abiicere: & dolendus sum tibi, non pudendus.

CVM CECIDIT CAPANEVS] Exemplis demonstrat, propinquos, & necessarios in eorum rebus miseris recognoscendos. Capaneus vnus de VII. ducibus, cum Polynice ad Thebarum expugnationem profectus. Qui, quòd Iouem contemneret, ab eo fulmine ictus interiit. Euripid. Phœniss. Ab hoc scalas, quibus in muros ascenditur, inuentas refert Veget. lib. 4.

NON LEGIS EVAD. ERVBVISSE VIRO] Ardentissime virum suum dilexit, cuius apud Thebas interitum vt accepit, dolore obriguit. Deinde se in eundem rogum, quo cadauer eius cremabatur, coniecit. Apollodorus lib. 3. Propertius lib. 1. eleg. 15.

Coniugij Euadne miseros elata per ignes,
Occidit, Argiuæ fama pudicitiæ.

Euadnes nomen accepit, quod à viro Capaneo bene dotata esset. ἕδνα siquidem vocabant nuptialia munera, & solebant vxores à viris, non viri ab vxoribus dotem accipere. Iphidis filiam facit interpres Pindari, vnde Iphias Ouidio.

Nec qvia rex mvndi] Iupiter, mundi dominus. Alibi regem mundi vel à nostro, vel ab alio appellatum non memini, Regem ætheris alti in 12. vocat Virgil.

Compescvit ignib. ignes] Phaëthontem inscitè, ac perniciosè auri gantem, & curru solis quem ducebat supera atq; infera incendentem, fulmine excusit, & in Eridanum proiecit. Hoc ita expressum extat 2. Metamorph. vbi fabula narratur.

Intonat, & dextra libratum fulmen ab aure
Misit in aurigam: pariterq; animaq; rotisq;
Exuit, & sæuos compescuit ignibus ignes.

Svis] Clymene matri, sororibus, Cygno cognato nō erat inficiandus: quanquam quod maiora viribus tentasset, ob superbiam interiisset.

Nec Semele Cadmo, &c.] Cadmum haud puduit agnoscere pro filia Semelen, tametsi illa ob stultam, & arrogantem petitionem suam fulmine conflagrasset. 3. Metamorph.

Saevis ego svm Iovis ignib. ictvs] Iram, & pœnam ab Augusto sibi inflictam, vult tanquam fulmen à Ioue immissum haberi. Iouis ignes pro fulmine dixit iam sæpius.

Pvrp. molli. f. in ore pvd.] Suprà, *& subit ora rubor.* Metamorph. 12. *niueos infecit purpura vultus.*

In nostri cvram consvrge tvendi] Age potius caussam meam, & doce, immerentem me talia perpeti.

Exempl. conivg. esto bonae] hocenim faceret vxor bona, & fidelis.

Materiamq. tvis. t. virtvt. imple] Tristi materiæ, calamitati ferendæ tua virtute, fortitudine animi scilicet, par esto. *Tu, ne cede malis, sed contra audentior ito,* vt est in 12. Aeneid.

Ardva per praeceps. g. vad. iter] Periculoso itinere incedit gloria, & est in alto sita. His duobus difficultas eius consequendæ ostenditur. Sequuntur exempla, quibus hæc *γνώμη* illustratur.

Hectora qvis nosset, &c.] Troia tot annos fortissimè contra Græcos defensa, Hectori nomen æternum dedit. Homero *ἀνδροφόνος* homicida, Virgilio sæuus, Propertio ferus. Pentadius in epitaphio.

Defensor patriæ iuuenum fortissimus Hector,
Qui murus miseris ciuibus alter erat,
Occubuit telo violenti victus Achillis,
Occubuere simul spesq;, salusq; Phrygum, &c.

Pvblica virtvt. p. mala. f. via est] Per mala publica facta est via, seu patuit Hectori via ad virtutem. Itaque Hectori materiam fortitudinis, & ex fortitudine laudis, & gloriæ sempiternæ bellum Troianum præbuit.

Ars tva Tiphy iacet, &c.] Rector primæ omnium nauis Argus, qua delecti iuuenes nobilissimi totius Græciæ in Colchos ad rapiendum vellus aureum traiecerunt, fuit Tiphys, cuius ars in ea nauigatione inter fluctus, & procel-

A las eluxit. Meminit huius Virg. eclog. 4. *Alter erit tum Tiphys, & altera quæ vehat Argo Delectos heroas.* Domitor freti Senecæ in Medea. Poëta vetus apud Carisium lib. 4. *Tiphyn aurigam celeris fuisse carinæ.* A Claudiano principio belli Getici laudatur in hunc modum disertissimè.

Intacti cum claustra freti coëuntibus æquor
Armatum scopulis audax irrumperet Argo,
Æetam, Colchosq; petens propiore periclo,
Omnibus attonitis, solus post numina Tiphys
Incolumem tenui damno seruasse carinam
Fertur, & ancipitem montis vitasse ruinam, &c.

Iacet autem ars, quæ despicabilis, ingloria est, quæ nullum nomen habet, quæ contemnitur. Cicer. 1. Tuscul. iacentq; ea semper, quæ apud quosB que improbantur.

Ars tva Phoebe iacet] *Non est opus valentibus medico,* inquit Saluator. Morbi sint oportet, vt quantus quisq; medicus sit, perspiciamus. Phœbus 1. Metam. sibi medicinæ inuentionem adscribit. *Inuentum medicina meum est, &c.*

Inqve bonis cessat non cognita rebvs, &c.] Quid sit Latinis cessare, expositum est alio loco. Res bonas appellat prosperas, fælices: malas, infælices. Sententia est, latentem, & incognitam virtutem sese exerere, & prodere in rebus calamitosis. Loquitur autem non de virtute absolutè: sed de fortitudine, magnanimitate, tolerantia, &, si quibus aliis nominibus continetur. Hæc nomē commune, vt Homerus poë-
C tæ, facit suum. Quia cum à viro dicta sit virtus, vt est in 1. Off. propria viri virtus fortitudo est.

Dat tibi nostra locvm, &c.] Calamitas mea parat tibi viam ac titulum ad laudem, & decus. Lib. 1. eleg. 1. *Donec eram sospes tituli tangebar amore.*

Cap. consp. piet. qvo tollat] Tollunt caput, qui supra cæteros ad virtutem enituntur; vnde & supra cæteros clarescunt.

Vtere temporibvs] serui, & accommoda te tempori, quod est sapientis. Vtere occasionibus, quæ tibi offeruntur. Nam hîc tempus est *καιρός.*

Qvorvm nvnc mvn. freta es] Quia interpres exponit adiuta, & sustentata es, lege-
D rim libentius *fulta es*, aliquanto ad sensum commodius.

Et patet in lavd. area mag. tvas] *ἄυγμενος* es. Penelope Vlyssi. *Et patet in curas area lata meas.* Quem alibi campum, nunc aream vocat. Magna datur occasio adipiscendæ famæ. Cæterùm si punctum statuas versu præcedente, & in hoc legas *En* pro *Et*, efficies quiddam elegantius: non enim idonea est hîc copula.

ELEGIA QVARTA.

VSTA CAVSSA SCRIB. ATROCITAS EXILII SVI. HISTORIA ORESTEA IN REG. TAVRICA.

ARGVMENTVM.

MEMORAT amici decora, nobilitatem, virtutem, candorem, eloquentiam. Esse ipsum per se notum omnibus. Laudationem Ouidij exulis nihil ei obfuturam, cum Cæsar ipsemet, alter Iupiter, ab eo laudari se patiatur. Etiam stante una, & à pueritia se gratiosum apud eius parentem fuisse. Non se scelere periisse, quod & Augustus sentiat, qui sibi nec vitam, nec ltates ademerit, à quo saltem propinquius exilium optat. Locus ij describitur, & historia Pyladis, Orestisque, insuper sororis eius geniæ, sacerdotis Dianæ Tauricę, quæ sublatis sacris cum fratre inafugit, attexitur. Clauditur elegia voto.

O qui, nominibus cum sis generosus auitis,
Exuperas morum nobilitate genus:
Cuius inest animo patrij candoris imago,
Non careat numeris candor vt iste suis:
Cuius in ingenio est patriæ facundia linguæ,
Qua prior in Latio non fuit vlla foro:
Quod minimè volui, positis pro nomine signis
Dictus es: ignoscas laudibus ipse tuis.
Nil ego peccaui: tua te bona cognita produnt.
Si, quod es, appares: culpa soluta mea est.
Nec tamen officium nostro tibi carmine factum
Principe tam iusto posse nocere puto.
Ipse pater patriæ (quid enim ciuilius illo?)
Sustinet in nostro carmine sæpe legi.
Nec prohibere potest, quia res est publica, Cæsar,
Et de communi pars quoque nostra bono est.
Iuppiter ingeniis præbet sua nomina vatum,
Seque celebrari quolibet ore sinit.

Caussa tua exemplo superorum tuta duorum est,
Quorum hic aspicitur, creditur ille Deus.
Vt non debuerim, tamen hoc ego crimen habebo:
Non fuit arbitrij littera nostra tui.
Nec noua, quòd tecum loquor, est iniuria nostra:
Incolumis cum quo sæpe locutus eram.
Quo vereare minus, ne sim tibi crimen amicus:
Inuidiam, si qua est, auctor habere potest.
Nam tuus est primis cultus mihi semper ab annis
(Hoc certè noli dissimulare) pater:
Ingeniumq́ meum (potes hoc meminisse) probabat:
Plus etiam, quàm me iudice, dignus eram.
Déque meis illo referebat versibus ore,
In quo pars alta nobilitatis erat.
Non igitur tibi nunc, quòd me domus ista recepit,
Sed prius auctori sunt data verba tuo.
Nec data sunt (mihi crede) tamen: sed in omnibus actis,
Vltima si demas, vita tuenda mea est.
Hanc quoque, qua perij, culpam scelus esse negabis:
Si tanti series sit tibi nota mali.
Aut timor, aut error, nobis prius obfuit error.
Ah sine me fati non meminisse mei.
Néue retractando nondum coëuntia rumpe
Vulnera: vix illis proderit ipsa quies.
Ergo vt iure damus pœnas: sic abfuit omne
Peccato facinus, consiliumque meo.
Idq́ Deus sentit, pro quo nec lumen ademptum est,
Nec mihi detractas possidet alter opes.
Forsitan hanc ipsam, viuat modò, finiet olim,
Tempore cùm fuerit lenior ira, fugam.
Nunc precor hinc aliò iubeat discedere: si non
Nostra verecundo vota pudore carent.
Mitius exilium, paulòque propinquius oro:
Quique sit à sæuo longius hoste, locum.
Tantáque in Augusto est clementia, si quis ab illo
Hoc peteret pro me, forsitan ille daret.
Frigida me cohibent Euxini littora ponti:
Dictus ab antiquis Axenus ille fuit.
Nam neque iactantur moderatis æquora ventis:
Nec placidos portus hospita nauis habet.

Sunt circa gentes, quæ prædam sanguine quærunt,
Nec minus infida terra timetur aqua.
Illi, quos audis hominum gaudere cruore,
Pæne sub eiusdem frigoris axe iacent.
Nec procul à nobis locus est vbi Taurica dira
Cæde pharetratæ spargitur ara Deæ.
Hæc prius (vt memorant) non inuidiosa nefandis,
Nec cupienda bonis, regna Thoantis erant.
Hic pro supposita virgo Pelopeia cerua
Sacra Deæ coluit qualiacunque suæ.
Quo postquam, dubium pius an sceleratus, Orestes
Exactus furiis venerat ipse suis,
Et comes exemplum veri Phocæus amoris,
Qui duo corporibus, mentibus vnus erant:
Protinus euincti tristem ducuntur ad aram,
Quæ stabat geminas ante cruenta fores.
Nec tamen hunc sua mors, nec mors sua terruit illum:
Alter ab alterius funere mœstus erat,
Et iam constiterat stricto mucrone sacerdos:
Cinxerat & Graias barbara vitta comas:
Cùm vice sermonis fratrem cognouit, & illi
Pro nece complexus Iphigeneia dedit.
Læta Deæ signum crudelia sacra perosa
Transtulit ex illis in meliora locis.
Hæc igitur regio magni pæne vltima mundi,
Quam fugêre homines, Diique, propinqua mihi est.
Atque meam terram prope sunt funebria sacra:
Si modò Nasonis barbara terra sua est.
O vtinam venti, quibus est ablatus Orestes,
Placato referant & mea vela Deo.

COMMENTARIVS.

NOMINIBVS GENEROS. AVITIS] Qui maioribus inclytis es oriundus. Atauis editus nobilissimis. Nomen, vt docuimus ad elegiam 4. li.3. etiam onem nobilitatis, gloriæ, opulentiæ, & po- iæ habet. *Viue tibi, & longe nomina magna fuge.* .4. lib.3. Aristoteles inter εὐγενὲς nobilitatem, νναῖον generositatē discrimen constituit. Nam dicit esse τὸ ἐξ ἀγαθοῦ γένους, τὸ μὴ ἐξιστάμενον ἐκ τῆς A αὐτοῦ φύσεως. Nobile quod ex bono genere prodiit: generosum quod à sua natura non degenerauit. Quare generosus à se, nobilis aliunde pendet. Poëtæ sunt liberiores.

EX SVP. MOR. NOBILIT. GEN.] sed tamen virtute, quam sanguine nobilior. Eleg.3.lib.2. de Ponto.

Maxime, qui claris nomen virtutibus æquas,
Nec sinis ingenium nobilitate premi.

Eleg.2.lib.1.

Maxime, qui tanti mensuram nominis imples,

Et geminas animi nobilitate genus.

PATRII CANDORIS IMAGO] qui candore imitaris patrem tuum. Ex quo elucet candor patrius.

NON CAREAT NVMERIS SVIS] Habet suos numeros, & est perfectus candor. Prouerbium, omni numero, seu omnibus numeris; tractum à musicis, cum quippiam absolutum, & consummatum indicare volumus. Quintil. præfat. lib. 8. Quam vt per omnes numeros, & penitus cognoscere ad summam scientiæ necessarium est, &c.

PATRIAE FACVND. LINGVAE] Hæc est altera collatio cum parente, secundùm eloquentiam Romanam, seu latinam. Et quidem in hac non solum patri, sed omnibus etiam, qui in foro Romano hactenus caussas egerunt, præfertur. Latium, Latinum, Romanum forum, idem sunt.

QVOD MINIME VOLVI] Maluissem multò te vero nomine appellare, & expresse: nunc ab adiunctis, & signis te significare cogor. Quamobrem amicorum vocabula taceat in his libris, caussam duplicem attulit lib.3. eleg.4. quia eorum honori timeat: & ita volentibus gratificandum putet.

Vos quoq; pectoribus nostris haretis amici,

Dicere quos cupio nomine quemq; suo.

Sed timor officium cautus compescit, & ipsos

In nostro poni carmine nolle puto.

IGNOSCAS LAVDIBVS IPSE TVIS] si illæ in versibus meis positæ, tibi, tanquam mihi, qui tantùm apud Cæsarem offendi, amico, nocuerint. Ego sanè animo bono hæc scribo.

TVA TE BONA COGNITA PROD.] Latere non potes, quamuis me tacente. Tua te virtus omnibus velut in conspectu ponit.

SI QVOD ES APPARES] Liberat me à culpa, quòd appares quod es. Quod talis haberis ab omnibus: vir nempe præclarissimus, qualis es reuera.

OFFICIVM NOSTRO. T. CARMINE FACTVM] Aliunde suspicionem offensionis remouet, à iustitia Augusti. Officium est laudare benè meritos, & laude dignos.

PRINCIPE TAM IVSTO] Augustus est iustus: igitur quod iustè fit, non improbabit. Sed quod tibi facio, iuste facio, quia officium facio. Nõ ergo improbabit. Ac proinde nihil est quod metuas, ne tibi propter me succenseat. A coniugatis.

IPSE PATER PATRIAE, &c.] Ab exemplo. Quòd sibi non censet infamiæ, nec in altero odit fieri. Vnde hic titulus *pater patria* illi obtigerit, dictum lib.2. Quare Liuia Drusilla Augusti coniux mater patriæ nominata à nonnullis, habes apud Xiphilin. in Tiberio: quòd multos senatores conseruauisset, educassetque eorum liberos, ac complures filias eorum in matrimonium collocauisset.

A QVID ENIM CIVILIVS ILLO] His verbis declaratur caussa, quare sustineat legi in libris Ouidij. Ciuilitas græcè πολιτεία, virtus est, quæ ciui quà ciuis est, conuenit. Et cum ciuitas æquo iure constet, ciuis, quà ciuis, virtus est, æquabilitatem iuris tueri. Ciuilitatem ἀπολ. in Principe damnare, est negare eum ciuem esse. Quo posito, sequitur, quemadmodum docet Aristoteles, vt sit vel Deus, vel fera. Quare nullum erit ius commune Principi cum subditis. Plinius laudat. Traiani sæpe eum ciuem appellat. Plura in Animaduers. ad Sueton. Caussab. pag.136. Videtur *ciuilius* hîc potius humanitatem, ac moderationẽ quandam sonare.

SAEPE] Totus liber 2. est ad eum, & in omnibus pæne elegiis nominatur.

B QVIA RES EST PVBLICA CAESAR] quod nos dicimus, est publica persona. Sicut sol, sicut aër, sicut profluentes communia sunt, quibus licet vti omnibus: ita de Cæsare communi omnium domino loqui, eiusque in scriptis frequentare memoriam, fas est.

ET DE COMMVNI PARS QVOQVE NOST.] Mihi quoque de communi bona pars debetur, alioqui non sit commune. Ideo prohibere me loqui de se haud potest.

IVPPITER INGENIIS P. SVA NOMINA VATVM] à maiore ad minus. Si Iuppiter de se multa scribi à poëtis non recusat, eorumque carmina tantus Deus non dedignatur, cur recusaret Cæsar?

C QVOLIBET ORE] nullius laudationem contemnit. Disertorum indisertorum, bonorum iuxta ac malorum poëtarum laudes admittit. Quin etiam, vt Seneca prodidit, ioca in se, & probrose scripta tolerat, & eam licẽtiam poëtis permittens, ridet.

SVPERORVM DVORVM] Augusti, & Iouis. Superum appellat Augustum, quia hinc ad ordinem superorum deorum transferendus.

QVORVM HIC ASPICITVR] Augustus. Virgil. eclog.1. *Hic illum vidi iuuenem, Melibae, quotannis, &c.* Horatius Ode 2. lib.1. versus alibi protulimus. Huic loco aptum est illud hexametrum. *Iuppiter in cælis, Cæsar regit omnia terris.*

D HOC EGO CRIMEN HABEBO] Ex hypothesi. Vt non debuerim te laudare, teque idcirco gloriosum reddere, quia ego laudauerim, cuius te amicum videri turpe sit tibi, tamen meum erit peccatum, non tuum. *Ego* pronuntiatione adiuuandum est. Ego, non tu.

NON FVIT ARBIT. LITT. N. TVI] Ratio dicti. Quid ego scriberem, non fuit tuum mihi præscribere. Non fuit in manu tua quid ego, aut cui scriberem.

NEC NOVA EST INIVRIA NOSTRA] Si iniuriosus sum in te, quia scribo ad te, ante fui, cum nempe adhuc saluus essem in patria, tecumque coram sæpissime colloquerer.

QVO VERERE MINVS NE SIM, &c.] tE vt mi-

vt minus timeas, ne amicitia mea tibi detur vitio. Ne ob amicitiam meam ponaris in crimine.

INVID. AVCTOR HAB. POTEST] Non primùm tecum mihi intercesit amicitia. Sed cùm patrem tuum coluerim adhuc adolescens, quod nosti, illiq; placuerim, si peccatum in hoc est, illi prius, & potius est. Patrem eius vocat auctorem, hoc est ducem, & præcursorem huius amicitiæ.

HOC SALTEM NOLI DISSIMVL.] si cætera dissimulas.

PLVS QVAM ME IVD. DIG. ERAM] Pluris faciebat ingenium meum, quam ego in memet reperiebam.

ILLO ORE] illa grauitate orationis suæ, qua nobilitabatur, de versibus meis pronuntiabat iudicium suum.

QVOD ME DOM. ISTA RECEP.] quòd familia vestra me fouit, & amplexata est.

AVCTORI TVO] ne exponas, *parenti tuo:* sed vt suprà exposuimus, *Inuidiam si qua est, auctor habere potest.* Tametsi hic idem auctor, fuit etiam parens eius.

SVNT DATA VERBA] Prius deceptus est, qui tibi ingenium meum probando, & honorifice de meis versibus sentiendo, ac loquendo in hac amicitia præiuit. Dare verba ... pro fallere, sæpe legitur. Terent. And. *cui verba dare difficile est.* Martial. lib. 2. *Cui nil ipse dabas, is tibi verba dedit.* Ad animi curas, & mœrorem eleganter transtulit eleg. 8. lib. 5.

Detineo studiis animum, falloq; labores,

Experior curis & dare verba meis.

NEC DATA SVNT] Non est deceptus in me parens tuus.

VLTIMA SI DEMAS] lib. 2.

Me miserum, potui, si non extrema nocerent,

Iudicio tutus non semel esse tuo.

VITA TVENDA MEA EST] defendi potest. Nihil criminis mihi potest obiici.

SI TANTI SERIES. E. T. NOTA MALI] si nosti vt quidq; prius, aut posterius acciderit.

AVT TIMOR, AVT ERROR, &c.] Nusquam, quod recorder, in peccatis suis timorem, semper errorem seu culpam, & versus nominat.

SINE ME FATI NON MEMINISSE MEI] Etiam ipsa memoria culpæ suæ torqueri se indicat. Eleg. 6. lib. 3.

Mensq; reformidat veluti sua vulnera, tempus

Illud, & admonitu fit nouus ipse dolor.

NONDVM COEVNTIA VVLNERA] Vulneris oræ in vnum attrahuntur. Oræ vulneris se glutinarunt. Emplastrum, quod celeriter vulnera ad cicatricem perducit.

VIX ILLIS PROD. IPSA QVIES] vix etiam non retractata coibunt.

ERGO VT IVRE DAMVS POENAS, &c.] Non satis intelligo, quo modo se meritas pœnas dare fateatur, cum facinus, aut scelus admisisse neget. Potius ita argumentaretur. Ergo vt ma-

A lum facinus, aut scelus nullum commisimus: sic non iure pœnas damus, tam graues puta: nam delicta leuiora pœnis leuioribus punienda sunt, si iustitiæ ducitur ratio. Sed totum hoc datur auribus.

IDQVE DEVS SENTIT] Cæsar iudicat me abesse à scelere. Quare nec vt sceleratum puniuit.

NEC LVMEN ADEMPTVM] Virg. 3. Aeneid. de Polyphemo ab Vlysse exoculato. *Monstrum horrendum, informe, ingens, cui lumen ademptum.* Hic autem lumen est vita ipsa. Vnde cassus lumine 2. Aeneid. Lucret. lib. 5. Stat. 2. Thebaid. pro mortuus, & hoc cæli lumine priuatus. *Lumina sis oculis etiam bonus Ancu' reliquit.* Lucret.

B NEC MIHI DETRACT. P. ALTER OP.] quas dicit esse modicas eleg. 7. lib. 3. Exuebantur bonis exules, eaque in fiscum redigebantur.

FORSITAN HANC IPSAM, &c.] Eleg. 12. lib. 3.

Dij facite, vt Cæsar non hoc penetrale, domumq;

Hospitium pœnæ sed velit esse meæ.

TEMP. CVM FVERIT LEN. IRA] cum longinquitate ipsa deferbuerit. Eleg. 1. lib. 3.

Forsitan & nobis olim minus asper, & illi

Euictus longo tempore Cæsar erit.

Eleg. 8.

Forsitan hoc olim, cum iam satiauerit iram,

Tunc quoq; sollicita mente rogandus erit.

NVNC PRECOR HINC ALIO, &c.] Eleg. 5. lib. 3.

Spes igitur superest, facturum vt molliat ipse

Mutati pœnam conditione loci.

C SI NON NOSTRA VERECVND. &c.] Si non impudenter peto. Elegia 8. lib. 3. *Ne mea sint timeo vota modesta parum.*

MITIVS EXIL. PAVLOQVE PROP.] lib. 2.

Mitius exilium si das, propiusq; roganti,

Pars erit è pœna magna leuata mea.

TANTAQVE IN AVG. EST CLEMENTIA] Blanditiæ. Lege de eius clementia Suet. cap. 51.

SI QVIS HAEC PET. PRO ME] Rogat multos in his, & Ponticis, vti pro se rogent. Sed arbitror id paucos, aut neminem facere ausum apud Cæsarem, quantumcunque clementem.

FRIGIDA ME COHIB.] Creber est in frigoribus oræ illius commemorandis. Pluribus eã describit eleg. 10. lib. 3.

D DICTVS AB ANTIQ. AXENVS] Plin. lib. 6. cap. 1. Pontus Euxinus, qui quondam Axenus appellatus, peculiari inuidia naturæ sine vllo fine indulgentis auiditati maris, & ipse inter Europam, Asiamque funditur.

NEC PLACIDOS PORTVS] Importuosum mare. Elegia 2. lib. 3. vocauit *mare portubus orbum.* Eleg. 11. lib. 5. *Quem tenet Euxini mendax cognomine pontus.*

QVAE PRAED. SANG. QVAER.] legenda eleg. 10. lib. 3.

NEC MINVS INFIDA TERRA TIMETVR AQVA] Infida est aqua propter tempestates, & quia portubus orba. Infida est terra propter latrocinia.

Svb eivsd. frig. axe] sub eodem cælo, A seu Zona frigida. Eiusdem pæne climatis sunt.

Vbi Tavrica dira caede,&c.]Plenius narratam habes hanc fine historiam siue fabulam lib.3.de Ponto eleg.2. Clemens Alexand.ad Gentes. Tauri autem populi, qui habitant circa Tauricam Chersonesum, quoscunque hospites apud se ceperint,ex iis qui mari aberrarunt(hoc est, qui tempestate ad eorum littora dispelluntur, & eiiciuntur) Dianæ Tauricæ eos statim sacrificant.Hæc autem hominum sacrificia decantat Euripides Iphigenia in Tauris. Gyraldus legendus, Syntag.12.

Pharetratae deae]ἰοχέαιραν sagittis gaudentem nominat Homerus. Est enim venatrix, & in venatu vsus sagittarum,quarum thecæ pharetræ. Metamorph.

Nec nisi finita per plurima vulnera vita
Ira pharetratæ fertur satiata Dianæ.

Sic Virgil.Camillam dixit pharetratam libro vndecimo.

Non invid. nefand. nec cvp. bonis] Quæ regna debent inuideri sceleratis propter summam incolarum feritatem: nec expeti à bonis, quibus indigna sunt.

Regna Thoantis]3.de Ponto.*Regna Thoas habuit Mæotide clarus in ora.*

Pro svpposit. virg. Pelop. cerva] Cum ex responso Calchantis iam esset Dianæ immolāda Iphigenia Agamemnonis filia in Aulide, quod pater ceruam ipsi peculiarem addita C verborum contumelia confixisset (de qua caussa naues ad Troiæ excidium proficiscentes detinebat) Diana ceruam supposuit,puellam in regionem Tauricam transtulit,sibique sacerdotem instituit, quæ hospitibus deæ mactandis præerat. Lucret.Iphianassam vocat,agens de eius immolatione lib.1. de qua & Horat. lib.2. sat.3.Sophocles Electra,Euripid.Iphigen. Aulidensi. Tangit Virgil.2.Aeneid. *Sanguine placastis ventos,&c.* Vide ibi Symb.nostras. Ouid.12.Metamorph.

Supposita fertur mutasse Mycenida cerua.
Ergo vbi qua decuit lenita est ira Dianæ,
Et pariter Phœbes, pariter maris ira recessit,
Accipiunt ventos à tergo mille carinæ,
Multaq; perpessæ Phrygia potiuntur arena. D

Pelopeia virgo] Agamemnonis pater Atreus,Atrei Pelops.A proauo igitur deriuatum epitheton.

Qvalia cvnqve]Quia crudelia,& indigna sacrorum vocabulo.Eleg.3.lib.3.de Pontò.*Inuita peragens tristia sacra manu.*

Dvbivm pivs, an scelerat.] matricidio, de quo plurima Euripid. in Oreste, Sophocles in Electra,vbi interficitur, & est tritissimum thema rhetorum , habens partem honestatis, partem turpitudinis, vocaturque genus caussæ ambiguum. Velleius lib.1. Hunc (Aegisthum) matremque, socia consiliorum Electra,virilis animi fæmina,obtruncat.Factum eius à diis comprobatum spatio vitæ,& fælicitate imperij apparuit; quippe vixit annos XC. regnauit LXX.

Exactvs fvriis] agitatus, cùm nusquam nec animo, nec corpore posset consistere. Vide Orestem Euripid. Terrores quibus matricida Nero interdiu, noctuque vexatus est, recenset Xiphilin. In plerisque locis scriptum legebatur Romæ, νέρων, ὀρέστης, ἀλκμαίων μητροκτόνοι Nero, Orestes, Alcmæon matricidæ.

Exempl. veri Phocaevs amor.]Pylades Strophij Phocensium regis filius, Oresti cognatione iunctus, fidissimus eius, & indiuiduus comes.Repetitur eadem res li.3.de Ponto,eleg.2.

Qvi dvo corpor. mentib. vnvs] Respectum ad illud Aristoteleum. ἐρωτηθεὶς, τί ἐστι φίλος, ἔφη, μία ψυχὴ δύο σώμασιν ἐνοικοῦσα, interrogatus B quid sit amicus, vna, inquit, anima in duobus corporibus habitans.

Protinvs evincti] Vittis ornabantur victimæ.Sic de Iphigenia Lucret.lib.1.

Quæ simul infula virgineos circumdata comptus
Ex vtraq; pari malarum parte profusa est.

Tristem ad aram] hypallage,Immitem dixit supra.

Ante fores] delubri.

Alter ab alter. fvn. moest.] Vterq; mortem alterius dolebat, neuter suam. Scripsit fabulam hanc M.Pacuuius.Cic.in Lælio. Qui clamores tota cauea nuper in hospitis,& amici mei M.Pacuuij noua fabula:cum ignorante rege vter eorum esset Orestes, Pylades Orestem se esse diceret, vt pro illo necaretur: Orestes autem ita vt erat, Orestem se esse perseueraret? Stantes plaudebant in re ficta: quid arbitramur in vera fuisse futuros?

Cinxer. et Graias barbara vitta comas] Quia Orestes, & Pylades Græci, quorum capita,vt hostiarum, vittis iam circumdata erant. Sinon 2. Aeneid.

Iamq; dies infanda aderat: mihi sacra parari,
Et salsæ fruges, & circum tempora vittæ.

Supra. *Protinus euincti.* Nisi illud malimus ad coronas referri; nam & coronabantur victimæ.

Vice sermonis] alterno sermone, ex interrogatis & responsis. Virgil.6. Aeneid. *Hac vice sermonum roseis aurora quadrigis, &c.*

Deae signvm] simulacrum Dianæ. Apud Cic. signum æneum marmoreum. Martis signū. Sallust.in Catilin.Ibi primùm insueuit exercitus populi Romani amare,potare,signa, tabulas pictas,vasa cælata mirari. Signum, & statua ita differunt,vt genus & species.Signum est exemplum & Dei,& hominis,& bruti:statua est Dei tantum, & hominis.Ita statua omnis signum est,non contrà.Et statua ponitur in foro,aut in alio publico, & conspicuo loco:signum in templis,vel ædibus priuatis. Signum interdum habet dimidiam eminentiam, & hæret in ipsa materia, in qua vel incisum est,vt in gemma,vel incrustatum,aut affixum, vt in vase cælato, vel intextum,vt in veste.

statua

vero integra vndique, & solida prominet, materiæ, vnde facta est, inhæret. Auson. Pop. different. verb.

VDEL. SACRA PEROSAE] Non postu-
Diana sibi huiuscemodi hostiis sacrificari.
erat Thoantis immanitas, vt ei hospites
ndos censeret. Sic eleg. 2.

Illo qui sequitur dicunt mactata ministro
Sæpe recusanti corpora capta Deo.

MELIORA] Aufugiens cum fratre Iphi- transtulit secum deæ signum in loca me- qua moribus qua humanitate. De hac trāſ- e, & fuga Iphigeniæ Pausan. in Atticis ita t. A Marathone non multum abest Brau- io cum Iphigeniam Agamemnonis filiam A cum Taurica Diana primùm appulisse, eaque ibi relicta Athenas, deinde Argos venisse perhibent.

MAGNI PAENE VLT. MVNDI] Eleg. 3. lib. 3.
Dum me terrarū pars pæne nouissima Ponti Euxinus, &c.

QVAM FVGERE HOMINES, DIIQVE] mirifica auxesis, & exaggeratio. Quam inhospitam, & incommodam oportet esse terram, vbi nec homines, nec dij manere potuerunt? Et tamen in ea mihi degendum est.

ATQVE MEAM TERRAM PROPE] anastrophe. Propè meam terram. Italiam contra.

SI MODO NASONIS] Correctio.

QVIBVS EST ABLATVS ORESTES] Quibus ex illis locis nauigauit.

PLACATO DEO] Augusto reconciliato.

ELEGIA QVINTA.

ΕΥΓΝΩΜΟΣΥΝΗ CVM COHORTATIONE.

ARGVMENTVM.

EXVLTAT solatio sibi ab amico transmisso. Silentium nominis eius excusat. In patrocinio sibi præstando vti perseueret, rogat, cum bonis contrà precibus, qui illi mos est, vt homini gratissimo, & maxime ingenuo.

O mihi dilectos inter sors prima sodales,
Vnica fortunis ara reperta meis:
Cuius ab alloquiis anima hæc moribunda reuixit,
Vt vigil infusa Pallade flamma solet:
Qui veritus non es portus aperire fideles
Fulmine percussæ confugiumque rati:
Cuius eram censu non me sensurus egentem,
Si Cæsar patrias eripuisset opes:
Temporis oblitum dum me trahit impetus huius,
Excidit heu nomen quàm mihi pæne tuum!
Tu tamen agnoscis: tactusq; cupidine laudis,
Ille ego sum, cuperes dicere posse palàm.
Certè ego, si sineres, titulum tibi reddere vellem:
Et raram famæ conciliare fidem.
Ne noceam grato vereor tibi carmine: néue
Intempestiuus nominis obstet honor.

Quod licet, & tutum est, intra tua pectora gaude,
Méque tui memorem, téque fuisse pium.
Vtq; facis, remis ad opem luctare ferendam,
Dum veniat placido mollior aura Deo:
Et tutare caput nulli seruabile: si non,
Qui mersit, Stygia subleuet illud aqua.
Téque (quod est rarum) præsta constanter ad omne
Indeclinatæ munus amicitiæ.
Sic tua processus habeat fortuna perennes:
Sic ope non egeas ipse, iuuesq; tuos:
Sic æquet tua nupta virum bonitate perenni,
Incidat & vestro rara querela toro:
Diligat & semper socius te sanguinis illo
Quo pius affectu Castora frater amat.
Sic iuuenis tibi consimilis sit natus: & illum
Moribus agnoscat quilibet esse tuum.
Sic faciat socerum teda te nata iugali,
Nec tardum iuueni det tibi nomen aui.

COMMENTARIVS.

DILECTOS INTER PARS PRIMA SODALES] meorum amicorum antistes, antesignane, dux, princeps. Inter amicos meos ὁ πρωτεύων. De Ponto lib. 1. eleg. 6, *Ille tuos quondam non vltimus inter amicos.*

VNICA FORTVNIS ARA REPERTA MEIS] A supplicibus translatio, ad aras deorum in periculis, & desperatione salutis confugere, eas tangere, & simulacra deorum, quorum fide tuti essent, amplexari solitis, ea erant asyla, & sacrosancta perfugia. Virgil. 2. Aeneid.

Ædibus in mediis, nudoq; sub ætheris axe
Ingens ara fuit, iuxtaq; veterrima laurus
Incumbens aræ, atq; vmbra complexa penates.
Hîc Hecuba, & natæ ne quidquam altaria circum,
Præcipites atra ceu tempestate columbæ
Condensæ, diuûm amplexæ simulacra tenebant.

Vsitatum quoque, quorum ope & auxilio in calamitate nitimur, eos vocare præsidia, portus, columina, tutelas, spes nostras. In scena duæ ponebantur aræ, dextera Liberi, sinistra eius Dei honori, cuius ludi celebrarentur. Hinc aram parare legimus in approbatissimis dici. Terentius. *Nemo te accusat Syre, nec tu aram tibi parasti.* Idipsum agnoscit hoc versiculo Ouidius. Astipulatur &

A Cicero pro Roscio Comœdo, aras fuisse sanctioris asyli loco. Sicut in aram, inquit, confugit in huius domum. Et Plutarch. de superstit. Est seruo ara, ad quam confugiat, quam vocat φεύξιμον βωμόν. Athenis fuisse aram misericordiæ testatur in rhetoricis Apsimus, &c. Rhodig. lib. 6. cap. 17. Vide & Stuckium de sacris, & sacrif. Gentilium, pag. 65.

CVIVS AB ALLOQVIIS] Alloquium, & allocutionem valere consolationem Latinis auctoribus, & alloqui esse consolari, docuimus lib. 1. eleg. 7.

B ANIMA HAEC MORIBVS REVIXIT] Anima interdum totus homo & sacris, & non sacris scriptoribus. Se igitur moribundum, hoc est, pene exanimem, & luctu perditum literis eius consolatoriis reuixisse confirmat.

VT VIGIL INFVSA PALLADE FLAMMA SOLET] Elegia quarta, libro primo, de Ponto.

Et iam deficiens sic ad tua verba reuixi,
Vt solet infuso vena redire mero.

Ergo, vt videmus vigilem flammam oleo redintegrato vigescere, & maiorem lucis copiam fundere. *Vigilem* vocat vt Horat. lucernas vigiles Ode 8. lib. 3.

Sume Mæcenas cyathos amici
Sospitis centum: & vigiles lucernas
Perfer in lucem.

Iusdem lib. Ode 21. viuas, *viuæq; producent lucer-* *um rediens fuget astra Phœbus.* Pallas pro oleo, vt :hus pro vino μετωνυμικῶς.

ORTVS APERIRE FIDELES] tu fide- Quem principio aram suam, nunc portum ninat, & est sermo allegoricus vtrobique. E- 8. lib. 2. de P. alloquens Augustum, & Tibe- n. *Vos estis nostræ portus, & aura fugæ.*

VLMINE PERCVSSÆ CONF. RATI] iam exilij sui melius quam appellatione ful- is non potest exprimere. Conditionem au- , ac statum suum millies cymbam, nauim, ra- nominat.

VIVS ERAM CENSV, &c.] qui ære tuo, fa- atibus, & fructibus tuis me aluisses. Census, rammatici exponunt, est fortunarum æsti- io, secundum quam vectigalia, & tributa rei- . persoluebantur. Inde censum agere, habe- eferre in censum. Sæpe pro ipsis facultati- Hinc esse tenui, amplo censu, nullo censu. d. 1. Fast.

In pretio pretium nunc est, dat census honores,
Census amicitias, pauper vbiq; iacet.

I CÆS. P. ERIP. OPES] si me patrimonio tasset. Quod illum non fecisse, confessus est ia superiore. *Nec mihi detractas possidet alter opes.*

EMP. OBLIT. DVM ME, &c.] dum tempo- s meis abripior in cogitationes cruciantes, rias. & simul de te cogito, propemodum e- ssem nomen tuum.

V TAMEN AGNOSCIS] tu scis quem si- icem, licet non proferam nomen tuum.

ACTVSQVE CVPID. LAVD. &c.] & vt re- i etiam scirent, desiderio adipiscendæ lau- ion inuitus exclamares, ego sum.

I SINERES TIT. TIBI REDD. VELLEM] :uimus antea, cur in his elegiis supprimat a- orum nomina. Et id se nolentem facere, con- :ur elegia antegressa. *Quod minime volui, positis iomine signis Dictus es.*

T RARAM FAMÆ CONCIL. FID.] Vide- hypallage, pro, raræ famæ, quæ de te est, te- ionio de te meo fidem astruere.

T NOCEAM GRATO TIBI CARM.] Ne gratus, per carmen meum tibi noceam.

NTEMPESTIVVS HONOR] Hoc tempo- xilij mei non conuenit te apertè, & nomine to à me honorari. Id enim esset ἄκαιρον. Iam vt verbum Isocratis, τὸ ἄκαιρον πανταχοῦ λυπηρόν. lestum est semper, quod intempestiuum est.

NTRA TVA PECTORA GAVDE] Virgil. Eneid. *Latonæ tacitum pertentant gaudia pectus.* ull. *Qui sapit, in tacito gaudeat ille sinu.* Plaut. E- . *Quod boni est, id tacitè taceas tute tecu, & gaudeas.* pert. lib. 2. eleg. 25. *In tacito cohibe gaudia clausa* Cic. 4. Tuscul. gaudeo in sinu.

A MEQVE TVI MEM. TEQVE. F. PIVM] Gaude dupliciter: & quia ego tui memoriam re- tineo: & quia in me pius fuisti, hoc est, conscien- tia tuæ erga me pietatis.

REMIS AD OPEM LVCTARE FEREND.] Omnem adhibe conatum. Parœmiæ nos admo- net, remis velisque contendere. Quod cum nau- tæ faciunt, nauem velo, remisque impellentes, summè adnituntur. Plaut. Asin. *Remigio, veloq; quantum poteris festina, & fuge.*

DVM VENIET PLACID. MOLL. AVRA DEO] Lenito Cæsare ventus erit placidior, & cursu secundo nauis nostra feretur. Habebimus quod volumus.

B SI NON QVI MERSIT STYG. &c.] Quã- quam Augustus Ouidium non interfecit, vt il- lum ad aquas stygias misisse dici verè possit, ipse tamen exilium, seu pœnam hanc tam atrocem, amissionem videlicet patriæ, & habitationem inter populos barbaros, in finibus orbis, pro morte habet. Sensus ergo est. Solus ille qui me occidit, ac perdidit, reuocare ad salutem, redi- tum puta donando, potest. Ita lib. 1. eleg. 1.

Namq; ea vel nemo, vel qui mihi vulnera fecit,
Solus Achilleo tollere more potest.

QVOD EST RARVM] Vt se quis constan- tem præbeat ad omne officium amico in aduer- sis præstandum, hoc rarum est: plerique cum fortuna mutantur, & quo illa, eodem hominum fauor inclinat.

C SIC TVA PROCESS. HAB. F. PERENNES] faustè procedat, nunquam offendat fortuna tua. Multa, & varia bona illi precatur. Fortunam se- cundam, eamque perpetuam, concordiam con- iugalem, amorem fraternum, filium æque mo- ratum, ex filia nepotes.

SIC OPE NON EGEAS, &c.] Non solum opto, ne quid desit tibi, sed vt supersit etiam. Ly- siteles frugi adolescens Philtoni patri suo in Tri- numo.

Deûm virtute habemus & qui nosmet vtamur, pa- ter,
Et aliis qui comitati simus nostris beneuolentibus.

D SIC ÆQVET TVA NVPT. VIR.] Sic vxor tua moribus tuis respondeat. Te probitate, & re- ligione æquet. Nupta tonantis est Iuno poëtis. Nouæ nuptæ, quæ recens inierũt matrimonium. Catull. de coma Beren. *Estne nouis nuptis odio Ve- nus?* Cum aliquo nuptam esse, modus loquendi Ciceronis.

INCIDAT ET VESTRO. R. Q. TORO] Cre- bræ sunt rixæ, & litigia coniugum in toro, quod significauit Plautinus seruus in Mostellar. Nam cum Simo senex, qui vxori repugnarat, dixisset,

Clanculum ex ædibus me edidi foras,
Tota turget mihi vxor, nunc scio, domi:

subiicit ille,

Res parata est mala in vesperum huic seni.
Nam & cœnandum, & cubandum est intus malè.

Iuuenal.sat.6.

Semper habet lites, alternaq; iurgia lectus,
In quo nupta iacet: minimum dormitur in illo.

Aut torum sumpsit pro societate coniugali, & precatur illis perpetuam pacem, & irruptã concordiam. Vide Hortulos, tit. Coniugium.

DILIGAT ET SEMP. SOCIVS TE SANG.] periphrasis est fratris. Græcis ὁμαίμων consanguineus. Qua voce pro fratre vsus est & Virgil. lib. 6. *Tum consanguineus lethi sopor.*

QVO PIVS AFF. CAST. FRAT. AMAT] Eleg. 8. lib. 1. de P.

Adde quod est frater tanto mihi iunctus amore,
Quantus in Atridis, Tyndaridisq; fuit.

Castor, & Pollux fratres fuerunt, ex Leda matre: sed ille cum Clytæmnestra ex patre Tyndaro, hic cum Helena ex patre Ioue. Vno nomine Castores sæpe, & græce Διὸς κοῦροι Iouis proles dicuntur. Et hi immortales, illi mortales. Sed Pollux immortalitatem suam cum fratre diuisit, ita vt alternis diebus viueret. Quare Homerus ἑτερημέρους vocat. Virgil. 6. AEneid. *Si fratrem Pollux alterna* A *morte redemit, Itque reditque viam toties.* Lege ibid. Symb. nostras.

SIC IVVENIS SIMILISQVE TIBI SIT NATVS] Pars fælicitatis est etiam, perduci filios ad iuuentutem, & referre mores parentum. Philto senex Lysiteli filio in Trinummo. *Meo modo, & moribus viuito antiquis.*

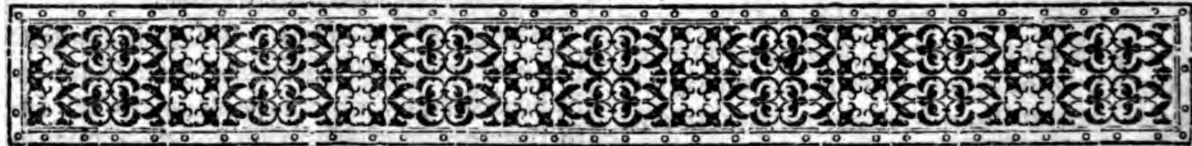
MORIB. AGNOS. Q. ESSE TVVM] Terent. *Facile probes illum esse tuum, quia consimilis est moribus.*

SIC SOCERVM. F. TÆD. T. NAT. IVG.] Tædam iugalem appellat coniugium per metonymiam, vt cum fasces pro imperio dicimus: quoniam sponsæ cum ad sponsum noctu deducebãtur, faces præferebantur. Metamorph. 1. *Illa velut crimen tædas exosa iugales.* Martial. lib. 12.

Præluxere faces, velarunt flammea vultus,
Nec tua defuerunt verba, Thalasse, tibi.

NEC TARDE IVVENI, &c.] pariat citò, vt adhuc iuuenis nomen aui adipiscare.

ELEGIA SEXTA.

DIEM SIBI AVGERE MISERIAM.

ARGVMENTVM.

HÆc inconsideratius cum superioribus coniunguntur, cum vnius separatæ elegiæ argumentum videantur exequi. Tractatur locus communis de vi temporis, seu consuetudinis, qua, cum mitigentur, & tolerabiliora euadant omnia, non tamen mitigari curas, & angores suos. Mala sua ipsa mora ingrauescere, & exasperari. Et corpore, & animo se deficere, cruciarique tam iis quæ non videat, quam quæ videat. Spem vnam leuationis in morte sibi repositam.

TEMPORE RVRICOLAE PATIENS FIT TAVRVS ARATRI:
PRAEBET ET INCVRVO COLLA PREMENDA IVGO.

Tempore

Tempore paret equus lentis animosus habenis:
Et placido duros accipit ore lupos.
Tempore Pœnorum compescitur ira leonum:
Nec feritas animo, quæ fuit antè, manet.
Quæque sui iussis obtemperat Inda magistri
Bellua seruitium tempore victa subit.
Tempus vt extentis tumeat facit vua racemis:
Vixque merum capiant grana, quod intus habent.
Tempus & in canas semen producit aristas:
Et, ne sint tristi poma sapore, facit.
Hoc tenuat dentem terram findentis aratri:
Hoc rigidos silices, hoc adamanta terit.
Hoc etiam sæuas paulatim mitigat iras:
Hoc minuit luctus: mœstaque corda leuat.
Cuncta potest igitur tacito pede lapsa vetustas,
Præterquam curas attenuare meas.
Vt patria careo, bis frugibus area trita est:
Dissiluit nudo pressa bis vua pede.
Nec quæsita tamen spatio patientia longo est:
Mensque mali sensum nostra recentis habet.
Scilicet & veteres fugiunt iuga sæpe iuuenci:
Et domitus fræno sæpe repugnat equus.
Tristior est etiam præsens ærumna priore:
Vt sit enim sibi par, creuit, & aucta mora est.
Nec tam nota mihi, quàm sunt, mala nostra fuerunt:
Sed magis hoc, quo sunt cognitiora, grauant.
Est quoque non minimum vires afferre recentes:
Nec præconsumptum temporis esse malis.
FORTIOR IN FVLVA NOVVS EST LVCTATOR ARENA:
QVAM CVI SVNT TARDA BRACHIA FESSA MORA.
Integer est melior nitidis gladiator in armis,
Quàm cui tela suo sanguine tincta rubent.
Fert bene præcipites nauis modò facta procellas:
Quamlibet exiguo soluitur imbre vetus.
Nos quoque, quæ ferimus, tulimus patientius antè
Quàm mala sunt longa multiplicata die.
Credite, deficio: nostroque à corpore (quantum
Auguror) accedunt tempora parua malis.
Nam neque sunt vires, nec qui color esse solebat:
Vix habeo tenuem, quæ tegat ossa, cutem.

Corpore sed mens est ægro magis ægra, malique
In circumspectu stat sine fine sui.
Vrbis abest facies: absunt mea cura sodales:
Et, qua nulla mihi carior, vxor abest.
Vulgus adest Scythicum, braccataque turba Getarum:
Sic mala, quæ video, non videoque, nocent.
Vna tamen spes est, quæ me soletur in istis,
Hæc fore morte mea non diuturna mala.

COMMENTARIVS.

A *TEMP. RVRICOL. P. F. TAVR. ARAT.*] Comparatio, seu antithesis suæ, & alienorum calamitatis. In alienis valere, quod alibi dixit. *nihil asuetudine maius. Quod male fers, asuesce: feres bene.* Ruricolam intelligo rusticum, seu colonum, agricolam. cuius bos aratro ducendo paulatim asueuit. Virgil. 3. Georg. *dehinc vbi libera colla Seruitio asuerint.* Propert. lib. 2. eleg. 3.

Ac veluti primo taurus detrectat aratra,
Mox venit asueto mollis ad arua iugo.

INCVRVO COLL. PREM. IVGO] Tibull. lib. 1. *Duxit aratores sub iuga curua boues.* Et lib. 4. *Hinc & colla iugo didicit summittere taurus.*

B *PARET EQ. LENT. ANIM. HABEN.*] Horat. Sat. 1. lib. 1. *vt si quis asellum In campum doceat parentem currere frænis.* Lentę habenæ, sunt flexibiles, tractabiles. Virgil. eclog. 1. *Quantum lenta solent inter viburna cupressi.* Georg. 4. *Seu lento fuerint aluearia vimine texta.*

DVROS ACCIP. ORE LVP.] Lupati, & lupi à lupinorum dentium similitudine, ob asperitatem, & inæqualitatem; seu à lupo instrumento ferreo, vnco, & tortuoso, instar dentium lupinorum, sunt fræna, quibus equi ferociores coercentur, Græcis λυκοσπάδες. Horat. Ode 8. lib. 1.

Cur neq; militaris
Inter æquales equitet, Gallica nec lupatis
Temperet ora frænis.

C *TEMP. POEN. COMP. IRA LEON.*] Tibull. lib. 1. eleg. 4. *Longa dies homini docuit parere leones.* Pœnorum, id est, Africanorum, magni enim leones ibi nascuntur. Est autem iracundum animal leo. Vnde Horat. Ode 16. lib. 1. ait Prometheum, cum hominem è luto fingeret, cogereturq; particulas vndique decerptas, & desectas eidem adiungere, à leone iram sumpsisse. Versus subtexo.

Fertur Prometheus addere principi
Limo coactus particulam vndique
Desectam. & insani leonis
Vim stomacho apposuisse nostro.

Furentem, & insanientem describit poëta magnus initio 12. AEneid.

——Pœnorum qualis in aruis
Saucius ille graui venantum vulnere pectus
Tum demum mouet arma leo, gaudetque, comantes
Excutiens ceruice toros, fixumque latronis
Impauidus frangit telum, & fremit ore cruento.

Et per vestigia Maroniana incedens Seneca in OEdipo.

Qualis per arua Libycus insanit leo,
Fuluam minaci fronte concutiens iubam,
Vultus furore toruus, atque oculi truces,
Gemitus, & altum murmur, & gelidus fluit
Sudor per artus, spumat, & voluit minas.

Primus Romæ leones ad currum iunxit M. Anton. & quidem ciuili bello, cum dimicatum esset in Pharsalicis campis, non sine quodam ostento temporum, generosos spiritus iugum subire, illo prodigio significans. Plin. lib. 8. cap. 16.

INDA BELLVA] elephas, κατ' ἐξοχήν. Indici elephantes Afris maiores sunt, quos & Virgil. 1. Georg. videtur præferre cæteris. *India mittit ebur.* Cic. 1. de nat. deor. Elephanto belluarum nulla prudentior. Ibid. intercedere eidem cum humano genere societatem quandam. Scripsi de elephantis, & leone dialogò 43. primæ Tertij.

TEMP. VT EXTENT. TVMEAT, &c.] extentis racemis, longis, & de vite dependentibus. Tibull. eleg. 4. lib. 1. *Annus in apricis maturat collibus vuas.* Virgil. 2. Georg.

Non ego te mensis, & diis accepta, secundis
Transierim, Rhodia, & tumidis bumaste racemis.

RACEMIS] Racemi proprie sunt vuæ minores, granis exilioribus, qui plerunque à vindemiatoribus sub pampino latentes fallentesque relicti, post colliguntur. Vuæ maiores, crassioribus acinis. Plin. lib. 4. Quando non racemos, sed vuas alias gignunt.

VIXQVE MER. CAP. GRANA Q. INT. HAB.] acini pæne rumpuntur, adeo vino turgent.

TEMP. ET IN CAN. SEM. PROD. ARIST.] Tempore semen conuertitur in canas, albescentes, & maturas ad messem aristas. Ciofan. accipit *incanas* vnam vocem, & *semen* vult esse appositionem, hoc sensu. Tempus etiam valde canas pro-

ducit

ducit aristas, quæ sunt semen. Quæ explicatio contortior videtur. A

NE SINT TRISTI POMA SAP.] Tempore mitescunt poma, omne inquam genus fructus cortice molliore. Virgil. eclog. 1. *Sunt nobis mitia poma*. Mitia, inquit Seruius, quæ non remordent cum mordentur. Sic mites vuæ, mitis vindemia. Et contrà, immitia poma, immitis vua pro acerba, & gustatu iniucunda, quales sunt nondum maturæ. Mitescere enim est maturescere. Plin. lib. 15. cap. 13. reliquorum prunorum velocitas citò mitescentium transuolat.

HOC TENVAT DENTEM TERR. &c.] Tempore atteritur vomer, & dens aratri. Eleg. 10. *Et teritur pressa vomer aduncus humo*. 2. de Pont. eleg. 7. *Nec magis assiduo vomer tenuatur ab vsu*. Lucret. lib. 1. *Ferreus occultè decrescit vomer in aruis*. Virgil. 1. Georg. *durum procudit arator Vomeris obtusi dentem*. B

HOC RIGID. SIL. ADAM. TERIT] Durissima quæque tempus absumit. Exempla proponuntur silex, & adamas, quibus nihil durius. Virgil. 6. AEneid. *Quam si dura silex, aut stet Marpesia cautes*. Et,

Porta aduersa ingens, solidoq́; adamante columnæ,
Vis vt nulla virûm, non ipsi exscindere ferro
Cœlicolæ valeant.

HOC ETIAM SÆVAS. P. MITIG. IRAS] Ira tempore languescit: nec longo solum, sed breui etiam, quantum 24. Græcorum litteris tacitè pronuntiandis consumitur. Super iram vero Christianorum non permittet solem occidere magister gentium. C

NEC MINVIT LVCTVS, &c.] Seruius Sulpit. Cic. lib. 4. ep. 5. Nullus est dolor, quem non longinquitas temporis minuat, atque molliat.

CVNCTA POTEST IGITVR, &c.] Conclusio inductionis, in rebus omnibus maximam esse vim temporis, curis tantum suis exceptis, quas attenuare, & imminuere, & hebetare nequeat.

TACITO PED. LAPS. VETVST.] Alibi, *cito pede labitur ætas*. Eleg. 10. *Interea tacito passu labentibus annis*. Tibull. lib. 1. eleg. 10. de morte loquens. *Imminet, & tacito clam venit illa pede.*

PRÆTERQVAM CVRAS MEAS] Cura dicta quod cor vrat. Cum voce sollicitudo frequêter copulatur. Terent. Phorm. *Quanta me cura, & sollicitudine afficit gnatus?* Cic. ep. 15. lib. 15. magna cura, & sollicitudine me, & Atticum liberabis. Sueton. Calig. in testificanda sollicitudine, & cura de incolumitate eius. D

BIS FRVGIB. AREA TRITA EST] biennium est, ex quo sum in exilio. Ita solent poëtæ numerare annos, per numerum scilicet eorundem mensium, vt per tres decembres, per messium, per autumnorum, per æstatum, &c. ab adiunctis, siue συνεκδοχικῶς. Exempla notentur cùm occurrerint. *Area*, quæ in ipso agro ad exterendas fruges statim in ipsa messe conficitur, de qua Virgil. 1. Georg.

Area cumprimis ingenti æquanda cylindro,
Et vertenda manu, & creta solidanda tenaci.

DISSILVIT NVD. PRESS. B. I S VVA. P.] 2. Metamorph. *Stabat & autumnus calcatis sordidus vuis*. Non dissiluit ipsa vua sub pede prementis, & calcantis, neque acini ipsi, sed humor seu vinû ex acinis tumentibus expressum. Sprützen Germanis.

NON QVÆSITA TAMEN SPATIO, &c.] Et tamen tam longo spatio non potui asuefieri cum æquanimitate ferendo dolori, & ærumnæ.

MENSQVE MALI SENS. RECENT.] non veterascit dolor meus. AEquè vt à principio feruet.

ET VETERES FVG. IVGA. S. IVVENCI] Similitudine taurorum, & equorum, iuga, & fræna consueta sæpe excutientium, impatientiam exilij sui, quamuis post longum tempus, exprimit.

TRISTIOR PRÆS. ÆRVM. PRIORE, &c.] Ait se nunc difficilius ferre miserias suas, quamuis non maiores, quam fuerint à principio: sed ipsa tamen diuturnitate facta acerbiores.

NEC TAM NOTA MIHI, QVAM SVNT, &c.] magis magisque intelligo magnitudinem malorum meorum, & eorum perfectior notitia magis animum excruciat.

VIRES AFFERRE RECENTES] Vt intolerabilius mihi sit exilium, faciunt etiam imminutæ vires corporis, quas tempus elapsum consumpsit. Accommodantur similitudines rei illustrandæ.

FORTIOR IN FVLVA. N. E. LVCT. AR.] Ex quinque ludorum generibus, in quatuor sacris Græciæ certaminibus, de quibus est primû epigramma lib. 1. Anthol. fuit etiam lucta. Fuerunt autem saltus, cursus, discus, iaculum, lucta. De his eodem libro hoc extat distichon.

Ἰσθμια, καὶ πυθοῖ διοφῶν ὁ φίλων ἐνίκα,
ἅλμα, ποδωκείην, δίσκον, ἄκοντα, πάλην.

πένταθλον quinquertionem, seu quinquertium latinè dices. Vide Brod. ibidem.

TARDA BRACHIA FESSA MORA] cui brachia, & lacerti senio marcent. Cic. in Lælio. Quæ enim vox potest esse contemptior, quam Milonis Crotoniatæ? Qui cum iam senex esset, athletasque se in curriculo exercentes videret, aspexisse lacertos suos dicitur, illacrymansque dixisse: at hi quidem iam mortui sunt.

INTEGER EST MEL. GLADIAT.] recens, qui nondum in arena depugnauit.

QVAM CVI TEL. S. SANG. T. RVB.] quam qui tela, non sua, sed aduersarij, sanguine suo iam tinxit, & est lassus.

QVAMVIS EXIG. SOLVITVR IMBRE] De procella non satis commodè videtur transire ad pluuiam, siue imbrem, cum loquatur de naue recentiore, & vetusta. Quamobrem adducor vt credam, isto loco verbum *imber* Ouid. vsurpare eadem notione qua Virgil. 1. AEneid. in descri-

ptione tempestatis. *Laxis laterum compagibus omnes Accipiunt inimicum imbrem, rimisq; fatiscunt.* Vbi hæc in Symbolis ex Nonio. Consuetudo induxit imbrem solum dici agmen cælestium aquarum, & pluuiarum, cum tamen auctoritas variet, significetque omnem humorem aqueum. Lucret. *Ex igni, terra, atq; anima nascuntur, & imbri.* Quod ergo Virgil. ait, laxari laterum compages, vno verbo perstrictum est à nostro, *solui*. A

TVLIMVS PATIENTIVS ANTE] principiò, & quasi gladiatores, ac luctatores noui, & recentes.

QVAM MALA SVNT. L. M. DIE] quam ferimus cum ea iam diu, & cum ipsis diebus, & mensibus multiplicata sunt.

QVANTVM AVGVROR] Quantum præsentio, & præuideo. Quantum ex corpore meo coniicere possum. Sic autem versus interpungi debet. *Credite, deficio, nostroq; à corpore (quantum Auguror) accedunt, &c.* Cic. 1. Tuscul. eique qui venenum præbuerat, mortem verè est auguratus. Vtitur eodem verbo cum certis ablatiuis. Pro Murena. quantum ego opinione auguror. Et 1. de Orat. ego quantum coniectura auguror. B

ACCED. TEMP. PARVA MAL.] non diu viuam in his malis. Vixit tamen adhuc quinquennium.

NAM NEQVE SVNT VIRES] Hæc sunt argumenta, siue coniecturæ, & signa mortis non longe absentis, virium defectio inprimis.

NEC QVI COLOR ESSE SOLEB.] secunda coniectura, pallor. Bonitas coloris plerumque indicat bonam valetudinem, & tuendum exercitationibus corporis ait 1. Off. M. Tullius. C

VIX HAB. TEN. Q. TEG. OSSA CVT.] *Ossa atq; pellis sum misera macritudine*, ait Plaut. in Capt. Macie suprema confectus sum, vt Virg. de Achæmenide in 3. AEneid.

CORP. SED MENS EST ÆGRA. M. ÆGRA] Hoc verò pessimum, ægrotare eam partem, & vehementer, quæ fouere, sustentare, recreare in morbis, & malis alterum debebat.

MALIQVE INCIRCVMSP. S. S. FINE SVI] A speculatoribus. Noctes, & dies mala sua contemplatur, semper defixa est in cogitandis, recogitandisque miseriis suis.

VRBIS ABEST FACIES, &c.] Recenset, quorum absentia mœreat. Sunt autem Roma, amici, vxor.

ET QVA NVLLA MIHI CHARIOR, VXOR] Non quod illi mulieres etiam aliæ sint charæ, nihil enim hoc ad institutum: & hîc amores suos erga alias fœminas infercire fuisset ineptum planè. Sed subaudiendum *res*, & qua nulla res mihi charior. Vide eleg. 5. lib. 1. & 3. lib. 3.

Omnia cum subeant, vincis tamen omnia coniux,
Et plus in nostro pectore, chara, tenes.

Eleg. 8. eiusdem.

Desertaq; domus vultus, memoresq; sodales,
Charaq; præcipuè coniugis ora meæ.

VVLGVS ADEST SCYTHICVM, &c.] Docet nunc, quorum præsentia torqueatur.

BRACCATAQVE TVRB. GETAR.] Eleg. 10. lib. 3.

Sauromatæ cingunt, fera gens, Bessique, Getæque,
Quæ non ingenio nomina digna meo.

Alibi etiam Getas vocauit braccatos, aut braccas illis tribuit.

HÆC FORE MORTE. M. N. DIVTVR. MALA.] Consolatur quosdam in epistolis Cicero, quod eos diu in illis molestiis, ac miseriis suis non futuros pollicetur. Sed commune omnium, quamuis ingentium, & diuturnarum miseriarũ mors, & vicina mors solatium. 1. Tuscul. A malis mors abducit, verum si fateri volumus, non à bonis. Cui dicto geminus est locus ille in orat. Cæs. apud Sallust. suadentis, ne coniurati interficiantur. De pœna possum equidem dicere id, quod res habet, in luctu, atque miseriis mortem ærumnarum requiem, non cruciatum esse: eam cuncta mortalium mala dissoluere: vltra neque curæ, neque gaudio locum esse. Quam sententiam vel Cæsarem, vel Sallustium à Sophocle mutuatum putat Muret. lib. 19. cap. 22. vbi sic Antigone.

ὅστις γὰρ ἐν πολλοῖσιν, ὡς ἐγὼ, κακοῖς
ζῇ, πῶς ὅδ' οὐχὶ κατθανὼν κέρδος φέρει;
Nam quisquis, vt ego, in plurimis vixit malis,
Quid ni ille mortem esse in lucro putet sibi?

ELEGIA

ELEGIA SEPTIMA.

EXPROBRATIO. EXCVSATIO. COHORTATIO.

ARGVMENTVM.

DVorum annorum ſummum ſilentium amico parcius exprobrat, cum præſertim maior ſibi vſus cum eo fuerit, quã cum aliis, quorum litteras acceperit. Scripſiſſe quidem illum; ſed tanto locorum interuallo epiſtolas fortaſſe peri-
:. Prius enim omnia, licet abſurdiſſima, crediturum, quam immu-
um eſſe. Ad extremum monet, vt quotquot tandem, & quibuſcun-
e modis epiſtolæ impediri poſſint, ſcribere ne omittat, & caſum
ıcat.

Bis me ſol adiit gelidam poſt frigore brumam,
Biſq; ſuum tacto piſce peregit iter.
Tempore tam longo cur non tua dextera verſus
Quamlibet in paucos officioſa fuit?
Cur tua ceſſauit pietas, ſcribentibus illis
Exiguus nobis cum quibus vſus erat?
Cur quoties alicui dum charta vincula demſi,
Illam ſperaui nomen habere tuum?
Dij faciant, vt ſæpe tua ſit epiſtola dextra
Scripta, ſed ex multis reddita nulla mihi.
Quod precor, eſſe liquet. Credam prius ora Meduſa
Gorgonis anguineis cincta fuiſſe comis:
Eſſe canes vtero ſub virginis, eſſe Chimæram,
A truce quæ flammis ſeparat angue leam.
Quadrupedeſq; homines cum pectore pectora iunctos,
Tergeminumq; virum, tergeminumq; canem.
Sphingáque, & Harpyias, ſerpentipedeſq; gigantes,
Centimanumq; Gygen, ſemibouémque virum:
Hæc ego cuncta prius, quàm te, cariſsime, credam
Mutatum, curam depoſuiſſe mei.
Innumeri montes inter me téque, viæque,
Fluminǻque, & campi, nec freta pauca iacent.

Mille potest causis, à te quæ littera sæpe
Missa sit, in nostras rara venire manus,
Mille tamen causas scribendo vince frequenter:
Excusem ne te semper amice mihi.

COMMENTARIVS.

BIS ME SOL ADIIT GELIDÆ, &c.] Aliter biennium περιφραστικῶς elegia superiore expresſit, nempe ſic.

Vt patria careo, bis frugibus area trita eſt,
Diſsiluit nudo preſſa bis vua pede.

Bruma dicta, quod tum breuiſsimus dies eſt, ait Varro de ling. lat. lib. 5. anni enim initium facit. 1. Faſt.

Bruma noui prima eſt, veteriſq; nouiſsima ſolis,
Principium capiunt Phœbus, & annus idem.

BISQVE SVVM TACTO. P. PEREG. IT.] Bis permeauit ſignum Zodiaci, quod vocant piſcem, menſe Februario.

CVR NON. T. D. VERS. Q. IN PAVCOS] Cur tanto ſpatio non exaraſti verſus ſaltem paucos ad me, vt officio ſatis faceres?

SCRIBENTIB. ILLIS EXIGVVS NOBIS, &c.] A minore ad maius. Cic. pro Cluent. mihi cum eo vicinitas, & magnus vſus eſt. In Lælio. quibuſcum vſu coniuncti eſſe poſſunt. Ep. 23. lib. 13. Nam & inter noſmetipſos vetus vſus intercedit.

ALICVI CHARTÆ SVA VINCVL. DEMPSI] Epiſtolæ nec ſemper vna, pluribuſue conſcribebantur paginis: nec inuoluebantur. Complicatis itaque, & lino traiectis, qui mercatorum hodie mos eſt, annulus imprimebatur. Vide plura apud Ald. Manut. de quæſit. per epiſtolam, cap. de epiſt. vbi, ni fallor, hic locus adducitur. Adhibuiſſe autem veteres linum ad tabellas, & litteras obſignādas, conſtat etiam ex Plauti Pſeudolo, vbi Calidoro adoleſcenti, per ceram, & linum, litteraſque interpretes ſalus mittitur. Et Bacchid. Chryſalus ad ſcribendam, obſignandamque epiſtolam afferri ſibi iubet ſtylum, ceram, tabellas, & linum. *Age, obliga, obſigna citò.*

DII FACIANT, VT SÆPE TVA SIT EP. &c.] Optantis eſt, quo modo loquendi & ipſe, & alij ſæpius vtuntur: vt & illo, dij faxint. Sententia eſt. Vellem, & opto, te frequentes ad me dediſſe litteras: ſed ſcito nullas adhuc mihi redditas.

QVOD PRECOR ESSE LIQ.] Corrigit ſeſe, & affirmat factum quod cupiebat, additque argumenta ab impoſsibili, vt vocant, ſeu ab incredibilibus.

ORA MEDVSÆ GORG. ANGVIN.] Meduſam vocat Gorgonem, quia iiſdem parentibus

A nata, Phorco ſcilicet, & Ceto, quibus Gorgones, de quibus Natal. lib. 7. cap. 12. De Meduſa duplex fertur narratio. Quidam ſcribunt, quod in templo Mineruæ Neptunũ paſſa eſſet, iratam deam, comam primùm, qua Neptuno placuerat, in ſerpentes conuertiſſe. Iſaacius, Meduſam fuiſſe Piſidæ omnium mulierũ ſuę ætatis pulcherrimam. Quæ cum magnopere, capillorum præſertim, pulchritudine gloriaretur, ſeſe vel Pallade pulchriorem affirmabat, & auſa eſt de forma vel cũ dea contendere. Quam arrogantiam, & impudentiam illa grauiter ferens, prius crines, quibus maximè ſe iactabat, in turpiſsimos, maximeque formidabiles angues conuertit, vt qui ſpectare illam in poſterum auſus eſſet, fieret ſaxeus, &c. Lege plura apud Natal. lib. 7. cap. 11. Prouerb. Tanquam Gorgone conſpecta, de repente attonito, metuque perculſo. Vide Iunium.

B ESSE CANES VTERO SVB VIRGIN.] Duæ fuerunt Scyllæ. Vna filia Niſi regis Megarenſium, de qua hîc non eſt ſermo: quanquam nonnulli etiam hæc ad eam pertinere volunt. Altera Phorcynidis, & Hecatei filia, quam monſtrũ marinum factum ita depingit Maro 3. AEneid.

At Scyllam cæcis cohibet ſpelunca latebris,
Ora exertantem, & naues in ſaxa trahentem.
Prima hominis facies, & pulchro pectore virgo
Pube tenus, poſtrema immani corpore piſtrix,
Delphinum caudas vtero commiſſa luporum.

Et eclog. 8.

Quid loquar aut Scyllam Niſi, aut quam fama ſecuta eſt
Candida ſuccinctam latrantibus inguina monſtris
Dulichias vexaſſe rates, & gurgite in alto
C *Ah timidos nautas canibus laceraſſe marinis?*

Volue, ſi lubet, Natal. lib. 8. cap. 12. & vtrobique Symb. meas. Cic. 1. de nat. deor. Quid quod eiuſdem hominis imagines aliæ in meum animum incurrunt, aliæ in tuum? Quid quod eorum, quæ nunquam omnino fuerunt, neque eſſe potuerunt, vt Scyllæ, & Chimæræ, &c. Fabulæ iſtæ de hiſce monſtris, & canum latratibus vnde natæ, memorat Iuſtinus initio lib. 4. vbi Siciliam deſcribit.

ESSE CHIMÆRAM] Chimæra monſtrum fuit triforme. Prima enim parte leonem, media capram, poſtrema draconem referebat, & naribus ignem ſpirabat, quod Bellerophon interemit, adiutus equo Pegaſo, qui è capite Meduſæ à

Perſeo

Perseo amputato alatus prosiluerat. Vide Natal. lib. 9. cap. 4. Homerus. A

πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα.

Prima leo, postrema draco, medioq; capella.

Reuera autem huius nominis mons fuit in Lycia, cuius summa, seu iugum habitabant leones, medium, quia locus pascuus, capræ, ima serpentes. Quem montem quia Bellerophon reddidit habitabilem, monstrum hoc interemisse fingitur.

A TRVCE. Q. FLAM. SEP. ANG. LEAM.] Difficilis versiculus, & qui indicet in medio arsisse hunc montem, quod poëtæ ad monstri nares transtulerunt. De capris autem tacetur.

QVADRVPEDESQVE HOMINES CVM PECT. &c.] Centauros, animantes ex equo & homine compactos. Quidam putarunt inferiorem partem ad collum vsq; formam fuisse equinam, & ab equino ventre pro collo ventrem, & formam hominis consurgere, ita vt equitantis hominis forma in faciem intuentibus videretur. Lucret. lib. 5. negat centauros extare potuisse. *Sed neq; Centauri fuerant, &c.* De quibus, & aliis portentis hic nominatis lege doctissimam disputationem Hieron. Magij Miscell. lib. 1. cap. 20. B

TERGEM. VIRVM] Geryonem Chrysaoris Iberiæ regis filiū, qui tricorpor, tergeminus, ter amplus, triceps à poëtis dicitur. Vnde fabula confecta, Gyrald. in Hercule. Lucret. lib. 5. *quidue tripectora tergemini vis Geryonai.* Virgil. lib. 8. *Tergemini nece Geryonis, spoliisq; superbus.* Horat. Ode 14. lib. 1. *qui ter amplum Geryonem, Tityumque tristi compescit vnda.* Tergeminum porrò non sex, sed tria: & septem geminum, nō quatuordecim, sed septem tantum significat. C

TERGEM. CANEM] Cerberum, cui tria capita. Custos est inferorum. Virgil. lib. 6.

Cerberus hæc ingens latratu regna trifauci
Personat, aduerso recubans immanis in antro.

Ex eius capite angues pro villis pependisse indicat Horat, Ode 11. lib. 3.

Cessit immanis tibi blandienti
Ianitor aulæ,
Cerberus, quamuis furiale centum
Muniant angues caput eius, atq;
Spiritus teter, saniesq; manet
Ore trilingui. D

Consule Natal. lib. 3. cap. 5.

SPHINGAQVE] Sphinx muliebri facie, ac pectore fuisse proditur, pedibus, & cauda leonis, pennis autem volucris. Clearchus caput, & manus puellæ, corpus canis, vocem hominis, caudam draconis, vngues leonis, alas auis illam habuisse memoriæ tradidit. Hæc singulis prætereuntibus in Phyceo collo residens, obscura sanè ænigmata proponebat, &c. Natal. lib. 9. cap. 18.

ET HARPYIAS] Hoc genus monstri 3. AEneid. sic depingitur.

Tristius haud illis monstrum, nec sæuior vlla
Pestis, & ira deûm stygiis sese extulit vndis.
Virginei volucrum vultus, fœdissima ventris
Proluuies, vncæq; manus, & pallida semper
Ora fame.

Has Iouis canes fuisse memorant poëtæ, ac rapaces dæmonas, ad dirum Phinei supplicium immissas. Natal. lib. 7. cap. 6.

SERPENTIGEROSQVE GIGANT.] Propter pedes anguineos. Ouid. 5. Fast.

Terra feros partus immania monstra gigantes
Edidit, ausuros in Iouis ire domum.
Mille manus illis dedit, & pro cruribus angues,
Atq; ait, in magnos arma mouete deos.

CENTIMANVMQVE GYGEN.] Lambin. & Muret. legunt *Gyan.* Hesiodus Cottum, Briarium, Gygen, seu Gyan fratres centimanos facit in Theogon. Horat. Ode 17. lib. 2.

Me nec chimæræ spiritus ignea,
Nec si resurgat centimanus Gyas
Diuellet vnquam.

Et Ode 4. lib. 3. *Testis mearum centimanus Gyas sententiarum notus.*

SEMIBOVEMQVE VIRVM] Minotaurum, monstrum ex Pasiphaë, Minois Cretēsium regis vxore, & tauro natum, de quo Ariadna Theseo.

Nec tua mactasset nodoso stipite, Theseu,
Dextera, parte virum, dextera parte bouem.

Virgil. in cælatura ianuæ templi, artificio nempe dædalæo explicando.

Hic crudelis amor tauri, suppostaq; furto
Pasiphaë, mistumq; genus, prolesq; biformis
Minotaurus inest, Veneris monumenta nefandæ.

Virgil. lib. 6. Enumerata mōstra fere omnia collocat in vestibulo Orci.

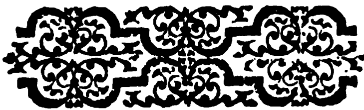
Multaq; præterea variarum monstra ferarum,
Centauri in foribus stabulāt, Scyllæq; biformes, &c.

HÆC EGO CVNCTA PRIVS CRED.] quæ falsissima, & rerum naturæ penitus pugnantia sunt. Mihi tamen credibiliora videntur, quam te mutasse animum.

INNVMERI MONTES INTER. &c.] Verisimilis coniecturæ ætiologia. In tanta locorum distantia potuerunt litteræ tuæ vel intercipi, vel aliqua negligentia amitti.

MILLE CAVSSIS] Alioqui & trecenta, & sexcenta pro ingenti numero, Latinis trita sunt.

EXCVSEM NE TE SEMP.] Non fit credibile, si crebrò scripseris, nunquam mihi redditum iri. Quod si rarò scripseris, semper necesse habebo te excusare. Frequentia vincit casum.

ELEGIA OCTAVA.

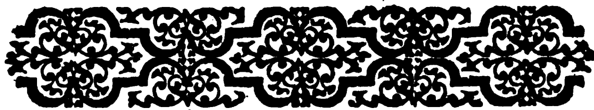
EREPTVM SENECTVTI OTIVM.

ARGVMENTVM.

SE iam senescere, & cum id ætatis deberet otio frui, omnis metus expers, atque inter amicos in patria studiis suis oblectari, diis aliter visum, à quibus in Sarmatiam compulsus sit, cum tamen & nauibus, & equis olympicis, & militibus vacatio concedatur. Priora tempora placida sibi, & optata, posteriora immitia & dura, prope metam curriculi sui (quippe circiter annum quinquagesimũ) contigisse. Offensa Cæsaris angitur, cui vitam suam debeat. Si quæ oracula quondam hæc sibi futura prædixissent, non fuisse crediturum. Omnia, quantumcunque valida, & sublimia, diuino arbitrio, potentiæque subiici. Præcipitur amicis, caueant, ne Augustum diis æquiparandum offendant.

Iam mea cycneas imitantur tempora plumas:
Inficit & nigras alba senecta comas:
Iam subeunt anni fragiles, & inertior ætas:
Iamq́ parum firmo me mihi ferre graue est.
Nunc erat, vt posito deberem fine laborum
Viuere me nullo sollicitante metu:
Quæq́ meæ semper placuerunt otia menti
Carpere, & in studiis molliter esse meis:
Et paruam celebrare domum, veteresq́ penates,
Et quæ nunc domino rura paterna carent:
Inque sinu dominæ, carisq́ nepotibus, inque
Securus patria consenuisse mea.
Hæc mea sic quondam peragi sperauerat ætas:
Hos ego sic annos ponere dignus eram.
Non ita diis visum, qui me terraq́ marique
Actum Sarmaticis exposuère locis.
In caua ducuntur quassæ naualia puppes,
Ne temerè in mediis dissoluantur aquis.

Ne cadat, & multas palmas inhonestet adeptas,
Languidus in pratis gramina carpit equus.
Miles vbi emeritis non est satis vtilis armis,
Ponit ad antiquos, quæ tulit arma, lares.
Sic igitur tarda vires minuente senecta,
Me quoque donari iam rude, tempus erat.
Tempus erat nec me peregrinum ducere cælum,
Nec siccam Getico fonte leuare sitim,
Sed modò, quos habui, vacuos secedere in hortos:
Nunc hominum visu rursus, & vrbe frui.
Sic animo quondam non diuinante futura
Optabam placidè viuere posse senex.
Fata repugnarunt: quæ, cùm mihi tempora prima
Mollia præbuerint, posteriora grauant.
Iamque decem lustris omni sine labe peractis,
Parte premor vitæ deteriore meæ.
Nec procul à metis, quas penè tenere videbar,
Curriculo grauis est facta ruina meo.
Ergo illum demens in me sæuire coëgi,
Mitius immensus quo nihil orbis habet:
Ipsaque delictis victa est clementia nostris,
Nec tamen errori vita negata meo est.
Vita procul patria peragenda sub axe Boreo est,
Quà maris Euxini terra sinistra iacet.
Hæc mihi si Delphos, Dodonaque diceret ipsa:
Esse videretur vanus vterque locus.
Nil adeò validum est, adamas licet alliget illud,
Vt maneat rapido firmius igne Iouis.
NIL ITA SVBLIME EST, SVPRAQVE PERICVLA TENDIT,
NON SIT VT INFERIVS SVPPOSITVMQVE DEO.
Nam quanquam vitio pars est contracta malorum,
Plus tamen exitij numinis ira dedit.
At vos admoniti nostris quoque casibus este,
Æquantem superos emeruisse virum.

COMMENTARIVS.

IAM MEA CYG. IMIT. TEMP. PLVM.] Cygno quid candidius? & tempora hominis primùm occupat canities. 3. Metamorph. *ille mouens albentia tempora canis*. Virgil. 5. AEneid. *æmula necdum Temporibus geminis canebat sparsa senectus.* πολιοκρόταφος Græci nuncupant. Dixit etiam numero singul. tempus Maro lib. 9. *it hasta Tago per tempus vtrumque*. Et Cornificius lib. 4. Et dubitanti Graccho quid esset, neque tamen locum, in quo constiterat relinquenti, percutit tempus.

INFICIT ET NIG. ALB. S. COMAS] Eleg. 10.

Iam mihi canities pulsis melioribus annis
Venerat, antiquas miscueratq́; comas.

Eleg. 5. lib. 1. de Ponto. *Iam mihi deterior canis aspergitur ætas*. Tibull. lib. 2. *dum tarda senectus Inducat rugas, inficiatq́; comas*. Et lib. 3. *Et nondum cani nigros læsere capillos*. Niger capillus facilius rufo canescit. Plaut. Mostell. *Sapere istac ætatè oportet, qui sunt capite candido*. Canities Horatio capitis niues Ode 13. lib. 4. Cana anilitas est apud Catullum.

IAM SVBEVNT ANNI FRAGIL.] Anni ætatis fragilis, hoc est infirmę ad resistendũ morbis, & morti. Virgil. 3. Georg. *subeunt morbi, tristisq́; senectus*.

ET INERTIOR ÆTAS] inepta rebus agundis. Tibull. eleg. 1. lib. 1. *Iam subrepet inersa ast*. Deteriorem vocat 1. de Ponto.

PARVM. F. ME MIHI FERRE GRAVE EST] Vix possum incedere sine adminiculo scipionis. Iam est vt tertio pede indigeam. Parum firmus, cui vires sunt exiguæ, infirmus. Nam vox hæc mala consuetudine loquentium in morbo ponenda non est.

NVNC ERAT VT POSITO, &c.] ἑλληνισμὸς. Dido AEneæ. *Quando erit vt condas instar Carthaginis vrbem?* Nunc tempus erat illud, cum mihi initium requiescendi, atque animum ad Musarum studia referendi forc iustum, & prope ab omnibus concessum arbitrarer. Sed hanc spem cogitationũ mearum tristissimus casus fefellit. Vide principium libror. de Orat. quod sibi accommodare Naso non incommodè queat.

VIVERE] Apud poëtas *viuere* sæpius est vitam iucundam, suauem, omniumque molestiarum ignaram degere. Declarat vetus illud. *Amici, dum viuimus viuamus*. Virgil. in epigram. *Mors aurem vellens viuite, ait, venio*. Martial. lib. 1. ep. 16. *Sera nimis vita est crastina, viue hodie*.

QVÆQVE MEÆ. S. PLACVER. OTIA MENTI] quæ me à principio ætatis delectarunt. Eleg. 10.

Et petere Aoniæ suadebant tuta sorores
Otia, iudicio semper amata meo.

CARPERE] translatio, vel à floribus, & fructibus carpendis, vel à lanificio. Vsum verbi huius ostendit Lambin. in illud Horat. Ode 11. lib. 1. *Carpe diem, quam minimùm credula postero. Illic mihi carpitur ætas*, dixit Catull. ad Mallium. In quem locum vide Achillem Statium.

ET IN STVD. MOLLITER ESSE MEIS] conquiescere in studiis meis, & reliquum ætatis habere in litteris, qua vita nihil suauius.

ET PARVAM CELEB. DOMVM] ornare versibus meis familiam nostram, non ita conspicuam, & florentem. lib. 2.

Parua quidem periit, sed sine labe domus.
Sic quoque parua tamen, patrio dicatur vt æuo
Clara, nec vllius nobilitate minor.

QVÆ NVNC DOM. RVRA PAT. CAR.] me, qui sum dominus eorum. Erant autem in Pelignis, & Romæ.

INQVE SINV DOMINÆ] in complexu vxoris.

CHARISQVE NEPOTIBVS] Bis se ex filia factum auum narrat eleg. 10.

SECVRVS PATRIA. CONSEN. MEA] Consenescere extra patriam, tantùm iis non est molestum, quos non tangit charitas patriæ.

HÆC MEA SIC QVONDAM] Verba sic ordinanda sunt. Hæc mea ætas, senilis scilicet, quondam sic peragi sperauerat. Id est, ego quondã speraueram, sic me senectutem meam transacturum.

HOS EGO SIC ANNOS PONERE DIGNVS] Alibi, *Tempus & assueta ponere in arte iuuat*. Decebat me hos vltimos annos sic consumere. Postulabant hoc mores mei, & vita præterita. Senectus, ait Seneca ep. 58. vt non concupiscenda, ita ne recusanda quidem. Iucundum est esse secum quam diutissimè, cum quis se dignum quo frueretur effecit.

NON ITA DIIS VISVM] Ne palam deos reprehenderent, & condemnarent, tanquam malorum suorum auctores, ita loquebantur, diis aliter visum, sic visum superis, &c.

TERRAQVE, MARIQVE IACTVM] Iactum pro iactatum. De vtriusque periculis aliquoties fit mentio in superioribus libris, & elegiis. Virgil. *terris iactatus, & alto*.

IN CAVA D. QVASSÆ NAVALIA PVPPES] Eleg. 2. lib. 1. *Soluere quassatæ parcite membra ratis*. Virgil. 1. AEneid. *Quassatam vento liceat subducere classem*.

MEDIIS DISSOLV. AQVIS] digresis, pro, soluantur. Supra, eleg. 5.

Fert bene præcipites nauis modo facta procellas:

Quamlibet exiguo soluitur imbre vetus.

MVLTAS PALM. INHONEST. ADEPT.] Loquitur de cursu equestri in ludis circensibus, aut certaminibus olympicis, quinto quoque anno solitis, de quibus Horat. Ode 1. lib. 1.

Sunt quos curriculo puluerem olympicum

Collegisse iuuat, metaq; feruidis

Euitata rotis, palmaq; nobilis

Terrarum dominos euehit ad deos.

Ennius:

Sicut fortis equus, spatio qui sæpe supremo

Vicit olympia: nunc senio confectu' quiescit.

quos respexit Horat. ep. 1. lib. 1.

Solue senescentem maturè sanus equum, ne

Peccet ad extremum ridendus, & ilia ducat.

Palma autem, vt ibidem notat Torrentius, non aurigatorum modò, sed & equorum, qui ad metas decurrebant gloria. Hinc Volucer, hinc Incitatus, hinc Aquilo, & Hirpinus nobilia equorum nomina, quorum etiam palmæ in vetustis marmoribus enumerantur.

LANGVID. IN PRAT. GRAM. CARP.] Equos vetulos iam, ac bene de dominis suis meritos, pascendo libere vagari sinebant, & cuipiam Deo consecrabant, hanc illis gratiam referentes.

MILES VT EMERIT. &c.] Ex libris Vaticanis Ursin. legit *annis* pro *armis*, & exponit, propter longam ętatem, senectutem. Inde intelligis, quid sibi velit, cum dixit, *Turpe senex miles.* Horat. sat. 1. lib. 1.

O fortunati mercatores, grauis annis

Miles ait, longo iam fractus membra labore.

Emeriti vocantur, qui impletis stipendiis, labore militiæ soluuntur post annos XX. Et emerita dicuntur præmia, quę dantur militia perfunctis.

PONIT AD ANTIQ. Q. ARMA LAR.] Penelope Vlyssi. *Ponitur ad patrios barbara præda deos.* Solebant & gladiatores, & milites emeriti arma sua diis suspendere. Horat. epist. 1. lib. 1. *Veianius armis Herculis ad postem fixis latet abditus agro.* Immò qui artem aliquam desinerent, eius instrumēta diis, & potissimùm eius artis præsidibus suspendebant.

TARDA SENECTA] ad incessum pertinet; vnde etiam senes tardigradi, & opus habent tertio pede.

ME QVOQVE DONARI IAM RVD. TEMP.] Gladiatores, quibus permittebatur vacatio à munere gladiatorio, donabantur virga, cui vocabulum rudis, & ipsi rudiarij. Horat. ep. 1. lib. 1. ad Mœcenatem *ἀπολογητικῶς*.

Spectatum satis, & donatum iam rude quæris,

Mæcenas, iterum antiquo me includere ludo.

Cic. 2. Philipp. Tam bonus gladiator rudem tam citò accepisti? Vide prouerbia, rudem accipere, rude donari.

PEREGRINVM DVCERE CAELVM] ducere A spiritum sub peregrino cælo. Sæpius cælum pro aëre, vt tenue, crassum, salubre cælum. Et pro eodem anima. Cicer. pro Sex. Roscio de parricidis culeo insutis, & in flumen deiectis. Ita viuunt, dum possunt, vt ducere animam de cælo non queant.

NEC SICC. GET. FONTE LEVARE SIT.] De aqua ista questus est eleg. 3. lib. 3. *Nec cælum patior, nec aquis asueuimus istis.* Ibid. eleg. 8. *Nec cælum, nec aquæ faciunt.* Caussa affertur 3. de Ponto eleg. 1.

Non tibi sunt fontes, latices sed pene marini,

Qui potus dubium sistat, alatne sitim.

VACVOS SECED. IN HORTOS] Elegia vlt. lib. 1. *Non hæc in nostris, vt quondam, scribimus hortis.* Secessum optat, quo vtebatur carmina scripturus, de quo eleg. 1. lib. 1. *Carmina secessum scribentis, & otia quærunt.*

B HOMINVM VISV] conspectu, & congressu.

ANIMO NON DIVINANTE FVTVRA] non sunt mihi hæc præuisa. Nec minima fuit horum apud me suspicio.

FATA REPVGNARVNT] Alibi. *Sed me mea fata trahebant.* Fatum eius defensores definierunt vim quandam siderum, certis locis constitutorum, nec Dei subiectam potestati, & hominum voluntatibus dominantem, quam siderum collocationem cum quis nasceretur, obseruabant. Et ea dicebant fatalia, quę præter diuinam, & humanam voluntatem necessariò ex ordine caussarum euenirent. Qui ordo ex certa siderum inter C se compositione pendens, nullo Dei consilio regeretur, & nulla eius facultate immutari posset. Et quidquid demum inter nos accideret, ex certa siderum collocatione fluere. Hæc Ioannes Viperan. opusculo aureolo de diuina prouidentia lib. 2. cap. 13. vbi stultam hanc opinionem copiosè, & eruditè conuellit. Vide præterea quæ de fato à me disseruntur lib. 5. in eleg. 4. & lib. 1. eleg. 3.

TEMP. PRIMA MOLLIA, &c.] Expertus est Ouidius in se quoque, neminem beatum ante obitum, & suprema funera dici posse.

DECEM LVSTRIS OMNI. S. LABE PER.] Lustrum pro quinquennio, vt Græci olympiadem: etsi sunt, qui tantùm quatuor, cum initio, seu parte quinti huic tribuant. Sed poëtis conD cessa est in verbis libertas. In Ibin. *Tempus ad hoc, lustris mihi iam bis quinque peractis.*

PARTE PREM. VITAE DETER. MEAE] Dixit enim iam, *posteriora grauant.* Et senectus est ętas deterior.

NEC PROCVL A METIS] Metas vocat extremum vitæ, seu ipsam mortem, vt ad Liuiam. *Tendimus huc omnes, metam properamus ad vnam.* Et meritò metas, quandoquidē totum vitæ humanæ tempus curriculum, & spatium nominatur.

CVRRICVLO MEO] Curriculum vitæ, crebrum bonis auctoribus. Cic. pro Rabir. exiguum nobis vitę curriculum natura circumscripsit, immensum gloriæ. Non fuit inoffensus vitæ meæ cursus ad finem vsque.

In me saevire coegi] propter illud visum.

Mitius immens. q. nihil. orb. hab.] Summa laus, esse omnium hominum mitissimum. Alibi. *Quique dolet quoties cogitur esse ferox.*

Ipsaqve delict. victa est clement.] Si Cæsar est omnium mortalium mitissimus, & delicta Ouidij sunt maiora illius clementia, necesse est eum in tam mitem virum sceleratissimum extitisse. Sed istis exaggerationibus vtitur sæpiculè, vt illum ad misericordiam flectat, cum tamen vt delictum, culpam, peccatum, crimen, errorem fatetur, sic scelus, & facinus semper neget, quæ propriè, si enormia sunt, Principum clementiam vincunt.

Nec tamen errori] Error leuis est, & ignosci facilè non solum potest, sed etiam debet. Et hunc errorem alibi partem, alibi principium sui criminis ait esse.

Svb axe boreo] Vnde venit Boreas, qui aliâs Aquilo. Sub stellis septem nunquam tangentibus æquor, vt ait eleg.10. lib.3. & rursum II.

Barbara me tellus, & inhospita littora Ponti,
Cumq; truci Borea Manalis vrsa videt.

Maris Evxini terra sinistra] Ad sinistrum latus Ponti Euxini.

Delphos, Dodonaqve diceret] 4. de Ponto eleg.3.

Littus ad Euxinum si quis mihi diceret ibis,
Et metues arcu ne feriare Getæ,
I, bibe dixissem purgantes pectora succos,
Quidquid & in tota nascitur Anticyra.

Numero multitudinis vsitatius est *Delphi.* Oraculum Delphicum præcipuè consulebatur. De Dodonæo legend. Natal. lib.6. cap.12.

Vanvs vterqve locvs] Videretur falsum vtrumque oraculum. Ea enim aliquando vis est verborum *vanus, & vanitas.* Cic.3. off. qui in vendendo orationis vanitatem adhibent. Pro Quintio. Qui amicum prodit, vanum se fateatur necesse est.

Adamas licet allig. illvd] Lapis hic inde nomen sortitur, quod domari, frangique non possit, propter summam duritiem. Plinius lib.37. cap.4. de Indico, & Arabico, plura enim sunt genera. Incudibus hi deprehenduntur, ita respuentes ictum, vt ferrum vtrinque dissultet, incudesque etiam ipsę dissiliant. Quippe duritia inenarrabilis est, simulque ignium victrix natura, & nunquam incalescens. Vnde & nomen indomita vis grȩca interpretatione accepit. Paulò infra docet, quomodo hircino sanguine rumpatur. Hinc firmissima, & inexpugnabilia cum indicare volumus, adamantina vocamus. Vide Chiliad.

Vt maneat rapid. firm. igne Iovis] vt resistat potentiæ Iouis: hanc enim per eius ignem, id est, per fulmen intelligere oportet, quo terret non solum homines, verum etiam ipsos deos.

Svpraqve pericvla tend.] extra periculum, ac securum est.

Plvs tamen exit. n. ira. d.] ostendit numen in eo suam vim, & potestatem, quod me supra meritum puniuit, & quantum collibuit, non quantum mea noxa commeruit.

Nostris qvoqve casibvs] meo exemplo. Pub. Syrus. *Sapiens ex alieno periculo emendat suum.*

Aeqvantem svperos] non solum diis parem virtute, & potentia: sed etiam *præsentem, conspicuumq; Deum.*

Emervisse] votis conciliasse. Amicum retinuisse.

ELEGIA NONA.

COMMINATIO IGNOMINIAE SEMPITERNAE.

ARGVMENTVM.

IN maledicum obtrectatorem, cui, nisi desistat, quamuis in vltimo orbis angulo iaceat, vltionem, & è versibus suis stigmata indebilia ex augurio immortalitatis scriptorũ suorum apud posteritatem minatur. In extrema elegia quasi in

ia constitutus, cum aduersario congredi gestit. Omnia plena sunt
moniæ, & vehementissimi spiritus.

Si licet, & pateris, nomen facinusq́; tacebo:
Et tua Lethæis acta dabuntur aquis:
Nostráque vincetur lacrymis clementia seris:
Fac modò te pateat pœnituisse tui.
Fac modò te damnes: cupiasq́; eradere vitæ
Tempora, si possis, Tisiphonea tuæ.
Sin minus, & flagrant odio tua pectora nostro:
Induet infelix arma coacta dolor.
Sim licet extremum, sicut sum missus, in orbem,
Nostra suas istinc porriget ira manus.
Omnia, si nescis, Cæsar mihi iura reliquit:
Et sola est patria pœna carere mea.
Et patriam, modò sit sospes, speramus ab illo:
SAEPE IOVIS TELO QVERCVS ADVSTA VIRET.
Denique vindictæ si sit mihi nulla facultas:
Pierides, vires & sua tela dabunt.
Vt Scythicis habitem longè summotus in oris:
Siccáque sint oculis proxima signa meis:
Nostra per immensas ibunt præconia gentes:
Quodq́; querar, notum quà patet orbis erit.
Ibit ad occasum, quicquid dicemus, ab ortu:
Testis & Hesperiæ vocis Eous erit.
Trans ego tellurem, trans altas audiar vndas:
Et gemitus vox est magna futura mei.
Nec tua te sontem tantummodò secula norint,
Perpetuæ crimen posteritatis eris.
Jam feror in pugnas: & nondum cornua sumpsi:
Nec, mihi sumendi caussa sit vlla, velim.
Circus adhuc cessat: spargit tamen acer arenam
Taurus, & infesto iam pede pulsat humum.
Hoc quoque, quam volui, plus est: cane Musa receptus,
Dum licet huic nomen dissimulare suum.

COMMENTARIVS.

I LICET, ET PATERIS] Si per te licet, & me irritare desinis. Si potes hoc à temet impetrare, vt taceas.

NOMEN FACINVSQVE TACEBO] In Ibin, *Quisquis is est (uam nomen adhuc, vitiumq́; tacebo.)* Citius quis facinora sua, quam nomen cum facinoribus euulgari patietur. Hinc Martialis ad vitandam offensionem, nomina eorum,

A

quorum vitia insectaretur, se tacuisse confitetur, pro quibus ficta substituit.

Hunc seruare modum nostri nouere libelli,
Parcere personis, dicere de vitiis.

Itaque Posthumius, Tongilius, Nasidienus, &c. & in fœminis Galla, Lycoris, Pontia, &c. supposititia nomina sunt.

ET TVA LETHAEIS. A. DAB. AQVIS] Obliuiscar quod mihi fecisti. Eleg. 7. lib. 1. *Cunctáue lethæis mersa dabuntur aquis?* Et lib. 3. de arte. *Nec mea lethæis scripta dabuntur aquis.*

VINCET. LACRYM. CLEMENT. SERIS] Mutæ quidem, sed valentissimæ preces lacrymæ, etiam feræ, etiam in hoste. Et quoniam homo animal mite, & mansuetum, & συμπαθητικὸν natura, sæpe in alienis non tenet suas.

POENITVISSE TVI] Pœnitet aliquem sui, cum consilia, & facta sua damnat, sibique displicet. Explanat ipse hoc, sequenti versu. *Fac modò te damnes.*

ERADERE VITAE TEMPORA] cupias illa nunquam fuisse, &, si queas, non modò de reliquo spatio vitæ tollere, verum etiam funditus tollere, & exscindere, & (quod ἐμφατικώτερον est) eradere.

TISIPHONAEA] quasi dicat, furialia, quibus tu mihi furia fuisti, meque lingua tua tanquam facibus, & flagellis insectatus es. Tres furiæ, Alecto, Tisiphone, Megæra, de quibus Gyrald. syntag. 6. Furias quosdam improbos vocat Cicero. Et 3. de nat. deor. Furiæ deæ sunt, speculatrices, credo, & vindices facinorum, & scelerum.

FLAGRANT ODIO TVA PECT. NOSTRO] si ardes odio mei. Cic. pro Milone; omnia tum in illum odia ciuium ardebat desiderio mei. Idem, flagrare odio, cupiditate, desiderio, amentia.

INDVET INFELIX. A. COACTA DOL.] Ego infelix, & dolens, tua pertinacia compulsus, arma sumam, vt iniurias meas vindicem. In Ibin. *Cogit inassuetas sumere tela manus*, metaphoricè. Virgil. 9. Aeneid. de Euryalo. *quo pulchrior alter Non fuit Æneadûm, Troiana nec induit arma.*

SIM LICET EXTREM. MISSVS IN ORB.] & ideo videar tibi non timendus, quia longissime absim.

NOSTRA SVAS ISTVC PORRIGET IRA MANVS] Allegoria est. Non euades manus meas. Efficiam, vt istic, vbi es, mihi pœnas des. Archilochus poëta à quodam conuitio lacessitus, respondit, τὸν τέττιγα πτεροῦ συνείληφας cicadam ala corripuisti, clarius enim tunc obstrepit: sic poëta, si ei occasionem dederis, in vtramq; partem te posteritati commendabit, vt Ouid. Ibin, si læseris. Quare Plato monebat, ne quis poëtam sibi redderet inimicum.

OMNIA MIHI IVRA RELIQVIT] Quod ius est ciui in maledicum, & obtrectatorem, hoc mihi Cæsar non ademit. In ius per amicos vocaturum subindicat.

ET PATRIAM, MODO SIT SOSP. SPER.] A Modò vita diutius illi suppeditet, vt aliquando compositis maioribus curis, & negotiis de me cogitandi habeat otium, non despero reditum. Spei huius significationes non sæpe dat, desperationis sæpius, & tantummodo mitius exilium rogat.

IOVIS TELO QVERCVS ADVSTA VIRET] Et Iouis ignes, & Iouis telum periphrases fulminis.

VINDICTAE SI SIT MIHI NVLLA FACVLT.] Si aliter me vlcisci non potero. Vindicta factum punit, vel futurum prohibet, atque propulsat: vltio persequitur contumeliam, vel iniuriam factam, aut damnum datum. Et vindicta etiam legitima est, & ad magistratus in reos animaduersionem pertinet; vltio aliorum quorumlibet est.

B PIERIDES VIRES, ET SVA TELA DAB.] sic de eo, quem Ibin vocat, se vlcisci tur, carminibus scilicet amarulentis, & inuectiuis. Sic vltus est se de Lycambe socero Archilochus, cum acerbitate versuum suorum ad laqueum illum adegit. Talem pœnam interminatur in se iniurioso, si quis extiterit, sat. 1. lib. 2. Horat.

Nec quisquam noceat cupido mihi pacis. At ille
Qui me commorit (melius non tangere clamo)
Flebit, & insignis tota cantabitur vrbe.

Plato in Minoë bonæ existimationis studiosum monet, vti poëtas lacessere, aut offendere caueat, exemplo Minois: qui quamuis rex clementissimus, iustissimus, optimus, quia tamen tragicorum poëtarum offensionem, odiumque subiisset, & clementiæ, & iustitiæ suæ fructu caruisse, & inustum esse inhumanitatis, crudelitatis, & iniustitiæ notis sempiternis.

C SICCA SIGNA] nunquam occidentia, in mare, seu oceanum videlicet, vt poëtæ fingunt.

NOSTRA PER IMMENS. IB. PRAEC. GENTES] per gentes toto orbe, qui est immensus, positas. Horatius, etsi ipse quoq; sibi gloriam è carminibus suis perennem promittit Ode vlt. lib. 3. tamen præconia sua non per immensas gentes, sed per minora spatia peruagatura dixit.

Dicar quà violens obstrepit Aufidus,
Et quà pauper aquæ Daunus agrestium
Regnauit populorum, ex humili potens
Princeps Æolium carmen ad Italos
Deduxisse modos.

D Satis tamen gloriosè in eadem Ode.

——sume superbiam
Quæsitam meritis, & mihi Delphica
Lauro cinge volens, Melpomene, comam.

Propertius quoque splendidè de se elegia 1. lib. 3. Omitto Virgilium, Lucretium, & alios, famam æternam sibi spondentes.

NOTVM QVA PATET ORBIS ERIT] Querimonia de te mea nota erit mortalibus, quia libri mei erunt noti omnibus.

IBIT IN OCCAS. QVICQVID. D. AB ORTV] Non quod dicetur ab ortu, ibit in occasum: nec

nec enim in oriente est poëta: sed quidquid à me dicetur de te, id cum aliis scriptis meis celebrabitur per orientem, & occasum: quibus duobus vocabulis κατὰ συνεκδοχὴν totum terrarum orbem expressit.

A

Testis et Hesp. vocis Eovs] Inuertit quod dixerat. Dixerat autem iturum quod scripsisset ab ortu in occasum: nunc ait, iturum ab occasu in ortum. Vides, quod docti in eo notarũt τὸ πρωθύστερον. Nam & quod mox sequitur. *Trans ego tellurem, &c.* non aliud est, quam quod dixit antea.

Gemit. vox est mag. fvt. mei] Ideò magna, quia latè exaudietur, trans tellurem, & altas vndas scilicet, toto orbe.

Perpetvae crimen poster. eris] Ignominiæ notis inureris, & nobilitaberis ad æternitatem. Omnium sæculorum infamia. Crimen nonnunquam valet vel accusationem, vel reprehensionem, vel calumniam. Cic. pro Sylla, & ex eo crimen aliquod in P. Syllam quæris. Pro domo sua, cui ego crimini respondere sine mea maxima laude non possum.

B

Et nondvm cornva svmpsi] Nondum sumpsi calamum, & chartam, quibus te petam, vt cornibus taurus feras, in arena secum depugnantes. Inde & metaphoram duxit Horat. Ode 6. Epod. in maledicum.

Caue caue, namq; in malos asperrimus
Parata tollo cornua.

Circvs adhvc cessat] Nondum irritatus est in circo taurus obiectu panni rubri, quem colorem odit. Ouid. 12. Metamorph.

Haud secus exarsit, quam circo taurus aperto,
Cum sua terribili petit irritamina cornu,
Phœniceas vestes, elusaq; vulnera sentit.

Solebant igni, ferro, stimulis, pilis puniceis ad pugnam incitari. Pilæ fuerunt humana effigie fœnea, vel straminea simulacra, cooperta veste rubra, quæ ipsis obiectabantur. De circo, ludisq; Circensibus extat præclarus Iulij Cæsaris Bulengeri liber.

Spargit tamen acer arenam] Virg. 12. Aeneid. de tauro irato in syluis.

Mugitus veluti cum prima in prælia taurus
Terrificos ciet, atque irasci in cornua tentat,
Arboris obnixus trunco, ventosq; lacessit
Ictibus, & sparsa ad pugnam proludit arena.

Hoc qvoqve qvam volvi plvs est] Supra affirmabat, nolle se esse caussam sumendi cornua, & contra voluntatem suam se sumpturum. Nunc etiam in his ipsis nimio longiorem se fuisse, quam voluisset, affirmat, vt moderationem eius intelligamus.

Cane Mvsa receptvs] Militaris locutio. Canitur receptui in prælio, cum tuba signum datur in castra è prælio redeundi, seseq; recipiendi. Metaphoricè Cic. 2. Philipp. Quis enim reuocante, & receptui canente senatu properet dimicare? Dixit autem, *cane receptus*, ποιητικώτερον, ne cogeretur dicere, *cane receptu*, quod ipsum quoq; in dandi casibus quartæ inflexionis fas, & iura poëtis concedunt. *Parce metu Cytherea. Suspendit curru, etc.* Quod Ciofan. ex Maffeiano codice probat *recessus*, & addit ex 1. Metamorph. *& cecinit iustos inflata recessus*, nobis minus probatur. Ac fortassis ibi quoque legendum sit *receptus*.

ELEGIA DECIMA.

VITA OVIDII.

ARGVMENTVM.

BREVIARIVM rerum suarum exhibet. Docet nos patriam suam, tempus natale, familiam, educationem cum fratre, vtriusque studia, suos ad poësin impetus, honores ab se gestos, amicitiam familiarem cum illius æui poëtis. Item de scriptis suis. De tribus vxoribus. De filia, ac nepotibus. De vtriusque parentis obitu, quem contigisse ante exilium suum gaudet, in quod senex, nullo suo scelere eiectus sit. De vexationibus in itinere terrestri iuxta ac maritimo, etiam à comitibus. De poëticis occupationibus in

exilio, per quas tempus fallat, famamque, & gloriam nunquam intermorituram consequatur.

Ille ego qui fueram tenerorum lusor amorum,
Quem legis, vt noris, accipe posteritas.
Sulmo mihi patria est gelidis vberrimus vndis,
Millia qui nouies distat ab vrbe decem.
Editus hinc ego sum: nec non vt tempora noris,
Cùm cecidit fato Consul vterque pari.
Si quid id est, vsque à proauis vetus ordinis hæres,
Non modò fortunæ munere factus eques.
Nec stirps prima fui, genito sum fratre creatus,
Qui tribus antè quater mensibus ortus erat.
Lucifer amborum natalibus adfuit idem:
Vna celebrata est per duo liba dies.
Hæc est armiferæ festis de quinque Mineruæ,
Quæ fieri pugna prima cruenta solet.
Protinus excolimur teneri, curáque parentis
Imus ad insignes vrbis ab arte viros.
Frater ad eloquium viridi tendebat ab æuo,
Fortia verbosi natus ad arma fori.
At mihi iam puero cœlestia sacra placebant,
Inq; suum furtim Musa trahebat opus.
Sæpe pater dixit: Studium quid inutile tentas?
Mæonides nullas ipse reliquit opes.
Motus eram dictis: totóque Helicone relicto,
Scribere conabar verba soluta modis.
Sponte sua carmen numeros veniebat ad aptos:
Et quod tentabam scribere, versus erat.
Interea, tacito passu labentibus annis
Liberior fratri sumpta mihíque toga est.
Induiturqúe humeris cum lato purpura clauo,
Et studium nobis, quod fuit antè, manet.
Iamq; decem vitæ frater geminauerat annos
Cùm perit, & cœpi parte carere mei.
Cepimus & teneræ primos ætatis honores,
Déque viris quondam pars tribus vna fui,
Curia restabat: claui mensura coacta est:
Maius erat nostris viribus illud onus.
Nec patiens corpus nec mens fuit apta labori:
Sollicitaqúe fugax ambitionis eram.

Et

Et petere Aoniæ suadebant tuta sorores
  Ocia, iudicio semper amata meo.
Temporis illius colui fouique poëtas:
  Quotq; aderant vates, rebar adesse deos.
Sæpe suas volucres legit mihi grandior æuo,
  Quæq; nocet serpens, quæ iuuat herba, Macer.
Sæpe suos solitus recitare Propertius ignes,
  Iure sodalitio qui mihi iunctus erat.
Ponticus heroo, Bassus quoque clarus iambo,
  Dulcia conuictus membra fuère mei.
Et tenuit nostras numerosus Horatius aures,
  Dum ferit Ausonia carmina culta lyra.
Virgilium vidi tantum: nec auara Tibullo
  Tempus amicitiæ fata dedère meæ.
Successor fuit hic tibi, Galle, Propertius illi:
  Quartus ab his serie temporis ipse fui.
Vtq; ego maiores, sic me coluère minores:
  Notáque non tardè facta Thalia mea est.
Carmina cùm primùm populo iuuenilia legi:
  Barba resecta mihi bísue semélue fuit.
Mouerat ingenium totam cantata per vrbem
  Nomine non vero dicta Corinna mihi.
Multa quidem scripsi: sed, quæ vitiosa putaui,
  Emendaturis ignibus ipse dedi.
Tunc quoque cùm fugerem, quædam placitura cremaui,
  Iratus studio carminibusq; meis.
Molle, cupidineis nec inexpugnabile telis
  Cor mihi, quodq; leuis caussa moueret, erat.
Cùm tamen hoc essem, minimóque accenderer igne,
  Nomine sub nostro fabula nulla fuit.
Pæne mihi puero nec digna, nec vtilis vxor
  Est data, quæ tempus perbreue nupta fuit.
Illi successit, quamuis sine crimine, coniux,
  Non tamen in nostro firma futura toro.
Vltima, quæ mecum seros permansit in annos,
  Sustinuit coniux exulis esse viri.
Filia me mea bis prima fœcunda iuuenta,
  Sed non ex vno coniuge, fecit auum.
Et iam compleràt genitor sua fata: nouemque
  Addiderat lustris altera lustra nouem:

Non aliter fleui, quàm me fleturus ademtum
Ille fuit: matris proxima busta tuli.
Fælices ambo, tempestiuéque sepulti,
Ante diem pœnæ quòd periêre meæ.
Me quoque fælicem, quòd non viuentibus illis
Sum miser: & de me quòd doluêre nihil.
Si tamen extinctis aliquid nisi nomina restant,
Et gracilis structos effugit vmbra rogos:
Fama parentales si vos mea contigit vmbræ,
Et sunt in Stygio crimina nostra foro:
Scite precor caussam (nec vos mihi fallere fas est)
Errorem iussæ, non scelus, esse fugæ.
Manibus hoc satis est. Ad vos studiosa reuertor
Pectora, quæ vitæ quæritis acta meæ.
Jam mihi canities pulsis melioribus annis
Venerat, antiquas miscueratq́ comas:
Postq́ meos ortus Pisæa vinctus oliua
Abstulerat decies præmia victor eques:
Cùm maris Euxini positos ad læua Tomitas
Quærere me læsi principis ira iubet.
Caussa meæ cunctis nimium quoque nota ruinæ,
Iudicio non est testificanda meo.
Quid referam comitumqúe nefas? famulosqúe nocentes?
Et quæ multa tuli non leuiora fuga.
Jndignata malis mens est succumbere, seqúe
Præstitit inuictam viribus vsa suis.
Oblitusqúe mei, ductæqúe per otia vitæ,
Insolita cepi temporis arma manu.
Tótque tuli terra casus pelagóque quot inter
Occultum stellæ, conspicuumqúe polum.
Tacta mihi tandem longis erroribus acto
Iuncta pharetratis Sarmatis ora Getis.
Hîc ego finitimis quamuis circumsonor armis:
Tristia, quo possum carmine, fata leuo.
Quod, quamuis nemo est, cuius referatur ad aures,
Sic tamen absumo decipióque diem.
Ergo quòd viuo, longisqúe laboribus obsto,
Nec me sollicitæ tædia lucis habent:
Gratia Musa tibi: nam tu solatia præbes:
Tu curæ requies, tu medicina venis.

Tu dux & comes es: tu me subducis ab Istro,
In medióque mihi das Helicone locum.
Tu mihi, quod rarum est, viuo sublime dedisti
Nomen, ab exequiis quod dare fama solet.
Nec, qui detrectat præsentia liuor, iniquo
Vllum de nostris dente momordit opus.
Nam tulerint magnos cum secula nostra poëtas,
Non fuit ingenio fama maligna meo.
Cumq; ego præponam multos mihi, non minor illis
Dicor: & in toto plurimus orbe legor.
Si quid habent igitur vatum præsagia veri,
Protinus vt moriar, non ero terra tuus.
Siue fauore tuli, siue hanc ego carmine famam:
Iure tibi grates, candide lector, ago.

COMMENTARIVS.

TENERÓR. LVSOR AMOR.] Eleg.3. lib.3. præcipit vxori de epitaphio sibi in marmore super tumulo incidendo, nempe hoc.

Hic ego qui iaceo tenerorum lusor amorum,
Ingenio perij Naso poëta meo, &c.

Cum toties stultitiam suam deploret, qui amores luserit, & eleg.1.lib.5.dicat, se illorum iuuenilium pigere, optaréque ne esset in numero eorum, qui lasciua scripserunt, miror adhuc isto epitheto leuissimo gloriari. Potius se à conscriptis corporum mutationibus appellaret, *Ille ego qui, etc.* quod & maius est opus, & dignitatē habet.

VT NORIS] vt melius cognoscas.

SVLMO MIHI PATRIA EST] Metropolis in Pelignis.

GELID. VBERRIM. VNDIS] gelidis fontibus frequens. Aquæ frigidulæ iucundiores.

MILLIA QVI NOVIES, &c.] quæ vrbs abest Roma XC. milliaribus. Hodie autem vix LXXX. Vnde colligit Ciofan. milliaria illo tempore fuisse breuiora hodiernis Italicis.

CVM CECIDIT FATO CONS. VTERQVE PARI] Anno ab V. C. DCCX. Aul. Hirtius, & C. Pansa in prælio contra Antonium occubuerunt. Pansa quidem, vt narrat Cic.14. Philipp. duobus periculosis vulneribus acceptis, sublatus è prælio vitam reipublicæ reseruauit. Sed tamen paulò post obiit. Antonius relictis qui Cæsaris, & Hirtij castra apud Mutinam oppugnarunt, clam venienti Pansę Bononiam versus occurrerat. Cui cum victoria redeunti Hirtius se obtulit, ac fusis eius copiis cladem Pansæ correxit. Paucis post diebus ad Mutinam summo prælio pugnatum

A est. In quo fugatus, & castris, atque exercitu exutus Antonius, Hirtius post victoriam in castris inimicorum saucius decessit. Vide & Tacit.1. Annal. Natus eodem anno & Tibullus, quod testatur ipse eleg.5. lib.3.

Natalem primo nostri videre parentes
Cum cecidit fato consul vterque pari.

Pentametrū hunc à Tibullo mutuatus est Ouid.

SI QVID ID EST] *Nam genus, & proauos, & quæ non fecimus ipsi, Vix ea nostra voco,* ait Aiax 13. Metam.

VSQVE A PROAVIS VETVS ORDIN. HÆRES, &c.] non nunc, & recens, fortunæ munere: sed longa successione, & inde vsque à maioribus hæres sum dignitatis equestris. Per manus hanc nobilitatem accepi. Eleg.8. lib.4. de Ponto.

Si genus excutias, equites ab origine prima
Vsque, per innumeros inueniemur auos.

B Hæc idcirco dicit, quod ætate sua multi erant milites, aliique obscuro loco nati homines, qui à Iulio Cæsare, & ab Augusto, quibus bello vsui fuerunt, eum dignitatis gradum acceperunt, vt notauit Ciofan.

NEC STIRPS PRIMA FVI] Liuius libro 1. Breui stirps ex nouo matrimonio fuit, cui Ascanium parentes dixere nomen. Arnob. dulcissimas liberorum stirpes procreare.

QVI TRIB. ANTE QVAT. MENSIB. ORT.] duodecim mensibus ante me. Nomen ei fuit Lucius Ouidius Naso. Eodem pater vocabatur.

LVCIF. AMB. NATAL. IDEM] Eodem die anno vertente natus sum, quo frater. Lucifer pro die, vt Propertius eleg.19. lib.2. *Venturum paucis me tibi luciferis.* Virgil. autem soles dixit pro diebus 3. Aeneid.

Tres adeo incertos cæca caligine soles
Erramus pelago, totidem sine sidere noctes.

VNA CELEB. EST PER. DVO LIB. DIES] Idem dies natalis (quanquam non eiusdem anni) mihi illique celebratus. De libo eleg.13. lib.3. *Libáque dem pro te genitale notantia tempus.* Vide ibi annotata, & adde. *Quid quasi natali cum poscit munera libo.* & Tibull.lib.3. *Ter tibi sit libo, ter dea casta mero.*

HAEC EST ARMIF. FEST. D. MINERVAE] Mineruam, seu Palladem pingebant cum galea in capite, clypeo in dextera, lancea in sinistra, quoniam ita è capite Iouis exiliuisset. Quinquatria Suetonio sollemnia quinquatrium festa Mineruæ, dicta à quinque diebus quibus celebrabantur à XIII. Kalend. April. Primo die à victimis, & cæde abstinebatur. Altero, tertio, & quarto sacrificabatur, & gladiatorum spectacula edebantur. Testatur ipsemet Ouid. 3. Fast.

Sanguine prima vacat, nec fas concurrere ferro:
Caussa, quod est illo nata Minerua die.
Altera, tresq; super strata celebrantur arena,
Ensibus exertis bellica læta dea est.

Quod ait diem primam puram à sanguine, sic interpretatur Lipsius de gladiat. lib.1. cap.10. vt pugnauerint quidem, sed rudibus, non ferro. Firmat sententiam ex Dione. Multa de quinquatribus Alex. ab Alex. lib.2. cap.22. & ibidem Tiraquell. Natus est ergo Ouidius XII. Kalend. Apriles, id est, XXI. Martij: siquidem primo cruentorum quinquatrium, qui fuerunt quatuor post primum incruentum. Hi dies cum hilaritate agebantur. Augustus Tiberio apud Suetonium. Nos, mi Tiberi, quinquatrus satis iucundè egimus. Lusimus enim per omnes dies, forumque aleatorium calefecimus.

PROTINVS EXCOLIMVR TENERI] Pueri adhuc tradimur magistris. Quintil. lib.1. cap.1. etiam ante annum septimum, contra quorundam sententiam pueros litteris informãdos putat. Verbum *excolere* in ingenio, & litteris similiter posuit Cic. in Hortensio. Literis, talibusque doctrinis ante excoli animos, & ad sapientiam concipiendam imbui, ac præparari decet. Et pro Archia, nisi animos nostros doctrina excolamus.

INSIGNES AB ARTE] ad Grammaticos, & Rhetoras illustres, quales describit Sueton. libello peculiari.

FRATER AD ELOQ. TENDEB.] frater ab adolescentibus sese eloquentiæ studio dedebat. Fratres germani, quales hi fuerunt, vtroque scilicet eodem parente nati, Græcis sunt ἀμφιθαλεῖς; altero tantum communi, si matre ὁμογάστριοι, latinis vterini: si patre ὁμοπάτριοι. Latinum nomen his haud scio num sit.

VIRIDI AB ÆVO] & virere, & florere, & deflorescere ætas dicitur.

FORTIA VERB. NAT. AD ARMA FORI] Quidam legunt *clamosi*, pro *verbosi*. Lib.3. eleg.12. *Cedunt verbosi grandia verba fori.* Fauebat ei natura,

A quæ non minus in oratore, quam in poëta requiritur. Fortia verba vocat oratorum orationes, propter summam eloquentiæ vim, quæ animos quo vult adducit, & vnde vult deducit. *Verbosi fori.* Hoc dicit vt poëta, & qui suam facultatem pluris faciat. Aut respicit ad quosdam garrulos caussidicos, qui inani verborum profluentia eloquẽtiam imitantur. Cic. 1. de orat. Quid est enim tam furiosum, quàm verborum vel optimorum, atque ornatissimorum sonitus inanis, nulla subiecta sententia, nec scientia? In eodem libro Crassus in laudibus eloquentiæ artem benè dicendi, seu eloquentiam vocat arma. Quid autem tam necessarium, quam tenere semper arma, quibus vel tectus ipse esse possis; vel te vlcisci lacessitus?

B Martem forensem nominat noster in Ponticis. Et 1. Fast. de Germanico.

Quæ sit enim culti facundia sensimus oris,
Ciuica pro trepidis cum tulit arma reis.

Sic Propertius lib.4. eleg.21. *Illic aut studium linguæ, Demosthenis arma.* Vide illic Passerat.

AT MIHI IAM. P. COELEST. S. PLACEB.] sic vocari à poëtis ipsorum studium, iam sæpe vidimus. *Cælestia* addit ad auxesin. Nec enim omnia sacra sunt cœlestia: quia nec omnes dij cœlestes.

INQVE SVVM FVRT. M. TRAHEB. OPVS] Furtim, quia pater fieri me poëtam nolebat, oratorem volebat. Itaq; eo inscio factitabam versiculos, quod est opus Musæum, qua voce delectatur Lucretius.

C STVDIVM QVID INVTILE TENTAS?] ad otiosam duntaxat oblectationem. Siquidem nõ est de pane lucrando, vt hodie loquuntur. Non implet arcam nummis. Contrà de arte oratoria, siue eloquentia scriptum est à M. Tullio 1. de orat. Ac ne illud quidem verè dici potest, aut plures cæteris artibus inseruire: aut maiore delectatione; aut spe vberiore, aut præmiis ad discendum amplioribus commoueri. Et infrà. Quis enim aliud in maxima discentium multitudine, summa magistrorum copia, præstantissimis hominum ingeniis, infinita caussarum varietate, amplissimis eloquentiæ propositis præmiis, &c.

MAEONIDES NVLL. IPSE RELIQ. OPES] D Poëtas fuisse pauperes semper inductione probare poterat pater Ouidij. Sed exemplo vno, & principis omnium contentus fuit; & inest in eo simul comparatio à maioribus. Si præcipuus omnium, & Deus quidam poëtarum Homerus nihilominus in paupertate summa vixit, & stipem coëgit, quid tu poësi tua consequeris aliud, nisi vt egeas? *Mæonides* ab educatore suo Mæone. 2. de Arte.

Ipse licet venias Musis comitatus Homere,
Si nihil attuleris ibis, Homere, foras.

Facit huc illud Martial. lib.1. hortantis Flaccum poëtam pauperem, vt desinat à poëticis scriptionibus, & in foro caussis agendis quæstum faciat, cum carminibus pæne nullus honos deferatur.

Pierios differ cantusq; chorosq; sororum,
Æs dabit ex istis nulla puella tibi.

Idem lib.11.

Dicitur & nostros cantare Bononia versus,
Quid prodest? vestit sacculus ista meus.

[TOTOQVE HELICONE RELICTO] Relictâ ?si. Helicon mons sacer Musis. Inde pro ipsis sis, seu studio pangendi carminis.

VERBA SOLVTA MODIS] Dicitur soluta o- o, non quod numeris plane soluta sit, cum in ceptis rhetoricis agatur etiam de numeris, & libus: sed quod non ita astricta certis nume- ac perpetuis; vt oratio poëtarum; quæ me- n dicitur à mensuris. 3. de Orat. nec verba al- ta sint, quasi certa aliqua lege versus: nec ita rta, vt alligentur. Audi & Quintil. lib. 9. cap. 4. netrici quidem pedes adeo reperiuntur in ta oratione, vt in ea frequenter, non sentien- is nobis omnium generum excidant versus. ontrà, nihil est prosa scriptum, quod non re- i possit in quędam versiculorum genera. Pro- orationem sunt qui malint dicere prorsam. estres historias nominat Horat. Ode 12. lib. 2. Pisones autem cum dicit. *Et tragicus plerumque sermone pedestri,* intelligit solutiores, ac tardi- s numeros, qualis est oratorum πεζὸν λόγος, vt Plato in Sophista nuncupat.

PONTE SVA CARM. N. VEN. AD APTOS] n verum hoc de Ouidio, quam de nullo præ- a. Vt non sollicitè, non meditatò, sed velut a- l agens, aut dormiens fundit carmina? Alij urire prius, & cruciari videntur, antequam ant. Hic fœtus suos edit facillimè. Nec iam uto, quid illi ad poëmatis commendatio- ı, & perfectionem desit, quod sibi deesse ipse præclarè, & ingenuè, nec vno loco testifica- est: sed indico, quid illi ita adsit, vt in omni- , eo solo excepto, desideretur; vbertas nem- k fælicitas ingenij maxima, qua sine contro- ia vicit omnes, & à Seneca non immeritò ap- atus est omnium poëtarū ingeniosissimus.

TACITO PASSV LABENT. ANNIS] 6. Fast. *pora labuntur, tacitisq; senescimus annis.* Virgil. 2. neid. *tot iam voluentibus annis, πεπονηκώς.*

LIBERIOR FRAT. SVMPT. MIHIQVE TO-] De toga virili, prætexta deposita intellige, sumebatur anno ætatis XVII. Liberam vo- k Propert. lib. 4. eleg. 1.

Mox, vbi bulla rudi demissa est aurea collo,
Matris & ante deos libera sumpta toga.

itur eadem toga pura, quod purpura ei non texebatur. Catull. ad Mallium. *Tempore quo pri- s vestis mihi tradita pura est.* Dabatur autem li- libus, id est, festo die Patris Liberi, XVI. Ka- l. April. Ouid. 3. Fast. caussas huius rei inda- s, inter alias & hanc posuit, quod cum ipse di- ır Liber, vitæ liberioris tum initium fiat. *Re- r inueniam, quare toga libera detur, &c.*

CVM LATO PVRPVR. CLAVO] Purpurea s regum, & magistratuum, colore suo san-

A guinis imperium, & mortis inferendæ potesta- tem significabat. Ab Hercule primùm lanam hoc colore tinctam affirmat Pollux, canis admonitu, qui purpuras in littore cum edisset, labra earum colore intincta habuit. Fatetur porrò Ciofanus, hunc locum intellectu perquam difficilē, quem sibi doctissimi viri, quos consuluerit, declarare non potuerint. Dicendum tamen aliquid pro munere nostro. Latus clauus fuit insigne senato- rij ordinis, quanquam gesserint eundem omnes, qui patre vel senatore, vel equite nati essent; non quidem per omnem ætatem: sed ab anno XVII. quo virilem togam induebant, ad annum ætatis senatoriæ, qui erat XXV. Quo anno curiam in- gredientibus remansit eiusdem tunicæ ius, addi-

B to reliquo iure senatorio. Sin autem senatoriam dignitatem non adipiscerentur, aut eandem ob- latam recusarent, vt Mæcenas fecit, deponebant latum clauum, & angustum sumebant in vita re- liqua. Lege Ald. Manut. de quæsitis per epist. De toga Roman. Optimè etiam de eodem Causa- bon. in August. Sueton. cap. 38. pag. 113. num. 22. Vide & Lipsium in 13. Annal. Taciti, pag. 151. in fol. Budæum in Pand. & Raderum nostrum in e- pigramma Martial. 17. lib. 5.

ET STVD. NOB. Q. FVIT ANTE, MAN.] Per- seuerabamus in iisdem studiis.

DECEM VITAE GEMIN. ANNOS] Iam an- num vicesimum compleuerat.

CVM PERIT] Etiam indicatiuo, & præsenti,

C particulam *cum* iunctam inuenimus, vt hîc Virg. 1. Aeneid. *Cum venit, aulæis iam se regina superbis.* Mo- stellar. *Quin tu te exornas lepidis moribus cum lepida tu- te es?* Propert. eleg. 1. lib. 1.

Et mihi iam toto furor hic non deficit anno,
Cum tamen aduersos cogor habere deos.

COEPI PARTE CARERE MEI] Quia frater, vt ait Festus, aut à græco φράτωρ; aut quod sit fere alter. De vxore, quam in exilium se prosequi vo- lentem ægre deterruerat, dixit quiddam ὑπερβολικώτερον. *Et pars abrumpi corpore visa meo est.*

CEPIM. ET TEN. PRIM. AETAT. HON.] Qui sint, mox indicat, triumuiratus scilicet. Sed cum triumuirûm fuerint plura genera, cuius generis ipse fuerit, quis dicet?

D CVRIA RESTABAT] dignitas senatoria, vt allegerer in senatum, gestato clauo lato ad an- num ætatis XXV. qua recusata, clauum angu- stum sumpsi.

MAIVS ERAT N. VIRIB. I. O.] Hæc prima caussa recusationis, quam diuidit sequenti versu in duas.

NEC PATIENS CORP. N. M. F. APTA LAB.] Senatoria munera vocat Cic. 1. Tuscul. quibus se tandem omnino, aut magna ex parte aliquando liberatum gaudet. Ea erant sententiæ dictio, pre- scriptio auctoritatis, & nominis in senatuscon- sultis, censere, decernere. Quæ quamuis ad ani- mum magis, quā ad corpus videantur pertinere, curæ tamē magnæ etiam corporis vires carpunt.

SOLLICITAEQ. FVGAX. AMBIT. ERAM.] A Tertia caussa est fuga ambitionis, quæ facit sollicitos. Metonymia. Cic. 1. off. miserrima est omnino ambitio, honorumque contentio. Et pro Milone. Scio enim quam timida sit ambitio, quantaque, & quam sollicita cupiditas consulatus. Auaritiam, & ambitionem inter se confert Muretus lib. 16. cap. 16.

ET PETERE AONIAE SVAD. T. SOROR.] Quarta caussa, amor studiorum asuetorũ. Callimachus in epitaphio patris sui posuit, quos Musæ pueros aspexerint, eos per totam vitam Musis amicos manere. Μοῦσαι γὰρ ὅσους ἴδον ὄμματι παῖδας, Ἄχρι βίου πολιοὺς οὐκ ἀπέθεντο φίλους. Quo allusit Horatius Ode 3. lib. 4. B

Quem tu Melpomene semel
Nascentem placido lumine videris, &c.

Obseruauit Muret. lib. 4. cap. 2.

OTIA IVDICIO. S. AMATA MEO] Eleg. 8.

Quaq; meæ semper placuerunt otia menti,
Carpere, & in studiis molliter esse meis.

TEMP. ILLIVS COLVI, FOVIQVE POET.] Aliis enim temporibus, siue sæculis alij fuerunt: sed optimi, ac lectissimi illo Augusti, quos hîc nominatim recenset, prætermisso Catullo, qui omnibus iis ætate prior fuit, & Ciceronis æqualis. *Colui* ad reuerentiam, admirationem, & beneuolentiam, *foui* ad conuictum pertinet.

QVOTQVE ADERANT VAT. REB. ADESSE DEOS] Tanquam numina eos suspiciebam, ac venerabar. Veteres, quos eximia laude dignos censebant, ac magnopere suspiciebant, deos, & diis genitos appellabant καὶ ὑπερβολήν. Cic. 2. de orat. In quo tu mihi Deus esse videris, id est, singularis, ac summus. Terent. Adelph. *Deum te facio*, id est, exquisitissimis laudibus effero. Lacones, quoties aliquem bonum virum laudabant, θεῖος ἀνήρ aiebant. Et apud Homerum sollemnia sunt θεοείκελος, θεοειδής, ἰσόθεος, ζάθεος, Deo similis, diuina specie, Deo par, admodum diuinus. Plura Chiliast. in prouerb. Deum esse, Deum facere. Quadrant huc illa Tibulli eleg. 5. lib. 2. *At sacri vates, & diuûm cura vocemur.* Et alibi. *nam diuûm seruat tutela poëtas.* C

SAEPE SVAS VOLVCRES LEGIT MIHI MACER] Poëtæ inuicem, & amicis inuitatis legebant sua carmina, vt eorum auditis iudiciis, meliora facerent, & in ordinem, ac numerum poëtarum venire possent Hoc fiebat plerumque in æde Apollinis, quo homines eruditi conueniebant, eoque sua scripta deferebant, athletas imitantes, qui antequam in agonistas legitimos referrentur, nomen dare, & probari tenebantur, quod ἀπογράφεσθαι & ἐγκρίνεσθαι dicebant. Augustum recitantes benigne, patienterque audiuisse, nec tantum carmina, & historias, sed etiam orationes, & dialogos, auctor est Sueton. Virgilium ei recitasse secundum, quartum, & sextum Aeneid. narrat Seruius, tanta cum gratia, vt quidam ex auditoribus exclamauerit, optare se illi os furripere. D

Plin. ep. 19. lib. 1. Magnum prouentum poëtarum annus hic attulit: toto mense Aprili nullus fere dies fuit, quo non recitaret aliquis. Iuuat me quod vigent studia: proferunt se ingenia hominum, & ostentant: tametsi ad audiendum pigre coitur: plerique in stationibus sedent, tempusq; audiendo fabulas conterũt: ac subinde sibi nuntiari iubent, an iam recitator intrauerit; qui dixerit præfationem: qui ex magna parte euoluerit librum. Et epist. 10. lib. 2. Et de editione quidem interim vt voles, recita saltem, quo magis libet emittere: vtq; tandem percipias gaudium, quod ego olim pro te non temere præsumo. Imaginor enim qui concursus, quæ admiratio te, qui clamor, quod etiam silentium maneat: quo ego cum dico, vel recito, non minus quam clamore delector: sit modo silentium acre, & intentum, & cupidum vlteriora audiendi. Idem ep. 3. lib. 5. vtilitates harum recitationum plures enumerat, quas pretium sit nosse. Hinc ergo exclamat Iuuenal. Sat. 1.

Semper ego auditor tantum, nunquam ne reponam
Vexatus toties rauci Theseide Cordi?
Impune ergo mihi recitauerit ille togatas,
Hic elegos? Impune diem consumpserit ingens
Telephus, aut summi plena iam margine libri
Scriptus, & in tergo nondum finitus Orestes?

Acclamationes autem auditorum erãt, pulchre, recte, bene, festiue, decenter, καλῶς, σοφῶς, ὀρθῶς, θαυμαστῶς, ἀτεχνῶς, &c. Sed ad Macrum veniamus, quem primo loco, vt annis maiorem nominat. Aemilius Macer, patria Veronensis, scripsit libros de auibus, de serpentibus, de herbis (ὀρνιθογονίαν, θηριογονίαν, ῥιζοτομικά) imitatus Nicandrum, teste Fabio. Tangit Manil. lib. 2.

Ecce alius pictas volucres, & bella ferarum,
Ille venenatas angues, hic nata per herbas
Fata refert, vitamq; sua radice ferentes.

Relicta item ab Homero belli Troiani descripsit. Lib. 2. de Ponto eleg. 10.

Tu canis æterno quidquid restabat Homero.
Ne careant summa Troica bella manu.

Plura Gyrald. de poëta. histor. dial. 4. Vide & Crinit. de poëtis latinis lib. 3. Hunc autem Macrum, cuius de herbis circumfertur poëma, non esse Macrum, qui vixit Augusti memoria, & qui hîc inter æquales suos recẽsetur, tum ex quibusdam barbaris nominibus, tum ex Plinij ætate, quem citat, qui insuper nec poëta, nec bonus medicus, nec sincerus versificator fuerit, existimat Scalig. poët. lib. 6. cap. 5.

SAEPE SVOS SOLIT. RECIT. PROPERT. IGNES] suos libellos, quorum tres priores præter amatoria (isti enim sunt ignes eius) nihil fere continent. In quarto aliquãtum se è meretricio puluere, & sordibus attollit, & ad seria stylum accommodat. Vmber fuit, Meuaniensis, Philetæ Coi, & Callimachi studiosus imitator, cum quibus & à Statio in epithalamio coniũgitur. Vnde etiam se Romanum, id est, latinũ, Callimachum

appel-

appellare nō dubitauit eleg.1. lib.3. Cætera apud Gyrald. & Crinit.lib.3. In elegia præferri illum à quibusdam Tibullo, docet Quintil.lib.10. cap.1. Vide præfationem in illum Gulielmi Canteri, & Ioannis Passeratij quatuor, quibus se totum in eius prædicationem effudit. Verùm non ita, vt nostrum vel verbo vnico præ illo flocci penderet, quem alibi eximiè commendat.

PONTICVS HEROO] Thebanum bellum heroico versu persecutus est. Testis Propert.lib.1. eleg.7.

Cum tibi Cadmeæ dicantur Pontice Thebæ,
Armaq; fraternæ tristia militiæ,
Atque ita sim fælix, primo contendis Homero,
Sint modo fata tuis mollia carminibus.

BATTVS QVOQVE CLARVS IAMBO] Ad Ponticum, & Battum hūc extant elegiæ Propertianæ lib.1. Crinitus cum Lyricum facit, auctore Persio, cuius ad eundem versus profert.

DVLCIA CONVICT. MEMB. F. MEI] Conuixerunt mihi, vt ita dicam. Conuictores mei fuerunt, ὁμέστιοι, seu ὁμοτράπεζοι. Cicero F.ep.21.lib.16. vtor familiaribus, & quotidianis conuictoribus, quos secum Cratippus adduxit, hominibus & doctis, & illi probatissimis. Conuictus est συμβίωσις, & συσσιτία. 3. Off. non is tollit conuictum humanum, & societatem. Et ep.14.lib.15. vt istis te molestiis laxes, & ad conuictum nostrum redeas. Salis & mensæ communio familiaritatis, & amicitiæ arctioris indicium est. Plutarchus ἡ γὰρ συντροφία ὥσπερ ἐπιτείνει δὲ τῆς εὐνοίας conuictus beneuolentiam nonsecus quam verticillus in lyra neruos intendit. Facit huc etiam adagium, salem, & mensam ne prætereas. Quo monemur, ne amicorum consuetudinem negligamus; neue amicitiæ iura violemus: siquidem istis rebus olim coniungebantur amicitiæ: & olim amici familiaresque inter se conuiuia agitabant.

NVMEROSVS HORATIVS] Natus est ante Ouidium annis XXII. Numerosum vocat propter varia lyricorum genera. De vita eius Gyrald. & Crinitus lib.3.cap.38. Laudes Horatianas copiosissime pertractauit Lamb. in præfat.

VIRGILIVM VIDI TANTVM] Vidit iam senem ipse puer admodum. Huius Iouis poëtarum latinorum encomia habes, principio Symbolarū mearum: & copiosissimè apud Cerdium nostrū ante Notas & Explicationes in eundem.

NEC AVARA TIBVLLI TEMP. &c.] Citius Tibullum fata rapuerunt, quam amicitia inter nos conglutinari potuit: alioqui eodem anno, &, vt quidam scripserunt, etiam eodem die cum Ouidio natum. Tersus, & elegans videtur Fabio. Eius immaturam mortem peculiari elegia defleuit idem Ouid. Cætera apud Gyrald. & Crinit. In catalectis Virgilianis elegans est epitaphium in hunc poëtam, vbi & mentio Virgilij.

Te quoq; Virgilio comitem non æqua, Tibulle,
Mors iuuenem campos misit ad Elysios.

A *Ne foret aut elego molles quisfleret amores,*
Aut caneret forti regia bella pede.

SVCCESS. FVIT HIC TIBI, GALLE] Virgilius tempore successit Cn.Cornelio Gallo, quem habuit charissimū, adeo vt eum 4.Georg. à medio ad finem vsque celebrarit; quas laudes postmodum iubente Augusto in fabulam Aristæi commutauit. Plura de Gallo diximus lib.2. Elegiæ autem quæ hodie sub eius nomine feruntur, germanæ non sunt. Duriorem affirmat Fabius.

PROPERTIVS ILLI] Tibullo.

QVARTVS AB HIS. S. TEMP. IPSE FVI] Vt sit hic ordo. Cn.Cornel.Gallus. Alb.Tibullus. Sex.Propert. P.Ouid.Naso. De elegiacis enim loquitur, qualis non fuit Virgil. alioqui Ouidium B non quartum, sed quintum dicere oportebit. lib.2. vbi nominauit hosce tres, addit.

His ego successi, quoniam præstantia candor
Nomina viuorum dißimulare iubet.

VTQVE EGO MAIOR. SIC ME COL. MIN.] Quod mihi fuerunt maiores, hoc est, qui me in isto studio antecesserunt, hoc ego fui minoribus, me consecutis.

NOTAQVE NON TARD. F. THAL. MEA EST] Citò peruenit in ora hominum. Et vino vendibili non fuit opus suspensa edera. Hæc Musa ἀπὸ τοῦ θάλλειν à virescendo nomen ducit, quod laus poëtarum virescat in longū tempus. Quod quidem veriloquium cum eorum de seipsis præ- C dicationibus probe consentit.

CARMINA CVM PRIM. POP. IVVENIL. LEG.] De recitatione scriptorum apud amicos, supra disserui. Solitos etiam legere populo audienti, ex hoc loco patet. Cic.1.Off. vt pictores, & ij qui signa fabricātur, & vero poëtæ suum quisque opus à vulgo considerari vult, vt si quid reprehensum sit à pluribus, id corrigatur, hique secum, & cum aliis quid peccatum sit exquirant. Sic aliorum iudicio permulta nobis & facienda, & non facienda, & mutanda, & corrigenda sunt. Idem tamen in Bruto, postquam narrauit de Antimacho poëta, vbi conuocatis auditoribus legisset magnum illud volumē suum, & legentem ab omnibus præter Platonem fuisse desertum, D dixisse: legam nihilominus. Plato enim mihi vnus est instar omnium, statim addit. Et rectè. Poëma enim reconditum, paucorum approbationem, oratio popularis assensum vulgi debet mouere. Licet ergo poëtæ aliquando parui pendere vulgi iudicium. Orator si multitudini placuerit vehementer, vel summus videri poterit, nec doctorum calculum, ac suffragium magnoperè curabit. Quanquam sæpe, vt ibidem confirmat Tullius, quos disertissimos vulgus censuit, eosdem intelligentes quoque magnis oratoribus adscripserunt.

BARBA RESECTA MIHI] Mirum quam colerent, & obseruarent, & festum agerent Romani diem illum, quo primam barbam, seu la-

nuginem, & florem illum genarum tonderent. Neronem ludos eo die celabrasse scriptum videbis apud Sueton.cap.12.& Dionem. Quin & pilos illos in pyxidem auream, & pretiosissimis margaritis ornatam coniectos, Ioui Capitolino consecrauit. Huius tam festæ lucis meminit Martialis lib.3.ad Marcellinum.

Lux tibi post idus memoratur tertia Maias
Marcelline tuis bis celebranda sacris.
Imputat ætherios ortus hæc prima parenti,
Libat florentes hæc tibi prima genas.

Musonius apud Stobæum. τὸν πώγωνα καὶ σύμβολον γεγονέναι τοῦ ἄρρενος ὥσπερ ἀλεκτρυόνι λόφον, καὶ λέοντι χαίτην. barbam signum esse viri, tanquam gallo cristam, & leoni iubam.

MOVERAT INGEN.T.CANT.PER VRBEM, &c.] Quam ego falso nomine Corinnam vocaui in carminibus meis, exemplo Catulli, Tibulli, Propertij, qui suis quoque alia nomina indiderunt, ea propter formam tota vrbe Romana iam decantata, ad scribendum me excitauit. Non puduit etiam Propertium dicere, *Ingenium nobis ipsa puella facit.* Et Martial. *Cynthia te vatem fecit, lasciue Properti.*

MVLTA QVIDEM SCRIPSI] Quam multa nemo vel Græcus, vel Latinus.

EMENDATVRIS IGNIB. IPSE DEDI] Censui melius flamma, quã calamo emendatũ iri. Iocus inest in verbo *emendaturis*. Iusserat & Virgil. rapidis aboleri carmina flãmis quæ Phrygium cecinere ducem, Sed Cæsar vetuit, vt canit Sulpitius in epigr.

TVM QVOQVE CVM FVGEREM] φεύγειν Græcis est in exilium abire, φυγὴ exilium. Dictum alibi.

QVÆDAM PLACITVRA] lectoribus, quia grauiora, & elegantiora. Mirum, non etiam cremasse Artem, per quam periit. Latere tamen in sordibus illis, quæ homini graui, & erudito placere possint, dubitandum non est.

MOLLE, CVPIDIN. NEC INEXPVG.] Fatetur apertè, se animo nimis molli, & effœminato fuisse, cum se ad nugas illas scribendas dederit. Simulacra illa amoris, per aspectum, & lectionẽ in animũ penetrantia, tela, & faces sunt Cupidinis.

NOM. SVB. N. FAB. NVLLA FVIT] Non fuit rumor vllus de me sinister. Seu, nõ fui aliqua notatus ignominia propter amatoria illa composita.

PÆNE PVERO] vix pueritiam egresso. Varro à die natali fecit quinque gradus ætatis humanæ. In primo collocauit pueros, qui sic dicuntur, quod sunt puri, sine pube, impubes, ad annum XV. Ouidius igitur secundùm hanc distributionem non multũ excesserat annum XV. cum primam vxorem duceret. Plura de gradibus ætatis Annotat. in dialog.33. Volum.1. Tertull. lib. de velãd. virginib. Tempus etiam ethnici obseruãt, vt ex lege naturæ iura sua ætatibus reddant. Nam fœminas quidem à XII. annis, masculos vero à duobus amplius ad negotia mittunt: pubertatem annis, non sponsalibus, aut nuptiis decernentes. Hoc est ex annorum numero, non habitu corporis puberem indicãtes. Vide & Macrob. lib.7.cap.7.

NEC DIGNA, NEC VTILIS VX.] Tres vxores subinde duxit. Cum duabus prioribus fecit diuortium: cum tertia diu vixit, quæ exulem non erubuit, cui ex carminibus suis æternitatem pollicetur. eleg.15.lib.5. *Nec digna*, quia nec nobilis, vt ille. *Nec vtilis*, quia sterilis.

FILIA ME MEA BIS, &c.] Hanc filiam ex tertia videtur suscepisse, ad quam est eleg.7. lib.3.

COMPLERAT GENIT. SVA FATA] Iam exierat è vita pater, natus annos 90. Datum ac præscriptum à natura viuendi curriculum confecerat.

QVAM ME FLETVRVS ADEMPT. IPSE FVIT] tantis lacrymis eum prosecutus sum, quãtis ipse me prosecutus esset, cui fui charissimus. Mortuos vocabant ademptos. 4. de Ponto. eleg. 10. *Iure igitur lacrymas Celso libamus adempto.* Horat. Ode 4. lib.2.

& ademptus Hector
Tradidit fessis leuiora tolli
Pergama Graiis.

MATRI PROXIM. BVST. TVLI] Proximè matris mors secuta est. Non multo post patrem extuli matrem. Bustum locus, in quo mortuus est combustus, & sepulti cineres. Vstrina, & vstrinum vbi combustus tantummodo, alibi verò sepultus. Aliquando tamen bustum locus, in quo mortuus crematus, non etiam sepultus, vt notat Seruius ad illud 11. AEneid. *semiustaque seruant Busta.* Testatur Ciofan. clarissimum Iurecos. Cuiacium hoc loco legere, *matri proxima iusta tuli.*

ANTE DIEM POEN. QVOD PER. MEÆ] Dies hîc significat tempus. Fælices pronuntiat parentes ambos, qui tantum dolorem è filij exilio effugerint.

ME QVOQVE FÆLICEM, &c.] Fuissem ego quoque infelix, & dolorem meum auxisset illorum de me dolor. Prædicat fælices Crassum, & Hortensium oratores præfat. 3. de Orat. & Bruti Cicero, quod ante hinc excesserint, quam ciuilia mala viderent. Ita nos maiores nostros felices ducimus, qui varias nostrorum temporum calamitates non viderunt.

SI TAM. EXTIN. A. NISI NOM. REST.] Si de mortuis aliquid præter solum nomen superest. Huiusmodi sententiæ, quibus vel negatur animæ immortalitas, vel de ea ambigitur, inueniuntur in poëtis veteribus: vt taceam de Lucretio, qui argumentis probare nititur, eam cum corpore extingui: sed argumentis ne lectu quidem, nedum refutatione dignis.

ET GRACILIS STRVCT. EFFVG. VMB. ROG.] non eodem rogo, quo corpus interit. Propert. lib.4. eleg.7.

Sunt aliquid manes, lethum non omnia finit,
Luridaque euictos effugit vmbra rogos.

Nec crassum, nec gracile cadit in animam, cum

orporis penitus expers. Sed quia quod om-
nateria, & iis quæ sensu attinguntur vacat,
cipere non possumus, ideo vt de corporatis
itamus, quæ sola natura incorporea constat.
'AMA PARENTAL. SI VOS MEA, &c.] a-
trophe ad animas parentum suorum apud
ros.
IT. SVNT IN STYG. CRIM. N. FORO] &
t apud inferos iudices Minos, AEacus, Rha-
nanthus, qui de criminibus eò venientium
noscunt. Vide 6. AEneid. Cic. 1. Tuscul. Dic,
so, num te illa terrent, triceps apud inferos
berus, Cocyti fremitus, transuectio Acherō-
, mento summam aquam attingens siti ene-
Tantalus? num illud *Sisyphu' versat saxum su-
nitendo, neque proficit hilum?* Fortasse etiam in-
rabiles iudices Minos, & Rhadamanthus, a-
quos te nec Licinius Crassus defendet, nec
Antonius: nec, quoniam apud Græcos iudi-
ces agetur, poteris adhibere Demosthenem:
ipsi pro te erit maxima corona caussa dicen-
lam vero sciendum, quod tradunt theologi,
ctorū animas de rebus quæ hîc apud nos
untur tantum scire, quantum Deus ipsis re-
re voluerit.
CITE PRECOR CAVSSAM] scitote caus-
exilij mei non scelere, sed errore contineri.
'EC VOS MIHI FALLERE FAS EST]
tentia debetur parentibus, & honor. Si aliis
tiri vellem, vobis certe non auderem.
[ANIBVS HOC SATIS EST] Manibus
fusius excusare nihil attinet. De manibus af-
quædam lectu digna Beroald. in Propert. e-
19. lib. 1. Manes, vt AElius Stolo ait, dij inferi,
si boni dicuntur à suppliciter eos veneranti-
, propter metum mortis: vt immanes quoq;
non valde bonis dicitur. Manes vero ab au-
ibus inuocabantur, quod per eos omnia ma-
, deosque superos, & inferos credebant, &c.
e Gyrald. syntag. 7.
D VOS STVDIOS. REVERT. PECT.] Post
essiunculam ad parentes defunctos, redit ad
rationem pertexendam de vita sua. Ipsos ho-
es pectora vocat etiam eleg. 3. lib. 1. *O mihi
in pectora iuncta fide:* quomodo & capita sæpe
mus, & ingenia. Terent. *Qui cum ingeniis con-
tur eiusmodi.*
AM MIHI CANITIES] eleg. 8.

Iam mea cygneas imitantur tempora plumas,
Inficit & nigras alba senecta comas.

NTI Q. MISCVERAT QVE COM.] Nigris
is insperserat.
VLSIS MELIORIB. ANNIS] Deteriores
i sunt senectutis, quia *multa senem circumue-
t incommoda.* Iuuentam, vt docet Nonius, ve-
s bonam ætatem appellabant. Cic. in Cat.
d si ipsis voluptatibus bona ætas fruitur. Se-
utem contrà, malam ætatem. Quoniam, vt
ait Seneca, ep. 109. meliora præteruolant, de-
ora succedunt. Quemadmodum ex ampho-

A ra primum quod est sincerissimum effluit: gra-
uissimum quodque, turbidissimumque subsi-
dit, &c. Plura Delrius Commentar. in Hippolyt.
pag. 180. num. 448.
PISÆA VINCT. OLIVA] Apud Pisam, & Eli-
dem vrbes ad Olympū montem ludi quinquen-
nales à Græcia celebrantur, in quibus & cursus
equestres. Præmium victori corona oleagina.
Annū quinquagesimum notat. Ciof. addit men-
ses 7. dies 21.
CVM MARIS EVXINI] In exilium missus
est quinquagenarius. Eusebianus Corrector ad-
dit duos, & facit maiorem quinquagenario.
CAVSSA MEA CVNCTIS, &c.] Quoniam
exilij mei caussa ignota est nemini, tacebo.
B QVID REFER. COMITVMQVE NEFAS,
&c.] comitum, & famulorum, quos ei Augustus
attribuerat, à quibus custodiretur, & deducere-
tur.
IPSEQVE MVLTA TVLI] Lege cum Mu-
reto, & Ciofano, *Et quæ multa tuli,* pro *Ipseque multa
tuli.*
NON LEVIORA FVGA] æque dura vt exi-
lium.
INDIGNATA MAL. MENS. E. SVCCVMB.]
Iniurias illas, & contumelias, quas mihi in itine-
re terrestri, ac maritimo irrogarunt, animo inui-
cto pertuli. Pulchrè, *indignata.* Pro indigno ha-
buit succumbere generosus spiritus.
OBLITVSQVE MEI. D. PER OTIA VI-
C TÆ] Immemor naturæ meæ tenerioris, corporis
delicati, & vitæ molliter actæ, sine curis ac mole-
stiis, in summa quiete ac tranquillitate. lib. 3. e-
leg. 2.

Quique fugax rerum, securaque in otia natus
Mollis, & impatiens ante laboris eram.

Et lib. 5. eleg. 2.

Quique prius mollem, vacuamque laboribus egi
In studiis vitam, Pieridumque choro.

INSOLITA CEPI TEMP. ARMA MAN.]
Accommodaui me tempori, & quæ nō solebam
arma corripui. Tolerantiam, & animi fortitudi-
nem intellige: talibus enim armis nos indui, &
armari rebus in aduersis conuenit: ne miseriam
ignauiter ferendo nobis miseriorem efficiamus.
D TOTQVE TVLI POENAS TERRA] Lege
cum Ciof. *Totque tuli terra casus.* Numerum malorū
suorum sæpe per ingentes numeros ὑπερβολικῶς
exprimit. Vt eleg. 4. lib. 1. & lib. 4. eleg. 1. lib. 5. e-
leg. 1. & 2. Lib. 2. de P. eleg. 7. lib. 4. eleg. 15. Versus
annumerat Ciofan.
QVOT INTER OCCVLTVM STELL.
CONSP. POL.] Occultus polus, qui scilicet à
nobis non videtur, est Antarcticus: conspicuus
vero Arcticus. De his duobus Virgil. 1. Georg.

*Mundus vt ad Scythiam, Rhiphæasque arduus ar-
ces*
Consurgit, premitur Libyæ deuexus ad Austros.
Hic vertex nobis semper sublimis: at illum
Sub pedibus Styx atra videt, manesque profundi.

Stellas in polo Antarctico referunt qui eo nauigarunt, esse pauciores, sed insigniores.

LONGIS ERRORIBVS ACTO] Perspicimus hinc, diu nauigasse, antequam ad locum destinatum perueniret. Virgil. de AEnea lib.1. *Omnibus errantem terris & fluctibus.*

FINITIMIS QVAMVIS CIRCVMS. ARMIS] Lib.3.eleg.10.

Aut videt, aut metuit locus hic quem non videt hostem,
Cessat iners rigido terra relicta situ.

Eleg.1. lib.4.

Quam miserum est porta vitam, muroq; tueri,
Vixq; sui tutum viribus esse loci?

1. de Ponto eleg.4.

Hostis adest dextra lauaq; à parte timendus,
Vicinoq; metu terret vtrumq; latus.

TRISTIA Q. P. CARM. F. LEVO] Memet consolor scribendo carmine: seu minuo mihi sensum mali scribundis versibus, & iis tamen tristibus. Nam læta scribere quî possim tali tempore? Eleg. 1. lib.4. *Me quoque Musa leuat Ponti loca iussa petentem.*

CVIVS REFERATVR AD AVRES] eleg.1.

Sed neque cui referam quisquam est mea carmina, nec qui
Auribus accipiat verba latina suis.

Virgil. eclog. 3. *Partem aliquam venti diuûm referatis ad aures.*

SIC TAM. ABSVMO DECIP. DIEM.] fallo tempus. Eleg.8.lib.5.

Detineo studiis animum, falloq; labores,
Experior curis & dare verba meis.
Quid potius faciam desertis solus in oris?
Quamue malis aliam quærere coner opem?

QVOD VIVO, DVR. LAB. OBSTO] Vitam, & robur suum aduersus calamitatem Musæ in acceptis refert. Horat. ad Melpomen. Ode 3. lib. 4. *Quod spiro, & placeo, si placeo, tuum est.*

GRATIA MVSA TIBI, &c.] Gratiarum actio ad Musam, multis modis de se bene meritam.

NAM TV SOLATIA PRÆBES] Certissimû lenimen malorum litteræ.

TV NOS ABDVCIS AB ISTRO] Dum enim carmina factito, non apud Istrum, sed in Helicone, atque in medio Musarum constitutus mihi videor. Alibi. *A contemplatu summoueoq; mali.*

QVOD RARVM EST] Rarò viuis fama, & illustre nomen contingit, propter inuidiam, quæ vt vmbra corpus, sic illa virtutem, & quidquid egregium est, comitatur. Martial. lib.5.

Esse quid hoc dicam, viuis quod fama negatur,
Et sua quod rarus tempora lector amat?
Hi sunt inuidiæ nimirum Regule mores,
Præferat antiquos semper vt illa nouis.

Inde pro magno Plin. ep.1. lib.2. de Voconio Romano. Legit scripta de se carmina, legit historias, & posteritati suæ interfuit. Quod idem contigisse Licinio erudito homini dicit Martial. lib. 2. *Doctorum, Licini, celeberrime, summe virorum, &c.*

AB EXEQVIIS QVOD. D. FAMA SOLET] 4. de Ponto eleg.16.

Famaq; post cineres maior venit, & mihi nomen
Tunc quoque, cum viuis annumerarer, erat.

Quem in locum plura dicemus.

QVI DETRECTAT PRÆSENT. LIVOR.] 1. Amor.15. *Pascitur in viuis liuor, post fata quiescit.*

VLLVM DE NOST. DENTE MOM. OPVS] Prouerbia, dête theonino rodi, & genuino mordere. Magna igitur fælicitas Ouidij, eius scripta nullû obtrectatorem esse passa, quæ hodie quosdam Zoilos habent, de quibus grauiter questum vidisti M. Anton. Muretum in Prodidagmatis. Isti, nisi quod ipsi probant, nihil probandum putant. Terent. Eunuch. *Inuidere omnes mihi, mordere clanculum.*

TVLER. MAG. C. SÆCVL. N. POET] Hos supra enumerauit.

NON FVIT ING. F. MALIG. MEO] Inter eos mihi locum reliquit fama. Non se mihi inuidam, sed benignam præbuit. 4. de P. eleg.16.

Dicere si fas est, claro mea nomine Musa,
Atq; inter tantos, quæ legeretur erat.

CVMQVE EGO PRÆP. MVLT. MIHI] Gallum, Tibullum, Propertium.

NON MINOR ILLIS DICOR] Supra. *Vtque ego maiores, sic me coluere minores.* Quam discrepabant iudicia illius sæculi à iudicio huius nostri? Ita minorem quidam illis nostrum faciunt, vt quasi conuiuæ deorum, & perpetua ambrosia saturi, terrestrem eius cœnam attingere vix dignentur. ἄπαιδος ψῆφον.

IN TOTO PLVRIM. ORBE LEGOR] nomen pro aduerbio. ἐναλλαγή.

VATVM PRÆSAGIA] Extremus versus Metamorph. *Si quid habent veri vatum præsagia.*

VT MORIAR, NON ERO TERRA TVVS] Horat. Ode vlt. lib.3. *Non omnis moriar, magnaq; pars mei Vitabit Libitinam.*

SIVE FAVORE TVLI] siue hanc famam tuus fauor mihi, lector, conciliat: siue eam meretur carmen meum apud te, ago tibi gratias.

FINIS LIBRI QVARTI.

IN TRISTIVM LIBRVM V.

ELEGIA PRIMA.

APOLOGIA LIBRORVM DE TRISTIBVS.

ARGVMENTVM.

HVnc quoque librum præcedentibus fore similem, nempe tristem. Iuuenilia, & lasciua se scripsisse, quorum nunc pigeat, ac proinde in Scythia sua fata instar cygni deflere. Illa apud alios quærenda. Quare se tam profundat in scribendis stibus. Patriam si recuperet, læta confestim, non tamen impudica eturum. In ærumna sua tacere non potuisse, & inhumaniter facere, ui se querimoniis, fletuque prohibeant. Neminem cogi ad hæc scria sua perlegenda, quæ obesse nulli queant: quibus non gloriam caet, sed mœrorem suum alleuare conetur: cui tamen satis resistere nō leat: & scribere etiam, vt cum amicis quoquo modo versetur.

Hunc quoque de Getico, nostri studiose, libellum
Littore, præmissis quattuor adde meis.
Hic quoque talis erit, qualis fortuna poëtæ:
Inuenies toto carmine dulce nihil.
Flebilis vt noster status est: ita flebile carmen,
Materiæ scripto conueniente suæ.
Integer, & lætus læta & iuuenilia lusi,
Illa tamen nunc me composuisse piget.
Vt cecidi, subiti perago præconia casus,
Sumq; argumenti conditor ipse mei.
Vtq; iacens ripa deflere Caystrius ales
Dicitur ore suam deficiente necem:
Sic ego Sarmaticas longè proiectus in oras,
Efficio tacitum ne mihi funus eat.
Delicias si quis, lasciuaq; carmina quærit:
Præmoneo nunquam scripta quòd ista legat.
Aptior huic Gallus, blandiq; Propertius oris:
Et plures, quorum nomina magna vigent.

Atque vtinam numero nos non essemus in isto:
Hei, mihi, cur vnquam Musa locuta mea est?
Sed dedimus pœnas: Scythicique in finibus Istri
Ille pharetrati lusor Amoris abest.
Quod superest, socios ad publica carmina flexi,
Et memores iussi nominis esse mei.
Si tamen ex vobis aliquis tam multa requiret
Vnde dolenda canam: multa dolenda tuli.
Non hæc ingenio, non hæc componimus arte:
Materia est propriis ingeniosa malis.
Et quota fortunæ pars est in carmine nostræ?
FELIX QVI PATITVR QVAE NVMERARE POTEST.
Quot frutices syluæ, quot flauas Tybris arenas,
Mollia quot Martis gramina campus habet:
Tot mala pertulimus: quorum medicina quiésque
Nulla, nisi in studio est, Pieridúmque mora.
Quis tibi Naso modus lachrymosi carminis? inquis.
Idem, fortunæ qui modus huius, erit.
Quod querar, illa mihi pleno de fonte ministrat:
Nec mea sunt, fati verba, sed ista mei.
At mihi si cara patriam cum coniuge reddas:
Sint vultus hilares, simque quod ante fui:
Lenior inuicti si sit mihi Cæsaris ira:
Carmina lætitiæ tum tibi plena dabo.
Non tamen vt lusit, rursus mea littera ludet:
Sit semel illa ioco luxuriata meo.
Quod probet ipse canam: pœnæ modò parte leuata
Barbariam, rigidos effugiámque Getas.
Intereà nostri quid agant, nisi triste, libelli?
Tibia funeribus conuenit ista meis.
At poteras, inquis, melius mala ferre silendo:
Et tacitus casus dissimulare tuos.
Exigis vt nulli gemitus tormenta sequantur:
Acceptóque graui vulnere flere vetas.
Ipse Perilleo Phalaris permisit in ære
Edere mugitus, & bouis ore queri.
Cùm Priami lachrymis offensus non sit Achilles:
Tún' fletus inhibes durior hoste meos?
Cùm faceret Nioben orbam Latonia proles:
Non tamen & siccas iussit habere genas.

Est aliquid, fatale malum per verba leuare:
Hoc querulam Prognen, Halcyonénque facit.
Hoc erat in gelido quare Pæantius antro
Voce fatigaret Lemnia saxa sua.
Strangulat inclusus dolor, atq; cor æstuat intus,
Cogitur & vires multiplicare suas.
Da veniam potius: vel totos tolle libellos:
Si mihi quod prodest, hoc tibi lector obest.
Sed nec obesse potest vlli: nec scripta fuerunt
Nostra nisi auctori perniciosa suo.
At mala sunt, fateor: quis te mala sumere cogit?
Aut quis deceptum ponere sumpta vetat?
Ipse nec hoc mando: sed, vt hinc deducta legantur,
Non sunt illa suo barbariora loco.
Nec me Roma suis debet conferre poëtis:
Inter Sauromatas ingeniosus eram.
Denique nulla mihi captatur gloria, quæque
INGENIO STIMVLOS SVBDERE FAMA SOLET:
Nolumus aßiduis animum tabescere curis:
Quæ tamen irrumpunt, quoque vetantur, eunt.
Cur scribam docui: cur mittam quæritis istos?
Vobiscum cupio quolibet esse modo.

COMMENTARIVS.

PRÆMISSIS QVAT. ADDE MEIS] Ergo non simul omnes, sed singulos separatim, & diuersis temporibus Romam mittebat, quod in prima eleg. lib. 1. lectorem monuimus.

QVALIS FORTVNA POETÆ] tristis, & flebilis. In ead. eleg. *Fortunæ memorem te decet esse meæ.*

INVENIES TOTO CARM. DVLCE NIHIL] Carmen pro libro integro. Notauimus alibi, & dicemus infra, ibi, *Et quota fortunæ pars est in carmine nostræ?* In hoc autem carmine, in hoc libro, vt in præcedentibus quoque, nos sane dulcia inuenimus plurima, & γλυκυπικρίαν. Delectat enim nos tam ingeniosa, copiosa, elegans, & erudita scriptio. Delectaremur etiam eleganter, & planè μιμητικῶς depictis in pariete rebus miserabilibus, atrocibus, terribilibus.

FLEB. VT. N. STAT. ITA FLEB. CARM. &c.] Flebile, & ipsa materia quam cõtinet, & ipsis numeris suis flebilibus. Eleg. 1. lib. 3.

A

Aspice quid portem, nihil hic nisi triste videbis
Carmine temporibus conueniente suis.

INTEGER, ET LÆTVS, &c.] Prius ad fortunam refertur, & est, saluus adhuc, & patriæ compos. Eleg. 3. lib. 3. *Integer hanc potui nuper bene reddere vitam:* posterius ad animum. Quæ autem sint læta, & iuuenilia illa, patet. Etsi credibile est, plura eius generis scripsisse, quæ emendaturis ignibus dederat, vt supra confessus est.

NVNC ME COMPOSVISSE PIG.] Eleg. 1. lib. 3.

Id quoq; quod viridi quondam male lusit in æuo,
Heu, nimium sero damnat, & odit opus.

Bene Stasimus seruus catus, de Lesbonico hero suo male frugi, & nepote, in Trinummo.

Serò atq; stulte, prius quod cautum oportuit,
Postquam comedit rem, post rationem putat.

Mus picem gustaui, & quod dedi datum nollem, vt habent prouerbia.

PERAGO SVB. PRÆCONIA CASVS] Postquam deiectus sum de statu meo, & proiectus in hanc miseriam, defleo casum meum, & quantus

ſit, omnibus prodo, tanquam ſi præconium facerem, vt loquitur Cicero ep.18.lib.6.

SVMQVE ARGVM. CONDIT. IPSE MEI] Ipſemet mihi materiam ad ſcribendum ſuppeditaui, alij aliunde ſumunt: quoniam calamitatis meæ quam deploro, habeo præter me auctorem neminem. *Tute tibi hoc intriuiſti, tibi exedundum eſt*, ait Terent. Conditor hîc auctor, inuentor. Interdum ſcriptor. Nam, vt inquit Feſtus, condere eſt componere, conſcribere. Virgil. eclog.6. *qui dicere laudes Vare tuas cupiant, & triſtia condere bella.* In Salluſtium neſcio quis. *Criſpe Iugurthinæ conditor hiſtoriæ.* Tibull.lib.4. *cantus ſim conditor actis.*

VTQVE IACENS RIP. DEFL. CAYSTRIVS ALES] Cayſter fluuius, & vicina loca cygnis ſunt frequentia. & hos intelligit Maro, cum ait 1. Georg.

Iam varias pelagi volucres, & quæ Aſia circum
Dulcibus in ſtagnis rimantur prata Cayſtri.

Eundem fluuium intelligit, cum ſcribit 7. AEneid.

Ceu quondam niuei liquida inter nubila cygni
Dant per colla modos, ſonat amnis, & Aſia longè
Pulſa palus.

Cohæret enim eidem Aſia palus. Perſuaſum eſt vulgo, ex auctoritate poëtarum veterum, cygnos in omni vita canere. Et Plato item in Phædone cygnos cum aliâs, tum ſub mortem canoros eſſe prædicat. Idem Cic.1.Tuſcul. Vtrumque negant Lucian. libello de Electro, ſiue de cygnis, AElian. lib.1. var. hiſt. Plin.lib.10. cap.23. Faſum igitur & illud Martialis, alioqui valde decantatum, lib.13.

Dulcia defecta modulatur carmina lingua
Cantator cygnus funeris ipſe ſui.

Et Didonis ad AEneam.

Sic vbi fata vocant vdis abiectus in herbis
Ad vada Mæandri concinit albus olor.

Ponamus tamen, cygnos canere, morituros præſertim: aptiſsimè ſe iam ſenem, flebilia carmina ſub exitum è vita ſuum canentem cum cygno comparat, cum poëtæ ſæpenumero cygni, & olores appellentur, propter verſuum ſuauitatem videlicet, & quod vtrique Apollini ſint dicati.

SARMAT. L. PROIECT. IN ORAS] In voce *proiectus* ineſt cuiuſdam contemptus notio. *Longè*, qui in vltimum orbem.

TACITVM NE MIHI FVN. EAT] ne quaſi ſummo cum ſilentio diem meum obeam, & efferar quaſi citra cantum, ſymphoniam, deſignatorem, ludos, pompam, præconem, indictionem, vix proſequente aliquo. Hoc illud eſſe putant, quod Seneca de tranquillit. vitæ lib.1. cap.1. funus tacitum appellarit.

DELICIAS SI QVIS, LASCIVAQVE CAR. &c.] Si quis eſt cupidus amatoriorum verſuum, ne legat hos libros, in quibus lacrymas, & ſuſpiria, & querelas, ac præterea nihil inueniet: nec in his modo, verum etiam iis, qui dicuntur de Ponto.

PRÆMONEO QVOD NVNQ. LEGAT] Cicero particula *quod* pro *vt* vſus reperitur: pro *vt* vſum non reperio, vt hîc Ouidius vtitur. Latinè dicimus, miror quod hoc ignoras. Lege dialog.28. & annotat. in eundem 1. Volum.

APTIOR HVIC GALLVS, &c.] De hoc poëta eleg. vlt. lib. præced. & lib.2. dictum, vt & de Propertio, & aliis. Blandi oris vocat. Cum enim amatoria ſcribat, *Carmina manſuetus lenia quærit amor*, vt dixit ipſe eleg.9. lib.1.

QVORVM NOM. MAGNA VIGENT] qui ſermone omnium celebrantur, & manibus teruntur. Eleg.4. lib.3. cum ait, *Viue tibi, & longe nomina magna fuge*, ipſos homines illuſtres, atque opulentos nominat.

VTINAM NVM. NOS NON ESSEM. IN ILLO] Staſimus apud Plaut. Trin. hero Lesbonico optanti ſe diuitem eſſe, vti fuerat. *Si antea voluiſſes, eſſes; nunc ſerò cupis.*

CVR VNQVAM MVSA LOCVTA MEA?] Quandò quippiam vel ſemel vehementius nobis obfuit, vſitatum eſt optare, illud nunquam vidiſſe, audiuiſſe, tetigiſſe, didiciſſe, factum eſſe. &c. Ita hîc Ouid. quoniam per carmina in tantam ærumnam deuenit, vellet nunquam carmina feciſſe, etiamſi multa ſibi ad gloriam ſempiternam, nobis ad doctrinam vtilia compoſuerit.

ILLE PHARETRATI LVSOR AMOR] Iam antea ſemel, & iterum ſe luſorem tenerorum amorum nominauit. Hoc loco εἰρωνικῶς ponitur. Quaſi dicat. Egregiam vero mercedem refero ab Amore, in cuius gratiam multa luſi. Pæne toto orbe excluſus ſum. *Pharetrati*, quoniam arcu, & ſagittis inſtructus fingitur, *quod* nihil eſt ſic celere, neque volat, vt Amor, vti Plaut. ſcripſit in Trinum.

SOCIOS AD PVB. CARM. FLEXI] Non bene editio Lipſienſis, anni 1582. in magine ſic explanat hunc locum. Carmina quæ publicani, ad ſodales direxi, ad eos ſcribendo. Melius Cioſan. vt bella ſcriberent, vel de patria. Nam lib.2. *Et pius eſt patriæ facta referre labor.* Vbi tamen hoc præſtiterit, non recordor. Niſi dicamus, deplorationem priuatarum, nec pudicarum ſcriptionū, eſſe tacitam cohortationem ad publicas, & honeſtas.

ET MEM. IVSSI NOM. ESSE MEI] Hoc ſæpius petit, & viciſsim promittit. Sic enim quodammodo cum iis coram ſumus, à quibus inuiti abſumus.

SI TAMEN EX VOBIS, &c.] Quærat aliquis admirans, vnde illi tot mala, quæ his libris perſequitur. Videtur enim nimis rem augere, & falſa veris addere. Reſpondet, & occurrit lectori, ex rerum ſimilitudine faſtidioſiori.

MVLTA DOLENDA TVLI] Quam multa, ex hyperbolicis collationibus nobis coniicienda relinquit. *Quot frutices ſylua*, &c.

MATER. EST PROP. INGEN. MALIS] Argumentum malis propriis multiplex, & fœcun-

dum,

dum, me ingeniosum reddit. Sicut priuatum publico, ita proprium opponitur communi. Proprium nonunquam, quod amitti, aut eripi non potest. Afranius, *dij tibi dent propria quæcunque exoptes bona.* Virgil. eclog. 7.

Si proprium hoc fuerit, leui de marmore tota
Puniceo stabis suras euincta cothurno.

ET QVOTA FORT. P. EST IN CARM. NOSTRÆ?] Cic. 1. Off. quo minus patent multa in eorum vita, quæ fortuna feriat. *In carmine* sic dictum, quemadmodum 1. Metamorph. *Ad mea perpetuum deducite tempora carmen.* Et apud Lucret. lib. 6. *quod in primo iam carmine claret.* Id est, in primo libro. Et apud Virgil. 1. AEneid. *Ille ego qui quondam gracili modulatus auena Carmen.* Multitudinem, inquam, versuum, aut librum carmine compositum significat. Etiam numero plurali. Martial. lib. 14. de Ouidiana Metamorph. quæ constat libris 15.

Hæc de multiplici quæ structa est massa tabella,
Carmina Nasonis quinque, decemque gerit.

FELIX QVI PATIT. QVÆ NVM. POTEST] Innumerabilia passus sum. Ergo miserorum miserrimus sum, & fui, & calamitas mea cum modum non habeat, facit fælices videri præ me, qui tulerunt, quæ numerari possunt.

QVOT FRVTICES SYLVÆ] Nullus poëta infinitatem numeri tot rerum innumerabilium generibus toties expressit, & fere semper in exaggeranda calamitate sua.

NVLLÆ NISI IN STVD. PIERID. &c.] Eleg. vlt. lib. 4.

Gratia Musa tibi: nam tu solatia præbes,
Tu curæ requies, tu medicina venis.

Infra. *Nolumus assiduis animum tabescere curis.*

QVIS TIBI. N. MOD. LACRYM. CARM?] quousque flebilia scriptitabis?

IDEM FORTVN. QVI MOD. HVIVS] Desinam lacrymosa scribere, cum desinet caussa lacrymarum mearum.

PLENO DE FONTE MINISTRAT] Euidentius non potuit. Nam & fons scaturit, nec vnquam exhauritur, & mala sua semper velut scaturire, ac renasci hoc ipso declarat. Fons symbolum plenitudinis, & vbertatis est, non tantum originis. Cic. 2. de Orat. tardi ingenij est riuulos consectari, fontes rerum non videre.

FATI VERBA SED ISTA MEI] Vt suprà. *Materia est propriis ingeniosa malis.* Res ipsæ quodammodo has voces emittunt.

MIHI SI CHARA PAT. C. CONIVGE REDD. &c.] Non adeo me confecit mœror ex magnitudine calamitatis, vt si redeat fortuna secunda, non possim hilarescere.

INVICTI CÆSARIS] propter tot bella tam fæliciter gesta.

CARMIN. LÆTIT. IAM TIBI PLENA DAB.] Quod dicit *iam dabo,* innuit facilitatem suam in carmine, inimitabilem.

NON TAMEN VT LVSIT, &c.] Læta compo-

A nam carmina: verùm non eo genere lætitiæ, quo illa execranda composui. Lusus vocant poëtæ scripta leuia, & amatoria. Catull.

Multa satis lusi, non est dea nescia nostri,
Quæ dulcem curis miscet amaritiem.

MEA LITTERA] vt supra dixit *in carmine. Et quota fortunæ pars est in carmine nostra?* Alioqui litteræ multitudinis numero tãtùm, de libris quoque, quod paucis notum. Sed poëtas metri necessitas interdum excusat, & Grammaticos limites excedere cogit. Ep. 9. lib. 12. ad Att. ipse me per litteras consolatus sum: quem librum ad te mittam. In Bruto librum Attici, quem dicit sibi solatio fuisse, nominat litteras. Præterea littera pro scribentis manu. Cic. ad Att. Alexidis manũ

B amabam, quod tam prope accedebat ad similitudinem tuæ litteræ.

MEO LVXVRIATA LOCO] nomine meo, & semel. Nam vt ait Celsus lib. Pand. 1. tit. de leg. & senat. ad ea potius debet aptari ius, quæ & frequenter fiunt, & facilè, quam ad ea quæ rarò eueniunt. Quia quæ semel, aut bis, vt ait Theophrastus, accidunt, contemnunt legislatores. Τὸ γὰρ ἅπαξ ἢ δὶς, παραβαίνουσι νομοθέται. Chiliast.

QVOD PROBET IPSE CANAM] ad arbitrium ipsius scribam.

POENÆ MODO PARTE LEVATA, &c.] Conditio quam ponit, mutatio exilij. Eam superioribus quoque libris toties desiderauit.

BARBARIAM] Eleg. 10. lib. 3. *Me sciat in media*

C *viuere barbaria.*

TIBIA FVNERIB. CONVEN. ISTA MEIS] De funebribus tibiis multa doctissimè Hieron. Mag. Miscell. lib. 1. cap. 13. Brod. lib. 4. cap. 30. Senatoriis, patriciis, ac summis ducibus tuba, minoribus, & plebeiis exequiali tibia canebant siticines. Seruius in illud 11. AEneid. de funere Pallantis. *It cœlo, clamorque virûm, clangorque tubarum,* mortuos ad tubam deduci solitos ait, citans Persium ex sat. 3. In 5. autem AEneid. ibi, *laudumque immensa cupido,* maioris ætatis funera ad tubam proferri solita ex eodem Persio, minoris ad tibias ex Statio probat. Lutatius ad Thebaid. lib. 6. Iubet religio vt maioribus mortuis tuba, minoribus tibia caneretur. Tiraquell. in cap. 7. lib. 3. Alex. Ne-

D apolit. vbi etiam testimonia ex Propertio adducuntur. Hinc in morbis desperatis παροιμιωδῶς dicebant, licet ad tubicines mittas. Sed enim in Iulij Cæs. funere tibias quoq; vsurpatas discimus ex Suetonij cap. 83. Et in Claudij ex Seneca. Tibicinum, cornicinum, omnisque generis æneatorum turba tanta, tãtus conuentus, vt etiam Claudius audire posset. Omnino tibiæ quorumcunque funeribus adhibitæ, nobilium, ignobilium, diuitum, pauperum, iuuenum, senum: siquidem nænia ad tibiam cantabatur: nænia communis quibuscunque funeribus. Tubarum autem vsus non nisi in Indictiuis, ad quæ per præconem populus euocabatur, fiebantque magno, & sumptuoso apparatu.

A *AT POTERAS MEL. MALA FERRE SILENDO*] Obiectio. Ipsa tua querimonia, & malorum quæ pateris, commemoratio augent tibi malum tuum. Taceres, & ferres leuius quod fers. *Superanda omnis fortuna ferendo est.* Virgil. lib. 5.

EXIGIS VT NVLLI GEMIT. TORM. SEQ.] Responsio ab impossibili. Quis in magno cruciatu saltem gemitum tenere potest? quis fletum in luculenta plaga? Proditi sunt tamē memoriæ, qui in acerrimis cruciatibus ne ingemuerunt quidem.

IPSE PERILLÆO PHALARIS, &c.] Aliquot exemplis ab inimicis etiam gemitum, & lacrymas fuisse concessas ostendit. Ne Phalaris quidem tyrannus, quantumcunque crudelis,
B gemitum vetuit iis, quos in taurū illum æneum, à Perillo factum includebat, & subiecto igne torrebat. Eleg. 11. lib. 3. narratur historia de hoc tauro, vbi Perillus eum Phalaridi offerens,

Protinus inclusum lentis carbonibus vre,
Mugiet, & veri vox erit illa bouis.

CVM PRIAMI LACRYMIS, &c.] quando ad corpus Hectoris sui ab eo pecunia redimendum in eius tentorium venit, vt docuimus alibi, duce Mercurio, qui sumpta persona adolescentis per media Græcorum castra illum eò perduxit. Vide Iliad. ω.

TVN' FLETVS INHIB. DVR. HOSTE, MI?] à maiore ad minus. Hostis non prohibet lacrymas: quanto minus debet prohibere amicus?

C *CVM FACERET NIOB. ORB. LAT. PROLES*] Niobe regina Thebarū Amphionis vxor, procreauit ex eo filios VII. filias totidem, quas omnes nominat Apollodorus lib. 3. quanquam alij plures, alij pauciores faciunt. Tanta igitur fœcunditate sua superbiens, Latonæ, quæ duos tantum peperisset, se ausa est anteponere. Quare Latona Dianam, & Apollinem suos in ipsam irritauit, & illa filias, hic filios ad vnum omnes sagittis interfecit. Ipsa Niobe Thebis relictis in Sipylum ad Tantalum patrem peruenit, ibique Iouem precata, in saxum commutata est, ac lacrymas dies & noctes effundit. Hanc cædem disertissimè describit 6. Metamorph.

D *SICCAS IVSSIT HAB. GENAS*] eleg. 1. lib. 1. *Carmina nec siccis perlegat ista genis.*

EST ALIQVID FAT. MALVM, &c.] Eleg. 2. lib. 1.

Est aliquid fatoq́ suo, ferroq́ cadentem
In solita moriens ponere corpus humo.

Habet quippiam leuamenti, in malo tuo, quod effugere non possis, quiritari, & lamentari. Probat exemplis.

QVERVLAM PROGNEN] Progne Pandionis regis Athenienſium filia, nupta cum Tereo rege Thraciæ, de qua, & sorore Philomela. 6. Metamorph. & Apollod. lib. 3.

HALCYONENQVE] De precibus Halcyones reginæ pro fœlici reditu Ceycis mariti, & de eius luctu, postquam eum naufragio periisse intellexit, 11. Metamorph.

IN GELIDO QVARE PÆANT. ANTRO, &c.] Hercules in OEta monte inter Thessaliam, & Macedoniam in rogo sibimet à se extructo moriturus, Philoctetæ Pæantis filio mandauit, ne cui reliquias corporis sui indicaret, & super eo iuramentum poposcit, donauitque eidem sagittas suas. Hæ sanguine hydræ imbutæ fuerunt. Quarum vna cum in pedem Philoctetæ decidisset, teterrimum ex vulnere vlcus secutum est. Cuius fœtorem cum Græci ad Troiam obsidendam proficiscentes ferre non possent, eum in Lemno insula reliquerunt. De quo 2. Tuscul. hos versus ex Philocteta Accij tragœdia producit M. Tull. hæc præfatus. Aspice Philoctetam, cui concedendum est gementi. Ipsum enim Herculem viderat in OEta magnitudine dolorum eiulantem. Nihil igitur hunc virum sagittæ, quas ab Hercule acceperat, tum consolabantur.

Cum è viperino morsu venæ viscerum
Veneno imbutæ tetros cruciatus cierent.

Itaque exclamat, auxilium petens, mori cupiens.

Heu quis salsis fluctibus mandet
Me ex sublimi vertice saxi?
Iam iam absumor. Conficit animam
Vis vulneris, vlceris æstus.

Memoria lapsum Ciceronem demōstrat Victor. lib. 2. cap. 15. & Pæantem illas sagittas ab Hercule accepisse, quas filio reliquerit.

STRANGVLAT INCLVSVS DOLOR] celatus dolor cruciat amplius: spiritum ipsa coarctatione opprimit, & suffocat: proditus fit minor, cum præsertim commiserantes inuenerit. *Expletur lacrymis, egeriturq́ dolor*, eleg. 3. lib. 4.

ATQVE COR ÆSTVAT INTVS] Ad dolorem, curas, sollicitudines, metus, furorem, & affectus vehementes ab æstu maris (nam vt ait Nonius, æstus est marinus impetus, & commotio) petitur sæpe metaphora. Virgil. 10. AEneid.

——————*æstuat ingens*
Imo in corde pudor, mistoq́ insania luctu,
Et furiis agitatus amor, & conscia virtus.

Cic. Verrin. 4. Itaque æstuabat dubitatione, versabat se in vtramque partem, non solum mente, verum etiam corpore. In Bruto. sed hunc quoque absorbuit æstus quidam non insolitæ adolescentibus gloriæ. Virgil. 8. AEneid. *Curarum fluctuat æstu.* Ouid. eleg. 3. lib. 4. *Et veniunt æstus, & nox immensa videtur.*

COGITVR ET VIRES MVLTIPLIC. SVAS] Cogitur se intendere, sicut fumus inclusus, aut fluctus cum cohibetur.

DA VENIAM POTIVS] Ignosce ex dolore lamentanti, & tristia scribenti.

VEL TOTOS TOLLE LIBELLOS, &c.] Abiice hæc scripta mea, si tibi sunt molestiæ, cum ego inde me vtcunque consoler.

SED NEC OBESSE POTEST VLLI] cui tandem nocerent fletus, & gemitus mei?

NEC

C SCRIPTA.F.NOSTRA NISI AVCT.] A
Admonetur scriptorum de Arte, quæ sibi
ocuerunt.
MALA SVNT] ἀνθυποφορά. Tamen incor-
& non adeo meditata sunt.
TEOR. QVIS TE MALA SVM. COGIT?]
edit, & lectoris imprudentiam castigat.
nem cogo legere. Si vltro legis, & deceptus
eponis, falsò me accusas.
SE NEC HOC MANDO] Ciofan. legit
emendo. quod non satis congruit cum præ-
tibus, nisi fallor.
HVC DEDVCTA LEGANTVR] Legen-
tasis hinc, hoc sensu. Sed vt legantur, quæ
me mittuntur.
ON SVNT ILLA SVO BARBAR. LOCO] B
rbarie loci aliquid traxerunt fortasse: ve-
men tam horrida, & barbara non sunt, vt
nedum barbariora.
C ME ROMA.S.D. CONF. POETIS]
im degunt loco cultissimo, & in magna
uillitate cum animi, tum rerum omnium,
ominibus ciuilissimis, vbi potest vigere, &
e sese ingenium.
TER SAVROMAT. INGENIOS. ERAM]
am feros, & ab omni humanitate alienos,
iscum mihi nullum fere commercium, lin-
rofectò nullum: & sub cælo tam immiti. In
s satis ingeniosus sum, & velut vnoculus
æcos rex. 1. de P. eleg. 6.

Forsitan audacter faciam: sed glorior Istrum
Ingenium nullum maius habere meo.

NVLLA MIHI CAPT. GLORIA] Elegia 1. lib. 4. *Exul eram, requiesq; mihi, non fama petita est.* De P. eleg. vlt. lib. 3.

Da veniam scriptis, quorum non gloria nobis
Caussa, sed vtilitas, officiumq; fuit.

INGEN. STIMVL. SVBD. FAMA SOLET] 4. de P. eleg. vlt.

Excitat auditor studium, laudataq; virtus
Crescit, & immensum gloria calcar habet.

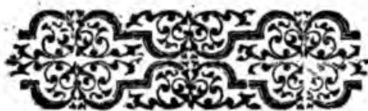
Propert. lib. 4. eleg. 12. *Magnum iter ascendo, sed dat mihi gloria vires.*

NOLVM. ASSID. ANIM. TAB. CVRIS] Caussa scribendi, aberratio à curis, & angoribus. Eleg. 1. lib. 4. *Mens intenta suis ne foret vsq; malis.*

QVÆ TAMEN IRRVMP. &c.] tamen vsque recurrunt.

CVR MITTAM QVÆRITIS?] Cum nihil prosim vobis; sed potius luctum meum vobiscum communicem.

VOBISCVM CVPIO QVOLIB. ESSE MOD.] Mallem legere, *quo licet esse modo.* Sic eleg. 1. lib. 1. *Contingam certè quo licet illa pede,* de locis Romæ.

ELEGIA SECVNDA.

A CORPORE VALET: VXORIS FIDEM POSCIT.

ARGVMENTVM.

ASsuetudine ipsa corpus suum iam sufficere ferundis asperis: mentem vsu, & tempore nihilo euasisse firmiorem. Leuibus sanandis prodesse diuturnitatem; grauia tempore ipso augescere. Philoctetam decennio laborasse ex vlcere enato. Telephus ab Achille saucius cur non perierit. Se quoque uctore vulneris sui curari desiderat; quem rogatum vult, vt de pœna detrahat, satis enim superfuturum. Iterum mala sua comparaibus infinitatum exprimit. Si ipsa vxor operam dederit, emigra-

turum ex iis locis; tātam esse Cæsaris lenitatem in hostes quoque. Eu pro se adeat. Si proximi quique se deserant, non habiturum quò co fugiat. Nihilominus ad ipsum Cæsarem, tanquam ad aram confugit rum.

Ecquid, vt è Ponto noua venit epistola, palles?
En tibi sollicita soluitur illa manu?
Pone metum: valeo, corpúsque, quod antè laborum
Impatiens nobis, inualidúmque fuit,
Sufficit, atque ipso vexatum induruit vsu:
An magis infirmo non vacat esse mihi?
Mens tamen ægra iacet: nec tempore robora sumpsit:
Affectúsque animi, qui fuit antè, manet.
Quæque mora, spatióque suo coitura putaui,
Vulnera non aliter, quàm modò facta, dolent.
SCILICET EXIGVIS PRODEST ANNOSA VETVSTAS:
GRANDIBVS ACCEDVNT TEMPORE DAMNA MALIS.
Pæne decem totis aluit Pæantius annis
Pestiferum tumido vulnus ab angue datum.
Telephus æterna consumptus tabe perisset:
Si non, quæ nocuit, dextra tulisset opem.
Et mea si facinus nullum commisimus, opto
Vulnera qui fecit, facta leuare velit.
Contentusque mei iam tandem parte doloris,
Exiguum pleno de mare demat aquæ.
Detrahat vt multum, multum restabit acerbi:
Parsque meæ pœnæ totius instar erit.
Littora quot conchas, quot amœna rosaria flores,
Quótue soporiferum grana papauer habet:
Sylua feras quot alit, quot piscibus vnda natatur:
Quot tenerum pennis aëra pulsat auis:
Tot premor aduersis: quæ si comprendere coner,
Icariæ numerum dicere coner aquæ.
Vtque viæ casus, vt amara pericula ponti,
Vt taceam strictas in mea fata manus:
Barbara me tellus, orbisque nouissima magni
Sustinet, & sæuo cinctus ab hoste locus.
Hinc ego traiicerer (neque enim mea culpa cruenta est)
Esset quæ debet si tibi cura mei.
Ille Deus, bene quo Romana potentia nixa est,
Sæpe suo victor lenis in hoste fuit.

Quid dubitas? & tuta times? accede, rogáque:
Cæsare nil ingens mitius orbis habet.
Me miserum, quid agam? si proxima quæq; relinquunt,
Subtrahis & fracto tu quoque colla iugo.
Quò ferar? vnde petam lapsis solatia rebus?
Anchora iam nostram non tenet vlla ratem.
Viderit ipse, sacram quamuis inuisus ad aram
Confugiam, nullas summouet ara manus.

COMMENTARIVS.

A QVID VT E PONTO, &c. PALLES?] Pallent qui timent. Sic ipsa accipiens epistolam timere, ac proinde pallere potuit. Timere autem, ne id nouum malum, morbus, exempli caussa, nuntiaretur.

OLLICITA MANV] hypallage, ipsa sollicite anxia.

OLVITVR ILLA] Eleg.7. lib.4. *Cur, quoties ... charta sua vincula dempsi.*

QVOD ANTE LABOR. IMPAT.] Elegia 2. 3.

Quiq; fugax rerum, securaq; in otia natus
Mollis, & impatiens ante laboris eram.

Eleg.6. lib.4.

Nam neq; sunt vires, nec qui color esse solebat,
Vix habeo tenuem quæ tegat ossa cutem.

B PSO VEXATVM INDVR. VSV] occalluit, vt ...um mali pæne amiserit. Ad animum frequē... detorquentur callum ducere, & occallesce...

IN MAGIS INF. NON. V. ESSE MIHI] An ... bene iam habet corpus meum, quia omnes ...aletudines consumpsit? Alius sensus. An ideo ...num mihi corpus, quia vnde infirmum sit, ...olius nihil est?

...EC TEMPORE ROBORA SVMPSIT] Eleg. ...b.4. *Mensq; mali sensum nostra recentis habet.* Ibid.

Corpore sed mens est ægro magis ægra, maliq;
In circumspectu stat sine fine sui.

C ...g.2. lib.3. aiebat animum malis resistere, atq; ...o etiam corpus confirmari.

Suffecitq; malis animus: nam corpus ab illo
Accepit vires, vixq; ferenda tulit.

SPATIOQVE SVO COIT. PVT.] Eleg.4. lib. ... *Ieue retractando nondum coëuntia rumpe vulnera,* ...inus, quod alibi notauimus, sæpe in animi ...ore vsurpatur. In aduersis si alia desunt sola..., tempus ipsum medicinam facere solet, diu...num inquam, & in ea spe fuisse, alibi præ se ...: *Tempore ducetur longo fortasse cicatrix.* Sed aliter ...i euenire nunc dolenter ait. Quomodo & alio ...o, cum tempus omnia infirmet, atterat, debilitet, ipsas quoque iras mitiget, & luctus minuat, tantummodo curas & angores suos attenuare non posse, eleg.6. lib.4.

EXIGVIS PROD. ANNOSA VET.] Bene *annosa*, alioqui non fit vetustas. Dubitet aliquis, quomodo exigua cum sint, tamen annosam vetustatem exspectent, vt tollantur, & euanescant, diu enim durare non poterunt. Hoc sentit, annis succedentibus mala leuiora minus sentiri, & tandem non curari, quia vim suam amittunt.

GRANDIS. ACCED. TEMP. DAMNA MALIS] Magna incommoda ab annis incrementum accipiunt, & grauius nocent, & dirius animum discruciant. Quo intellectu dictum est 5. Philipp. Omne malum nascens facile opprimitur: inueteratum fit plerunque robustius.

PAENE DECEM TOTIS, &c.] Probatio ab exemplis. Magnum malum fuit vulnus Philoctetæ, quod ei sagitta Herculis venenata in pedem incidens fecit. Qua de re superiore elegia. Atque ideo decem annis curari vix potuit. Verùm hoc, & quæ sequuntur de Telepho, non ostendunt grandibus malis diuturnitate damnum accedere, eaq; maiora fieri; sed difficilius depelli, & longiore tempore vt sanentur indigere. Verissimum tamen est, in aliquibus malis quod dixit, ea nimirum inueterascendo maiora fieri.

TELEPHVS AETERNA CONSVMPT. TABE, &c.] Vnde, & quare vulneratus Telephus; & quomodo per eandem hastam curatus, dictum fusius lib.1. eleg.1. ibi.

Namq; ea vel nemo, vel qui mihi vulnera fecit
Solus Achilleo tollere more potest.

VVLNERA QVI FECIT. F. LEVARE VELIT] lib.2.

Forsitan vt quondam Teuthrantia regna tenenti,
Sic mihi res eadem vulnus, opemq; feret.

EXIGVVM. P. DE MARE. D. AQVAE] Alibi dixit se non fluctibus, sed toto Oceano fuisse obrutum, miseriarum suarum multitudinem, & magnitudinem per superlationem volens exprimere. Mare dixit ἀρχαϊκῶς pro mari, in auferendi casu. In Ibin. *Et summam Libyco de mare carpat aquam.*

Lucret.lib.1. *E mare primùm homines, è terra posset ori ri Squamigerum genus.* Varro lib.3. de gente Rom. à mare separata oppida. Iocus Plauti in Milite.

Caussa maris hercle ego hoc oculo vtor minus.

Nam si à mare abstinuissem, tanquam hoc vterer.

Dubites enim, vtrum dicat à mare, pro à mari: an amare verbo amandi. Vide Muret. lib.3. cap.17. Catull. ep.4. *cum veniret à mare nouissimo.* Sic enim legit Priscian.

Parsqve meae. p. totivs inst. erit] Incredibiliter amplificat ærumnam suam, & eam prorsus immensam facit. Quæ enim talia sunt vel numero, vel magnitudine, quantumcunque dempseris, æquè magna, aut multa remanent, alioqui immensa & infinita non sint.

Littora qvot conchas] 2. de Orat. sed tamen ita solet narrare Scæuola, conchas eos (Scipionem & Lælium) & vmbilicos ad Caietam, & ad Lucrinum legere consuesse.

Soporiferumqve papaver] Fuisse in honore semper apud Romanum papauer, indicio est Tarquin. Superbus, qui legatis à filio missis, decutiendo papauera in horto altissima, sanguinarium illud responsum hac facti ambage reddidit. Plin. lib.19. cap.8. Papauer item symbolum, seu hieroglyphicum est ciuitatis. Vt enim in ciuitate multi habitant; sic in papaueris capite quasi intra eadem mœnia multa sunt semina. Et vt ciuitas in vicos, & domos est distributa: sic & papaueris caput in multas intus partes est diuisum, multaque intestina habet. Appendix Pierij.

Icariae nvm. d. coner aqvae] Liquida non numerantur, nisi in vasis quibus hauriuntur, aut vasa ipsa, quibus implentur. Nec arida, quæ non sunt continua. Itaq; cum apud Ciceronem legimus, magnus frumenti, vini numerus, accipiendum est de ipsa copia, quæ per vasa, & modios distributa, numerum ingentem conficit.

Strictas in mea fata man.] De nece sibi à comitibus in itinere intentata hæc accipe, de quorum scelere conqueritur etiam elegia vlt. lib.4. *Quid referam comitumq; nefas, famulosq; nocentes? &c.*

Barbara me. t. orbisqve noviss.] Eleg.11. lib.3.

Barbara me tellus, & inhospita littora Ponti,

Cumq; truci Borea Manalis vrsa videt.

Lib.2.

Vltima perpetior medios eiectus in hostes,

Nec quisquam patria longius exul abest.

Et lib.3. eleg.1. *Qui procul extremo pulsus in orbe iacet.*

Hinc ego traicerer] Hinc ego transferrer, mitterer, subaudi in locum clementiorem.

Nec enim mea. c. crvent. est] Non commisi cruentum facinus, & capitale, quod cæde expiari debeat. Potest mitigari supplicium meum. Ad conspirationem contra Augustum factam videtur respicere, de qua libro sec ibi,

Caussa mea est melior, qui nec contraria d Arma, nec hostiles esse secutus opes.

Esset. q. debet si tibi. e. mei] tum spei reponit in sollicitudine, & depre ne vxoris pro se: quam negligentiæ coa cum caussam ipsius aut agere desierit; aut lente agat.

Bene qvo Rom. pot. nixa] siqu pater patriæ dictus est. Lib.2. in extremo. O, *ô patria cura, salusq; tua.* In eodem.

Non ea te moles Romani nominis vrget, Inq; tuis humeris tam bene fertur onus.

Victo lenis in hoste fvit] Lib *veniam Partho superato sæpe dedisti, &c.*

Caes. nil ingens mitius orb. h Seneca lib.1. de clement. cap.22. nullam pœ putat esse grauiorem, quam quæ à miti viro stituitur. Quid igitur quæ ab omnium m lium mitissimo?

Svbtrah. et. e. tv qvoq. colla i A bobus ducta allegoria. Frangis iugum, & trahis collum.

Lapsis solatia rebvs] Sinceriori le quam *lassis.* Nam & infra sic loquitur.

Nunc tua pro rebus nitatur gratia lapsis.

Et:

Respicis antiquum lapsis in rebus amicum.

Virgil.1. Aeneid. paulum diuerse. *Ausus & as melius considere rebus,* cui etiam fessi, & fessi re & res fessæ de calamitosis, & calamitatibus v pantur.

Anchora iam nost. n. ten.] All ria. Iam ventis ludibrium erit. Iam huc illu ptabitur. Maximam, ac validissimam ancho nautæ vocant sacram, quam tum demum i unt, cum versantur in extremo discrimine. V prouerb. sacram anchoram soluere.

Sacram qvamvis invis. ad ar. Consule annotata ad eleg.5. lib.4. ibi, *Vnica fo nis ara reperta meis.*

Nvllas svmmovet ara manvs] mittit quemuis supplicem. Occultè signifi se importunitate sua aliquid misericordi extorturum ab Augusto.

ELEGIA TERTIA.

VPPLICATIO AD AVGVSTVM.

ARGVMENTVM.

QVOSDAM eruditos hanc elegiam cum antegressa coniungere affirmat Ciofan. & factum probat. Verùm minus εὐλόγως. Quæremus enim, num eadem epistola (si vna est) ad vxorem, & ad Cæsarem scribi potuerit. Quia igitur pluri- versibus impense ipsum rogat, quod extremo disticho superioris iæ facturum se dixerat, vt motus ærumna sua, alium locum tolera- orem concedat, duas elegias faciamus necesse est.

Alloquor en absens absentia numina supplex:
Si fas est homini cum Ioue posse loqui.
Arbiter imperij, quo certum est sospite cunctos
Ausoniæ curam gentis habere deos:
O decus, ô patriæ per te florentis imago!
O vir non ipso, quem regis, orbe minor!
Sic habites terras, & te desideret æther:
Sic ad pacta tibi sidera tardus eas:
Parce precor: minimamq́; tuo de fulmine partem
Deme: satis pœnæ, quod superabit, erit.
Ira quidem moderata tua est: vitamq́; dedisti:
Nec mihi ius ciuis, nec mihi nomen abest.
Nec mea concessa est aliis fortuna: nec exul
Edicti verbis nominor ipse tui.
Omniáque hæc timui, quoniam meruisse videbar:
Sed tua peccato lenior ira meo est.
Arua relegatum iussisti visere Ponti,
Et Scythicum profuga scindere puppe fretum.
Iussus ad Euxini deformia littora veni
Æquoris: hæc gelido terra sub axe iacet.
Nec me tam cruciat nunquam sine frigore cælum:
Glebáque canenti semper obusta gelu:

Nesciáque est vocis quòd barbara lingua Latinæ,
Graiáque quòd Getico mista loquela sono est:
Quàm quod finitimo cinctus premor vndique Marte:
Vixq; breuis tutum murus ab hoste facit.
Pax tamen interdum est: pacis fiducia nunquam.
Sic hic nunc patitur, nunc timet arma locus.
Hinc ego dum muter, vel me Zanclea Charybdis
Deuoret: atque suis ad Styga mittat aquis:
Vel rapidæ flammis vrar patienter in Ætnæ:
Vel freta Leucadij mittar in alta dei.
Quod petimus, pœna est: neque enim miser esse recuso:
Sed precor, vt possim tutius esse miser.

COMMENTARIVS.

ALLOQVOR EN ABSENS ABSENTIA NVMINA] Talia numina, cùm extra tunicam suam nusquam sint, meritò præsentia nobis, & absentia dicuntur: atque adeo per epistolam, & internuntios cum absunt alloquenda sunt.

SI FAS HOM. CVM IOVE POSSE LOQVI] Vide quantum illi honorem habet. Posse loqui est periphrasis, pro, loqui. Nam hoc verbum *possum* cum aliis verbis copulatum, eorum vicem periphrasticè implet: vt cum potuisse aliquem dicere, vel facere aliquid pro dixisse, vel fecisse scribunt. Virgil. eclog. 6. *Soluite me pueri, satis est potuisse videri.* Iuuenal. *Antonî gladios potuit contemnere, &c.* Plura exempla ex pluribus refert Gulielm. Canter. nouar. lect. lib. 2. cap. 2. ex Ouidio inprimis, qui hac loquendi figura tam crebrò vtitur, vt eam studiosissimè quæsisse videatur.

B ARBITER IMPERII] Summe monarcha, imperator vrbis, & orbis. Arbiter, inquit, Festus, dicitur iudex, quod totius rei habeat arbitrium, ac facultatem. Prænuntia eius imperij, & monarchiæ portenta fuerunt, vt Xiphilin. retulit, Actia mater, antequam pareret, somniauit viscera sua sublimè in cælum tolli, & in totum terrarum orbem diffundi. Et eadem nocte Octauius pater solem è natura vxoris prodire per quietem vidit. Omitto alia.

QVO CERTVM EST SOSP. CVNCTOS] Signum fauoris deorum erga Italiam, imperij sedem certissimam, sospitas Cæsaris, & vita diuturna. Etenim bonus princeps subditorum salus.

O DECVS, Ô PAT. P. TE FLOR. IMAGO] Patriæ bis accipiendũ. O decus patriæ, ô imago patrię per te florentis. Florentis diuitiis, legibus, ædificiis, & rerum omnium copiis. Lege Sueton.

A Huc mihi quadrare videntur verba Dionis apud Xiphilinum, postquam de eius morte, & funere narrauit. Itaque Romani, inquit, adducti his rebus omnibus Augustum luxerunt. Sed inprimis quod regnum cum repub. permiscuerat, libertatemque conseruauerat, seque ita armauerat, & securos reddiderat, vt populi temeritate, & tyrannorum iniuriis liberati, simul in moderata libertate, atque regno quietam, & securam vitam agerent, regerenturque sine seruitute, & absque vlla seditione rempub. obtinerent. Nam etsi plerique recordabantur, quę superioribus bellis ciuilibus facta fuerant, tamen eorum omnium culpam in tempora, & necessitatem conferebãt, putabantque ex eo tempore esse animum eius spectandum, ex quo cœpit sine controuersia regno potiri.

NON IPSO QVEM REG. ORBE MINOR.] B tanti faciende, quanti totus simul orbis. Par orbi.

SIC HABITES TERRAM] Genus hoc blandimenti aliâs & sæpius notauimus, poëtas, inquã, solere bona optare, à quo boni quippiam petũt, siue Deo, siue homine, idq; vel ante, vel post petitionem. Petiturus ergo mitius exilium ab hoc Deo, prius ei vitam longam, deinde sedem cælestem precatur. Virg. quoq; 1. Georg. hunc Deum cum cæteris inuocans, dubitat, cum cælo successerit, quam prouinciam sit habiturus, seu in quo ordine deorum locandus. *Tuq; adeo, quem mox, &c.*

AD PACTA TIBI SID. TARD. EAS] Lib. 2. *Optaui peteres cœlestia sidera tarde.* 1. Fast. *Augeat imperium nostri ducis, augeat annos.* Serus in cælum redeas. Horat. Ode 2. lib. 1.

PARCE PRECOR, MINIMAMQVE, &c.] Hæc est petitio, de qua in fine, *Quod petimus pœna est, &c.*

SATIS POENAE QVOD SVPERAB. ERIT] Elegia superiore.

Detrahat vt multum, multum restabit acerbi,
Parsq; mea pœna totius instar erit.

Superare est superesse, restare. Cic. de Finib. de eo quod ipsis superat, aliis gratificari volunt.

IRA QVID. MODER. TVA EST] quia, vt sequitur, vitam mihi dedisti, quam poteras eripere. Lib. 2.

Vita data est, citraq; necem tua constitit ira,
O princeps parcè viribus vse tuis.
Insuper accedunt te non adimente paterna,
Tanquam vita parum muneris esset, opes, &c.

SED TVA PECCATO LEN. IRA MEO] Ergo & mortem merebatur, quam tamen se meruisse negat, quoties se non scelus, nec cruentum facinus admisisse autumat: & alicubi hanc ipsam caussam affert, cur ipsum Cæsar iugulari non iusserit. Sed homini afflictissimo, & perturbatissimo inconstantia huiusmodi ignoscenda est. Qui secus existimat, illi dicat Terentius. *Tu si hic sis, aliter sentias.*

NEC EXVL EDICT. VERB. NOMIN.] Lib. 2. *Quippe relegatus, non exul dicor in illo.* Vide & eleg. 12.

PROFVGA SCIND. PVPPE FRETVM] 7. Metamorph. *Iamq; fretum Minyæ Pagasæa puppe secabant.* Horat. Ode 1. lib. 1. *vt trabe Cypria Myrtoum pauidus nauta secet mare.* Seneca Hippolyt. *Nondum secabant credula Pontum rates.*

AD EVXINI DEFORMIA LITTORA] Littus propriè maris est, ripa fluminis. Illud commune est, nec in vllius dominio censetur: hæc pertinet ad eos, qui habent proxima prædia. 1. Metam. *campoq; recepta Liberioris aquæ pro ripis littora pulsant.* Interdum generaliter appellatur littus quidquid iuxta aquam est, auctore Seruio. Vnde & littus fluminum dicunt poetæ. Virg. 3. Aeneid.

Cum tibi sollicito secreti ad fluminis vndam
Littoreis ingens inuenta sub ilicibus sus.

Et lacuum. Catull. *Comi mœnia, Lariumq; littus.* Fastor. 5. *Sunt tibi Flaminius, Thrasimenaq; littora testes.* *Ripam vero etiam maris.* Horat. Ode 27. lib. 3.

Hostium vxores, puerique cæcos
Sentiant motus orientis Austri,
Æquoris nigri fremitum, & trementes
Verbere ripas.

Deformia autem interpretare squalida, deserta, inculta, frigida.

GELIDO SVB AXE] septentrionali.

NVNQVAM SINE FRIG. CAELVM] hyems perpetua. Eleg. 2. lib. 3.

Plurima sed pelago, terraq; pericula passum
Vstus ab assiduo frigore Pontus habet.

Vide eiusdem libri eleg. 10.

CANENTI SEMP. OBVSTA GELV] Eleg. 4. lib. 3. *Me tenet astricto terra perusta gelu.* Canentia frigora alibi appellauit, quod quasi canitiem terræ inducant. *Obusta*, quia & frigus vrere dicitur. Virgil. 1. Georg. *aut Boreæ penetrabile frigus adurat.* Vide ibid. Symb. nostras.

A NESCIAQ. EST VOCIS QVOD BARB. &c.] eleg. vlt. lib. 3.

Nullus in hac terra recitem cui carmina, cuius
Intellecturis auribus vtar, adest.

GRAECAQVE QVOD GET. MISTA LOQ. SONO] Propter colonos è Græcia eò deductos. Eleg. 9. lib. 3.

Hic quoq; sunt vrbes Graiæ (quis crederet posset)
Inter inhumanæ nomina barbariæ.
Huc quoq; Mileto missi venere coloni,
Inq; Getis Graias constituere domos.

Si mere loquerentur græce, haberet cum ipsis linguæ commercium. Nunc non potest.

VIXQVE BREVIS TVTOS MVR. AB. H. FACIT] Eleg. vlt. lib. 3. *custodia muri Summouet infestos,*
B *clausaq; porta Getas.* Breuis pro humilis, non altus, *ἀνυψώτερον.*

PACIS FIDVCIA NVNQVAM] Pax infida est. Nam & per inducias irruptionem in hunc agrum faciunt vicini hostes. De hoc & eleg. 10. li. 3. *Tum quoq; cum pax est, trepidant formidine belli, &c.*

SIC HIC NVNC PAT. N. TIMET. A. LOCVS] nihil est tertium. Quid ergo miserius, quam tali loco degere?

VEL ME ZANCLEA CHARYBD. DEVORET, &c.] Modò tutiore loco sit, etiam in aspérrimis, & periculosissimis esse non recusat. Zancle vrbs Siciliæ, vnde Zanclea charybdis. De charybdi in fabulis est, fuisse fæminam voracissimam, quæ, quia Herculis boues rapuisset, à Ioue
C icta fulmine, in mare præcipitata est, & in huiusmodi conuersa monstrum, quod adhuc pristinam seruat naturam. Absorbet enim vniuersa, quæque absorbuerit, ea circa Taurominitanum egerit littus. Plura Chiliastes prouerb. Euitata Charybdi in Scyllam incidi. Similis locus eleg. 14. lib. 4. de Ponto.

Nulla mihi cura est, terra quò mittar ab ista,
Hac quia quam video, gratior omnis erit.
In medias syrtes, mediam mea vela charybdim
Mittite, præsenti dum careamus humo.
Styx quoq; si quid ea est, bene commutabitur Istro,
Si quid & inferius quam styga mundus habet.

VEL RAPIDAE FLAM. VRAR. P. ÆTNAE] Coniiciat in Aetnam, quam Virgil. sic describit
D 3. Aeneid.

Ipsa sed horrificis iuxta tonat Ætna ruinis:
Interdumq; atram prorumpit ad æthera nubem,
Turbine fumantem piceo, & candente fauilla:
Attollitq; globos flammarum, & sidera lambit:
Interdum scopulos, auulsaq; viscera montis
Erigit, eructans, liquefactaq; saxa sub auras
Cum gemitu glomerat, fundoq; exæstuat imo.

LEVCADII DEI] Apollinis, qui Leucade colebatur.

QVOD PETIMVS POENA EST] sed minor pœna iudicio miseri. Nam reuera maior est deuorari à Charybdi, & exuri flammis. Nec video, quomodo quispiam apud Charybdim, aut Aetnā tutius sit miser. Sed affectui dandum aliquid.

ELEGIA QVARTA.

A BACCHO QVAESITVM AVXILIVM.

ARGVMENTVM.

ALLOQVENDI, & orandi Bacchi occasionem sumit à die festo, quo illum venerentur poëtæ. Apud quem statũ, ac miseriam suam deplorans, modeste vt ingratum accusat, qui cultorem suum tutatus non sit: & quanquam fato calamitosus sit, posse tamen vel eius exemplo, qui ipse quoq; fataliter dura pertulerit, & in cælum tandem ascenderit, beatum adhuc euadere, si ipse sibi succurrerit. Quod vt faciat, bene eidem precatur. Poëtas insuper studiorum consortes rogat, vti apud Bacchum sibi patrocinentur.

Illa dies hæc est, qua te celebrare poëtæ,
Si modò non fallunt tempora, Bacche solent:
Festáque odoratis innectunt tempora sertis:
Et dicunt laudes ad tua vina tuas.
Inter quos memini, dum me mea fata sinebant,
Non inuisa tibi pars ego sæpe fui:
Quem nunc suppositum stellis Erymanthidos vrsæ
Iuncta tenet crudis Sarmatis ora Getis.
Quique prius mollem, vacuamqúe laboribus egi
In studiis vitam, Pieridumqúe choro:
Nunc procul à patria Geticis circumsonor armis,
Multa prius pelago, multáque passus humo.
Siue mihi casus, siue hoc dedit ira deorum:
Nubila nascenti seu mihi Parca fuit:
Tu tamen è sacris hederæ cultoribus vnum
Numine debueras sustinuisse tuo.
An dominæ fati quicquid cecinêre sorores,
Omne sub arbitrio desinit esse Dei?
Ipse quoque ætherias meritis inuectus es arces,
Quò non exiguo facta labore via est.

Nec patria est habitata tibi, sed adusq; niuosum
Strymona venisti, Marticolamque Geten,
Persidáque, & lato spaciantem flumine Gangem,
Et quascunque bibit decolor Indus aquas.
Scilicet hanc legem nentes fatalia Parcæ
Stamina bis genito bis cecinêre tibi.
Me quoque, si fas est exemplis ire deorum,
Ferrea sors vitæ, difficilisq́ue premit.
Jllo nec melius cecidi, quem magna locutum
Reppulit à Thebis Iuppiter igne suo.
Vt tamen audisti percussum fulmine vatem:
Admonitu matris condoluisse potes.
Et potes, aspiciens circum tua sacra poëtas,
Nescio quis nostri, dicere, cultor abest.
Fer bone Liber opem; sic altera degrauet vlmum
Vitis, & incluso plena sit vua mero:
Sic tibi cum Bacchis Satyrorum gnaua iuuentus
Adsit: & attonito non taceare sono.
Ossa bipenniferi sic sint malè pressa Lycurgi:
Impia nec pœna Pentheos vmbra vacet.
Sic micet æternum, vicináque sidera vincat
Coniugis in cælo clara corona tuæ.
Huc ades, & casus releua pulcherrime nostros:
Vnum de numero me memor esse tuo.
Sunt diis inter se commercia: flectere tenta
Cæsareum numen numine, Bacche, tuo.
Vos quoque consortes studij, pia turba, poëtæ,
Hæc eadem sumpto quisque rogate mero.
Atque aliquis vestrûm Nasonis nomine dicto,
Deponat lachrymis pocula mista suis:
Admonitusq; mei, cùm circumspexerit omnes:
Dicat, vbi est nostri pars modo Naso chori?
Jdq; ita, si vestrum merui candore fauorem:
Nullaq; iudicio littera læsa meo est:
Si, veterum dignè veneror cùm scripta virorum,
Proxima non illis esse minora reor.
Sic igitur dextro faciatis Apolline carmen:
Quod licet, inter vos nomen habete meum.

COMMENTARIVS.

ILLA DIES HAEC EST, &c.] Poëtæ etiam Baccho, non modo Apollini sunt sacri: concitantur enim & ipsi, vt sacerdotes Bacchi: atque ideo & edera coronantur, quod antea quoque locis ita postulantibus dictum recordor. Quare ipsos ei festum diem agere, vt Apollini, non est mirandum.

ODORAT. INNECT. TEMP. SERTIS] Magnus olim sertorum vsus in diebus festis, sacrificiis, sympofiis, pompis: quia signum lætitiæ. Ad locutionem quod attinet. 5. Fast. *Tempora sutilibus pinguntur tecta coronis.* Tibull. lib. 3.

Iam pridem Tyria madefactus tempora lauro
Debueram sertis implicuisse caput.

Lucret. lib. 3. *& inumbrant ora coronis.*

ET DICVNT LAVD. AD. T. VINA TVAS] inter pocula, seu, dum tibi vino faciunt.

DVM ME MEA FATA SINEB.] Aen. 4. *Dulces exuuiæ, dum fata Deusq; sinebant.* In antiquo epigram. *Dum nos fata sinunt, oculos satiemus amore.* Rursum 4. Aeneid. *Me si fata meis paterentur ducere vitam Auspiciis.* Georg. 4. *si quem Numina læua sinunt, auditq; vocatus Apollo.* Definiuimus fatum (vt veteres de eo loquuntur) & docuimus quid esset fatale, seu fatalis necessitas in eleg. 8. lib. 4. Nos autem Christiani fatum esse statuimus vel connexionẽ caussarum ex Dei voluntate, quę omnium caussarum princeps est pendentem: vel ipsam Dei æternam, & immutabilem voluntatem, certo, & constanti rerum ordine vniuersa instituentem, & regentem: qui scit omnia antequam fiant, & nihil inordinatum relinquit, sed cuncta sapienter, suauiterque disponit. Quocirca fatum nonnulli dictum volunt à fando, quod sit Dei iussum, & scitum, lex inquam ipsa diuina. Nullo igitur pacto fati nomine quædam necessitas, diuina, & humana voluntate superior intelligenda est. Nec vero mobilium rerum mutatio vllam diuinę voluntatis inconstantiam, sed caussarum, à quibus proficiscuntur mutabilitatem arguit. Ipsa Dei voluntas semper est eadem, qui caussarum necessariarum certos effectus, non necessariarum vero incertos euentos esse voluit: sed quod omnes ipse, qui, qualesue futuri sint, semper vt præsentes videt. Hæc, quia paucis nota, & scitu necessaria, atq; ad sensus auctorũ percipiendos commoda, huc ex Viperano tanto libentius transcripsimus.

NON INVISA TIBI] Inuisus, quem æquis oculis aspicere nequeas, exosus. 2. Off. Quò quis callidior, & versutior est, hoc inuisior, & suspectior, detracta opinione probitatis. 1. Aeneid. *Et genus inuisum.*

PARS EGO SAEPE FVI] 2. Aen. *Et quorũ pars magna fui.* Valer. Max. Asinius etiam Pollio non minima pars Romani styli: hoc est, non minimus inter scriptores Romanos. Huius generis est, cum quempiam dicimus alicui rei, aut ad rem aliquam, aut alicuius rei caput.

QVEM NVNC SVPPOSIT. STELL. ERYM. VRSAE] Eleg. 10. lib. 3. *suppositum stellis nunquam tangentibus æquor.*

CRVDIS GETIS] Si crudum dicitur à cruore, crudum erit quasi cruentum, & adhuc recens. Vnde crudum vulnus. Talis autem est cruda caro, nondum videlicet cocta, & feruentibus aquis emollita, à qua multa alia cruda, id est, non mollita, non matura dicuntur. Crudus autem homo, asper, inhumanus, trux.

QVIQVE PRIVS MOLL. VACVAMQVE LAB. EGI] Eleg. 4. lib. 1. vbi se cum Vlysse confert.

Ille erat assiduo sanus agitatus in armis,
Assuetus studiis mollibus ipse fui.

Eleg. 8. lib. 4.

Quæq; mea semper placuerunt otia menti
Carpere, & in studiis molliter esse meis.

Et eleg. 10. *Oblitusq; mei, ductaq; per otia vita.*

PIERIDVMQVE CHORO] Chorum Pieridum illum nouenarum cum vocat, ad cantum earum respicit: chorus enim propriè canentium multitudo. Isid. lib. 6. chorus est multitudo in sacris collecta; & dictus chorus, quod initio in modum coronæ circum aras starent; & psallerent. Sed enim, quia è græco venit, χόρος, aliud etymon quærendum.

GETICIS CIRCVMSONOR ARMIS] Eleg. vlt. lib. 4. *Hic ego finitimis quamuis circumsonor armis.* Neutraliter Cic. 3 Off. attamen conducere arbitror, talibus aures tuas vocibus vndiq; circũsonare, nec eas, si fieri possit, quidquã aliud audire.

SIVE MIHI CASVS, &c.] Disiunctiua propositio. Vel casu, vel ira deorum, vel fato tot mala mihi obtigerunt.

NVBILA PARCA] aduersa, inimica, & quasi vultu obnubilato. Non me nascentem placido lumine aspexit.

E SACRIS ED. CVLTORIB. VNVM] E poëtis, qui & sacri sunt, & te colunt. Id enim per ederam significatur.

SVSTINVISSE] sustentasse, defendisse, protexisse.

DOMINAE FATI] dispensatrices, promas condas fatorum. Virgil. cum dixisset 1. Aenid. *hoc regnum deagentibus, si quà fata sinant, iam tum tenditq; fouetq;.* Progeniem sed enim, &c. subdit, *sic voluere Parcas.* Ex quo discas, fati dominas esse Parcas ita, vt etiam dij illis subiiciantur, siquidem fatis subiecti sunt. Quod & in Metam. 9. Iupiter conqueritur. Quatenus autem Iouis scribæ sunt, illiusq; decreta in tabulas æreas referunt, vt dicitur 15. Met. dominæ fati nõ sunt, sed administræ potius.

MNE SVB ARBIT. DESIN. ESSE DEI?] definit. fati in eleg.8. libri superioris, *Fata narunt, &c.* An dij fata immutare nō possunt, nt etiam ipsi subiecti, coguntur q; pati, quid l Parcæ ipsis quoq; cecinerint? Tibullus eleg.).I.

Hunc cecinere diem Parcæ, fatalia nentes
Stamina, non vlli dissoluenda Deo.

essitatem crebrò vocant poëtæ. Vide prouern, Necessitati ne dij quidem resistunt. Plato onuiuio πολλὰ δὲ καὶ δεινὰ τοῖς θεοῖς ἐγίγνετο ὡς λέγεται ὑπὸ τῆς ἀνάγκης βασιλείαν. Multa vero, & acer iis acciderūt ob necessitatis regnum. Quin Smyr. de reditu Græcorum Troia deuastata, at deos illorum fautores iis domum hilari auigantibus lætatos, indignantibus contra ianorum diis auxiliaribus, intuentibus euer vrbem, cui, quanquam valde cuperent, fatis ersantibus opitulari non potuissent. Neque n ipsum Iouem deorum principem fatis in posse fata depellere. ἀθάνατοι τέρποντο κατ' οὐρ. &c.

PSE QVOQVE AETHERIAS, &c.] Exemn ipsius Bacchi inducit.

NVECTVS ES ARCES] pro vectus in arces, re Græcorum, qui præpositionem apponunt o, aut participio. ἐκ τῆς ἐπιφαινομένης αὐτοῖς ὁμοιότητος ex inapparente illis similitudine, pro, ex arente in illis similitudine. Talia sunt adigebitrum, potius, quam adigere ad arbitrum. gere iusiurandum, &c. Apud Horatium, *proat nugis.* Lucret. lib.1. *An pecudes alias diuinitus uet se.*

QVÒ NON EXIG. F. LAB. VIA EST] Res gestas perscripsit Diodorus lib.5. Multa huo generi vtilia inuenisse dicitur. Et cùm de aibus nationibus bene mereri studeret, oriq́ue terrarum illa quæ sciebat docendo perret, tandem coacto exercitu ad Indos, & ina Asiæ loca penetrauit. Deinde Indis, qui il aspernabantur, & vniuersi orientis regionisubiugatis, ad primū Oceani littus, in monis Indiæ, non procul à Gange fluuio columduas erexit, tanquam ad vltimas hominibus ias oras ex parte orientis penetrasset, &c. lib. p.13.

IEC PATRIA EST HABIT. TIBI] Thebæ, enim natus.

ADVSQVE NIVOSVM STRYMONA] Thrafluuius Strymon. Thracia autem perfrigida o. Niualis Hæmonia. Horat. Ode 37. lib.1.

IARTICOLAMQVE GETEN] Martis, id est, i cupidos Thracas intelligit. Virg.3. Aen. *Terra il vastis colitur Mauortia campis, Thraces arant.*

T LATO SPATIANT. FLVM. GANG.] De ige hunc in modum Plin. lib.6. cap.18. Hunc ncertis fontibus vt Nilum, rigantemque vi eodem modo, alij in Scythicis montibus i dixerunt. Influere in eum XIX. amnes. Ex auigabiles præter iam dictos, Canucham, Vannam, Erranobram, Casongum, Sonum. Alij cum magno fragore ipsius statim fontes erumpere, deiectumq́ue per scopulosa, & abrupta, vbi primum molles planities contingat, in quodam loco hospitari; inde lenem fluere, vbi minimum, 8. millium latitudine: vbi modicum, stadiorum centum, altitudine nusquam minore passuum 20. Quod autem Strabo lib.15. Indum omnium fluminum maximum affirmat, Plin. Gange minorem dicit. Pomp. Mela. lib.3. cap.7. Ganges & Indus amnes, ille multis fontibus in Hemado Indiæ monte conceptus, simul vnum alueum fecit, fit omnium maximus, & alicubi latius, quando angustissime fluit, decem millia passuum patens, in 7. ora dispergitur.

ET QVASCVNQ. E. DECOL. IND. AQVAS] Seneca etiam apud nos tentata Indiæ commentatione LX. amnes eius prodidit, gentes duodeuiginti centumque. Plin. lib.6. cap.17. *Decolor,* id est vitiato colore, ob nimium ardorem solis.

NENTES FATALIA PARCAE] fata nentes hominibus, seu nendo fata canentes. Diximus ad eleg.8. lib.4. In Ibin. *Quæque ratum triplici pollice netis opus.*

BIS GENITO BIS CECIN. TIBI] Semel de Semele genitus. Quanquam eius vtero ereptus magis, quàm inde natus. Post de femore Iouis, cui te, donec maturum tempus adesset, Iupiter vel insesuit, vel assuit, vel insuit. 3. Metam. Hinc bimater, & διθύραμβος, quia è duabus portis exierit. Manil. lib.2. *Atque iterum patrio nascentem è corpore Bacchum.* Alij ideò dithyrambum, quod in antro duas portas habente fuerit educatus.

SI FAS EXEMPLIS IRE DEOR.] Si fas mè comparare cum diis, quamuis isto modo.

FERREA SORS VITAE] Dura, immitia, aspera, horrida, vocamus ferrea. Sæculum ferreum non nisi à moribus ferreis cognomentum accepit. Siquidem etiam homines ferreos, & aureos ob eosdem dicimus.

QVEM MAGNA LOCVTVM] Magna loqui, est superba loqui, sese iactare, verbis gloriari, se efferre. Græci μεγάλα λέγειν, εἰπεῖν. 1. Metamorph.

Sole satum Phaëthon: quē quondam magna loquentem,
Nec sibi cedentem, Phœboq́ parente superbum, &c.

De hac locutione alibi.

REPPVLIT A THEB. IVP. IGNE SVO] Eleg.3. lib.4. *Cum cecidit Capaneus subito temerarius ictu.* Capaneus vnus è VII. qui pro Polynice Thebas oppugnatum, cum Adrasto rege Argiuorum eius socero venerant, cum Iouem etiam ipsum despiceret, virtutiq́ue suæ omnia tribueret, ab eo fulminatus, & scalis delapsus occubuit. Superbas eius voces refert Statius. lib.3. Thebaid.

Vnius (heu pudeat) Phœbeia ad limina ciuis,
Tot ferro accinctæ gentes, animisq́ parata
Pendemus? non si ipse cauo sub vertice Cyrrhæ
Quisquis is est timidis, famaq́ ita visus Apollo
Mugiat insano penitus seclusus in antro,
Exspectare queam, dum pallida virgo tremendas

Nuntiet

Nuntiet ambages. Virtus mihi numen & ensis,
Quem teneo, &c.

Percvss. fvlmine vatem] Ab Augusto tanquam fulmine prostratum.

Admonitv matris cond. potes] Recordatus matris tuæ Semeles, quæ etiam fulmen sensit, quo conflagrauit. 3. Metamor. Natal. lib. 5. cap. 13. Nota verbum *condoluisse*, pro misericordia commoueri, συμπάσχειν. Ciceroni condolere idem est, quod simplex doleo, & corporis tantùm. Sic enim loquitur, si pes, si caput condoluit. Nisi velimus Ouidium composito pro simplici vsum.

Aspiciens circvm tva sacra poet.] chorum poëtarum, tua sacra cum laudibus tuis celebrantium intuens, dicere potes.

Nescio qvis nostri cvlt. abest] Plus dixit, quam si se nominasset, & Bacchum se nominatim requirentem induxisset. Nam τὸ *nescio quis*, non semper vilipendentis, aliquando etiam tectè laudantis est.

Fer bone Liber opem] Bacchus à furore, Bromius à strepitu, & clamore ebriosorum, Liber, aut Lyæus (quod idem est) quia vinum largius haustum à curis liberat, & lætos facit.

Altera degravet vlmvm vitis] Maritantur enim vlmi vitibus. Virg. 1. Georg. *vlmisq; adiungere vites.* Degrauet est valde grauet. Auget enim hæc particula in compositis. Deprædicare, deuenerari, denarrare, deamare, depræliari, & quod quidā in Cicerone obseruarunt, deparcus.

Inclvso plena sit vva mero] tumeant acini. Vuę partes latinis vocibus singulas declarat Casabon. Animaduers. in Sueton. lib. 2. pag. 152. num. 24.

Sic tibi cvm Bacchis Satyr, &c.] A mulieribus orgia, siue sacra Bacchi peragebantur, quod illas in Indica expeditione socias habuisset. Dictę sunt Bacchę ab insanis clamoribus. Satyri autem, & Sileni comites Bacchi fuerunt. Dicti à salacitate, σάθη enim titillatio ad Venerem. Plura Natal. lib. 5. cap. 7.

Attonito non taceare sono] De clamoribus vt furiosorum, & attonitorum in eius sacris adhiberi solitis hæc interpretare.

Ossa bipennif. s. sint. m. pressa Lycvrgi] Sic male cubent. Sic terra grauis sit ossibus Lycurgi. Modus malè precandi mortuis. Lycurgus, quod vinum esse genus veneni, & eo hominū mentes immutari diceret, vites excidit, & simul, vt quidam narrant, crus sibi amputauit. Vides hinc quare bipenniferum dixerit.

Impia nec poen. Penth. vmbra vacet] Det pœnas apud inferos continéter anima Penthei. Hic Thebarum rex, cum Thebani edera coronati, Baccho aduenienti procederent obuiam, prohibuit eos eo facto, ipsumq; Bacchum, & eius diuinitatem contempsit. Mandauit quoque famulis, vti vinctum ad se perducerent. Tandem à matre, & materteris in monte Cithærone sacra peragentibus est occisus. 3. Metamorph.

A

Conivg. in caelo clara corona tvae] Theseus Ariadnam Pasiphaës, & Minois Cretensium regis filiam, cuius beneficio è labyrintho post cædem Minotauri euaserat, secum in insulam Naxon, coniugij data fide abduxit. Ibi à Baccho vt eam desereret est admonitus. Theseus altissimo somno demersam obseruans, vela porrò dedit. Qua de re Catull. in nupt. Pelei, & Thetid. Eam postea duxit Bacchus, indeque liberos sex genuit. Coronam autem, quam gestabat, post mortem ipsius, ad sempiternam eius memoriam inter stellas collocauit. Aratus in Phænom.

Αὐτοῦ κἀκεῖνος στέφανον, τὸν ἀγαυὸν ἔθηκεν
Σῆμ' ἔμεναι Διόνυσος ἀποιχομένης Ἀριάδνης.
Atq; corona nitet, clarum inter sidera signum,
Defunctæ quam Bacchus ibi dedit esse Ariadnæ.

B

Casvs releva pvlch. nostros] Pulcherrimum vocat, quoniam ipse, & Apollo semper iuuenes, imberbes, intonsi, & illi virginea facies. Tibull. lib. 1. eleg. 4.

Solis æterna est Phœbo, Bacchoq; iuuenta.
Nam decet intonsus crinis vtrumq; Deum.

Vnvm de nvmero tvo] de poëtis, qui sunt tuus numerus.

Svnt diis inter se commercia] Augustus æquè est Deus: & diis familiaritas intercedit: & familiaribus quod petunt negari non solet. Pete ergo ab eo mihi liberationem, aut exilij mutationem, & obtinebis.

C

Pia tvrba] quia sacri, & sacerdotes poëtæ, quod de se prædicant, & suorum numinum cultores diligentes.

Svmpto mero] vbi libaueritis pocula.

Depon. lacrym. pocvla mista svis] Lacrymę sunt mutæ preces, & in iis ad impetrandum vis non modica. Ad coniugem eleg. 1. lib. 4. de Ponto.

Gratia si nulla est, lacrymæ tibi gratia fiant:
Hac potes, aut nulla parte mouere deos.

Nostri pars modo Naso chori] suprà. *Nescio quis nostri dicere cultor abest.*

Si vest. mervi cand. favorem] hypothesis. Si ita me gessi sine fuco, & simulatione erga vos, vt beneuolentiam vestrā promeritus sim.

D

Nvllaqve ivdicio litt. laes. meo est.] neminem vestrum, illius scripta acrius censendo offendi.

Si veter. dig. ven. cvm script. viror.] Tantum abest vt læserim, vt valde honorarim, cum veterum scriptis, veneratione dignis ea æquiparaui.

Dextro Apolline] fauente Apolline. Quia dexteræ maior vis quam sinistræ, ideo maior illi honos. Et hinc dextra pro auspicatis, faustis, secundis. Amico, dextro Hercule quare de iis dicantur, qui in cumulandis diuitiis sunt fortunati, Chiliades te docebunt.

Inter vos nomen habere mevm] Mei memores estote, & vobis me annumerate, quod nemo vetat.

ELEGIA QVINTA.

AMOR INGENS, CVM MEMORIA MERITORVM.

ARGVMENTVM.

SERMONEM affingit epistolæ, & domini sui ærumnam generatim deplorantem inducit, cum spe fortunæ melioris ex coniecturis. Mutuum Ouidij in amicum, & amici in Ouidium amorem cum meritis extollit, quorum æternam memoriam pollicetur, & caussam exulis ei commendat.

Littore ab Euxino Nasonis epistola veni,
Lassáque facta mari, lassáque facta via.
Qui mihi flens dixit, tu, cui licet, aspice Romam:
Heu quantò melior sors tua sorte mea est!
Flens quoque me scripsit: nec qua signabar, ad os est
Antè, sed ad madidas gemma relata genas.
Tristitiæ caussam si quis cognoscere quærit:
Ostendi solem postulat ille sibi.
Nec frondem in siluis, nec aperto mollia prato
Gramina, nec pleno flumine cernit aquas.
Quid Priamus doleat mirabitur Hectore rapto:
Quídue Philoctetes ictus ab angue gemat.
Dij facerent vtinam talis status esset in illo:
Vt non tristitiæ caussa dolenda foret.
Fert tamen, vt debet, casus patienter amaros:
More nec indomiti fræna recusat equi.
Nec fore perpetuam sperat sibi numinis iram,
Conscius in culpa non scelus esse sua.
Sæpe refert, sit quanta Dei clementia: cuius
Se quoque in exemplis annumerare solet.
Nam quòd opes teneat patrias, quòd nomina ciuis:
Denique quòd viuat munus habere Dei.
Te tamen (ô si quid credis mihi) carius ille
Omnibus in toto pectore semper habet.
Téque Menœtiaden, te qui comitauit Orestem,
Te vocat Ægiden, Euryalumque suum.

Nec patriam magis ille suam desiderat: & quæ
Plurima cum patria sentit abesse sibi:
Quàm vultus oculosq́; tuos, ô dulcior illo
Melle, quod in ceris Attica ponit apis.
Sæpe etiam mœrens tempus reminiscitur illud;
Quod non præuentum morte fuisse dolet.
Cumq́; alij fugerent subitæ contagia cladis:
Nec vellent ictæ limen adire domus:
Te sibi cum paucis meminit mansisse fidelem,
Si paucos aliquis trésue duósue vocat.
Quamuis attonitus: sensit tamen omnia: nec te
Se minus aduersis indoluisse suis.
Verba solet, vultumqúe tuum, gemitusqúe referre:
Et te flente suos demaduisse sinus.
Quam sibi præstiteris, qua consolatus amicum
Sis ope, solandus cùm simul ipse fores.
Pro quibus affirmat fore se memoremqúe piumqúe,
Siue diem videat, siue tegatur humo.
Per caput ipse suum solitus iurare tuumqúe,
Quod scio non illi vilius esse suo.
Plena tot & tantis referetur gratia factis,
Non sinet ille tuos littus arare boues.
Fac modò constanter profugum tueare: quod ille,
Qui bene te nouit, non rogat, ipsa rogo.

COMMENTARIVS.

ITTORE AB EVX. NAS. EP. VENI] Totum librum tertium prima eiusdem epistola vocalem faciebat. Apparet satis, hunc poëtã isto schemate multum delectatum, quandoquidem in eo creber est. Et habet sanè non mediocrem suauitatem, cuius laudem poëtæ inprimis aucupantur.

LASSAQVE. F. MARI, LASSAQVE. F. VIA] Per maria, & terras iter habui, & tanto spatio, quantum est ab orbe vltimo Romam vsque.

QVI MIHI FLENS DIXIT] Lacrymas suas non semel commemorat, vt tanto magis lectorem moueat. Nec fletibus moueri, lapidis potius, quàm hominis videtur indicium.

TV, CVI LICET, ASP. ROM.] Eleg.I. lib.I. *sine me liber ibis in vrbem.*

HEV QVANTO MEL. &c.] *Heu mihi quòd domino non licet ire tuo,* ibid.

A FLENS QVOQVE ME SCRIPSIT] vt alias item, de quibus dictum puta ibidem.

Neue liturarum pudeat: qui viderit illas,
De lacrymis factas sentiat esse meis.

In quem locum vide quæ attulimus.

AD OS EST ANTE, SED AD MAD. &c.] Metamorph. 9. de Byblide.

Protinus impressa signat sua crimina gemma,
Quam tinxit lacrymis, lingua defecerat humor.

Elegia 10. lib. 2. de Ponto.

Ecquid ab impressa cognoscis imagine ceræ,
Hæc tibi Nasonem scribere verba, Macer?

Intelligo annulum signatorium, cuius gemmæ aliquod signum insculptum. Primis temporibus Romæ nec deliciarum, nec ornatus, sed tantummodo signandi caussa annulus habebatur. Consueuisse porrò Romanos obsignare litteras, ex multis locis epistol. M. Tullij ad Att. est manifestum. Sed quid est, quod gemma illa ad os refere-

ar? Humectanda erat, quo aridæ chartæ faci- imprimeretur. Sed hîc cur ad malidas ge- ?quia manu sibi lacrymas abstergebat: inde emmam madefaciebat. Aut simpliciter, & ..., nō linguæ humore, vt fieri mos est, lacrymis gemmam tinxi.

)STENDI SOLEM. P. ILLE SIBI] De re- notissimis loqentes, vtimur vocabulo solis. sole clarius, soli lumen addere, &c. Aristoteli : apophthegma adscribit Stobæus : eos qui manifestas demonstrare nituntur, perinde ere, ac si solem adhibita lucerna conentur o- idere.

VEC FRONDES SYLVIS, &c.] Toties vsus hoc loco, & tanta varietate, vt putem vix inue- i immensum numerum, quem non attigerit. le exēpli caussa eleg. 7. *Littora quot conchas, &c.* i syluam à silendo deriuant, tertia vocali pri- m syllabam scribunt. Qui à græco ὕλη, quod iam, & materiam sonat, vocali græca υ.

QVID PRIAM DOL. MIRAB. HECTO. R.] Absurdus sit, qui quærat, cur Priamus eat Hectore suo, quo nitebatur Troiæ salus, erfecto. Sic qui quærit, cur Ouidius exul, & atroci multatus exilio tristis sit. De Hectore iquum epig. Pentadij.

Sed raptum pater infelix, auroq; repensum
Condidit, & mœrens hac tumulauit humo.

i plerumque in immatura morte ponitur.

QVID VE PHILOCT. ICTVS AB ANGVE] e eleg. 1. ibi.

Hoc erat in gelido quare Pæantius antro
Voce fatigaret Lemnia saxa sua.

II FACERENT VTINAM] ... um enim sufficiebat, cum vtrumque optan- t.

T NON TRISTIT. CAVSSA DOL. FO-] Optat epistola, immò auctor, ne meritus , vnde tristaretur: Quoniam conscientia ipsa ati magnum per se cruciamentum est: sicut ra, vacare culpa, etiam in suppliciis magnū olatium. 1. de P. eleg. 1.

Cumq; sit exilium, magis est mihi culpa dolori,
Estq; pati pœnam quàm meruisse minus.

ERT TAM. VT. D. CAS. PAT. AMAROS] atis est, vt secundam fortunam moderatè, duersam ferre patienter. *Vt debet*, subaudi, si æ laudis cupidus. Plautus, an Terentius. *ibi ea reprodes plurimum, cum fortunam ita fers tet.*

ORE NEC INDOM. &c.] Silius lib. 3.

Haud aui fragilis sonipes, crudoq; vigore
Asper frena pati, aut iussis parere magistri.

EC FORE PERPET. SPER. &c. Sperat, a- ndo, cum diuturnitas iram eius fregerit, se triam restitutum iri. Sæpe tamen mitiorem locum cum petat, probabile est, illum vix perare.

A CONSCIVS IN CVLP. NON SCEL. ESSE SVA] Hæc vnica caussa est spei quam habet aut condonandæ, aut minuendæ pœnæ.

SIT QVANTA DEI CLEMENTIA] Narrat res ab eo mansuetè, clementerque gestas. Cæsar autem nunc deus, nunc Iupiter, nunc denique numen est poëtæ nostro.

SE QVOQVE IN EXEMP. ANNVM. SOLET] Secum clementer actum confitetur. Sequuntur tres comparationes, vno disticho comprehensæ.

NAM QVOD OPES TEN. PATRIAS] E. leg. 3. ad ipsum Cæsarem.

Ira quidem moderata tua est, vitamq; dedisti,
Nec mihi ius ciuis, nec mihi nomen abest.
B *Nec mea concessa est aliis fortuna, nec exul*
Edicti verbis nominor ipse tui.

TE TAMEN CHARIVS OMNIBVS, &c.] Conuertit orationem ad amicum, cui mittitur epistola. Duriusculum est, charius omnibus habet te in pectore, pro chariorem omnibus. Neminem perinde diligit.

TEQVE MENÆTIADEN, &c.] Recenset quatuor nobilia amicorum paria, vt declaret, quanto ipsum hunc, cuius nomen tacet, amore prosequatur. Patrocli & Achillis, Orestis & Pyladis, Thesei & Pirithoi, Nisi & Euryali. Tria posteriora introduxit etiam eleg. 4. lib. 1. omnes eiusd. lib. eleg. 8. Sensus est. Tu es illi Patroclus Menœtij filius, quem mirificè amauit Achilles, vt est
C videre in Iliade. Vt interfectum vlcisceretur, arma deposita resumpsit, & interfectorem eius Hectorem occidit.

TE QVI COMITAVIT ORESTEN] Offensi quidam antiquo verbo *comitauit* (comitor enim, & comito dicebant) reposuerunt *comitatus*. Vsus est hoc archaismo & alibi. *Pirithoum Theseus stygias comitauit ad vndas.* Eleg. 2. lib. 2. de P. *Quę pia vobiscum proles comitauit euntem.* Et Propert. lib. 2. eleg. 7. *Quod si Romana comitarent castra puellæ.* Vbi vulgo ineptè, & peruerso sensu legitur, ex ignorantia verbi antiqui, & rei quam tangit Propertius. *Quod si vera mea comitarer castra puella.* Interdictum quippe fuit, vxores secum in castra ducere.
D Hinc Arethusa ad maritum Lycotam lib. 4. eleg. 3. apud eundem.

Romanis vtinam patuissent castra puellis,
Essem militiæ sarcina fida tuæ,
Nec me tardarent Scythiæ iuga, cum pater altas
Africus in glaciem frigore nectit aquas.

Hoc non animaduertisse Ciofan. diligentissimū, miror. Iam comes, & socius fidissimus Orestæ fuit Pylades. De ambobus eleg. 4. lib. 4.

Et comes exemplum veri Phocæus amoris,
Qui duo corporibus, mentibus vnus erant.

TE VOCAT ÆGIDEN] Theseum suum. Fuit autem Theseus AEgei regis Athenarum ex AEthra filius, multis rebus præclare gestis illustrissimus. Plutarchum adi.

EVRYALVMQVE SVVM] Amicitiæ Nisi, & Euryali Maronis Musa famam perennem dedit lib. 9. Eius necem vt vindicaret Nisus, *ensem* A

——Rutuli clamantis in ore
Condidit aduerso, & moriens animã abstulit hosti.
Tum super exanimem sese proiecit amicum
Confossus, placidaq; ibi demum morte quieuit.

NEC PATRIAM MAGIS, &c.] Et patria, & charis omnibus hunc amicum sibi desiderabiliorem cum autumat, vxorem debemus excipere, qua sibi charius nihil esse testatur. Vide eleg. 3. & 8. lib. 3.

O DVLCIOR ILLO MELLE] hyperbole parœmiaca, melle dulcius, pro dulcissimo. Hinc illa Plauti. *Hoc est mel melle dulci dulcius.* Mel meum, melliculum meum.

QVOD IN CERIS ATT. P. APIS] Commendatio mellis à regione. Plin. etiam lib. 11. cap. 13. hoc genus mellis commendat. Dio Chrysost. orat. 32. καθαρώτατον purissimum vocat. B

QVOD NON PRÆVENT. M. F. DOLET] Optat prius diem suum in patria integer obiisse, & hoc sibi non contigisse cruciatur. Eleg. 3. lib. 3.

Integer hanc potui nuper bene reddere vitam,
Exul vt occiderem, nunc mihi vita data est.

CVMQVE ALII FVG. SVB. CONTAG. CLAD. &c.] Quæ hîc prædicat de amico, eadem siue de hoc, quod suspicor, siue de alio scribit eleg. 5. lib. 3. nec est quidquam similius.

Vt cecidi, cunctiq; metu fugere ruinam,
Versaq; amicitiæ terga dedere meæ, &c.

SI PAVCOS ALIQ. TRESVE DVOSVE] Nam tot, sunt pæne nulli. Et in significando exiguo numero, duo aut tria solemus dicere.

QVAMVIS ATTONIT. S. TAMEN OMNIA] Attonitus dicitur à tonitrui strepitu, quasi tonitruo stupefactus. Isid.

DEMADVISSE SINVS] valde maduisse, cũ scilicet in meo complexu hæreres, & vbertim flens, lacrymis tuis eos perfunderes. *De* particula in compositis ad significatum addit. Exempla protulimus elegia superiore, in *degrauet vlnium.*

QVAM SIBI PRÆSTIT. QVÆ CONSOL.] Grata meritorum recordatio.

SOLAND. CVM SIMVL IPSE FORES] cum pari mœrore afficerere. Epistolam 18. lib. 5. sic orditur Cicero. Etsi egomet, qui te consolari cupio, consolandus ipse sum.

SIVE DIEM VIDEAT] siue hanc lucem intueatur, siue viuat.

PER CAP. IPSE. S. SOLIT. IVRARE] Per res charissimas solebant iurare. Vide Formulas Brissonij. Hecuba apud Senecam Troade Actu 1. per patriam, maritum, liberos iurat. Lib. 9. AEneid. Ascan. per proprium caput, per quod pater ante solebat.

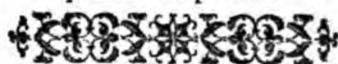
PLENA TOT. E. T. REF. GRATIA FACTIS] Affirmat, se eius merita referendis gratiis assecuturum.

LITTVS ARARE BOVES] Littus arare prouerb. pro, inanem operam sumere, frustra laborare. Oræ quippe littorales propter salsitatem fere steriles. Eiusdem generis, arenæ mandare semina. OEnone Paridi scibens, vtrumque vno disticho includit.

Quid facis OEnone, quid arenæ semina mandas?
Non profecturis littora bobus aras.

FAC MODO CONST. PROF. TVEARE] Eleg. 5. lib. 3. eidem. *Sum quoque, Care, tuis defensus viribus absens.*

QVOD ILLE NON ROG. IPSA ROGO] Quàm lepidè, quàm scitè egit suas partes hæc epistola? Quàm θεραποντοποιητικῶς etiam hoc? vt auctoris sui peramans, & per studiosa videatur, patrocinij perseuerantiam pro illo implorat.

ELEGIA SEXTA.

VXORIS NATALITIA.

ARGVMENTVM.

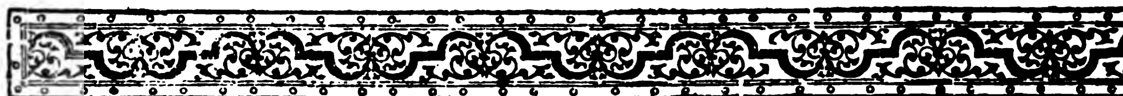

CVm natalem suum auersatus sit, & facessere iusserit eleg. 13. lib. 3. vxoris tamen charissimę, quamuis absens, & exul, sollemnibus cærimoniis, & precibus celebrat, fælicemque sacrificij euentum è fumo versus Italiam volante ominatur:

tur: vbi historia Eteoclis, & Polynicis tangitur. Eam, & filiam laudat, & vt alias quasdam coniuges ex pietate in maritum ipsum illustrari asserit. Pro qua deos, Cæsaremque rogans, latenter sibi liberationem petit.

Annuus assuetum dominæ natalis honorem
Exigit: ite manus ad mea sacra meæ.
Sic quondam festum Laërtius egerat heros
Forsan in extremo coniugis orbe diem.
Lingua fauens adsit nostrorum oblita malorum,
Quæ, puto, dedidicit iam bona verba loqui.
Quæque semel toto vestis mihi sumitur anno,
Sumatur fatis discolor alba meis.
Araque gramineo viridis de cespite fiat:
Et velet tepidos nexa corona focos.
Da mihi thura puer pingues facientia flammas:
Quodque pio fusum stridat in igne merum.
Optime natalis, quamuis procul absumus, opto
Candidus huc venias, dissimilisque meo.
Si quod & instabat dominæ miserabile vulnus:
Sit perfuncta meis tempus in omne malis.
Quæque graui nuper plusquam quassata procella est,
Quod superest, tutum per mare nauis eat.
Illa domo, nataque sua, patriaque fruatur:
Erepta hæc vni sit satis esse mihi.
Quatenus & non est in caro coniuge fælix,
Pars vitæ tristi cætera nube vacet.
Viuat, ametque virum, quoniam sic cogitur, absens:
Consumatque annos, sed diuturna, suos.
Adiicerem, & nostros: sed ne contagia fati
Corrumpant timeo, quos agit ipsa, mei.
NIL HOMINI CERTVM EST: fieri quis posse putaret
Vt facerem in mediis hæc ego sacra Getis?
Aspice vt aura tumens fumos è thure coortos
In partes Italas & loca dextra ferat.
Sensus inest igitur nebulis, quas exigit ignis:
Consilium fugiunt cætera pæne meum.
Consilio commune sacrum cùm fiat in ara
Fratribus, alterna qui periere manu:
Ipsa sibi discors, tanquam mandetur ab illis,
Scinditur in partes atra fauilla duas.

Hoc (memini) quondam fieri non posse loquebar:
Et me Battiades iudice falsus erat.
Omnia nunc credo: cùm tu non stultus ab Arcto
Terga vapor dederis, Ausoniamq; petas.
Hæc ergo lux est, quæ si non orta fuisset;
Nulla fuit misero festa videnda mihi.
Edidit hæc mores illis heroibus æquos:
Queis erat Eurytion, Icariúsque pater:
Nata pudicitia est tecum, probitásque, fidésque:
At non sunt ista gaudia nata die:
Sed labor, & cura, fortunaq; moribus impar,
Iustaq; de viduo pane querela toro.
SCILICET ADVERSIS PROBITAS EXERCITA REBVS
TRISTI MATERIAM TEMPORE LAVDIS HABET.
Si nihil infesti durus vidisset Vlysses:
Penelope felix, sed sine laude foret.
Victor Echionias si vir penetrasset in arces,
Forsitan Euadnen vix sua nosset humus.
Cùm Peliæ genitæ tot sint, cur nobilis vna est?
Nempe fuit misero nupta quòd vna viro.
Effice vt Iliacas tangat prior alter arenas:
Laodamia nihil cur referatur, erit.
Et tua, quod malles, pietas ignota maneret,
Implerent venti si mea vela sui.
Dij tamen, & Cæsar diis accessure, sed olim,
Æquarint Pylios cùm tua fata dies:
Non mihi, qui pœnam fateor meruisse: sed illi
Parcite: quæ nullo digna dolore dolet.

COMMENTARIVS.

ANNVVS ASVET. DOM. NAT. &c.] Recurrens natalis vxoris suo die etiam hoc anno, consuetos à me honores postulat. Dominas appellari solitas vxores, iam antea docui.

ITE MANVS AD. P. SACRA MEÆ] Sacrificium facite, quod est opus pietatis erga deos quibus fit, & erga homines, pro quibus fit.

LAERT. EGERAT HEROS] Vlysses Laertis filius, periphrasis. Metamorph. 13. *donec Laertius*

A *heros.* Celebrauit autem natalem suæ Pene in extremo orbe, in locis remotissimis, pe nauigando errauit illo decennio post ca Troiam.

LINGVA FAVENS ADSIT] Fauet guis, εὐφημεῖτε, sollemne verbum in sacris. quod, dicite bona verba. Repete dicta el lib.3. ad illud. *Concipiamque bonas ore fauente* Non imperatur silentium in sacris, cum di fauete linguis. Ac proinde Seruius in 5. AE

illud, *Ore fauete omnes*, & Donat. in prolog. id. non sunt audiendi. Vocalis precatio impetur. Ostendit hoc copiosè, productis auctom locis, & refutata insuper Senecæ sententia sephus Castalio, Decad. Obseruat. in Criticos :ap.10. Fauere linguis, inquit Turneb. lib.5. cap. . non tantum est tacere, quod & olim pascere iguam dicebatur, verùm etiam fausta loqui, ... Quare fauere faucibus cantu pro canere, inius de gallis gallinaceis dixit: qui silentio, quit, noctis fauent faucibus rusis cantu, plauque premunt alas.

QVÆ PVTO DEDID. IAM BONA VERB.) Q.] propter desuetudinem latine loquendi licet. Vt sensus sit. Tam rarò loquor latinè, imò nquam loquor latinè, vt iam quoque bona rba in sacris vsurpari boni ominis caussa solita qui nesciam. Forte nec εὐφημίζειν potero.

QVÆQVE. S. TOTO VESTIS. M. SVM. AN- D] Ea erat candida, ad lætitiam significandam, sequitur.

DISCOLOR FATIS MEIS] Fata enim mea it atra, nigra, quia infælicia, misera.

ARAQVE GRAM. VIRID. DE CESP. FIAT] mio hæc ara excitabatur, de cespite virenti, cui herba adhuc vireret, & humore terræ alere-.

ET VELET TEPID. NEXA CORONA ... *COS*] De suo natali eleg.13. lib.3. *Fumida cingaflorentibus ara coronis.* Frondes felices (vt laun, myrtum, oliuam) veteres appellabant vernas, quibus aras coronabant.

DA MIHI THVRA PVER] Alibi. *Micaq; solni thuris in igne sonet.* Tibull. eleg.2. lib.2.

Vrantur piæ thura focis, vrantur odores,
Quos tener è terra diuite mittit Arabs.

PINGVES FACIENTIA FLAMMAS] Lucentas, sunt enim pinguia.

QVODQVE PIO FVS. STRID. IN IGNE R.] Meminit huius & Tibull. Omnia hæc ituor complexus est Horat. Ode 19. lib.1. his iculis.

Hic viuum mihi cespitem, hic
Verbenas pueri ponite, thuraque,
Bimi cum patera meri.

... PTO CANDID. HVC VEN.] Tibull. in dem Messallæ eleg.7. lib.1.

At tu natalis multos celebrande per annos,
Candidior semper, candidiorq; veni.

didum interdum idem quod lætum. Sallust. ad C. Cæsarem senem. Contrà, qui benigni-, & clementia imperium temperauere, his læ candida omnia visa. Eleg.8. *Candida fortuna manet vna mea*; vbi nonnihil dictum est.

... ISERABILE VVLNVS] Sequuntur iam ..., quæ vxori precatur. Ac primùm, vt si quid i doloris immineat, ex noua calamitate maid ne experiatur.

QVÆQVE GRAVI NVPER, &c.] Hoc fiet, ... tenus afflictissima fortuna sua amplius ne

A affligatur: sed quasi tuto mari in posterum nauiget.

ILLA DOMO, NATAQVE SVA] Satis habet, si vxori facultates, filia, & patria relinquantur, quibus omnibus ipse caret.

QVATEN. ET. N. EST IN CHARO CONIVG. FEL.] excepto quod non est in me suo coniuge fælix.

TRISTI NVBE VACET] Tristis nubes pro incommodis, & aduersis casibus, metaphora est. Sic eleg.1. lib.1. *Nubila sunt subitis tempora nostra malis.*

QVONIAM SIC COGITVR] quia sic necesse est.

CONSVMATQVE ANN. SED DIVTVR.

B *SVOS*] Longam vitam exigat.

ADIICEREM ET NOSTROS] Consumat suos, & meos, quos ipse scilicet viuere possem, nisi ærumna ista confectus, ante tempus morerer. De annis suis eorum annis, quos valde diligebant, optabant addere posse. Tibull. eleg.6. lib.1.

Viue diu mihi dulcis anus: proprios ego tecum,
Sit modo fas, annos contribuisse velim.

NIL HOMINI CERTVM EST] 4. P. elegia tertia.

Omnia sunt hominum tenui pendentia filo,
Et certam præsens vix habet hora fidem.

Nihil est prorsus in rebus humanis, quo niti quispiam, & cui fidere tanquam certo, & immu-

C tabili queat. A qua conditione potentissimi quoque reges haud excipiuntur. Vide adagium, Nescis quid vesper serus vehat. Legimus & apud Salomonem Sap. cap.9. *Cogitationes mortalium timidæ, & incerta prouidentia nostra.*

AVRA TVMENS] ipso fumo admixto tumida, & crassa.

IN PARTES ITALAS] versus Italiam, quæ est à dextris.

SENSVS INEST IG. NEB.] Fumos vocauit antea: nunc propter similitudinem nebulas. Infra dicet vaporem. Videntur Italiam petere quasi animatæ, & intelligentes deesse, cuius caussa hoc sacrificium peragatur: approbantes meam erga vxorem voluntatem.

D *QVAS EXIGIT IGNIS*] quas vomit ignis, & à se dispellit.

CONSIL. FVG. CÆT. PÆNE MEVM] cætera non fiunt ex sententia mea. Vellet cæteris quoque in illo sacrificio inesse, quod nebulis, eaque pariter euenire fæliciter.

CONSIL. COMMVNE SACR. CVM. FIN ARA FRAT. &c.] Historia hæc est. Cum OEdipi, & Iocastæ filij Eteocles, & Polynices mutuis vulneribus interempti in rogum vnum cremandi imponerentur, flamma se in duas partes diuisisse dicitur, vt ne mortui quidem quidquam velle commune habere viderentur. Extat epig. lib.3. Anthol. tit. εἰς ἥρωας, quod adscribo.

Οἰδιπόδαο παίδων θήβη τάφος, ἀλλ' ὁ πανώλης
Τύμβος ἔτι ζώντων αἰσθάνεται δοράτων.
κείνους οὔτ' Ἀΐδης ἐδαμάσσατο, κὴν Ἀχέροντι
μάρνανται, κείνων χὼ τάφος ἀντίπαλος.
καὶ πυρὶ πῦρ ἤλεγξαν ἐναντίον. ὦ ἐλεεινοὶ
παῖδες, ἀκοιμήτων ἁψάμενοι δοράτων.

Cuius hæc eſt interpretatio. Thebæ filiorum OEdipi ſepulchrum eſt. At infelix, & exitialis tumulus adhuc viuentium ſentit haſtas. Id eſt, in ipſo tumulo, ſiue rogo adhuc patuit odium, quo ſe viuentes ſunt proſecuti. Illos nec mors domuit: nec mors eorum inimicitiis finem potuit imponere. Etiam apud Acherontem pugnant, quorum & tumulus, vt iam diximus, cernitur contrarius, & ignem igni oſtenderunt aduerſum. O miſerandi filij, adoleſcentes, qui irrequieta, inſopita arma cepiſtis; qui odio implacabili, & inexpiabili ardetis. Veruntamen de hac hiſtoria, cuius item meminit Statius 12. Thebaid. & Lucanus, hîc non loquitur Ouid. nec Callimachus quem citat locutus eſt: nec ad intelligentiam huius loci quicquam facit, quæ petenda ex Pauſan. ſic ſcribente lib. 9. Exin proxima ſunt OEdipi filiorum ſepulchra. Ad ea quæ fiunt ſacra, etſi ipſe non ſpectaui, narrantibus tamen fidem habui. Aiunt enim Thebani, & aliis ex iis qui heroes vocantur, & OEdipi filiis inferias à ſe mitti. His certè dum adolent, cum flammam, tum emiſſum ex ea fumum in partes duas diſcedere. Similia ſunt apud Hygin. fab. 68. Claret nunc *conſilio* legendum, & ſermonem fieri non de pyra in quam cadauera amborum impoſita fuere, ſed de ſacrificio, & ara. Hanc explicationem (vt alias quoque multas) mecum ex Notis ſuis in 1. Thebaid. Papinij communicauit doctiſsimus Rudolph. Mattmannus noſter.

FIERI NON POSSE LOQVEB.] negabam factum.

ET ME BATTIADES IVD. F. ERAT] Iudicabam mentitum Callimachum, qui hoc ſcripſiſſet.

NON STVLTVS] Supra. *Senſus ineſt igitur nebulis.*

AB ARCTO TERGA DEDERIS] à plaga arctoa, quæ ſuppoſita eſt vrſæ, ſiue ſeptentrioni.

AVSONIAMQVE PETAT.] Supra. *In partes Italas.*

QVÆ SI NON ORTA FVISSET] Si hic natalis tuus non fuiſſet, ſi tu nata hodie non eſſes, nullum diem feſtum quem celebrarem habuiſſem.

EDIDIT HÆC MORES] non ipſos mores ſtatim edidit tecum: ſed naturam, & ingenium his moribus aptum.

ILLIS HEROIBVS ÆQVOS] comparandos. Sed cum de fœminis loquatur, vt planum fit ex verſiculo proximè ſequenti, quomodo appellat genere virili heroas cum heroidas debuiſſet? Sed iſta ratione, niſi faciamus ſynæreſin, aut ſyncopen, non conſtabit metrum. Ergo vel *heroidibus* legamus pro *heroidibus*: vel putemus *heroibus* ſcriptum, eliſa ſyllaba quarta *di*. Enallagen eſſe generis, poſitumque maſculinum pro muliebri *ἀτλικῶς*, non libet affirmare.

QVEIS ERAT EVRYTION] Lege *Eetion.* & intellige Andromacham eius filiam, Hectoris vxorem.

ICARIVSQVE PATER] Penelopen accipe.

NATA PVDICITIA EST, MORES, &c.] Laudes à pudicitia, & probitate morum, & fide. Lib. 1. eleg. 5.

Sine tibi hoc debes, nullo pia facta magiſtro,
Cumque noua mores ſunt tibi luce dati.

AT NON SVNT ISTA GAVD. NATA DIE] Sed die tibi natali non ſunt nata gaudia, ſicut pudicitia, &c. Id eſt, eo fato nata es, vt natali tuo curas, labores, & fortunam tuis moribus indignam ſentires.

IVSTAQVE DE VID. PÆNE QVEREL. TORO] Ordo verborum eſt. Iuſta querela de toro pæne viduo. Quia ipſa pæne vidua, cum habeat maritum, nec eum in toro, ſed remotum in exilio.

ADVERS. PROB. EXERCIT. REBVS, &c.] Probitas elucet rebus aduerſis, & iis famam acquirit. Hoc inductione probat, vt ſæpe.

SI. N. INFEST. DVRVS VIDISSET VLYSS.] Eleg. 4. lib. 1. *Illi corpus erat durum, patienſque laborum.* Hunc à tolerantia & alibi commendauit. Attius tragicus in Philocteta ſic eum laudauit:

Inclute, parua prodite patria,
Nomine celebri, claroque potens
Pectore, Achiuis claſsibus ductor,
Grauis Dardaniis gentibus vltor,
Laertiade.

Citat Apul. de deo Socratis, & addit poſt nonnulla. Igitur hac eadem (Mineruæ) comitante omnia horrenda ſubiit, omnia aduerſa ſuperauit. Quippe ea adiutrice cyclopis ſpecus introiuit: ſed egreſſus eſt. Solis boues vidit: ſed abſtinuit. Ad inferos demeauit: ſed aſcendit. Eadem Sapientia comite Scyllam præternauigauit, nec abreptus eſt. Charybdi conſpectus eſt, nec retentus eſt. Circes poculum bibit, nec mutatus eſt. Ad Lotophagos acceſsit, nec remanſit. Sirenas audiuit, nec acceſsit.

SINE LAVDE FORET] ſine laude pudicitiæ, quam ipſo abſente totis 20. annis conſeruauit, & reditum eius patienter exſpectauit.

ECHIONIAS SI VIR PENET. IN ARCES] Si Thebas (ab Echione, vno è ſociis Cadmi conditoris ſic dictas) Capaneus occupaſſet.

EVADNEN VIX. S. NOSSET HVM.] Vide eleg. 3. lib. 4.

CVM PELIA GENITÆ TOT SINT] Peliæ Theſſaliæ regis filiæ fuerunt Aſteropæa, Antonoë, Alceſtis.

CVR NOBILIS VNA EST?] Alceſtis, quæ ſe morti obtulit pro marito Admeto, cui oraculo re-

responsum, è morbo lethali euasurum, si quis opinquorum pro eo mori vellet. Id omnibus cusantibus, vxor amantissima conditionem cepit. *Fertur de ea Euripidis tragœdia.*

VT ILIACAS TANGAT PRIOR ALT. A-ENAS] Virgil. 1. AEneid. *at magno telluris amore egressi optata potiuntur Troes arena.* Protesilaus prius exscêdit è naui in littus Troianum, primusque de Græcis est interfectus, qui cum nupta e-: Laodamia. Huius, & Penelopes, & Andromaces meminit etiam lib. 1. eleg. 5. vbi plura diximus de Laodamia.

ET TVA QVOD MALLES. P. IG. MAN.] alles ignotam esse pietatem tuam erga me, & carere ista laude, dummodo mihi bene esset. hil tibi salute mea potius, & charius.

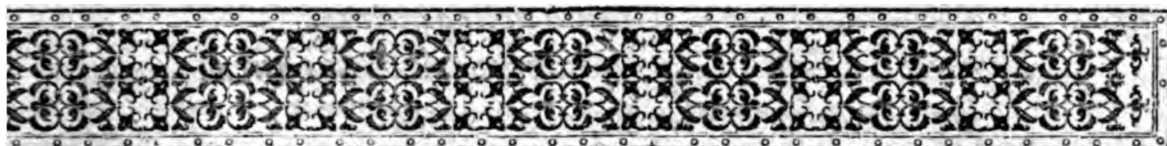
ET CÆSAR DIIS ACCESSVRE] deorum merum auctore. Eleg. 9. *Exemplaq; deum, quibus essurus & ipse est.*

A ÆQVAR. PYLIOS. C. TVA. F. DIES] Cum Nestoris, Pylo nati ætatem attigeris. Nestoris anni, Nestoris senectus sunt in prouerbiis. Quem cum Homerus 1. Iliad. scribat duas iam γενεὰς vixisse, quæritur quot annos complectatur γενεά, quam Cicero in Catone ætatem interpretatur. Si 30. annos tantùm, tum non nisi sexagesimum annum excesserit, siue postea septuagesimum, siue octogesimum egerit. Ouid. 12. Metamorph. centum annis definit, vbi de senectute sua hunc in modum gloriabundus Nestor.

——at si quem potuit spatiosa senectus
Spectatorem operum multorum reddere: vixi
Annos bis centum, nunc tertia viuitur ætas.

Septuagesimo & sexto ætatis anno, diebus quinque, & triginta minus obiisse Augustum tradit Sueton. cap. 100.

NVLLO DIGNA DOLORE DOLET] Nihil commisit, & tamen mecum plectitur.

ELEGIA SEPTIMA.

CONDONANDVM ALIQVID MISERIS.

ARGVMENTVM.

AMico ab officio defectionē exprobrat, & exemplis à contrario culpam eius amplificat. Nunquam commissurum, vt ab se meritò abalienetur. Quod si quid etiam valetudine mentis in illum peccauisset, veniam sibi dandam fuisse, emplo Pyladis, qui ab Oreste insano malis interdum verbis, & verbeous acceptus est: cui tamen inseruiebat, & quem amabat nihilominis. Et cum tam miser sit, miseriam suam non pati, vt quisquam sibi ıscatur. Subiicitur, vt antea sæpissime, exaggeratio innumerabilium alorum suorum per infinitatem variorum numerorum, cum adonitione constantis amicitiæ.

Tu quoque nostrarum quondam fiducia rerum,
Qui mihi confugium, qui mihi portus eras:

Tu quoque suscepti curam dimittis amici?
Officiique pium tam citò ponis onus?
Sarcina sum fateor, quam si nunc tempore nostro
Depositurus eras, non subeunda fuit.
Fluctibus in mediis nauem Palinure relinquis:
Ne fuge: néue tua sit minor arte fides.
Nunquid Achilleos dura inter prælia fidi
Deseruit leuitas Automedontis equos?
Quem semel accepit, nunquam Podalirius ægro
Promissam medicæ non tulit artis opem.
TVRPIVS EIICITVR, QVAM NON ADMITTITVR, HOSPES:
Quæ patuit dextræ firma sit ara meæ.
Nil nisi me solum primò tutatus es: at nunc
Me pariter serua, iudiciumq; tuum.
Si modò non aliqua est in me noua culpa: tuamque
Mutarunt subitò crimina nostra fidem.
Spiritus hic, Scythica quem non bene ducimus aura:
Quod cupio, membris exeat antè meis:
Quàm tua delicto stringantur pectora nostro:
Et videar meritò vilior esse tibi.
Non adeò toti fatis vrgemur iniquis,
Vt mea sit longis mens quoq; mota malis.
Finge tamen motam: quoties Agamemnone natum
Dixisse in Pyladen verba proterua putas?
Nec procul à vero est, quod vel pulsarit amicum:
Mansit in officiis non minus ille suis.
Hoc est cum miseris solum commune beatis,
Ambobus tribui quod solet, obsequium.
Ceditur & cæcis, & quos prætexta verendos,
Virgáque cum verbis imperiosa facit.
Si mihi non parcis, fortunæ parcere debes:
Non habet in nobis vllius ira locum.
Elige nostrorum minimum de parte malorum,
Isto, quod quereris, grandius illud erit.
Quàm multa madidæ celantur arundine fossæ,
Florida quàm multas Hybla tuetur apes:
Quàm multæ gracili terrena sub horrea ferre
Limite formicæ grana reperta solent:
Tam me circumstat densorum turba malorum:
Crede mihi, vero est nostra querela minor.

His qui contentus non est: in littus arenas,
In segetem spicas, in mare fundet aquas.
Intempestiuos igitur compesce tumores,
Vela neq; in medio desere nostra mari.

COMMENTARIVS.

A *V QVOQVE NOST. Q. FID. RERVM*] Eleg. 5. lib. 4. *Vnica fortunis ara reperta meis.* Horat. Ode 1. lib. 1. *O & præsidium, & dulce decus meum.*

TV QVOQVE SVSCEPT. CVR. DIMITT. AMICI?] Tu quoque, ἱμερτικῶς, qui minimè deeras, cum ab aliis tam inopem videres. Desertum autem se fuisse ab amicis, decreto sibi exilio, indicat eleg. 5.

Te sibi cum paucis meminit mansisse fidelem,
Si paucos aliquis tresue, duosue vocat.

Et eleg. 4. lib. 1.

Vix duo tresue mihi de tot superestis amici,
Cætera fortunæ, non mea turba fuit.

PIVM TAM CITO PONIS ONVS?] Mu-
B ra amici sunt, tueri, & omni cura, opera, diligentia, gratia, quantum denique, & quibus rebus possis adiuuare.

SI TV TEMP. DVRO DEPOSIT. ERAS] Eleg. 4. lib. 1.

Scilicet vt fuluum spectatur in ignibus aurum,
Tempore sic duro est inspicienda fides.

Temporibus miseris potissimùm cernitur germana amicitia. Vide eleg. 8. lib. 1.

NON SVBEVNDA FVIT] Qui alicuius amicitiam suscipiunt, ij hoc ipso digna indigna se in amico passuros profitentur. Quare aut inire hoc fœdus non debent: aut si inierint, fidem præstare in aduersa fortuna æquè vt secunda.

FLVCTIB. IN MED. NAVIM PALIN. RELINQ?] 2. Remed. *Quid faciam? media nauim Palinurus in vnda Deserit.* Dum illum Palinurum suum
C vocat, quem egregium fuisse gubernatorem ex AEneid. cognoscimus, ostendit, quod initio habebat, fuisse ipsum rerum suarum fiduciam, & eius fide res suas pependisse, quomodo salus vectorum à perito rectore nauis. Quid respondit Somno, somnum aliquantum suadenti Palinurus 5. AEneid. operæ pretium est audire, vt eius fidem perspicias.

Mene salis placidi vultum, fluctusq; quietos
Ignorare iubes? mene huic confidere monstro?
Æneam credam quid enim fallacibus Austris,
Et cœli toties deceptus fraude sereni?
Talia dicta dabat, clauumq; affixus, & hærens
Nusquam amittebat, oculosque sub astra tenebat, &c.

Fertur dialogus nec indoctus, & festiuus, nomine Palinuri inscriptus, & Lucianicis admistus Tomo IV. in quo ipse Palinurus dum cymba Charontis transuehitur, disertè satis nauticæ artis, ac professionis durissimam sortem exponit.

NEVE TVA SIT MIN. ARTE FID.] Tam esto fidus, quam es peritus: nec velis minus, quam possis. Indicat, se multùm adiuuari ab eo posse.

LEVITAS AVTOMEDONTIS] Figura loquendi, seu periphrasis, Græcis, & Latinis poëtis trita. Automedontis leuitas, id est, ipse Automedon leuis, non qui erat, sed qui fuisset leuis, si in medio prælio currum Achillis, quem regebat, destituisset. Talia sunt, sententia dia Catonis, sat. 2. lib. 1. apud Horat. & sat. 1. lib. 2. *Virtus Scipiada, & mitis sapientia Læli.* Apollon. μέγα τι σθένος ἡρακλῆος. Plura exempla congessit Lamb. ad Oden 5. lib. 3. Automedontem Homerus Iliad. 17. non solum bonum aurigam, sed fortem quoque bellatorem finxit.

QVEM SEMEL ACCEPIT] Curandum subaudi.

NVNQ. PODALIRIVS ÆGRO PROMISS. &c.] Antea gubernatori nautico, nunc etiam medico suum illum transfugam amicum comparat, & vt ibi, ita hic à contrario reprehendit. Podalirius, & Machaon AEsculapij filij, & medici cum 30. nauibus in classe Græcorum ad Troiam duces venerũt, vt est in catalogo 2. Iliad. Ambos laudat peculiari oratione Aristides Tomo primo. Ea inscribitur ἀσκληπιάδαι.

NON TVLIT ARTIS OPEM] Quam hîc opem Ouid. medicorum Cicero Cornel. Celsus vocat auxilia, vt Virgil. quoque 12. AEneid.

TVRPIVS EIICIT. Q. NON. ADMITT. HOSP.] Celebris γνώμη in sermonibus. Exaggeratio est ex simili per comparationem.

QVÆ PATVIT DEXT. F. S. ARA. M.] Quam ego dextera mea tetigi. Id est, tu ipse, ad quem confugi, firmus & constans sis. Vide notata ad eleg. 5. lib. 4. ibi. *Vnica fortunis ara reperta meis.*

NIL NISI ME SOL. P. TVTAT. ES] Nihil mihi aliud præstitisti initio, nisi quod me contra obtrectatorum linguas defendisti: & hoc, iudi-

Nec patriam magis ille ſuam deſiderat: & quæ
Plurima cum patria ſentit abeſſe ſibi:
Quàm vultus oculosq́; tuos, ô dulcior illo
Melle, quod in ceris Attica ponit apis.
Sæpe etiam mœrens tempus reminiſcitur illud;
Quod non præuentum morte fuiſſe dolet.
Cumq́; alij fugerent ſubitæ contagia cladis:
Nec vellent ictæ limen adire domus:
Te ſibi cum paucis meminit manſiſſe fidelem,
Si paucos aliquis tréſue duóſue vocat.
Quamuis attonitus: ſenſit tamen omnia: nec te
Se minus aduerſis indoluiſſe ſuis.
Verba ſolet, vultumq́ue tuum, gemituſq́ue referre:
Et te flente ſuos demaduiſſe ſinus.
Quam ſibi præſtiteris, qua conſolatus amicum
Sis ope, ſolandus cùm ſimul ipſe fores.
Pro quibus affirmat fore ſe memoremq́ue piumq́ue,
Siue diem videat, ſiue tegatur humo.
Per caput ipſe ſuum ſolitus iurare tuumq́ue,
Quod ſcio non illi vilius eſſe ſuo.
Plena tot & tantis referetur gratia factis,
Non ſinet ille tuos littus arare boues.
Fac modò conſtanter profugum tueare: quod ille,
Qui bene te nouit, non rogat, ipſa rogo.

COMMENTARIVS.

Littore ab Evx. Nas. ep. veni] Totum librum tertium prima eiuſdem epiſtola vocalem faciebat. Apparet ſatis, hunc poëtã iſto ſchemate multum delectatum, quandoquidem in eo creber eſt. Et habet ſanè non mediocrem ſuauitatem, cuius laudem poëtæ inprimis aucupantur.

Lassaqve. f. mari, lassaqve. f. via] Per maria, & terras iter habui, & tanto ſpatio, quantum eſt ab orbe vltimo Romam vſque.

Qvi mihi flens dixit] Lacrymas ſuas non ſemel commemorat, vt tanto magis lectorem moueat. Nec fletibus moueri, lapidis potius, quàm hominis videtur indicium.

Tv, cvi licet, asp. Rom.] Eleg. I. lib. I. *ſine me liber ibis in vrbem.*

Hev qvanto mel. &c.] *Heu mihi quòd domino non licet ire tuo,* ibid.

A Flens qvoqve me scripsit] vt alias item, de quibus dictum puta ibidem.

Neue liturarum pudeat: qui viderit illas,
De lacrymis factas ſentiat eſſe meis.

In quem locum vide quæ attulimus.

Ad os est ante, sed ad mad. &c.] Metamorph. 9. de Byblide.

Protinus impreſſa ſignat ſua crimina gemma,
Quam tinxit lacrymis, lingua defecerat humor.

Elegia 10. lib. 2. de Ponto.

Ecquid ab impreſſa cognoſcis imagine ceræ,
Hæc tibi Naſonem ſcribere verba, Macer?

Intelligo annulum ſignatorium, cuius gemmæ aliquod ſignum inſculptum. Primis temporibus Romæ nec deliciarum, nec ornatus, ſed tantummodo ſignandi cauſſa annulus habebatur. Conſueuiſſe porrò Romanos obſignare litteras, ex multis locis epiſtol. M. Tullij ad Att. eſt manifeſtum. Sed quid eſt, quod gemma illa ad os refere-

ur? Humectanda erat, quo aridæ chartæ faci- imprimeretur. Sed hîc cur ad malidas ge- ?quia manu sibi lacrymas abstergebat: inde emmam madefaciebat. Aut simpliciter, & ..., nô linguæ humore, vt fieri mos est, lacrymis gemmam tinxi.

)STENDI SOLEM. P. ILLE SIBI] De re- notissimis loqentes, vtimur vocabulo solis. sole clarius, soli lumen addere, &c. Aristoteli : apophthegma adscribit Stobæus : eos qui manifestas demonstrare nituntur, perinde ere, ac si solem adhibita lucerna conentur o- idere.

VEC FRONDES SYLVIS, &c.] Toties vsus hoc loco, & tanta varietate, vt putem vix inue- i immensum numerum, quem non attigerit. le exêpli caussa eleg. 7. *Littora quot conchas, &c.* i syluam à silendo deriuant, tertia vocali pri- m syllabam scribunt. Qui à græco ὕλη, quod iam, & materiam sonat, vocali græca υ.

QVID PRIAM DOL. MIRAB. HECTO. ?T.] Absurdus sit, qui quærat, cur Priamus eat Hectore suo, quo nitebatur Troiæ salus, erfecto. Sic qui quærit, cur Ouidius exul, & atroci multatus exilio tristis sit. De Hectore iquum epig. Pentadij.

Sed raptum pater infelix, auroq; repensum
Condidit, & mœrens hac tumulauit humo.

i plerumque in immatura morte ponitur.

)VIDVE PHILOCT. ICTVS AB ANGVE] e eleg. 1. ibi.

Hoc erat in gelido quare Pœantius antro
Voce fatigaret Lemnia saxa sua.

)II FACERENT VTINAM] ..., :um enim sufficiebat, cum vtrumque optan- t.

T NON TRISTIT. CAVSSA DOL. FO-] Optat epistola, immò auctor, ne meritus, vnde tristaretur: Quoniam conscientia ipsa ati magnum per se cruciamentum est: sicut ra, vacare culpa, etiam in suppliciis magnû olatium. 1. de P. eleg. 1.

Cumq; sit exilium, magis est mihi culpa dolori,
Estq; pati pœnam quàm meruisse minus.

ERT TAM. VT. D. CAS. PAT. AMAROS] ntis est, vt secundam fortunam moderatè, duersam ferre patienter. *Vt debet*, subaudi, si eræ laudis cupidus. Plautus, an Terentius. *tibi ea reprodes plurimum, cum fortunam ita fers cet.*

ORE NEC INDOM. &c.] Silius lib. 3.

Haud aui fragilis sonipes, crudoq; vigere
Asper frena pati, aut iussis parere magistri.

EC FORE PERPET. SPER. &c. Sperat, a- indo, cum diuturnitas iram eius fregerit, se triam restitutum iri. Sæpe tamen mitiorem locum cum petat, probabile est, illum vix perare.

A CONSCIVS IN CVLP. NON SCEL. ESSE SVA] Hæc vnica caussa est spei quam habet aut condonandæ, aut minuendæ pœnæ.

SIT QVANTA DEI CLEMENTIA] Nar- rat res ab eo mansuetè, clementerque gestas. Cæ- sar autem nunc deus, nunc Iupiter, nunc denique numen est poëtæ nostro.

SE QVOQVE IN EXEMP. ANNVM. SO- LET] Secum clementer actum confitetur. Se- quuntur tres comparationes, vno disticho com- prehensæ.

NAM QVOD OPES TEN. PATRIAS] E- leg. 3. ad ipsum Cæsarem.

Ira quidem moderata tua est, vitamq; dedisti,
Nec mihi ius ciuis, nec mihi nomen abest.
B *Nec mea concessa est aliis fortuna, nec exul*
Edicti verbis nominor ipse tui.

TETAMEN CHARIVS OMNIBVS, &c.] Conuertit orationem ad amicum, cui mittitur epistola. Duriusculum est, charius omnibus ha- bet te in pectore, pro chariorem omnibus. Ne- minem perinde diligit.

TEQVE MENÆTIADEN, &c.] Recenset quatuor nobilia amicorum paria, vt declaret, quanto ipsum hunc, cuius nomen tacet, amore prosequatur. Patrocli & Achillis, Orestis & Pyla- dis. Thesei & Pirithoi. Nisi & Euryali. Tria poste- riora introduxit etiam eleg. 4. lib. 1. omnes eiusd. lib. eleg. 8. Sensus est. Tu es illi Patroclus Menœ- C tij filius, quem mirificè amauit Achilles, vt est videre in Iliade. Vt interfectum vlcisceretur, ar- ma deposita resumpsit, & interfectorem eius Hectorem occidit.

TE QVI COMITAVIT ORESTEN] Of- fensi quidam antiquo verbo *comitauit* (comitor enim, & comito dicebant) reposuerunt *comita- tur*. Vsus est hoc archaismo & alibi. *Pirithoum The- seus stygias comitauit ad vndas.* Eleg. 2. lib. 2. de P. *Quæ pia vobiscum proles comitauit euntem.* Et Propert. lib. 2. eleg. 7. *Quod si Romana comitarent castra puellæ.* Vbi vulgo ineptè, & peruerso sensu legitur, ex igno- rantia verbi antiqui, & rei quam tangit Proper- tius. *Quod si vera mea comitaret castra puella.* Interdi- ctum quippe fuit, vxores secum in castra ducere. D Hinc Arethusa ad maritum Lycotam lib. 4. eleg. 3. apud eundem.

Romanis vtinam patuissent castra puellis,
Essem militiæ sarcina fida tuæ,
Nec me tardarent Scythiæ iuga, cum pater altas
Africus in glaciem frigore nectit aquas.

Hoc non animaduertisse Ciofan. diligentissimû, miror. Iam comes, & socius fidissimus Orestæ fuit Pylades. De ambobus eleg. 4. lib. 4.

Et comes exemplum veri Phoceus amoris,
Qui duo corporibus, mentibus vnus erant.

TE VOCAT ÆGIDEN] Theseum suum. Fuit autem Theseus AEgei regis Athenarum ex AE- thra filius, multis rebus præclare gestis illustris- simus. Plutarchum adi.

EVRYALVMQVE SVVM] Amicitiæ Niſi, & Euryali Maronis Muſa famam perennem dedit lib.9. Eius necem vt vindicaret Niſus, *enſem* A

——————Rutuli clamantis in ore
Condidit aduerſo, & moriens animã abſtulit hoſti.
Tum ſuper exanimem ſeſe proiecit amicum
Confoſſus, placidaq; ibi demum morte quieuit.

NEC PATRIAM MAGIS, &c.] Et patria, & charis omnibus hunc amicum ſibi deſiderabiliorem cum autumat, vxorem debemus excipere, qua ſibi charius nihil eſſe teſtatur. Vide eleg. 3. & 8. lib. 3.

O DVLCIOR ILLO MELLE] hyperbole parœmiaca, melle dulcius, pro dulciſsimo. Hinc illa Plauti. *Hoc eſt mel melle dulci dulcius.* Mel meum, melliculum meum.

QVOD IN CERIS ATT. P. APIS] Commendatio mellis à regione. Plin. etiam lib. 11. cap. 13. hoc genus mellis commendat. Dio Chryſoſt. orat. 32. καθαρώτατον puriſsimum vocat. B

QVOD NON PRÆVENT. M. F. DOLET] Optat prius diem ſuum in patria integer obiiſſe, & hoc ſibi non contigiſſe cruciatur. Eleg. 3. lib. 3.

Integer hanc potui nuper bene reddere vitam,
Exul vt occiderem, nunc mihi vita data eſt.

CVMQVE ALII FVG. SVB. CONTAG. CLAD. &c.] Quæ hîc prædicat de amico, eadem ſiue de hoc, quod ſuſpicor, ſiue de alio ſcribit eleg. 5. lib. 3. nec eſt quidquam ſimilius.

Vt cecidi, cunctiq; metu fugere ruinam,
Verſaq; amicitiæ terga dedere meæ, &c.

SI PAVCOS ALIQ. TRESVE DVOSVE] Nam tot, ſunt pæne nulli. Et in ſignificando exiguo numero, duo aut tria ſolemus dicere.

QVAMVIS ATTONIT. S. TAMEN OMNIA] Attonitus dicitur à tonitrui ſtrepitu, quaſi tonitruo ſtupefactus. Iſid.

DEMADVISSE SINVS] valde maduiſſe, cũ ſcilicet in meo complexu hæreres, & vbertim flens, lacrymis tuis eos perfunderes. *De* particula in compoſitis ad ſignificatum addit. Exempla protulimus elegia ſuperiore, in *degrauet vlmum.*

QVAM SIBI PRÆSTIT. QVÆ CONSOL.] Grata meritorum recordatio.

SOLAND. CVM SIMVL IPSE FORES] cum pari mœrore afficerere. Epiſtolam 18. lib. 5. ſic orditur Cicero. Etſi ego met, qui te conſolari cupio, conſolandus ipſe ſum.

SIVE DIEM VIDEAT] ſiue hanc lucem intueatur, ſiue viuat.

PER CAP. IPSE. S. SOLIT. IVRARE] Per res chariſsimas ſolebant iurare. Vide Formulas Briſſonij. Hecuba apud Senecam Troade Actu 1. per patriam, maritum, liberos iurat. Lib. 9. AEneid. Aſcan. per proprium caput, per quod pater ante ſolebat.

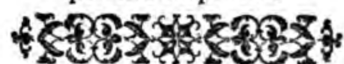
PLENA TOT. E. T. REF. GRATIA FACTIS] Affirmat, ſe eius merita referendis gratiis aſſecuturum.

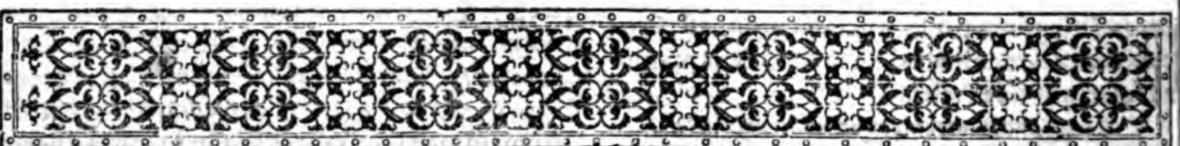
LITTVS ARARE BOVES] Littus arare prouerb. pro, inanem operam ſumere, fruſtra laborare. Oræ quippe littorales propter ſalſitatem fere ſteriles. Eiuſdem generis, arenæ mandare ſemina. OEnone Paridi ſcibens, vtrumque vno diſticho includit.

Quid facis O Enone, quid arenæ ſemina mandas?
Non profecturis littora bobus aras.

FAC MODO CONST. PROF. TVEARE] Eleg. 5. lib. 3. eidem. *Sum quoque, Care, tuis defenſus viribus abſens.*

QVOD ILLE NON ROG. IPSA ROGO] Quàm lepidè, quàm ſcitè egit ſuas partes hæc epiſtola? Quàm προσωποποιητικῶς etiam hoc? vt auctoris ſui peramans, & per ſtudioſa videatur, patrocinij perſeuerantiam pro illo implorat.

ELEGIA SEXTA.

VXORIS NATALITIA.

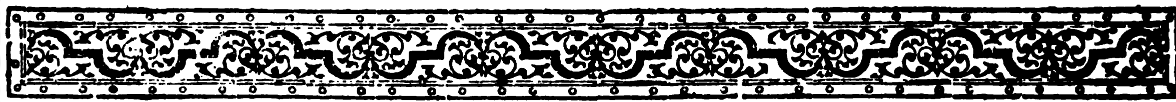
ARGVMENTVM.

Vm natalem ſuum auerſatus ſit, & faceſſere iuſſerit eleg. 13. lib. 3. vxoris tamen chariſſimę, quamuis abſens, & exul, ſollemnibus cærimoniis, & precibus celebrat, fælicemque ſacrificij euentum è fumo verſus Italiam volante ominatur:

tur: vbi historia Eteoclis, & Polynicis tangitur. Eam, & filiam laudat, & vt alias quasdam coniuges ex pietate in maritum ipsum illustrari asserit. Pro qua deos, Cæsaremque rogans, latenter sibi liberationem petit.

Annuus assuetum dominæ natalis honorem
Exigit: ite manus ad mea sacra meæ.
Sic quondam festum Laërtius egerat heros
Forsan in extremo coniugis orbe diem.
Lingua fauens adsit nostrorum oblita malorum,
Quæ, puto, dedidicit iam bona verba loqui.
Quæque semel toto vestis mihi sumitur anno,
Sumatur fatis discolor alba meis.
Araque gramineo viridis de cespite fiat:
Et velet tepidos nexa corona focos.
Da mihi thura puer pingues facientia flammas:
Quodque pio fusum stridat in igne merum.
Optime natalis, quamuis procul absumus, opto
Candidus huc venias, dissimilisque meo.
Si quod & instabat dominæ miserabile vulnus:
Sit perfuncta meis tempus in omne malis.
Quæque graui nuper plusquam quassata procella est,
Quod superest, tutum per mare nauis eat.
Illa domo, nataque sua, patriaque fruatur:
Erepta hæc vni sit satis esse mihi.
Quatenus & non est in caro coniuge fælix,
Pars vitæ tristi cætera nube vacet.
Viuat, ametque virum, quoniam sic cogitur, absens:
Consumatque annos, sed diuturna, suos.
Adiicerem, & nostros: sed ne contagia fati
Corrumpant timeo, quos agit ipsa, mei.
NIL HOMINI CERTVM EST: fieri quis posse putaret
Vt facerem in mediis hæc ego sacra Getis?
Aspice vt aura tumens fumos è thure coortos
In partes Italas & loca dextra ferat.
Sensus inest igitur nebulis, quas exigit ignis:
Consilium fugiunt cætera pæne meum.
Consilio commune sacrum cùm fiat in ara
Fratribus, alteraque qui periere manu:
Ipsa sibi discors, tanquam mandetur ab illis,
Scinditur in partes atra fauilla duas.

Hoc (memini) quondam fieri non posse loquebar:
Et me Battiades iudice falsus erat.
Omnia nunc credo: cùm tu non stultus ab Arcto
Terga vapor dederis, Ausoniamq́ petas.
Hæc ergo lux est, quæ si non orta fuisset,
Nulla fuit misero festa videnda mihi.
Edidit hæc mores illis heroibus æquos:
Queis erat Eurytion, Icariúsque pater:
Nata pudicitia est tecum, probitásque, fidésque:
At non sunt ista gaudia nata die:
Sed labor, & curæ, fortunaq́ moribus impar,
Iustaq́ de viduo penè querela toro.
SCILICET ADVERSIS PROBITAS EXERCITA REBVS
TRISTI MATERIAM TEMPORE LAVDIS HABET.
Si nihil infesti durus vidisset Vlysses:
Penelope felix, sed sine laude foret.
Victor Echionias si vir penetrasset in arces,
Forsitan Euadnen vix sua nosset humus.
Cùm Peliâ genitæ tot sint, cur nobilis vna est?
Nempe fuit misero nupta quòd vna viro.
Effice vt Iliacas tangat prior alter arenas:
Laodamia nihil cur referatur, erit.
Et tua, quod malles, pietas ignota maneret,
Implerent venti si mea vela sui.
Dij tamen, & Cæsar diis accessure, sed olim,
Æquarint Pylios cùm tua fata dies:
Non mihi, qui pœnam fateor meruisse: sed illi
Parcite: quæ nullo digna dolore dolet.

COMMENTARIVS.

A*NNVVS ASVET. DOM. NAT.* &c.] Recurrens natalis vxoris suo die etiam hoc anno, consuetos à me honores postulat. Dominas appellari solitas vxores, iam antea docui.

ITE MANVS AD. P. SACRA MEÆ] Sacrificium facite, quod est opus pietatis erga deos quibus fit, & erga homines, pro quibus fit.

LAERT. EGERAT HEROS] Vlysses Laertis filius, periphrasis. Metamorph. 13. *donec Laertius*

A

heros. Celebrauit autem natalem suæ Penelopes in extremo orbe, in locis remotissimis, per quæ nauigando errauit illo decennio post captam Troiam.

LINGVA FAVENS ADSIT] Fauete linguis, εὐφημεῖτε, sollemne verbum in sacris. Idem quod, dicite bona verba. Repete dicta eleg. 13. lib. 3. ad illud. *Concipiamque bonas ore fauente preces.* Non imperatur silentium in sacris, cum dicitur, fauete linguis. Ac proinde Seruius in 5. AEneid.

illud, *Ore fauete omnes*, & Donat. in prolog. d. non sunt audiendi. Vocalis precatio impe- ar. Ostendit hoc copiosè, productis aucto- n locis, & refutata insuper Senecæ sententia ephus Castalio, Decad. Obseruat. in Criticos ap.10. Fauere linguis, inquit Turneb. lib.5. cap. non tantum est tacere, quod & olim pascere guam dicebatur, verùm etiam fausta loqui, *εὐφημεῖν*. Quare fauere faucibus cantu pro canere, nius de gallis gallinaceis dixit: qui silentio, nit, noctis fauent faucibus rusis cantu, plau- ue premunt alas.

QVÆ PVTO DEDID. IAM BONA VERB. Q.] propter desuetudinem latine loquendi icet. Vt sensus sit. Tam rarò loquor latinè, imò nquam loquor latinè, vt iam quoque bona ba in sacris vsurpari boni ominis caussa solita ui nesciam. Forte nec *εὐφημίζειν* potero.

QVÆQVE E. S. TOTO VESTIS. M. SVM. AN-] Ea erat candida, ad lætitiam significandam, equitur.

DISCOLOR FATIS MEIS] Fata enim mea t atra, nigra, quia infælicia, misera.

ARAQVE GRAM. VIRID. DE CESP. FIAT] nio hæc ara excitabatur, de cespite virenti, cu- herba adhuc vireret, & humore terræ alere-

ET VELET TEPID. NEXA CORONA COS] De suo natali eleg.13. lib.3. *Fumida cinga- lorentibus ara coronis*. Frondes felices (vt lau- ,myrtum, oliuam) veteres appellabant ver- as, quibus aras coronabant.

DA MIHI THVRA PVER] Alibi. *Micaq; sol- i thuris in igne sonet*. Tibull. eleg.2. lib.2.

Vrantur pia thura focis, vrantur odores,
Quos tener è terra diuite mittit Arabs.

INGVES FACIENTIA FLAMMAS] Lu- ntas, sunt enim pinguia.

QVODQVE PIO FVS. STRID. IN IGNE R.] Meminit huius & Tibull. Omnia hæc tuor complexus est Horat. Ode 19. lib.1. his iculis.

Hic viuum mihi cespitem, hic
Verbenas pueri ponite, thuraque,
Bimi cum patera meri.

PTO CANDID. HVC VEN.] Tibull. in lem Messallæ eleg.7. lib.1.

At tu natalis multos celebrande per annos,
Candidior semper, candidiorq; veni.

didum interdum idem quod lætum. Sallust. ad C. Cæsarem senem. Contrà, qui benigni- & clementia imperium temperauere, his læ- candida omnia visa. Eleg.8. *Candida fortunæ tenet vota mea*; vbi nonnihil dictum est.

ISERABILE VVLNVS] Sequuntur iam quæ vxori precatur. Ac primùm, vt si quid doloris immineat, ex noua calamitate ma- d ne experiatur.

QVÆQVE GRAVI NVPER, &c.] Hoc fiet, tenus afflictissima fortuna sua amplius ne

A affligatur: sed quasi tuto mari in posterum naui- get.

ILLA DOMO, NATAQVE SVA] Satis ha- bet, si vxori facultates, filia, & patria relinquan- tur, quibus omnibus ipse caret.

QVATEN. ET. N. EST IN CHARO CON- IVG. FEL.] excepto quod non est in me suo coniuge fælix.

TRISTI NVBE VACET] Tristis nubes pro incommodis, & aduersis casibus, metaphora est. Sic eleg.1. lib.1. *Nubila sunt subitis tempora nostra ma- lis.*

QVONIAM SIC COGITVR] quia sic ne- cesse est.

CONSVMATQVE ANN. SED DIVTVR.

B SVOS] Longam vitam exigat.

ADIICEREM ET NOSTROS] Consumat suos, & meos, quos ipse scilicet viuere possem, nisi ærumna ista confectus, ante tempus more- rer. De annis suis eorum annis, quos valde dili- gebant, optabant addere posse. Tibull. eleg.6. lib.1.

Viue diu mihi dulcis anus: proprios ego tecum,
Sit modo fas, annos contribuisse velim.

NIL HOMINI CERTVM EST] 4. P. ele- gia tertia.

Omnia sunt hominum tenui pendentia filo,
Et certam præsens vix habet hora fidem.

Nihil est prorsus in rebus humanis, quo niti quispiam, & cui fidere tanquam certo, & immu-

C tabili queat. A qua conditione potentissimi quoque reges haud excipiuntur. Vide adagium, Nescis quid vesper serus vehat. Legimus & apud Salomonem Sap. cap.9. *Cogitationes mortalium ti- midæ, & incertæ prouidentiæ nostræ.*

AVRA TVMENS] ipso fumo admixto tumi- da, & crassa.

IN PARTES ITALAS] versus Italiam, quæ est à dextris.

SENSVS INEST IG. NEB.] Fumos vocauit antea: nunc propter similitudinem nebulas. In- fra dicet vaporem. Videntur Italiam petere qua- si animatæ, & intelligentes deesse, cuius caussa hoc sacrificium peragatur: approbantes meam

D erga vxorem voluntatem.

QVAS EXIGIT IGNIS] quas vomit ignis, & à se dispellit.

CONSIL. FVG. CÆT. PÆNE MEVM] cæ- tera non fiunt ex sententia mea. Vellet cæteris quoque in illo sacrificio inesse, quod nebulis, ea- que pariter euenire fæliciter.

CONSIL. COMMVNE SACR. CVM. F. IN ARA FRAT. &c.] Historia hæc est. Cum OEdipi, & Iocastæ filij Eteocles, & Polynices mutuis vul- neribus interempti in rogum vnum cremandi imponerentur, flamma se in duas partes diuisis- se dicitur, vt ne mortui quidem quidquam velle commune habere viderentur. Extat epig. lib.3. Anthol. tit. *εἰς ἥρωας*, quod adscribo.

Οἰδιπόδαο παίδων Θήβη τάφος, ἀλλ' ὁ πανώλης
Τύμβος ἔτι ζώντων αἰσθάνεται δοράτων.
κείνους οὔτ' ἀΐδης ἐδαμάσσατο, κἠν ἀχέροντι
μάρνανται, κείνων χὠ τάφος ἀντίπαλος.
καὶ πυρὶ πῦρ ἤλεγξαν ἐναντίον. ὦ ἐλεεινοὶ
παῖδες, ἀκοιμήτων ἁψάμενοι δοράτων.

Cuius hæc eſt interpretatio. Thebæ filiorum OEdipi ſepulchrum eſt. At infelix, & exitialis tumulus adhuc viuentium ſentit haſtas. Id eſt, in ipſo tumulo, ſiue rogo adhuc patuit odium, quo ſe viuentes ſunt proſecuti. Illos nec mors domuit: nec mors eorum inimicitiis finem potuit imponere. Etiam apud Acherontem pugnant, quorum & tumulus, vt iam diximus, cernitur contrarius, & ignem igni oſtenderunt aduerſum. O miſerandi filij, adoleſcentes, qui irrequieta, inſopita arma cepiſtis, qui odio implacabili, & inexpiabili ardetis. Veruntamen de hac hiſtoria, cuius item meminit Statius 12. Thebaid. & Lucanus, hîc non loquitur Ouid. nec Callimachus quem citat locutus eſt: nec ad intelligentiam huius loci quicquam facit, quæ petenda ſunt ex Pauſan. ſic ſcribente lib. 9. Exin proxima ſunt OEdipi filiorum ſepulchra. Ad ea quæ fiunt ſacra, etſi ipſe non ſpectaui, narrantibus tamen fidem habui. Aiunt enim Thebani, & aliis ex iis qui heroes vocantur, & OEdipi filiis inferias à ſe mitti. His certè dum adolent, cum flammam, tum emiſſum ex ea fumum in partes duas diſcedere. Similia ſunt apud Hygin. fab. 68. Claret nunc *conſilio* legendum, & ſermonem fieri non de pyra in quam cadauera amborum impoſita fuere, ſed de ſacrificio, & ara. Hanc explicationem (vt alias quoque multas) mecum ex Notis ſuis in 1. Thebaid. Papinij communicauit doctiſsimus Rudolph. Mattmannus noſter.

FIERI NON POSSE LOQVEB.] negabam factum.

ET ME BATTIADES IVD. F. ERAT] Iudicabam mentitum Callimachum, qui hoc ſcripſiſſet.

NON STVLTVS] Supra. *Senſus ineſt igitur nebulis.*

AB ARCTO TERGA DEDERIS] à plaga arctoa, quæ ſuppoſita eſt vrſæ, ſiue ſeptentrioni.

AVSONIAMQVE PETAT.] Supra. *In partes Italas.*

QVÆ SI NON ORTA FVISSET] Si hic natalis tuus non fuiſſet, ſi tu nata hodie non eſſes, nullum diem feſtum quem celebrarem habuiſſem.

EDIDIT HÆC MORES] non ipſos mores ſtatim edidit tecum: ſed naturam, & ingenium his moribus aptum.

ILLIS HEROIBVS ÆQVOS] comparandos. Sed cum de fœminis loquatur, vt planum fit ex verſiculo proximè ſequenti, quomodo appellat genere virili heroas cum heroidas debuiſſet? Sed iſta ratione, niſi faciamus ſynæreſin, aut ſyncopen, non conſtabit metrum. Ergo vel *heroidibus* legamus pro *heroidibus*: vel putemus *heroibus* ſcriptum, eliſa ſyllaba quarta *di*. Enallagen eſſe generis, poſitumque maſculinum pro muliebri ἀντικῶς, non libet affirmare.

QVEIS ERAT EVRYTION] Lege *Eetion*. & intellige Andromacham eius filiam, Hectoris vxorem.

ICARIVSQVE PATER] Penelopen accipe.

NATA PVDICITIA EST, MORES, &c.] Laudes à pudicitia, & probitate morum, & fide. Lib. 1. eleg. 5.

Siue tibi hoc debes, nullo pia facta magiſtro,
Cumque noua mores ſunt tibi luce dati.

AT NON SVNT ISTA GAVD. NATA DIE] Sed die tibi natali non ſunt nata gaudia; ſicut pudicitia, &c. Id eſt, eo fato nata es, vt natali tuo curas, labores, & fortunam tuis moribus indignam ſentires.

IVSTAQVE DE VID. PÆNE QVERELA TORO] Ordo verborum eſt. Iuſta querela de toro pæne viduo. Quia ipſa pæne vidua, cum habeat maritum, nec eum in toro, ſed remotum in exilio.

ADVERS. PROB. EXERCIT. REBVS, &c.] Probitas elucet rebus aduerſis. & iis famam acquirit. Hoc inductione probat, vt ſæpe.

SI N. INFEST. DVRVS VIDISSET VLYSS.] Eleg. 4. lib. 1. *Illi corpus erat durum, patiensque laborum.* Hunc à tolerantia & alibi commendauit. Attius tragicus in Philocteta ſic eum laudauit.

Inclute, parua prodite patria,
Nomine celebri, claroque potens
Pectore, Achiuis classibus ductor,
Grauis Dardaniis gentibus vltor,
Laertiade.

Citat Apul. de deo Socratis, & addit poſt nonnulla. Igitur hac eadem (Mineruæ) comitante omnia horrenda ſubiit, omnia aduerſa ſuperauit. Quippe ea adiutrice cyclopis ſpecus introiuit: ſed egreſſus eſt. Solis boues vidit: ſed abſtinuit. Ad inferos demeauit: ſed aſcendit. Eadem Sapientia comite Scyllam prænauigauit, nec abreptus eſt. Charybdi conſpectus eſt, nec retentus eſt. Circes poculum bibit, nec mutatus eſt. Ad Lotophagos acceſsit, nec remanſit. Sirenas audiuit, nec acceſsit.

SINE LAVDE FORET] ſine laude pudicitiæ, quam ipſo abſente totis 20. annis conſeruauit, & reditum eius patienter exſpectauit.

ECHIONIAS SI VIR PENET. IN ARCES] Si Thebas (ab Echione, vno è ſociis Cadmi conditoris ſic dictas) Capaneus occupaſſet.

EVADNEN VIX. S. NOSSET HVM.] Vide eleg. 3. lib. 4.

CVM PELIA GENITÆ TOT SINT] Peliæ Theſſaliæ regis filiæ fuerunt Aſteropæa, Autonoë, Alceſtis.

CVR NOBILIS VNA EST?] Alceſtis, quæ ſe morti obtulit pro marito Admeto, cui oracu-

lo re-

responsum, è morbo lethali euasurum, si quis opinquorum pro eo mori vellet. Id omnibus :usantibus, vxor amantissima conditionem cepit. *Fertur de ea Euripidis tragœdia.*

VT ILIACAS TANGAT PRIOR ALT. A-NAS] Virgil. 1. AEneid. *ac magno telluris amore egressi optata patiuntur Troes arena.* Protesilaus prias exscêdit è naui in littus Troianum, primusque de Græcis est interfectus, qui cum nupta e- Laodamia. Huius, & Penelopes, & Andromaes meminit etiam lib. 1. eleg. 5. vbi plura dixius de Laodamia.

ET TVA QVOD MALLES. P. IG. MAN.] illes ignotam esse pietatem tuam erga me, & carere ista laude, dummodo mihi bene esset. hil tibi salute mea potius, & charius.

ET CÆSAR DIIS ACCESSVRE] deorum merum auctûre. Eleg. 9. *Exemplaq; deûm, quibus essurus & ipse est.*

A ÆQVAR. PYLIOS. C. TVA. F. DIES] Cum Nestoris, Pylo nati ætatem attigeris. Nestoris anni, Nestoris senectus sunt in prouerbiis. Quem cum Homerus 1. Iliad. scribat duas iam γενεὰς vixisse, quæritur quot annos complectatur γενεὰ, quam Cicero in Catone ætatem interpretatur. Si 30. annos tantùm, tum non nisi sexagesimum annum excesserit, siue postea septuagesimum, siue octogesimum egerit. Ouid. 12. Metamorph. centum annis definit, vbi de senectute sua hunc in modum gloriabundus Nestor.

——ac si quem potuit spatiosa senectus
Spectatorem operum multorum reddere: vixi
Annos bis centum, nunc tertia viuitur ætas.

Septuagesimo & sexto ætatis anno, diebus quinque, & triginta minus obiisse Augustum tradit Sueton. cap. 100.

NVLLO DIGNA DOLORE DOLET] Nihil commisit, & tamen mecum plectitur.

ELEGIA SEPTIMA.

CONDONANDVM ALIQVID MISERIS.

ARGVMENTVM.

Amico ab officio defectionẽ exprobrat, & exemplis à contrario culpam eius amplificat. Nunquam commissurum, vt ab se meritò abalienetur. Quod si quid etiam valetudine mentis in illum peccauisset, veniam sibi dandam fuisse, emplo Pyladis, qui ab Oreste insano malis interdum verbis, & verbeous acceptus est: cui tamen inseruiebat, & quem amabat nihilomis. Et cum tam miser sit, miseriam suam non pati, vt quisquam sibi iscatur. Subiicitur, vt antea sæpissime, exaggeratio innumerabilium alorum suorum per infinitatem variorum numerorum, cum adonitione constantis amicitiæ.

Tu quoque nostrarum quondam fiducia rerum,
Qui mihi confugium, qui mihi portus eras:

Tu quoque suscepti curam dimittis amici?
Officiique pium tam citò ponis onus?
Sarcina sum fateor, quam si nunc tempore nostro
Depositurus eras, non subeunda fuit.
Fluctibus in mediis nauem Palinure relinquis:
Ne fuge: néue tua sit minor arte fides.
Nunquid Achilleos dura inter prælia fidi
Deseruit leuitas Automedontis equos?
Quem semel accepit, nunquam Podalirius ægro
Promissam medicæ non tulit artis opem.
TVRPIVS EIICITVR, QVAM NON ADMITTITVR, HOSPES:
Quæ patuit dextræ firma sit ara meæ.
Nil nisi me solum primò tutatus es: at nunc
Me pariter serua, iudiciumq; tuum.
Si modò non aliqua est in me noua culpa: tuamque
Mutarunt subitò crimina nostra fidem.
Spiritus hic, Scythica quem non bene ducimus aura:
Quod cupio, membris exeat antè meis:
Quàm tua delicto stringantur pectora nostro:
Et videar meritò vilior esse tibi.
Non adeò toti fatis vrgemur iniquis,
Vt mea sit longis mens quoq; mota malis.
Finge tamen motam: quoties Agamemnone natum
Dixisse in Pyladen verba proterua putas?
Nec procul à vero est, quod vel pulsarit amicum:
Mansit in officiis non minus ille suis.
Hoc est cum miseris solum commune beatis,
Ambobus tribui quod solet, obsequium.
Ceditur & cæcis, & quos prætexta verendos,
Virgáque cum verbis imperiosa facit.
Si mihi non parcis, fortunæ parcere debes:
Non habet in nobis vllius ira locum.
Elige nostrorum minimum de parte malorum,
Isto, quod quereris, grandius illud erit.
Quàm multa madidæ celantur arundine fossæ,
Florida quàm multas Hybla tuetur apes:
Quàm multæ gracili terrena sub horrea ferre
Limite formicæ grana reperta solent:
Tam me circumstat densorum turba malorum:
Crede mihi, vero est nostra querela minor.

His qui contentus non est: in littus arenas,
In segetem spicas, in mare fundet aquas.
Intempestiuos igitur compesce tumores,
Vela neq; in medio desere nostra mari.

COMMENTARIVS.

TV QVOQVE NOST. Q. FID. RERVM] Eleg.5.lib.4. *Vnica fortunis ara reperta meis.* Horat. Ode 1. lib.1. *O & præsidium, & dulce decus meum.*

V QVOQVE SVSCEPT. CVR. DIMITT.
ICI?] Tu quoque, ἐμφατικῶς, qui minimè de-
:ras, cum ab aliis tam inopem videres. Deser-
ı autem se fuisse ab amicis, decreto sibi exi-
indicat eleg.5.

Te sibi cum paucis meminit mansisse fidelem,
Si paucos aliquis tresue, duosue vocat.

Et eleg.4.lib.1.

Vix duo tresue mihi de tot superestis amici,
Cætera fortuna, non mea turba fuit.

IVM TAM CITO PONIS ONVS?] Mu-
ı amici sunt, tueri, & omni cura, opera, dili-
tia, gratia, quantum denique, & quibus re-
possis adiuuare.

I TV TEMP. DVRO DEPOSIT. ERAS]
;.4.lib.1.

Scilicet vt fuluum spectatur in ignibus aurum,
Tempore sic duro est inspicienda fides.

ıporibus miseris potissimùm cernitur ger-
ıa amicitia. Vide eleg.8.lib.1.

ION SVBEVNDA FVIT] Qui alicuius a-
itiam suscipiunt, ij hoc ipso digna indigna se
ı amico passuros profitentur. Quare aut ini-
oc fœdus non debent: aut si inierint, fidem
stare in aduersa fortuna æquè vt secunda.

LVCTIB. IN MED. NAVIM PALIN. RE-
IQ?] 2.Remed. *Quid faciam? media nauim Pali-*
u in vnda Deserit. Dum illum Palinurum suum
at, quem egregium fuisse gubernatorem ex
Eneid. cognoscimus, ostendit, quod initio
:bat, fuisse ipsum rerum suarum fiduciam, &
ius fide res suas pependisse, quomodo salus
orum à perito rectore nauis. Quid respon-
t Somno, somnum aliquantum suadenti Pa-
rus 5. AEneid. operæ pretium est audire, vn-
ius fidem perspicias.

Mene salis placidi vultum, fluctusq; quietos
Ignorare iubes? mene huic confidere monstro?
Æneam credam quid enim fallacibus Austris,
Et cæli toties deceptus fraude sereni?
Talia dicta dabat, clauumq; affixus, & hærens
Nusquam amittebat, oculosque sub astra tene-
bat, &c.

A Fertur dialogus nec indoctus, & festiuus, nomine Palinuri inscriptus, & Lucianicis admistus Tomo IV. in quo ipse Palinurus dum cymba Charontis transuehitur, disertè satis nauticæ artis, ac professionis durissimam sortem exponit.

NEVE TVA SIT MIN. ARTE FID.] Tam esto fidus, quam es peritus: nec velis minus, quam possis. Indicat se multùm adiuuari ab eo posse.

LEVITAS AVTOMEDONTIS] Figura loquendi, seu periphrasis, Græcis, & Latinis poëtis trita. Automedontis leuitas, id est, ipse Automedon leuis, non qui erat, sed qui fuisset leuis, si in medio prælio currum Achillis, quem regebat, B destituisset. Talia sunt, sententia dia Catonis, sat. 2.lib.1. apud Horat. & sat.1.lib.2. *Virtus Scipiadæ, & mitis sapientia Læli.* Apollon. μέγα τι σθένος Ἡρακλῆος. Plura exempla congessit Lamb. ad Oden 5. lib.3. Automedontem Homerus Iliad.17. non solum bonum aurigam, sed fortem quoque bellatorem finxit.

QVEM SEMEL ACCEPIT] Curandum subaudi.

NVNQ. PODALIRIVS ÆGRO PROMISS. &c.] Antea gubernatori nautico, nunc etiam medico suum illum transfugam amicum comparat, & vt ibi, ita hic à contrario reprehendit. Podalirius, & Machaon AEsculapij filij, & medici cum 30. nauibus in classe Græcorum ad C Troiam duces venerũt, vt est in catalogo 2. Iliad. Ambos laudat peculiari oratione Aristides Tomo primo. Ea inscribitur ἀσκληπιάδαι.

NON TVLIT ARTIS OPEM] Quam hîc opem Ouid. medicorum Cicero Cornel. Celsus vocat auxilia, vt Virgil. quoque 12. AEneid.

TVRPIVS EIICIT. Q. NON. ADMITT. HOSP.] Celebris γνώμη in sermonibus. Exaggeratio est ex simili per comparationem.

QVÆ PATVIT DEXT. F. S. ARA. M.] Quam ego dextera mea tetigi. Id est, tu ipse, ad quem confugi, firmus & constans sis. Vide notata ad eleg.5.lib.4. ibi. *Vnica fortunis ara reperta meis.*

NIL NISI ME SOL. P. TVTAT. ES] Nihil mihi aliud præstitisti initio, nisi quod me contra obtrectatorum linguas defendisti: & hoc, iudi-

cio

cio quodam de me facto in bonam partem; bene de me existimans.

ME PARIT. SERVA, IVD. TVVM] Nunc perge me tutari, vt me seruando, & vindicando à maleuolorum calumniis, simul iudicium de me tuum à calumnia vindices, ne peccasse videare, me talem iudicando, qualis non sim.

IN ME NOVA CVLPA] Conditio. Hoc ita à te peto, si nullo nouo peccato me obstrinxi.

TVAMQVE MVT. S. CRIM. N. FID.] quæ noua culpa coëgerit te à fide, & officio desciscere. Nam amicitia cum improbis odio digna, & dissuenda est.

SCYTH. QVEM NON BENE. D. AVRA] quia malè mihi est sub hoc cælo. Vide eleg. 3. lib. 3.

MEMBRIS EXEAT ANTE MEIS] Eleg. 4. lib. 1.

Spiritus hic vacuas prius extenuandus in auras
Ibit, & in tepido deseret ossa rogo.

QVAM TVA DEL. STRING. PECT. NOSTRO] Quam offendam aliquo delicto animum tuum. *Stringantur* puto posuisse pro *perstringantur:* & hoc ipsum pro, leuiter irritentur, lædantur.

VILIOR ESSE TIBI] Videor iure abs te despici.

NON ADEO TOTI. F. VRGEM. INIQ. &c.] non sic iacemus submersi, & oppressi ærumnis, vt mente amplius non constemus, & stultum, aut insanum aliquid perpetremus. Dolor ex magnis calamitatibus, & infortuniis acceptus, homines sæpe ad amentiam adigit. Vide Muret. lib. 2. cap. 10.

FINGE TAMEN MOTAM] Finge me à mente, & consilio discessisse: mentem mihi à sua sede, & loco dimotam esse, vt loquitur Cicero.

AGAMEMNONE NATVM] Orestem Agamemnonis, & Clytæmnestræ filium, qui interfecta ab se matre furiis exagitatus est.

IN PYLAD. VERBA PATERNA] conuitia, & contumelias in illum iactasse, vt insani solent.

QVOD VEL PVLSARIT AMICVM] Etiam hoc credibile est in insano, & furioso: quales proinde instar bestiarũ sæpe coercendi sunt, ne noceant, etiam beneuolentissimis. Cic. pro Cælio. Aiebant fore testem senatorem, qui se pulsatum à Cælio diceret. Ibid. de Alexandrinorum pulsatione Puteolana.

MANSIT IN OFF. SVO] nec verbis asperioribus, nec plagis ab officio deterreri potuit. Cic. ad Terent. lib. 14. Est autem in officio adhuc Orpheus.

HOC EST CVM MIS. S. COMMVNBEAT.] Hoc solum habent commune cum mi-

A

seris fælices, in diuitiis, & honoribus æuum[...] tantes (tales latina lingua beatos vocat, qu[...] quam etiam dij sæpenumero beati dicuntur[...] græcè μάκαρες.)

AMBOB. TRIBVI. Q. SOL. OBSEQVI[...] quod obsequimur, & gratum facimus tum[...] tum illis. Sed illis propter auctoritatem, s[...] beneficiorum, & adulationem sæpe: his pro[...] humanitatem in illos, & misericordiam.

CEDITVR ET CÆCIS] magis nos mi[...] cæcorum, quam surdorum, quia maius ma[...] cæcitas, quam surditas. Cedimus ergo cæci[...] via non secus ac magistratibus.

ET QVOS PRÆTEXTA VEREND.] [...]gistratus, qui incedunt prætextati. Est a[...] prætexta vestis, cuius oræ assutus est limb[...] purpura. Vide Macrob. libro primo. Satu[...] cap. 6.

B

VIRGAQVE CVM VERBIS IMPER[...]SA] Præferebantur quibusdam virgaru[...] sces à lictoribus. Lictorum autem munera[...] cipua tria: submotio, animaduersio, pra[...] Submotio fiebat cum strepitu, & imperio [...] dam; cum voce, manu, virga locum fac[...] sequenti magistratui. Virgam illam ad pul[...] vsum gestabant. Hæc fusius multò Lipsius[...] ctor. lib. 1. cap. 23.

FORTVNÆ PARCERE DEBES] S[...] parcis mihi propter me, parce propter f[...] nam tam afflictam: & ita non mihi, sed illi[...] beris parcere.

C

NON HAB. IN NOB. VLLIVS IRA[...] CVM] Quis enim irascitur miserrimis? E[...] 16. lib. 4. de P. *Non habet in nobis iam noua pla[...] cum.*

MINIMVM DE PARTE MALOR.] [...] mitatem & incommodum leuissimum.

ISTO, QVOD QVER. G. ILLVD E[...] Questus est ergo aliquid de Ouidio. S[...] fuit tam exiguum, vt quod est in æru[...] Ouidij minimum malum, sit multo mai[...] lo.

QVAM MVLTÆ MADIDÆ] quot su[...] rundines, tegentes fossas humidas.

D

HYBLA TVETVR APES] Hybla mo[...] ciliæ, abundans herba thymo, apibus gra[...] ma, vnde & magna ibi earum copia. *Tuetur* pio pro *intuetur.* Vt, *datur ora tueri.*

TERRENA SVB HORREA FERRE, inopi senectæ metuentes videlicet, vt legi[...] Georg. *populant ingentem farris aceruum.* Hoc chon pulchre exponit idem Maro 4. AEne[...]

Ac velut ingentem formicæ farris aceruum
Cum populant, hyemis memores, tectoq; repo[...]
It nigrum campis agmen, prædamq; per herb[...]
Conuectant calle angusto, &c.

Tectum appellat quod aliquanto speciosi[...]

terrena horrea. Et quod ille *callis angusti*, hic gra- s limitem. De muribus quoque perlepidè in 1. org. *sæpe exiguus mus Sub terris posuitque domos, atque ea fecit.*

ERO MINOR] Adhuc auget hyperbolem, nondum veritatem æquare pronuntians, cũ en longe superet.

N LITTVS ARENAS, &c.] Incredibile di- quam sit fælix Ouidius in exaggeranda mul- A titudine. Nam cum vsus sit tribus comparationibus, nunc insuper tres alias adiicit.

INTEMPEST. IG. COMPESCE FVR.] reprime iram aduersus me indebitam.

VELA NEC IN. M. DES. NOSTRA MARI] Redit ad metaphoram, seu allegoriam potius, quam adhibuit elegiæ principio. *Flactibus in mediis nauim, Palinure, relinquis.*

ELEGIA OCTAVA.

[F]ERITAS GETARVM. EX MVSIS SOLAMEN.

ARGVMENTVM.

QVæsierat ab eo amicus per litteras, primùm quid ageret. Respondet vno verbo, se miserum esse. Quæsierat deinde, quæ gens loca illa incoleret, & qui Tomitanorum mores. Vtrique satisfacit, & horum barbariem describit. Delecta- : suos versus saltari in theatris, quod ita memoria sui vsurpetur: etsi erdum deuoueat sua carmina, cum interim à Musis, quanquam psis læsus, temperare nequeat. Verùm id facere animi tantùm gra- non gloriæ: aliunde nullam voluptatem capere, nec quà loco, nec hominibus: vbi rursum eorum feritatem exponit. Neminem illic ne scire. Se ex cessatione vix secum loqui latinè posse. Loqui ta- n, & cum inde, tum pangendis versibus auertere cogitationem à eria.

Quam legis, ex illa tibi venit epistola terra,
Latus vbi æquoreis iungitur Ister aquis.
Si tibi contingit cum dulci vita salute:
Candida fortunæ pars manet vna meæ.
Scilicet, vt semper, quid agam, carissime, quæris:
Quamuis hoc vel me scire tacente potes.
Sum miser: hæc breuis est nostrorum summa malorum.
Quisquis & offensa Cæsare viuet, erit.
Turba Tomitanæ quæ sit regionis, & inter
Quos habitem mores, discere cura tibi est.

Mista sit hæc quamuis inter Græcosque, Getasque:
 A male pacatis plus trahit ora Getis.
Sarmaticæ maior Geticæq; frequentia gentis
 Per medias in equis itq; reditq; vias.
In quibus est nemo, qui non coryton, & arcum,
 Telaq; vipereo lurida felle gerat.
Vox fera, trux vultus, verissima mortis imago:
 Non coma, non vlla barba resecta manu.
Dextera non segnis stricto dare vulnera cultro,
 Quem vinctum lateri barbarus omnis habet.
Viuit in his igitur tenerorum oblitus amorum:
 Hos videt, hos vates audit, amice, tuus.
Atque vtinam viuat, & non moriatur in illis:
 Absit ab inuisis & tamen vmbra locis.
Carmina quòd pleno saltari nostra theatro,
 Versibus & plaudi scribis, amice, meis:
Nil equidem feci, tu scis hoc ipse, theatris:
 Musa nec in plausus ambitiosa mea est.
Non tamen ingratum est quodcunq; obliuia nostri
 Impedit: & profugi nomen in ora refert.
Quamuis interdum, quæ me læsisse recordor,
 Carmina deuoueo, Pieridasq; meas.
Cum bene deuoui: nequeo tamen esse sine illis:
 Vulneribusque meis tela cruenta sequor.
Quæq; modo Euboicis lacerata est fluctibus: audet
 Graia Caphaream currere puppis aquam.
Nec tamen vt lauder vigilo, curamq; futuri
 Nominis, vtilius quod latuisset, ago.
Detineo studiis animum, falloq; labores:
 Experior curis & dare verba meis.
Quid potius faciam desertis solus in oris?
 Quámue malis aliam quærere coner opem?
Siue locum specto, locus est inamabilis, & quo
 Esse potest toto tristius orbe nihil:
Siue homines, vix sunt homines hoc nomine digni,
 Quamq; lupi sæuæ plus feritatis habent.
NON METVVNT LEGES: SED CEDIT VIRIBVS AEQVVM:
VICTAQVE PVGNACI IVRA SVB ENSE IACENT.
Pellibus & laxis arcent mala frigora brachis,
 Oraq; sunt longis horrida tecta comis.

In paucis extant Graca vestigia lingua:
Hac quoque iam Getico barbara facta sono.
Vnus in hoc non est populo qui fortè Latinè
Qualibet è medio reddere verba queat.
Ipse ego Romanus vates, ignoscite Musa,
Sarmatico cogor plurima more loqui.
Et pudet, & fateor: iam desuetudine longa
Vix subeunt ipsi verba Latina mihi.
Nec dubito, quin sint & in hoc non pauca libello
Barbara: non hominis culpa, sed ista loci.
Ne tamen Ausonia perdam commercia lingua,
Et fiat patrio vox mea muta sono:
Ipse loquor mecum, desuetáque verba retracto:
Et studij repeto signa sinistra mei.
Sic animum tempúsq; traho: méque ipse reduco,
A contemplatu summoueóque mali.
Carminibus quaro miserarum obliuia rerum.
Pramia si studio consequar ista, sat est.

COMMENTARIVS.

A

EX ILLA TERRA] Putant quidam, minus latinè nos loqui, cum sic loquimur, è qua terra venis? in quam terram abis? & dicendum, è quibus
s, in quas terras. Sed refelluntur auctoritati
Illud item notandum, dici quoque, terra
a, terra Hispania, &c.

AT. VBI AEQVOREIS ISTER ADIT. A-
s] Qua Danubius, qui illis locis Ister voca-
in mare se exonerat. Et *latus*, quia septem o-
, vt alibi ex Plinio retulimus.

I TIBI CONTING. CVM. D. VITA SAL.]
:ne vales, quod commune fuit epistolarum
·dium, teste Plinio ep.11. lib.1. Imperatores
m ad senatum scribebant S. V. L. Q. V. B. V. B
. E. E. Q. V. Si vos, liberique vestri bene va-
P. C. ego exercitusque valemus.

:ANDIDA FORT. P. M. VNA MEAE] Can-
ım aliquando valere lætum, fælix, prospe-
docuimus in eleg. 6. ibi. *Candidus huc venias.*
ılbum Persio pro candido, seu bono, appro-
one, & commendatione digno, sat. 1. *Per me*
lem sint omnia protinus alba. Sententia hæc est. Si
luus, & incolumis es, ego in fortuna mea a
a fruor lætitia. Sum aliqua ex parte beatus in
ria mea. Nam, *vt inuidus alterius marcescit rebus*
is: ita amicus alieno bono gaudet vt suo. Af
huic distícho est illud eleg. 2. lib. 3. de Ponto.

Namq; meis sospes multum cruciatibus aufers,
Atq; fit vt nobis pars bona salua facis.

VT SEMPER, QVID AGAM QVAERIS] Sæpius hunc amicum dedisse litteras, & de Ouidio fuisse sollicitũ apparet. Est porrò hæc inter amicos tum præsentes, cum congrediuntur, aut fiunt obuij, tum absentes sollennis interrogatio, quid agis? Item, quid agitur?

VEL ME SCIRE TACENT. POTES] Quæ etiam aliis tacentibus nosse possumus, quæque oculis cernimus, manibus tangimus, tamen libet interrogare ex affectu quodam. Vt cum post longum interuallum amicum videntes, quærimus admirabundi, adhuc ne viuis? Itaque quid agat Ouid. planum est eo vel tacente. Luget, gemit, assiduis molestiis conflictatur, marcescit, tabescit: vt dicam paucis, miser est, quo verbo dicit se omnia comprehendere.

QVISQVIS ET OFF. CAES. VIVET, ERIT] Eleg. 10. lib. 3.

Vt mala nulla feram, nisi nudam Cæsaris iram,
Nuda parum nobis Cæsaris ira mali est?

TVRBA TOMIT. Q. SIT REG.] Turba pro gente λιτότης. In Tomitana regione, in climate illo, vbi est Tomus, quæ gens habitet.

ET INTER QVOS HABITEMVS MORES] Vel simpliciter dictum accipe, inter quos mores

habitem. Vel expone, & eorum mores, inter quos habitem, discere cupis.

Inter Graecosqve, Getasqve] Hæc ora, seu regio Græcos Getis admistos continet. Deductę enim fuerunt eò è Græcia coloniæ. Lib. 3. eleg. 9.

Hic quoque sunt vrbes Graiæ (quis crederet posset?)
Inter inhumana nomina barbariæ.
Huc quoq; Mileto missi venere coloni,
Inq; Getis Graias constituere domos.

At male pacat. Get. plvs trahit] à nunquam quiescentibus, sed in pace quoque finitimos populantibus, vt narrat elegia 10. lib. 3. Indigenæ potius Getizant, quam Græcizant lingua: nec mirum, cum Getæ numero longe vincant.

Per med. in eq. itqve red. vias] E- leg. 10. lib. 3. *Hostis equo pollens, longeq; volante sagitta.*

Coryton, et arcvm] pharetram. Virgil. 10. Aen. *Corytiq; leues humeris, & lethifer arcus.* Pharetrati incedunt. Catullus epig. 11. *Seu Sacas, sagittiferosq; Parthos*, vbi Passeratius ex vetere libro coniicit scribendum *coritiferosq; Parthos.* Sunt autem coriti, siue, vt pleriq;, coryti arcuum thecæ, quin & sagittarum. Silius lib. 15. *stridentq; sagittiferi coriti.*

Telaqve vip. lvrida felle] Eleg. 10. lib. 3. *Nam volucri ferro tinctile virus inest.* Eleg. 1. lib. 4. *Hostis habens arcus, imbutaq; tela veneno.*

Vox fera, trvx vvltvs] Cum vultus ab animo fingatur, & sit eius index atque nuntius, sine dubio trux vultus truces mores, & animum immanem arguit. Ergo voce, vultu, animo truculenti.

Verissima mortis imago] Vt mortem ipsam cernere tibi videare: seu potius, vt ipsam mortem ipso aspectu suo denuntiare mihi videantur. Eleg. 11. *Quos vt non timeas, possis odisse videndo.* Assume quod sequitur, & dic germanicè, Sie sehen wie die Teuffel / bene explicaueris hoc distichon.

Non coma. n. vlla. b. resect. manv] Hispidi, quippe qui non capillum, nec barbam vnquam tondeant. Eleg. 10. *Pellibus, & longa corpora tecta coma.* Eleg. 10. lib. 4. *Barba resecta mihi bisue, semelue fuit.* Caper, & Seruius Grammatici barbam hominum, barbas pecudum dici volunt.

Stricto dare vvlnera cvltro] Legitur etiam *fixo* pro infixo. Sed aptius *stricto.* Cultri nomine aliquod genus sicæ, aut pugionis intelligendum fortasse.

Qvem vinctvm lateri] Virg. 2. Aeneid. *Lateriq; Argiuum commodat ensem.*

Teneror. oblitvs amor.] Cum his viuendum, hi audiendi asiduò mihi, solito amores tractare. Quæ cura immane quantum curis hisce discrepat.

Atqve vtinam vivat, et non moriat. &c.] Maius malum dicit esse, animam suam vagari post obitum inter barbaras illas animas, quam corpus suum viuere cum illorum ribus. Hoc malum deprecatur item eleg. adeo, vt potius animam quoq; eodem ro sumi optet.

Atq; vtinam pereant animæ cum corpore no
Effugiatq; auidos pars mea nulla rogos.
Nam si morte carens vacuas volat altus in
Spiritus, & Samij sunt rata dicta senis,
Inter Sarmaticas Romana vagabitur vmbi
Perq; feros manes hospita semper erit.

Absit ab invis. et. t. vmb. loci puto velle. Quod si etiam moriar in his loc tamen opto, vt saltem vmbra mea hinc ab

Carm. qvod. p. salt. n. theat.

Et mea sunt populo saltata poëmata sæpè,
Sæpè oculos etiam detinuere tuos.

Plenum theatrum, est frequens theatrum tis spectatoribus.

Versibvs et plavdi meis] Poë plaudebat populus, si placuissent. Inde illa ptiuis, & alibi.

Nunc vos, si vobis placet, & si placuimus,
Qui pudicitiæ premium esse vultis, plausum
Vos valete, & plaudite. Nunc, spectatores, Iouis
caussa clare plaudite.

Nil eqvid. feci theat.] Testatur amicum, nihil se captandi plausus gratia i tris fecisse.

Mvsa nec in plavs. ambit. mea sum tam sitiens honoris. Carmine meo pl quærere non soleo. Infrà, *Non tamen vt lau gilo.*

Non tamen ingrat. est, &c.] H ingenuo displicere non debet, memoriam gere apud alios: est enim illa quasi altera v potest durare quam diutissimè, cum hæc, in corpore degimus, angustis finibus ci scribatur. Huc facit, quod in præfat. con scriptum est à Sallustio. Quò mihi rectius e detur ingenij, quã virium opibus gloriam rere. Et quoniam vita ipsa qua fruimur l est, memoriam nostri quam maximè long ficere.

Et profvgi nomen in ora re quanquam exulis nomen per omnium or tare facit.

Qvae me laesiss. record. carm vove o] Carminibus perij. Idcirco nõnun detestor carmina, & totum hoc studium cum. Generatim loquitur, non distinctè minibus amatoriis, quamuis illa tantùn læserunt. Sicut quis optat nunquam vxore xisse, postquam illa semel torum adulterio maculauit.

Neqveo tam. esse sine illis] lib. 4.

Non equidem vellem, quoniam nocitura fu
Pieridum sacris imposuisse manum.
Sed nunc quid faciam? vis me tenet ipsa fac
Et carmen demens carmine læsus amo.

VVLNERIBVS MEIS TEL. C. SEQ.]Ibidem. *Quodque mihi telum vulnera fecit, amo.* Ego acceptis vulneribus, seu vulneratus, nihilominus telis sanguine meo antea cruentatis me obiicio, & offero, dum versus scribere non desisto.

AVDET GRAIA CAPHAR.&c.]Caphareus mons Eubœæ, vbi Græci euersa Troia domum renauigantes naufragium fecerunt: & nequitia Nauplij, patris Palamedis, quem illi apud Troiam insontem occiderunt 2. Aeneid. saxis latentibus sub vndis noctu impacti sunt. Rem describit plenissimè Q. Smyrnæus, aliâs Calaber, libello de reditu Græcorum; & alios tempestate à Minerua concitata, alios fraude Nauplij ad Caphareum fractis nauibus interiisse narrat. Virg. id ipsum tangit Aeneid.11. *scit triste Mineruæ Sidus, & Euboicæ cautes, vltorq; Capharens.* Vbi poëta mari tribuit, quod erat hominis, Nauplij inquam.

CVRRERE] Currere, & cursum sæpius dici in nauigatione, alibi notauimus. Eleg.4. lib.3. *Hæc mea per placidas cymba cucurrit aquas.*

NON TAMEN VT LAVDER VIGILO,&c.] Eleg.1.

Deniq; nulla mihi captatur gloria, quæque
Ingenio stimulos subdere fama solet.

Eleg.1. lib.4. *requiesq; mihi, non fama petita est, Mens intenta suis ne foret vsque malis.*

VTILIVS QVOD LATVISSET] Quia expediuisset mihi non cognosci, ac celebrari potius, quàm in tantas ærumnas coniici, ac perire funditus.

FALLOQVE LABORES] *Nolumus assiduis animum tabescere curis.*

EXPER. CVRIS ET. D. VERBA MEIS] Elegia 1. lib.4.

Semper in obtutu mentem vetat esse malorum
Præsentis casus immemoremq; facit.

Eleg.1. lib.2. de Ponto. *fortuna verba dediq; mea.* De hoc fructu studiorum humanitatis Cicero persæpe. Vnum duntaxat locum proferam ex lib.9. epist. ad Varronem. Quamuis enim hæc sint misera, quæ sunt miserrima, tamen artes nostræ nescio quomodo nunc vberiores fructus ferre videntur quam olim: siue quia ũnulla nc in re alia acquiescimus: siue quod grauitas morbi facit, vt medicina egeamus. Plurimos producit Hen. Steph. Syntagmate de generibus epistolar. vbi eius locos cum Nasonianis confert. Vterq; enim à litteris sese solatium petere, & leuamentum crebrò affirmat. pag.174.

QVAMVE MAL. ALIAM, &c.] Hoc vno solatio me sustento, aliud quod quæram, & vnde quæram non video.

LOCVS EST INAMABILIS] inamœnus, & horridus. Eleg.10. lib.3.

Aspiceres nudos sine fronde, sine arbore campos.
Heu loca, fælici non adeunda viro.

NIHIL TOTO TRIST. ORBE] Triste est iniucundum, squalidum, inamabile.

VIX SVNT HOM. HOC NOM. DIGNI] vix merentur vocabulum hominis, cum ab immanibus belluis parum differant. Supra.

Vox fera, trux vultus, verissima mortis imago:
Non coma, non vlla barba resecta manu.

QVAMQVE LVPI PLVS FERIT. HAB.]Rapax animal, & ouibus præsertim infestum lupus. Homo quoque, iuxta prouerbium, fit homini lupus.

CEDIT VIRIBVS AEQVVM,&c.]concretum pro abstracto, vt sæpe. Vsque adeo autem premitur viribus, vt etiam ferro puniatur. Menander.

Βίας παρούσης οὐδὲν ἰσχύει νόμος.
Præsente vi, leges nihil prorsus valent.

Cicero pro Milone. Silent enim leges inter arma. Seneca Hercule Furente. *sontibus boni parent. Ius est in armis: opprimit leges pudor.* Apud Suidam hæc leguntur. *οὐδὲν δικαίωμα τῶν ὅπλων ἰσχυρότερον. πᾶς γὰρ ὁ δυνάμει περιέχων δικαιότερα αἰεὶ καὶ λέγειν, καὶ πράττειν δοκεῖ.* Nullum ius armis est potentius: & quisquis viribus præstat, is æquiora semper & facere, & dicere existimatur.

PELLIBVS, ET LAXIS,&c.] Eleg.10. lib.3.

Pellibus hirsutis arcent mala frigora braccis,
Oraq; de toto corpore sola patent.

ORAQVE SVNT LONG. HORRID. T. COMIS]Eleg.11. *Pellibus, & longa tempora tecta coma.* Videtur dicere, eos à fronte quoque capillum submittere, vt de Longobardis scribit Sigon. de reg. Italiæ lib.1.

IN PAVCIS EXT. GRAECAE VESTIG. LINGVÆ]Pauci quidam græcum adhuc balbutiunt: sed minimè ore rotundo pronuntiant.

HAEC QVOQVE IAM GET. BARB. F. SONO]Eleg.3. *Græcaq; quod Getico mista loquela sono est.*

VNVS IN HOC NON EST POP.&c.] Hoc & eleg.1. lib.4. memorauit, cùm dixit, habere se neminem, cui sua scripta legat. Eleg.10.

Barbarus hic ego sum, quia non intelligor vlli.
Derident stolidi verba latina Getæ.

VERBA E MEDIO] vulgata, communi sermone trita, quotidiana. Cic.3. de orat. cum verba iacentia de medio sustulimus.

SARMAT. COG. PLVR. MORE LOQVI]Verbis Sarmaticis cogor multa exprimere, quia cogor res necessarias petere. Vnde eleg.13. *Iam didici Geticè, Sarmaticeq; loqui.*

IAM DESVETVD. LONGA] dum annos aliquot neminem habeo, qui cum latinè colloquar.

VIX SVB. IPSI VERB. LAT. MIHI] Elegia vlt. lib.3.

Dicere sæpe aliquid conanti, turpe fateri,
Verba mihi desunt, dedidiciq; loqui.

NEC DVBITO QVIN SIM, &c.] Modestè magis quam verè.

IN HOC NON PAVCA LIBELLO BARBARA]non quidem voces Geticæ, sed sermo Romanus aliquot, vel multis potius locis vitiosus. Elegia 1. lib.4. *Si qua meis fuerint, vt erunt vitiosa libellis.* Hinc obtrectandi ansam arripuerunt, quibus

Ouid. parum latinus videtur. Qui, si seriò interrogentur, barbariem eius ostendere nequeant, & suam inscitiam prodant.

Non hom. cvlpa sed ista loci est] *In qua scribebam barbara terra fuit.*

Ne Avson. perd. commercia lingvae] Ne vsum linguæ latinę perdam. Ne linguę latinæ obliuiscar.

Et fiat pat. vox mea. m. sono] & vt retineam pronuntiationem patriam.

Ipse loqvor mecvm] Eleg. 1. lib. 4. *Ipse mihi (quid enim faciam?) scriboq; legoq;.*

Stvd. repet. sign. sinist. mei] Infelicia signa: siquidem me perdiderunt.

Sic anim. tempvsqve traho] Sic animum ab obtutu malorum auoco, & tempus absumo.

A Meqve ipse red. a contempl. sem. mali] Aberro tantisper à molestiis.

Carminibvs qvaero. m. ob. rer.] Supra. *Detineo studiis animum, &c.* Et alibi.

Semper in obtutu mentem vetat esse malorum,
Præsentis casus immemoremq; facit.

In huiusmodi re exprimenda multa sunt Ciceroni cum Ouidio communia. Vt hic dicit, se carminibus miseriarum suarum obliuia quęrere, sic ille à litteris obliuionem doloris sui petere. Hic, malorum suorum requiem in Musis esse: ille, in studiis se acquiescere. Hic se à contemplatu mali reducere: ille, à sollicitudine animum abducere, &c. Hen. Steph.

Praemia si stvd. conseq. &c.] satis magnum præmium me arbitrabor consecutum, si tranquillitatem animi subinde carminibus faciendis adipiscar.

ELEGIA NONA.

FORTVNAM METVENDAM.

ARGVMENTVM.

Admodvm calamitosis non insultandum, & paria metuenda, cum Nemesi, superborum vltrice. De potentia, & inconstantia fortunæ, cuius vim ipse quoque pertulerit. Restitutionem in patriam nondum desperasse: vel quia peccatum suum leuius: vel quia Cæsar mitissimus. Ne suo casu nimium exultet, cum accidere possit, vt Ouidio reuocato ipse alicuius sceleris conuictus vrbe pellatur.

Non adeò cecidi, quamuis abiectus: vt infra
Te quoque sim: inferius quo nihil esse potest.
Quæ tibi res animos in me facit improbe? cúrue
Casibus insultas, quos potes ipse pati?
Nec mala te reddunt mitem placidumq; iacenti
Nostra, quibus possunt illacrymare feræ?
Nec metuis dubio Fortunæ stantis in orbe
Numen? & exosæ verba superba Deæ?
Exiget at dignas vltrix Rhamnusia pœnas:
Imposito calcas quòd mea fata pede.

Vidi

Vidi ego naufragiumque, virosq́; sub æquore mergi:
Et nunquam, dixi, iustior vnda fuit.
Vilia qui quondam miseris alimenta negarat:
Nunc mendicato pascitur ille cibo.
PASSIBVS AMBIGVIS FORTVNA VOLVBILIS ERRAT:
ET MANET IN NVLLO CERTA TENAXQVE LOCO.
SED MODO LAETA MANET, VVLTVS MODO SVMIT ACERBOS:
ET TANTVM CONSTANS IN LEVITATE SVA EST.
Nos quoque floruimus: sed flos fuit ille caducus:
Flammáque de stipula nostra, breuisq́; fuit.
Néue tamen tota capias fera gaudia mente:
Non est placandi spes mihi nulla Dei.
Vel quia peccaui citra scelus: vtq́; pudore
Non caret, inuidia sic mea culpa caret.
Vel quia nil ingens ad finem solis ab ortu
Illo, cui paret, mitius orbis habet.
Scilicet vt non est per vim superabilis vlli,
Molle cor ad timidas sic habet ille preces.
Exemplóque Deûm, quibus accessurus & ipse est,
Cum pœna venia plura petenda petam.
Si numeres anno soles & nubila toto,
Inuenies nitidum sæpius isse diem.
Ergo, ne nimium nostra lætere ruina.
Restitui quondam me quoque posse puta.
Posse puta fieri lenito principe, vultus
Vt videas media tristis in vrbe meos.
Vt ego te videam caussa grauiore fugatum.
Hæc sunt à primis proxima vota meis.

COMMENTARIVS.

NON ADEO CECIDI] Mutationem A hanc status sui in deterius, ruinam appellat infra. Et qui velut è fastigio fortunæ delabuntur, eos cadere di-mus. Cicer.1.Off. quia si quid aduersi eueniat, a grauiter cadere non possunt. Et 2. Atque ea idem laus pariter cum repub.cecidit.

VT INFRA TE QVOQVE SIM] Non sum ntemptior te, qui es omnium mortalium con-ptissimus, & abiectissimus.

QVAE TIBI RES ANIM. IN ME FACIT?] : animi numero plurali notionem habet eam m spiritus, audacia, virtus, impetus, magnitudo, & robur animi. Plaut. Trucul. *Postquam filiolum peperit, animos sustulit.* Horat. ad Pison. *sectantem leuia nerui Deficiunt, animiq́.* Id est, vt explanat Lamb. qui nimis politum, concinnum, cultum, & comptum orationis sectatur genus, mollem, & eneruatam, & elumbatam, vt loquitur ille, orationem efficit.

QVOS POTES IPSE PATI?] potes tu quoque offenso Cæsare, aut alia grauiore culpa commissa in exilium eiici, vt in fine dicitur. Timor itaque eadem patiendi modestum te, & cautum reddere debet.

NEC MALA TE REDD. MITEM, &c.] Hæc

mala percenset elegia 11. lib. 3. vbi similiter in detractorem inuehitur. Solemus autem miseros miserari potius, quam eos exagitare, dictóque aut facto lædere.

Qvibvs poss. illacrymare ferae] Magna exaggeratio, & insigne lumen poëticum, quando cuiuspiam infortuniis, & casibus etiam saxa, aut res alias inanimas, & bestias ingemiscere, & illacrymare posse, aut ingemuisse, & illacrymasse affirmamus. Sic Virgil. de interitu Daphnidis eclog. 5.

Daphni, tuum Pœnos etiam ingemuisse leones
Interitum montesque feri, syluæque loquuntur.

De morte Galli poëtæ, quem dilexit vnice, eclog. 10.

B

Illum etiam lauri, etiam fleuere myricæ,
Pinifer illum etiam sola sub rupe iacentem
Mænalus, & gelidi fleuerunt saxa Lycæi.

Et 7. Aeneid. super cæde Vmbronis sacerdotis. *Te nemus Angitiæ, vitrea te Fucinus vnda, Te liquidi fleuere lacus.* In exequiis autem Pallantis, principio lib. 9. Aethonem eiusdem equum, dominum lacrymis prosequentem facit.

Post bellator equus, positis insignibus, Æthon
It lacrymans, guttisque humectat grandibus ora.

Dvbio fort. stantis in orbe nvmen] Eleg 3. li. 4. de Ponto. *Hæc dea non stabili quam sit leuis orbe fatetur.* Fortunam nunc rotæ, nunc sphæræ insistentem pingebant: siue vt eam rerum dominam esse, siue vt eius instabilitatem insinuarent. Quin à volubilitate etiam nomen illi. Quæ enim prius Vortuna à vorto dicebatur, mox mutatione digamma in F. affinem literam, vt in plerisque aliis, in Fortunam abiit, cuius præcipuum opus est ima summis, & summa imis commiscere, rerumque omnium vicissitudinem inducere, &c. Lege Pierium lib. 39. Hinc etiam inuenitur τύχη ἰνεστὸς. Tibullus lib. 1. eleg. 1. *Versatur celeri fors leuis orbe rotæ.* Ammianus lib. 26. Ea victoria vltra homines Procopius sese efferens, & ignorans, quod quiuis beatus versa rota fortunæ ante vesperum potest esse miserrimus. Quid de fortuna verè, Christianeque sentiendum sit, & quid à casu differat, docet accuratè Viperan. de Prouid. lib. 2. cap. 14.

C

Exosae verba svp. deae] Nemesis, quæ & Rhamnusia, à Rhamnunte oppido Atticæ, vbi templum ei dicatum, & Adrastea. Credebatur vindex arrogantiæ, & spei immoderatæ. Vide prouerb. Adrastea Nemesis. Adrasteam Antimachus poëta dictam scribit, quod ei Adrastus ad amnem Aesepum primus aram statuerit, vbi culta est.

D

Imposito calcas. q. m. fata pede] Quid me abiectum, & exulem vsqueadeo despicis, tanquam vile lutum, quod pedibus ingredientium percalcatur? Propertius hoc genere loquendi summam amoris seruitutem sibi impositam declarauit, cum despicientia fastus sui, eleg. 1. lib. 1. *Et caput impositis pressit Amor pedibus.*

A

Vidi ego navfrag. viros et in aeq. mergi] De quo, & quorum naufragio loquatur, incertum est. Sententia tamen bona. Nam & aliquem rerum suarum naufragium facere, frequenter lectum est.

Nvnqvam ivstior vnda fvit] quia nemo tam dignus fracta naue summergi, quàm hi, quicunque tandem fuerint.

Vilia qvi. q. mis. alim. neg.] Etiam hîc non liquet, num quê certum intelligat. Repertos autem quibus hoc contigerit, nihil dubitandum.

Passibvs ambig. f. volvb. errat, &c.] Duo disticha hæc de vicissitudine fortunæ non egent probatione, cum ea confirmet quotidiana nunc in hoc, nunc in illo experientia. Nec mirum eam volui, ac nunquam consistere, cum insistet saxo volubili. In tabula Cebetis Fortuna passim vagatur, & aliis quod habent rapit, aliisque largitur: iisdemque rursus statim eripit quæ dedit, eaque donat aliis, temere & inconstanter. Rectè igitur rotundo saxo insistit, quia non tuta, & firma sunt eius munera.

Et tantvm const. in levit sva] *ἰξύμωρον*, cuius ordinis sunt insipiens sapientia, cum tacent clamant, &c. Sic apud D. Paulum. *Si quis vult inter vos sapiens esse, stultus fiat, vt sit sapiens.* Et illud: *quando infirmor, tunc fortior sum.*

Nos qvoqve florvimvs] virtute, nobilitate, honoribus. Cic. ep. 9. lib. 1. in sententiis senatoriis, & in omni actione, atque administratione reipub. floruissemus.

Flos fvit ille cadvcvs] defloruit, offenso Cæsare, & velut imbre, aut grandine perculsus decidit.

Flammaqve de stip. &c.] Alia comparatione fælicitatis suæ breuitatem ante oculos ponit. Stipula, quia res arida est, & nihil soliditatis habet, facilè flammam concipit: sed eam non alit. Ita fælicitas humana, præsertim quæ principum gratia nititur, quoniam alto fundamento caret, facilè mouetur, & amittitur; quandoquidem eorum animi aliâs aliter afficiuntur, & impelluntur. Ad breuitatem fælicitatis humanæ insinuandam facit & ille pius mos, cum Pont. Max. creato, accensa stuppa alicunde dependente succlamatur, Pater sancte, sic transit gloria mundi. Vsus hac comparatione Virgil. 3. Georg. vbi agit de equo vetulo, ad admissuram, & prælium ob senectutem inutili. *Vt quondam in stipulis magnus sine viribus ignis Incassum furit.* Vide ibid. Cerdium.

Neve tam. tota cap. &c.] Ne nimium lætere, & de casu meo triumphes, quod est ferum, & inhumanum gaudium, de alieno scilicet malo. Vitium ἐπιχαιρεκακία.

Non est placand. sp. m. nvlla Dei] Vel vt reducat me ab exilio. Et eò pertinet quod legis eleg. 5. lib. 3.

Spe trahor exigua, quam tu mihi demere noli,
Tristia leniri numina posse Dei.

Et eleg. 9. lib. 4. *Et patriam, modò sit sospes, speramus ab illo.*

Vel vt mutatione loci alleuet exilium, quod gis sperat, & ideo sæpius rogat amicos, vt eam impetrent, & Cæsarem, vt concedat.

VEL QVIA PECCAVI CITRA SCELVS] g.6. lib.3.

Idq; ita si nullum scelus est in pectore nostro,
Principiumq; mei criminis error habet.

VTQVE PVD. NON CARET] non quod ipse dquam pudendum designarit: sed puden-n, & turpe viderit.

NVIDIA] odio. Veruntamen secernuntur ista , & plus est inuidia quam odium. Illa quippe letestantis, & abominantis alterius turpitu-em cum infamia coniunctam: hoc auersantis um quod videtur, & alicuius vel facto, vel di-læsi, vel se læsum opinantis. Illi gratia, huic a-r opponitur. Et in inuidia homo, aut res est d multos: odio & multis, & vni esse possu-s.

VEL QVIA NIL INGENS, &c.] eleg.2. *Cæsa-l ingens mitius orbis habet.*

NON EST SVPERAB. VLLI] vt est bello, & is inuictus.

MOLLE COR AD TIMID. PRECES] flexi-m animum ad preces timidorum, eius po-iam, & iram metuentium. Alibi de semet. *fateor misero molle cor esse mihi.*

EXEMPLOQVE DEVM] Sicut petimus mul-diis, ita & veniam, seu remissionem pœnæ, & a petam ab ipso; siquidem & vt præsens Deus tur, & ad deorum numerum est transitu-

SI NVMERES ANNO SOLES] Si numeres totius anni dies serenos, & turbidos. Soles pro diebus, efficiens pro effecto, non rarum poëtis.

INVEN. NITID. SAEP. ISSE DIEM] inuenies plures serenos. Virgil.3. Aeneid. *Iamq; dies, alterq; dies processit.* Atq; hæ sunt illæ filiæ triginta, forma dissimiles, aliæ atræ, aliæ candidæ, quot quisque habet de patribus duodecim, qui omnes vnum parentem agnoscunt, qui est annus, & 12. filij totidem menses, Ianuar. Februar. &c. & filiæ ἡμέραι vniuscuiusque dies, quos videmus partim tranquillos, & lucidos, partim tempestuosos, & obscuros, quod fuit ænigma Chilonis.

RESTITVI QVOND. ME QVOQVE] Quondam, & olim tam futuri, quam præteriti temporis sunt.

LENITO PRINCIPE] τῷ Principe ἡμερωθέντι. Maluit principiò nomen Principis Augustus, vt mollius, quam Regis, aut Dictatoris, aut Imperatoris. Tacit. Annal.1.

CAVSSA GRAVIORE] ob maius delictum, quam sit meum.

FVGATVM] pulsum in exilium. Omnia eodem pertinent, fugere, fuga, fugari. Lib.1. eleg.2. *quid quem fugat ille teneris?*

HAEC SVNT A PRIMIS PROXIMA VOTA MEIS] vota secunda. Iuuenalis de 2. Philipp. Satyr.10. *Volueris à prima quæ proxima.* periphrasis. Prima autem vota sunt, vt restituar.

ELEGIA DECIMA.

ANIMVS GRATISSIMVS.

ARGVMENTVM.

SI se nominari pateretur, qualibus, quantisq; laudibus eum prosecuturus foret. De meritis in se gratias agit, & similitudinibus, quantopere ipsum vel inuitum nominare concupiscat, ostendit. Taciturum tamen, ne, dum officium exse-itur, eidem incommodet, & vtilitati eius seruiturum, idque eo ma-, quod ille se beneficiorum memorem non dubitet: quam memo-m, quamdiu spiritu fruetur, non depositurum. Pulcherrima, & libe-i digna ingenio elegia.

O tua si sineres in nostris nomina poni
Carminibus, positus quàm mihi sæpe fores?
Te canerem solum meriti memor: inq; libellis
Creuisset sine te pagina nulla meis.
Quid tibi deberem, tota sciretur in vrbe:
Exul in amissa si tamen vrbe legor.
Te præsens mitem nosset, te serior ætas:
Scripta vetustatem si modò nostra ferunt.
Nec tibi cessaret doctus benè dicere lector,
Hic te seruato vate maneret honor.
Cæsaris est primùm munus, quòd ducimus auras:
Gratia post magnos est tibi habenda Deos.
Ille dedit vitam: tu, quam dedit ille, tueris:
Et facis accepto munere posse frui.
Cumq; perhorreret casus pars maxima nostros,
Pars etiam credi pertimuisse velit:
Naufragiumquè meum tumulo spectaret ab alto:
Nec dederit nanti per freta sæua manum:
Seminecem Stygia reuocasti solus ab vnda.
Hoc quoque, quod memores possumus esse, tuum est.
Dij tibi se tribuant cum Cæsare semper amicos:
Non potuit votum plenius esse meum.
Hæc meus argutis, si tu patiare, libellis
Poneret in multa luce videnda labor.
Nunc quoque se, quamuis iam est iussa quiescere, quin te
Nominet inuitum, vix mea Musa tenet.
Vtq; canem pauidæ nactum vestigia ceruæ
Luctantem frustra copula dura tenet:
Vtq; fores nondum reserati carceris acer
Nunc pede, nunc ipsa fronte lacessit equus:
Sic mea lege data vincta atque inclusa Thalia
Per titulum vetiti nominis ire cupit.
Ne tamen officio memoris lædaris amici:
Parebo iussis, parce timere, tuis.
At non parerem, si non meminisse putares:
Hoc quod non prohibet vox tua, gratus ero.
Dumq; (quod ô breue sit) lumen vitale videbo,
Seruiet officio spiritus iste tuo.

COMMENTARIVS.

TVA SI SIN. IN. N. N. PONI CARMINIBVS]Quamobrem amicos in hiſce epiſtolis non nominet, cauſſam affert eleg.4.lib.3. *Vos quoque pe-ctoris noſtris beretis amici, &c.* Vide item elegia 5. ·bis duplex cauſſa, re vna, nimirum ne offen-ur Auguſtus, dum ipſis nominibus agnoſcit, faueant ei, quem ipſe in patria perferre non uerit.

ᵓOSITVS QVAM MIHI SAEPE FORES?] ıc colligimus, & alias quaſdam elegias, in bus merita ipſius deprędicat, ad eum per ho-ibros conſcriptas eſſe.

·E CANERE SOLVM] Non eſt hoc præci-ccipiendum, quaſi neminem præterea canta-ıs eſſet, cum & alios de ſe bene meritos fatea-ſed præ omnibus, & effuſius hunc.

ᴧERITI MEMOR] Hæc ratio eſt, quare cane-vt ſe beneficiorum acceptorum minimè ob-m teſtaretur, & illum, quantum poſſet, car-ıibus ſuis immortalem faceret.

CREVISS. SINE TE PAG. NVLLA MIHI] nibus paginis te celebrarem. In libellis meis la pagina paginæ ſucceſſiſſet abſque glorioſa mentione. Aut ita. Nulla pagina conſcripta, npleta eſſet ſine te. ὑπερβολικῶς dictum.

ᑫVID TIBI DEBER. TOTA. S. IN VRBE] ſſet tota Roma tuum in me amorem præci-ım, & merita quibus me tātoperè obligaſſes.

·XVL IN AVSON. SI TAM.&c.] μετωνυμία, tor pro opere. Si populus Romanus dignatur lis ſcripta legere. Hoc non cohæret cum illo, ıd ait eleg.8.

Carmina quod pleno ſaltari noſtra theatro,
Verſibus & plaudi ſcribis amice meis.

n qui in theatro iis applaudebant, procul ıio etiam priuatim legebant. Summiſsius igi-quam verius locutum credamus.

·CRIPTA VETVST. S. M. NOSTRA FER.] ıi in Ponticis. *Scripta ferunt annos.* Annos, & æ-m ferre dicuntur, quæ diu integra perma-t. Cur autem nunc dubitat, cum ſcripta ſua ı orbe lectum iri, & perennia fore luculentis ibus vaticinatus ſit eleg.9. lib.4. *Trans ego tel-s, trans altas audiar vndas, &c.* Sed hoc quoque ıodeſtia prolatum opinemur.

·ENE DICERE] vt cuipiam maledicere, ſic ıi benedicere iunctim, & disiunctè dicas li-Legens ergo nomen tuum cum meritis tuis, ret te, & bene precaretur tibi lector meus.

ɪIC TE SERVATO VATE MAN. HONOR] ıc tibi honorem concilıarem ego vates, tua ·a ſeruatus.

·AESARIS EST PRIMVM MVNVS,&c.]cle-tiam hanc aliquoties laudauit. Elegia 3. *Ira m moderata tua eſt, vitamq; dediſti, &c.*

A QVOD DVCIMVS AVRAS]Quod viuimus. Cic. ſpiritum ducere. Virgilius veſci aura, & aura ætherea. Lucret. vitalem ducere vitam.

GRATIA POST. MAG. E. TIBI HAB. D.]Hunc auctoritate multum potuiſſe apud Auguſtum, & necem Ouidij ab eo deprecatum fortaſſe conii-cio.

TVERIS] De cura vitæ illius in exilio, & ſumptibus ſuppeditatis hoc poſſumus interpretari.

CVMQVE PERHORR. CASVS,&c.] Cum vſque ad duos, aut tres omnes me desererent, quò & honori, & rebus ſuis conſultum irent.

PARS ETIAM CREDI PERTIM. VELIT] pars occultè mei ſtudioſa, ad captādam gratiam Cæſaris, velit videri pertimuiſſe, ne quid ſimile B ſibi accideret, ſi mihi apertè faueret, mihiq; opitularetur.

NAVFRAG. MEVM TVMVLO,&c.] Ipſi fælices ſpectarent, & è longinquo intuerentur miſeriam meam. Huc mirificè quadrabit initum lib. 2. apud Lucret. Suaue dicit eſſe, alterius in mari iactationem è terra, & prælium è loco remoto intueri ſine vllo periculo.

NEC DEDERIT NANTI,&c.] Allegoria eſt, nec ex iſtis vndis, quibus abſorptus ſum, me ſeruauerit.

SEMINECEM STYGIA SERVASTI,&c.]Nimiopere afflictus ne penitus interirem effeciſti. Solus poſt Auguſtum ſeruaſti me, cæteris diſſimulantibus.

C QVOD MEMORES POSSVM. ESSE TVVM EST] Quomodo enim eſſemus memores, ſi non viueremus? Hoc autem ſecundùm deos tuum eſt, quod viuimus, *qui Seminecem ſtygia reuocaſti ſolus ab vnda.*

DII TIBI SE TRIB. SEMP. AMICOS]Nunquam ferè commemorat bona ab aliis accepta, quin iis bona viciſsim precetur; quæ eſt vna pars morum amabilium.

CVM CAESARE] quem ipſum quoque pro Deo Roma iam colit, & qui diis eſt acceſſurus.

NON POTERIT VOTVM PLENIVS ESSE MEVM]Maiora optare nequeo. Nam cui dij ſunt propitij, quid ei poſsit obtingere mali? aut quid maius cupiam opes?

D ARGVTIS LIBELLIS] eruditis, nec vulgariter ſcriptis.

SI TV PATERERE] Si non recuſares nomen tuum à me prodi.

IN MVLTA LVCE VIDENDA]In lucem proferret, illuſtraret, conſpicua faceret. Cicer.2.Tuſcul. Omnia enim benefacta in luce ſe collocari volunt.

VIX MEA MVSA TENET] Vix ſe cohibet. Cic.5.Philip. Tenuit ſe, neque attulit in iudicium quidquam ad lædendum. Et ſine pronomine,

lib. 2.

lib.2.ep.3. Teneri non potui, quin tibi apertius illud idem his litteris declararem.

VTQVE CANEM PAVIDAE, &c.] Canes sagacitate valent, ac per vestigia odorantur, & insequuntur feras. Cerui autem timidissimi. Liuij antiqui poëtæ carmen est, *Dirige odorisequos ad cæca cubilia canes.* Virgil.4.Aeneid. *& odora canum vis.*

COPVLA DVRA] vincula, quibus inuiti à venatoribus retinentur. Sed quia plures iisdem habenis copulantur, vocat copulam.

VTQVE FORES NOND. RESER. CARCERIS, &c.] carcer à coërcendo. Dicitur & locus vbi coërcentur equi in curuli certamine, antequam signum detur. Virgil.1.Georg.

Vt cum carceribus sese effudere quadrigæ,
Addunt se in spatia, & frustra retinacula tendens
Fertur equis auriga, neq; audit currus habenas.

Numero singulari dixit lib.5. *ruuntq; effusi carcere currus.* Et 10. Metamorph. *Signa tubæ dederant, cum carcere pronus vterq; Emicat.* Fores appellat repagula, vt 2. Metamorph. de equis solis. *hinnitibus auras Flammiferis implent, pedibusq; repagula pulsant.*

LEGE DATA VINCTA] imperato sibi silentio.

A

MEA THALIA] Eleg.10.lib.4. *Notaq; non tardè facta Thalia mea est.* Virgil.eclog.4.

Prima Syracosio dignata est ludere versu
Nostra, nec erubuit syluas habitare Thalia.

VETITI NOMINIS] abs te vetiti, qui non pateris nomen tuum in carminibus meis poni.

NE TAM. OFF. MEM. LAED. AMICI] Graue est lædi ab amico, & cum officio, seu per officium accipere detrimentum.

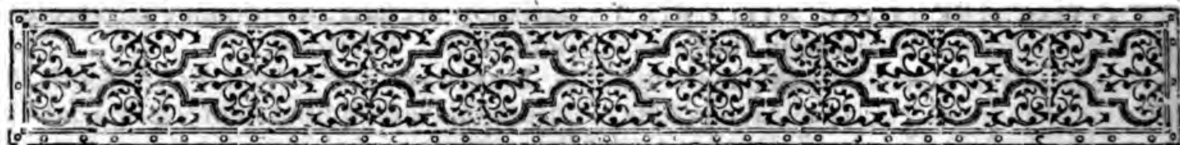
SI NON MEMINISSE. PVT.] Si putares me tuorum meritorum immemorem, voluntatem tuam post haberem, teque nominarem.

B

QVOD NON PROHIB. VOX TVA] gratam animi recordationem non vetas.

LVMEN VITALE VIDEBO] dum hoc cæli lumen aspiciam. Lumina vitæ est apud Lucretium lib.1. Et de Anco Martio lib.3. *Lumina sis oculis etiam bonus Ancu' reliquit.* Et Virgil.lib.1. *si lumina vitæ Attigerint.* Lumen, & lux non raro pro vita, sicut nox pro morte.

SERVIET OFF. SPIR. ISTE TVO] tibi deditus erit, te colet, & amabit spiritus meus. Ad officia in te paratus erit. Idem pæne illud Virgilian. *Dum memor ipse mei, dum spiritus hos reget artus.* 4. Aen.

ELEGIA VNDECIMA.

TRVCVLENTI BARBARORVM MORES.

ARGVMENTVM.

IAM se triennium expleuisse in exilio, & visum decennium. Dies quoque & noctes perpetuò sibi longas esse. Finitimarum gentium sæuitia. A domesticis etiam sibi timendum, quorum aspectus sit formidabilis. Sua verba à nemine intelligi, & barbaros de se tutò malè loqui. Ius illic in manu, & armis positum esse, & in foro pugnas edi. Vt meruerit carere patria, nō meruisse tali regione exulare. Corrigit dictum mox, aitq; vel mortem meruisse.

Vt sumus in Ponto, ter frigore constitit Ister:
Facta est Euxini dura ter vnda maris.
At mihi iam videor patria procul esse tot annis,
Dardana quot Graio Troia sub hoste fuit.
Stare putes; adeò procedunt tempora tardè:
Et peragit lentis paßibus annus iter.

Nec mihi solstitium quicquam de noctibus aufert:
Efficit angustos nec mihi bruma dies.
Scilicet in nobis rerum natura nouata est:
Cumq; meis curis omnia longa facit.
An peragunt solitos communia tempora motus?
Suntq; magis vitæ tempora longa meæ?
Quem tenet Euxini mendax cognomine littus,
Et Scythici verè terra sinistra freti.
Innumeræ circùm gentes fera bella minantur:
Quæ nisi de rapto viuere turpe putant.
Nil extra tutum est: tumulus defenditur ipse
Mœnibus exiguis, ingenióque loci.
Cùm minimè credas, vt auis, densissimus hostis
Aduolat, & prædam vix bene visus agit.
Sæpe intra muros clausis venientia portis
Per medias legimus noxia tela vias.
Est igitur rarus qui iam colere audeat, isq;
Hac arat infelix, hac tenet arma manu.
Sub galea pastor iunctis pice cantat auenis:
Próque lupo pauidæ bella verentur oues.
Vix ope castelli defendimur: & tamen intus
Mista facit Graiis barbara turba metum.
Quippe simul nobis habitat discrimine nullo
Barbarus: & tecti plus quoque parte tenet.
Quos, vt non timeas, possis odisse, videndo
Pellibus, & longa corpora tecta coma.
Hos quoque, qui geniti Graia creduntur ab vrbe,
Pro patrio cultu Persica bracca tegit.
Exercent illi sociæ commercia linguæ:
Per gestum res est significanda mihi.
Barbarus hic ego sum, quia non intelligor vlli:
Et rident stolidi verba Latina Getæ,
Méque palam tutò de me mala multa loquuntur:
Forsitan obiiciunt exiliumq; mihi.
Vtque fit, in me aliquid, si quid dicentibus illis
Abnuerim quoties, adnuerimque putant.
Adde, quòd iniustum rigido ius dicitur ense:
Dantur & in medio vulnera sæpe foro.
O duram Lachesin, quæ tam graue sidus habenti
Fila dedit vitæ non breuiora meæ!

Quòd

Quòd patriæ vultu vestróque caremus amici,
Quòd sic in Scythicis gentibus esse queror:
Vtraque pœna grauis: merui tamen vrbe carere:
Non merui tali forsitan esse loco.
Quid loquor ah demens? ipsam quoque perdere vitam
Cæsaris offenso numine dignus eram.

COMMENTARIVS.

Er frig. constitit Ister] Ab adiuncto notat hyemes tres, & συνεκδοχικῶς partem sumẽdo pro toto, annos totidem. Aliter circumlocutus est bienniũ eleg.7.lib.4.Principio ἀλιδρ. A

Tertia Phœbæi referunt hiberna iugales,
Quum magni Iouis imperio te, Roma, reliqui,
Coniugis & vultu semper cariturus amico
Exul in extremas adigor moriturus arenas.

Porrò de Istro ait Philostratus in vita Apollonij lib.3.cap.1. ποταμῶν δ' οὗτος δοκεῖ μέγιστος, ὁπόσοι δι' εὐρώπης ῥέουσιν. Europæ fluuiorum maximus.

Dardana qvot Graio. t. s. hoste. f.] Annos decem, quod constat inter omnes: nisi quod Dio Chrysostomus Sophista oratione longa contendit, eo bello non Græcos, sed Troianos extitisse victores, & illos compositione facta, domum renauigasse. Ilium, inquam, à Græcis nunquam expugnatum, & excisum fuisse. Quam autem omnis dies, & hora longa videatur misero, soli ignorant, qui in nulla vnquam miseria vixerunt. In maiore autem multo longior. Et quodnam Ouidiano exilio miserius? Non ergo mirum, si tres anni visi sunt ei decem, quamdiu durasse obsidionem Troianam docet Turnus lib.9. B

Haud sibi cum Danais rem faxo, & gente Pelasga
Esse putent, decimũ quos distulit Hector in annum.

Stare pvtes, adeo proced. t. tarde] Tempus sic definit Aristoteles Physicor. lib. 4. cap.10. Est numerus motionis ex eo quod est prius, & posterius. Tempora ista stare non possunt, nec tarde procedere, nisi cæli motus, qui est effector temporis, quiescat, aut tardior fiat. Quodammodo igitur cælum stare, aut lenta conuersione circumuolui videtur, cum tempora tam longa apparent. C

Et peragit lentis pass. an. iter] Annus est solis amfractus, cum peractis CCC. LXV. diebus ad eadem loca siderum redit. Dictus, quia mensibus in se recurrentibus voluitur. Virgil. *Atq; in se sua per vestigia voluitur annus.* Quem Aegyptij ἱερογλυφικῶς indicabant picto dracone caudam suam mordente, quia in se recurrit. Isid. lib.5.

Nec mihi solstit.] Solstitium quasi solis statio, quod tunc sole stante dies, vel noctes crescant. Duo autem sunt solstitia, vnum æstiuum VIII. Kalend. Iulias, de quo tempore remeare sol ad inferiores incipit circulos: aliud hyemale VIII. Kalend. Ianuar. quo tempore sol altiores incipit circulos petere. Vnde & hyemalis solstitij dies minimus: sicut æstiui maximus inuenitur. Isid. lib.5. Per solstitium quoque possis simpliciter æstatem accipere, qua parte anni noctes sunt breuiores.

Efficit ang. nec mihi. b. dies] Pro hyeme dictum interpretare, quando dies sunt breuiores, noctes longiores. Brumam à breuitate dierum appellatam auctores Festus, & Varro.

In nobis rervm nat. novata est] In mea solius fortuna natura à se ipsa discessit.

Cvmqve meis cvr. a. longa facit] Auxesis. Non omnia idcirco longa sunt, si tempora longa. Quia tamen tempus omnia metitur, aliquo modo etiam omnia longa facit. Sed ista ad vulgi captum.

An perag. solit. commvn. temp. motvs?] Altera pars dubitationis, & affirmatio potius. Tempora solito motu peraguntur, & neque dies, neque noctes aut breuiores, aut longiores cœperunt esse, dum ego viuo in exilio. Sed diritas malorum meorum me ita opinari facit.

Evxini mend. cognom. pontvs] Elegia 13. lib.3.

Dum me terrarum pars pæne nouissima Ponti
Euxinus falso nomine dictus habet,

cum potius Axenus vocari debeat, inhospitalis, quo nomine aliquando fuit. Eleg.4.lib.4.

Nam neq; iactantur moderatis æquora ventis,
Nec placidos portus hospita nauis habet.
Sunt circa gentes, &c.

Vere terra sinistra] ad læuam maris Euxini sita est terra Tomitana. Sinistrum autem cum significet etiam infaustum, malum, aduersum, &c. & ea terra nihil sit infelicius, vere sinistra est.

Innvm. c. gent. f. bella min.] Vide eleg.10. lib.3. & 1. lib.4.

QVÆ NISI DE RAPTO VIVERE] 1. Me-
orph. *Viuitur ex rapto.*

VMVL. DEFEND. IPSE MOEN. EXIG.]
nus erat castellum in editiore loco, & infra
ominatur.

Quam miserum est porta vitam, muroq; tueri,
Vixq; sui tutum viribus esse loci.

NGENIOQVE LOCI] Situs, & natura loci
uius dicitur Latinis ingenium. 2. de P. eleg. 1.

Atq; ea te contra nec muri mole, nec armis,
Nec satis ingenio tuta fuisse loci.

it. locorumque ingenio sese contra imbelles
is copias tuebantur. In aliis quoque rebus
vox domicilium habet, ingenitam illis natu-
a declarans. Sic apud Gellium lib. 12. cap. 1. in-
ium, & proprietas lactis. Apud Terent. Hecy-
d ingenium redire, de seruo loquaci.

T AVES DENSISSI. HOSTIS] vt aues,
gregatim volant, anseres feri, sturni, grues,

OXIA TELA] veneno illita, & ideo solo ta-
nedum iactu noxia, & pestifera.

ST IGITVR RARVS QVI, &c.] Vide ele-
s supra nominatas.

AC TENET ARMA MANV] gladium. Sic
elitæ dum templum reædificarent in libris
ræ.

VNCTIS PICE CANTAT AVENIS] A-
a, calamus, arundo, cicuta, canna pro fistula
oritia apud Maronem, & alios. Iam quemo-
pice, aut cera iungerent huiuscemodi fistu-
, lege à me notata in Symb. ad illud 2. eclog.
mihi disparibus septem compacta cicutis.

ROQVE LVPO. P. B. VERENTVR OVES]
unnt ne à prædatoribus tanquam lupis abi-
tur.

IX OPE CASTELLI DEFEND.] clausa
ta, & muro non alto, nec firmo. Castellum à
ris per diminutionem. In castris miles, & To-
præsidium militare. Quam ob caussam ca-
lum videtur nominasse. Sic Iustinianus quæ-
oppida in Ponto (in quibus & Tomus) ap-
auit. Contra olim arces vrbium nomine in
ecia dictas, tradit in Pelopida Plutarchus.

ISTA FACIT GRAIIS B. T. MET.] Co-
foris hostes, intus domesticos timere, Græ
mistos Getis, cum iisdem in ædibus, & inter
ra nostra versentur.

IMVL NOBIS HABITAT] Vulgati le-
t, *nobiscum habitat.* Sed scriptum fuit, *simul nobis*
mus puto, ἅμα ἡμῖν.

T TECTI. P. QVOQVE PARTE TEN.]
e totam domum occupat.

OSSIS ODISSE VIDENDO] Vide eleg.
fera, trux vultus, &c. Et infra, *Sunt homines, vix*
homines hoc nomine digni. Ergo vt timendi non
& sunt timendi) certe ipso aspectu horribi
odiosi sunt.

VI GENITI GRAIA CRED. AB VRBE]
unt origine Milesij. Mileto enim vrbe Ioniæ

A deducta Colonia Tomos, vt dictum in eleg. 9.
lib. 3.

PRO PATRIO CVLTV] pro habitu græco, qui est cultior, & ciuilior. Igitur palliati non incedebant: pallium enim Græcorum.

PERSICA BRACCA] De bracca disseruimus eleg. 10. lib. 3. ad illum versum: *Pellibus, & sutis arcent mala frigora braccis.* Errant qui subligacula apud veteres nostris braccis existimant respondere. Nihil enim aliud subligacula, & campestria fuerunt, quam pannus, quo verenda velabant ephœbi se exercentes, luperci currentes, scenici, athletæ, popæ, coci, & alia vilia seruitia inter ministrandum, & cauponum διάκονοι, vt notat Philostratus lib. 4. in vita Apollonij, quemad-
B modum Animaduersion. in Sueton. à Caussabono est obseruatum.

EXERCENT ILLI SOCIÆ COMMER. LINGVÆ] Si prouocabulum *illi* de Getis, & Græcis accipimus, tum sociæ commercia linguæ dicemus vnam linguam mistam è duabus: sic, vt Græca multùm à Getica inquinata, & corrupta sit; & Getica nonnihil de græca assumpserit: tametsi pauci de sermone græco aliquid adhuc retineant. Eleg. 8.

In paucis extant græcæ vestigia linguæ.
Hæc quoq; iam Getico barbara facta sono est.

PER GESTVM RES. E. SIGNIF. MIHI] vt muto.

BARBARVS HIC EGO SVM. Q. NON IN-
C *TELL. VLLI*] Mundum Græci diuiserunt in duas partes, in Græcos seu Pelasgos, & Barbaros. Strabo lib. 14. censet initio barbaros vocatos qui difficulter, aspere, crasse, & duriter loquerentur; huiusmodi Græcis visas nationes reliquas, & barbaros nominari cœptos; tum quod vernaculus illorum sermo inconcinnus erat: tum quod græcum idioma minus expedite pronuntiarent. Stephanus, βάρβαρος οὐκ ἐπὶ ἔθνους, ἀλλ' ἐπὶ φωνῆς ἐλαμβάνετο, stricte ac proprie barbari vocabulum de Phrygibus accipiebatur. Horat. *Græcia barbariæ lento collisa duello.* Delrius Comment. in Med. Senecæ. Loquens ergo latine, visus est Getis barbarus, quamuis Romanus. Quin etiam risui, & ludibrio illis fuit cum lingua sua.
D *STOLIDI GETÆ*] stupidi, nullius iudicij, frutices, bardi, stipites.

MEQVE PALAM] me præsente.

DE ME MALA MVLTA LOQ.] Fortasse dictitabant, fuisse hominem leuem, & hoc, aut illo crimine exilium meruisse.

VTQVE FIT, IN ME ALIQVID, &c.] Hoc distichon paulo contortius est. Lipsiensis editio in ora libri hunc in modum explicat. Contra me aliquid animo versant, quotiescunque aliquid illis loquentibus vel abnuerim, vel annuerim. Ego sic putarim exponendum. Fieri solet, vt cum quis de se verba fieri arbitratur, nutu signũ det, annuendo, vel abnuendo videlicet. Cum igitur de me loquuntur, si quid, & quoties annuam, aut

abnuam obſeruant. Huic ſententiæ magis conueniret in extremo *notant*, quam *putant*, & fortaſſe poëta ſic ſcripſerat.

ADDE QVOD INIVST. RIG. IVS. D. ENSE] Ius iniuſtum ὀξύμωρον, vt ἐχθρῶν δῶρα ἄδωρα, χάρις ἄχαρις, κόσμος ἄκοσμος, τέχνη ἄτεχνος, μήτηρ ἀμήτηρ, μήτωρ ἀμήτωρ. ars iners, emptio inempta, numeri innumeri, &c. Qui enſe plus valet, cauſſam obtinet. 1. Faſt. *Iura dabat populo poſito modo Prætor aratro.* Et Virgil. 1. AEneid. *Iura dabat, legeſq; viris.*

O DVRAM LACHESIN] Clotho, Atropos, Lacheſis tres Parcæ, quæ fatis hominum diſpenſandis præeſſe finguntur. Sorores fati dominas appellat eleg. 5.

TAM GRAVE SID. HABENTI] tam infælici ſidere nato. Ad nugas aſtrologorum, cuique vitam, & mores atque adeo fatalem neceſsitatem ex hora natali, & ſiderum aſpectu deſcribentium hoc pertinet.

A

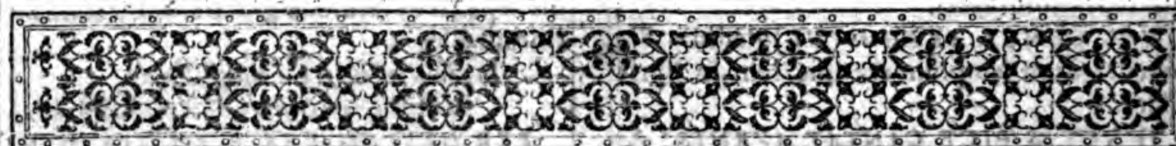
FILA DED. VITÆ NON BREV. MEÆ] Quæ mihi vitam producit ad miſeriam. Mortem enim ſolam ſibi finem malorum, & breui facturam ſperat. Eleg. 6. lib. 4.

Vna tamen ſpes eſt, quæ me ſolatur in iſtis,
Hæc fore morte mea non diuturna mala.

QVOD PATRIÆ VVLTV, &c.] Duo ſe queri: & quod careat patria, amicíſque ſimul: & quod in Scythia cogatur viuere. Sed cum alterum meruerit, non meruiſſe exilium tam horribile.

FORSITAN] ne abſolutè affirmando Cæſarem offendat, & iniuſtitiæ coarguat.

QVID LOQVOR AH DEMENS] Virgil. eclog. 2. *Quem fugis, ah demens?* Ob hoc ipſum corrigit, quod tamen dubie dixerat, & Cæſarem, quem vt iniuſtum perſtringere videbatur, tacitè à lenitate commendat. Nam qui exilio punit, quem occidere iure poterat, nonne clementer agit?

ELEGIA DVODECIMA.

NEGAT SE VOCANDVM EXVLEM.

ARGVMENTVM.

QVarta eſt hæc epiſtola ad vxorem in his libris Triſt. Dolere ſibi, eam exulis vxorem à quodam per conuitium appellatam, quod ipſam vtique momorderit. Hortatur, vt cum acerbiora pertulerit, hanc quoque deuoret æqua mente iniuriam. Falli tamen conuitiatorem, cum ipſe tantummodo iuſſus ſit abeſſe à patria, nec vita, nec facultatibus, nec ciuitate ſpoliatus. Lenem ſe expertum Cæſarem, ab eoque non exulem, ſed relegatum duntaxat vocatum. Laudat eundem, cui vitam diuturnam cum populo precatur, rurſumque exulem ſe dicendum inficiatur.

Quod te, neſcio quis, per iurgia dixerit eſſe
Exulis vxorem, littera queſta tua eſt.
Indolui: non tam mea quòd fortuna malè audit,
Qui iam conſueui fortiter eſſe miſer:

Quàm quòd, cui minimè vellem, sum causa pudoris:
Téque reor nostris erubuisse malis.
Perfer, & obdura: multò grauiora tulisti:
Eripuit cùm me principis ira tibi.
Fallitur iste tamen, quo iudice nominor exul:
Mollior est culpam pœna secuta meam.
Maxima pœna mihi est ipsum offendisse: priúsque
Venisset mallem funeris hora mihi.
Quassa tamen nostra est, non mersa, nec obruta nauis:
Vtque caret portu, sic tamen extat aquis.
Nec vitam, nec opes, nec ius mihi ciuis ademit,
Qui merui vitio perdere cuncta meo.
Sed quia peccato facinus non adfuit vllum:
Nil nisi me patriis iussit abesse focis.
Vtque aliis, quorum numerum comprendere non est,
Cæsareum numen sic mihi mitte fuit.
Ipse relegati, non exulis vtitur in me
Nomine: tuta suo iudice causa mea est.
Iure igitur laudes Cæsar pro parte virili
Carmina nostra tuas qualiacunque canunt.
Iure Deos, vt adhuc cœli tibi limina claudant,
Teque velint sine se comprecor esse Deum.
Optat idem populus: sed vt in mare flumina vastum,
Sic solet exiguæ currere riuus aquæ.
At tu fortunam, cuius vocor exul ab ore,
Nomine mendaci parce grauare meum.

COMMENTARIVS.

ESCIO QVIS] Etiam scientes quis fuerit, per contemptum nihilominus ita quandoque loqui solemus, & indignũ ducere, quẽ nominemus.

PER IVRGIA] In iurgio, dum iurgaremini (etsi etiam iurgare legitur) Cic. in Bruto. Pontidius cum iudice ipso iurgio sæpe contendebat. Pro Cælio. Omnia sunt alia non crimina, sed maledicta iurgij petulantis.

LITTERA QVESTA TVA EST] tua epistola. Eleg. 7. lib. 3.

Vade salutatum subitò perarata Perillam,
Littera, sermonis fida ministra mei.

MEA QVOD FORTVN. MALE AVDIT] Bene audit, cui bene dictitatur vulgò in sermonibus: malè, cui malè. Cum de audiendi sensu loquimur, dicimus aliquem facilè, difficulter, grauiter, ægre audire. Male audiebat fortuna Ouidij, quia nihil nisi miserum de ea ferebatur. Malè audiunt fœneratores, adulatores, lenones, &c.

CONSVEVI FORTIT. ESSE MISER] Nihil est perpessu tam durum, quod assiduitas, & consuetudo patiendi non molliat. Quanquam igitur ista contumelia in vxorem iacta etiam ad maritum deriuabatur, tamẽ quia vsu longo iam didicerat miser esse, minus eam sentiebat. Nondum se miseriam ferre consueuisse, animo quidem, aiebat eleg. 2.

CVI MINIME VELL. S. CAVSSA PVD.] Neminem enim magis diligit. Et non sine rubore audiuisse hoc probrum, vt ingenuam, bene coniicit. Eleg. 3. lib. 4.

Me miserum, tu, si cum diceris exulis vxor,
Auertis vultus, & subit ora rubor.
Me miserum, si turpe putas mihi nupta videri,
Me miserum si te iam pudet esse meam.

PERFER, ET OBDVRA] Catullus ad seipsum. *Sed obstinata mente perfer, obdura.* Ennius Andromacha. *Quasi ferrum, aut lapis durat.* Seneca Controuersiar. 2. Anime dura, heri fortior eras. Durare, & obdurare Græcis est καρτερεῖν.

MVLTO GRAVIOR. T. ERIPVIT CVM ME, &c.] Amittere potuisti virum, nec mortua es: tolera etiam verbum mordax propter virum.

FALLITVR ISTE TAMEN] quia relegatus sum dictus, non exul: nec mihi factum vt exulibus, vt infra sequitur.

MOLLIOR EST CVLP. P. SECVTA] Vt ista pœna multatus sim, qua sum, est tamen illa mitior, quam pro culpa. Nimium se reum facit interdum Ouidius noster, cum se capite quoque puniendum fuisse statuit. Et tamen peccatum suum scelus habendum toties negat. Iam aliâs istam inconstantiam notaui, & excusaui.

MAXIM. POENA. M. EST IP. OFFEND.] Conscientia peccati in talem virum admisi, magis me cruciat, quam pro eo irrogatum supplicium. Sic lib. 2.

Nulla quidem sana grauior, mentiq; potenti
Pœna est, quam tanto displicuisse viro.

VENISS. MALL. FVN. HORA MIHI] Maius quiddam ad demonstrandam facti sui pœnitudinem dicere non potuit. A morte enim naturâ sic abhorremus, vt à nulla re magis. Quam in ærumnis non vt bonum, sed vt malorum exitum, ac terminum expetimus. Eleg. 5.

Sæpe etiam mœrens tempus reminiscitur illud,
Quod non præuentum morte fuisse dolet.

Terent. alicubi, *mori me mauelim, quam vt ego non illi,* &c. Est item verbum se deuouendi, aut iurandi, moriar, sicut disperam, ne viuam, & huiusmodi.

QVASSA RATIS NOSTRA EST, &c.] Hoc exilium est mihi instar procellæ, quo agitor, non summergor. Summersus fuissem, si me interimi iussisset. Sermo est allegoricus.

VTQVE CARET PORTV] Portum intelligit reductionem. Ad hunc portum nauis eius appelli nunquam potuit. Immo nec leuius exilium, quod toties flagitauit, est consecutus.

NEC VITAM, NEC OPES, &c.] Eleg. 5.

Nam quod opes teneat patrias, quod nomina ciuis,
Denique quod viuat, munus habere dei.

SED. Q. P. FACIN. N. AFF. VLLVM] Eleg. 9.

A *Vel quia peccaui citra scelus, vtq; pudore*
Non caret, inuidia sic mea culpa caret.

PATRIIS IVSSIT ABESSE FOCIS] Tantum excedere patria iussit. Focus pro domo, metonymia. Iussit solum vertere. Virgil. 3. AEneid. *& lætam cognomine gentem Hortor amare focos, arcemq; attollere tectis.*

NVM. QVOR. COMPREND. NON EST] innumerabilibus. *τὸ non est*, valet idem quod ὐκ ἔστι non licet, non potest. Horat. sat. 5. lib. 1. *Mansuri oppidulo, quod versu dicere non est.* De humanitate Augusti aduersus inimicos diximus lib. 2.

Diuitiis etiam multos, & honoribus auctos
Vidi qui tulerant in caput arma tuum.

IPSE RELEGATVS, NON EXVL, &c.] lib. 2. *Quippe relegatus, non exul dicor.* Et eleg. 3. huius, *nec exul Edicti verbis nominor ipse tui.* Cum se nominat B exulem poëta, vulgatiore, ac notiore appellatione vtitur: nam & relegatum, & deportatum aliquando significat istuc verbi. Est vero deportatus qui pœnæ caussa in perpetuum ablegatur in insulam, quam Princeps assignauit, & omnia sua iura & bona, præter libertatem amittit. Relegatus, qui aut certo loco concluditur, aut vrbe, prouincia, alioue quo loco prohibetur ad tempus, vel in perpetuum: & tamen omnia sua iura, & bona, præterquam, si quæ bonorum pars adempta erat, integra seruat.

TVTA SVO IVDICE] Iudicio sui iudicis tanta non est, cum me relegatum, non exulem vocandum censuerit.

PRO PARTE VIRILI] quantum in ipsis est: quantæ sunt sunt eorum vires.

VT ADHVC. E. T. LIM. CLAVD.] Eleg. 3.

C *Sic habites terram, sic te desideret æther,*
Sic ad parta tibi sidera tardus eas.

Vita tua est Romano imperio necessaria.

SED VT IN MARE VASTVM, &c.] Mea precatio coniuncta cum votis, & precationibus populi, est tanquam riuus in mare magnum influens. lib. 2.

Optaui peteres cælestia sidera tarde,
Parsq; fui populi parua precantis idem.

AT TV FORTVNAM, &c.] Apostrophe ad obtrectatorem.

NOMINE MENDACI] falsò: non enim sum exul, sed relegatus, quod minus est infame.

ELEGIA

ELEGIA DECIMATERTIA.

DIFFICVLTAS SCRIB. IN EXILIO.

ARGVMENTVM.

SVadenti vt otium suum faciundis versibus oblectaret, rescribit, rem esse difficilem, quod carmina animũ hilarem, & pacatum requirant, ipse autem mœrore contabescat. Hanc difficultatem exemplis illustrat. Ne Socratem quidem, virum sapientissimum, tali calamitate circumuentum aliquod monumentum edere potuisse. Atque vt bonorum perditorum sensum nullum habeat, impediri tamen timore hostium, quibus cingatur. Ingenium obtorpuisse ad labores huiusmodi. Nocere etiam cessationem rebus aliis per inductionem confirmat. Scripsisse quidem sæpius, sed fortuna, & loco suo digna. Cumque ingenia excitentur fama, eius desiderio se non amplius tangi. Carmina sibi perniciosa extitisse. Etiam cupientem scribere destitui libris, destitui auditoribus, quibus scripta recitet. Summa barbarie, metuque redundare omnia. Non tamen posse cohiberi à scribendo penitus: sed scribere, & scripta ignibus tradere. Quæ ad ipsos mittantur, casu, aut dolo flammis eripi. Optat demum sic exustam, antequam exiret, Artem suam.

Scribis, vt oblectem studio lacrymabile tempus,
Ne pereant turpi pectora nostra situ:
Difficile est, quod amice mones: quia CARMINA LAETVM SVNT OPVS: ET PACEM MENTIS HABERE VOLVNT.
Nostra per aduersas agitur fortuna procellas:
Sorte nec vlla mea tristior esse potest.
Exigis, vt Priamus natorum funere plaudat,
Et Niobe festos ducat vt orba choros.
Luctibus, an studio videor debere teneri,
Solus in extremos iussus abire Getas?
Des licet inualido pectus mihi robore fultum,
Fama refert Anyti quale fuisse reo:

Fracta cadet tantæ sapientia mole ruinæ:
PLVS VALET HVMANIS VIRIBVS IRA DEI.
Ille senex dictus sapiens ab Apolline, nullum
Scribere in hoc casu sustinuisset opus.
Vt veniant patriæ, veniant obliuia nostri:
Omnis & admissi sensus abesse queat:
At timor officio fungi vetat ipse quieto:
Cinctus ab innumero me tenet hoste locus.
Adde, quod ingenium longa rubigine læsum
Torpet: & est multò, quàm fuit ante, minus.
FERTILIS, ASSIDVO SI NON RENOVETVR ARATRO,
NIL NISI CVM SPINIS GRAMEN, HABEBIT AGER.
Tempore qui longo steterit, male currit: & inter
Carceribus missos, vltimus ibit equus.
Vertitur in teneram cariem, rimisq; dehiscit,
Si qua diu solitis cymba vacauit aquis.
Me quoq; despero (fuerim cùm paruus & antè)
Illi, qui fueram, posse redire parem.
Contudit ingenium patientia longa malorum:
Et pars antiqui magna vigoris abest.
Sæpe tamen nobis, vt nunc quoq; sumta tabella est:
Inq; suos volui cogere verba pedes:
Carmina scripta mihi sunt nulla: aut qualia cernis,
Digna sui domini tempore, digna loco.
DENIQVE NON PARVAS ANIMO DAT GLORIA VIRES,
ET FOECVNDA FACIT PECTORA LAVDIS AMOR.
Nominis & famæ quondam fulgore trahebar,
Dum tulit antennas aura secunda meas.
Non adeò est bene nunc, vt sit mihi gloria curæ:
Si liceat, nulli cognitus esse velim.
An, quia cesserunt primò bene carmina, suades
Scribere, successus vt sequar ipse meos?
Pace nouem vestra liceat dixisse sorores:
Vos estis nostræ maxima causa fugæ.
Vtq; dedit iustas tauri fabricator aheni:
Sic ego do pœnas artibus ipse meis.
Nil mihi debebat cum versibus amplius esse:
Sed fugerem merito naufragus omne fretum.
At puto, si demens studium fatale retentem:
Hic mihi præbebit carminis arma locus.

Non liber hic vllus, non, qui mihi commodet aurem,
Verbaq; significent quid mea, norit, adest.
Omnia barbariæ loca sunt, vocisq; ferinæ:
Omnia sunt Getici plena timore soni.
Ipse mihi videor iam dedidicisse Latinè:
Nam didici Geticè Sarmaticeq; loqui.
Non tamen, vt verum fatear tibi, nostra reuelli
A componendo carmine Musa potest.
Scribimus: & scriptos absumimus igne libellos:
Exitus est studij parua fauilla mei.
Nec possum, & cupio non vllos ducere versus:
Ponitur idcircò noster in igne labor.
Nec nisi pars casu flammis erepta doloue,
Ad vos ingenij peruenit vlla mei.
Sic vtinam, quæ nil metuentem tale magistrum
Perdidit, in cineres ars mea versa foret.

COMMENTARIVS.

VT OBLECT. STVD. LACRYMAB. TEMP.] Hortatus est hic amicus Ouidium vt hoc faceret, & ea quidem de caussa, quam ipsemet non vno lo- adducit. Quis enim dubitet si vllum, hoc cer- studium præbere solatia in rebus perditis?

NE PEREANT. T. P. NOSTRA SITV] Eleg. lib.3.

Sed quæcunq; fuit (vena) nullo exercente refugit,
Et longo periit arida facta situ.

us est lanugo illa, quæ rebus putrescere inci- ntibus obducitur. *Et turpi situ*, inquit, quia ania, & desidia, quibus ingenia velut puto- n, & situm contrahunt, ignominia, & dedeco- on carent.

DIFFICILE EST. Q. AMICE MONES] iicit difficultatem, quæ etsi animum genero- n deterrere non debet, retardat tamen, & su- ndit, præsertim quando vinci non potest.

QVIA CARM. LÆTVM SVNT OPVS, &c.] uuntur caussæ difficultatis, & recusationis. g.1.lib.1.

Carmina proueniunt animo deducta sereno,
Nubila sunt subitis tempora nostra malis.

ole quæ ibidem annotauimus. Dixisse porro m Ouid. cũ Euripide in Supplicibus, siue eò exerit: siue id illi per se in mentem venerit, a- aduertit eloquentiss. noster Muretus, & ver- los profert lib.4. cap.10. quorum summatim est sententia, Poëtam in pangendo carmine lætum esse oportere. Nam qui propriis, ac domesticis angatur doloribus, alios delectare non posse.

PER ADVERS. AGIT. F. PROCELLAS] ἀντίθεσις. Nihil frequentius Ouidio, quam conditionem suam comparare cum procellis, tempestatibus, naui.

SORTE NEC VLLA. M. TRIT. ESSE. P.] ærumnosissimus sum quantum est hominum. Plauti sunt, Casina.

Miser adæque non est me quisquam.
Occisissimus sum omnium qui viuunt.

Persa. *Facile miserrimus hominum viuo.* Menæchmis. Omnium hominum miserorum miserrimus. De sua sorte Propert. similiter, & fortasse verius, lib. 2. eleg. 10.

Durius in terris nihil est quod viuat amante,
Nec modò si sapias, quod minus esse velis.

EXIG. VT PRIAM. NAT. F. PLAVD.] Quam absurde faciat declarat Cic. 1. Tuscul. Quanquã non male ait Callimachus, multo sæpius lacrymasse Priamum, quam Troilum. Quinquaginta liberos genuisse Priamum Homerus, & Euripides auctores sunt. Virgil. quoque 2. AEneid. *Quinquaginta illi thalami, spes tanta nepotum, &c.* Testatur idem eodem libro M. Tullius, additque XVII. fuisse Hecuba iusta vxore susceptos. Vide Symb. nostras. Hi omnes præter Helenum, & Polyxenam cum Troia perierunt. Quamuis nec ipsa Polyxena diu captæ patriæ superuixit, ma-

tata ad Achillis tumulum in reditu Græcorum. Euripid. Hecuba.

ET NIOBE FEST. D. VT ORBE CHOROS] Saltet in orbem, verset orbem saltatorium, vt est apud Ciceronem. De Niobe dictum eleg. 1. ibi. *Cum faceret Nioben orbam Latonia proles, &c.*

LVCTIBVS AN STVDIO, &c.] Quæstio. Vtrum huic tempori, & loco congruentius, luctus, an studium? Nam si carmina lætum sunt opus, quî tandem possum nunc esse lætus?

DES LICET INVALID. M. ROB. FVLT. &c.] Non esse sibi corpus firmum, laborumq; patiens, alibi confessus est. Sed quamuis in tali corpore gestarem animum excelsum, & robustum, quali fuit Socrates, quem Anytus, & Melitus reum impietatis fecerunt, &c. Quomodo in iudicio capitis pro se dixerit, quid Lysiæ orationem afferenti, qua pro se vteretur, quid item iudicibus de pœna quam sibi meruisse videretur respóderit, Cic. 1. de Orat. ab iis verbis. Imitatus est homo Romanus (P. Rutilius Rufus secta Stoicus) veterem illum Socratem, &c. Athenienses necis eius tanta pœnitudo incesit, vt mox palæstras, & gymnasia clauderent. Et alios quidem exilio, Melitum vero morte damnarent. Socratem ærea statua publice honorarent. Anytum ipso die dum peregre esset, Heracleotæ exterminarunt. Laert. Lege argumentum Busiridis apud Isocratem.

FRACTA CADET TANTÆ, &c.] non posset contra niti: sed tantæ moli calamitatis succumberet.

PLVS VAL. HVM. VIRIB. IRA DEI] Augusti ira est ineluctabilis, omnique virtute superior. Non se potest erigere, quem ille deiecerit.

ILLE SENEX. D. SAP. AB APOLLINE] ab oraculo Delphico. Ausonius, vt creditur.

Vir bonus, & sapiens, qualem vix repperit vnum
Millibus è multis hominum consultus Apollo.

Testatur id quoq; 1. Academ. Cicero, & caussam, quare hoc honore se affectū ab oraculo ipsemet iudicaret, hunc in modum exponit. Hic in omnibus fere sermonibus, qui ab illis qui eum audierunt, perscripti varie, & copiose sunt, ita disputat, vt nihil affirmet ipse, refellat alios: nihil se scire dicat, nisi id ipsum, eoque præstare cæteris, quod illi quæ nesciant, scire se putent: ipse se nihil scire, id vnum sciat: ob eamq; rem se arbitrari, ab Apolline omnium sapientissimum esse dictū, quod hæc esset vna omnis sapientia, non arbitrari sese scire, quod nesciat.

NVLLVM SCRIB. SVSTIN. OPVS] Nihil tamen proditum est scripsisse vnquam Socratem. Sed eius sermones, & disputationes mandauit litteris discipulus Plato. Cic. 3. de Orat. Socrates, cuius ingenium, variosque sermones immortalitati scriptis suis Plato tradidit, litteram nullam reliquit. Quamobrem & Propertius cum ait lib. 2. eleg. 33. *Quid tua Socraticis tibi nunc sapientia libris Proderit*: & Horat. ad Pisones, *Rem tibi Socraticæ poterunt ostendere chartæ*, intelligendi sunt de libris, quibus dogmata Socratis explicarentur; quales

A sunt dialogi Platonis, & libri aliquot Xenophōtis. Nec putandus Ouidius hoc ignorasse. Qui etiam non dicit illum scripsisse: sed si pari calamitate pressus fuisset, nullum opus scribere potuisse. Nā quin philosophiæ parens, & princeps philosophorum, vt à Cicerone appellatur, scribere potuerit si voluisset, dubitare nefas.

VT VEN. PAT. VEN. OBLIVIA NOSTRI, &c.] Vt obliuiscar omnium meorum, & patriæ, quam cum illis amisi, & mei ipsius quoque.

AT TIMOR OFF. F. VETAT QVIETO] Tamen fungi me officio, quod quietem desiderat, timor assiduo mentem meam perturbās non finit. Propter quietem enim carmina secessum quærunt. Ego extra oppidum prodire non audeo, nec in B ipso oppido, nec in ædibus quas habito, satis tutus.

CINCTVS AB INNVM. HOSTE] Eleg. 11. *Innumera circumgentes fera bella minantur.*

INGEN. LONG. RVBIG. LÆS. TORPET] A ferro metaph. quod non exercitum rubigine fœdatur, & exeditur. Ita ingenium meum propter intermissionem laboris æruginat.

ET EST MVLTO. Q. F. ANTE MINVS] Lib. 3. eleg. 14. *Ingenium fregere meum mala.* Et infra: *Et pars antiqui magna vigoris abest.*

FERTILIS ASSID. SI NON REN. ARATRO, &c.] Inductio, quæ docet, cessante vsu res corrumpi, & per illum in viuacitate, vigoreque suo conseruari.

C ASSIDVO ARATRO, &c.] non est quotidie arandus ager, toto anno. Sed nisi certis, ac suis temporibus inuertatur terra, increscent spinæ, & inutiles herbæ, quæ illum emacient sese profundent.

CARCERIB. MISSVS] de carceribus diximus supra in eleg. 10.

RIMISQVE DEHISCIT] *rimisq; fatiscit*, de naui Virgil. 1. Æneid.

SI QVA DIV VACAVIT AQVIS] Si in ripam subducta, diu hæsit in arenis.

FVERIM CVM PARVVS ET ANTE] Eleg. 14. lib. 3. *cuius* (ingenij) *& ante Fons infœcundus, paruaq; vena fuit.* Cum nec antea magno fuerim ingenio quando florebam, puto nunc me illi nec par haD bere. Dempsit enim multum calamitas, vt sequitur.

CONTVD. INGEN. P. LONGA MALOR] Lib. 1. eleg. 1.

Da mihi Mæoniden, & tot circumspice casus,
Ingenium tantis excidet omne malis.

Eleg. 2. lib. 4. de P.

Si quis in hac ipsum terra statuisset Homerum,
Esset, crede mihi, factus & ille Getes.

VT NVNC QVOQVE SVMPTA TAB. EST] Nihilominus imperare mihi non potui quin scriberem.

INQVE SVOS VOLVI COG. VERBA PEDES] Oratoris oratio numerosa esse debet, poëtæ meri numeri. In soluta pedes quidam, & in fine perio-

di po-

potissimùm seruandi sunt, de quibus in Orat.
:rẽ. In ligata, quod ad pleraq; genera versuum
tinet, iidem semper. Quos cum inuenire non
t promptum sit, ideo inquit *cogere*. Solutam o-
tionem ligata antiquiorem esse docet Aristid.
om.1.orat.in Serapim. Quin etiam naturæ con-
:nientius est, inquit, soluta loqui oratione, si-
it & ire pedibus, quam vehi. Nec enim carmina
ite orationes, & colloquia sunt inuenta: neo
ætæ nomina rebus imposuerunt: sed cum exi-
:rent nomina, & oratio soluta, tum deinde ve-
istatis cuiusdam, & delectationis gratia poësis
cessit, quæ hæc excoleret.

DIGNA SVI DOM. TEMP. D. LOCO] Alibi. *Car-
ne temporibus conueniente fuit.* Vide Principium
:g.1.lib.4.& eleg.14.eiusdem libri. *Quod quicun-
t leget, &c.*

NON PARVAS ANIM. D. GLOR. VIRES] 4. P. 2.
*udataq; virtus Crescit, & immensum gloria calcar ba-
.* Cic. pro Archia. Nullam enim virtus aliam
ercedem laborum, periculorumq; desiderat,
eter hanc laudis, & gloriæ: qua quidem detra-
ı, iudices, quid est quod in hoc tam exiguo vi-
curriculo, & tam breui, tantis nos laboribus
erceamus? Propert. eleg.6.lib.4. *Parua nonum
i Laurea mollit iter.*

FOECVND. F. PECT. LAVD. AMOR] Ingenium
cundat, indeque præclarissima librorum mo-
nenta elicit. Eleg.1.huius libri. *Quaque ingenio
ulos subdere fama solet.*

NOM. ET FAMÆ. Q. FVLG. TRAH EB.] Eleg.1.
.1. *Donec eram felix, tituli tangebar amore.*

NON ADEO EST BENE NVNC, &c.] Fœlicium,
ortunatorum istæ cogitationes sunt.

NVLLI COGNIT. ESSE VELIM] Propter infa-
am exilij. Alibi item optat latuisse.

AN QVIA CESSER. P. B. CARMINA] ἀνθυποφορά.
m bene tibi processerint tua carmina prius,
ire non pergis scribere quamuis in exilio?

PACE NOVEM VESTRA, &c.] In antiquo epi-
m. *Pace mihi liceat cælestes dicere vestra.* Refutat à
ntrario.

VOS ESTIS. N. M. CAVSSA FVGÆ] Eleg.8.

Quamuis interdum quæ me læsisse recordor
Carmina deuoueo, Pieridasq; meas.

:leg.5.lib.3.de Ponto. *nisi me mea Musa fugasset.*

AVRI FABRICAT. AHENI] Vide eleg.1.

ARTIBVS MEIS] propter artem amandi. In
ı. *Artificis periit cum capite arte sua.*

NIL MIHI. D. CVM. V. AMP. ESSE] Prudentis e-
ı non est, ad id redire, vnde detrimentum ac-
erit. Longum vale illis dicendum fuit.

VGEREM MERITO NAVF. OMNE FRET.] Ne
um naufragium facerem, & Neptunum in-
: accusarem.

T PVTO] Græcis οἶμαι, Latinis credo ...
ıntur. Ouidio autem At puto, Sed puto fre-
ntissime, tum in his, tum in aliis libris.

I DEMENS STVD. FATALE RET. &c.] Fortas-
oc loco, si regrediar ad studium meum, quod

A mihi fato quodam nocuit, inueniam arma, id
est, instrumenta carminii idonea. Arma studio-
sorum sunt libri, naturarum vela, rudentes, remi,
fabrorum mallei, incudes, &c.

NON LIBER HIC VLLVS] Sic lib.3.eleg.14.

Non hîc librorum per quos inuiter, alarq;
Copia, pro libris arcus, & arma sonant.
Nullus in hac terra recitem cui carmina, cuius
Intellecturis auribus vtar, adest.

VOCISQVE FERINÆ] non loqui, sed vlulare,
aut latrare putes.

OMNIA. S. GET. P. TIMORE SONI] omnia per-
strepunt vocibus, & clamoribus barbaricis.

IPSE MIHI VID. IAM DEDID. LATINE] Eleg.
14.lib.3.

B *Dicere sæpe aliquid conanti (turpe fateri)*
Verba mihi desunt, dedidicíq; loqui.

Eleg.8.huius.

En pudet, & fateor, iam desuetudine longa,
Vix subeunt ipsi verba latina mihi.

IAM DID. GET. SARM. LOQVI] Ibid. *Sarmatico
cogor plurima more loqui.*

NEC TAM. N. TENERI A COMP. &c.] Vide e-
leg.1.lib.4. *Non equidem vellem.* & 8.huius. *Cum bene
deuoui, &c.*

ET SCRIPT. ABSVM. IGNE LIB] Alibi huius-
modi scripta emendaturis ignibus se dedisse di-
cit.

EXITVS STVD. P. FAVILLA MEI] fructus studij
mei est exiguus cinis.

C NON VLLOS DVCERE VERSVS] Eleg.14.lib.3.

Inq; tot aduersis carmen mirabitur vllum
Ducere me tristi sustinuisse manu.

PONIT. IDCIRO. N. IN IGNE LAB.] Quia non
possum facere tam bonos versus quã velim, ideo
factos in ignem conicio. Sed dicat quis, cur non
abstines à compositione? non possum, inquit.

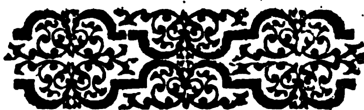
NISI PARS INGEN. MEI] metonymia, effi-
ciens pro re effecta.

FLAMMIS EREPTA, DOLOVE] Quærimus, cu-
ius dolo? Quis enim erat illic, cui istuc curæ fo-
ret, cum latine scientem secum habuerit nemi-
nem?

NIL MET. TALE MAGIST.] Qui autem docet,
magister est. Docuit artem amandi Ouid. Eius
D igitur artis magister fuit. Vide eleg.3.lib.3.de P.
Sed triste διδακτρον accepit, quod alicubi fatetur.

Naso parum prudens artem dum tractat amandi
Doctrina pretium triste magister habet.

Optat ergo sic versam fuisse in cineres illam ar-
tem suam, vt alia quæ in exilio scripsit,
& mox flammis iniecit.

ELEGIA DECIMAQVARTA.

EXPOSTVLATIO DE SILENTIO.

ARGVMENTVM.

Lateris dolore multis se diebus vexatum. Grauiter item læsum ex frigore. Merita amici agnoscit: litterarum tantummodo crebritatem ab eo postulat, vt perfectæ munus amicitiæ expletum sit. Posse tamen fieri, vt scripserit, quæ sibi redditæ non sint, & optat ita factum, atque ab impossibile contendit, non posse eum sui memoriam deponere. Monet nihilominus, det operam, ne quod non est, esse appareat quanquam falsò: & secum in scribendo par faciat, pro colloquiis illis, quæ præsentes crebra, & longa habuerint. Ne diffidere illi videatur, paucis monere voluisse.

Hanc tuus è Getico mittit tibi Naso salutem,
Mittere si quisquam, quo caret ipse, potest.
Æger enim traxi contagia corpore mentis:
Libera tormento pars mihi ne qua vacet.
Perq; dies multos lateris cruciatibus vror:
Sic quoque non modico frigore læsit hyems.
Si tamen ipse vales, aliqua nos parte valemus:
Quippe mea est humeris fulta ruina tuis.
Qui mihi cùm dederis ingentia pignora, cumque
Per numeros omnes hoc tueare caput:
Quòd tua me raró solatur epistola, peccas:
Remq; piam præstas, & mihi verba negas.
Hoc precor, emenda: quod si correxeris vnum,
Nullus in egregio corpore næuus erit.
Pluribus accusem, fieri nisi posset, vt ad me
Littera non veniat, missa sit illa tamen.
Dij faciant, vt sit temeraria nostra querela:
Teque putem falsò non meminisse mei.
Quod precor, esse liquet: neq; enim mutabile robur
Credere me fas est pectoris esse tui.

Cana prius gelido desint absinthia Ponto:
Et careat dulci Trinacris Hybla thymo:
Immemorem quàm te quisquam conuincat amici:
Non ita sunt fati stamina nigra mei.
Tu tamen, vt falsæ poßis quoq; pellere culpæ
Crimina: quod non es, ne videare, caue.
Vtq; solebamus consumere longa loquendo
Tempora, sermoni deficiente die:
Sic ferat, ac referat tacitas nunc littera voces;
Et peragant linguæ charta manusque vices.
Quod fore ne nimium videar diffidere: sit me
Versibus hoc paucis admonuisse satis.
Accipe, quo semper finitur epistola verbo:
Atq; meis distent vt tua fata, vale.

COMMENTARIVS.

GETICO] subaudi littore, aut solo. QVO CARET IPSE] ἐξύμωσιν. Eleg. 1. lib. 1. *Viuere me dices, saluum tamen esse negabis.* Et 3. lib. 3. *Quod tibi qui tit non habet ille, vale.* Hinc aliquoties se ademptum vocat, quasi è viuis exemptum.

ÆGER ENIM TRAXI CONTAG. MENT.] ntis dolor, & cruciatus redundauit in corpus συμπάθεια, quæ est inter corpus, & animam. icægrotantibus medici curis anxiis, & moleinterdicunt.

LIBERA TORM. PARS. M. N. Q. VACET] ne satis miser essem, si non vtrinque torquerer.

LATERIS CRVCIAT. VROR] pleuritide, vt dicor, quam sic definit Galenus. Est dolor las membranæ succingentis, ad clauiculam vs-, & summum humerum, & scapulam exporus, cum acuta, & non intermittente febre, nque pungente dolore, & horrore, & spirandifficultate, tussique coniunctus. Vri autem m in dolore dicitur. 4. Metamorph. *tantum dorit amantes.* Terent. *Vro hominem.* Et in amore *ur.* Horat. Ode 19. lib. 1. *Vrit me Glyceræ nitor.* lus de matrimonio agens 1. Corinth. cap. 7. ον γὰρ ἐστι γαμῆσαι, ἢ πυροῦσθαι. *Melius est enim nubere, m vri.*

SIC QVOQVE NON MOD. FRIG. HYEMS] ge cum Ciof. Me quoque, vt dicat, se quoque igore male affectum.

SI TAMEN IPSE VALES, &c.] Valetudo me recreabit. Minus male habebo. Eleg. 8.
Si tibi contingit cum dulci vita salute,
Candida fortunæ pars manet vna meæ.

A Non admodum diuersus abit ab hoc noëmate Plin. ep. 17. lib. 3. Ipse valeo, si valere est, suspensum, & anxium viuere, exspectantem in horas, timentemque pro capite amicissimo, quidquid accidere homini potest.

MEA EST HVM. F. RVINA TVIS] Lib. 1. eleg. 5. *Te mea supposita veluti trabe fulta ruina est.* Hæc caussa est, cur eius valetudine lætaturus sit. Cic. post red. in senatu. Horum consulum ruinas consules vestra virtute fulsistis. Et in Philipp. cum labentem, & propè cadentem rempub. fulcire cuperetis.

QVI MIHI. C. DED. INGENTIA PIGNORA] cum dederis animi erga me tui documenta maxima, & certissima.

B PER NVM. OMNES] Perfectio rei declaratur prouerbio, omnibus numeris. Et ductum est à Musicis. Idem quod omni ratione, modis omnibus.

HOC CAPVT] δεικτικῶς, me. Et caput pro toto homine συνεκδοχικῶς. Quod capita, tot sensus. Horat. Ode 28. lib. 1. *nullum sæua caput Proserpina fugit.*

QVOD TVA ME RARO SOL. EP. PECCAS] Amantium enim est crebrò colloqui per litteras, si possint, & ita lenire tædium absentiæ.

REMQVE. P. PRÆST. ET MIHI. V. NEG.] Officio satis facis, pius es erga me, dum me tueris, meamque caussam agis, & interim dum raro scribis, verba mihi negas, absentem non alloqueris crebrius, quod non magni laboris foret. ἐμφατικῶς *verba.* Cunctari & grauari posses, si quidquam rei abs te cuperem. Mirum autem, qui rem tam egregiè præstes, inuidere mihi verba tua.

HOC PRECOR EMENDA] scribe frequẽtius.

NVLLVS IN EGREG. CORP. NÆVVS ERIT] Allegoria est. Nihil abs te requiram amplius, si hanc veluti ex formoso corpore labem, aut maculam vnicam sustuleris. Cic. 1. de nat. Deor. Nobis, qui adolescentulis oblectamur, etiam vitia sæpe iucunda sunt. Næuus in articulo pueri delectat Alcæum. At est corporis macula næuus: illi tamen hoc lumen videbatur. Lycus huic puero nomen fuit.

PLVRIBVS ACCVSEM] enallage modi, coniunctiuus pro optatiuo. Vterer pluribus verbis in hac reprehensione.

LITTERA NON VEN. MISSA SIT ILLA TAM.] Eleg. 7. lib. 4.

Innumeri montes inter me, teq́, viæque,
Fluminaque, & campi, nec freta pauca iacent.
Mille potest caussis à te quæ littera sæpe
Missa sit, in nostras rara venire manus.

VT SIT TEMERAR. NOSTRA QVEREL.] Ead. elegia similiter hanc negligentiam amico exprobrans,

Dij faciant, vt sæpe tua sit epistola dextra
Scripta, sed è multis reddita nulla mihi.

TEQVE PVTEM FALS. N. MEM. MEI] Et decipiat me opinio mea.

MVTAB. ROBVR PECT. ESSE TVI] constãtiam tuam labefactatam esse credere nequeo.

CANA PRIVS GELIDO, &c.] Huiusmodi ἀδύνατα, quibus ad amici constantiam astruendam vtitur, etiam in illa eleg. 7. lib. 4. cumulat, eadem de caussa. *Credam prius ora Medusæ Gorgonis anguineis tecta fuisse comis, &c.*

TRINACRIS HYBLA] Siciliæ mons, vbi ingens thymi copia. Hoc loco adiectiuum est. Alioqui Trinacria ipsa Sicilia, à tribus promontoriis, quæ græcè ἄκρα. Eorum nomina Lilybæum, Pelorum, Pachynum: quorum primum Africam, alterum Italiam, tertium Græciam respicit.

IMMEM. Q. TE QVISQ. CON. AMICI] Alibi.

Hæc ego cuncta prius quam te, charissime, credam
Mutatum, & curam deposuisse mei.

NON ITA SVNT. F. STAM. NIGRA MEI] non sum adeo miseri, malique fati: nigrum enim significationem habet infælicitatis, vt album, & candidum fælicitatis, & lætitiæ.

QVOD NON ES, NE VID. CAVE] Si scribis, non es quod falsò videris. Ne autem vere videaris, scribere ne desine.

CONSVM. LONGA LOQ. TEMP.] in multas horas sermones cædere.

SERMONI DEFICIENTE DIE] in noctem vsque. Eleg. 4. lib. 2. de P.

Sæpe cita longis visa sermonibus hora,
Sæpe fuit breuior quam mea verba dies.

Virgil. eclog. 9. *Cantando puerum memini me condere soles.*

FERAT AC REF. TACIT. T. LITT. VOCES] Sic nunc vice sermonum commeent inter nos epistolæ. Est enim tacitus nuntius, & absentium sermo epistola.

TIBI NE NIM. VID. DIFFID.] Longa monita, & preces multæ, signum diffidentiæ vt plurimum. Tali excusatione vsus est Cic. ep. 4. lib. 2. In hanc sententiam scriberem plura, nisi te tua sponte satis incitatum esse confiderem. Et hoc quidquid attigi, non feci inflammandi tui caussa, sed testificandi amoris mei.

QVO SEMP. FINIT. EP. VERBO] Ex congressu salutatio, & valedictio ad epistolam translata sunt, quam illa ordimur, hac finimus. Communissimum est, vale. Cic. pluribus modis est vsus. Da operam vt valeas, Bene vale, & me dilige, &c.

MEIS DISTENT VT TVA VOTA] Ego enim non valeo, quia & cruciatibus lateris vror, & exul sum. Idcirco mihi bene esse quî potest?

ELEGIA DECIMAQVINCTA.

VIRTVS BONAE CONIVG. IMMORTALIS.

ARGVMENTVM.

Vinta epistola ad vxorem in his libris. Se scriptis suis illi famam omni æuo duraturam conciliasse. Habituram æmulatrices, modo perstet in fide erga se. Quemadmodum ipso saluo proba, & extra omnem culpam fuerit, nunc etiam se

perdi-

rdito debere talem reperiri, & magis. Laudandam illam coniugem, iæ viro quasi tempestate afflicto non se subducit. Virtutem gratuim semper celebrari locis omnibus. Adduntur coniugum probatissiarum exempla. Amore, & fide erga se claritatem adepturam. Se pro insuetudine eam monere vt faciat, etiam quæ facit, & hanc laudem otius, quam cohortationem videri.

Quanta tibi dederim nostris monimenta libellis,
O mihi me coniux carior, ipsa vides.
Detrahat auctori multum fortuna licebit:
Tu tamen ingenio clara ferere meo.
Dumq; legar, mecum pariter tua fama legetur:
Nec potes in mœstos omnis abire rogos.
Cumq; viri casu possis miseranda videri:
Inuenies aliquas, quæ, quod es, esse velint.
Quæ te, nostrorum cùm sis in parte malorum,
Felicem dicant, inuideantq; tibi.
Non ego diuitias dando tibi plura dedissem.
NIL FERET AD MANES DIVITIS VMBRA SVOS.
Perpetui fructum donaui nominis: idque
Quo dare nil potui munere maius, habes.
Adde, quòd & rerum sola es tutela mearum.
Ad te non parui venit honoris onus.
Quòd nunquam de te vox est mea muta, tuique
Iudiciis debes esse superba viri.
Quæ ne quis possit temeraria dicere: persta:
Et pariter serua meq; piamq; fidem.
Nam tua, dum stetimus, turpi sine crimine mansit,
Et tantùm probitas irreprehensa fuit:
Par eadem nostra nunc est tibi facta ruina:
Conspicuum virtus hîc tua ponat opus.
ESSE BONAM FACILE EST, VBI, QVOD VETAT ESSE, REMOTVM EST;
Et nihil officiis nupta, quod obstet, habet.
Cùm Deus intonuit, non se subducere nimbo,
Id demum est pietas, id socialis amor.
RARA QVIDEM EST VIRTVS, QVAM NON FORTVNA GVBERNAT:
QVAE MANEAT STABILI, CVM FVGIT ILLA, PEDE.
Si tamen est, pretium cui virtus ipsa petitum:
Inq; parum lætis ardua rebus adest:
Si tempus numeres, per secula nulla tacetur:
Et loca transgreditur, quà patet orbis iter.

Apicis, vt longo teneat laudabilis æuo
Nomen inextinctum Penelopea fides?
Cernis, vt Admeti cantetur, vt Hectoris vxor?
Ausáque in accensos Hiphias ire rogos?
Vt viuat fama coniux Phylaceia, cuius
Iliacam celeri vir pede preßit humum?
Nil opus est morte pro me, sed amore, fidéque:
Non ex difficili fama petenda tibi est.
Nec te credideris, quia non facis, ista moneri:
Vela damus, quamuis remige nauis eat.
Qui monet, vt facias, quod iam facis: ille monendo
Laudat: & hortatu comprobat acta suo.

COMMENTARIVS.

A QVANTA TIBI. D. N. MONIM. LIBELL.] Extant 5. epistolæ ad eam his Trist. lib. vt dixi: aliquot in sequentibus de Ponto. Sed eleg. 5. lib. 1. illorũ, eximiè cantatur.

O MIHI ME CONIVX CHARIOR] Exprimit hunc amorem eleg. 3. lib. 3. *Omnia cum subeant, vincit tamen omnia coniux.* Modus summi amoris significandi, charior es mihi me ipso. Alioqui anima, oculis chariores dicuntur, qui summe diliguntur.

IPSA VIDES] Ex libris Trist. iam missis, quos legere poteris cum voles.

DETRAH. AVCT. MVLT. F. LICEBIT] Quantumcunque ego iacter incommodis. Non potest hoc ad nominis existimationem referri, hoc sensu, quantumcunque malè mihi dictitabitur: sic enim non cohærerent sequentia. Nam si contemneretur Ouidius, quomodo vxori daret perpetuam memoriam?

B *INGENIO CLARA FERERE MEO*] versus ingenij mei, ex ingenio meo profecti te illustrabunt. Sallust. in Catilin. Atheniensium res gestæ, sicuti ego existimo, satis amplæ, magnificæque fuere: verùm aliquanto minores tamen, quam fama feruntur. Sed quia prouenere ibi magna scriptorum ingenia, per terrarum orbem Atheniensium facta pro maximis celebrantur. Ita eorũ qui ea fecere virtus tanta habetur, quantum verbis ea potuere extollere præclara ingenia.

PARITER MECVM. T. F. LEGETVR] Toto orbe se legi gloriatur eleg. 10. lib. 4. & addit.

Si quid habent igitur vatum præsagia veri,
Protinus vt moriar, non ero terra tuus.

NON. P. IN MOEST. O. ABIRE ROGOS] Superstes erit fama tua. Eleg. 5. lib. 1.

Quantumcunq; tamen præconia nostra valebunt,
Carminibus viues tempus in omne meis.
Eleg. 6. lib. 2. de Ponto.
Crede mihi, nostrum si non mortale futurum est
Carmen, in ore frequens posteritatis eris.

POSSIS MISERANDA VIDERI] vxor exulis, quod tibi pudori esse queat, & miseriæ.

QVÆ QVOD ES, ESSE VELINT] quę tuo loco, seu tibi similes velint esse, suæque virtutis huiusmodi nancisci præconem. Tanta est cupido laudis, & gloriæ, vt eius caussa ne mors quidem recusetur ab ingenuis.

NOSTROR. CVM SIS IN P. LAB.] cum feras exilium meum dolenter mecum. Venire in partem laborum, est collaborare.

INVIDEANTQVE TIBI] virtus parit æmulos, & inuideri (quod verbum nouauit Horatius ad Pisones) excellentiæ indicium. Dionysius Sophista apud Stobæum.

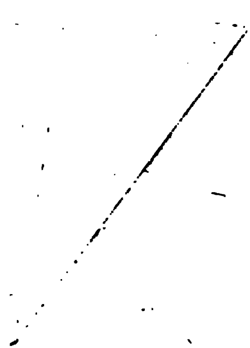
ἔπειτα δ' οὐδὲ τοῦτο γινώσκεις, ὅτι
τοῖς οὐδὲν οὖσιν, οὐδὲ εἷς ὅλως φθονεῖ;
ἀεὶ τὰ σεμνὰ κέκτηται φθόνον.
An tu nec istuc quæso perspectum tenes,
Habentibus nihil inuidere neminem?
Liuor malus præclara semper appetit.

NON EGO DIVIT. DANDO] Præstat enim gloria diuitiis, quæ retineri nequeunt, & habet in eas fortuna dominatum. Fallaces dicuntur in sacro Euangelio.

DIVITIS AD MANES NIL. FER. VMB. SVOS] Propert. eleg. 5. lib. 3.

Haud vllas portabis opes Acherontis ad vndas,
Nudus ab inferna stulte vehere rate.

Plaut. Trinum. *mirum ni tu illuc tecum diuitias feras.* Plin. lib. 19. cap. 4. Mors æquabit, quos pecunia separauerit. Aptum huic sententiæ illud Dauidicum de morte diuitum. *Dormierunt somnum suum viri diuitiarum, & nihil inuenerunt in manibus suis.*

EIVSDEM IACOBI
PONTANI

IN P. OVIDII NASONIS DE PONTO LIBROS QVATVOR

NOVI COMMENTARII.

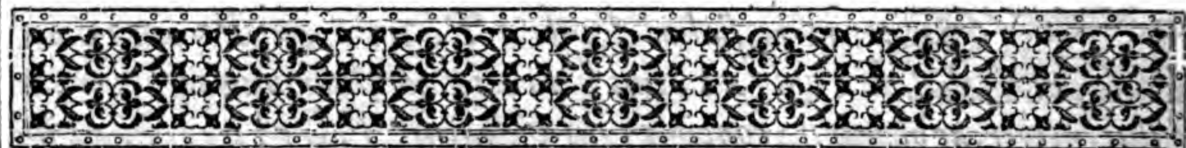
IN LIBRVM DE PONTO. I.

NSCRIPTIO HORVM LIBRORVM, EORVMQVE CVM ANTEGRESSIS COMPARATIO.

QVEMADMODVM inscriptio librorum DE TRISTIBVS quibusdam censoribus non placebat: ita & hæc DE PONTO iisdem non probatur: proinde vtramque mutandam sentiunt. Atq; vt illos docent appellandos TRISTIVM, sic hos A, vel IN PONTO, aut PONTICAS ELEGIAS, aut EXILIVM. Quærimus ergo, vtrum lus integer, ac plenus ita concipiendus videatur. P. OVIDII NASO- S A PONTO, vel IN PONTO LIB. IV. An, PONTICARVM ELE- IARVM LIBRI IV. Omnino enim opus, cum, quanquam non re subie- , vtrobique enim tristia canuntur, sed præpositis amicorum nominibus à re distinguatur (licet in Tristibus non omnes elegiæ sint epistolæ, vt in his) m in libros suos dispertiendum est, vt dispertitum cernimus. Harum in- ptionum quam maximè nos amplectamur dicemus, si prius de vulgata, ntiqua dixerimus, quam non immeritò reprehendi, nec ab ipsomet Oui- sed barbaro aliquo excogitatam, ac præpositam opinamur. Qui cum vo- en separatum videret, nec cum superiore posse coniungi: sciret autem am exulasse in Ponto, indeq; has epistolas ad suos missitasse: non multum ocinatus, & Grammaticæ immemor. DE PONTO inscripsit. Hanc riptionem etsi minus conuenientem, tamen vt iam inueteratam, & om- m ore tritissimã, immutare noluimus, satis habentes, iudicium nostrum ri hoc loco exposuisse. Alioqui PONTICARVM ELEGIARVM (im- otius PONTICARVM EPISTOLARVM, quandoquidem suum- quaque nomen illius cui transmittitur præfixum habet) LIBROS ap- are mallemus, quàm siue A PONTO, siue IN PONTO. Quale enim esset, IDII IN PONTO LIBRI IV? Ineptius etiam, OVIDII EXILII BRI IV: tum propter asperitatem, & hiatum: tum quia Tristium libri nde Ouidianum exilium continent. Atque vt hi, sic illi eo nomine, titu- affici possunt: sicut vicissim, spectatis argumentis, vtrosque Tristium no- are nihil impediret: Quos nisi ipsemet Poëta distinxisset, ac separasset, vt epist. lib. I. apparet, omnes nomine vno communi Tristium inscriberem,

cum hoc discrimine duntaxat, vt partem priorem *appellarem, quæ nunc V. libros Tristium complectitur; quia nominibus carent eorum, ad quos scribuntur:* partem posteriorem, *quæ habet expressa nomina, vt sunt IV.* DE PONTO. *Quod si obiicias, & illos Tristium æquè Ponticas elegias esse, assentiar, dicamque, priscam inscriptionem vel ideo retinendam videri, quod ex adductis in medium nulla sit, quæ eam de possessione deturbare ex Prætoris edicto iure queat.*

Sciendum præterea, cum materia his, & illis communis sit, horum tamen librorum faciem aliquanto viriliorem esse, atque in his elegiis plus succi, plus ossium & neruorum reperiri, in quibus poëta sese nonnihil erigit, languoremq; præcedentem discutit: vt hi cum illis collati propemodum eandem proportionem ad eos, quam heroicum poëma ad elegiacum quà spiritu, quà granditate obtinere existimandi sint.

EPISTOLA, SEV ELEGIA I.
Ad Brutum.

PETITVM LIBELLIS HOSPITIVM.

ARGVMENTVM.

HIS elegiis, seu epistolis nulla præscribuntur argumenta in vulgatis editionibus. Quod vtique melius, quàm præscribi aut falsa, aut tam curta, vt minimæ parti respondeant: quod per libros Tristium sæpius factum deprehendas. Quocirca vt illic dedimus, ita hîc quoq; operam diligentem dabimus, vt summam, siue lemma cuiusque elegiæ quàm breuissimè, & apertissimè licebit, nostris verbis explicemus, quò facilius, & citius rerum tractatarum varietas à studioso lectore perspiciatur. Vt igitur nunc ad argumentum veniamus, libellis suis priuatum à Bruto hospitium rogat, publicum rogare veritus. Res horum, similiter vt antegressorum esse tristes. Differre autem ab illis, quod singulis elegiis eorum nomina propria, ad quos mittuntur, præposita sunt, tametsi illi hoc nolint. Nihil ei timendum, cum vel hostium Cæsaris scripta Romæ habeantur, leganturque. Se tanto iustius locum Romæ inuenire oportere, quod nec in caput Cæsaris coniurarit, & ipsum toties celebret. Atq; in hac parte

latanda diutius hæret. Non repudiaturum Cæsarem laudes suas. In-
vsque ad finem cruciatum animi ob conscientiam delicti sui adu r-
sipsum mirè exaggerat, & vel propter hunc exilium tolerabilius se
eruisse arbitratur.

Naso Tomitanæ iam non nouus incola terræ,
Hoc tibi de Getico littore mittit opus.
Si vacat, hospitio peregrinos, Brute, libellos
Excipe, dumque aliquo, quolibet abde loco.
Publica non audent inter monumenta venire,
Ne suus hoc illis clauserit auctor iter.
Ah quoties dixi, certè nil turpe docetis,
Ite, patet castis versibus iste locus.
Nec tamen accedunt: sed, vt aspicis ipse, latere
Sub lare priuato tutius esse putant.
Quæris, vbi hos possis nullo componere læso:
Qua steterant Artes, pars vacat illa tibi.
Qui veniat nouitate roges fortasse sub ipsa,
Accipe, quodcunque est, dummodò non sit amor.
Inuenies, quamuis non sit miserabilis index,
Non minus hoc illo triste, quod antè dedi.
Rebus idem, titulo differt: & Epistola, cui sit
Non occultato nomine missa, docet.
Nec vos hoc vultis, sed non prohibere potestis:
Musáque ad inuitos officiosa venit.
Quicquid id est, adiunge meis: nil impedit ortos
Exule, seruatis legibus, vrbe frui.
Quod metuas non est: Antoni scripta leguntur:
Doctus & in promptu carmina Brutus habet.
Nec me nominibus furiosus confero tantis.
Sæua deos contra non tamen arma tuli.
Denique Cæsareo, quod non desiderat ipse,
Non caret è nostris vllus honore liber.
Si dubitas de me, laudes admitte deorum,
Et carmen dempto nomine sume meum.
Adiuuat in bello pacatæ ramus oliuæ:
Proderit auctorem pacis habere nihil?
Cùm foret Æneæ ceruix subiecta parenti,
Dicitur ipsa viro flamma dedisse viam.
Fert liber Æneaden, & non iter omne patebit?
At patriæ pater hic, ipsius ille fuit.

Ecquis ita est audax, vt limine cogat abire
Iactantem Pharia tinnula sistra manu?
Ante Deûm matrem cornu tibicen adunco
Cùm canit, exigua quis stipis æra neget?
Scimus ab imperio fieri nil tale Dianæ:
Vnde tamen viuat, vaticinator habet.
Ipsa mouent animos superorum numina nostros,
Turpe nec est tali credulitate capi.
En ego pro sistro, Phrygiique foramine buxi,
Gentis Iuleæ nomina sacra fero.
Vaticinor, moneóque: locum date sacra ferenti:
Non mihi, sed magno poscitur ille Deo.
Nec, quia vel merui, vel sensi principis iram,
A nobis ipsum nolle putate coli.
Vidi ego linigeræ numen violasse fatentem
Isidis Isiacos ante sedere focos.
Alter ob hanc similem priuatus lumine culpam,
Clamabat media se meruisse via.
Talia cælestes fieri præconia gaudent,
Vt sua quid valeant numina, teste probent.
SAEPE LEVANT POENAS, EREPTAQVE LVMINA REDDVNT,
CVM BENE PECCATI POENITVISSE VIDENT.
Pœnitet ô, si quid miserorum creditur vlli:
Pœnitet, & facto torqueor ipse meo.
Cumq; sit exilium, magis est mihi culpa dolori:
Estq; pati pœnam, quàm meruisse, minus.
Vt mihi dij faueant, quibus est manifestior ipse,
Pœna potest demi, culpa perennis erit.
Mors faciet certè, ne sim, cùm venerit, exul:
NE NON PECCARIM, MORS QVOQVE NON FACIET.
Non igitur mirum est, si mens mea tabida facta
De niue manantis more liquescit aqua.
Estur vt occulta vitiata putredine nauis,
Æquoreos scopulos vt cauat vnda salis:
Roditur vt scabra positum rubigine ferrum,
Conditus vt tineæ carpitur ore liber:
Sic mea perpetuos curarum pectora morsus,
Fine quibus nullo conficiantur, habent.
Nec prius hi mentem stimuli, quàm vita, relinquent:
Quique dolet, citius quàm dolor ipse, cadet.

Hoc mihi si superi, quorum sumus, omnia credent,
Forsitan exigua dignus habebor ope.
Inque locum Scythico vacuum mutabor ab arcu:
Plus isto duri, si precer, oris ero.

COMMENTARIVS.

A IAM NON NOVVS INCOLA] Ἀντί-πως, iam vetus incola, propè enim quadriennium ibi exegerat. Et notandum, tribus prioribus, libros Tristium: quatuor sequentibus, de Ponto conscripsisse, si non plus septem annos in exilio vixit. Qua de re dictum in Prodidag.

TOMITANAE TERRAE] Vnde nomen huic paruæ vrbi, docuit ipse eleg. 9. lib. 3. Trist. Tomitanæ terræ dixit, pro Tomitanæ vrbi.

DE GETICO LITTORE] Littus poëtis est terra mariq; vicina. Virg. 1. Aen. *Lauinaq; venit Littora.* συνεκδοχικῶς tota regio trãsmarina, qualis Scythia, vbi Getæ, Sarmatę, &c. inter quos degebat Naso.

HOC OPVS] De vno libro separato istuc capiendum non puto, tametsi alibi lectorem monuimus, singulos ab eo mitti solitos, prolato ipsius Ouidij testimonio: non puto, inquam, cum

B sequatur, *hospitio peregrinos, Brute, libellos Excipe.* Quid ergo? dedicatoria est hæc epistola, per quã totum opus hoc, quatuor libros hosce, nondum scriptos ei destinat, & iis hospitem, ac hospitium apud eum parat, orans, vt vnum post alterum accipiat, & conseruet. Libros item Fastorum opus nominat. *Excipe pacato Cesar Germanice vultu. Hoc opus.* Sic Cicero epist. 18. lib. 16. An pangis aliquid Sophocleum? fac opus appareat.

SI VACAT] si tantum tibi est otij ab re tua. Aut, quia de hospite, & hospitio agit, *si vacat,* si locus est iis accipiendis, & reponendis Hoc tamen sine casu durius est, & nescio num latinum. Subaudiatur itaque *locus.* Prior quoque modus,

C cum quidam dicunt, non vacat mihi, non addentes infinitiuum, barbaris relinquendus. Ouid. 2. Trist. *Non vacat exiguis rebus adesse Ioui.*

PEREGRINOS LIBELLOS] è peregrino solo venientes, non tamen à peregrino: sed à familiari, & noto.

QVOLIBET ABDE LOCO] Non recusat eos etiam in latebram, aut angulum coniici, dummodo Romæ sint. *Quolibet* iunctim, & disiunctim legi potest.

PVB. NON AVD. INTER MONIM. VEN.] Repulsum se à Palatina bibliotheca, & ab altera in atrio Libertatis, lamentatur, eleg. 1. lib. 3. Trist. Monumenta Seruio sunt memoriæ, id est, sepulchra: monimenta verò à mentis admonitione sunt dicta. Non igitur eadem vocali, vltima nempe in ambobus scribenda secunda syllaba. Monumentum autem dicitur à muniendo, quod muniendi caussa fiat, quasi munimentum. Publicare bibliothecam, aut huiuscemodi quippiam, est publicam, & publicum, seu publici iuris facere.

NE SVVS. H. ILLIS. C. AVCT. IT.] Ibidem.

Ingenus auctoris miseri fortuna redundat,
Et patimur nati quam tulit ipse fugam.

CERTE NIL TVRPE DOCETIS] Ibidem. *Nullus in hac charta versus amare docet.*

PATET CASTIS VERSIBVS ILLE LOCVS] Palatina bibliotheca non reiicit castos poëtas. De ea dictum illic in Comment. in Tristibus inquam.

LATERE SVB LARE. P. &c.] Ibid.

Interea, quoniam statio mihi publica clausa est,
Priuato liceat delituisse loco.

Quomodo numero etiam singulari appellatur lar laris: sic eodem, vt in plurali, domum significat μετωνυμικῶς. Plaut. in Trinum. *Larem corona nostrum decorari volo.* Et in Aulular. Lar familiaris agit prologum. Cicer. 5. Verr. Pauci essent reliqui, qui L. Metelli auctoritate in agros, atq; ad suum larem familiarem redirent. Virgil. 4. Georg. *sub terra fodere larem.* Omitto poëtas alios. Differunt lares, & penates, quod illi erant communes omnium ædium: hi singularum proprij. Illis res diuina fiebat ad forum: his in atrio, aut inferiore parte ædium. Plaut. Mercat. *Ego mihi alios penates deos persequar, alium larem.*

QVAERIS VBI HOS POSSIS, &c.] Quasi iam impetrato hospitio, suggerit locum reponendi, & abscondendi.

COMPONERE] simul collocare.

NVLLO LAESO] citra cuiusquam offensionem.

QVA STETERANT ARTES] Loco librorum de arte amandi illos reconde. Habebat ergo Brutus penes se alios libros Ouidij, abiectis illis de Arte, quos aliquandiu seruauerat.

QVI VENIANT] Cuius generis sint, quid profiteantur, quales veniant, serij an lasciui. Vulgati. *Quid veniat.* Ferri potest, ac si quærat Brutus, quid materiæ in hisce libris veniat, quid rerum potissimùm comprehendant.

DVMMODO NON SIT AMOR] nam eo argumento nihil odiosius, nec mihi inuisum magis, postquam semel propter id in has ærumnas deuolutus sum.

QVAMVIS NON SIT MISERAB. INDEX] A Quanquam epigraphe non indicat calamitatem, seu argumentum luctuosum. Ex hisce verbis colligat quispiam, ipsum Ouidium fecisse titulum his libris, eumq; non tristem, nempe hunc, DE PONTO. Quod enim sequitur, *& epistola cui sit Non occultato nomine missa docet*, non videtur expositio verborum, *titulo differt*. Verùm mihi fit verisimile, Nasonem epistolarum libros hoc opus inscripsisse, quod ex hoc, & tribus consequentibus versibus diuino.

NEC VOS HOC VVLTIS] Hoc dixit & eleg. 4. lib. 3. Trist. *& ipsos In nostro poni carmine nolle puto.*

MVSAQVE AD INVIT. OFF. VENIT] Vel inuitis vobis officium præstamus, considerantes, non quid vos velitis: sed quid nos deceat. B

QVIDQVID ID EST] qualecunque est: hoc enim cum priore coniunxit etiam Catull.

NIHIL IMPED. ORT. EXVLE, &c.] Non illis, sed mihi indictum est exilium. Eleg. 14. lib. 3. Trist.

Est fuga dicta mihi, non est fuga dicta libellis,
Qui domini pœnam non meruere sui.

ANTONI SCRIPTA LEGVNTVR] Et tamen Antonius inimicus Cęsaris Augusti. Adi Florum lib. 4. cap. 3. Immò Plutarch. Vtrum ne scripta in ipsum Octauium, an alia?

ET IN PROMPTV CARM. BRVT. HAB.] M. Brutum intellige, qui ipse quoque pugionem in corpore Iulij Cæsaris, magni auunculi Octauij Augusti defixit. Hunc Plin. epist. 3. lib. 5. inter C eos recenset, qui poëmatis luserunt. Non omittitur etiam à Gyraldo, dial. 10. de poëtis.

FVRIOSVS] quod si facerem, essem furiosus, seu furiosè agerem, vt sit nomen pro aduerbio, ἐνηλλαγμένως. Frequenter sic Horatius. Ep. 2. lib. 1. *Quæ si cum sociis stultus, cupidusq; bibisset.* Sat. 4. lib. 2. *Si vespertinus solitò te oppresserit hospes.* Ode 15. lib. 1. *tamen heu serus adulteros crines puluere collines.* Virgil. 3. Georg. *nec gregibus nocturnus obambulat*, id est, noctu. Et Aeneid. 8. *Nec minus Æneas se matutinus agebat*, id est, mane. Fluxit à Græcis. Testimonia lege apud Lamb. in Ode 16. Epod.

SAEVA DEOS. C. NON TAM. ARMA TVLI] Occurrebat scribenti hæc bellum giganteum. Cicero ad bellum cum natura transtulit in Catone. D Nam quid est aliud naturæ repugnare, nisi gigantum more cum diis bellare? Contra Iulium igitur, & Augustum, vt Antonius, & Brutus, quos nominauit. Quare si eorum scripta vrbe non prohibentur, multo minus ea prohiberi debent Ouidij. Argumentatio est à maioribus ad minus, quæ fit κατ᾽ ἀπόφασιν. Eleg. 4. lib. 1. Trist.

Caussa mea est melior, quia non contraria soni
Arma: sed hanc merui simplicitate fugam.

QVOD NON DESIDERAT IPSE] Primus gradus moderationis, vt laudari non concupiscas apud temet. Alter, vt laudes oblatas vel reiicias, vel extenuas.

CAESAREO NON. C. E. NOSTRIS, &c.] Nullus est liber meus, in quo non honorificè meminerim Cæsaris. In exilio autem scriptis sæpicule. Lib. 2. Trist.

Quid referam libros illos quoq; crimina nostra
Mille locis plenos nominis esse tuis?
Aspice maius opus, &c.

SI DVBITAS DE ME] Si dubitas an me admittere, & recipere in domum tuam debeas. Per se, intelligit libellos suos: nam personam ipsam Ouidij Brutus recipere non poterat.

LAVDES ADMITTE DEOR.] Cæsaris, vt sit numeri enallage. Laudes Cæsaris libris meis inclusas. Hoc argumentum vrget, quò recipiatur.

DEMPTO NOMINE] Tolle, dele nomen Ouidij. Adscripsit igitur nomen suum.

ADIVVAT IN BELLO. P. RAM. OLIVAE] Pacatæ, quia signum pacis. Et est ratiocinatio à minore. In bello qui præfert ramum oliuæ, propter signum pacis tutus est. Multo magis tutum esse conuenit auctorem ipsum pacis præferentem, Augustum puta, quem nos his libris celebramus. Supplices, aut pacem orantes, ramum oleagineum manu præferebant. Virg. 7. Aeneid.

Centum oratores augusta ad mœnia regis
Ire iubet, ramis velatos Palladis omnes,
Donaq; ferre viro, pacemq; exposcere Teucris.

Et lib. 8.

Iamq; oratores aderant ex vrbe latina
Velati ramis oleæ, veniamq; rogantes.

Stat. 12. Thebaid. Oliuam vocat supplicem. Aeschyl. ἱκτηρίους κλάδους, supplices ramos. Vide Alex. ab Alex. lib. 2. cap. 19. & ibid. Tiraquell.

CVM FORET AEN. C. SVB. PARENTI] De pietate Aeneæ, patrem senem ex incendio vrbis Troiæ humeris efferentis, ita Virgil. 2. Aeneid.

Hæc fatus, latos humeros, subiectaq; colla
Veste super, fuluiq; insternor pelle leonis:
Succedoq; oneri.

Propertius lib. 4. eleg. 1.

Cum pater in nati tremulos ceruice pependit,
Et verita est humeros vrere flamma pios.

Plura in Symb. nostris. E media flamma quempiam seruare, liberare dicemur per adagium, quoties magnis difficultatibus implicitum, & periculis circumuentum explicabimus. Legitem de hac pietate Aeneæ in parentem ab hostibus Græcis honorata historiolam apud Aelianum lib. 3. cap. 22.

FERT LIBER AENEADEN] Ab Anea genus ducentem. Hoc propter Iulium, qui genus ad Ascanium Aeneæ filium referebat. Immo gentem Iuliam Octauianus ipse apud Appianum sic nominat. Adoptasset te Cæsar, Antoni, inquit, si te æquo animo ad Aeneadas transiturum ex Heraclidarum gente cognouisset. Antonius quippe ab Hercule oriundum se prędicabat. Nouella 47. Imp. Iustinian. verba sunt. Aeneas Troianus rex prima Reipub. nostræ initia dedit, nosque ab eo Aeneadæ nominamur. Vbi vides hanc appellationem deinceps ad Imperatores nihilominus

deriua-

uatam, siue propter ipsum Cæsarem huius A
itatis principem auctorem, vereque Aenea-
; siue propter Venerem ipsam Aeneæ ma-
,quam scriptores Romani non modo geni-
m populi Romani, sed auctorem quoque
rij prodidere, quod ei Iupiter 1. Aen. pro-
it. Sic Oppianus libro 2. ἁλιευτ. Antoninum
call. & Impp. hoc cognomento affecit. Ro-
os quoque, seu totam gentem Romanam,
adas Maro 8. Aeneid. *Æneadæ in ferrum pro li-
te ruebant.* Et Lucret. lib. 1. *Æneadum genitrix,*
enere. Scip. Gentil. in Origin. Cum ergo li-
erat Aeneaden, si Aeneæ flamma viam de-
ur mihi non iter omne, quamuis non flam-
m patebit? & tanto magis, quod patriæ, B

ATRIAE PATER HIC, IPSIVS ILLE. F.]
ustus est patriæ communis pater, Anchises
nisi Aeneæ fuit pater. Maiorem ego patrem
Magis ergo mihi via patere debet. Lib. 2.
Tu quoque cum patria rector dicare paterque, & lo-
iis. Ante Ciceronem Camillus Dictator pa-
atriæ, & alter vrbis conditor dictus est: sed in
apho tantum, & à militibus. Verùm August.
recepit hoc nomē, Tiberius per modestiam,
ro per ætatem distulit. Recusauit diu etiam
anus. Quidam alij statim vt Cæsares, & Im-
tores renuntiati sunt, illud receperunt. Ele-
Plinij locus in Panegyrico, quem adscribo.
etiam nomē patris patriæ recusabas. Quam
a nobis cum modestia tua pugna? quam
vicimus? Nomen illud, quod alij primo C
n principatus die, vt Imp. & Cæsaris recepe-
, tu vsque eò distulisti, donec tu quoque be-
iorum tuorum parcissimus æstimator, iam
ereri fatereris. Itaque soli omnium contigit
t pater patriæ esses, antequam fieres. Quod
em nomen qua benignitate, qua indulgen-
erces? vt cum ciuibus tuis, quasi cum libe-
rens viuis, &c.
.CTANT. PHARIA. TIN. S. MANV] agitan-
Pharia manu sistra, id est, Aegyptia, seu mo-
gyptio. Fuit enim Pharus Aegypti insula ex
rso Alexandriæ, Cæsaris Dictatoris colonia.
o, quo admodum sonorus edebatur crepi-
in Isidis sacris eius sacerdotes vtebantur. E- D
ecie orbiculari, & æque caua, in cuius cir-
ferentia mobilia quatuor velut tintinnabu-
pendebantur. Nomen ei à σείω moueo, agi-
uatio, concutio: agitatum quippe argutum
iebat. Cymbali, crepitaculi genus. Martialis
4.

Si quis plorator collo tibi vernula pendet,
Hæc quatiat tenera garrula sistra manu.

io itaque tam irreligiosus, aut inhumanus
qui sistra pulsantem, & stipem rogantem ab
us suis repellat. A sistrorum sonitu Nilum
num dicit Statius lib. 1. Propertius de Cleo-
lib. 3. eleg. 11. *Romanamque tubam crepitanti pel-
tro.* Iuuenalis. Sat. 13.

Hic putat esse deos, & peierat, atque ita secum,
Decernat quodcunque volet de corpore nostro
Isis, & irato feriat mea lumina sistro.

Sic enim existimabant, deam per nomen suum peierantes oculis orbare.

ANTE DEVM MAT. CORN. TIB. ADVN.] In sacris matris deorum, vt nonnullorum aliorum, addebantur instrumenta musica, quo animi præsentium hominum diuerterentur à priuatis cogitationibus ad deorum immortalium reuerentiam, quod nescio quid diuinum imprimit in animis nostris vis musica. Et quoniam cantus & harmonia, musicorumque instrumentorum soni nō sine quadam voluptate aëra permouent: illa de caussa cantu etiam delectari illi dæmones crediti sunt, &c. Natalis lib. 1. cap. 10. Cybele, item, Berecynthia, & mater Deûm, & magna mater, & præcisè mater. Orpheus.

Μήτηρ μέν τε θεῶν, ἠδὲ θνητῶν ἀνθρώπων.

Hæc vna est materque hominum, materque deorum.

Lege Gyrald. syntagm. 4.

SCIMVS AB. IMP. F. NIL TALE DIANAE] Diana sacerdoti suo non mandat, vt responsa det petentibus, atque ita stipem cogat. Respondet nihilominus, & vaticinatur, cui ob reuerentiam deæ stipem libenter dant consulentes. Aut ita, Diana sacerdoti suo non imperat pro vaticiniis, ac responsis stipem exigere. Tamen, vnde se alat, non ei deest, ex benignitate videlicet oraculum consulentium. Ex libro 14. Strab. annotat Lilius Syntag. 12. in Cilicia fanum fuisse, & oraculum Dianæ Sarpedoniæ, vbi numine perciti respondebant.

IPSA MOVENT ANIM. SVPER. &c.] Dij, quorum hi ministri sunt, nos ad dandum, & largiendum mouent. Et nobis Christianis eadem caussa est vel petentibus interdum, vel mendicis, vel templis concedendi, donandi, afferendi: Deus, inquam, & sancti eius.

TALI CREDVLIT. CAPI] Credere hoc velle deos, non est turpe. Qua igitur credulitate turpe est capi? Qua? ausim dicere, rerum nouarum, quæ quotidie pæne inter homines otiosos narrantur: de quibus verissimè affirmes illud Sapientis nostri, *qui citò credit, leuis est corde.* Eccles. 19.

EN EGO PRO SISTRO] à minoribus ad maius.

PHRYGIIQVE FORAM. BVXI] pro buxea tibia, quali vtuntur Phryges, & quæ ibidem inuenta est.

GENTIS IVLEAE] Cæsareæ.

LOCVM DATE SACRA FERENTI] Virgil. Georg. 2. *dulces ante omnia Musæ Quarum sacra fero.* Et, *annua magnæ Sacra refer Cereri.*

NEC QVIA VEL MERVI] Tacitæ obiectioni occurrit.

VIDI EGO LINIGERAS, &c.] Responsio ab exemplis. Dij celebrari ab iis qui ipsos offenderunt gaudent, vt eorum potestas tanto apertius cognoscatur.

Isiacos ante sedere focos] Solebant deos suos antiqui aris, & simulacris eorum assidentes adorare. Propert. lib. 2. eleg. 28. de puella à Ioue sanitati reddita.

Ante tuosq́ pedes illa ipsa adoperta sedebit,
Narrabitq́ sedens longa pericla sua.

Vbi Ioseph. Scalig. binas adorationis cærimonias obseruat, velari, & sedere. Et illam ex Virgilio, & Iuuenale, hanc ex Tertulliano de oratione, & Pythagorica disciplina confirmat.

Linigerae] quia sacerdotes Isidis gestabant vestes lineas seu linteas, 1. Metam. *Nunc dea linigera colitur celeberrima turba.* Ideò autem è lino potius, quod ab Osiride eius marito inuentum esset. Iuuenal. Martialis linigeros vocant, & hic quoque sistratam turbam.

Privatus lumine] orbatus, captus oculis.

Coelestes] Dij cœlestes græcè *οὐρανίδαι, οὐρανίωνες, οὐράνιοι*. Sunt enim alij terrestres, alij marini, alij inferi. 1. Metam. *Vltima cœlestûm terras Astraea reliquit.* Catul. de nupt. *Cœlestumq́ fidem postrema comprecor hora.* Virgil. 7. Aeneid. *Cœlestûm vis magna iubet.* Cicer. 3. Off. Hercules, quem hominum fama beneficiorum memor in cõcilio cœlestium collocauit. Et 1. de Legibus, agnationem nobis esse cum cœlestibus.

Cvm bene peccati poen. vid.] Dij enim sunt, esse quidem certè omnino debent, immò debuerunt benigni, & misericordes. Et ideo inexpiabilem Iunonis iram in Troianos admirans Virgilius exclamat 1. Aeneid. *tantaene animis cælestibus iræ?* Non aliam mercedem pro reconciliatione, & restituenda gratia, quam pœnitentiam exigit Deus.

Poenitet, ô si qvid mis. &c.] Hinc incipit peccati confessio, cum commemoratione intestini ob id, & assidui cruciatus.

Magis est mihi cvlpa dolori] Quæ hoc, & sequentibus deinceps quinque versibus dicit, ex sua, & sapientum sententia dicit, quæ ab opinione populari, vt in aliis item multis, *δὶς διὰ πασῶν* discrepant. Putat enim rude vulgus, pœnam immeritam tolerari acerbius, quam promeritam; & infælicem ac miserum esse, qui pœnas luit non debitas, quemq́ue aduersi rerum casus insontem exagitant. Ex quo sensu Oenone Paridi.

Leniter, ex merito quidquid patiare, ferendum est:
Quæ venit indigne pœna, dolenda venit.

Contra 1. Fast.

Non meriti pœnam pateris, sed numinis iram.
Est aliquid magnis crimen abesse malis.

Verba sunt Carmentæ, quibus filium Euandrum ad exilium immeritum æquo animo ferendum hortatur.

Qvibvs est manif. ipse] quia præsentem intuemur. Horat. ep. 1. lib. 1. *Præsenti tibi maturos largimur honores.* Seruius ad illud Eclog. 1. *Namque erit ille mihi semper Deus.* Semper, ait, id est, post

A mortem, & dum viuit. Alij enim Imperatores post mortem demum in numerum deorum referuntur: Augustus autem templa viuus meruit. Deinde hunc Horatij locum producit.

Cvlpa perennis erit] Non potuit igitur Augustus, quamuis Deus scilicet, pœnam huic reo remittere, & simul culpam abolere. O miserum Deum, & planè *ἠλίθιον*, & minus etiam. Sed intelligendum, hoc sentire Ouidium. Augustum, quod factum est, infectum non posse facere, quod nec Deus noster potest. Cruciatur autem, & vsque ad mortem, & vltra mortem se cruciatum iri affirmat ob hoc ipsum, quia peccarit. Quod mysterium Christiana excellentia nõ nouit, quæ clementiore Deo vtitur.

B Mors faciet certe] Priscì mortales sæpe mortuos abisse, recessisse, & mortem abitionem per *εὐφημισμὸν* dicebant, vt Græci *οἴχεσθαι*, & Germani verschiden. Tritum erat *letum*. Quare præco cum funus indiceret, clamabat, ollus letho datus est. Necis vocabulo vtebantur in iis, qui fame, aut veneno extincti essent, sine vulnere, auctor Festus. Vocabant etiam dulci nomine, somnũ, quia scilicet somnus gelidæ mortis imago. Christianis quidem *μυστικῶς* mortui sunt dormientes.

Ne sim cvm venerit exvl] Finit omnia mors, & est vltima linea rerum. Horatius, ep. 16. lib. 1. Hoc solatio miserrimus quisque, omnique auxilio destitutus se sustentat.

C Ne non peccarim, &c.] reatus meus erit sempiternus.

De nive manant. &c.] Contabescit animus meus, & dolore colliquescit, vt nix ad ardorem solis. Elegia sequenti à cera, & igni translationibus idem expressit.

Sic mea perpetuis liquefiunt pectora curis,
Ignibus admotis vt noua cera solet.

Estvr vt occvlta, &c.] Quatuor continuis similitudinibus copiosè, vt solet, mœroris sui super peccato suo magnitudinem explanat. Qui quidem est illius animo idem, quod teredo naui, vnda maris scopulo, rubigo ferro, tinea libro. Sanè aptiores, & expressiores non inuenisset.

D Vt cavat vnda salis] Exedere, corrodere, conficere, etiam durissima, virtus est salis. Quid enim scopulo durius? Et quid aqua marina salsius? ob quod salis nomen accepit. 1. Aen. *& spumas salis ære ruebant.* Itaque nauigantes aquas in aquis coguntur quærere.

Scabra rvbig.] Virgil. 1. Georg. *Exesa inuenies scabra rubigine pila.*

Positvm ferrvm] sine vsu iacens.

Cvrarvm morsvs] Curas edaces appellat Horatius Ode 11. lib. 2. Et Ode 18. lib. 1. mordaces sollicitudines: Græci *θυμοδακεῖς, θυμαλγεῖς, θυμοβόρους μελεδῶνας*. Quare morsus? quia sollicitudines molestæ, curæ tristes, anxiæ quasi morsibus quibusdam dolorem, & quædam vulnera efficiunt in

no,quod Græci dicunt δάκνεσθαι, morderi. Ari-
ph. ὅσα δὴ δέδηγμαι τὴν ἐμαυτοῦ καρδίαν.

Quam multa sunt, quæ cor meum mordent nimis.

e Iun. prouerb. Morderi corde.

INE QVIBVS NVLLO CONFICIANT.] bus sine fine dies atque noctes torqueantur. manum hoc illi de Tityi iecinore, quod à ure continenter depascitur, & nihilominus pastum semper sufficit. Eleg. sequenti.

Sic inconsumptum Tityi, semperq́ renascens
Sic perit, vt poßit sæpe perire iecur.

rea conscientia en tibi Sallustium in Catilin. nque animus impurus, diis hominibusq́ue stus, neque vigiliis, neque quietibus sedari erat: ita conscientia mentem excitam vasta- . Atque has impiorum furias, has flammas, faces ait esse M. Tullius pro Sex. Roscio. sæ- diem animi vocat, Papinius 1. Thebaid. de lipo canens.

Illum indulgentem tenebris, imaq́ recessu
Sedis, inaspectos cælo, radiisq́ penates
Seruantem, tamen aßiduis circumuolat alis
Sæua dies animi, scelerumq́ in pectore diræ.

NEC PRIVS HI MENTEM STIMVLI, &c.] os antea morsus, nunc stimulos, vtrobique ificante metaphora nominat. Sic Cicero pro Roscio. Hunc mihi ex animo scrupulum e- uelle, qui me dies, noctesque stimulat, ac pungit.

QVORVM SVMVS OMNIA] Inde concludebat rationem Diogenes, omnia esse sapientum. Quia sapientes amici deorum. Et amicorum omnia communia. Omnia autem deorum: ergo omnia sapientum. Cum itaque omnia sint deorum, meritò senex Philto in Trinummo,

Dei diuites sunt, deos decet opulentia,
Et factiones. verùm nos homunculi,
Salillum animæ: qui cum extemplò amisimus
Æquè mendicus, atque ille opulentißimus
Censetur censu ad Acherontem mortuus.

EXIGVA DIGN. HAB. OPE] mutatione exilij in locum mitiorem, & ad gentem humaniorem. Quod tamen tanti non est.

DVRI ORIS ERO] Os, seu facies, seu frons pudoris sedes. Impudentes obiecto crimine nec rubescunt, nec pallescunt. Similiter audaces, & præfidentes in aliqua re non immutant vultum. Ideo durißimi oris dicuntur. Cic. 4. in Verrem. os hominis, insignemq́ue impudentiam cognoscite. Hinc perfricare os. Tuscul. 3. Quid tergiuersamur, Epicure, nec fatemur, eam nos dicere voluptatem, quam tu idem, cum os perfricuisti, soles dicere? Vide prouerb. Faciem perfricare. Frontis perfrictæ.

ELEGIA SECVNDA.

Ad Maximum.

RECENSIO MISERIARVM.

ARGVMENTVM.

DIGNVM esse suo nomine. Non negaturum se ista scripsisse, cum simul & culpam, & mala, quibus infestissimè prematur aperiat. Subinde enarrationem eorundem contexit; quorum auctores partim incolæ regionis, quibus nihil iculentius, & immanius: partim terræ facies squalida, & inamœna orsus: partim cælum perpetuò frigidum. Ne noctes quidem à perturtione curarum sibi contingere liberas. Nunc sperare meliora, nunc perare. Sperare autem, & precari nihil aliud præter mutationem i, quam ipso, & amicis eius orantibus à Cæsare impetrare cu-

Maxime, qui tanti mensuram nominis imples,
Et geminas animi nobilitate genus:
Qui nasci vt posses, quamuis cecidere trecenti,
NON OMNES FABIOS ABSTVLIT VNA DIES:
Forsitan hæc à quo mittatur epistola quæras,
Quisque loquar tecum, certior esse velis.
Hei mihi, quid faciam? vereor, ne nomine lecto,
Durus, & auersa cætera mente legas.
Viderit hæc si quis, tibi me scripsisse fateri
Audebo, & propriis ingemuisse malis.
Viderit, audebo tibi me scripsisse fateri,
Atque modum culpæ notificare meæ.
Qui dignum pœna cùm me grauiore fuisse
Confitear, possum vix grauiora pati.
Hostibus in mediis, interq; pericula versor,
Tanquam cum patria pax sit adempta mihi.
Qui mortis sæuo geminent vt vulnere caussas,
Omnia vipereo spicula felle linunt.
His eques instructus perterrita mœnia lustrat,
More lupi clausas circumeuntis oues.
At semel intentus neruo leuis arcus equino,
Vincula semper habens irresoluta manet.
Tecta rigent fixis veluti vallata sagittis,
Portáque vix firma summouet arma sera.
Adde loci faciem nec fronde, nec arbore tecti,
Et quòd iners hyemi continuatur hyems.
Hic me pugnantem cum frigore, cumq; sagittis,
Cumq; meo fato, quarta fatigat hyems.
Fine carent lachrymæ, nisi cum stupor obstitit illis,
Et similis morti corpora torpor habet.
Felicem Nioben, quamuis tot funera vidit,
Quæ posuit sensum saxea facta malis.
Vos quoque felices, quarum clamantia fratrem
Cortice velauit populus ora nouo.
Ille ego sum, lignum qui non admittor in vllum:
Ille ego sum, frustra qui lapis esse velim.
Ipsa Medusa oculis veniat licet obuia nostris,
Amittet vires protinus ipsa suas.
Viuimus, vt nunquam sensu careamus amaro,
Et grauior longa sit mea pœna mora.

Sic inconsumptum Tityi, semperquè renascens
Non perit, vt possit sæpe perire, iecur.
At puto, cùm requies, medicináque publica curæ
Somnus adest, solitis nox venit orba malis.
Somnia me terrent veros imitantia casus,
Et vigilant sensus in mea damna mei.
Aut ego Sarmaticas videor vitare sagittas,
Aut dare captiuas in fera vincla manus.
Aut vbi decipior melioris imagine somni,
Aspicio patria tecta relicta meæ.
Et modò vobiscum, quos sum veneratus, amici,
Et modò cum cara coniuge multa loquor.
Sic, vbi percepta est breuis & non vera voluptas,
Peior ab admonitu fit status ille boni.
Siue dies igitur caput hoc miserabile cernit,
Siue pruinosæ noctis aguntur equi:
Sic mea perpetuis liquescunt pectora curis,
Ignibus admotis vt noua cera solet.
Sæpe precor mortem, mortem quoque deprecor idem,
Ne mea Sarmaticum contegat ossa solum.
Cùm subit, Augusti quæ sit clementia, credo.
Mollia naufragiis littora posse dari.
Cùm video quàm sint mea fata tenacia, frangor:
Spesq; leuis magno victa timore cadit:
Nec tamen vlterius quicquam speróue, precórue,
Quàm malè mutato posse carere loco.
Aut hoc, aut nihil est, pro me tentare modestè
Gratia quod saluo vestra pudore queat.

COMMENTARIVS.

QVI TANTI MENS. NOM. IMPLES] [..]qui es verè id, quod appellaris. Qui & originis amplitudine, & rerum gestarum magnitudine præstãtiam tui [..]minis adæquas. Tales vocant Græci φερωνύμους, [..]entes nomen suum, id est, veritatem nominis [..]qui reuera eiusmodi sunt, cuiusmodi eos esse [..]nina ipsa testantur. Qui nomini suo reipsa re[..]ndent. Contrarium ψευδώνυμος, qui men[..]ur nomen. Qui nomen falsò gerit. Haud im[..]nt mensuram nominis sui, qui audiunt Bo[..]icij, & parum sunt boni: immo egregie mali, [..]alefacij potius appellari debeant. Sic mulieres quædam dicuntur Catharinæ, cum nec animo, nec corpore sint καθαραὶ, hoc est, puræ, & pudicæ. Non implebat Piso nomen Consulis, cum euerteret rempub. Admodum latè funditur hic locus, & ad vtrumque sexum, ad omnem ætatem, ad quemuis statum, & magistratum pertinet. Et cum τῶν φερωνύμων perexiguus, τῶν ψευδωνύμων infinitus est numerus.

ET GEMINAS ANIMI NOBIL. GENVS] Eleg. 3. lib. 2.

Maxime, qui claris nomen virtutibus æquas,
Nec sinis ingenium nobilitate premi.

Eleg. 4. lib. 4. Trist.

O qui nominibus cum sis generosus auitis,
Exsuperas morum nobilitate genus.

Erat è familia Q. Fabij Max. seu Maximorum, inter alias clarissima. Itaque sanguine erat nobilis. Sed addebat huic nobilitati virtutem, quę supra genus excellit. Ita se splendidiorem reddebat, nomenq; suum in maiore gratia ponebat. Eleg. 9. *Ille memor magni generis, virtute quod auget.* Seneca, Nobilitas animi, est generositas sensus. Nobilitas corporis, generosus animus.

QVAMVIS CECIDERE TRECENTI] Historia petenda ex Liuij lib. 2. Dionys. lib. 9. Fastor. 2. Flori lib. 1. cap. 12. Vna hæc Fabiorum gens sibi soli bellum Veiens priuato sumptu depoposcit. Fuerunt numero CCC. VI. perierunt omnes. Vnus prope puber ætate relictus, stirps gentis Fabiæ, dubiisque rebus populo Romano sæpe domi belliq́ue vel maximum futurus auxilium. Cum autem sex fuerint supra trecentos, tamen quo rotundius nominentur, trecenti tantùm dicuntur, vt factum in aliis permultis videmus à Græcis, & Latinis, commoditatis caussa vno interdum, aut altero plus minúsue numerantibus.

NON OMNES FAB. ABST. VNA DIES] De vno domi relicto, qui postmodum genus instaurauit, & Liuius prodidit, & Ouidius his carminibus.

Vt tamen Herculeæ superessent semina gentis,
Credibile est ipsos consuluisse deos.
Nam puer impubes, & adhuc non vtilis armis,
Vnus de Fabia gente relictus erat.
Scilicet vt posses olim tu, Maxime, nasci
Cui res cunctando restituenda foret.

Est autem παροιμιῶδες. *Non omnes Fab. &c.* cum in vno aliquo adhuc multum spei situm significare volumus.

FORSIT. H. A. QVO MITT. EP. QVAER.] Etsi epistolæ hæ nomen habebant eorum ad quos mitterentur, tamen contra morem epistolicum mittentis nomen non habebant, hoc modo, P. Ouid. Naso Maximo S.

HEV MIHI, QVID FACIAM?] Indicabo nomen meum, an tacebo? si indicabo, &c.

VERBOR NE NOM. LECTO, &c.] ne nolis tibi à me scriptum: ne mea caussa, cuius nomen in odio est, tu quoque in odium venias.

VIDERIT HAEC SI QVIS] si quis ista legerit.

TIBI ME SCRIP. FATERI AVDEBO] Confitebor nomen meum sic, vt & miseriam meam exponam, & culpam, propter quam miser sum, non inficier, sicut facio. Quæ duæ res efficient, vt tibi à me litteras accepisse nihil noceat. Cum poëta hoc ipsum repetat, *audebo tibi me scripsisse fateri,* magnam in caussa sua fiduciam declarat.

CVM ME DIGN. POENA GRAV.] Eleg. 12. lib. 5. Trist.

Nec vitam, nec opes, nec ius mihi ciuis ademit,
Qui merui vitio perdere cuncta meo.

A POSSVM VIX GRAVIORA PATI] Adeo grauia, vt vbicunque, etiam apud inferos esse optet potius. Trist. 5. eleg. 3. *Hinc ego dum muter, vel me Zanclæa Charybdis, &c.*

HOSTIB. IN MED. INTERQVE PER. VERS.] Vide eleg. 10. & 12. lib. 3. eleg. 10. lib. 4. eleg. 1. & 8. & 11. lib. 5. Trist. quæ totum hunc locum illustrabunt.

TANQVAM CVM PAT. PAX. S. AD. MIHI] cum tamen mens Cæsaris ista non fuerit. Eleg. 9. lib. 4. Trist.

Omnia, si nescis, Cæsar mihi iura reliquit,
Et sola est patria pœna carere mea.

Pax, Vlpiano si credimus lib. 4. ad Edict. è pactione nominatur. Quo allusit Cicero Philipp. 3. In B qua pactio pacis lex sit seruitutis. Pactionibus enim pax fit. Quidam è Græco fonte deducunt, παύω quiescere: siquidem facta cum hostibus pace otium est, & vacatio à laboribus militaribus, & periculis. Apuleius lib. 2. Milesiar. In sæuis exantlatis laboribus pausam, pacemq́ue tribue. Aristoph. Equitib. ἦν ποτ' εἰρήνη γένηται, καὶ πόνων παυσώμεθα, si quando pax contigerit, & laboribus liberabimur. Gentil. in Origin.

VIPEREO SPICVLA FELLE LIN.] vt cum ex vulnere, tum ex veneno necem geminatam afferant. Sæuum vulnus nominat, quia venenatum. De hoc illorum more eleg. 9. lib. 4. *Sint rudibus tenues serpentis felle sagittæ.* Elegia 10. lib. 3. Trist. *Nam volucri ferro tinctile virus inest.* Eleg. 8. lib. 5. *Telaq́ viperео lurida felle gerunt.* C

HIS EQVES INST. P. MOEN. LVSTRAT.] Eleg. 1. lib. 4. Trist.

Hostis habens arcus, imbutaq́ tela veneno,
Sæuus anhelanti mœnia lustrat equo.

MORE LVPI CLAVSAS CIRCVMEVNTIS OVES] Ibidem.

Vtq́ rapax pecudem, quæ se non texit ouili,
Per sata, per syluas, fertq́, trahitq́ lupus:
Sic, si quem nondum portarum sede receptum
Barbarus in campis repperit hostis, habet.

NERVO EQVINO] è setis equinis confectus.

VINCVL. SEMP. HAB. IRRESO. MAN.] nunquam remittitur.

TECTA RIG. FIXIS VEL. VALL. SAGITT.] D Quantam vim telorum in oppidum iacerent, patet ex illo. 5. Trist. eleg. 11.

Sæpe intra muros clausis venientis portis
Per medias legimus noxia tela vias.

PORTAQVE VIX. F. SVMMOVET. A. SERA] Eleg. 1. lib. 4. Trist.

Quam miserum est porta vitam, muroq́ tueri,
Vixq́ sui tutum viribus esse loci?

ADDE LOCI FACIEM] Facies est naturalis oris species, quæ eadem semper manet. Vultus est habitus faciei ascititius, qui pro motione animi, & voluntatis mutatur. De loco tamen faciem dici videas. Tacit. lib. 13. hist. nam vt hominum vultus, ita locorum facies mutantur. Auson. Popma de different verborum, cuius opera

a Tristibus ita in his quoq; libris vtimur cre- us.

NEC FRONDE, NEC ARB. TECTI] Elegia lib.3. Trist. *Aspiceres nudos sine fronde, sine arbore* pos. Et elegia 12. *Nam procul à Geticis finibus arbor* t.

NERS. HYEMS] ab effectu, sicut pigra hyems, lida mors.

CVM FRIG. CVMQVE SAGITT. CVMQVE. FATO] Tria malorum genera. Primum à cælo. undum à vicinis. Tertium à Cæsare. Contra mum pugnat, vt ipsi Tomitæ, corpus scilicet libus hirsutis muniens, vt os tantum extet, & is luculētis. Aduersus alterum nonnunquam quoque cum oppidanis exit in prælium, & ieta sibi arma tractat. Contra tertium non ni- recibus, dolore, lacrymis, iisque assiduissi-

QVARTA FATIG. HYEMS] Quartus annus. ulI. in Smyrnam Cinnæ.

Smyrna mei Cinnæ nonam post denique messem
Quam cœpta est, nonamque edita post hyemem.

SINE CARENT LACRYMAE] De lacrymis Trist. lib.3. eleg.2.

Vt via finita est, & opus requieuit eundi,
Et pœna tellus est mihi tacta mea.
Nil nisi flere libet: nec nostro parcior imber
Lumine quam verna de niue manat aqua.

nitto locos alios.

NISI CVM STVP. OBSTIT. ILLIS] Inter- n in maximis, insolitis, & subitis perturba- ibus ita percelluntur homines, vt obrige- t, & lacrymas emittere nequeant; nec vocem re possint. Verùm hic stupor etiam ex dolen- ssitudine, & longiore sensu mali solet acci- e, vt Niobe vsuuenit. Seneca Hippolyto. *Curæ loquuntur, ingentes stupent.*

ET SIMIL. MORTI PECT. TORP. HAB.] n stuporis exprimit, qui nonnunquam tan- est, vt hominem viuum mortuo similem red-

QVAMVIS TOT FVN. VIDIT] XIV. par- filiorum, partim filiarum. Metam. 6. Recurre leg. 1. lib. 5. Trist. ibi. *Cum faceret Nioben orbam nia proles.*

QVARVM CLEMENTIA FRAT. CORTICE &c.] Fabula est 2. Metam. Vbi Phaëthontis res fratrem sepultum inclamantes, in popu- rbores conuertuntur.

Nec minus Heliades lugent, & inania morti
Munera dant lacrymas, & cæsæ pectora palmis,
Non auditurum miseras Phaëthonta querelas
Nocte dieque vocant.

LIONVM QVI NON ADMITTOR IN VL-] Vtinam possim ego quoque mutari in ar- em, vt sorores Phaëthontis, vt aliæ, & alij, de ous in mythicis.

FRVSTRA QVI LAPIS ESSE VELIM] vt be facta est, & cum ille, tum hæc lugentes: si- go lugeo memetipsum, nec finem inuenio,

A quia mori non possum. Itaq; ô si in arborem ipse quoque, aut in saxum conuerterer. In saxum à Mercurio mutatus est Battus 2. Metam.

IPSA MEDVSA OCVLIS, &c.] Nō me, quod vellem, mutabit in lapidem. De Medusa, cuius a- spectus hanc vim habebat, vt fabulantur poëtæ, diximus eleg. 7. lib. 4. Trist.

IPSA MEDVSA SVAS] Huiusmodi hemisti- chiorum iterationes multas in eodem disticho collegit Ciofan. Eleg. 9. lib. 1. Amor, pro exemplo sint hæ.

Militat omnis amans, & habet sua castra Cupido.
Attice crede mihi, militat omnis amans.

Lib. 3. eleg. 5.

Ilia pone metus, tibi regia nostra patebit,
B *Teque colent omnes, Ilia pone metus.*

Lib. 4. Fast.

Qui bibit inde furit: procul hinc discedite queis est
Cura bonæ mentis. Qui bibit inde furit.

VT NVNQ. SENSV CAREAMVS AMARO] animus continenter affligitur.

GRAVIOR LONGA. F. M. P. MORA] Eleg. 2, lib. 5. Trist.

Scilicet exiguis prodest annosa vetustas,
Grandibus accedunt tempore damna malis.

SIC INCONSVMPT. TITYI, &c.] A quo Tityus, & qua de caussa sagittis confossus, & ad inferos deiectus, ibique extensus, & alligatus sit, vt se commouere nequeat, & de magnitudine il- lius, qua IX. iugera terræ occupat, & quomodo C à vulturibus eius iecur lanietur, instaureturque, ne materia immortali pœnæ deficiat, Natalis lib. 6. cap. 19. Virgil. vnum tantummodo vulturem ei adiungit, & ita canit lib. 6.

Nec non & Tityum terræ omniparentis alumnum
Cernere erat, per tota nouem cui iugera corpus
Porrigitur, rostroque immanis vultur obunco
Immortale iecur tundens, fœcundaque pœnis
Viscera, rimaturque epulis, habitatque sub alto
Pectore, nec fibris requies datur vlla renatis.

Terræ alumnum appellat, quod ma[illegible] Elara Or- chomeni filia mortua, terra illum aluerit.

AT PVTO CVM REQVIES] ἀφωνικῶς, vt οἶμαι Græcis, credo Latinis.

REQ. MED. PVB. CVRAE SOMNVS] Tibull. D eleg. 4. lib. 3. *menti Deus vtilis ægræ.* Somno præsen- te, omnia dura, & acerba, vincula, seruitus, car- ceres, vulnera, iniuriæ facile feruntur, malorum omnium obliuiscimur, curas omnes, sollicitu- dinesque deponimus. Orestes apud Euripidem.

Ὦ φίλον ὕπνου θέλγητρον, ἐπίκουρον νόσου,
Ὡς ἡδύ μοι προσῆλθες ἐν δέοντί γε.
Ὦ πότνια λήθη τῶν κακῶν, ὡς εἶ σοφή,
Καὶ τοῖσι δυστυχοῦσιν εὐκταία θεός.
Somne ô leuamen dulce, & ægritudinis
Medela dulcis, vt venis mi optabilis.
Obliuio malorum, vt apto tempore
Nobis misellis aduenis, iucundáque.

Lib. 11. Metam. Deum facit Ouid. vbi beneficia illius in mortales commemorat.

Somne quies rerum, placidissime somne deorum,
Pax animi, quem cura fugit, qui corpora duris
Fessa ministeriis mulces, reparasq; labori.

Somnus est naturalis, & placidus: sopor est profundus, & plerumque noxius, & temulentorum, fessorum, & ægrorum. M. Cælius in Anton. Namque ipsum offendunt temulento sopore profligatum. Ibidem. semi somno sopore inter manus centurionum, concubinarumque iactabatur. Plin. Curandum ne somnus sopor fiat.

Et vigil. sens. in. m. d. mei] ἀϋπνία est nox insomnis, seu peruigilatio. Quod fieri assolet, cum animus in rem aliquam acrius se intendit. Tum quippe, vt Physici tradunt, spiritus vitales in cerebro agitati, calorem à ventriculo prohibent: in quem ille receptus, somnum creditur efficere, vaporibus in cerebrum sublatis, quibus motus, ac sensus omnis sopiatur. Hinc de Aenea Virgil. lib. 10.

Æneas (neq; enim membris dat cura quietem)
Ipse sedens clauumq; regit, velisq; ministrat.

Tibull. quoque eleg. 4. lib. 3. qua somnium suum exponit, ita canit.

Iam nox æthereum nigris emensa quadrigis
Mundum, cæruleo lauerat amne rotas.
Nec me sopierat menti Deus vtilis ægræ
Somnus, sollicitas deficit ante domos.

Gulielm. Canter. lib. 1. cap. 19. Hæc ἀϋπνία, & vigilia ex somniorum terriculamentis eueniebat: quæ qualia fuerint, continenter exponit.

Sarmat. vid. vitare sagitt.] fugere Scythas, seu Sarmatas. Ita fit, vt quibus cogitandis, & agendis vigilantes intenti fuimus, ea ipsa per quietem nobis occurrant. Terent. And. *Num ille somniat ea, quæ vigilans voluit?* Coniectores apud Actium in Batto Tarquinij somnium interpretantes aiunt.

Rex, quæ in vita vsurpant homines, cogitant, curant, vident,
Quæque agunt vigilantes, agitantque, ea, si cui in somno accidunt,
Minus mirum est. sed in re tanta haud improuisò offeruntur.

Idem Lucret. lib. 4. pereleganter.

Et cui quisque ferè studio deuinctus adhæret,
Aut quibus in rebus multum sumus ante morati,
Atque in qua ratione fuit contenta magis mens,
In somnis eadem plerumque videmur obire:
Caussidici caussas agere, & componere leges;
Induperatores pugnare, ac prælia obire:
Nautæ confractum cum ventis cernere bellum.
Nos agere hoc autem, & naturam quærere rerum
Semper, & inuentam patriis exponere chartis.
Cætera sic studia, atq; artes plerumq; videntur
In somnis animos hominum frustrata tenere.

Avt dare capt. in. f. &c.] aut capi à Getis prædatoribus, & vinculis constringi.

Melioris imag. somni] iucundioribus somniis, quibus interdum deludor. Somni dixit per synæresin. pro somnij. Vt Virgil. *nec cura peculi.*

A pro peculij. Item *Pauperis hoc tuguri*, pro tugurij, Eclog. 1. Ludunt autem nos somnia in vtramque partem. De re vana, inani, futili, nihili dicere consueuimus, somnium, & narrare alicui somnia. Demipho senex in Mercat.

Miris modis dij ludos faciunt hominibus,
Mirisq; exemplis somnia in somnis danunt.
Velut ego nocte hac quæ præteriit proxima
Insomnis egi satis, & fui homo exercitus.
Mercari mihi visus sum formosam capram, &c.

Aspicio pat. v. rel. meae] Videor mihi in media vrbe Romana versari.

Cvm chara conivge. m. loqvi] Eleg. 3. lib. 3. Trist. *Nulla venit sine te nox mihi, nulla dies.*

Brevis, et non vera volvpt.] vnius
B noctis. Cumque somnus tres præcipuè filios habeat, Morpheum, qui homines imitatur; Icelon, seu Phobetora, qui animata, sed ratione carentia: Phantasum, qui inanima, somnia Ouidiana partim ad primum, partim ad tertium genus pertinent. Vide 11. Metamorph.

Prior ab admonit. boni] Recordatio bonorum in malis, facit ipsa mala intolerabiliora: sicut recordatio malorum in bonis, facit ipsa bona iucundiora. Ad moderationem autem retinendā in prosperis, & constantiam in aduersis, iubet Ecclesiasticus in die bonorum nos non esse immemores malorum, futurorum scilicet, vel eorum quæ possunt nobis euenire: & rursum in die malorum non esse immemores bonorum,
C quæ sperare liceat, & quæ contingere nobis possint. cap. 11.

Capvt hoc miserabile] siue ego miserabilis vigilo per diem: est enim hypallage. Nos quippe cernimus diem. Huius ordinis sunt dulce, infandum, scelestum, & apud Plautum in Persa, verbereum caput, id est, verberibus contundendus.

Sive prvin. noct. ag. eqvi] cadit enim noctu pruina nocturno frigore, Borea potissimùm flante vincta prius, & in speciem salis constricta, quam in aquam difflueret penitus. Et nocti bigæ tribuuntur, quibus inuehatur. Virgil. 5. Aeneid. *Et nox atra polum bigis subuecta tenebat.* Tibull. eleg. 1. lib. 2.

D *Ludite, iam nox iungit equos, currumq; sequuntur*
Matris lasciuo sidera fulua choro.

Sic mea. p. liq. p. cvris] Cura quod cor vrat. Ignis liquefacit. Recte igitur animus cura liquefieri dicitur. Eleg. antegressa.

Non igitur mirum, si mens mea tabida facta
De niue manantis more liquescit aquæ.

Vt nova cera solet] noua siquidem cera, quia mollior, citius resoluitur, ac diffluit. Virgil. Eclog. 8. *Limus vt hic durescit, & hæc vt cera liquescit Vno eodemq; igni.*

Saepe precor mortem] toties mortem inuoco, qui mos est miserorum, ac desperantium meliora.

Mortem qvoqve deprecor idem]

præpoſitio eſt anceps,& in vno etiam, eodem e verbo diuersè ſignificat. A Catullo dictum deprecor quaſi deteſtor,& execror, vel depel- , vel abominor, illo verſu de Lesbia. *Quo ſigno? iſi enim totidem mox deprecor illi Aßiduè.* Dixerat ippe, illam ſemper ſibi maledicere. Contrà au- n valet, cum Cicero pro P.Sylla ita dicit. Quã ltorum hic vitam à Sylla deprecatus eſt? Item diſſuaſione legis agrariæ. Si quid deliquero, llæ ſunt imagines, quæ me à vobis deprecen- . Lege quæſo Gell. lib.6. cap.16. in quo toto er hoc verbo diſſeritur. Valla li.6.cap.4. Gel- m reprehendens, putauit eſſe idem, quod di- ,vel facto recuſare. Vide longiuſculam diſpu- ionem Alex. ab Alex.lib.4.cap.14. & Franciſci ridi Succiſiuar.lib.1.cap.8.

Ne mea Sarmat. conteg. ossa so- m] Elegia ſequenti. *Oſſa nec à Scythica noſtra pre- ntur humo.* Eleg.3.lib.3.Triſt. mandat oſſa ſua è rthia in patriam deportari.

Oſſa tamen facito parua referantur in vrna,
Sic ego non etiam mortuus exul ero.

 infælicitate habitum eſt, decedere, ac tumu- i in regionibus exteris. Vnde & propinqui eo- n oſſa,& cineres ad ſe, patrio in ſolo conden- s exaſportari curabant. In ſacra Geneſi legi- s Ioſephum de oſsibus ſuis Aegypto expor- dis mandauiſſe: vnde iam antea patris ſui de-

A

mortui corpus in terram Chanaan tranſtulerat.

Avgvsti qvae sit clementia] Sexcentis eum locis prædicat. Et ſuffeciſſet ille. *Mitius immenſus quo nihil orbis habet.*

Mollia navfrag. litt. posse dari] Allegoricus ſermo: credo me mitius exilium obtinere.

Mea fata tenacia] conditionem fati mei quodammodo ferrei.

Frangor] Eadem metaphora vſus eſt Cicero ad Q. F. ep.1. lib.1. animos frangi, & debilitari moleſtia non oportet. Et 1.Off. non eſt autem conſentaneum, qui metu non frangatur, eum frangi cupiditate.

Spesqve levis. m. vict. tim. cadit] antitheſis eſt in *leui*, & *magno*. Maior longe eſt timor quam ſpes: ideo hæc ab illo opprimitur.

Qvam male mvt. p. carere loco] Indicat quid ſperet, quidue optet, abeſſe ſcilicet, ſeu emigrare è loco, infeliciter cum patria permutato.

Gratia qvod salvo vestra pvdore qveat] Nam maius quiddam à Cæſare rogare, puta reſtitutionem in patriam, impudentiæ adſcribatur. Cum ergo gratia apud eum valeas, hoc tenta: non enim ipſa petitio modeſtiæ limites excedit.

ELEGIA TERTIA.

Ad Maximum.

EXPETITVM PATROCINIVM.

ARGVMENTVM.

Patrocinivm apud Auguſtum ab eo contendit, cum degat tali loco, id eſt, tam horrido, & inter mortales tam efferatos, qualem, & quales ſi Auguſtus nouiſſet, nunquam ipſum eò miſſurum fuiſſe pro clementia ſua: quæ quanta ſit declarat, ei bene precatur. Non ſe cupere liberari ab exilio, ſed tutius exulare, o ſaltem mortuus ne ſit cum Sarmatis. Rurſus opem Maximi po- it, humanitatemq; Cæſaris laudat. Mentionem priſtinę familiarita- , & affinitatis inducit, cuius vinculum attulerit vxor, per quam eam- m ad extremum denuo ipſius auxilium flagitat.

Suscipe Romana facundia, Maxime, lingua
Difficilis caussæ mite patrocinium.
Est mala, (confiteor) sed te bona fiet agente,
Lenia pro misera fac modò verba fuga.
Nescit enim Cæsar, quamuis Deus omnia norit,
Vltimus hic qua sit conditione locus.
Magna tenent illud numen molimina rerum:
Hæc est cælesti pectore cura minor.
Non vacat, in qua sint positi regione Tomitæ,
Quærere, finitimo vix loca nota Getæ:
Aut quid Sauromatæ faciant, quid Iazyges acres,
Cultáque Oresteæ Taurica terra deæ.
Quæq; aliæ gentes, vbi frigore constitit Ister,
Dura meant celeri terga per amnis equo.
Maxima pars hominum nec te pulcherrima curat
Roma, nec Ausonij militis arma timet.
Dant illis animos arcus, plenæq́ue pharetræ,
Quamq́ue libet longis cursibus aptus equus,
Quodq́ue sitim didicere diu tolerare famemq́ue,
Quodq́ue sequens nullas hostis habebit aquas.
Ira viri mitis non me misisset in istam,
Si satis hæc illi nota fuisset humus.
Nec me, nec quenquam Romanum gaudet ab hoste,
Méque minus, vitam cui dedit ipse, capi.
Noluit, vt poterat, minimo me perdere nutu:
Nil opus est vllis in mea fata Getis.
Sed neque cur morerer, quicquam mihi comperit actum:
Nec minus infestus, quàm fuit, esse potest.
Tunc quoque nil fecit, nisi quod facere ipse coëgi,
Pæne etiam merito parcior ira meo est.
Dij faciant igitur, quorum mitißimus ille est,
Alma nihil maius Cæsare terra ferat.
Vtq; diu sub eo, sic sit sub Cæsare terra,
Perq́ue manus huius tradita gentis eant.
At tu tam placido, quàm nos quoque sensimus illum,
Iudice, pro lachrymis ora resolue meis.
Non petis vt bene sit: sed vti malè tutius, vtq́ue
Exilium sæuo distet ab hoste meum.
Quamq́ue dedêre mihi præsentia numina vitam,
Non adimat stricto squallidus ense Getes.

Denique si moriar, subeam pacatius aruum,
Ossa nec à Scythica nostra premantur humo.
Nec malè compositos, vt scilicet exule dignum est,
Bistonij cineres vngula pulset equi.
Et ne si superest aliquis post funera sensus,
Terreat vt manes Sarmatis vmbra meos.
Cæsaris hæc animum poterant audita mouere,
Maxime, mouissent si tamen ante tuum.
Vox precor augustas pro me tua molliat aures,
Auxilio trepidis quæ solet esse reis.
Assuetáque tibi doctæ dulcedine linguæ,
Æquandi superis pectora flecte viri.
Non tibi Theromedon, crudusq́; rogabitur Atreus,
Quique suis homines pabula fecit equis:
SED PIGER AD POENAS PRINCEPS, AD PREMIA VELOX,
QVIQVE DOLET, QVOTIES COGITVR ESSE FEROX.
Qui vincit semper, victis vt parcere possit,
Clausit & æterna ciuica bella sera.
Multa metu pœnæ, pœna qui pauca coërcet,
Et iacit inuita fulmina rara manu.
Ergo tam placidas orator missus ad aures,
Vt propior patriæ sit fuga nostra, roga.
Ille ego sum, qui te colui, quem festa solebat
Inter conuiuas mensa videre tuos.
Ille ego, qui duxi vestros Hymenæon ad ignes
Et cecini fausto carmina digna toro.
Cuius te solitum memini laudare libellos,
Exceptis, domino qui nocuère suo.
Cui tua nonnunquam miranti scripta legebas:
Ille ego de vestra cui data nupta domo est.
Hanc probat, & primo dilectam semper ab æuo
Est inter comites Martia censa suas.
Inq́; suis habuit matertera Cæsaris antè:
Quarum iudicio si qua probata, proba est.
Ipsa sua melior fama, laudantibus istis,
Claudia diuina non eguisset ope.
Nos quoque præteritos sine labe peregimus annos:
Proxima pars vitæ transilienda mea est.
Sed de me vt sileam, coniux mea sarcina vestra est:
Non potes hanc salua dissimulare fide.

Confugit hac ad vos, vestrasq́ amplectitur aras.
(Iure venit cultos ad sibi quisque Deos)
Flensq́ rogat, precibus lenito Cæsare vestris,
Busta sui fiant vt propiora viri.

COMMENTARIVS.

A

ROMANAE FACVND. MAX. LINGVAE] Inter Romanos oratores facundissime, seu eloquentissime. lib. 3. Trist. eleg. 5. *Quæque tibi est linguæ facundia.* Et lib. 4. eleg. 4. *Cuius in ingenio est patriæ facundia linguæ.* Magis, & excellentius quempiam commendare non possumus, quam si eum idipsum esse dicamus, quod in eo commendamus; non bonum, sed ipsam bonitatem, nō eloquentem, sed ipsam eloquentiam. In vitiis similiter. Quæ enim maior vituperatio, quam ipsam nequitiam, auaritiam, superbiam, impudicitiam dici? Non licet ita loqui dialecticis: at oratoribus, & poëtis planè licet.

DIFFICILIS CAVSSAE] Quia se nimis reum facit, ideo difficilem videtur habere causam. Quanquam idipsum ideo facit, quo facilius à mitissimo Principe obtineat quod vult.

EST MALA, SED TE BONA FIET AGENTE] *Mala* hìc non aliud est, quam quod supra dixit, *difficilis*. Quare etiam *bona* expone *facilis*. Non enim intelligo, quomodo orator, si vir bonus est, ex caussa simpliciter mala, & verè mala, atque iniusta, bonam, & iustam facere queat. Sed ex difficili facilem potest: sicut ex magnis parua, ex paruis magna, vt Isocrates aiebat.

PRO MISERA FVGA] pro exilio, seu, pro me misero exule. hypall. Cæsarem lenibus verbis, & disertis roga. Infrà.

Assuetaq́ tibi doctæ dulcedine linguæ
Æquandi superis pectora flecte viri.

QVAMVIS DEVS OMNIA NORIT] Vnum hoc ignorat Cæsar, quod sequitur: alia omnia tanquam Deo illi comperta sunt. In monostichis

Πάντῃ γάρ ἐστι, πάντατε βλέπει θεός.
Vbique Deus, & intuetur omnia.

Philostratus in vita Apollonij lib. 1. cap. 8. Hoc maximè à diis arbitror homines separari, quod homines ob ingenij imbecillitatem, quæ ad se pertinent non satis norunt: dij autem quæ & hominum sunt, & simul quæ ad seipsos spectant, omnia pariter intelligunt.

VLT. HIC QVA. S. COND. LOCVS] vltimi orbis, seu extremo in orbe puta habitabili situs, quod crebrò dixit in Trist. vt etiam eius conditionem ibidem sæpius descripsit. Lib. 2.

Longius hoc nihil est, nisi tantum frigus, & hostis,
Et maris astricto quæ coit vnda gelu.

MAGNA TENENT ILLVD. N. MOL. RER.] lib. 2. Trist.

Non ea te moles Romani nominis vrget,
Inq́ tuis humeris tam leue fertur onus,
Lusibus vt possis aduertere numen ineptis, &c.

Cæsar distringitur summis in procuranda republica negotiis, & quid me fiat, cogitandi, & inquirendi otium non habet. Geminus huic locus Horat. ad eundem ep. 1. lib. 2.

Cum tot sustineas, & tanta negotia solus:
Res Italas armis tuteris, moribus ornes,
Legibus emendes, in publica commoda peccem,
Si longo sermone morer tua tempora, Cæsar.

HAEC EST CAELEST. PECT. CVRA. MIN.] Ibidem.

A te pendentem sic dum circumspicis orbem,
Effugiunt curas inferiora tuas.

IN QVA SINT. P. REG. TOMITAE] Quæsierat hoc amicus quidam, cui respondet elegia 8. lib. 5. Trist.

Turba Tomitanæ quæ sit regionis, & inter
Quos habitem mores discere cura tibi est.
Mista sit hæc quamuis inter Græcosq́ Getasq́,
A malè pacatis plus trahit ora Getis, &c.

FINITIMO VIX LOCA. N. GETAE] A maiore ad minus. Si finitimi non habent cognitum locum, quanto minus habebit Cæsar remotissimus, & in administratione mundi occupatissimus?

AVT QVID SAVROMATAE FACIANT] quibus moribus sint, & quo pacto vitam transigant.

QVID IAZYGES ACRES] qui hodie Transyluani.

C

CVLTAQVE ORESTEAE TAVRICA TERRA DEAE] 4. Trist. eleg. 4.

Nec procul à nobis locus est, vbi Taurica dira
Cæde pharetratæ spargitur ara deæ.

Sed quamobrem Dianam nominat Oresteam deam? Quia Orestes, cum in ea loca furiis agitantibus venisset, & ibi à sorore Iphigenia, Dianæ sacerdote, à qua erat immolandus, fuisset agnitus, liberatus ab eadem, cum illa fugit. Abstulerunt autem Dianę simulacrum, in lignorum fasce absconditum, quod in Italiam venientes, in Aricino nemore collocarunt, ibiq́ue Diana, nomine Fascelidis coli cœpta est. Taurica terra est Taurica Chersonesus. Est autem Chersonesus peninsula, id est, vna ex parte, non admodum lato spatio continenti adhærens, quod spatium

Isthmus

Isthmus dicitur. Numerantur nobiliores Chersonesi quinque. Achaica, nempe Peloponnesus, Thracia, Cimbrica, quæ hodie Dania, aurea in India supra Gangem, & hæc Taurica inter pontum Euxinum, & Mæotidem paludem, à Tauris Scythiæ Europææ populis cognominata.

VBI FRIG. CONSTIT. ISTER] postquam gelu duratus est Danubius, quæ gentes illius terga equitando premant. Eleg.11.lib.5.Trist.

Vt sumus in Ponto, ter frigore constitit Ister,
Facta est Euxini dura ter vnda maris.

DVRA MEANT CEL. TERGA, &c.] Eleg.10. lib.3. Trist.

Quaq; rates ierant, pedibus nunc itur: & vndas
Frigore concretas vngula pulsat equi.

Ibidem.

Protinus æquato siccis Aquilonibus Istro,
Inuehitur celeri barbarus hostis equo.

NEC TE PVLCHERRIMA CVRAT ROMA] Virgil. 2. Georg. *Scilicet & rerum facta est pulcherrima Roma.* Sed Augusti temporibus pulcherrima. Sueton.cap.29. Vrbem neque pro maiestate imperij ornatam, & inundationibus, incendiisque obnoxiam excoluit adeo, vt iure sit gloriatus, marmoream se relinquere, quam lateritiam accepisset.

NEC AVSON. MILIT. ARMA TIM.] Ergo Romani nominis terror nondum omnes terras iam tum peruaserat. Cantabrum quoque seradomitum catena canit Horat.lib.3. Ode 8. Et Liuius lib.28. de Hispania. Itaque prima Romanis inita prouinciarum, quæ quidem continentis sint, postrema omnium, nostra demum ætate, ductu, auspicioque Augusti Cæsaris perdomita est.

DANT ILLIS ANIMOS] Animi, vt alibi docuisse me recordor, sunt spiritus, vehementia, ferocia, impetus, acrimonia animi, audacia, θυμοί. Inde alicui animos facere. De turbine scuticis circinato, Virgil. Aeneid.7. *dant animos plagæ.*

ARCVS, PLENAEQVE PHARETRÆ] Fidunt barbari illi suis arcubus, & equorum pernicitate. Eleg.10. lib.3. Trist. *Hostis equo pollens, longeq; volante sagitta.*

QVODQVE SITIM DIDICERE, &c.] loca ergo sunt inaquosa, & sterilia: alioqui nec sitim, nec famem tolerare necesse haberent incolæ.

QVODQVE SEQ. N. HOST. H. AQVAS] Hostis fugientibus inhærere minus audet, ne siti pereat, cui tolerandæ ipse non asueuit. Tametsi non tam nullas, quam vitiosas inueniet aquas, quibus frui non posit.

IRA VIRI MITIS] tam mitis, vt dicat in Trist. neminem in terris esse illo mitiorem. Ergo ira viri natura sua lenis. Iram esse solius hominis, docet Seneca de Ira lib.1. cap.3. animalia non propriè irasci, in quibus tantùm similitudines quædam virtutum, ac vitiorum insint. Idem cap.4. acerbus, amarus, stomachosus, rabiosus, clamosus, difficilis, asper, esse irarum differentias.

MEQVE MINVS, VIT. CVI DED.] Vitam sibi ab ipso donatam in Trist. sæpe agnoscit, & prędicat. Eleg.10. lib.5. *Cæsaris est primum munus, quod ducimus auras.* Quod ergo ipse donauit, hoc vtiq; me spoliari non vult. Quæ enim ista leuitas, & inconstantia?

MINIMO ME PERD. NVTV] innuisset tantùm, & periissem. Regum quippe nutus etiam, nedum preces, imperia sunt.

NIL OPVS. E. VLL. IN. M. F. GETIS] Eleg. 2. lib.1. Trist. ad ventos.

Mittere me Stygias si iam voluisset ad vndas,
Cæsar in hoc vestra non eguisset ope.

QVIDQVAM MIHI COMP. ACT.] Negat hîc quidquam morte expiandum à se perpetratum. Et tamen non semel ait se mortem meruisse. Sed homo mœstisimus, & asidua conflictatus ægritudine, quam consentanea dicat, non perpendit.

NEC MINVS INFESTVS, &c.] En, vt fatetur se commeritum exilium, & culpam in se omnem transfert.

PAENE ETIAM MER. P. IRA MEO] Eleg.2. lib.5. Trist. *Mollior est culpam pæna secuta meam:* quia, vt dicebam, non negat se occidi etiam iure potuisse, si summo iure Cęsar agere secum voluisset. Meritum est vnum de iis vocabulis, quæ dicuntur μέσα, quia in laude, & vitio ponuntur, vt pretium, fortuna, dolus, &c.

QVORVM IVSTISSIMVS IPSE] O Iupiter, hoc audies, & feres? Quanta quiduis dicendi potestas poëtis concessa? Augustus est ipso Ioue iustior.

ALMA NIHIL. M. CAES. T. FERAT] In terris nemo nascatur Cæsare maior, hoc est, omnibus gratior, potentior, melior, laudabilior. Terra alma, quoniam alit. Festus. Alma, sancta, siue pulchra, vel alens, ab alendo scilicet. Et glossarium vetus, alma, κλυτὴ, ἁγνὴ, ὡραία, θρέψασα.

VTQVE DIV SVB EO, &c.] Et quomodo iam pridem orbis imperium fuit penes Cæsarē (Augustum puta) ita deinceps sit sub Cæsare, sub Cæsariana domo, vt mox semet explanat.

PERQVE MANVS HVIVS TRAD. G. EANT] Cæsarianæ gentis. Iulius enim tradidit Octauio, quem adoptarat ex sorore neptis suæ, Attiæ puta filium. Octauius Tiberio priuigno adoptato. Tiberius Caligulæ, filio Germanici, qui fuit Drusi, fratris eius filius, quem Germanicum similiter adoptauerat. Cæso Caligula, ius electionis principium habuit: nam eo vsque hæreditarium fuit imperium. Vide Onuph. de Roman. Principib.

PRO LACRYM. ORA RESOLVE MEIS] Pro lachrymosa conditione mea facito verba apud Cæsarem. Metamor.13. *expectatoq; resoluit ora sono.* Trist.3. elegia 11. *Soluat & in mores ora diserta meos.* Virgil.3. Aeneid. *vocemq; volens, atq; ora resoluat.*

NON PETIS VT BENE SIT] Elegia 3. lib.5. Trist.

Quod petimus pæna est: nec enim miser esse recuso,
Sed precor vt possim tutius esse miser.

PRAE-

PRAESENTIA NVMINA] alia enim sunt in cælo, Cæsar Deus in terris.

SQVALIDVS GETES] Hoc verbo illuuiem, & sordes illorum barbarorum, incultumque significat.

SI MORIAR, SVBEAM PACAT. ARVVM] Hic enim ager, seu ista regio aut bellum habet cum finitimis, aut bellum metuit, vt in Trist. dixit, eleg.10. lib.3.

OSSA NEC A SCYTHICA NOSTRA PREMANTVR HVMO] Repete quæ dicta sunt eleg.3. lib.3. ibi, *Ossa tamen facito parua referantur in vrna.* Eleg. superiore. *Ne mea Sarmaticum contegat ossa solum.*

VT SCILICET EXVLE DIGNVM EST] Qui rationem ducat cinerum & ossium meorum, propinquus, aut necessarius nullus adest.

BISTONII VNG. PVLSET EQVI] A vicino, Thracia enim Bistonia, à Bistone oppido, & stagno. Pulset autem vngula equi, vt malè, & perfunctoriè conditos.

SI SVPEREST ALIQVIS POST FVNERA SENSVS] Isocrates in Euag. *εἰ τίς ἐστιν αἴσθησις τοῖς τετελευτηκόσι περὶ τῶν ἐνθάδε γιγνομένων.* Si quid eorum quæ hic fiunt, defuncti sentiunt. Seruius Sulpitius ad Ciceron. epist.5. lib.4. Quod si quis etiam inferis sensus est. Hoc est, si apud manes, seu in manibus manet affectus, memoria, & cura eorum quæ apud nos sunt. Anima enim à corpore separata vim vegetatricem, & sentientem deperdit: non autem habitus, & simulacra voluntatis, aut intellectus, præter illos, qui statui vel damnatorum, vel beatorum repugnant. Amant ergo, & intelligunt animæ à corporibus seiunctæ. Delrius in Octauiam Senecæ. Verùm Ouid. aliter cepit hoc verbum sensus, videturque dubitare, num anima post mortem supersit. Non supererit, si nihil sentiat, & erunt mortui velut nunquam nati. Atque ita terreri non poterit ab vmbris Sarmaticis. De immortalitate animorum scimus constanter locutos plerosque veterum.

TERREAT VT MAN. SARMATIS VMBRA MEOS] Eleg.3. lib.3.

Inter Sarmaticas Romana vagabitur vmbras,
Perque feros manes hospita semper erit.

MOVISSENT SI TAM. ANTE TVVM] Nisi orator eos in se motus ostendat, quos in iudicibus, & auditoribus concitare vult, nugas agit. M. Anton.2. de Oratore. Neque enim facile est perficere, vt irascatur cui tu velis iudex, si tu ipse lente id ferre videare: neq; vt oderit eum quem tu velis, nisi te ipsum flagrantem odio ante viderit: neque ad misericordiam adducetur, nisi tu ei signa doloris tuis verbis, sententiis, voce, vultu, collacrymatione denique ostenderis. Et ibidem, narrans de M. Aquilio ab se defenso. Nolite existimare meipsum, qui non heroum veteres casus, fictosque luctus vellem imitari, atque adumbrare dicendo, neque actor essem alienæ personæ, sed actor meæ, cum mihi M. Aquilius in ciuitate esset retinendus, quæ in illa caussa peroranda fecerim, sine magno dolore fecisse. Et paulò pòst. Non prius sum conatus misericordiam aliis commouere, quam misericordia sum ipse captus, &c. Et rursum. Non fuit hæc sine meis lacrymis, non sine dolore magno miseratio, &c. Hæc ad verbum plura adduxi, vt locum hunc ex ore magistri optimi, & oratoris omnium præstantissimi, M. Tullij, inquam, quam maximè illustrarem.

AVGVSTAS MOLLIAT AVRES] Augusti aures flectat, hoc est, ipsum Augustum hæc audientem.

AVXILIO TREPIDIS QVAE SOLET ESSE REIS] qua soles caussas agere vocatorum in iudicium. Orator erat Maximus. Orator autem quanquam etiam accuset, honestius tamen defendit. Quamobrem Cicero se post oratorios labores tandem ad intermissa studia regressum commemorans 1. Tuscul. cum defensionum laboribus, inquit, senatoriisque muneribus aut omnino, aut magna ex parte essem aliquando liberatus. Reos appello, ait Ant.2. de Orat. quorum res est.

ASSVETAQ. DOCTAE DVLCEDINE LINGVAE] Ea qua soles suauitate orationis. Fortassis & hic, quod de Demetrio Phalerio affirmat 1. Off. Cicero, erat orator parum vehemens. Nam dulcem ipsemet Ouidius pronuntiat. Cicero in Bruto. Hic suauis videri maluit, quam grauis: & suauitate ea, qua perfunderet animos, non qua perfringeret. Ibidem ex Ennio. *Additur orator Cornelius' suauiloquenti Ore Cethegus.*

ÆQVANDI SVPERIS] cum diis immortalibus conferendi in omni genere præstantiæ. Cicer. in Marcelliana de Iulio. Hæc qui faciat, non ego eum summis viris comparo; sed simillimum Deo iudico.

NON TIBI THERODAMON, &c.] A contrariis, seu dissimilibus amplificatio. Aliàs Therodamas, Numidiæ, aut Scythiæ rex. Fertur leones pauisse humano sanguine. In Ibin. Therodamantæos vt qui sensêre leones. Simillimus locus lib.2. eleg.2.

Nec tamen Ætnæus vasto Polyphemus in antro
Accipiet voces, Antiphatesue tuas.
Sed placidus, facilisque parens, veniæque paratus.
Et qui fulmineo sæpe sine igne tonat.

CRVDVSQVE ROGABITVR ATREVS] Filios Thyestæ fratris, propter vxorem suam ab eo violatam, coctos patri edendos apposuit. Horat. ad Pison. *Aut humana palam coquat exta nefarius Atreus,* Plaut. Rudente.

Scelestiorem cœnam cœnaui tuam,
Quam quæ Thyestæ quondam apposita est, & Tereo.

Persius Satyr.5. *Si quibus aut Prognes, aut si quibus olla Thyestæ Feruebit.* Fratrem quoque fugauit; & alium fratrem Chrysippum iugulauit. Vxorem in ma-

re dedit præcipitem. *Crudus* valet hîc cruentus, sanguinarius, immanis, crudelis.

QVIQVE SVIS HOM. PAB. F. EQVIS] Diomedes rex Thraciæ, cum equos suos carnibus humanis aleret, illis ipsis ab Hercule obiectus, aut cum iisdem ab eodem necatus est, quod inter labores suos ipsemet refert. 9. Metamorph.

Quid quod Thracis equos humano sanguine pingues,
Plenaq́ corporibus laceris præsepia vidi,
Visaq́ deieci, dominumq́, ipsosq́ peremi?

SED PIGER AD POENAS PRIN.] Seneca libro 1. de Clement. Non minus Principi turpia sunt multa supplicia, quàm medico multa funera. Tria autem in irrogandis pœnis Principem spectare debere, idem libro eodem docet. Aut vt eum quem punit emendet: aut vt pœna eius cæteros meliores reddat: aut vt sublatis malis cæteri securiores viuant.

AD PRAEMIA VELOX] Sicut supplicia debentur sceleribus, ita præmia rectefactis: & vtrumque iustitiæ munus est, tum illa punire, tum hæc remunerari. Propensior porrò debet esse ad hoc, quam ad illud, & hoc præstare libenter, illud dolenter. Quam promptus, ac paratus, quam velox Titus Vespasiani F. Imp. qui nolebat vel vnum diem effluere sibi, quo non aliquem beneficio afficeret?

QVIQVE DOLET QVOT. COG. ESSE FEROX] Sic Nero illo quinquennio primo principatus sui, quo nemo postea melior Princeps fuit, cum cogeretur damnationi cuiusdam subscribere, dixit dolens, vellem nescire literas. Quæ vna vox Senecam excitauit ad scribendos libros de Clementia, quos eidem dicauit. Vide lib. 2. cap. 1. Theodosium iuniorem auctor est Nicephorus tam clementi natura fuisse, vt multos capite damnatos, cum iam ducerentur, à porta vrbis reuocari, ac dimitti iusserit. Cuius & illud memorãdum, malle se etiam multis morte mulctatis vitam restituere, si posset, quam viuo vel vni auferre. Aptè huic loco Seneca lib. 1. cap. 22. Constituit bonos mores ciuitati Princeps, & vitia eius fælicius compescit, si patiens eorum est; non tanquam probet; sed tanquam inuitus, & cum magno tormento ad castigandum veniat. Verecundiam peccandi facit ipsa clementia regentis. Grauior multò pœna videtur, quæ à miti viro constituitur.

QVI VINCIT SEMP. V. VT. P. POSSIT] cuius victoriis non gloria, non interitus inimicorum, atque hostium, sed eorum salus est proposita. Lib. 2.

Tu veniam Partho superato sæpe dedisti,
Non concessurus quam tibi victor erat.
Quaq́ dies bellum, belli tibi sustulit iram,
Parsq́ simul templis vtraque dona tulit.
Vtq́ tuus gaudet miles, quod viceris hostem:
Sic cur se victum gaudeat hostis habet.

De eius lenitate, & mansuetudine in victoria Actiaca Velleius lib. 2. ab his non abhorrentia. Cæ-

A sar, quos ferro poterat interimere, verbis mulcere cupiens, clamitansque, & ostendens fugisse Antonium, quærebat pro quo, & cum quo pugnarent. At illi cum diu pro absente dimicassent duce, ægre summissis armis cessere victoriam: citiusq; vitam, veniamq; Cæsar promisit, quàm illis, vt ea precarentur persuasum est. Et infrà, fuitque & fortunæ, & clementia Cæsaris dignum, quod nemo ex iis, qui contra eum arma tulerant, eius iussu est interfectus.

CLAVSIT ET AETERNA BELL. C. SERA] Hæc de Iano ab eo clauso, pace terra mariq; parta. De quo Virgil. 1. Aeneid.

Claudentur belli portæ, furit impius intus
Sæua sedens super arma, & centum vinctus ahenis
B *Post tergum nodis fremit horridus ore cruento.*

Vocis æternus duplex notio. Nam æternum & id dicitur, quod finem nullum habet; & id, quod finem quidem exspectat; sed quem, & quando nescitur. Horat. ep. 10. lib. 1. *Seruiet æternum, quia paruo nesciet vti.* Vide nostrum Delrium, Comment. in Hercul. Oetæum, pag. 337. num. 1033.

MVLTA METV. P. POEN. Q. P. COERCET] Satis habet, si ciues officium faciant, timentes pœnam potius, quam sentientes. Pauca autem pœna, quia, vt supra dixit, piger est ad pœnas; &, vt sequitur, *iacit inuita fulmina rara manu.* Fulmen ei dat, quoniam & alterum Iouem facit. Sex versibus boni Principis partes prudenter, & egregiè exsecutus est.

C VT PROP. PAT. SIT FVG. NOSTRA] vt exilij mei locus ne sit tam remotus, & in finibus orbis. Crebro istuc orat: quoniam mori, & sepeliri in Scythia, inter Getas perhorrescit. Extremum carmen. *Busta sui fiant vt propiora viri.*

ILLE EGO SVM, QVI TE COLVI] qui te suspexi, qui me tibi totum dedidi.

QVEM FESTA SOLEB. INTER CON. &c.] qui sollemnes epulas tecum sæpius iniui. Amicitiæ symbolum communis mensa. Hecuba apud Euripidem Polymestori Thraciæ regi cædem filij exprobrans, & facinus exaggerans, etiam mensam hospitalem ei obiicit.

Κοινῆς τραπέζης πολλάκις τυχὼν ἐμοί.
Mensa receptus sæpe communi mihi.

D Vide prouerbium salem, & mensam ne prætereas.

QVI DVXI VEST. HYMEN. AD IGNES] Germanior lectio *duxi*, quam *dixi*. Hymenæus Deus nuptialis, pingebatur iuuenis marcidus, voluptate dissolutus, temulentus, coronatus rosis, vt Seneca in Medea: aut amaraco, vt Catull. ait, dextra facem, sinistra flammeum ostentans, in pedibus soccos luteos gerens. Catull. epithalam. Iuliæ, & Manlij.

Collis ô Heliconij
Cultor Vraniæ genus,
Qui rapis teneram ad virum
Virginem, ô Hymenæe Hymen
Hymen, ô Hymenæe.

Cinge tempora floribus
Suaueolentis amaraci.
Flammeum cape, lætus huc
Huc veni niueo gerens
Luteum pede soccum.

Nuptia-

Nuptialia concinens
Voce carmina tinnula,
Pelle humum pedibus, manu
Pineam quate tædam.

Ignes intellige tædas, faces, quæ nuptæ præferebantur, cum noctu ad ædes sponsi deducebatur à duobus patrimis, & matrimis pueris: tertius facem prælucebat. ἐπιθαλάμιον verò nuptias. De facibus istis nuptialibus Passeratius prælectionibus in Catull. in hoc ipsum epithalam. pagina 7. Tria extant epithalamia Claudiani, valde bona, Catulli duo, vnum Papinij. Festiuitas in Catullianis multa, & pura, Venus è vere Latio. Erectior Papinius. Claudianus neque numeris, neque inuentionibus illis cedit. Scalig. in Critico.

Et cecini fausto carmina digna toro] Apud Græcos primus Apollo carmen nuptiale modulatus est Peleo, & Thetidi. Et tamen sunt qui scribunt, ipsum, & sororem Dianam iis nuptiis interesse noluisse. Iulius Pollux affirmat ὑμέναιον, seu ἐπιθαλάμιον poëseos proprium fuisse Hymenæum canere.

Exceptis dom. qvi nocvere svo] libris de Arte. In Ibin. *Artificis periit cum caput arte sua.*

Cvi tva miranti scripta legebas] De more illius temporis, scripta sua eruditis hominibus legendi, eorumque iudicio subiiciendi, diximus lib. 4. Trist. eleg. 10. Sed ea recitatio quum esset antiquitus priuata, sub Imperatoribus postea cœpit esse publica in loco celebri, & in corona quanta maxima poterat, non ad emendationem magis, quam ad ostētationem, & gloriam aucupandam. Itaque recitaturi etiam elegantes sese facere studebant, cum & loti, & comam, atque barbam pexi, & albati prodirent. Sedentes autem recitabant, è sede sublimi.

Primo dilect. semp. ab ævo] à puella paruula. A primis annis.

Est inter comites Martia censa svas] censa, pro accensuit, inter suas habuit. Verbum patiendi, significatu agendi, quod solebant antiqui, vt affectatus est regnum, pro affectauit. Spectatus est fuem, in Varrone. Communicati sunt, pro communicauerunt, in Liuio. Peragratus est regionem in Velleio. Plura notauit Lipsius in 1. Annal. Taciti. Martia hæc coniunx fuit Fabij Maximi, Marci Philippi vitrici Augusti filia, vt liquet ex 1. Fast.

Sic ego, fit Clio: clari monumenta Philippi
Aspicis, vnde trahit Martia casta genus.

Matertera Caesaris ante] Si fides habenda Merulæ, fuit hæc Cæsaris matertera Attiæ soror, ipsa quoque dicta Martia, quam ante matrem Augusti Attiam duxerit Philippus, & Martiam inde de qua supra, susceperit.

Qvarvm ivdicio si qva probata est] A duarum fœminarum grauium, ac prudentum iudicio laudat vxorem suam, è familia Maximorum.

Ipsa sva melior fama Clavdia, &c.] Claudia Vestalis ob nimium corporis cultum venit in suspicionem stupri. Quæ si tales laudatrices habuisset, diuina ope non eguisset (simulacrum enim ingens lapideum Cybeles è Phrygia aduectum, cum naui ipsa cingulo alligato in littus traxit facillimè) ad opinionem falsam hominibus eximendam. Historia est 4. Fast. *Claudia quinta genus, &c.* Liuij lib. 29. Herodian. lib. 1. Plin. de vir. illustrib. cap. 46. Fenest. de Sacerdot. Rom. cap. 12. Lactant. lib. 2. cap. 8.

Praeterita sine labe peregimvs annos] lib. 2. Trist. *At memini, vitamque meam moresque probabas.* Aspergere, inferre alicui labem, pro afficere ignominia, Cicero. cui labes item est hiatus terræ, 1. de Diuinat. Multis locis labes factæ est, terræque desederunt. Rursum. Labes agri Priuernatis, cum ad infinitam altitudinem terra desedisset.

Proxima pars vitae transil. meae] Ibidem.

Me miserum, potui, si non extrema nocerent,
Iudicio tutus non semel esse tuo.
Vltima me perdunt, imoque sub æquore mergit
Incolumem toties vna procella ratem.

Conivx mea sarcina vestra est] Prosit mihi coniux, in vestra familia nata, & educata. Respicit ad matrem eius, cuius vterò gestata est vt pondus, & sarcina, propter quam mulieres grauidæ partu leuari dicuntur. Onus etiam vocant. Vt 10. Metamorph. *Tendit onus matrem.*

Non potes hanc salva dissim. fide] non potes sine perfidia illam pro me supplicem negligere, cum cognata sit.

Vestrasqve amplectitvr aras] In rebus perditis, & periculosis deorum aras tangebant. Ad alicuius aram confugere, est ab ipso suppliciter opem poscere. Eleg. 2. lib. 5, Trist.

Viderit ipse. (Augustus) sacrā quamuis inuisus ad aram
Confugiam, nullas summouet ara manus.

Eleg. 5. lib. 4. *Vnica fortunis ara reperta meis.* Ibidem annotata lege, ni piget.

Ivre venit cvltos ad sibi qvisq. deos] Meritò in aduersis rebus eorum quærit auxilium, quos in secundis veneratus est. Dij enim coluntur vt prosint, vt tueantur cultores suos. Qui ergo Iouem colebant, ad Iouem confugiebant; qui Apollinem, ad Apollinem; qui Mineruam, ad Mineruam. Vxor mea vos loco Deûm habet. Iure igitur in ærumna mea viri sui vestrum exposcit auxilium.

Bvsta svi fiant vt propiora viri] vt transferatur in locum Romæ viciniorem. Sic enim moriens habebit vicinius sepulcrum.

ELEGIA QVARTA.

Ad Rufinum.

INSANABILE VVLNVS.

ARGVMENTVM.

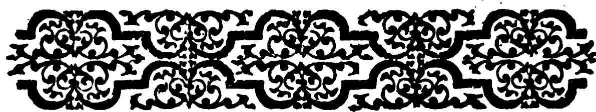
Paraenesin eius valuisse apud se, non tamen vt animum penitus sanauerit: nec id admonitoris culpa: vt neq; boni medici, si aegrotus non conualescat: quia morbus nonnunquã est omni medicina potentior. Relegere se ipsius epistolam, diuuari: sed mox rursum deficere ob infractionem animi. Locus nmunis de amore, ac desiderio patriae, quod sibi augeat loci in quo ;at squalor, sterilitas, indigenarumque efferata barbaries, & crudes, & maris praeterea semper irati importunitas. Confert se cum mulqui & propinquius, & mitius longè, ac tolerabilius exularint. Quò gis ignoscendum sibi, si monitis imperfectius obsequatur. Alioqui tionem eius satis virium ad curandum vulnus suum fuisse habitui. Nihilominus voluntatem, & conatum placuisse.

Hanc tibi Naso tuus mittit, Rufine, salutem:
Qui miser est, vlli si suus esse potest.
Reddita confusae nuper solatia menti,
Auxilium nostris spemq; tulere malis.
Vtq; Machaonijs Paeantius artibus heros
Lenito medicam vulnere sensit opem:
Sic ego mente iacens, & acerbo saucius ictu,
Admonitu coepi fortior esse tuo.
Et iam deficiens sic ad tua verba reuixi,
Vt solet infuso vena redire mero.
Nec tamen exhibuit tantas facundia vires,
Vt mea sint dictis pectora sana tuis.
Vt multum demas nostro de pectore curae,
Non minus exhausto, quod superabit, erit.
Tempore ducetur longo fortasse cicatrix,
Horrent admotas vulnera cruda manus.

NON EST IN MEDICO SEMPER, RELEVETVR VT AEGER:
INTERDVM DOCTA PLVS VALET ARTE MALVM.

Cernis, vt è molli sanguis pulmone remissus
Ad Stygias certo limite ducat aquas.
Afferat ipse licet sacras Epidaurius herbas,
Sanabit nulla vulnera cordis ope.
Tollere nodosam nescit medicina podagram,
Nec formidatis auxiliatur aquis.
CVRA QVOQVE INTERDVM NVLLA EST MEDICABILIS ARTE:
AVT, SI SIT, LONGA EST ATTENVANDA MORA.
Cùm bene firmarunt animum præcepta iacentem,
Sumptaque sunt nobis pectoris arma tui:
Rursus amor patriæ ratione valentior omni,
Quod tua fecerunt scripta, retexit opus.
Siue pium vis hoc, seu vis muliebre vocari,
Confiteor misero molle cor esse mihi.
Non dubia est Ithaci prudentia: sed tamen optat
Fumum de patriis posse videre focis.
NESCIO QVA NATALE SOLVM DVLCEDINE CVNCTOS
DVCIT, ET IMMEMORES NON SINIT ESSE SVI.
Quid melius Roma? Scythico quid frigore peius?
Huc tamen ex illa barbarus vrbe fugit.
Cùm bene sint clausæ cauea Pandione natæ,
Nititur in syluas quæque redire suas.
Assuetos tauri saltus, assueta leones
(Nec feritas illos impedit) antra petunt.
Tu tamen exilij morsus ex pectore nostro
Fomentis speras cedere posse tuis.
Effice, vos ipsi ne tam mihi sitis amandi,
Talibus vt leuius sit caruisse malum.
At puto quæ fueram genitus tellure carenti,
In tamen humano contigit esse loco.
Orbis in extremi iaceo desertus arenis,
Fert vbi perpetuas obruta terra niues.
Non ager hic pomum, non dulces educat vuas;
Non salices ripa, robora monte virent.
Neue fretum laudes terra magis, æquora semper
Ventorum rabie solibus orba tument.
Quocunque aspicias, campi cultore carentes,
Vastaque quæ nemo vendicet, arua iacent.
Hostis adest dextra, læuaque à parte timendus,
Vicinoque metu terret vtrumque latus.

Altera Bistonias pars est sensura sagittas,
Altera Sarmatica spicula missa manu.
I nunc, & veterum nobis exempla virorum,
Qui forti casum mente tulere, refer.
Et graue magnanimi robur mirare Rutili,
Non vsi reditus conditione dati.
Smyrna virum tenuit, non Pontus, & hostica tellus:
Smyrna minus nullo pane petenda loco.
Non doluit patria Cynicus procul esse Sinopeus,
Legit enim sedes Attica terra tuas.
Arma Neoclides qui Persica contudit armis,
Argolica primum sensit in vrbe fugam.
Pulsus Aristides patria Lacedæmona fugit.
Inter quas dubium, quæ prior esset, erat.
Cæde puer facta Patroclus Opunta reliquit,
Thessalicamq; adiit hospes Achillis humum.
Exul ab Æmonia Pirenida cessit ad vndam,
Quo duce trabs Colcha sacra cucurrit aqua.
Liquit Agenorides Sidonia mœnia Cadmus,
Poneret vt muros in meliore loco.
Venit ad Adrastum Tydeus Calydone fugatus:
Et Teucrum Veneri grata recepit humus.
Quid referam veteres Romanæ gentis, apud quos
Exulibus tellus vltima Tybur erat?
Persequar vt cunctos, nulli datus omnibus æuis
Tam procul à patria est, horridiórue locus.
Quò magis ignoscat sapientia vestra dolenti,
Qui facit ex dictis non ita multa tuis.
Nec tamen inficior, si possint nostra coire
Vulnera, præceptis posse coire tuis.
Sed vereor ne me frustra sanare labores,
Nec iuuer admota perditus æger ope.
Nec loquor hæc, quia sit maior prudentia nobis,
Sed sim, quàm medico, notior ipse mihi.
Vt tamen hoc ita sit, munus tua grande voluntas
Ad me peruenit, consuluique boni.

COMMENTARIVS.

HANC TIBI MITT. RVF. SAL.] Sæpe salutat in exorsu istarum elegiarum, vt verè epistolas esse insinuet, & libros epistolarum Ponticarum, seu ex Ponto velle appellari. In amore hæc tria vocabula meus, tuus, suus persæpe dicuntur, in amore, inquam, probo, & improbo. Propert. lib. 4. eleg. 3. vbi vxor viro.

Hæc Arethusa suo mittit mandata Lycotæ,
Cum toties absis si potes esse meus.

Catull. *Quem nunc amabis, cuius esse diceris?* Hypsipyle Iasoni. *Æsonides dixi quid agit meus?* 1. AEneid. *Quid meus Æneas, &c.* Cicer. lib. ep. 14. Mea Terentia fidissima, atque optima vxor.

QVI MISER EST, VLLI SI. S. ESSE P.] Miserorum, & infælicium societatem omnes respuũt, & eorum cognationem nemo libenter agnoscit. Fælicium & dij, & homines amici. quam sententiam complexus est epigrãmate Lucianus, quod subiungo.

μὴ πταίων φίλος εἶ θνητοῖς, φίλος εἶ μακάρεσσι,
καί σου ῥηϊδίως ἔκλυον εὐξαμένου.
ἂν πταίσῃς, οὐδεὶς ἔτι σοι φίλος, ἀλλ' ἅμα πάντα
ἐχθρά, τύχης τε ῥοπαῖς συμμεταβαλλόμενα.
Si nil offendes, tibi diique, hominesq́; fauebunt,
Præstabunt faciles quæque precatus eris.
Si quidquam offendas, tibi nemo manebit amicus,
Versaq́; sors faciet cuncta inimica tibi.

CONFVSÆ MENTI] perturbatæ, & à constantia sua dimotæ, fractæ, ægrotantiq́ue grauissimè.

AVXIL. SPEMQVE TVLERE] lectis literis tuis aliquantum acquieui, & sperare meliora cœpi. Quoniam dolor, ac mœror animum ægrum reddunt; sequitur vt qui consolationem eidem adhibet, medicinam facere videatur. Sed vt illa corporis, ita hæc quoque non semper sanat.

VTQVE MACHAONIIS ARTIBVS] arte medica, Machaon AEsculapij filius, medicus nobilis apud Homerum, Podalirij, æquè medici frater. Hosce duos, vt & patrem, venationis fuisse studiosissimos refert Xenophon lib. de venat. quod eam exercitationem ad corporis robur, & sanitatem conseruandam vehemẽter conducere existimarent.

PÆANTIVS HEROS] Philoctetes Pæantis filius. Vide eleg. 1. lib. 5. Trist. *Hoc erat, in gelido quare Pæantius antro, &c.*

SIC EGO MENTE IACENS &c.] Se cum Philocteta, ipsum Rufinum consolantem cum Machaone componit. Mente iacet, qui est perculso, consternato, debilitato, desperato animo.

VT SOLET INFVSO VEN. RED. MERO] 4. Trist. eleg. 5. aliam, æque idoneam similitudinem adhibuit.

Cuius ab alloquiis anima hæc moribunda reuixit,
Vt vigil infusa Pallade flamma solet.

A Cum vterque, odor videlicet, ac spiritus sit quidam, ac simile simili nutriatur, nimir spiritus, & spiritalis homo plurimum odo accipit alimentum. Nutrimentum vero c cunque id sit, per odores siue fomentum, a mè senibus, & gracilibus necessarium est defectum alimenti solidioris, atque verio cunque compensare possumus. Pomi porr suaui odore prorogatam aliquamdiu Ari vitam, in eius tituli libro, quisquis sit auct notatum comperi. Spiritum vero odorib triri, argumento est, quod vinum odore pl spiritum subitò recreat, quem cætera vix ta possunt reficere. Hinc Ouid. *Et iam deficien tua verba reuixi, Vt solet, &c.* Cuius rei cum S
B meminit etiam Plin. quanquam nec latet, vinum fomenti plurimum suggerere, priu que traditum à Dioscoride lib. 5. vina sæ qua censeri σφυγμῶν ἀνακλητικά, id est, ver pulsus excitare. Hæc non vulgaria supped Rhodigin. lib. 29. cap. 21. Vinum Isidor. lib. de dictum ait, quod eius potus sanguine citò repleat.

NEC TAM EXHIB. T. F. VIRES, &c.] C Att. ep. 16. lib. 10. loquens de consolatione, doctrina litterarum præstare solet. Sed quomodo imbecillior est medicina quam bus. Talis erat dolor Martiæ, A. Cremutij filiæ, quam consolatur Seneca, cuius hæc s verbum, cap. 1. Alij itaq; molliter agant, &
C diantur: ego confligere cum tuo mærore c tui, & defessos, exhaustosque oculos, si audire vis, magis iam ex consuetudine, qu desiderio fluentes continebo: si fieri potue uente te remediis tuis: sin minùs, vel inui neas licet, & amplexeris dolorem tuum, tibi in filij locum superstitem fecisti. Quis erit finis? Omnia in superuacuum tentat Fatigatæ allocutiones amicorum, auctor magnorum, & affinium tibi virorum, studi reditarium, & paternum bonum. Surdas irrito, ac vix ad breuem occupationem p ente solatio transeunt. Illud ipsum natur medium temporis, quod maximas ært componit, in te vna vim suam perdidit. T
D iam præteriit annus, cum interim nihil ex illo impetu cecidit. Renouat se, & corro quotidie luctus, & iam sibi ius mora feci que adductus est, vt putet turpe desinere.

VT MVLTVM DEM. N. DE. P. CVRÆ, & dicat se quadam mæroris infinitate teneri. tumcunque enim de infinito demas, non nus. Maius quippe, & minus fieri, infiniti eodem genere repugnant. In Trist. simil de calamitatibus suis.

TEMP. DVCET. L. FORT. CITAT.] A vi

su

ıta metaphora. φ diuturnitate in cicatri-
:oit, ostendit fieri posse, vt mæroris magni
minuatur, & tanquam de ingenti vulnere
quædam cicatrix extet. Hanc vnam medi-
:emporis sibi fuisse vtilissimam scribit Cic.
lib. 6. etsi meipsum, consolatorem tuum nō
ım litteræ, quibus semper studui, quantum
inquıtas temporis mitigauit. Alibi idem,
mos luctus vetustate tolli.

)RRENT ADMOT. VVLN. CRVD. MAN.] E-
ı lib. 3. Trist. *Deq; graui duras vulnere tolle manus.*
ep. 16. lib. 5. vt enim crudum adhuc vulnus
entium manus reformidat, deinde patitur,
e vltrò requirit: sic recens animi dolor con-
iones reiicit, ac refugit, mox desiderat, & ve-
enter admotis acquiescit.

ƆN EST IN MED. S. RELEVET. VT ÆGER]
ı alioqui moreretur? Certè is tantùm, qui
icum non adhibuisset, aut forte fortuna pe-
t. Potest tamen & medicus indoctus, ac ne-
:ns hominem occidere. Officium medici est
ıfitè ad sanitatem curare, vt oratoris apposi-
cere ad persuasionem: & continetur hæc
larum ordine, quæ στοχαστικαὶ, coniecturales
ntur. Requiruntur & alia, quæ primo apho-
ɔ his verbis comprehendit Hippocrates.
ἰ μόνον ἑαυτὸν παρέχειν τὰ δέοντα ποιέοντα, ἀλλὰ καὶ
νοντα, καὶ τοὺς παρεόντας, καὶ τὰ ἔξωθεν. Nec verò
est medicum suo fungi officio; sed ipsum
ıue ægrotum, & astantes, seu illi seruientes,
:erna rite comparata vt sint oportet.

ITERDVM DOCTA. P. V. ARTE MAL.] Sunt
am morbi insanabiles, quemcunque, &
ıtumcunque peritum medicum ceperis: &
sint requisita omnia: Idcircò mortem affe-
certissimam.

Г Е MOLLI SANG. PVLM. REMISSVS]
tuor exemplis pronuntiatum, seu axioma
ı confirmat, quorum primum est sanguis è
ıone profluens: seu cruenta expuitio. Mol
ɔrobè vocat: nam spongiosus est, ideoque
:us capax, & à tergo spinæ ipsi innatus, in
fibras vngulæ bubulæ modo diuiditur.
lib. 4. cap. 1. De pulmonibus Cic. 2. de nat.
. ita scripsit. In pulmonibus inest raritas
lam, & assimilis spongiæ mollitudo, ad hau-
lum spiritum aptissima: qui tum se contra
aspirantes, tum spiritu dilatant, vt frequen
ucatur cibus animalis, quo maxime alun-
ıimantes.

'IDAVRIVS] AEsculapius Apollinis ex Co-
le nympha filius, qui post mortem Epidau-
ıinis honoribus cultus est. Quomodo Ro-
ɔs legatos, formam serpentis indutus, & in
m nauim ingressus Romam ad sedandam
!entiam secutus sit, narratur 15. Metamorph.
CRAS HERBAS] Apollo 1. Metamorph. *&*
'um subiecta potentia nobis. Sacras nominat
ter efficientiam. Vel, quia Apollini deo sub-

A iectæ, & sacræ, herbæ, inquam, medicæ: non enim
omnes huius generis.

SANABIT NVLL. VVLN. CORD. OPE] Hoc se-
cundum exemplum est. Vulnus in corde non
curatur. Signa percussi cordis, inquit Celsus lib.
5. Sanguis multus effertur, venæ languescunt, co-
lor pallidissimus, sudores frigidi, maliq́ue odo-
res, tanquam in ægroto corpore oriuntur, extre-
misq́ue partibus frigidis, matura mors sequitur.

TOLLERE NODOS. N. MED. PODAG.] Ter-
tium exemplum de podagra: quæ cum in nodos
transiit, incurabilis est. Nihilominus de eius cu-
ratione scribunt Plin. & Celsus. Aiunt ἰατρῶν παῖ-
δες, si podagrosus sit senex, iamq́; habeat tophos,
& poros, & in victu intemperans, propter corpus
B densius, & natiui caloris debilitatem, curari non
posse, & de hac podagra capiendum quod affir-
mat Ouidius. Iuuenem contrà, quia corpore est
rariore, & viget in eo calor naturalis, si tempe-
ranter viuat, si medicis obediat, nec callos, & po-
ros habeat, & à præsenti accessione, & à futuro
morbo præseruari posse.

NEC FORMIDAT. AVXIL. AQVIS] Quartum
de rabie ex morsu canis rabidi. Inde enim timor
aquæ prouenit, ὑδροφοβίαν appellant medici. Sitit
æger, & tamen aquam metuit. Definitur à Gale-
no in Def. med. Aquæ reformidatio est affectus
ex rabiosi canis morsu ortus, cū potus auersio-
ne, conuulsione, & singultu. His vero etiam deli-
rium superuenit. Et huius remedia traduntur.
C Vide Mercurial. variar. lect. lib. 1. cap. 2.

CVRA QVOQVE INTERD. N. MEDICAB. AR-
TE] sicut ergo morbi quidam nullis medicamē-
tis: ita quædam ægritudines nullis admonitioni-
bus, præceptis, solatiis depelluntur.

AVT SI SIT. LONG. ATTEN. MORA] Si quod
est remedium huic malo, temporis longinquitas
est, qua extenuatur, & euanescit. Hoc tamen non
semper. Quidam enim perpetua ægritudine cō-
tabuerunt. Vt Artemisia illa Mausoli Cariæ regis
vxor, quæ quamdiu vixit, vixit in luctu, eodem-
que etiam confecta contabuit. Cic. 3. Tuscul. Di-
ximus etiam in Tristib. Rectè igitur *Cura quoque
interdum, &c.* Rursum Cic. ad Att. lib. 3. ep. 15. Dies
autem non modo non leuat luctum hunc, sed e-
D tiam auget. Nam cæteri dolores mitigantur ve-
tustate: hic non potest non & sensu præsentis mi-
seriæ, & recordatione præteritæ vitæ quotidie
augeri.

ANIMVM IACENTEM] prostratum, & confe-
ctum mœroribus. Supra. *Sic ego mente iacens.*

PECTORIS ARMA TVI] consilia è pectore tuo
profecta, quibus me obarmo contra mœrorum
morsus. Similiter translatè Cic. 2. Tuscul. si nu-
dus es, da iugulum: si tectus Vulcaniis armis, id
est, fortitudine, resiste. In Catone, arma senectu-
tis vocat artes, exercitationesq́ue virtutum.

AMOR PAT. RAT. VALENT. OMNI] qui nullis
argumentis cedit. Est enim altissimis defixus ra-
dicibus, & à natura homini ingeneratus. Natu-

ram autem expellas furca, tamen vsque recurret. Declarabit mox enuntiationem istam exemplis hominum, & animantium, vt vim naturæ inexpugnabilem agnoscamus.

RETEXIT OPVS] reuocat me ad mœstitudinem, vnde me epistola tua auocarat. Obliterat monita tua.

SIVE PIVM VIS. H. SEV VIS MVLIEB.] Tangi amore, & desiderio patriæ in locis longinquis, pietatis est. Animo autem ita deiici, vt nulla eum ratio possit extollere, flere, lamentari, &c. muliebria sunt. Mulierum quippe natura mollis, & affectuum impotens.

CONFIT. MIS. MOLLE COR. E. MIHI] Si mauis muliebre vocare, quod ego facio, age, voca: non nego abesse à me magnitudinem animi ad perferendas viriliter miserias. Obserua, poëtam quod dixerat *muliebre*, nunc appellare *cor molle*, & insinuare originationem vocis mulier, quasi mollier, à mollitie.

NON DVB. EST ITHACI PRVD.] Tuetur factum suum exemplo viri prudentissimi Vlyssis, qui Homero frequenter πολυμήτις. Cic. 1. de Orat. sapientissimus. Ithacus ab insula Ithaca, cuius erat dominus: quam, licet asperrimis saxulis affixam, immortalitati anteposuerit, quam videlicet illi Calypso promittebat. Ibid. Describitur Ithaca ab Homero, Odyss. 9.

OPTAT FVM. D E. P. P. VIDE. LOCIS] Homer. Odyss. 1. ἱέμενος καὶ καπνὸν ἀποθρῴσκοντα νοῆσαι ἧς γαίης. Vide Antholog. 1. tit. ξδ'. εἰς πατρίδα.

NESCIO QVA NAT. SOL. D. CVNCT. &c.] Distichon recitatu frequentissimũ, cum de laudibus patriæ sermo est. Homer. 1. Odyss.

> ὡς οὐδὲν γλύκιον ἧς πατρίδος, οὐδὲ τοκήων
> γίγνεται.
> *Vt nihil est patria, propriisue parentibus vlli*
> *Dulcius.*

QVID MELIVS ROMA?] Vide Admiranda Lipsij, qui præstantiam, & magnitudinem vrbis huius è sex rebus demonstrat, finibus, copiis, opibus, operibus, viris, virtutibus. Magnificè de ea Martialis.

> *Terrarum dea gentiumq; Roma,*
> *Cui par est nihil, & nihil secundum.*

Præterea percurre orationem Aristidis Sophistę, in Romam.

SCYTHICO QVID FRIG. PEIVS?] Nomine frigoris omnia illius barbaræ regionis incommoda complectitur, quæ in Trist. atq; adeò in his libris enumerat.

HVC TAM. EX ILLA. B. VRBE FVG.] ex instinctu, & impulsu naturæ, qui in hominibus, & animantibus reperitur. Quærit enim vnumquodque animal in loco naturali degere, si possit.

BARBARVS] Barbari in iure ciuili dicuntur exteræ nationes, hostes Romani imperij. Inter-

A dum barbari qui subsunt Romano imperic uicti scilicet à Romanis, & tributarij, vt Sc Gothi, Alemanni. Item barbari qui non sur perio Romano subditi, Romanas tamẽ leg sponte obseruant. Græci Persas, & Atheni Orator ipsum Philippum Macedonem bar vocat, quasi Macedones, & quicunque n sont ἕλληνες haberentur barbari. Scip. Genti

PANDIONE NATÆ] hirundines. Vid & metamorph. apud Natalem lib. 7. cap. 10

NEC FERIT. ILLOS IMPED.] imn ritas agnata illos ad hoc incitat, cum dom non sinant.

EXILII MORSVS] angores, dolores, B bus animus in hoc exilio exeditur. Hac ite tione à M. Tullio vsurpatum videas, 2. Off. A res sunt morsus intermissæ libertatis, qua tentæ. Relege supra in eleg. 1. dicta, ibi, *Sic m petuos curarum pectora morsus, &c.*

FOMENTIS TVIS] solatiis, & cohort nibus, quibus velut lenibus medicaminib fomentis me conaris sanare. Sed frustra es.

VOS IPSI TAM NE MIHI. S. AMAT si vos lentius, & remissius amarem, conspe vestrum, consuetudinemque mihi iucundi minus exoptarem. Si minus exoptarem, ol mihi tamdiu negatam minus cruciarer. V tem minus vos amem quam amo, nunqua ficies.

C *AT PVTO QVA. F. GENIT. &c.*] Sed cias, etsi patria caream, exulare me tamen non incommodo.

ORBIS IN EXTREMI IACEO DE REN.] Refutat obiectionem enumeration lorum quæ patitur. Ac primum ponit d tiam à patria maximam. Eleg. 2. lib. 5. Trist. *B ra me tellus, orbisq; nouissima magni sustinet.* In hac rimonia creber est.

DESERTVS] neminem habens, qui m conferre sermonem possit.

FERT VBI PERPET. OBRVT. T. NI Eleg. 3. lib. 3. Trist.

> *Nix iacet, & iactam non sol. pluuiaq; resolu*
> *Indurat Boreas, perpetuamq; facit.*

D *NON AGER HIC POMVM, &c.*] Vic tremum lib. 3. eleg. 10. Trist.

ÆQVORA SEMP. VENT. RABIE, &c. pter crebras tempestates, & pericula naui tium pontus Euxinus olim dictus est Ax Eleg. 4. lib. 4.

> *Nam neq; iactantur moderatis æquora venti*
> *Nec placidos portus hospita nauis habet.*

SOLIBVS ORBA] quia eripiunt nube lumque diemque, vt est in 1. AEneid. Et pro crebras quoque ibi nebulas, & caligines.

CAMPI CVLTORE CARENTES] T eleg. 10.

> *Tum quoq; cum pax est, trepidant formidine*
> *Nec quisquam presso vomere sulcat humu*

OSTIS ADEST DEXTRA, LÆVAQVE Ibid.

Sunt circa gentes quæ prædam sanguine quærunt,
Nec minus infida terra timetur aqua.

STON. PARS EST SENS. SAGITT.] Saleguntaliqui, quod est Macedonicum, vt Persicum. Et sensus est. Ex vna parte immi-Bistones.

ITER SARMAT. SP. MISSA MANV] ex a parte Sarmatæ.

NVNC, ET VET. NOBIS EXEMP. VI-,&c.] Incipit recensere antiquos, qui forti o tulere exilium, quos omnes quà loci pro-uitate, & commoditate fæliciores sese fuisse untiat. Figura loquendi, cum aliquem vi-,& pudefactum, item contemptum, irrisio-inanem laborem, & similia indicare volu-Virgil. 4. AEneid. *I, sequere Italiam ventis, pete per vndas.* AEneid. 7. *I nunc, ingratis offer te irrise r.* Martial. lib. 1. *I nunc, & ferrum turba molesta* De veteribus exilium passis, ita Carmentis iandrum filium 1. Fast.

Nec tamen vt primus mœre mala talia passus,
Obruit ingentes ista procella viros.
Passus idem est Tyriis qui quondam pulsus ab oris
Cadmus, in Aonia constitit exul humo.
Passus idem Tydeus, & idem Pagasæus Iason,
Et quos præterea longa referre mora est.

IAVE MAGNAN. ROBVR. MIR. RVTI-ro Rutilij, vt eclog. 1. *Pauperis hoc tuguri.* Ru-hic Stoicus fuit, Panætij auditor. Cic. in, 3. de Off. pro Fonteio, in Pison. 3. de nat. Asiam pro consule administrans, publica-quites ab inferendis iniuriis coercuerat. nodum ab equestri ordine, penes quem erant iudicia, accusatus, & in exilium mis-t. Vide Victor. lib. 17. cap. 6. Socratis con-iam, & animi magnitudinem imitatum di-ntonius 1. de Orat. Seneca ep. 24. Damna-m suam Rutilius sic tulit, tanquam illi ni-molestum esset aliud, quam quod male iudi-ur. Exilium Metellus fortiter tulit. Rutilius libenter. Alter vt rediret reipub. præstitit. reditum suum Syllæ negauit, cui nihil tunc batur. Valer. autem lib. 2. cap. 10. Quid damne, quid exilio miserius? At P. Rutilio con-ione publicanorum perculso auctoritatem ere non valuerunt. Cui Asiam petenti, om-rouinciæ illius ciuitates legatos, secessum perientes obuiam miserunt. Exulare ali-hoc loco, an triumphare iustius dixerit? ruandum, exilij tempus non idem fuisse diuersis. In declamat. Quintil. & Seneca Controuers. exprimitur quinquennium. æris obitu summi Pontif. finiebatur; apud & certæ vrbes definitæ in quas confugerét: si iure gentium quæuis regio exulibus pa-ebet.

A

SMYRNA VIR. TEN. NON PONT.] loci cum loco comparatio, mitis cum aspero, cultissimi cum incultissimo, &c.

SMYRNA MINVS. N. P. PET. LOCO] Locus tam fælix, vt penè certet cum locis omnibus. Vrbs est Ioniæ, vna ex iis, quæ sibi Homeri natales vendicarunt. Condita ab Amazonibus, & ab harum vna hoc nominis sortita. Strabo lib. 14. Apollonius Tyaneus, auctor Philostratus lib. 4. cap. 2. dixit omnium vrbium sub sole pulcherrimam esse. Præstantius tamen illam studiosis viris coronatam esse, quam porticibus, picturis, & auro illustratam.

B

NON DOLVIT PAT. CYN. &c.] Diogenes Cynicus, patria Sinopeus, in exilium voluntarium concessit Athenis. Occasionem exponit Laërtius, principio vitæ ipsius, ibi. Antisthene magistro vsus est, euasitque philosophus, &c.

ARMA NEOCLID. Q. PERS. CON. ARMIS] Themistocles Neoclis filius. AEmilius Probus, vbi res eius aduersus Xerxem præclare gestas memorauit, hæc adiungit. Tamen non effugit ciuium suorum inuidiam. Namque ob eundem timorem, quo damnatus erat Miltiades, testularum suffragiis è ciuitate eiectus, Argos habitatum concessit.

C

PRIMAM FVGAM] Nam, vt pergit narrare AEmilius, cum Argis propter multas suas virtutes magna cum dignitate viueret, Lacedæmonij legatos Athenas miserunt, qui eum absentem accusarent, quod societatem cum rege Persarum ad Græciam opprimendam fecisset. Hoc crimine absens proditionis est damnatus. Id vt audiuit, quod non satis tutum se Argis videbat, Corcyram migrauit. Ibi cum eius principes ciuitatis animaduertisset timere, ne propter se bellum his Lacedæmonij, & Athenienses indicerent, ad Admetum Molossorum regem, cum quo ei hospitium fuerat, confugit, &c.

PVLSVS ARISTID. PAT. LACED.] Hic, vt ait Diodorus, propter excellentem iustitiam iustus cognominatus, & vt scribit Probus, à Themistocle collabefactus, testula illa decem annorum exilio multatus est.

D

INTER QVAS DVB. Q. PRIOR] De principatu contenderunt inter se Lacedæmon, & Athenæ. Priores autem deberi Athenis, vt Atheniensis, probat multis in panegyrico nobilissimus Orator Isocrates.

PATROCLVS OPVNTA RELIQVIT] In ludo astragalorũ occiso Cleonymo solum vertit, Phtiam vrbem Thessaliæ venit. Ibi à Peleo cognato, Achillis patre susceptus, & cum filio educatus, postea cum eodem ad bellum Troianum profectus est.

EXVL AB ÆMONIA PIRENIDA, &c.] De Iasone, qui Argonautarum in Colchos nauigantium dux, & princeps fuit. Vide principium 7. Metamorph. Hunc ferunt exulem è Thessalia Corinthum venisse. Quod accipiendum est de reditu è Colchide. Profectionis auctor ei fuit Pelias patruus, qui hac ratione præstantem animi iuuenem periculis obiectans, se regnum, illi à fratre AEsone relictum, posse obtinere sperauerat.

TRABS COLCHA. S. CVCVRRIT AQVA] Vide exordium de nupt. Pelei, & Thetid. apud Catull. Trabs pro naui, hypallage. Idem in Phaselum. *Neque vllius natantis impetum trabis Nequisse præterire.* Virgil. 3. AEneid. *vastumque caua trabe currimus æquor.* Horat. Ode 1. lib. 1. *vt trabe Cypria Myrtoum pauidus nauta secet mare.* Sacram Ouid. ideo nuncupat, quoniam Minerua ei fabricandæ præfuit. Catull.

Diua quibus retinens in summis vrbibus arces
Ipsa leui fecit volitantem flamine currum,
Pinea coniungens inflexa texta carina.

LIQVIT AGENORID. SID. M. CAD.] Cadmus Agenoris, regis Phœniciæ, in qua Sidon, filius, Europam sororem à Ioue raptam, & in Cretam abductam, vbique terrarum quærere, nec nisi ea inuenta domum redire iussus est. Principio 3. Metamorph.

Cum pater ignarus, natam perquirere Cadmo
Imperat, & pœnam, si non inuenerit, addit
Exilium, facto pius, & sceleratus eodem.
Orbe peruerrato (quis enim deprendere posset
Furta Iouis?) profugus patriamque, iramque parentis
Vitat Agenorides.

PONERET VT MVROS IN MEL. LOCO] De hac quoque re, nempe de Thebis à Cadmo in Bœotia, loco meliore, ibi enim fælix, securus, & in regno vixit. ædificatis, ita ibid. Ouid.

——*Phœbique oracula supplex*
Consulit: & quæ sit tellus habitanda requirit.
Bos tibi, Phœbus ait, solis occurret in aruis,
Nullum passa iugum, curuique immunis aratri.
Hac duce carpe vias: & qua requieuerit herba,
Mœnia fac condas, Bœotiaque illa vocato.

VENIT AD ADRAST. TYDEVS, &c.] Tydeus filius OEnei regis Calydoniæ, & Eribœæ, siue Altheæ, cum fratrem Menalippum imprudens occidisset, ad Adrastum regem Argiuorum perfugit.

ET TEVCRVM VEN. G. RECEP. HVM.] Teucer, & Aiax fratres fuerunt, filij Telamonis, cuius frater Peleus, pater Achillis. Euersa Troia Teucer domum rediens, & patrem sibi de morte fratris non vindicata iratum sentiens, vltro ex Attica in Cyprum, in exilium sponte se contulit, ibique aliam Salamina, patriæ suæ cognominem condidit. Horat. Ode 7. lib. 1. Testantur idem Isocrates in Euagora, & Velleius lib. 2.

VENERI GRATA HVMVS] A Cypro Venus Cypria, & Cypris. Eius insulæ potentem, hoc est,

A dominam, præsidem, & custodem vocat Ho
Ode 3. lib. 1. vbi religiosissimè culta est. Vnde
Ode 30. lib. 1. *O Venus regina Gnidi, Paphique; Sp*
dilectam Cypron, &c.

EXVL IB. TELL. VLT. TIBVR ERAT] Distat
ma Tibur non amplius tribus milliaribus It
cis, à Tiburno Argiuo conditum. Hercule
Propertio eleg. 32. lib. 2. quod Herculi sacrat
esset. *Cuius te in Herculeum deportant esseda Tib*
Iam quod hîc, idem 6. Fast. dicit.

Exilio mutant vrbem, Tiburque recedunt.
Exilium quodam tempore Tibur erat.

PERSEQVAR VT CVNCT. NVLLI, &c.] N
sæculo quispiam nec apud Græcos, nec a
Romanos in tam longinquum, & horridum
B lium missus est, vt ego. In omnes humanius c
sultum est. Eleg. 10. lib. 3. Trist.

Ergo tam latè pateat cum maximus orbis,
Hæc est in pœnas terra reperta meas.

QVO MAG. IGNOS. S. VEST. DOL.] In re m
tamen modica, multum dolere turpe est: in
gna admodum, minus turpe, & ideo à sapie
bus ignoscitur. Nec enim è robore dolati, a
silice procreati sumus.

QVÆ. F. EX DICT. NON ITA. M. TVIS] q
consiliis tuis, quanquam sapientibus, non
omnia, seu perfectè obtemperat. Sed quon
referenda vox *Quæ* non vtique ad verbum *sa*
tia. Quis enim esset sensus? Ineptè editio Li
ensis exponit: Quæ suis consolationibus non
C test mihi exilij dolorem adimere. Nam *fac*
ipsum Ouid. referendum est, ac proinde leg
dum *Qui* vti correximus. Ignoscat dolenti,
facit, &c. libentius tamen legerem, *Cum facit, &*
ea lectio auctorem haberet aliquem vetustio
codicem. Latini quippe sic non rarò loquun

PRÆCEPTIS POSSE COL. TVIS] Magna
est vis in præceptis, & admonitione tua, qu
naret vulnus meum, & animum tranquill
penitus, si dolor non esset tantus.

VEREOR NE ME. F. SAN. LAB.] Vereor
ctum agas. Mollius ita loquimur, vereor, ti
ne hoc, aut illud non posis, non facias, no
telligas, &c. quam si præcisè negemus posse
cere, intelligere.

D *PERDITVS ÆGER*] desperatus.

QVIA SIT MAIOR PRVD. NOBIS] Obu
it tacitæ obiectioni. Non puto me pruden
rem te, vt ideo præceptis tuis non paream, o
cutus scilicet magis iudicio meo. Caue istu
spiceris. Quid ergo?

SED SIM. Q. MED. IPSE MIHI] Corpus
que suum, & internæ affectiones, doloresque
tiores sunt quam medico, cui narrādi sunt. C
fit, vt interdum ægrotus opem, & consilia me
non sequatur, quia sibi parum profutura ma
festò videt. Eadem ratio est in morbis animi
quibus sæpe Terentianum illud vsuuenit. *Om*
facile, cum valemus, bona consilia ægrotis damus. Tu
sis, aliter sentias.

VT TAMEN HOC ITA SIT] Vt nihil, aut rum proficiat medicina tua, nec possis me sa-re.

MVNVS TVA GRANDE VOLVNT.] Bona luntas tua est mihi in loco magni muneris. E-;.4.lib.3. .

Vt desint vires, tamen est laudanda voluntas,
Hac ego contentos auguror esse deos.

pe coniunguntur donum, & munus. Cic. Ca-ae. huic diuino muneri, ac dono. Et pro Ar-ia, deorum aliquo dono, atque munere com-:ndari. Grammaticis donum est quod diis icandis infertur aris: munus quod hominibus tur. Sed à poëtis, & historicis confunduntur,

A qui & dona hominum dicunt, & munera deorum.

CONSVLVIQVE BONI] Hoc loquendi modo veteres id volebant, quod, bonum iudicare. Boni consule, bonum iudica, bonum tibi videatur. Sic lib.3. eleg.8.

Quæ quanquam misisse pudet, quia parua videntur,
Tu tamen hæc quæso consule missa boni.

Eandem vim habet æqui bonique facere, nempe, in bonam partem accipere. Cic. ad Att. Tranquillissimus autem animus meus, qui totum istuc æqui bonique facit.
Barbari, esse contentum.

ELEGIA QVINTA.

Ad Vxorem.

VTRIVSQVE EX MALIS SENECTVS.

ARGVMENTVM.

SE iam incanescere, & corpore toto languescere per annos ipsos, & continuos animi cruciatus. Omnia assiduitate v-sus, & operis hebetari, obtundi, frangi. Iasonem quondam in eadem loca delatum, multis de caussis præ se beatum fu-e. Credere se, ipsam similiter luctu consenuisse, cui redux osculum, amplexum ferre, & colloquia cum ea miscere, Cæsarique gratias age-perquam desiderat.

Iam mihi deterior canis aspergitur ætas,
Iamque meos vultus ruga senilis arat.
Iam vigor, & quasso languent in corpore vires,
Nec, iuueni lusus qui placuere, iuuant.
Nec me, si subitò videas, cognoscere possis:
Ætatis facta est tanta ruina meæ.
Confiteor facere hoc annos: sed & altera causa est,
Anxietas animi, continuusque labor.
Nam mea per longos si quis mala digerat annos,
Crede mihi, Pylio Nestore maior ero.

Cernis,

Cernis, vt in duris (& quid boue firmius?) aruis
Fortia taurorum corpora frangat opus?
QVAE NVNQVAM VACVO SOLITA EST CESSARE NOVALI,
FRVCTIBVS ASSIDVIS LASSA SENESCIT HVMVS.
Occidet, ad Circi si quis certamina semper
Non intermissis cursibus ibit equus.
Firma sit illa licet, soluetur in aequore nauis,
Quae nunqam liquidis sicca carebit aquis.
Me quoque debilitat series immensa laborum:
Ante meum tempus cogor & esse senex.
OTIA CORPVS ALVNT, ANIMVS QVOQVE PASCITVR ILLIS:
IMMODICVS CONTRA CARPIT VTRVMQVE LABOR.
Aspice, in has partes quòd venerit Æsone natus,
Quam laudem à sera posteritate ferat.
At labor illius nostro leuiorq; minórque,
Si modò non verum nomina magna premunt.
Ille est in Pontum Pelia mittente profectus,
Qui vix Thessaliae fine timendus erat.
Caesaris ira mihi nocuit, quem solis ab ortu,
Solis ad occasus vtraq; terra timet.
Iunctior Æmonia est Ponto, quàm Roma sit Istro:
Et breuius, quàm nos, ille peregit iter.
Ille habuit comites primos telluris Achiuae:
At nostram cuncti deseruêre fugam.
Nos fragili ligno vastum sulcauimus aequor:
Quae tulit Æsoniden, firma carina fuit.
Nec mihi Tiphys erat rector, nec Amyntore natus
Quas fugerem docuit, quas sequererq; vias.
Illum tutata est cum Pallade regia Iuno,
Defendere meum numina nulla caput.
Illum furtiuae iuuere Cupidinis artes,
Quas à me vellem non didicisset amans.
Ille domum rediit, nos his moriemur in aruis,
Perstiterit laesi si grauis ira Dei.
Durius est igitur nostrum, fidissima coniux,
Illo, quod subiit Æsone natus opus.
Te quoque, quam iuuenem discedens vrbe reliqui,
Credibile est nostris insenuisse malis.
O ego, Dij faciant, talem te cernere possim,
Caraq; mutatis oscula ferre comis.

Amplectiq; meis corpus non pingue lacertis,
Et gracile hoc fecit dicere cura mei.
Et narrare meos flenti flens ipse dolores,
Sperato nunquam colloquioq; frui.
Thuraq; Caesaribus cum coniuge Caesare digna,
Diis veris memori debita ferre manu.
Memnonis hanc vtinam, lenito Caesare, mater
Quam primum roseo prouocet ore diem.

COMMENTARIVS.

DETERIOR CAN. ASPERG. AETAS] A Hypallage. In deteriore aetate canis aspergor. Eleg. 8. lib. 4. Trist.

Iam mea cygneas imitantur tempora plumas,
Inficit & nigras alba senecta comas.
Iam subeunt anni fragiles, & inertior aetas:
Iamq; parum firmo me mihi ferre graue est.

ntutem vocabant bonam aetatem, senectu... leteriorem, siue malam. Ausoni Mosella. *Tu ...peiore aeuo.* Sic melior sexus est virorum, de...r, faeminarum. Et quia grauis est, & onerosa, ...inus tergo nostro ponderosa, quam baiuli ... graue pondus, proinde Plaut. Menaech. *...mala merx mala est tergo.* Obseruauit Tur...ib. 17. cap. 21. & lib. 22. cap. 22.

...EOS VVLT. RVGA SEN. ARAT] Virgil. B ...neid. *Et frontem obscenam rugis arat.* Horat. O... Epod.

Cum sit tibi dens ater, & rugis vetus
Frontem senectus exaret.

...M VIGOR, ET QVASSO, &c.] Virgil. 5. ...eid. *Sanguis hebet, frigent effoeta in corpore vires.* ...rcuit corpus meum. Quassum corpus est ...i conquassatione eneruatum, ac dissolutum, ...artuatum corpus.

...EC IVVENI LVS. Q. P. IVVANT] Non me ...tant senem, quae delectarunt iuuenem: & ...cuiusque aetatis alia studia, alij mores, de ...us Horat. ad Pisones. *Aetatis cuiusque notandi ...ibi mores, &c.*

...SVBITO VIDEAS] primo aspectu non C ...gnoscas.

...TAT. F. EST. T. RVINA MEAE] adeo im...ta est aetas mea. Non reuera aetas, pauci e...nni ad eam accesserant, dum degeret in ex...ed corpus meum ex canitie, & macie, quam non tam anni, quam angores quotidiani ...ierunt. *Adeone hominem ex amore immutarier, vt ...gnoscas eundem esse?* inquit ille apud Terent. ...ous igitur hisce caussis, annis, & moestitudi...itiem, rugas, imbecillitatem virium ad...t mox sequenti disticho.

ANXIETAS ANIMI] Haec ad rugas, & senium plus multo, quam tempus ipsum valet. Vnde infra.

Me quoq; debilitat series immensa laborum,
Ante meum tempus cogit & esse senem.

Cicero pro Milone. Luget senatus: moeret equester ordo, tota ciuitas confecta senio est.

CONTINVVSQVE LABOR] Laboris vox etiam in animo saepe locum suum inuenit, denotans curas, sollicitudines, metus, angores, &c. quibus exercetur, & fatigatur animus, & a quibus non interquiescebat Ouidius.

MEA PER LONG. SI. Q. MALA DIG. ANNOS] si quis numeret, & distribuat mala mea in multos annos, quae tamen ego paucis sustinui.

PYLIO NESTORE MAIOR ERO] in tam multos digeret, vt videar Nestore annosior. Apud Homerum Nestor Iliad. 1. se tertiam hominum aetatem iam agere gloriatur. De annis aetatis controuersia est, & hic hyperbole. Prouerb. Nestorea senecta. Efficit autem aerumna, & vehemens, ac diuturna aegritudo animi, vt breue tempus longum, & anni pauci bene multi videantur. Eleg. 11. lib. 5. Trist.

Vt sumus in Ponto, ter frigore constitit Ister,
Facta est Euxini dura ter vnda maris:
At mihi iam videor patria procul esse tot annis,
Dardana quot Graio Troia sub hoste fuit.

En, tres annos deputat decem. Plin. epist. 24. lib. 4. Si computes annos, exiguum tempus: si vices rerum, aeuum putes. Sic in contrario Iulium sodalem quanquam paene sexagenarium, paucos vixisse dies ait Martial. lib. 2. epig. 16. quia non saepe genium curauit, & raro voluptati indulsit. Non enim aliam vitam probare potest Epicureus ille.

CERNIS VT IN DVRIS ARVIS, &c.] Labor continuus debilitat, carpit, imminuit omnia. 1. Metamorph. *Dura lacertosi fodiebant arua coloni.* Virg. 1. Georg. *Et segnem patiere situ durescere campum.*

ET QVID BOVE FIRMIVS?] validius, neruosius. Virgil. 1. Georg. *Robustus quoque iam tauris iuga soluet arator.* 15. Metam.

> *Immemor est demum, nec frugum munere dignus,*
> *Qui potuit curui dempto modo pondere aratri*
> *Ruricolam mactare suum: qui trita labore*
> *Illa, quibus toties durum renouauerat aruum,*
> *Tot dederat messes, percussit colla securi.*

VACVO SOLITA EST CESS. NOVALI] Nouális & nouale dicitur. Eclog. 1. *Impius hæc tam culta nouália miles habebit?* Est autem nouale quod alternis annis seritur. Plin. lib. 18. cap. 19. vel ager nouæ relictus sementi. Vel quia intermissus renouatur, à nouando noualis, vt ait Varro. Virgil. 1. Georg. *Alternis idem tonsas cessare nouales, &c.* Et. *Sed tamen alternis facilis labor.* Vbi cum multa recreandorum agrorum remedia proposuisset, intermissionem maxime probauit.

FRVCTIB. ASSID. LASSA SEN. HVM.] frugibus quotannis efferendis, hæc enim est ruris assiduitas, cum nulla cessatio interponitur, & ita humus emaciatur, atque exsucca redditur. Vnde Virgil. 1. Georg. iubet alternis annis cessare nouales.

OCCIDET AD CIRCI SI QVIS CERTAM. &c.] Primum exemplum inductionis, qua probat, assiduitate operis, & vsu res atteri, & confici, fuit bos arator. Alterum, nouale. Sequitur tertium, equus circensis. Circus Romæ locus, vbi ludicra certamina committebātur. Ideo sic appellatus, quod in circuitu spectaculis ædificatis, ibi ludi fierent, & quod illic circum metas ferretur pompa, & equi currerent. Erat autem forma oblonga, instar arcus, in circuitu habens gradus, spectatoribus apta sedilia, ne alter alterius prospectum impediret. Vide Marlian. Topograph. vrbis Romæ. lib. 4. cap. 10.

QVÆ NVNQ. LIQVID. SICCA CAR. AQ.] Si quod nauigium in ripam, aut littus non subducetur, sed in aquis perpetuò relinquetur, putrescet.

SERIES IMMENSA LAB.] Quam tot infinitionibus numerorum in diuersis rebus per libros Trist. declarauit, & in his quoque declarabit, si memini.

ANTE MEVM TEMPVS, &c.] Concinnior lectio, *cogit & esse senem*, quam, vt est in plerisque, *cogor & esse senex.* Non reuera senem, id est annosum: sed similem seni, id est, canum, rugosum, marcidum, exhaustum viribus, &c.

OTIA CORPVS ALVNT] Quies, & intermissio conseruant corporis valetudinem. Phœdra Hippolyto. *Quod caret alterna requie, durabile non est.*

ANIMVS QVOQVE PASCITVR ILLIS] Gaudet, recreatur, reficitur, & instauratur requie post labores. Seneca pater lib. 1. Declamat. Excitatur otio vigor, & omnis tristitia, quæ con-

A tinuatione pertinacis studij adducitur, fer hilaritate discutitur.

IMMOD. CONTRA CARP. VTRVM LAB.] Nam, iuxta prouerb. arcus semper sus rumpitur. Vide Chiliasten. Carpit nihi nus etiam vtrumque nimia remissio. In phrastum extat epitaphium Laertij, cuit sententia; eum tantisper viguisse, dum esse bore. Simulatque remiserit studium, vige spiritibus destitutum interiisse. Græcum cio.

> οὐκ ἄρ τοῦτο μάταιον ἔπος μερόπων τιν᾽ ἀλέχθη
> ῥήγνυσθαι σοφίης τόξον ἀνιέμενον.
> δὴ γὰρ καὶ Θεόφραστος, ἕως ἐπόνει μὲν ἄπηρος
> ἦν δέμας. εἶτ᾽ ἀνεθεὶς, κάτθανε πηρομέλης

B Tenenda igitur mediocritas, & ante ocul bendum illud Senecæ Tragici, *moderata du*

ASPICE, IN HASP. Q. VEN. ÆSONE &c.] Obiiciat vxor. Atqui Iason AEsoni in tam remotum orbem deuectus, quanta gloriam comparauit?

AT LABOR ILLIVS NOSTRO, &c. τόπος, qua occurrit, & est longiuscula con tio, per quam non illum, sed se miserum dit. Ita etiam se cum Vlysse contulit. eleg. 4 Trist. *Pro duce Naritio dicti mala nostra poëta te, &c.*

SI MODO NON VER. NOM. M. PR Clarum nomen Iasonis, Ouidij adhuc ob C Ideo credibiliora, quæ de ipso dicuntur, quæ ego de me dico, videri possunt. Sed quærenda, non fama attendenda. Premi rum multis in rebus magna potentum no Gwalt geht für recht.

ILLE EST IN PONT. PEL. MITT. P Elegia præcedente.

> *Exul ab Æmonia Pirenida cessit ad vndam,*
> *Quo duce trabs Colcha sacra cucurrit aq*

Plurima vocis huius Pontus significata re tur, ex quibus tria hæc sunt insigniora. Pr Euxino per synecdochen. Pro tota regic dem mari omni ex parte finitima. Pro cert dam Asiæ minoris regione, inter Arme Colchidem, & mare sitam, quæ olim re D Mithridatis, postea pop. Rom. prouincia f

QVI VIX THESSAL. F. TIMEND.] Thessaliam, vnicam prouinciam timend Pelias Iasonis patruus.

CÆSARIS IRA MIHI NOCVIT] est Pelias ad Cæsarem? musca ad elepha Centies maior, & potentior qui me mu quod procul dubio est acerbius, habere f hostem maiorem, & potentiorem. Quam magnus, & potens est Cæsar? sequitur.

QVEM SOLIS AB ORTV, SOL. AD OCCA. Quem timet oriens, & occidens, id est, mundus. Quoniam ipse est mundi totius nus. Versiculus palatij valuis à Virgilio a

r in caelo, Caesar regit omnia terris. Et 15. Metam.
usdem imperio latissimo.

———*quodcunque habitabile tellus*
Sustinet, huius erit: pontus quoque seruiet illi.

*r*NCTIOR AEMONIA EST PONT. &c.]
d discrimen, à disiunctione loci maxima.
ionia, id est, Thessalia ab Aemone rege sorti-
ic nomen, propius abest à Ponto, quam Ro-
Et quo quis à patria remotior, hoc miserior.
.OMA ISTRO] Danubio. Solent autem poë-
giones per flumina, per easdem labentia in-
re. De Lycoride Gallus Eclog. 10.

Tu procul à patria, nec sit mihi credere tantum,
Alpinas ab dura niues, & frigora Rheni
Me sine sola vides.

ora Germaniae, per quam labitur Rhenus.
RIMOS TELLVRIS ACHIVAE] Tertium
imen, ex parte sociorum. Ille nauigauit cum
tis & illustribus, mecum nemo. Lectos iuue-
Argiuae robora pubis vocat Catull. Virgil.
g. 4. delectos heroas, Valer. Flaccus magnos
as, vt Pindarus ναυτᾶν ἄωτον nautorum flo-

IOS FRAGILI LIGNO, &c.] Quartum, ex
e nauis. Mea fragilis, illius bene compacta, &
a.
ASTVM SVLCAVIMVS AEQVOR] sic locu-
st etiam Virgil. 10. Aeneid. *& longa sulcat ma-
ria carina.* Et lib. 5.

Infindunt pariter sulcos, totumque dehiscit
Conuulsum remis, rostrisque stridentibus aequor.

b. 10. *sulcumque sibi premat ipsa carina.*
EC MIHI TIPHYS ERAT RECTOR] Ad-
ktum. Nó solum meliorem nauem, sed etiam
tiorem gubernatorem habuit. De Tiphy vi-
eg. 3. lib. 4. Trist. *Ars tua Tiphy iacet, si non sit in
re fluctus.* Repente, clauum tenens extinctus
vt narrat Valerius Flaccus lib. 3. incertum,
antequam in Colchos peruenirent, an in
m.
ISC AMYNTORE NATVS QVAS FVG.]
d adiunctum nauigationis. Non habui qui
viam, seu quò cursum dirigerem, indica-
variam huius loci lectionem esse monet Me-
. Sed optima fortasse, Agenore natus, id est,
eus, qui Iasonem iter docuit, & quo pacto
neos scopulos vitaret.
LLVM TVTATA EST. C. PALLAD. REG.
o] Quintum discrimen, à tutela numinum.
luobus potentissimis curae fuit: ego deser-
um à diis omnibus. Iunonem regiam non
il appellat Virgilius: reginam Deûm, & di-
quoque.
LLVM IVVERE CVPIDINIS ARTES] Ad
sequendum, quod volebat, vellus aureum,
tus est opera Medeae, quae veneficio quodam
tis draconibus custodibus, suis eum artibus,
iente patre, & illius amore capta, adiuuabat.
est sextum discrimen, ab auxiliis necessariis.
ea Iasoni.

A *At tibi Colchorum memini regina vacaui,*
Ars mea cum peteres vt tibi ferret opem.

QVAS A ME VELLEM. N. DID. AMANS] In Trist. & his de Ponto libris nihil hac poenitudine frequentius.

ILLE DOMVM REDIIT, &c.] Septimum discrimen. Ille cum gloria rediit: nobis in ista barbaria moriendum est.

PERSTIT. LAESI SI. G. IRA DEI] Si Augustus ira posita mei tandem misertus non fuerit.

DVRIVS EST IGITVR NOSTRVM] Conclusio. Ergo mea conditio Iasonis conditione multo est infelicior.

B QVAM IVVENEM RELIQVI] florentem aetate.

NOSTRIS INSENVISSE MALIS] cruciatam assidua malorum meorum memoria, & συμπαθῶς senium, maciem, pallorem, oculos refugientes, & reliqua senum incommoda incurrisse ante tempus.

TALEM TE CERNERE POSSEM] quamuis senem.

CHARAQVE MVTAT. OSCVLA. F. COMIS] non ipsis comis oscula ferre: sed tibi, cuius comae iam canitiem contraxerunt, coniugalia dare oscula.

CORPVS NON PINGVE] extenuatum, macilentum. Semper tamen mulierem decet gracilitas, cui faeda est pinguitudo, & abdomen.

C ET GRACILE HOC FECIT] ἰσχνὸν, gracile pro marcidum. De gracilibus puellis, matrumque cura in filiabus educandis Terent. Eunucho.

Haud similis virgo est virginum nostrarum: quas matres student
Demissis humeris esse, vincto pectore, vt graciles sient.
Si qua est habitior paulo, pugilem esse aiunt: deducunt cibum:
Tametsi bona est natura, reddunt curatura iunceas.

ET NARRARE MEOS, F. &c.] Habet quidem praeteriti doloris secura recordatio delectationem: sed dolores detrimentosi cum commemorantur, afferunt nouum dolorem, & lacrymas. *Quis talia fando Myrmidonum, Dolopumue, aut duri miles Vlyssis temperet à lacrymis.* 2. Aeneid. ait Aeneas.

D SPERATO NVNQVAM] Parum sperat, vel desperat potius reditum in patriam. Idcirco ait, *sperato nunquam.*

THVRAQVE, &c. FERRE MANV] Eleg. 9. lib. 2. *Irrita Neptuno cur ego thura feram?* Eleg. 10. lib. 3. *Thura fer ad magnos vináque pura deos.* Eleg. 8. lib. 4. *Tunc ego thura feram rapidis sollemnia flammis.* Simplex verbum adhibuerunt hac in re probatissimi auctores. Arnobius lib. 7. Quod si vobis religio nulla est alba quaedam ferre, & suos retinentia candores, &c. Eodem modo preces ferre. Virgil. 8. *Iunoni fer rite preces.* Vbi Seruius, fer preces, quemadmodum sacra ferre dicimus.

CAESARIBVS] Augusto, & Tiberio adoptatitio,

CVM CONIVGE CAES. DIGNA] cum Liuia Drusilla. lib. 2. Trist. *Quæ, nisi te, nullo coniuge digna fuit.*

MEMORI MANV] hypallage, ego memor.

MEMNONIS HANC VTINAM, &c.] Quod desperat, tamen rursus optat. Mater Memnonis Aurora est. Virgil. 1. Aeneid. *Nunc quibus Aurora venisset filius armis*, de Memnone enim sermo est. Tribuit ei os roseum, propter cælum rubens mane, qua sol oritur. Hinc & 2. Metam.

——ecce vigil nitido patefecit ab ortu
Purpureas aurora fores, & plena rosarum
Atria.

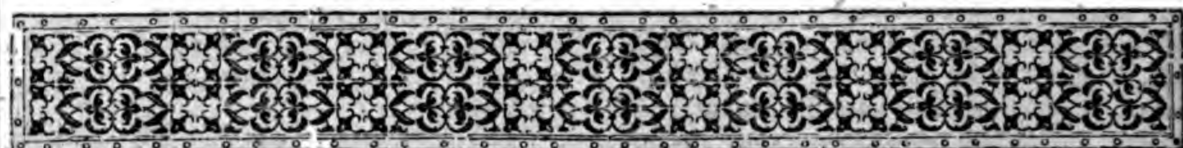
Virgil. 5. Aeneid.

Iamq; rubescebat radiis mare, & æthere ab alto
Aurora in roseis fulgebat lutea bigis.

A ῥοδοδάκτυλον digitis roseis vocat Homerus, vsitata sibi synecdoche.

ROSEO PROVOCET ORE DIEM] Aliter os roseum, aliter brachia, genæ, ceruix rosea, sicuti genus quoddam floris illius plane & pulchre rubet: quoddam est medio colore inter niueum, & rubeum, leibfarb Rosen Germanis. Hoc discrimen in istoc epitheto obseruabis. Male igitur, & imperitè Scalig. Horat. correxit Ode 13. lib. 1. lactea ceruix, pro rosea. Quem meritò ibidem ridet Læuin. Torrent. Prouocatur autem & inuitatur quodammodo tam pulchro aspectu Auroræ dies, cum eum mox comitatur.

ELEGIA SEXTA.

Ad Maximum.

NON LIMATAE SCRIPTIONIS EXCVSATIO.

ARGVMENTVM.

QVOD minus ingeniosè scribat, facere hoc intermissionem, lociq; asperitatem. Relegentem se scripta sua non elimare, ac perpolire, ob tædium laboris; & satis superque molestiarum capessere in perferendo exilio; & parcendum animo iam antea immodicè grauato, & afflictato. Ex scriptis hactenus nullum fructum percepisse: scribere nihilominus, quia, vt poëta, insaniat, & in humo sterili toties seminet, & vt gladiator saucius, vt rector naufragus sua damna repetat. Item, ad fallendum otium, quod pati non possit: cum etiam potando, aut aleam ludendo tempus minimè absumat: nec vires ad arcum Scythico more exercendum sibi suppetant. Scribendo se ærumnarum suarum tantisper obliuisci. Cur meditatius, & accuratius scribat, caussam, quemadmodum ipsi, non habere. Vix credere posse, versus suos Romam peruenisse. Qui si etiam illic legantur, laudenturque, nihil id sibi prodesse, & famam quoque omnem secum Roma excessisse, ipsosque nunc factos sui immemores.

Ille tuos quondam non vltimus inter amicos
Vt sua verba legas, Maxime, Naso rogat.

In quibus ingenium desiste requirere nostrum,
Nescius exilij ne videare mei.
CERNIS VT IGNAVVM CORRVMPANT OCIA CORPVS?
VT CAPIANT VITIVM, NI MOVEANTVR, AQVAE?
Sic mihi, si quis erat dicendi carminis vsus,
Deficit, estq; minor factus inerte situ.
Hæc quoque quæ legitis, si quid mihi, Maxime, credis,
Scribimus inuita, vixque coacta, manu.
Non libet in tales animum contendere curas:
Nec venit in duros Musa vocata Getas.
Ut tamen ipse vides, luctor deducere versus,
Sed non fit fato mollior ipse meo.
Cùm relego, scripsisse pudet: quia plurima cerno,
Me quoque, qui feci, iudice digna lini.
Nec tamen emendo: labor hic quàm scribere maior:
Mensq; pati durum sustinet ægra nihil.
Scilicet incipiam lima mordacius vti,
Ut sub iudicium singula verba vocem?
Torquet enim fortuna parum: nisi Lycus in Hebrum
Confluat? & frondes Alpibus addat Athos?
Parcendum est animo miserabile vulnus habenti:
SVBDVCVNT ONERI COLLA PERVSTA BOVES.
At puto fructus adest, iustissima caussa laborum,
Et sata cum multo fœnore reddit ager.
Tempus ad hoc nobis (repetas licet omnia) nullum
Profuit atque vtinam non nocuisset, opus.
Cur igitur scribam, miraris? miror & ipse,
Et tecum quæro sæpe quid inde petam.
An populus verè sanos negat esse poëtas?
Sumq; fides huius maxima vocis ego?
Qui sterili cùm sim toties deceptus ab aruo,
Damnosa persto condere semen humo.
SCILICET EST CVPIDVS STVDIORVM QVISQVE SVORVM,
TEMPVS ET ASSVETA PONERE IN ARTE IVVAT.
Saucius eiurat pugnas gladiator, & idem,
Immemor antiqui vulneris, arma capit.
Nil sibi cum pelagi dicit fore naufragus vndis,
Et ducit remos, qua modò nauit aqua.
Sic ego constanter studium non vtile seruo:
Et repeto, nollem quas coluisse, Deas.

Quid potius faciam? non sum qui segnia ducam
Ocia: MORS NOBIS TEMPVS HABETVR INERS.
Nec iuuat in lucem nimio marcescere vino,
Nec tenet incertas alea blanda manus.
Cùm dedimus somno, quas corpus postulat, horas
Quo ponam vigilans tempora longa modo?
Moris an oblitus patrij contendere discam
Sarmaticos arcus, & trahar arte loci?
Hoc quoque me studium prohibent assumere vires,
Mensq́ue magis gracili corpore nostra valet.
Cùm bene quæsieris, quid agam: magis vtile nil est
Artibus iis, quæ nil vtilitatis habent.
Consequor ex illis casus obliuia nostri:
Hanc messem satis est si mea reddit humus.
Gloria vos acuat: vos, vt recitata probentur
Carmina, Pieriis inuigilate choris.
Quod venit ex facili, satis est componere nobis,
Et nimis intenti caussa laboris abest.
Cur egó sollicita poliam mea carmina cura?
An verear ne non approbet illa Getes?
Forsitan audacter faciam, sed glorior Istrum
Ingenio nullum maius habere meo.
Hoc, vbi viuendum est, satis est si cònsequor, aruo,
Inter inhumanos esse poëta Getas.
Quid mihi diuersum fama contendere in orbem?
Quem fortuna dedit, Roma sit ille locus.
Hoc mea contenta est infelix Musa theatro:
Sic merui, magni sic voluere Dei.
Nec reor hinc istuc nostris iter esse libellis,
Quo Boreas penna deficiente venit.
Diuidimur cælo: quæq́ue est procul vrbe Quirini,
Aspicit hirsutos comminus Vrsa Getas.
Per tantum terræ, tot aquas, vix credere possum
Indicium studij transiliisse mei.
Finge legi, quodq́ue est mirabile, finge placere:
Auctorem certè res iuuat ista nihil.
Quid tibi si calida prosit laudère Syene,
Aut vbi Taprobanen Indica tingit aqua?
Altius ire libet: si te distantia longè
Pleiadum laudent signa, quid inde feres?

Sed neque peruenio scriptis melioribus istuc,
Famáque cum domino fugit ab vrbe suo.
Vosque, quibus perij, tunc cùm mea fama sepulta est,
Nunc quoque de nostra morte tacere reor.

COMMENTARIVS.

NON VLTIMVS INTER AMICOS] *μύωπε*: primarius amicus tuus. Alpha amicorum tuorum. Eleg.5. lib. 4. Trist. *O mihi dilectos inter pars prima*

SVA VERBA LEGAS] quamuis exulis,& tis Cæsarem iratum. Eleg.2. *vereor ne nomine rus. & auersa cætera mente legas.*

EN. DESISTE REQ. NOST.&c.] Eleg.13. rist.

Adde quod ingenium longa rubigine læsum
Torpet, & est multo quam fuit ante, minus.

Et paulò pòst:

ontudit ingenium patientia longa malorum,
Et pars antiqui magna vigoris abest.

NIS VT IGNAV. CORRVM. O. CORP.] superiore dixit. *Otia corpus alit, animus quo itur illis.* Sed ibi quietem non longam, & s reficiendis necessariam intelligit: hîc onem diuturniorem, fugitantem laboris, tiæ plenam. Aduersus istuc otium scripsi ialogum 53. volum.2. Solon lege lata iussit s accusantibus esse obnoxios. Seneca lib. mat.& 3. controuers. Non vides vt immo orpescat,& ignes exagitata restituat? Mol is otium, ferrum situ rubiginem ducit. Et lixit. *Vidi ego iactatas mota face crescere flammas.*

CAP. VIT. NI MOVEANTVR AQVAE] non mota,& agitata putiscit. Ideo stagno quæ quam fluuiorum minus salubres.

CENDI CARM. VSVS] Legitur item *di & dicendi.* Sed verior nostra lectio: sic enim a, & alibi locutus cernitur.

RTE SITV] otio, & ignauia.

N LIBET IN TAL. ANIM. CONTEND. s] Libet quidem applicare animum ad tas: sed non eundem contendere, id est, in s curis accuratè, & cum diligentia versari. o dixit, animo contendere. Idem 3. Off. um conniti animo potes, quantumq; la ontendere.

C VER. IN. D. MVSA. V. GET.] Tamen o. lib.4. Trist. ait Musam sese comitatam in m ad Getas, agitque eidem gratias. Verùm tponenda sunt de accuratione, lepore, fe ite, elegantia carminis, quæ in illa barbarie animum tam mœstum, atque anxium lo on habeant.

A LVCTOR DEDVCERE VERSVM] Difficultatem scribendi significat, cùm tamen reuera, etiam tali tempore sponte sua carmen numeros ad aptos illi veniat; vt de se adolescente refert eleg. vlt.4. Trist.

SED NON FIT FATO MOLL. IPSE MEO] Quale fatum meum, talis versus, incomptus, inelegans, impolitus, insuauis, &c. Quod ad materiam attinet, meritò se tristia scribere affirmat in Tristibus aliquoties; vt carmen temporibus suis respondeat.

CVM RELEGO, SCRIP. PVDET] Non fit iniuria huic poetæ; cum sua dicitur non elaborasse, quæ laus illi ad summam desit, non inquam ei fit iniuria, quandoquidem id ipsemet candidè B fatetur, quamuis cum excusatione multa, & diserta, vt etiam eleg.9. lib.3. Meretur itaq; veniam; quod mens ægra durum pati nihil possit, vt subiicit: & cum emendatio diligens alioqui homini etiam felici, ac læto laboriosa accidat, ipse in miseria sua plus satis laboret. Non igitur eum iudicium, sed voluntas defecit; & animus, quoquomodo excusabilis.

NEC TAMEN EMENDO] ob id, quod statim sequitur. Audi porrò de emendatione Plin. epist. 17. lib.7. Itaq; nullum emendandi genus omitto. Ac primùm quæ scripsi mecum ipse pertracto. Deinde duobus, aut tribus lego. Mox aliis trado annotanda, notasque eorum, si dubito, cum vno rursus, aut altero pensito. Nouissimè pluribus recito, &c. Cæterùm hæc facultas aliis recitandi, C & tradendi sua, Ouidio non contigit. Consilium Quintiliani, hoc est, lib.10 cap.4. in quo de emendatione differit. Nec dubium est, optimum esse emendandi genus, si scripta in aliquod tempus reponantur, vt ad ea post interuallum velut noua, atque aliena redeamus, ne nobis scripta nostra tanquam recentes fœtus blandiantur.

INCIP. LIMA MORDACIVS VTI] Non esse cur seuerius castiget sua, & ponderet, examinetque verba singula. Plin. epist. 8. lib.1. Memini quidem te iam quædam annotasse, sed generaliter. Ideo nunc rogo, vt non tantum vniuersitati eius attendas, verum etiam particulas, quas soles lima persequaris. Officium censoris, seu emendatoris Horat. ad Pisones his versibus comprehendit.

Vir bonus, & prudens versus reprehendet inertes,
Culpabit duros, incomptis allinet atrum
Transuerso calamo signum, ambitiosa recidet
Ornamenta, parum claris lucem dare coget,
Arguet ambiguè dictum: mutanda notabit,
Fiet Aristarchus.

TORQVET ENIM FORT. PARVM] Ironia. Scilicet nondum satis miser sum, vt labore isto me adhuc miseriorem reddere debeam. Hanc quidem caussam adducit Ouidius negligentiæ suę, dolorem animi. At Horatius ad Pisones alias duas in poëtis Romanis sæculi sui. Quia nimirum non quemuis ita perspicacem putarent, qui ipsorum errata deprehenderet: aut si deprehenderet, facile veniam daturum. Cui audaciæ hoc consilium opponit, vt statuamus, peccata nostra omnes animaduersuros, & veniam daturum neminem. sic demum nos tutos fore. Versus hi sunt.

Non quiuis videt immodulata poëmata iudex;
Et data Romanis venia est indigna poëtis.
Idcircóne vager, scribámque licenter? an omnes
Visuros peccata putem mea? tutus, & intra
Spem veniæ cautus?

NISI LYCVS IN HEB. CONFLVAT, &c.] Allegoria. Satis aquarum vehit Hebrus, amplus Thraciæ fluuius: augere illum vndis alienis necesse non est. Et Alpes abundant frondibus. Cur eas ab Atho petant, caussæ nihil. Sic plane mihi quod fero laborum, & molestiarum satis est.

PARCEND. EST. A. MIS. VVLN. HAB.] Hoc nomine persæpe exprimit calamitatem suam, quæ cum animum quotidie exerceat ac defatiget, non oportet nouas molestias ad eum vexandum accedere. Eleg. 3.

Sæpe piget (quid enim dubitem tibi vera fateri?)
Corrigere, & longi ferre laboris onus.

SVBD. ONERI. C. PERVSTA BOVES] Ego tanquam bos aratro diu exercitus, collum attritum oneri subduco.

AT PVTO FRVCTVS ADEST, &c.] Elegia proximè antegressa. *At puto qua fueram genitus tellure carenti.* Sed dices. Si emendationi huic, & limæ non abest labor, at certè adest fructus, & vtilitas, cuius caussa nulla est recusanda corporis, aut animi defatigatio.

ET SATA CVM. M. FOEN. REDDIT AGER] Sicut ager fertilis, si eum colas, semen creditum mulplicatum reddit: ita ingenium bonum, si cura, meditatio, studium, sedulitas accesserit, longè euadet fœcundius. Cic. 2. Tuscul. Vt ager, quamuis natura fertilis, sine cultura esse non potest: sic neq; sine doctrina animus. Propert. eleg. 7. lib. 1. *Sæpe venit magno fœnore tardus amor.* Horat. Ode 16. Epod. de insulis fortunatis. *Reddit vbi Cererem tellus inarata quotannis.*

TEMPVS AD HOC NOB. NVLL. PROFVIT] Respondet. Nos è carminibus nostris hactenus fructum nullum percepimus, nec nobis profuimus, quin obfuimus potius.

CVR SCRIB. MIRARIS? MIR. ET IPSE] Si nullum è scriptione tua fructum exspectas, quod absurdum videtur, quid ergo scribis? Occurrit, hoc ipsum & sibi miserabile videri, caussamque in furorem, & insaniam coniicit. Insani siquidem, & furentes, quid, & quare agant, nesciunt. Plaut. Amphit. *hoc cuiuis mirari licet. Neque tibi istuc mirum magis videtur, quam mihi.*

AN POPVL. VERE SAN. NEG. ESSE POETAS] Eleg. 1. lib. 4. Trist.

Forsitan hoc studium possit furor esse videri,
Sed quiddam furor hic vtilitatis habet.

Non populus tantùm, sed sapientes quoque negarunt poëtas esse sanos, hoc est, non tam [illegible] valere, quam furore quodam instinctuque [illegible] sti ad scribendum excitari. Plato in Ione. [illegible] οἵ τε τῶν ἐπῶν ποιηταὶ οἱ ἀγαθοί, &c. Omnes, & poëtæ epici boni, non arte valentes, sed diuinitus afflati, & furore concitati hæc omnia præclara poëmata pronuntiant, & carminum lyricorum effectores similiter, quemadmodum Corybantes cum sanæ mentis non sunt, hos egregios [illegible] edunt. Et cùm in harmoniam, & numerum intrarint, tum maximè furunt. Similia in Phædro. Propter Democriti sententiam quid facerent inepti quidam poëtæ, vt insaniam, de qua ille dixerat, insanire viderentur, memorat Horat. ad Pisones. Immunditiam, eluuiem, squalorem, [illegible] tem quandam præ se ferebant. *Ingenium [illegible] quia fortunatius arte, &c.*

SVMQVE FID. H. MAX. VOCIS EGO? [illegible] ego exemplo meo inprimis hanc opinionem [illegible] se veram doceo?

QVI STERILI. T. CVM SIM DECEPT. [illegible] ARVO] Aliò trahit insaniam poëtarum, [illegible] ad imprudentiam, & stultitiam: nam & hos [illegible] nire dicimus, stultos, inquam, inconsiderat[illegible] imprudentes. Huiusmodi non dubitant in [illegible] sterili iteratò sementem facere, quod vnum [illegible] gumentum est ipsorum stultitiæ. Non dissimile facit Ouid. cum repetit, quod sibi nihil pro[illegible] quin obfuit.

SCILICET EST CVPID. STVD. Q. SVOR.] Tuetur se tamen, opinionemque stultitiæ [illegible] amolitur per locum communem de delecta[illegible] ne cuiusque in studio suo, etiam cum male cesserit. Cic. suo quisque studio maxime ducitur. Vide prouerb. suum cuique pulchrum.

TEMP. ET ASVET. PON. IN ARTE IVVAT] Horat. ep. 1. lib. 2.

Nauem agere ignarus nauis timet: abrotonum ægro
Non audet nisi qui didicit dare. Quod medicorum est,
Promittunt medici, tractant fabrilia fabri.

Consule prouerb. Quam quisque norit artem in ea se exerceat. Haud multum abludit ab hoc Ouidiano illud Propertij eleg. 9. lib. 4. *Naturam sequitur semina quisque suæ.*

SAVCIVS EIVRAT PVGN. GLADIATOR] 2. Trist. *Scilicet vt victus repetit gladiator arenam.* Qui Rom. gladiatores, Gręcis ferè pugiles, siue [illegible]

μάχοι.

De iis,& disciplina gladiatoria Cyprian.ad
res ep.2. lib.2. Paratur gladiatorius ludus,
diuem crudelium luminum sanguis oble-
impletur in succum cibis fortioribus cor-
k aruina assidua nidoris membrorum mo-
busta pinguescit, vt saginatus in pœnam
uspereat. Homo occiditur in hominis vo-
:em : & vt quis possit occidere, peritia est,
st, mos est. Scelus non tantum geritur, sed
ur. Qui de gladiatoribus scire multa cupit,
im legat. Sciendum interdum bonos gla-
res, tametsi obtenta à populo liberatione,
is excellentiam in ludum reuocari, & re-
solitos. Gladiatores autem, & alij artifices
suam factitare definentes, instrumenta
rtis præsidi Deo consecrabant, & in illius B
o suspendebant. Horat.ep.1.lib.1.

——Veianius, armis
Herculis ad postem fixis, latet abditus agro,
Ne populum extrema toties exoret arena.

L SIBI CVM PELAG. D. F. NAVF.]Ho-
: mercatore Ode 1. lib.1.

Luctantem Icariis fluctibus Africum
Mercator metuens, otium & oppidi
Laudat rura sui: mox reficit rates
Quassas, indocilis pauperiem pati.

DVCIT REMOS] 1.Metamorph. *Et ducit*
illic, vbi nuper ararat.

REPETO, NOLLEM. Q. COLVISSE DE-
ur? quoniam, vt ait eleg.13. lib.5.

Pace nouem vestra liceat dixisse sororum C
Vos estis nostræ maxima caussa fugæ.

VID POTIVS FACIAM] Omnimodis se
it, quod carmina faciat. Cum itaque ali-
omnino faciendum sit, quid potius faciam
oeta?

ON SVNT QVAE SEGNITA. D. OTIA] O-
esse non possum. Non mihi placet otium.
sum, seu occasio multa otij: sed ego mihi
sse nolo, odi enim otium vehementer, vt
tur.

ORS NOBIS TEMPVS HABET. INERS]
mus ab omni occupatione vacuum est mihi
mortis. Quid poterat significantius? Au-
ventres otiosi. Ouid. mortem reputat *atra-*
& isti reputant delicias vacare omni operæ. D
a in epistolis. Otium sine literis mors est,
i hominis sepultura. Draconis leges otio-
apite puniebant.

IC IVVAT IN LVCEM. N. MAR. VINO]
ibet tempus ludis, & potatione consume-
.4. eleg.2.

Nam neque me vinum, nec me tenet alea fallax,
Per quæ clam tacitum tempus abire solet.

ta dictum accipe, etiamsi copia potandi fo-
unquam se bibonum more in lucem vsque
urum. Negat enim vinum illic prouenire.
l. eleg.12. *Nam procul à Getico littore vitis abest.*
itamen ex moderato vini potu, si suppedi-
quis eum negauerit curarum obliuionem,

& animi lenimen petere potuisse? neq; mordaces
aliter sollicitudines diffugiunt, vt inquit Horat.
Ode 18. lib.1. Socrates apud Xenophontem affir-
mat vinum non aliter mœrori mederi, quã man-
dragoram hominibus: lætitiamq; non aliter ex-
citare, quam oleum inspersum igni flammam
adauget. Hæc quadrat illud sapientissimi regis
Prouerb.cap.31. *Date siceram mœrentibus, & vinum iis
qui amaro sunt animo. Bibant, & obliuiscantur egestatis
suæ, & doloris sui non amplius recordentur.* Vnde autem
Græcis οἶνος, ex Platone, & Plutarcho docet Tor-
rent. ad Ode 18. lib.1.

ALEA BLANDA] Blandam vocat etiam Mar-
tialis lib.4.

Dum blanda vagus alea December
Incertis sonat hinc, & hinc fritillis.

Concedebatur ludus aleæ tantummodo Satur-
nalibus, de quibus Macrob. lib.1. Saturnal. cap.7.

QVAS CORP. POSTVLAT HORAS] Septem
horas ad somnum vel puero sufficere existimat
Quintilian. Martial. lib. 10. somnum, qui faciat
breues tenebras in iis numerat, quibus beata vi
ta continetur. Medici eam præscribunt somno
mensuram, ex qua nos cibum probe concoxisse,
indeq; robustiores factos animaduertimus. Hæc
autem mensura eadem esse cum non possit, sed
pro copia, aut inopia natiui caloris, & constitu-
tionis bonitate, aut vitio varietur, vt plurimum
tamen septem horis contenta est. Iam somni
moderati, & quantum corpus postulat commo-
da hæc sunt. Vires roborat, corpus reficit, conco-
ctionem adiuuat, & meliorem efficit, non escu-
lentorum modo in ventriculo, sed humorum
quoque in iecinore, ac venis. Internas corporis
partes humectat, visceribus omnibus prodest,
quandoquidem somni tempore calor innatus
in ima se recondit, & eo recessu in profunda cor-
poris confluens, viscera in suis quæq; muniis ob-
eundis roborat, & ad omnia naturæ opera haud
parum confert, cruditatum quasi quoddam præ-
sens remedium, corporis habitum calefacit atq;
humectat. Contrà, somnus immodicus membra
omnia laxat, excrementa detinet, colorem habi-
tumque corporis vitiat, caput grauat, & multo
vapore implet, calorem naturalem hebetiorem,
& partes omnes ad motum pigriores facit. Hæc
de commodis & incommodis somni pæne αὐτο-
λεξεὶ ex Francisci Valeriolæ locis communibus
lib.2. cap.8.

QVO PONAM VIGIL. TEMP. L. MODO] In
quo, quæso, diem consumam, qui mihi semper
videtur longissimus? otiari non possum. Potare,
& aleam ludere non libet. Contra morem Ro-
manum arcum Scythicum tendere, cum nec vi-
res suppetant, non conuenit. Superest vt versibus
tempus transigam.

ET TRAHAR ARTE LOCI] Elegia 8. lib.5.
Trist.

In quibus est nemo, qui non corytum, & arcum,
Telaq; vipereo lurida felle gerat.

A MENSQVE MAG. GRACILI, &c.] Viribus infirmus sum, nec optime valet corpus meum, valet autem animus adhuc, qui mihi liberali studio occupandus est.

MAGIS VTILE NIL EST ARTIBVS, &c.] Huiuscemodi sententiæ, quæ acutè efferuntur, cùm tamen fatue dici, ac seipsæ perimere videantur, Græcis sunt ὀξύμωρα. sic in Tristibus lib. 5. eleg. 9. de fortuna. *Et tantum constans in leuitate sua est.* Apostol. 1. Cor. 3. *si quis inter vos videtur sapiens, stultus fiat, vt sit sapiens.* Et D. Ambrosius in hymno, Læti bibamus sobriam ebrietatem spiritus.

CONSEQ. EX ILLIS. C. OBLIVIA. N.] Docet quam vtilitatem ex inutili studio referat, obliuionem malorum videlicet. Eleg. 8. lib. 5. Trist.

Detineo studiis animum, falloq; labores,
Experior curis & dare verba meis.
Quid potius faciam desertis solus in oris?
Quamue malis aliam quærere coner opem?

B HANC MESSEM. S. EST SI. M. REDD. AGER] Eandem elegiam ita claudit.

Carminibus quæro miserarum oblivia rerum,
Præmia si studio consequar ista, sat est.

GLORIA VOS ACVAT] Non se gloriam scribendo quærere, sed solatium duntaxat, eadem elegia testatur his verbis;

Non tamen vt lauder vigilo, curamq; futuri
Nominis, vtilius quod latuisset, ago.

VOS VT RECITATA PROBENTVR, &c.] De more recitandi scripta poëtarum, & oratorum, iam alibi dictum est satis, nempe in eleg. 3. huius, & 10. lib. 4. Trist. Ea recitatio erat illorum, velut gladiatorum, ἀπογραφὴ & ἔγγραφα, dicebanturque εἰς μέσον φέρειν, in medium proferre.

C QVOD VENIT EX FACILI, &c.] Certè nulli poëtarum magis venit ex facili sua compositio. Parturiunt alij versus: hic fundit, & habet in numerato. Iam tum adolescentulus quicquid conabatur scribere, versus erat.

NIMIS INTENTI CAVSSA LAB. ABEST] Cur sollicitè, & admodum meditatè scribam, & vngues rodam, cum gloriam non captem, caussam non video. Cano mihi, & Musis.

NE NON APPROBET ILLA GETES?] cui ego sum barbarus, quique nec verbum latinum nouit.

D FORSIT. AVDACT. FACIAM] Sit venia dicto, quam præfari solemus dicturi quippiam, quod offendere queat.

GLORIOR ISTRVM ING. N. M. HAB. MEO] Quomodocunq; scribat, certum tamen est, non modo maius in ipso ingenium esse, quam in vllo Geta: sed etiam in Getis nullum, in ipso maximum. Ac proinde triumphare potest, se inter Getas solum poëtam esse. Qui si artes ingenuas coluissent, non essent inhumani.

INTER INHVM. ESSE. P. GETAS] Allusum putes ad parœmiam, inter cæcos regnat strabus. Inter ἀναργύρους qui pauxillum habet nummorum, Crœsus est.

QVID MIHI DIVERS. F. CONT. IN ORBEM?] Cur contendam, & annitar, vt ex bonitate carminum celebretur mei per orbem memoria? Atqui hoc futurũ vaticinatur eleg. 9. lib. 4. Trist.

QVEM FORT. DED. ROMA, S. ILLE LOCVS] Sit mihi pro Roma, & quam possim Romæ adipisci fama, hic locus exilij, in quem me fortuna compulit, & quam à barbaris istis consequar gloria.

HOC MEA CONTENTA EST INFELIX, &c.] Si mihi ab his plauditur, sufficit.

SIC MERVI] videndo, & scribendo, id est, oculis, & calamo.

MAGNI SIC VOLVERE DEI] Horat. Ode 33. lib. 1. *sic visum Veneri.* Et Ode 17. lib. 2. *sic potenti iustitiæ, placitumq; Parcis.* Plaut. Amphit. *Ita diis placitum, voluptati vt mæror comes consequatur.* Homerus Iliad. 2. οὕτω που Διὶ μέλλει ὑπερμενέϊ φίλον εἶναι.

NEC REOR HINC ISTVC, &c.] Nec possunt eo (Romam) venire libelli mei, cum Boreas, siue Aquilo illam vix attingat flatibus suis: adeo multis millibus distat.

PENNA DEFICIENTE] Eleg. 1. lib. 2. *Languida quò fessi vix venit aura Noti.* Eleg. 10. lib. 3. Trist. *Et quanquam Boreas iactatis insonet alis.* De Noto 1. Metamorph. *madidis Notus euolat alis, &c.*

DIVIDIMVR CAELO] Longissimè distantibus cæli spatiis separamur.

QVAEQVE EST PROCVL VRBE QVIRINI] quæ longè distat Roma, quam Romulus, dictus post mortem Quirinus, ædificauit. 1. Trist. eleg. 2. vrbs Alexandri, pro Alexandria.

ASPICIT HIRSVT. COM. VASA GETAS] Hirsutos propter pelles, quibus se tegunt, & barbam, atq; comam, quas nunquam tondent. Iam Tomos, seu regionem illam sub vrsæ signo positam toties dixit in Tristibus. Exemplum eleg. 2. lib. 3.

Ergo erat in fatis Scythiam quoq; visere nostris
Quæq; Lycaonio terra sub axe iacet?

PER TANTVM TERRAE, TOT AQVAS, &c.] per tantam terrarum, & maris immensitatem vix credo peruenisse libellos meos, ex quibus studium meum cognoscatur.

FINGE LEGI] Esto, peruenerint, & legantur, &, quod mirum, placeant etiam.

AVTOR. CERTE RES IVVAT. I. NIHIL] Quid hoc mihi prodest? Illustrat à similibus rerum inanimarum. Vult enim se quasi pro mortuo haberi, qui nihil sentiat.

CALIDA SYENE] sub tropico æstiuo, versus meridiē in confinibus Aethiopię, & Aegypti ciuitas.

AVT VBI TAPROBANEN, &c.] Nec tibi Taprobanę, quam mare Indicum circumdat, quidquam proderit, si laudere. De hac insula Plinius lib. 6. cap. 21.

ALTIVS IRE LIBET] de terra in cælum.

SI TE DISTANT. LONGE PLEIADVM, &c.] Loquantur Pleiades, & te commendent, quid inde emolumenti ad te redibit?

ed neqve pervrn. script. &c.] Nec
eniunt Romam scripta mea meliora, vnde
lari possem.
amaqve cvm dom. &c.] Cum patria e-
i nomen meum amisi. Nullum est amplius
næ nomen meum.

A Vosqve qvibvs perii] vos amici.
Tvnc cvm mea fama sep. est] quæ si
mansisset, non omnino periissem. ἐμφατικῶς, sepulta est.
De nostra morte tacere reor] puto vos mei penitus oblitos.

ELEGIA SEPTIMA.

Ad Græcinum.

SPES IN VETERE AMICO.

ARGVMENTVM.

GRæcinvm, audito se proficisci in exilium, doluisse non dubitat, quia miti præditus ingenio, & propter artes liberales, ad quas sedulo incumbat. Sibi quoque absentiam eius non paruo dolori fuisse, à quo & opem, & solatium, & nsilium illo tempore ferre potuisset. Nihilominus nunc ab eo leni-
:n petit, quando stultitiæ, non sceleri affinis sit. Ipsum peccatum
od fecerit, enuntiare, & quasi vulnus refricare, haud tutum esse. Non
ıdhuc spem pœnæ leuioris deposuisse. Locus elegans, & copiosus de
& efficacitate spei. Iterum auxilium eius exposcit, fidumque sibi fo-
ıb impossibili confirmat.

Ecquid vt audisti (nam te diuersa tenebat
Terra) meos casus, cor tibi triste fuit?
Dissimules, metuasq́; licet, Græcine, fateri,
(Si bene te noui) triste fuisse liquet.
Non cadit in mores feritas inamabilis istos,
Nec minus à studiis dissidet ista tuis.
ARTIBVS INGENVIS, QVARVM TIBI MAXIMA CVRA EST,
PECTORA MOLLESCVNT, ASPERITASQVE FVGIT.
Nec quisquam meliore fide complectitur illas,
Quàm sinit officium, militiaqúe labor.
Certè ego, cùm primùm potui sentire quid essem,
(Nam fuit attonito mens mihi nulla diu)
Hanc quoque fortunam sensi, quòd amicus abesses,
Qui mihi præsidium grande futurus eras.

Tecum tunc aberant ægræ solatia mentis,
Magnáque pars animi consiliique mei.
At nunc, quod superest, fer opem precor eminus vnam,
Alloquióque iuua pectora nostra tuo.
Quæ (non mendaci si quicquam credis amico)
Stulta magis dici, quàm scelerata, decet.
Nec breue, nec tutum est, peccati quæ sit origo,
Scribere: tractari vulnera nostra timent.
Qualicunque modo mihi sint ea facta, rogare
Desine: non agites, si qua coire velis.
Quicquid id est, vt non facinus, sic culpa vocanda est,
Omnis at in magnos culpa deos, scelus est.
Spes igitur pœnæ menti Græcine leuandæ
Non est ex toto nulla relicta meæ.
HAEC DEA, CVM FVGERENT SCELERATAS NVMINA TERRAS,
IN DIIS INVISA SOLA REMANSIT HVMO.
Hæc facit, vt viuat fossor quoque compede vinctus,
Liberáque à ferro crura futura putet.
Hæc facit, vt videat cùm terras vndique nullas,
Naufragus in mediis brachia iactet aquis.
Sæpe aliquem solers medicorum cura relinquit,
Nec spes huic vena deficiente cadit.
Carcere dicuntur clausi sperare salutem,
Atque aliquis pendens in cruce vota facit.
Hæc Dea quàm multos laqueo sua colla ligantes,
Non est proposita passa perire nece?
Me quoque conantem gladio finire dolorem,
Arcuit, iniecta continuitque manu.
Quidque facis? lacrymis opus est, non sanguine dixit:
Sæpe per has flecti principis ira solet.
QVAMVIS EST IGITVR MERITIS INDEBITA NOSTRIS,
MAGNA TAMEN SPES EST IN BONITATE DEI.
Qui ne difficilis mihi sit Græcine, precare:
Confer & in votum tu quoque verba meum.
Inque Tomitana iaceam tumulatus arena,
Si te non nobis ista vouere liquet.
Nam prius incipient turres vitare columbæ,
Antra feræ, pecudes gramina, mergus aquas:
Quàm malè se præstet veteri Græcinus amico:
Non ita sunt fatis omnia versa meis.

COM-

COMMENTARIVS.

NAM TE DIVERSA TENEB. TERRA] Roma tunc aberat Græcinus, cum Ouidio indictum est exilium. Tibull. eleg.3.lib.1. *Me tenet ignotis ægrum Phæacia terris.* Virgil.eclog.10.

Quæ nemora, aut qui vos saltus habuere puellæ
Naiades, indigno cum Gallus amore periret?

COR TIBI TRISTE FVIT] Vt cor pro animo diceretur, inde factum, quod quibusdam sapientibus, vt retulit Cicero 1. Tuscul. cor ipsum visum est animus. Ex quo excordes, vecordes, concordes, & Nasica ille prudens bis consul corculum, & *Egregiè cordatus homo*. 2. de finib. nec enim dicitur, vt cui cor sapiat, ei non sapiat palatus. Hinc etiam alicui cordi, rem hanc vel illam cordi esse, omnibus bonæ notæ scriptoribus vsurpata. Quidam in corde dixerunt animi esse sedem, vt in eadem Tuscul. scriptum est. Affectuum porrò sedes hoc disticho comprehensas videatis commodè.

Cor sapit, & pulmo loquitur, fel commouet iras,
Splen ridere facit, cogit amare iecur.

DISSIMVLES, METVASQVE LICET] propter Cæsarem, in cuius gratiam quoque sua nomina ab Ouidio exprimi nolebant amici.

SI BENE TE NOVI] vt noui. Perspectissimi mihi mores tui: & te doluisse casu meo, planum est. Horat. ep.18. lib.1.

Si bene te noui, metues liberrime Lolli,
Scurrantis speciem præbere, professus amicum.

Sequitur probatio duplex.

NON CADIT IN MORES FERITAS, &c.] quia natura illius māsueta, & συμπαθητική. Tantalo amici non commoueri, cuiusdam feritatis esset, quæ à te abest plurimum. Cic. pro Sylla, non cadit in vitam istam suspicio.

NEC MINVS A STVD. DISSID. I. TVIS] alienior ab artibus humanioribus, quę si in naturam duriorem, & immitiorem inciderint, eam emolliunt, & mitiorem reddunt.

ARTIBVS INGENVIS QVARVM, &c.] Distichon hoc sollemne est in laudibus studiorum humanitatis. illud. Eleg.9. lib.2. similiter.

Adde quod ingenuas didicisse fideliter artes
Emollit mores, nec sinit esse feros.

Audiendus est nobis hoc loco Gellius, ita loquens lib.13. cap.15. Qui verba latina fecerunt, quique iis probe vsi sunt, humanitatem non id esse voluerunt, quod vulgus existimat, quodà Græcis φιλανθρωπία dicitur, & significat dexteritatem quandam, beneuolentiamq; erga omnes homines promiscuam: sed humanitatem appellarunt id propemodum, quod Græci παιδείαν vocant, nos eruditionem institutionemque in bonas artes dicimus, quas qui sinceriter capiunt, appetuntque, ij sunt vel maximè humanissimi. Huius enim scientiæ cura, & disciplina ex vniuersis animantibus vni homini data, idcircoque Humanitas appellata est, &c. Gellius itaque non ab humanitate, id est, φιλανθρωπίᾳ hoc nomen ad studia ista mitiora, sed ab ipsis studiis ad φιλανθρωπίαν humanitatis nomine significandam traductum declarat.

NEC QVISQ. MEL. FIDE COMP. ILLAS] nec earum est eo quisquam cupidior, ac studiosior.

QVA SINIT OFF. MILIT. LABOR] quantum tibi temporis ad eas colendas, & munus tuum, & militaris procuratio concedunt.

CVM PRIMVM POT. SENT. QVID ESSEM] cum primùm mentem recepi, rursus in potestate fui. Hoc velle, clarum fit ex versiculo subiecto. Eleg.3. lib.1. Trist.

Non aliter stupui, quam qui Iouis ignibus ictus
Viuit, & est vitæ nescius ipse suæ.
Vt tamen hanc animi nubem dolor ipse remouit,
Et tandem sensus conualuere mei.

HANC QVOQVE FORT. SENSI] infortunium hoc etiam: nam fortuna medium est vocabulum.

QVI MIHI PRAESID. G. F. ERAS] cuius vox, & auctoritas apud Cæsarem mihi non parum commodasset.

ABGRAB SOLATIA MENTIS] quæ mihi abs te officia, & solatia præstari poterant.

MAGNAQVE. P. ANIMI, CONSIL. MEI] etiam consilio me iuuare potuisses: nam ego ex animo tuo sapiebam. Aut simul magnitudinem amoris in illum sui ostendit, vt Horat. Ode 3. lib. 1. Virg. animæ suæ dimidium vocat. Eleg.6. lib.3. Trist.

Tu tamen à nobis visa iucundissime longo
Pars desiderij maxima pæne mei.

AT NVNC QVOD SVPEREST] quod reliquum est. Quod adhuc potes, & ego abs te desidero.

FER OPEM EMINVS] præsens enim præsenti non potes.

ALLOQVIOQVE IVVA] Alloquium, allocutio, alloqui poni in consolando, docuimus, in eleg.4. lib.1. Trist. principio. *Ausus es alloquio sustinuisse tuo.*

NON MENDACI AMICO] homini veritatis amanti.

STVLTA MAGIS DICI, QVAM SCELERATA] In peccato quod peccaui, & quo exilium merui, magis fui stultus, quam sceleratus. Vide extremum eleg.5. lib.3. Trist. & eleg.6. eiusdem.

Stultitiamq; meum crimen debere vocari,
Nomina si factis reddere vera velis.

NEC BREVE, NEC TVTVM EST, &c.] Elegia eadem.

Nec

Nec breue, nec tutum est, quo sint mea dicere casu A
Lumina funesti conscia facta mali.
Mensq; reformidat veluti sua vulnera tempus
Illud, & admonitu fit nouus ipse dolor.

Non agites, si qua coire velis] si vis coalescere, & cicatricem obducere. Elegia 4. lib. 4. Trist.

Neue retractando nondum coëuntia rumpe
Vulnera, vix illis proderit ipsa quies.

Vt non facinus, sic culpa vocanda] Facinus vi, aut malitia committitur: flagitium fit libidine, vel nequitia. Flagitiosi dicuntur impudici, adulteri, ganeones, aleatores, facinorosi parricidæ, sicarij, sacrilegi, periuri, &c. scelus vtrumque comprehendit. Præterea, quamuis flagitia leuiora sint, facinora grauiora, interdum B tamen in laude ponitur facinus: flagitium semper malum, & turpe est. Sallust. in Catilin. aliquo negotio intentus, præclari facinoris, aut bonæ artis famam quærit. Et de republica ordinanda. Tametsi domi, militiæque præclara facinora fecisti.

Omnis at in mag. culpa. d. scel. est] Non dubium est, grauius peccari in illustrem, quam in obscurum, & in Deum, quam in hominem. Si ergo vera est hæc sententia, omnem culpam in deos esse scelus, pugnat secum Ouidius, & quod affirmarat negat; & quam culpam paulò antè dixerat, modò facinus, seu scelus appellat. Adulatoriè igitur potius, quàm verè, & ex animo locutus est, & Stoicum *παράδοξον* tetigit, C omnia peccata esse æqualia. Lectionem hanc confirmat locus ille in 2. Trist.

Inscius Actæon vidit sine veste Dianam,
Præda fuit canibus non minus ille suis.
Scilicet in superis etiam fortuna luenda est,
Nec veniam læso numine casus habet.

Vetusta exemplaria, vt monet Ciofan. sic legunt hunc versum, cum interrogatione. *Omnis an in magnos culpa deos scelus est?* sensu veriore, nempe hoc. Ego stultè, non sceleratè feci, & culpam, non facinus perpetraui: nisi tu dicas, etiam culpam in deos admissam facinore, seu scelere contineri, quod cum eorum iustitia pugnat. Hinc bene subiicit. *Spes igitur menti, &c.*

Spes igitur menti, &c.] Quoniam le- D uius peccaui, spero leuationem pœnæ. Etiam restitutionem sperat ex duabus caussis, elegia 9. lib. 5.

Non est placandi spes mihi nulla Dei,
Vel quia peccaui citra scelus, vtq; pudore
Non caret, inuidia sic mea culpa caret.
Vel quia nil ingens ad finem solis ab ortu
Illo, cui paret, mitius orbis habet.

Tibull. eleg. 6. lib. 2.

Iam mala finissem letho: sed credula vitam
Spes fouet, & melius cras fore semper ait.

Cum fugerent sceler. numina terras, &c.] Distichon Theognidis conuertit, nempe hoc.

Ἐλπὶς ἐν ἀνθρώποισι μόνη θεὸς ἐσθλὴ ἔνεστιν,
Ἄλλοι δ' Οὔλυμπόνδ' ἐκπρολιπόντες ἔβαν.

Innocentia, & simplicitate morum quon delectatos deos, inter homines familiariter sari solitos, postmodum eorundem flagitii nefariis actionibus offensos terras deseruiss que in cœlum remigrasse, poëtæ fabulantur ribus Catull. de nuptiis Pelei & Thetid. Vid excessisse Iustitiam dicit. 1. Metamorph.

——— & virgo cæde madentes
Vltima cœlestûm terras Astræa reliquit.

1. Fast.

Nondum Iustitiam facinus mortale fugarat,
Vltima de superis illa reliquit humum.

De spe, quam hîc deam facit, quæ remans non legitur. Remansit autem in pyxide Pan ræ, qua aperta omnia intus mala abscondit calamitates euolarunt. Lege Gyrald. Synta Hesiod. in operib. & dieb.

Haec facit vt viuat fossor, &c ergastulo laborans, compedibus grauatus. curre ad 4. Trist. eleg. 1. ibi. *Hoc est cur cantet vi quoque compede fossor.*

Liberaque c. fut. putet] & sper bertatem. Inductionis igitur huius exemp primum est fossor. Sequitur alterum de nau go.

Vt videat cum terr. vndique n las] Virgil. 3. Aeneid. *nec iam amplius vlla App terra, cœlum vndique, & vndique pontus.*

In med. brachia iactet aquis] pert. lib. 2. eleg. 26.

Vidi te in somnis fracta, mea vita, carina
Ionio lassas ducere rore manus.

Seneca Declamat. Tolle spem hominibus, ne victus retentabit arenam. Nemo infeliciter perta negotiatione alios appetet quæstus. Ne naufragus viuet. Spes est vltimum aduersar rerum solatium.

Saepe aliquem sollers medici cur. rel] Tertium exemplum, desperati à dicis. Cic. ad Att. ep. 14. lib. 16. venustè hoc ipsi & translatè. Sed me, mi Attice, non sanè hoc q dem tempore mouet respub. non quò ea sit hi quidquam charius, aut esse debeat: sed des ratis etiam Hippocrates vetat adhibere med nam. Quare ista valeant. Sed enim cur à med deseratur ægrotus, caussa redditur eleg. 4.

Non est in medico semper releuetur vt æger,
Interdum docta plus valet arte malum.

Nec spes huic ven. def. cad.] Q liscunque sit venæ pulsus, nihilominus se su uicturum confidit.

Carcere dicunt. c. sperare s Quartum, de coniectis in vincula.

Atque aliquis pendens in cru Quintum. Inuenies aliquando sperantes s tem in media morte, & in ipsa cruce, quam superest halitus.

Laqueo sua colla ligantes] S

, de iis, qui sibi violentas manus iam iam al- iri erant, quos tamen spes à foribus lethi re- uauit. Suspendium voluntarium Maro lib. 12. circumlocutus est. *Et nodum informis lethi trabe nectit ab alta.* Nota, *informis lethi*, vt præ illo hone- n videatur sese aquis præfocare; aut in gla- ng incumbere: aut alio demum genere sibi ium accersere.

ME QVOQVE CONANT. GLAD. FIN. DO- R.] Septimum, de semetipso, qui nisi aliqua mitioris saltem exilij sustentaretur, iam pri- n in gladium se induisset.

INIECTA CONTINVITQVE MANV] Usabat animo locum Homeri 1. Iliad. vbi Pal- iratum Achillem stricto ense in Agamemno- n irruere parantem, coma apprehensum re- nit, & obiurgat. Concludamus hunc locum, nductionem istam de spe carminibus Theo- i in eandem.

Θαρσεῖν χρὴ, φίλε Βάττε, τάχ' αὔριον ἔσσετ' ἄμεινον,
ἐλπίδες ἐν ζωοῖσιν, ἀνέλπιστοι δὲ θανόντες.
χὼ ζεὺς ἄλλοκα μὲν πέλει αἴθριος, ἄλλοκα δ' ὕει.
Fidere, Batte, decet, melius cras forsan habebis.
Sperandum est viuis, non est spes vlla sepultis.
Nunc pluit, & claro nunc Iupiter æthere fulget.

LACRYMIS OPVS EST, NON SANG.] uso sanguine posses nihilominus viuere, non n potius sanguine, quam lacrymis emollires. let enim lacrymis, quod exemplis pluribus stat.

MERITIS INDEBITA NOSTRIS] Quam- bonitatem, & clementiam Cæsaris non me- rim, spero tamen posse misericordiam impe- i. Nam beneficium si meritis datur, non est

A beneficium, sed merces: nec gratuitum, sed debitum.

NE DIFFICIL. MIHI SIT, GRÆCINE, PRECARE] Ita est humanus, & misericors Cæsar, vt tamen rogari velit. Ergo roga eum pro me, ne difficilis mihi sit.

CONFER. IN VOT. TV. Q. VERBA MEVM] Orationem commoda voto, ac desiderio meo. Lingua tua seruiat petitioni meæ.

INQVE TOMIT. IACEAM TVMVLAT. ARENA] ne in loco isto tã barbaro moriar, quod magnopere horreo.

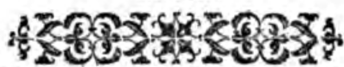
SI TE NON NOB. ISTA VOVER. LIQVET] Si non antea certum est, te istuc nobis cupere. Qua notione vsus est & Horat. ep. 4. lib. 1. *Quid voueat dulci nutricula maius alumno, Quam sapere, & fari vt possit, &c.* Rursum 14. Metamorph. *Vt tua sim, voueo.*

B *PRIVS INCIP. TVRRES VIT. COLVMBÆ*] quatuor ἀδύνατα, quæ prius fient δυνατά, quã Græcinus fidem deserat. Trist. lib. 1. eleg. 8.

Aspicis vt veniant ad candida tecta columbæ,
Accipiat nullas sordida turris aues.

QVAM MALE SE PRÆSTET AMICO] quam se male gerat erga me. Persona 3. pro 2. per enallagen.

NON ITA SVNT FATIS OMN. VERSA MEIS] Eleg. 9. lib. 2. *Non ita pars fati candida nulla mei.* Non tam inimicis vtor fatis, vt ne hunc quidem amicum possim retinere; vt etiam hic me deserat.

ELEGIA OCTAVA.

Ad Messalinum.

AMICITIAE DESIDERATIO.

ARGVMENTVM.

QVamuis prætermisso nomine, posse ipsum scire à quo mittatur epistola, cum legit à Getis mitti. Precatur omnibus eius studiosis, ne gẽtem adeo immanem, & regionem tam horribilem experiri cogantur. Miserum fore, si ab eo non noscatur, cuius laudem, etiamsi amicitiam mentiatur, non immi-

nuat. Cum patre illius vsum sibi intercessisse, quem defunctum & luxerit, & publicè laudarit. Arctissimum praeterea vinculum cum fratre, cui hac confessione incommodare minimè vellet. Non ideo se auersandum eius familiae, quod peccarit, cum facinus improbum non designarit, testimonio etiam Caesaris, cuius in poena sibi irrogata moderationem commendat. Graui tamen casu cecidisse, nec mirum. Non esse cur Messalinum eius pudeat, quando Caesar ipse tam grauiter ab Ouidio se non offensum, facto suo testetur. Negligentiam suam in ipso colendo excusat, & contendit, vt in numero clientum illius reponatur.

Littera pro verbis tibi, Messaline, salutem,
Quam legis, à saeuis attulit vsque Getis.
Indicat auctorem locus? an, nisi nomine lecto,
Haec me Nasonem scribere verba, latet?
Ecquis in extremo positus iacet orbe tuorum,
Me tamen excepto, qui precor esse tuus?
Dij procul, à cunctis qui te venerantur, amantque,
Huius notitiam gentis abesse velint.
Nos satis est inter glaciem Scythicasque sagittas
Viuere, si vita est mortis habenda genus.
Nos premat aut bello tellus, aut frigore caelum,
Truxque Getes armis, grandine pugnet hyems:
Nos habeat regio nec pomis foeta, nec vuis,
Et cuius nullum cessat ab hoste latus.
Cetera sit sospes cultorum turba tuorum,
In quibus, vt populo, pars ego parua fui.
Me miserum, si tu verbis offenderis istis,
Nosque negas vlla parte fuisse tuos.
Vtque sit hoc verum, mentito ignoscere debes:
Nil demit laudi gloria nostra tuae.
Quis se Caesaribus notus non fingit amicum?
Da veniam fasso, tu mihi Caesar eris.
Nec tamen irrumpo, quò non licet ire, satisque est
Atria si nobis non patuisse negas.
Vtque tibi fuerit mecum nihil amplius, vno
Nempe salutaris, quàm prius, ore minus.
Nec tuus est genitor nos inficiatus amicos,
Hortator studij, causaque, faxque mei.
Cui nos & lacrymas, supremum in funere munus,
Et dedimus medio scripta canenda foro.

Adde

Adde, quòd est frater tanto mihi iunctus amore,
Quantus in Atridis, Tyndaridisq; fuit.
Is me nec comitem, nec dedignatus amicum est:
Si tamen hæc illi non nocitura putas.
Si minus, hac quoq; me mendacem parte fatebor:
Clausa mihi potius tota sit illa domus.
Sed neq; claudenda est: ET NVLLA POTENTIA VIRES
PRAESTANDI, NE QVID PECCET AMICVS, HABET.
Et tamen vt cuperem culpam quoq; posse negari,
Sic facinus nemo nescit abesse mihi.
Quod nisi delicti pars excusabilis esset,
Parua relegati pœna futura fuit.
Ipse sed hoc vidit, qui præuidet omnia, Cæsar,
Stultitiam dici crimina posse mea.
Quaq; ego permisi; quaque est res passa, pepercit:
Vsus & est modicè fulminis igne sui.
Nec vitam, nec opes, nec ademit posse reuerti:
Si sua per vestras victa sit ira preces.
At grauiter cecidi: QVID ENIM MIRABILE, SI QVIS
A IOVE PERCVSSVS NON LEVE VVLNVS HABET?
Ipse suas quamuis vires inhiberet Achilles,
Missa graues ictus Pelias hasta dabat.
Iudicium nobis igitur cùm vindicis adsit,
Non est, cur tua me ianua nosse neget.
Culta quidem, fateor, citra quàm debuit, illa est:
Sed fuit in fatis hoc quoque, credo, meis.
Nec tamen officium sensit domus altera nostrum:
Hic illic vestro sub lare semper eram.
Quaq; tua est pietas, vt te non excolat ipsum,
Ius aliquod tecum fratris amicus habet.
Quid, quòd vt emeritis referenda est gratia semper,
Sic est fortunæ promeruisse tuæ?
Quod si permittis nobis suadere quid optes,
Vt des, quàm reddas, plura, precare Deos.
Idque facis, quantumque licet meminisse, solebas
Officij causa pluribus esse dati.
Quolibet in numero me, Messaline, repone,
Sim modò pars vestræ non aliena domus.
Et mala Nasonem, quoniam meruisse videtur,
Si non ferre doles, at meruisse dole.

COMMENTARIVS.

A LITTERA PRO VERB. SALVT.] Pro verbis salutatoriis, quibus te coram affari cuperem, affert tibi salutem scriptam inde vsque ab efferatis Getis. Eleg. 2. lib. 2.

Mittit ab indomitis hanc, Messaline, salutem,
Quam solitus præsens est tibi ferre, Getis.

INDICAT AVCTOREM LOCVS] Ecquid hinc intelligis, à quo mittatur? an opus est addere nomen Ouidij?

ECQVIS IN EXTREMO POSIT. &c.] vtique intelligis. Nam præter me vnum nemo tuorum (qualis ego si non sum, esse certè cupio) in vltimis oris iacet.

DII PROCVL A CVNCTIS, &c.] Faxint dij, ne quisquam cultorum tuorum has gentes B præsens nouerit.

INTER GLACIEM, SCYTHICASQVE SAGITT.] Eleg. 10. lib. 3. Trist.

Quid loquar, vt cuncti concrescant frigore riui,
Deque lacu fragiles effodiantur aquæ? &c.

SI VITA EST MORT. HAB. GEN.] Vnde se in Tristibus ademptum vocat, quod etiam de mortuis dicitur. Viuens mortuus sum. Hic βίος est ἀβίωτος.

PREMAT AVT BELLO TELL. AVT FRIG. CÆL.] Multa de vtroque, & sæpe in libris Trist. quos legisse debet, qui hosce plenius intelligere optat: vt item hos, qui illorum pleniorem intelligentiam desiderat. Eleg. 3. lib. 5.

C *Nec me tam cruciat, nunquam sine frigore cælum,*
Glebaque canenti semper obusta gelu.

NEC POMIS FOETA, NEC VVIS] Eleg. 10. lib. 3. Trist.

Non hic pampinea dulcis latet vua sub vmbra,
Nec cumulant altos feruida musta lacus.
Poma negat regio, &c.

Qui fructus pomorum nomine capiendi, aliâs docuimus. Vulgus latinè discentium nimis angustè vtitur.

ET CVIVS NVLL. CESS. AB HOSTE LATVS] Eleg. 4.

Hostis adest, dextra læuaque à parte timendus,
Vicinoque metu terret vtrumque latus.
Altera Bistonias pars est sensura sagittas,
D *Altera Sarmatica spicula missa manu.*

CVLTOR. TVRBA TVORVM] tuorum clientum, quorum est magna multitudo.

PARS EGO PARVA FVI] vnus enim in tam multis, & in populo minima pars est.

ME MISER. SI TV VERB. OFFEND. ISTIS, &c.] si tu hæc vt inuidiosa non libenter legis, & negas quidquam tibi mecum aliquando fuisse. sic eleg. 2. *vereor ne nomine lecto Durus, & auersa cætera mente legas.* Propter Cæsarem videlicet.

VTQVE SIT HOC VER. M. IGNOSC. DEBES, &c.] Vt ita sit, nihil tibi familiaritatis mecum intercessisse, & me mentiri, tamen cum id bono animo, & tui cupido faciam, nec inde imminuatur laus tua, vnde mihi prouenit gloria, seu ex gloriatione mea, par est te ignoscere.

QVIS SE CÆSARIB. NOT. NON. F. AM?] Potentium amicitiam consectantur omnes. Sic Cæsarum gratiam aucupantur omnes. Plaut. Trinum. *morem hunc esse hominibus ait, obliuisci, cuimodi bili sit faciunda gratia.*

TV MIHI CÆSAR ERIS] Cæsaris loco te ducam. Pari honore te colam.

NEC TAMEN IRRVMPO] Nihil faciam te inuito. Non plus tribuam tibi, quam pateris.

ATRIA SI NOB. NON PAT. NEGAS] Si saltem hoc fateris, me tuas ædes obiisse, satis erit. Hoc enim ipsum argumento est, me tibi notum, nec inimicum fuisse. Atrium proprie est genus ædificij ante ædem, continens mediam aream, in quam collecta ex omni tecto pluuia descendit. Festus.

VTQVE TIBI MECVM FVERIT NIL, &c.] Ex hypothesi. Vt vno mecum nil amplius tibi fuerit, quam hoc, quod passus es me domum tuam obire: illud consequitur, te etiam vno salutatore minus habere. Mane clientes ad fortunatorum amicorum, & patronorum atria, ipsi salutatum concurrebant. Cic. ad Brut. Hæc scilicet ipsi in ipsa turba matutinæ salutationis. Iuuenal. sat. 6. *Tota salutatrix iam turba peregerit orbem.* Martial. lib. 4.

Prima salutantes, atque altera detinet hora,
Exercet raucos tertia causidicos.

Attingit hunc morem Virgil. 2. Georg.

Si non ingentem foribus domus alta superbis
Mane salutantum totis vomit ædibus vndam.

Consule ibid. Symb. nostras. Eundem aspexit Seneca de Benef. lib. 6. cap. 33. In pectore amicus, non in atrio quæritur.

NEC TVVS. E. GENIT. NOS INFICIAT. AMICOS] Non debet te pudere amicitiæ meæ, quando nec patrem tuum puduit, quo certe nobilior non es. Isocrat. ad Demonicum in parænesi. πρέπει γὰρ τοὺς παῖδας ὥσπερ τῆς οὐσίας, οὕτω καὶ τῆς φιλίας τῆς πατρικῆς κληρονομεῖν. Vt enim rei familiaris, sic & amicitiæ paternæ liberis capienda est hæreditas.

HORTAT. STVD. C. FAXQVE MEI] cuius sermonibus ad studia ista mea mirificè impellebar, & inflammabar. Ciceroni in vitio est, cum 2. Philipp. Antonium vocat omnium Clodij incendiorum facem. Quo pertinet etiam illud in 1. Catilin. cui tu adolescentulo non ad libidinem facem prætulisti? Alioqui eius sunt & hortator, auctor, suasor, impulsor.

SVPREM. IN FVN. MVNVS] cum efferre-, lacrymis eum prosecuti sumus, quod vltim munus confertur in amicos: quippe in ipunere.

ST D. E D. M E D. SCRIPTA CAN. FORO] nificat se illi funebrem laudationem carmine scripsisse, quæ in foro, populo audiente recitata sit. Funera potissimùm indictiua per forum ebantur: quibus pro Rostris collocatis, defuncti laudabantur. Cic. 2. de orat. Nostræ laudaes, quibus in foro vtimur, aut testimonij uitatem habent nudam, atque inornatam, scribuntur ad funebrem orationem. De foro n, & Rostris accipio, quod ait de Augusto ton. cap. 8. duodecimum annū agens, auiam am pro concione laudauit.

IDDE QVOD EST FRATER, &c.] Amame pater tuus, amat frater. Quî ergo tu potene contemnere, vt non vtriusque de me iudim simul contemnas?

QVANTVS IN ATRIDIS] Sicut inter se mè dilexerunt Agamemno, & Menelaus Ageniti, de quibus in Iliade, præsertim in 3. vbi ius accipit Menelaus. Comparat eos inter se ostratus in heroicis.

TNDARIDISQVE FVIT] item Castor, & ux, quorum pater habitus est Tyndarus, cum at Ioue nati: tam ardenter à fratre tuo diliillumque vicissim diligo. Eleg. 5. lib. 4. Trist.

Diligat & semper socius te sanguinis illo,
Quo pius affectu Castora frater amat.

isserunt inter se immortalitatem. Adi Symb. ras ad illud 6. AEneid. *Si fratrem Pollux alterna e redemit.*

S ME NEC COMITEM, &c.] Fortassis sentit, se illum assiduò affectatum.

I TAM. HÆC ILLI. N. NOCIT.] si hanc m de illo prædicationem nō putas ipsi frauituram. Propter Cæsarem hanc conditionem cit.

IN MINVS] si putas, fatebor potius me titum, & patiar à familia vestra pro ignoto ri, domum vestram mihi clausam esse, quā se per me aliquid incommodi perferat.

LAVSA MIHI POT. TOT. SIT ILLA M.] Metaphoricè eleganter vsum videas Cinem hoc genere locutionis. Pro Quintio. tur se non ornare magnifice conuiuium, nō re domum clausam pudori, & sanctimoniæ. na 7. Nullius domus clausa contra tuam cuatem potest esse.

ID NEQVE CLAVD. EST] Negat illos e iure posse, quod permittebat: caussam xit.

VLLA POTENT. VIRES PRÆST. &c.] fieri nequit, vt amicus nihil peccet, quamt Cæsaris amicus, aut cuiusuis potentissimi. ergo excludendus domo vestra vobis viossim propter pecatum meum, non quiin vos, sed in Cæsarem, quem reueremini, &

A ipsi tamen auctoritate, potentiaque vestra præstare non potueritis, ne quid culpæ admitterem: sequitur, vt me agnoscere debeatis.

ET TAMEN VT CVLP. CVP. &c.] Culpam me commisisse haud eo inficias: facinus commisisse, nemo dicet.

DELICTI PARS EXCVSAB.] pars de re quapiam conspecta, eaque infami, & per imprudentiam conspecta.

PARVA RELEG. P. F. FVIT] non satis pœnarum exilio dedissem, morte afficiendus fuissem.

IPSE SED HOC VIDIT] vt vir prudens, ac prouidus: seu potius vt deus, qui præuidet omnia.

B QVI PRÆVIDET OMNIA] Eleg. 3. de eodem, *quamuis deus omnia norit.*

STVLTIT. D. CRIM. P. MEA] stultitiæ nomine aliquoties scripta de Arte vocauit: hîc errorem illum in re visa videtur eodem nomine appellare.

QVAQVE EGO PERMISI] quatenus ego illi occasionem dedi.

QVAQVE EST RES PASSA] pro conditione rei pepercit vitę meæ. Hoc est quod subdit, vsum modicè fulmine suo, & se quasi leuiore fulmine percussum.

NEC VITAM, NEC OPES, &c.] Distinctè moderationem Cæsaris in supplicio suo explicat. Eleg. 11. lib. 5. Trist.

C *Nec vitam, nec opes, nec ius mihi ciuis ademit,*
Qui merui vitio perdere cuncta meo.
Sed quia peccato facinus non affuit vllum,
Nil nisi me patriis iussit abesse focis.

NEC ADEMIT POSSE REVERTI] Reditum mihi nondum negauit, quem largietur, si vos eum precibus flexeritis.

AT GRAVITER CECIDI] Ruinam vocat alibi. Ruina ingenti procubuisti, dicet aliquis. Lucret. lib. 1. loquens de erroribus primorum philosophorum circa rerum principia.

Principiis tamen in rerum fecere ruinas,
Et grauiter magni magno cecidere ibi casu.

A IOVE PERCVSS. N. LEVE VVLN. D HAB?] Plaga à potente, aut magno Principe inflicta, hoc ipso grauior apparet, quia à magno Principe; & hoc ipso qui punitur, euadit apud omnes notior, habeturque peccatum eius enormius.

IPSE SVAS. Q. VIR. INHIBER. ACHILL.] Ab exemplo Achillis, cuius hasta grauiter feriebat, quamuis eam ipse validè non torqueret.

PELIAS HASTA] patronymicum à Peleo, qui eam Achilli donauit, dono acceptam à Chirone. Seu à Pelio monte, vbi cæsa arbor, vnde facta.

IVDICIVM NOB. IQ. CVM VIND.] Cum Cæsar mitius me tractarit, qui tam reum non inuenit. Vindex, ait Fest. ab eo quod vindicat, quò

minus is qui prensus est, ab aliquo teneatur. Hic autem pro vltore ponitur.

NON EST CVR. T. ME. IAN. N. NEG.] non est cur tua me amicitia, & clientela excludas.

CVLTA QVID. FAT. CITRA, &c.] Officium se non satis diligenter præstitisse, & in eo colendo negligentiorem fuisse.

SED FVIT IN FAT. HOC. Q. C. MEIS] Veteres in fata & deos sibi iratos, & infensos culpas, & incommoda sua conferebant, vt nos Christiani in diabolum. Fuit ergo fatum meum, vt minus quam oportebat eam colerem.

NEC TAMEN OFF. SENSIT, &c.] Ægre posset ferre domus Messalini, se tam parcè cultam ab Ouidio, si alias coluisset: quod se fecisse negat.

HIC ILLIC. V. SVB. LARE] per ædes vestras libere vagabar.

QVÆQVE TVA EST PIET.] qui tuus est in fratrem amor.

VT TE NON EXCOLAT IPSVM] Pone, te à me non coli.

IVS ALIQ. TECVM. F. AMIC. HABET] tamen qui colo fratrem tuum, qui tibi est charissimus, non possum abs te non haberi in amicis.

A *QVID QVOD VT EMERITIS*, &c.] Si bene meritis referendæ etiam, non modo ag dæ gratiæ, si possis: sic fælicitatis tuæ est me gratias, quia potes benefacere.

QVOD SI PERMITTIS NOB. SVAD.] quæris à me consilium, quid optare debeas.

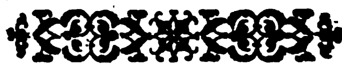
VT DES QVAM REDD. PLVRA] Re deos, vt possis plura conferre in aliōs benefic quam ab aliis accipere.

IDQVE FACIS] In cohortando tritum huiusmodi clausulas adiicere.

OFFICII CAVSS. PLVRIB. ESSE DA Plures benemerēdo ad officium tibi contra p standum obligabas.

QVOLIBET IN NVM. ME REPON in aliquo numero, & ordine tuorum client me habeto, & sim pars aliqua eorum, quos fa lia vestra complectitur. Aliquo numero est, ius aliqua ratio ducitur. Extra numerum, despicitur.

SI NON FERRE DOLES] quia vide meruisse: cum non meruisse, & tamen perp habeat miserationem.

ELEGIA NONA.

Ad Seuerum.

SVORVM DVLCIS ME MORIA, ET RVSTICANDI CVPIDITAS.

ARGVMENTVM.

COmpendiò narrat statum suum. Degere se in belli strepi assiduo, & cogi, quod è tot exulibus nemo præterea, arr capessere: & hæc se in procinctu scribere. Ab Ægypso, c nasta huius nominis, oppidum extructum, inopinatoq à Getis occupatum, regem cum iniqua etiam barbarorum strage re pisse. Cui regi regnum stabile, popul. Rom. & Cæsaris beneuolentia precatur. Ad rem rediens, addit, iam quadriennium versari se in exil memorem amicorum, coniugis, & locorum præcipuorum Ron Quàm libenter ad minuendam ægritudinem pastoritiis, aut rusti

fun

fungeretur muneribus: quod ob hostium quotidianas irruptiones, & populationes non liceat. Qua occasione Seueri gaudia explicat, quæ ex amœnitate, & varietate locorum Romanorum capiat. Non optandum sibi in patriam reditum: satis beatum fore, si pacatam, Romanoq; solo viciniorem regionem nanciscatur.

At tibi dilecto missam Nasone salutem
Accipe, pars animæ magna, Seuere, meæ.
Neue roga quid agam: si persequar omnia, flebis:
Summa satis nostri sit tibi nota mali.
Viuimus assiduis expertes pacis in armis,
Dura pharetrato bella mouente Geta.
Deq; tot expulsis sum miles in exule solus:
Tuta (neq; inuideo) cetera turba latet.
Quoq; magis nostros venia dignere libellos,
Hæc in procinctu carmina facta leges.
Stat vetus vrbs, ripæ vicina binominis Istri,
Mœnibus, & positu vix adeunda loci.
Caspius Ægypsus, de se si creditur ipsis,
Condidit, & proprio nomine dixit opus.
Hanc ferus Odrysiis inopino Marte peremptis
Cepit, & in regem sustulit arma Getes.
Ille memor magni generis, virtute quod auget,
Protinus innumero milite cinctus adest.
Nec prius abscessit, merita quàm cæde nocentum
Se nimis vlciscens extitit ille nocens.
At tibi rex æuo detur fortissime nostro,
Semper honorata sceptra tenere manu.
Teque, quod & præstat, (quid enim tibi plenius optem?)
Martia cum magno Cæsare Roma probet.
Sed memor vnde abij, queror ô iucunde sodalis,
Accedant nostris sæua quòd arma malis.
Vt careo vobis Scythicas detrusus in oras,
Quattuor autumnos Pleias orta facit.
Nec tu credideris vrbanæ commoda vitæ
Quærere Nasonem, quærit & illa tamen.
Nam modò vos animo dulces reminiscor amici:
Nunc mihi cum cara coniuge nata subit.
Aq; domo rursus pulchræ loca vertor ad vrbis,
Cunctaq; mens oculis prævidet illa suis.

Nunc fora, nunc ædes, nunc marmore tecta theatra,
Nunc subit æquata porticus omnis humo.
Gramina nunc campi pulcros spectantis in hortos,
Stagnaq; & Euripi, virgineusq; liquor.
At (puto) sic vrbis misero est erepta voluptas,
Quolibet vt saltem rure frui liceat.
Non meus amissos animus desiderat agros,
Ruraq; Peligno conspicienda solo:
Nec quos pomiferis positos in collibus hortos
Spectat Flaminiæ Claudia iuncta viæ.
Quos ego nescio cui colui, quibus ipse solebam
Ad sata fontanas (nec pudet) addere aquas.
Sunt tibi, si viuunt, nostra quoq; consita quædam,
Sed non & nostra poma legenda manu.
Pro quibus amissis, vtinam contingere posset
Hic saltem profugo gleba colenda mihi.
Ipse ego pendentes (liceat modò) rupe capellas,
Ipse velim baculo pascere nixus oues.
Ipse ego, ne solitis insistant pectora curis,
Ducam ruricolas sub iuga panda boues.
Et discam Getici quæ norunt verba iuuenci,
Assuetas illis adiiciamq; minas.
Ipse manu capulum pressi moderator aratri,
Experiar mota spargere semen humo.
Nec dubitem longis purgare ligonibus arua,
Et dare quas sitiens iam bibat hortus aquas.
Vnde sed hoc nobis, minimum quos inter & hostem
Discrimen murus, clausaq; porta facit?
At tibi nascenti (quod toto pectore lætor)
Nerunt fatales fortia fila deæ.
Te modò Campus habet, densa modò porticus vmbra:
Nunc, in quo ponis tempora rara, Forum.
Vmbria te reuocat, nec non Albana petentem
Appia feruenti ducit in arua rota.
Forsitan hoc potes, vt iustam iam supprimat iram
Cæsar, & hospitium sit tua villa meum.
Ah nimium est quod amice petis, MODERATIVS OPTA,
ET VOTI (QVAESO) CONTRAHE VELA TVI.
Terra velim propior, nulliq; obnoxia bello
Detur, erit nostris pars bona dempta malis.

COMMENTARIVS.

A TIBI DIL. MISS. NAS. SAL. ACCIPE] Eleg.4. *Hanc tibi Naso tuus mittit, Rufine, salutem.* Sic infra eleg.10. *Naso suo profugus mittit tibi, Flacce, salutē.*

ARS ANIMÆ MAGNA MEÆ] Dimidium næ, vt Horat. Virgilium appellat Ode 3. lib.1. n Ode 17. lib. 2. Mæcenatem partem animæ

I PERSEQVAR OMNIA, FLEBIS] Nim multis iactor malis. Flebis autem vt ami qui amici mala reputat sua.

VMMA SAT. N. SIT TIBI. N. MALI] ımatim dicam, vt noris. Nolo longiore comnoratione malorum meorum tibi lacrymas re.

IVIMVS ASSID. EXP. PACIS IN AR] Eleg.10.lib.3.Trist. *Aut videt, aut metuit locus tem non videt hostem.* Eleg.11.

Sic ego belligeris à gentibus vndiq; septus
Terreor, hoste meum pæne premente latus.

HARETRATO GETA] Eleg.8. lib.5. Trist.

In quibus est nemo qui non coryton, & arcum,
Telaq; vipereo lurida felle gerat.

VM MILES IN EXVLE SOLVS] Præter n alias terrarum oras multi sunt pulsi, quo nemo compellitur ad militiam, cum cui ad miseriam sua mala sufficiant: nec enim il ita etiam inuidetur. Miles in exilio, est miles n, & exul, quod sane indignum apparet.

EQVE INVIDEO] Quia propensissimi us ad inuidiam, & bonis alienis multo faci dolemus, quam gaudemus, quod naturæ :ræ vitium est, ideò fere semper opinionem dię deprecamur, cum quippiam felix, & fau n de alio narramus. Terent. And. *more homi euenit, vt quod sim nactus mali prius rescisceres tu, n ego, quod tibi euenit boni.*

VOQVE. M. NOST. VEN. DIG. LIB.] Ob solum digni essent venia, quod tali tempore), & tali loco scripti sunt. Nunc, quia in ipso tu, & sub exitum ad prælium scripsi hanc epiam, eo magis debes ignoscere, si quid in eo derabis. Libellus, vt liber, sæpe iustam scrinem, aut scriptiunculam latinis sonat. Exlo fit, libellus supplex, libellus infamis.

ÆC IN PROCINCTV CARM. FACTA] : militari. Genus quoddam testamenti in cinctu fiebat, de quo in Coriolano Plutars. Milites siquidem Romani in aciem prodi, antequam scuta caperent, togis se præcinant, & tribus, aut quatuor simul audienti, sine scripto testamentum faciebant, atque edes nominabant. Meminit Cic. 1. de Orat. rocinctu verò est, auctore Festo, cum ex castris in prælium exitum est. Procinctos quasi præcinctos, atq; expeditos. Nam apud antiquos togis incincti pugnasse dicuntur.

STAT VETVS VRBS] AEgypsus, de qua recepta, fuse eleg.7.lib.4. In laudibus vrbium est etiam vetustas: quam in Carthagine commendanda non præteriuit Maro 1. AEneid. *Vrbs antiqua fuit.*

BINOMINIS ISTRI] Fluuius nobilissimus, & à scriptoribus tam Græcis, quam Latinis decantatus, ab Homero autem inter plurimos alios præteritus. Alterum ei nomen est Danubius. Auctores à capite ad finem ambo ei nomina tribuunt. Tamen quibusdam in locis magis versus fontes Danubius, in aliis magis versus ostia vergentibus Ister nominatur. Cætera, & quidem multet Stukius in Periplum Euxini maris apud Arrianum.

POSITV VIX ADEVND. LOCI] In loco arduo, & saxoso, & ideo prope inaccesso.

CASPIVS ÆGYPSVS] De hoc heroe, seu rege, seu Toparcha nihil legitur.

DE SE, SI CREDITVR IPSIS] Si incolis adhibenda fides, hoc de conditore suo affirmantibus. Possunt enim fallere. Cuique de bonis, sibique gloriosis difficile, de incommodis prædicanti facile credimus.

PROPRIO NOM. DIXIT OPVS] vt multi præterea vrbes ab se conditas, instauratas, amplificatas suo nomine insignierunt. Romulus ab se Romam, Alexander Alexandriam, Seleucus Seleuciam, Traianus Traianopolim, Constantinus Constantinopolim, &c.

ODRYSIIS PEREMPTIS] Odrysæ, seu Odrysij populi Thraciæ, quorum posteri hanc vrbem habitabant.

IN REGEM] qui tunc præerat, non qui condiderat: nam ille pridem decesserat: & dixit insuper, *stat vetus vrbs.*

MEMOR MAGNI GENERIS] magnæ, & inclytæ nobilitatis suæ. Est autem nobilitas iniuriarum impatientior. Huc quadrat quod ait Horat. Ode 4. lib.4.

Fortes creantur fortibus: & bonis
Est in iuuencis, est in equis patrum
Virtus: nec imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam.

VIRTVTE QVOD AVGET] Quia cum virtus sit altera nobilitas, & præstet nobilitati sanguinis, quis non videt, quanto euadat nobilior, qui in ampla familia natus, cum virtute habet commercium? Eleg.2.

Maxime, qui tanti naturam nominis imples,
Et geminas animi nobilitate genus.

Improbi

Improbi autem mores genus ipsum dedecorãt, & natalitium splendorem obfuscant.

INNVMERO MILITE CINCT.] frequẽti cum exercitu accurrit.

MERITA QVAM CÆDE NOCENT, &c.] Ad vnum omnes interemit, cum se parati essent dedere. Cic. 1. Off. vbi de iure belli disserit. Et cum iis, quos vi deuiceris consulendum est; tum ij, qui armis positis ad Imperatorum fidem confugiunt, quamuis murum aries percusserit, recipiendi sunt. Victoriam igitur rex iste AEgypti crudelius exercuit.

REX ÆVO NOSTRO FORTISSIME] qui regibus sæculi nostri fortitudinis laude antecellis.

SEMP. HONORAT. SCEPT. TEN. MANV] Vtinam tuis semper venerationi sis, & in pace regnum vsque ad extremum vitæ administres. Hoc vnum votum est. Sequitur alterum.

QVOD ET PRÆSTAT] sicuti facit.

QVID ENIM TIBI PLEN. OPTEM?] Quid tibi maius optem? Habere enim Romam, & Cæsarem offensos, hoc est miserrimum esse. Eleg. 8. lib. 5. Trist.

Sum miser, hæc breuis est nostrorum summa laborum,
Quisquis & offenso Cæsare viuet, erit.

MARTIA CVM MA... ÆS. ROMA] Martia, quia studiis asperrima belli; & quia Martem generis sui auctorem iactat. Liuius præfat. Maro 1. AEneid. *Romulus excipiet gentem, & Mauortia condet Mœnia.*

SED MEMOR VNDE ABII] Horat. sat. 1. lib. 1. *Illuc, vnde abij, redeo.* Digressiuncula fuit hæc: cœperat enim breuiter exponere statũ suum, in qua expositione nunc pergit. Sed vt eo redeam, vnde paulisper aberraui, vnde aliquantum deflexit oratio, diceret orator.

QVEROR ACCED. N. S. QVOD ARMA MAL.] Repetit initium querimoniæ suæ, de vita sua inter assiduos belli motus. Quasi dicat: vsque adeo omnibus careo solatiis, vt ne hoc quidem, securitate, inquam, ab hostibus frui, & tutò miser esse queam.

SCYTHICAS DETRVS. IN ORAS] Nihil refert, vtrum dicat Geticas, an Scythicas: & vtrũ se dicat exulare apud Scythas, aut Sauromatas, cum vicini sint, & poëtæ vicinis pro vicinis vti consueuerint. *Detrusus* ait, quoniam admodum nolens eo profectus est, vt patet ex eleg. 3. lib. 1. Trist.

QVATTVOR AVTVMN. PLEIAS ORTA F.] Quartùm exortæ sunt Pleiades, idque in autumno. Iam autumnus pro anno, pars pro toto κατὰ συνεκδοχήν, vsitatissimus modus numerandi annos apud poëtas.

NEC TV CREDID. VRB. COMMOD. VITÆ, &c.] Non ideo putes hoc à me dici, quia cupidus sim vrbanarum deliciarum, quibus scilicet in vrbe Roma oblectabar.

QVÆRIT ET ILLA TAMEN] Tametsi illas desiderare non nego, cuius indicium quens charorum & hominum, & locorum moria. Quid autem potissimùm quærat, i docebit.

MODO VOS ANIMO. D. REMINIS. A. CI] Eleg. 4. lib. 3. Trist. *Vos quoque pectoribus nostri retis amici.*

CVM CHARA CONIVGE NATA SV Adi eleg. 3. & 7. lib. 3. Trist.

PVLCHRÆ LOCA VERTOR AD VR Vide eleg. 8. lib. 3. Trist. Fortunatissimam, p cherrimamque vrbem vocat & Cic. 2. in Cati

CVNCTAQVE MENS OCVL. PRÆV ILLA SVIS] Eadem eleg.

At longe patria est, longe charissima coniux,
Quidquid & hac nobis post duo dulce fuit.
Sic tamen hæc absunt, vt quæ contingere non e
Corpore, sint animo cuncta videnda meo.
Ante oculos errat domus, vrbs, & forma locori
Accedunt que suis singula facta locis.

A sensu oculorum multæ fiunt metaphoræ a nimum, cui cum oculos quosdam tribuan eum & cernere, & videre, & intueri, & perspi dicimus.

NVNC FORA, NVNC ÆDES] Enumer insignium locorum Romæ, quorum record sibi voluptati sit. Camillus post reditum ab lio lib. 5. apud Liuium. Cum abessem, quoi cunque patriæ in mentem veniret, hæc on occurrebant, colles, campique, & Tiberis, suetа oculis regio, & hoc cælum sub quo na educatusque essem.

NVNC MARMORE TECTA THEATI Sensus horum verborum elicietur è Vitrui lib. 5. Post scenam porticus sunt constituend ti cum imbres repentini interpellauerint, hal populus quo se recipiat ex theatro.

ÆQVATA PORTICVS OM. HVMO] p mentis æquis.

STAGNAQVE ET EVRIPI] stagnum uio est aqua stans. Continet aquam tempora ibidem stagnantem, quæ plerunque hyeme lecta, æstate exarescit. Euripi sunt canales, & a ductus, quibus parandis Romani impensa ciebant non mediocres. Sed hîc Euriporum mine illa freta in circo Romano intelligit. qua re, & omino de sensu huius distichi con nostrum Ludouicum de la Cerda in Georg. 3 illud. *Centum quadriiugos agitabo ad flumina curru*

VIRGINEVSQVE LIQVOR] Aqua vi Plin. lib. 31. c. 3. Marlian. Topograph. vrbis lil cap. 15. Virginem appellatam idem tradit lil cap. 16. ex Frontino. quod quærentibus aqu militibus, virguncula venas quasdam mon uit, quas secuti, ingentem aquæ modum inue runt.

AT PVTO SIC MISERO, &c.] ἀλλ' ἥτιμαι. nia. At enim sic careo voluptate rerum vrba rum, vt tamen ruris commoda mihi non desi

ON MEVS. A. ANIM. DESID. AGROS] : agris meis, quales habui in Pelignis.
IC QVOS POMIFERIS POS. &c.] Ha- ortos similes meis Romæ. Pro *montibus*, lege ı. Nam ea parte, quę inter viam Flaminiam, udiam interiacet, etiam hodie colles, non es ſpectes: & ibi Ouid. hortos ſuos habuit. n. Pomi nomine continetur omnis fructus um, eſui aptus, ſiue molli, ſiue duro tega- rio. Vnde Iureconſulti in pomis etiam nu- cus, vuas eſcarias numerant. Poma Plinio etiam iuglandes, Palladio caſtaneæ.
ISCIO CVI COLVI] neſcio enim quis unc poſsideat. Virgil. eclog. 1. *en quîs conſe- gros. Inſere nunc Melibæe pyros, pone ordine vites.* poſitum huic loco epigramma Luciani de per Fortunam ad alium atque alium do- n translato, quod adiungam.

ἀγρὸς ἀχαιμενίδου γενόμην ποτὶ, νῦν δὲ μενίππου,
καὶ πάλιν ἐξ ἑτέρου βήσομαι εἰς ἕτερον.
καὶ γὰρ ἐκεῖνος ἔχειν μέ ποτ' ᾤετο, καὶ πάλιν οὗτος
οἴεται. εἰμὶ δ' ὅλως οὐδενὸς, ἀλλὰ τύχης.

Nuper Achemenidæ, iam nũc ſumus arua Menippi,
Rurſus & alterius mox erimus domini.
Hic ſua nos putat eſſe: olim ſic ille putabat.
Sola magis noſtri ſors tenet imperium.

SATA FONTAN. ADDERE AQVAS] gabam ſata manu mea oluſcula.
C PVDET] confiteri, me tam vili opera m. Quid pudeat vero, cum & principes, & hortulis ſuis colendis operam dediſſe le- ? lege de Cyro minore, Perſarum rege, ex nomico Xenophontis quæ adducuntur in e à M. Tullio. Multas ad res perutiles libri hontis ſunt, &c. Diocletianus depoſito io in Dalmatiam Salonas receſsit, ibique colendo intentus vſque ad mortem fuit, nta voluptate, vt cohortantẽ ſe Maximia- ollegam ad imperium recipiendum mi- udiuerit. De laudibus vitæ ruſticæ diſpu- al. 22. primæ, tertij, in quo hos ipſos Exim- res loquentes feci.
VIVVNT] ſi prouenerunt. Si non, vt ſæpe ruerunt adhuc tenella. Eſt enim vita quæ- irpium, & plantarum, quæ anima vegeta- citur. Sic etiam quædam mors. Varro lib. ng. lat. Virgultum dicitur à viridi, idque à lam humoris, quæ ſi exaruit, moritur. Vir- log. 7. *Aret ager, vitio moriens ſitit aëris herba.* lixi in Symb. ad illud 4. Georg. ſub finem, *ulis inimicum ignem, atq; interfice meſſes.*
) NON ET. N. POM. LEG. MANV] *Sic vobis, &c.* noti ſunt enim Maroniani verſi- quibus ſua ſibi præmia ab alio prærepta eſtus eſt lepide ac venuſte.
) QVIBVS AMISSIS, &c.] Optat ſal- ſculum pro agris, & hortis illis amiſsis re-

E EGO PEND. RVPE CAPELLAS] ium eleg. 1. lib. 1. apud Tibullum huic, &

A ſequentibus bellè reſpondet. Nam & ibi paſtori- tiæ, & ruſticæ vitæ voluptates prædicantur. Vir- gil. 1. Eclog.

Ite mea quondam felix pecus, ite capellæ.
Non ego vos poſt hac viridi proiectus in antro,
Dumoſa pendere procul de rupe videbo.

IPSE VELIM BACVLO. P. NIX. OVES] 4. Triſt. eleg. 1. *Feſſus vt incubuit baculo, ſaxoq́; reſedit Paſtor.* Apud Propertium lib. 4. eleg. 2. Vertumnus multiplicem poteſtatem, & cauſam nominis ſui enarrans, *Paſtorem ad baculum poſſum curare*, id eſt, poſſum paſtorem agere. Pedum dicitur proprie baculus paſtoralis, quod plerumque ornare ſtu- debant. Virg. eclog. 5.

At tu ſume pedum, quod, me cum ſæpe rogaret,
B *Non tulit Antigenes, & erat tum dignus amari,*
Formoſum paribus nodis atq; ære, Menalca.

Feſtus. Pedum eſt baculum incuruum, quo pa- ſtores vtuntur ad comprehendendas à pedibus oues, aut capras, cuius meminit etiam Virgil. in Bucolicis, cum ait, *At tu ſume pedum, &c.*

NE SOLITIS INSIST. PECT. CVRIS] ne mens ſolito more ſe excruciet contemplatu calamitatis meæ.

DVCAM RVRICOL. SVB. IVGA. P. BOVES] Eleg. 6. lib. 4. Triſt.

Tempore ruricolæ patiens fit taurus aratri,
Præbet & incuruo colla premenda iugo.

Vbi *ruricolæ* epitheton ruſtici, ſeu coloni eſt. Eſt
C tamen idem valde accommodatum bobus, qui- bus antiqui in aratione, & hodie quoque agre- ſtes noſtri multis locis vtuntur. Catull. de nupt. *Rura colit nemo, molleſcunt colla iuuencis.* Horum, vt animalium laborioſorum, hominique peruti- lium, præcipuè miſerebat Pythagoram. Quam- obrem in illa concione ſua XV. Metamorph. in- ter cætera ſic ait.

Quid meruere boues, animal ſine fraude, doloque,
Innocuum, ſimplex, natum tolerare labores?

Ibidem.

Immemor eſt demum nec frugum munere dignus,
Qui potuit curui dempto modò pondere aratri
Ruricolam mactare ſuum: qui trita labore
Illa, quibus toties durum renouauerat aruum,
D *Tot dederat meſſes, percuſſit colla ſecuri.*

Tibull. eleg. 1. lib. 1.

Nec tamen interdum pudeat tenuiſſe bidentem
Et ſtimulo tardos increpuiſſe boues.

ET DISCAM GET. Q. NORVNT. V. IVVENCI] Magis tamen vocibus inarticulatis, quam verbis animantia vectoria, & doſſuaria, vt ſunt boues, cameli, equi, muli, aſini, impellun- tur. Elephas autem, cui quædam ſocietas eſt cum homine, ſermone huc illuc agitur, pæne tanquã homo: nulla enim intelligentior bellua. *βουλαπίον* inſtabo iuuencis, quod dixerunt antiqui mi- nari boues, quod & Græcis *ὁμοκλεῖν*, & minæ illæ *ὁμοκλαί*. Inferiores dixerunt minare pro minari,

quod verbum nō ſemel eſt in Bibliis latinis. Obſeruat Ioſeph. Scalig. in Manil. Et hinc Germanorum Mene de equis, manaſſe putarim.

ASVET. ILLIS ADIICIAMQVE MAN.] tales manus, qualibus aſueti ſunt. Ducam reducam, iugum imponam, detraham, pabulum obiiciam, &c. ita vt ſe putent à Getis tractari.

IPSE MANV CAPVLVM PRESSI MOD ARAT.] Hoc ait. Ipſe vbi ſtiuam tenēdo aratrum preſſero, & rexero, & ſulcum duxero, inuerſa, & arata humo experiar manu ſemen ſpargere. Id eſt, ego arabo, & ſementem faciam. ſtiuam igitur vocat ἀκυρώτερον capulum. Feſtus. Capulum, & manubrium gladij vocatur, & id quo mortui efferuntur, vtrumque à capiendo dictum.

LONG. PVRG. LIGON. ARVA] ligo, inquit Varro 4. de ling. lat. quod eo quid ſub terra facilius legitur. Iſidorus autem lib. 20. ligones, quod terram leuent, quaſi liuones.

ET DARE QVAS SITIENS, &c.] Deducere riuos, quibus hortus fiat irriguus, ſicut Romæ, aut in Pelignis fecerat. Hæc cuperet præſtare, & his fungi operibus, ſi & terra pateretur ſubaudi (nam vt ait in Triſtib. nulla eſt illic arbor fertilis, ſeu ſatiua, propter naturam regionis) & ſi hoſtis permitteret. Sequitur enim: *minimum quos inter & hoſtem diſcrimen murus.* Ad locutionem quod ſpectat, ſic Tibull. lib. 1. eleg. 2. *Tunc bibit irriguas fertilis hortus aquas.* Virgil. 4. Georg. *irriguumque bibant violaria fontem.* Anacreon. ἡ γῆ μέλαινα πίνει nigra terra bibit, pluuiam & imbrem ſcilicet. Iterum Virgil. eclog. 1. *ſat prata biberunt.*

MINIM. QVOS INTER ET HOSTEM, &c.] Eleg. 1. lib. 4. Triſt.

Quam miſerum eſt porta vitam, muroque tueri,
Vixque ſui tutum viribus eſſe loci.

Et lib. 5. eleg. 3.

Quam quòd finitimo cinctus premor vndique Marte,
Vixque breuis tutos murus ab hoſte facit.

AT TIBI NASCENTI, &c.] Parcæ neuerunt, & cecinerunt tibi naſcenti fortia fata, hoc eſt, ſtabilem fælicitatem: quod mihi eſt ſummo gaudio.

TE MODO CAMPVS HABET] Docet quibus locis recreetur Seuerus, cum ſupra docuerit, quibus ipſe excluſus ſit. Intelligit autem campum Martium, in quo varij exercebantur ludi, vt indicat Horat. Ode 8. lib. 1. Cicero 1. Offic. vbi agit de temperantia. Ludendi etiam eſt quidam modus retinendus, vt ne nimis omnia profundamus, elatique voluptate in aliquam turpitudinem delabamur. Suppeditant autem & campus noſter, & ſtudia venandi honeſta exempla ludendi. Sic item 2. de Orat. aliud enim pugna, & acies, aliud ludus, campuſque noſter deſiderat. Sueton. Nerone cap. 10. Ad campeſtres exercitationes ſuas admiſit & plebem.

DENSA MODO PORTICVS VMBRA] Pompeia porticus, arcendo ſoli percommoda, vbi æſtiuis præſertim menſibus ſpatia matronæ faciebant. Ouid. *Tu modo Pompeia lentus ſpatiare ſub vmbra.* Propert. lib. 2. eleg. 32.

Scilicet vmbroſis ſordet Pompeia columnis
Porticus, aulæis nobilis Attalicis.

Dixi plura ad 2. Triſt. ſub finem.

IN QVO PONIS TEMP. RARA. FORI] forum Romanum, in quo raro cauſas agis.

VMBRIA TE REVOCAT] poſſeſsiones habuiſſe Seuerum credo, ad quas inſpiciendas nonnunquam Roma excedebat.

NEC NON ALBANA PETENT.] con[...] dentem te in Albanum prædium.

APPIA FERVENTI. D. IN ARVA RO[...] Horat. Ode 1. lib. 1. *metaque feruidis Euitata rotis* hac via, in qua à Milone occiſus eſt P. Clodiu[s] auctore illius ſic eſt in illa nobili oratione. eo mors atrocior erit P. Clodij, quod is in mo[nu]mentis maiorum ſuorum ſit interfectus: pe[r] de quaſi Appius ille cœcus viam muniuit, [...] qua populus vteretur: ſed vbi impunè ſui po[...] latrocinarentur, &c. Regina longarum viar[um] nominatur à Statio. Vide plura lib. ſequent[i] eleg. 7. ibi, *Nec magis eſt curuis Appia trita rotis.* F[ue]runt & aliæ viæ, Aurelia, Flaminia, Latina, L[a]cana, Laurentina, Oſtienſis, Præneſtina, Sala[ria,] Tiburtina, &c.

FERVENTI ROTA] caleſcunt enim c[...] curſu verſatæ rotæ. Horat. Ode 1. lib. 1. *metaque fe[rui]dis Euitata rotis.* Aut refer hoc epitheton ad cel[eri]tatem curſus.

HOSPIT. SIT TVA VILLA, MEVM] Tomis vſque transferat me ad villam tuam [Al]banam. Nam & non vltra Tibur olim exula[tum] mittebantur, vt antea dictum eſt.

MODERATIVS OPTA] ſicut ipſe toti[s] Triſtibus, & hiſce libris non reditum, ſed m[uta]tionem loci optat; atque vt eam ſibi à Cæſare petrent, alios rogat.

ET VOTI. Q. CONTRAHE VELA TVI] [E]leg. 4. lib. 3. Triſt. *Propoſitique precor, contrahe vela...* Horat. Ode 10. lib. 2. qua docet æquabilitate[m] vtraque fortuna ſeruandam.

Rebus anguſtis animoſus atque
Fortis appare, ſapienter idem
Contrahes vento nimium ſecundo
Turgida vela.

TERRA VELIM PROP.] De vxore ſu[a E]leg. 3.

Fleſque rogat, precibus lenito Cæſare veſtris
Buſta ſui fiant vt propiora viri.

NVLLIQVE OBNOXIA BELLO] Ele[g. ...] lib. 5. Triſt. ad ipſum Auguſtum.

Quod petimus pœna eſt: nec enim miſer eſſe recu[ſo],
Sed precor vt poſſim tutius eſſe miſer.

PARS BONA DEMPTA MALIS] Im[o] duæ bonæ partes. Nam & nimiam loci diſ[tan]tiam à patria, non modo indigenarum immanitatem, & cæli grauitatem non raro lamentatur.

ELEGIA DECIMA.
Ad Maximum.

CELSO AMICISSIMO LESSVS.

ARGVMENTVM.

De intellecto Celsi obitu doluisse vehementer, & lacrymas effudisse, ob summam cum eo familiaritatem, & fidem in suo casu eximiè sibi ab eo præstitam: simul item ob consolationem, cuius mentione, Maximi ad se iuuandum adtandi occasionem arripit. Quantopere illum ipsum Celsum coit, quem iure mortuum lugeat. Cruciatur eius funeri non interse, cui tamen Maximus officia omnia persoluerit, à quo proinde fastiuè pro extincto haberi cupit, vt eius opem experiatur.

Quæ mihi de rapto tua venit epistola Celso,
Protinus est lacrymis humida facta meis.
Quodq; nefas dictu, fieri nec posse putaui,
Inuitis oculis littera lecta tua est.
Nec quicquam ad nostras peruenit acerbius aures,
Vt sumus in Ponto, perueniatque precor.
Ante meos oculos tanquam præsentis imago
Hæret, & extinctum viuere fingit amor.
Sæpe refert animus lusus grauitate carentes,
Seria cum liquida sæpe peracta fide.
Nulla tamen subeunt mihi tempora densius istis,
Quæ vellem vitæ summa fuisse meæ.
Cùm domus ingenti subitò mea lapsa ruina
Concidit, in domini procubuitque caput.
Adfuit ille mihi, cum me pars magna reliquit,
Maxime, fortunæ nec fuit ille comes.
Illum ego non aliter flentem mea funera vidi,
Ponendus quàm si frater in igne foret.
Hæsit in amplexu, consolatusque iacentem est:
Cumq; meis lacrymis miscuit ipse suas.

O quoties vitæ custos inuisus amaræ,
Continuit promptas in mea fata manus?
O quoties dixit, placabilis ira Deorum est:
Viue, nec ignosci tu tibi posse nega.
Vox tamen illa fuit celeberrima, respice quantum
Debeat auxilium Maximus esse tibi.
Maximus incumbet, quáque est pietate, rogabit,
Ne sit ad extremum Cæsaris ira tenax.
Cumq; suis fratris vires adhibebit, & omnem,
Quo leuius doleas, experietur opem.
Hæc mihi verba malæ minuerunt tædia vitæ:
Quæ modò ne fuerint, Maxime, vana, caue.
Huc quoque venturum mihi se iurare solebat,
Non nisi te longæ ius sibi dante viæ.
Nam tua non alio coluit penetralia ritu,
Terrarum dominos quàm colis ipse deos.
Crede mihi, multos habeas cùm dignus amicos,
Non fuit è multis quolibet ille minor.
SI MODO NON CENSVS, NEC CLARVM NOMEN AVORVM,
SED PROBITAS MAGNOS, INGENIVMQVE FACIT.
Iure igitur lacrymas Celso libamus adempto,
Cùm fugerem, viuo quas dedit ipse mihi.
Carmina iure damus raros testantia mores,
Vt tua venturi nomina Celse legant.
Hoc est quod possum Geticis tibi mittere ab aruis:
Hoc solum est istic, quod licet esse meum.
Funera non potui comitare, nec vngere corpus,
Atque tuis toto diuidor orbe rogis.
Quod potuit, quem tu pro numine viuus habebas,
Præstitit officium Maximus omne tibi.
Ille tibi exequias, & magni funus honoris
Fecit, & in gelidos fudit amoma sinus.
Diluit & lacrymis mœrens vnguenta profusis,
Oßáque vicina condita texit humo.
Qui quoniam extinctis, quæ debet, præstat amicis,
Et nos extinctis annumerare potest.

COMMENTARIVS.

DE RAPTO CELSO] de defuncto. Rapi enim dicuntur fere, qui de vita ante senectutem emigrant: propriè tamen adolescentes. Infra adem- m vocabit. Elegia 8. libro 2. *si quem dira tibi ra-* *Germania.* Martialis lib. 6. *Inter Baianas raptus* *occidit undas.* Vide quid scripserim in illum ßiculum 3. Trist. eleg. 3. *Nec tibi nunc primum, lux* *, raptus ero.*

PROTIN. EST LACRYM. HVMID. F. MEIS] rist. eleg. 1.

Saepe etiam lacrymæ sunt me scribente profusæ,
Humidaq́ue est fletu littera facta meo.

stolam Terẽtiæ vxoris ad se exulem scriptam pe lacrymis à se deletam narrat M. Tullius e- lib. 14.

INVITIS OCVL. LITT. L. TVA EST] à me in- o lecta est: sicut res ingratæ auditu, inuitis ac- iuntur auribus: benignis gratæ, & iucundæ.

B

NEC QVID. AD. N. PERVEN. ACERB. AV- S] Nihil tristius, & quod minus vellem audiui quadriennio exilij mei. Virgil. 2. Aeneid. *Fan-* *liquid si forte tuas peruenit ad aures.* Et lib. 1. *siue-* *forte per aures Troia nomen iit.*

TANQVAM PRAESENT. IMAGO] De vxore g. lib. 4. *Vultibus illa tuis tanquam præsentis inhæret.* rsari ante oculos aliquid, satis notum & tri- n est. Sed esse alicui in oculis, & habitare in o- is, non ita.

EXTINCT. VIVERE. F. AMOR] Quod mo- ntes extingui, & extinctos dicimus, ex illa o- ione natum puta, animum esse ignem. Quam .1. Tuscul. Zenoni Stoicorum principi, Ari- teles Democrito, & Leucippo tribuit. Quem- nodum ex illo, esse aërem, alia loquẽdi, mor- ąque exprimendi genera profluxerunt, exha- e animam, expirare, efflare spiritum, &c.

C

SAEPE REFERT ANIMVS] secum reuoluit, mo recursant, memoria repeto. Eleg. 3. lib. 2. *igitur referens.*

LVSVS ORAVIT. CARENTES, SERIA, &c.] us leuiores, & liberiores inter nos, pilæ, tro- i, saltus, &c. 1. Trist. eleg. 7.

Quid nisi tot lusus, & tot mea seria nosses?
Tot nossem lusus, seriaq́ue ipse tua?

Eleg. 3. lib. 4. de Ponto.

Ille ego qui primus tua seria nosse solebam,
Qui tibi iucundis primus adesse iocis.

D

les erant lusus Scipionis, & Lælij amicissimo- n, prudentissimorumque hominum, de qui- s ita Antonius 2. de Orat. Sæpe ex socero meo diui, cum is diceret, socerum suum Lælium nper fere cum Scipione solitum rusticari, eos- e incredibiliter repuerascere esse solitos, cum ex vrbe, tanquam è vinculis euolauissent. n audeo dicere de talibus viris: sed tamen ita

A

solet narrare Scæuola, conchas eos, & vmbilicos ad Caietam, & ad Lucrinum legere consuesse, & ad omnem animi remissionem, ludumque de- scendere. De iisdem Horat. Sat. 1. lib. 2.

Quin vbi se à vulgo, & scena, in secreta remorant
Virtus Scipiadæ, & mitis sapientia Læli,
Nugari cum illo, & discincti ludere, donec
Decoqueretur olus.

CVM LIQVIDA FIDE] liquida fides est per- specta, spectata, certa fides.

SVBEVNT MIHI DENS. ILLIS, QVAE, &c.] Recordor temporum illorum, quibus vixi cum Celso amantissimè, & coniunctissimè. Sed eo- rum multò crebrius, quibus capite diminutus sum, id est, patriam perdidi, trusus in exilium.

QVAE VELL. VITAE SVMM. F. MEAE] Mal- lem prius vita caruisse, vt saltem in patrio solo tumularer. Eleg. 3. lib. 3. Trist.

Quantum erat ô magni perituro parcere diui,
Vt saltem patria contumularer humo?
Vel pœna in mortis tempus dilata fuisset;
Vel præcessisset mors properata fugam.

CVM DOM. INGENT. RVINA CONCID.] lib. 2. Trist.

Corruit hæc igitur Musis accepta sub vno,
Sed non exiguo crimine lapsa domus.

CVM ME PARS MAG. RELIQVIT] 1. Trist. eleg. 4.

Vix duo, tresue mihi de tot superestis amici,
Cætera fortunæ non mea turba fuit.

FLENTEM MEA FVNERA] sic vocat casum, & infortunium suum. De Metamorphos. libris, 1. Trist. lib. eleg. 6. *Sed quasi de domini funere rapta sui.* Notissima res lacrymæ in luctu funebri, & in iis qualecunque viuentibus in charorum morte so- latium. Homer. Odyss. 4.

Τοῦτό νυ καὶ γέρας οἶον ὀϊζυροῖσι βροτοῖσιν,
Κείρασθαί τε κόμην, βαλέειν τ' ἀπὸ δάκρυ παρειῶν.
Namq́ue hæc sola manent miseræ solatia mortis,
Et tondere comam, & lacrymis respergere vultum.

PONEND. Q. SI FRATER IN IGNE FOR.] Terent. And. *posita in ignẽ est, fletur.* Rogo cadauera olim exurebantur, & cineres in vrnã collecti hu- mo condebantur. Amor fraternus pro maximo. Amor autẽ in incommodis amati, ac præsertim in morte fletum excitat, & in charioribus maio- rem. In Trist. *Quos ego dilexi fraterno more sodales.*

HAESIT IN AMPLEXV] Trist. 3. eleg. 5.

Brachiaq́ue excepi presso pendentia collo,
Et singultatis oscula mista sonis.

CVMQVE MEIS LACRYMIS MISCVIT. V. SVAS] cum hæreret nimirum in complexu, & o- sculis meis. 3. Trist. eleg. 4.

Nostra tuas vidi lacrymas super ora cadentes,
Tempore quas vno fidaq́ue verba dabas.

Ibid. eleg. 5.

Et lacrymas cernens in singula verba cadentes,
Ore meo lacrymas, auribus illa bibi.

Vitae amarae] vitae calamitosae, atq; ideo acerbae: nam quae in rebus secundis agitatur, ea dulcis est.

Contin. prompt. in mea fata man.] paratas ad vitam mihimet extorquendam. A simili officio laudat alium, eleg.4. lib.1.Trist.

Qui mihi consilium viuendi mite dedisti,
Cum foret in misero pectore mortis amor.

Placabil. ira deor. est] De Caesare potissimùm hoc accipe, cuius clementiae tantus est praeco. In Tristib. lib.5. eleg.9. *Non est placandi spes mihi nulla Dei.* Et post pauca.

Scilicet vt per vim non est superabilis vlli:
Mite cor ad timidas sic habet ille preces.

Nec ignosci tv. t. posse nega] Ibid.

Ergo ne nimium nostra latere ruina
Restitui quondam me quoque posse puta.
Posse puta fieri lenito Principe, vultus
Vt videas media tristis in vrbe meos.

Vox tam. illa. f. celeb.] egregia, & maxime memoranda.

Qvant. d. avxil. Max. esse tibi] caussas patrocinij ab eo suscipiendi recenset eleg.3.

Ille ego sum qui te colui, quem festa solebat
Inter conuiuas mensa videre tuas, &c.

Ne sit ad extrem. tenax] ne sit immortalis.

Cvmqve svis fratr. vires adhib.] pluribus enim saepe datur, quod negatur vni.

Qvo levivs doleas] mutato videlicet exilij loco. Hactenus summa orationis Celsi, qua Ouidium abiturum amanter affatus, & quantum potuit consolatus est.

Haec mihi verba malae, &c.] leuationem aliquam mihi in hac misera vita attulerunt.

Ne fverint vana] erunt autem, si mihi lingua tua opem ferre detrectaueris.

Hvc qvoqve vent. &c.] Viam longam ambulare cum amico, indicium magni amoris. Vide Odam Catulli. *Furi, & Aureli comites Catulli, &c.* Quanto maius per tot terrarum, marisque spatia amicum exulem in regione inhospita velle visere?

Non nisi te longae, &c.] si tu ei potestatem faceres. Sequitur caussa.

Nam tva non alio, &c.] Quoniam domum tuam non alio sensu frequentabat, quam templum: & te non secus colebat, quam tu deos colis.

Terrarvm dominos] Horat. Ode 1. lib.1.

Sunt quos curriculo puluerem olympicum
Collegisse iuuat: metaque feruidis
Euitata rotis, palmaque nobilis
Terrarum dominos euehit ad deos.

Vbi Acron absurdè notat, ἀμφίβλως dictum, vt vel ad olympionicas, vel ad deos referatur. Quo enim pacto citra ineptiam olympionicae dicantur domini orbis terrae?

A

Mvlt. hab. cvm dio. amicos] pr[o] tute, auctoritate, & opibus tuis.

Non fvit e. m. qvolibet ille m[…] cuiuis è multitudine illa comparandus fuit[…] mo te magis, ac sincerius amauit: nec tibi p[…] quisquam faciendus fuit.

Si modo non censvs, &c.] Obui[…] tacitae obiectioni. Ditiores, nobiliores ill[…] coluerunt. Respondet Ouid. sed non probi[…] nec ingeniosiores. Quae duo verè magnos[…] unt, non diuitiae, nec auita nobilitas, quae im[…] bis etiam, & stolidis contingunt. *Ingenium q[…] dam fuerat pretiosius auro*, ait alibi. In his qua[…] antithetis probitas claritati auorum, inge[…] censui opponitur.

B

Lacrym. Celso libamvs] Libam[…] quit, respiciens ad id, quod antiqui defun[…] rum manes in diis habebant. Nam libare[…] bum sacrorum est.

Adempto] mortuo. Supra raptum dix[…]

Cvm fvger. vivo. q. ded. ille mi[…] De verbo *fugere* vide quid annotauerim in Sy[…] ad illud eclog.1. *Nos patriam fugimus.* Ad sen[…] quod attinet, censet Ouidius reddendas C[…] defuncto lacrymas, quas ille viuus viuo, sed[…] si morienti dedit.

Carmina ivre damvs] si iure lacry[…] quid ni etiam, quod minus est, carmina? sed[…] lia carmina?

C

Raros testantia mores] Probitat[…] & fidem, quae non passim inter homines inu[…] untur: quia vt est in Laelio apud Cic. omnia[…] clara rara. Et 2. de Finibus. In omni re optim[…] quodque rarissimum.

Vt tva. vent. nom. Celse leg.] […] φορὰ ad Celsum. Vt posteritas te norit. Suis e[…] carminibus perpetuitatem praedicit in Tristi[…]

Hoc solvm est istic, &c.] 3. Tristi[…] eleg.14.

Est fuga dicta mihi, non est fuga dicta libellis,
Qui domini poenam non meruere sui.

Fvnera non potvi comitare] A[…] qui comito pro comitor, sicut contemplo d[…] bant pro contemplor, & alia eodem modo.[…] est & alibi hac voce, & Propertius itèque, a[…] quem vitiosè legitur *comitarer*. Certè in hoc v[…] legi non potest *comitari*, cum sequatur statim *vngere corpus*. Munus humanitatis sic exprim[…] latini. Prodire in funus, comitari, prosequi[…] nus, exequias ire alicui. Terent. Phorm. *Exeq[…] Chremeti, quibus est commodum, ite, hem tempus est.* […] enim verbis praeco funus indicebat. Exeqv[…] cras, qvibvs commodvm tempvs e[…] Ollvs qviris letho datvs est. Et tempus elationis iterum clamabat. Exeqvi[…] qvibvs commodvm tempvs est. Ol[…] aedibvs efertvr.

D

Nec vngere corpvs] Mortuorum[…] pora lauabantur, & vngebantur cum apud G[…] cos, tum apud Romanos: quod officium

nctorum, qui dicti sunt à pelle vngenda i pellis vnctores. Nisi potius à polingo, qua liens vngo. Polire autem est curare, & colennius apud Nonium, polire agros pro co- Turneb. lib. 29. cap. 20. Quanquam id & erès aliquando præstabant, vt clarum fit ex Enniano, *positumq; tyranni Tarquinij corpus bona la lauit, & vnxit.* Et ex Horat. Ode 17. Epod.

Vnxere matres Iliæ addictum feris
Alitibus, atq; canibus homicidam Hectorem, &c.

pro *luxere* Muret. legit *vnxere.* lib. 3. cap. 19. lerumque tenuioribus. Ditiores enim ferhuic rei aduocabant, qui id cùm cura & arte larent. Vnctionis caussam affert Donat. in 6. il. vt celerius arderent. Verior illa, vt fœtor ueris arceretur. Testis Lucian. de luctu. Quo ilio & acerra iuxta defunctum posita. Acernquit Festus, ara; quæ ante mortuum poni oat, in qua odores incendebantur.

OTO DIVIDOR ORBE] Quia persæpe in emum orbem se missum quiritatur in Tris. Eclog. 1. Virgil. *Et penitus toto diuisos orbe Britos.*

QVEM TV PRO NVMINE VIVVS HABE-] supra.

Nam tua non alio coluit penetralia ritu,
Terrarum dominos quam colis ipse deos.

LLE TIBI EXEQVIAS FECIT] Exequiæ xsequendo, quod cadauer dum ex ædibus tur, aliqui sequuntur, prosequuntur, comiur. Vnde ire, & venire alicui exequias dice-. Exequias ducere idem quod funus duce- hoc est, in funere præire, quod solebant dectorum parentes, liberi, coniuges, ac cæteri um propinqui pro consanguinitatis gradu. ius lib. 8. cap. 42. de equo Alexandri M. bualo. Propter quæ rex defuncto ei duxit exes.

T MAGNI FVNVS HONORIS] honorifi-. Funus latinis supremi diei celebritas, & ipa exequiarum, dictum à funalibus: tametsi nunquam poëtæ præsertim ea voce mortem imunt. Vt Virgil. 4. Aeneid. *Nec moritura tecrudeli funere Dido.* Funus facere, est funus celee. Seruius ad Ciceron. epist. 12. lib. 9. de Mar-

A cello Athenis interfecto. Ibi pro ea copia quæ Athenis erat, funus ei satis amplum faciendum curaui. Inde funeri operam dare, funus ducere, funere efferri.

IN GELIDOS FVDIT AMOMA SINVS] Persius. *Compositus lecto, crassisq; lutatus amomis.* In gelidos, quia mortuorum corpora frigent. Virgil. 6. Aeneid. de Miseno, *corpusq; lauant frigentis, & vngunt,* vbi posita est vox *frigens* pro mortuo. Sic frigidus lib. 9. *Voluitur ille vomens calidum de pectore flumen Frigidus.* Frigus pro morte μετωνυμικῶς. Horat. Sat. 1. lib. 2.

——————— *ò puer, vt sis*
Vitalis metuo, & maiorum ne quis amicus
Frigore te feriat.

B De amomo etiam lib. 3. Trist. eleg. 3. cum de ossibus suis condendis loquitur. *Atque ea cum foliis, & amomi puluere misce.* Virgil. eclog. 4. *Assyrium vulgò nascetur amomum,* quasi præ aliis magnifaciendum. Genus herbæ nobilis. Eiusdem nominis est vnguentum inde factum, quo non tantum corpora mortuorum, sed & crines viuorum imbuebantur. Indorum. Sidon. *Indus odorifero crinem madefactus amomo.* Græcorum. Sen. Thyeste. *Pingui madidum crinis amomo.* Romanor. Ouid. *Spissáque de nitidis tergit amoma comis.*

DILVIT ET LACRYMIS VNGVENTA PROFVSIS] Lacrymarum copia significatur. Ciceronis sunt, vim lacrymarum profudi, lacrymas profundo, lacrymæ se subitò profude-
C runt.

VICINA HVMO] iuxta rogum.

EXTINCTIS QVAE DEBET PRAESTAT AMICIS] Seruius Sulpitius in eadem epistola quam supra proxime citaui. Ita quæ nostra officia fuerunt, pro collegio, & propinquitate & viuo, & mortuo omnia præstitimus.

ET NOS EXTINCTIS ANNVMERARE POTEST] Ciuiliter mortuus sum, vt est verbum Iureconsultorum. Veruntamen non hanc quam Celso, sed quam rogaui eleg. 4. mihi præsta operam. Deportatos mortuorum loco habendos ait Vlpianus, & interire hominem maxima, & media capitis diminutione æquè atque morte.

ELEGIA VNDECIMA.

Ad Flaccum.

CIBI FASTIDIVM. INSOMNIA. PALLOR. MACIES.

ARGVMENTVM.

NVLLVM sibi esse morbum, præter ἀνορεξίαν. Nec cœlo, terra, mari quidquam adeo delicatum posse reperiri, quod in cibum appetat, etiamsi ambrosia, & nectar sibi apponantur: non quia deliciarum tantopere sit appetens, quibus loca illa prorsus careant. Vexari se insomnia, emarcuisse, coloremq; & aspectum pristinum perdidisse, & pallere instar ceræ. Quæ omnia non ingurgitatio vini, non epularum intemperantia, non Venus, sed aqua vitiosa, loci grauitas, angores animi sibi creauerint: quibus vtiq; succumberet, nisi ipsius, & fratris eius solatiis sustentaretur. Hortatur eosdem ad constantiam in hoc officio, & ad diis supplicandum, quò Cæsar mitescat.

Naso suo profugus mittit tibi Flacce salutem,
Mittere rem si quis, qua caret ipse, potest.
Longus enim curis vitiatum corpus amaris
Non patitur vires languor habere suas.
Nec dolor vllus adest, nec febribus vror anhelis,
Et peragit soliti vena tenoris iter.
Os hebes est, positæque mouent fastidia mensæ,
Et queror, inuisi cùm venit hora cibi.
Quod mare, quod tellus, appone, quod educat aër:
Nil ibi, quod nobis esuriatur, erit.
Nectar & ambrosiam, latices epulasque deorum
Det mihi formosa grata Iuuenta manu:
Non tamen exacuet torpens sapor iste palatum,
Stabit & in stomacho pondus inerte diu.
Hæc ego non ausim, cùm sint verissima, cuiquam
Scribere, delicias ne mala nostra vocet.
Scilicet is status est, ea rerum forma mearum,
Deliciis etiam possit vt esse locus.

Delicias illi precor has contingere, si quis,
Ne mihi sit leuior Cæsaris ira, timet.
Is quoque, qui gracili cibus est in corpore, somnus
Non alit officio corpus inane suo.
Sed vigilo, vigilantque mei sine fine dolores:
Quorum materiam dat locus ipse mihi.
Vix igitur possis visos agnoscere vultus:
Quoque ierit, quæras, qui fuit antè, color.
Paruus in exiles succus mihi peruenit artus,
Membráque sunt cera pallidiora noua.
Non hæc immodico contraxi damna Lyæo:
Scis, mihi quàm sola pæne bibantur aqua.
Non epulis oneror: quarum si tangar amore,
Est tamen in Geticis copia nulla locis.
Nec vires adimit Veneris damnosa voluptas:
Non solet in mœstos illa venire toros.
Vnda, locusq; nocent, & caussa valentior istis
Anxietas animi, quæ mihi semper adest.
Hanc nisi tu pariter simili cum fratre leuares,
Vix mens tristitiæ mœsta tulisset onus.
Vos estis fracta tellus non dura faselo:
Quamq; negant multi, vos mihi fertis opem.
Ferte precor semper, quia semper egebimus illa,
Cæsaris offensum dum mihi numen erit.
Qui meritam nobis minuat, non finiat, iram,
Suppliciter vestros quisque rogate deos.

COMMENTARIVS.

NASO SVO] Veteres sic præscribebant epistolis. Cic. M. Tull. Cic. Metello S. Et. S. D. Et. S. P. D. Adiiciebant dignitatum voces vtrinque. Si scriberent [am]icis, propinquis, familiaribus, addebant, suis. [E]idem, ac si omnes haberent in coniunctis. & [fam]iliaris. hoc pronominis omnibus pæne epi[stol]is adiunxerunt æuo Plinij, Quintiliani, Mar[tial]is, qui huic rei testimonium dicit lib. 14.

Seu leniter noto, seu claro missa sodali
Omnes ista solet charta vocare suos.

PROFVGVS] Verbo istoc pro exule iam ali[qu]oties vsus est. Virgil. 1. Aeneid. *fato profugus*. Sic [Sil]ius principio lib. 1. Aeneam ab simili clade [Troia]no profugum, &c.

MITTERE REM SI QVIS, &c.] Mittere qui- A dem non potest, sed optare potest. Itaque ex ambiguitate vocis *mittere*, occasionem argutandi sumit. Phœdra Hippolyto.

Qua, nisi tu dederis, caritura est ipsa salutem
Mittit Amazonio Cressa puella viro.

Eleg. 3. lib. 3. Trist.

Accipe supremo dictum mihi forsitan ore,
Quod tibi qui mittit, non habet ille, vale.

LONGVS ENIM CVRIS, &c.] Ratio cur careat salute, quàm ipsi mittit. Quia corpore toto langueat, idque iam pridem: quem languorem amaræ curæ, animi scilicet cruciamenta, induxerint.

NEC DOLOR VLLVS ADEST] membrorum puta. Nec pes, nec caput, nec alia pars corporis dolet.

NEC FEBRIBVS VROR ANHELIS] Febrim sic definit Auicenna. Est calor extraneus, accensus in corde, procedens ab eo, mediantibus spiritu, & sanguine, per arterias, & venas in totum corpus. Essentia igitur febris est calor præter naturam, & illius propria sedes cor. Nisi enim ingens, & immoderatus ille calor in corde, ceu radice sua succendatur, febris dici non potest. Alioqui profectus ab immodica exercitatione, & labore, aut ira febris appellaretur. Complura febrium genera describuntur à medicis. Post ignē ætheria domo à Prometheo subductū maciem, & nouam febrium cohortem terris incubuisse canit Horat. lib. 1. Ode 3. Febri templum in palatio publicè dicatum esse narrat Plinius libro 2. cap. 7.

PERAGIT SOLITI VENA TEN. IT.] Pulsus venarum sibi constat.

OS HEBET] stupet palatum, & gustatum amisi.

POSITAEQVE MOVENT FASTID. MENSÆ] mensæ primæ, mensæ secundæ pro primo missu ferculorum, & pro bellariis. Veterum enim, vt notat Seruius ad Virgil. prima fuit mensa carnium, altera pomorum, & fructuum, seu bellariorum. Principio autem ipsa mensa siue oblonga, siue, vt postea, rotunda inter conuiuas media apponebatur cum ipsis ferculis. Vnde Varro dictam putat mensam quasi *μέσην* mediam. Seruius in illud 1. Aen. *Postquam exempta fames epulis, mensæque remotæ.* Quia apud antiquos, inquit, mensas ipsas apponebant pro discis.

QVEROR INVISI. C. VEN. HORA CIBI] crucior, quoties stata hora accumbendum est. Odi cibum. Inuisum est odiosum, abominandum. Virgil. 1. Aeneid. *Et genus inuisum.*

QVOD MARE, QVOD TELLVS, &c.] Tria elementa nominat, in quibus ad esum apta inueniuntur. In aëre volucres: in terra animantes cicures, & feræ, item herbæ: in mari, & fluminibus pisces. In singulis autem generibus alia aliis exquisitiora, & sumptuosiora. Sallustius in Catilin. mores Romanorum ex optimis pessimos factos describens, vescendi caussa terra marique omnia exquirere. Similiter ep. 89. Romanorum in re cibaria luxum insectans, ad vos, inquit, deinde transeo, quorum profunda, & insatiabilis gula hinc maria scrutatur, hinc terras. Alia hamis, alia laqueis, alij retium variis generibus cum magno labore persequitur. Nullis animalibus nisi ex fastidio pax est. Infælices, quod non intelligitis, vos maiorem famem habere, quam ventrem.

QVOD NOBIS ESVRIATVR] quod à me appetatur.

NECTAR, ET AMB. LAT. EPVL. DEORVM] Potus deorum est nectar, cibus ambrosia, & in vtroq; inest immortalitatis significatio. Nescio quis. *Iupiter ambrosia satur est, & nectare viuit.* Quidam poetæ posteriores, vt est apud Athenæum lib. 2. nectar cibum, ambrosiam potum fi[...]

Vide prouerb. ambrosia alendus. Latic[...] lasque [...] est. De re vehementer su[...] quouis honore digna, nectar spirat, aut & ambrosiam redolet. Iunius.

DET MIHI FORMOSA. G. IVVEN[...]NV] Heben, quam Latini Iuuentatem [...] Iunonis filiam, & iuuentutis deam à Iou[...] lis sibi ministrandis præfectam fabulant[...] postmodum Ganymedes successit. Hæc l[...] certaminibus perfuncto, cum in cælum a[...] set, vxor data est. Natal. Comes lib. 2. cap. Tuscul. Nō enim ambrosia deos, aut nect[...] Iuuentate pocula ministrante lætari a[...] Nec Homerum audio, qui Ganymede[...] raptum ait propter formam, vt Ioui poc[...] nistraret. 10. Metamorph.

Arripit Iliaden, qui nunc quoque pocula mi[...]
Inuitaq; Ioui nectar Iunone ministrat.

Iuuenta propriè est lanugo, & prima, seu[...] pens barba, & prima adolescentia, [...] tas dea iuuentutis, Græcis [...]. Iuuentus, [...] nilis ætas, & multitudo iuuenum. Interd[...] men & iuuentus, & iuuenta deam signi[...] De priore habes locum præsentem. De al[...] tibi auctorem Liuium. Iuuentutis ædem [...] co maximo.

NON TAMEN EXACVET, &c.] Sap[...] quantumuis irritatiuus, non irritabit p[...] meum, vsque adeo obtorpuit.

STABIT ET IN STOMACHO PON[...] & stomachi auersio, ac velut pigritia m[...] Vocem stomachus pro ventriculo, & eiu[...] cio accipimus, quomodo interdum à m[...] & vulgo semper accipitur, & abstrusiora [...] cata omittimus. De stomacho doctè, & f[...] sputat epist. 1. lib. 4. Cælius Calcagnnus.

DELICIAS NE MALA. N. VOCET] putet deliciis quibusdam singularibus fru[...]

SCILICET IS STATVS EST, &c.] Pe[...] am. Eo statu sum, & eo loco viuo, vt in nul[...] nus possim deliciosè viuere.

DELICIAS ILLI PRECOR HAS, &c. mihi non credit, nec optat me in alium [...] mitiorem lenito Cæsare transferri, vtina[...] degat in talibus deliciis.

IS QVOQVE QVI GRACILI, &c.] E[...] somnus, qui corpori meo tam extenuato, [...] cilento pro cibo, ac nutrimento est, dum [...] quid tandem cibi capitur, optime dige[...] conficit.

NON ALIT OFF. CORP. INANE somnus non me alit, quia corpus ieiunum ane reperit, cum propter incredibile fasti[...] nihil esitem, & ita dormire nequeam. So[...] enim generatur ex benigna quadam, vtili[...] exhalatione sursum lata, cerebrum imb[...] & aggrauante.

SED VIGILO, VIGILANTQVE MEI Eleg. 2.

At puto cum requies medicinaq; publica curæ
Somnus adest, solitis nox venit orba malis,
Somnia me terrent, veros imitantia casus,
Et vigilant sensus in mea damna mei.
Aut ego Sarmaticas videor vitare sagittas,
Aut dare captiuas in fera vincla manus.

QVORVM MAT. D. LOCVS IPSE MIHI] 3.8. lib.5. Trist.
Sine locum specto, locus est inamabilis, & quo
Esse nihil toto tristius orbe potest.
Eleg.2. huius.
Adde loci faciem, nec fronde, nec arbore tecti,
Et quòd iners hyemi continuatur hyems.
Hic me pugnantem cum frigore cumq; sagittis,
Cumq; meo fato quarta fatigat hyems.

IX IGIT. POSS. VIX AGNOS. VVLTVS] mutatus est vultus meus, totumq; corpus, vt ideas, non eundem esse agnoscas, quem Ro- rideris. Illud.2. Aeneid. *Heu mihi, qualis erat, tum mutatus ab illo Hectore, &c.* de vultu, & to- ipite dictum est, vt apertum fit ex sequenti-

VI FVIT ANTE COLOR] Bonæ valetudi- ndex bonus color. Eleg.6. lib.4. Tristib. *Nam t sunt vires, nec qui color esse solebat.*

ARVVS IN EXIL. SVCCVS, &c.] Ibidem. *abeo tenuem quæ tegat ossa cutem.* Propert. lib.2. .22. *Sed tibi si exiles videor tenuatus in artus.* Plaut. ılar. *Qui ossa atq; pellis totus est, ita cura macet.*

ERA PALLIDIORA NOVA] Non potuit mum pallorem significatius exprimere. Ad- lum etiam ἱμφατικῶς Catullus ad Iuuentium.
Præterquam iste tuus moribunda in sede Pisauri
Hospes, inaurata pallidior statua.
uem locum ita politissimus noster Muretus. ū suapte natura pallidum est: cuius rei cauſ- rogatum Diogenem, respondisse ferunt, iniuria pallere, cum tam multos habeat in- itores.

MMODICO LYAEO] Eleg.6. *Nec iuuat in lu- imis marcescere vino.* Vda Lyæo tempora dixit atius Ode 7. lib.1. Lyæus dictus est Bacchus à solnere. Vinum quippe largius haustum, cu- lissipat, & lætos facit. Id quod odario quo- ı ebriosus poëta Anacreon confirmat.
Ὅταν πίνω τὸν οἶνον, Cum dulce bibo vinum,
Εὕδουσιν αἱ μέριμναι. Tunc cura dormit omnis, &c.
esse tamen plurimum ingurgitationem vini, orrumpere valetudinem certo certius est. In- tem obliuio, ingenij hebetudo, libidinis ar- es, & quę enumerantur à Salomone Prouerb. Et à Clemente Alexandrino Pædagogi lib.2. 2. Vino immodico lingua præpeditur, la- soluuntur, oculi detorquentur ac diuertun- cum præ humoris multitudine tanquam in ina latitent; & mentiri coacti, existimant ıia quidem in orbem circumagi, numerare m non possunt quæ procul sunt, tanquam rnica, &c.

VAM SOLAE. P. BIBANT. AQVAE] Vinum

A bibere consueui Romæ dilutissimum; Ad illud quippe tempus respicitur. Hoc enim illum in Scythia facere, Flaccus scire non poterat. Quin vinum quod biberet, illic nullum suppetebat. Itaq; morem suum indicat, quem in exilio quo- que aut seruare pergat, si quis ei forte aliunde importatum vinum donauerit: aut seruare velit, si habeat. Aqua vino infusa Catullo est vini per- nicies, solito meracissimum bibere.

NON EPVLIS ONEROR] non fio saturitate ebrius, vt ait in Capt. parasitus. Tantum cibi as- sumendum, vt ventriculus non grauetur. Vbi enim plus æquo ingeritur, morbus sequitur. Et prodest, nunquam ad satietatem, sæpius infra il- lam edere. Sic namque melior fit concoctio, &

B excrementorum minus generatur. Qui porrò largius se cibo inuitarit, longa inedia, somno, quiete, vomitu, lenta in posterum diem ambu- latione tanta se mole leuare, cruditatemque de- pellere poterit. De victu frugali, & cibis parum exquisitis, prouerb. Laconicè cœnare, de quo vi- de Iun. Quibus vocibus Comici Græci ventri & gulæ deditos appellarint, vide Bernard. Martini lib.2. cap.3. Latini veteres appellabant mando- nes, comedones, edones, phagones (à græco ver- bo) lurcones, ventres. Victorinus libro 16. capi- te 9.

NEC VIRES ADIMIT VENERIS DAMNO- SA VOLVPTAS] Qui sacris istis frequentius o- perantur, præter alia, & multa incommoda insi-

C gnem corporis debilitatem, & maciem incur- runt. Auicennæ sententia est, nullam esse simi- lem euacuationem huic venereæ. Cui consenta- nea scribit Clemens Alexandrinus libro 2. capi- te 10. Democritus τὴν συνουσίαν dixit esse μικρὰν τινα ἐπιληψίαν paruum quendam morbum comitia- lem.

NON SOLET IN MOESTOS ILLA VENI- RE TOROS] φιλομειδὴς Venus Homero crebrius, amans risus. Quod ita expressit Horatius Ode 2. lib.1.
Siue tu mauis Erycina ridens,
Quam Iocus circum volat, & Cupido.
Nec risus modò Veneris sodalis est: sed etiam cratera, vinum scilicet, vt ait Horat. Ode 18. lib.3.

D iocus, verbosa loquela, &c. Vbi talia non sunt, ibi friget.

VNDA, LOCVSQVE NOCENT] De loco su- prà dixit. Item de vtroque elegia 5. lib.3. Tristi- um. *Nec cælum, nec aquæ faciunt, nec terra, nec au- ra.* Et elegia 9. *Nec cælum patior, nec aquis asueuimus istis.*

CAVSSA VALENTIOR ISTIS ANXIETAS ANIMI] Quoniam, vt in sacris litteris est, *Ani- mus gaudens ætatem floridam facit: spiritus tristis exsic- cat ossa.* Prouerb.17. Plus ergo continuus mœror corpori, quam aliud quiduis incommodat. Ele- gia 5.
Confiteor facere hoc annos; sed & altera caussa est,
Anxietas animi, continuusq; labor.

QVAE MIHI SEMPER ADEST] dies, & noctes. Eleg. 2. lib. 5. Trist.

Mens tamen ægra iacet, nec tempore robora sumpsit,
Affectusq; animi qui fuit ante manet.
Quæq; mora, spatioq; suo coitura putaui
Vulnera, non aliter quam modo facta dolent.

SIMILI CVM FRATRE] æque mei cupido, & humano, vt tu es.

VIX MENS TRIST. N. TVLISS. ONVS] Velut sub graui onere procubuissem, & confectus essem mœstitudine. Sed litteræ vestræ solatio mihi fuerunt. Medicinam animi sapientem esse orationem in confesso est, & multi nostrûm sunt experti.

FRACTAE TELLVS NON DVRA PHASELO] commodus portus carinæ meæ fluctibus conquassatæ. Allegoria est. Quod genus nauigij

A phaselus, consulantur Baysius de re naua Gyraldus.

QVAMQVE NEGANT MVLTI] multi pro amicitia caussam meam agere deberent *nullus ad amissas ibit amicus opes*, eleg. 8. lib. 1. Tr

FERTE PRECOR SEMPER, &c.] Neq desinite, quamdiu Cæsarem offensum hab me opera, consilio, & solatio adiuuare.

QVI MERITAM NOB. MIN.] Et quis strûm, qui manetis in officio, deos vestros liares rogate, efficiant, vti Cæsar me dig mitiore exilio. Ita enim eius iram, quam non finitam, imminutam tamen intelligam.

FINIS LIBRI PRIMI.

IN LIBRVM DE PONTO II.

EPISTOLA SEV ELEGIA I.

Ad Germanicum.

LAETITIA TRIVMPHALIS.

ARGVMENTVM.

TRIVMPHVM ducendum de subacta à Tiberio Germania sertissimè descripsit eleg. 2. lib. 4. Trist. Nunc de eo qu idem Tiberius egit de Illyrico perdomito, mirifice exul de quo bello Sueton. cap. 16. De triumpho autem cap. Hoc fælicissimo nuntio exilij sui locum tolerabiliorem sibi fact tandemque respirasse à molestiis. Nec Cæsarem sibi hanc voluptat inuisurum, quo vel nolente lætaturus sit: id quam iustè faciat, sim tudine declarat. Famæ gratias agit, & quid ea vulgante cognouerit gillatim exponit. Et quoniam Cæsar hostium ducibus ignouerit, quoque mitiorem fore confidit. Germanicum appellans, capta op da ei gratulatur, longam ætatem optat, eidemque triumphum vat natur; quem, nisi antè à Scythis, aut Getis perimatur, versibus canta rum recipit.

Huc quoque Cæsarei peruenit fama triumphi,
Languida quò fessi vix venit aura Noti.

Nil fore dulce mihi Scythica regione putaui:
Iam minus hic odio est, quam fuit antè, locus.
Tandem aliquod pulsa curarum nube serenum
Vidi, fortunæ verba dedique meæ.
Nolit vt vlla mihi contingere gaudia Cæsar,
Velle potest cuiuis hæc tamen vna dari.
Dij quoque vt à cunctis hilari pietate colantur,
Tristitiam poni per sua festa iubent.
Denique, quod certus furor est audere fateri,
Hac ego lætitia, si vetet ipse, fruar.
Iuppiter vtilibus quoties rigat imbribus agros,
Mista tenax segeti crescere lappa solet.
Nos quoque frugiferum sentimus inutilis herba
Numen, & inuita sæpe iuuamur ope.
Gaudia Cæsareæ mentis pro parte virili
Sunt mea, priuati nil habet illa domus.
Gratia Fama tibi, per quam spectata triumphi
Incluso mediis est mihi pompa Getis.
Indice te didici, nuper visenda coisse
Innumeras gentes ad ducis ora sui.
Quæque capit latis immensum mœnibus orbem,
Hospitiis Romam vix habuisse locum.
Tu mihi narrasti, cùm multis lucibus antè
Fuderit assiduas nubibus Auster aquas;
Numine cælesti solem fulsisse serenum,
Cum populi vultu conueniente die.
Atque ita victorem cum magnæ vocis honore
Bellica laudatis dona dedisse viris.
Claráque sumpturum pictas insignia vestes,
Thura prius sanctis imposuisse focis.
Iustitiáque sui castos placâsse parentes,
Illo quo templum pectore semper habet.
Quáque ierit, felix adiectum plausibus omen,
Saxáque iactatis erubuisse rosis.
Protinus argento veros imitantia muros,
Barbara cum victis oppida lata viris.
Fluminaque, & montes, & in altas profluá siluas,
Armáque cum telis in strue iuncta suis.
Déque triumphorum, quod sol incenderat, auro
Aurea Romani tecta fuisse fori.

Totq; tulisse duces captiuis addita collis
Vincula, pæne hostes quot satis esse fuit.
Maxima pars horum vitam, veniamque tulêre,
In quibus & belli summa, caputque fuit.
Cur ego posse negem minui mihi Cæsaris iram,
Cum videam mites hostibus esse Deos?
Pertulit huc idem nobis Germanice rumor,
Oppida sub titulo nominis esse tui.
Atque ea te contra nec muri mole, nec armis,
Nec satis ingenio tuta fuisse loci.
Dij tibi dent annos, à te nam cætera sumes,
Sint modò virtuti tempora longa tuæ.
Quod precor, eueniet: sunt quædam oracula vatum,
Nam Deus optanti prospera signa dedit.
Te quoque victorem Tarpeias scandere in arces
Læta coronatis Roma videbit equis.
Maturosque pater nati spectabit honores,
Gaudia percipiens, quæ dedit antè suis.
Iam nunc hæc à me, iuuenum belloque togáque
Maxime, dicta tibi vaticinante nota.
Hunc quoque carminibus referam fortasse triumphum,
Sufficiat nostris si modò vita malis.
Imbuero Scythicas si non prius ipse sagittas,
Abstuleritque ferox hoc caput ense Getes.
Quòd si me saluo dabitur tua laurea templis,
Omnia bis dices vera fuisse mea.

COMMENTARIVS.

HVC QVOQVE PERVEN. F. TRIVMPHI] ἐμφατικῶς, in regionem tam longinquam, in mundi oram extimam, & extremum angulum. Quis crederet? Talem nuntium optat Trist. 3. eleg. 12.

Is precor auditos possit narrare triumphos
Cæsaris, & Latio reddita vota Ioui.
Teq; rebellatrix tandem Germania magni
Triste caput pedibus supposuisse ducis.
Hæc mihi qui referet, quæ non vidisse dolebo,
Ille meæ domui protinus hospes erit.

LANGVID. Q. FESSI VIX. V. A. NOTI] Quasi Notus à meridie versus septentrionem spirans, tardus præ fama ista fuerit. Nec mirum, cursum habet longissimũ, & ideo languidus venit. Eleg. 6. lib. 1. *Quò Boreas penna deficiente venit.* Eleg. 10. li. 4.

A

At Notus aduerso tepidus qui spirat ab axe,
Et procul, & rarus, languidiorq; venit.

NIL FORE DVLCE MIHI SCYTH. &c. tantis malis, & loco tam infesto spem omnem licuius voluptatis potiundæ amiseram.

IAM MIN. EST ODIO] Non quidem lib ter hîc iam dego: sed minus illibenter. Præ g dio enim de triumpho iam mala mea minus tio.

PVLSA CVRARVM NVBE] quę animum um velut tetræ nubes operiebant. Elegia 3. li Tristib. *Vt tamen hanc animi nubem dolor ipse remo* Bene autem curæ animi nubes, quia & seren animus, & serenitas animi, vtrumque ductu cælo. Vide annotata in eum locum.

FORTVNAE VERBA DEDIQ. MEAE] Ti

.5.eleg.8. *Experiar curis & dare verba meis.* Posthabi fortunam meam. Seu, decepi cogitationes feriarum mearum, subita lætitia gestiens.

NOLIT VT ILLA MIHI CONTING. &c.] scribe, *ista*, aut, *vlla* pro *illa*. Ex hypothesi. Si sar adeo exacerbatus est in me, vt nullum plagaudium me gaudere velit.

VELLE. P. CVIVIS HÆC. T. V. DARI] tan non est cur cuiquam mortalium hoc vnum idium inuideat. Mox similitudinem adhibet.

DII QVOQVE VT A CVNCT. &c.] Ipsi dij is suis neminem volunt esse tristem, quò hiter colantur ab omnibus. Sic Cæsar in triumo suo debet velle omnes lætari, neminem tri-i.

QVOD CERT. FVR. EST AVD. FATERI] letur furere, qui hoc de se fatetur, quod seitur: nempe, etiam inuito Cæsare se lætitiam taturū. Quomodo enim credibile est, quenam ausurum, quod huic Ioui non placeat? l quo pacto hoc facturus sit, iam ostendet, pæ se assimilans.

IVPITER VTILIB. Q. RIG. IMB. AGROS] piter μυθολογικῶς est aër. Ex aëre, coactis nubis imbres decidunt. Virgil. 2. Georg. de verna npestate.

Tum pater omnipotens fœcundis imbribus æther
Coniugis in gremium lætæ descendit, & omnes
Magnus alit magno commistus corpore fœtus.

TENAX LAPPA] De lappa, & aliis herbis inlibus, ac segetibus noxiis eundem audiamus. org. 1.

Mox & frumentis labor additus, vt mala culmos
Esset rubigo, segnisq́; horreret in aruis
Carduus. Intereunt fruges, subit aspera sylua,
Lappæque, tribulique, interque nitentia culta
Infœlix lolium, & steriles dominantur auenæ.

NOS QVOQVE FRVGIFERVM, &c.] Si herba inutilis crescit beneficio imbris, & fosimul cum vtilibus: ita ego exul, & contemis gaudeo cum pop. Rom. & honoratis, ac noibus.

INVITA OPE] quæ affertur à nolentibus, & ἀσυμβόλως.

GAVDIA CÆS. SVNT MEA] Quod Cæsar idet, in eo gaudio ego quoque mihi partem, rtionemque vendico, pro capacitate, & molo meo.

PRIVATI NIL HAB. ISTA DOM.] Cæsar communis omnium, ideo de fælicitate eius andum omnibus, non his, aut illis tantùm. g. 4. lib. 4. Trist.

Ipse pater patriæ (quid enim ciuilius illo?)
Sustinet in nostro carmine sæpe legi.
Nec prohibere potest, quia res est publica Cæsar,
Et de communi pars quoq; nostra bono est.

GRATIA FAMA TIBI, PER QVAM, &c.] mihi narrata est pompa triumphi, vt quanim circumdatus Getis, Romæ coram interse, & spectasse mihi videar.

A INNVMERAS GENTES] quæ ob id Romam confluxerunt. Totum pro parte, ex omnibus gentibus aliqui.

QVÆQVE CAPIT VAST. IMMENS. &c.] De magnitudine & ambitu vrbis Romæ fusè Lipsius in Admirand. lib. 3. cap. 2. AEuo suo tantam fuisse Romam prodidit litteris Aristides, qui vixit sub Adriano Aug. vt in quacunque parte quis consisteret, nihil impediret eum & in media esse. Multitudinē habitantium, & orbem quem eam sua vastitate cepisse ait Ouid. intelligere debemus de peregrinis, ex toto orbe in eam confluentibus, aliis sui, aliis publici, aliis priuati caussa negotij, multis etiam mansionis. Quare iis semper referta fuit, cum hi inirent, illi exirent, ipsaque vt mare admitteret, emitteret, nec cresceret,

B minueretur ue. Ob hanc causam Aristides dixit, esse velut commune totius terræ oppidum; & Athenæus lib. 1. Romanos dicit orbis populum, ipsamque vrbem orbis compendium, & epitomen, & vrbem vrbium, in qua sint omnes vrbes collocatæ, & totæ nationes simul, & confertim habitent. Hæc, & plura leges in Admirandis cap. 3. eiusd. lib. 3.

CVM MVLT. LVCIB. ANTE FVD. &c.] Tibull. lib. 3. eleg. 6. *Venit post multos vna serena dies.* Et lib. 1. eleg. 1. *Aut gelidas hybernus aquas cum fuderit Auster.*

NVM. COELEST. SOL. FVLSISSE SEREN.] Diuino nutu redditam cælo, multis diebus pluuio, summam serenitatem.

C CVM POP. VVLTV CONVEN. DIE] sic, vt aspectus cæli serenissimus, & iucūdissimus cum hilarissimis populi vultibus congrueret, & quasi conspiraret. Sic. 1. Fast.

Vestibus intactis Tarpeias itur ad arces,
Et populus festo concolor ipse suo est.

CVM MAGNÆ VOCIS HONORE] laudabat enim imperator victores milites.

BELLICA LAVDAT. D. DED. VIRIS] donatiuum dedisse militibus, siue congiarium. Donatiua erant commoda, quæ militibus distribuebantur vltra stipendia, ex mera liberalitate, & quidem diuersas ob caussas, quales erant victoriæ, adoptiones, vel inaugurationes Cæsa-

D rum. Plura Steuechius ad cap. 20. lib. 2. Vegetij. Congiarium populo dabatur: etsi nonnunquam pro donatiuo ponitur. Licet item bellicorum donorum vocabulo accipere torques, phaleras, hastas puras, armillas, &c.

PICTAS INSIGNIA VESTES] pictas vestes clara insignia induturum. Appositio est, vt 2. Metam. *Ducit ad hos iuuenem Vulcania munera currus.* Ad currus, qui erant Vulcania munera. Quanquam præter vestem purpuream auro intertextam, & alia insignia gestaret, lauream, & ramum vna manu, altera sceptrum eburneum, &c.

THVRA PRIVS. S. IMPOSVISSE FOCIS] *Aris imponat honorem*, dixit Maro lib. 1. AEneid. prius sacrificasse.

A IVSTITIAQVE SVI. C. PLACASSE PAR.] Parentes Tiberij Augustus (per adoptionem) & Liuia. Hos placauit, non quidem thure, sed iustitia sua in eo templo, quod in pectore suo semper habet, seu illo pectore, quod iustitia tanquam templum suum semper incolit. Sic infrà dicit Augustum nuper Iustitiæ templum exædificasse, quam pridem in æde mentis suæ collocauerit. Recordare hinc similiter, & apte locutum Apostolum, cum scripsit Christianos dei templum esse, in quibus spiritus sanctus habitet. 1. Cor. 3.

QVAQVE IERIT. F. ADIECT. P. OMEN] per vias quas incesserit, plausum esse datum, cũ vocibus bene ominantibus, iô triumphe, &c.

B SAXAQVE IACTAT. ERVBVISSE ROSIS] vias rosis rubentibus constratas fuisse. Eleg. 2. lib. 4. Trist.

Quaq; ibis, manibus circumplaudere tuorum,
Vndiq; iactato flore tegente vias.

ARGENTO VER. IMIT. MVROS OPPIDA, &c.] Captorum de hostibus oppidorum simulacra ex argento in triumpho præportabantur, & captiui ante currum triumphalem agebantur.

FLVMINAQVE, ET MONTES, &c.] De his lege eleg. 2. lib. 4. Trist. & quæ in eam à me scripta sunt. Claudian.

C *Hi famulos traherent reges, hi facta metallis*
Oppida, vel montes, captiuaq; flumina ferrent.

DEQVE TROPHÆORVM] trophæum dictum ἀπὸ τῆς τροπῆς, à conuersione hostis, & fuga. Nam ab eo quod quis hostem fugasset, merebatur trophæum. Isid. lib. 18. Grammatici definiunt monumentum victoriæ, constitutum, & erectum in loco, quo hostes fundi, & in fugam verti cœperunt. Vide Alexand. ab Alex. lib. 1. cap. 22. cum Tiraquello. Describitur à Virgil. principio lib. 11. Hîc arma barbarorum ducum à perticis suspensa intelligi oportet.

QVOD SOL INCENDERAT AVRO, &c.] Tecta resplenduisse ab aureis trophæis, tecta inquam fori Romani, per quod pompa ducebatur. D Geminus huic locus est in 1. Machab. cap. 6. de clypleis Syrorũ. *Et vt refulsit sol in clypeos aureos, & æreos, resplenduerunt montes ab eis, & resplenduerunt sicut lampades ignis.*

TOT TVL. DVCES CAPT. VINCVLA COLLIS] In Tristib. eleg. 2. lib. 4.

Vinclaq; captiua reges ceruice ferentes,
Ante coronatos ire videbit equos.

Albinouanus.

Aspiciam regum liuentia colla catenis,
Duraq; per sæuas vincula nexa manus.

Dionysius in triumpho T. Quinctij Cincinnati, ducem hostium, aliosque illustrium catenis vinctos ante se egit.

PÆNE HOSTES. Q. SATIS ESSE F] serui appellati sunt, ait Pompon. Iureconsu[lt.] Imperatores nostri captiuos vendere, ac pe[r-] seruare, nec occidere solent. Et vetus ac mi[…] prouerbium, tot serui quot hostes; quo all[…] Ouidium probabile fit. Tot tamque multi […] facti sunt serui hac victoria, quot hostes f[ui-]sent, propemodum satis fuissent.

VITAM VENIAMQVE TVLERE] d[…] gratia.

IN QVIBVS ET BELLI SVMMA] q[…] men belli promi condi fuerunt.

CVR EGO POSSE NEGEM, &c.] A[rgu-]mentum à minore ad maius. Si Cæsar mitis […] hostes, quanto magis erit in me non ho[stem …] quod in Tristib. gloriatur. *Sæua deos contra n[…] men arma tuli.*

GERMANICE] Germanicus Drusi, fi[lius,] Tiberij naturà filius, Liuiæ nepos, ab eode[m Ti-]berio est adoptatus. Sueton. Tiberio cap. 1[…] io, & Lucio intra biennium defunctis, adop[tatus] à Tiberio: coactus prius ipse Germanicum [fra-]tris sui filium adoptare. De hoc multa præc[lara …] sima idem historicus in Caligula, primis ca[pita-]bus. Tacit. lib. 1. Annal. At hercule Germani[cum] Druso ortum octo apud Rhenũ legionibu[s im-]posuit, adscirique per adoptionem à Ti[berio] iussit, quanquam esset in domo Tiberij fili[us iu-]uenis: sed quò pluribus munimentis insist[eret.] Hunc appellat, & se oppida in Germanica […] ditione ab eo occupata audiuisse scribit.

OPPIDA SVB TITVLO] Oppidum ab […] danda. Errant qui tantum de paruis vrbibu[s …] vrbeculis dici putant. Seruius Sulpit. ad Cic[…] ep. 5. lib. 4. Ex Asia rediens cum ab AEgin[a Me-]garam versus nauigarem, cœpi regiones cir[cum-]circa prospicere. Post me erat AEgina, ante [Me-]gara, dextra Piræeus, sinistra Corinthus: qu[æ op-]pida quodam tempore florentissima fue[runt.] Terent. And. de Athenis. *Quem ego iam nunc toto me oppido exanimatum quærere.* Ibid. *Inueni[…] quam caussam, quamobrem eam eiiciat oppido.* C[…] item Alexandriam, Cic. in epist. Antiochian[…] tius orientis duas maximas vrbes oppida […] uerunt.

NEC MVRI MOLE. N. ARM. NEC I[…] LOCI] Tribus modis vrbs se tuetur. Vel m[u-]rum firmitate, & aggeribus. Vel milite è m[…] pugnante, aut in hostem erumpente. Vel n[atura] ipsa loci: vt si in montibus, locisue prærup[tis,] impeditis sita sit, vel aquis cincta. Eleg. 7. l[…] *Sensit in ingenio nil opus esse loci.* Vrbs AEgyp[ti …] Trist. 11. *tumulus defenditur ipse Mœnibus exiguis, […] nioque loci.* Vtrobique plura de vsu vocis inge[nij] allata sunt.

DII TIBI DENT ANNOS] Vsitatum […] precandi genus. Quis enim non cupiat di[u vi-]uere? Nescio quis sapiens, interrogatus, cur […] diu vellet esse in vita, quia, inquit, nihil h[abeo] cur accusem senectutem.

TE NAM CÆTERA SVMES] Cicero 5. ul. ex epitaphio Platonis. Nam cui viro ex › apta sunt omnia, quæ ad beate viuendum it, nec suspensa aliorum aut bono casu, aut rario, pendere ex alterius euentis, & errore ntur, huic optime viuendi ratio comparata ide sapientem Stoicum descriptum ab Hosat 7. lib. 2. *Quisnam igitur liber? sapiens, sibiq; imu, &c.* Et 2. Parad. qui est totus aptus ex sese, ; in se vno sua ponit omnia. Lege Bernard. ini, Variar. lib. 2. cap. 4.

NT MODO. V. TEMP. L. TVÆ] nam hoc a potestate non est. Non potes hoc à te ipso re.

VOD PRECOR, EVENIET] diu viues.

NT QVÆD. ORACVLA VATVM] Hapoëtæ præsensionem futurorum. Quam niserent, non potuisset Ouid. tam fidenter diGermanico, *quod precor eueniet.*

AM DEVS OPTANT. P. SIGNA DED.] nuis poëtæ futura præsentiant, ac prædicāt, n vaticinium hoc de vita Germanici diuiore signo cuidam diuino, à se animaduerbuit, quod quale fuerit, tacet.

ICT. TARPEIAS SCAND. IN ARCES] 2. lib. 4. Trist. *Inde petes arcem, & delubra fauentis.* 1. Fast. *Vestibus intactis Tarpeias itur ad arces.* tolium puta, situm in monte Tarpeio, cui nominis inditum siue à duce Romuli Tar, vt vult Propertius eleg. 4. lib. 4. siue à Taruirgine proditrice, de qua Liuius lib. 1.

ORONATIS EQVIS] Quatuor equis albi um triumphalem trahentes, etiam lauro cobantur.

ITER NATI SPECTAB. HON.] Tiberius nanici.

GAVD. PERCIP. Q. DED. A. SVIS] cum ipse triumpharet de Illyrico, de quo triumpho hactenus egit.

BELLOQVE, TOGAQVE MAXIME] pacis, & belli artibus clarissime. Martial. lib. 1. *Clarum militiæ, Fronto, togæq; decus.* Cic. in Pison. toga pacis est insigne. Idem pro M. Marcello, semperque mea consilia pacis, & togæ socia, non belli atque armorum fuerunt. Domi duelliq; ue dixit Plaut. domi militiæque notum est.

A M. D. VATICIN. NOTA] manda memoriæ hoc meum vaticinium.

SVFFICIAT. N. SI. M. VITA MAL.] si modo calamitas mea eousque vitam producere me sinat.

IMBVERO SCYTH. SI NON, &c.] si me non antè Scytha artu, aut Getes ense confecerit. Ad sanguinem, & gladios accommodauit hoc verbum Cicero quoque pro Milone. nūc eadem via Appia quantas tragœdias excitat, posteaquā latronis illius (Clodij) & parricidæ sanguine imbuta est? Et 14. Philipp. imbuti sanguine gladij militum nostrorum, vel madefacti potius. Virgil. ad aram, eclog. 1. *illius aram sæpe tener nostris ab ouilibus imbuet agnus.*

DABITVR TVA LAVREA TEMPLIS] In illa eleg. sæpius iam citata. *Et dabitur merito laurea vota Ioui.* Quo de ritu ibid. ni fallor.

OMNIA BIS. D. VERA. F. MEA] de triumpho Tiberij, de quo eleg. 2. lib. 4. & de tuo, qui euenturus est. Nonius, monstra & ostenta similiter intelliguntur, quod imminentia monstrent, & ostendant: omen vero votum est mentis, & vocis. Vnde sacrificantibus dicitur, bona omina habere, id est, vt circumstantes & recta velint, & bona oribus proferant.

ELEGIA SECVNDA.

Ad Messalinum.

IMPLORATIO PATROCINII.

ARGVMENTVM.

Ne ipsum auersetur, quando nullum facinus improbum ediderit. Culpa insipientiæ, ac timoris sui se solum periisse. Messalinum, vt Iuliæ familiæ dedi tissimum iure sibi difficiliorem fuisse. Veruntamen ab se timeri non posse, quod

paradigmaticis similitudinibus planum facit. Ideo se tutum, quia miserrimus. Sequi fata sua, & non tuta etiam pro tutis habere, columbarum, & ceruorum exemplo. Flagitat eius opem apud Cæsarem, quò eidem salutem suam debeat. Eiusdem Messalini eloquentiam commendat, qua non ad defensionem, sed ad excusationem delicti sui, si videatur, eum vti cupit. Non enim expedire vulnus refricari. Quare simpliciter tolerabilius exilium pro Ouidio petat. Precum tempus opportunum adesse, fusius docet. Denuo patrocinium eius inuocat, & rem quamuis arduam à Cæsare viro humanissimo, lenissimoque impetratum iri sperat.

Ille domus vestræ primis venerator ab annis,
Pulsus ad Euxini Naso sinistra freti:
Mittit ab indomitis hanc Messaline salutem,
Quam solitus præsens est tibi ferre, Getis.
Hei mihi, si lecto vultus tibi nomine non est
Qui fuit, & dubitas cætera perlegere!
Perlege, nec mecum pariter mea verba relega:
Vrbe licet vestra versibus esse meis.
Non ego concepi, si Pelion Ossa tulisset,
Clara mea tangi sidera posse manu.
Nec nos Enceladi dementia castra secuti,
In rerum dominos mouimus arma deos.
Nec quod Tydidæ temeraria dextera fecit,
Numina sunt telis vlla petita meis.
Est mea culpa grauis, sed quæ me perdere solum
Ausa sit, & nullum maius adorsa nefas.
Néue roges quæ sit, stultam quam scripsimus artem,
Innocuas nobis non sinit esse manus.
Nil nisi non sapiens possum timidusq́ue vocari:
Hæc duo sunt animi nomina vera mei.
Esse quidem fateor, meritam post Cæsaris iram,
Difficilem precibus te quoq́ue iure meis.
Quæq́ue tua est pietas in totum nomen Iuli,
Te lædi, cùm quis læditur inde, putas.
Sed licet arma feras, & vulnera sæua mineris,
Non tamen efficies vt timeare mihi.
Puppis Achæmeniden Graium Troiana recepit,
Profuit & Myso Pelias hasta duci.
CONFVGIT INTERDVM TEMPLI VIOLATOR AD ARAM,
NEC PETERE OFFENSI NVMINIS HORRET OPEM.

Dixerit hoc aliquis tutum non esse, fatemur:
Sed non per placidas it mea nauis aquas.
Tuta petant alij, fortuna miserrima nostra est:
Nam timor euentus deterioris abest.
Qui rapitur fatis, quid præter fata requirit?
SAEPE CREAT MOLLES ASPERA SPINA ROSAS.
Qui rapitur spumante salo, sua brachia campi
Porrigit ad spinas, duraq; saxa manus.
Accipitrem metuens pennis trepidantibus ales,
Audet in humanos fessa venire sinus.
Nec se vicino debitat committere tecto,
Quæ fugit infestos territa cerua canes.
Da precor accessum lachrymis mitissime nostris:
Nec rigidam timidis vocibus obde forem.
Verbaq; nostra fauens Romana ad numina perfer,
Non tibi Tarpeio culta tonante minus.
Mandatiq; mei legatus suscipe causam,
Nulla meo quamuis nomine causa bona est.
Jam prope depositus, certè iam frigidus æger,
Seruatus per te, si modò seruor, ero.
Nunc tua pro rebus nitatur gratia lapsis,
Principis æterni quam tibi præstat amor.
Nunc tibi & eloquij nitor ille domesticus adsit,
Quo poteras trepidis vtilis esse viris.
Viuit enim in vobis facundi lingua parentis:
Et res hæredem reperit illa suum.
Hanc ego non vt me defendere tentet, adoro:
Non est confessi causa tuenda rei.
Num tamen excuses erroris origine factum,
An nihil expediat tale mouere, vide.
Vulneris id genus est, quod cùm sanabile non sit,
Non contrectari tutius esse puto.
Lingua sile: non est vltra curabile quicquam:
Posse velim cineres obruere ipse meos.
Sic igitur, quasi me nullus deceperit error,
Verba face, vt vita, quam dedit ipse, fruar.
Cumq; serenus erit, vultusq; remiserit illos,
Qui secum terras, imperiumq; mouent:
Exiguam ne me prædam sinat esse Getarum,
Detq; solum miseræ mite, precare, fugæ.

Tempus adest aptum precibus: valet ille, videtque
Quas fecit vires, Roma, valere tuas.
Incolumis coniux sua puluinaria seruat:
Promouet imperium filius Ausonium.
Præterit ipse suos animo Germanicus annos:
Nec vigor est Drusi nobilitate minor.
Adde nurus, neptesq́ pias, carosq́ nepotes,
Cæteraq́ Augustæ membra valere domus.
Adde triumphatos modò Pæonas, adde quieti
Subdita montanæ brachia Dalmatiæ.
Nec dedignata est, abiectis Illyris armis,
Cæsareum famulo vertice ferre pedem.
Ille super currum placido spectabilis ore
Tempora Phœbea virgine nexa tulit.
Quem pia vobiscum proles comitauit euntem,
Digna parente suo nominibusq́ datis.
Fratribus assimilis, quos proxima templa tenentes
Diuus ab excelsa Iulius æde videt.
His Messalinus, quibus omnia cedere debent,
Lætitiæ primum non negat esse locum.
Quicquid ab his superest, venit in certamen amoris;
Hac hominum nulli parte secundus erit.
Hanc colit ante diem, per quam decreta merenti
Venit honoratis laurea digna comis.
Fælices, quibus hos licuit spectare triumphos,
Et ducis ore deos æquiparante frui.
At mihi Sauromatæ pro Cæsaris ore videndi,
Terraq́ pacis inops, vndaq́ vincta gelu.
Si tamen hoc audis, & vox mea peruenit istuc,
Sit tua mutando gratia blanda loco.
Hoc pater ille tuus primo mihi cultus ab æuo,
Si quid habet sensus vmbra diserta, petit.
Hoc petit & frater, quamuis fortasse veretur,
Seruandi noceat ne tibi cura mei.
Tota domus rogat hoc, nec tu potes ipse negare,
Et nos in turba parte fuisse tua.
Ingenij certè, quo nos male sensimus vsos,
Artibus exceptis, sæpe probator eras.
Nec mea, si tantum peccata nouissima demas,
Esse potest domui vita pudenda tuæ.

Sic igitur vestra vigeant penetralia gentis:
Curaque sit superis, Cæsaribusque tui.
Mite, sed iratum merito mihi, numen adora,
Eximar vt Scythici de feritate loci:
DIFFICILE EST, FATEOR, SED TENDIT IN ARDVA VIRTVS:
Et talis meriti gratia maior erit.
Nec tamen Ætnæus vasto Polyphemus in antro
Accipiet voces Antiphatésue tuas:
Sed placidus, facilisq́, parens, veniaque paratus,
Et qui fulmineo sæpe sine igne tonat.
Qui cùm triste aliquid statuit, fit tristis & ipse:
Cuique ferè pœnam sumere, pœna sua est.
Victa tamen vitio est huius clementia nostro:
Venit & ad vires ira coacta suas.
Qui quoniam patria toto sumus orbe remoti,
Non licet ante ipsos procubuisse deos.
Quos colis, ad superos hæc fer mandata sacerdos:
Adde sed & proprias ad mea verba preces.
Si tamen hæc tentas, si non nocitura putabis:
Ignoscas: timeo naufragus omne fretum.

COMMENTARIVS.

DOMVS VEST. P. VENERAT. AB ANNIS] Eleg. 8. lib. 1. fuit huius elegiæ quasi προπαρασκευὴν, & προοδοιπορία. qua Messalini amicitiam ambibat, [...]cebatque, se eius familiæ notum, & clientem [...]n pridem extitisse. Quod nunc item hoc pri[...] verbo confitetur.

[...]PVLSVS] Verbum hoc in exulibus vsurpa[...]n crebrò reperias. Cic. 3. de leg. Thucydides [...]ipsit libros suos, cum in exilium pulsus esset. [...]iius lib. 1. casibus deinde variis Antenorem [...]n multitudine Henetum, quæ seditione ex [...]hlagonia pulsi, & sedes, & ducem, rege Pylene ad Troiam amisso quærebant, &c. Virgil. [...]Æneid. *Pulsus ob inuidiam regno.*

AD EVXINI SINISTRA FRETI] Ad læ[...]n maris huius Tomitas esse positos ait. Et 5. [...]st. *Et Scythici vere terra sinistra freti.*

[...]IB INDOMITIS GETIS] Eleg. 8. lib. 1.

Littera pro verbis tibi Messaline salutem,
Quam legis, à sæuis attulit vsq; Getis.

QVAM SOLIT. PRÆS. EST TIBI FER[...]] Ibid. *Nempe salutaris quam prius ore minus.*

A *HEV MIHI SI LECTO VVLTVS*, &c.] Hoc idem verebatur in Maximo eleg. 2. lib. 1.

Heu mihi, quid faciam? vereor ne nomine lecto
Durus, & auersa cætera mente legas.

VVLTVS QVI FVIT] hilaris, & blandus.

NEC MECVM. P. MEA VERB. RELEGA] Ego relegatus sum, & ita se in edicto à Cæsare appellatum aiebat, relegatum, inquam, non exulem. Tu noli verba mea, seu epistolam, seu carmina mea relegare: quod facere videberis, si reieceris, & legere detrectaueris.

VRBE LICET VEST. VERSIB. ESSE. M.] Eleg. 14. lib. 3. Trist. *Est fuga dicta mihi: &c.*

NON EGO CONCEPI] Per fabulas docet, purum se sceleris in Cæsarem, tanquam in deum
B aliquem commissi. Non induxi in animum meum, non mihi persuasi adhuc.

SI PELION OSSA TVLISSET] Gigantes regnum cæleste affectasse, eoq; per montes montibus impositos ascendere, & Iouem cum diis detrudere conatos, atque ab eo fulminatos, & moles illas dissipatas, 1. Metamorph. canit.

Neue foret terris securior arduus æther,
Affectasse ferunt regnum cæleste gigantes.

Altaq; congestos struxisse ad sidera montes.
Tum pater omnipotens misso perfregit Olympum
Fulmine, & excussit subiectum Pelion Ossæ.

Meminit etiam 1. Fast. & Virgil. 1. Georg. De gigantibus, & gigantomachia Natal. lib. 6. cap. 21.

NEC NOS ENCELAD. DEMENT. C. SECVT.] Hunc ex gigantum illa cohorte vt præcipuum, & quasi antesignanum nominat. Qui cum ad inferos detrusi dicantur, hic tamen sub AEtna, substratis flammis assidue torqueri perhibetur. Testis Virgil. 3. AEneid. vbi AEtnæ incendia depingit.

Fama est Enceladi semiustum fulmine corpus
Vrgeri mole hac, ingentemq; insuper Ætnam
Impositam, ruptis flammam expirare caminis.
Et fessum quoties mutat latus intremere omnem
Murmure Trinacriam, & cælum subtexere fumo.

IN RERVM DOM.] terrarum dominos vocat eleg. 10. lib. 1. Virgil. 1. AEneid. *Romanos rerum dominos.*

NEC QVOD TYDIDÆ, &c.] Quomodo Diomedes Tydei filius Venerem, AEneam filium prælio subducentem insequatur, eiusque summam manum vulneret, disertè scriptum legis apud Homerum 5. Iliad. Salsè hinc irridendæ Veneris occasionem sumpsit illustris poëta Sannazarius. *Dum Venus armatum, &c.*

EST MEA CVLPA GRAVIS] De Arte sua loquitur hîc obscurius, mox infra apertius, & seruit tempori. Nam in Trist. lib. non semel leuem, & lusus, & iuuenilia vocauit.

SED QVÆ ME PERD. SOLVM AVSA] neminem pœnæ meæ socium addidit.

NVLLVM MAIVS ADORSA NEF.] Non quod nefas minus patratum fuerit in pœna sua (sæpius enim meritum se exilium confitetur) sed quod fuisset magnum nefas, seu piaculum, nocenti adiungere innocentem; vt sit comparatiuus pro positiuo, vt aliâs. Si quis tamen ita explicet, vt dicat, aliquod nefas in se admissum significare voluisse, quod tam acerbo exilio mactatus sit, non repugnabo. Nam eleg. vlt. lib. 1. Trist.

Tutius exilium, pauloq; quietius oro,
Vt par delicto sit mea pœna suo.

Et eleg. 11. lib. 5. Trist.

Vtraq; pœna grauis, merui tamen ipse carere:
Non merui tali forsitan esse loco.

NEVE ROGES QVÆ SIT] Ne te suspensum teneam.

STVLTAM QVAM SCRIPSIMVS ARTEM, &c.] ἑλληνισμὸς, pro, ars stulta quam scripsimus, non finit, &c. 1. AEneid. *Vrbem quam statuo vestra est.* In Euangelio. *Sermonem quem audistis non est meus.* Antecedens enim cum relatiuo ponitur in eodem casu.

TIMIDVSQVE] nusquam ante hac, nisi item semel, facto suo timoris, sed stultitiæ semper, & erroris nomina imposuit.

ANIMI NOM. VERA MEI] quia & peccatum animi est, seu ab animo venit. Et cum fece-

A rim stulte ac timide, animus meus stultus, a
midus vocetur licet.

ESSE QVIDEM FATEOR, &c.] Non
sum ægre ferre, te mihi difficiliorē nunc esse
offensum Cæsarem, quandoquidem tanto
addictus es genti Iuliæ, vt qui quempiam i
oriundum lædat, te lædat.

SED LICET ARMA FERAS, &c.] N
tamen vi à spe, quam in te locaui, me depe
Validum argumentum ad expugnandum I
salinum. Velis nolis, inquit, tu mihi aura, & p
tus eris, & te nitetur spes mea. In re dissimili
ratur simile à Laertio de Diogene. Cum ven
Athenas, conuenit Antisthenem. Is cum se ne
ni ad docendum daret, hominem repellebat.

B vicit perseuerantia. Cum enim ille baculum
quando intentaret, cæde inquit. Tam du
nim baculum non reperies, quo me abs te
gas, quamdiu aliquid dixeris.

PVPPIS ACHÆM. GRAIVM TROI.
RECEP.] Hæc exemplo sunt, posse quamui
hoste auxilium peti, & vel hostem alienis mo
incommodis, ac misereſcere. De Achæmeni
qui ab Vlysse, & sociis, Polyphemum per m
fugientibus nescio quo casu in sylua relictus,
Troianis eadem loca præternauigantibus in
tore supplex factus, atque ab iis in nauem be
gne acceptus est, Virgil. 3. AEneid. Extrema s

Nos procul inde fugam trepidi celerare, recepto
Supplice sic merito, tacitiq; incidere funem,

C *Verrimus & proni certantibus æquora remis.*

Ouid. 14. Metamorph.

Hanc procul aspexi longo post tempore
Orantiq; fugam gestu, ad littusq; cucurri,
Et moui. Graiumq; ratis Troiana recepit.

PROFVIT ET MYSO PEL. H. DVCI] I
sta Achillis profuit Telepho regi Mysiæ, ead
hasta ab Achille, cum Græcis transitum nega
vulnerato, illius rubigine seu scobe videli
eius vulneri inspersa. Plin. lib. 34. Est & rub
ferri in remediis, & sic proditur Telephum sa
se Achilles, siue id ærea, siue ferrea cuspide fe
ita certè pingitur, eam decutiens gladio. Pel
dicitur à Pelio monte, vnde cæsa. Propert. li
eleg. 1.

D *Mysus & Æmonia iuuenis qua cuspide vulne*
Senserat, hac ipsa cuspide sensit opem.

Eleg. 1. lib. 1. Trist.

Namq; ea vel nemo, vel qui mihi vulnera fecit,
Solus Achillæo tollere more potest.

Fabulam de adolescente morso à cane rabid
eiusdem morsu, iubente Apollonio Tyaneo,
nato, vide apud Philostratum lib. 6. cap. 18.

CONFVG. INTERD. T. VIOLAT. AD ARA
Qui templa violant, sacrilegi audiunt. Ele
lib. 5. Trist.

Viderit ipse sacram quamuis inuisus ad aram
Confugiam, nullas summouet ara manus.

NEC PETERE OFFENS. NVM. HORR
OPEM] Eleg. 1. lib. 1.

Vidi ego linigeræ numen violasse fatentem
Isidis, Isiacos ante sedere focos.
Alter ob huic similem priuatus lumine culpam,
Clamabat media se meruisse via.
Talia cœlestes fieri præconia gaudent,
Vt sua quid valeant numina teste probent.

IXERIT HOC ALIQ. TVTVM NON E] ab inimico salutem, & bona petere.

ON PER PLACID. IT. M. P. AQVAS] Fa- r : sed addit, cogi se quasi in tempestate in nnis portum confugere.

ORTVNA MISERR. TVTA EST] Istuc verum non appareat, est tamẽ verissimum, .nihil miseriæ accedere ad summam potest: :nim summa foret. Sicut nihil habenti, nihil rri potest: & nudus non timet prædones. Er- ›rtuna mea afflictissima, casibus, & periculis ›sita amplius non est.

VI RAPITVR FATIS, QVID, &c.] *Ducunt tem fata, nolentem trahunt.* Quare qui rapitur, atur, & nihil nisi fatum, hoc est, aduersas res ectet.

EPE CREAT MOLL. A. SPINA ROSAS] ris, & asperis sæpe mollia proueniunt. Nam quidem non aliunde, quam è spinis nascun- Ex coniugibus improbis, & hæreticis sæpe antur filij probi, & catholici.

VI RAPITVR SPVMANTE SALO, &c.] fusus est sensus. Ita autem digerendus. Qui :ur fatis, quique rapitur spumante salo, sua hia porrigit ad spinas, vt captet rosas (*sæpe creat molles aspera spina rosas*) & porrigit manus ımpi saxa, sc u scopulos, quibus adhærescit. ; vocat campum, sicut 1. Metamorph. *cam- iberioris aquæ.* Virg. 2. AEneid. *Fit sonitus spu- r salo.* Et in 3. *fugimus spumantibus vndis.*

ORRIGIT AD SPIN. D. SAXA] dum per s, perque saxa raptatur ab vndis.

CCIPITREM MET. P. TREPID. ALES] 1. lib. 1. Trist.
Terretur minimo pennæ stridore columba,
Vnguibus, accipiter, saucia facta tuis.
pro columba, genus pro specie.

CINO TECTO] vicino tugurio, seu casæ :æ, etsi alioqui etiam casas, & homines vni- fugiat.

G. INFEST. TERRITA CERVA CAN.] ›olum timiditatis ceruus, sicut canis impu- æ. Quare Achilles 1. Iliad. Agamemnoni simus, ab vtroque illi conuitiatur, eum ca- :ulos, & cor cerui habere pronuntiat, præ- am quod ebriosus. οἰνοβαρὲς, κυνὸς ὄμματ' ἔχων, κραδίην δ' ἐλάφοιο.

ACRYMIS NOSTRIS] precibus lacry- i.

A *OBDE FOREM*] Fast. 2. *custos in fore nullus erat.* Plaut. Casin. *forem obdo, ne senex me opprimat.* Lambinum miror, malentem legere. *fori pessulum obdo.* Terentiano more, si modo versus patiatur. Quasi vero Plautus à Terentio, ac non potius à Plauto Terentius latinitatem docendus sit. Sticho, *sed aperta est foris.* Bacchid. *forem hanc pauxillulum aperi placidè, ne crepa.*

ROMANA AD NVMINA] ad deum Romanorum, Augustum, quem Romani instar numinis colunt, & suspiciunt.

NON TIBI TARPEIO. C. TON. MINVS] quem tu non minus colis, quam Iouem Capitolinum. Capitolium enim in monte Tarpeio.

B *LEGATVS SVSCIPE CAVSSAM*] Et tanquam legatus meus suscipe agendam caussam tibi mandatam. In fine. *Quos colis, ad superos perfer mandata sacerdos.*

NVLLA MEO. Q. N. CAVSS. R.] correctio. Culpam enim nõ abesse à se fatetur semper, cum se scelere vacare dicat.

IAM PROPE DEPOSITVS] Ad limina ædium ægrotos desperatos deponebãt, vt transeuntes, si quid remedij putarent profecturum, edicerent. Inde depositus pro desperatus. M. Tull. 6. Verrin. Itaque ego videor mihi maximè ægram, & prope depositam reipub. partem suscepisse. Latius morem hunc explicaui Trist.

C *CERTE IAM FRIGID.*] frigere enim incipiunt moribundi. Frigus pro morte 12. AEneid. *ast illi soluuntur frigore membra.* Vide eleg. 10. lib. superioris, ibi, *Fecit & in gelidos fudit amoma sinus.*

SERVATVS PER TE ERO] debebo tibi vni salutem, & incolumitatem meam,

PRO REBVS LAPSIS] pro rebus afflictis, seu in contrarium versis. Bene, *lapsis*, crebrius enim ruinam nominat in Tristib. Exemplum eleg. 14. lib. 5. *Quippe mea est humeris fulta ruina tuis.*

PRINCIPIS ÆTERNI. Q. TIB. P. AMOR]
D Amat te Augustus. Eius amoris fiducia pro me enitere. Consule Inscriptionum antiquarum operosum opus, & inuenies æternos Imperatores, æternos principes, perpetuos Cæsares appellari, κολακευτικῶς vtique, vt alia multa. Cur autem Augustus maluerit dici ab initio Princeps potius quam Imperator, caussam edisseruimus alibi.

ELOQVII NITOR DOMESTICVS] eloquentia, quam à patre velut hæreditariam accepisti. Eleg. vlt. lib. 4. Trist. *Frater ad eloquium viridi tendebat ab æuo.*

QVO POTERAS TREPID. VTIL. E. REIS] 1. Fast. de Germanico. *Ciuica pro trepidis cum tulit arma reis.* Etsi porrò vtrumque oratoris est, accusa-

re, & defendere, nec minus reipub. in illo, quam in hoc commodat, ad laudem nihilominus illi istuc quam illud aliquãto maius est, vt alibi quoque diximus.

VIVIT ENIM IN. V. F. LING. PAR.] In te, & fratre tuo inest paterna eloquentia. Aut est enallage numeri. In vobis. pro, in te, cum non sequatur, *hæredes suos, sed. hæredem suum.*

ET RES HÆRED. REPP. ILLA SVVM] Pulchra hæreditas, & eo pulchrior, quod eloquentia nihil est laudabilius, ac præstabilius vel admiratione audientium, vel spe indigentium, vel eorum qui defensi sunt gratia. Cic. 1. de Orat. & 1. Off. postquam de oppressa à se Consule coniuratione Catilinaria locutus est. Licet enim, Marce fili, apud te gloriari, ad quem & hæreditas huius gloriæ, & factorum imitatio pertinet.

ADORO] Verbum hoc pro simplici *oro* positum est, quomodo Virgil. lib. 10.

——— vos ô miserescite venti,
In rupes, in saxa, volens vos Turnus adoro,
Ferte ratem, sæuisq́; vadis immittite syrtes.

Et Propert. eleg. 4. lib. 1. *maneat sic semper adoro, Ne quidquam ex illo quod querar inueniam.*

NON EST CONFESSI. C. TVEND. REI] In confessione facti iuris defensio suscipi potest, cum reus & fecisse se non negat, & iure fecisse affirmat, vt in caussa Miloniana, in statu assumptiuo. In statu autem absoluto, cum reus pro se nihil affert, defensio cadit. Ouid. se peccasse concedit, & tantummodo sibi ignosci, seu pœnam imminui cupit.

NVM TAM. EXCVS. ERROR. &c.] Permittit eius iudicio, num facti culpam, vt ab errore profectam, extenuet.

AN NIHIL EXPED. TALE MON.] An conducat magis, silere omnino de facto. Sequitur ætiologia.

VVLNERIS ID GEN. EST, &c.] quoniam vulnus hoc meum, quod offendendo Cæsare mihimet inflixi, sanari nequit: propterea quod factum infectum fieri haud potest. Quorsum igitur contrectetur, renouanda ipsi lectori eius memoria, cum etiam ex tractatione nouum dolorem, propter nouam ipsius aduersus me iram percepturus sim? *tractari vulnera nostra timent,* dixit in Trist.

NON EST VLTRA NARRAB. QVIDQVAM] Hîc pausa facienda.

POSSE VELIM CIN. OBR. IPSE MEOS] Cupio posse celare, & obruere etiam cineres, & ossa mea, si possit cum iis etiam celari, & obrui peccatum meum: vsque adeo silendum puto.

QVASI ME NVLL. D. ERROR] quasi Cæsarem nihil fœdum, ac flagitiosum facientem per errorem conspexerim.

VERBA FACE] Propriè oratorum est verba facere, λόγυς ποιεῖν. Antiqui sunt imperatiui dice, face, duce, Plaut. Bacchid. *Quid nunc es facturus? id mihi dice.* (Næuius dicebo, apud Nonium.) Aulul. *Eia, hoc face, quod te iubet soror,* Pœnulo. *testes a tecum.*

VT VITA QVAM. D. IPSE FRVAR] i quippe locis securus non sum. Eleg. proxi periore.

Imbuero Scythicas si non prius ipse sagittas,
Abstuleritq́; ferox hoc caput ense Getes.

Eleg. 3. lib. 1.

Non petii vt bene sit, sed vti male tutius, vtq́;
Exilium sæuo distet ab hoste meum:
Quamq́; dedere mihi præsentia numina vitam
Non adimat stricto squalidus ense Getes.

CVMQVE SERENVS ERIT] cum e plicata fronte, & blando ore, serenaque faci dem est ratio in huiusmodi deprecationib caussis aliorum, & reorum, inprimisque Principes maiores, agendi, quæ in redden pistolis. Obseruandũ tempus. Sic enim La equitem Romanum præturam petentem commendaturus scribit Cic. ep. 16. lib. 11. Pe gni interest, quo tempore hæc tibi epistol dita sit. Vtrum cum sollicitudinis aliquid res; an cum ab omni molestia vacuus esses. annotata in eleg. 1. lib. 1. Trist. *Si poteris vac di, &c.*

QVI SECVM TERRAS, IMPERIVM MOVENT] Vultus illos graues, ac seueros, iestatis plenos. De vultu, & oculis eius ton. cap. 79. Vultu erat vel in sermone, vel adeo tranquillo serenoque, vt quidam è ribus Galliarum confessus sit inter suos, eo hibitum, ac remollitum, quo minus, vt d rat, in transitu Alpium per simulationem quij propius admissus, in præcipitium pro ret. Oculos habuit claros, ac nitidos, qui tiam existimari volebat inesse quiddam vigoris: gaudebatque, si quis sibi acrius tuenti, quasi ad fulgorem solis vultum s teret. Ad auctoritatem igitur illius summa dicandam subiicit, *qui secum terras, imperiumq uent.* Sic 1. Metamorph. de Ioue indignante.

Terrificam capitis concussit terq́; quaterq́;
Cæsariem, cum qua terram, mare, sidera mo

Virgil. 9. AEneid.

Annuit, & totum nutu tremefecit olympum.
Vultu quo cœlum, tempestatesq́; serenat.

EXIGVAMNE ME. P. S. ESSE GE sinat me à Getis interfici, me, qui vix ossa pellis sum misera macritudine, & cui opun est.

DETQVE SOLVM MISERÆ. M. F Eleg. 2. lib. 1.

Nec tamen vlterius quidquam speroue, prec
Quam male mutato posse carere loco.
Aut hoc, aut nihil est, pro me tentare modes
Gratia quod saluo vestra pudore queat.

Et alibi per libros hosce, & superiores cent

TEMPVS ADEST APT. PRECIBVS pra egi de captando tempore adeundi, &

i apud viros principes. Copiosius 1.Trist. in r.

ILET, VIDETQVE QVOS FECIT VIR. Ea recenset, quæ tempus opportunum ad super Ouidio alloquendum faciant. Valet, let, amplificatum ab se imperium Romaesse terrorem gentium. Hoc ad lætitiam net, quemadmodum quæ sequuntur.

ICOLVM. CONIVX. S. PVLVIN. SER-Liuia. Puluinaria pro templis. Erant, testieruio ad 3. Georg. & Acrone ad Horat. O-7. lib. 1. lectuli, qui diis sternebantur in temin quibus stabant numina, vt eminentiora entur. Quibus fasciculi ex verbenis, strupcati, vt ait Festus, pro capitibus ponebanDeuictis autem hostibus, aut bene gesta re-& propulsato periculo, ad omnia puluinaorum decernebatur supplicatio, & aliquot esti celebrabantur. Cic. 3. Catilin. Quamob-Quirites, quoniam ad omnia puluinaria icatio decreta est, celebratote illos dies cū igibus, & liberis vestris.

ROMOVET AVSON. F. IMP.] Profert fi-Romani imperij Tiberius, filius Augusti adius.

RÆTERIT IPSE. S. ANIM. GERMAN. OS] magnitudine animi anteuertit ætatem. *Ingenium cæleste suis velocius annis currit.* Vir-Ascanio lib. 9. *nec non & pulcher Iulus Ante animumq; gerens, curamq; virilem.*

EC VIGOR EST DRVS. NOB. MIN.] us Tiberij ex Agrippina filius tam est anienerosus, quam sanguine nobilis.

DDE NVRVS, NEPT. PIAS. CHAR. NEP.] ntonia minore, M. Antonij Triumuiri filia, us Liuiæ filius tres omnino liberos sustulit, anicam, Liuillam, Claudium. Ex Agrippi-Agrippæ, & Atticæ filia Tiberius alter filius um. Ex Iulia Augusti filia Aquileiam filium, erium, qui infans est extinctus. Vide stem-Aug. & Tiberij apud Onuphrium lib. 1. de an. Principibus, & stemma domus Augupud Lipsium Comment. in Tacitum.

ETERAQVE AVG. MEMB. VAL. D.] cum re cognatione, aut affinitate aliqua conos, quos inuenies in illis, de quibus te moemmatibus. Meritò autem in bonis numeletudinem. Est enim primum in bonis cor-, & præstat diuitiis, quæ externorum geneatinentur. Elegans hymnus extat M. Antoaminij in bonam valetudinem, quem in am studiosorum adiicio.

Diua funestis inimica morbis,
Cui vigor mentis solidumq; robur,
Et ioci dulces, animiq; semper
Gaudia cordi,
Quam colunt sanctæ iuuenes, senesque,
Quam sibi cuncti cupiunt, suisque,
Nam simul cœtus hominum caducos
Alma reuisis,
Ilicet morbi fugiunt proterui,
Occidit febris truculenta, dirus
Occidit pallor, fera mors profundo
Exulat orco.
O quies rerum, ô hominum benigna
Mater, ô cunctis veneranda, namq;
Quid potest gratum sine te, quid vlli
Dulce videri?
Huc ades nostrum miserans laborem,
Siue te cæli tenet aula, siue
Insulis molles choreas beatis
Læta frequentas.
Huc ades tandem bona Diua, & artus
Languidos aura refoue salubri,
Ne meam tabes edat immerentem
Atra iuuentam.

ADDE TRIVMPHAT. MODO PÆONAS] Romanis Pannonij, qui Græcis Pæones. Lege Suetonium.

ADDE QVIETI SVBDITA, &c.] Adde ad tranquillitatem, & otium pop. Romani domitam Dalmatiam montosam. Brachiorum nomine vel regiones illius, vel robur, vires, ac potentiam intelligito.

CÆSAR. FAMVLO VERTICE. F. PED.] Ad pedes Tiberij se prosternere, & victum fateri.

PLACIDO SPECTAB. ORE] vultu renidenti, & conspicuus omnibus.

TEMP. PHOEBEA VIRG. NEXA] lauro, in quam mutata est Daphne virgo, Phœbum fugiens. 1. Metamorph. Phœbeam nominat etiam illa de caussa, quod deinceps Phœbus arborem laurum pro sua habuit. *Et quoniam coniux mea non potes esse, Arbor eris certè dixit mea, &c.*

QVEM PIA VOBISCVM. P. COMITAVIT] Drusus Tiberij filius. Nota rursus vocem *comitauit*, à comito. Sic alibi. *Pirithoum Theseus stygias comitauit ad vndas.* Vide dicta eleg. 5. lib. 5. Trist. ibi. *Teq; Menœtiaden, te qui comitatus Orestem.*

FRATRIB. ASSIMILIS] Similis Castori, & Polluci fratribus.

QVOS PROX. TEMP. TENENT DIVVS, &c.] quorum templum vicinum est templo Iulij Cæsaris. Diuum vocat, quia, vt narrat Sueton. cap. 88. in deorum numerum relatus est, non ore modo decernentium; sed & persuasione vulgi. Siquidem ludis, quos primo consecratos ei hæres Augustus edebat, stella crinita per septem dies continuos fulsit, exoriens circa vndecimam horam, creditumque est, esse animum Cæsaris in

cœlum

cælum recepti: & hac de caussa simulacro eius in vertice additur stella. Iupiter Veneri 1. AEneid.

Hunc tu olim cælo spoliis orientis onustum
Accipies secura, vocabitur hic quoq; votis.

Vide insuper extremum XV. Metamorph.

HIS QVIB. OMN. CED. DEBENT, &c.] Messalinus non potest negare, lætitiæ ex his victoriis, & triumphis principatum sibi iure deposcere Cæsaris agnatos, & propinquos. Quibus proinde & ipse, & omnia debent in hoc cedere.

A

QVIDQVID AB HIS SVPEREST] quidquid præter filium, nurus, neptes, nepotes, & membra domus est: cætera nempe multitudo ciuium.

VENIT IN CERTAM. AMORIS] certat in amando Cæsare.

NVLLI SECVND. ERIT] At enim Messalinus cum reliquis omnibus præter iam dictos nemini concedit in amore erga Cæsarem.

B

HVNC COLIT ANTE DIEM, &c.] Expeditior lectio ad explicandum *Hunc*, & *quem*, vt Tiberium significet, quam *hanc*, & *quam*. A quo Messalinus triumphalia ornamenta adeptus est adhuc iuuenis. Interpunge post *Hunc colit*.

FÆLICES QVIB. H. LICVIT. S. TRIVMPH.] Eleg. 2. lib. 4. Trist.

Vera tamen capiet populus spectacula fælix,
Lætaq; erit præsens cum duce turba suo.

ORE DEOS ÆQVIPARANTE FRVI] frui conspectu diuino victoris Tiberij. Ore pleno dignitatis: nam dij finguntur, & pinguntur pulcherrimi. De AEnea Virgil. lib. 1. *Os, humerosq; deo similis.* Iustinus lib. 5. de reditu & triumpho Alcibiadis. Ad hunc redeuntis exercitus triumphum effusa omnis multitudo (Atheniensium) obuiam procedit: & vniuersos quidem milites, præcipuè tamen Alcibiadem mirantur: in hunc oculos ciuitas vniuersa, in hunc suspensa ora conuertit: hunc quasi de cælo missum, & vt ipsam victoriam contuentur, &c. Quo conspectiores fierent minio, seu rubrica triumphatores faciem infici, seu illini solebant, quomodo & Iouis simulacri facies diebus festis, teste Plin. lib. 33. cap. 7. Sed tale os, ita pictum, & rubricatum inquam ab Ouidio dici æquiparare diuinum os, populumque desiderare frui lapidei, aut lignei oris potius, quam viuentis Dei, eiusque augustissimi similitudine, vt credam vix adducar.

C

D

AT MIHI SAVROM. PRO CÆS. ORE VID.] homines deformissimi, & aspectu truculentissimi. Eleg. 8. lib. 5. Trist.

Vox fera, trux vultus, verissima mortis imago:
Non coma, non vlla barba resecta manu.
Dextera non segnis stricto dare vulnera cultro,
Quem vinctum lateri barbarus omnis habet.
Viuit in his igitur tenerorum lusor amorum,
Hos videt, hos vates audit, amice, tuus.

TERRAQVE PACIS INOPS] Eleg. 3. lib. 3. *Huc quoq; venisti, pax est vbi tempore nullo.* Vide eleg. 11. lib. 5. Trist. Eleg. 3. eiusdem libri.

Pax tamen interdum est, pacis fiducia nunquam
Sic hic nunc patitur, nunc timet arma lo[cus].

VNDAQVE VINCTA GELV] De Istro, & [reliq]uis omnibus gelatis lege eleg. 10. lib. 3. Trist.

SI TAMEN HOC AVDIS] si admittis di[cta] mea.

SIT TVA MVT. G. B. LOCO] Blandiatur [...] gratia Cæsari. Blandis precibus efficias a[pud] Cæsarem, vt locum mutem.

PRIMIS MIHI CVLT. AB ANNIS] Pr[in]cipio elegiæ. *Ille domus vestræ primis venerator ab [an]nis.* Eleg. 5. *Tu comes antiquus, tu primis iunctus ab [an]nis.* Plaut. Capt. Philocrates iam inde amicus [mi]hi fuit à puero puer. Terent. Heaut. *Nam mihi [ma]gna cum eo iam inde à pueris semper fuit familiaritas.*

SI QVID HABET SENSVS] Hoc vul[t ali]quis relinquitur affectus in mortuis, & senti[unt] quæ hic geruntur. De quo alibi.

VMBRA DISERTA PET.] hypallage, [vm]bra diserti. Eloquentiam enim ei supra tribu[it].

Viuit enim in vobis facundi lingua parentis,
Et res hæredem repperit illa suum.

Affinis locus Sulpitij in consolatione illa ad [Ci]ceronem de obitu Tulliæ, in dehortatione [...]men. Quod si quis etiam inferis sensus est, [...] illius in te amor fuit, pietasque in omnes s[uos] hoc certe illa te facere non vult. Da hoc illi m[or]tuæ: da cæteris amicis, ac familiaribus, qui [tuo] dolore mœrent: da patriæ, &c.

HOC PETIT ET FRATER] frater Mess[ali]ni, à quo se dilectum testatur eleg. 8. lib. 1. [...] *quod est frater, &c.*

QVAMVIS FORTASSE VERET. &c.] q[ua]uis forte timeat, ne, dum mihi prodesse vis, [...] obsis, in quo etiam ipsi noceretur.

TOTA DOMVS ROGAT HOC] tota fa[mi]lia Messalinorum.

ET NOS IN T. P. FVISSE TVÆ] me q[uo]que fuisse inter tam multos clientes tuos. [...] eleg. 8. lib. 1.

QVO NOS MALE SENSIMVS VS[...] scribenda arte amandi. Vnde, *Ingenio perij [...] poëta meo.*

ARTIBVS EXCEPTIS] Respicit ad v[...] præcepta in illis libris tradita. Aut est enall[age] numeri. Probabas ingenium, & omnes lib[ros] meos, demptis illis.

SI TANTVM PECCATA NOVISS. DE[...] Eleg. 4. lib. 4. Trist. *sed in omnibus actis Vltima [...]mas, vita tuenda mea est.* Et eleg. 8.

Nec procul à metis, quas pæne tenere videbar,
Curriculo grauis est facta ruina meo.

SIC IGITVR VEST. VIG. P. GENTIS[...] frequententur.

IRATVM MERITO MIHI NVMEN] [...]tem esse, & irasci non sunt pugnantia: sed mi[...] esse, & implacabilem. Itaque & deus mitis [...] tamen aduersus impios irascitur, ac per p[œni]tentiam placatur.

NDIT IN ARDVA VIRTVS] Alibi. *Ardua* A *ur, sed nulla nisi ardua virtus.* Ostendes igitur em tuam, si rem arduam effectam dederis. : item arduam dixit Ode 24. lib. 3. quia laseád eam peruenitur, & quasi in alto sitam udore ascenditur. Concinunt his Hesiodij uli.

Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν
Ἀθάνατοι, μακρὸς δὲ καὶ ὄρθιος οἶμος ἐπ' αὐτήν.
Virtutem voluere Dei sudore parari.
Semita longa nimis, atq. ardua ducit ad illam.

'ersus quemadmodum Seneca & approbáimprobare, sibique contradicere videatur, sum est in Hortulis nostris Ouidianis, tit. is.

r TALIS MERITI ORAT. MAIOR ERIT] B omparatum est, vt maiores gratias & habea- & agamus officiis laboriosius præstitis. Meiaiora sunt, quam officia. Cic. Philip. 13. maius in me merita, mea quædam officia in il- Ad Brutum. Magna eius, non dico in me offed merita. Ad Cornificium. Ad hæc officia, ierita potius, iucundissima consuetudo ac-

TNAEVS VASTO POLYPHEM. IN AN- , &c.] Facilitatem impetrandi demonstrat imanitate, & facilitate Cæsaris, quam è conis exaggerat. Non ages cum homine fero, & sti, & inhumano, quales Polyphemus, & Antes. Virgil. 3. Aeneid. *Nam qualis, quantusq. ca- lyphemus in antro, &c.* Simili comparatione, & C itrariis laudauit clementiam Cæsaris lib. 1. 3. *Nō tibi Therōmedon, crudusq. rogabitur Atreus, etc.* NTIPHATESQVE] Læstrigonum rex, qui n è tribus sociis Vlysis, ad explorandam reiem missis, apprehensum dentibus dilania- 4. Metamorph.

Inde tamen veterem Læstrigonis, inquit, in vrbem
Venimus, Antiphates terra regnabat in illa.
Missus ad hunc ego sum, numero comitate duorum:
Vixq. fuga quæsita salus comitique, mihique.
Tertius è nobis Læstrigonis impia tinxit
Ora cruore suo, &c.

: & Homer. Odyss. 10.

LACIDVS, FACILISQVE PARENS] Patres vocamus, qui patrum in filios humanitatem, beneuolentiam, mansuetudinem, charitatem imitantur. Eleg. 5. lib. 3. Trist.

Quo quisq. est maior, magis est placabilis iræ,
Et faciles motus mens generosa capit.

FVLMINEO SAEPE SINE IGNE TON.] Eleg. 3. lib. superioris. *Multa metu pœnæ, pœna qui pauca coercet.* Aut, sine furore, & iræ acerbitate in reos animaduertit. Sed melior sensus prior, vt ita capiamus, eum terruisse potius, quàm puniuisse sontes.

QVI CVM TRISTE ALIQ. STATVIT, &c.] *Quiq. dolet, quoties cogitur esse ferox,* de eodem ibid.

VICTA TAMEN. V. E. H. CLEM. N.] Eleg. 8. lib. 4. Trist.

Ergo illum demens in me sæuire coegi,
Mitius immensus quo nihil orbis habet.
Ipsaq. delictis victa est clementia nostris.

TOTO SVMVS ORBE REMOTI] Eleg. 2. lib. 5. Trist.

Barbara me tellus, orbisq. nouissima magni
Sustinet, & sæuo cinctus ab hoste locus.

Virgil. 1. Eclog. *Et penitus toto diuisos orbe Britannos.* Citauimus & antea in simili.

NON LICET ANTE. IP. PROCVL. D.] quod facerem coram.

QVOS COLIS. A. SVP. P. MAND. SACERD.] Singulis familiis dij peculiares, & peculiaria sacra erant, sacerdotum autem partes orare pro aliis. Rogat ergo Messalinum, vti tanquam sacerdos suos deos sibi propitiet, eosque ad Cæsarem placandum extimulet.

PROPRIAS PRECES] vt non tantum referat Cæsari, quid Ouid. petat, sed suis etiam precibus eum adiuuet.

SIC TAMEN HAEC TENTA, &c.] Cautio. Nihil cupio fieri cum incommodo tuo.

TIMEO NAVFRAG. OMNE FRET.] Ratio: παθὼν δέ τε νήπιος ἔγνω post mala prudentior, prouerb. Eleg. 7. *Tranquillas etiam naufragus horret aquas.*

ELEGIA TERTIA.

Ad Maximum.

CONSTANS AMICITIA IN ADVERSIS.

ARGVMENTVM.

EXIMIAM, & constantem, & illo æuo raram fidem, amoremque in se gratuitum Maximi commēdat, cum vulgus longè secus faciat, & in amicitia non quid honestum, sed quid fructuosum, intueatur, & cum fortuna mutet animum. In hoc loco diutius commoratur. Inter paucos sibi fideles ipsum extitisse præcipuum, qui virtutem propter seipsam colat. Hortatur, vt se mortuum (hunc quippe statum pro morte ducit) & quasi à mente desertum adiuuet. Rursus, vt fortunæ resistentem laudat. Fuisse sibi principio iure iratum: sed audita caussa calamitatis suæ ingemuisse, & litteris se consolatum esse, veteri commotum amicitia. Se patrem ipsius suorum carminum edendorum auctorem habuisse. Quibus lacrymis se Maximus ipse discedentem in exilium in Italiæ finibus exceperit. Denuo fidem viri prædicat, & bene merito bene precatur. Grauis, & ῥητορικωτέρα elegia.

Maxime, qui claris nomen virtutibus æquas,
Nec sinis ingenium nobilitate premi:
Culte mihi (quid enim status hic à funere differt?)
Supremum vitæ tempus ad vsque meæ:
Rem facis, afflictum non auersatus amicum,
Qua non est æuo rarior vlla tuo.
Turpe quidem dictu, sed (si modò vera fatemur)
VVLGVS AMICITIAS VTILITATE PROBAT.
CVRA, QVID EXPEDIAT, PRIOR EST, QVAM QVID SIT HONESTVM:
ET CVM FORTVNA STATQVE CADITQVE FIDES.
NEC FACILE INVENIES MVLTIS IN MILLIBVS VNVM,
VIRTVTEM PRECIVM QVI PVTET ESSE SVI.
Ipse decor recti, facti si præmia desint,
Non mouet: & gratis pœnitet esse probum.
NIL, NISI QVOD PRODEST, CARVM EST: en detrahe menti
Spem fructus auidæ, nemo petendus erit.

At

At reditus iam quisque suos amat, & sibi quid sit
Vtile, sollicitis computat articulis.
Illud amicitiæ quondam venerabile nomen
Prostat, & in quæstu pro meretrice sedet.
Quo magis admiror, non vt torrentibus vndis
Communis vitij te quoque labe trahi.
DILIGITVR NEMO, NISI CVI FORTVNA SECVNDA EST:
QVAE, SIMVL INTONVIT, PROXIMA QVAEQVE FVGAT.
En ego non paucis quondam munitus amicis,
Dum flauit velis aura secunda meis:
Vt fera nimboso tumuerunt æquora vento,
In mediis lacera naue relinquor aquis.
Cumque alij nolint, etiam me nosse, fateri,
Vix duo proiecto trésue tulistis opem.
Quorum tu princeps: neque enim comes esse, sed auctor,
Nec petere exemplum, sed dare dignus eras.
Te, nihil exacto, nisi nos peccâsse fatentem,
Sponte sua probitas officiumque iuuat.
Iudice te: mercede caret, per seque petenda est
Externis virtus incomitata bonis.
Turpe putas abici, quia sit miserandus, amicum:
Quodque sit infelix, desinere esse tuum.
Mitius est lasso digitum supponere mento,
Mergere quàm liquidis ora natantis aquis.
Cerne quid Æacides post mortem præstet amico:
Instar & hanc vitam mortis habere puta.
Pirithoum Theseus stygias comitatur ad vndas:
A stygia quantum mors mea distat aqua?
Adfuit insano iuuenis Phocæus Oresti:
Et mea non minimum culpa furoris habet.
Tu quoque magnorum laudes admitte virorum,
Vt facis, & lapso quam potes, affer opem.
Si bene te noui, si, qui prius esse solebas,
Nunc quoque es, atque animi non cecidêre tui:
Quo fortuna magis sæuit, magis ipse resistis:
Vtque decet, ne te vicerit illa, caues.
Et bene vti pugnes, bene pugnans efficit hostis:
Sic eadem prodest caussa nocetque mihi.
Scilicet indignum, iuuenis carissime, ducis,
Te fieri comitem stantis in orbe Deæ.

Firmus es, & quoniam non sunt hæc qualia velles,
Vela regis quassæ qualiacunque ratis.
Quæque ita concussa est, vt iam casura putetur,
Restat adhuc humeris fulta carina tuis.
Ira quidem primò fuerat tua iusta, nec ipso
Lenior, offensus qui mihi iure fuit.
Quique dolor pectus tetigisset Cæsaris alti,
Illum iurabas protinus esse tuum.
Vt tamen audita est nostra tibi cladis origo,
Diceris erratis ingemuisse meis.
Tunc tua me primùm solari littera cœpit,
Et læsum flecti spem dare posse Deum.
Mouit amicitiæ tum te constantia longæ,
Ante tuos ortus quæ mihi cœpta fuit.
Et quòd eras aliis factus, mihi natus amicus,
Quodq; tibi in cunis oscula prima dedi.
Quòd cum vestra domus teneris mihi semper ab annis
Culta sit, esse vetus nunc tibi cogor onus.
Me tuus ille pater, Latiæ facundia linguæ,
Qui non inferior nobilitate fuit,
Primus, vt auderem committere carmina famæ,
Impulit, ingenij dux fuit ille mei.
Nec quòd sit primo nobis à tempore cultus,
Contendo fratrem posse referre tuum.
Te tamen ante omnes ita sum complexus, vt vnà
Quolibet in casu gratia nostra fores.
Vltima me tecum vidit, mœstisq; cadentes
Excepit lachrymas Italis ora genis.
Cùm tibi quærenti, num verus nuncius esset,
Attulerat culpæ quem mala fama meæ:
Inter confessum medius, dubiéque negantem
Hærebam, pauidas dante timore notas.
Exemplóque niuis, quam mollit aquaticus Auster,
Gutta per attonitas ibat oborta genas.
Hæc igitur referens, & quòd mea crimina primi
Erroris venia posse latere vides:
Respicis antiquum lapsis in rebus amicum,
Fomentisq; iuuas vulnera nostra tuis.
Pro quibus, optandi si nobis copia fiat,
Tam bene promerito commoda mille precor.

Sed

Sed si sola mihi dentur tua vota, precabor,
Vt tibi sit saluo Cæsare salua parens.
Hæc ego, cùm faceres altaria pinguia thure,
Te solitum memini prima rogare deos.

COMMENTARIVS.

QVI CLARIS NOM. VIRTVTIBVS AB QVAS] Eleg. 2. lib. 1. ad eundem.

Maxime, qui tāti mensurā nominis imples,
Et geminas animi nobilitate genus.

es φερώνυμος.

EC SINIS INGEN. NOBIL. PREMI] Idem per expolitionem. Qui ingenio virtutem lis, & respondes nobilitati generis tui, & es clarus virtute, quam sanguine, & vtrobique Maximus.

VLTE MIHI SVPREM. VITAE, &c.] quem i, & obseruaui vsque ad mortem, hoc est, vsad exilium meum.

QVID ENIM STAT. H. A FVN. DIFFERT?] 1 & hanc Iureconsulti mortem vocant, cum patriam perdit; cui aqua & igni interdici-Hæc ratio per parenthesin inseritur.

FFLICTVM NON AVERSAT. AMICVM.] 1 me quamuis relegatum, & calamitosum amico agnoscis. Dum te mei, licet afflicti, pudet.

QVA NON EST AEVO RAR. V. TVO] quæ sæculo rarissima est. Quanam autem illa? iestatem sequi propter se. *Cana fides* apud Ma-m 1. Aeneid. explicādum est, quoniam apud os mortales illos reperta sit. Canum siqui-1, secundùm Nonium, dicitur vetus, anti-m. Varro Eumenid. Et ecce de improuiso dit ad nos cana veritas. Quamuis aliter Ser-.

VRPE QVIDEM DICTV] si dictu, vtique e-1 factu. Quædam enim factu turpia sunt, sed dictu, vt adulterare, furari, &c. Quanquam omnia turpia dictu, factu quoque turpia sunt. 1. Offic. quodque facere turpe non est, mo-occultè, id dicere obscænum est. Itaque nec rta actio rerum illarum petulantia vacat, nec tio obscœnitate. Nec vero audiendi sunt Cy-, aut si qui fuerunt Stoici, pæne Cynici, qui rehendunt, & irrident, quod ea quæ re turpia 1 sunt, verbis flagitiosa dicamus: illa autem turpia sint, nominibus appellemus suis. La-inari, fraudare, adulterare, re turpe est: sed itur non obscœnè: liberis dare operam re ho-um est, nomine obscœnum, &c.

SED SI MODO VERA FATEMVR] propter itatem enim, aliasque ob caussas interdum 1 aut tacemus, aut dissimulamus, aut non fa-loquimur.

A VVLG. AMICIT. VTILIT. PROBAT] Hoc deplorat etiam eleg. 8. lib. 1. Trist. Tantum colit amicitias vulgus, quantum sibi id vtile experitur. Mensura vtilitatis amicitiam metitur. Præclarus est locus Aristotelis in 8. Ethic. cap. 3. & 4. quem opportunè huc adscribam. Qui ob aliquam vtilitatem, aut delectationem diligunt, ij non amicum, sed semetipsos diligunt. Quocirca eiusmodi consociatio ne amicitia quidem appellanda est. Hoc namque modo agros, & prata, & pecudes, aut, si de hominibus loqui velimus, hoc etiam modo medicos, & nautas, cum eorum opera nobis commodat, diligimus: aut scurras quoque, quorum facetiis delectamur. Restat igitur, vt legitimæ, ac sinceræ amicitiæ fundamentum B sit honestas, & sola virtus, & ea stabilis sit amicitia, quam virtus conciliauerit.

CVRA QVID EXPED. P. EST, &c.] Explicatio est hæc versiculi præcedentis. Fæx hominum, ignobile vulgus anteponit vtile honesto: cum contrà sapiens faciat, & honestum per se, non spectata vtilitate amplectatur.

ET CVM FORT. STATQVE, CADITQVE FIDES] In illa elegia paulo ante nominata.

Donec eris fœlix, multos numerabis amicos;
Tempora si fuerint nubila, solus eris.

MVLTIS E MILLIBVS VNVM] Sicut nec Apollo millibus è multis præter vnum Socratem potuit sapientem inuenire. *Stultorum enim infinitus est numerus*, vt ait Ecclesiastes, cap. 1.

C VIRTVTEM PRET. Q. PVTET. E. SVI] Stoicum παράδοξον, ὅτι αὐτάρκης ἡ ἀρετὴ πρὸς εὐδαιμονίαν virtutem seipsa contentam esse ad beate viuendum. Vide parad. 2. apud Tullium. Claudian. *Ipsa quidem virtus pretium sibi.* Silius. *Ipsa quidem virtus sibimet pulcherrima merces.* Et poëta quidam tragicus apud Clement. Stromat. lib. 4.

Οὐ γὰρ μόνη ἀρετὴ τῶν ἐν ἀνθρώποις μόνη
Οὐκ ἐπακτὸν τὸν πόνων ἆθλον λαμβάνει,
Αὐτὴ δ' αὑτῆς ἆθλα τῶν πόνων ἔχει.
Nam sola virtus rebus in mortalibus
Accipere nullum præmium extra se solet:
Sed ipsa sibimet præmium laboris est.

In hoc demum poëtæ omnes consentiunt. Seneca de beata vita, cap. 9. Interrogas quid petam ex virtute? Ipsam, nihil enim est melius, ipsa pretium sui est. Cum porrò scribit Cic. 3. de repub. vult planè virtus honorem, nec est virtutis vlla alia merces, & similia in orat. pro Archia, nec Se-

necæ, nec sibi contradicit, alio loco ita scribenti. Ergo item iustitia nihil expetit pręmij, nihil pretij. Per se igitur expetitur, eademque omnium virtutum caussa, atque sententia est. Qui enim docet, virtutem nullum aliud præmium, nullam mercedem præter honorem poscere: sic tamen vt eum non aliunde, quam ex se ipsa sumat, an non perinde est, ac si eam nullum à nobis pręmium, ac mercedem petere, aut exspectare, gratuitamque, non mercenariam esse doceret? Stephan. Schediasf. lib. 5.

Et gratis poenitet esse prob.] Cic. lib. 1. de nat. deor. Charum ipsum verbum est amoris, ex quo amicitię nomen est ductum: quam si ad fructum nostrum referemus, non ad illius commoda quem diligimus, non erit ista amicitia: sed mercatura quædam vtilitatum suarum. Prata, & arua, & pecudum greges diliguntur isto modo, quod fructus ab eis capiuntur. Hominum charitas, & amicitia gratuita est. Habuit in mente locum Aristoteles supra à me prolatum.

Nil nisi qvod prodest charvm est] 1. Fast. *In pretio pretium nunc est.*

Sollicitis compvtat articvl.] digitis, pars pro toto. Et *sollicitis* ipse sollicitus.

Amicitiae qvond. venerab. nom.] Eleg. 7. lib. 1. Trist. *Illud amicitiæ sanctum, ac venerabile nomen.* Rerum venerabilium ipsæ quoque appellationes habent quiddam venerationis.

Prostat, et in qvaest. p. meret. sedet] Meretrix honestioris loci est, & quæstus. Nam meretrices à merendo dictę, quod copiam sui tantummodo noctu facerent: prostibula, quod ante stabulum stent, quæstus diurni, ac nocturni caussa. Vnde & quæstuariæ. Hic meretrix locum generis obtinet, vt prostibulum sit etiam meretrix.

Non vt torrentib. vndis te qvoqve, &c.] Torrens est fluuius subitis imbribus concitatus, qui alioqui siccitatibus exarescit. Hîc participium est sine verbo. Torrere enim aliud significat.

Diligitvr nemo. n. cvi. f. secvnd.] Allegoricè hoc idem eleg. 8. lib. 1. Trist.

Aspicis vt veniant ad candida tecta columbæ,
Accipiat nullas sordida turris aues.

εὐτυχία πολύφιλος, fælicitas habet multos amicos, seu, est diues amicis, prouerb.

Qvae simvl intonvit, &c.] Simul est simul ac. Notauimus in Tristibus vsitatum bonis scriptoribus. Tonitrua terrent: ita fortuna aduersa terrentur, ac fugiunt, qui in diligendo non nisi commoda sua spectarunt. Eleg. 4. lib. 1. Trist.

Dum iuuat, & vultu ridet fortuna sereno,
Indelibatas cuncta sequuntur opes.
At simul intonuit, fugiunt: nec noscitur vlli
Agminibus comitum qui modo cinctus erat.

En ego non pavcis qvond. m. am.] A suo item exemplo rem illustrat. Me quoq; turba amicorum coluit, & cinxit.

A

B

C

D

Dvm flavit. v. avra. s. meis] Off. dum prospero fortunæ flatu vtimur, tus optatos prouehimur. Dum vsus sum secundis. Dum florui, ac beatus fui. Eleg citata.

Dum stetimus, turba quantum satis esset
Nota quidem, sed non ambitiosa domu
Eleg. 5. lib. 3. Trist.
Idq; recens præstas, nec longo cognitus vsu
Quod veterum misero vix duo tresue m

Vt fera nimb. tvm. aeq. veni] Alia allegoria hoc idem in Trist. eleg. 7. li
At simul impulsa est omnes timuere ruina
Cautaq; communi terga dedere fuga.

Etiam me nosse] Eadem conditio infælices miseri, qua pauperes: neutri lil suis, & familiaribus agnoscuntur.

Vix dvo tresve tvl. opem] lib. 1. Trist.
Vix duo tresue mihi de tot superestis amici
Cætera fortuna, non mea turba fuit.
Eleg. 5. lib. 5.
Te sibi cum paucis meminit mansisse fidele
Si paucos aliquis tresue, duosue vocat.

Qvorvm tv princeps] præcipu primus, aliquando enim ordinis est.

Neqve enim com. esse, sed av &c.] Dignitas tua hoc merebatur, vt pri ses, & familiam duceres, nec ab aliis disce alios fidem atque constantiam doceres.

Nec petere exemplvm] Loqu Cicero pro Deiotaro. Is vir, vnde pudori citiæque exempla peterentur. Et 3. Off. n ab his iustitię, tanquam à sapiente pętitu plum. Exemplum est quod proponitur vt mur, aut vitemus. Exemplar est ex quo efficitur aliqua species, & effigies: quæ & & simulacrum appellatur. Illud animo tur, hoc oculis conspicitur. Ita Festus. S men vnum pro altero ponitur.

Te nihil exacto, nisi nos, & sus disthichi huius est. Te probitas, & offici um vltro susceptum iuuant, delectant, ni gentem, nulla re exacta, nihil spectante confitentem reum.

Per seqve petenda est, &c.] Ia diximus, hoc esse dogma Stoicorum, vi se ipsa contentam ad explendam beatam externa bona non requirere, de quo Sen stola 85. Cicer. de finibus, & 5. Tuscul. In bro sic inter cætera. In virtute satis præ bene viuendum, satis etiam ad beatè, sati titer viuamus, etiam vt magno animo, dem vt nulla re egeamus, semperque si uicti.

Tvrpe pvt. abici. q. s. miser. non fuit caussa diligendi fælicitas, non e sa deserendi, & abiiciendi miseria: ea enim randa est.

Lasso digitvm svppon. ment

A

Erratis ingemvisse meis] ex συμπαθείας, vt amicus. Obserua, quam variè admissa sua nominet. Culpam, errorem, peccatum, delictum: facinus, aut scelus nunquam.

Tvnc tva me prim. solari litt.] non antea. Quid enim solaretur, quem nondum insontem, aut parum sontem comperisset?

Et labsvm flecti sp. d. p. Devm] & excitare me ad spem clementiæ Augusti, ad me restituendum.

Movit amicitiae cvm te, &c.] perpetuitas amicitiæ, quæ mihi cum domo vestra ante te natum intercesſit.

Mihi natvs amicvs] vt vetustior amicus mihi esse non potueris. Plus hoc est, quam si diceret, à teneris, à puero.

B

Oscvla prima] prima, non ante matrem vtiq;, aut patrem tuum. Sed prima dedi vagienti in cunis: alia postmodum cum gestareris in vlnis, vt vox *prima* ad tempus referatur.

Teneris ab annis] à prima pueritia. Ad Messalinum eleg. 2. *Ille domus vestra primis venerator ab annis.* Loquens de vitibus Maro, Georg. 2. *adeo à teneris consuescere multum est.*

Esse vet. n. tibi cogor onvs] iam grãdis natu cogor tibi esse oneri, qui tuis in pueritia, & adolescentia mea fui oblectationi.

Latiae facvndia lingvae] Romanorum eloquentisſimus. Ad ipsum Maximũ eleg. 3. lib. 1. *Suscipe Romanæ facundia, Maxime, linguæ.*

C

Committere carm. famae] euulgare, in publicum emittere. Pulcherrima est hortatio ad edendum librum epist. 10. lib. 2. apud Plin. Alibi noster. *Deniq; securus famæ liber ire memento.*

Ingenii dvx fvit ille mei] Ad Messalinum, de patre eius, eleg. 8. lib. 1. *Hortator studij, caussaq; faxq; mei.*

Nec qvod sit prim. nob. &c.] Non equidem pertinacius affirmo, fratrem tuum narrare posse, quo pacto ab adolescentulis ipsum dilexerim. Nihil hoc sit, certè te patre, & fratre amplius amaui.

Ante omnes ita svm complexvs] Amoris, & beneuolentiæ significatio inest in verbo *complector.* Ad Q. F. ep. 1. lib. 3. Frater eius me-

D

cum est multum. Quare, vt instituisti, complectere adolescentem. Epist. 6. lib. 2. ad fam. De ipso Tito Annio tantùm tibi polliceor, te maioris beneuolentię erga te, si complecti hominem volueris, habiturum esse neminẽ. Legitur etiam complecti aliquem charitate, beneuolentia, officiis, honoribus, beneficiis, muneribus, &c.

Vt vna. q. in casv grat. nost. forret] vt in quauis fortuna, & commutatione rerum nostra gratia simul esset (lego enim *vnà* vt aduerbium, non vt nomen) id est, non desineremus amare inter nos, & ęquè amaremus semper.

Vltima me tecvm vid. Italis ora] In finibus Italiæ, cum abirem in Scythiam, mecum es collocutus.

Moestisqve genis excep. lacrym.] προσωποποιΐα. Rei enim inanimæ personam dat.

Nvm vervs nvntivs esset] Res quæ nuntiatur, latinis in vtroque numero nuntius & nuntij, genere masculino dicitur. Ad Att. de Q. F. nuntij nobis tristes, nec varij venerãt. Et quidam boni nuntij me Thessalonicæ tenebant. Pro lege Manil. Is qui vno die, vno nuntio, vna literarum significatione, &c. Catull. in Arrium. *Cum subitò affertur nuntius horribilis.*

Mala fama] mihi noxia. Catull. in Rufum.

Lædit te quædam mala fabula, qua tibi fertur
Valle sub alarum trux habitare caper.

Inter confess. med. dvb. neg.] nec confiteri, nec negare audebam.

Pavid. dante tim. notas] pallescente me, vt solent, quos timor incesſit.

Exemploq. nivis, qvam mollit, &c.] Hyperbolica comparatio. Eleg. 2. lib. 3. Trist.

Nil nisi flere libet, nec nostro parcior imber
Lumine, quàm verna de niue manat aqua.

Haec igitvr referens] Horum itaque memor. Hæc igitur animo, & memoriæ tuæ subiiciens, tecum reputans. 1. Metam. de Ioue.

Fœda Lycaoniæ referens conuiuia mensæ
Ingentes animos, dignas Ioue concipit iras.

Et qvod mea crim. p. erroris, &c.] propter superiora, & propter hoc quoq;, quod peccatum meum primi erroris excusatione tegi potest.

Respicis antiq. lap. in reb. am.] In calamitate mea succurris mihi. In verbis respicere, & aspicere inest fauoris, & auxilij notio. Ideo vtriusq; vsus est in precibus. 4. Fast. ad Venerem.

Semper ad Æneadas placido pulcherrima vultu
Respice: totq; tuas Diua tuere nurus.

Virgil. 2. Aeneid. *Iupiter omnipotens, precibus si flecteris vllis, Aspice nos, hoc tantùm.* Plaut. Bacchid. *Deus nos respiciet aliquis.* Terent. And. *& me, & te imprudens, nisi quid dij nos respiciunt, perdidi.*

Fomentisqve ivvas vvlnera, &c.] solatiis tuis alleuas dolorem merum.

Commoda mille precor] mille, sexcenta, trecenta Latinis in magno numero exprimendo vsitata sunt, quod sexcentis testimoniis probare liceret. Græcis μυρία, μυριάκις.

Sed si sola mihi. d. tva vota] Si illud tantum mihi optare liceat, quod tu cupis, & in votis habes.

Salvo Caesare salva parens] vtriusque igitur salutem, & incolumitatem, Cæsaris inquam Tiberij, & matris suæ imprimis optabat Messalinus.

Cvm faceres alt. ping. thvre] cum thura adoleres. Eleg. 6. lib. 5. *Da mihi thura puer pingues facientia flammas.*

Prima] præ aliis: plura enim rogauit.

Non ego, si biberes secura pocula Lethes,
Excidere hæc credam pectore posse tuo.
Longa dies citior brumali tempore, noxque
Tardior hyberna solstitialis erit:
Nec Babylon æstus, nec frigora Pontus habebit,
Calthaque Pæstanas vincet odore rosas:
Quàm tibi nostrarum veniant obliuia rerum:
Non ita pars fati candida nulla mei est.
Ne tamen hæc dici possit fiducia mendax,
Stultaque credulitas nostra fuisse, caue.
Constantique fide veterem tueare sodalem:
Quà licet, & quantum non onerosus ero.

COMMENTARIVS.

A GELIDO AB ISTRO] conglaciat enim. Elegia 11. lib. 5. Trist. *Vt sumus in Ponto, ter frigore cõstitit Ister.* Et alioqui Pontica regio, quam influit, cælo perfrigido est. Sæpius autem Istrum, quam Danubium vocat, vsitatiore scilicet vocabulo in illis locis.

IVDICIO NON DVBITATE MEO] Si non dubitat, si constantem putat in amicitia etiam nunc, quid ergo mox quærit? *Ecquid adhuc remanes, &c?* Videntur hæc pugnantia. Sed quærit, vt asseuerantius affirmet.

MEMOR INFAELICIS AMICI] Laudauit ab hoc officio Maximum elegia priore.

Rem facis, afflictum non auersatus amicum,
Qua non est æuo rarior vlla tuo.

DESERIT AN PART. L. CVRA SVAS?] An cura languescit, & munus suum deserit? Partes B pro munere, à comœdiis translatum, in quibus sunt actores primarum, secundarum, tertiarum partium, qui Græcis πρωταγωνισταὶ, δευτεραγωνισταὶ, τριταγωνισταί.

NON ITA DII MIHI SVNT TRISTES] Non ita dij mihi aduersantur. Non ita me oderunt. Sicut autem diis amicis prospera, ita iratis contraria eueniunt: & ideo aptè tristes, ab effectu scilicet, faciunt enim tristes.

FASQVE PVTEM] posse fieri existimem. Nam fas interdum est idem quod Græcis δυνατὸν, & nefas ἀδύνατον, quomodo Cic. hoc verbum ex Timæo Platonis videtur conuertisse. Atque illius quidem quasi parentem huius vniuersitatis inuenire difficile est, & cum iam inueneris, indicare in vulgus nefas.

ANTE MEOS OCVL. P. EST. T. S. IMAGO] Eleg. 10. lib. 1.

Ante meos oculos tanquam præsentis imago
Hæret, & extinctum viuere fingit amor.

Eleg. 4. lib. 3. Trist.

Ante oculos errat domus, vrbs, & forma locorum,
Accedunt[que] suis singula facta locis.
Coniugis ante oculos sicut præsentis imago est.

Eleg. 3. lib. 4. *Vultibus illa tuis tanquam præsentis inhæret.* Plin. ep. 1. lib. 2. de Virginio Rufo, maximo & clarissimo ciue. Totus animus in hac vna contemplatione defixus est. Virginium cogito, Virginium video, Virginium iam vanis imaginibus, recentibus tamen audio, alloquor, teneo.

SERIA MVLTA MIHI. T. COLLATA] Eleg. 10. lib. 1.

Sæpe refert animus lusus grauitate carentes,
Seria cum liquida sæpe peracta fide.

SAEPE CITAE LONG. VISAE SERM. HORAE, &c.] In colloquiis iucundis horas, & dies B sæpe consumpsimus, nec eos effluere sensimus. Elegia 14. lib. 5. Trist.

Vt[que] solebamus consumere longa loquendo
Tempora, sermoni deficiente die.

Callimach. de se, & amico poëta. ἥλιον ἐν λέσχῃ κατεδύσαμεν. Expressit Virg. eclog. 9. *Cantando puerum memini me condere soles.* Persius Satyr. 5. *Tecum etenim longos memini consumere soles.*

SAEPE TVAS VEN. F. M. CARM. AD AVRES] Quo pacto poëtæ Romani vicissim sibi poëmata sua iudicij experiundi recitarent, dixi in eleg. vlt. lib. 4. Trist. Nec mirum tamen, si nos sæpius eadem explicationis ergo ponimus, cum poëta, quanquam non temere, eadem quoque iterare soleat. Puto insuper, me non adeo gratum lectori facere, si eum ad aliquid semel alicubi dictum semper remittam; cum præsertim ipse in hoc extremo ætatis meæ vacillante memoria non semper vbi dixerim, recordari queam.

QVOD TV LAVDARAS POPVLO PLACV-
;E PVTABAM] Tu vnus mihi eras pro populo,
od à Democrito prolatum, au&or est Seneca,
us verba operæ pretium facturus videor, si
ponam. Sunt autem in calce epistolæ 7. Demo-
tus ait: vnus mihi pro populo est, & populus
vno. Bene & ille, quisquis fuit (ambigitur e-
n de auctore) cum quæreretur ab illo, quo
ita diligentia artis spectaret, ad paucissimos
uenturæ: satis sunt, inquit, mihi pauci, satis
vnus, satis est nullus. Egregiè hoc tertium. E-
urus, cum vni ex consortibus studiorum suo-
n scriberet: hæc, inquit, ego non multis, sed
i: satis enim magnum alter alteri theatrum
nus. Hic ille. Tu ergo Plato, tu Cato meus, qui
ceroni fuit pro centum millibus. Vide Mureti
.5. lib. 16.

B

HOC PRETIVM CVRAE DVLCE RECEN-
] Recentes labores meos in carminibus hoc
ici pretio, approbatione videlicet tua, com-
isabam, & solabar.

VTQVE MEVS LIMA RASVS LIBER ES-
T AMICI] Meus liber, mea scriptio. Rudiores
iper volumen interpretantur. In correctioni-
, & cura, ac diligentia scriptionis, orationis-
exprimendis, limæ vocem adhibemus, & di-
mus scripta limari, ac poliri, limata, ac polita.
g. 6. lib. 1.

Scilicet incipiam lima mordacius vti
Vt sub iudicium singula verba vocem.

er. in Orat. perf. alij subtili quadam, & pres-
ratione limati. De Finibus lib. 5. De summo
io duo genera librorum sunt: vnum popula-
r scriptum, quod ἐξωτερικὸν appellabant: al-
um limatius. Ad iudicium idem verbum trā-
it epist. 33. lib. 7. opus est hîc limatulo, & po-
lo iudicio tuo.

C

NON SEMEL ADMONITV FACTA LITV-
TVO EST] Correxit igitur scripta sua Oui-
s, quamuis non illos in exilio composi-

NOS FORA VIDERVNT PARITER] vbi-
simul incedebamus, & alter alterius lateri
ebat, per fora, per porticus, per vias, per
itra.

QVANTVS IN AEACIDE, ACTORIDE-
] Quantus fuit in Achille, & Patroclo, nepo-
ctoris, nobilissimo pari amicorum.

A

SI BIBERES SECVRAE POCVLA LETHES] Lethe fluuius inferorum, ab obliuione dictus, vnde qui bibunt, omnium rerum obliuionem bibunt. Vide Natal. cap. 20. lib. 3. Securam vocat ab effectu: facit enim securos, id est, nihil timentes, tanquam oblitos scilicet malorum omnium præteritorum, vnde nec futura metuunt: ex præteritis siquidem futura timentur.

LONGA DIES CITIOR BRVMALI SIDERE, &c.] longissimi dies, quales sunt in æstate, erunt breuiores hybernis breuissimis. Et nox breuissima solstitialis, erit quauis hyberna longior, quod fieri nequit. Seneca Hippolyto.

Sæuit solstitio cum medius dies,
Et noctem breuibus præcipitat rotis.

Et Agamem.

Sed cur repente noctis æstiua vices
Hyberna longa spatia producunt mora?
Aut quid cadentes detinet stellas polo?
Phœbum moramur, reddat iam mundo diem.

NEC BABYLON AESTVS, NEC FRIGORA PONTVS HABEBIT] quod similiter propter climatum diuersitatem, & terrarum situm fieri nequit.

CALTHAQVE PAESTANAS VINCET ODORE ROSAS] Pæstum oppidum Lucaniæ, rosis suauissimi odoris fœcundissimum. Bis anno nascuntur, Maio, & Septembri, vnde Virgil. 4. Georg. *biferique rosaria Pæsti.* Et quis poëta harum non meminit? Caltham nominat & Maro eclog. 2. *Mollia luteola pingit vaccinia caltha.* Vbi notauimus in Symb. ex Turnebo, qui id se in antiquo Lexico reperisse dicit, caltham esse buphtalmon, cum flore luteo. In generibus violarum numerat Plin. lib. 21.

NON ITA PARS FATI CANDIDA NVLLA MEI] Elegia 7. libro 1. *Non ita sunt fatis omnia versa meis.*

NE TAMEN HAEC DICI POSSIT FIDVCIA MENDAX] Mirum, rogari Atticum, ne patiatur hanc credulitatem de se decipi, cum tamen ab impossibili argumentans, docuerit non posse decipi.

QVA LICET] quà potes.

QVANTVM NON ONEROSVS ERO] quatenus te non onerabo.

ELEGIA QVINTA.

Ad Solanum.

EXTENVATIO SVI, CVM LAVDIBVS SOLANI, ET GERMANICI ORATORVM.

ARGVMENTVM.

CANDOREM sæculo suo propè nullum cerni. Quod exi suo doluerit, sibi fauerit, Cæsarem propitium optauc gratum habet. Motum esse ad misericordiam conditic loci potissimùm, in quo nulla pax. Legi tamen liben versus suos in illis tumultibus scriptos, applaudique ingenio, qua uis modico. Se aggressum triumphum Tiberij, rerum grauitati, ac pc deri succubuisse; quem librum eius tutelæ tradit. Laudat Solanur candore, ab eruditione, ab eloquentia, à communione studiorum ctissima cum Germanico Cæsare, quem pro oratore magno prædic Amari se à Solano vt consortem eiusdem studij. Vnum esse fonten quo promanent ambæ facultates, poësis puta, & oratoria: certis tam discriminibus separari. Germanico vitam diuturnam cum impe gubernaculis precatur.

Condita disparibus numeris ego Naso Solano
Præposita misi verba salute meo.
Quæ rata sit cupio, rebusq; vt comprobet omen,
Te precor vt saluo possit amice legi.
CANDOR IN HOC AEVO RES INTERMORTVA PAENE,
Exigit, vt faciam talia vota, tuus.
Nam fuerim quamuis modico tibi iunctus ab vsu,
Diceris exiliis ingemuisse meis.
Missáque ab Euxino legeres cùm carmina Ponto,
Illa tuus iuuit qualiacunque fauor.
Optastique breuem fieri mihi Cæsaris iram:
Quod tamen optari, si sciat ipse, sinat.
Moribus ista tuis tam mitia vota dedisti:
Nec minus idcircò sunt ea grata mihi.

Quoq; magis mouearemalis, doctissime, nostris,
Credibile est fieri conditione loci.
Vix hac inuenies totum (mihi crede) per orbem,
Quæ minus Augusta pace fruatur humum.
Tu tamen hic structos inter fera prælia versus
Et legis, & lectos ore fauente probas.
Ingenioque meo, vena quod paupere manat,
Plaudis, & è riuo flumina magna facis.
Grata quidem sunt hæc animo suffragia nostro,
Vix sibi cùm miseros posse placere putes.
Dum tamen in rebus tentamus carmina paruis,
Materiæ gracili sufficit ingenium.
Nuper vt huc magni peruenit fama triumphi,
Ausus sum tantæ sumere molis onus,
Obruit audentem rerum grauitasq; nitorque:
Nec potui cœpti pondera ferre mei.
Illic, quam laudes, erit officiosa voluntas:
Cætera materia debilitante iacent.
Quòd si fortè liber vestras peruenit ad aures,
Tutelam mando sentiat ille tuam.
Hæc tibi facturo vel si non ipse rogarem,
Accedet cumulus gratia nostra leuis.
Non ego laudandus, sed sunt tua pectora lacte,
Et non calcata candidiora niue.
Mirarisque alios, cùm sis mirabilis ipse,
Nec lateant artes, eloquiumque tuum.
Te iuuenum princeps, cui dat Germania nomen,
Participem studij Cæsar habere solet.
Tu comes antiquus, tu primis iunctus ab annis,
Ingenio mores æquiparante places.
Te dicente prius, fit protinus impetus illi:
Teque habet, elicias qui sua verba tuis.
Cùm tu desistis, mortaliaque ora quierunt,
Clausaque non longa conticuère mora:
Surgit Iulæo iuuenis cognomine dignus,
Qualis ab Eois Lucifer ortus aquis.
Dumque silens astat, status est vultusque diserti:
Spemque docens doctæ vocis amicus habes.
Mox vbi pulsa mora est, atque os cæleste solutum:
Hoc superos iures more solere loqui.

Atque hac eſt dicas facundia principe digna:
Eloquio tantum nobilitatis ineſt.
Huic tu cùm placeas, & vertice ſidera tangas,
Scripta tamen profugi vatis habenda putas.
SCILICET INGENIIS ALIQVA EST CONCORDIA IVNCTIS:
ET SERVAT STVDII FOEDERA QVISQVE SVI.
Ruſticus agricolam, miles fera bella gerentem,
Rectorem dubia nauita puppis amat.
Tu quoq; Pieridum ſtudio ſtudioſe teneris,
Ingenioq; faues ingenioſe meo.
DISTAT OPVS NOSTRVM: SED FONTIBVS EXIT AB IISDEM,
ARTIS ET INGENVAE CVLTOR VTERQVE SVMVS.
Thyrſus enim vobis, geſtata eſt laurea nobis:
Sed tamen ambobus debet ineſſe calor.
Vtq; meis numeris tua dat facundia neruos:
Sic venit à nobis in tua verba nitor.
Iure igitur ſtudio confinia carmina veſtro,
Et commilitij ſacra tuenda putas.
Pro quibus vt maneas de quo cenſeris amicus,
Comprecor ad vitæ tempora ſumma tuæ.
Succedatq; ſuis orbis moderator habenis,
Quod mecum populi vota precantur idem.

COMMENTARIVS.

CONDITA DISPARIB. NVM. VERBA] incluſa numeris poëticis, ſeu verſibus: & diſparibus, quia elegiacis, quorum vnus longior pedum ſex, alter breuior, pedum quinque. 1. Amor. eleg. 1. *Sex mihi ſurgat opus numeris, in quinq; reſidat.* Vbi pedes vocat numeros. Horat. ad Piſones verſus impariter iunctos. Eleg. 1. lib. 3. Triſt. *Clauda quod alterno ſubſidunt carmina verſu.* Eleg. 7. *Aptaq; in alternos cogere verba pedes.*

PRÆPOSITA SALVTE] Apparet hinc, epiſtolæ huic præſcripſiſſe hæc verba:

P. OVIDIVS NASO SOLANO S.

Quod idem de aliis æſtimemus licet.

REBVSQVE VT COMPROB. OMEN] & vt vota, precationemq́ue res ſequatur.

TE PRECOR VT SALVO. P. AMICE LEGI] Precor, amice, vt poſsit à te ſaluo legi: & hoc vt precer, candor me impellit.

CANDOR IN HOC ÆVO RES INTERM. PÆNE] Plaut. de bonis moribus Trinum. *Ita iam propemodum omnes ſunt intermortui.* Citabimus & a- A libi, vbi gratiam meritorum amici apud ſe morituram negat. Hac noſtra ætate rarus eſt candor in hominibus: aſtus, fallaciæ, doli omnia occuparunt. Superiore eleg. *Qua non eſt æuo rarior vlla tuo.*

EXIGIT VT FACIAM. T. V. TVVS] Cogit me talia vouere, & cupere tibi, cuius ego ſum, ſicut tu meus. De his vocibus meus, tuus, ſuus in amicitia diximus in eleg. 4. lib. 1.

IVNCTVS MODICO AB VSV] etſi non magno, & longo vſu coniuncti viximus. Terent. Heaut. *Quanquam hæc inter nos nuperà notitia admodum eſt.*

DICERIS EXILIIS INGEM. MEIS] AEtiologia, quare talia vota faciat; & quare ſuum vocet, ſeque illius eſſe dicat. Seu potius, hæc candoris explicatio eſt. Quia quamuis modico vſu ſibi iunctus, malis tamen ipſius indoluerit, & carminibus fauerit, & Cæſarem ei mitiorem optauerit. Talia commendat eleg. 5. lib. 3. Triſt.

Vſus amicitiæ tecum mihi paruus, vt illam
Non ægre poſſis diſsimulare, fuit, &c.

VOD TAMEN OPT. SI. IPSE, SIN.] cui Cæsar ipse, si sciat, non aduersetur.

ORIBVS ISTA TVIS, &c.] Sunt quidem mores tui, ingeniumque mitissimum, atque miserationem promptissimũ, vnde hæc tam euola vota profecta: sed non idcirco minus delectant.

ONDITIONE LOCI] in quo cum multa ommoda patienda sint assiduò, tum hoc in mmodissimum, quod nec tuta pax est. Itaque hanc causam præcipue toties mutationem ij flagitat.

VGVSTA PACE] Augustam pacem reor ellare, quam Augustus orbi terrarum suis iis peperit. Non esse autem tumultuosiorem im sub cælo, audacter affirmat.

TRVCTOS INTER. F. PRÆL. VERSVS,] qui non possunt esse admodum boni, cum nina secessum scribentis, & otia quærant, & em mentis desiderent, quæ mihi isto loco nō tingunt. Eleg. 9. lib. 1.

Quoq; magis nostros venia dignere libellos,
Hæc in procinctu carmina facta leges.

actos versus dixit, ac si diceret compositos. m vt in structura est compositio, ita in comtione structura. Duriusculum tamen, struere us, & à me quidem quod meminerim, nonn lectum. Facili, ac leui mutatione legeretur ptos. Structuram appellat lib. 4. eleg. 13.

RE FAVENTE PROBAS] laudibus etiam sequeris. lingua faues, vt fit in sacris.

ENA QVOD PAVPERE MANAT] Eleg. b. 3.

Ingenium fregere meum mala, cuius & ante
Fons infacundus, paruaq; vena fuit.

missius hoc, quam verius. Cuius enim vena entior? aut de quo poëta mage dici potest, d ipse de Germanico 1. Fast. *Ingenij currant flua quanta tui?* sed & alibi tam modestè de se louset. Vena pro ingenij facultate. Vide dicta leg. 7. lib. 3. ibi. *Ne male fœcunda vena periret a-*

T E RIVO FLVM. MAGNA FACIS] Qui as est, tu habes pro flumine. Quam versu proeante gresso pauperem venam, nunc riuum ninat. Riuus, inquit Festus, vulgò appellatur nis fluor aquæ, non ope, consilioue factus; vea naturali suo impetu. Sed ij riui dicuntur qui nu facti sunt, siue super terram fossa, siue subspecu, cuius vocabuli origo ex græco pendet, videlicet, quod est fluere.

ÆC SVFFRAGIA] hic calculus tuus. Hæc de me tam bona opinio.

IX SIBI CVM MISER. POSSE. P. PV-] Cum vix videatur fieri posse, vt miser sibi eat, placeo tamen mihi, & abs te laudatus, aid me esse puto.

N REBVS PARVIS] sed modicum ingem rebus modicis, ac tenuibus sufficere, midum non est. Scribimus autem non grandia.

A

B

C

D

VT HVC MAGNI. P. FAMA TRIVMPHI] Eleg. 1.

Huc quoq; Cæsarei peruenit fama triumphi,
Languida quò fessi vix venit aura Noti, &c.

Rursum lib. 3. eleg. 4.

TANTÆ SVMERE MOLIS ONVS] Imponere humeris meis tantum onus, & suscipere laborem, quàm possem ferre, maiorem. Eleg. 4. lib. 3.

Res quia tanta fuit, quam a subsistere summo
Æneidos vati grande fuisset onus.

Imponere, suscipere onus, cum de litteris, & libris sermo est, crebra Ciceroni. Vt 1. de orat. neque vero ego tantum oneris imponam nostris hominibus, nihil vt iis liceat nescire.

OBRVIT AVDENT. RER. GRAVIT. &c.] Quadrant huc Horatiana illa Ode 6. lib. 1:

Scriberis Vario fortis & hostium
Victor, Mæonij carminis alite,
Quam rem cunq; ferox nauibus aut equis
Miles te duce gesserit.
Nos Agrippa, neq; hæc dicere, nec grauem
Pelidæ stomachum cedere nescij.
Nec cursus duplicis per mare Vlyssei
Nec sæuam Pelopis domum
Conamur, tenues grandia, &c.

Sic lib. 2. Trist. cur omissis amatoriis leuitatibus non scripserit grauiora, atque adeo res à Cæsare gestas, caussam hanc adducit.

Arguor immeritò. Tenuis mihi campus aratur:
Illud erat magnæ fertilitatis opus.
Non ideo debet pelago se credere, siqua
Audet in exiguo ludere cymba lacu,

& quæ sequuntur.

QVAM LAVDES ERIT OFFICIOS. VOLVNT.] Propert. eleg. 10. lib. 2.

Iam libet & fortes memorare ad prælia turmas,
Et Romana mei dicere castra ducis.
Quod si deficiant vires, audacia certe
Laus erit, in magnis & voluisse sat est.

Et noster infra; lib. 3. eleg. 4. *Vt desint vires, tamen est laudanda voluntas.*

CÆTERA IACENT] sola voluntas elucet in illo carmine: nerui, elegantia, ingenium, &c. rerum maiestatem non exæquant.

MATERIA DEBILITANTE] ingenium, & alia, quæ in me tanta non sunt, superante. 2. Trist.

At si me iubeas domitos Iouis igne gigantes
Dicere, cantantem debilitabit onus.

VESTRAS PERVENIT AD AVRES] Romam est perlatus, in manus vestras incidit, vobisque est recitatus. Cic. pro M. Marcello. sæpe enim venit ad aures meas, te idē istud nimis crebrò dicere.

TVTELAM SENTIAT ILLE TVAM] Eleg. 14. lib. 3. Trist. similiter libros suos in tutelam amici contendit.

HÆC TIBI FACTVRO VEL SI NON, &c.] Quod vel non rogatus à me facturus esses, hoc amore mei adductus, aliquanto libentius facies.

NON EGO LAVDANDVS] Laudari se ait ab illo: sed eam laudem magis esse candoris eius, quam suorum meritorum.

SVNT TVA PECTORA LACTE, &c.] quantus sit in Solano candor, duabus rebus candidissimis per comparationem declarat. Quid enim lacte, & niue candidius?

MIRARISQVE AL. CVM SIS MIRAB. IPSE] Modesti animi est, sua negligere, aliena magni facere. Aliena admirari, sua in minimis ponere.

NEC LATEANT ARTES] ingenuæ & bonæ vtique: nam & malæ quædam artes sunt.

ELOQVIVMQVE TVVM] facundia, seu eloquentia tua. Eleg. vlt. 4. Trist. *Frater ad eloquium viridi tendebat ab æuo.*

B

TE IVVENVM PRINCEPS. C. D. GERM. N.] Germanicus Cæsar, princeps iuuentutis. Hæc appellatio in ordine equestri dignitatem olim habuit. Perses Macedonum rex de victoria se efferens apud Liuium lib. 42. victos ait ab se Romanos equites, illos principes iuuentutis. Cic. L. Domitium Ahenobarbum iuuentutis principem nominat, tanquam summæ exspectationis iuuenem. Item pro Sylla L. Torquatum principem, & signiferum iuuentutis, quoniam in tumultu Catilinario inter equites studium suum erga rempub. eximiè declarauerat. Imperatores quoq; Romani nepotes, & consanguineos suos ita appellarunt, velut apices nobilium iuuentutis, idque Augusti exemplo, qui cum duos ex Iulia filia nepotes suos, C. & L. Cæsares appellasset,

C

tenera ætate in equestrem ordinem eos retulit, qui mox ab eodem ordine clypeis aureis, hastisque puris donati, & principes iuuentutis nuncupati sunt. Hinc etiam satis liquet, quare nobilissimi Cæsares dicantur. Hactenus Onuphrius, libris de Roman. Principibus. Nulla potestas hac appellatione indicabatur (ex Mureto Notis in Tacitum) sed dignitas tantum quædam, qua Imperatorum filij vsque ab adolescentia cohonestabantur, & à cæteris distinguebantur.

PARTICIPEM STVD. HAB. SOLET] Tu es studiorũ illius socius, oratoriorum inquam. Legendum *studiis*. Antiquè enim dandi casus pro gignendi positus est. Sic 7. Metamorph. *Tuq; triplex Hecate, cœptis quæ conscia nostris.* Virgil. lib. 11. *consiliis habitus non futilis auctor.*

D

TV COMES ANTIQVIS] familiaris. Quã antiquus? sequitur.

TV PRIMIS IVNCTVS AB ANNIS] A pueris dilexistis inuicem. De tali amicitia Plautus, an Terentius, *incœpta quæ à paruis cum ætate accreuit simul.*

INGENIO MORES ÆQVIPARANTE] & moribus, & ingenio similes. Aristoteles 8. Ethic. ὅμοιον ὁμοίου ἐφίεται simile appetit simile. Et fertur illud, similitudinem esse matrem amoris. Vide adagium, simile gaudet simili.

TE DICENTE. P. FIT. P. IMPET. I[...] tanquam æmulo excitatur cupiditas dicen[...] te æquandi, quoties te dicentem audit.

MORTALIAQVE ORA QVIERVNT[...] mortalis es: ille potius deus quidam.

NON LONGA MORA] aliquandiu, ad[...] pus siluerunt.

SVRGIT IVLEO IVVEN. COG. DI[...] Iuleum nomen est Cæsar, Iulius enim Cæsar[...] primus cognominatus est Augustus, deind[...] berius, deinde Germanicus, à Tiberio, sicu[...] ab Augusto, & is à Iulio adoptatus.

QVALIS AB EOIS LVCIF. ORT. AQ[...] Pulchri stellis, soli, luci comparantur. Huiu[...] di comparatio est. 8. AEneid. Nam de Pall[...] quem filium suum Euander AEneæ cum a[...] is militaribus adiungit militiæ tyronem,

——— ipse agmine Pallas
In medio, chlamyde, & pictis conspectus in ar[...]
Qualis vbi Oceani perfusus Lucifer vnda,
Quem Venus ante alios astrorum diligit igne[...]
Extulit os sacrum cælo, tenebrasq; resoluit.

DVMQVE SILENT] auditores.

ASTAT, STATVS EST VVLT. DISER[...] Ad Vlyssem Homericum Iliad. 3. vel etiam[...] magis, ad Vlyssem 13. Metamorph. fortasse [...] dit. Sic enim ibi, ὁμηρικῶς.

Finierat Telamone satus, vulgiq; secutum
Vltima murmur erat, donec Laertius heros
Astitit, atq; oculos paulùm tellure moratos,
Sustulit ad proceres, exspectatoq; resoluit
Ora sono.

De statu oratoris, & vultu ita est apud Fab[...] lib. 11. cap. 3. status sit rectus, æqui, & diducti [...] lulum pedes, vel præcedens minimo mom[...] sinister, genua recta, sic tamen, vt non expen[...] tur, humeri remissi, vultus seuerus, non mœ[...] nec stupens, nec languidus.

SPEMQVE DOCENS. D. V. AMICVS H[...] & Solanus Germanici amicus ex silentio, [...] & vultu tali doctam orationem auditum iri [...] rat. Sed quorsum illud participium *docens?* Solanum puto, quem significat Germanico [...] modo studiorum socium, sed ducem quoqu[...] magistrum fuisse.

MOX VBI PVLSA MORA EST] post quantum silentium, & moram.

OS CÆLESTE SOLVTVM] Propter paulo ante de Solano, *mortaliaq; ora quierunt.* [...] lestissimi oris de poëta quopiam, an de orat[...] & Velleius, an alius?

HOC SVPEROS IVRES. M. SOL. LOQ[...] Cic. in Bruto. Quis vberior in dicendo Plato[...] Iouem sic, vt aiunt, si græcè loquatur, loqui. [...] Orat. perf. Xenophontis voce Musas quasi lo[...] tas ferunt.

FACVND. PRINCIPE DIGNA] In ad[...] nistratione ciuili multum prodesse eloquẽti[...] eamq; à priscis regibus cultam, lib. de ciuili[...]

sti

it. docet Plutarchus. Reges enim, inquit, illi ;ni, & Ioue sati (vt ait Homerus) tametsi sce-s, & purpura nobiles, satellitibus constipati, rum demum oraculis inflati, & tumidi vul territare soliti, ac sibi subiicere, volebant ta-ı verborum oratores effici, gratiamque di-di nequaquam aspernabantur, conciones, in bus clari solent effici viri, non negligebant,

:LOQVIO TANT. NOBILIT. INEST] tam :ximia, & absoluta illius eloquentia; tam est quentia nobilis. Magnum & nobilem Rhe-em vocat 2. de inuent. Cicero. Idem 1. de Orat. lti in philosophia praeclari, & nobiles.

IT. VERTICE SID. TANGAS] sis ideo fae-ssimus, quia tanto Principi gratus, & charus B Horat. Ode 1. lib. 1. *Sublimi feriam sidera vertice.* ›eca Thyesti. *Altum superbo vertice tangens polum.* ›pert. ad ostendendam faelicitatem suam lib. 1. ;. 8. contrarium protulit. *Nunc mihi summa licet ingere sidera plantis.* Quasi dicat, in caelo ambu-ub pedibusque videns nubes, & sidera, vt Da-is ille Virgilianus: & vt Ennius apud Varro-n de Musis, pedibus magnum pulso olympũ. inia sunt, in caelum tollere, ferre, in caelo esse. :ad Att. lib. 2. ep. 1. Digito caelum tangere. qui-; quidam inducti, frustra legendum censue-it apud Propertium *palmis* pro *plantis*.

SCRIPTA TAMEN PROFVGI, &c.] Cum :antus, non dedignaris tamen exulis scripta ere, & apud te habere. C

INGENIIS ALIQVA E. CONCORD. IVN-IS] Ingeniorum similitudo amicitias con-tinat.

ET SERVAT STVD. FAED. QVISQVE SVI] isque nostrum faedus quoddam habet cum iis studiorum atque artium suarum, & bene ıuenit agricolae cum agricola, militi cum mi-;, gubernatori cum gubernatore. Iuxta pro-bium, cicada cicadae chara, & formica formi-

TV QVOQVE PIERID. STVD. &c.] Sic tu, n ames Musas, & studium poëticum, amas & ;enium meum, meque vt poëta poëtam dili-. Indicat hic, Solanum quoque poëtam fuisse. oqui, non satis procedet comparatio. In se-:ntibus tamen facit oratorem, & fontem sibi n eo communem esse vult: vt etiam propter ; ipsum dicere potuerit, illum Pieridum stu-› teneri. D

DISTAT OPVS NOSTRVM] Opus vtrius-:, & oratoris, & poëtae est oratio: sed est in eo ıen discrimen, ac dissimilitudo, quam expli-his verbis Cicero 1. de orat. Est enim finiti-s oratori poëta, numeris paulo deuinctior, borum licentia liberior, multis ornandi ge-ibus socius, ac paene par: in hoc certe prope m, nullis vt terminis definiat ius suum, quo ıus ei liceat eadem facultate, & copia vagari ı velit. Locum hunc copiosè explanauit in A-ctio dialogo Iouian. Pontanus. Principio quid Cicero, &c. pag. 151. editionis Aldinae. Poëtica stu-dia cum oratoriis contendit Victor. orat. 4.

SED FONTIBVS EXIT AB IISDEM] Cic. 3. de orat. poëtis est cum oratoribus proxi-ma cognatio. Et in orat. perf. Etiam poëtae quae-stionem attulerunt, quid nam illud esset, quo ipsi ab oratoribus differrent. Numero antea vide-bantur, & versu: nunc apud oratores numerus increbuit. Hoc autẽ laudabilior est poëta, quod oratoris virtutes persequitur, cum numeris sit astrictior. Accedat Quintilian. ita differens lib. 10. sub finem. Id quoque vitandum (in quo ma-gna pars errat) ne in oratione poëtas nobis, & historicos, in illorum operibus oratores, aut de-clamatores imitandos putemus. Sua cuiq; pro-posita lex, suus decor est. Nec comoedia in co-thurnos assurgit; nec contra tragoedia socco in-greditur. Habet tamẽ omnis eloquentia aliquid commune. Id imiter, quod commune est.

THYRSVS ENIM VOBIS] Oratores con-citatiores sunt, & quodammodo Bacchico furo-re incitantur. Sacerdotes enim Bacchi gestabant thyrsos, & furentes clamitabant. Thyrsus est ha-sta pampinis, aut edera circumuoluta, in cuius extremo mucro ad similitudinem coni pinei. Id erat insigne, & velut sceptrum Bacchi, quem & Bacchae sacerdotes eius in sacris ferebant. De eo Virgil. eclog. 5. *Et foliis lentas intexere mollibus hastas.*

GESTATA EST LAVREA NOBIS] quia minori impetu ferimur, lauream Apollinis, prae-sidi nostro sacram gestamus. De poëtica lauro disserui in Symb. meis, ad illud eclog. 7. *Pastores edera crescentem ornate poëtam.*

AMBOB. DEBET INESSE CALOR] De poëtico calore satis constat, & vulgatum est illud 6. Fast. *Est deus in nobis, agitante calescimus illo.* De o-ratorio autem, vel potius de vtroque simul testa-tur Cic. 1. Tuscul. Mihi verò ne haec quidem no-tiora, & illustriora carere vi diuina videntur, vt ego aut poëtam graue, plenumque carmen sine caelesti aliquo mentis instinctu putem fundere, aut eloquentiam sine maiore quadam vi fluere, abundantem sonantibus verbis, vberibusq; sen-tentiis.

VTQVE MEIS. N. T. D. FACVND. VIRES] Ab oratore sumit poëta robur, vim, neruos. Cic. in orat. perf. poëta virtutes oratorias persequi-tur, cum versu sit astrictior.

SIC VENIT A NOB. IN. T. VERBA NIT.] A poëta sumit orator verborum ornatũ, & splen-dorem. Dicam *γενικώτερον*. A poëtis in rebus spi-ritus, in verbis sublimitas, in affectibus motus omnis, & in personis decor petitur. Theophra-stus lectionem poëtarum plurimũ oratori con-ferre censuit, ob has caussas vtique: cuius iudi-cium multi sunt secuti. Quintil. lib. 10. cap. 1.

IVRE IGIT. STVD. CONF. CARM. VE-STRO, &c.] Quae hactenus de societate duarum facultatum dixit, eo fine dixit, vt se meritò illi

esse cordi ostenderet. Concludit ergo, in hanc sententiam. Quoniam studia nostra cognata sunt, & commilitium habent, & artifex diligit eiusdem generis artificem, tu orator me poëtam iure tuendum suscipis.

PRO QVIBVS] studiis nempe, & sacris communibus.

VT MANEAT AMICVS] tibi, Germanicus Cæsar.

DE QVO CENSERIS] de cuius gratia, & fauore tua dignitas, & æstimatio pendet. Lib. 3. eleg. 1. *Hoc domui debes, de qua censeris*, in cuius censu quodammodo es.

AD VITÆ TEMP. SVMMA] vsque ad exitum è vita. Vsque ad summum diem. Felices ducit Horat. quorum mutuum amorem sola mors dirimit. Ode 13. lib. 1.

Fœlices ter & amplius,
Quos irrupta tenet copula: nec malis
Diuulsus querimoniis
Suprema citius soluet amor die.

SVCCEDATQVE SVIS ORBIS MOD. HABEN.] Succedat Tiberio, à quo est in filium adoptatus, quem potuisset, si voluisset, anteuertere. En testimonium Suetonij cap. 1. in Calig. Missusque ad exercitum in Germaniam, excessu Augusti nuntiato, legiones vniuersas imperatorem Tiberium pertinacissimè recusantes, & sibi summam reipub. deferentes, incertum constantia, an pietate maiore, compescuit. Laudat eum fuse Tacit, lib. 2. annal. & Iosephus lib. 18. cap. 8.

QVOD MECVM POP. VOTA PRECANT. IDEM] Fuit namque populo charissimus, quod maximè ex communi luctu mortis eius patuit. Verba Taciti hîc annumerabo tibi. Hos vulgi sermones audita mors adeò incendit, vt ante edictum magistratuum, ante senatusconsultum, sumpto iustitio desererentur fora, clauderentur domus, passim silentia, & gemitus, nihil compositum in ostentationem. Et quanquam neque insignibus lugentium abstinerent, altius animis mærebant.

ELEGIA SEXTA.

Ad Græcinum.

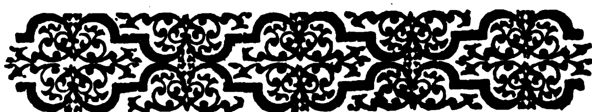
INANITAS REPREHENS. CVM ADMONIT.

ARGVMENTVM.

CAstigarat Ouidium Græcinus, & vel grauius supplicium (necem opinor) meruisse pronuntiarat: Non negat poëta: sed serò se reprehendi, & durius quam oporteat vltro confitentem: & ante peccatum fuisse monendum dicit. Facto naufragio frustra doceri rectum iter: potius sibi manus porrigendas. Id vt faciat, bona vicissim precando hortatur, & vt famæ, ac honoris sui rationem ducat, seriò admonet. Exemplum Pyladis & Orestis, Thesei & Pirithoi opponit; &, si à constantia non discesserit, celebritatem illi ex versibus suis pollicetur. Quanquam autem in fide perseueret, nihilominus currentem incitare voluisse.

Carmine Græcinum, quem præsens voce solebat,
Tristis ab Euxinis Naso salutat aquis.

Exulis hæc vox est, præbet mihi littera linguam:
Et, si non liceat scribere, mutus ero.
Corripis, vt debes, stulti peccata sodalis:
Et mala me meritis ferre minora doles.
Vera facis, sed sera meæ conuicia culpæ:
Aspera confesso verba remitte reo.
Cùm poteram recto transire Ceraunia velò,
Vt fera vitarem saxa, monendus eram.
Nunc mihi naufragio quid prodest dicere facto,
Qua mea debuerit currere cymba via?
Brachia da lasso potius prendenda natanti,
Nec pigeat mento supposuisse manum.
Idq; facis, faciasq; precor: sic mater, & vxor,
Sic tibi sint fratres, totaq; salua domus.
Quodq; soles animo semper, quod voce precari:
Omnia Cæsaribus sic tua facta probes.
Turpe erit, in miseris veteri tibi rebus amico
Auxilium nulla parte tulisse tuum.
Turpe referre pedem, nec passu stare tenaci,
Turpe laborantem deseruisse ratem.
Turpe sequi casum, & fortunæ cedere, amicum,
Et, nisi sit felix, esse negare suum.
Non ita vixerunt Strophio, atq; Agamemnone nati:
Non hæc Ægidæ, Pirithoiq; fides.
Quos prior est mirata, sequens mirabitur ætas:
In quorum plausus tota theatra sonant.
Tu quoq; per durum seruato tempus amico,
Dignus es in tantis nomen habere viris.
Dignus es: &, quoniam laudem pietate mereris,
Non erit officij gratia surda tui.
Crede mihi, nostrum si non mortale futurum est
Carmen, in ore frequens posteritatis eris.
Fac modò permaneas lapso Græcine fidelis:
Duret & in longas impetus iste moras.
Quæ tu cùm præstes, remo tamen vtar, & aura:
Nil nocet admisso subdere calcar equo.

COMMENTARIVS.

CARMINE, QVEM PRÆS. VOCE SOLEB.] Littera, dicit in aliis: ea enim est loco vocis inter absentes.

TRISTIS] Longe plus rei subest, quam vox sonat, si meministi querimoniarum eius per omnes libros.

PRÆBET MIHI LITTERA LINGVAM] Littera est mihi lingua. De Io in vaccam mutata, ad patrios questus tacente. 2. Metam.

Littera pro verbis, quam pes in puluere duxit,
Corporis indicium mutati triste peregit.

SI NON LICEAT SCRIB. MVTVS ERO] Mutus potest scribere, quamuis non possit loqui. Sed quoniam absentis sermo est littera, qui absentem prohibet scribere & ipsum quoq; mutum reddit.

VT DEBES] Nam & hoc amicitiæ ratio postulat, corripere amicum delinquentem. Quare non capio, cur Megaronides senex in Trinummo dicat, reprehensurus Calliclem amicū suum, quem falsò reum putabat:

Amicum castigare ob meritam noxiam
Immune est facinus: verum in ætate vtile.

Si enim est vtile, vtique non est immune, hoc est, improbum facinus: sic enim istuc verbi explicat Festus.

STVLTI SODALIS] Stultum se vocat, quia & peccatum suum sæpe stultitiam nominat. Et verè, dum peccamus, quid nisi stulti sumus, seu phrenetici potius, cum nosmetipsos lædamus grauissimè.

ET MALA ME MERIT. F. MIN. D.] Ostendis me pro delicti magnitudine non satis pœnarum dedisse. Hoc mirum videri queat, cum non nisi stultitia, & error fuerint, quæ peccauit. Veruntamen ipse poëta hoc alibi affirmat, vt alium idem affirmare mirum nō sit. Eleg. 11. lib. 5. Trist.

Quid loquor ab demens? ipsam quoq; perdere vitam
Cæsaris offenso numine dignus eram.

Nodus ita soluitur. Si peccata per se spectes, nec istam pœnam, tam graue scilicet exilium, erat commeritus. Si spectes in quem peccauit, Augustum ipsum, quem diis æquat toties, & verum credis illud, *omnis an in magnos culpa deos scelus est?* forte maiora meruit.

SED SERA MEÆ CONVIT. CVLPÆ, &c.] remitte, & abstine à reo verba aspera, acerbitatem obiurgationis, quia serò culpam meam insectaris.

RECTO TRANSIRE CERAVNIA VELO] Coguntur sæpe obliquare velorum sinus nautæ, ad ventorum flatus excipiendos. Qui autem recto velo semper nauigant, prosperè nauigant. Ceraunia, & Acroceraunia idem sunt, montes Epiri, tam alti, vt fulminibus crebrius petantur, *feriuntq; summos fulgura montes,* inquit Horat. Ode 10. lib. 2. Meminit horum Virgil. Georg. 1. *aut Atho, aut Rhodopen, aut alta Ceraunia telum Deiicit.* Et AEneid. *Prouehimur pelago vicina Ceraunia iuxta.* Horat. Ode 3. lib. 1. vocat infames scopulos, propter naufragia sæpenumero ibi facta.

NVNC MIHI NAVFRAG. QVID PRO &c.] Cum perierim, frustra moneor ne perea[m]. Hoc enim vult allegoria. 2. Amor. eleg. 2.

Serò respicitur tellus, vbi fune soluto
Currit in immensum panda carina salum.

Eleg. 3. lib. 1. Trist. *Et quanquam serò clypeum post vulnera sumo.* Quintil. lib. 2. cap. 7. Plus proderit, c[...] monstrasse rectam protinus viam, quam reu[o]care ab errore iam lapsos.

BRACHIA DA LASSO. P. PREND. NA[T] Adiuua naufragum, ne penitus intereat. *Si m[odo] qui periit non periisse potest,* vt ait eleg. 3. lib. 1. Trist.

NEC PIGEAT MENTO SVPPOS. MA[N] Eleg. 3.

Mitius est lasso digitum supponere mento,
Mergere quam liquidis ora natantis aquis.

IDQVE FACIS, FACIASQVE PRECO[R] Docuimus alibi, consuetudine fieri, vt ad qu[od] faciendum quempiam impellimus, id eum f[a]cere dicamus, magis ad hortationem adiuu[an]dam, quam ad veritatem rei.

SIC MATER, ET VXOR, &c.] Poëticu[m] schema cuius multa exempla iam vidimus, & [...] furi sumus.

CÆSARIB. SIC TVA. F. PROBES] Au[gu]sto, & Tiberio placeas, quibus placere quis no[l]it cum sint domini orbis?

TVRPE ERIT IN MISERIS, &c.] Ab [in]dignitate defectionis, ad se tuendum vrget h[o]minem. Turpe est amicum veterem deserere. [N]on ergo me deseras. Qui sequuntur versus. 4. e[an]dem sententiam complectuntur. Est enim [co]piosus Ouidius, & hoc sibi proprium habet [&] est eius regnum.

NEC PASSV STARE TENACI] A mili[tibus] ductum. Boni, & generosi milites pugnam i[ne]untes, à loco cui institerunt non dimouent [se]. Sallust. in extrema Catilinaria coniurat. Sed c[on]fecto prælio tum verò cerneres quanta auda[cia] quantaque animi vis fuisset in exercitu Catil[inæ]. Nam fere quem quisq; viuus pugnando loc[um] ceperat, eum amissa anima corpore tegebat. [Pau]ci autem, quos medios cohors prætoria disie[ce]rat, paulo diuersi, alij alibi stantes, omnes ta[men] aduersis vulneribus conciderunt. Iustinus li[b.] de Atheniensib. in pugna aduersus Philipp[um] Macedon. Non tamen immemores pristinæ [glo]riæ cecidere. Quippe aduersis vulneribus om[nes] loca, quæ tuenda à ducibus acceperant, mor[ien]tes corporibus texerunt. Plaut. Amphit.

Sed fugam in se tamen nemo conuortitur,

Nec recedit loco, quin statim rem gerat.
Animam amittant, priusquam loco dimigrent.
Quisq; vt steterat iacet, obtinetq; ordinem.

Nota, lector, voculam *statim*, quæ exponenda est perseueranter, ἰσαμένως, vt exponit Lambin.

NON ITA VIXERVNT] A contrario, à fideli, inquam, & perseueranti quorundam fide in amicos in aduersis casibus, vnde etiam gloriam magnam adepti sunt.

STROPHIO, ATQVE AGAMEM. NATI] Pylades filius Strophij, & Orestes Agamemnonis.

ÆGIDÆ] Thesei, cuius pater AEgeus.

QVOS PRIOR EST MIRAT. SEQ. &c.] quos antiquitas omnis suspexit, quorumq; memoriam omnes anni consequentes excipient.

IN QVORVM PLAVS. TOT. THEAT. SON.] Cum à tragicis Euripide, Sophocle, aliis inducuntur, populus eorum amore mutuo, eoque tam fideli commotus plausum dat. Propert. lib. 3. *Stantiaq; in plausum tota theatra iuuent.* Cic. in Bruto. In versu quidem tota theatra exclamant, si fuit vna syllaba breuior, aut longior.

TV QVOQVE PER DVRVM, &c.] Hoc dum factum affirmat, fieri cupit.

PIETATE] erga me miserum.

NON ERIT OFFICII. G. SVRD. TVI] Quomodo dicit *surda*, cum potius debuisset dicere *muta*? Sequitur enim, *in ore freq. posterit. eris.* Sed vt surdi nihil audiunt; ita cum tu prædicari

A te passim audies, non eris profectò surdus. Est igitur istuc κατὰ πρoσωποποιΐαν accipiendum. Vel ita expone. Meritis tuis non apud surdum inibis gratiam, non quasi surdo fabulam canes, nō frustra officiosus in me eris. Item, puta *surda* positum pro *muta*, vt interdum vnus sensus pro alio nominatur, & gratia positum παθητικῶς; vt sensus sit, gratia mihi abs te præstita loquetur.

NOSTRVM SI NON. M. FVT. EST CARMEN] Aliquanto modestius hoc, quam eleg. 9. lib. 4. Trist. in maledicum.

Neu tua te sontem tantummodo sæcula norint,
Perpetuæ crimen posteritatis eris.

Vxori quoque eleg. 15. lib. 5. æternitatem oppromittere non veretur. Et eleg. 5. lib. 1. Trist.

B *Quantumcunq; tamen præconia nostra valebunt,*
Carminibus viues tempus in omne meis.

FAC MODO PERMAN. &c.] alioqui effundes omnia. Plin. lib. 3. ep. 4. Est enim ita comparatum, vt antiquiora beneficia subuertas, nisi illa posterioribus cumules. Nam quamlibet sæpe obligati, hoc solum meminerunt, quod negatum est.

REMO TAMEN VTAR, ET AVRA] Alludit ad prouerbium, remis, velisque contendere. Omnem conatum adhibebo, κατὰ κράτος dicunt Græci.

ADMISSO EQVO] concitatus equus si vrgeatur calcaribus, celerius curret, nec ideo morietur.

ELEGIA SEPTIMA.

Ad Atticum.

CARERE SE ALLEVAMENTIS OMNIBVS.

ARGVMENTVM.

QVid agat, nosse, & sui memorem esse cupit. Quam petitionem excusat à perpessione malorum, quæ animum semper timidum in futurum efficiunt. Assumitur inductio. Fortunam sibi pertinacius iniquam esse. Multitudinem malorum suorum exaggerat more suo, quibus etiam barbari ingemuerint. Non habere suspectam eius fidem tot argumentis confirmatam: sed timere, vt solent miseri, & ex habitu dolendi, cum quasi assiduo quodam stillicidio malignæ fortunæ teratur. Nullum se ab vlla re,

quas

quas plurimas recenset, leuamentum adipisci. Ab animi robore etia corpus suum sustentari. Sperare adhuc lenitum iri Cæsarem: & niti micorum fide, atque adeo ipsius Attici, cui caussam suam committ ac tradit.

Esse salutatum te vult mea littera primum,
A malè pacatis, Attice, missa Getis.
Proxima subsequitur, quid agas audire voluntas:
Et, modò si quid agas, sit tibi cura mei.
Nec dubito quin sit: sed me timor ipse malorum
Sæpe superuacuos cogit habere metus.
Da veniam, quæso, nimioq; ignosce timori:
TRANQVILLAS ETIAM NAVFRAGVS HORRET AQVAS.
Qui semel est læsus fallaci piscis ab hamo,
Omnibus vnca cibis æra subesse putat.
Sæpe canem visum longè fugit agna, lupumque
Credit, & ipsa suam nescia vitat opem.
MEMBRA REFORMIDANT MOLLEM QVOQVE SAVCIA TACTV
VNAQVE SOLLICITIS INCITAT VMBRA METVM.
Sic ego fortunæ telis confixus iniquis,
Pectore concipio nil nisi triste meo.
Iam mihi fata liquet cœptos seruantia cursus
Per sibi consuetas semper itura vias.
Obseruare Deos, ne quid mihi cedat amicè,
Verbaq; fortunæ vix puto posse dari.
Est illi curæ me perdere, quæq; solebat
Esse leuis, constans & bene certa nocet.
Crede mihi, si sum veri tibi cognitus oris,
Nec numerus nostris casibus esse potest.
Cinyphiæ segetis citius numerabis aristas,
Altaq; quàm multis floreat Hybla thymis:
Et quot aues motis nitantur in aëra pennis,
Quotq; natent pisces æquore, certus eris:
Quàm tibi nostrorum statuatur summa laborum,
Quos ego sum terra, quos ego passus aqua.
Nulla Getis toto gens est truculentior orbe,
Sed tamen hi nostris ingemuere malis.
Quæ tibi si memori coner perscribere versu,
Ilias est fati longa futura mei.
Non igitur vereor, quod te rear esse verendum,
Cuius amor nobis pignora mille dedit:

Sed quia RES TIMIDA EST OMNIS MISER: & quia longo est
Tempore lætitiæ ianua clausa meæ;
Jam dolor in morem venit meus: vtq; caducis
Percussu crebro saxa cauantur aquis:
Sic ego continuo fortunæ vulneror ictu,
Vixq; habet in nobis iam noua plaga locum.
Nec magis assiduo vomer tenuatur ab vsu,
Nec magis est curuis Appia trita rotis:
Pectora quam mea sunt serie calcata malorum:
Et nihil inueni, quod mihi ferret opem.
ARTIBVS INGENVIS QVAESITA EST GLORIA MVLTIS:
Infelix perij dotibus ipse meis.
Vita prior vitio caret, & sine labe peracta est:
Auxilij misero nil tulit illa mihi.
CVLPA GRAVIS PRECIBVS DONATVR SAEPE SVORVM:
Omnis pro nobis gratia muta fuit.
Adiuuat in duris aliquos præsentia rebus:
Obruit hoc absens vasta procella caput.
Quem non obrueret taciti quoq; Cæsaris ira?
Addita sunt pœnis aspera verba meis.
Fit fuga temporibus leuior: proiectus in æquor
Arcturum subij, Pleiadumq; minas.
Sæpe solent hyemem placidam sentire carinæ:
Non Ithacæ puppi sæuior vnda fuit.
Recta fides comitum poterat mala nostra leuare:
Ditata est spoliis perfida turba meis.
Mitius exilium faciunt loca: tristior ista
Terra sub ambobus non iacet vlla polis.
Est aliquid patriis vicinum finibus esse:
Vltima me tellus, vltimus orbis habet.
Præstat & exulibus pacem tua laurea Cæsar:
Pontica finitimo terra sub hoste iacet.
TEMPVS IN AGRORVM CVLTV CONSVMERE, DVLCE EST:
Non patitur verti barbarus hostis humum.
Temperie cæli corpusque, animusque iuuatur:
Frigore perpetuo Sarmatis ora riget.
Est in aqua dulci non inuidiosa voluptas:
Æquoreo bibitur cum sale mista palus.
Omnia deficiunt: AMINVS TAMEN OMNIA VINCIT:
ILLE ETIAM VIRES CORPVS HABERE FACIT.

IVSTI-

SVSTINEAS VT ONVS, NITENDVM EST VERTICE RECTO:
AT, FLECTI NERVOS SI PATIARE, CADES.
Spes quoq; posse mora mitescere principis iram,
Viuere ne nolim, deficiamq; facit.
Nec vos parua datis pauci solatia nobis,
Quorum spectata est per mala nostra fides.
Cœpta tene, quæso, nec in æquore desere nauem,
Meq; simul serua, iudiciumq; tuum.

COMMENTARIVS.

A MALE PACATIS GETIS] à non pacatis, à nunquam quiescentibus. Aut enim bellũ illic, aut infida pax. Eleg. 10. lib. 3. Trist. *Aut videt, aut metuit locus hic quem non videt hostem.*

A PROXIMA SVBSEQ. Q. AG. AVD. VOLVNT.] Primùm te saluum, & incolumem volo. Deinde quid rerum agas scire desidero. Ita enim primo congressu post salutationem amici. Valen'? valuistin'? quid agis? quid agitur? sæpe in comœdiis. Eleg. 8. lib. 3. Trist. *Scilicet, vt semper, quid agam, charissime, quæris.* Horat. lib. 1. sat. 9.

Occurrit quidam notus mihi nomine tantum,
Acceptaq; manu, quid agis dulcissime, rerum?
Suauiter vt nunc est, inquam: cupio omnia quæ vis.

B Plin. ep. 20. lib. 3. & hercule, quousque illa vulgaria, quid agis? ecquid commodè vales? Martial. lib. 2.

Occurris quocunq; loco mihi, Posthume, clamas
Protinus, & prima est hæc tua vox, quid agis?

QVIDQVID AGAS. S. T. CVRA MEI] De actionibus tuis non sum tam sollicitus, quam cupio te mei non obliuisci.

SED ME TIMOR IPSE MALOR. &c.] Quod semel passi sumus, horremus, ac ne redeat metuimus. Hoc argumentum tractat etiam eleg. 1. lib. 1. Trist. ab illo loco.

Esse quidem memini mitissima sedibus illis
Numina, sed timeo qui nocuere deos, &c.

C SVPERVACVOS METVS] Plura sunt, inquit Seneca, quæ nos terrent, quam quę premũt: & sæpius opinione, quam re laboramus. Eiusdem consilium aduersus timorem hoc est. Si vis omnem sollicitudinem exuere, quidquid vereris ne eueniat, euenturum propone, & quodcunque est illud malum, tecum ante metire, ac timorem tuum laxa: intelliges profectò, aut non magnum, aut non longum esse quod metuis. Vbi perpendit dilemma Epicuri, quo negligendum dolorem ostendit. Dolor in longinquitate leuis est, in grauitate breuis: vt eius magnitudinem celeritas, diuturnitatem alleuatio consoletur, quemadmodum est apud M. Tullium.

DA VENIAM, QVÆSO] quia ita natura
quod tibi pluribus exemplis ante oculos p
quibus addi possunt quæ sunt eleg. 1. lib. 1. T
de columba, quæ euasit accipitri, de agna
dentibus erepta est lupi: de Phaëtonte, qui a
gari per cælum nollet, si viueret; de eo qui ad
phareum montem naufragium effugit. *Tan*
minimo pennæ stridore, &c.

TRANQVILL. ETIAM. N. HORRET AQV
Horrere aquas, seu mare ventis agitatum, n
est noui: tum enim vectores non procul absu
naufragio. Sed tranquillum, ac pacatum hor
quempiam, nouum est. Hoc facit præteriti n
fragij recordatio: & quod semel factum est,
test iterum fieri. Vnde illud. Frustra Neptun
accusat, qui iterum naufragium facit. Ele
Ignoscas, timeo naufragus omne fretum. Amphis
micus Græcus.

ἐν οἷς ἂν ἀτυχήσῃ τις ἄνθρωπος τόποις,
ἥκιστα τούτοις πλησιάζειν ἥδεται.
Vbi quis vllum passus infortunium est,
Libenter illum non propinquat ad locum.

LÆSVS FALLACI PISCIS AB HA
&c.] piscis vitat semel expertum hamum.

VNCA ÆRA] periphrasis hami.

CANEM LONGE VISVM AGNA,
Tria genera canum statuit Columella lib. 7.
12. villaticum, pastorale, venaticum. Primum
nus aduersus hominum insidias eligi, & vill
quæque in villa sunt custodire. Secundum
pellendis hominum, ferarumque belluarum
iuriis, atque obseruare domi stabulum, fori
cua pascentia. Tertium quæri ad venatum
cendum, quod agricolam nihil iuuet. Varro
2. cap. 9. duo facit genera, venaticum, quod p
net ad feras bestias, ac syluestres: alterum q
custodiæ caussa paratur, & pertinet ad pasto
Maximè autem oues, & capræ custodia ca
egent. Has enim lupus captare solet, cui opp
mus canes defensores. Pastoralem ergo, se
cuarium canem vt lupũ fugiens ouis, custo
suum fugit. De luporum, & ouium inimi
Horat. Ode 4. Epod.

Lupis & agnis quanta sortitò obtigit,
Tecum mihi discordia est.

Et Ode 12.

O ego non fælix, quem tu fugis, vt pauet acres
Agna lupos, capreaq; leones.

Homerus Iliad.22.

Οὐδὲ λύκοι τε ϗ ἄρνες ὁμόφρονα θυμὸν ἔχουσι,
Ἀλλὰ κακὰ φρονέουσι διαμπερὲς ἀλλήλοισιν.

Sententia hæc est. Nec lupi, & agni concordibus sunt animis: sed perpetuò inter se malè volunt. Prouerb. Prius lupus ouem ducat vxorem.

MEMBRA REFORMID. M. Q. SAVCIA. T.] De vulneribus aliquoties hoc dixit. *Tractari vulnera mostra timent.* Eleg.11.lib.3.Trist. *Et tamen est aliquis, qui vulnera cruda retractet.* Eleg.4.lib.4.Trist.

Nene retractando nondum coëuntia rumpe
Vulnera, vix illis proderit ipsa quies.

Ad vulnus animi, id est affectum vitiosum, & vehementem accommodauit 1.Remed.

Impatiens animus, nec adhuc tractabilis arte
Respuit, atque odio verba monentis habet.
Aggrediar melius tum, cum sua vulnera tangi
Iam sinit, & veris vocibus aptus erit.

VANAQ. SOLLICIT. INCITAT VMB. MET.] Quid si legas *incutit* & *incitat*? Incutere pudorem, metum alicui, vsitatiora sunt, quàm incitare. Meticulosos vocat sollicitos. Et quidem adeo meticulosos, vt vel vmbram suam timeant, quod est in prouerbio. Vide Chiliasten. Simile, vel muscas metuere prætereuolantes.

SIC EGO FORT. TEL. CONFIX. INIQ.] Facio, quod in hominibus, & animantibus fieri solitum demonstraui, & ex malis mala semper formido. Telis se confixum ait, quia mala, & ærumnas suas appellat vulnera. Et *iniquis*, quia meritis grauiora perpetitur.

PECT. CONCIPIO NIL. NISI TRISTE MEO] Tristibus cogitationibus, & auguriis plenus semper est animus meus.

IAM MIHI FATA LIQVET, &c.] Iam liquet, & certum est, fata mea seruatura cursum suum, & via sibi iam consueta processura, vt nihil boni contingat amplius mihi. Germanus diceret. Jch sihe wol/es ist auß mit mir/ich muß verderben.

OBSERVARE DEOS NE QVID, &c.] *Iam nobis.* Iam liquet dare operam deos, ne quid mihi quod velim eueniat. Ne vllam particulam voluptatis, ac lætitiæ gustem. Dictum in deos paulò liberius, & amarulentius, & iracundius. O nequam deos, qui poetæ nostro, homini parum sonti tam infensi, infestique sunt. De iisdem audi querelam ex eleg.2.lib.3.Trist.

Dij, quos experior nimium constanter iniquos;
Participes iræ quam Deus vnus habet.

VERBAQVE FORT. V. P. P. DARI] Non potero vlla ratione eludere fortunam. Qualis qualis est, mihi patiunda est. Terent. *Soli dare verba difficile est.* Vide parœmiam.

EST ILLI CVRAE ME PERDERE] coniurauit cum diis, & ad perniciem meam incumbit.

A CONSTANS, ET BENE CERTA NOCET] Eleg.9.lib.5.Trist. *Et tantum constans in leuitate sua est.* Perdidit igitur in me naturam suam. Nunc dolet, non esse constanter leuem, quia sic aliquando melior, ac tolerabilior fieret: sed constanter constantem esse in se vexando.

SI SVM VERI TIBI COGNIT. ORIS] si me expertus es veracem, ac minimè mendaciloquum.

NEC NVM. NOS. CASIB. E. P.] Casus, & mala nostra sunt innumerabilia. Hoc sæpissime inculcatur in Tristibus, adiunctis rebus numerosissimis, quas omnes multitudine calamitatum suarum superet, magna vtique ὑπερβολῇ.

CINYPHIAE SEGET. CIT. NVM. ARIST.]

B Africanæ segetis, à Cinyphe fluuio in finibus Africæ, quæ in regionibus frumenti feracissimis numeratur ab auctoribus. Horat. Ode 1.lib.1.

Illum, si proprio condidit horreo
Quidquid de Libycis verritur areis.

Et Sat.3. lib.2. *Frumenti quantum metit Africa.* Martial.lib.6. *Possideat Libycas messes, Hermumq; Tagumq;.*

QVAM MVLT. FLOR. HYBL. THYMIS] Elegia 7.lib.5.Trist. *Florida quam multas Hybla tuetur apes.* Mons Siciliæ, apibus abundans, propter herbam istam illis gratissimam, & mellificio inprimis idoneam.

QVOT AVES MOT. NIT. IN AERA PEN.] Virgil.4.Aeneid. *Hic primùm paribus nitens Cyllenius alis.* Lucret.lib.6.

C *Cuius vbi è regione loci venere volantes,*
Claudicat extemplò pennarum nisus inanis,
Et conamen vtrinque alarum proditur omne.

QVOTQVE NATANT PISCES AEQVORE] In mari, ait Plin.lib.9.cap.2. reperiri maxima animalia, maiora terrestribus. Caussa euidens humoris luxuria. De multitudine autem, & varietate piscium marinorum ibidem sic est. In mari tam late supino, molliq; ac fertili accremento, accipiente caussas genitales è sublimi, semperq; pariente natura, pleraque etiam monstrifica reperiuntur, perplexis, & in semet aliter atque aliter nunc flatu, nunc fluctu conuolutis seminibus, atque principiis: vt vera fiat vulgi opinio, quidquid nascatur in parte naturæ vlla, & in mari

D esse, præterque multa, quæ nusquam alibi. Rerum quidem, non solum animalium simulacra esse licet intelligere intuentibus vuam, gladium, serras: cucumim vero & colore, & odore similem: quo minus miremur equorum capita eminere in tam paruis cochleis.

QVOS EGO SVM. T. Q. EGO P. AQVA] Eleg.10.lib.4.Trist.

Totq; tuli pœnas terra, pelagoque, quos inter
Occultum stella, conspicuumq; polum.

Et eleg.11. lib.3.

Tot mala sum fugiens tellure, tot æquore passus,
Te quoq; vt auditis posse dolere putem.

NVLLA GETIS. T. G. EST TRVCVL. ORBE] Vide eleg.8. & 11. lib.5.Trist.

Hi nostris ingen. malis] Aptum argumentum ad probandam calamitatis magnitudinem. Si tam barbari, ac propemodum immanes belluę commoti sunt malis Ouidij, quanta ea fuisse oportet?

Memori versu] si eorum omnium versu meminisse conet.

Ilias est. f. longa. f. mei] scribam Iliadem malorum. Dicitur de summis, & plurimis calamitatibus, quales leguntur in Iliade; vnde tragœdiæ tum argumenta depromebantur.

Non igitur verbor, &c.] Non timeo, ne sis immemor mei, quia te suspectum habeam. Timere propriè seruorum est, quos pœnę formido in officio continet: vereri liberorum, qui virtutis, & honestatis amore ducuntur. Et timemus dominos, ac tyrannos: veremur parentes, magistros, ac seniores, quique sunt in honore aliquo, aut dignitate locati. Cic. in Catone. Metuebant serui, verebantur liberi, charum omnes habebant. Pro L. Flacco. nihil timent, nihil verentur. Adde egregium locum ex Quintiana. Quæ res in ciuitate duæ plurimum possunt, eæ contra nos ambæ faciunt in hoc tempore, summa gratia, & eloquentia: quarum alteram, C. Aquili, vereor, alteram metuo. Eloquentia Q. Hortensij ne me dicendo impediat, nonnihil commoueor: gratia Sex. Næuij ne P. Quintio noceat, id verò non mediocriter pertimesco.

Cuius am. nob. pig. m. dedit] Qui tuum erga nos amorem documentis pluribus testatum fecisti, vt de eo dubitare non posimus. Elegia 14. lib. 5. Trist.

Qui mibi cum dederis ingentia pignora, cumq;
Per numeros omnes hoc tueare caput.

Sed quia res timid. omnis miser] Vna causa verendi, id est, timendi (liberius enim hac voce supra vsus est) vna inquā caussa est, quia miseri timent, ne videlicet miseriores, aut sæpius miseri fiant: timor quippe futurorum est.

Et quia longo est temp. &c.] Altera caussa, quia lætari, confidere, &c. ex diuturnitate dolendi, & tristandi dedidici. Ianuam habere clausam pudori & sanctimoniæ.

Iam dolor in morem ven. meus] habitum induit.

Vtque caducis percuss. c. saxa. c. aquis] Simile, quo assiduitatem cruciatus, & angoris sui declarat. Alibi.

Quid magis est durum saxo? quid mollius vnda?
Dura tamen molli saxa cauantur aqua.

Et rursum lib. 4. eleg. 10. *Gutta cauat lapidem.* Vbi videas licet Commentar.

Sic ego continuo. f. vuln. ictu] *iungitur.* Fortuna est mihi instar stillicidij, lapidem excauantis, & me perinde terit, atque conficit.

Vixque habet in nob. I. n. plag. locum] Versus & alibi ad verbum pæne positus. Repetit enim suos, perrarò tamen, vt Homerus multos simul, & sæpius, præsertim in manda Virgilius quoque suos iterat, sed parcius. Dergo se scatere plagis, vt superueniens vix in niat locum.

Nec magis assid. vomer, &c.] Vi 1. Georg. *& sulco attritus splendescere vomer.* Qu gnificantius indicet, quam contabescat ægri dine, sumit vomerem, & viam Appiam: illea tione, hæc rotis curruum atteritur. De hac Martial. lib. 9.

Appia quā simili venerandus in Hercule Cæsar
Consecrat, Ausoniæ maxima fama viæ.

Dictum de hac via nonnihil lib. 1. eleg. 9. ibi, *pia feruenti, &c.* Frontin. de aquæ duct. eam vi Capuā non porrigit: Tacit. Strabo, Horat. ... dusium vsque. Controuersiam ita dirimit Li Commentar. ad 2. Annal. Appius non vltra C puam perduxit, ne potuit quidem, vt tum fin erant imperij Romani. Perduxit postea siue Gracchus Trib. qui plerasque vias fecit, refec siue C. Cæsar, qui curator viæ Appiæ non leuit in eam impendit: siue August. de quo inscrip priscæ S. P. Q. R. Quod viae munit sunt.

Seris calcata malor.] sensu, & dolo tot malorum quasi calcata, & attrita.

Et nihil inven. q. mihi. f. opi] Non modò vniuersè nullum inueni solatium remedium, sed ne in singulis quidem.

Artib. ingen. quaes. e. gloria mul] Antithesis, quæ auget, & amplificat miserias su Quem autem fugit, multos ex doctrina liberi laudem adeptos, siue eam quæsierint, siue vlt oblatam non repudiarint? Eiusce modi honori & gloriæ quærendæ studio teneri se non obscu indicat Virgil. Georg. 3. in ipso limine.

——tentanda via est, qua me quoq; possim
Tollere humo, victorq; virûm volitare per ora.
Primus Idumæas referam tibi Mantua palmas.

Philosophos porrò, Mathematicos, Musico Grammaticos, poëtas excellentes extitisse mul cos, oratores pauciores, contendit Cic. 1. de Ora in proœmio.

Infaelix perii dot. ipse meis] Al suo sibi ingenio, & arte claritudinem, ego mi ingenio, & doctrina mea exilium comparau Hoc est quod lamentatur & alibi toties.

Vita prior vitio caret] superior posterior in culpam incidit. li. 2. Trist. ad Augu

Me miserum, potui, si non extrema nocerent,
Iudicio tutus non semel esse tuo.
Vltima me perdunt, imoq; sub æquore mergit
Incolumem toties vna procella ratem.

Eleg. 4. lib. 4. *sed in extremis actu, Vltima si demas, vi tuenda mea est.* Eleg. 8.

Iamq; decem lustris omni sine labe peractis,
Parte premor vitæ deteriore meæ.

Culpa gravis precib. &c.] Amici, pi pinqui, & consanguinei frequenter suis veni exorarunt.

Omn

NIS PRO NOB. O. MVTA] Aut hic est Omnes qui mihi gratiam debebant, obruunt, Augustum super me non compel. Aut hic. Omnis deprecatio, & supplicaorum nihil effecit, & velut muta, ac nulla

IVVAT IN DVR. ALIQ. P. REBVS] nam ıtes ipsi caussam suam agere, ad fidem, & ım amicorum confugere, eorumque opeossunt. Virg. 1. Aeneid. *Res dura, & regni no-* *re.*

RVIT HOC ABS. V. PROCELL. CAP.] quoniam absens, ab his præsidiis desertus veluti procella obruor. Penelope Vlysi, ens in Paridem, malorum caput.

O vtinam tunc cum Lacedæmona classe petebat
Obrutus insanis esset adulter aquis.

CITI QVOQVE CAES. IRA] Habet enim longissimas Cæsar, & absens, ac tacens quemuis obruere.

DITA SVNT POEN. ASP. V. MEIS] Prætim quod me in exilium dirissimum pepuım præsens præsentem acerbè increpuit.

FVGA TEMPORIB. LEVIOR] Alio anni ore commodius discessissem, itinere prætam longo, per tot terras, & maria.

CTVR. SVBII, PLEIADVMQ. MINAS] uigare coactus sum tempestuoso mari.

ACIDAM HYEMEM] hyems non semper est nauigantibus. Horat. Ode 9. lib. 2.

Non semper imbres nubibus hispidos
Manant in agros, aut mare Caspium
Vexant inæquales procellæ
Vsque nec Armeniis in oris,
Amice Valgi, stat glacies iners
Menses per omnes: aut Aquilonibus
Querceta Gargani laborant,
Nec foliis viduantur orni.

HACAE PVPPI] Nec Ithacus, seu Vlysses e regulus tantas tempestates, quantas ego, tus est. Vide eleg. 2. & 3. lib. 1. Trist. & Odys-

CTA FID. COMIT. POTERAT, &c.] Pot mihi solatio esse comites sinceri, ac fide-

TATA EST SPOLIIS PERFID. T. MEIS] ædati sunt me nebulones. Queritur & eleg. .4. Trist.

Quid referam comitumq; nefas, famulosq; nocentes?
Ipse q; multa tuli non leniora fuga.

B AMBOB. NON IACET VLLA POL.] 3. lib. 5. Trist.

Siue locum spectes, locus est inamabilis, & quo
Esse nihil toto tristius orbe potest.

ıe sub arctico, neq; sub antarctico polo vlla llus hac Getica inamœnior, & horridior. *roque iacentia Phœbo*, dixit 1. Metam. id est, ad orientem, & solem occasum.

T ALIQVID. P. VICIN. FINIBVS ESSE] 3. lib. 3. Trist.

Tam procul ignotis igitur moriemur in oris,
Et fient ipso tristia fata loco?

VLTIMA ME TELL. VLT. ORB. HAB.] Ibid. *Lassus in extremis iaceo populisq; locisq;.*

PRAESTAT ET EXVLIB. P. TVA LAVREA] Imperium, & victoriæ tuæ, quarum signum est laurus, reliquis per terras exulibus Romanis præstant pacem, & tutos faciunt.

PONTICA FINIT. TERRA SVB. H. IACET] tantum ista tellus, in qua ego exulo, cingitur hostibus, qui eam quiescere non patiuntur. Elegia 10. lib. 3. Trist.

Sauromatæ cingunt fera gens, Bessiq; Getæq;
Quæ non ingenio nomina digna meo.

TEMP. IN AGROR. C. CONSVM. DVLCE EST] Magna, & à pluribus prædicata rei rusticæ iucunditas. Lege Catonem Ciceronis, ab eo loco: Venio nunc ad voluptates agricolarum, quibus ego incredibiliter delector: quæ nec vlla impediuntur senectute, & mihi ad sapientis vitam proximè videntur accedere. Huc pertinet tota Ode 2. Epod. Horatij, *Beatus ille qui procul negotiis, &c.* qua laudes, & oblectamenta vitæ rusticæ persequitur. Et noster 1 Remed.

Rura quoq; oblectant animos, studiumq; colendi.
Quælibet huic curæ cedere cura potest.

Quomodo tamen hoc vitæ genus iucundissimũ non careat etiam sollicitudinibus suis, ostendit Victor. lib. 5. cap. 5. Idem, qua mente Sallust. in procemio Catilin. coniurat. studium agri colendi seruile officium vocauerit, lib. 6. cap. 1. Agricolas Reipub. plus commodare quam milites, demonstrat dissertat. 14. Max. Tyrius. Cæterarum artium parentem & nutricem esse, docet in Oecon. Xenophon.

NON PATIT. VERTI BARB. HOST. HVM.] Eleg. 10. lib. 3. Trist.

Tunc quoq; cum pax est trepidant formidine belli,
Nec quisquam presso vomere sulcat humum.
Aut videt, aut metuit locus hic quẽ non videt hoste,
Cessat iners rigido terra relicta situ.

Terram vertere pro arare dixit & Virg. Georg. 1. *quo sidere terram vertere Mæcenas, &c.* Et infrà, terræ pingue solum inuertere. Idem 4. Georg. *Agricola incurno terram molitus aratro.*

TEMPERIE CAELI CORP. ANIMVSQVE IVVANTVR] Nec æstuosum, nec frigidum, sed ex frigore, & calore temperatum cælum commodat corpori, in quo bene valente, ac vigente, valet etiam, & viget animus vt nec ob immania frigora horreamus, ac tremamus; nec ob feruidos calores sudore diffluamus. Ciceroni temperatio, moderatio cæli. Idem 2. de nat. deor. solis tum accessus modici, tum recessus, & frigoris, & caloris modum temperant. Verumenimuero pro alio atque alio corporis temperamento aliis magis calidum, aliis frigidum, aliis humidum, aliis siccum cælum conducit. Optime temperatis, aër optimus, & temperatissimus est saluberrimus. Minus temperatis, hoc est, in quibus vna

quædam elementi qualitas modum excedit, iis id cæli genus est commodissimum, quod ei qualitati maximè est contrarium: frigidum nimium calidis, calidis præfrigidum, humidioribus siccum, siccioribus humidum.

Frig. perpet. Sarmat. ora rig.] Elegia 3. lib. 5. Trist.

Nec me tam cruciat nunquam sine frigore cælum,
Glebaq; canenti semper obusta gelu.

Est in aqva dvlci. n. invid. volvpt.] Virg. 1. Aeneid. de antro ab Aenea in scopulo reperto. *Intus aqua dulces.* Ad quem locum hæc annotaui in Symb. Dicitur aqua dulcis fontium, puteorum, & fluminum, non salsa, vt est marina. Cicer. 6. Verrin. In hac insula extrema est fons aquæ dulcis, cui nomen Arethusa est. Lucret. lib. 6.

Quod genus endo mari spirat fons dulcis aquai
Qui scatet, & salsas circum se dimouet vndas.

Ex toto genere liquidorum potui aptissima, & saluberrima, & gentibus communissima vinum, & aqua. Hæc gustu, visu, olfactu diiudicanda est, vt nec acorem, nec salsedinem, nec vllam aliam qualitatem habeat, quę lingua discernatur, vt sit, inquam, saporis expers: & dulcis non ob aliud, quam quod potabilis. Item vt sit sincera ac pellucida, & nullo odore prædita. Hoc genus aquæ præstat omnibus, qualis est fontana.

Aeqvoreo bibit. cvm sale. m. pal.] Eleg. 3. lib. 3. Trist.

Nec cælum patior, nec aquis asueuimus istis.

Et eleg. 8.

Nec cælum, nec aquæ faciunt, nec terra, nec aër.

Animvs tamen omnia vincit] Seneca lib. 1. de tranquillit. vitæ. Vtiq; animus ab omnibus externis in se reuocandus est, sibi confidat, se gaudeat, sua respiciat, recedat quantum potest ab alienis, & se sibi applicet, damna non sentiat, etiam aduersa benignè interpretetur.

A Idem in Consolat. ad Martium. Nulla re n inuidia fortunæ fit, quam æquo animo.

Ille etiam vires. c. hab. facit] 2. lib. 3. Trist.

Sufficitq; malis animus: nam corpus ab illo
Accepit vires, vixq; ferenda tulit.

Tantas aliquando vires corpus habere facit mus, vt morbum repente ex magno aliquo, pentino gaudio depellat. Eleg. 3.

Si iam deficiam, suppressaq; lingua palato
Vix instillato restituenda mero:
Nuntiet huc aliquis dominam venisse, resurga
Spesq; tui nobis caussa vigoris erit.

Svstin. vt onvs, nitendvm. v. re est] Aeneas Ascanio lib. 12. Aeneid. *Tu, ne cedi lis, sed contra audentior ito.*

B Flecti nervos si patiare cad victus iacebis.

Spes qvoqve posse mora, &c.] Ele lib. 5. Trist. *Nec fore perpetuam sperat sibi numin ram.*

Nec vos parva dat. solatia] Ci Bruto. Vos vero, inquam, Attice, & præsen me cura leuatis, & absenti magna solatia d stis. Nam vestris primùm literis recreatus, m pristina studia reuocaui.

Qvorvm spect. e. per mala. n. fi sicut in igne aurum spectari, dicit elegia 4. li Trist.

Nec in aeqvore desere navem] leg. 7. lib. 3. Trist.

C *Fluctibus in mediis nauim Palinure relinquis?*
Ne fuge, neue tua sit minor arte fides.

Ibid. *Vela neq; in medio desere nostra mari.*

Meqve simvl serva, ivd. tvvm] me serues, nec iudicium, & existimationem me tuam seruabis: sed ostēdes te probasse, q probare non debueris, inconsideratumq;, ne cam stultum fuisse.

ELEGIA OCTAVA.

Ad Cottam.

EXVLTATIO DE TRIB

IMAG. CVM SVPPLIC. TRIGEMINA.

ARGVMENTVM.

LLATAS sibi icones Cæsarum duorum, & Liuiæ argent quas cum amplis diuitiis permutare nolit. Videri deos cum habere, cum diis loqui, & in media vrbe Romana v sari. Ex vultu Augusti seueriore ansam capit petendæ ab

:mentiæ ad exilium mitius. Idem rogat Tiberium, idem Liuiam, mmuniterq; omnes. Fælices autumat, quibus datum sit eorum vuls, atque ora tueri. Interim se eorum simulacris ex artificio tanquam is præsentibus contentum, eaque sollicitè seruaturum, & veneratum. Fingit demum, se blandius aspici, & precibus suis annui ab Austi imagine, vnde spem loci mutandi concipit.

Redditus est nobis Cæsar cum Cæsare nuper,
Quos mihi misisti maxime Cotta duos.
Vtq; tuum munus numerum, quem debet, haberet,
Est tibi Cæsaribus Liuia iuncta suis.
Argentum felix, omnique beatius auro,
Quod, fuerit precium cum rude, numen habet.
Non mihi diuitias dando, maiora dedisses,
Cælitibus missis nostra sub ora tribus.
Est aliquid spectare Deos, & adesse putare,
Et quasi cum vero numine posse loqui.
Quantum ad me, redij, nec me tenet vltima tellus:
Vtq; prius, medijs sospes in vrbe moror.
Cæsareos video vultus, velut antè videbam:
Vix huius voti spes fuit vlla mihi.
Vtq; salutabam, numen cæleste saluto:
Quod reduci tribuas, nil puto maius habes.
Quid nostris oculis nisi sola palatia desunt?
Qui locus ablato Cæsare vilis erit.
Hunc ego cùm spectem, videor mihi cernere Romam:
Nam faciem patriæ sustinet ille suæ.
Fallor? an irati mihi sunt in imagine vultus?
Toruáque nescio quid forma minantis habet?
Parce vir immenso maior virtutibus orbe,
Iustáque vindictæ supprime frena tuæ.
Parce puer, secli decus admirabile nostri,
Terrarum dominum quem tua cura facit.
Per patriæ numen, quod te tibi carius ipso est,
Per nunquam surdos in tua vota deos:
Perq; tori sociam, quæ par tibi sola reperta est,
Et cui maiestas non onerosa tua est,
Perq; tibi similem virtutis imagine natum,
Moribus agnosci qui tuus esse potest.
Perq; tuos, vel auo dignos, vel patre nepotes,
Qui veniunt magno per tua iussa gradu.

Parte leua minima, nostras & contrahe pœnas:
  Dáque procul Scythico qui sit ab hoste locum.
Et tua (si fas est) à Cæsare proxime Cæsar
  Numina sint precibus non inimica meis.
Sic fera quamprimùm pauido Germania vultu
  Ante triumphantes serua feratur equos:
Sic pater in Pylios, Cumæos mater in annos
  Viuant, & possis filius esse diu.
Tu quoque conueniens ingenti nupta marito,
  Accipe non dura supplicis aure preces.
Sic tibi vir sospes, sic sint cum prole nepotes,
  Cumq́; bonis nuribus, quas peperêre nurus:
Sic quem dira tibi rapuit Germania, Drusus
  Pars fuerit partus sola caduca tui:
Sic tibi maturè fraterni funeris vltor
  Purpureus niueis filius instet equis.
Annuite ô timidis mitissima numina votis,
  Præsentes aliquid prosit habere Deos.
Cæsaris aduentu tutus gladiator arena
  Exit, & auxilium non leue vultus habet.
Nos quoque vestra iuuet quod, quà licet, ora videmus,
  Facta quòd est superis iam domus vna tribus.
Felices illi, qui non simulacra, sed ipsos,
  Quique Deûm coram corpora vera vident.
Quod quoniam nobis inuidit inutile fatum,
  Quos dedit ars vultus, effigiemqúe, colo.
Sic homines nouere deos, quos arduus æther
  Occulit, & colitur pro Ioue forma Iouis.
Denique quæ mecum est, & erit sine fine, cauete,
  Ne sit in inuiso vestra figura loco.
Nam caput è nostra citius ceruice recedat,
  Et patiar fossis lumen abire genis:
Quàm caream vobis, ô publica numina, raptis:
  Vos eritis nostræ portus & aura fugæ:
Vos ego complectar, Geticis si cingar ab armis:
  Vtq́; meas aquilas, vestra ego signa sequar.
Aut ego me fallo, nimiáque cupidine ludor;
  Aut spes exilij commodioris adest.
Nam minus & minus est facies in imagine tristis:
  Visáque sunt dictis annuere ora meis.

Vera precor, fiant timidæ præsagia mentis,
Iustáque quam vis est, sit minor ira Dei.

COMMENTARIVS.

CAESAR CVM CAESARE] facies Augusti, & filij eius adoptatitij Tiberij, in nummis argēteis expressæ. Nummis aliis vtebantur in emptionibus, & venditionibus, aliis honoris caussa donabant amicos, quod etiam hodie seruatur. Denckpfenning / & à principibus Gnadenpfenning.

QVOS MIHI MISISTI DEOS] sollemnis est hæc ἀποθέωσις Ouidio. Habet enim potestatem faciendi deos, sicut olim Messenij legati de sua ciuitate responderunt Philippo regi, cui nuntium afferebant, rempub. decreuisse ipsum diis adscribere.

NVMERVM QVEM DEBET HABERE] vt, quod mihi donabas, perfectum esset suo numero. Ternarius in rebus diuinis tanquam absolutus, & diis gratus, acceptusque adhibebatur, & quidquid ter dictum, aut factum esset, ratum habebatur. Vulgo & hodie familiare est, vt si quid asseuerent vehementius, id ter dicant. Vide prouerb. Ter.

CAESARIBVS LIVIA IVNCTA SVIS] Augusto vt marito, Tiberio vt filio, non tamen ex Augusto (nam ei nihil peperit liberorum) sed ex Claud. Tiberio Nerone suscepto.

ARGENTVM FAELIX OMNIQ. BEATIVS AVRO] Præ hoc argento aurum nihil est, quamuis alioqui argento charius, & pretiosius. Iuuenal. *Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.* Sequitur caussa. Aurum beatum ex effectu, beatos enim facit, si qua est beatitudo in diuitiis. Scripsi de auro dial. 44. primæ Tertij.

FVERIT PRECIVM CVM RVDE NVMEN HABET] Acutè. Cum nummi isti argentei Cæsarum, qui sunt dij, imaginibus signati sint, quantum valere debent, cum aurum adhuc rude pretium à plerisque in loco numinis habeatur, ipsi autem auro meliores, & beatiores sint?

NON MIHI DIVIT. D. MAIORA DEDISSES] Ennius. *Non mi aurum posco, non mi pretium dederitis.* Si verum est antecedens, vtiq; etiam consequens. Si donandis illis tribus nummis Cotta deos donauit totidem, certè donandis diuitiis tantum, nedum maius quiddam, donare non potuisset. Dij namque præcellunt diuitias omnes.

NOSTRA SVB ORA] mihi videndos, & retinendos.

EST ALIQVID SPECTARE DEOS ET ADESSE PVTARE] En quomodo in re parua, ac tenui ostentat ingenium, & tota pæne elegia illi maxima ex nihilo nascitur historia. *Est aliquid,* valet, magnum est. Sicut, esse aliquem, esse magnum virum.

ET QVASI CVM VERO. N. P. LOQVI] an, quasi cum vero numine; an quasi loqui? cum vtroque enim cohæret vox *quasi.*

QVANTVM AD ME, REDII] quod ad me attinet; quomodo quidam scioli malunt loqui, illud prius pro barbaro damnantes.

REDII] in patriam restitutus mihi videor.

NEC ME TEN. VLT. TELL.] Elegia 2. lib. 5. Trist. *Barbara me tellus, orbisq. nouissima magni sustinet.*

VTQVE PRIVS. M. SOSP. IN VRBE MOROR] Tantum ex aspectu trium numismatum percepisse se ait voluptatis, vt iam non in exilio, sed Romæ degere se arbitretur.

CAESAREOS VIDEO VVLTVS VELVT ANTE] Miranda vis τῆς φαντασίας, seu imaginatricis facultatis, per quam absentia videre, & audire putamus, & præteritorum tanto ante recordamur. Secundùm hanc dixit Plautus ex persona amantis, *Vbi sum, ibi non sum. Vbi ego non sum, ibi est animus.* Casina, ni fallor.

VIX HVIVS VOTI SPES. F. VLLA MIHI] optare potui, sperare vix.

VTQVE SALVTAB. N. CAELESTE SALVTO] Saluto effigiem Cæsaris, sicuti ipsum Romæ Cæsarem salutaueram. Et, *numen celeste,* quia sunt etiam non cælestia.

QVOD REDVCI TRIB. NIL. P. M. HAB.] Significantissimè dictum. Si redirem in patriam, nihil maius haberes, quo me honoris caussa donares, quam quod etiam exuli donauisti. Itáne igitur viua est imago?

QVID NOST. OCVLIS NISI. S. PALATIADES.] Cur autem iisdem oculis, quibus Romam, atque adeo viuum ibi Cæsarem vidit, non etiam palatium vidit, vbi Cæsar habitat? Elegia 1. lib. 1. Trist.

Forsitan exspectes, an in alta palatia missum
Scandere te iubeam, Cæsareamq. domum.

Vide præterea lib. 3. eleg. 1. *Inde petens dextram, &c.*

QVI LOCVS ABLATO CAES. VILIS. E.] Cicer. 1. Offic. ornanda est enim dignitas domo, non ex domo dignitas tota quærenda: nec domo dominus, sed domino domus honestanda est. Diogenes inuitatus, & postremo loco accumbere iussus, conuersus ad conuiuatorem, voluisti, inquit, locum hunc honoratiorem facere. Laërt.

HVNC EGO CVM SPECTO, &c.] Eleg. 3. lib. 5. *O decus, ô patriæ per te florentis imago.* Non quæris

imago ciuis Romani, quamuis nobilissimi, Romam totam Ouidio subiecisset sub oculos quodammodo. Sed ista fuit prærogatiua Principis Romani. Ita in senatu ciuitatem, in rege regnum totum, in conuentu Episcoporum, atque adeo in Pontifice Romano totam Ecclesiam videmur videre.

Nam patriae. p. svst. ille svae] personam. Sed alius tamen, vt dicebam, non sustinuisset.

Fallor? an irati mihi, &c.] Eleg. 2. lib. 1. Trist. *Fallor? an incipiunt grauidæ vanescere nubes?* Vultus Augusti grauis, & seuerus, qualem decet esse Principis, admonet Ouidium deprecandæ pœnæ maioris.

Torvaqve forma] Toruitas, inquit Festus, à ferocia taurorum dicta est. Torui igitur quasi tauri.

Immenso maior virtvtibvs orbe] Eleg. 3. lib. 5. Trist. *O vir non ipso quem regis orbe minor.* Maxima laus, vnum mortalem esse maiorem simul omnibus. Huius versus crediderim recordatum M. Antonium Casanouam, scribendo illo festiuissimo epigrammate in Diocletianum Aug. qui se vltro imperio abdicauit, & Salonam secedens, hortulum suum vsque ad extremum vitæ coluit.

Imperium princeps orbis dum prætulit hortis,
Atque oleri, fuit hic omni olere ipse minor.
Postquam olera imperio, postquam hortos prætulit orbi,
Imperio verè maior, & orbe fuit.

Vindictae svpprime fraena tvae] coërce iracundiam tuam, qua videris exardescere ad me acerbius puniendum. Laxare contrà ſtæna dicimus eos, qui indulgent cupiditati suæ.

Parce pver, &c.] Hæc ad Tiberium, ne voluntatem suam cum Cæsare coniungat. *Puer* blandientis est: non enim opinor hîc valere filium, vt aliâs. Sic eclog. 5. Mopsus Menalcæ. *Sed tu desine plura, puer, successimus antro.* Hoc autem distichon melius ponetur infra, post hunc versum. *Et tua, si fas est, à Cæsare proxime Cæsar.*

Terrar. dom. q. sva. c. facit] qui industria, & virtute tua dignum te reddis orbis terrarum imperio.

Per patriae nvmen] per patrios deos. Aut, per patriam, quæ tibi pro numine est.

Qvod te tibi charivs ipso est] Lego, *quæ te tibi charior ipso est.* De charitate in patriam insignis est locus in 1. Off. sed cum omnia ratione, animoque lustraueris, omnium societatum nulla est gratior, nulla charior, quam ea quæ cum republica est vnicuique nostrum. Chari sunt parentes, chari liberi, propinqui, familiares: sed omnes omnium charitates patria vna complexa est, pro qua quis bonus dubitet mortem oppetere, si ei sit profuturus?

Per nvnq. svrd. a. t. vota deos] Tan-

A gitur prouerbium, surdo canere, surdo narrare fabulam.

Perqve tori sociam, qvae par, &c.] per Liuiam. Eleg. 1. lib. 3.

Quæ Veneris formam mores Iunonis habendo,
Sola est cælesti digna reperta thoro.

Lib. 2. Trist.

Liuia sic tecum sociales impleat annos,
Quæ nisi te, nullo coniuge digna fuit.
Quæ si non esset, cælebs te vita deceret,
Nullaq́; cui posses esse maritus, erat.

Impensè eam amauit Augustus. Interrogata, quibus rationibus eum sibi subiecisset, respondit, multa modestia: quod ea quæ placerent Augusto, faceret libenter, quodq́ue se scire dissi-
B mularet, quibus ille rebus Venereis domi frueretur. Xiphilin. in Tiberio. De hoc matrimonio idem in hunc modum. Erat Liuia vxor Neronis qui cum fugerat, ex eoq́ue puerum sex mensium in aluo continebat. Eam Nero quasi pater, non maritus esset, Cæsari vxorem dedit. Ibiq́ue cum epulum fieret, in eoq́ue puerulus quidam garrulus interuenisset, quales solent esse ij, qui nudi à mulieribus deliciarum caussa educantur: vidissetq́ue Liuiam vnà cum Cæsare esse, Neronem verò seorsum cum alio sedere, ad eam accedens ait. Quid hîc agis domina? ecce enim vir tuus (Neronem monstrabat) illic sedet. Hactenus ille. Agebat Tiberius annum 17. cum mater Liuia Augusto nupsit. Post eas nuptias tertio
C mense Drusum enixa est. Inde dicterium salsum in Aug. τοῖς εὐτυχοῦσι καὶ τρίμηνα παιδία fælicibus etiam trimestres nasci liberos; quia filius eiusdem ex adulterio, quod cum Liuia adhuc Neroni nupta fecisset, credebatur.

Et cvi maiestas non onerosa tva est] nulli oneri, aut molestiæ, quod quidem appareat. Quæ se nutibus tuis belle attemperat.

Perqve tibi similem virtvtis imagine natvm] Per Tiberium: sed si quis amborum vitas committat, non valde similem reperiet. Cur autem Augustus eum successorem destinauerit, dicat Sueton. in Tiberio, cap. 21. Adduci tamen nequeo, quin existimem, circum-
D spectissimum, & prudentissimum Principem in tanto præsertim negotio nihil temere fecisse: sed vitiis, virtutibusq́ue Tiberij perpensis, potiores duxisse virtutes: præsertim cum & reipub. caussa adoptare se eum pro concione iurauerit: & epistolis aliquot vt peritissimum rei militaris, vtque amicum populo Romano præsidium prosequatur, &c.

Morib. agnosci qvi tvvs esse potest] si credere dignum est. Sed sensus est, qui, vt filius naturalis patrem plerunque vultu, nonnunquam & moribus; sic ipse tanquam ex te genitus, non quidem vultu, at certè moribus te refert: vt qui nescit eum esse filium tuum, vel hoc argumento cognoscat.

EL AVO] Iulio, à quo est adoptatus Augu-

EL PATRE] te, qui eos adoptasti, ex Iulia fi-
: Agrippa natos C. & L. Cæsares.
VI VEN. MAG. P. TVA IVSSA GRADV]
: volente, iubenteque ad virtutem enitun-
Hoc illis optat lib. 2.
Vt faciuntq; tui fidus iuuenile nepotes,
Per tua, perq; tui facta parentis eunt.
ARTE LEVA MINIMA, &c.] Propter loci
itionem, quò securius exulet. Hoc si conces-
illi Cæsar, parum concesserit: quod tamen
tule in beneficio non mediocri ponetur.
minima, si dantem, non accipientem in-
ntur.
CYTHICO QVI SIT AB HOSTE PRO-
à quibus (Scythis) nunquam tutus sum.
CAESARE PROXIMA CAESAR NVM.]
ad Tiberium, à Cæsare secundum, tanquam
entem.
NT. PRECIBVS NON INIMICA MEIS]
luersentur precibus meis: sed eas auctori-
ua, qua plurimum possunt, adiuuent po-

C FERA QVAM PRIMVM, &c.] Optat ei
iphum de subacta Germania.
C PATER IN PYLIOS] pater Augustus
tannis Nestorem. Vide prouerbium, Ne-
a senecta. Eleg. 5. lib. 1. *Crede mihi, Pylio Nestore*
ero. De illius ætate legas licet Francisci Flo-
ubseciuar. lib. 2. cap. 3.
VMAEOS MATER IN ANNOS] mater Li-
ibyllam Cumanam. Virgil. in 6. *longæua sa-*
. Prouerb. Sibylla viuacior. Seruatur deco-
cum neque viro fæminæ, neque fæminę viri
ius optatur.
ONVENIENS INGENTI NVPTA MARI-
Ad Liuiam, siue eius imaginem potius velu-
am, quomodo & antecedentia sunt acci-
da. Conuenire est quod supra dixit, parem
hoc est, dignam. *Ingens* refertur ad illam,
n toties ei tribuit diuinitatem, & ad ea om-
quorum caussa toto orbe non minorem esse
nat.
CCIPE NON DVRA SVPP. A. PRECES]
s dura, & acerba precati mihi, & tuum quo-
uxilium inuocanti, quæ in manu habes Au-
m; est enim vxorius.
C TIBI VIR SOSPES] sequuntur bonæ
itiones, schema cum poëtis aliis, tum Oui-
itissimum.
VM PROLE] cum Tiberio.
EPOTES] ex Tiberio Drusus, ex Druso Ti-
fratre Germanicus. Elegia secunda. *Adde*
, neptesque pias, charosque nepotes. Vide ibi scri-

VMQVE BONIS NVRIBVS QVAS PEPE-
E NVRVS] Sint tibi sospites nurus cum suis
us.
VEM DIRA RAPVIT GERMANIA DRV-

A SVS] Drusus Tiberij frater, Liuiæ filius obiit in Germania, super cuius obitu extat elegia consolatoria ad eandem Liuiam. Sueton. Tiberio cap. 7. Drusum fratrem in Germania amisit, cuius corpus pedibus toto itinere prægrediens, Romam vsque peruexit. De muliere inusitatæ magnitudinis, quæ eidem occurrens exitum prædixerit, Xiphilinus in Augusto. Rapuit autem, quia ante senectutem coactus est mori. Eleg. 10. lib. 1. *Quæ mihi de Celso tua venit epistola rapto.*

PARS FVER. P. SOLA. CAD. TVI] Solus ille ex partubus tuis fuerit caducus, cæteri stent, viuantque quam diutissimè.

FRATERNI FVNERIS VLTOR PVRPVREVS, &c.] sic Tiberius fratrem breui vlciscatur, & B purpuratus in curru triumphali, equis albis trahentibus ad te veniat.

MITISSIMA NVMINA] ad omnes tres communiter dictum.

PRAESENTES ALIQVID. P. HAB. DEOS] Prosit mihi habere, & contemplari, & conseruare vestras effigies. Ob hoc ipsum capiamini quæso misericordia mei.

CAESARIS ADVENTV TVTVS GLADIATOR ARENA EXIT] A simili. Quidam legunt *tuta*, vt sit hypallage pro *tutus*. Sicut, *iustas præbuit ille manus*, pro *iustus*.

ET AVXILIVM NON LEVE VVLT. HABET] vitiosè legitur *vulnus*. Aspectus Cæsaris in arenam venientis, Cæsar visus à gladiatore, præsentiâ sua eum liberat. Magnum ergo in eius vultu C auxilium. Pugnam sine missione dicebant, cum gladiatores ea lege in arenam descendebant, vt neutri fas esset petere missionem: sed necesse haberent eo vsque dimicare, dum alter caderet. Apuleius. Præliare, & fortiter præliare. Et paucis interiectis. Grassare gnauiter, & occide moriturus. Hodierna pugna non habet missionem. Muret. lib. 17. cap. 19. Petebat autem vulneratus iam gladiator missionem, seu vitam vel à populo, vel à munerario, vel à principe, & in eum diem impetrabat. Sin minus, à victore occidebatur. Sed Ouidius solo interuentu, & aspectu Principis gladiatorem liberari solitum ait, quod notabis.

D NOS QVOQ. VESTRA IVVET, &c.] Quemadmodum gladiatori prodest vidisse in arena Cæsarem: sic nobis proficiat vidisse vos, vt licuit, in nummis argenteis videlicet.

INTRATA EST SVP. Q. D. VNA TRIBVS] si vel vnus intrasset, debuit id mihi profuisse: quanto magis debet, cum tres dij intrauerint. Nam & olim homines cum à diis inuiserentur, certum hoc ipsorum erga se beneuolentiæ iudicium habebant. Huc enim planè respexit. Catull. de nupt.

Præsentes namque ante domos inuisere castas
Cælicolæ, nondum spreta pietate, solebant.

FELICES ILLI QVI NON SIMVLACRA, &c.] Argumentum à minoribus. Si imago tan-

tum habet voluptatis, quantum habebit verus diuinorum corporum aspectus?

Nobis invidit inutile fatum] quoniam hoc per fata aduersa, & inimica non possumus. *Inutile μιῶνς.*

Qvos ded. ars vvlt. effig. colo] oblecto me saltem vultibus in metallo per artificem expressis, eosque tanquam deorum intueor.

Sic homines novere deos, &c.] A paribus. Etiam dij cælestes coram non conspiciuntur ab hominibus: sed in imaginibus, & statuis videntur, coluntúrque. Nihil itaque minus contingit Cæsari, Tiberio, Liuiæ quam diis.

Qvae mecvm est, et erit sine fine] quas figuras, quæ simulacra vestra seruabo quoad vixero.

B Ne sit in inviso vestra figvra loco] ne patiamini vestras icones diuinas isto tam barbaro loco asseruari. Latenter reditum petit.

Capvt a nostra. c. cervice recedet] Affirmatius dicit, quod paulò ante, imagines illas retenturum vsq; ad mortem. Prius mihi adimetur caput. Vlysses 2. Iliad. iurans Thersitæ, nisi quiescat, & conuitiis abstineat, se illum pessimè multaturum, *μηκέτ' ἔπειτ' ὀδυσῆι κάρη ὤμοισιν ἐπείη*, &c. Ne hæreat humeris amplius caput Vlyssis. Germani quoq; in seriis affirmationibus, ich wolt mein Kopff lassen.

Et patiar fossis. l. abire gen.] Patiar mihi oculos erui, quibus homini charius nihil est. Enallage numeri. Genæ sunt membranæ superiores, inferioresque, quibus oculus aperi-
C tur, & clauditur. Ennius de dormiente, imprimitque genam genæ. Malæ sunt eæ faciei partes, quæ infra oculos eminent, rotundæ, in speciem mali. Sed vetustissimi genas pro malis dixerunt, vt obseruat Plinius lib. 11. cap. 37. his verbis. Infra oculos malæ homini tantum, quas prisci genas vocabant, XII. tabularum interdicto radi à fæminis eas vetantes. Et malæ appellantur etiam partes intra os. Plaut. Bacchid. *Ne nuci frangibula excussit malis meis.* Idem Trinum. *ambabus malis expletis vorem.*

Vobis raptis] surreptis, quod cauebitur diligentissimè.

O pvblica nvmina] Publicum quasi populicum, quod in communi populi, aut ciuitatis alicuius vsu, & dominio est, nec occupanti

A conceditur: vt forum, theatrum, basilicæ, viæ, itinera.

Nostrae portvs, et avra fvgae] In exilio meo pro portu, & aura, pro vnico solatio vos habebo.

Vos ego complect. Get. si, &c.] Vestro nitar auspicio, ac præsidio, cum aduersus Getas vicinos prædatores exeundum erit in pugnam. De hoc eleg. 1. lib. 4. Trist.

Nunc senior gladioq́; latus, scutoq́; sinistram,
Caniciem galeæ subiicioq́; meam.
Nam dedit è specula custos vbi signa tumultus,
Induimus trepida protinus arma manu.

Vtqve meas aqvilas signa. e. v. seqvar] Erunt mihi imagines vestræ pro aquilis. Signa militaria, quę exercitum præire consueuerant, cum acies educendæ, & manus cum hoste
B conferēdæ essent, à principio fœni manipuli fuerūt, quos hastis alligatos signiferi deferre, illisq́; præeuntibus dimicare solebant, inde & manipulares dicti. Aucto mox imperio, propagatisq́; finibus, quinque signa ex ærario depromi, militumq́ue acies, ac legiones præire solebant. Hæc fuerunt, vt narrat Plin. lib. 10. cap. 4. aquilæ, lupi, minotauri, equi, & apri simulacra. Sed cum dimicandum foret, sola aquila, quæ ordines præiret, è castris educebatur, & sub eo vexillo pugnabatur: reliqua verò in castris ante prętorium fixa locabantur. Hoc enim insigni Iouem aduersus Titanas vsum ferunt. Inde ad Cretenses, à Cretensibus ad Troianos, demum in Latium ab Aenea translatum defluxisse: quo postea Romani velut præcipuo vexillo in bellis vsi sunt. Lege cætera apud Alex. ab Alex. lib. 2. cap. 2.

C Avt ego me fallo, &c.] Festinè fingit, se benignè à Cæsare ex illo nummo aspici: supra enim toruius intuentem faciebat.

Fallor? an irati mihi sunt in imagine vultus,
Toruaq́; nescio quid forma minantis habet?

Hinc ergo, ex blandiore aspectu, exilium commodius ominatur.

Minvs, et minvs est tristis] torua, minitabunda.

Visaq. svnt dictis ann. ora meis] Quod cuperet verè fieri, hoc factum narrat in imagine, vt moueat ex miraculo, & præsagium veritas comprobet.

Sit minor ira Dei] Non peto vt nulla sit, & mihi pœna omnis condonetur; sed vt mitigetur.

ELEGIA NONA.

Ad Cotyn.

ARGVMENTOSA AVXILII FLAGITATIO.

ARGVMENTVM.

COTYM Toparcham, siue Dynastam, haud procul Tomis habitantem rogat opem, quandoquidem potentia valeat, & rogatus auxilio esse soleat, sicut dij: alioqui non fore cur victimis, & muneribus colantur. Auxilia præstita & homines, & deos illustrare. Instat à communione naturæ, à crudelium, & mitium comparatione, ab artibus liberalibus, seu mãsuetioribus musis, in quibus multum profecerit, in poësi potissimùm, vt sit alter Orpheus. Laudat item à fortitudine, & scientia militari. Rogat iterum per societatem studij poëtici. Nullum à se scelus patratum. Artem amatoriam scripsisse, & quiddam aliud peccasse, ob quod moderatè à Cæsare punitus sit, sola patria priuatus. Ipse cum vicinus sit, efficiat, vt loco tam infesto securus degat. Occultè petit, quod apertè non audet, vti ipsum ad se transferendum curet. Grauis planè, & heroica elegia.

Regia progenies, cui nobilitatis origo
Nomen in Eumolpi peruenit vsque, Coty.
Fama loquax vestras si iam peruenit ad aures,
Me tibi finitimi parte iacere soli:
Supplicis exaudi iuuenum mitissime vocem,
Quamq; potes profugo (nam potes) affer opem.
Me fortuna tibi (de qua quod non queror, hoc est)
Tradidit, hoc vno non inimica mihi.
Excipe naufragium non duro littore nostrum,
Ne fuerit terra tutior vnda tua.
REGIA (CREDE MIHI) RES EST, SVCCVRRERE LAPSIS:
Conuenit & tanto, quantus es ipse, viro.
Fortunam decet hoc istam, quæ maxima cùm sit,
Esse potest animo vix tamen æqua tuo.
Conspicitur nunquam meliore potentia caussa,
Quam quoties vanas non sinit esse preces.

Hoc nitor iste tui generis desiderat: hoc est
A superis ortæ nobilitatis opus.
Hoc tibi & Eumolpus generis clarissimus auctor,
Et prior Eumolpo suadet Erichthonius.
Hoc tecum commune deis, quod vtrique rogati
Supplicibus vestris ferre soletis opem.
NAM QVID ERIT QVARE SOLITO DIGNEMVR HONORE
NVMINA, SI DEMAS VELLE IVVARE DEOS?
Juppiter oranti surdas si præbeat aures,
Victima pro templo cur cadet icta Iouis?
Si pacem nullam pontus mihi præstet eunti,
Irrita Neptuno cur ego thura feram?
Vana laborantis si fiant vota coloni,
Accipiet grauidæ cur suis exta Ceres?
Nec dabit intonso iugulum caper hostia Baccho,
Musta sub inducto si pede nulla fluant.
Cæsar vt imperij moderetur fræna, precamur,
Tam bene quòd patriæ consulit ipse suæ.
Vtilitas igitur magnos hominesque deosque
Efficit, auxiliis quoque fauente suis.
Tu quoque fac prosis intra tua castra iacenti,
O Coty progenies digna parente tuo.
CONVENIENS HOMINI EST, HOMINEM SERVARE, VOLVPTAS,
ET MELIVS NVLLA QVAERITVR ARTE FAVOR.
Quis non Antiphaten Læstrygona deuouet? aut quis
Munifici mores improbat Alcinoi?
Non tibi Cassandrus pater est, durúsue Caphareus,
Quíue repertorem torruit arte sua.
Sed quam Marte ferox, & vinci nescius armis,
Tam nunquam facta pace cruoris amans.
ADDE QVOD INGENVAS DIDICISSE FIDELITER ARTES
EMOLLIT MORES, NEC SINIT ESSE FEROS.
Nec regum quisquam magis est instructus ab illis,
Mitibus aut studiis tempora plura dedit.
Carmina testantur: quæ, si tua nomina demas,
Threicium iuuenem composuisse negem.
Néue sub hoc tractu vates foret vnicus Orpheus,
Bistonis ingenio est terra superba tuo.
Vtq; tibi est animus, cùm res ita postulat, arma
Sumere, & hostili tingere cæde manum:

Atq; vt es excusso iaculum torquere lacerto,
Collaq; velocis flectere doctus equi:
Tempora sic studiis data sunt vbi iusta paternis,
Atq; tuis humeris fortè quieuit opus:
Ne tua marcescant per inertes ocia somnos,
Lucida Pieria tendis in astra via.
Hac quoq; res aliquid tecum mihi fœderis affert:
Eiusdem sacri cultor vterque sumus.
Ad vatem vates orantia brachia tendo,
Terra sit auxiliis vt tua fida meis.
Non ego cæde nocens in Ponti littora veni:
Mistáue sunt nostra dira venena manu.
Nec mea subiecta conuicta est gemma tabella,
Mendacem ceris imposuisse notam.
Nec quicquam, quod lege veter committere, feci:
Est tamen his grauior noxa fatenda mihi.
Néue roges quæ sit, stultam quam scripsimus artem,
Innocuas nobis hæc vetat esse manus.
Et, quid præterea peccarim, quærere noli:
Vt pateat sola culpa sub arte mea.
Quicquid id est, habuit moderatam principis iram:
Qui nisi natalem nil mihi dempsit humum.
Hac quoniam careo, tua nunc vicinia præstet,
Inuiso possim tutus vt esse loco.

COMMENTARIVS.

REGIA PROGENIES] Regum soboles, sanguis. Horat. Ode 29. lib. 3. de Mæcenate. *Tyrrhena regum progenies.*

CVI NOBILIT. ORIGO NOM. IN EVMOLP.] qui nobilitatem tuam refers vsque ad Eumolpum, regem Athenarum, vt quidam explicant. Alij Eumolpum Thracem, Musæi, siue, vt Pausan. in Atticis, Neptuni, & Chiones filium.

COTY] vocandi casus est, sic enim legendum, non, *Cotys.* Ergo ô Coty regia progenies. &c. De Coty quodam rege Thraciæ Diodor. lib. 16. & Suidas, à quo fortasse hic Cotys & genus & nomen deduxit. Vide Bapt. Egnat. Racemat. cap. 14.

FAMA LOQVAX] Famæ descriptionem habes 4. AEneid. & fusius 12. Metamorph. Vnde perspicies quare loquax.

VESTRAS SI IAM PERVEN. AD AVRES] Eleg. 5. *Qui si forte liber vestras peruenit ad aures.* Vir- A gil. 2. AEneid. *Fando aliquid si forte tuas peruenit ad aures.* Si fama accepistis.

ME TIBI FINIT. P. IACERE SOLI] me multatum exilio, in regione Tomitana, quæ fines tuos attingit.

SVPPLICIS EXAVDI IVVEN. MITISS. VOC.] Conciliatio beneuolentiæ à persona sua, & Cotys. Miser ego, & ideo supplex: tu autem mitis, & misericors præ multis.

QVAMQVE POTES PROFVGO AFFER OPEM] Hæc est petitio, & ea explicatur versu vltimo. *Inuiso possim tutus vt esse loco.*

ME FORTVNA TIBI TRADIDIT] quasi tuæ fidei me commendauit, cum in hæc loca misit, seu detrusit potius.

DE QVA QVOD. N. Q. HOC EST] & hoc solum est, cuius fortunam accusare non possum. Non enim mihi in hoc nocuit, sed profuit.

EXCIPE NAVFRAG. N. D. LITT. NOSTR] Humaniter me, tanquam naufragum excipe. Philo apud Stobæum: Deus nullius indiget, rex solius dei. Imitare igitur eum, qui nullius eget, ac largiter impertire misericordiam petentibus, non summo iure, nec restrictè cum supplicibus agens: sed omnibus quæ ad vitam degendam pertinent petentibus præbens.

NE FVERIT TERRA. T. V. TVA] ne qui in vndis seruatus sum, qui vitam in vndis retinui, in terra tua, in vicino tibi solo peream. 3. Anthol. tit. εἰς ναυαγήσαντας, queritur quidã Antheus naufragus, in littore à lupo dilaniatus, se terram mari sæuiorem expertum.

> ἀνθέα τὸν ναυηγὸν ἐπὶ στόμα πηνειοῖο
> νυκτὸς ὑπὲρ βαιῆς νηξάμενον σανίδος,
> μούνιος ἐκ θάμνοιο θορὼν λύκος ἄσκοπον ἄνδρα
> ἔκτανεν· ὦ γαίης κύματα πικρότερα.

REGIA RES EST SVCCVRRERE LAPSIS] Cic. pro Ligario confirmat, nulla re homines propius ad deos accedere, quam salutem hominibus dando. Quam sententiam apud Strabonem quoque legimus lib. 10. εὖ γὰρ εἴρηται καὶ τοῦτο, ἀνθρώπους μάλιστα μιμεῖσθαι θεούς, ὅταν εὐεργετῶσι. Et hanc ipsam ad æternam gloriam esse viam ait Plin. lib. 2. cap. 7. Non tantum igitur regia, sed diuina quoque res est, lapsis succurrere.

ET TANTO QVANT. ES IPSE VIRO] non modo regibus, sed etiam potentibus, & opulentis pro rata portione conuenit, subleuare miseros.

FORTVN. DECET HOC ISTAM] statum hunc tuum, & opes decet succurrere alienæ calamitati.

ESSE. P. ANIMO. VIX. T. ÆQVA TVO] Animi tui excelsitatem maior dynastia deceret.

CONSPICITVR. N. MEL. POT. CAVSSA] potentia tum demum optimè, & laudabiliter se ostendit.

QVAM QVOT. VAN. N. S. ESSE PRECES] cum rogata succurrit. Sicut tum vicissim maximè odiosa est, cum nec rogata quidem vlli benefacit.

NITOR GENERIS] splendor familiæ tuæ.

A SVPERIS ORTÆ NOBILIT. OPVS] si fabulas audiamus, dij per filios, & nepotes suos nobilitatis auctores sunt. Vide Apollodori Bibliothecam. Si veritatem quæramus, ea est ab antiquitate, virtuteque bellica, quod clypei, & galeæ in nobilium insignibus testantur.

EVMOLP. GEN. CLARISS. AVCTOR] caput, & princeps tuæ domus, rex Athenarum, vt diximus.

ERICHTHONIVS] de huius ortu, & ratione nominis vide mythologos. Natalem lib. 4. cap. 5.

A *HOC TECVM COMMVNE DEIS, &c.*] Et dij rogantur vt ferant opem, & tu rogaris, & auxiliaris: in quo similitudinem quandam dei adipisceris, ad quam accedere possumus iustitia, secundùm Platonem in Theæteto: secundùm Xenophont. memorab. lib. 1. τῷ μηδενὸς δεῖσθαι nullius rei indigentia: secundùm Nasonem, vti vides, beneficentia. Illi duo φιλοσοφικώτερον locuti sunt; Naso ad vulgi iudicium se accommodauit, quando & rex deorum à iuuando nomen accepit, Iupiter quasi iuuans pater: & multi in deos relati sunt, quia dum viuerent, de hominibus optimè meriti essent, &c. Steph. Schedias. lib. 3. pag. 41.

SI DEMAS VELLE IVVARE DEOS?] Si
B iuuare homines nolunt dij, non est quare colantur precibus, & sacrificiis. Sigillatim id ostenditur, & per inductionem genus concluditur. In decretis Epicuri hoc etiam erat, deos propitios esse nemini, neque irasci, vt est in Pisoniana, hoc est, res humanas non curare. Quod ita extulit Lucret. lib. 1. & 2. loquens de diuina natura.

> *Nam priuata dolore omni, priuata periclis,*
> *Ipsa suis pollens opibus, nihil indiga nostri,*
> *Nec bene pro meritis capitur, nec tangitur ira.*

Sed tamen ob eorum præstantiam, & excellentiam naturæ venerandos censuit. Cic. 1. de nat. deor. in eandem sententiam. Si nihil aliud quæreremus, nisi vt deos piè coleremus, & vt superstitione liberaremur, satis erat dictum. Nam &
C præstans deorum natura hominum pietate coleretur, cum & æterna esset, & beatissima. Habet enim venerationẽ iustam quidquid excellit, &c. sed idem in extremo lib. Hominum charitas, & amicitia gratuita est. Quanto igitur magis deorum? qui nulla re egentes, & inter se diligunt, & hominibus consulunt. Quod ni ita sit, quid veneramur, quid precamur deos? Cur sacris Pontifices, cur auspiciis augures præsunt? quid optamus à diis immortalibus? quid vouemus?

SVRDAS SI PRÆBEAT AVRES] surda aure alicuius preces accipere est, quod suprà dixit, dura aure accipere, auerso scilicet animo. Tales quasi surdi sunt, & audientes non audiunt. Prouerbia, surdo canere, surdo fabulam narrare,
D surdo oppedere.

VICTIMA PRO TEMPLO. C. CAD. ICTA IOVI?] Inter infinitum votorum numerum, si cui fortuna aspirasset, vt voti fieret compos, is à Ioue se id consecutum ratus, continuò aras, & templa erigebat, & ab eo euentu, vel à loco, in quo id euenisset, Ioui cognomen indebat. Colebatur itaque apud Eleos Muscarius, quia Hercule mactante, & porriciente, magna quæ aderat muscarum copia, Iouis opera trans Alpheum auolasset, vt asserit Pausan. in prioribus Eliacis, &c. Vide, si lubet, Natal. in Ioue, cap. 1. lib. 2. Pro templo dictum, vt, pro tribunali, pro concione: non enim ante templa, sed ante aras in templis hostiæ cædebantur.

I PACEM NVLLAM PONTVS, &c.] si e nunquam sit tranquillum, & idoneum ad igandum. Hæc enim est illa pax quam præ- potest. Alioqui turbidum, ventosum, ira- , nauifragum, turgidum, indomitum, insa- ı, &c. dicitur.

RRITA NEPTVNO. C. EGO. D. FERAM?] a dona, immeritò oblata. 2. AEneid. *timeo eos & dona ferentes.* Taurum Neptuno mactari um indicat Virgil. 3. AEneid. Vide, quæso, modo Charmides incolumis de prospera igatione Neptuno gratias agat in Trinum- *Salsipotenti, & multipotenti Iouis fratri, &c.* Act.

I FALLANT VOTA COLONI] si spes de- iat colonos. Si seges agricolæ votis non re- ıdeat. Rectius numero multitudinis scribi- *laborantes colonos,* quam patrio casu singulari.

CCIPIAT GRAVID. CVR. S. EXTA CE- ??] Quoniam sus fruges rostro eruisset, Tri- emus, quem illa ad frumenti semen in varias ones asportandum, sationemq; docendam rat, eo cognito, gratum se deæ facturum ar- atus, animal ipsius inuentis infestum eidem ıolauit, frugibus capite victimæ ad aram sperso, vt qua de caussa immolaretur appa- t. Fast. 1.

Prima Ceres auida gauisa est sanguine porcæ,
Vlta suas merita cæde nocentis opes.

IEC DABIT INTONSO. I. CAP. H. BAC- O] Sicut sus dedit pœnas Cereri propter fru- ıta: ita hircus Baccho propter depastam vi- . Fast. 1.

Sus dederat pœnas, exemplo territus huius
Palmite debueras abstinuisse caper.
Quem spectans aliquis dentes in vite prementem,
Talia non tacito verba dolore dedit.
Rode caper vitem, tamen hinc cum stabis ad aras,
In tua quod fundi cornua possit, erit.
Verba fides sequitur: noxæ tibi deditus hostis
Spargitur affuso cornua, Bacche, mero.

nsos fingunt Bacchum, & Phœbum, cum etua iuuenta. Tibull. lib. 1. eleg. 4.

Solis æterna est Phœbo, Baccheq; iuuenta;
Nam decet intonsus crinis vtrumq; deum.

VSTA SVB IND. SI PED. NVLLA. F.] ıll. lib. 1. eleg. 5. *Pressaq; veloci candida musta pede.* ı eleg. 1. *& pleno pinguia musta lacu.* Et noster 10. lib. 3. Trist. *Nec cumulant altos feruida musta* Est autem lacus vas magnum, quo mustum ırculari defluens excipitur. Musteum, quod edinem musti habet. Poma, mala mustea ıni, & Plinio. Caseus musteus Plinio pro re- . lib. 11. cap. 42.

APERII MODERETVR FRÆNA] Ab s. Virgil. 1. AEneid.

O regina, nouam cui condere Iupiter vrbem,
Iustitiaq; dedit gentes frænare superbas.

uempiam imperij habenas tenere, aut mo- ı dicimus.

A TAM BENE. Q. P. CONSVL. IPSE SVÆ] Quasi dicat. Cæsar commodat quantum potest patriæ suæ, & est deus beneficus: quem proinde optamus talem toti quod regat imperio.

VTILIT. IGIT. MAG. HOM. DEOSQVE EFF.] Et dij, & homines collatione beneficio- rum honores, & gloriam adipiscuntur: hoc est e- nim magnum fieri. Immo enim vero hoc modo dij ex hominibus facti sunt, dum se pro acceptis beneficiis mortales erga defunctos videri gratos studuerunt. Testatur id quoque 1. Tusculan. M. Tullius. Vide Lactant. lib. 1. cap. 15.

AVXILIIS QVOQVE FAVENT. S.] dum quisque egentibus ope sua præstò est, & ea qui- dem, quæ eius numini propria. Habent enim dij

B potestates inter se diuisas, & alius huic, alius illi rei præest. Quidam etiam rebus pluribus.

TV QVOQVE FAC. P. INTRA. T. C. IA- CENTI] Hortatur eum, vt bonos homines, at- que deos imitatus, pæne in eius regione, quasi militi in ipsius castris iacenti (siquidem eiusdem gloriæ ingenio suo militare cupiat) auxilio esse velit.

PROGEN. DIGNA. P. TVO] qui patrem tuum non dedecoras. Qui non degeneras.

CONVEN. HOM. E. HOM. S. VOLVPT.] Quæ in terra gignuntur, ad vsum hominum omnia creari docuerunt Stoici: homines autem homi- num caussa esse generatos, vt ipsi inter se aliis alij prodesse possent. Cic. 1. Off. Certe veteres illi ni-

C hil aliud existimabant deum, quam prodesse mortalibus. Quare frugum, vini, legum aucto- res, & quisquis ad vitæ commoditatem aliquid excogitasset, pro deo habebatur: quod etiam belluis faciebant hanc ipsam ob caussam, quia prodessent. Plura Chiliastes prouerb. Homo ho- mini deus.

MELIVS NVLLA. Q. ARTE FAVOR] Ad beneuolentiam, & studia hominum sibi adiun- genda, non est via commodior. Nam & bestiæ si- bi benefacientibus blandiuntur.

QVIS NON ANTIPH. LÆSTRIG. DEVO- VET? &c.] A contrariarum rerum conflictione amplificat. De hoc Homer. Odyss. 10. & nos in e- leg. 2. sub finem.

D MVNIFICI ALCINOI] Phæacum rex Al- cinous, Vlyssem naufragum benignè suscepit, coniugium Nausicaæ filiæ obtulit, & cum mu- neribus virum dimisit. Odyss. 7. &c.

NON TIBI CASSANDRVS PATER EST] Cassander Macedoniæ regnum occupans, in ge- nus Alexandri desæuiit, vt tradunt Pausan. in Bæoticis. Iustinus lib. 15. Diodorus lib. 18. Dubi- tò, num de hoc Cassandro locus accipiendus.

DVRVSVE CAPHAREVS] Lipsiensis editio monet in margine, fortasse legendum, *genitorue Pheraus*, vt intelligatur Alexander Pheræus Thes- salorum tyrannus, de quo Plutarch. in Pelopida, & Cic. 2. Off. Si legis Caphareus, ita interpretare, vt Virgilianum illud.

Nec tibi diua parens, generis nec Dardanus auctor,
Perfide, sed duris genuit te cautibus horrens
Caucasus.

QVIVE REPERT. TORRVIT. A. SVA.] Periphrasis est Phalaridis Agrigentinorum tyranni, qui Perillum fabrũ in bouem æneum, quem ille ad homines eo inclusos, & igni subiecto torrendos fecerat, primum coniecit. Narrat historiam Trist.3.eleg.11. φαλαρισμὸς prouerbiali specie est imitatio sæuitiæ Phalaridis, crudele imperium, siue crudele factum, siue crudelitas. Cic. ad Att.lib.7.ep.12. Nam istum quidem, cuius φαλαρισμὸν times, omnia teterrime facturum puto.

SED QVAM MARTE FEROX, &c.] quam eximius, & inuictus bellator. Ferox plerumque in laude est, pro animoso, & imperterrito. Horat. Ode 4. lib.4. *nec imbellem feroces Progenerant aquilæ columbam.* Et Ode 9. ferox Hector. Virgil.12.AEneid. *O præstans animi iuuenis, quantum ipse feroci Virtute exsuperas.*

TAM NVNQ. F. PACE CRVOR. AMANS] tam in pace mitis, & à cædibus abhorrens. Sunt enim, qui in pace bellum quærunt.

ADDE QVOD INGEN. D. FID. ARTES, &c.] Etiam ab artibus liberalibus humanitatem discere potes: quarum natura est, pulsa feritate animos temperare, & ad omnia mansuetudinis officia componere. Eleg.7.lib.1.

Artibus ingenuis, quarum tibi maxima cura est,
Pectora mollescunt, asperitasq; fugit.

Cic. ad Q. F. ep.1. lib.1. cuius natura talis est, vt etiam sine doctrina videatur moderata esse potuisse: ea autem adhibita doctrina est, quæ vel vitiosissimam excolere posit. Obseruãdum, παιδείαν, quam vocem Gell.lib.13. cap.15. institutionem in bonas artes interpretatur, à latinis appellari solere non solum artes ingenuas, liberales, liberalem doctrinam, honestarum artium studia, verum etiam studia humanitatis, & humanitatem, & artes ad humanitatem pertinentes, artes, quibus ætas puerilis ad humanitatem informatur, politiorem humanitatem. Ouidius mox mitia studia nominabit. De studiis humanioribus extant orationes trium eorum Antistitum, & quasi Dictatorum, Petri Victorij, Caroli Sigonij, M. Antonij Mureti.

NEC REG. QVISQVAM. M. E. INSTRVCTVS AB ILLIS] Nemo Principum te doctior. De studiis regis vide Viperan. de rege, & regno cap.9.& 10. Detestanda vox Licinij Imp. qui litteras virus, ac pestem publicam appellabat. Quas quidem adeo nesciebat, vt decretis subscribere non posset, ἀναλφάβητος.

MITIBVS AVT STVD. T. P. DEDIT] nemo regum litteras istas mitiores (mitem enim faciunt, vt paulo ante dictum) te tractauit diutius.

A

At nunc à Principibus tractantur leuiter sa[...] græca lingua omnibus studiis vtilissima, [...] ab iisdem negligitur. Quam tamen si tene[...] magno sibi honori ducerent. An igitur [...] piam indignum erit discere, quod didicis[...] gloriosum?

CARMINA TESTANTVR] Ab eius [...] minum perfecta elegantia probat quod dix[...]

THREICIVM IVVEN. COMPOSVI[...] NEGEM] negem à Thrace, hoc est bar[...] composita (Cotys enim barbarus) si no[...] tuum absit: sed à Romano quopiam, e[...] optimo vate condita iudicem.

B

NEVE SVB HOC TRACTV, &c.] Pl[...] cit: nam alterum esse Orpheum pronuntia[...] iam Thracia (nam & ille Thrax fuit) duo[...] beat Orpheos. Trita loquendi figura, eloq[...] tissimos vocare Cicerones, magnos phil[...] phos alteros Platonas, & Aristoteles, sum[...] poëtas Virgilios: & in aliis artibus non lil[...] libus, vt pictura, statuaria, &c. similiter. B[...] nidem terram nominat Thraciam, ab vrb[...] stagno huius nominis. De Orpheo, & eius[...] Propert.lib.3. eleg.4. Horat. Ode 12.lib.1. C[...] dian. præfat. in 2. de raptu Proserp. Vide eti[...] Antholog. tit. εἰς ποιητάς. De lyra eiusdem, [...] pite in Hebrum proiectis 11. Metamorph.

C

————caput Hebre, lyramq;
Excipis, &, (mirum) medio dum labitur amn[...]
Flebile nescio quid queritur lyra, flebile lingu[...]
Murmurat exanimis; respondent flebile ripæ.

SVB HOC TRACTV] Et terræ, & cæ[...] maris tractus apud Virgilium leguntur.

VTQVE TIBI EST ANIM. &c.] Q[...] sit animosus in pugna, tam esse feruente[...] studio poëtico, & in otio fugere otium.

HOSTILI TINGERE CÆDE MAN.[...] stium sanguine gladium, & manus imbuer[...]

EXCVSSO IACVLVM TORQ. LACER[...] Iaculis iaciendis quondam pugnabatur. V[...] 9. AEneid. de Turno.

D

Ecquis erit mecum, ô iuuenes, qui primus in [...]
stem?
En, ait, & iaculum intorquens emittit in [...]
ras,
Principium pugnæ.

COLLAQVE VELOCIS. F. D. EQVI[...] ctus flectere, græca loquẽdi ratio. Metamor[...] *Figere doctus erat, sed tendere doctior arcus.* Vet[...] scriptio. *Flectere doctus equos, nitida certare pal[...]* Horat. Ode 1. lib.1. *Indocilis pauperiem pati.* H[...] ep.2. lib.1. *Fingit equum tenera docilem ceruice [...]* *ster Ire viam quam monstrat eques.*

EMP. SIC STVD. D. S. VBI. I. PATERNIS] liis, quæ pater tuus coluit, militaribus nem- supra quoque sic locutus est. *Mitibus aut studiis tora plura dedit.*

TQVE TVIS HVM. F. QVIEVIT OPVS] is castrense humeros tuos grauare desiit. *Gra- artis opus.* Virgil. in 8.

IE TVA MAR. P. INERT. O. SOMNOS] tempus vacuum inerti somno tibi pereat. , ne tu otio, & somno marcescas.

VCIDA PIERIA. T. IN AST. VIA] Viam iam vocat Pieridum artem, & studium fa- idorum versuum. Musa enim cælo beat, vt in- : Horat. Ode 8. lib. 4. non eos modo quos ce- at; sed etiam per quos celebrat. Vnde illud : 1. lib. 1.

Quod si me lyricis vatibus inseris,
Sublimi feriam sidera vertice.

ÆC QVOQVE RES ALIQ. T. M. FOED. .] Cum quisque amicus sit, & diligat studio- socium, par est Ouidium poëtam quoque à y poëta diligi, ac proinde, quod diligentis eius auxiliis iuuari.

IVSDEM SAC. CVLT. VTERQVE SV- S]. Eorundem sacrorum dixisset orator. In lib. sæpe monui, poëtas studium suum voca- cra, & se sacros, & sacerdotes Musarum. Al- tad communia sacra familiarum, de quibus sequenti, ad illum versum. *Sunt tamen inter mmunia sacra poëtis.*

RANTIA BRACHIA TENDO] gestus licis. Virgil. de AEnea in tempestate, lib. 1. *plices tendens ad sidera palmas.* Et 2. *tendentemque us Priamum conspexit inermes.*

ERRA SIT EXIL. V. TVA FIDA MEIS] nerus pro numero. Sensus est, vt me terra ueatur. Vt me in tuam regionem hinc trans- s.

ON EGO CÆDE. N. IN. P. LITT. VENI] italia crimina à se remouet, quæ sibi apud yn obstare potuissent. Solebant homicidæ e in exilium voluntarium. Scholiastes Ho- in Iliad. o. id facere solitos refert, qui non te, sed casu aliquo cædem perpetrassent.

ISTAVE. S. N. D. VEN. MANV] In grauis- s sceleribus numeratur etiam veneficium. linaria 1. Qui siccas vibrare, & venena spar- didicerunt. Miscentes venena in iure ciuili ntur venenarij. Sueton. Nerone, cap. 33. Bri- icum veneno aggressus est. Quod acce- à quadam Locusta venenariorum indice, opinione tardius cederet, ventre modo nnici moto, accersitam mulierem sua ma- rberauit. Tertullian. de Pudicitia. Vt tra- as omittam, sciunt hodie venenarij, sciunt

EC MEA SVBIECTA, &c.] Negat se fal- m fuisse, & mentito signo subiecisse fictas litteras.

A NEC QVIDQVAM QVOD LEGE VETER] nihil egi contra leges, quarum violatoribus pœna capitis, exilium, & aliæ atroces pœnæ sunt propositæ.

EST TAMEN HIS GRAVIOR. N. F. MIHI] Quomodo stulta ars amandi grauior est cæde, veneficio? An stultitia est peccatum his grauius? Si grauius, cur se grauiter punitum lamentatur? Offensione forsan grauius, scandalo, vt nos diceremus, & malo, quod per eam inuehi potest in totam rempub. quando sic tollitur pudicitia, sterniturque via stupris, & adulteriis.

NEVE ROGES QVÆ SIT] ne te suspensum teneam. Ne te multis morer.

B INNOCVAS VETAT ESSE MAN.] Sicut qui interficit hominem, dicitur habere nocentes manus: ita suas se manus stulte scribendo impiasse confitetur.

QVID PRÆTEREA PECCARIM] quid viderim. Quanquam Cotyn etiam hoc celat, se vidisse aliquid.

VT PATEAT S. CVLP. SVB ARTE MEA] vt videar ob solam Artem reus.

QVIDQVID ID EST] qualiscunque culpa, quam dicere nolo.

HABVIT MOD. PRINCIP. IRAM] qui ei facultates reliquit: nec exulem, sed relegatum in edicto vocauit, & tantummodo carere patria iussit. Iterum, vt sæpe, exaggerat peccatum illud suum, quod non nunquam etiam eleuat.

C NATALEM HVMVM] Non est natus Romæ Ouid. sed Sulmone, in Pelignis. Tamen quia Roma illi patria iuris, tanquam de patria originis loquitur.

TVA NVNC VICIN. PRÆSTET] Propter vicinitatem hoc mihi præsta beneficium.

INVISO. P. TVTVS. V. ESSE LOCO] Vt viuam in loco tam horrido sine metu vitæ amittendæ. Sed quonam modo id poterat efficere Cotys? Occultè petit ab eo locis illis eripi. Sed rursum, quomodo id auderet Cotys inuito Cæsare?

D

ELEGIA DECIMA.

Ad Macrum.

IVCVNDAE PEREGRI-NATIONIS COMME-MORATIO.

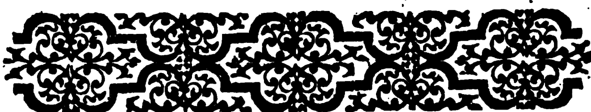
ARGVMENTVM.

A Signo, & manu ipsum posse auctorem cognoscere. N debere sui obliuisci: vel propter longum conuictum: propter affinitatem, quæ sibi cum eo per vxorem inte dat: vel propter communionem studiorum, quibus di militer vsi sint, cum ille grauia, ipse leuicula, sibique detrimentosa cinerit. Quæ loca eius ductu, atque comitatu lustrauerit, quamque pidis sermonibus peregrinationem transegerint. Cuius si recorde fieri non posse vt sui memoriam deponat. Se illum ante oculos hab assiduò, quem par facere desiderat.

Ecquid ab impressa cognoscis imagine ceræ,
Hæc tibi Nasonem scribere verba, Macer?
Auctorisq́; sui si non est annulus index
Cognitáne est nostra littera facta manu?
An tibi notitiam mora temporis eripit horum?
Nec repetunt oculi signa vetusta tui?
Sis licet oblitus pariter gemmæque, manusque,
Exciderit tantùm ne tibi cura mei.
Quam tu vel longi debes conuictibus æui,
Vel mea quòd coniux non aliena tibi.
Vel studiis, quibus es, quàm nos, sapientius vsus:
Vtque decet nulla factus es arte nocens.
Tu canis æterno quicquid restabat Homero,
Ne careant summa Troica bella manu.
Naso parum prudens, artem dum tractat amandi,
Doctrinæ precium triste magister habet.

SVNT TAMEN INTER SE COMMVNIA SACRA POETIS,
DIVERSVM QVAMVIS QVISQVE SEQVAMVR ITER.

Quorum te memorem (quanquam procul absumus) esse,
Suspicor, & casus velle leuare meos.
Te duce magnificas Asiæ perspeximus vrbes:
Trinacris est oculis te duce visa meis.
Vidimus Ætnæa cælum splendescere flamma,
Suppositus monti quam vomit ore gigas:
Ætneosq; lacus, & olentia stagna Palici,
Quaq; suis Cyanen miscet Anapus aquis.
Nec procul hinc Nymphe, quæ dum fugit Elidis amnem,
Tecta sub æquorea nunc quoq; currit aqua.
Hic mihi labentis pars anni magna peracta est:
Eheu quàm dispar est locus ille Getis!
Et quota pars hæc sunt rerum, quas vidimus ambo,
Te mihi iucundas efficiente vias!
Seu rate cæruleas picta sulcauimus vndas,
Esseda nos agili siue tulêre rota:
Sæpe breuis nobis vicibus via visa loquendi est:
Pluraque, si numeres, verba fuere gradu.
Sæpe dies sermone minor fuit, inq; loquendo
Tarda per æstiuos defuit hora dies.
Est aliquid casus pariter timuisse marinos,
Iunctaq; ad æquoreos vota tulisse deos.
Est modò res egisse simul, modò rursus ab illis,
Quorum non pudeat posse referre, iocos.
Hæc tibi si subeant, hîc sim licet omnibus annis,
Ante tuos oculos vt modò visus ero.
Ipse quidem certè cùm sim sub cardine mundi,
Qui semper liquidis altior extat aquis:
Te tamen intueor, quo solo pectore possum,
Et tecum gelido sæpe sub axe loquor.
Hîc es, & ignoras, & ades celeberrimus absens,
Inq; Getas media missus ab vrbe venis.
Redde vicem, & quoniam regio felicior ista est,
Istic me memori pectore semper habe.

COMMENTARIVS.

A

B IMPRESSÆ IMAG. CERÆ] Quod signum fuerit annuli Nasoniani, nobis incertum est, certum Macro. Consule quæ diximus lib. 5. Trist. eleg. 5. ibi, *nec qua signabar ad os est Ante, sed ad madidas gemma relata genas*.

AVCTORISQVE. S. SI NON EST ANNVL. IND.] si non perspicis ex imagine, quam impresit in cera annulus, à quo veniat hæc epistola.

COGNITA NE. E. N. LITT. F. MANV?] Certè ex ipsa manu, tibi notissima, cognoscis. Vtrûque dicimus, alicuius manus, alicuius littera pro scriptura.

AN TIBI NOTIT. M. T. ERIP. HOR. &c.] Si & signi mei, & manus te cepit obliuio, propter diuturnitatem, quæ animo rerum obliuionem inducit, velim saltem mei te non esse oblitum, quod iustè non potes, ob rationes quæ statim sequuntur.

B

QVAM TV VEL LONGI, &c.] Tres caussæ. Prima, quia de eodem salino frequentissime comederunt ambo. Conuictu longo, vsuque, & consuetudine diuturna opus est, vt constans, & stabilis euadat amicitia. Hinc adagium, nemini fidendum, nisi qui cum salis modium comederis, quod adducit & in Lælio M. Tullius.

VEL MEA QVOD CONIVX, &c.] In hoc versu induximus verbum *est*, quod in antiquis exemplaribus non reperitur, & subauditur commodè. Secunda igitur caussa est vinculum affinitatis. Debes mei meminisse vt conuictoris, & vt necessitudine coniuncti.

C

VEL STVDIIS, QVIBVS ES, &c.] Tertia. Debes mei meminisse vt poëta poëtæ. Sapientius autem vsus est studiis: non enim stulta scripsit vt Ouidius; sed lectione digna, & minimè erubescenda.

NVLLA FACTVS ES ARTE NOCENS] nobis autem stultitia nostra, vt supra dixit *innocuas non finit esse manus*.

TV CANIS ÆTERNO. Q. RESTAB. HOM.] Homerus Iliadem suam terminat in morte Hectoris, Troiam captam non describit, quod fecit multis postea sæculis Q. Calaber, seu Smyrnæus, cuius extant Paralipomena. AEternum vocat Homerum & Tibullus lib. 4.

D

Est tibi qui possit magnis se accingere rebus
Valgius, æterno propior non alter Homero.

AEterno, propter æternitatem eius carminum. Alibi Ouid.

Viuet Mæonides Tenedos dum stabit, & Ide,
Dum rapidas Simois in mare voluet aquas.

Lucret. lib. 1. *Vnde sibi exortam semper florentis Homeri Commemorat speciem.* Ilias conscribi posset de huius poëtæ laudibus, inuito Scaligero, & iis qui singula eius Critici dicta vt oracula merissima venerantur.

DOCTRINÆ PRET. TRISTE MAG. HAB.] exilium, quod quam triste sit præmium, tot locis per libros Tristium, atque hos etiam liquidò apparet. Eleg. 3. lib. 3.

Nec satis hoc fuerat, stultus quoq; carmina feci,
Artibus vt posses non rudis esse meis,
Pro quibus exilium misero mihi reddita merces,
Id quoq; in extremis, & sine pace locis.

SVNT TAMEN INT. S. COMM. S. POET.] Habet multa communia poëtæ, quà poëtæ sunt. Quasi digitum ad sacra familiarum peculiaria intendit, de quibus ita Cicer. 3. de leg. De sacris autem, qui locus patet latius, hæc sit vna sententia, vt conseruentur semper, & deinceps familiis prodantur, &, vt in lege posui, perpetua sint sacra. Hoc posito, hæc iura Pontificum auctoritates consecutæ sunt, ne ante patrisfamilias sacrorum familia occideret, & vt iis essent ea adiuncta, ad quos eiusdem morte pecunia venerit, &c. Ioannes Passeratius præfat. in 4. lib. Propertij hunc locum ita explanat, & illustrat. Poëticorum sacrorum alia cômunia sunt, alia propria. Communia, quorum omnes poëtæ sunt participes, vt Apollinis, Liberi patris, & Musarum: quoniam eorum numinum afflatu, instinctuque concitati vates sua fundunt oracula. De quibus Virgil. 2. Georg.

Me verò primùm dulces ante omnia Musæ,
Quarum sacra fero ingenti percussus amore,
Accipiant, cœliq; vias, & sidera monstrent.

Ouid. eleg. 10. lib. 2. de Ponto (quem locum in manibus habemus) *sunt tamen inter se communia sacra poëtis*. Statius lib. 5. syluar. acerbum filij deflens interitum, *quæ vestra sorores Orgia Pieriæ, quas incestauimus aras?* Persius. *Ipse semipaganus ad sacra vatum carmen affero nostrum.* Horum communium sacrorum se velut Antistitem esse gloriatur Ennius, cum ait, Musarum Pompilius clueo, quasi in cæremoniis Musarum alter esset Numa, plusquam rex sacrorum, aut Pontifex max. Idcirco Theocritus in Gratiis poëtas omnes vocat μουσάων ὑποφήτας. Propria sacra sunt vel cuiusque poëtæ, vel cuiusque generis, nam plura poëtarum genera sunt, &c.

DIVERSVM QVAM. QVISQVE SEQ. ITER] Suum iter sequuntur Epici, suum elegiaci, suum lyrici, suum comici, suum tragici, &. Propria enim sunt cuiusque generis præcepta.

QVANQVAM PROCVL ABSVMVS] Propert. lib. 3. eleg. 20. *Quantum oculis, animo tam procul ibit amor.* Obiecta commouent sensus, vt aiunt. Plerumq; igitur amor erga absentes languescit.

TE DVCE MAGNIF. ASIÆ. P. VRBES] Durius est, *perreximus*. Pergo in vrbem dicimus,

non

HÆC TIBI SI SVBEANT] si in mentem veniant. Eleg. 2. lib. 1. Trist. *Cum subit illius tristissima noctis imago.*

HIC SIM LICET OMNIBVS ANNIS] quamuis hîc vsque ad mortem permaneam, & in patriam nunquam redeam.

ANTE TVOS OCVL. VT. M. VISVS ERO] ita memineris mei, quasi paulo ante abs te discesserim.

SVB CARDINE MVNDI] sub polo Arctico, quem ad Antarcticum, qui sub pedibus nostris est, respiciens Virgilius, sublimem vocat. 1. Georg.

QVI SEMP. LIQVID. ALT. EXT. AQVIS] quia vrsæ ambæ nunquam occidunt, quod dicunt poëtæ in vndas, seu ad Thetym descendere, ad sensum videlicet loquentes. Iudicat autem sensus, post orizontem esse mare.

QVO SOLO PECTORE POSSVM] pectore te intueor, quo solo possum te intueri. Eleg. 4. lib. 3. Trist.

A

Sic tamen hæc absunt, vt quæ contingere non
Corpore, sint animo cuncta videnda meo.

De Didone Virgil. in 4. *illum absens absentem a que, videtque.*

HIC ES, ET IGNORAS] κατὰ φαντασίαν l cet.

ET ADES CELEBERRIM. ABSENS] men pro aduerbio, κατ' ἀντιμίμησιν, frequentis ades, cum tamen absis. Nam verba celebr celebrare habent notionem frequentiæ. Es tur simul ἐξύμωσιν.

REDDE VICEM] responde amanti. tu mori.

ET QVONIAM REG. FÆL. ISTA E Quid si legamus. *Et quoniam regio fælicior illa e* qua nimirum viuis, vt optare non debeas a venire, qui viuo in regione infælicissima. lege *istic*, & repete initio pentametri, *Isti me memori, &c.* Laodamia Protesilao. *Signatum hoc memori pectore nomen habe.*

ELEGIA VNDECIMA.

Ad Rufum.

GRATVS ANIMVS.

ARGVMENTVM.

Hanc epistolam se illi mittere, signum memoris animi: & perennem memoriam pollicetur. Eius erga se beneu lentiam, & merita agnoscit. Vxorem suam ab eo pro i cognationis admonitam, in officio fore alacriorem. G det præterea, mandata sua curari fideliter. Gratiis tantæ pietati r rendis imparem se fatetur. Quare iddiis committit, & longam e tam precatur.

Hoc tibi Rufe breui properatum tempore mittit
Naso parum faustæ conditor artis opus.
Vt quanquam longè toto sumus orbe remoti,
Scire tamen possis nos meminisse tui.

Nominis ante mei venient obliuia nobis,
Pectore quàm pietas sit tua pulsa meo.
Et prius hanc animam vacuas reddemus in auras,
Quàm fiat meriti gratia vana tui.
Grande voco meritum lacrymas, quibus ora rigabas,
Cùm mea concreto sicca dolore forent.
Grande voco meritum mœstæ solatia mentis,
Cùm pariter nobis illa tibiq; dares.
Sponte quidem, per seq; mea est laudabilis vxor,
Admonitu melior sit tamen illa tuo.
Namq; quod Hermione Castor fuit, Hector Iulo,
Hoc ego te lætor coniugis esse meæ.
Quæ, ne dißimilis tibi sit probitate, laborat,
Seq; tui vita sanguinis esse probat.
Ergo quod fuerat stimulis factura sine vllis,
Plenius auctorem te quoq; nacta facit.
ACER, ET AD PALMAE PER SE CVRSVRVS HONORES,
SI TAMEN HORTERIS, FORTIVS IBIT EQVVS.
Adde, quod absentis cura mandata fideli
Perficis, & nullum ferre grauaris onus.
Ore ferant grates, quoniam non possumus ipsi,
Dij tibi, qui referent, si pia facta vident.
Sufficiatq; diu corpus quoq; moribus istis,
Maxima Fundani gloria Rufe soli.

COMMENTARIVS.

BREVI PROPERAT. TEMPORE] properatò scriptum. Verbum *properare* interdum est actionis, proinde cum accusandi casu coniungitur. gil. AEneid.12. *Arma citi properate viro.* Georg.1. *manuis igni exiguo properata maderent*, vbi vides siuè positum.

PARVM FAVSTÆ ARTIS] infaustæ, infæli- quia auctorem suum afflixit, ac perdidit. Su- *Doctrinæ pretium triste magister habet.* Et eleg.3. 3. *Stultus quoq; carmina feci Artibus vt possis non russe meis.*

TOTO SVMVS ORBE REMOTI] alter ab ro seiúctus longißimis terrarum, aquarum- tractibus.

CIRE. T. POSSIS. N. MEM. TVI] vt habeas imentum à me memoriæ tui.

A

NOMINIS ANTE MEI, &c.] prius, quod fieri non potest, capiar obliuione nominis mei, quam tuæ erga me pietatis, quæ qualis fuerit, deinceps patefaciet. Hinc sumptum prouerbium pro magna obliuione, sui nominis obliuisci, quod Messallæ Coruino oratori ex morbo euenisse auctor est Plin. lib.7. cap.24.

PRIVS HANC ANIM. &c.] prius moriar. Auras vacuas poëtæ sæpius vocant hoc spatium quod inter cælum, & terram est; non quia nihil in eo sit, cum sit plenum aëre, quas illi auras dicunt: sed quia nullum in eo animal, vt in terris, & in aquis habitet. Vtriusque hexametri, *Nominis ante, &c.* & huius item sententiam complexus est vno Virgil. 4. AEneid. *Dum memor ipse mei, dum spiritus hos reget artus.*

LACRYMAS QVIB. ORA RIGAB.] cupi-

dilsimæ voluntatis non leue testimonium lacrymæ, & ideò grande meritum. Ab hoc officio & alios in Tristib. commendauit.

CVM MEA CONCRET. SICCA. D. FORENT] me non flente, quod calamitatis immensitate obtorpueram, vt fit. Concretum dolorem, accipe dolorem cum stupore, & torpore quodam animi coniunctū, ex acerbitate præsentis mali: qui propterea non sinebat ire lacrymas. Quin & vocem doloris mãgnitudo intercludit.

MOESTÆ SOLAT. MENTI] Hoc meritum etiam alibi laudat in aliis.

PER SEQVE MEA. E. LAVDAB. VXOR] Laudat eam eleg. 5. lib. 1. Trist. & eleg. 3. lib. 3.

ADMON. MEL. FIT. TAM. ILLA TVO] Non sollicitabat, credo, amicos ad Cæsarem pro marito rogandum, quod ille vehementer cupit: & in re familiari tuenda euaserat negligentior.

QVOD HERMIONE CASTOR FVIT] Hermione filia Menelai, & Helenæ, cuius frater Castor. Ita hic auunculus Hermiones, & Hector auunculus Iulij, quia frater Creusæ matris eius. Andromacha 3. AEneid. ad AEneam de Iulio. Ecquid in antiquam virtutem, animosque viriles Et pater AEneas, & auũculus excitat Hector?

HOC EGO TE LÆT. &c.] simile officium ei abs te præstari.

QVÆ NE DISSIMIL. T. SIT. &c.] quæ studet à norma probitatis tuæ nec latum pedem deflectere, quem propinquitate attingit.

A

PLENIVS AVCTOR. T. Q. N ACTA. F.] ... monitis impulsa, cumulatius facit.

ACER, ET AD PALMÆ, &c.] A ludis C... censibus, siue Olympicis. Qui præclaram ali... spem faciunt, animandoque incitant, vel elati... rem etiam reddunt, eum ..., hoc est, ei pe... nas addere dicuntur. Plura Iun.

ADDE QVOD ABSENT. &c.] Quæ tuæ... dei mando, curas sedulo. Et quòd tibi onus in... pono, illud perfers libenter.

ORE FERANT GRATES DII TIBI] ... mis absurdè, si legas *ore*, vt cupiat deos Rufo v... bis pro se gratias agere, tanquam vicarios su... Lege ergo cum exclamatione *O referant grates*, ... optet, non agi, sed referri grates tam bene me... to, idque à diis, qui sunt diuites, & quorum ... mus omnia, vt lib. 1. eleg. 1. dixit.

B

SVFFICIATQVE DIV CORP. Q. MO... ISTIS] Dignum est virum tam probum qu... diutissime viuere.

MAXIMA FVND. G. SOLI] Fundi oppid... Campaniæ, patria Rufi huius. *Dicar, Pelignæ ... tis gloria dicar ego*, 3. Amor. eleg. 15.

FINIS LIBRI SECVNDI.

IN LIBRVM DE PONTO III.

EPISTOLA, SEV ELEGIA I.

Ad Coniugem.

SOLLICITVDO VXORIS PRO SE.

ARGVMENTVM.

CLementivs exilium suspirat. Regionis asperitatem, commodorumque, ac solatiorum omnium egestatem profert; quam ob caussam mirum non sit, si locum pœnarum mutare concupiscat. Vxorem ad id sibi impetrandum ma-orem in modum sollicitat, monens, ne tantùm animo, & cogitatio-ıe sibi bene velit: sed re ipsa quoque nitendo, ac laborando pro se vin-ат alios, quando eam antea, vt optimam coniugem laudauerit. Alio-|ui famam illi male dictitaturam ipso vel tacente. Calamitate sua, vt lios quosdam viros magnos, se celebrem factum, & carmine suo illi, xori, inquam, nomen peperisse. Spectatum iri in vtramque partem |uod egerit, & æquè multos reprehensores, vt laudatores habituram. ιationibus denuo ad se adiuuandum vrget. Non debere sibi vitio vertere, si eam toties impellat, à simili confirmat. Negotij facilitatem ostendit. Ad Liuiam vt humanissimam mittit. Captandum huius rei empus, & quale. Quomodo rem agat, & quid petat. Etiam diem, hoam, auspicium obseruet, sacrificium diis faciat, Cæsari, Tiberio, Liuiæ ιotissimùm, quos illi propitios, & secundos precatur.

Æquor Iasonio pulsatum remige primùm,
Quæq; nec hoste fero, nec niue terra cares:
Ecquod erit tempus, quo vos ego Naso relinquam,
In minus hostili iussus abesse loco?
An mihi barbaria viuendum est semper in ista?
Inq; Tomitana condar oportet humo?
Pace tua, si pax vlla est tua, Pontica tellus,
Finitimus rapido quam terit hostis equo:

Pace tua dixisse velim; tu pessima duro
Pars es in exilio, tu mala nostra grauas.
Tu neque ver sentis cinctum florente corona,
Tu neque messorum corpora nuda vides.
Nec tibi pampineas auctumnus porrigit vuas:
Cuncta sed immodicum tempora frigus habent.
Tu glacie freta iuncta tenes, & in æquore piscis
Inclusus tecta sæpe natauit aqua.
Non tibi sunt fontes, laticis nisi pæne marini:
Qui potus, dubium est, sistat alátne sitim.
Rara, nec hæc felix, in apertis eminet aruis
Arbor: & in terra est altera forma maris.
Non auis obloquitur: syluis nisi si qua remotis
Æquoreas rauco gutture potet aquas.
Tristia per vacuos horrent absinthia campos:
Conueniensq́; suo messis amara loco est.
Adde metus, & quòd murus pulsatur ab hoste:
Tinctáque mortifera tabe sagitta madet.
Quàm procul hæc regio est & ab omni deuia cursu,
Nec pede quò quisquam, nec rate tutus eat!
Non igitur mirum finem quærentibus horum
Altera si nobis vsque rogatur humus.
Te magis est mirum non hæc euincere coniux,
Inq́; meis lacrymas posse tenere malis.
Quid facias, quæris: quæras hoc scilicet ipsum:
Inuenies, verè si reperire voles.
Velle parum est, cupias, vt re potiaris, oportet:
Et faciat somnos hæc tibi cura breues.
Velle reor multos: quis enim mihi tam sit iniquus,
Optet vt exilium pace carere meum?
Pectore te toto cunctis incumbere neruis,
Et niti pro me nocte diéque decet.
Vtq́; iuuent alij, tu debes vincere amicos
Vxor, & ad partes prima venire tuas.
Magna tibi imposita est nostris persona libellis:
Coniugis exemplum diceris esse bonæ.
Ne caue degeneres: & sint præconia nostra
Vera vide, famæ quo tuearis opus.
Vt nihil ipse querar, tacito me fama queretur
Quæ debet, fuerit ni tibi cura mei.

Exposuit memet populis fortuna videndum:
  Et plus notitia, quàm fuit antè, dedit.
Notior est factus Capaneus de fulminis ictu:
  Notus humo mersis Amphiaraus equis.
Si minus errasset, notus minus esset Vlysses:
  Magna Philocteta vulnere fama suo est.
Si locus est aliquis magna inter nomina paruis,
  Nos quoque conspicuos nostra ruina facit.
Nec te nesciri patitur mea pagina, qua non
  Inferius Coa Battide nomen habes.
Quicquid ages igitur, scena spectabere magna:
  Et pia non paucis testibus vxor eris.
Crede mihi, quoties laudaris carmine nostro,
  Qui legit has laudes, an mereare, rogat.
Vtq; fauere reor plures virtutibus istis,
  Sic tua non pauca carpere facta volent.
Quarum tu præsta ne liuor dicere possit,
  Hæc est pro miseri lenta salute viri.
Cumq; ego deficiam, nec possim ducere currum,
  Fac tu sustineas debile sola iugum.
Ad medicum specto venis fugientibus æger:
  Vltima pars animæ dum mihi restat, ades.
Quodq; ego præstarem, si te magis ipse valerem,
  Id mihi, cum valeas fortius ipsa, refer.
Exigit hoc socialis amor, fœdusque maritum:
  Moribus hoc coniux exigis ipsa tuis.
Hoc domui debes, de qua censeris, vt illam
  Non minus officiis quàm probitate colas.
Cuncta licet facias, nisi eris laudabilis vxor,
  Non poterit credi Martia culta tibi.
Nec sumus indigni, nec (si vis vera fateri)
  Debetur meritis gratia nulla meis.
Redditur illa quidem grandi cum fœnore nobis:
  Nec, te si cupiat lædere rumor, habet.
Sed tamen hoc factis adiunge prioribus vnum,
  Pro nostris vt sis ambitiosa malis.
Vt minus infesta iaceam tellure, labora:
  Clauda nec officij pars erit vlla tui.
Magna peto, sed non tamen inuidiosa roganti:
  Vtque ea non teneas, tuta repulsa tua est.

Nec mihi succense, toties si carmine nostro,
Quod facis, vt facias, téque imitere, rogo.
Fortibus assueuit tubicen prodesse, suóque
Dux bene pugnantes incitat ore viros.
Nota tua est probitas, testatáque tempus in omne,
Sit virtus etiam non probitate minor.
Nec tibi Amazonia est pro me sumenda securis,
Aut excussa leui pelta gerenda manu.
Numen adorandum est, non vt mihi fiat amicum,
Sed sit vt iratum, quàm fuit antè, minus.
Gratia si nulla est, lacryma tibi gratia fiant:
Hac potes, aut nulla parte mouere deos.
Quæ tibi ne desint, bene per mala nostra cauetur:
Déque viro flendi copia diues adest.
Vtque meæ res sunt, omni puto tempore flebis:
Has fortuna tibi nostra ministrat opes.
Si mea mors redimenda tua, quod abominor, esset:
Admeti coniux, quam sequereris, erat.
Æmula Penelopes fieres, si fraude pudica
Instantes velles fallere nupta procos.
Si comes extincti manes sequerere mariti,
Esset dux facti Laodamia tui.
Iphias ante oculos tibi erit ponenda, volenti
Corpus in accensos mittere forte rogos.
Morte nihil opus est, nihil Icariotide tela:
Cæsaris at coniux ore precanda tuo.
Quæ præstat virtute sua, ne prisca vetustas
Laude pudicitiæ secula nostra premat.
Quæ Veneris formam, mores Iunonis habendo,
Sola est cælesti digna reperta toro.
Quid trepidas? & adire times? non impia Progne,
Filiáue Æetæ voce mouenda tua est,
Nec nurus Ægypti, nec sæua Agamemnonis vxor,
Scylláque, quæ Siculas inguine terret aquas.
Telegoníue parens vertendis nata figuris,
Nexáque nodosas angue Medusa comas:
Fœmina sed princeps, in qua fortuna videre
Se probat, & cæcæ crimina falsa tulit.
Qua nihil in terris ad finem solis ab ortu
Clarius, excepto Cæsare, mundus habet.

COMMENTARIVS.

AEqvor Iasonio. p. remige prim.] Apostrophe, & prosopopœia. Loca enim inanima, & intelligentiæ vacua, mare, & regionem compellat. Mare Euxinum, quod primum omnium, ante alia maria, prima nauis (quę dicta est Argo, quod ea veherentur Argiui delecti viri, duce Iasone, in Colchos nauigantes, ad petendum vellus aureum) sulcauit. Valerius Flaccus lib. 1. Argonaut. *Prima Deûm magnis canimus freta peruia natis.* Catul. de nupt. Pelei, & Thetid. *Illa rudem cursu prima imbuit Amphitriten.* Et noster 2. Amor eleg. 11.

Prima malas docuit mirantibus æquoris vndis
Peliaco pinus vertice cæsa vias.
Quæ concurrentes inter temeraria cautes
Conspicuam fuluo vellere vexit ouem.

Pvlsatvm remige] Virgil. 3. Aeneid. *Certatim socij feriunt mare, & æquora verrunt.* Remis pulsatum est, sed à remigibus.

Qvaeqve nec hoste fero] Vide eleg. 10. lib. 3. Trist. & eleg. 3. lib. 5.

Nec nive terra cares] Ibid.

Nix iacet, & iactam non sol, pluuiæq; resoluunt:
Indurat Boreas, perpetuamq; facit.

Ecqvod erit tempvs] vnquámne veniet tempus? Virgil. eclog. 8. *En erit vnquam ille dies.*

Qvo vos relinqvam] quo hinc discedam, & his intolerandis miseriis exoluar.

In minvs hostili loco] Eleg. 3. *Meque loco plecti commodiore velit.* & 3. lib. 5. Trist. *nec enim miser esse recuso, sed precor vt possim tutius esse miser.* Eleg. 2. lib. 1. de Ponto.

Hostibus in mediis, interq; pericula versor,
Tanquam cum patria pax sit adempta mihi.

An mihi barb. vivend. s. in ista?] In stomachum erumpit, & indignitatem rei. Eleg. 10. lib. 4. Trist.

Suppositum stellis nunquam tangentibus æquor,
Me sciat in media viuere barbaria.

Inqve Tomit. cond. opert. hvmo] quod magnopere horret, ac reformidat. Eleg. 3. lib. 3. Trist.

Tam procul ignotis igitur moriemur in oris?
Et fient ipso tristia fata loco?

Pace tva dixisse velim] bona venia tua. Quod in bonam partem accipias. Modi sunt loquendi, latinis sollemnes. Cicer. 1. de Orat. *Tu vix vllam cæteris oratoribus (pace horum dixerim) laudem reliquisti.* Q. Catulus. *Pace mihi liceat cælestes dicere vestra.*

Si pax vlla est tva] Ratio huius parentheseos est in pentametro: sequitur enim.

Finitim. rapid. q. terit. h. eqvo] Eleg. 10. lib. 3. Trist.

Hostis equo pollens, longeq; volante sagitta,
Vicinam late depopulatur humum.

A Alludit porro ad veriuerbium terræ, quæ secu[ndum] Varronem dicitur à terendo, quod terat[ur]

Tv pessima. d. p. es in exilio] In ex[i]lio meo nihil mihi grauius est te vna. Omnia f[a]cilius, & æquius perfero: tu me conficis. Adiic[i]untur caussæ, ab eius descriptione, qua horrid[a] & miserabilis ostenditur.

Tv neqve ver sentis] Notatio quatu[or] anni temporum, ab adiunctis. Nullum in hac r[e]gione ver. Et quid vere amœnius, ac iucundiu[s] Vide prouerb. Ver ex anno tollere. Nec æstas, ne[c] autumnus, sed hyems continenter est in his lo[]cis.

Cinctvm florente corona] Vern[is] quippe mensibus existit florum copia. 2. Metam[orph.] *Verq; nouum stabat cinctum florente corona.* Catull. [in] Hymenæum. *Cinge tempora floribus.* Horat. Ode. lib. 1. in descriptione veris.

Nunc decet aut viridi nitidum caput impedire myrt[o]
Aut flore, terræ quem ferunt solutæ.

B In Catalect. Virgil. *Vere nouo lætis decorantur flori[bus] arua.* Aestati quoq; coronam, sed spiceam in M[e]tam. tribuit.

Tv neqve messor. corp. nvd. vid[]

In æstate siquidem colliguntur messes. Propt[er] æstum autem messores pæne nudi sunt. Virgil. Georg. *Nudus ara, sere nudus.* Ob hoc nuda æstas. Metam. Et eclog. 2.

Thestylis & rapido fessis messoribus æstu
Allia, serpyllumq; herbas contundit olentes.

Nec tibi pampineas avtvm. p. vvas[]

Hinc quoque notat autumnum. 2. Metamorp[h.] *Stabat & autumnus calcatis sordidus vuis.* Virgil. 2. Georg. *tibi pampineo grauidus autumno Floret ager, sp[u]mat plenis vindemia labris.* In Catalect. *Dat musto gr[a]uidas autumnus pomifer vuas.*

Cvncta sed immod. t. frigvs hab[]

C Non hic cernitur quadripartita anni varieta[s] sed aliorum quoq; locum vna, & sola hyems oc[]cupat, ea dominatur. Eleg. 2. lib. 1.

Adde loci faciem nec fronde, nec arbore tecti,
Et quod iners hyemi continuatur hyems.

Tv glacie freta. v. tenes] Elegia 1[0] lib. 3. Trist.

Vidimus ingentem glacie consistere pontum,
Lubricaq; immotas testa premebat aquas.
Nec vidisse sat est: durum calcauimus æquor,
Vndaq; non vdo sub pede summa fuit.

Inclvsvs tecta. s. natav. aq.] Ibid.

Cæruleos ventis latices durantibus Ister
Congelat, & tectis in mare serpit aquis.

Effectus, & argumentum dulcedinis huius m[a]ris, est conglaciatio, quam non patitur aqua s[al]sa. Quoniam verò parte superiore duntaxat d[ul]ce, inferiore autem salsum, ideo in hac gelu n[on] constringitur.

Laticis nisi paene marini] Eleg.7. lib.2.

Est in aqua dulci non inuidiosa voluptas,
Æquoreo bibitur cum sale mista palus.

De vitiositate huius aquæ habes querimoniam quoque eleg.3.lib.3.Trist.&eleg.8.Latex propriè liquor fontis. Et dicitur latex, quod in venis terræ lateat. Isidor.lib.13.

Dvbivm est sistat, alatne sitim] propter salsuginem. Salsa comedunt bibones de industria, vt quamplurimum queant bibere, & se ingurgitare.

Rara, nec haec faelix arbor] non satiua, & fertilis; sed agrestis, & sterilis. Elegia 12. lib.3.Trist. *Nam procul à Geticis finibus arbor est.* Eleg. 1. lib.4. *Aspiceres nudos, sine fronde, sine arbore campos.* De fælicibus, & infælicibus arboribus consule Macrob.Saturnal.lib.2.cap.16. Arbor infælix Liuio aliud est, cum inquit lib.1. ab V.C. arbori infælici suspendito. Sicut infælicia ligna Catullo, cum de annalibus Volusianis loquens ait.

Electissima pessimi poëta
Scripta tardipedi Deo daturam
Infælicibus vstulanda lignis.

Et in terra est alt. f. maris] Mare Homero ἀτρύγετον, à τρύγη vindemia, & τρυγάω vindemio, quod vindemiari nequeat, quia sit ἄκαρπον infructuosum, ac sterile: vnde Euripides vocauit ἀκάρπιστα πεδία campos sterilissimos, seu minimè feraces. Et de opera inani, nulliusque fructus, ac stulta prorsus, κατὰ θαλάττης σπείρειν in mari seminare. Quanquam & aliud veriloquium affertur vocis ἀτρύγετος, cum de mari dicitur. Sed nihil ad institutum nostrum. Ergo terra Pontica est lata, & plana, & instar maris ἀτρύγετος, seu infructuosa.

Non avis obloqvitvr] non hîc circumuolant aues, quæ cantibus suis hominum aures demulceant. Ad citharæ sonum transtulit hoc verbi Virgil.in 6.

Nec non Threicius longa cum veste sacerdos
Obloquitur numeris septem discrimina vocum.

Lucretius item de fidibus lib.4. *Et cithara liquidum carmen, chordasq́; loquentes Auribus accipere.* Horat. Ode 32. lib.1. *age dic latinum Barbite carmen.* Tibullo garrula fistula, garrula lyra.

Tristia per. v. horr. absinth. campos] pro virenti, & læto gramine videas prata referta absinthio, cuius herbæ considerationem require apud Plin.cap.7. lib.27. Inest hîc amariciei notio in epitheto *tristia*, vt item eleg.8.

Tristia deformes pariunt absinthia campi,
Terraq́; de fructu quàm sit amara docet.

Virgil.1.Georg. *tristisq́; lupini*, eodem sensu, vt capit Macrob.lib.6.cap.5. Et ita Ennius. *Neque triste quæritat sinapi, neq́; cæpe mæstum.* Vide Isidor.lib.17. cap.4. Ponticum absinthium laudant medici, de quo & Columell. lib.10. cap.15.

Conven. svo messis amar. loco] Quemadmodũ locus est iniucundus, & amarus, ita seges loci.

Et qvod mvrvs pvlsat. ab hoste] Eleg.1. lib.4.Trist.

Quam miserum est porta vitam, muroq́; tueri,
Vixq́; sui tutum viribus esse loci!

Si aries murum percusserit Cic.1.Off.Virg.lib.11. *quiq́; imos pulsabant ariete muros.* Noster eleg.2.lib.1. *Quamq́; graui ballista mœnia pulsat onus.*

Tinctaqve mortif. tabe sagitta] Eleg.10.lib.3.Trist. *Nam volucri ferro tinctile virus inest.* Et eleg.1. lib.4. *Hostis habens arcus, imbutaq́ue tela veneno.*

Qvam procvl haec reg. est, &c.] in orbe vltimo, vt sæpe dixit. Eleg.7. lib.4.Trist.

Innumeri montes inter me, teq́;, viæq́;,
Fluminaq́; & campi, nec freta pauca iacent.

Nec pede qvo qvisq. tvtvs eat] propter latrocinia.

Nec rate] propter crebras tempestates, & quia importuosa est regio; mare enim portubus orbum, vt dixit alibi: vnde & malè Euxinum vocari, cum sit ἄξενον potius.

Non igitvr mirvm, &c.] Cum sit talis regio, haud iniquè rogamus aliam mitiorem. Eleg.4. lib.4.Trist.

Mitius exilium, pauloq́; quietius oro,
Quiq́; sit à sæuo longior hoste, locum.

Te magis est mirvm, &c.] mirum est, te hoc mihi non omni ratione impetrare, te coniugem, & mihi tam dilectam, & mei tam amantem, quod ostendebas, cum in exilium abirem. Eleg. 3. lib.1. Trist.

Inqve meis lacrym. p. ten. malis] non collacrymari mihi & marito, & tam ardenter te amanti, & adeo te ad posteritatem commendanti.

Qvaeras hoc scilicet ipsvm] vt locum exilij mutem.

Inven. vere si reperir. voles] In extremo primo Metamorph. *tu non inuenta reperta es.* Vbi discrimen à nonnullis inter hæc duo verba statuitur, vt inuenire sit cogitationis, laboris, diligentiæ, reperire autem casus. Sed confunduntur sæpe, & perinde hoc accipiendum quod hîc dicitur, ac si dixisset, inuenies, si inuenire voles.

Velle parvm est] Dicat vxor, velle marito suo melius esse eumque iuuare. Respondet, parum hoc est.

Cvpias, vt re potiaris, oportet] Non satis est te velle. Oportet te etiam cupere, quod maius est, & [illegible] cogitatione dies & noctes versari, vt quod cupis obtineas, nec vllis parcere contentionibus, ac laboribus.

Et faciat som. haec tibi. c. brev.] Et ita sollicitè cogites hac de re, itaque labores, vt dormire te hoc negotium non sinat: vt somnum tibi abrumpat. Etsi enim somnus est perfugium, ac requies curarum, molestiarumque, interdum tamen grauiores, & acerbiores curæ somnum aut non admittunt, aut interrumpunt,

dum animo toties recursant. Cic. ad Attic. lib. 9. epist. 12. sed cum me ægritudo non solùm somno priuaret, verum ne vigilare quidem sine summo dolore pateretur. Tibull. eleg. 4. lib. 3.

Nec me sopierat menti Deus vtilis ægræ
Somnus, sollicitus desicit ante domos.

Quem locum cum sic, & quidem verè interpretatus esset Guliel. Canterus, nouar. lect. 1. cap. 18. Id innuere vult, se, cum sollicitus esset, atque anxius, multisq; curis torqueretur, maiore noctis parte somnum capere nequiuisse: sæpe miratus sum, cur ibidem Mureti, hominis sine controuersia eruditissimi, quod nec ipse negat, sed hominis tamen, interpretationem tam aculeate carpserit, & vt frigidam, ineptam, fatuam, insulsam (omnibus enim his epithetis eam ornat) irriserit. Hoccine, Cantere, est modestum factum? omitto reliquam ibidem dictam Mureto contumeliam.

VELLE REOR MVLTOS] Credo equidem, plerisque adesse voluptatem me iuuandi. Si tantùm vis, & optas me hinc liberari, est id tibi commune cum multis, nec magnam inde laudem mereris. Voluntatem desidem, & otiosam aspernatur, vt vides.

QVIS ENIM M. T. SIT INIQVVS, &c.] Exilium mihi contigisse, maleuoli quidam fortasse non dolent, vt ille, in quem est elegia 4. libri 4. Trist. & 9. lib. 5. Sed nemo tam exuit omnem humanitatem, vt etiam vitam mihi in exilio inuideat.

PECTORE TE. T. C. INCVMB. REM.] summum conatum duobus prouerbiis declarauit. ... vxoris germanissimæ.

ET NISI PRO ME NOCTE, DIEQVE] magnum onus imponit miseræ mulieri. Genus loquendi nocte dieque, pro assiduò, semper, creberrimè.

VTQVE IVVENT ALII] Quamuis alij, quorum per hosce libros auxilium imploro, Cæsarem pro me rogent.

TV DEBES VINCERE AMICOS] tu, quoniam vxor es, ideoque mihi coniunctissima, & pars mei, debes in hoc palmam aliis præripere: & quæ sunt partes tuæ, in iis exequendis prima, & præcipua videri.

MAGNA. T. IMP. C. N. PERS. LIB.] In libris nostris cum te laudo, quasi in theatro magnam, & illustrem tibi personam impono, quam tu vt bene, ac decenter agas, da operam. Loquitur ita M. Tull. 1. Off. Nobis autem personam imposuit ipsa natura, magna cum excellentia, præstantiaque reliquarum animantium. Eiusdem sunt, tueri, gerere, sustinere personam.

CONIVGIS EXEMPL. DICERIS ESSE BONAE] ex meis libellis, & versibus, te vsque adeo prædicantibus. Encomium habes elegia 5. lib. 1. Trist. Ibi, postquam eius fidem, & sedulitatem extulit, eamque cum Andromacha, Laodamia, Penelope contulit, ita pergit.

Siue tibi hoc debes, nullo pia facta magistro,
Cumq; noua mores sunt tibi luce dati.
Fæmina seu Princeps omnes tibi culta per annos
Te docet exemplum coniugis esse bonæ, &c.

Vxorem bonam & malã inter se comparat F[...] gentius extremo libro 1. mytholog. vbi plur[...] Admeto, & Alcesti.

HVIC CAVE DEGENERES] Caue dege[...] res, & discedas ab exemplo bonæ coniugis. P[...] pertius æque cum dandi casu. *Dij mihi sunt t[...] non degenerasse propinquis.* ... Legitur in[...] *Ne caue degeneres.*

ET SINT PRAECON. N. VERA VIDE] C[...] ra, ne ego mentitus inueniar, & vt famæ tuæ [...] spondeas. Venies enim per carmina mea in c[...] hominum.

VT NIHIL IPSE QVERAR, &c.] me quoq[...] tacente, fama de te sinistra emanabit, nisi me c[...] randum, adiuuandumque susceperis.

EXPOSVIT MEMET POP. F. VID.] Ego [...] exilium meum, & scripta mea in exilio iam n[...] tior in vulgus quam antea, te quoque notior[...] feci. Lege *populis* pro *populo.* plenius enim: & q[...] non modo ciues suos, populumque Romanu[...] verum etiam exteros intelligit.

NOTIOR EST. F. CAPAN. DE FVLM. ICT[...] Inductione per exempla quatuor declarat, q[...] modo etiam calamitates famã concilient, qu[...] sibi perinde contigerit. Capaneus vnus de V[...] ducibus, qui ad Thebas expugnandas cum P[...] lynice venerant, cum conaretur scalas mœnib[...] admouere, à Thebanis obrutus est lapidibus. [...] de nata fabula, cum deos, & Iouem despicere[...] eius fulmine percussum interiisse. Pausan. in B[...] ot. Statius Thebaide, Apollodorus Biblioth. li[...] 3. Euripid. Phœniss.

NOTVS HVMO MERSIS AMPHIARA[...] AQVIS] Amphiaraus vates Eriphylen vxore[...] habuit, quem cum Adrastus rex, Polynicis soce[...] ad bellum Thebanum secum ducere vellet, il[...] præscius inde se non rediturum, latuit. Cumq[...] diu quæsitus non inueniretur, tandem ab Er[...] phyle aureo monili ab Adrasto, siue ab Argia P[...] lynicis vxore, Adrasti filia corrupta proditus, [...] proficisci coactus, primo die quo ad Thebas v[...] nit, hiatu terræ cum quadrigis absorptus est. F[...] lius Alcmæon postea matrem iugulauit. Prope[...] lib. 3. eleg. 12.

Tu quoq; vt auratos gereres Eriphyla lacertos,
Dilapsis nusquam est Amphiaraus equis.

Apollodorus lib. 3. Papinius in calce lib. 7. Th[...] baid.

——ecce altè præceps humus ore profundo
Dissilit, inq; vicem tremuerunt sidera & vmbra
Illum ingens haurit specus, & transire parantes
Mergit equos, non arma manu, non fræna remisi[...]
Sicut erat, rectos defert in tartara currus.
Respexitq; cadens cælum, campumq; coire
Ingemuit, donec leuior distantia rursus
Miscuit arua tremor, lucemq; exclusit auernus.

nemo credet te Martiæ deditam fuisse. Ad Maximum eleg.4. lib.1. A

Ille ego, de vestra cui data nupta domo est.
Hanc probat, & primo dilectam semper ab æuo
Est inter comites Martia censa suas.

Nec svmvs indigni, &c.] A meritis in eam suis nunc argumentatur, & instat. Debentur quidem mihi abs te officia propter maritum fœdus, vt viro cuilibet ab vxore sua: sed debentur etiam vt bene merito.

Redditvr illa. q. &c.] Etsi autem refers cumulatè gratiam, eo scilicet modo, quo narrauit eleg.5. lib.1. Trist. Occupatio figura est, cum anteuertimus id, quod obiici poterat. Fœnus, inquit Festus, appellatur naturalis terræ fœtus. Ob quam caussam & nummorum fœtus fœnus est vocatum, & de ea re leges fœnebres. Fœnus, & fœneratores, & lex de credita pecunia fœnebris à fœtu dicta, quod crediti nummi alios pariant, vt apud Græcos eadem res τόκος dicitur. Fœnum quoque pratorum ab hac caussa est appellatum, quando idipsum manens, quotannis nouum parit. B

Laedere habet] ἀδικεῖν ἔχει pro, non potest te lædere. Nam ἔχω Græcis valet etiam possum, quem vsum Latini suo quoque verbo *habeo* dant nonnunquam. ἔχω εἰπεῖν, ἔχω λέγειν, habeo dicere. Cic. de opt. gen. orat. In quibus verbum pro verbo non necesse habui reddere. Et alibi.

Hoc factis adivnge prioribvs vnvm] Adde hoc vnum ad reliqua tua in me benefacta. Plaut. Trinum, *adde ad hanc gratiam vnam.* C

Pro nostris vt sis ambit. malis] vt in obtinenda mihi exilij mutatione omnibus laudem præripias, & videare eius rei affectare principatum.

Vt minvs infesta iaceam reg.] Eleg.3. lib.1. ad Maximum.

Non petit vt bene sit; sed vti male tutius, vtque
Exilium sæuo distet ab hoste meum.

Clavda nec off. pars. e. vlla tvi] Officium tuum erit omni ex parte integrum, & perfectum, nihil in eo desiderabitur. Verbum *claudicare* in moribus, & fælicitate adhibuit Cic. 1. de Finib. Qui verentur, ne si amicitiam propter nostram voluptatem expetendam putemus, tota amicitia quasi claudicare videatur. Et 5. Tuscul. Item beatam vitam, etiamsi ex aliqua parte claudicet, tamen ex multo maiore parte obtinere nomen suum. D

Non invidiosa roganti] quę sibi non creent odium, ac inuidiam. Quis enim vxorem pro viro sollicitè laborantem reprehendendam putet? Quis non potius laudet?

Tvta repvlsa tva est] si voti compos non fias, si repulsam patiare, nihil vltra patiere. Sunt enim, quorum petitiones non sine petentium ignominia, & damno repelluntur.

Nec mihi svccense, toties si, &c.] Blanditiæ. Quod tam enixè rogat, eam facere

affirmat, petitionemq; suam à similibus è m[ilitari] litari excusat.

Teqve imitere] Cic. Dolabellæ epi[st.] lib.9. te imitere oportet, tecum ipso certes. Quinctio nihil aliud, nisi vt vestræ naturæ, b[oni]tatique obsequamini.

Fortibvs asvevit tvbicen pro[ferre] se] Opportuna huic loco illa Maroniana li[b.] de Miseno tubicine.

Misenum Æoliden, quo non præstantior alter
Ære ciere viros, Martemque accendere cantu.
Et initio 8.
Vt belli signum Laurenti Turnus ab arce
Extulit, & rauco strepuerunt cornua cantu:
Vtque acres concussit equos, vtque impulit arma,
Extemplò turbati animi: simul omne tumult[u]
Coniurat trepido Latium.

Nec modo viros fortes ad pugnam, sed equ[i]tem militares tuba accendit, id quod insi[nuat] prouerb. Sus tubam audiuit. Nihil quipp[e] sues tubarum, vel asini lyræ sonitu commo[uen]tur. In vrbium expugnatione iubet Onosa[nder] in Strateg. tubicines vna cum militibus, pr[imum] murum ascendentibus attrahi. Hostili enim [tu]ba noctu de mœnibus audita obsessorum a[nimi] insanum percelluntur, quasi iam vi penitu[s ex]pugnata sit ciuitas: & sæpe portas, ac propu[gna]cula deserentes diffugiunt. Vnde obsident[ibus] militibus, qui adhuc extra vrbem sunt fac[ile] est vel portas perfringere, vel per scalas sese i[n vr]bem dirigere, nemine hostium arcente: fieri hoc modo potest, vt vrbs aliqua ab vno, & i[nter]mi tubicine capiatur.

Dvx bene pvgn. incit. ore vir[os] Cic. 4. Philipp. Faciam igitur, vt Imperatore[s in]structa acie solent: quanquam paratissimos [mi]lites ad præliandum videant, vt eos tamen hortentur: sic ego vos ardentes, & erectos a[d li]bertatem recuperandam cohortabor. Quan[tum] possit oratio ducis in prælio, ad militum ani[mos] aduersus hostem, & ad contemptum vitæ in[cen]dendos, poëta prudentissimus 2. Aeneid. de[mon]strauit. *Inde lupi ceu raptores atra in nebula, &c.* R[egi]bus, Principibus, belli ducibus necessariam eloquentiam, demonstrat orat. 2. de regno Chrysost.

Testataqve temp. in omne] vota f[utu]ra sæculis omnibus.

Sed virtvs. e. non probit. min.] [ne]cesse est hic inter probitatem & virtutem d[iffe]rentiam constituere. Ergo virtus hic fortit[udo] est, quæ magna aggreditur, & nihil timet.

Nec tibi Amazon. e. p. me. s. secvr[is] A facilitate negotij noua cohortatio. De A[ma]zonibus multa Diodorus lib.2. capite 11. & li[b.] cap.4. Herodotus lib.4. Iustin.2. Pausan. lib.1 vero solæ inquit ex omnibus fæminis nulla quam clade deterreri potuerunt, quin belli[c]uam semper aleam subirent. Nam & Themis[cyra] capta, & copiis quas contra Athenienses m[...]

VM STATVS VRB. ERIT, &c.] Indicat, ns posſit eſſe iſta opportunitas temporis. n vrbs tota pace, & otio, nullis agitata pro- s, ac diſcordiis florebit.

T NVLLVS POP. CONTRAH. ORA DO- R] Triſtitia contrahit vultum, & corrugat item: gaudium diffundit. Cum nihil dolebit ullus.

VM DOM. AVG. CAPITOL. M. COLEN- Altera cautio, ſiue conditio, cum in ipſo pa- o (ſic enim dicta eſt domus Auguſti) quod nſtar Capitolij templi Iouis venerabile, quia it alterum Iouem continet. lætitia, & pax erit. eſt enim illa domus priuatis, & inteſtinis la- are diſsidiis, moleſtiis, & incommodis.

VM TIBI DII FACIANT AD COP. FI-] Tum tibi facultas contingat, non quidem guſtum ipſum, ſed Auguſtam conueniendi. lemnia precationum, & apprecationum ver- rant: dij faciant, quibus ſæpe vſus eſt etiam Triſtib. & in epiſt. heroidum. Cui autem alius ſtum precatus erat, id ille euenire optans re- ndebat; ita dij faciant, faxint. Briſſon. For- l. pag. 73.

ROFECTVRA ALIQVID TVNC. &c.] ac preces tuas confide non inanes fore.

I QVID AGET MAIVS, DIFFER] Tertia tio. Ne interuenias occupatæ.

AVEQVE SPEM FESTINAND. PRÆ- PIT.] Inconſulta feſtinatio ſæpius ſpes bonas rupit. Ipſius Auguſti ſymbolum eſt, Feſtina è, græcè σπεῦδε βραδέως.

VM SIT VACVISSIMA] Quarta cautio. amuis nolit eam occupatæ interuenire, non tamen idcirco exſpectare, & aucupari tem- , quo omni actione vacet. Quo ſit omni oc- atione ſolutiſsima.

ORPORIS AD CVLT. VIX VACAT] A- vacuum à negotiis tempus nullum habet, vt illi tempuſculum ad ſeſe ornandum ſuppedi- Et nemo neſcit, quam ſint huius rei ſtudioſæ inæ, diuites præſertim, ac nobiles. Non po- de illa Terentius dicere, in Heaut. *dum mo- tur, dum comuntur annus eſt.* Mundum mulieris nit Vlpian. quo mulier mundior fit, quem ullian. ornatum vocat, & ait conſiſtere in capilli, & cutis, & earum partium corporis, oculos trahunt. debereque potius dici im- dum muliebrem. Cultum autem eſſe mun- muliebrem, & illum in auro, argento, & ve- us deputari. Curioſam nimis, & ſuperuaca- n operam muliercularum, in corpore mo- omnibus ornando diſertiſsimè deſcribit, & iter reprehendit Bernard. Martini, Variar. .cap. 7.

VRIA CVM F. PATRIB. STIP. VEREND.] nta cautio. Cum fuerit coactus ſenatus. Pa- verendos dicit, propter ætatis maturitatem, nectutem, à qua ſenatus appellatur. *A ſenibus m mite ſenatus habet.* Senectus enim reuereda.

PER PATRVM. T. TV QVOQVE. O. EAS] per medios patres, ſi fortè in curia Auguſtis gra- tulatum conuenerint, tibi ad Liuiam pudore o- miſſo penetrandum eſt.

CVM TIBI CONTIG. F. IVNONIS] Ha- ctenus cautiones circa tempus adeundi. Nunc aliæ cautiones, & conditiones poſt aditum ob- ſeruandæ. Forma Iunonis, periphraſis, pro, for- moſa Iuno. Sicut apud Horatium *mitis ſapientia Læli.* Apud Ennium *fortis equi vis.* Genus loquendi Græcis, & Latinis poëtis familiare. Supra Liuiæ tribuebat formam Veneris, mores Iunonis. Quare ne ſecum pugnet, ex libris calamo exa- ratis legendum *vultum* pro *formam*, hoc ſenſu. Cum tibi contigerit in conſpectum Iunonis, hoc eſt, Liuiæ venire. Nec ineptè Iunonem vocat, cum ipſum quoque Auguſtum toties Iouem ap- pellarit. Fuiſſe autem Liuiam hanc habitu, ac no- mine Iunonis quoque conſecratam, & cultam, docuit nos Prudentius. *Adiecere ſacrum, fieret quo Liuia Iuno.* Plura ſuper hoc Lipſius in 5. Annal. Ta- citi. pag. 98. Et viuam adhuc Iunonis nomine ap- pellatam, hic Ouidij verſus ſubindicat.

PERSONÆ QVAM TVEARE MEM.] Pri- ma cautio. Memento te eſſe vxorem meam, cui præ omnibus pro me laborandum, & cauſſa mea fidelisſimè agenda ſit. Hoc præceptum generale eſt, & καθ' ὅλου.

NEC FACTVM DEFENDE MEVM] κατ' ἰδίαν, & ſecunda cautio. Sicut ipſe totis hiſce, & Triſtium libris nunquam defendit; excuſat ta- men, & eleuat ſemper, & rurſus exaggerat ali- quoties.

MALA CAVSSA SILENDA EST] ne vulnus refricemus Auguſto.

NEC NISI SOLLICIT. S. T. V. PRECES] Tertia. Oratio tua non ſit niſi ſupplicatio.

TVNC LACRYMIS DEMENDA MORA EST] Adhibendas verbis ipſis lacrymas. Supra.

Gratia ſi nulla eſt, lacrymæ tibi gratia fiant,
Hac potes, aut nulla parte mouere deos.

SVMMISSAQVE TERRÆ] Quinta. Pro- cumbens in genua. Pedibus eius accidens. Vir- gil. 3. AEneid. *Summiſſi petimus terram.*

AD NON MORTAL. BRACH. TENDE PED.] Sexta, de tendendis ſuppliciter manibus. En quomodo nihil omittit, quod flectere Li- uiam, & quemuis iratum poſsit.

NISI SÆVO VT AB HOSTE RECED.] Septima, quid petere debeat; ſolam mutationem exilij: nec tam propter incommoda multa, qui- bus ipſe prematur aſsiduè, quam propter timo- rem quotidianum mortis, ab hoſtibus capiti eius impendentis.

HOSTEM FORTVN. S. SATIS ESSE MI- HI] Calamitas mea ſatis hoſtiliter me habet.

PLVRA QVIDEM SVBEVNT] Plura venie- bant in mentem, quæ mandare volebam tibi: ſed finem facio. Cur? ſequitur cauſſa.

HÆC QVOQVE VIX POT. V. TREM. LOQVI]Hæc de loco mutando. Tremes autem coram tanta maieſtate perſonæ illius, & vox propemodum faucibus hærebit. Magnis oratoribus euenit, vt turbati conſpectu audientium, oratione exciderent. Lege Crinit. lib. 5. cap. 3. Craſſus certe 1. de orat. poſtulat ab oratore timorem, cuius verba producenda cenſui. Mihi etiam quique optimè dicunt, quique id facillimè, atque ornatiſsimè facere poſſunt, tamen niſi timidè ad dicendum accedant, & in exordienda oratione perturbentur, pæne impudentes videntur. Tametſi id fieri non poteſt. Vt enim quiſque optimè dicit, ita maximè dicendi difficultatem, varioſque euentus pertimeſcit. Narrat mox, quid ſibi in quadam accuſatione Q. Max. iudice contigerit.

SVSPICOR HÆC DAMNO. N. T. FORE] Immò beneuolentiæ potius. Cur enim ſeſe reuerentes ac timentes, & ita ſe ad pedes eius abiicientes oderit? Etiam leo in ſylua occurrens viatori ſe proſternenti parcere dicitur.

TE MAIESTAT. PERTIMVISSE SVAM] quanquam cauſſa pertimeſcendi nulla fuerit. Non enim rogabis Amazonem ſecurigeram, nõ Prognen, non Medæam liberorum iugulatrices, aliaſque inhumanas, & cruentas fœminas: ſed moribus placidam, & flexibilem.

NEC TVA SI FLETV. S. VERB. NOCEB.] Non oberit, pro, multum proderit (μείωσις) ſi verba tua ſingultus flentis interrumpat.

INTERD. LACRYMÆ POND. VOCIS HAB.]Quis neſcit pro voce, & oratione aliquando eſſe ſolas lacrymas? tantas præſertim, vt vocem ex ſingultu intercludant. Quare diuinus orator ſapienter orationem illam omnium ſuarum reginam, Milonianam puta, ſic claudit. Sed finis ſit, neque enim præ lacrymis iam loqui poſſum, &c. Supra, *Gratia ſi deſit, lacrymæ tibi gratia fiant.*

LVX ETIAM COEPTIS, &c.] Sequuntur præcepta aliquot ſeruanda ante aditum, ad fæliciter conficiendum negotium. Lux bona, eſt dies fauſtus, & fælix, boni auſpicij.

A *HORAQVE CONVENIENS*] Videqu que monendo deſcendit. Ex tempus, & di horam, & auſpicium obſeruari, captariq Nunquid amplius? etiam.

SED PRIVS IMPOS. S. ALTARIB. IG. Sacrificium ne omitte. Veterum hæc pietas e vt bona quæque quibuſcunq; rebus ſeriis ag dis à diis exſpectarent, eaque ſacris, & preci faciundis impetrare ſtuderent. Omnium re magnarum principia à diis ducenda affirm Vatiniana M. Tull. quod putarent, vt inquit in Panegyr. nihil rite, nihil prouidenter ſine rum immortalium ope, conſilio, honore ho nes aſpicari.

THVRA FER AD MAG. VINAQVE B *DEOS*] Thura, & vinum ſacrificare, etiam certis diis, in vſu fuit. Dicebant autem thu vino ſupplicare. Salluſt. apud Macrob. lib. 3. 13. cui tum venienti thure, quaſi deo ſupplic tur. Sueton. Aug. cap. 35. Quo autem lecti, tique & religioſius, & minore moleſtia ſe munera fungerentur, ſanxit, vt priuſquam fideret quiſque, thure, ac mero ſupplicaret aram eius dei, in cuius templo coiretur. lib. 3. de ira, cap. 18. Mario, cui populus vic ſtatuas poſuerat, cui thure, & vino pop. ſupplicabat.

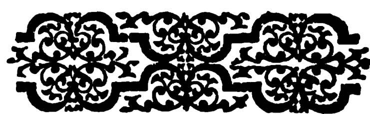
ANTE OMNES AVG. NVM. ADO quoniam ille tibi nunc eſt ſummus Iupiter.

PROGEN. PIAM] Tiberium.

C *PARTICIPEMQVE TORI*] Liuiam conſortem, ſiue ſociam.

SINT VTINAM MITES] Apprecatur cem euentum eius ſacrificiis, & precibus.

NON DVRIS VVLTIBVS] oculis plac blandis, benignis. Sint tibi fælices, te exaudi cuius rei προγνωστικὸν vultus placidior.

ELEGIA SECVNDA.

Ad Cottam.

LAVS AMICITIAE, CVM HISTORIA PYLADIS, ET ORESTIS.

ARGVMENTVM.

QVòd cognoscat illum bene valere, inde & sibi melius fieri. Eius constantiam extollit. Desertores suos vbertim excusat, & peccatum eorum eleuat. Contrà in fide perseuerantes laudat. Officiorum memorem fore vsque ad mortem, apud posteros scriptis suis prædicaturum. Etiam barbaris ea narrare solitum. Recenset subinde audita à Taurensi quodam sene, & Scytha e sacris Dianæ, deque eius sacerdote Iphigenia, Pylade & Oreste amicis, mutuò pro se mori cupientibus: & quomodo simulacrum deæ iam abstulerint. Applausisse tantæ amicitiæ præsentes. Hinc argumentum ducit à minoribus. Cum feri homines amicitiam adeo suspiciant, multo magis eam suspicere, & colere debere cultos, & humanitate præditos, vt Romanos, & ipsum Cottam inprimis, qui sit mansueti ingenio, nobilitatemque generis moribus haud contaminet.

Quam legis à nobis missam tibi Cotta salutem,
Missa sit vt verè perueniatque, precor.
Namque meis sospes multum cruciatibus aufers,
Atque, sit vt nobis pars bona salua, facis.
Cumq; labent alij, iactataq; vela relinquant,
Tu laceræ remanes anchora sola rati.
Grata tua est igitur pietas: ignoscimus illis,
Qui cum fortuna terga dedêre fugæ.
CVM FERIANT VNVM, NON VNVM FVLMINA TERRENT,
Iunctaq; percusso turba pauere solet.
Cumq; dedit paries venturæ signa ruinæ,
Sollicito vacuus fit locus ille metu.
QVIS NON E TIMIDIS AEGRI CONTAGIA VITAT,
VICINVM METVENS NE TRAHAT INDE MALVM?

Me quoq; amicorum nimio terrore, metúque,
Non odio quidam destituêre mei.
Non illis pietas, non officiosa voluntas
Defuit, aduersos extimuêre deos.
Vtq; magis cauti possunt, timidiq; vocari,
Sic appellari non meruêre mali.
At meus excusat caros ita candor amicos,
Vtq; habeant de me crimina nulla, facit.
Sint hi contenti venia, signentq; licebit
Purgari factum me quoque teste suum.
Pars estis pauci melior, qui rebus in arctis
Ferre mihi nullam turpe putatis opem.
Tunc igitur meriti morietur gloria vestri,
Cùm cinis absumpto corpore factus ero.
Fallor, & illa meæ superabit tempora vitæ,
Si tamen à memori posteritate legar.
CORPORA DEBENTVR MOESTIS EXANGVIA BVSTIS:
EFFVGIVNT STRVCTOS NOMEN, HONOSQVE ROGOS.
Occidit & Theseus, & qui comitauit Oresten:
Sed tamen in laudes viuit vterq; suas.
Vos etiam seri laudabunt sæpe nepotes,
Claráque erit scriptis gloria vestra meis.
Hîc quoq; Sauromatæ iam vos nouêre, Getæque,
Et tales animos barbara turba probat.
Cumque ego de vestra nuper probitate referrem,
(Nam didici Geticè, Sarmaticèque loqui)
Fortè senex quidam, cœtu cùm staret in illo,
Reddidit ad nostros talia verba sonos:
Nos quoq; amicitiæ nomen bene nouimus, hospes,
Quos procul à vobis alter & orbis habet.
Est locus in Scythia, Tauros dixêre priores,
Qui Getica longè non ita distat humo.
Hac ego sum terra, patriæ nec pœnitet, ortus:
Consortem Phœbi gens colit illa Deam.
Templa manent hodie vastis innixa columnis,
Perque quater denos itur in illa gradus.
Fama refert illic signum cæleste fuisse:
Quoque minus dubites, stat basis orba Deæ.
Aráque, quæ fuerat natura candida saxi,
Decolor affuso tincta cruore rubet.

Fæmina sacra facit tæda non nupta iugali,
Quæ superat Scythicas nobilitate nurus.
Sacrifici genus est (sic instituêre priores)
Aduena virgineo cæsus vt ense cadat.
Regna Thoas habuit Mæotide clarus in ora,
Nec fuit Euxinis notior alter aquis.
Sceptra tenente illo, liquidas fecisse per auras
Nescio quam dicunt Iphigenian iter.
Quã leuibus ventis sub nube per æquora vectam
Creditur his Phœbe deposuisse locis.
Præfuerat templo multos ea ritè per annos,
Inuita peragens tristia sacra manu:
Cùm duo velifera iuuenes venêre carina,
Presseruntque suo littora nostra pede.
Par fuit his ætas, & amor: quorum alter Orestes,
Alter erat Pylades: nomina famà tenet.
Protinus immitem Triuiæ ducuntur ad aram,
Euincti geminas ad sua terga manus.
Spargit aqua captos lustrali Graia sacerdos,
Ambiat vt fuluas infula longa comas.
Dumq; parat sacrum, dum velat tempora vittis,
Dum tardæ causas inuenit illa moræ:
Non ego crudelis, iuuenes ignoscite, dixit:
Sacra suo facio barbariora loco.
Ritus is est gentis. Qua vos tamen vrbe venitis?
Quódue parum fausta puppe petistis iter?
Dixit, & audito patriæ pia nomine virgo,
Consortes vrbis repperit esse suæ.
Alter & è vobis, dixit, cadat hostia sacris,
Ad patrias sedes nuncius alter eat.
Ire iubet Pylades carum periturus Oresten;
Hic negat, inq; vicem pugnat vterq; mori.
Extitit hoc vnum, quod non conuenerat illis,
Cætera pars concors & sine lite fuit.
Dum peragunt iuuenes pulchri certamẽ amoris,
Ad fratrem scriptas exarat illa notas.
Ad fratrem mãdata dabat, cuiq; illa dabantur,
(Humanos casus aspice) frater erat.
Nec mora, de templo rapiunt simulacra Dianæ,
Clamq; per immensas puppe feruntur aquas.

Mirus amor iuuenum, quamuis abiere tot anni,
In Scythia magnum nunc quoque nomen habent.
Fabula narrata est postquam vulgaris ab illo,
Laudarunt omnes facta, piamq́; fidem.
Scilicet hîc etiam, qua nulla ferocior ora est,
Nomen amicitiæ barbara corda mouet.
Quid facere Ausonia geniti debetis in vrbe,
Cùm tangant diros talia facta Getas?
Adde, quòd est animus semper tibi mitis, & alta
Indicium mores nobilitatis habent.
Quos Volesus patrij cognoscat nominis auctor,
Quos numa maternus non eget esse suos:
Adiectiq́; probent genitiua agnomina Cottæ,
Si tu non esses, interitura domus.
Digne vir hac serie, lapso succurrere amico
Conueniens istis moribus esse puta.

COMMENTARIVS.

MISSA SIT VT VERE, PERVEN. PRECOR] Possunt enim litteræ pluribus de caussis non venire quò mittuntur, quod neminem fugit. Eleg.7.lib.4.Trist.

Innumeri montes inter me, teque, viæque,
Fluminaque, & campi, nec freta pauca iacent.
Mille potest caussis à te quæ littera sæpe
Missa sit in nostras rara venire manus.

Eleg.14.lib.5.

Pluribus accusem, fieri nisi posset, vt ad me
Littera non veniat, missa sit illa tamen.

MEIS SOSPES. M. CRVCIATIBVS AVFERS.] Tua sospitas de inualetudine, & ægritudine mea multum detrahit. Eleg.8.lib.5.

Si tibi contingit cum dulci vita salute,
Candida fortunæ pars manet vna meæ.

Eleg.14.lib.5.Trist. *Si tamen ipse vales aliqua nos parte valemus.*

IACTATAQVE VELA RELINQVANT.] Me in hac tempestate mea deserant. Eleg.3.lib.2.

En ego non paucis quondam munitus amicis,
Dum flauit velis aura secunda meis.
Vt fera nimboso tumuerunt æquora vento,
In mediis lacera naue relinquor aquis.

TV LACERÆ REMAN. ANCH. S. RATI] Vide prouerb. Sacra anchora. Quidquid est cui innitimur, quo fidimus, & fulcimur, anchoram vocamus, ducta à nauibus metaphora, quæ anchoris sustentatæ, à fluctibus tutæ sunt. Simile

A est, portus & aura, quomodo in Tristibus amicum quendam appellauit.

GRATA TVA EST IGITVR PIETAS] & eo gratior, quo maior, & cum paucioribus.

IGNOSCIMVS ILLIS] AEquitas animi, & candor Nasonis. Dicendum potius fuerat, irascimur illis.

QVI CVM FORT. TERGA DED. FVGÆ] Eleg.8.lib.1.Trist.

Dum stetimus, turbæ quantum satis esset habebat,
Nota quidem, sed non ambitiosa domus.
At simul impulsa est, omnes timuere ruinam,
Cautaq́; communi terga dedére fugæ.

CVM FERIANT VNVM. N. V. FVLM. TERRENT] Pluribus, & sedulò desertorum perfi-
B diam excusat, culpamq́ue omnem in timorem transfert, ac primam similitudinem sumit à fulmine. Eleg. iam citata.

Sæua nec admiror metuunt si fulmina, quorum
Ignibus afflari proxima quæq́; timent.

IVNCTAQVE PERCVSSO] ei, qui de cælo tactus est proxima.

CVMQVE DEDIT PAR. V. S. RVINÆ, &c.] Altera similitudo, à ruina. Eleg.5.lib.4.

Vt cecidi, cunctiq́; meam fugere ruinam,
Versaq́; amicitiæ terga dedere meæ, &c.

QVIS NON E TIMID. ÆGRI CONTAG.] Tertia similitudo, à contagione, seu morbo contagioso, cuius caussa deseritur, qui eo conflictatur.

CINVM MET. N. TRAH. INDE MAL.] n morbo pestilentiæ patet maxmè. Quamn qui eo tenentur, diligentissimè præ mor- omnibus vitantur: ac si dicat vnusquisque, 1, egomet mihi sum proximus.

: QVOQVE AMICOR. NIM. TERROC.] Sicut danda venia his, quos iam ius, sibi in alieno malo cauentibus; ita i- endum desertoribus meis. timentibus, ne m fulminarentur: ne ruina mea opprime- r: ne contagium meum attraherent. Sed e- . lib. 1. Trist. & eleg. 3. lib. 2. de Ponto aliam & destitutionis huius caussam affert, suo- iempe commodorū desperationem, qui- : ipsi, vt plerique omnes, amicitiam meti- r.

ON ILLIS PIET. NON OFF. VOL. DE-] si credere dignum est de omnibus.

DVERSOS EXTIMVERE DEOS] ti- unt, ne dij aduersi mihi. propter me fierent si etiam sibi. Offensionem Augusti timue- si mihi studere pergerent. Esse autem hanc iopere timendam, perspicias ex illis versi- leg. 11. lib. 3. Trist. qua in maledicum inuehi-

Et mala nulla feram, nisi nudam Cæsaris iram,
Nuda parum nobis Cæsaris ira mali est?

Et lib. 2.

Nulla quidem sana grauior, mentiq; potenti
Pœna est, quam tanto displicuisse viro.

iquam hunc ipsum timorem conatur illis ere eleg. 4. lib. 1. Trist.

Neue metu falso nimium trepidate, timentes
Hac offendatur ne pietate deus.
Sæpe fidem aduersis etiam laudauit in armis,
Inq; suis amat hanc Cæsar, in hoste probat.

QVE MAGIS CAVTI. P. TIMID. VO-] Cautionem, & timiditatem coniungit e- Cicero: timor enim cautos facit; sicut secu- & ἀφοβία dissolutos, ac negligentes.

C APPEL. NON MER. MALI] Huma- est timere, & à natura nobis ingenitum. enim pacto noxia fugeremus, si ea non ti- nus? Vult autem natura, vt corpus, vitam, nmoda deniq; nostra conseruare nitamur. unt inuidi, dolosi, perfidi, auari, prodito- micidæ, fures, latrones, &c. quibus plenus indus.

IVS EXCVS. CHAR. I. CAND. AMICOS] lorum fugam ita candidè interpretor. In ies candidos cadit illud Ciceronis. Vt e- uisq; vir optimus est; ita difficillimè alium atur malum.

QVE HAB. DE ME CRIM. NVLLA. F.] :, ne mea caussa in improbis numerentur. enim ego mihi iniuriam factam conque- t illos perfidiæ coarguo.

VT HI CONTENTI VENIA] Quam- im destituendo mali non fuerint, quia ter- non odio me deseruerunt, laudari tamen nullo modo merentur. Vera enim laus vni, & soli virtuti debetur. Ergo cum rectè quidem non fecerint, non grauiter tamen peccarint, venia sint contenti.

SIGNENTQVE LICEB. PVRG. FACTVM] Potest videri tetigisse consuetudinem testamentorum, in quibus testes signabant. Vide eleg. 15. lib. 4. ibi, *Confiteor, testere licet, signate Quirites.* Est enim verbum formulæ.

PARS ESTIS PAVCI MELIOR] Postquā culpam perfidorum, vt potuit, excusauit, illisque ignouit, nunc ad fideles, & in officio permanentes transit, quibus æternam meritorum memoriam spondet, animo vtique gratissimo, vt sæpe in vtrisque libris. *Pauci*, duo tresue, vt est eleg. 5. lib. 3. Trist. & eleg. 4. lib. 1. *Vix duo tresue mihi de tot superestis amici.*

REBVS IN ARCTIS] res angustas appellat Horat. Ode 10. lib. 2. Martial. lib. 11. Virgil. afflictas, 1. AEneid. Difficilibus, asperis, incommodis.

TVRPE PVTATIS] si honestum est leuare amici miseriam, si possis, turpe vtique id non facere, si possis.

TVNC MERITI MOR. G. VESTRI] Obliuio meritorum, est mors illorum. Elegans translatio, qua & Ciceronem vsum videmus ep. 16. lib. 6. si nullum officium tuum apud me intermoriturum existimas. In Pison. ne suauissimi hominis memoria moreretur. Et quod loco Ouidiano pulchre conspirat, post reditū in senatu. Nunquam vestrorum in nos beneficiorum memoria ac fama morietur. Plaut. Trinum. de bonis moribus. *Ita pleriq; omnes iam sunt intermortui.*

CINIS ABSVMP. C. FACT. ERO] ex consequenti antecedens μετωνυμικῶς intelligimus, ex rogo, & corpore in cineres redacto mortem. Ergo quoad anima superabo mea, pietatis erga me vestræ meminero. Eleg. 11. lib. 2.

Et prius hanc animam vacuas reddemus in auras,
Quam meriti fiat gratia vana tui.

FALLOR] non satis dico.

ET ILLA MEÆ SVPERAB. T. VITÆ] Gratia meritorum vestrorum etiām me mortuo vigebit apud posteros.

SI TAMEN A MEM. POST. LEGAR] Non possunt vigere, & gratiam obtinere apud posteros amicorum in illum beneficia, nisi peruenian ad posteros: peruenient autem per scripta illius, si modo legātur, de quo alibi nihil dubitat: quin se toto orbe lectum iri confirmat, nempe 4. Trist. eleg. 9.

CORPORA DEBENT. BVSTIS] rogis, & sepulchris. Bustum proprie locus, in quo mortuus est combustus, & sepultus.

EFFVG. STRVCT. NOM. HON. ROGOS] Hoc idem sonant Horatiana illa Ode 30. lib. 3.

Non omnis moriar: multaq; pars mei
Vitabit Libitinam. Vsq; ego postera
Crescam laude recens, dum Capitolium
Scandet cum tacita virgine Pontifex, &c.

Accipe autem honorem, & nomen quod virtus conciliat. Sed ipsa virtus nisi litterarum, & poëticarum inprimis, lumen habeat, in tenebris iacet. Et id lumen monumentis, ac statuis omnibus est diuturnius. Nec est quisquam tam auersus à Musis, vt ait orator pro Archia, qui non mandari versibus æternum suorum laborũ præconium facilè patiatur. Ibid. Quam multos scriptores rerum suarum Magnus ille Alexander secum habuisse dicitur? Atque is tamen cum in Sigæo ad Achillis tumulum astitisset, ô fortunate, inquit, adolescens, qui tuę virtutis Homerum præconem inueneris. Et verè. Nam nisi Ilias extitisset illa, idem tumulus, qui corpus eius contexerat, nomen etiam obruisset. Adde rursus Horat. Ode 9. lib. 4.

Vixere fortes ante Agamemnona
Multi, sed omnes illacrymabiles
Vrgentur, ignotiq; longa
Nocte, carent quia vate sacro.

OCCIDIT ET THESEVS] cuius res gestas pertractauit Plutarchus, & multa de eo poëtæ. Natal. lib. 7. cap. 9. Horat. Ode 28. lib. 1. *Occidit & Pelopis genitor, conuiua deorum.*

ET QVI COMITAVIT ORESTEM] *comitauit* lege, non *comitatus*, quomodo scioli correxerunt. Iam ante monui, esse antiquum. Comes hic fuit Pylades, socius Orestis indiuiduus, quem in tragœd. Orest. præcipuè celebrauit Euripides.

IN LAVD. VIVIT VTERQVE SVAS] Per litteratos & Theseus, & Pylades viuunt laudibus suis immortaliter.

VOS ETIAM SERI LAVD. S. NEPOTES] Nepotum nomen pro posteris, non est rarum poëtis, ad auctorem aliquem generis respiciendo videlicet. Ode 2. lib. 1. *Siue neglectum genus, & nepotes Respicis auctor.* De Marte sermo est, patre Romuli: & eius nepotes Romani. Aliquando absolute pro posteris. 2. AEneid. Sinon, *& nostros ea fata manere nepotes.*

CLARAQVE E. SCRIPT. G. VEST. MEIS] è scriptis meis claritatem adipiscemini, qui alioqui in obscuro iacuissetis. Ad vxorem eleg. 5. lib. 1. Trist.

Quantumcunq; tamen præconia nostra valebunt,
Carminibus viues tempus in omne meis.

SAVROMATÆ IAM VOS. N. GETÆQVE] me narrante scilicet de vobis. Etenim, vt sequitur. *Nam didici Geticè Sarmaticeq; loqui.*

REDDIDIT AD. N. T. VERB. SONOS] excepit verba mea tali narratione. Vel, Laudes à me vobis tributas, vt amicis optimis, iucunda duorum amicorum historia confirmauit. Eleg. sequenti. *Hos visus nobis ille dedisse sonos.*

NOS QVOQVE AMICIT. N. B. NOVIM.] Non erant vsque adeo humanitatis expertes illi populi, vt nullam partem amicitiæ complecterentur. Facilius enim aqua & igni, quam amicitia carere possunt homines quicunque, & qualescunque sunt. Argumentum non dubium, quod insigne par amicorum Pyladem & Orestem suspiciebant.

QVOS PROCVL A VOB. ALT. ET ORB.] Etiamsi agrestes simus, ac barbari; vos culti, & moribus mansuetioribus, & distemus à vobis toto quod aiunt cælo, vt vix quidquam vestræ humanitatis ad nos peruenire posse videatur. Cum sit vnus tantùm orbis, vnum cælum, vnus sol, sunt tamen vsitata probatis auctoribus, alio in orbe, alio sub cælo, alio sub sole, cum de terris & regionibus longinquis, peregrinis, & transmarinis loquuntur.

TAVROS DIXERE PRIORES] Historia hæc eleg. 4. lib. 4. Trist. sed succinctius exponitur. Crebrum est nostro priores pro, maiores, cui respondet minores, pro, posteri. Locus iste fuit Taurica Chersonesus, cui nomen à Tauris incolis.

QVI GET. LONG. N. ITA. D. HVMO] Ibid. *Nec procul à nobis locus est, vbi Taurica dira, &c.*

HAC EGO SVM TERRA ORTVS] poterat igitur à maioribus rem gestam veluti per manus accepisse: nam ex litteris non didicerat, quæ illi populo ignotæ penitus.

CONSORTEM PHOEBI DEAM] sororem Phœbi, Dianam. In Trist. *vbi Taurica dira Cæde pharetratæ spargitur ara deæ.*

TEMPLA M. HOD. VAST. INNIX. COLVM.] Confirmatio à monumentis quæ ipsemet vidit. Et est testis oculatus, cui vni plus creditur, quam auritis decem. Ex magnitudine porro columnarum ipsius templi amplitudo colligitur.

PERQVE QVATER DEN. &c.] situm est in loco admodum edito, cum per gradus quadraginta eò ascendatur.

SIGNVM CÆLESTE FVISSE] cælo delapsum, vt Palladium, simulacrum Palladis, quod cum in arce Troiana illi deæ templum ædificaretur, cælitus delapsum est.

STAT BASIS ORBA DEA] quia simulacrũ Dianæ illi basi insistens Pylades, & Orestes abstulerunt.

QVÆ FVERAT NAT. CAND. SAXI] è marmore candido, quod est cæteris nobilius. Vnde sæpius Pario de marmore, quoniam in insula Paro eius copia.

DECOLOR AFFVSO. T. CRVORE RVBET] cæsis super eo victimis inquinatur.

FÆM. TÆDA NON NOTA IVGALI] Periphrasis virginis. Et est metonymia, tæda iugalis pro nuptiis, seu connubio. 1. Metamorph. *Illa velut crimen tædas exosa iugales.* A facibus, quæ sponsæ noctu præferebantur, cum in ædes sponsi deduceretur.

QVÆ SVPERAT SCYTH. &c.] Scythicarum fœminarum nobilissima.

post legimus, si ipsum præsentem cognouisset; tametsi post cognouit.

EXTITIT HOC VNVM. Q. N. CONVEN. ILLIS] In hoc solo discordes fuerunt, quod alter pro altero mori cum vellet, impetrare id à socio non poterat.

CÆTERA PARS CONCORS FVIT] quod ad cætera, concordes, & vnanimes fuerunt.

PVLCHRI CERTAMEN AMORIS] vtrique honestissimum fuit hoc certamen, quia virtutis, ex honesto nimirum, & laudabili amore profectum. Eleg. 2. lib. 2. *Quidquid ab his superest, venit in certamen amoris.*

AD FRATREM SCRIPT. EXAR. ILLA NOT.] quem putabat iam è Phocide, quo puer delatus erat, rediisse, & Argis manere. Ad eum conscribit epistolam, & fratri (quod ne sciebat) portandam committit.

A

NEC MORA, DE TEMPLO RAP. SIMVL.] κατὰ τὸ σιωπώμενον intelligimus cognouisse fratrē, & vtrumque à nece liberasse. In Tristib.

Cum vice sermonum fratrem cognouit, & illi
Pro nece complexus Iphigenia dedit.

Rapuerunt autem secum statuam illam Dianæ, sorore sequente. Iterum

Læta dea signum crudelia sacra perosa
Transtulit ex illis in meliora locis.

PER IMMENSAS AQVAS] per mare. Cic. 1. Tuscul. Tanquam ratis in mari immenso nostra vehitur oratio. In Pisoniana, cum mare vastissimum hyeme transibas. In Aratæis appellauit Neptunia prata.

B

MIRVS AMOR IVVENVM] Ἐπιφώνημα, vt, *Tantus amor laudum*, & similia, post rem narratam.

QVAMVIS ABIERE TOT ANNI] Factum est hoc pluribus annis ab euersa Troia. Agamemnonem enim prius redire domum, & ab vxore occidi oportebat, Orestem è Phocide, quo adolescentulus cum Pædagogo ab Electra sorore missus fuerat (vt matri sęuienti subtraheretur) & annos 12. manserat, redire Argos, patrem vlcisci, inde furiis obnoxium vagari, & in Scythiam deuenire. Ab eo tempore si annos numeres ex Chronologis vsq; ad eum annum quo hoc scribebat Ouidius, admodum multas centurias, siue sæcula effluxisse certum est.

C

IN SCYTHIA MAG. N. Q. NOM. H.] Sunt in ore multorum. Lucian. Tom. IV. in Toxaride regem ab iis trucidatū, & ambos à Scythis, sacrificiis, diebus festis ac celebribus conuenti[...] virtutis admirationem cultos refert.

FABVLA NARRATA EST] si fabula eam primus commentus est? Nam tragœd[...] argumenta, quale est hoc, sæpe vera sunt, & [...]storiis deprompta: ne Euripidem auctor[...]ciamus.

VVLGARIS] vulgò nota, & sermonib[...]ta.

LAVDARVNT OMNES FACTA] An[...]tam insignem, & piæ mortis certamen [...] qui astabant, commendabant.

QVA NVLLA FEROCIOR ORA] nu[...] in terris homines sunt magis belluæ m[...] quam in regione Tomitana, & Taurica. [...] lib. 5. Trist. *vix sunt homines hoc nomine digni,* [...] *lupi sæuæ plus feritatis habent.*

NOMEN AMICIT. BARB. CORD[...]VET] Adeo magna, sancta, naturæ bland[...] expetenda res amicitia.

QVID FACERE AVSON. G. DEB. I[...]BE] Argumentum à minoribus. Vrbs A[...] pro Romà, antonomasia. Martial. lib. spe[...] *Exulat Ausonia profugus delator ab vrbe.* Aus[...] Ausone Vlysis ex Calypso filio: propriè Italiæ, in qua Beneuentum, & Cales.

CVM TANGA[...]T] cum afficiant. AE[...] *per, si quis Amata Tangit bonos animum.*

ANIMVS SEMP. TIBI MITIS] & [...] amicitiam appositus.

ALTÆ IND. MORES NOB. HAB.] [...] qui te clarissimo genere oriundum declа[...]

QVOS VOLESVS PATRII, &c.] P[...] familiæ tuæ cognoscat esse genuinos, & [...]nos. Vide Plutarch. in Numa.

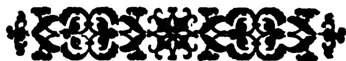
QVOS NVMA MATER. NON NE[...] paternum genus à Voleso, sic maternun[...]ma Pompilio duxit Cotta.

ADIECTIQVE PROB. GENIT. AG[...] gentilitia agnomina.

SI TV NON ESSES, INTERITVRA [...] solus enim ex sua gente restabat.

HAC SERIE] hac maiorum origine.

CONVEN. ISTIS MORIB.] qualib[...] ornatus.

ELEGIA TERTIA.

Ad Maximum.

VM AMORE COLLOQ. PER QVIETEM.

ARGVMENTVM.

Exponit oblatum sibi somnium. Visum astare Amorem, siue Cupidinem, mœsto vultu, cum sceptro ligneo, sine torque, sine crinali, incomptum, alis horridulis. Percunctatum se, cur in ea loca venerit. Eo dictante ab se conscripta nilia, & amatoria, ac pro pretio tulisse exilium, atque ita à suo dilo sibi soli malum δίδακτρον persolutum. Excusat illa scripta, l ad vulgares tantum, & delibatæ pudicitiæ fœminas pertinere erit. Orat, vti ab Augusto commodiorem sibi locum efflagitet. ondet Amor, nihil se ab eo nisi licitum, & legitimum didicisse: in juodam ipsius facto crimen inesse, quod erroris nomine velet. se visum, & consolatum aduenisse. Bene sperandum de Cæsare ndo, quia Romæ nunc lætitiis redundent omnia. Fauere huic viaximum confirmat poëta, cuius laudes à simplicitate, candore, sitate animi, ingenij exsequitur, & se eius fidei commendat.

Si vacat exiguum profugo dare tempus amico,
O sidus Fabiæ Maxime gentis, ades:
Dum tibi, quæ vidi, refero, seu corporis vmbra est,
Seu veri species, seu fuit ille sopor.
Nox erat, & bifores intrabat luna fenestras,
Mense ferè medio quanta nitere solet.
Publica me requies curarum somnus habebat,
Fusaq; erant toto languida membra toro:
Cum subitò pennis agitatus inhorruit aër,
Et sonuit paruo mota fenestra sono.
Territus in cubitum releuo mea membra sinistrum:
Pulsus & è trepido pectore somnus abit.

Stabat Amor vultu, non quo prius esse solebat,
Sceptra tenens laua tristis acerna manu.
Nec torquem collo, nec habens crinale capillis,
Nec bene compositas comptus, vt antè, comas.
Horrida pendebant molles super ora capilli:
Et visa est oculis horrida penna meis.
Qualis in aëria tergo solet esse columba,
Tractatam multa quam tetigère manus.
Hunc simul agnoui (neque enim mihi notior alter)
Talibus affata est libera lingua sonis:
O puer, exilij decepto causa magistro,
Quem fuit vtilius non nocuisse mihi:
Huc quoque venisti, pax est vbi tempore nullo,
Et coit astrictis barbarus Ister aquis?
Quæ tibi causa viæ? nisi vti mala nostra videres?
Quæ sunt, si nescis, inuidiosa tibi.
Tu mihi dictasti iuuenilia carmina primus,
Apposui senis te duce quinque pedes.
Nec me Mæonio consurgere carmine, nec me
Dicere magnorum passus es acta ducum.
Forsitan exiguas, aliquas tamen, arcus & ignes
Ingenij vires comminuère mei.
Namque ego dum canto tua regna, tuaque parentis
In nullum mea mens grande vacauit opus.
Nec satis hoc fuerat, stultus quoque carmina feci,
Artibus vt posses non rudis esse meis.
Pro quibus exilium durum mihi reddita merces,
Id quoque in extremis, & sine pace locis.
At non Chionides Eumolpus in Orphea talis,
In Phryga nec Satyrum talis Olympus erat.
Præmia nec Chiron ab Achille talia cepit:
Pythagoraq; ferunt non nocuisse Numam.
Nomina neu referam longum collecta per æuum,
Discipulo perij solus ab ipse meo.
Dum damus arma tibi, dum te, lasciue, docemus,
Hæc de discipulo dona magister habet.
Scis tamen, & liquidò iuratus dicere posses,
Non me legitimos sollicitasse toros.
Scripsimus hæc illis, quarum nec vitta pudicos
Attingit crines, nec stola longa pedes.

Dic, precor, hoc, quando didicisti fallere nuptas,
Et facere incertum per mea iussa genus?
An sit ab his omnis rigidè summota libellis,
Quam lex furtiuos arcet habere viros?
Quid tamen hoc prodest, vetiti si lege seuera
Credor adulterij composuisse notas?
At tu, sic habeas ferientes cuncta sagittas,
Sic nunquam rapido lampades igne vacent:
Sic regat imperium, terrasq; coerceat omnes
Cæsar, ab Ænea qui tibi fratre nepos:
Effice, sit nobis non implacabilis ira,
Méque loco plecti commodiore velit.
Hæc ego visus eram puero dixisse volucri,
Hos visus nobis ille dedisse sonos:
Per mea tela faces, & per mea tela sagittas,
Per matrem iuro, Cæsareumq; caput.
Nil, nisi concessum, nos te didicisse magistro,
Artibus & nullum crimen inesse tuis.
Vtq; hoc, sic vtinam defendere cætera posses:
Scis aliud, quod te læserit, esse magis.
Quicquid id est (neque enim debet dolor ipse referri)
Non potes à culpa dicere abesse tua.
Tu licet erroris sub imagine crimen obumbres,
Non grauior merito iudicis ira fuit.
Vt tamen aspicerem, consolarérque iacentem,
Lapsa per immensas est mea penna vias.
Hæc loca tum primùm vidi, cùm matre rogante
Phasias est telis fixa puella meis.
Quæ nunc cur iterum post secula longa reuisam,
Tu facis ô castris miles amice meis.
Pone metus igitur: mitescet Cæsaris ira:
Et veniet votis mollior aura tuis.
Néue moram timeas, tempus, quod quærimus, instat:
Cunctáque lætitia plena triumphus habet.
Dum domus, & nati, dum mater Liuia gaudet:
Dum gaudes patriæ magne ducísque pater:
Dum tibi gratatur populus, totamque per vrbem
Omnis odoratis ignibus ara calet.
Dum præbet faciles aditus venerabile templum,
Sperandum est nostras posse valere preces.

Dixit:

Dixit: & aut ille est tenues dilapsus in auras:
Cœperunt sensus aut vigilare mei.
Si dubitem, faueas quin his ô Maxime dictis,
Memnonio cycnos esse colore putem.
Sed neque mutatur nigra pice lacteus humor:
Nec quod erat candens, fit terebinthus, ebur.
Conueniens animo genus est tibi: nobile namque
Pectus, & Herculeæ simplicitatis habes.
Liuor, iners vitium, mores non exit in istos,
Vtque latens ima vipera serpit humo.
Mens tua sublimis supra genus eminet ipsum:
Grandius ingenio nec tibi nomen inest.
Ergo alij noceant miseris, optentque timeri,
Tinctaque mordaci spicula felle gerant:
At tua supplicibus domus est assueta iuuandis,
In quorum numero me, precor, esse velis.

COMMENTARIVS.

SI VACAT EXIG. PROFVG. &c.] A Homines alicuius dignitatis, & auctoritatis occupatos, & negotiis districtos sic appellari conuenit. Eleg. 1. lib. 1. *Si vacat, hospitio peregrinos, Brute, libellos excipe.* Vbi duplicem sensum attulimus.

O SIDVS FABIAE GENTIS] De gente Fabiorum nobilissima hunc Maximum testatur esse eleg. 2. lib. 1.

Qui nasci vt posses, quamuis cecidere trecenti,
Non omnes Fabios abstulit vna dies.

Admonui lectorem antea, sidus, stella, lumen, lux, iubar, splendor, lampas, sol, trita esse auctoribus de claris viris.

SEV CORPORIS VMBRA EST, SEV, &c.] B Tripartita disiunctio. Aut enim fuit inane quiddam, & vmbra corporis: aut fuit verum corpus: aut fuit merissimum somnium, seu insomnis phantasia.

ET BIFORES INTRAB. LVNA FENEST.] De penatibus Troianis Aeneas apud Maronem libro 3.

——visi ante oculos astare iacentis
In somnis, multo manifesti lumine, quà se
Plena per insertas fundebat Luna fenestras.

Bifores, quæ in dextram, & læuam aperiuntur. 2. Metam. *Argenti bifores radiabant lumine valuæ.*

MENSE FERE MED. Q. NITERE SOLET] Lunæ permutationes sunt septem, quæ dicuntur phases. Prima cum exoritur, emergitue à sole, & corniculatio vocatur, siue cornicularis luna. Ea à Græcis figura menoides. Vnde lunata conchylia. Sunt qui emergentem primitus [illegible] nuncupent, non menoides. Postea est dichotomos, hoc est, dimidio orbe cæsa, vel diuidua. Porrò amphicyrtos, quod est vtrinque gibbosa. Inde panselene, siue plena, è solis regione cum normaliter steterit, vt Marcellini verbo vtamur. Rursusque amphicyrtos, ac denuò dichotomos. Demum luminis vniuersitate priuatur, quum silere intelligitur, & à Græcorum scientissimis synodica nuncupatur, velut cum sole commeans. Hæc Rhodigin. lib. 20. cap. 7. Hanc varietatem, & mutationem eius luminum describit eleganter Apuleius libro de Deo Socratis, his verbis. Luna solis æmula, noctis decus, seu corniculata, seu diuidua, seu protumida, seu plena sit, varia ignium face, quanto longius facesset à sole, tanto longius collustrata: pari incremento itineris, & luminis, mensem suis auctibus, ac dehinc paribus dispendiis æstimans: siue illa proprio, seu perpeti candore, vt Chaldæi arbitrantur, parte luminis compos, parte altera cassa fulgoris, pro circummensione oris, discoloris, multiuaga, pollens, speciem sui variat: seu tota proprij candoris expers, alienæ lucis indiga, denso corpore, seu leui, ceu quodam speculo radios solis obstiti, vel aduersi vsurpat, & vt verbis Lucretij vtar, notham iactans de corpore lucem.

PVBLICA ME REQ. CVR. SOM. HAB.] somnus publica, id est, communis requies curarum, [illegible]. Aut appositio est. Sic in Tristib. appel-

lauit. Cicer. in somnio Scipionis. Vt cubitum discessimus, me & fessum de via, & qui ad multam noctem vigilassem, arctior quam solebat, somnus complexus est. Hoc distichon persimile est sententia Virgilianis illis lib. 6. vbi Deiphobus ita de se:

Tum me confectum curis, somnoque grauatum
Infœlix habuit thalamus, presitque iacentem
Dulcis, & alta quies, placidæque simillima morti.

Seneca Agamem. *Non curarum somnus domitor Pectora soluit.*

FVSAQVE ERANT TOTO. L. MEMB. TORO] De ipso somno Deo 11. Metam. *Quo cubat ipse Deus, membris languore solutis.* Simile est de Cerbero 6. Aeneid. *atque immania terga resoluit Fusus humi, totoque ingens extenditur antro.* Et 5.

Iamque ferè mediam cæli nox humida metam
Contigerat, placida laxarant membra quiete
Sub remis fusi per dura sedilia nautæ.

PENNIS AGITAT. INHORRVIT AER] Vim huius verbi *inhorruit* discas licet ex his locis. Georg. 1. *Spiceáque in campis cum messis inhorruit.* De apro lib. 10. Aeneid. *postquam inter retia ventum est subsistit, infremuitque ferox, & inhorruit armis.* Horat. Ode 23. lib. 1. *Nam seu mobilibus veris inhorruit Aduentus foliis.* Inhorrere est intremere, cum aliquo sonitu, vel strepitu.

ET GEMVIT. P. M. FENEST. SONO] ex paruo sono paruam quoque fenestram fuisse coniicimus. Stridorem, seu crepitum impulsæ aëris motu fenestræ, gemitum vocat ἀκύρως, seu καταχρηστικῶς. Virgil. de equo ligneo à Laocoonte hasta percusso. *Ingemuere cauæ, gemitumque dedere cauernæ.* Et in 6. *gemuit sub pondere cymba.*

IN CVBITVM RELEVO. M. MEMB. SINIST.] de somno 11. Metam. *Excussit tandem sese, cubitóque leuatus.*

PVLSVS ET E TREPID. P. SOM. ABIT.] Maro 2. Aeneid. *Excutior somno.* Contrarium lib. 9. *qui forte tapetibus altis Extructus toto proflabat pectore somnum.*

VVLTV NON QVO. P. ESSE SOLEB.] Mœsto vtique, cum esset rebus saluis, & integris lætissimo. Obserua quam graphicè depingat hîc Cupidinem dupliciter. Nam ex habitu mœsti lętantis habitus describi, ac depingi optimè, ac facillimè potest. Cui placet, statuam Cupidinis videat, descriptam cum multis aliorum à Callistrato.

SCEPTRA TENENS LAEVA ACERNA] Cur ei sceptrum tribuit? quia in homines, ac deos est [illegible] βασιλεύς, imperium, inquam, in ambos tenet. Habes ad hoc aptum dialogum Luciani, Veneris & Cupidinis Tom. IV. Et 1. Aeneid. Venus ad eundem.

Nate, meæ vires, mea magna potentia solus,
Nate, patris summi qui tela Typhoëa temnis.

Quia verò Amor Ouidianus ingratus accidit Augusto, & proscriptus est, ideo non aureum, sed ligneum sceptrum gerere fingitur: lignum

A enim est in despicabilibus. Adhæc non in dextra, sed in læua, vt spretus, & abiectus intelligatur.

NON TORQVEM COLLO] In ornamentis locum habet torques. Quare & poëta Latinus in ludo, cui Troia nomen, 5. Aeneid. Troianos adolescentulos eo insignit.

Pars læues humero pharetras: it pectore summo
Flexilis obtorti per collum circulus auri.

Sed miserum Amorem torques per id tempus non decebat.

NEC HAB. CRINALE CAPILLO] Crinale substantiuum, est fascia qua cohibentur crines, ne in frontem defluant. ein Haarband. Curuum crinale 5. Metamorph.

B NEC BENE DISPOSIT. COMPT. V. A. COMAS] Alicubi. *Neglectæque iacent, & sine lege comæ.* Et 1. Metam. *positos sine lege capillos.*

HORRIDA PENDEB. MOLL. S. ORA CAP.] quia nimirum crinali carebat. Horrida ora squalentem, & pallentem vultum cape. De barbaro rege, siue duce, ducto in triumpho, eleg. 2. lib. 4. Trist. *squalida prolixis qui tegit ora comis.*

HORRIDA PENNA] alæ sordidæ, cum pennis disturbatis. Alatus inducitur Cupido 1. Aen. *Ergo his aligerum dictis affatur Amorem.* Tibull. eleg. 5. lib. 2. *Impiger Ænea volitantis frater Amoris.* Alatus autem, ad leuitatem, & inconstãtiam amantium significandam. Terent. Eunucho. *In amore hæc sunt vitia, iniuriæ, suspiciones, inimicitiæ, induciæ, bellum, pax*

C *rursum.* Ponit & hanc caussam Propertius eleg. 12. lib. 2.

Idem (pictor) non frustra ventosas addidit alas,
Fecit & humano corde volare Deum.
Scilicet alterna quoniam iactamur in vnda,
Nostráque non vllis permanet aura locis.

Recentiorum poëtarum figmẽtum esse alas Cupidinis, monet Ioseph. Scalig. Catalect. in Virgil. antiquos enim nihil tale de eo prodidisse. Ac fuit cum non alatum modo, sed barbatum quoque pingerent, quod minus vulgare est. Theocrit. auctor [illegible] μηδὲ τρέσῃς, αἱ τυὶς ὢν [illegible] λάχνα γένειον. Doricè τυὶς pro τυτθός. Ne timeas, si, cum tantillus sim, densa lanugine mentum vestitum gero.

D AERIAE COLVMBAE] quæ per aëra vagatur. Sic aëreas volucres. Lucret. lib. 1. *Aëriæ primum volucres te, diua, tuumque Significant initum.*

TRACTAT. M. QVEM TETIG. MAN.] ipse enim frequens contactus, & tractatio sordidat, quod alioqui purum, ac mundum est, vt pennæ columbæ candidæ.

NEQVE ENIM MIHI NOTIOR ALTER] multos quippe salis modios cum eodem comedit, cum Artem, & Amorum libros, & epistolas Heroidum scriberet.

TALIBVS EFFATA EST LIB. L. SONIS] sic eum libere, vt notum, & familiarem sum allocutus.

O PVER] Laudatur à Propertio in illa elegia,

fœminarum Roman. vestibus conquerens Seneca de Benef. lib. 7. cap. 9. quibus sumptis mulier parum liquidò se nudam non esse iurabit.

Non me legit. sollicit. toros] Hoc colore, nempe, non se ingenuis, & matronis, sed meritoriis, & impudicis fœminis scripsisse, nec adulteria, & virginum constuprationes docuisse, vtitur & 2. Trist.

Illa quidem fateor frontis non esse seuera,
Scripta nec à tanto Principe digna legi, &c.

In voce *sollicitare* inest quædam molestiæ adhibitæ, & impulsionis notio.

Ausus es ante oculos adducta pellice nostros
Iam bene compositum sollicitare torum.

Transfertur ad inanima. Tibull. eleg. 7. lib. 1. *Et teneram ferro sollicitauit humum.* Virgil. lib 12. *nec quidquam spicula dextra sollicitat.* Claudian. *Et rudibus remis sollicitauit aquas.*

Qvarvm nec vitta pvd.] Hæc, & quæ sequuntur de stola, explicauimus lib. 2. Trist. Tibull. lib. 1. eleg. 6. *quamuis non vitta ligatos Impediat crines, nec stola longa pedes.*

Ecqvando didicisti. f. nvpt?] Num aliquando, aut quando tandem, aut vbi te docui nuptas corrumpere?

Et facere incert. p. m. ivssa gen?] Et per mea præcepta producere nothos, quorum genus incertum, quia pater incertus. Metamorph. 5. *dubio genitore creatus.* Virg. lib. 11. *genus huic materna superbum Nobilitas dabat, incertum de patre ferebat.* Puer lapillos in populum iaciebat. Cui Diogenes, caue ne patrem ferias. Erat enim è scorto, & incerto patre natus.

An sat ab h. omnis rig. svm.] Annon satis rigidè, ac serio per quatuor illos versus: *Este procul vitta tenues, &c.* ab ista arte legenda, & vsurpanda remota est omnis mulier maritata?

Qvam lex fvrtivos. a hab. vir.] Lex Iulia de adulteriis. Furtiui viri sunt adulteri, quia libido turpis, & vetita dicitur furtum. Vnde in 1. de Arte, *concessaq́ furta canemus.* Minus rectè. Si enim concessa, quomodo furta? Verùm poëtæ vtuntur libertate sua, & concessas atque inconcessas libidines furta appellant, quia occulte patrantur, sicut furta occultè, & sine testibus committuntur.

Vetiti lege severa] Quomodo seuera? cum etiam hodie barbari suis singuli vxoribus contenti viuant?

Credor advlt. compos. notas] Lib. 2. Trist. *Arguor obsceni doctor adulterij.* Si, quamuis nuptas fallere non docuerim, putor tamen teneri lege de adulteriis, quia quasdam notas scripsi, quibus adulteri, & adulteræ tacentes sibi in mensa loquantur, quid prodest illa professio mea de qua iam dictum est? De notis istis adulterij, & nequitia, dixit lib. 1.

Blanditiasq́ leues tenui perscribere vino,
Vt domina in mensa se legat illa tuam.

Helena Paridi.

Orbe quoq́ in mensa legi sub nomine nostro,
Quod deducta mero littera fecit, amo.

Tibull. lib. 1. eleg. 6. *digitoq́ liquorem Ne trahat, & mensa ducat in orbe notam.* Mensæ etenim antiquo-
rum tripodes, & rotundæ, quales & hodie Rom
in vetustis, & saxeis monumentis conspiciuntur
Hæc ad sententiam versus percipiendam necess
sariò adducenda fuerunt. Non itaque se omnin
purgare potest Ouidius, & hæret in luto.

Ferientes cvncta sagittas] Incipi
bene precari Cupidini, rogaturus eum, vt ib
Cæsarem mitiget. Quod ait eius sagittas cunct
ferire, insinuat insitum animantibus omnibu
coniunctionis appetitum procreandi causa; v
est in 1. Offic. quem naturæ scopum bestiæ, qui
bestiæ sunt, non vident, & cæco impetu in Vene
rem ruunt. Homo autem etsi videt, quia rationi
est particeps, nihilominus id quod sine volupta
te non fit, ob solam voluptatem sæpe consecta
tur. Blandissimæ dominæ voluptates, inquit Ci
cer. 2. Off. sæpe maiores partes animi à virtute de
torquent. *Vini vitio atque amoris feci,* ait Lyconide
adolescens in Aulularia. Et seruus ille in Persa
Saucius factus sum in Veneris prælio. Sagitta Cupido co
meum transfixit. Appositè huic loco, & sagittis isti
cuncta ferientibus (sine quibus non constat Ve
nus) Lucretius in exorsu librorum suorum d
Natura.

Æneadûm genitrix, hominum diuûmq́ voluptas,
Alma Venus, cæli subterlabentia signa
Quæ mare nauigerum, quæ terras frugiferentes
Concelebras: per te quoniam genus omne animanti
Exoritur, visitq́ exortum lumina solis:

Sic nvnq. rapido lamp. igne. v.] Ni
hil refert, vtrum lampadem, an facem dicamu
gestare Amorem, dum intelligamus ignem ei a
fingi, propterea, quod amor accendit, & amante
calescunt, & cæco carpûtur igni. *Ardet amans Dido*
inquit Maro. Etiam sanctus, & diuinus amor ho
habet. Quare quosdam præ calore illo cælesti pe
ne consumptos & legimus, & audiuimus. Vid
vitam B. Philippi Nerei, sacerdotis Romani.

Sic regat imperivm] totum orbem, v
sequitur, cuius est dominus: quem quibus arti
bus sub se redegerit, docet Onuphrius lib. 1. d
Roman. Principibus.

Ab Aenea qvi tibi fratre nep.] V
terque, & Amor, & Aeneas Veneris filius: hic e
Anchise, ille vel ex Marte, vel ex Vulcano. 1. Ae
neid. ipsa Venus. *Frater vt Æneas pelago tuus, &c.* Ti
bull. eleg. 5. lib. 2. *Impiger Ænea volitantis frater Amo*
ris. Nepos absolutè de liberis filiorum, filiar
ue. Sed de fratrum, ac sororum, cum adiecti
Ex fratre, ex sorore nepotes, qui græcis ἀδελφι
δοῖ.

Effice sit nob. non impl. Cæsari
ira] Mirum cur Amorem pro se rogatum
Cæsarem mittat, cum propter huiusmodi disciplin
Cæsar magistrum ipsum patria eiecerit. Sed f
ter est Aeneæ: vnde intelligimus per hanc p

quitatem rogare debere, vt, quemadmodum A
tores præcipiunt, rei non honestæ persona
iesta subueniat.

MEQVE LOCO PLECTI COMMOD.] non
xilium condonet: sed vt locum exilij mutare
t. Eleg. 1. *In minus hostili iussus abesse loco.*

IAEC EGO VISVS ERAM DIXISSE] Hæc
oratio mea. Sic ipsum videbar prior allocu-

'VERO VOLVCRI] Et quare puer Cupido: &
re alatus pingeretur, supra docuimus.

IOS VISVS NOBIS ILLE DED. SONOS]
logo similis est hæc elegia. Hactenus audiui-
s Ouid. nunc quid ei respondeat Amor, con-
remus. Quod porrò erat in eius sermone po-
mum, ipsum docuisse adulteria, ad hoc pri- B
loco respondet, & poëtam defendit.

'ER MEA TELA, FACES, ET PER MEA
LA SAGITTAS] Tibullus elegia sexta li-
a.

Acer amor fractas vtinam tua tela sagittas,
Si licet, extinctas aspiciamq; faces.

vnum itaque genus telorum meorum quæ
faces, & per alterum genus, quæ sunt sagit-
Telum propriè quod ab arcu mittitur, à pri-
oce telo, à qua protelo exspecto, emitto, non
ῶ, siue τηλόθεν, quod è longinquo mittatur, vt
dam censent. Vsu tamen, quidquid manu in
uem mitti potest, vt ensis, lapis, hasta, sagit-
lum dicitur. Est igitur genus hoc loco ad fa- C
& sagittas. Hoc ergo primum iusiurandum
per arma sua.

ER MATREM IVRO] hoc secundum.

'AESAREVMQVE CAPVT] per Cæsarem i-
n, hoc est tertium. Iuratur enim per res vel
issimas, vel maximas, & diuinas: alioqui iu-
entis non est fides, nec auctoritas.

IIL NISI CONCESSVM] Legibus permis-
, non interdictum. Propter maius malum fu-
dum, etiam in Christianorum republica ali-
ndo minus malum permittitur, vt lupanaria
pter cauenda stupra in virginibus, & adulte-
n coniugibus, ac matribus familias. Ipsa ta-
i libido extra coniugium diuinis legibus
permittitur.

IOS TE DIDICISSE MAGISTRO] sicut D
se doctorem, & magistrum, ita vicissim A-
se discipulum eius profitetur.

IC VTIN. DEFEND. CAST. POSSES] In a-
eus es magis, quę vel nihil, vel minus defen-
is admittunt.

CIS ALIVD QVOD TE LAES. E. MAGIS]
inanda sunt verba hoc modo. Scis aliud esse,
d te magis læserit, quod Augusto magis do-
it.

IEQVE ENIM. D. DOL. IPSE REFERRI]
m antea, lib. 2. ni fallor, *referre* vsus est pro me-
isse, seu in memoriam reuocare, & ita expo-
lum hoc loco, non, *narrari*, vt sæpe. Non igi-
etractandum est vulnus animo.

NON POTES A CVLPA. D. AB. TVA] non potes omnino excusare.

LICET ERRORIS SVB IMAG. E. OBVMBRES] Quam crebrò dixit in Tristibus se vidisse aliquid, & huic ipsi erroris nomē imposuit, quia casu factum sit, vt videret? Et tamen modò fatetur, se erroris nomine obumbrare illud quidquid est. Videtur ergo sponte, & sciens interuenisse, aspexisseque illud quidquid tandem fuit, ideoque Augustum meritò tam implacabilem habuisse, quod etiam confitetur. Hanc tam apertam confessionem miror, cum caussæ nocitura videatur. Adhuc ad Sex. Pompeium elegia 15. libro 4.

Erroris nam tu vix est decernere nostri
Sit argumentum maius, an auxilium.

VT TAMEN ASPICER. CONSOL. IACENTEM] Initio elegiæ ex eo quæsierat, cur eo venisset. Huic interrogationi nunc respondet, & duplicem sui aduentus caussam edicit.

PER IMMENSAS VIAS] Per aëris tractus longissimos aduolaui. Immensum cælum, immensum mare, immensa tellus.

HAEC LOCA TVM PRIM. VIDI] non ante id tempus, nec postea, nisi modò.

CVM MATRE ROGANTE] quia mater ei subiecta est cum diis omnibus, quos singulos suis armis & insignibus spoliauit, vt est in epigrammate Philippi, Iouem fulmine, Phœbum sagittis, Herculem claua, Martem galea, Mercurium talaribus, Dianam face, Bacchum thyrso, Neptunum tridente. Vltimum distichon hoc est.

Οὐκ ἄχθος θνητοὺς εἴκειν βελέεσσιν ἐρώτων,
Δαίμονες οἷς ὅπλων κόσμον ἔδωκαν ἔχειν.

Nec mirum est iaculis homines quoq; cedere Amorum,
Queis sua vel superi sceptra dedere Dei.

Hinc Plato in Symposio πάντων τῶν θεῶν εὐδαιμονέστατον omnium deorum fælicissimum pronunciauit, ob tantam scilicet potētiam. Rogat eundem 1. Aeneid. Venus. *Ad te confugio, & supplex tua numina posco.*

PHASIAS EST TEL. F. P. MEIS] Medea Colchis, vbi labitur Phasis fluuius, sauciata est amore Iasonis, Argonautarum ducis. Metam. 7. Phasis ex Armenia fluens Colchos alluit, per quem è mari Iaso in eam regionem ascendit, in qua tunc AEetes Medeæ pater regnabat. De hoc flumine plura lib. 4.

POST SAECVLA LONGA] post mille annos, & amplius.

CASTRIS MILES AMICE MEIS] Militauit Ouid. in castris Cupidinis vt τακτικός. Sunt autem Tactici instruendæ aciei, & ad disciplinam militarem pertinentium periti, & magistri. De hac amatoria militia noster alibi.

Militat omnis amans, & habet sua castra Cupido,
Attice crede mihi, militat omnis amans.

Et 1. de Arte.

Militiæ species amor est, discedite segnes,
Non sunt has timidis signa petenda viris.

Propertius eleg.6. lib.1. *Hanc me militiam fata subire volunt.* At nos spurcam hanc, & ingloriam militiam toto pectore fugiamus.

PONE METVS MITES. CAES. IRA] Hæc est consolatio, qua miserum delinit, & bona spe recreat.

ET VENIET. VOTIS MOLL. AVRA TVIS] Tua nauis accipiet ventum secundiorem, quemadmodum optas. Aliter, secundiorem quam optas.

NEVE MORAM TIMEAS] ne, quod polliceor, diu exspectandum sit.

QVOD QVAERIMVS, INSTAT] in foribus est quod cupimus.

CVNCTAQVE LAETIT. P. TRIVMPH. HABET] Triumphus Tiberij Dalmaticus, & Illyricus totam vrbem, & regiam repleuit gaudiis. Temporibus autem lætis facilius impetrant supplices quod petunt.

DVM DOMVS, ET NATI, &c.] Quod generatim dixerat, in partes diducit, & totum diuidit.

PATRIAE DVCISQVE PATER] Iam hoc notum est ex Tristibus fuisse Augustum patrem patriæ appellatum, cuius filius adoptatitius Tiberius.

DVM TIBI GRATATVR POPVLVS] gratulatur. Virgil.4. Aeneid. *Inueni, germana, viam, gratare sorori.* Et 5. *veterum non immemor ille parentum Gratatur reduces.*

OMNIS ODORAT. IGNIBVS. A. CALET] Aguntur diis gratiæ per omnia delubra, incensis per aras odoribus. Tibull. eleg.2. lib.2. *Vrantur pia thura focis, vrantur odores.*

VENERAB. TEMPLVM] Deprauatè legitur *tempus*, cum quo non bene cohæret epitheton *venerabile.* Templi autem nomine intellige palatium, in quo dixit alibi, non minus coli Iouem, quam in Capitolio.

SPERAND. E. NOST. P. VAT. PRECES] Iam dixi, lætis temporibus facilius petita concedi, quam tristibus. Quid Asuerus, & Herodes in conuiuiis exhilarati promiserint, & concesserint, omnes norunt. Apud Persas, reges, cum aut regnum inirent, aut vxores ducerent, tributa remittebant. Herodot. lib.6. Et quod extat Esther. 2. vbi agitur de nuptiis Asueri, & Esther, *& dedit requiem vniuersis prouinciis*, de tributi remissione quidam interpretantur.

TENVES DILAPSVS IN AVRAS] Aut euanuit, cum esset veri species, & ego vigilarem: aut somnium fuit, & expergefactus sum.

QVIN FAVEAS HIS DICTIS] quin approbes, & ita fieri cupias.

MEMNON. CYG. ESSE COL. PVT.] nigros, quod tam rarum est, vt abierit in prouerbium. *Rara auis in terris, nigroq; simillima cygno.* Sicut albus coruus. Aethiopes porrò nigri; & Memnonem fuisse Aethiopem, indicat Virgil.1. Aeneid. *Eoasq; acies, & nigri Memnonis arma.* Nisi alia de caussa nigrum vocet. Consule Symb.

SED NEQVE MVTATVR NIG. PICE, &c.] Etiam hoc, & sequenti ἀδυνάτῳ Maximi constantissimum erga se animum demonstrat.

NEC QVOD ERAT CANDENS] pro candidum. Candidum autem opponitur nigro, vt album fusco, vel atro. Albam togam Romani festis diebus induebant; candidam, qui honores petebant. Sed vsus confundit.

TEREBINTHVS] Plin. in opere illo diffuso, erudito, nec minus vario, quam ipsa natura, vt scripsit eius è sorore nepos ep.5. lib.3. toto cap.6. lib.13. de terebintho disputat.

CONVEN. ANIM. G. E. TIBI NOB.] Eleg.2. libro 1. ad eundem. *Et geminas animi nobilitate genus.*

PECTVS ET HERCVL. SIMPLICIT. HAB.] ingenuum, nulla in alios maleuolentia suffusum, sine dolo & astu, quale fuit in Hercule auctore generis tui. Ab eo enim oriunda Fabiorum familia. Plutarch. in Fabio.

LIVOR INERS VITIVM] inertium est liuor, & ignauorum, qui ipsi nihil præstant egregium, & laudabile.

MORES NON EXIT IN ISTOS] in tam generosum animum non cadit inuidia.

VTQVE LATENS IMA VIP. S. HVMO] Inuidia miserorum, & infælicium est. Nec enim inuident bonis alienis, quibus suppetunt sua. Semper sunt tristes. Bion sophista quendam inuidum tristem, & vultu in terram deiecto conspicatus, aut huic, inquit, magnum malum, aut alteri cuipiam magnum bonum contigit.

SVPRA GEN. EMINET IPSVM] Multò esanimo quam genere nobilior. Vide eleg.2. lib.1. ibi. *Et geminas animi nobilitate genus.*

GRAND. ING. NEC. T. NOMEN] vt diceris Maximus, sic es ingenio maximus, & tanti naturam nominis imples.

ERGO ALII NOCEANT MISERIS] alij potentes, & inhumani.

OPTENTQVE TIMERI] quod est tyrannicum. Oderint dum metuant, dixit quidam, vt refert Cicero in Offic. & iactabat vocem hanc sæpe Caligula, vt memoriæ proditum est à Suetonio.

TINCTAQVE MORDACI SPICVLA FELLE GERANT] & conuitia iactent, & sint verbis contumeliosi.

TVA SVPPLICIBVS DOMVS EST ASSVETA IVVANDIS] familia vestra morem habet gratificandi supplicibus, & aliena ope indigentibus.

IN QVORVM NVMERO, &c.] Tibi ego quoque commendo spes meas.

ELEGIA

ELEGIA QVARTA.

Ad Rufinum.

LIBELLO DE TRIVMPHO TIBERII PETITA VENIA.

ARGVMENTVM.

DE triumpho, quem è Dalmatis, & Illyricis per Tiberium retulit Augustus, libellum à se conscriptum Rufino committit, ac de eo libello summissè admodum, modesteque tota elegia disserit. Candore Rufini, amicorumque susten-i sese. Complures rationes adducit, ob quas venia libello illi donan-sit. Alios spectata coram, se tantum per famam audita, proinde nec ıili affectu scripsisse. Singillatim exponit, quænam in pompa tri-ıphali conspecta spiritum excitassent. Nec ducum, nec locorum mina ad plenum sibi comperta. Ex assiduitate tristium scribendo-n lætis haud satis fuisse idoneum. Sua minus esse recentia, quod in n distantia loca serius rumor, serius Romam per tantum interual-n libellus peruenire potuerit. Ab aliis item præreptum sibi argu-ntum. Non ista contra poëtas, sed pro se excusando afferri: nam il-à se diligi, quibus carmen suum commendat, etsi post mortem de-ım placere carmina soleant. At enim se ducendum in mortuis, cui ıtum sepulchrum restet. Voluntatem sibi non defuisse, qua & dij ıtenti sint. Præterea materiam esse grandem, difficilem, quæ vel Ma-ıem defatigasset: & elegos eidem tractando impares. Incertum se, o genere de Rheno triumphum describat, quem futurum vaticina-;, & ad apparatum maturè instruendum hortatur. Ad vltimum deos ıt, vti vaticinium suum re comprobent. Ex hac elegia potissimùm or ille poëticus qualis sit, cognoscitur.

Hæc tibi non vanam portantia verba salutem
Naso Tomitana mittit ab vrbe tuus:
Vtq; suo faueas mandat, Rufine, libello,
In vestras venit si tamen ille manus.
Est opus exiguum, vestrisq; paratibus impar:
Quale tamen cumque est, vt tueare, rogo.

Firma

FIRMA VALENT PER SE, NVLLVMQVE MACHAONA QVAERVNT:
AD MEDICAM DVBIVS CONFVGIT AEGER OPEM.

Non opus est magnis placido lectore poëtis:
Quemlibet inuitum difficilemqúe tenent.
Nos, quibus ingenium longi minuêre labores,
Aut etiam nullum forsitan antè fuit:
Viribus infirmi, vestro candore valemus:
Quem mihi si demas, omnia rapta putem.
Cunctáque cum mea sint propenso nixa fauore,
Præcipuum veniæ ius habet ille liber.
Spectatum vates alij scripsêre triumphum:
Est aliquid memori visa notare manu.
Nos ea vix auidam vulgi captata per aurem
Vidimus, atque oculi fama fuere mei.
Scilicet affectus similes, aut impetus idem
Rebus ab auditis, conspicuisqúe venit.
Nec nitor argenti, quem vos vidistis, & auri
Quod mihi defuerit, purpuráque illa, queror.
Sed loca, vel gentes formatæ mille figuris
Nutrissent carmen, præliáque ipsa, meum.
Et regum vultus certissima pignora mentis
Iuuissent aliqua forsitan illud opus.

PLAVSIBVS EX IPSIS POPVLI, LAETOQVE FAVORE
INGENIVM QVODVIS INCALVISSE POTEST.

Tamqúe ego sumpsissem tali clamore vigorem,
Quàm rudis audita miles ad arma tuba.
Pectora sint nobis niuibus, glaciéque licebit,
Atque hoc, quem patior, frigidiora loco:
Illa ducis facies in curru stantis eburno
Excuteret frigus sensibus omne meis.
His ego defectus, dubiisqúe auctoribus vsus,
Ad vestri venio iure fauoris opem.
Nec mihi nota ducum, nec sunt mihi nota locorum
Nomina: materiam non habuere manus.
Pars quota de tantis rebus, quam fama referre,
Aut aliquis nobis scribere posset, erat?
Quo magis ô lector debes ignoscere, si quid
Erratum est illic, præteritúmue mihi.
Adde, quòd assiduas domini meditata querelas
Ad latum carmen vix mea Musa venit.

Vix bona pòst tanto quærenti verba subibant:
Et gaudere aliquid res mihi visa noua est.
Vtq; reformidant insuetum lumina solem,
Sic ad lætitiam mens mea segnis erat.
EST QVOQVE CVNCTARVM NOVITAS GRATISSIMA RERVM,
GRATIAQVE OFFICIO, QVOD MORA TARDAT, ABEST.
Cætera certatim de magno scripta triumpho
Iampridem populi suspicor ore legi.
Illa bibit lector sitiens, mea pocula plenus,
Illa recens pota est, nostra tepebit aqua.
Non ego cessaui, nec fecit inertia serum:
Vltima me vasti sustinet ora freti.
Dum venit huc rumor, properatáque carmina fiunt,
Factáque eunt ad vos: annus abisse potest.
Nec minimum refert, intacta rosaria primus,
An sera carpas panè relicta manu.
Quid mirum, lectis exhausto floribus horto,
Si duce non facta est digna corona suo?
Deprecor hæc vatum contra sua carmina ne quis
Dicta putet: pro se Musa locuta mea est.
Sunt mihi vobiscum communia sacra poëtæ,
In vestro miseris si licet esse choro.
Magnáque pars animi mecum vixistis amici,
Hac ego vos absens nunc quoque parte colo.
Sint igitur vestro mea commendata fauore
Carmina, non possum pro quibus ipse loqui.
SCRIPTA PLACENT A MORTE FERE: QVIA LAEDERE VIVOS
LIVOR, ET INVISO CARPERE DENTE SOLET.
Si genus est mortis malè viuere, terra moratur,
Et desunt fatis sola sepulchra meis.
Denique opus nostræ culpetur vt vndique curæ,
Officium nemo qui reprehendat, erit.
VT DESINT VIRES, TAMEN EST LAVDANDA VOLVNTAS:
HAC EGO CONTENTOS AVGVROR ESSE DEOS.
HAEC FACIT, VT VENIAT PAVPER QVOQVE GRATVS AD ARAS,
ET PLACEAT CAESO NON MINVS AGNA BOVE.
Res quoque tanta fuit, quanta subsistere summo
Æneidos vati grande fuisset onus.
Ferre etenim molles elegi tam vasta triumphi
Pondera disparibus non potuere rotis.

Quo pede nunc vtar, dubia est sententia nobis:
Alter enim de te, Rhene, triumphus adest.
Irrita votorum non sunt præsagia vatum,
Danda Ioui laurus, dum prior illa viret.
Nec mea verba legis, qui sum summotus ad Istrum,
Non bene pacatis flumina pota Getis.
Ista Dei vox est: DEVS EST IN PECTORE NOSTRO:
Hoc duce prædico vaticinorque Deo.
Quid cessas currum, pompamque parare triumphis
Liuia? dant nullas iam tibi bella moras.
Perfida damnatas Germania proiicit hastas:
Iam pondus dices omen habere meum.
Crede, breuique fides aderit: geminabit honorem
Filius, & iunctis, vt prius, ibit equis.
Prome, quod iniicias humeris victoribus, ostrum:
Ipsa potest solitum nosse corona caput.
Scuta sed, & galeæ gemmis radientur & auro,
Stentque super victos trunca trophæa viros.
Oppida turritis cingantur eburnea muris:
Fictaque res vero more putetur agi.
Squalidus immittat fracta sub arundine crines
Rhenus, & infectas sanguine potet aquas.
Barbara iam capti poscant insignia reges,
Textaque fortuna diuitiora sua.
Et quæ præterea virtus inuicta tuorum
Sæpe parata tibi, sæpe paranda facit.
Dij, quorum monitu sumus hæc ventura locuti,
Verba, precor, celeri nostra probate fide.

COMMENTARIVS.

NON VANAM SALVTEM] non falsam, ex animo tibi à me optatam.

TOMITANA AB VRBE] Tomis, vbi sedes Ouidio. Licitum igitur nō tantum dicere vrbs Roma, vrbs Augusta: sed etiam vrbs Romana, vrbs Augustana, &c. Vnde nomen Tomis, narratur elegia nona libri 3. Tristium.

SVO TRIVMPHO] libro suo, quem de triumpho Tiberij fecit, de quo eleg. 5. lib. 2. Commendat illum Solano, vt nunc Rufino.

Nuper vt huc magni peruenit fama triumphi,
Ausus sum tantæ sumere molis opus.

A

Obruit audentem rerum grauitasque, nitorque,
Nec potui cœpti pondera ferre mei.
Illic quam laudes erit officiosa voluntas,
Cætera materia debilitante iacent.
Qui si forte liber vestras peruenit ad aures,
Tutelam mando sentiat ille tuam.

IN VESTRAS VENIT SI. T. ILLE MAN[...] Nam quæ caussa facit, vt epistolæ interdum n[...] perueniant, eadem & hunc libellum vobis in[...]dere potuit.

EST OPVS EXIGVVM] paucarum char[...]rum.

VESTRISQVE PARATIBVS IMPAR] ips[...]

mphi peracti magnificentiæ haud satis re- idens.

VALE TAMEN CVNQVE EST] τμῆμα, ique vicem,& similia. Virgil.12.AEneid. *Qui tuq, manent iste certaminis casus.* Catull. ad Cor- Nepot. *Quare habe hoc tibi, quidquid est libelli, lecunque.*

T TVEARE] vt tutelam eius suscipias. Vt quam pupillum curæ, ac fidei tuæ velut testa- ito commissum tractes, & ab omni iniuria ndas.

IRMA VALENT PER SE] adminiculis, ientis, medicinis non egent.

IVLLVMQVE MACHAONA QVÆRVNT] o θεραπευτικὰ medicamenta accipiant, qui- ab inualetudine, morboque liberentur. Ma- on AEsculapij filius, medicus. Interfuit bel- roiano. Meminit eius & Propert. eleg.1.lib.2. *la Philoctetæ sanauit crura Machaon.*

D MED. DVB. CONFVG. ÆG. OPEM] enim valentibus, sed male habentibus opus nedicus. *Dubius*, quia non omnes qui curan- à medicis, conualescunt. *Interdum docta plus arte malum.*

ON OP. EST MAG. P. LECT. POET.] nis poëtis lectorem beneuolum ipsa eorum nitudo, & anticipata de illis opinio facit, vt nero, & Virgilio: hi siquidem verè magni, & eroicis propemodum soli poëtarum nomi- lignandi.

VEMLIBET INVIT. DIFFICIL. TE- NT] propter multa, quæ in eorum vita, & libus initio operum illorum, è libris viro- doctissimorum afferuntur, & quæ lector ursu vera esse, & ita prorsus se habere perspi- Nemo igitur est aut tam occupatus, aut tam rsibus lectitandis alienus, aut tam morosus, n eorum lectione vehementer afficiatur, ac imum delectetur.

OS QVIB. INGEN. L. MIN. LAB.] Eleg. b.5. Trist.

Contudit ingenium patientia longa malorum,
Et pars antiqui magna vigoris abest.

VT ETIAM. N. FORSIT. ANTE FVIT] gia superiore.

Forsitan exiguas, aliquas tamen arcus & ignis
Ingenij vires comminuere mei.

Et Eleg.14.lib.3.

Ingenium fregere meum mala, cuius & ante
Fons infœcundus, paruaq; vena fuit.

enecæ testimonio, & iudicio (quo quid po- sse grauius, & credibilius?) maius est illi in- um, quam cuiuis de poëtarum numero, la- rum inquam, de quibus locutum existimo.

IRIB. INFIRMI. V. CAND. VAL.] Gau n, quod vester candor nobis parit, corpus que reficit, & peius valere non sinit.

MNIA RAPTA PVTEM] putem me rebus ibus exutum: siquidem vos mihi estis om-

A , CVNCTAQVE CVM. M. S. PROP. N. FA- VORE] & cum omnia scripta mea nitantur fa- uore, præsidioque vestro, alioqui multa igno- scenda continentia, nec cum excellentium poë- tarum monumentis comparanda.

PRÆCIP. VENIÆ IVS. H. ISTE LIBER] hic liber de triumpho Tiberij præcipuè, multas ob caussas veniam suo iure sibi poscit. Sequun- tur caussæ.

SPECTAT. VAT. A. SCRIPS. TRIVMPH.] De his aliis vatibus συγχρόνοις eleg. vlt. lib.4. Trist. Hi ergo, quicunque fuerint (nam id nusquam proditur) mandauerunt litteris, quod oculis suis aspexerunt.

EST ALIQVID MEM. VISA. N. MANV] B Prodest scriptori, si memor in litteras referat, quæ ipse viderit, quibusque interfuerit; plus e- nim fidei merebitur. Est aliquid, pro, multum est, multum valet, potest. Eandem vim habet, haud nihil est. Terent. *extrema linea amare, haud ni- hil est.*

VIX AVID. VVLGI CAPT. P. AVRVIDIM. &c.] Auidum vulgus rerum nouarum captauit ea auribus, quæ nos fama, & incerto auctore co- gnita videre conati sumus: hi enim fuerunt oculi nostri. Et tamen vix etiam isto modo vidimus.

SCILICET AFFECT. SIMIL. &c. REB. AB AVD. &c.] Ironia est. Inter videre, & audire, quod ad animum afficiendum, ac permouen- dum attinet, non paruum est discrimen. Horat. C ad Pisos.

Segnius irritant animos demissa per aures,
Quam quæ sunt oculis subiecta fidelibus, & quæ
Ipse sibi tradit spectator.

Oculi augent dolorem. Cic. ep.1. lib.6.

NEC NITOR ARGENTI, ET AVRI] Ad triumphum Romanum spectantia dixi non pau- ca in eleg.2. lib.4. Trist. & eleg.1. lib.2. de Ponto. Oppidorum captorū simulacra ex argento præ- ferebantur.

Protinus argento veros imitantia muros
Barbara cum victis oppida lata viris.

De nitore auri quod ait, in eadem elegia sic est.

Deq; tropheorum quod sol incenderat auro
Aurea Romani tecta fuisse fori.

D PVRPVRAQVE ILLA] In Trist. eleg.2. lib.4.

Hos super in curru, Cæsar, victore veheris
Purpureus populi rite per ora tui.

SED LOCA VEL. G. FORM. M. FIG.] Fi- guræ, & simulacra locorum, & diuersi vultus, ha- bitusque captiuorum de variis gentibus. In Tri- stib. ibid.

Hic lacus, hi montes, hæc tot castella, tot amnes
Plena feræ cædis, plena cruoris erant.

Huiusmodi simulacra Scipioni Asiatico vno tri- umpho triginta supra centum prælata memo- rantur. Iulio Cæsari Massilia, Nilus, Rhenus, Rhodanus, ex auro & ebore omnia.

NVTRISSENT CARMEN MEVM] Hæc omnia si oculis meis conspexissem, suissent car-

mini meo quasi pabulum quoddam, fecissentque multo lucculentius, plenius, neruosius, absolutius. A

PRÆLIA QVÆ IPSA] non quæ tunc vidissem: sed quæ, & quanta fuissent perpetrata, ex apparatus magnitudine cognouissem euidentius.

ET REGVM VVLTVS] Locus post milites lauro coronatos dabatur regibus, nobilibus, & hostium ducibus, qui fere aut curriculis vehebantur, aut ferculis gestabantur, reuincti ponè manus.

CERTISS. PIGNORA MENTIS] Vultus est nuntius, & index cogitationum. Iam tu tecum reputa, quo vultu fuerint captiui, & ante ora pop. Roman. cum magna ignominia sua traducti reges, ac principes. Verùm ij vultus poëtam exacuissent. B

IVVISSENT ALIQVA] aliqua ex parte, est enim aduerbium. Virgil. eclog. 3. *Et si non aliqua nocuisses, mortuus esses.*

PLAVSIB. EX IPSIS POP.] In Trist. eleg. 2. lib. 4.

Quaque ibit, manibus circumplaudere tuorum,
Vndique iactato flore tegente vias.

De Ponto lib.

Quaque iterit felix adiectum plausibus omen,
Saxaque iactatis erubuisse rosis.

INGEN. QVODVIS INCAL. POTEST] Etiam mediocre ingenium huiusmodi rebus mirabiliter excitatur, & incalescit illo deo, ac spiritu, qui sedibus ætheriis venit, quem furorem poëticum vocant, sine quo egregium poëma non fit. C

TAMQVE EGO SVMP. T. CLAM. VIGOR] Exprimit clarius, quam fuisset illis spectaculis commotus. Non aliter animus fuisset concitatus.

QVAM RVD. AVD. M. AD. A. TVBA] Rudis, militiæ adhuc expers, tyro, qui in acie nunquam est congressus, affert tamen animum pugnæ cupidum. De vi tubæ ad terrendos obsessos, cum tubicines vnà cum militibus primis murum ascendunt, Onosander in strategico, cuius verba, produxi eleg. 1. huius, ibi. *Fortibus assueuit tubicen prodesse.* Sed Ouidius etiam rudes adhuc militiæ tubarum cantu ad præliandum fortiter excitari, nec falsò, affirmat. D

PECTORA SINT NOB. NIVIB. &c.] Etsi nunc frigeo, & torpeo. Hoc frigus, atque hunc torporem ἐμφατικῶς per niuem, glaciem, frigus Scythicum declarat.

ILLA DVCIS. F. IN C. STANT. EBVR.] Lætissimus ille, & augustissimus Imperatoris victoris, ac triumphatoris aspectus in curru eburneo. Currus hic fuit nihilominus inauratus, gemmis distinctus, nec bellicarum, aut ludicrarum quadrigarum, sed turriculæ rotundæ similis, duabus rotis sustinentibus, deorumque imaginibus mirè decoratus.

EXCVTERET FRIG. SENSIB. O. ME[...] eo modo quo dictum est. Vocamus lentitu[...] nem, tarditatem, torporem, inertiam, item h[...] tudinem animi, & cum res sua gratia, & lep[...] caret, vocamus, inquam, frigus: & aliquem[...] rum ornatè, acutè, &c. scribentem, frigere di[...] mus. Philipp. 1. Iacent beneficia Nuculæ: fri[...] patronus Antonius. In Bruto tibicen Antige[...] das discipulo sanè frigenti ad populum di[...] mihi cane, & Musis. Quintil. lib. 2. cap. 12. de doctis oratoribus. Itaque illud quæstionu[...] argumentorum apud corrupta iudicia frigu[...] uitant. Cic. ad Q. F. ep. 14. lib. 1. Pridie Idus, [...] Appius senatum infrequentem coëgisset, [...] tum fuit frigus, vt populi conuitio nos coa[...] sit dimittere. Terent. Eunucho *Frigeo, his hom[...]*

HIS EGO DEFECTVS] his frustratus, q[...] me visa tantopere inflammassent.

DVBIISQVE AVCTORIBVS VSVS] [...] ma enim *tam ficti, praui[que] tenax, quam nuncia veri*, est in 4. diuini operis. Cic. 1. Philipp. Addeb[...] præterea (fit enim plerumque, vt ij, qui boni q[...] volunt afferre, affingant aliquid, quo faciant quod nuntiant, lætius) rem conuenientam.

AD VEST. VEN. IVRE FAVOR. OPE[...] Hæc faciunt, vt ope, auctoritate, præsidio, & [...] tela vestra magis indigens, ad vos confugi[...] Hinc enim quodammodo magis æger, [...] medicum requiro. Suprà. *Præcipuum veniam h[...] iste liber.*

NEC MIHI. N. D. NEC LOCOR. NO[...] quæ Romæ facilè indagassem, & didicissem, [...] & libri, & instar librorum eruditi homines, [...] in ista barbaria neutrum sit.

MATERIAM NON HAB. MAN.] quasi [...] esset.

PARS QVOTA DE TANT. REB. &c.] [...] tanta rerum copia quod nobis aut scriberet aut ore commemoraretur, non potuit esse m[...] tum. Distichon hoc cum interrogatione, & ci[...] legi potest.

QVO MAGIS DEBES IGNOSCERE] genui est animi, lectorem poscere veniam, veremur ne quid peccauerimus. Et id ad [...] ptandam beneuolentiam pertinet, estque in bonis scriptoribus.

SI QVID ERRAT. EST PRÆTERIT.] quid non verum in eo libello, aut aliter qu[...] gestum, aut plus minusue narraui: & si quid [...] nitus omisi, de quo dubium non est, cum i[...] iam dixerit, *Pars quota de tantis rebus. &c.*

ASSIDVO DOM. MEDIT. QVEREL.] egit aliud Musa mea, quam vt quotidie in æru[...] nis meis deflendis versaretur. Quare eleg. 1. li[...] hos libros æquè vt priores rerum tristium ple[...] fore affirmauit. Obserua item, quo modo s[...] Musæ dominum appellet: quod nisi μετωνυμ[...] pro carmine accipias, arrogantius dictum vi[...] bitur, cum sint vatum numina Musæ, & ipse hoc honore non semel dignatus fuerit.

ID LÆT. CARM. VIX. M. MVSA VEN.] A turna mœstitudinè ad hilaritatem non faci :st transitus in scribendo. Idcircò Musa ægre e huc aduocatur. Inepta lectio in quibusdam licibus, *vix mea versa lyra est*. Horatius, Ana- on, Pindarus, Sappho de lyris suis loquantur.

VIX BONA. P. TANTO. Q. V. SVBIBANT] l tantû temporis spatium ab acto triumpho, occurrebant, seu vix à me inueniebantur ver- ·ebus apta, & accommodata.

ET GAVDERE ALIQVID] aliqua re lætari. aliqua re concipere lætitiam. Seu, gaudere vel quantum.

RES MIHI VISA NOVA] Noua apparent, e diu intermissa, & desita iacuerunt.

VTQVE REFORMID. INSVET. L. SO- M, &c.] In hac similitudine sanè eleganter tri- ia cum tenebris, lætitia cum sole confertur: & n hoc lætantium, cum illis mœrentium vul- consentiunt.

EGNIS] vix veniebat, vt paulo ante. Claudo e accedebat.

EST QVOQVE CVNCTAR. NOVIT. G. RVM] Etiam hinc opusculum suum exte- :t, quod nempe haud nouum, ideoque mi- gratum futurum, cum alij se in eo argumen- nteuerterint. Sed cur non nouum, caussas let postea. Seneca lib. 4. Declamat. Acrior est iditas ignota cognoscendi, quam nota repe- di. Hoc in histrionibus, in gladiatoribus, in toribus, de quibus modo aliquid fama pro- it, in omnibus denique rebus videmus acci- :. Ad noua omnes concurrunt, ad noua con- runt, ad noua conueniunt. Idem lib. 5. natu- quæst. quod naturale est, magis noua, quam gna mirari.

GRATIAQVE OFFICIO. Q. MORA TARD.] Seneca de Benef. lib. 2. Ingratum est benefi- n, quod diu inter manus dantis hæsit. Auso- i.

Si bene quid facias, facias citò: nam citò factum
Gratum erit: ingratum gratia tarda facit.

e prouerb. Bis dat, qui citò dat.

ÆTERA CERTAT. D. M. SCRIPT. T.] e alij poëtæ certantes, & velut capiti suo inde onam petêtes de hoc illustrissimo triumpho : me, & re adhuc recenti cecinerunt.

OP. SVSPICOR ORE LEGI] Oculorum gere. Sed respicit ad pronuntiationem ver- am inter legendum, vt fit. Eleg. sequenti. *Qua quam mihi sunt lingua properante per horas Lecta multas.*

ITIENS LECTOR] lectorem sitientem t, qui nec dum quidquam de hoc triumpho am legerat, & legere tamen vehementer cu- at.

EA POCVLA PLENVS] meum carmen li quasi poculum nô amplius sitienti, & qui n aliunde potando expleuerit.

LA RECENS POTA EST. N. TEP. AQVA] Recens hausta de puteo, aut de fonte longe est iucundior, quam quæ diu in vase stetit, & frigi- dulum illud gustatu iucundum in teporem mu- tauit. Tepidiorem autem fieri aquam potui pa- ratam, esse in calescere, & tepidam non esse mi- nus calidam, & quæ deferbuerit, vt voluit Li- psius, sed minus gelidam, & quæ rigorem, fri- gusque remiserit, & incalescere cœperit, osten- dit Ioseph. Castalio. Decad. 1. Obseruat. in Criti- cos cap. 9. ex Seneca.

NON EGO CESSAVI. N. F. INERT. SE- RVM] suspicionem cessationis, & inertiæ ab se a- molitur. Quid enim ignauia, desidia, & fuga la- boris turpius, cum generosus animus nutriatur laboribus? Dicit ergo se, posteaquam auditione acceperit hunc triumphum, non distulisse scri- bere, nec in aliud tempus reiecisse, & serò mitte- re libellum suum.

VLTIMA ME. V. SVSTIN. ORA. F.] Caussam seræ missionis totam in loci distantiam coniicit. Viuere enim se in extimis terrarum oris, mari proximis. Cic. ad Curionem lib. 2. ep. 7. sera gra- tulatio reprehendi non solet, præsertim si nulla negligentia prætermissa est. Longè enim absum, audio serò.

DVM VENIT HVC RVMOR] per tot loca, campos, montes, maria.

PROPERATAQVE CARM. FIVNT] & ego carmina compono, quod feci propere, & labo- rem vrsi. Eleg. 11. lib. 2.

Hoc tibi, Rufe, breui properatum tempore mittit
Naso parum fausta conditor artis opus.

FACTAQVE EVNT AD VOS] dumque mittuntur Romam, tam immensô itinere.

ANNVS ABISSE POTEST] effluxisse tem- pus longissimum. Ea enim nonnunquam est an- ni notio. Eleg. 11. lib. 4.

Dum tua peruenit, dum littera nostra recurrens
Tot maria, & terras permeat, annus abit.

Terent. ὑπεζωκυίᾳ Heaut. de mulieribus se ornantibus, *dum comuntur, dum moliuntur, annus est*. Ergo, annus est, sæculum est, sunt prouerbiales hyperbolæ. Eandem pæne vim habet quod Plau- tus ait in Asinar. *ætatem velim seruire, Libanum vt conueniam modo. Et, vt tibi superstes vxor ætatem fiet*, id est diutissimè. Vel reuera ætatem, γενεάν, id est, an- nos triginta & amplius.

INTACTA ROSAR. PRIM. AN SERA, &c.] primus carpit. Sera manu carpit, qui adultas, & pæne pro desertis habitas legit.

QVID MIRVM, LECTIS EXHAVSTO, &c.] Hac allegoria docet, alios materiam occu- passe, quodque in ea fuerit ad delectationem in- signius, & commendationem maius, sibi præri- puisse. Quoniam illi visa scilicet scripserunt, ipse audita tantum, & incerta, & pauca.

NON DIGNA SVO DVCE CORONA] non digna Tiberio triumphatore. Laudes, quas merentibus suo carmine tribuunt poëtæ, coro- nas nominant, quibus eorû capita velut ornent,

ac reuinciant. Pindar. in Pythiis σὺν εὐμενίᾳ δέξαι στεφάνωμα τόδε, *cum beneuolentia coronam hanc suscipe.* A
Ita Hippolytus apud Euripidem de hymno, quo Dianam celebrauerat, quasi de corona quapiam loquitur. Versus profert Muret. lib. 8. cap. 1. & latinè reddit, adiungitque nonnullos de suo quodam edyllio, poëtici mellis, fragrantiæque plenos. Sic Horat. Ode 26. lib. 1.

——ô quæ fontibus integris
Gaudes, apricos necte flores,
Necte meo Lamiæ coronam,
Pimplea dulcis. nil sine te mei
Possunt honores.

Apud græcos poëtas στέφειν quoque coronare, pro laudare, & honorare.

DEPRECOR, HÆC VAT. C. S. CARM, &c.] B
Tacitæ suspicioni occurrit, confirmans, non ista à se detrahendi, aut insimulandi caussa dici. Quasi dicat cum Catullo ad Mallium.

Quod cum ita sit, nolim statuas me mente maligna
Hoc facere, aut animo non satis ingenuo.

PRO SE MVSA LOCVT. MEA EST] egit caussam suam. Purgauit se.

SVNT MIHI VOBISCVM COMMVN. SACRA] Eleg. 10. lib. 2.

Sunt tamen inter se communia sacra poëtis,
Diuersum quamuis quisque sequatur iter.

Lege quæ ibidem in medium attulimus.

IN VESTRO MISER. SI. L. ESSE CHORO] Fœlicium omnes malunt esse, & haberi amici, cognatique, quam infœlicium, & pauperum, quod vt aliàs diceremus, poëta nobis occasionem porrexit, quiritans de miseria sua, & quam expertus esset in suo casu ἐλεγομελία. Propert. lib. 3. eleg. 1. C

Callimachi manes, & Coi sacra Philetæ,
In vestrum quæso me finite ire nemus.

Sed Ouidius appositè dixit *in vestro choro.* Nam poëtæ cum sint Musarum, Phœbique sacerdotes, & præterea cantores, conficiunt chorum. Horat. de poëtis dixit epist. 2. lib. 2. *Scriptorum chorus omnis amat nemus, & fugit vrbes.* Noster eleg. 4. lib. 5. Trist. orat sui sæculi poëtas, vti in sacrificio pro se Bacchum precentur, cuius valitura sit apud Cæsarem auctoritas. Ibi sic est.

Atque aliquis vestrûm Nasonis nomine dicto D
Apponat lacrymis pocula mista suis.
Admonitusque mei, cum circumspexerit omnes,
Dicat, vbi est nostri pars modo Naso chori?

Et ad extremum.

Sic igitur dextro faciatis Apolline carmen,
Quod licet, inter vos nomen habete meum.

MAGNAQVE PARS ANIMI. M. VIXIST.] animi, subaudi mei, quomodo aliquem dimidium animæ nostræ vocamus, ex Horatio, quomodo & hîc fortasse sincerius legeretur, *animæ* inquam, pro *animi.* Vos mihi charissimi vixistis mecum. Eleg. 10. lib. 4. Trist.

Sæpe suos solitus recitare Propertius ignes
Iure sodalitij qui mihi iunctus erat.
Ponticus heroo, Battus quoque clarus iambo
Dulcia conuictus membra fuere mei.

HAC EGO VOS AB. N. Q. P. COLO] ... mo, & memoria: aliter enim absens colere non possum.

VESTRO COMMEND. FAVORE] ve... itaque fauor mea carmina tueatur.

NON POSSVM. P. QVIB. IPSE LOQ... quæ commendare vobis coram nequeo.

SCRIPTA PLACENT A MORTE FE... Eleg. 10. lib. 4. Trist.

Tu mihi, quod rarum est, viuo sublime dedisti
Nomen, ab exequiis quod dare fama solet.

Vide ibid. Commentar.

QVIA LÆDERE VIVOS LIVOR SOL... 1. Amor. *Pascitur in viuis liuor, post fata quiescit.* ... cian.

οὐδὲν ἐν ἀνθρώποισι διαπρεπὲς ἐς νόημα·
ἀλλ' ἐν θαυμάζεις, τοῦτ' ἑτέροισι γέλως.

Editur humana eximium nil mente, sed illud
Quod tu miraris ridiculum est aliis.

Ergo inuidia facit, ne suis laudibus viui per... antur, qui digna laudibus aut fecerunt, aut ... pserunt.

ET INIVSTO CARPERE DENTE] V... prouerb. Dente theonino rodere. Verbo ro... eadem notione vtitur Horat. sat. 4. lib. 1. *absen... qui rodit amicum.* Et sat. 6. *Quem rodunt omnes lib... no patre natum.* Cic. pro Cornel. Balbo. more ... minum inuident, in conuiuiis rodunt.

SI GENVS EST MORT. MALE VI... RE] Infœliciter, ac misere qui viuunt, viue... mortui sunt. Et ego mortuus, quamuis non d... sepultus; & hoc tantum à mortuo differo. Pl... Capt. *male viue, & vale.* AEgre sustĕta vitam tu... duriter vitam cole.

TERRA MORATVR] quonam modo ip... moretur, indicant statim sequentia.

SOLA SEPVLCRA] sepulchrum optat... 2. lib. 3. Trist.

Heu mihi quod toties nostri pulsata sepulchri
Ianua, sed nullo tempore aperta fuit.

DENIQVE OPVS NOST. CVLPET, ... vt libellus meus multis de caussis, & à multi... prehendatur.

OFFICIVM NEMO QVI REPREH. ER... Quod in vna re positum est à Terentio in ... in vitæ scilicet auxilio, id in toto genere offi... rum locum habet, licetque dicere de quoui... cio, non esse reprehendendum. Sic igitur S... seruus Simoni hero.

Nam si illum obiurges, vita qui auxilium tul...
Quid facias illi, qui dederit damnum, aut ma...

VT DESINT VIRES. T. E. LAVD. LVNT.] Nobile νόημα. Eleg. 5. lib. 2.

Illic quam laudes erit officiosa voluntas,
Cætera materia debilitante iacent.

Metamorph. 8. de Philemone, & Baucide r... cis coniugibus, qui Iouem, & Neptunum h... tio acceperant, & vnicum quem habebant ...

n iis apposuerant. *Super omnia vultus Accessere bo ...ec iners pauperque voluntas.* Tibull. lib. 4. *Est nobis visse satis.* Plin. procemio. Itaque etiam non as...utis, voluisse abundè pulchrum, & magnum. Adde Apuleium lib. 4. Florid. Maiore scilicet ...luntate quam facultate: eoq; propensius for...se laudandus est, quod omnibus bonis in re...s conatus in laude, effectus in casu est.

HAC EGO CONTENT. AVGVR. ESSE D.] ...bona voluntate cum re imperfecta vel dij con...iti sunt, an non multo magis debent contenti ...e homines, quibus tantum non debemus, e...m cum debemus? Seneca. Sicut ne in victimis ...idem, licet opimæ sint, auroque præfulgeant, ...orum est honos, sed pia ac recta voluntate ve...rantium. Plin. paneg. Animaduerto etiam deos ...os non tam accuratis adorantium precibus, ...am innocentia, & sanctitate lætari: gratiorem...e existimari, qui delubris eorum puram ca...mq; mentem, quam qui meditatum carmen ...ulerit.

VT VENIAT PAVP. Q. GRATVS AD ARAS] ...oluntas pia, & bona etiam munus exiguum ...is gratum efficit Laberius. *Putas deum, non plequas ...icit manum.* S. Chrysost. in Maccabæos. Deus, ...m quispiam ei dona obtulit, non oblatæ rei ...æstantiam, sed alacritatem animi offerentis ...endēs, præmium admetitur. Sic erga viduam ...im se gessit. Duos obolos demisit mulier, & ...is qui multa demiserunt, antelata est: non enim ...cuniæ paucitatem, sed animi magnificentiam ...pexit deus. Oboli duo pecunia: sed talentis ...ri sexcentis pretiosior animus erat. Vide lib. ...quenti, eleg. 8. ibi. *Sed qui quam potuit dat maxi...&c.* Edisce etiam vetustum versiculum.

...δύναμιν δ' ἔρδειν ἱερ' ἀθανάτοισι θεοῖσι.

Dii operare sacris, vt opes, viresq; tulerunt.

NON MINVS AGNA BOVE] Horat. Ode lib. 2. ad Mæcenatem.

—— reddere victimas
Ædemq; votiuam memento.
Nos humilem feriemus agnam.

Ode 23. lib. 3.

—— te nihil attinet
Tentare multa cæde bidentium
Paruos coronantem marino
Rore deos fragiliq; myrto.
Immunis aram si tetigit manus,
Non sumptuosa blandior hostia
Mollibit auersos penates
Farre pio & saliente mica.

...ull. lib. 4. *Paruaq; cælestes pacauit mica.*

...RES QVOQVE TANTA FVIT] Tam labo...sa, & onerosa fuit.

QVANTÆ SVBSIST. SVMMÆ ÆNEID. ...TI, &c.] quantam suis humeris sustinere cum ...facultate potuisset fælix auctor AEneid. P. Vir...us Maro. Sic eum etiam 2. Trist. *ταχυεργητικῶς* ...ninauit. Ad quem ego quid sum? Ecquid ani...duertis, lector, quantum Maroni tribuat?

A Neque hic solum, sed & alibi: & tantum quidem, quantum poëtarum nemo: potestque illorum Plato huius vnius grauissimo, & splendidissimo testimonio contentus, cætera non requirere. *Quo nullum Latio clarius extat opus*, inquit de AEneide, in 3. de Arte.

FERRE ETIAM MOLL. ELEGI, &c.] Lepidè ad currum triumphantis alludens, qui parem numerum rotarum, id est binarium, qui est primus par, habebat, elegos suos non modo quia molles (mollibus enim, & leuioribus rebus aptiores) verùm etiam quia rotis disparibus sint (hexameter enim, quod vox ipsa declarat, senis pedibus constat, pentameter quinis) ad triumphi pondus sustinendum non valere affirmat.

B *QVO PEDE NVNC VTAR DVB. &c.*] pes pro genere carminis, vt in epitaph. Tibulli, de ipso, & Virgilio.

Ne foret, aut molles elego qui fleret amores:
Aut caneret forti regia bella pede.

ALTER ENIM DE TE, RHENE. TRIVMPH.] Breui continget triumphus nouus de Germania, à Tiberio expeditione suscepta, quem quo carminis genere describere, ac celebrare debeam, nondum satis constitui: cum elegi grauioribus non sint idonei; & ego heroico carmini non satis aptus.

IRRITA VEROR. N. S. PRÆSAG. VATVM] 15. Metamorph. *si quid habent veri vatum præsagia.* Eleg. 1. lib. 2. *sunt quædam oracula vatum.*

C *DANDA IOVI LAVR. D. P. ILLA VIRET*] prior, quam debellato Illyrico Ioui obtulit. Triumphandum priore triumpho adhuc recenti. Eleg. 2. lib. 4. Trist. *Et dabitur merito laurea vota Ioui.* Triumphantes ascendere in Capitolium soliti, & laurum quam manu tenebant, quæque in fascibus lictorum, deponere in gremio Iouis: arbitri scilicet victoriæ, & auctoris. Statius. *laurumq; superbam In gremio Iouis excisis deponere Pœnis.* Plura Lipsius in 2. Annal. Taciti, pag. 38. Plinius Paneg. Allata erat ex Pannonia laurea, id agētibus diis, vt inuicti Imperatoris exortum victoriæ insigne decoraret. Hanc Imp. Nerua in gremio Iouis collocârat.

NEC MEA VERBA LEGIS] Noli putare hanc esse vocem meam.

D *QVI SVM SVMMOT. AD ISTR.*] quasi voce cum eo loqueretur, & è loco tam longinquo audiri non posset.

NON BENE PACAT. F. P. GETIS] quem fluuium bibunt, seu accolunt Getæ, à quibus nulla pax Tomitanis conceditur.

ISTA DEI VOX EST] deus per me hæc prænuntiat.

DEVS EST IN PECT. NOSTRO] Est deus in nobis (Apollo) per quem non modò versus scribimus: sed etiam futura præsagimus, & prædicimus: vt non tantum *ποιηταὶ*, sed & *προφῆται*, & vates simus: quoniam ipse de se 1. Metamorph. *per me quod eritque, fuitque, Estque patet.* De diuini-

tate poëtarũ locos complures congeſsit ex græcis & latinis in 5. Eclog. noſter Lud. Cerdius, pag. 100. A

HOC DEO DVCE] non quouis deo duce; ſed hoc, qui eſt in pectore noſtro, præſes ac patronus ſtudij noſtri, idemque futurorum præſcius.

QVID CESSAS CVRRVM POMP, &c.] phantaſiam vocaret Seruius, rerum venturarum tanquam præſentium conceptionem, ac deſcriptionem. Qualis autem currus, & qualis pompa paranda, ex tota hac ὑποτυπώσει, & ex iis quæ tum in hanc, tum in duas elegias, 2. lib. 4. Triſt. & 1. lib. 2. de Ponto notata ſunt, facilè perſpicies.

DANT NVLLAS IAM T. B. MOR.] non te impediunt bella, quibus iam finis eſt impoſitus. B

PERFID. DAMNAT. GERM. P. HASTAS] Abiicere arma ſignum deditionis, & tacita τῆς ἥττης confeſsio. Aliquando oblatæ pacis, & diſceſsionis ab armis. Cic. 1. Off. & cum iis quos vi deuiceris conſulendum eſt: tum ij, qui armis poſitis ad Imperatorum fidem confugiunt, recipiendi ſunt. Hinc Anchiſes in 6. apud inferos, loquens de bello ciuili inter Pompeium, & Cæſarem, è gente ſua olim naſciturum. *Tuque prior tu parce, genus qui ducis olympo, Proiice tela manu ſanguis meus.* Vt porrò hîc perfidam, ita eleg. 12. lib. 3. Triſt. rebellatricem, & eleg. 2. lib. 4. feram nuncupat Germaniam.

IAM POND. D. OMEN HAB. M.] Meum augurium dices verum fuiſſe. Ponderis nomine latini ſæpe auctoritatem, fidem, momentum indicant. C Cic. ep. 9. lib. 1. ſed idem ſcribit, meas litteras magnum apud te pondus habituras. Et 1. Off. ſin minus, plures cauſſæ, & maiores, ponderis plus habebunt.

BREVIQVE FIDES ADERIT] res ipſa breui loquetur, & clamabit.

GEMINAB. HON. FILIVS] iterum triumphabit Tiberius, & honorem geminabit, ſeu iterabit.

QVOD INIICIAS HVM. VICT. OSTRVM] Diximus Imperatorem triumphantem ſolitum cooperiri veſte purpurea, auro intertexta, qualem extra hanc pompam geſtare nemini fas erat. Oſtrum pro purpura frequenter legimus. Virgil. 1. AEneid. D *ſtratoq́ſuper diſcumbitur oſtro.* Et in 4. *oſtroq́ inſignis, & auro Stat ſonipes.*

SOLITVM CAPVT] corona laurea nouerit iam caput Tiberij, vtpote cui antea quoque fuerit impoſita.

SCVTA SED, ET GAL. GEM. RAD. ET AVRO] Auro, & gemmis ornata fundant radios, coruſcent. Centuriones, præfecti, equites, ac pedites inſigniores de victore exercitu, donis militaribus ob egregia facinora cohoneſtabantur: & ea dona palam quoq; conſpicienda ferebantur, erantque varia coronarum genera, torques, phaleræ, armillæ, &, vt hinc liquet, galeæ quoque, & ſcuta inaurata.

STENTQVE SVPER VICT. T. TRO[...] VIR.] Videtur dictum vt illud, *dare claſsibus auſ[...]* hypallagen vocant, pro, ſtent victi viri, id eſt, [...] ma virorum qui victi ſunt, ſuper truncos. Præ[...] ri autem trophæa quoq; ſolita triumphantib[...] vel ex hoc loco diſcimus.

OPPID. TVRRITIS CING. EBVR. MV[...] De auro, & argento ſupra. Et eleg. 1. lib. 2. fieri [...] pidorum ſimulacra conſueuiſſe ait.

FICTAQVE RES. V. MORE. P. AGI] prop[...] artificium.

SQVALID. IMMITT. F. S. ARVND. CRI[...] Cernis hinc, quo geſtu effingerentur flumi[...] quo quidem ſe victa fatebantur. Caput ipſi[...] crinibus defluentibus ſubmittebant, & ſub[...] rundineto occultabant. Immittere crines p[...] hîc non eſſe, quod aliâs promittere crines.

INFECTAS SANGVINE] propter cæſoru[...] corpora in eum proiecta. Eleg. 7. lib. 4.

Non negat hoc Iſter, cuius tua dextera quondam
Puniceam Getico ſanguine fecit aquam.

Florus lib. 2. cap. 6. de pugna Cannenſi, vbi c[...] à Pœnis duce Annibale vno prælio 40. Roma[...] rum millia. Documenta cladis, cruentus [...] quamdiu Aufidus, &c. 2. Machab. cap. 12. de [...] ge à Machabæis data hoſtibus. Ita vt adiacens [...] gnum ſtadiorum duorum latitudinis ſangui[...] interfectorum fluere videretur.

INSIGNIA] coronas, ſceptra, & alia, qui[...] internoſcebantur, & quibus nunc orbati ſunt.

TEXTAQVE. F. DIVITIOR. SVA] veſte[...] gio, & pretioſo textu factas, cum præſenti for[...] na minimè conuenientes. Quam multi te[...] fortuna ſua diuitiora gerunt, qui ingrediun[...] in holoſericis, & domi panem atrum, ac vul[...] res offas eſitant?

ET QVÆ VIRT. INVICTA TVOR. &c.] ornamentis triumphalibus, quæ Auguſto, & [...] beris ob virtutem parauit ſæpe, & paratura fu[...]

QVORVM MONITV, &c.] quorum affla[...] inſtinctu hæc oracula edidimus.

CELERI FIDE] ipſo mox exitu, & eue[...] me vera locutum docete.

Cumq́ sua toties nihilè dulcedine perdant,
Viribus illa suis, non nouitate placent.
Fælices, quibus hæc ipso cognoscere in actu;
Et tam facundo contigit ore frui.
Nam quanquam sapor est ablata dulcis in vnda,
GRATIVS EX IPSO FONTE BIBVNTVR AQVAE.
ET MAGIS ADDVCTO POMVM DECERPERE RAMO,
QVAM DE CAELATA SVMERE LANCE IVVAT.
At, nisi peccassem, nisi me mea Mussa fugasset,
Quod legi, tua vox exhibuisset opus.
Vtq́ fui solitus, sedissem forsitan vnus
De centum iudex in tua verba viris.
Maior & implesset præcordia nostra voluptas,
Dum traherer dictis, annueremq́ tuis.
Quem quoniam fatum, patria vobisq́ relictis,
Inter inhumanos maluit esse Getas:
Quod licet, vt videar tecum magis esse legendo,
Sæpe, precor, studij pignora mitte tui.
Exemploq́ meo, nisi dedignaris idipsum,
Vtere: quod nobis rectius ipse dares.
Namq; ego, qui perij iampridem Maxime vobis,
Ingenio nitor non periisse meo.
Redde vicem, nec rara tui monimenta laboris
Accipiant nostræ grata futura manus.
Dic tamen, ô iuuenis studiorum plene meorum,
Ecquid ab his ipsis admoneare mei?
Ecquibus aut recitas factum modò carmen amicis?
Aut (quod sæpe soles) exigis vt recitent?
Interdum queritur tua mens, oblita quid absit,
Nescio quid certè sentit abesse sui?
Vtq́ loqui multum de me præsente solebas,
Nunc quoq; Nasonis nomen in ore tuo est?
Ipse quidem Getico peream violatus ab arcu,
Et sit periuri quam propè pœna vides:
Te nisi momentis video pæne omnibus absens.
Gratia diis, menti quò libet ire licet,
Hac vbi perueni nulli cernendus in vrbem,
Sæpe loquor tecum, teq́ loquente fruor.
Tunc mihi difficile est, quàm sit bene, dicere, quamque
Candida iudiciis illa sit hora meis.

Tunc

Tunc me, si qua fides, cælesti sede receptum
Cum fortunatis suspicor esse deis.
Rursus vbi huc redij, cælum superosq́ relinquo,
Astyge non longè Pontica distat humus.
Vnde ego si fato nitor prohibente reuerti,
Spem sine profectu, Maxime, tolle mihi.

COMMENTARIVS.

VBI CÆRVL. IVNGIT. ISTER AQVIS] vbi Ister in mare influit: istæ enim sunt aquæ cæruleæ. A quo colore Scyllæ canes vocat cæruleos o lib.3. AEneid. & Neptuno dat cæruleum um lib.5. Cæruleum quoque dicit Proteum eorg. vt noster cæruleum Iouis fratrem Neium 1. Metamorph. In 3. AEneid. & alibi mapellat cærula. *Adnixi torquent spumas, & cærula* *nt.* Facetè Plautus Rud. *Nempe equo ligneo per eruleas estis vecta.* A

T REG. D. EST. SVCCVRRERE. D. ET T.] sicut nominato me auctore locus, ita loominato auctor debet in mentem venire. im tamen qui sim.

ÆSVS AB INGEN. NASO. P. SVO] lib.2. .*Ingenio perij, qui miser ipse meo.* Et alibi in eansententiam. B

VAM MALLET. P. AFF. SALVT.] Multo ndius præsentes, quam absentes salutamus. d est enim amicum imaginari; aliud coram eri, & dextræ iungere dextram, & veras auac reddere voces. *Nihil inuenies hoc certo magis* *s,* inquit Plautus Capt.

ITTIT AB HIRSVT. M. COTTA GET.] postremo huius epistolæ versiculo apparet, esse istuc epitheton *maxime,* sed prænomen, ctus sit Maximus Cotta. Scribendum igitur iscula. Hirsutos nominat propter pelles hir-, quibus se aduersus frigora illo sub cælo perpetua communiant. Eleg.10. lib.3. Trist. C
Pellibus, & sutis arcent mala frigora braccis,
Oraq; de toto corpore sola patent.

IVVENIS. P. NON DEGEN. ORIS] fratrem tuum referens. Sic enim ille oculos, a ferebat. Haud enim ad eloquentiam pam referendum opinor.

CTA TIBI. P. V. DISERTA FORO] disimum orationem tuam, quam in foro is audientibus habuisti.

NGVA PROPER. P. HOR. L. SATIS T.] Ex adiunctis colligi posit longissimam hanc orationem; siquidem per multas ho celeri lingua recitari debuit. Dabantur n accusatori horæ senæ, reo, seu defensori nouenæ: sed dicendi tempus liberum, dicebantque ad clepsydram: cuius mensura nobis incerta est. In hac disputatione longus est Raderus noster in Martial. ep.35. lib.6. quem lege. Verùm sequenti disticho aperitur mysterium, quomodo per horas multas Ouid. hanc Cottæ orationem legerit.

PLVRA SED HÆC FECI RELEG. SÆPE] Quia relegit iam lectam, idque non semel, ideo longiorem fecit, & legendo plures horas consumpsit.

NEC VNQ. HÆC MIHI. Q. PRIMO, &c.] quod mirum est, cum aurium sensus sit fastidiosissimus. De poësi, quæ sub luce videri volet, nec subtile iudicis acumen formidat, Horat. ad Pison. *Hæc placuit semel, hæc decies repetita placebit.*

CVMQVE SVA TOT. NIHIL, &c.] cum æquè dulcis sit semper, quotiescunque legitur.

VIRIBVS ILLA. S. NON. N. PLACENT] Cum superiore elegia dixerit, *Est quoq; cunctarum nouitas gratissima rerum,* toties relecta Cottæ oratio non potest ipsa nouitate placere: sed habet in seipsa vnde placeat. Vt gemmæ, & aurum semper ornant, quotiescunque adhibentur, & aspicientem nunquam non recreant. Monemur etiam hinc, res quasdam sola nouitate placere, cum tamen magni momenti non sint, nec per se multum valeant. Indi mire capiuntur cymbalis, speculis, cultellis scriptoriis, imaginibus, horologiis, &c.

FELICES QVIBVS HÆC, &c.] qui hæc in ipso actu, & coram cognouerunt, hoc est, qui ipsum Cottam agentem, seu pronuntiantem viderunt, magisq; delectati sunt: & ideo fælices præ nobis.

ET TAM FACVNDO CONTIG. ORE FRVI] Prior versus ad gestum, hic ad vocem, vterque autem, & vtrumque ad eandem eloquentiæ partem spectat, quæ ab illo actionis, ab hac pronuntiationis nomen tenet, & in oratione miram habet vim, ac potestatem. Quam eximiè, & copiosè extollens Quintilianus lib.11. cap.3. hoc etiam addit. Documento sunt vel scenici actores, qui & optimis poëtarum tantum adiiciunt gratiæ, vt nos infinitè magis eadem illa audita, quam lecta delectent, & vilissimis etiam quibusdam impe-

trent aures: vt quibus nullus est in bibliothecis locus, sit etiam frequens in theatris. Notum quoque litteratioribus, quid AEschines apud Rhodios de oratione Demosthenis à se illis lecta dixerit, & refert Cic. 3. de Orat. cuius est item illud in Orat. perf. Actionem esse corporis quandam eloquentiam, quæ constet è voce, atque motu. A

QVANQ. SAP. EST ABLATA D. &c.] Hæ duæ similitudines, de aqua ex ipso fonte potata, & pomo ex ipso ramo decerpto rem illustrant, quantoque iucundius sit viuam orationem audire, quam, vt ita dicam, mortuam, seu mutam legere, ante oculos ponunt. Martial. lib. 9. pentametrum imitatus est.

Multum, crede mihi, refert, à fonte bibatur
Qui fluit, an pigro cum stupet vnda lacu.

DE CÆLATA LANCE] lanx sacrum vas Virgilio, cuius vsus in extis igni inferendis. Georg. 2. *Lancibus & pandis fumantia reddimus exta.* Et 12. AEneid. B

In flammam iugulant pecudes, & viscera viuis
Eripiunt, cumulantque oneratis lancibus aras.

De libra ibid.

Iupiter ipse duas æquato examine lances
Sustinet, & fata imponit diuersa duorum

Inter vasa escaria recensetur ab Isidoro.

NISI ME MEA MVSA FVG.] Eleg. 3. lib. 5. Trist.

Pace neuem vestra liceat dixisse sorores,
Vos estis nostræ maxima caussa fugæ.
Vtque dedit iustas tauri fabricator aheni:
Sic ego do pœnas artibus ipse meis. C

QVOD LEGI. T. VOX EXHIB. OP.] interfuissem, orantem audiuissem.

SEDISS. F. VN. DE CENT. &c.] lib. 2. Trist.

Nec malè commissa est nobis fortuna reorum,
Vsque decem decies inspicienda viris.

Vide quid ibidem annotauerim de centumuirali iudicio.

MAIOR ET IMPLESS. P. N. VOLVPT.] Repete quæ supra ex Quintiliano, & Cicerone de pronuntiatione sunt posita.

DVM TRAHERER. D. ANNVER. TVIS] Et trahuntur, & annuunt oratori auditores, dum persuadentur, & mouentur. Mouentur autem vel leniter, vt in exordiis: vel vehementer, vt in epilogis. Illi motus dicuntur ἤθη, isti πάθη. Ita tria sunt officia oratoris, docere, delectare, impellere. Primum necessitatis est: alterum suauitatis: tertium victoriæ. D

QVONIAM FATVM VOLVIT, &c.] quoniam vt exilio à vobis disiungerer, mihi in fatis fuit.

INTER INHVMANOS GETAS] Eleg. 13. lib. 4. *cœpique poëta Inter inhumanos nomē habere Getas.* Alicubi in Tristib. ait non esse gentem inhumaniorem, & truculentiorem in terris. Et tamen eleg. 14. lib. 4. negat se quidquam de illorum moribus secus quam ipsi vellent locutum. Quid censes?

QVOD LICET] scripta vicissim missit... Nemo enim istuc prohibet.

STVDII TVI PIGNORA] Labores, orat... nes, & carmina, qui sunt tanquam fœtus, & p... les tuæ. Nam & poëtam fuisse, infra significat...

EXEMPLOQVE MEO VTERE] Mu... ego epistolas Romam misi, quolibet modo ... biscum esse cupiens.

NISI DEDIGNARIS] Tu fælix, & be... imitari miserum forsitan pudori habeas.

QVOD NOBIS RECT. IPSE DARI... minores enim à maioribus petere exempla ... bent.

QVI PERII IAM PRID. VOBIS] su... exilium suum mortem reputat. Et est mors c... lis.

INGENIO NITOR NON PERII... MEO] Nitor ingenio ne peream, qui perij vo... & eo mihi immortalitatem pariam; de qua ... diserte, & eleganter Propert. lib. 3. eleg. 2.

Nam neque Pyramidum sumptus ad sidera ducti
Nec Iouis Elæi cœlum imitata domus:
Nec Mausolæi diues fortuna sepulchri
Mortis ab extrema conditione vacat.
Aut illis flamma, aut imber subducet honores,
Annorum aut ictu pondera victa ruent.
At non ingenio quæsitum nomen ab æuo
Excidet: ingenio stat sine morte decus.

REDDE VICEM] fac paria.

TVI MONIMENT. LAB.] supra, stud... pignora.

GRATA FVTVRA] Quam grata, coni... potes ex oratione, quā proximè accepit, qu... que legendo, & relegendo satiari voluptate ... potuit.

STVDIORVM PLENE MEOR.] exerc... in poësi, quæ sunt mea studia.

ECQVID AB. H. IPSIS ADM. MEI] ... quid dum versus facis, mei, vt commiliton... recordaris?

ECQVIBVS AVT RECIT. &c.] De... poëtarum inter se, & amicis scripta sua ad... endum iudicium recitantium non semel di... in Trist lib. & in hoc item altero Commentar...

NESCIO QVID CERTE. S. AB. SV... hic versus, & qui tertio loco sequitur pen... ter, etiam cum interrogatione legēdi sunt. ... cum quæsierit, num sui à studio, & labore ... admoneatur, & num recitet sua carmina a... non conuenit ista mox affirmari. Sensus h... Ecquid nonnunquam queritur secum a... tuus, abesse aliquid à carminibus tuis, n... tamen quid absit: sed sentit aliquid sui abes... lege, *sui* pro *tui*. Sui autem explica, suæ facu... acuminis, solertiæ, &c. quæ sunt bona anim... Quidam hoc distichon ad Ouid. ipsum re... & legunt *tui*, quos vadari nolumus.

NASONIS NOMEN IN ORE TVO... Cic. ep. 16. lib. 5. Consolatio peruulgata, ... semper in ore, atque in animo habere deb...

pp.1. Brutus erat in desiderio ciuitatis,in o-
:in sermone omnium.
ETICO PEREAM VIOLAT. AB ARCV] ouet se, nisi illius memor sit assiduissimè.
T SIT PERIVRI. Q. P. POENA VID.] iris pœna à tergo, seu supra caput est.
E NISI MOM. VID. P. OMNIB. AB.] is animi. Eleg.4.lib.3.Trist.

Si tamen hæc absunt, vt quæ contingere non est
Corpore, sint animo cuncta videnda meo.

RATIA SIT MENTI] Mente enim, vt scri- n est 3. Off. nihil dedit hominibus deus ipse nius. Idem 1.Tuscul. nulla est celeritas, quæ it cum animi celeritate comparari. Lege ex- sius, *Gratia diis, menti, &c.* & ama pietatem tæ, donum cælesteagnoscentis.
VOLIBET IRE LICET] per supera, me- infima, per totum mundum. Disiunctè legas *ibet.* Eleg.3.lib.Trist.

Illa per immensas spatiatur libera terras,
In cælum celeri peruenit illa fuga.

letis est. τάχιστον ὁ νοῦς, διὰ παντὸς γὰρ τρέχει. Mens rrima est, peragrat enim hæc vniuersum.
IVLLI CERNENDVS] Animus, seu mens figuram, nec colorem habet, cum corpore nino vacet. *Cernendus,* inquit, cum præmiserit, *vbi perueni,* vt eam esse hominis partem me- em indicet, à qua homo totus crebrò nomi- ır.
ÆPE LOQ. TECVM, TEQVE LOQ. FRVOR] ceo sermones tecum.
QVAM SIT BENE] quam sim fortunatus.
ANDIDA HORA] felix, candidum quippe itatis nota, & indicium. Vnde & candidus pro fausto, & alia multa similiter.

CVM FORTVNAT. SVSPICOR ESSE DEIS] Dij sunt beatissimi. Cic.1. de nat. deor. Ea est dei vita, qua nihil beatius, nihil omnino bonis omnibus affluentius. Nihil enim agit, nullis occupationibus est implicatus, nulla opera molitur, sua sapientia, & virtute gaudet. habet exploratum fore se semper tum in maximis, tum in æternis voluptatibus.
VBI HVC REDII, &c.] vbi velut aliquandiu peregrinatus foris, cogitatione domum reuerti, videor mihi cœlum, & deos reliquisse.
A STYGE NEC LONG. P. DISTAT HVM.] & videor mihi non multum ab ipsis sedibus infernis abesse, adeo horrida, incommoda, & omnimodis inamabilis est hæc regio. Ad qualitatem, & conditionem locorum non ad distantiam ista spectant.
SI FATO NITOR PROHIB. REVERTI] Cupio quidem hinc abire, & Romam redire. Quod si fata mea non permittunt, & tu iudicaueris nunquam futurum, &c.
SPEM SINE PROF. TOLLE MIHI] inanem, inutilem spem litteris tuis mihi adime. Epictetus. καὶ τοῖς σκέλεσι, καὶ ταῖς ἐλπίσι τὰ δυνατὰ δεῖ διαβαίνειν. Vt crura, sic spem quoque non vltra quam commodè fieri potest extendere oportet. Est porrò in prouerbiis, spes alunt exules. Nemo enim ferme exulat, qui non speret se aliquando rursus patriæ compotem futurum.

ELEGIA SEXTA.
Ad Sodalem quendam.
REPREHENSIO CONSILII DE TACITIS ANTE AMICORVM NOMINIBVS.
ARGVMENTVM.

Retiuerat ab eo hic sodalis, & amicus, vti abstineret ipsius nomine, veritus vtique ne id sibi fraudi foret. Asseuerat Ouidius, Augustum inter eos permittere vicissitudinem litterarum, etiam expressis nominibus. Quare tuta metuendo, non

do, non debere Principem clementissimum in inuidiam rapere. Lo communis de benignitate deorum in miseros, & à se afflictos. Ca rem iisdem moderatiorem videri. Et cum Iupiter, Neptunus, Mars i merentes multos temere perdiderint, abesse illum ab hoc pecca Præterea, cum à diis perditi non possint restitui, Cæsarem compl aut reuocasse ab exilio, aut mitius puniuisse, in quorum numerum nire optat. Et quia tanta est eius clementia, sodalem monet, ne a scribere dubitet. Quod in libris Trist. amicorum nomina tacuerit, i modico timori suo tribuendum. Rogat, vt bona cum venia dei hc nominari velit. Nihil tamen se contra voluntatem ipsius factur Si periculosum existimet amari apertè, nec dissimulari nomen, ar occultè.

Naso suo, posuit nomen cui pene, sodali
Mittit ab Euxinis hoc breue carmen aquis.
At si cauta parum scripsisset dextra quis esses,
Forsitan officio parta querela foret.
Cur tamen hoc aliis tutum credentibus, vnus
Appellent ne te carmina nostra, rogas?
Quanta sit in media clementia Cæsaris ira,
Si nescis, ex me certior esse potes.
Huic ego, quam patior, nil possem demere pœnæ,
Si iudex meriti cogerer esse mei.
Non vetat ille sui quenquam meminisse sodalis,
Nec prohibet tibi me scribere, teq; mihi.
Nec scelus admittas, si consoleris amicum,
Mollibus & verbis aspera fata leues.
Cur dum tuta times, facis vt reuerentia talis
Fiat in Augustos inuidiosa deos?
Fulminis afflatos interdum viuere telis
Vidimus, & refici, non prohibente Ioue.
Nec, quia Neptunus nauem lacerarat Vlyssis,
Leucothoë nanti ferre negauit opem.
CREDE MIHI, MISERIS CAELESTIA NVMINA PARCVNT,
NEC SEMPER LAESOS, ET SINE FINE PREMVNT.
Principe nec nostro Deus est moderatior vllus:
Iustitia vires temperat ille suas.
Nuper eam Cæsar facto de marmore templo,
Iam pridem posuit mentis in æde suæ.
Iuppiter in multos temeraria fulmina torquet,
Qui pœnam culpa non meruere pati.

Obruerit cum tot sæuis Deus æquoris vndis,
Ex illis mergi pars quota digna fuit?
Cùm pereant acie fortissima quæque, vel ipso
Iudice delectus Martis iniquus erit.
At si fortè velis in nos inquirere, nemo est,
Qui se, quod patitur, commeruisse neget.
Adde, quòd extinctos vel aqua, vel Marte, vel igne,
Nulla potest iterum restituisse dies.
Restituit multos, aut pœnæ parte leuauit
Cæsar, & in multis me, precor, esse velit.
At tu, cùm tali populus sub principe simus,
Alloquio profugi credis inesse metum.
Forsitan hæc domino Busiride iure timeres,
Aut solito clausos vrere in ære viros.
Desine mitem animum vano infamare timore:
Sæua quid in placidis saxa vereris aquis?
Ipse ego quod scripsi primò sine nomine vobis,
Vix excusari posse mihi videor.
Sed pauor attonito rationis ademerat vsum,
Cesserat omne meis consiliumque malis.
Fortunamque meam metuens, non vindicis iram,
Terrebar titulo nominis ipse mei.
Hactenus admonitus memori concede poëtæ,
Ponat vt in chartis nomina cara suis.
Turpe erit ambobus, longo mihi proximus vsu
Si nulla in libri parte legere mei.
Ne tamen iste metus possit tibi rumpere somnos,
Non vltrà, quàm vis, officiosus ero.
Téque tegam, qui sis: nisi cum permiseris ipse,
Cogetur nemo munus habere meum.
Tu modò quem poteras vel apertè tutus amare,
Si res est anceps illa, latenter ama.

COMMENTARIVS.

POSVIT NOMEN CVI PAENE] Eleg 5. lib. 4. Trist.
Tēporis oblitū dū me trahit impetus huius,
Excidit heu nomen q̃ mihi pæne tuum?

AB EVXINIS AQVIS] Eleg. 6. lib. 2.
Carmine Græcinum, quem præsens voce solebat
Tristis ab Euxinis Naso salutat aquis.

A HOC BREVE CARMEN] Hanc breuem epistolam, seu elegiam: de tota enim scriptione, & de integro libro dicitur. Lucretius lib. 1. *volui tibi suauiloquenti Carmine Pierio rationem exponere nostram*, vbi totos sex libros de natura suos carminis nomine intelligit.

AT SI CAVTA PAR. S. DEXTRA. Q. ESSES]

si per imprudentiam apposuissem nomen tuum, vt feci in aliis per hosce libros de Ponto.

Forsit. off. p. qverel. foret] Forsitan displicuisset tibi officium meum, & de me querelam habuisses.

Cvr tamen hoc aliis. t. cred.] Cum alij tutò, sine suo, ac meo periculo se nominari posse credant.

Vnvs apell. ne te rogas] Cur tu vnus id recusas, quia etiam ne id faciam rogas?

Qvanta sit in med. clem. Caes. ira] Docet sodali huic nihil timendum, quandoquidem Cæsar sic irasci nouerit, vt clementię non sit immemor, & iram mansuetudine temperet.

Hvic ego qvam patior, &c.] A suo ipsius exemplo.

Si ivdex meriti cog. esse mei] me iudice mereor quod patior. Aliquid tamen de pœna mea demit Cæsar, eo modo quo sequitur. Aliquoties autem vel morte, nedum exilio se dignum fuisse pronuntiat in Tristibus. Exempli caussa eleg.3.lib.5.cum dixisset sibi ab eo nec ius, nec nomen ciuis, nec bona adempta, nec exulem se in edicto appellatum, sed relegatum, & vitam quoque sibi donatam, subiicit,

Omniaq́ hæc timui, quia commeruisse videbar,
Sed tua peccato lenior ira meo est.

Non vetat ille svi, &c.] generatim, neminem amici sui meminisse, ac de eo loqui vetat; ergo nec vos mei.

Nec prohibet tibi me. s. teqve mihi] Non interdicit etiam scriptione mutua, subaudi positis quoque nominibus. *Id populus curat scilicet*, inquit ille apud Terentium. And.

Nec scelvs admitt. si consol. a.] Si non est scelus consolari amicum absentem, cur vetaret Cæsar id fieri? immò quia officium est, ideo & Princeps mitissimus, & vir optimus non vetat, qui etiam fidem in hoste probat, vt dicitur 1. Trist. eleg. 4.

Mollib. et verb. asp. fata leves] Lenis oratio consolanti, aspera obiurganti, grauis cohortanti, interrupta, & concisa dolenti conuenit.

Facis vt reverent. talis fiat, &c.] Qui Principem mitem, & clementem timet, immitem, & tyrannum videri facit. Ergo odium illi creat.

In Avgvstos deos] In Augustum Deum. Enallage numeri. Nomine Augusti & ὀνομαστικῶς, & ἐπιθετικῶς bellè vtitur.

Fvlminis afflat. int. viv. t. vid.] Iupiter non omnes quos fulmine tangit, interficit; & quosdam refici, atque ad pristinam sanitatem reduci patitur. Ita Cæsar mihi ab se quodammodo fulminato, aliquod ab amicis solatium non inuidet. Telum, tela Iouis pro fulmine, poëtis vsitata. Virg. 2. Aeneid. *Fulminis afflauit ventis, & contigit igni.*

A

Neptvnvs navem lacerar. Vlyss... Tota res ab Homero Odyss. 5. ante oculos po... tur.

Levcothoe nanti. f. nec. open] leg. 2. lib. 1. Trist. *Sæpe premente Deo fert Deus alt... pem.* Et in Ibin.

Sollertiq́ viro, lacera quem fracta tenentem
Membra ratis Semeles est miserata soror,

vitta scilicet illi sua suppeditata, quacum in... tus ad Phæacas enataret. Quomodo Ino A... mantis, regis Thebarum vxor cum paruulo s... Melicerta se per insaniam in mare præcipita... rit, & mutatis nominibus, orante Neptun... Venere ambo dij euaserint, illaque dicta Leu... thea, hic Palæmon, narratur 4. Metamorph. ... tremi versus sunt.

B

Annuit oranti Neptunus, & abstulit illis
Quod mortale fuit: maiestatemq́ verendam
Imposuit, nomenq́ simul, faciemq́ nouauit:
Leucotheaq́ Deum cum matre Palæmona dixi...

Matutam Latinis appellari testatur Cicero 1. ... scul.

Miseris caelest. nvm. parcvnt] ... dum tenent in pœnis irrogandis.

Nec semp. laes. et sine. f. prem.] ... *dis finem rex magne laborum?* inquit Venus 1. Ae... Iouem pro Troianis compellans. Qui resp... dens filiæ, finem in Italia futurum spondet. ... rat. Ode 10. lib. 2. *neque semper arcum Tendit Apol...*

Principe nec nost. d. est moder. ...

C

vll.] Audin' hæc summe Iupiter? Sed licet p... tis etiam in deos παῤῥησιάζεσθαι.

Ivstitia vires temp. l. svas] Ne sit iustus, parcit aliquando, & respirare multato... nit, pœna leuanda nonnihil: scit enim summ... ius summam esse iniuriam. Seneca hanc iusti... regulam tradit. Ita iustitiæ regula tenenda est... reuerentia disciplinæ eius neq; nimiæ neglig... tiæ communitate despecta vilescat: neque se... riore atrocitate durata, gratiam amabilitati... mittat.

Nvper eam Caesar. f. de. m. tem... Aeneid. 4. *Præterea fuit in tectis de marmore templ...*

Iam prid. p. m. in aede svae] Cui nu... ædificauit templum, Iustitiæ videlicet, ei i... pridem in animo suo templum dedicatum

D

buit. Hoc est, non primum nunc, cum templ... illi extruere cœpit, Iustitiam colere instituit.

Ivpiter in. m. temer. f. torqvet, &... Paulo ante Cæsarem Ioue, & diis omnibus ... deratiorem affirmabat: modò eundem Io... temeritatis liberrimè accusat, qui fortuitò, & ... ne consilio percutiat fulmine insontes mul... En quam timidè, ac reuerenter de patre diui... que hominumque loquuntur poëtæ, si illis placet.

Obrverit cvm tot saev. d. aeq... Neptunus quoque in crimen vocatur, qui ... cos merentes, plurimos immerentes sum... ferit.

;VM PEREANT ACIE. F. Q.]Cic.14.Philip. ...im Mars ipſe ex acie fortiſsimum quemque ...erari ſolet. Cui ſententiæ pulcherrimè con... ...t epigramma Anacreontis in Timocritum ...uiſsimum militem, in prælio cæſum.

Καρτερὸς ἐν πολέμοις Τιμόκριτος, οὗ τόδε σῆμα,
Ἄρης δ' οὐκ ἀγαθῶν φείδεται, ἀλλὰ κακῶν.
Conditus hoc tumulo eſt præſtãs Timocritus armis.
Fortibus haud vult Mars parcere, ſed timidis.

...inſinuauit etiam Plautinus Philocrates in ...t. Nam cum Hegio ſenex dixiſſet. *Vt vos hic, ...s illic apud vos meus ſeruatur filius,* quærit ille, *ca...ſtis* H.ita.P. *non igitur nos ſoli* (ego,& Tyndarus ...us meus) *ignaui fuimus.* Nimium quippe vitæ ...di,& ignaui videntur, qui ſe dedunt, & capi ...nt.

...ELECTVS INIQVVS ERIT] Imbelles e... ,& inutilia terrę pondera opórtebát occum... : fortes autem, ac ſtrenuos ad patriam, ac ſi... ...deſendẽdos ſeruari. Hoc vel ipſe Mars, id eſt, ...ra belli, iudicauerit, ac probauerit. Cur ergo ...mbunt hi? quia ſicut Iupiter, ſicut Neptu... ...ſunt temerarij, & munus ſuum male curant, ...noque Mars. Dilectus pro delectus qui con... ...ter ſcribunt, Feſti auctoritate nituntur. Di... ...s militum, inquit, & is qui ſignificatur ama... à legendo dicti ſunt.

...I FORTE VELIS IN NOS INQVIRERE] ...nos exules (multi enim eodem tempore in ...rſis partibus orbis Romani exulabant) velis ...irere, & quantum quiſque peccauerit co... ...ſcere.

...VI SE QVOD PATIT. COMMER. NEG.] ...no non fatebitur, ſe iure punitum exilio, nec ...rem crudelitatis arguet. Quod multi vel ...ine, vel aqua, vel in acie deleti, ſi reuiuiſcant, facile fatebuntur. Hoc igitur non leue inter ...rem Deum, & illos alios deos diſcrimen fa...

...DDE QVOD EXTINCTOS] Alterum di...men, quo laus Cæſaris amplificatur. Illi his ...s modis extincti, ferro, aqua, igni, nun...m in vitam reuocari poterunt.

...ESTITVIT MVLTOS CAESAR, &c.] quia ...es etiam ſunt quodammodo mortui, qui... patriam reddendo Cæſar vitam reddidit. ...a autem minuenda, quoſdam velut in vita ...uit.

...T IN MVLT. M. P. ESSE VEL.] vt vel reſti...me, vel de exilij diritate loci commutatione ...ahat, quod centies iam rogauit.

...VM TALI POPVL. S. PRINCIP. SIMVS] habeamus tam pium, & clementem Princi...

...LLOQVIO PROF. CRED. INESSE MET.] ...s, ne pœnas des, ſi profugum, & exulem con...is? Alloqui, alloquium, allocutio pertinent ...n ad conſolationem. Agrætius Grammati... ...loqui eſt hominis, obloqui eſt obtrectato... ...lloqui eſt ſuadentis, vel hortantis, vel blan...

A dicentis, eloqui eſt oratoris. Tacitus lib.4. Vix propinquorum alloquia tolerari. Alio loco plura ſuper hoc verbo diſſerui.

DOMINO BVSIRIDE] Immanis Aegyptiorum tyrannus Buſiris, qui hoſpites omnes Ioui immolabat. Timendum ergo potius ſub aliquo Buſiride, quam ſub mitiſsimo Cæſare.

AVT SOLITO CLAVS. VRERE IN. AE. VIROS] Aut ſub Phalaride, qui viuos in æneum bouem incluſos torrebat. Vide eleg.11.li.3.Triſt. *ſæuior illo Qui lento falſum torruit igne bouem.* Sic eleg.1. libri huius cum vxorem pro ſe ad Liuiam Auguſtam mittit, ait, non adituram fœminas importunas, ſæuas, veneficas, horribiles, &c.

B *Nec nurus Ægypti, nec ſæua Agamemnonis vxor,*
Scyllaq; quæ Siculas inguine terret aquas,
Telegonius parens vertendis nata figuris
Nexaq; nodoſas angue Meduſa comas.
Fœmina ſed princeps, &c.

DESINE MITEM AN. V. INF. TIM.] dum immitem tibi fingis, maculam illi inuris, quo nihil mitius.

QVID IN PLACID. S. VERBERIS AQVIS?] Allegoria, & ſimul alluſio ad prouerb. è ſcopulo natus, de homine agreſti, & immani natura prædito.

IPSE EGO QVOD SCRIP. P. S. NOM. VOB.] Prolepſis eſt. Tu ipſe, Ouidi, non auſus es nos, quibus ſcribebas, nominare. Timebas igitur Cęſarem.

C VIX EXCVS. P. MIHI VID.] fatetur culpam magna ex parte.

SED PAVOR ATTON. RAT. ADEM. VS,&c.] Prætexit culpæ ſuæ timorem ingentem, adeo, vt mente non conſtiterit. Quid ergo mirum, aliquem facere contra rationem, qui non habet in poteſtate rationem, ſeu, in quo affectus impotens oppreſſerit rationem? Verſus Ennianus, niſi erro. *Tum pauor mihi ſapientiam omnem ex animo expectorat.* Quod igitur & ipſos, & ſe timere dicit, ne nomen oppoſitum officiat eleg.4.lib.3.& eleg.5. lib. 4. Triſt. & eleg.1.lib.1. de Ponto. id hoc loco ſuo duntaxat, eique inconſiderato timori adſcribit.

D FORTVNAMQVE. M. MET. N. VIND. IRAM] metuens vobis, quia exul vos appellarem, non quia iracundum Cæſarem haberemus.

TERREBAR TIT. NOM. IPSE MEI] vix memet audebam nominare, ne lectorem peccati mei admonerem.

MEMORI POETAE] memori tui, & officiorum in ſe tuorum.

PONAT VT IN CHART. N. CHARA SVIS] vt in ſcriptis ſuis ſibi charos nominet.

TVRPE ERIT AMBOBVS] Ego pro ingrato habebor: tu pro inciuili, & ruſtico.

LONGO MIHI PROXIM. VSV] longa conſuetudine mihi deuinctiſsimus.

SI NVLLA LIBRI. P. LEG. MEI] ſi in libris meis nuſquam appareret nomen tuum.

u 2 SOMNOS

Somnos tibi rump. possit] Cura, sollicitudo, metus, &c. placitam membris quietem non concedunt. Cic. ad Att. lib. 2. ep. 16. Primùm epistola illa ita me pupugit, vt somnum mihi ademerit. Et lib. 9. ep. 12. cum me ægritudo somno priuaret. Virgil. 3. Georg. *nec somnos abrumpit cura salubres.*

Non vltra. q. vis officios. ero] ad tuam sententiam accommodabo voluntatem meam. Faciam quod voles. Jch wil dir dein Liedlin singen.

Teqve tegam qvi sis] non edam nomen tuum; vocabo te sodalem & amicum duntaxat.

A

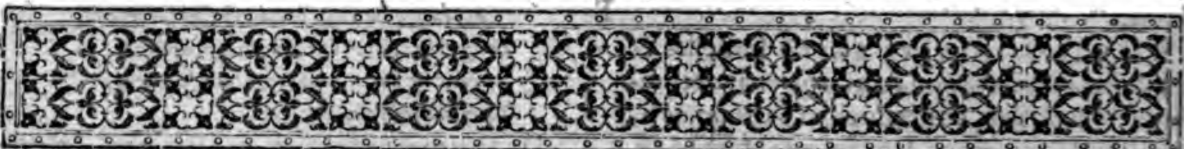
Coget. nemo. m. hab. mevm] in neminem inuitum, ac repugnātem conferam munus.

Aperte tvtvs amare] Quid ipse facturus sit, edixit: nunc integrum ei relinquit, apertè, an occultè amet. *Apertè*, sine vlla dissimulatione, Cæsare non aduersante.

Si res est anceps illa] Illa res de vocabulo, si est apud te dubia.

Latenter ama] ita vt nec ego, nec tu prodamus nomen tuum, & careas omni metu. Eleg. 4. lib. 3. Trist.

Nec meus indicio latitantes versus amicos
Protrahet: occultè si quis amauit, amet.

ELEGIA SEPTIMA.

Ad amicos.

MITIORIS EXILII DESPERATIO.

ARGVMENTVM.

IN cassvm hactenus eorum patrocinium, & cum tædio, ac molestia se expetiuisse. Quamuis clausa adhuc epistola, ipsos quid vellet sciuisse. Contra flumen amplius haud nixurum. Spei in illis locatæ veniam poscit. Timidæ, & inexpertæ vxori de cætero molestum non fore, & hoc quoq; malum æquo animo laturum, siquidem malis ferendis iam obduruerit. Apud Getas moriturum. Sperandum quamdiu rem fieri posse credas. Proximum huic esse, bene desperare, & scire, se periisse: nec curando vulnera maiora efficere, & diu frustra natare, cum possis statim te emergere. Spes suas de commodiore exilio damnat, cum ipsa locorum tolerabiliorum cogitatio cruciatum sibi adauxerit. Impetraturos tamen aliquid amicos, si rogare auderent. Hoc si Cæsar patiatur, se in exilio fortiter occubiturum. Elegia hæc μεταμελετικὴ, καὶ ἀπογνωστικὴ, pœnitudinis, & desperationis plena est.

Verba mihi desunt eadem tam sæpe roganti,
Iamq; pudet vanas fine carere preces.
Tædia consimili fieri de carmine vobis,
Quidq; petam, cunctos edidicisse reor.

Nostráque quid portet iam nostis epistola, quamuis
Charta sit à vinclis non labefacta suis.
Ergo mutetur scripti sententia nostri,
Ne toties contrà, quàm rapit amnis, eam.
Quòd bene de vobis speraui, ignoscite amici:
Talia peccandi iam mihi finis erit.
Nec grauis vxori dicar, quæ scilicet in me
Quàm proba, tam timida est, experiensq́; parum.
Hoc quoque Naso feres: etenim peiora tulisti:
Iam tibi sentiri sarcina nulla potest.
Ductus ab armento taurus detrectat aratrum,
Subtrahit & duro colla nouella iugo.
Nos, quibus assueuit fatum crudeliter vti,
Ad mala iam pridem non sumus vlla rudes.
Venimus in Geticos fines: moriamur in illis:
Parcáque ad extremum, quò mea cœpit, eat.
Spem iuuet amplecti, quæ non iuuat irrita semper:
Et fieri cupias, si qua futura putes.
Proximus huic gradus est, bene desperare salutem,
Séque semel vera scisse perisse fide.
CVRANDO FIERI QVAEDAM MAIORA VIDEMVS
VVLNERA, QVAE MELIVS NON TETIGISSE FVIT.
Mitius ille perit, subita qui mergitur vnda,
Quàm sua qui liquidis brachia lassat aquis.
Cur ego concepi Scythicis me posse carere
Finibus, & terra prosperiore frui?
Cur aliquid de me speraui lenius vnquam?
An fortuna mihi sic mea nota fuit?
Torqueor en grauius, repetitáque forma locorum
Exilium renouat triste, recensq́; facit.
Est tamen vtilius studium cessare meorum,
Quàm, quas admorint, non valuisse preces.
Magna quidem res est, quam non audetis amici:
Sed, si quis peteret, qui dare vellet, erat.
Dummodò non nobis hoc Cæsaris ira negarit,
Fortiter Euxinis immoriemur aquis.

COMMENTARIVS.

Verba mihi desvnt. e. t. s. rog.] Eadem sententia, sed aliis atque aliis verbis plures rogat. Nam iisdem rogare putidum foret, & Ouidiana copia indignum. Quia igitur toties hoc fecit, non iniuria queritur, se tandem verbis defici.

Pvdet van. f. carere preces] Pudet me frustra rogasse, seu rogando nihil consecutum esse. Finem appellat effectum, quo hactenus caruerunt preces eius, quia homines meticulosos permouere non potuit, vt pro se Cæsarem supplices adirent.

Tædia consim. f. de carm. vob.] Eadem res sępius iterata, & toties inculcata tędium habet: & similitudo mater est satietatis in rebus omnibus.

Qvidqve pet. c. edidicisse reor] Puto cuique vestrum iam perspectissimum esse quid velim. Tibull. eleg. 2. lib. 2. *Iam reor hos ipsos edidicisse deos.*

Qvamvis charta. s. a vinclis, &c.] Eleg. 7. lib. 4. Trist. *Cur quoties alicui charta sua vincula dempsi.* Lege ibi notata. De his vinculis, & signo impresso simul, Cic. Catilin. 3. Tabellas proferri iussimus, quæ à quoque dicebantur datæ. Primùm ostendimus Cethego. Signum cognouit. Nos linum incidimus: legimus: erat scriptum ipsius manu, &c.

Ergo mvtet. script. s. nostri] Omittamus eandem semper cantilenam occinere, & deinceps dicamus aliud, quandoquidem nihil proficimus. Veruntamen ab hac sententia non penitus abstinet, & idem adhuc rogabit, vt videbis.

Contra qvam rapit amnis] Prouerbium, contra torrentem niti, ad inanem operam significandam. Meminit eius & Nazianzenus ad Eudoxium Rhetorem, τὴν μὴ βιάζου ῥοῦν ποταμοῦ, καὶ παροιμία παιδεύει. Non esse cogendum, seu arcendum fluminis impetum etiam parœmia docet. Ouid. 1. Remed.

Stultus, ab obliquo qui cum discedere possit,
Pugnat in aduersas ire natator aquas.

Qvod bene. d. vob. speravi ign.] Latet aculeolus in his verbis. In eo enim petit veniam, in quo illis honorem habuit, & cuius caussa gratias agere deberent, si satis essent ingenui.

Talia peccand. i. mihi. f. erit] Perfugium commune omnium qui peccarunt, & sibi ignosci petunt: non faciam, non committam de cætero. Et quia se desipuisse confitentur, veniam merentur. Cic. 5. Philipp. cuiusuis hominis est errare; nullius nisi insipientis in errore perseuerare.

A Nec gravis vxori dicar] quam ad preces pro se tum apud Cæsarem, tum apud Liuiam sollicitauit eleg. 2. lib. 5. Trist. & eleg. 1. lib. huius pluribus, ac vehementius.

Qvam proba, tam timid. exper. f.] Laudatur egregiè eleg. 5. lib. 1. & 3. lib. 3. & 3. lib. 4. Excusatur autem, & quòd timida (vt fœmina scilicet) & quòd rerum agendarum parum gnara.

Hoc qvoqve Naso feres] Nihil effecisse meas preces apud amicos, atque adeo apud ipsam vxorem, hoc malum, vt cætera quoque, feram æquo animo. Non absimile illud Catullianum ad seipsum.

Miser Catulle, desinas ineptire,
Et quod vides periisse, perditum ducas.

Etenim peiora tvlisti] qualia præsertim in Tristibus descripta sunt: & turpe est, cum grauiora tuleris, de leuioribus conqueri. Virgil. 1. Aeneid. *O passi grauiora.* Et Horat. Ode 7. lib. 1. *O fortes, peioraque passi Mecum sæpe viri.*

B Iam tibi sent. sarcina. n. potest] consuetudo dolendi sensum doloris minuit, & interdum penitus tollit, indolentiamque parit.

Dvctvs ab arm. tavr. det. arat.] A dissimilibus probat indolentiam suam. Non sum vt taurus, recens ab armento abductus, & ad aratrum applicitus, qui laborem refugit, & iugum detrectat.

Colla novella] at non colla iam attrita, & asueta. Eleg. 6. lib. 4. Trist.

Tempore ruricolæ patiens fit taurus aratri,
Præbet & incuruo colla premenda iugo.

Propert. lib. 2. eleg. 3.

At veluti primò taurus detrectat aratra,
Post venit asueto mollis ad arua iugo.

C Qvibvs asvevit. f. crvd. vti] Fatum nos pridem subegit, & in nos crudeliter grassatum est. Multis incommodis, & malis me exercuit.

Ad mala non. s. vlla rvdes] Cic. de Pompeio pro lege Manilia. Quod genus belli est, in quo illum non exercuerit fortuna reipublicæ? Ita dicat de se Ouid. Quod genus miseriæ inueniri potest, in quo me fata non exercuerint?

Moriamvr in illis] Moriamur inter Getas, qui sunt in finibus imperij Romani. Verba desperantis. Sic Aeneas lib. 2. ad suos commilitones in illa vltima nocte. *moriamur, & in media arma ruamus, Vna salus victis nullam sperare salutem.*

Parcaqve ad extremvm, &c.] Ab initio tendebat ad hunc exitum fatum meum. Eat igitur quo pede cœpit, & perueniat ad finem suum. Es ist verloren.

ficio versare molam, ac supposito vertice aquam gestare. Nullas cern vites, pomiferas arbores nullas, extare per campos tantum absinthi: Quapropter tota regione quod muneri mitteret, reperire non potuis se. Mittere nihilominus pharetram, sagittarum Scythicarum refertam Nam hos esse gentis calamos, hos libellos, hanc denique Musam. Pre catur vt vile donum sibi gratum habeat.

Quæ tibi, quærebam, memorem testantia curam,
Dona Tomitanus mittere posset ager.
Dignus es argento, fuluo quoque dignior auro:
Sed te, cùm donas, ista iuuare solent.
Nec tamen hæc loca sunt vllo pretiosa metallo:
Hostis ab agricola vix sinit illa fodi.
Purpura sæpe tuos fulgens protexit amictus,
Sed non Sarmatico tingitur illa mari.
Vellera dura ferunt pecudes: & Palladis vti
Arte Tomitanæ non didicêre nurus.
Fæmina pro lana Cerealia munera frangit,
Suppositóque grauem vertice portat aquam.
Non hîc pampineis amicitur vitibus vlmus:
Nulla premunt ramos pondere poma suo.
Tristia deformes pariunt absinthia campi,
Terráque de fructu, quàm sit amara, docet.
Nil igitur tota Ponti regione sinistri,
Quod mea sedulitas mittere posset, erat.
Clausa tamen misi Scythica tibi tela pharetra:
Hoste, precor, fiant illa cruenta tuo.
Hos habet hæc calamos, hos hæc habet ora libellos:
Hæc viget in nostris, Maxime, Musa locis.
Quæ quanquam misisse pudet, quia parua videntur,
Tu tamen hæc, quæso, consule missa boni.

COMMENTARIVS.

A MEMOREM TESTANTIA CVRAM] quæ testaretur me tui memorem esse, te mihi hærere in pectore. Hac enim potissimùm de caussa absentes inter se munera vltro citroque mittunt, vt mutua memoria cum beneuolentia conseruetur.

TOMITANVS AGER] Libenter noua, non ante visa, & peregrina, quantumuis aliquando non magni pretij, è peregrinis locis mittimus, quia miram generant voluptatem, & inter κειμήλια asseruantur. Incredibiliter delectantur Chinenses imaginibus, scriptoriis scalpellis, &c. Horologi verò propemodum adorant. Quare nostri Patre huiusmodi donis à Mandarinis etiam (magistra tum nomen est) summam gratiam ineunt.

DIGNVS ES ARGENTO, &c.] Ob merita i me tua, & excellentiam tuam colendus mihi e ses argenteis, & aureis muneribus.

SED TE CVM DONAS ISTA IVVARE SOLENT] Delectatur qui dat beneficium, & qui ac

cipit

ipit: sed ille ex virtute, cuius munere fungi- A
iste ex commodo quo augetur.

VLLO PRETIOSA METALLO] non quod
æ ibi nullæ sint; sed quia hostis, vt sequi-

IOSTIS AB AGRICOLA. N. S. ILLA. F.]
scrutanda, inuenienda, eruenda, purganda
alla opus est labore vario ac multo, vt patet
ibris de re metallica Georgij Agricolæ. Ve-
hostis hos labores impedit. 1. Metamorph.

——itum est in viscera terræ,
Quasque recondiderat, Stygijsque admouerat vmbris,
Effodiuntur opes, irritamenta malorum.

fossionibus istis Plin. lib. 2. cap. 63. Penetra-
in viscera terræ, auri, argentique venas, & æ-
c plumbi metalla fodientes, gemmas etiam; B
iosdam paruulos quærimus lapides, scrobi-
in profundum actis. Viscera eius extrahi-
, vt digito gestetur gemma, quam petimus.
ot manus atteruntur, vt vnus niteat articu-
Bene hucusque Plinius. Quod sequitur, non
:. Si vlli essent inferi, inquit, iam profecto il-
uaritiæ atque luxuriæ cuniculi refodissent.
ntro terræ inferi ponuntur à nobis. Eo vs-
fodiendo non peruenitur. De voce metal-
atque adeo de metallis, & fossilibus disserui
Volum. Tertij, dialog. 15.

VRPVRA SAEPE TVOS FVLGENS PRAE-
IT AMICTVS] Incedis prætextatus. Est au-
prętexta vestis magistratuum, cuius ora lim-
urpureo prætexitur. C

ID NON SARMATICO TINGITVR IL-
IARI] Mittere purpuram nequeo, quia hîc
ngitur. Tyrios primùm tinxisse lanam pur-
narrat Iulius Pollux.

ELLERA DVRA FERVNT PECVDES] atqs
in fila deduci facile non possunt.

I PALLADIS ARTE VTI TOMITANAE
DIDICERE NVRVS] Mulierculæ Tomi-
fila supinis formare digitis, vt Catullus ait
ircis, nesciunt. Pensa carpere, texere, nere,
res muliebres.

AEMINA PRO LANA CEREALIA MV-
A FRANGIT] Non sunt tamen otiosæ; sed
re quodam duriore fatigantur: molas enim
tiles versant, & pinsunt. Virgil. 1. Aeneid.

Tum Cererem corruptam vndis, Cerealiaque arma
Expediunt fessi rerum, frugesque receptas
Et torrere parant flammis, & frangere saxo.

NON HIC PAMPIN. AMICIT. V. VLMVS]
Eleg. 10. lib. 3. Trist.

Non hîc pampinea dulcis latet vua sub vmbra,
Nec cumulant altos feruida musta lacus.
Poma negat regio.

Vide Commentarium.

TRISTIA DEFORMES PARIVNT ABSIN-
THIA CAMPI] Deformes, squalidi, cultore
passim carentes, nil nisi absinthium ferunt. Ele-
gia 1.

Tristia per vacuos horrent absinthia campos,
Conueniensque suo messis amara loco est.

Eleg. 14. lib. 5. Trist. *Cana prius gelido desint absinthia Ponto.*

QVAM SIT AMARA] moribus, & sæuitia.

PONTI REGIONE SINISTRI] Ad læ-
uam Euxini maris sita, quod communem appel-
lationem cuiuscuis maris fecit suam, vt Pontus
diceretur. Ad dexteram huius sitæ sunt Bithy-
nia, Paphlagonia, Cappadocia, Colchis, quæ
pars Asiatica dicitur. Ad læuam, quam Euro-
pæam vocant, magna pars Scythiæ, & Thra-
ciæ.

QVOD MEA SEDVLITAS. M. POS. ERAT]
quod etiam sedulò quęsitum inuenirem, ac mit-
terem, quo te honorarem, meque tui memorem
probarem.

CLAVSA TAMEN SCYTHICA, &c.] Dixi-
mus suprà, non semper in muneribus pretium,
sed peregrinitatem, nouitatem, & alia specta-
ri, quibus admiratio, & delectatio commouen-
tur.

HOSTE TVO] non ciuis Romani; quanquam
& illius, si caput tuum petat.

HOS HABET HAEC CALAMOS, &c.] Iam tu
coniice quales litterati, si hæc studiorum instru-
menta habent.

MISISSE PVDET] Quoniam vilia, modica,
cum tu amplissimis dignissimus sis.

CONSVLE MISSA BONI] placidè, ac pro bo-
no accipias. Eleg. 4. lib. 1.

Vt tamen hoc ita sit, munus tua grande voluntas
Ad me peruenit, consuluique boni.

ELEGIA NONA.

Ad Brutum.

APOLOGIA DE ERRATIS, ET REPETITIS.

ARGVMENTVM.

CERTIOREM fecerat Ouid. Brutus, esse Romæ, qui improbarent, quod eadem semper scriberet, nihilque aliud ferè, quam propinquius exilium rogaret, & quantis viueret in periculis, ac miseriis inculcaret. Ait hoc minimum esse de librorum suorum vitiis. Non ipsum fallere, quam multa alia peccarit: nec enim omnia sua statim amare. Cur autem non emendet, caussas probabiles affert. Nihil magis excusare se posse in scriptis suis, quam iterationem eiusdem fermè sententiæ, & argumenti. Lætum scripsisse læta, nunc mœstum iure mœsta scribere. Et cum toties eadem petat, nondum tamen exauditum. Non eidem eadem sæpius, sed pluribus scribi. Nec fuisse propterea sibi vnum tantummodo amicum rogandum, ne delicatus, & fastidiosus lector bis ter, &c. eundem sensum reperiret: salutem fama sibi chariorem. Poëtas in fictis ab se argumentis esse liberos, cur ipse in vero non sit? Noluisse libros fieri: sed suam cuiq; epistolā reddi. Nunc nullo seruato ordine, eos in vnum corpus contulisse. Tandem veniam poscit, quando non ad aucupandam gloriam, sed ad vtilitatem suam, & officium amicis debitum persoluendum scripserit. Elegia Misona sonibus, & φιλαιτίοις eius lectoribus diligenter legenda. Quod si venia poëtæ neganda non est, eadem sæpius iteranti: ne nos quidem vituperandi, qui ad easdem, similesue sententias easdem, aut pæne easdem explanationes adhibemus, & versus aliis versibus, de eadem arcula, hoc est, ex his ipsis rerum tristium libris studiosè conquisitis exponimus, & illustramus.

Quod sit in his eadem sententia Brute libellis,
Carmina, nescio quem, carpere nostra refers.
Nil, nisi me terra fruar vt propiore, rogare:
Et quàm sim denso cinctus ab hoste loqui.
O quàm de multis vitium reprehenditur vnum:
Hoc peccat solum si mea Musa, bene est.

Denique materia, quam quis sibi finxerit, ipse
Arbitrio variat multa poëta suo.
Musa mea est index nimium quoque vera malorum,
Atque incorrupti pondera testis habet.
Non liber vt fieret, sed vti sua cuique daretur
Littera, propositum curáque nostra fuit.
Post modo collectas vtcunque sine ordine iunxi,
Hoc opus electum ne mihi fortè putes.
Da veniam scriptis, quorum non gloria nobis
Caussa, sed vtilitas, officiumque fuit.

COMMENTARIVS.

QVOD SIT IN HIS EADEM SENT. LIB.] Quod idem toties dicam, lectoremque rerum ταυτότητι fatigem, cum dicatur prouerbio, δὶς κράμβη θάνατος, crambe repetita mors.

CARP. NESCIO QVEM] Credibile est, Brutum nominasse hunc Aristarchum, cuius nomini parcendum duxit Ouidius, & contemnendum potius. Sic enim loquimur, cum alicuius testimonium, auctoritatemúe parui pendimus. Carpere aptè ponitur in arrodendis alienis scriptis. Martial. *Carpere causidicus fertur mea carmina; qui sit, Nescio.* lib.5. Cic. pro Balbo. non illo mimico, sed hoc maledico dente carpunt.

NIL NISI ME TERRA. F. VT PROPIORE] Ostendit quæ sit eadem illa sententia, & bipartitam facit. Vna, perpetuæ propemodum preces super viciniore Italiæ exilio, cum se in extimos mundi fines, in loca incultissima, & intoleranda prorsus deportatum lamentatur.

ET QVAM SIM. D. CINCT. AB HOSTE] Eleg.10.lib.3. Trist. *Sauromatæ cingunt fera gens Bessiq; Getæq;.* Eleg.2.lib.5.

Barbara me tellus, orbisq; nouissima magni
Sustinet, & sæuo cinctus ab hoste locus.

Altera sententia toties repetita, perpetua pæne conquestio de finitimorum barbarorum sæuitia. Potest hæc cum priore coniungi, vt dicamus, eum vnam ferme tractare sententiam, quod non nisi exilij sui atrocitatem cantet.

O QVAM DE MVLT. VIT. REPREH. VNVM] Notantur, & corriguntur à quibusdam huius poëtæ versiculi, quasi eum κριτικοὺς illæ fugerint; aut vitia sua ipse quoque non viderit. Et vidit, & sua melius, quam fecerunt illi, emendasset, si magis famæ, quam vtilitati, ac saluti suæ scripsisset. Fatetur itaque candidè, vt cernis, se multa peccasse. Quasi verò nihil peccarint alij, & inprimis latinorum poëtarum rex Virgilius. Admoneor hîc vtilis cuiusdam præcepti, ad mores, & animi magnitudinem pertinentis apud Stoicum illum pictetum. Si quis, inquit, tibi nuntiarit, quæ dam tibi maledicere, ne refuta quæ dicta sunt: responde, eum nescire tua cætera vitia: nam al qui non illa sola fuisse dicturum.

HOC PECCAT, S. SI MEA MVS. E. ES] non est enim capitale hoc peccatum, nec idcir aguntur fortunæ Romani imperij, & potest e cusari.

IPSE EGO LIBROR. VID. D. MEORVM] libris Tristium & de Ponto loquitur: etsi in Fas quoque, & in Metamorph. quædam sunt, quæ fi ri meliora potuissent. Eleg.6. lib.1.

Cum relego, scripsisse pudet, quia plurima cerno,
Me quoque qui feci iudice digna lini.

CVM SVA PLVS IVSTO. C. Q. PROBET] N scio quomodo poëta quisque suos versus ama & illis tanquã teneris, & pulchellis fœtibus sui aut vt simia catulis suis blanditur. Affirmat Cic.5.Tuscul. neminem poëtam adhuc se cogno uisse, qui sibi non optimus videretur. Et rursu ad Attic.lib.14. Nemo vnquam neque poëta, ne que orator fuit, qui quenquam meliorem se a bitraretur. Hoc etiam malis contingit. Hoc se fi cere negat. Quocirca falsum est, quod quida scripserunt, Ouidium vitia sua non ignorasse, se amasse. Aut ipse profectò, aut ipsi mentiuntu Illud de tribus versibus, de quibus in prodid gmatis, ad totum genus trahere non oportet, modo verum, quod de illis referunt.

AVCTOR OPVS LAVDAT] Vide eleg.1.li sequentis, ibi, *quod finxit quisque tuetur opus.* Veru tamen decipimur sæpius specie recti.

SIC FORSIT. ACCIVS. D. THERSIT. D. ESSE. B.] Thersitæ pater non Accius, sed A grius audiuit. Hoc ex Q. Smyrnæo, & ex encomi Thersitæ, à sophista quodam composito prob Gulielm. Canter. lib.2. cap.30. Omnium Græc rum, qui ad Troiam obsidendam venerunt, d formissimum ait fuisse hunc, eumque graphi

desc

ibit. 2. Iliad. Homerus. Thersitæ facies, pro-
um. Et tamen hic patri suo pulcher videba-
rsitan, & infantem mater sæpe osculata est.
D. TAMEN. H. NON DECIP. ERROR]
apud me res habet. Errata mea ego non
obo. Non sum similis Agrio, vt si quid
n meo carmine sit, illud pulchrū iudicem.
EC QVIDQVID GEN. P. ILLVD AMO]
d non nemo ex doctis, sed falsò putauit.
R IGIT. SI ME VID. DELINQ. &c.]
exspectabatur, vt diceret, cur, cum videret
, & vitia sua, illa de carmine suo non tolle-
udiamus responsum.
ON EAD. EST RAT. SENT. ET DEM.
B.] Hæc est prima ratio prætermissæ emen-
nis; quia difficilis est per se cuique emen-
. Si ipso sensu morbus posset tolli, nec opus
aliquo molimine, cura, labore, ludus esset
tare. Ita poëtis nihil esset errare, si mox vt
sent errorem, hoc ipso possent tollere.
ENSVS INEST. C. TOLLIT. ARTE MAL.]
l est sensus mali; aliud est correctio mali. Il-
st cunctorum ægrotantium; hoc artis, quam
nt medici. Nescio tamen an huius mali, id
tiorum, quæ scribendo incurruntur, sensus
cunctis scriptoribus, & poëtis maximè, in
us multi sunt Suffeni.
PE ALIQVOD. V. CVP. M. RELINQ. &c.]
da ratio, debilitatæ vires animi. Eleg. 13.
Trist. *Et pars antiqui magna vigoris abest.* Ibid.

Adde quod ingenium longa rubigine læsum
Torpet, & est multo quam fuit ante minus.

PE PIGET CORRIGERE, &c.] Tertia
tædium in longo labore. Ponderare singu-
ba in totis libris molestum est, homini po-
tium ærumnoso. Vnde infra. *Atque ita dij mi-*
i.

Vt mihi conanti nonnunquam intendere curas,
Fortunæ species obstat acerba meæ.

6. lib. 1. aut similes, aut easdem habes ratio-

Nec tamen emendo, labor hic quam scribere maior,
Mensque pati durum sustinet ægra nihil.
Scilicet incipiam lima mordacius vti,
Vt sub iudicium singula verba vocem:
Torquet enim fortuna parum, nisi Lycus in Hebrum
Confluat, & frondes Alpibus addat Athos.
Parcendum est animo miserabile vulnus habenti:
Subducunt oneri colla perusta boues.

RIBENT. IVVAT IPSE FAVOR] Re-
ur ad exaggerandam emendationis diffi-
em. Quis autem fauor? an Musarum, an
scribentis? Blanditur enim poëta ipsemet
m scribit. Ast vbi ardor ille refrixit, aliter
. Quidam exponunt, plausus aliorum. Sed
n negligenter scriptis, & non emendatis
ta applauditur.
MQVE SVO CRESCENS. P. F. OP.] De
poëtico accipio, quo calescit pectus, &

A inde feruet, & crescit opus. Ex hoc versu appa-
ret, de quo fauore locutus sit in antegresso.

CORRIGERE AT. RES. E. T. MAG. ARD.]
comparatio vtriusque laboris, tum qui in scri-
ptione, tum qui in correctione ponitur. Nec ta-
men primus est Ouid. qui sua castigare, & expo-
lire partim noluit, partim horruit. Nam & Ho-
rat. queritur ad Pison. Latium æquè lingua vt ar-
mis clarum fore, si non *offenderet vnum Quemque poë-
tarum limæ labor, & mora.* Ipse quidem carmen
non probat, quod non multa dies, & multa litu-
ra coercuerit, & ad vnguem castigauerit.

QVANTO MAG. ARIST. MAIOR HOM.]
Aristarchus Grammaticus Homeri poëma spar-
sum, in vnum corpus redegit, & in libros distri-
B buit. Tam acri, castigatoque fuit iudicio, vt Ho-
meri versus non putaretur, quem ipse pro Ho-
mérico non recepisset. Scriptorum alienorum
censores, & iudices prouerbio Aristarchi appel-
lantur. Vide Chiliad. Quam autem magnus fue-
rit Homerus, vel ex eo discas, quod septem cla-
rissimæ vrbes eius sibi ortum vendicarunt: &
quod etiam templis erectis pro deo cultus, nū-
miq; cum eius imagine percussi sunt. Vnum
Homerum poëtarum sceptra potitum affirmat
Lucretius lib. 3. Debuit porrò Ouid. dicere po-
tius inuerso ordine, quanto magnus Aristarchus
maior Homero erat: siquidem Aristarchi corre-
ctio, Homeri scriptio, & correctio scriptione la-
boriosior; tanto laboriosior, quanto Aristarchus
C corrector Homero scriptore maior, quod fal-
sum est penitus. Sed sit hoc παράδειγμα, & exem-
plum quoddam errorum de quibus loquitur.

SIC ANIM. LENTO CVRAR. FRIG. LÆD.]
Correctio quoddam frigus habet, & illo frigore,
ac lentitudine offendit animum.

ET CVPIDI CVRSVS FRÆN. RET. EQVI.]
Alia lectio. *Vt cupidi si quis frænaret ora equi.* Melior
nostra. Emendatio retardat impetum mentis, vt
si quis currenti equo manum iniiciat, ac fræno
retentet.

ITA DII MITES MIN. M. CÆS. IRAM]
sancta affirmatio.

OSSAQVE PACATA NOST. TEG. HVMO]
lib. 1. eleg. 3.

D *Denique, si moriar, subeam pacatius aruum,*
Ossa nec à Scythica nostra premantur humo.

Vide eleg. 3. lib. 3. Trist.

VT MIHI CON. NONNVNQ. INTEND.
VIRES] applicanti animum ad corrigendum.

FORTVNÆ SPECIES OB. ACERB.] animi
dolor, quem in fortuna tam acerba indipiscor.
Sit hæc quarta ratio.

VIXQVE MIHI. VID. F. QVOD CARM. SA-
NVS] Eleg. 6. lib. 1.

An populus vere sanos negat esse poëtas,
Sumque fides huius maxima vocis ego?

Lætum quippe sunt opus carmina, & pacem, ac
tranquillitatem mentis postulant, quæ animo
meo nulla est. Alicubi tamen in Trist. lib. & in his

Ponticis quoque fatetur, se, dum scribit, obliuisci miseriarum suarum, ac propterea scribere, vt tantisper vacet ægritudine.

INQVE FERIS CVR. CORRIG. ILLA GET] Quinta ratio, quia ibi terrarum viuat, vbi sua à nemine legantur. Alibi. *An timeam ne non approbet illa Getes?* vbi nemo est, qui verbum latinũ, etiam de rebus sub sensum quotidie venientibus intelligat. Eleg.13.lib.5.Trist.

Non liber hîc vllus, non qui mihi commodet aurem,
Verbaq; significent quid mea norit adest.

NIL TAMEN EST SCRIPT. M. EXCVS. NOST. &c.] Hactenus aduersus reprehensores non correctæ, & limatæ, ac perpolitæ scriptionis. Nunc contra accusatores ταυτολογίας, & sententiæ in omnibus libris, ac pæne elegiis inculcatæ, quod ex peccatis suis leuissimum esse autumauit initio. *Hoc solum peccat si mea Musa, bene est.*

LÆTA FERE LÆTVS CECINI] Eadem se scribere sæpius, & mœsta concedit, & se defendit ab æquitate rei. Sicut æquum, & congruens fuit lætum canere læta, & se accommodare tempori, quod fecit ante exilium; ita decuit tristem canere tristia, tempore ita poscente. Alibi. *Tempore carminibus conueniente suis.* Eleg.1. lib.5.Trist.

Flebilis vt noster status est, ita flebile carmen,
Materia scripto conueniente suo.

Ibid.

Interea quid agant nostri nisi triste libelli?
Tibia funeribus conuenit ista meis.

QVID NISI DE VITIO.S.REG.AMARÆ] Cum me tristem par sit tristia scribere, nihil est quod me tristiorem faciat regione ipsa tristissima.

VTQVE LOCO MORIAR COMMODIORE] Hoc ex altero sequitur. Cum enim regio sit tam barbara, & inhospita, meritò precatur exilium paulo quietius, & tolerabilius, vbi si moriatur, beatum se fore arbitratur. Etenim ne mortuus quidem cum immanibus illis, non hominibus, sed monstris hominum esse velit. Eleg. autem 14. lib.4. de loco tantum conquerens, incolas laudat.

CVM TOTIES EAD. D. VIX AVD.VLLI] Non dicerem toties eadẽ, si vllus caussam meam aliquando susciperet. Ergo inhumanitas vestra me cogit eadem iterare. Sed vnde sciebat se non audiri? quia cum vicissim ad eum scriberent, de suis pro eo apud Cæsarem precibus, & deprecationibus verbum nullum faciebant.

VERBAQVE PROF. DISSIMVL. CARENT] Vos dissimulatis, & ego frustra scribo, ac rogito.

ET TAMEN HÆC EAD. CVM SINT, &c.] Bonum sanè telum, ad nauseabundos istos redarguendos. Scilicet vnum rogare debui, non plures, ne isti boni lectores eodem sensu in pluribus elegiis reperto, vertiginem sentirent, ac vomerent.

NON FVIT HOC TANTI] Istorum fastidium, dum mihi consulerem, non curaui.

VILIOR EST OPERIS. F. SAL. MEA] Sa[...] tis, quam laudis ex opere maior mihi ducen[...] est ratio. Sic Q.F. Cunctator vt est apud Enniu[...] non ponebat rumores ante salutem.

MATERIA] deest *in*. in materia.

QVAM QVIS SIBI FINXERIT IPS[...] quam quis sibi excogitauerit, vt eam carmi[...] persequeretur.

ARBITRIO VARIAT. M. P. SVO] Horat. Pison. *pictoribus atque poëtis Quidlibet audendi sem[...] fuit æqua potestas.*

MVSA MEA. C. IND. NIM. Q. VERA MA[...] Cur ego non possim in re vera esse varius, si a[...] in falsa? An veritas obstat varietati? significa[...] eodem quidem sensu, sed non iisdem versib[...] scripsisse, & in re seria, ac vera parcius, quam p[...] tæ in falsa varium fuisse.

INCORRVPTI POND. TEST. HABET] pro teste incorrupto, fideli, ac veraci.

NON LIBER VT FIERET, &c.] Alia re[...] tatio. Mentem suam non fuisse, vt quas sigil[...] tim Romam misit epistolas, & elegias, ex in[...] brum colligerentur, quomodo necesse est i[...] no libro sæpius eadem dici, si in singulis id[...] pæne dictum fuerit: sed vt suam quisque habe[...] sibi.

POST MODO COLLECT. VTCVNQV[...] &c.] se demum, nulla dignitatis, aut tempo[...] habita ratione in vnum corpus redegisse. Et h[...] ideo fatetur, ne, quod temere, & tumultuariè [...] ctum est, de industria, & cum iudicio factum [...] tetur. Similiter cum epistolis suis egit Plin. & [...] tetur lib.1.ep.1. Frequenter hortatus es, inquit [...] epistolas, si quas paulo accuratius scripsiss[...] colligerem, publicarem que. Collegi, non ser[...] to temporis ordine (neq; enim historiam co[...] ponebam) sed vt quæque in manus venerat. [...] de quid adscripserim argumento eleg.5.lib.4.

QVORVM NON GLORIA NOBIS, & [...] Nam si ad famam, & laudem aucupandam s[...] psissem, nullo modo elimare, & omni accura[...] ne recognoscere mea pepercissem: nec tãti a[...] me vlla difficultas, ingeniique languor, & ru[...] go, tædium, animi cruciatus, & vita in med[...] barbarorum (quas caussas ad se tuendum supra recensuit) non inquam hæc tanti apud me fuissent.

* * *

FINIS LIBRI TERTII.

IN LIBRVM DE PONTO IV.

EPISTOLA, SEV ELEGIA PRIMA.

Ad Sex. Pompeium.

NOMINANDI BENEMERITVM MIRA CVPIDO.

ARGVMENTVM.

DVbitat, ecquid ab se nominari velit, atque vt velit, & se gratum esse, officioque fungi patiatur, orat. Non semel imprudentem eius vocabulum posuisse, cum alij scriberet, & inuitum deleuisse, & nunc voluntatis eius periculum fecisse, cuius memoriam nequeat vllo modo deponere. Rogat rursum, :i nomen suum exprimi, seque officium persoluere, & meritis ma- ais paruam referre gratiam ne prohibeat. Vel nolentem sese nomi- aturum. Merita offert, & per eum bene de se sperat, cum quisque o- is suum tueatur. Se porro ipsius tutelæ opus esse, quod παραδειγματικῇ εἰσαγωγῇ confirmat.

Accipe Pompei deductum carmen ab illo,
Debitor est vitæ qui tibi Sexte suæ:
Qui, seu non prohibes à me tua nomina poni,
Accedet meritis hæc quoque summa tuis:
Siue trahis vultus, equidem peccasse fatebor,
Delicti tamen est caussa probanda mei:
Non potuit mea mens, esset quin grata, teneri;
Sit, precor, officio non grauis ira pio.
O quoties ego sum libris mihi visus in istis
Impius, in nullo quòd legerere loco!
O quoties, aliis vellem cum scribere, nomen
Rettulit in ceras inscia dextra tuum!
Ipse quidem placuit mendis in talibus error:
Et vix inuita est facta litura manu.
Viderit ad summum, dixi, licet ipse queratur,
Ah pudet offensam non meruisse prius.

Da mihi, si quid ea est, hebetantem pectora Lethen:
Oblitus potero non tamen esse tui.
Idq; sinas, oro, nec fastidita repellas
Verba, nec officio crimen inesse putes.
Et leuis hæc meritis referatur gratia tantis:
Sin minus, inuito te quoque gratus ero.
Nunquam pigra fuit nostris tua gratia rebus:
Nec mihi munificus arca negauit opes.
Nunc quoq; nil subitis clementia territa fatis
Auxilium vitæ fertq; refertq; meæ.
Vnde, roges forsan, fiducia tanta futuri
Sit mihi? QVOD FINXIT QVISQVE TVETVR OPVS.
Vt Venus artificis labor est & gloria Coi,
Æquoreo madidas quæ premit imbre comas:
Arcis vt Actææ vel eburna, vel ærea custos,
Bellica Phidiaca stat Dea facta manu:
Vendicat vt Calais laudem, quos fecit, equorum,
Vt similis veræ vacca Myronis opus:
Sic ego sum rerum non vltima Sexte tuarum:
Tutelaq; feror munus opusq; tua.

COMMENTARIVS.

DEDVCTVM CARMEN] Deducere carmina, seu versus à lana tractum quæ in fila deducitur, & tenuatur. κατάγειν ἔπη Græcis. Virgil. eclog. 8. *pastorem, Tityre, pingues Pascere oportet oues, deductum dicere carmen.* Vide ibid. Symb. nostras.

DEBITOR EST VITÆ. Q. T. SVÆ] Eleg. 4. lib. 1. Trist. *Perpetuusq; animæ debitor huius ero.* Qui vitam suam tibi in acceptis refert. Qui per te viuit. Qui es deus, & portus salutis nostræ, vt Cic. de Lentulo dixit. Quibus autem de caussis illi vitam suam debeat, distinctè, & luculenter explicat eleg. 5.

Viuit adhuc. vitamq; tibi debere fatetur,
Quod prius à miti Cæsare munus habet.
Te sibi cum fugeret memori solet ore referre
Barbariæ tutas exhibuisse vias.
Sanguine Bistonium quod non tepefecerit ensem,
Effectum cura pectoris esse tui.
Addita præterea vita quoq; multa tuendæ
Munera, ne proprias attenuaret opes.

SEV NON PROHIB. A ME. T. NOM. P.] Disiunctio est. Aut pateris poni nomen tuum, aut non pateris. Si illud.

A

ACCED. MERIT. H. Q. S. TVIS] vt in re[…]
cuniaria summa summæ accedit, dum num[…]
nūmis adiiciuntur: ita merita meritis quasi q[…]
dam summæ accedent. Ipsum verbale *accessio*, e[…]
ganter posuit in amicitia, & honore Cicero. […]
Att. ep. 16. lib. 16. ad veteres necessitudines […]
gnam attulit accessionem tua voluntas erga […]
Et ep. lib. 2. ad famil. Quæcunque tibi access[…]
nes fient & fortunæ, & dignitatis.

SIVE TRAHIS VVLTVS] si hoc, id est ægre fers, & frontem caperas, *Qui ducis vultus*, [...]xit Martialis.

EQVID. PECCASSE FATEB.] quia vol[…]tatem tuam neglexerim.

DELICTI TAM. E. C. PROB. MEI] Co[…]
lium, animus, & vt vulgus vocat, intentio, ex[…]
sat, & minuit, immò sæpe tollit peccatum. Q[…]
dam quippé mala per eam bona, & vicissim […]
na quædam per eam mala euadunt. Ego igi[…]
te honoris, & officij caussa nomino: non qu[…]
bi apud Cæsarem odium conflem.

ESSET QVIN GRATA] Ex locis pluri[…]
horum, ac superiorum librorum patet clar[…]
me, Ouidium fuisse hominem gratissimum,

idcirco omni gratia in calamitate sua di-
simum.
IT PRECOR OFFICIO. N.G. L. PIO] ne
:ate mihi, quæso, dum pium exsequor offi-
n, & benemeriti memorem me exhibeo.
N NVLLO QVOD LEGERERE LOCO]
d nusquam edidissem nomen tuum, id im-
atis loco duxi. Nam vt pietas est quædam in
cos quoque (Ego omni officio ac potius pie-
erga te cæteris satisfacio omnibus, ait Cic.
.entulum ep.1. lib.1.) sic in eosdem impietas:
:ga ipsos recte pij & impij dicamur.
PSE MIHI. P. M. IN TAL. ERROR] Erro-
placere non debent. Sunt tamen errores qui-
,qui errantes, & alios quoque interdum de-
ant. Mutius Scæuola patricius adolescens, in-
sus castra Porsenæ, vt regem obtruncaret, de-
tus similitudine scribam eius trucidauit. In-
nanum quasi ream puniens, foculo, qui pro-
acrificij caussa succensus aderat, iniecit. Fa-
n hoc extollens Martialis, concludit epi-
mma.

Maior decepta fama est & gloria dextra,
Si non errasset, fecerat illa minus.

genes, cum puer quidam lapillo scopum pe-
, & aberrans, prætereuntem forte nouercam
gisset, ridens exclamauit, ne sic quidem ma-
aert.
IDERIT, AD SVMMVM DIXI] *dixi* co-
et cum voce *summum*. Ad summum dixi, tan-
dixi. Ad extremum dixi.
VDET OFFENS. NON MERVISSE. P.]
et tam serò posuisse nomen, quamuis cum
offensa: quæ mihi tanti non est, quanti signi-
:io grati animi.
I QVID EA] si quid est lethe in rerum na-
, & non potius merum figmẽtum poëticum,
ia sexcenta.
EBETANTEM PECT. LETHEN] immi-
ntem memoriam, obliuionemque vnde na-
t, inducentem. Si totum flumen lethæum bi-
m, non possem tamen non meminisse tui. E-
4. lib.2.

Non ego si biberes secura pocula lethes,
Excidere hæc credam pectore posse tuo.

EC FASTIDITA REPELL. VERBA] E-
ige numeri: non enim nisi de vno verbo, de
ine scilicet Sex. Pomp. agitur. Cætera non
dit, nec repellit Pompeius.
EC OFFICIO CRIM. INESSE PVTES]
n putas inesse laudem, si non laudes, ne ta-
vituperes quod facio: saltem in medio re-
ie.
LEVIS HÆC MERITIS, &c.] Leue est
l refero tuis in me tam ingentibus meritis.
VVITO TE QVOQVE GRAT. ERO] En,
faces illi admouet. Sin minus, subaudi, per-
s. Rarum hoc, vt quis amicum propter ami-
n, & merita quibus gratiam debet, gratiis
endis offendere non pertimescat. Contra

A eleg. 10. lib. 5. Trist. ad amicum non sinentem se ab eo nominari.

Ne tamen officio memoris lædaris amici,
Parebo iussis, parce timere, tuis.
At non parerem, si non meminisse putares:
Hoc quod non prohibet vox tua, gratus ero.

NVNQ. PIGRA. F. N. T. GRAT. REBVS] Hæc iam est commemoratio meritorum, quò lector melius caussam tam ardentis voluntatis in Ouidiò intelligat, & approbet. Nunquam, inquit, in me adiuuando cunctatus es. Promptissime rebus meis succurristi semper. Et hoc in patria cum essem.

NEC MIHI MVNIF. A. NEG. OPES] pecuniariis quoque subsidiis eum sibi non defuisse
B prædicat. In Append. Virgiliana. *Ludite securi quibus est æs semper in arca.*

SVBITIS FATIS NIL TERRITA CLEM.] Exilio quod ei non præuisum fata decreuerunt, & irrogarunt. Eleg. 6. lib. 3. Trist. *sed mea me in pœnam nimirum fata trahẽbant.* Plures autem territi, miserum, destituerunt. Clementiam interpretor fauorem, beneuolentiam.

AVXIL. VITÆ. F. REF. MEÆ] submittenda, credo, pecunia, & rebus aliis, quibus vitam toleret. Non enim Augustus abeunti multa auri, argentique talenta donauit.

VNDE FID. TANTA FVTVRI] Extollendis eius in se meritis, visus est in posterum quoque de eo, quod ad exilij caussam attinet, sperare. Ra-
C tionem expressius subiicit, & tacitè quærenti respondet.

QVOD FINXIT QVISQVE TVET. OPVS] Hæc est maior propositio, quam nõ probat, quia per se clara. Assumptio continetur versu vltimo, cuius probatio per inductionẽ antecedit. Conclusio quamuis non expressa, intelligitur. Omnis artifex tuetur opus suum. Sed ego sum opus tuum (quod ad tutelam pertinet): subaudimus, ergo me tueberis. Non solum tuetur opus suum auctor, sed laudat etiam, eoque delectatur, quasi quodam partu suo. Eleg. 9. lib. 3. *Auctor opus laudat.*

VT VEN. ARTIF. LAB. E. ET GLOR. COI] Artifex Cous est Apelles. Primum igitur exemplum est à pictore nobilissimo, à quo solo pingi
D M. Alexander voluit, etiam edicto proposito, vt habet Horat. ep.1. lib.2. Cicero paulo secius ep. 12, lib.5. Neque enim Alexander ille gratiæ caussa ab Apelle potissimùm pingi, & à Lysippo fingi volebat: sed quod illorum artem tum ipsis, tum etiàm sibi gloriæ fore putabat. Non pauca de eo Plin. lib.35. cap.10. Cum autem Venus è mari extitisse dicatur, pinxit eam ventre tenus emergentem (ex quo *ἀναδυομένη* emergens cognomen adepta est) & manu è coma soluta aquam exprimentem, tanta artificij elegantia, vt eam imitari nemo posset. Plin. ibid. Venerem exeuntem è mari diuus Augustus dicauit, in delubro patris Cæsaris, quæ anadyomene vocatur, versibus græcis tali opere, dum laudatur victo, sed illustrato. Huius

inferiorem partem corruptam qui reficeret, non A potuit reperiri. Verùm ipsa iniuria cessit in gloriam artificis. Et cap. 11. Illud verò perquam rarum, ac memoria dignum, etiam suprema opera artificum, imperfectasque tabulas, sicut Irim Aristidis, Tyndaridas Nicomachi, Medeam Timomachi, & quam diximus Venerem Apellis, in maiori admiratione esse, quam perfecta. Propert. lib. 3. eleg. 9. *In Veneris tabula summam sibi ponit Apelles.* Quidam ad exemplum Phrynes pictam putant. Rhodigin. lib. 14. cap. 15. Addamus verba M. Tullij ex ep. 9. lib. 1. Nunc vt Apelles Veneris caput, & summa pectoris politissima arte perfecit, reliquam partem corporis inchoatam reliquit, &c. Celebratur item ab eodem ep. 21. lib. 2. ad Att. & alibi, vt notauit Paul. Manut. In 3. Off. B ait, neminem pictorem inuentum, qui eam partem quam Apelles inchoatam reliquit, absolueret. Sed illa videtur alia ab anadyomene fuisse, quam cœpit pingere Cois, qua etiam priorem superasset, sed peracta parte mors maiorem ei gloriam inuidit. Ac de eadem forte etiam in illa epist. 9. lib. 1. locutus est Cicero.

ÆQVOREO IMBRE] Imber pro aqua. Marina ergo aqua madentes. Imbris nomine omnem humorem aqueum significari, & consuetudinem tantū induxisse, vt eo verbo agmen aquarum cælestium, & pluuiarum appelletur, ait Nonius. Virgil. 1. AEneid. de nauibus in tempestate. *Accipiunt inimicum imbrem, rimisq; fatiscunt.* Lucret. *Ex igni, terra, atq; anima nascuntur, & imbri.* C

ARCIS VT ACTÆÆ VEL EBVR. VEL ÆR. CVST.] Alterum exemplum est statuarij decantatissimi Phidiæ. Hic statuam Mineruæ præstantissimam fecit seu ex ebore, seu ex ære (dubitat enim de materia Ouid.) quæ in acropoli, id est, in arce Atheniensi pro æterno monumento locata est. Phidiæ Minerua prouerb. de præstanti opere. Vide Rhodigin. lib. 29. cap. 22. Nec modo Actææ arcis, sed omnium arcium custos: omnes quippe arces, & ἀκροπόλεις in eius tutela sunt. Catull. de nupt. *Diua quibus retinens in summis vrbibus arces, &c.* Virgil. eclog. 2. *Pallas quas condidit arces ipsa colat.* Ob hoc & Homero ἐρυσίπτολις custos vrbis, in hymno.

BELLICA DEA] Eadem Pallas dicitur, [...] πάλλειν vibrare, quòd hastam vibret. Ideo a[...] bellica, quoniam armata è capite Iouis prosil[...] cui mox arma, & currum tribuerunt. Horat. O[...] 15. lib. 1. *iam galeam Pallas, & ægida, currusq; & rabi[...] parat.* Belli inuentricem quidam dixerunt. Cic[...] de nat. deorum. Liberam alteram patre cælo, q[...] genuisse Mineruam dicitur, quam principem, [...] inuentricem belli ferunt. Virgil. lib. 11. *Armipoten[s] belli præses Tritonia virgo.*

VENDICAT VT CALAM. LAVD. &c.] Te[r]tium exemplum cælatoris, & fusoris. Plin. lib. 3[4] cap. 7. statuam Aruernorum cum faceret (Zeno[do]dorus) prouinciæ Vibio Auito præsidente, d[uo] pocula Calamidis manu cælata, quæ Cassio Sy[l]lano auunculo eius, præceptori suo Germanic[us] Cæsar adamata donauerat, æmulatus est, vt vi[x] vlla differentia esset artis. Et cap. 8. Calamis & [a]lias bigas, quadrigasque fecit, equos sine æmu[lo] lo expressit. De quibus Propert. lib. 3. eleg. 7. *Ex[actis] Calamis se mihi iactat equis.* Pausan. in Corinth.

VT SIMILIS VERÆ. V. MYRON.] Hic sig[...] buculam, seu vaccam æream, viuæ quam simil[...] mam, in quam extant lib. 4. Anthol. variorum poëtarum epigrammata. Plin. lib. 34. cap. 8. My[...] ronem Eleutheris natum, & ipsum Ageladis d[i]scipulum, bucula maximè nobilitauit, celebr[a]tis versibus laudata, quando alieno plerique in[...] genio magis quam suo commendantur. Laud[at] & quatuor boues circum aram Apollinis eiu[s]dem opus Propert. lib. 2. eleg. 31.

Atq; etiam circum steterant armenta Myronis,
Quatuor artificis viuida signa boues.

RERVM NON VLTIMVM] inter [...] non vltimum. λιτότης.

TVTELÆQVE FEROR MVN. OP. TVÆ] & sum opus tuum me tuentis, quatenus me tu[e]ris. Sicut illa quæ dixi sui vnumquodque artificis: Venus Apellis, Minerua Phidiæ, equi Calamidis, bucula Myronis.

ELEGIA SECVNDA.

Ad Seuerum.

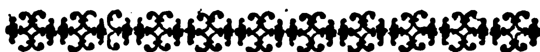
EXARVISSE VENAM SVAM.

ARGVMENTVM.

SCriptitarant inter se soluta oratione epistolas Seuerus, & Ouidius. Ægre sibi esse, quod libri sui hactenus eius nomine caruerint. Non misisse illi carmina sua, ne aquam in mare, quod aiunt, cum sit ipsemet poëta, & fœcunda admodum vena. Eò tandiu moratum. Præterea ingenium suum quasi lio obductum non fluere. Homerum quoque in tali regione degenerturum fuisse in barbariem. Raro item scribere, quia desit furor poë-:us: nec magna cum delectatione scribere: siue quod id hactenus sine ıctu fecerit: siue quod neminem habeat, cui recitet. Auditorem ıippe scribenti animos facere, & speratam gloriam esse pro calcari. ihilominus scribere ad fallendum tempus, quando nec poculis, nec ea capiatur: nec (quod inprimis amplecteretur, si per bella, & popu-tiones liceret) agriculturæ se dedere possit. Restare igitur occupatio-m hanc vnicam. Malos de se male meritos. Commendat ei poësin, ıandoquidem non ludat operam, & monumentum aliquod ab eo ›i legendum mitti rogat.

Quod legis, ô vates magnorum maxime vatum,
Venit ab intonsis vsque, Seuere, Getis.
Cuius adhuc nomen nostros tacuisse libellos,
(Si modò permittis dicere vera) pudet.
Orba tamen numeris cessauit epistola numquam
Ire per alternas officiosa vices.
Carmina sola tibi memorem testantia curam
Non data sunt: quid enim, quæ facis ipse darem?
QVIS MEL ARISTAEO, QVIS BACCHO VINA FALERNA,
TRIPTOLEMO FRVGES, POMA DET ALCINOO?
Fertile pectus habes: interque Helicona colentes,
Vberius nulli prouenit ista seges.

Mittere ad hunc carmen, frondes erat addere syluis:
 Hæc mihi cunctandi causa, Seuere, fuit.
Nec tamen ingenium nobis respondet, vt antè:
 Sed siccum sterili vomere littus aro.
Scilicet vt limus venas excæcat in vndis:
 Læsaq; suppresso fonte resistit aqua:
Pectora sic mea sunt limo vitiata malorum,
 Et carmen vena pauperiore fluit.
Si quis in hac ipsum terra posuisset Homerum,
 Esset, crede mihi, factus & ille Getes.
Da veniam fasso, studiis quoq; fræna remisi:
 Ducitur & digitis littera rara meis.
IMPETVS ILLE SACER, QVI VATVM PECTORA NVTRIT,
 Qui prius in nobis esse solebat, abest.
Vix venit in partes, vix sumpta Musa tabella
 Imponit pigras pæne coacta manus.
Paruaque, ne dicam scribendi nulla voluptas
 Est mihi: nec numeris nectere verba iuuat.
Siue quòd hinc fructus adeò non cepimus vllos,
 Principium nostri res fuit ista mali:
Siue quòd in tenebris numerosos ponere gestus,
 Quodq; legas nulli, scribere carmen obest.
EXCITAT AVDITOR STVDIVM LAVDATAQVE VIRTVS
 CRESCIT, ET IMMENSVM GLORIA CALCAR HABET.
Hîc mea cui recitem nisi flauis scripta Corallis,
 Quasq; alias gentes barbarus Ister habet?
Sed quid solus agam? quaq; infelicia perdam
 Ocia materia, surripiamq; diem?
Nam neq; me vinum, nec me tenet alea fallax,
 Per quæ clam tacitum tempus abire solet.
Nec me, quod cuperem, si per fera bella liceret,
 Oblectat cultu terra nouata suo.
Quid nisi Pierides, solatia frigida restant,
 Non bene de nobis quæ meruère deæ?
At tu cui bibitur felicius Aonius fons,
 Vtiliter studium, quod tibi cedit, ama.
Sacraq; Musarum meritò cole: quodq; legamus,
 Huc aliquod curæ mitte recentis opus.

COMMENTARIVS.

VATES MAGNOR. MAX. VATVM] Si magnorum maximus, ergo summus, & flos, & imperator poëtarum illius ætatis, maiorque Propertio, & ,qui eleg.10. lib.4. Trist. nominantur: quos onuictus sui dulcia membra fuisse;& eos ad vixisse omnes credi potest.

B INTONSIS GETIS] Et capillum, & am promittebant, erantque aspectu horri- : formidabiles. Trist.5. eleg.8.

Vox fera, trux vultus, verissima mortis imago,
Non coma, non vlla barba resecta manu.

I MODO PERMITT. D. VERA] Alibi, *liceat vera fateri*. Si vera dicenda sunt. Præfatio- uædam forma est. Ideo autem præfamur, niam veritas odium parit, quod depreca- .

RBA TAMEN NVM. CESS. EP. NVNQ.] hre, *orba numeris*, pro soluta. Dicta soluta oraon quod nullos habeat, aut habere debeat eros: sed quod nō sit alligata, & astricta cererpetuisque numeris. Cic. Orat. perf. Oratio um interest, vtrum numerosa sit, id est, fis numerorum, an tota numeris constet. Alm si sit, intolerabile vitium est: alterum nisi issipata, & inculte fluens est oratio.

RE PER ALTERNAS VICES] commeare nos, dum scribimus, & rescribimus. ἀμοι .

EMOREM TESTANTIA CVRAM] argutum memoris animi, quem testantur inter ates dona, & litteræ. Eleg.8. lib.3.

Quæ tibi, quærebam, memorem testantia curam
Dona Tomitanus mittere posset ager.

VID ENIM. Q. FACIS IPSE DAR?] sis poëta ipse, multa tibi carmina suppedi-

VIS MEL ARISTÆO] Hoc, & tria quæ untur exempla, παροιμιακῶς ad inanem opedeclarandam vsurpare licet, cum nempe iis s conamur augere alios, quorū ipsi copiam nt domi. Aristæus Apollinis, & Cyrenes fià Nymphis educatus est, quem & olei, & is conficiendi rationem docuerunt. Quare sque horum inuentor est habitus. Iustin. . Multa de eo Virgil.4. Georg. qui est de naapum. Adhibuit Naso hanc comparatiode mellis copia non temere, sed cogitatò, vt mo, & nos admonere volens, poëtas apum, orum studium mellificio esse simile, propter tatem. Qua de re polite, vt semper Muretus cap.1.

VIS BACCHO VINA FALERNA?] spero genere, præest enim Bacchus vino cue generis. Lætitiæ dator, & inuentor nomi-

A natur, quoniam vinum, vt est verbum Varronis, est lætitiæ dulce seminarium. Seuerum falernum Horat. Ode 27. lib.1. & forte sat.4. lib.2. id est, austerum. Quod dulce fieri tradit Athenæus lib.1. si sub vindemiæ tempus Noti flauerint.

TRIPTOLEMO FRVGES] Vide in eleg. 8. lib.3. Trist.

Nunc ego Triptolemi cuperem conscendere currus,
Misit in ignotam qui rude semen humum.

POMA DET ALCINOO] Insula Corcyra, quæ Homero est Phæacia, à Phæaco patre Alcinoi, & Echeria. Nobilissimos hortos habuit eiusdem insulæ rex Alcinous, de quibus 7. Odyss. nō longe à principio. Martial. lib.10.

Non mea Massylus seruat pomaria serpens,
Regius Alcinoi nec mihi seruit ager.

Ex Homerica descriptione maxime eos admirata est antiquitas. Visebantur illic proceræ arbores, semper pomis onustæ, aliis cadentibus, a-

B liis maturescentibus, aliis subnascentibus. Stat. vosq. *Qui nunquam vacui prodistis ad æthera rami.* Propert. lib.3. eleg.2. *Nec mea Phæacas æquant pomaria syluas.* Sic, syluas, inquam, nominauit & Maro 2. Georg. Tertullian. de Pallio pometum. Plin. lib. 19. cap.4. Antiquitas nihil prius mirata est, quam Hesperidum hortos, ac Regum Adonis, & Alcinoi.

FERTILE PECTVS HABES] ingenium diues, & facundum.

INTER HELICONA COLENTES] inter poëtas. Chorus Musarum frequentat montem Heliconem, quem colunt poëtæ, quia Heliconiadas colunt.

VBERIVS. N. PROVEN. ISTA SEGES] seges carminū. Nullus est te ad poëtandum promptior, copiosior, locupletior. Segetis vocabulum ad copiam, & multitudinem exprimendam adhibetur à Latinis. 3. Metam. *crescitq. seges clypeata vi-*

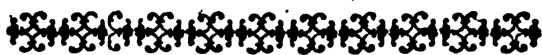
C *rorum.* Plaut. Aulular. *Tibi ego rationem reddam stimulorum seges?* Id est, in cuius tergo serere oporteat stimulos, seu, quam stimulis operire oporteat, sicut alibi dicit, fustibus operire. Virgil.3. AEneid. telorum seges.

FRONDES ERAT ADDERE SYLVIS] *In syluam ne ligna feras*, apud Horat. sat.10. lib.1. Erat, vt supra dixit, dare mella Aristæo, Falerna Baccho, fruges Triptolemo. Eiusdem classis sunt, in mare aquam ferre, & noctuas, seu vlulas Athenas.

HÆC MIHI CVNCTAND. CAVSSA] ob hanc caussam serius ad te carmen mitto.

NEC TAM. ING. NOB. RESP. VT ANTE] Hæc potest esse altera, seu adiuuans caussa, ob quam cunctatus sit ad eum carmen mittere. Eleg.13. lib.5. Trist.

Mittere ad hunc carmen, frondes erat addere syluis:
Hæc mihi cunctandi causa, Seuere, fuit.
Nec tamen ingenium nobis respondet, vt antè:
Sed siccum sterili vomere littus aro.
Scilicet vt limus venas excæcat in vndis:
Læsaq; suppresso fonte resistit aqua:
Pectora sic mea sunt limo vitiata malorum,
Et carmen vena pauperiore fluit.
Si quis in hac ipsum terra posuisset Homerum,
Esset, crede mihi, factus & ille Getes.
Da veniam fasso, studiis quoq; frena remisi:
Ducitur & digitis littera rara meis.
IMPETVS ILLE SACER, QVI VATVM PECTORA NVTRIT,
Qui prius in nobis esse solebat, abest.
Vix venit in partes, vix sumpta Musa tabella
Imponit pigras pæne coacta manus.
Paruaque, ne dicam scribendi nulla voluptas
Est mihi: nec numeris nectere verba iuuat.
Siue quòd hinc fructus adeò non cepimus vllos,
Principium nostri res fuit ista mali:
Siue quòd in tenebris numerosos ponere gestus,
Quodq; legas nulli, scribere carmen obest.
EXCITAT AVDITOR STVDIVM LAVDATAQVE VIRTVS
CRESCIT, ET IMMENSVM GLORIA CALCAR HABET.
Hîc mea cui recitem nisi flauis scripta Corallis,
Quasq; alias gentes barbarus Ister habet?
Sed quid solus agam? quaq; infelicia perdam
Ocia materia, surripiamq; diem?
Nam neq; me vinum, nec me tenet alea fallax,
Per quæ clam tacitum tempus abire solet.
Nec me, quod cuperem, si per fera bella liceret,
Oblectat cultu terra nouata suo.
Quid nisi Pierides, solatia frigida restant,
Non bene de nobis quæ meruêre deæ?
At tu cui bibitur felicius Aonius fons,
Vtiliter studium, quod tibi cedit, ama.
Sacraq; Musarum meritò cole: quodq; legamus,
Huc aliquod curæ mitte recentis opus.

CO

COMMENTARIVS.

VATES MAGNOR. MAX. VATVM] Si magnorum maximus, ergo summus, & flos, & imperator poëtarum illius ætatis, maiorque Propertio, & ;,qui eleg.10. lib.4. Trist. nominantur: quos :onuictus sui dulcia membra fuisse;& eos ad vixisse omnes credi potest.

IB INTONSIS GETIS] Et capillum, & bam promittebant, erantque aspectu horri- k formidabiles. Trist.5. eleg.8.

Vox fera, trux vultus, verissima mortis imago,
Non coma, non vlla barba resecta manu.

I MODO PERMITT. D. VERA] Alibi, *liceat o vera fateri.* Si vera dicenda sunt. Præfatio- quædam forma est. Ideo autem præfamur, oniam veritas odium parit, quod depreca- r.

ORBA TAMEN NVM. CESS. EP. NVNQ.] :hre, *orba numeris*, pro soluta. Dicta soluta ora- non quod nullos habeat, aut habere debeat ıeros: sed quod nō sit alligata, & astricta cer- ›erpetuisque numeris. Cic. Orat. perf. Oratio tum interest, vtrum numerosa sit, id est, si- is numerorum, an tota numeris constet. Al- ım si sit, intolerabile vitium est: alterum nisi lissipata, & inculte fluens est oratio.

RE PER ALTERNAS VICES] commeare r nos, dum scribimus, & rescribimus. ἀμοι- ϐ.

IEMOREM TESTANTIA CVRAM] argu- ıtum memoris animi, quem testantur inter ntes dona, & litteræ. Eleg.8. lib.3.

Quæ tibi, quærebam, memorem testantia curam
Dona Tomitanus mittere posset ager.

VID ENIM. Q. FACIS IPSE DAR?] ı sis poëta ipse, multa tibi carmina suppedi- .

VIS MEL ARISTÆO] Hoc, & tria quæ ıntur exempla, παροιμιακῶς ad inanem ope- declarandam vsurpare licet, cum nempe iis ıs conamur augere alios, quorū ipsi copiam ent domi. Aristæus Apollinis, & Cyrenes fi- , à Nymphis educatus est, quem & olei, & is conficiendi rationem docuerunt. Quare ısque horum inuentor est habitus. Iustin. 3. Multa de eo Virgil.4. Georg. qui est de na- apum. Adhibuit Naso hanc comparatio- de mellis copia non temere, sed cogitatò, vt imo, & nos admonere volens, poëtas apum, orum studium mellificio esse simile, propter itatem. Qua de re polite, vt semper Muretus .cap.1.

VIS BACCHO VINA FALERNA?] spe- ›ro genere, præest enim Bacchus vino cu- ıe generis. Lætitiæ dator, & inuentor nomi- A natur, quoniam vinum, vt est verbum Varronis, est lætitiæ dulce seminarium. Seuerum falernum Horat. Ode 27. lib.1. & forte sat.4. lib.2. id est, austerum. Quod dulce fieri tradit Athenæus lib.1. si sub vindemiæ tempus Noti flauerint.

TRIPTOLEMO FRVGES] Vide in eleg. 8. lib.3. Trist.

Nunc ego Triptolemi cuperem conscendere currus,
Misit in ignotam qui rude semen humum.

POMA DET ALCINOO] Insula Corcyra, quæ Homero est Phæacia, à Phæaco patre Alcinoi, & Echeria. Nobilissimos hortos habuit eiusdem insulæ rex Alcinous, de quibus 7. Odyss. nō longe à principio. Martial. lib.10.

Non mea Massylus seruat pomaria serpens,
Regius Alcinoi nec mihi seruit ager.

Ex Homerica descriptione maxime eos admirata est antiquitas. Visebantur illic proceræ arbores, semper pomis onustæ, aliis cadentibus, aliis maturescentibus, aliis subnascentibus. Stat. B vosq; *Qui nunquam vacui prodistis ad æthera rami.* Propert. lib.3. eleg. 2. *Nec mea Phæacas æquant pomaria syluas.* Sic, syluas, inquam, nominauit & Maro 2. Georg. Tertullian. de Pallio pometum. Plin. lib. 19. cap.4. Antiquitas nihil prius mirata est, quam Hesperidum hortos, ac Regum Adonis, & Alcinoi.

FERTILE PECTVS HABES] ingenium diues, & facundum.

INTER HELICONA COLENTES] inter poëtas. Chorus Musarum frequentat montem Heliconem, quem colunt poëtæ, quia Heliconiadas colunt.

VBERIVS. N. PROVEN. ISTA SEGES] seges carminū. Nullus est te ad poëtandum promptior, copiosior, locupletior. Segetis vocabulum ad copiam, & multitudinem exprimendam adhibetur à Latinis. 3. Metam. *crescitq; seges clypeata virorum.* Plaut. Aulular. *Tibi ego rationem reddam stimulorum seges?* Id est, in cuius tergo serere oportC eat stimulos, seu, quam stimulis operire oporteat, sicut alibi dicit, fustibus operire. Virgil.3. AEneid. telorum seges.

FRONDES ERAT ADDERE SYLVIS] *In syluam ne ligna feras*, apud Horat. sat.10. lib.1. Erat, vt supra dixit, dare mella Aristæo, Falerna Baccho, fruges Triptolemo. Eiusdem classis sunt, in mare aquam ferre, & noctuas, seu vlulas Athenas.

HÆC MIHI CVNCTAND. CAVSSA] ob hanc caussam serius ad te carmen mitto.

NEC TAM. ING. NOB. RESP. VT ANTE] Hæc potest esse altera, seu adiuuans caussa, ob quam cunctatus sit ad eum carmen mittere. Eleg.13. lib.5. Trist.

Adde

A *Adde quod ingenium longa rubigine læsum*
Torpet, & est multo quam fuit ante minus.

Et paulo post.

Contudit ingenium patientia longa malorum,
Et pars antiqui magna vigoris abest.

Respondet, quod pro voto succedit, & tale est, quale optamus.

SICCVM STERILI VOM. LITT. ARO] prouerb. littus arare, pro frustra laborem consumere. Sunt siquidem oræ littorales fermè steriles propter terræ salsuginem, quæ humorem illius omnem exedit.

VENAS, EXCÆCAT IN VNDIS] meatus occludit, & obturat.

LÆSAQVE SVPRESSO F. RESIST. AQVA] B scaturigine impedita, & per limũ cohibita consistit aqua.

PECT. SIC. M. SVNT LIM. VIT. MALOR.] ἀνιάσεις. Mala, & incommoda quibus in hisce locis iactor, & conficior, mihi limus sunt.

CARMEN VENA PAVPER. FLVIT] Verbum *vena* poëtæ præsertim, ad sua ingenia indicanda transferunt, de quo dixi alibi. Horat. Ode 18. lib. 2.

At fides, & ingeni benigna vena est.

Vena diues, pectus fertile. Contraria, vena pauper, pectus sterile.

IPSVM HOMERVM] Homeri ingenium laudant omnes, iudicium, & diligentiam non item, cui præcipue infestus est poëtarum Rhadamanthus Iulius Scaliger. C Ergo etiam Homerus multum deperderet de præstãtia ingenij sui, si assiduo in his molestiis, & in medio barbarorum versaretur. Eleg. 1. lib. 1. Trist.

Da mihi Mæoniden, & tot circumspice casus,
Ingenium tantis excidet omne malis.

Lege ibidem plura. Summus Homeri laudator est Max. Tyrius philosophus Platonicus, potissimum dissertat. 15. In quarta vero sic ait. Pulchra sunt Homeri poëmata, longeque omnium pulcherrima, maximeque augusta, & reuera digna, quæ à Musis canantur.

FACTVS ET ILLE GETES] qualis & Ouidius est factus: auget enim rem. Getes, stupidus, hebes, obtusus, vt sunt Getę. Ad ingenium enim, non ad morum feritatem referre oportet. D

DA VENIAM FASSO] quia fassus: hæc enim æqua caussa est dandæ, & impetrandę veniæ, confessio delicti, aut quasi delicti. Nec quisquam adeo immitis est, qui confitentem ab se repellat.

STVDIIS QVOQVE FRÆNA REMISI] Ab equis, quibus fræna remittimus, & adducimus. Oscitantior, & languidior factus sum in studiis.

DVCIT. ET DIGIT. LITT. RARA M.] Explanat allegoriam. Remissio itaque frænorum, est rara scriptio.

IMPET. ILLE SACER. QVAT. P. NVTRIT] Deum, & spiritum sedibus æthereis venientem, & commercia cæli in Tristib. & Fast. appellat. Et hic impetus poëtarum ingeniis pro cibo, & alimento est, citra quem viuere, ac durare non possent.

QVI PRIVS IN NOB. ESSE SOLEB.] antequam tot, & tam diuturnis malis iactaremur. De illo autem præsente, vide quid cantet eleg. 1. lib. 4. Trist. *Hic vbi mota calent sacro, &c.*

VIX VENIT AD PARTES] Vix venit in partẽ laboris, tergiuersatur. Eleg. 15. lib. 15. Trist. *Quæ te nostrorum cum sis in parte laborum.*

VIX SVMPTÆ MVSA TABELLÆ IMP. &c.] Eleg. 3. lib. 5. Trist. *sæpe tamen nobis, vt nunc quoque, sumpta tabella est.* Ostẽdit difficultatem, quam nunc experiatur in scribendo, ob ingenij situm, ac torporem. Tamen Musæ gratias agit eleg. 10. lib. 4. Trist. & de ea multò aliter prædicat. *Gratia Musa tibi, &c.*

PARVAQVE, &c. SCRIB. VOLVPT.] nec mirum, quandoquidem abest impetus ille sacer, qui est omni nectare dulcior.

NEC NVM. NECTERE VERBA IVVAT] Eleg. 13. lib. 5. Trist. *Inq; suos volui cogere verba pedes.*

SIVE QVOD HINC FRVCTVS, &c.] Duas caussas fastidij sui profert. Prior est, quia nullum adhuc ex labore suo fructum perceperit. Nihil enim eorum quæ voluit obtinuit. Fructum autem? immo hoc malorum suorũ fuisse caussam, & principium, scribere inquam.

SIVE QVOD IN TENEBRIS, &c.] Posterior, quia cui legat mortalium istic neminem habeat, & sibi tantum cantet. Quod perinde est, ac si in tenebris faceret histrioniam, quam nemo videret. An non talis ineptus est, & frustra laborat? Martialis irridens quondam malum poëtam, quem ob id nemo dignabatur legere, *Non scribit, cuius carmina nemo legit.*

EXCITAT AVDIT. STVDIVM] placere enim quisque audientibus, quam displicere mauult, & vt placeat conatur. Eleg. 4. lib. 3.

Plausibus ex istis populi, lætoq; fauore
Ingenium quoduis incaluisse potest.

LAVDATAQVE VIRTVS CRESCIT] Laudes quidam stimuli, & incitamenta virtutis sunt. Eleg. 13. lib. 5. Trist.

Denique non paruas animo dat gloria vires,
Et fœcunda facit pectora laudis amor.

Apud Clementem Alexand. Pædagog. lib. 1. ἀρετὴ γὰρ ἐπαινουμένη δένδρον ὡς ὕδατι ἀέξεται. Virtus enim laudata, vt arbor aquis irrigata crescit, & augetur. Quod à Pindaro videtur petiuisse, cuius est Nem. 8. αὔξεται δ' ἀρετὰ χλωραῖς ἐέρσαις. Quod ab erudito viro sic translatum reperio, carmine sapphico.

Planta vti verno satiata rore
Crescit, assurgens tenues in auras;
Sic virûm virtus decorata cælo
Tollitur ingens.

Conuenienter his & Gregorius Theologus. ὧν γὰρ τοὺς ἐπαίνους οἶδα, τούτων σπουδὰς καὶ τὰς ἐπιδόσεις. Quarum rerum laudes, earum vtique & incrementa

noui.

i. Contra Cic.1. Tuscul.iacentque ea semper, apud quosque improbantur.

T IMMENS. GLOR. CALCAR HAB.] E-6.

Gloria vos acuat, vos vt recitata probentur
Carmina, Pieriis inuigilate choris.
Eleg.1.lib.5.Trist.
Denique nulla mihi captatur gloria, quaeque
Ingenio stimulos subdere fama solet.

2.Tuscul.Natura nihil praestantius habet,ni-quod magis expetat, quam laudem, quam us. Et pro Archia. Trahimur omnes laudis lio, & optimus quisque maxime gloria duci- At in 5.Trist.eleg.8.spectare se gloriam ne-contentum tempus, & curas fallere.

Nec tamen vt lauder vigilo, curamque futuri
Nominis, vtilius quod latuisset, ago.
Detineo studiis animum, falloque labores,
Experior curis & dare verba meis.

IIC MEA CVI RECIT.]Eleg.1.lib.4.

Sed neque cui recitem quisquam est mea carmina, nec qui
Auribus accipiat verba latina suis.

QVASQVE ALIAS GENT.BARB.ISTER] uae aliae gentes barbarae praeter Corallos Istrū olunt.

ED QVID SOLVS AGAM?] non habens num mortalem, qui latinè mecum loqua-Eleg.6.lib.1.

Cum dedimus somno corpus quas postulat horas,
Quo ponam vigilans tempora longa modo?

QVAQVE INFAELICIA PERD. OTIA T.] Quid aliud possim agere ad perdendum infaelix otium? Scribendo enim perdo o-n, quia sine fructu scribo, & nullis auditori-

VRRIPIAMQVE DIEM?] fallam diem. ransigam diem, vt illum me consumpsisse sentiam.Eleg.10.lib.4. *Sic tamen absumo, decipio diem.*

IAM NEQVE ME VINVM, &c.] Eleg.6. I.

Nec iuuat in lucem nimio marcescere vino,
Nec tenet incertas alea blanda manus,

merat tria genera occupationum, quibus vacare posset, si à scribendo desineret.Sed priora duo vt indigna homine liberali repudiat, potationem, & lusum aleae. Tertium dolet sibi per assiduas impressiones vicinorum hostium non licere, agriculturam scilicet. Inde concludit,nihil superesse sibi praeter Musas,& hoc tamen esse frigidum,& exiguum, & inefficax solatium, ob ea nimirum,quae hactenus dixit. Commoda & incommoda vini possem hoc loco recensere:sed id quia feci alibi,ni fallor,omittā.Lege Athenaeum.

PIERID.SOLATIA FRIGID]appositio.

NON BENE DE NOB.QVAE MERVERE] quia propter carmen eiectus sum in exilium. Eleg.5.lib.3. nisi me mea Musa fugasset. Et tamen earum in se meritum praedicat eleg.1.lib.4. Trist. *Me quoque Musa leuat, &c.* Et infrà: *Iure deas igitur veneror.* Nihil ista pugnant, si tempora distinguas, & rei diuersam conditionem perpendas.

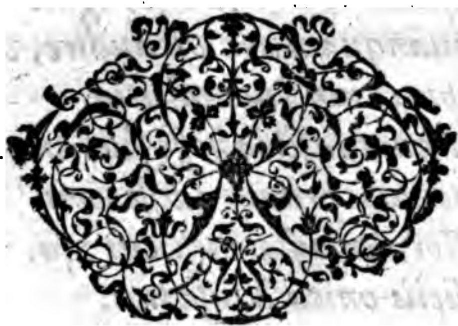
CVI BIBITVR FAELICIVS AONIVS FONS]Inter alia nomina Musae habent & Aonidum.ab Aonia regione.Fontes earum tres vulgatissima.Aquas Castalidas,& Aganippaeas,& Aonias bibere oportet, qui poëta cupit euadere. Persius in praefat.etiam dormire, & somniare in Parnasso iubet. Seuerus faelicius bibit hos latices, quia loco tutissimo, & beatissimo cum admiratione audientium scribit carmina.

VTILIT.STVD.Q.TIBI CED.AMA]ego enim nullum laudis, aut vtilitatis alicuius fructū inde consequor.

SACRAQVE MVSAR. MERITO COLE] quandoquidem non gratis ea colis, & debes Musis tuis.

HVC ALIQVOD CVRAE.M.RECENT.OP.] Carmen aliquod abs te recens compositum,quo legendo nos oblectemus, & quod relegendo longius faciamus, vt eleg.5.lib.3.de oratione Cottae sibi missa dixit. In qua elegia est hic versus. *Saepe, precor, studij pignora mitte tui.*

ELE-

ELEGIA TERTIA.

Ad amicum instabilem.

EXPROBRATIO INCON STANTIAE, ET FORTVNAE MVTABILITAS.

ARGVMENTVM.

EXprobraturus cuidam defectionem, & perfidiam, an git, vtrum id expresso eius nomine, an tacito faciat. De nit tacito, ne hoc ipso si nominet, aliquod ei nomen riat. Vituperat igitur disertè mobilitatem hominis, etiam nosse Nasonem dissimulet, vt hoc modo miserum pudefac & aut simulationis præteritæ, aut leuitatis præsentis conuincat. Q rit, in quo ipsum læserit, & indignè fert, se quoque absentem ab eo bis lacerari. Monet de timenda fortunæ vicissitudine, quam plur exemplis, suo non prætermisso, amplificat.

Conquerar? an taceam? ponam sine nomine crimen?
An notum qui sis omnibus esse velim?
Nomine non vtar, ne commendère querela,
Quæraturq; tibi carmine fama meo.
Dum mea puppis erat valida fundata carina,
Qui mecum velles currere, primus eras:
Nunc, quia contraxit vultum fortuna, recedis,
Auxilio postquam scis opus esse tuo.
Dissimulas etiam, nec me vis nosse videri,
Quisq; sit audito nomine, Naso, rogas.
Ille ego sum, quanquam non vis audire, vetusta
Pæne puer puero iunctus amicitia.
Ille ego qui primus tua seria nosse solebam,
Qui tibi iucundis primus adesse iocis.
Ille ego conuictor, densoq; domesticus vsu,
Ille ego iudiciis vnica Musa tuis.
Ille ego sum, qui nunc an viuam, perfide, nescis,
Cura tibi de quo quærere nulla fuit.

Siue fui nunquam carus, simulasse fateris:
Seu non fingebas, inuenière leuis.
Aut age dic aliquam, quæ te mutauerit, iram:
Nam nisi iusta tua est, iusta querela mea est.
Quod te nunc crimen similem vetat esse priori?
An crimen, cœpi quod miser esse, vocas?
Si mihi rebus opem nullam factisque ferebas,
Venisset verbis charta notata tribus.
Vix equidem credo: sed & insultare iacenti
Te mihi, nec verbis parcere fama refert.
Quid facis ah demens? cur, si fortuna recedat,
Naufragio lacrymas eripis ipse tuo?
HAEC DEA NON STABILI, QVAM SIT LEVIS, ORBE FATETVR,
QVAE SVMMVM DVBIO SVB PEDE SEMPER HABET.
Quolibet est folio, & quauis incertior aura,
Par illi leuitas improbe facta tua est.
OMNIA SVNT HOMINVM TENVI PENDENTIA FILO,
ET SVBITO CASV, QVAE VALVERE, RVVNT.
Diuitis audita est cui non opulentia Crœsi?
Nempe tamen vitam captus ab hoste tulit.
Ille Syracosia modò formidatus in vrbe,
Vix humili duram reppulit arte famem.
Quid fuerat Magno maius? tamen ipse rogauit
Summissa fugiens voce clientis opem:
Cuique viro totus terrarum paruit orbis,
Indigus effectus omnibus ipse magis.
Ille Iugurthino clarus, Cimbróque triumpho,
Quo victrix toties consule Roma fuit,
In cœno Marius iacuit, cannáque palustri,
Pertulit & tanto multa pudenda viro.
LVDIT IN HVMANIS DIVINA POTENTIA REBVS,
ET CERTAM PRAESENS VIX HABET HORA FIDEM.
Littus ad Euxinum, si quis mihi diceret, ibis,
Et metues arcu ne feriare Getæ:
I, bibe, dixissem, purgantes pectora succos,
Quicquid & in tota nascitur Anticyra.
Sum tamen hæc passus: nec si mortalia possem,
Et summi poteram tela cauere Dei.
TV QVOQVE FAC TIMEAS, ET, QVAE TIBI LAETA VIDENTVR,
DVM LOQVERIS, FIERI TRISTIA POSSE PVTA.

ELEGIA TERTIA.

Ad amicum instabilem.

EXPROBRATIO INCONSTANTIAE, ET FORTVNAE MVTABILITAS.

ARGVMENTVM.

EXprobraturus cuidam defectionem, & perfidiam, ambigit, vtrum id expresso eius nomine, an tacito faciat. Decernit tacito, ne hoc ipso si nominet, aliquod ei nomen pariat. Vituperat igitur disertè mobilitatem hominis, qui etiam nosse Nasonem dissimulet, vt hoc modo miserum pudefaciat, & aut simulationis præteritæ, aut leuitatis præsentis conuincat. Quærit, in quo ipsum læserit, & indignè fert, se quoque absentem ab eo verbis lacerari. Monet de timenda fortunæ vicissitudine, quam pluribus exemplis, suo non prætermisso, amplificat.

Conquerar? an taceam? ponam sine nomine crimen?
An notum qui sis omnibus esse velim?
Nomine non vtar, ne commendère querela,
Quæraturq; tibi carmine fama meo.
Dum mea puppis erat valida fundata carina,
Qui mecum velles currere, primus eras:
Nunc, quia contraxit vultum fortuna, recedis,
Auxilio postquam scis opus esse tuo.
Dissimulas etiam, nec me vis nosse videri,
Quisq; sit audito nomine, Naso, rogas.
Ille ego sum, quanquam non vis audire, vetusta
Pæne puer puero iunctus amicitia.
Ille ego qui primus tua seria nosse solebam,
Qui tibi iucundis primus adesse iocis.
Ille ego conuictor, densoq; domesticus vsu,
Ille ego iudiciis vnica Musa tuis.
Ille ego sum, qui nunc an viuam, perfide, nescis,
Cura tibi de quo quærere nulla fuit.

Siue fui nunquam carus, simulasse fateris:
Seu non fingebas, inueniere leuis.
Aut age dic aliquam, quæ te mutauerit, iram:
Nam nisi iusta tua est, iusta querela mea est.
Quod te nunc crimen similem vetat esse priori?
An crimen, cœpi quod miser esse, vocas?
Si mihi rebus opem nullam factisque ferebas,
Venisset verbis charta notata tribus.
Vix equidem credo: sed & insultare iacenti
Te mihi, nec verbis parcere fama refert.
Quid facis ah demens? cur, si fortuna recedat,
Naufragio lacrymas eripis ipse tuo?
HAEC DEA NON STABILI, QVAM SIT LEVIS, ORBE FATETVR,
QVAE SVMMVM DVBIO SVB PEDE SEMPER HABET.
Quolibet est folio, & quauis incertior aura,
Par illi leuitas improbe facta tua est.
OMNIA SVNT HOMINVM TENVI PENDENTIA FILO,
ET SVBITO CASV, QVAE VALVERE, RVVNT.
Diuitis audita est cui non opulentia Crœsi?
Nempe tamen vitam captus ab hoste tulit.
Ille Syracosia modò formidatus in vrbe,
Vix humili duram reppulit arte famem.
Quid fuerat Magno maius? tamen ipse rogauit
Summissa fugiens voce clientis opem:
Cuique viro totus terrarum paruit orbis,
Indigus effectus omnibus ipse magis.
Ille Iugurthino clarus, Cimbróque triumpho,
Quo victrix toties consule Roma fuit,
In cœno Marius iacuit, cannáque palustri,
Pertulit & tanto multa pudenda viro.
LVDIT IN HVMANIS DIVINA POTENTIA REBVS,
ET CERTAM PRAESENS VIX HABET HORA FIDEM.
Littus ad Euxinum, si quis mihi diceret, ibis,
Et metues arcu ne feriare Getæ:
I, bibe, dixissem, purgantes pectora succos,
Quicquid & in tota nascitur Anticyra.
Sum tamen hæc passus: nec si mortalia possem,
Et summi poteram tela cauere Dei.
TV QVOQVE FAC TIMEAS, ET, QVAE TIBI LAETA VIDENTVR,
DVM LOQVERIS, FIERI TRISTIA POSSE PVTA.

COMMENTARIVS.

ONQVERAR, AN TACEAM?] Interrogationes principio orationis, seruiunt affectui. Hoc loco indignationem, & iram geminata interrogatione expresſit.

PONAM SINE NOMINE CRIMEN?] Quod ſolemus, cum alicuius famæ conſultum cupimus. *Paſcere perſonis, dicere de vitiis*, ſecundum Martialem.

AN NOTVM QVI SIS OMNIBVS. E. VELIM?] an ponam nomen tuum, & te velut ſtigmate inuſtum, reddam notum omnibus? Fingit nomina Martialis in vitioſis inſectandis, quod & alibi obſeruauimus.

NOMINE NON VTAR] Ex prima dubitatione eligit partem aientem, conqueritur enim. Ex ſecunda negantem; non enim hominem nec vero, nec falſo, ac ficto nomine appellat. Cauſſam annectit.

NE COMMENDERE QVERELA] Etiam reprehendi, & quauis de cauſſa à claris ſcriptoribus nominari, quippiam famæ, quanquam non honeſtæ, famæ tamen conciliat: ſicut occidi à forti, ac bellicoſo viro honorificum, & glorioſum ad famam putant qui occiduntur. Perſtringit quendam Rauidum Catullus, qui cum aliter in hominum notitiam peruenire non potuerit, vel famoſis verſibus, & cum ſummo dedecore peruenire optauerit.

Quænam te mala mens, miſelle Rauide,
Agit præcipitem in meos iambos?
Quis Deus tibi non bene aduocatus
Vecordem parat excitare rixam?
An vt peruenias in ora vulgi?
Quid vis? quà lubet eſſe notus optas?
Eris, quandoquidem meos amores
Cum longa voluiſti amare pœna.

QVAERATVRQ. T. CARM. F. MEO] vt quæras ex meo carmine apud poſteros famam, ſicut Heroſtratus ex incenſo templo Dianæ Epheſinę.

DVM MEA PVPP. E. VALIDA, &c.] Puppis, nauis, carinæ, cymbæ, ratium, ſecundæ, & aduerſæ tempeſtatis, procellæ, ventorumque nominibus conditionem, ac ſtatum ſuum libenter ſignificat, quod item in Triſtibus notauimus.

QVI MECVM VELLES CVRRERE] Dictum antea, currere, & curſus ad nauigationem ſæpenumero transferri. Eleg. 1. lib. 1. Triſt. *Siue opus eſt velis, minimam bene currit ad auram.* Virgil. 3. Aeneid. *quò curſum ventuſque, gubernatorq́; vocabant.* Cic. pro Muræna. *Cum contento curſu hoſtium claſſis Italiam peteret.* Plura afferre nihil eſt neceſſe.

QVIA CONTRAXIT VVLT. FORTVNA] Eleg. 1. *ſiue trabis vultus.* Non manet in metaphora. A curſu enim, qui eſt proprius animalium pedeſtrium, tranſit ad vultum, quem fortunæ tribuit,

A & id licet. Exempla notauit in Catulli phaſelu Muret. Commētariis. Vultus ergo fortunæ co tractus, eſt rerum in deterius mutatio, lætaru in triſtes, contracti enim vultus triſtium, ac mo rentium.

AVXILIO POSTQ. SCIS OP. ESSE TV nec enim me, ſed commoda amabas tua, id quo diſceſsio tua probat. Si germanè amaſſes, op tua mihi ſuccurriſſes aliquando.

NEC ME VIS NOSSE VIDERI] Exagger ſcelus. Defeciſti cum fortuna. Non eſt tibi ho ſatis, etiam videri vis me nunquam nouiſſe, ne tibi quidquam mecum fuiſſe.

QVIQVE SIT AVD. NOM. NASO ROG.] calliditatem, vel nequitiam potius. Etiam ho addis.

QVANQVAM NON VIS AVDIRE] etſi te h ſurdum, & me mutum optares, quia improbita

B tem tuam omnibus teſtatam relinquam.

VETVSTA PAENE. P. P. IVNCT. AMICI TIA] Rectè vetuſta, ſi pæne à pueris. Laus amici tiæ ab antiquitate. Bonum, & vtile conſilium Ec cleſiaſtici, cap. 9. *Ne derelinquas amicum antiquum nouus enim non erit ſimilis illi. Vinum nouum amicus no uus: veteraſcet, & cum ſuauitate bibes illud.*

PRIM. TVA SERIA NOSSE SOLEB.] Cu nemine prius, quam mecum tua ſeria commu nicabas. Eleg. 10. lib. 1. de familiaritate, quæ ſib fuerat cum Celſo.

Sæpe refert animus luſus grauitate carentes,
Seria cum liquida ſæpe peracta fide.

Et 1. Triſt. eleg. 7.

Quid niſi tot luſus, & tot mea ſeria noſſes,
Tot noſſem luſus ſeriaq́; ipſe tua?

QVI TIBI IVCVND. PRIM. AD. IOCIS Nec in leuibus, & ludicris potiorem me ſodalen habebas.

C ILLE EGO CONVICTOR] græcè ὁμοτράπεζος, συμβιώτης. Qui cum aliquo vnà cibum capit Poſterius magis ſonat latinè contubernalis. Cic F. ep. 21. lib. 16. Vtor familiaribus, & quotidiani conuictoribus, quos ſecum Cratippus adduxit hominibus & doctis, & illi probatiſsimis. Mem bra conuictus ſui vocat poëtas quoſdam elegi 10. lib. 4. Triſt.

DENSOQVE DOMESTICVS VSV] ita ſæp domi tuę viſebar, tam frequens mihi vſus tecu vt numerari poſſem domeſticus tuus, ἔνοικος.

EGO IVDICIIS VNICA MVSA TVIS] ſ lectabatur deſertor iſte, Ouidij carminibus, cum poëtis omnibus anteponeret, ipſam Mu ſam appellaret, quomodo ob ſuauitatem orati nis Iſocrates Attica Siren, Xenophon, & Soph cles Attica Muſa dicti. Atque hæc omnia ad am plificandam illius perfidiam prolata ſunt. *Ille ſum, &c.*

LE EGO QVI NVNC AN VIVAM, &c.] A
fim ille, quem me tibi fuisse dixi, & cum
me, ego te quoque tanti fecerim, & tam fa-
riter, coniunctèque tecum vixerim, tu ni-
nimus eo progressus es perfidiæ, vt simules
scire vtrum superfim, & quid me fiat quære-
gligas. Plaut. Capt. *viuam tum inde abiimus li-
n. Nunc viuat necne, id vnum scire oportet scilicet.*
VE FVI NVNQ. CHAR. SIM. FAT.] Di-
ta est, Ciceroni complexio, in qua vtrum
efferis, reprehenditur. Aut nunquam me
isti: aut reuera dilexisti aliquando. Si illud,
simulator fuisti: simulamus enim id quod
est esse: & aliud clausum in animo, aliud
iptum in lingua habuisti. Si hoc, ergo reus
itatis, quia turpiter defecisti. Aut fallax, aut
es, nihil est tertium. Sicut autem fallacia
ori, ita leuitas grauitati, & constantiæ ad-
itur, & est turpissima. Cicer. 1. Philipp. quid
ium inconstantia, mobilitate, leuitate tur-
?
IC ALIQ. QVAE TE MVT. IRAM] Si leui-
n neget, & videri postulet iusta de caussa ab
scessisse, quærit quæ sit illa, & ostendi cupit
in quo eum offenderit.
AM NISI IVSTA. T. E. IVST. QVEREL. M.
| Festiuè, & argutè. Vterque iustè conqueri
possumus. Ergo alterum necesse est iniustè
queri. Tu verò ne conqueri quidem de me
quam potes. Igitur ego iustè de te, cum hæc
quæ dixi feceris.
QVOD TE NVNC CRIM. SIMIL. &c.] si non
or tibi iustè queri, propter crimen, quod te
ienarit. Premit aduersarium.
N CRIMEN, CORPI QVOD MISER ES-
ostendit perfidum illum sceleris sui præter
um Ouidij caussam nullam habuisse.
MIHI REBVS OPEM NVLLAM, &c.] Re-
d exaggerandam eius defectionem ab ad-
tis. Si mea caussa facere nihil vel poteras, vel
bas.
ENISSET VERB. C. NOT. TRIBVS] Briseis
lli.

Quam legis, à rapta Briseide littera venit,
Vix bene barbarica græca notata manu.

ns verbis aliquid dicere, est paucis dicere.
pro Cluent. accusabat Scamandrum verbis
is, venenum esse deprehensum, &c. Similiter
nus quippiam vno verbo transfigere, expe-
Libelli breuitatem indicans Catullus, di-
nne æuum (id est, omnis æui historiam) *tribus*
ire chartis.
IX EQVIDEM CREDO] tanta est rei indi-
is, tantumq; videris mutatus ab illo, vt cre-
vix queam, si ita est, vt audio.
ID ET INSVLTARE IACENTI, &c.] Hoc
lud vix credibile. Primus peccati gradus
desciscere ab amicitia sine vlla caussa. Alter,
lare ne nosse quidem. Tertius, etiam insulta-
sero, & detrahere de eo in circulis, affirma-

reque, nescio qualem esse, & pœnam commeru-
isse: & hoc tam non occultè, vt fama nuntiante
vsque in Scythiam sit cognitum.

QVID FACIS AH DEMENS?] Virg. eclog. 2.
Quem fugis ah demens? stultè illum facere, & incon-
stantis fortunæ admonitu rus, hoc velut prælu-
dium prætexit.

CVR SI FORT. RECED. NAVF. LACRYM.
&c.] Exemplo tuo doces alios abs te deficere,
nec miserari, & lacrymis prosequi conditionem
tuam, cum fortuna tua mutata, te velut naufra-
gum reliquerit. Seneca in epistol. Neminem eò
fortuna prouexit, vt non tantum illi minaretur,
quantum promiserat. Momento mare reuerti-
tur: eodem die vbi luserunt nauigia, sorbentur.

B NON STAB. QVAM. S. LEVIS. D. FAT.] Lo-
cus illustris de instabilitate fortunę. De orbe, seu
globo fortunæ habes annotata in elegia 9. lib. 5.
Trist. ibi, *Nec metuis dubio Fortunæ stantis in orbe Nu-
men.*

QVAE SVMM. DVB. SVB. P. S. HAB.] Ibid.

Passibus ambiguis fortuna volubilis errat,
Et manet in nullo certa tenaxq; loco.

Summum subaudi orbem, quem dixerat. Huius i-
gitur orbis cui insistit Fortuna, pars summa mox
ima euadit. Nam vt alibi dictum, *versatur celeri
fors leuis orbe rota.* Dubius est pes eius, quoniam
statio eius, & permansio planè incerta, ac fallax.
Ac proinde iuxta consilium Senecæ in Conso-
C lat. ad Martiam, sæpe admonendus est animus
metuere vt recessura, immò tanquam recedentia,
& quidquid à fortuna datum est, tanquam
exemplum ab auctore possideat.

QVOLIBET EST FOL. Q. INCERT. AVRA]
Optimè his duabus rebus fortunę mobilitas ex-
pressa est. De foliis Horat. Ode 23. lib. 1. *Nam seu
mobilibus veris inhorruit Aduentus foliis.* De aura no-
ster 3. de Arte. *Accipienda sinu mobilis aura veni.* Et 8.
Metam. *modò quæ vaga mouerat aura.* Lucret. lib. 5.
Auraruumq; leues animæ.

PAR ILLI LEVIT. SOLA TVA] Tam tu le-
uis, & mutabilis, quam fortuna: nec quisquam
tibi in hoc similis: omnibus palmam præripis.
Macte virtute.

D OMNIA S. H. HOM. TEN. P. FILO] senten-
tia grauis de rerum humanarum fragilitate, in-
firmitate, & incertis euentibus. Vide principium
Troadum Senecæ. Menander.

Οὐκ ἐστὶν ἄνθρωπον τοῦτ᾽ οὐ πείσομαι
Istuc mihi non eueniet, haud dixeris.

Lege historiam de Dionysio Syracusanorum ty-
ranno, & Damocle assentatore 5. Tusculan. cuius
me filum istuc Ouidianum admonuit. Ex ea di-
sces, nihil esse beatum, cui semper aliquis terror
impendeat. Cui autem non impendet, si omnia
nostra tenui filo pendent? Ennius 3. Annali. *Hæc
tenui filo pendebit Etruria tota.* Quo versu imminens
regioni periculum denuntiauit, tam facilè nimi-
rum illam posse ruere, quam onus è tenui filo su-
spensum. Allusit huc Cic. pro Flacco. Salus nostra

spe exigua, extremaque pendet. Suidas, ἀπὸ λεπτοῦ μίτου τὸ ζῆν ἠρτημένον. A

Et svb. casv. q. val. rvvnt] non tantum ruunt, sed & subito, & improuiso casu ruunt. *Irus & est subitò qui modo Crœsus erat*, vt scripsit eleg. 7. lib. 3. Trist. Et in extremo huius elegiæ, *& quæ tibi læta videntur, Dum loqueris, fieri tristia posse puta.*

Opvlentia Croesi, &c.] Crœsus regum ditissimus à Solone sapiente monitus est, ne quenquam putaret beatum vocandum quamdiu viueret, & quod in longinquitate temporis πολλὰ μὲν ἔστι ἰδεῖν τὰ μή τις ἐθέλει, πολλὰ δὲ καὶ παθεῖν, multa videre, multa etiam perpeti oporteat, quę nolimus. Huius præcepti immemor Crœsus, è summa potentia eò deuolutus est miseriarum, vt B iam in rogum à Cyro Persarum rege victore imponendus, commemoratione huius viri sapientis, & consilij sibi dati vitam impetrarit. Herodot. lib. 1.

Ille Syracosia. m. formid. in vrb.] Dionysius iunior, senioris successor, ob tyrannidem pulsus à Syracusanis, Corinthi ludum aperuit, & pueros Grammaticam docuit, vt ex minerualí, siue didactro victum toleraret; vsque eo carere imperio non poterat, inquit Cic. 5. Tuscul. in quem locum vide Comment. Beroaldi. Meminit & Lucia. in somnio, siue Gallo. παιδία συλλαβίζειν ἀναγκάζων puerulos cogens syllabas connectere. Syracosio dixit pro Syracusio, metri caussa Sic Virgil. eclog. 4. *Prima Syracosio dignata est ludere versu, &c.* C

Hvmili arte] Grammaticam nominat artem humilem, quia discitur à pueris, quorum cessationem, & lapsus magistri ferulis puniunt. Et præ aliis disciplinis pæne nihili fit, ridenturque Grammatici. De eius regno tamen præclarè hunc in modum Quintil. lib. 2. cap. 1. Et Grammatice (quam in latinum transferentes literaturam vocauerunt) fines suos norit, præsertim tantum ab hac appellationis suæ paupertate, intra quam primi illi constitere, prouecta. Nam tenuis à fonte, assumptis poëtarum, historicorumque viribus, pleno iam satis alueo fluit: cum pręter rationem rectè loquendi, non parum alioqui copiosam, prope omnium maximarum artium scientiam amplexa sit. D

Qvid fverat Magno maivs?] De laudibus Pompeij legendi Plin. lib. 7. cap. 26. Cicero pro lege Manilia, quam orationem quidam, vt Gellius, pro Pompeio inscribunt. Magni cognomen à multis sibi oblatum, ideo non recusauit, quod se Magno Alexandro similem fore consideret. Quam eius spem ridentes, & contemnentes æmuli, Alexandrum iocosè vocabant. Sylla Dictator ob eximiam, singularemque virtutem, & quod eius partes strenuè iuuisset, obuio de equo descendere, surgere de sella, caput aperire solitus est. Lege Victor. lib. 5. cap. 2. Cic. pro Milone Magnum absolutè nominat. Te, Magne, tamē attestaretur, quod nūc etiam facit. Ita hîc Ouid.

Rogavit fvg. client. opem] co[...] dit historiam. Nam Ptolemæum Auleten a[...] xandrinis exactum, & Romam profectum [...] peius excepit, senatuiq; commendauit: & i[...] lemæi pueri (quo regnante occisus est Po[...] ius, cum victus in pugna Pharsalica ad eum [...] sidij caussa confugeret) pater fuit. Non itac[...] lius, sed pater Pompeij cliens. Videndi Plut[...] & Appian. 2. Ciuil.

Totvs terrarvm parvit orbis[...] pter innumeras victorias, de quibus apu[...] nium lib. 7. cap. 26. Velleius libro 2. Tum [...] omnium quas adierat gentium Pompeius, [...] que, & ciuium voto maior, & per omnia f[...] nam hominis egressus, in Italiam reuertit, &[...]

Indig. effect. omnibvs ipse ma[...] Penthemimeris, præcisio, siue cæsura longa[...] legiaco, quod in nostro haud scio an sæpiu[...] seruaueris. Habet tamen exempla Tibulli, [...] tulli, Propertij. Vide Scalig. cap. 40. lib. 2. [...] versiculo dabunt lucem, quæ de funeratio[...] lius à Plutarcho narrantur. Caput Pompeij [...] cuerunt Aegyptij: truncum è nauicula nu[...] proiecerunt, reliqueruntque spectare cupi[...] bus. Philippus dum satiarent oculos reman[...] pud eum. Inde aqua marina abluit corpus, [...] nicula quadam sua inuoluit. Cum nihil aliu[...] manum esset, circumspiciens littus, reperit [...] uulæ nauiculæ piscatoriæ marcidas quidem [...] quias: sed quæ sufficerent ad rogum cad[...] nudo, nec ei integro, &c. Velleius li. 2. posiq[...] trucidationem eius narrauit (in qua narrat[...] variant auctores) hæc addit. Hic post tres co[...] latus, & tres triumphos, domitumque terra[...] orbem, sanctissimi, ac præstantissimi viri, [...] euecti, super quod ascendi non potest, duo[...] xagesimum annum agētis, pridie natalem i[...] fuit exitus: in tantum in illo viro à se discor[...] te fortuna, vt cui modo ad victoriam terr[...] fuerat, deesset ad sepulturam.

Ivgvrth. clar. Cimbroq. trivm[...] C. Marius, de quo Plutarchus. Iugurtha ab [...] triumpho ductus, Romæ in carcere cum [...] colluctans, intra sextum diem expirauit.

Qvo victrix tot. cons. Roma[...] toties victrix, an toties consule? septimum q[...] pe consulatum gessit.

In coeno iacvit] Syllæ crudelitate[...] equites eius se insectantes atque ad necem [...] quirentes timens, nudus, ac limo obrutus, [...] lis tantum, ac naso eminentibus, in arundin[...] seu in palude Marica ignotus iacuit. Valer. [...] quam fugam innuit Virg. 2. Aeneid. sub per[...] Sinonis. *Limosóque lacu per noctem obscurus in vlu[...] litui.*

Pertvlit et. t. m. pvd. viro] His [...] flictatus in animo cogitationibus, inquit, [...] gosq; languores, & fugas, & discrimina, qu[...] fuerat terra marique iactatus ob oculos pon[...] in miras perplexitates, nocturnos terrores [...]

qu

locus sit. Et scigitur, quanquam carentem omnibus bonis, inuenisse tamen vnde lætetur. Visum enim sibi audire vocem, ipsum Pompeium Consulem designatum in annum sequentem. Ea voce sic exultasse, vt malorum suorum non meminerit. Post hæc futuram senatus, populique Romani, ipso Kalend. Ianuariis magistratum occipiente, lætitiam, & gratulationem cumulatissimè describit, & se tantis voluptatibus interesse non posse dolet. Optat eum meminisse sui. Quod si facere intelligat, sensum exilij sui illico minus acerbum sibi fore. Confer hanc elegiam cum 9. qua & Græcinum Consulem designatum alloquens, quanta ipso ineunte lætitia bacchaturus sit, disertissimè exponit.

Nulla dies adeò est australibus humida nimbis,
Non intermissis vt fluat imber aquis.
Nec sterilis locus vllus ita est, vt non sit in illo
Mista ferè duris vtilis herba rubis.
NIL ADEO FORTVNA GRAVIS MISERABILE FECIT,
VT MINVANT NVLLA GAVDIA PARTE MALVM.
Ecce domo patriáque carens, oculisque meorum,
Naufragus in Getici littoris actus aquas:
Qua tamen, inueni, vultum diffundere caussa
Possim, fortunæ nec meminisse meæ.
Nam mihi, cùm fulua tristis spaciarer arena,
Visa est à tergo penna dedisse sonum.
Respicio: nec corpus erat quod cernere possem:
Verba tamen sunt hac aure recepta mea.
En ego lætarum venio tibi nuncia rerum,
Fama, per immensas aëre lapsa vias.
Consule Pompeio, quo non tibi carior alter,
Candidus & fælix proximus annus erit.
Dixit: &, vt læto Pontum rumore repleuit,
Ad gentes alias hinc Dea vertit iter.
At mihi delapsis inter noua gaudia curis,
Excidit asperitas huius iniqua loci.
Ergo vbi, Iane biceps, longum reseraueris annum,
Pulsus & à sacro mense December erit:
Purpura Pompeium summi velabit honoris,
Ne titulis quicquam debeat ille suis.
Cernere iam video rumpi pæne atria turba,
Et populum lædi deficiente loco.
Templáque Tarpeiæ primùm tibi sedis adiri,
Et fieri faciles in tua vota deos.

Colla boues niueos certæ præbere securi,
Quos aluit campis herba Falisca suis.
Cumq; deos omnes, tum quos impensius æquos
Esse tibi cupias, cum Ioue Cæsar erit.
Curia te excipiet, patresq; ex more vocati
Intendent aures ad tua verba suas.
Hos vbi facundo tua vox hilarauerit ore,
Vtq; solet, tulerit prospera verba dies:
Egeris & meritas superis cum Cæsare grates,
Qui caussam, facias cur ita sæpe, dabit:
Inde domum repetes, toto comitante senatu,
Officium populi vix capiente domo.
Me miserum, turba quòd non ego cernor in illa,
Nec possunt istis lumina nostra frui.
Quà licet absentem, qua possum mente videbo:
Aspiciet vultus consulis illa sui.
Dij faciant, aliquo subeat tibi tempore nostrum
Nomen: & heu, dicas, quid miser ille facit?
Hæc tua protulerit si quis mihi verba, fatebor
Protinus exilium mitius esse meum.

COMMENTARIVS.

A NVLLA DIES. A. EST AVSTRAL. H. NIMBIS] Ad hunc versum illustrandum faciunt illa Horatiana Ode 9. lib. 2. *Non semper imbres nubibus hispidos, &c.* Tibullus lib. 3. elegia 6. tametsi allegoricè. *Venit post multos vna serena dies.* Nimbis australibus, quoniam Auster, alio vocabulo Notus, creat pluuias, & vel ab hauriendis aquis, quasi hauster: vel ab humore, qui græce νοτὶς, Noti nomen accepit. A Virgil. 1. Georg. humidus, ab Ouidio 1. Metamorph. pluuius dictus.

——Scythiam, septemq; triones
Horrifer inuasit Boreas: contraria tellus
Nubibus assiduis, pluuioq; madescit ab Austro.

Et libro 3. *nec soluit aquaticus Auster.* Satis se prodit hoc primo disticho Theocritæa Nasonis imitatio. *Sic enim ille Idyll. 14.*

B Θαρσεῖν χρὴ φίλε Βάττε· τάχ' αὔριον ἔσσετ' ἄμεινον.
Ἐλπίδες ἐν ζωοῖσιν, ἀνέλπιστοι δὲ θανόντες.
Χὼ Ζεὺς ἄλλοκα μὲν πέλει αἴθριος, ἄλλοκα δ' ὕει.
Ne desponde animum: melior sors crastina forsan.
Spes comes est viuis, non est comes illa sepultis.
Iupiter ipse etiam pluuius fit, moxq; serenus.

NEC STERILIS LOCVS VLLVS] sterilem vocat locum, non qui nihil producit, vt mulierem, & mulam steriles dicimus, quod nunquam pariant: sed qui non vtiles herbas effert. Perinde enim hoc est, ac si nihil gigneret. Sic Virgil. 1. Georg. *Sæpe etiam steriles incendere profuit agros.* Si incenditur, oportet eum habere quod ardeat.

DVRIS RVBIS] Rubus, genus sentis, vnde rubetum. Hac voce intellige totum genus, vrticas, spinas, vepres, zizania, &c.

NIL ADEO MISERAB. FECIT] adeo miserum, perditum, ac desperatum.

VT MINVANT. N. GAVD. P. MAL.] vt non respiretur aliquando. Vt non eueniat quiddam vel serò, quod aliquo solatiolo perfundat mœstum animum.

ECCE DOMO, PATRIAQVE CARENS, &c.] A thesi transit ad hypothesin, & se statuit pro exemplo. Miserabilis est, quia carere cogitur rebus charissimis. Rursum, quia inter inhumanos Getas, ceu naufragus in mari versatur, duplex malum habet.

VVLTVM DIFFVNDERE] Gaudium diffundit spiritus, & hinc etiam vultum. Atque hoc est, quod ait Catullus de nupt. *declarant gaudia vultu.* Tristitia contrà spiritus contrahit cum vultu.

A FORTVNÆ NEC MEMINISSE MEAE]Non tàm in lætis tristium, quam in tristibus lætorum obliuiscimur. Neutrum porrò laudabile, si sapientem audiamus. *In die bonorum, inquit, ne immemor sis malorum: & in die malorum ne immemor sis bonorum.* Eccles.11. Alterum enim in secundis modestos: alterum in turbulentis tolerantes reddit.

CVM FVLVA TRIST. SPATIAR. ARENA] Auditionem sibi oblatam narrat.

VISA EST A TERGO. P. DED. SONVM]Ingeniosè, & ποιητικῶς, quod fama vulgabat, ait se ex voce à tergo sonante cognouisse. Et tamen quia pennæ sonitum audiuerit, nec corpus aliquod respiciens videre potuerit, hoc ipso nil nisi famam fuisse declarat, quã & mox apertè nominat. Ea enim quia celeriter percrebrescit, volare dicitur, & ei alæ affinguntur. Corpus tamen non est, licet Virg.4. Aeneid. προσωποποιίᾳ vt monstrum describat, accommodatè ad eius naturam videlicet.

B LAETAR. VEN. TIBI NVNT. RERVM]Et læta & tristia, & vera & falsa nuntiat. Et parua metu primo, crescit eundo, & caput inter nubila condit.

PER IMMENS. AERE LAPSA VIAS]per immensos tractus aëris. Per cæli spatia longissima, Roma vsque in Pontum. Audiamus quid nuntiet.

CONSVLE POMPEIO CAND. ET FAEL.&c.] Anno venturo consulatum geret Sex. Pompeius. Qui annus ob id faustè, fæliciterque procedet. C Temporum enim fælicitas à Rectoribus probis, & sapientibus pendet magnam partem. Pulsis regib9 ex perpetuo imperio annuum placuit, ex singulari duplex, ne potestas solitudine, vel mora corrumperetur, Consulesque appellati pro regibus, vt consulere se ciuibus suis debere meminissent. Florus lib.1.cap.9.

QVO NON TIBI CHARIOR ALTER]Horat.sat.5.lib.1. *neque queis me sit deuinctior alter.* Virg. 6. Aeneid. *quo non præstantior alter.* Fuisse sibi charissimum, testatur satis eleg.1.lib.huius.

VT LAETO PONT. RVM. REPL.]rumore latè disseminato omnium aures impleuit, omnium inquam Ponticas regiones habitantium.

D AD GENTES ALIAS VERTIT ITER] Quasi propter Ouidium exhilarandum, à quo Pompeius maximè diligebatur, prius volare in Pontum debuerit. Res enim nostræ amicis primùm vel præsentibus indicandæ, vel absentibus nuntiandæ sunt. Blanditur autem Pompeio, dum consulatus eius nuntium per gentes circumlatum fingit.

DILAPSIS INTER NOVA GAVDIA CVRIS] Inter gaudia de re noua euanuit angor meus.

EXCID. ASPERIT. H. INIQ. LOCI] quemadmodum curæ anxiæ dilapsæ sunt: ita cogitationes de huius regionis asperitate, quæ tamen ipsa pars curarum erat.

VBI IANE BICEPS LONG. RESER
NVM] 1.Fast.
Iane biceps anni tacitè labentis origo,
Solus de superis qui tua terga vides.
Ianum se nominari autumat ibidem, quia
deat foribus, seu ianuæ cæli cum mitibus
Cur autem biceps, duplicem caussam t
quam tu legas licet, de Chao, & custodia m
Bicipitem, seu bifrontem Ianum ideo d
putant nonnulli, quia is post acceptum ho
Saturnum, mitiore viuendi ratione inuent
minibusque ad mores mansuetiores à feri
ta deductis, duplicis vitę auctor est habitus
vtraque sub illo fuisset, quod Plutarchi ve
Numa confirmant, quæ adscribam. Ianus
antiquos siue dæmon, siue rex, vrbanus f
perbenignus. A ferina, & agresti vita dicitu
mites ad aliam meliorē reuocasse. Quare
bifrontem effingunt, tanquam qui altera
altera viuendi rationem instituerit. Aliam
sam adducit Macrob.1. Saturnal. cap.7. po
quit, ad Ianum solum regnum redactum e
creditur geminam faciem prætulisse, vt qu
te, quæque post tergum essent intueretur.
procul dubio ad sollertiam regis, prudenti
referendum est, qui & præterita nosset, &
ra prospiceret. Seruius ad 7. Aeneid. hoc
Qui Ianum bifrōtem faciunt, ij eum dom
diei, qui habet ortum, & occasum, id est, 2
ras, volunt. Atque hinc diespiter quoque di
ter, & matutinus dicitur. Vnde Horat. sat.6.
Matutine pater, seu Iane libentius audis. Hoc S
num cum dominio illius duarum portaru
tus & occasus conuenit.

LONGVM ANNVM]Virgil.3. Aeneid. vo
magnum annum. *Interea magnum sol circumu*
annum. Comparatione scilicet lunaris br
mi. Vide ibi Symb. nostras.

PVRP. POMPEIVM. S. VELABIT HON
duet purpuram Pompeius, quæ datur, & p
titur summo honori, summo magistratui,
sulatui puta, quo tum Romæ honor su
nullus. Et Græci ab excellentia potestatis
nuncupât. 1. Fast. *Iamque noui præeunt fasces, no*
purpura fulget.

NE TITVLIS QVIDQ. D. ILLE SVIS
hil amplius debebit reliquis titulis suis, & h
ribus, si hunc principem, & primarium ad
fuerit, tantopere ab hoc ornabitur.

RVMPI PAENE ATRIA TVRBA] atri
mus Pompeij gratulantium, ac plauden
multitudine refertissima, vt pæne rumpi vi
tur.

ET POPVLVM LAEDI DEF. LOCO]
primi, & ex compressu pæne exanimari mu

TEMPLAQVE TARPEIAE PRIMVM,
Eleg.9. *At cum Tarpeias esses deductus in arces.* In
pitolium, templum Iouis, in monte Tarpei
ritibus istis, nouis coss. ineuntibus agemus
modius ad 1. Fastor. Deo annuente.

IERI FACILES IN TVA VOTA DEOS] gnas aures præbere, & annuere votis tuis.

OLLA BOVES NIVEOS. C. PRAEB. SECV- nactari boues albos, seu candidos in sacrifi- . ἑκατόμβην diceret Homerus 1. Fast. *Colla ru- rum præbent ferienda iuuenci.* Certę securi, non :anti. Contra Virgil. 2. Aeneid. de tauro. *&* *am excussit ceruice securim.* Niueum bouem de- it noster illum, qui Europam auexit. 3. Me- orph.

Mugit, & in teneris formosus obambulat herbis.
Quippe color niuis est, quam nec vestigia duri
Calcauere pedis, nec soluit aquaticus Auster.

ircum Cæsarem, prodigum in albis bobus icandis, lusum à nescio quo, cum ita indu- nt eum appellantes. οἱ λευκοὶ βόες μάρκῳ τῷ καί- ἢν σὺ νικήσῃς, ἡμεῖς ἀπωλόμεθα. Si tu viceris, nos mus.

VOS ALVIT. C. HERB. FALISCA] Idem :ulus ponitur. 1. Fast. cum hexametro iam dducto. Eleg. 8. *Agnáque tam lactens, quam gra- 'asta Falisco.* Falisci populi Etruriæ, vbi pa- berrima, & hinc nitidi boues, atque etiam , vt suprà appellabat, quod ex Clitumno ne Faliscorum biberent; cuius aqua boues :bat candidos. Vnde Virgil.. Georg. *Hinc al- tumne, greges.* Iidem mactabantur in trium- de quibus & Claudian. in 6. consulat. Ho- , & Iuuenal. sat. 12.

MQVE DEOS OMNES, TVM QVOS, &c.] endum ὑπὸ κοινοῦ, *esse tibi* cupias. Et cum deos :s tibi æquos, tum quos impensius tibi ta- e cupias, Iupiter & Cæsar tibi tales erunt, nempe, & propitij.

VRIA TE EXCIPIET] Ingredieris seu de- ris in curiam. Curia Varroni lib. 5. de ling. i senatus rempublicam curat. Illa etiam dicitur, vbi cura sacrorum publica: ab his ones.

TRESQVE EX MORE VOCATI INTEN- r, &c.] Secundùm sacra in Capitolio facta s Consul Patres in curia alloquebatur. Sal- n bello Catilin. disserens de primordiis v- omanæ. Delecti quibus corpus infirmum, nium sapientia validum erat, reipub. con- oant. Hi vel ætate, vel curæ similitudine Pa- ppellabantur. Sic illi sub Tarquinio Prisco o post allecti ad priorem numerum dicti Conscripti. Vsus tandem obtinuit, vt hoc n nomen P. C. toti senatui commune es-

S VBI FACVND. T. VOX HILAR. ORE] quod solent Coss. sed tu eloquentius faci- vt Patres facundia tua recrees.

LERIT PROSPERA VERBA DIES]& pro faustis acclamationibus, lætisque saluta- ous acceptus fueris.

EERIS ET MERITAS SVPER. CVM CAE- GRATES] Atqui paulo antè cum Ioue Cæ- coniunxit, qui placidè eius vota sit audi- turus. Sed intellige, superis, & in iis etiam Cæsa- ri, quoniam & ille de cœlestibus vnus est: non quod Cæsar cum Pompeio superis gratias actu- rus sit: sed quod ei, vti superis, à Pompeio agen- dæ sint.

QVI CAVSSAM FACIAS CVR ITA SAE- PE DABIT] Qui tibi sæpius consulatum manda- bit, & ita quoque sæpius faciendi caussam da- bit.

TOTO COMITANTE SENATV] Honoris caussa deducebatur è curia domum nouus con- sul. Est hodie quoque in parte honoris, domum vel à templo, vel à conuiuio deduci.

OFFICIVM POPVLI VIX CAPIENTE DOMO] officia translatè sunt, quę Aristot. 4. Ethi- cor. τὰ ὑπηρ. (?), & de quibus Tertullian. lib. de Ido- lolatria. Circa officia priuatorum, & commu- nium sollemnitatum, vt togæ puræ, vt sponsa- lium, vt nominalium nullum putem periculum. Hæ erant celeberrimæ officiorum caussæ. Erant & aliæ multæ, vt deductio magistratuum, candi- datorum, & funeris, salutationes, recitationes, & alię, quarum eodem lib. cap. 10. Tertull. memi- nit, &c. Vide Causabon. in Sueton. August. cap. 53. Item Brisson. de significat. verb. iuris. Officium, inquit Budæus in Forensibus, est ordo homi- num, vel ministerium, hoc est, ministrorum mul- titudo, τάξις.

ME MISERVM QVOD NON, &c.] Omnia læta plus visa, quam cogitata, seu audita tantùm delectant. Tristia vero audita, quam visa minus cruciant.

ABSENT. QVA POSS. MENTE VID.] Eleg. 2. lib. 4. Trist. de triumpho Tiberij, quem maluis- set coram spectare.

Hæc ego summotus qua possum mente videbo,
Erepti nobis ius habet illa loci.

Mens enim nullo loco excludi potest. Elegia 10. lib. 2. *Te tamen intueor quo solo pectore possum.*

ALIQVO TEMPORE] In istis honoribus tuis vtinam aliquando recorderis mei. Nam in pro- speris plerumque non solum alienorum, sed & nostrorum malorum præteritorum obliuiscī- mur: nec libet contaminare gaudium.

ET, HEV DICAS QVID MISER. I. F.] & ex- clames, & doleas calamitate mea.

PERTVLERIT SI QVIS MIHI VERBA] si quis huiuscemodi voces tuas de me auditas mi- hi nuntiauerit.

FATEBOR PROTINVS EXILIVM MITIVS ESSE MEVM] sentiam, & præ me feram leuatio- nem magnam: sicut dissudi vultum, & asperi- tatem loci huius oblitus sum, quan- do te consulem designatum accepi.

ELEGIA

ELEGIA QVINTA.

Ad eundem iam Consulem.

BELLA PROSOPOPOEIA CVM GRATIARVM ACTIONE.

ARGVMENTVM.

VT eleg. 7. lib. 3. Trist. ipsam epistolam, ita hîc elegos προσω-
ποποιεῖται, & suauiter eos alloquens dat mandata. Longa
viam emensuros, Romam vsq; in quo illis συμπάσχει. Thr
cia transita, & enauigato mari Ionio, intra dies denos no
magnis itineribus in vrbem peruenturos. Ædes Pompeij, foro Augu
proximas petant. Nomen suum ne eloquantur. Percensentur occupa
tiones, in quibus illum reperturi sint. A perfuncto rebus grauioribu
humaniter acceptum iri spondet; & quid interrogati de auctore ac pa
rente suo respondeant, præscribit: nempe viuere, & vitam suam illi d
bere, & in mancipio illius semper fore, & vt sua in ipsum merita no
uorum accessione conseruet, rogare. Quartum hunc librum de Pont
extremo principatu Augusti scriptum esse contendit Eusebianus Co
rector, quod istæc elegia dirigatur ad Sex. Pompeium Cos. in cuius ma
gistratu obierit Augustus. Præterea in elegiis sequentibus ad Albino
uanum, & Carum ait, eam fuisse sextam hyemem exilij sui. Vnde di
fortasse possit, in colligendis, & ordinandis elegiis istis temporis ord
nem quo scriptæ neglectum. Quod fatetur ipse extrema elegia no
lib. 3.

Non liber vt fieret, sed vti sua cuique daretur
Littera, propositum, curaq; nostra fuit.
Postmodo collectas vtcunque sine ordine iunxi.
Hoc opus electum ne mihi forte putes.

Ite leues elegi doctas ad consulis aures,
Verbáque honorato ferte legenda viro.
Longa via est, nec vos pedibus proceditis æquis:
Tectáque brumali sub niue terra latet.
Cùm gelidam Thracen, & opertum nubibus Æmon,
Et maris Ionij transieritis aquas:

Luce minus decima dominam venietis in vrbem,
Vt festinatum non faciatis iter.
Protinus inde domus vobis Pompeia petatur:
Non est Augusto iunctior vlla foro.
Si quis, vt in populo, qui sitis, & vnde requirat:
Nomina decepta qualibet aure ferat.
Vt sit enim tutum, sicut reor esse, fateri,
Verba minus certè ficta timoris habent.
Copia nec vobis vllo prohibente videndi
Consulis, vt limen contigeritis, erit.
Aut reget ille suos dicendo iura Quirites,
Conspicuum signis cùm premet altus ebur:
Aut populi reditus positam componet ad hastam,
Et minui magna non sinet vrbis opes.
Aut, vt erunt patres in Iulia templa vocati,
De tanto dignis consule rebus aget.
Aut feret Augusto solitam, natóque salutem,
Déque parum noto consulet officio.
Tempus ab his vacuum Cæsar Germanicus omne
Auferet: à magnis hunc colit ille deis.
Cùm tamen à turba rerum requieuerit harum,
Ad vos mansuetas porriget ille manus:
Quidqúe parens ego vester agam, fortasse requiret;
Talia vos illi reddere verba velim.
Viuit adhuc, vitamqúe tibi debere fatetur,
Quod prius à miti Cæsare munus habet.
Te sibi, cùm fugeret, memori solet ore referre,
Barbariæ tutas exhibuisse vias.
Sanguine Bistonium quòd non tepefecerit ensem,
Effectum cura pectoris esse tui.
Addita præterea vitæ quoque multa tuendæ
Munera, ne proprias attenuaret opes.
Pro quibus vt meritis referatur gratia, iurat,
Se fore mancipium tempus in omne tuum.
Nam prius vmbrosa carituros arbore montes,
Et freta veliuolas non habitura rates:
Fluminàque in fontes cursu reditura supino,
Gratia quàm meriti possit abire tui.
Hæc vbi dixeritis, seruet sua dona, rogate:
Sic fuerit vestræ causa peracta viæ.

COMMENTARIVS.

TE LEVES ELEGI] leuioribus rebus apti. Molles nominat eleg. 4. lib. 3.

Ferre etiam molles elegi tā vasta triumphi
Pondera disparibus non potuere rotis.

DOCTAS AD CONSVLIS AVRES] Sicut Horat. Ode 1. lib. 1. *Me doctarum ederæ præmia frontium Diis miscent superis.* Doctæ frontes, doctæ aures, id est, doctorum frontes, doctorum aures, figura poëtarum loquendi tritissima. Consules solitos consulere Imperatorem, planum fit ex hac eleg. infra. *Aut feret Augusto, &c. Deq; parum noto consulet officio.*

HONORATO VIRO] Viri honorati, honore digni, aut honorandi, ἀξίου λόγου, ad verbum, reputatione digni. Sed hîc, honore affecto, summo videlicet magistratu, magistratus enim sunt, & appellantur honores. Vinum honorarium quod dabatur magistratui. Sic frumentum honorarium. Et pœna honoraria, quæ ex edicto Prætoris infligitur. Item actio, & ludi,

B

LONGA VIA. E. NEC VOS. P. PROCED. ABQVIS] Duo incommoda bonis istis elegis obiiciuntur (mira ineſt in hac fictione iucunditas, & quod aliâs monui, in festiuitatibus hisce valet magnopere ingenium Ouidij, quas non sæpe obseruabis apud alios, qui ipsi præferuntur) duo inquam incommoda, eos proficiscentes retardatura, viæ longitudo (de qua eleg. 7. lib. 4. Trist. dum excusat amicum, à quo litteras perraras acceperat,

Innumeri montes inter me, teq; , viaq; ,
Fluminaq; , & campi, nec freta pauca iacent.)

& claudicatio. Claudo enim vel breuis via videri longa potest. Et hexameter pentametro longior cum sit, non sunt æqui pedes. Eleg. 1. lib. 3. Trist.

C

Clauda quod alterno subsidant carmina versu,
Vel pedis hoc ratio, vel via longa facit.

TECTAQ. BRVMALI. S. NIVE. T. LATET] Tertium hoc, & maximum itineris incommodum, niues altæ, quas alibi queritur in locis illis cumulari semper, & alicubi bimas iacere.

CVM GELID. THRACEN, &c.] Niue candidam Thracen nominat Horat. Ode 2. lib. 3. horridam Catull. propter frigus sæuissimum. Hebrum regionis fluuium hyemis sodalem eadem Ode Horat.

MARIS IONII] Iungitur Adriatico, dictum vel ab Ione puella: vel ab Ionio Dyrrhachi filio, quem Hercules interfectum in id præcipitauit. Ionium rorem κατὰ μείωσιν Propert. lib. 2. eleg. 26.

LVCE MINVS DECIMA] ergo nona.

DOMINAM IN VRBEM] caput mundi vocat alibi. Martialis lib. 1. *dominæ fastidia Romæ.* Domina, vel quod terrarum princeps ac domina: vel quod ibi dominorum orbis sedes, & imperij domicilium. Vnde Græci βασιλεύουσαν ῥώμην: sicut

A

Constantinpolim post sedem eo translatam ῥώμην, & βασιλίδα τῶν πόλεων.

INDE DOM. VOB. POMPEIA PETAT.] Ità tendite ad ædes Pompeij, ne alibi hæreat

NON EST AVG. IVNCT. VLLA FORO] fora celebriora fuêre, Romanum, siue Lati Iulium, & Augusti, de quo dictum ex Suet in eleg. 1. lib. 3. ibi. *Paruit, & ducens, hæc sunt fora fariis, inquit.* De singulis Lipsius in Admiranc

SI QVIS VT IN POP. QVI SITIS, &c.] pulus est rerum nouarum visendarum, & a endarum cupidus. Sic eleg. 1. lib. 1. Trist.

Si quis, vt in populo, nostri non immemor ille,
Si quis, qui quid agam forte requiret erit,

NOMINA DECEPT. Q. AVRE FER] I elegos quiduis potius, quam suum nomen scitanti dicere. Cur? ne id Sex. Pompeio, quo rebatur, noceat. Perinde enim est nominar Ouidio Pompeium, & petentes domum ei legos dicere, se mitti ab Ouidio. Vide eleg. 1. ius libri.

VT SIT ENIM TVTVM] Probat esse tu eleg. 6. lib. 3. ad sodalem, qui nominari noleb

Cur tamen hoc aliis tutum credentibus, vnus
Appellent ne te carmina nostra rogas? &c.

VERBA FICTA MIN. TIM. HAB.] Ad possunt etiam referri ambigua. Qui enim am guè loquitur, non vult ambiguum, qua parte rum est, intelligi.

COPIA NEC VOB. V. PROHIB. VID. Ad conspectum Consulis ab ipso limine do non statim, nullo prohibēte, admittemini. negotia illius non sinent. Ea ipsa quæ & qu sint, confestim docet.

AVT REGET ILLE. S. D. IVRA QVIR Enumerat nunc negotia, quorum alicui va tem inuenturi sint, qualia etiam Græcini C sulis futuri, eleg. 9. Primum est, sedentem in eburnea, seu curuli ius dicere populo, qui cupatur Quirites à Quirino, id est, Romulo. gia nominata. *Hac modo te populo reddentem iur debit.*

CONSPICVVM SIGNIS EBVR] Patet h sellas illas signis cælatas fuisse. Eleg. 9.

Signa quoq; in sella nossem formata curuli,
Et totum Numidæ sculptile dentis opus.

De sella curuli dicemus ibidem, ad hunc ips versum.

AVT POP. REDITVS POSIT. COMP. HAST.] publicorum vectigalium rationes ducit. Eleg. 9.

Nunc longi reditus hastæ supponere lustri
Credet, & exacta cuncta locare fide.

De hasta in venditionibus multa eruditè R digin. lib. 21. cap. 17. Et subiicit. Cæterùm ob uamus & illud, hastam in classicis auctorib

uctionibus, venditionibusq; modò dici, le locationibus, quæ publicè fiant. Vndè hastæ appellati eleganter, qui eam condu- onsueuerant. Liuius lib. 24. Cum censores piam ærarij se iam locationibus ærarij ab- nt, ædium sacrarum tuendarū, curulium- quorum præbendorum, ac similium rerū, nere ad eos frequentes, qui hastæ huius is assueuerant, hortatique censores, vt om- rinde agerent, locarentque, ac si pecunia rio esset. Cornel. Nep. in vita Attic. Ad ha- publicam nunquam accessit, nullius rei ne- ræs, neque manceps factus. Ex his locum satis explicatum, & illustratum opinor.

GNÆ VRBIS] non tantum ipso ambitu, iquot milliarium Germanicorum fuit: sed omnibus. Plus dixit Virgil. 5. AEneid. *hunc a porrò Accepit Roma.* & lib. 7. *rerum maxima* Non finit ergo auerti, aut interuerti ma- rbis vectigalia Pompeius.

IVLIA TEMPLA VOCATI] coacto se- n curiam Iuliam, quam nominat Sueton. igula cap. 60.

TANTO DIGNIS CON. REB. AGIT] Consule, multos enim consules sapien- ctrina, nobilitate, &c. superat. Eleg. 5.

Nunc facere in medio facundum verba senatu,
Publica quærentem quid petat vtilitas.

bus igitur grauissimis Patres cōsulit Pom- Consul nominatus est, inquit Varro 2. de op. Rom. quod consulere populum, & se- debet: nisi illinc potius, vnde Accius in, qui rectè consulat Consul fiat. De hoc ma- u, si placet, &, si otium est, lege dialog. 16. secundæ Tertij.

T FERET AVG. SOLIT. NAT. SAL.] Aut lutatum Augustum, & filium eius Tibe- Sueton. cap. 33. *Promiscuis salutationibus* tebat & plebem: sed diebus festis, quod Dio.

QVE PARVM NOTO CONSVL. OFF. lium Augusti, vt moderatoris, & rectoris i, & Exconsulis exquiret, quo pacto rem- se adhuc nouus rector, & inexpertus ad- ret cum laude. Qui bene regere, aut im- vult, quemadmodum id præstare possit, ibris discat oportet: vel ex iis qui se in mu- tecesserunt, cognoscat. Qui neutrum fa- nium sibi placere videtur.

MPVS AB HIS VACVVM] quidquid m est temporis. Cic. ad Q. F. ep. 14. lib. 2. mihi vacuum tempus ostenditur. 2. Ver- ere dies vacuos. Tum autem sunt vacui, s ipsi vacamus.

SAR GERMAN. OMNE AVFERET] æsare Germanico in feriis, & ludicris con-

AGNIS HVNC COLIT IPSE DEIS] ùm magnos deos, Iouem, & Cæsarem, inorem deum hunc colit, & obseruat.

CVM TAM. A TVRB. RER. REQ. HAR.] cum satisfecerit his tam variis, occupationibus, & a- nimum distrahētibus negotiis. Cum se in otium retulerit.

AD VOS MANSVET. PORRIG. ILLE. M.] ipse homo mansuetus accipiet vos porrecta dex- tera, seu obuiis, quod aiunt, vlnis vos amplecte- tur. φιλοφρονήσεται.

PARENS EGO VESTER] suorum versuum parentem se in Tristib. crebrius, aliquoties do- minum vocat: libros natos, & inter se fratres. Ne sit graue recurrere ad Comment. in eleg. 1. lib. 1. Trist. *Heu mihi quò domino non licet ire tuo.*

TALIA VOS ILLI REDD. V. VOLO] Quid respondere debeant percunctanti.

VIVIT ADHVC] Bene, *adhuc*: nam si locum, & incommoda spectes, pridem extingui potuit.

VITAMQVE TIBI DEB. FAT. ETVR] Eleg. 1. lib. huius.

Accipe, Pompei, deductum carmen ab illo,
Debitor est vitæ qui tibi, Sexte, suæ.

Beneficia debentur, quoniam quibus bene fit, obligantur. Seneca lib. 4. de Benef. cap. 12. ait be- neficium esse creditum insolubile. Nempe quia obligatio non desinit, & postquam soluimus, ad- huc debemus.

QVOD PRIVS A MITI CÆS. M. HAB.] Eleg. 1. lib. 1. Trist.

Viuere me dices, saluum tamen esse negabis.
Hoc quoque, quod viuam munus habere dei.

Et alibi sæpe.

BARBARIÆ TVT. EXHIB. VIAS] sequitur commemoratio meritorū erga se Pompeij, pro- pter quæ illi vitam debeat. Primùm ergo adiun- ctis, vt verisimile fit, satellitibus, fecit ei tutum à prædonibus iter.

SANG. BISTON. Q. NON. TEPEF. ENSEM] *Alibi. Sanguine Tlepolemus Lyciam tepefecerat hastam.* Quod latronum Threiciorum gladios suo san- guine non imbuerit; quomodo ipse poëta locu- tus est eleg. 1. lib. 2. *Imbuero Scythicas si non primus ipse sagittas.*

EFFECT. CVRA PECT. ESSE SVI] proui- dentia, & sollicitudine animi sui.

ADDITA PRÆTEREA VITÆ, &c.] sumpti- bus Pompeij vitæ tuendæ necessaria illi suppedi- tarunt.

NE PROPRIAS ATTENVARET OPES] Eleg. 7. lib. 3. Trist. non se admodum copiosum, & opulentum significat his versibus ad filiam.

Sunt & opes modicæ, cum sis dignissima magnis:
Finge sed immensis censibus esse pares:
Nempe dat, & quodcunque libet fortuna rapitque.

VT MERITIS REFERATVR GRATIA] vt ne in vas pertusum beneficia tua effuderis: sed vt homini gratissimo te ea dedisse intelligas.

IVRAT SE FORE MANCIP. T. IN OMNE. T.] non tantùm clientem, sed planè seruum: id- que non ad definitum tempus, sed quandiu vi- uit. Proinde vtere eo vt vis. Mancipium est pro-

prietas, & legitimum dominium, vel dominij traditio, quæ fiebat testibus quinque præsentibus, & libri pende, certisq; prolatis verbis, hunc videlicet in modum. Is qui rem mancipio accipiebat, æs tenens ita dicebat. Hunc ego hominem iure Quiritium meum esse aio, isque mihi emptus est hoc ære, æneaque libra. Deinde ære percutiebat libram, idque æs quasi pretium dabat ei, à quo rem accipiebat mancipio.

PRIVS VMBROS. CARIT. ARB. MONT.] More suo promissum suum ab ἀδυνάτοις confirmat, seque meritorum in omni vita memorem fore pollicetur.

VELIVOLAS RATES] quæ vento impellente velis tanquam alis volant. Aliter mare veliuolum Virgilio, & nostro quoque eleg. 16.

FLVMINAQVE IN FONT. C. RED. SVPINO] Flumina plerunque in locis editioribus, & in montibus erumpunt, quorum origines dicuntur fontes, & capita. Quæ si in fontes suos cursu retrogrado redeant, cursu etiam supino, & A sursum redeant necesse est. Eiusdem plane ris ἀδυνάτον est apud Horat. lib. 1. Ode 29.

——quis neget arduis
Pronos relabi posse riuos,
Montibus, & Tiberim reuerti.

Euripid. Medea. ἄνω ποταμῶν ἱερῶν χωροῦσι πα δίκη, καὶ πάντα πάλιν στρέφεται. Sursum fluuioru crorum eunt fontes. Et iustitia, & omnia vertuntur. Cic. ad Att. 15. vt prouerbio vsus e ποταμῶν. &c. Locutus est simili figura & D sthenes orat. de falsa legatione.

GRATIA. Q. MERITI. P. ABIRE. T.] c posint excidere animo meo tua merita.

SERVET SVA DONA] vt quam ei ptam fero vitam meam, conseruare, ac tuer gat, ac suis me officiis complecti ne desista

SIC FVERIT VEST. C. PERACTA Sic partes vestras egeritis, & effectum ded cuius gratia vos Romam mitto.

ELEGIA SEXTA.

Ad Brutum.

PRIVATVS PATRON VETERI, IN NOVO SPEM FIGIT.

ARGVMENTVM.

SCribere se inde, vnde ipse litteras accipere minimè ve Sed hoc fataliter fieri. Quinquennium exegisse in Scyt & perstare fortunam suam. Maximum Fabium pro se gusto supplicaturum fuisse, ni mors eum abstulisset, c ipse caussa extiterit. Timere nunc cuiquam mandare auxilium su Augustum cœpisse flecti: sed & spem suam, & terras simul deserui quem carmine funebri honorarit, quam pietatem bene sibi euer cupit. Certum habere, & Brutum suam caussam agere, cui cum s per, tum aduersis temporibus suis dilectus sit. A lenitate naturæ, & a monia in dicendo virum laudat: & illa vti erga miseros, hac erga s

Quæ tibi tam tenui cura limantur, vt omnes
Istius ingenium corporis esse negent.
At si quem lædi fortuna cernis iniqua,
Mollior est animo fœmina nulla tuo.
Hoc ego præcipuè sensi, cùm magna meorum
Notitiam pars est infitiata mei.
Immemor illorum, vestri non immemor vnquam,
Qui mala sollicitè nostra leuatis, ero.
Et prius hinc nobis nimium conterminus Ister,
In caput Euxino de mare vertet iter:
Utque Thyesteæ redeant si tempora mensæ,
Solis ad Eoas currus agetur aquas:
Quam quisquam vestrûm, qui me doluistis ademptum,
Arguat ingratum non meminisse sui.

COMMENTARIVS.

A NASONEM NOLLES IN QVIB. ESSE LOCIS] Quis enim amicum malit esse in exilio, quam in patria?

VOLVIT MISERAB. FATVM] Miserabile ab effectu, facit enim miserabiles. Est quippe malum fatum, & qui sunt mali fati, dicuntur Græcis δύσμοιροι, μοῖρα enim fatum, & δυσμοιρία malum fatum. Rursum est & bonum fatum, dicunturque qui eius sunt ὀλβιόμοιροι, Callimacho εὔμοιροι, & fatum bonum εὐμοιρία.

PLVS ILLVD QVAM T. VOTA VAL.] Virgil. 4. AEneid. *Fata obstant, placidasq; viri deus obstruit aures.* Eidem fatum est inexorabile, & ineluctabile. Philosophi id definierunt connexionem, seriemque caussarum omnium, qua fit, quidquid fit. Fatum, ait Seneca, si deum dixeris, non mentieris. Cum enim nihil aliud sit, quam series implexa caussarum, illa est prima omnium caussa, B ex qua cæteræ pendent. De verbo non esse laborandum, inquit D. Augustinus, quandoquidem ordo ipse causarum dei summi tribuitur voluntati, quam ethnici philosophi fatum vocant.

QVINQVENNIS OLYMPIAS ACTA EST] Notissima est litteratis omnibus illa quinquennalis in Græcia ludorum celebritas, Olympiæ ab Hercule Ioui instituta, vnde spatium temporis quinquennale dici cœptum Olympias, quemadmodum apud Romanos à lustrando lustrum, annorum totidem. Lustrum autem nō quatuor, vt quibusdam placuit, sed quinque integros annos continere, multis auctorū locis in medium prolatis demonstrat Iosephus Castalio, Obseruat. in Criticos decad. 1. cap. 10. De Olympiade quoq; certatur, num quinque, an quatuor, cum quinto inchoante contineat. Quam litem ponere non est nostrum. Certè pro iusto quennio mille locis positum reperimus. Se Hercul. Fur.

Quantus Elæum coit ad Tonantem
Quinta cum sacrum reuocauit æstas.

Corrector, & Illustrator Eusebij product Nasonis versu, negat Olympiadem esse lu Romanum, & complecti quinquennium lutum, deceptumque poëtam nomine πεν εἶδος, cum πεντετηρὶς dicta sit, non quod qui annis absolutis constaret: sed quia quinto que anno rediret in orbem, & ideo quinc nem Olympiada vocasse, quæ tamen fuerit driennis.

IAM TEMP. LVSTRI TRANS. IN Olympias transit in tempus, in annos alt lustri, siue Olympiadis: primæ succedit secu

PERSTAT ENIM FORTVNA TEN Fortunæ malignitas de pertinacia sua nih mittit. Quomodo ergo de eadem 5. Trist. *manet in nullo certa, tenaxq; loco?* Illud de pros non de aduersa dictum, quam videmus con tiorem, minusq; mutabilem. Diutius enim rumq; in miseriis, quàm in fælicitatibus viu

VOTIS MALIGN. OPPON. N. PED.] A cur bus, qui pedis obiectu antagonistā supplan

FABIÆ LAVS MAXIMA GENTIS] strophe ad mortuum. Vide principium el lib. 1. Implorat eius patrocinium eleg. 3.

Suscipe Romanæ facundia, Maxime, linguæ
Difficilis caussæ mite patrocinium.
Est mala, confiteor: sed te bona fiet agente,
Lenia pro misera fac modo verba fuga.

SVPI

PLICE VOCE] argumentis enim, cum Ipsam non inficiatur, agi non potest. Ad ordiam Augusti confugiendum erat.
:IDIS ANTE DIEM] stat sua cuique te quam nemo moritur. Quia tamē eum ;noramus, quem solus Deus nouit, & vidiutius viuere potuisse, aut etiam debucimus nos ante diem mori, hoc est, ante ıostra opinione, & iudicio definiendum. 4. AEneid. de Didone.

ed quia nec fato, merita nec morte peribat,
'ed misera ante diem, subitoque accensa furore.

m locum consule symb. nostras.
'SSAMQVE EGO MORTIS ME, &c.] ım mœror de calamitate mea te confecit.
C FVERAM TANTI] Haud eram divt tantus vir mea caussa dolorem tantum ret, atque inde etiam vitam amitteret. Pe: Vlyssi. *Vix Priamus tanti, totaque Troia fuit.* o Cælio. Is non putat tua dona esse tanti.
A TIMEO NOST. C. MAND. SALVT.] similiter vt Maximo eueniat.
'VM MORTE TVA CONCID. AVXIL.] sperare opem aliunde potui, tecum mor-

CEPTÆ CVLPÆ] culpæ per errorem ctæ Augustus meditabatur ignoscere.
M NOSTRAM, TERRAS DESERVITSIMVL] Sed eius obitus elusit spē meam. aūt deseruisse dicit, quia frequenter antea de cælestibus diis prædicauit. Liuius lib. 1. nulo. Subitò coorta tempestas, cum maigore, tonitribusque tam denso regem onimbo, vt conspectum eius concioni ab: nec deinde in terris Romulus fuit. Hoe 3. lib. 1. *Serus in cælum redeas.* Obiit Nolæ in ınia, ab V. C. DCCLXVII. ætatis anno / I. diebus quinque & triginta minus. Et odem die, nempe 14. Kalend. Septemb. im primum consulatum inierat. Sed conn primum iniuisse mense sextili, non 14. l. Septemb. aut ipso mense Septembri, ad-Dionem, & Velleium probat Ioseph. Ca-)bseruat. decad. 8. cap. 1. Tacitus Annal. 1. dem diem accepti quondā imperij prineidem & supremum fuisse. De eo die con-)mment. Lipsij, pag. 7. Sortitus est exitum), & qualem semper optauerat. Nam ferè s audisset citò, ac nullo cruciatu defunuempiam, sibi & suis εὐθανασίαν similem ıim verbo vti solebat) precabatur. Suep. 100. Ex Dione tradit Xiphilinus, morim iussisse plaudi vt in comœdia, & risisse ıæ vitæ conditionem. Vixisse annis LXXV. X. dies 26. Regnasse à victoria Actiaca XLIV. minus diebus 13. Prodigia mortis ol totus deficere, & cæli magna pars arde-:st: ignitæ trabes de cælo cadere, & sanguii cometæ visi, &c. Suspicio est, Liuiam ei ; veneno illitis mortem attulisse, cum ve-

A reretur, ne imperium à Tiberio filio suo in Agrippinum ex Iulia filia nepotem transferret. Apud prudentes vita eius variè extollebatur, arguebaturque. Lege Tacitum, non longe ab initio.

QVALE TAMEN POTVI CARMEN] ingenio torpente, & in tantis miseriis marcente, & vena pauperiore, vt est eleg. 2. Indicat se eius ἀποθέωσιν cecinisse.

DE CÆLITE RECENTI] Refert Xiphilinus, Liuiam dedisse decem millia aureorum cuidam Numerio senatori Atheniensi, & prætorio viro, quòd is iurasset, quemadmodum de Proculo, Romuloque traditum est (à Liuio lib. 1.) se Augustum in cælum ascendentem vidisse.

QVÆ PROSIT PIETAS VTINAM MIHI] B Istuc propter domesticos Augusti, qui hoc pium officium poëtæ in defunctum eo vel reuocando, vel in locum mitiorem transferendo remunerari debuerunt.

LIQVIDO POSSVM IVRARE] possum vt rem liquidam, & certam iuramento affirmare.

NON DVBIA COGNITE FIDE] cuius fidem argumentis euidentibus perspexi.

VERVM AMOREM] non fucatum, non simulatum: sed sincerum, ac fidelem.

ADVERSO TEMP. CREVIT AMOR] In aliis decreuit, immò in nihilum rediit. Haud temere tales amicos inuenias, qui in tristibus etiam addāt ad amorem: tantum abest vt aliquid de eo diminuant.

C PASSVROS POEN. CRED. ESSE DVOS] Crederet eadem pœna vtrumque multandum. Plorant autem sæpe grauiore supplicio afficiendi.

LENEM TE MISERIS GEN. NATVRA] Lenitatem definit in Partition. Cicero iustitiam in moderatione animaduertendi. Eidem 1. Philipp. seueritatem opponit. Hîc autem eam miti ingenio coniungit, vt sit idem, aliquem natura lenem, aut mitem esse.

QVID VALEAS MARTE FORENSI] quātum præstes in caussis forensibus agendis. Arma vocauit 1. Fast. loquens de caussis, quas egerat in foro Germanicus. *Ciuica pro trepidis cum tulit arma reis.* Item Cic. 1. de Orat. Torquere, & iactare ha-D stas de concludendis, & quasi vibrandis argumentationibus oratoriis dixit ibid. & 2.

VIX PVTET] vix possit persuadere sibi, te disertum, ac vehementem esse in accusando. Quid sit autem reum peragere, explicaui ex Budæo in 1. Trist. eleg. 1. ἐπεξιέναι Græcis. Demosth. ad Leptin. καί τοι καὶ ταῦτα ἀκούω σε λέγειν, ὡς ἄρα τρεῖς σέ τινες γραψάμενοι πρότερον οὐκ ἐπεξῆλθον, id est, quanquam & hoc audio te dicere, te à tribus vocatum in iudicium, peragi tamen reum non potuisse. Hoc est, non ita accusatum, vt condemnareris.

QVAMVIS PVGNARE VIDENTVR] quāuis contraria videantur, nec posse in eodem reperiri facilitas, & truculentia. Possunt tamen, etiam eodem tempore: sed non secundùm idem,

seu ratione eiusdem. Nam simul supplicibus A possis esse mitis, sontibus durus, & infestus.

LEGIS VINDICTA SEVERÆ] cum dicis pro legibus, easque à contemptu vindicas. Seu, cum legum sanctimoniam, & æquitatem contra violatores tueris, & asseris.

VERBA VELVT. T. SING. VIR. HAB.] instar telorum venenatorum lædunt lædendos.

VIOLENTVS IN ARMIS] quam potens sis Marte forensi.

LINGVÆ TELA SVBIRE TVÆ] vulnerari eloquentia tua tanquam telis venenatis, quæ faciunt vulnera. Sunt & alia linguæ tela, quæ mordaces, contumeliosi, & maledici iaciunt. Sed aliter illa oratorum, aliter istorum tela vulnerant.

QVÆ TIBI TAM TENVI CVRA LIMANT.] B Quæ tela, quæ verba, quæ orationes tuæ forenses tam subtiliter abs te elaborantur. Cic. 1. Academ. Institui quædam ad eum, quæ sunt magna sanè, & limantur à me politius. 1. de Orat. vir oratione maximè limatus, ac subtilis. Et epist. 33. lib. 17. opus est hîc limatulo, & polítulo iudicio tuo.

VT OMNES ISTIVS INGEN. CORP. E. NEG.] vt omnes sibi persuadeant, non humanum, sed diuinum quoddam ingenium tuum esse.

AT SI QVEM LÆDI. F. CERN. INIQ.] Si cuius casum, & infortunium animaduertis.

MOLLIOR EST ANIMO. F. NVLLA TVO] Mulier, quasi mollior, ab ipsa mollitie. Est tamen viro indecora mollities muliebris: & con- C trà magnum fœminæ ornamẽtum adhibita certis locis, ac temporibus virilis audacia.

NOTITIAM EST INFICIATA MEI] cum me pæne omnes mei desererent (quod alibi conquestus est non semel) sensi quam mollis esset animus tuus me læso.

IMMEMOR ILLORVM ERO] illis desertoribus, & mei obiitis par referam. Delebo eos ex memoria mea.

VESTRI NON IMMEMOR VNQVAM] tui, & paucorum præterea, qui in fide perstitistis.

QVI MALA SOLLICITA, &c.] qui acri studio ad minuendam mihi calamitatem incumbitis.

ET PRIVS HIC NOBIS, &c.] Sequuntur quæ fieri nequeunt: quæ tamen citius futura autumat, quam ipse ingratus sit, amicorumque, & benemeritorum obliuiscatur.

IN CAPVT VERTET ITER] Superiore elegia. *Fluminaq; in fontes cursu reditura supino.* Fontium, & fluminum origines dicuntur capita, vnde scilicet primùm erumpunt, & profluere incipiunt. Pro ostio videtur vsus Cæsar. 4. Gallicor. loquens de Rheno. multisque capitibus in Oceanum influit. Quod autem Lamb. ad illud Ode 1. lib. 1. *nunc ad aquæ lene caput sacræ*, negat pertinaciter, caput dici principium & originem fluuij, docet Ouidium, & alios latinè loqui; sicut nonnunquam ipsum M. Tullium. Dicuntur etiam fontes, vt eleg. superiore. *Fluminaq; in fontes cursu reditura supino.*

EVXINO DE MARE] in quod illabitur, vt alia flumina. Mare pro mari sexto casu, notauimus & alibi, & Lucretij auctoritate confirmauimus. Excusat enim necessitas metrica mutationem vocalis longæ in breuem.

THYESTÆÆ RED. SI TEMP. MENSÆ, &c.] Et sol prius ad Eoas aquas, vnde surrexit, reuocabit currum: vt si redeant tempora Thyestææ cœnæ: vt si Atreus iterum Thyestæ fratri filium eius coctum pro epulis apponat. Quod scelus sic exhorruit sol, vt currum supra Mycenas actum vel auerterit: vel, vt hîc dicitur, ad orientem retro reuocauerit. Vide tragœd. Thyesten apud Senecam. Horat. ad Pisones.

Indignatur enim priuatis, ac prope socco
Dignis carminibus narrari cœna Thyestæ.

Martial. lib. 3.

Fugerit an mensas Phœbus, cœnamq; Thyestæ,
Ignoro: fugimus nos Ligurine tuam.

Allusit ad eam Propert. lib. 3. eleg. 22. *Nec tremit Ausoniæ Phœbe fugata dapes.*

QVI ME DOLVISTIS ADEMPTVM] mortuum, quod alibi docuimus. Non enim vitam vitalem viuit in exilio.

ELE-

ELEGIA SEPTIMA.

Ad Vestalem.

MILITIS FORTISSIMI LAVS.

ARGVMENTVM.

EVm in loca illa Septentrioni subdita administrāda venisse. Oculis suis aspicere, quam ipse (Ouidius) aspera in regione iaceat. Videre glaciatum Pontū, vina, Istrum; item tela venenis illita, & ea quoque in conflictu expertum. Merito suo primipilum factum, etsi virtus eius maiora mereatur. Strenuissimè ad Istrum pugnasse. Historia de Ægypso vrbe, Vitellio duce recepta, & eximia Vestalis huius murum subeuntis, stragemque non modicum edentis fortitudo, cuius exemplum alios excitarit. Comparat eum cum Aiace Telamonio. Vrbem esse occupatam, virtutique ipsius suo carmine immortalitatem contigisse.

Missus es Euxinas quoniam Vestalis ad oras,
Vt positis reddas iura sub axe locis:
Aspicis en præsens quali iaceamus in aruo,
Nec me testis eris falsa solere queri.
Accedet voci per te non irrita nostra,
Alpinis iuuenis regibus orte, fides.
Ipse vides certè glacie concrescere Pontum:
Ipse vides rigido stantia vina gelu.
Ipse vides onerata ferox vt ducat Iapyx
Per medias Istri plaustra bubulcus aquas.
Aspicis & mitti sub adunco toxica ferro,
Et telum causas mortis habere duas.
Atq; vtinam pars hac tantum spectata fuisset,
Non etiam proprio cognita Marte tibi.
Tendit is ad primum per densa pericula pilum,
Contigit ex merito qui tibi nuper honor.
Sit licet hic titulus plenis tibi fructibus ingens,
Ipsa tamen virtus ordine maior erit.

Non negat hoc Ister, cuius tua dextera quondam
Puniceam Getico sanguine fecit aquam.
Non negat Ægypsos, quæ te subeunte recepta,
Sensit in ingenio nil opis esse loci.
Nam dubium est positu melius defensa, manúue,
Vrbs erat in summo nubibus æqua iugo.
Sithonio regi ferus interceperat illam
Hostis, & ereptas victor habebat opes:
Donec fluminea deuecta Vitellius vnda,
Intulit exposito milite signa Getis.
At tibi progenies alti fortissima Domni,
Venit in aduersos impetus ire viros.
Nec mora, conspicuum longè fulgentibus armis,
Fortia ne possint facta latere, caues.
Ingentiq́; gradu contra ferrumq́; locumque,
Saxaq́; brumali grandine plura subis.
Nec te missa super iaculorum turba moratur:
Nec quæ vipereo tela cruore madent.
Spicula cum pictis hærent in casside pennis,
Parsque ferè scuti vulnere nulla vacat.
Nec corpus cunctos fœliciter effugit ictus,
Sed minor est acri laudis amore dolor.
Talis apud Troiam Danais pro nauibus Aiax
Dicitur Hectoreas sustinuisse faces.
Vt propius ventum est, admotaq́; dextera dextræ,
Resq́; fero potuit comminus ense geri:
Dicere difficile est, quid Mars tuus egerit illic:
Quotq́; neci dederis, quosque, quibusq́; modis.
Ense tuo factos calcabas victor aceruos,
Impositoque Getes sub pede multus erat.
Pugnat ad exemplum primi minor ordine pili:
Multaque fert miles vulnera, multa facit.
Sed tantum virtus alios tua præterit omnes,
Ante citos quantum Pegasus ibat equos.
Vincitur Ægypsos, testataque tempus in omne
Sunt tua Vestalis carmine facta meo.

COMMENTARIVS.

EVXINAS AD ORAS] in oras, & regiones Ponto Euxino adiacentes, quæ Romanis parent.

POSITIS SVB AXE LOCIS] Axem vocat polum Arcticum, vt alij poëtæ non raro. Cic. 1. Tuscul. quarum altera (ora) quam nos incolimus, sub axe posita ad stellas septem. Axis definitur ab astrologis linea per centrum transiens, & vtrinque ad extremum circuitum pertingens, circum quam orbis aliquis conuertitur. Extremæ partes axis poli dicuntur. Sed Tomitanam regionem septem illæ stellæ recta linea respiciebant. Eleg. 2. lib. 3. Trist.

Ergo erat in fatis Scythiam quoq; visere nostris,
Quæq; Lycaonio terra sub axe iacet?

QVALI IACEAMVS IN ARVO] Iacere nô tam corporis situm hîc, quam conditionis miseriam significat. Et aruum dictum pro aruis, seu terra, seu regione, qua nil squalidius, incultius, sterilius, frigidius, &c. Talia sunt apud Ciceronem, iacere in mœrore, in sordibus & luctu. Et Lucretij lib. 1.

Humana ante oculos fœde cum vita iaceret
In terris, oppressa graui sub relligione.

NEC ME TEST. E. F. SOLERE QVERI] Oculatum testem fore dicit, se vera locutum in tot querimoniis suis de asperitate exilij sui, de quibus eleg. 9. lib. 3.

Quid nisi de vitio scribam regionis amaræ?
Vtq; loco moriar commodiore precer?

ACCEDAT VOCI PER TE, &c.] Testimonium sibi ab eo dici rogat, & id ratum futurum affirmat.

ALPINIS REGIBVS ORTE] regio sanguine oriunde.

VIDES CERTE GLACIE CON. PONT.] Eleg. 10. lib. 3. Trist.

Vidimus ingentem glacie concrescere pontum,
Lubricaq; immotas testa premebat aquas.

RIGIDO STANTIA VINA GELV] Ibid.

Nudaq; consistunt, formam seruantia testæ
Vina, nec hausta meri, sed data frusta bibunt.

Vinum congelascere pluribus locis affirmauit Aristoteles. Experimenta quædam huius rei sanè admirabilia narrat Lud. Cerdius in illud Maron. Georg. 3. *Caduntq; securibus humida vina.*

VT DVCAT IAZYX PER MED. &c.] Iazyges acres nominat eleg. 3. lib. 1. & 2. Trist.

Iazyges, & Colchi, Metereaq; turba, Getæq;
Danubij mediis vix prohibentur aquis.
Cæruleos ventis latices durantibus Ister
Congelat, & tectis in mare serpit aquis.
Quaq; rates ierant, pedibus nunc itur, & vndas
Frigore concretas vngula pulsat equi.
Perq; nouos pontes subterlabentibus vndis
Ducunt Sarmatici barbara plaustra boues.

A Cum Africa Scythiam conferês Virgil. 3. Georg. hæc habet de frigoribus, & glacie illius.

Concrescunt subitæ currenti in flumine crustæ,
Vndaq; iam tergo ferratos sustinet orbes,
Puppibus illa prius patulis, nunc hospita plaustris:
Æraq; dissiliunt vulgò, vestesq; rigescunt
Indutæ, caduntq; securibus humida vina.

SVB ADVNCO TOXICA FERRO, &c.] Lib. 1. eleg. 2.

Qui mortis sæuo geminent vt vulnere caussas,
Omnia vipereo spicula felle linunt.

Et eleg. 10. lib. 3. Trist. *Nam volucri ferro tinctile virus inest*, ad quem locum plura diximus.

TANTVM SPECTATA FVISSET] Terrent quidem huiusmodi res spectatæ, sed non nocêt.

NON ETIAM PROP. COG. MARTE TIBI] tuis militibus. Non enim viueret, si telum huiuscemodi corpore suo excepisset.

TENDITIS AD. P. PER. D. PERICVL. PI-
B LVM] ad dignitatem primipili Centurionis, qui præerat aquilæ, præcipuo signo totius legionis. Et is imperabat cæteris omnib' Centurionibus, non modo triariorum, verùm & hastatorum, & principum, & primum à Tribuno locum obtinebat. Neq; satis erat his primipilis ad aquilam peruenisse. Qui enim in cæteris legionibus ad eum militiæ gradum peruenerant, eorum magnam quidem fuisse dignitatem constat: at maximam tamen huius, qui legionis primæ primû centurionatum, seu primum pilum assecutus erat. Liquet exemplo Sp. Ligustini, ad eum ordinem prouecti apud Liuium lib. 52. Hactenus ex Steuechio ad lib. 2. cap. 8. Vegetij.

CONTIGIT EX MER. Q. TIBI NVP. HONOR] In militia sunt gradus honorum, & ab vno ad alterum per virtutem ascenditur.

SIT LICET HIC TITVLVS, &c.] quanquam magnus, & illustris est hic titulus, Centu-
C rio primipili.

IPSA TAM. VIRT. O. MAIOR ERIT] nondum par est virtuti tuæ, quæ digna est honore ampliore.

NON NEGAT HOC ISTER] Sic dictum, vt illud Horatij Ode 4. lib. 4. de Neronum victoria, relata ab Hasdrubale, fratre Annibalis. *Testis Metaurum flumen.* De Istro vide dicta nonnulla in eleg. 9. lib. 1. vbi binominis appellatur.

PVNICEAM GET. SANG. F. AQVAM] Tot Getas in prælio per te, & tuos occidisti, vt proiectis in Istrum cadaueribus totus purpurasceret. Eleg. 9. de Flacco. *Infecitq; fero sanguine Danubium.* Eleg. 4. lib. 3.

Squalidus immittat fracta sub arundine crines
Rhenus, & infectas sanguine portet aquas.

Horat. Ode 12. lib. 2. *nec Siculum mare Pœno purpureum sanguine.*

NON

NON NEGAT ÆGYPSOS, &c.] Alterum exemplum bellatoris magnanimi, & inuicti in occupanda vrbe natura loci, & armis munitissima.

IN INGENIO NIL OPIS ESSE LOCI] Eleg. I. lib. 2.

Atq; ea te contra nec muri mole, nec armis,
Nec satis ingenio tuta fuisse loci.

De hac vrbe recepta eleg. 9. lib. 1. breuiter, hîc longe fusius. Cernis vocem ingenium ad inanima transferri. Exquisita ingenia cœnarum dixit Plin. in panegyr. Et Plin. auunculus lib. 14. cap. 1. ad cæli mores, solique ingenia. Gell. lib. 12. cap. 1. Quamobrem non frustra creditum est, sicuti valeat ad fingendas animi, atque corporis similitudines vis, & natura seminis: non secus ad eandem rem lactis quoque ingenia, & proprietates valere.

POSITV MELIVS DEFENSA, MANVVE] situ ipso tutior fuerit, an virtute propugnatorũ de mœnibus.

Stat vetus vrbs ripæ vicina binominis Istri,
Mœnibus & positu vix adeunda loci.

IN SVMMO NVBIB. ÆQVA IVGO] ὑπερβολικώτερον, ad exprimendam situs altitudinem.

SITHONIO REGI FER. INTERCEP. I. HOSTIS]

Hunc trux Odrysiis inopino Marte peremptis
Cepit, & in regem sustulit arma Getes.

DONEC FLVMIN. D. VITELL. VNDA, &c.] Donec Vitellius Romanus exercitum per flumẽ Istrum adductum ibidem exposuit, & ad oppidum admouit.

TIBI PROGEN. ALTI FORTISS. DONNI] Hæc apostrophe non ad Vitellium, sed ad Vestalem dirigitur, qui patrem nobilissimum, vocabulo Donnum habuit. Quale enim esset, relicto Vestali, quem vt fortissimũ militem laudare cœperat, & cui scribit, tam multos versus in Vitellij laudibus consumere? Et repugnant duo versus vltimi huius elegiæ. Vestalem igitur, vt in certamine generosissimum, multorumque Getarum cæde insignem commendat.

TIBI VENIT IMPETVS] ὁρμή. Accensus est tibi animus desiderio gloriæ ad audendum in hostem.

CONSPICVVS LONGE FVLG. ARMIS] tu centurio primipilaris. De Pallante Virgil. lib. 8. *ipse agmine Pallas In medio, chlamyde, & pictis conspectus in armis.* Armorum splendor in militia non frustra quæritur, terret enim hostes. Onosand. in Strategico, cap. 28. Horat. Ode 1. lib. 2.

Iam fulgor armorum fugaces
Terret equos, equitumq; vultus

Veget. lib. 2. plurimum terroris hostibus armorum splendor importat. Adde Quintilian. lib. 10. Neque ego arma sordere situ, ac rubigine velim, sed fulgorem his inesse qui terreat, qualis est ferri, quo mens simul, visusque perstringatur.

FORTIA NE POSS. F. LAT. CAVES] palàm, spectante vtroque exercitu facinora glorio[...] dis.

INGENTIQVE GRADV] passu mili[...] Seruius Martem gradiuum censet dictum, q[...] impigre gradiuntur milites. Gradu militari[...] millia passuum horis quinque duntaxat æst[...] conficienda sunt. Veget. lib. 1. cap. 9.

CONTRA FERRVMQVE, LOCVMQ[...] contra vrbem, vnde tela ferro præfixa emi[...] bantur.

BRVMALI GRANDINE PLVRA] hyp[...] bole. Obsessi non tantum telis, sed & saxis [...] muro iaciendis se defendere consueuerunt. V[...] gil. 2. AEneid. de Troianis, regiam Priami con[...] Græcos oppugnantes tuentibus. *Ast alij subet[...] nec saxa, nec vllum Telorum interea cessat genus.*

IACVLORVM TVRBA] iacula desuper m[...] gno numero incidentia. Ferrea telorum seg[...] tempestas Virgil. Hasta, quod astans solet fe[...] Iaculum, quod vt iaciatur fit. Tragula à trai[...] endo.

QVÆ VIPEREO. T. CRVORE MAD.] su[...] eos huiusmodi telis vti dixit.

Aspicis & mitti sub adunco toxica ferro,
Ac telum caussas mortis habere duas.

SPICVLA CVM. P. HÆR. IN CASSI[...] PENN.] Tot tela in ipso defixa & hærentia c[...] tissimum strenuitatis eius indicium. Hæreba[...] ergo in galea, hærebant in scuto, & creberrim[...]

NEC CORP. C. FELICIT. EFFVG. ICT[...] Non tamen omnia spicula in armis dũtaxat h[...] serunt: quædam etiam in corpus ipsum del[...] sunt.

MINOR EST ACRI. L. AM. DOL.] Am[...] consequendæ laudis non cessit dolori.

TALIS APVD TROIAM DAN. P. NAV[...] &c.] Hector Græcorum nauibus incendium [...] fert Iliad. 15. Id arcet Aiax, & hac de re gloria[...] 13. Metamorph. aduersus Vlyssem.

At non Hectoreis dubitauit cedere flammis,
Quas ego sustinui, quas hac à classe fugaui.

ADMOTAQVE DEXTERA DEXTRÆ] [...] liter, sed eodem sensu cominus pugnantes [...] pressit Virgil. lib. 10.

Haud aliter Troianæ acies, aciesq; latinæ
Concurrunt: hæret pede pes, densusq; viro vir.

RESQVE FERO. P. COM. ENSE GER[...] Lapidibus enim, & sagittis eminus geritur. Cu[...] autem in murum iam euaserit hostis, ensibus, [...] cominus gerenda est. Plaut. Amphit.

Sed in fugam tamen nemo conuortitur,
Nec recedit loco, quin statim rem gerat.

Vbi *statim* est ἱσταμένως, & valet constanter, non c[...] dendo.

DICERE DIFFICILE EST] satis explic[...] ri non potest.

QVID MARS TVVS EGERIT ILLI[...] quam fortiter ibi dimicaueris.

QVOTQVE NECI DED. QVOSQVE QV[...] BVSQVE MOD.] Quid Mars tuus egerit, g[...] nu[...]

eu propositio fuit, cuius nunc tres quasi , & partes ponuntur, quarum prima ad im occisorum: altera ad gradum, & di- ; tertia ad modos illatæ necis pertinet. pud duos poëtarum principes Homerũ, lium videre licet ab heroibus multos,nec ,& variis modis in prælio interfici.

E TVO. F. CALCAB. V. ACERVOS]Hoc nuris, sed in oppido iam occupato factũ us oportet. Aceruos autem Getarum, vt r. Virgil. 10.

ec te prima dies bello dedit, hæc eadem aufert,
um tamen ingentes Rutulorum linquis aceruos.
. quando tot stragis aceruos Teucrorum tua dex-

NAT AD EXEMP. P. MIN. O. PILI] est exemplum tuum, qui es primipilus egionis, minor ordine primipilus cum

A

MVLTAQVE FERT MIL. V. MVLT. F.] Dare, & accipere vulnera militis officia sunt, & hoc est ἀεισ'δ'εῖν. Propert. eleg. 1. lib. 2. *Enumerat miles vulnera, pastor oues.* Et illi demum laudantur, & pugnasse fortiter creduntur, qui aduersi corporis cicatrices ostentare possunt.

ANTE CITOS. Q. PEGAS. IB. EQ.] E capite Medusæ à Perseo desecto, repente equum alatum exiluisse fabulantur. Apollod. lib. 2. Quare hunc equum dij miserati Bellerophonti dederint, & quo pacto inter sidera relatus sit, Natal. lib. 9. cap. 4. in Bellerophonte.

VINCITVR ÆGYPSOS] recuperatur, recipitur.

TESTATAQVE TEMP. IN OMNE, &c.] Ad vxorem eleg. 5. lib. 1. Trist. *Carminibus viues tempus in omne meis.*

ELEGIA OCTAVA.
Ad Suillium.
PROMISSIO, ET LAVS CARMINVM.
ARGVMENTVM.

SErò accepisse litteras eius, ex quibus prõptam ad sibi commodandum voluntatem perspexerit, quam amet, & diuturnam esse cupiat. Affinitatis eum pudere non debere, cũ præter exilium pudendum nihil habeat. Natum se equeco, moribus vixisse à reprehensione alienis, præter errorem, de nillies. Si quid se impetraturum confidat, Cæsarem roget, quem numinis veneretur, & à quo obtineat omnia. Gratum fore se ittit, non quidem templis exædificandis, sed carmine, quo maius possit. Locus communis de donis exiguis, pia mente oblatis. A- Principibus munus esse carmen, & præconium carminum. Gerco ingenio suo seruiturum, poëtam poëtæ, & summo quidem, l maiora vocatus foret. Effert illum à studio poëtico, & cum Ae sagittario, ac Musico comparat. Per communionem studioltem propinquiorem Italiæ locum petit, quò laudes eius recen- citius celebrare possit. Orat postremò Suillium, vti hoc votum diis commendet.

Littera sera quidem, studiis exculte Suilli,
Huc tua peruenit, sed mihi grata tamen.
Qua, pia si posset superos lenire rogando
Gratia, laturum te mihi dicis opem.
Vt iam nil præstes, animi sum factus amici
Debitor, & meritum, velle iuuare, voco.
Impetus iste tuus longum modò duret in æuum,
Néue malis pietas sit tua lassa meis.
Ius aliquod faciunt affinia vincula nobis,
Quæ semper maneant illabefacta, precor.
Nam tibi quæ coniux, eadem mihi filia penè est:
Et, quæ te generum, me vocat illa virum.
Hei mihi, si lectis vultum tu versibus istis
Ducis, & affinem te pudet esse meum.
At nihil hìc dignum poteris reperire pudore,
Præter fortunam, quæ mihi cæca fuit.
Seu genus excutias, equites ab origine prima
Vsque per innumeros inueniemur auos.
Siue velis mores qui sint inquirere nostri,
Errorem misero detrahe, labe carent.
Tu modò, si quid agi sperabis posse precando,
Quos colis, exora supplice voce deos.
Dij tibi sunt, Cæsar iuuenis: tua numina placa.
Hac certè, non est notior ara tibi.
Non sinit illa sui vanas antistitis vnquam
Esse preces: nostris hinc pete rebus opem.
Quamlibet exigua si nos ea iuuerit aura,
Obruta de mediis cymba resurget aquis.
Tunc ego thura feram rapidis solennia flammis,
Et, quantum valeant numina, testis ero.
Nec tibi de Pario statuam Germanice templum
Marmore: carpsit opes illa ruina meas.
Templa domus facient vobis, vrbesque beatæ:
Naso suis opibus carmine gratus erit.
Parua quidem fateor pro magnis munera reddi,
Cum pro concessa verba salute damus.
SED QVI QVAM POTVIT, DAT MAXIMA, GRATVS ABVNDE ES
Et finem pietas contigit illa suum.
NEC, QVAE DE PARVA PAVPER DIIS LIBAT ACERRA,
THVRA MINVS, GRANDI QVAM DATA LANCE VALENT

Agnáque tam lactens, quàm gramine pasta Falisco,
  Victima Tarpeios inficit icta focos.
Nec tamen officio vatum per carmina facto
  Principibus res est aptior vlla viris.
Carmina vestrarum peragunt præconia laudum:
  Néue sit actorum fama caduca, cauent.
CARMINE FIT VIVAX VIRTVS, EXPERSQVE SEPVLCHRI
  NOTITIAM SERAE POSTERITATIS HABET.
TABIDA CONSVMIT FERRVM LAPIDEMQVE VETVSTAS:
  NVLLAQVE RES MAIVS TEMPORE ROBVR HABET.
SCRIPTA FERVNT ANNOS: scriptis Agamemnona nosti,
  Et quisquis contra, vel simul arma tulit.
Quis Thebas, septemq; duces sine carmine nosset?
  Et quicquid post hæc, quicquid & antè fuit?
Dij quoque carminibus, si fas est dicere, fiunt:
  Tantáque maiestas ore canentis eget.
Sic Chaos ex illa naturæ mole prioris
  Digestum, partes scimus habere suas:
Sic affectantes cælestia regna Gigantes
  Ad Styga nubifero vindicis igne datos.
Sic victor laudem superatis Liber ab Indis,
  Alcides capta traxit ab Oechalia.
Et modò Cæsar auum, quem virtus addidit astris,
  Sacrarunt aliqua carmina parte tuum.
Si quid adhuc igitur viui Germanice nostro
  Restat in ingenio, seruiet omne tibi.
Non potes officium vatis contemnere vates:
  Iudicio precium res habet ista tuo.
Quod nisi te nomen tantum ad maiora vocasset,
  Gloria Pieridum summa futurus eras.
Sed dare materiam nobis, quàm carmina, mauis:
  Nec tamen ex toto deserere illa potes.
Nam modò bella geris, numeris modò verba coërces:
  Quodq; aliis opus est, hoc tibi lusus erit.
Vtq; nec ad citharam, nec ad arcum segnis Apollo,
  Sed venit ad sacras neruus vterque manus:
Sic tibi nec docti desunt, nec principis artes:
  Mista sed est animo cum Ioue Musa tuo.
Quæ quoniam nec nos vnda submouit ab illa,
  Vngula Gorgonei quam caua fecit equi:

Profit, opemq́ ferat communia sacra tueri,
Atque iisdem studiis imposuisse manum:
Littora pellitis nimium subiecta Corallis,
Vt tandem sæuos effugiamq́ Getas.
Clausáque si misero patria est, vt ponar in illo,
Qui minus Ausonia distat ab vrbe, loco.
Vnde tuas possim laudes celebrare recentes,
Magnáque quàm minima facta referre mora.
Tangat vt hoc votum cœlestia, care Suilli,
Numina, pro socero pæne precare tuo.

COMMENTARIVS.

LITTERA SERA QVIDEM HVC. T. PERVEN.] Caussa est, locorum immensum interuallum.

SED MIHI GRATA TAMEN] Tum ingrata esset, si eius culpa accidisset, vt tam serò redderetur.

STVDIIS EXCVLTE] an poëticis, an oratoriis? alteris vtique. Ab agricultura ducta metaphora. Cic. in Hortens. Litteris, talibusque doctrinis ante excoli animos, & ad sapientiam concipiendam imbui, ac præparari decet. Pro Archia. nisi animos nostros doctrina excolamus. Et 2. Tusculan. Vt ager, quamuis natura fertilis, sine cultura esse non potest, sic neq; sine doctrina animus. Animi cultum accipere Gellius, ni fallor.

QVAE SI POSSET SVPER, &c.] Summam litterarum indicat, quas patet officiosas fuisse.

VT IAM NIL PRAESTES] vt nihil commodes mihi, aliunde videlicet impeditus.

ANIMI SVM. F. AMICI DEBITOR] Sicut ei qui inuitus profuit, nullæ: ita qui prodesse voluit, nec potuit, gratię, & amor debentur. Omnia quippe rectè facta ex animo spectanda sunt. Facit huc quod est apud Senecam de Beneficiis libro 6. cap. 11. Quemadmodum ei, qui voluit mihi pecuniam credere, sed non credidit, nihil debeo: Ita ei, qui voluit mihi beneficium dare, sed non potuit, amicus quidem ero, sed non obligatus; & volam illi aliquid præstare, nam & ille voluit mihi.

MERITVM VELLE IVVARE VOCO] Nunquid non dignissimus est meritis, qui nudam bene de se merendi voluntatem numerat in meritis?

IMPET. ISTE TVVS. L. M. DVR. IN AEVVM] Affectus iste dulcis, & studium mei. Ita mos est rogare amicos, & nobis bene cupientes, vt eundem animum conseruent: quod idem illis polliceri consueuimus de nobis. Cic. ep. 3. lib. 5. Si poteris, velim tuam erga me pristinam voluntatem

A conserues. Et ep. 7. lib. 3. Hæc ad te scripsi liberius fretus conscientia officij mei, beneuolentiæque quam à me certo iudicio susceptam, quoad tu voles, conseruabo.

NEVE MALIS. P. SIT. T. LAESA MEIS] Bonam eius voluntatem vocauit impetum, est enim τῶν μέσων. Nunc pietatem appellat, quæ grauius quiddam, quam amor significat: quæ non modo erga Deum, patriam, parentes, propinquos sed etiam erga bene meritos, & amicos habetur & dicitur. Cic. ep. 1. lib. 1. ad Lentulum. Ego omni officio, ac potius pietate erga te cæteris satisfacio omnibus. Multa ibidem super hac voce Paulus Manutius interpres vnus omnium Ciceroni suo, in quo vitam consumpsit, minimè erubescendus.

AFFINIA VINCVLA] Affinitas nos quibusdam vinculis beneuolentiæ, & amoris colligat. Cic. in Bruto. P. Crassus cum summo illo oratore Ser. Galba, cuius C. filio filiam suam collocauerat, affinitate sese deuinxit. Et pro P. Quintio.
B Affinitas liberis istius viuis diuelli nullo modo poterat.

ILLABEFACTA] ne rumpantur vnquam alienatione vlla. Irrupta maneat ista copula.

TIBI QVAE CONIVX. E. MIHI. F. PAENE] Hoc magis percipitur ex sequẽtibus: priuignam enim Ouidij Suillius habebat in matrimonio. Priuignæ autem, & priuigni sunt vitricorum propemodum filij.

HEV MIHI. S. L. VVLT. TV. V. ISTIS DVCIS] Tales sententias, quibus aut suum, aut aliorum propter se timorem aperit, & alibi inuenias. Vt eleg. 2. lib. 1.

Heu mihi, quid faciam? vereor ne nomine lecto
Durus, & auersa cætera mente legas.
Eleg. 8.
Me miserum, si tu verbis offenderis istis,
Nosq́; negas vlla parte fuisse tuos.
Eleg. 2. lib. 2.

Heu mihi, si lecto vultus tibi nomine non est
Qui fuit, & dubitas cætera perlegere.

int vultum qui contrahunt, vt solent seueri s & irati. Contrarium, exporrigere frontem. on. Tiberio cap. 68. Incedebat ceruice rigi- t obstipa adducto fere vultu. Seneca de be- ib. 6. cap. 4. si cum daret, suspirauit, & vul- obduxit. Lege cum Grutero, & Lipsio ad- tesic enim idem, & plenius ep. 58. itaque vul- adducet ad tristitiam.

T AFFINEM TE PVDET ESSE MEVM] Isti- ium amici, & cognati affines esse non gau- us: vel quia nihil ab iis speramus boni (com- is enim nostris plerique amicitiam metimur) uia propter eos aliquid timemus mali. Au- : Modestino lib. 12. Pand. Affines sunt viri, & is cognati, dicti ab eo, quod duæ cognatio- nter se diuersæ, per nuptias copulantur, & a ad alterius finem cognationis accedit. iungendæ enim affinitatis caussa fit ex nu- . Sic ille. Ad duos igitur fines nuptiarum fœ- coitur, qui sunt vir & vxor. Ad finem prio- accedunt cognati vxoris: ad posteriorem iati ipsius viri. Atque non ipsi cognati inter ed alteri vxori, alteri marito affines eua- t.

IHIL DIGNVM PVDORE] ob quod te mei re debeat.

RAETER FORT. Q. MIHI CAECA] Cæcam ebant fortunam antiqui, quoniam impro- k flagitiosis bona & diuitias, viris probis in- m, & alia mala obuenire videbant. Insinuat ir Naso, se immerentem trusum in exilium. lis pæne sententia illi Plautinæ in Capt. vbi nsano habitus ex calumnia Tyndari Aristo- ites, inter cætera sic ait Hegioni hero.

Sed hoc primum expurgare me tibi volo, me insaniam
Neque tenere, neque mihi esse morbum, nisi quod seruio.

EV GENVS EXCVTIAS] Probare incipit nde, nihil habere se, pudendum quod sit.

QVITES AB ORIG. P. INVENIEM.] ecquid enda nobilitas? certe viro nobili amicum es- on dedecet. Et qui primus dictus est Naso, it, & princeps familiæ nostræ, eques fuit.

ER INNVMEROS AVOS] per maiorum se- longissimam, non à patre, & matre tantum, eriq; hodie, honorum hominum filij. Eleg. b. 4. Trist.

Si quid id est, vsque à proauis vetus ordinis hæres,
Non modo fortunæ munere factus eques.

RRORVM MISERO DETRAHE] Errorem n in visa re parum honesta. Præter hanc la- , mores suos nulla labe contaminatos fuisse mat. Eleg. 4. lib. 4. Trist.

Nec data sunt, mihi crede, tamen: sed in omnibus actis
Vltima si demas, vita tuenda mea est.

: 8. *Iamque decem lustris omni sine labe peractis.*

T QVID AGI SPERAS. P. PRECANDO] si bis aliquid profici posse precibus pro me s.

A QVOS COLIS EXORAS. VOCE DEOS] Suillius iste videtur Tiberio familiaris fuisse.

DII TIBI SVNT CAESAR IVVENIS] cum voce *deos* per enallagen intelligeret Tiberium, quod hinc liquet, cur non dixit, *Quem colis exora supplice voce Deum?* Tiberium, inquam, Augusti successorem.

NVLLA EST NOTIOR ARA TIBI] propter familiaritatem, vt iam dixi.

SVI ANTISTITIS] Quoniam ipsum Tiberium nominauerat aram, & aram Suillij, eundem Suillium huius aræ, & Dei antistitem conuenienter appellat. Sacrificium autem sunt preces. Antistites olim erant primarij singulorum templorum sacerdotes, qui sacris præerant, & consultoribus respondebant. Cic. pro domo sua. Vos qui

B estis antistites cæremoniarum, & sacrorum, auctorem habetis, & magistratum publicæ religionis. Ibidem. Antistites deorum immortalium. Verrin. 6. postridie sacerdotes Cereris, atque illius fani antistites, maiores natu, ac probatæ, ac nobiles mulieres, rem ad magistratus deferunt. Vbi Gellius contendit legendum antistitas lib. 13. cap. 19. contra legem Grammaticam. Ciceronem enim sonitu verbi delectatum, eam neglexisse. Sed videtur quibusdam doctis somniasse Gellius, cum nemo, cui teretes aures, antistitas, quam antistites plenius esse, ac melius sonare iudicet. Est ergo generis communis, vt diues, hæres, superstes, locuples, &c. Apud Ouidium tamen 13. Metamor. est fæmininum. De Cassandra;

C *tractaque comis antistita Phœbi.* Verbum antistes ad eos transfertur, qui in re, arte, scientia aliqua principatum tenent, & supra alios excellunt. Antistites iuris Seruius Sulpitius, sapientiæ Plato, philosophiæ Aristoteles, eloquentiæ Cicero, poëseos Virgilius. Diximus & alibi, nisi fallit memoria. Sed instauranda est nonnunquam etiam lectori memoria.

QVAMLIBET EXIG. SI NOS, &c.] Allegoria. Si nos Cæsar vel exiguo fauore dignabitur, te orante, hoc est, si saltem mitius exilium indulserit.

OBRVTA DE MEDIIS CYMB. RESVRGET AQVIS] mersus sum enim huius fortunæ meæ fluctibus.

D TVNC EGO THVRA FERAM, &c.] Non alia thura, credo, quam carmina, quæ etiam loco templi Germanico se donaturum profitetur.

STATVAM TEMPLVM] τέμενος, ab τέμνω. Virg. 4. Aeneid. *Templa ara posuit.* Et 3. Georg. *Et viridi in campo templum de marmore ponam.*

PARIO DE MARMORE] quod in insula Paro candidissimum reperitur, & commendatur à Virgil. 1. Aeneid.

Quale manus addunt ebori decus, aut vbi flauo
Argentum, Pariusue lapis circumdatur auro.

Horat. Ode 19. lib. 1. *splendentis Pario marmore purius.* Strabo lib. 10. ἐν ᾗ τῇ νήσῳ ἡ Παρία λίθος λεγομένη, ἀρίστη πρὸς τὴν μαρμαρογλυφίαν. De Paro est Parius lapis, qui dicitur, optimus ad marmoris cælaturam.

Carpsit opes illa rvina meas] Coniicimus ex his verbis, summitti solitam illi pecuniam de facultatibus suis, qua se aleret in exilio: quamuis & Maximus eum sua liberalitate iuuaret. Cæsar quippe Augustus nihil ei de bonis carpsit, siue ademit.

Domvs, vrbesqve beatae] Locuples, inquit Corn. Fronto à copia locorũ: diues, quia diuidendi facultatem habet: opulentus ab opibus; potens, qui quod vult potest: fortunatus, cui forte aliquid contigit: beatus qui apud Græcos μακάριος est: pecuniosus qui habet pecuniam, vel pecora. Valla lib. 4. cap. 114. beatum definit, qui rebus omnibus ad vitæ vsus, ornatumque spectantibus abundat, vt sit pæne idem quod fælix, omnium bonorum compos. Catull. *Otium reges prius, & beatas perdidit vrbes.*

Naso svis opib. carm. grat. erit] Rectè, *suis opibus*. Nam vt ait eleg. 7. lib. 3. Trist. *nil non mortale tenemus Pectoris exceptũ ingeniiq; bonis.* Illa verè nostra sunt, quę nulla vis contraria, non ipsa mors auferre nobis potest. Plin. epist. 21. lib. 3. de carminibus Martialis, quibus ab eo laudatus fuerat. Dedit enim mihi quantum maximum potuit, daturus amplius si potuisset. Cicer. Paradox. 4. Nihil neque meum est, neq; cuiusquam, quod auferri, quod eripi, quod amitti potest.

Parva qvidem. f. pro mag. &c.] magna magnis pensari deberent: immo cumulatiore mensura, secundùm Hesiodum, vt est in 1. Off.

Cvm pro concess. v. sal. damvs] cum verbis agimus gratias, quod paruum & facile est, pro salute, qua nihil maius.

Sed qvi. q. potvit dat. max. &c.] Principio elegiæ pronuntiauit, *& meritum velle iuuare voco.* Ita hoc loco propter magnam referẽdæ gratiæ voluntatem gratum abundè dicit, qui licet parua pro magnis reddat, reddit tamen quantum potuit. Rem amplificat a similibus in sacris. Simillima sunt de pia voluntate, & paupere sacrificio eleg. 4. lib. 3.

Vt desint vires, tamen est laudanda voluntas,
Hac ego contentos auguror esse deos.
Hæc facit vt veniat pauper quoq; gratus ad aras,
Et placeat cæso non minus agna boue.

Lege Commentar.

Et finem piet. contig. illa svvm] Peregit munus suum. Finis pietatis, ac religionis est Deum pie, sanctéq; colere, ac venerari. Quam magnis id hostiis, ac sumptuosè fiat, pietatis parum interest. Philo de Plant. Noe. Nemo pæne malus reuera sacrificat, etiam si perẽni sacrificio decem millia boum immolet quotidie. Nam præcipua victima mens ipsa non est integra. Læsis verò non est fas aras attingere.

De parva acerra] Acerra, inquit Festus, ara, quæ ante mortuum poni solebat, in qua odores incendebantur. Alij dicunt esse arculam thuraciam, scilicet vbi thus reponebant. Plena acerra dici potest de sacrificiis diuitum. Horat.

A Ode 8. lib. 3. *Quid velint flores, & acerra thuris plena miraris.* Virgil. 5. Aeneid.

Pergameumq; larem, & canæ penetralia Vestæ
Farre pio, & plena supplex veneratur acerra.
Martial. lib. 4.
Hac tibi pro nato plena dat lætus acerra
Phœbe, Palatinus munera Parthenius.

Grandi qvam data lance] Elegia 9. *Thuraq; mente magis plena quam lance dedissem.* Qui se diis venerãdis religiosius gerere cupiebant, thus aris prodigè iniiciebant, & altaria cumulabant: quomodo & in hostiis mactandis, vinoq; infundendo liberaliores erant. Vnde & mactare, & adolere augmen significant. Et Plaut. Mercat. dixit aram augere. Thus itaq; non acerra, sed plena

B lance in aram, & focum coniiciebant, quod docet Arnob. lib. 2. Acerras thuris, quas plenis coniiciatis altaribus. Docet item Persius postremis quinque versibus Satyræ 2. in muneribus, & sacrificiis Deum magis curare offerentis animum, quam oblata ipsa. Si ille pius, si integer, & scelere purus sit, habere acceptũ quantumuis exiguum, ac paruum sit quod offertur.

Quin damus id superis, de magna quod dare lance
Non possit magni Messallæ lippa propago:
Compositum ius, fasq; animo, sanctaq; recessus
Mentis, & incoctum generoso pectus honesto?
Hæc cedo admoueam templis, & farre litabo.

Sapienter quoque, & verè Porphyr. lib. 2. περὶ ἀποχῆς de non edendis carnibus. τὸ δαιμόνιον μᾶλλον

C πρὸς τὸ τῶν θυόντων ἦθος, ἢ πρὸς τὸ τῶν θυόντων πλῆθος βλέπει. Deus potius sacrificantium mores & animũ, quam eorum quę sacrificãtur numerum, seu copiam spectare solet. De vero germanoq; Christianorum sacrificio aurea verba Lactantij ex lib. 6. cap. 24. subtexamus. Quisquis igitur his omnibus præceptis cælestibus obtemperauerit, hic cultor est veri Dei, cuius sacrificia sunt mansuetudo animi, & vita innocens, & actus boni. Quæ omnia qui exhibet, toties sacrificat, quoties bonum aliquid, ac pium fecerit, &c.

Agnaqve tam lactens] subruma. Pecudis enim vber ruma.

Gramine pasta Falisco] De bobus, ineunte consulatu Sex. Pompeio mactandis ele-

D gia quarta. *Quos aluit campis herba Falisca suis.* Pingues intelligo ex bonitate, & vbertate pascuorum.

Victima Tarp. inf. icta focos] in capitolio cæsa, inficit focos sanguine. Virgil. Eclog. 1. *illius aram Sæpe tener nostris ab ouilibus imbuet agnus.* Hortorũ Deus in carmine quodam, quod Catullo adscribitur.

Sanguine hanc etiam mihi (sed tacebitis) aram
Barbatus linit hirculus, cornipesq; capella.

Nec tamen off. vat. per carm. &c] Locus profectò insignis de laude carminis, quo immortalitas conciliatur. Hoc igitur officio, quo funguntur poetæ, dum Principum facta celebrant, aut illis gratias agunt, nihil est illis ipsis

dignius:

s: non dona vlla, non opes, &c. sic eos or-

RMINA VEST. PERAG. P. LAVD.]Quam s Principes à poëtis laudatos recorda- rerùm eæ laudes non multùm valerent, ni- im rerum gestarum alerent. Ideo subiicit, *actorum fama caduca cauent.*

RMINE FIT VIVAX VIRT.] Vita virtu- carmen, quoniam sine carmine ignoratur, uasi mortua virtus. Claudian. in laudibus onis.

Gaudet enim virtus testes sibi iungere Musas.

Carmen amat quisquis carmine digna gerit.

OTITIAM SERAE POSTERIT. HAB.] ha- otitiam posteritatis, id est, agnoscitur à po- ite, vt putes ὑπογραμμένον dictum, quasi ipsa cat posteritatem. Ita dicimus, Ioannes ha- pinionem magnam. Est in admiratione, ur de ea magna opinio. Videtur hypallage habet notitiam posteritatis, pro, posteri- bet notitiam virtutis, carminis beneficio.

BIDA CONSVMIT. F. LAPID. VETVST.] esse, quod non ad interitum redigatur à trice omnium rerum vetustate, scriptum fragment. Ciceron. Et pro M. Marcello. Ni- enim opere, aut manu factum, quod non ando conficiat, & consumat vetustas. Au- onumenta fatiscunt. *Mors etiam saxis, nominibus* tis. Sophocles. πάνθ' ὁ μέγας χρόνος μαραίνει, κα

VLLAQVE RES MAIVS TEMP. ROBVR IT] Etiam ferrum, & marmora domat, qui- ihil durius.

RIPTA FERVNT ANNOS] perdurant in s. Vinum dicitur ferre ætatem, quod diu sa- n retinet, quod non fugit, non vapescit.

RIPTIS AGAMEM. NOSTI] Homericis, rimus de illo prodidit memoriam.

QVISQVIS CONTRA V. SIMVL. A. TV- & alios heroas Græcos, & Troianos. Vtro- ue epitaphia feruntur, scripta ab Aristote- i libello Pepli nomen inditum. Nam cum thenaicis quinto quoque anno Athenis Mi- e peplum offerretur, in quo vel acu depictę, textæ visebantur eiusdem deę victoria con- tanas, & bene de repub. meritorum, stre- um quoque ducum res gestæ, vnde prouer- apud eos, ἄξιος πέπλου, putauit Aristote- osce tumulos heroum Troianorum com- è sic inscribi posse. Cantauit eosdem tetra- is Ausonius.

VIS THEBAS, SEPTEMQVE DVCES, &c.] is tragœdia Aeschyli extat. De bello Theba- ulta Euripid. in Phœniss. Seneca in Thebai- atius 12. libris. Vide lib. 2. Trist. *Cur tacui The- re.*

R QVIDQVID POSTHAEC, &c.] quæcun- inte, & post hæc tempora ad memoriam in- a contigerunt, ex poëtarum libris nota

A DII QVOQVE CARMINIBVS FIVNT] Ita est. Nam ipsemet Augustum in Tristib. & in hi- sce libris crebrò Deum fecit, si nominare est fa- cere. Sed si Principes poëtarum versibus dij crea- ri volunt, creentur sanè. Nos istiusmodi deos non pluris facimus quam simios. Videndum quæ in Deo laudemus, & admiremur, conan- dumq; vt iis pro modulo nostro imitandis non dij, sed similes Deo, & diuini euadamus. *Estote perfecti* inquit, *&c.*

SI FAS EST DICERE] quia arrogantius & contra eorum maiestatem apparebat dictum iri, προθεραπείαν adhibuit.

TANTAQVE MAIEST. ORE CAN. EGET] Multo iam plus, & audacius dicit. Non tantum fiunt dij carminibus: sed etiam sine carminibus

B quidam non euasissent dij. En quantum possunt poëtę, quorum opera vel dij futuri egent. Audia- mus cætera.

SIC CHAOS EX ILLA NAT. M. &c.] Hoc notum est primò ex Hesiodo, quem quidam Ho- mero vetustiorem volunt. De chao, & eius di- stributione in partes τοῦ παντὸς seu vniuersi 1. Me- tamorph.

Ante mare & terras, & quod tegit omnia cœlum,
Vnus erat toto naturæ vultus in orbe
Quem dixere chaos, rudis indigestaq; moles,
Non bene iunctarum discordia semina rerum, &c.

Vide quam antiqua canunt poëtæ.

SIC AFFECTANT. COELEST. R. GIGANT.]

C Ibidem.

Neue foret terris securior arduus æther,
Affectasse ferunt regnum cœleste gigantes, &c.

Virgil. 1. Georg. *Et coniuratos cœlum rescindere fratres.*

AD STYGA NVBIF. VIND. I. DAT.] Ignem nubiferum πυροφόρον nominat fulmen, qui non fert ipse nubes, sed fertur è nubibus, ταδὶ πα- κός.

SIC VICTOR. T. SVPER. LIB. AB IND.] De expeditione Bacchi ad Indos, & victoriis eius, paucis noster 4. Metamorph. *oriens tibi victus ad vs- que Decolor extremo quà cingitur India Gange.* Vide Dionysium in περιηγήσει. Reliquit & Nonnus Pa- nopolitanus libros Διονυσιακῶν X L.

ALCID. CAPT. TRAX. AB OECHAL.] Her-

D cules Alcæi nepos, Amphitryonis, & Alcmenæ filius, ob Iolen Euryti filiam sibi pactam, nec da- tam, vniuersam Oechaliam, ipso rege in Eubœ- am fugiente debellauit, & euertit. Est autem Oe- chalia vrbs Bœotiæ. Virg. 8. Aeneid. in cantu Sa- liorum de laudibus Herculis. *Vt bello egregias idem disiecerit vrbes, Troiamq; Oechaliamq;.* Deianira vxor in epistola.

Gratulor Oechaliam titulis accedere nostris:
Victorem victæ succubuisse queror.

ET MODO CÆSAR AVVM TVVM] Augu- stum, qui fuit auus Germanici per adoptionem; siquidem Tiberius illum coactus est adoptare. Incipit commẽdare Germanicum, vt eius opem consequatur.

QVEM VIRTVS ADDIDIT ASTRIS] quos in cælum merita vocauerunt, est in 1. Tuscul. Aeneid. 9. *Macte noua virtute puer, sic itur ad astra.*

SACRARVNT ALIQVA CARMINA PARTE] Suprà. *Tantáque maiestas ore canentis eget.* Debet igitur aliquid Ouidio Augusti diuinitas. Intelligit carmen in eius obitum à se conditum, de quo eleg. 6.

Quale tamen potui de cælite, Brute, recenti
Vestra procul positus carmen in ora dedi.

SI QVID ADHVC VIVI REST. IN ING.] *Et pars antiqui magna vigoris abest*, dixit alibi. Item. *Ingenium fregere meum mala.*

SERVIET OMNE TIBI] tuis laudibus, & gloriose factis canendis dicabitur.

NON POTES OFF. V. CONTEMN. VATES] 1. Fast. *si licet, & fas est vates rege vatis habenas.* Argumentum à coniugatis. Omnis artifex amat sibi ὁμότεχνον, propter ὁμοτεχνίαν scilicet. Alioqui propter excellentiam, & quæstum maiorem cantor cantorem, & figulus odit figulum.

IVDICIO PRET. RES. H. ISTA. T.] Esse vatem, magnum est apud te: alioqui tuo te iudicio damnares.

QVOD NISI TE NOMEN. T. AD MAIORA VOCASS.] ni Cæsarum genti insertus, successionem in imperio expectares. Iam sicut *quod vtinam* pro *vtinam*, ita *quod nisi* pro *nisi* haud inuenustè frequentatum est à bonis auctoribus. Liuius lib. 34. Quod nisi me verecundia singulorum magis maiestatis, & pudoris, quam vniuersorum tenuisset. Probus in Annibale. Quod nisi domi ciuium suorum inuidia debilitatus esset, Romanos videtur superare potuisse. Virgil. Eclog. 9.

Quod nisi me quocunque nouas incidere lites
Ante sinistra caua monuisset ab ilice cornix.

Lucret. *Quod nisi respirent venti, non vlla refranet Res.* Terent. *Quod ni fuissem incogitans.*

GLORIA PIERID. S. FVT. ERAS] Duxisses familiam poëtarum. Fuisses ocellus, & decus Musarum. Apollini confert eundem 1. Fast.

Pagina iudicium docti subitura mouetur
Principis, vt Clario missa legenda Deo.

DARE MATER. NOBIS. Q. CARM. MAVIS] Mauis argumentum de te scribendi factis tuis dare nobis, quam tu ipse de te scribere, seu materiam carminis, de te videlicet, quam carmina etiam non de te. Sallustius in Catilin. Optimus quisque facere, quam dicere: sua ab aliis benefacta laudari, quam ipse aliorum narrare malebat.

NEC TAMEN EX TOTO DESERERE ILLA P.] Non potes te penitus à carminum scriptione disiungere. Etiam te interdum à magnis rebus, & negociis in suum opus Musa furtim trahit, vt de se scripsit eleg. 10. lib. 1. Trist.

NAM MODO BELLA GERIS] nunc arma tractas, & in castris agis.

NVMERIS MODO BELLA COERCES] bella siue à te, siue ab aliis gesta carmine persequeris.

QVODQVE ALIIS OPVS EST] opus pro re difficili. Virgil. 6. Aeneid. *sed reuocare gradum, superasq; euadere ad auras Hoc opus, hic labor est.*

HOC TIBI LVSVS ERIT] tam facile, vt in quo alij sudarent, in eo tu ludere videaris. Hoc verissimè de Ouidiana ingenij facultate asseuerari queat. Malim legere ludus. Cic. 1. de finibus illa perdiscere, ludus est.

VTQVE NEC AD CITHARAM NEC AD ARCVM. S. AP.] De arcu suo 1. Metamorph. ad Cupid.

Quidq; tibi, lasciue puer, cum fortibus armis?
Dixerat, ista decent humeros gestamina nostros,
Qui dare certa feræ, dare vulnera possumus hosti.

Et infrà, *per me concordant carmina neruis.* Horat. Ode 21. lib. 1. *insignemq; pharetra, Fraternáque humerum lyra.*

AD SACRAS MANVS] Adulatio fecit, vt omnia Imperatorum vocarentur sacra, & ipsi sacratissimi. Non tulit Tiberius adulatores huiuscemodi. Nec enim dubitabat interpellare, ac reprehendere, & commutare continuò. Dominus appellatus à quodam, denuntiauit, ne se amplius contumeliæ caussa nominaret. Alium dicentem sacras eius occupationes: & rursus alium, auctore eo senatum se adiisse, verba mutare, & pro auctore suasorem: pro sacris laboriosas dicere coëgit. Sueton. cap. 27.

NERVVS VTERQVE] & arcus, & citharæ.

SIC TIBI NEC DOCTI DES. NEC. P. ARTES] Vales doctrina, & arte bellica, quæ est Principum propria.

MISTA SED EST ANIM. C. IOVE. M. TVO] Animo tuo & doctrinam poëticam, & scientiam optimi Principis (qui velut Iupiter quidam suorum est) contines. Haud ita dissimile illud Socratis in Phędro Platonis, vbi Isocratem laudans hunc in modum concludit φύσει γὰρ ὦ φίλε, ἔνεστί τις φιλοσοφία τῇ τοῦ ἀνδρὸς διανοίᾳ. Quod Cic. in Orat. ad Brut. sic reddidit. Inest enim natura philosophia in huius viri mente quædam.

VNDA AB ILLA VNG. GORGONEI, &c.] Musæ appellatæ sunt Pegasides à fonte, quem Pegasus equus ictu vngulæ fingitur aperuisse. Quā ob caussam fons Hippocrene, & Musæ ipsæ Hippocrenides. Medusa porro, è cuius ceruicibus capite amputato Pegasus exiluit, soror fuit Gorgonum, super quibus adi Natal. lib. 7. cap. 12. De iisdem Gorgonibus vide Iun. adagio, tanquam Gorgone conspecta.

PROSIT, OPEMQVE. F. COMMVN. S. TVERI] Quod tu tueris sacra communia (*sunt tamen inter se communia sacra poëtis*, dixit alibi) quod tu quoque de numero es poëtarum, hoc mihi prosit ad auxilium. Supplicat Germanico per artem communem.

IISDEM STVDIIS IMPOSVISSE MANVM] Eleg. 1. lib. 4. Trist.

Non equidem vellem, quoniam nocitura fuerunt
Pieridum studiis imposuisse manum.

colat faciem, cælum Scythicum, sæuitiam indigenarum, & quid ipse agat cogniturum. Quam charus sit barbaris propter mores. Publicis decretis laudatum se, & immunitate donatum. Delectari illos etiam pietate sua. Quorum statuas colat quotidie. Ad Augustum cælitem apostrophe. Carmina in eius apotheosin à se scripta, Romam peruentura, quibus cum patriæ pater dictus sit, emollitum iri confidit. Hanc elegiam scriptam à poëta octauo anno exilij sui, quo eodem obierit, ratiocinatur Eusebianus Corrector, pag. 168.

Vnde licet, non vnde iuuat, Græcine, salutem
Mittit ab Euxinis hanc tibi Naso vadis.
Missáque dij faciant auroram occurrat ad illam,
Bis senos fasces quæ tibi prima dabit.
Et quoniam sine me tanges Capitolia consul,
Et fiam turbæ pars ego nulla tuæ:
In domini subeat partes, & præstet amici
Officium iusso littera nostra die.
Atqui ego si fatis essem melioribus ortus,
Et mea sincero curreret axe rota,
Quo nunc nostra manus per scriptum fungitur, esset
Lingua salutandi munere functa tui:
Gratatusq; darem cum dulcibus oscula verbis:
Nec minus ille meus, quàm tuus esset honor.
Illa (confiteor) sic essem luce superbus,
Vt caperet fastus vix domus vlla meos.
Dumq; latus cinget sancti tibi turba senatus,
Consulis ante pedes ire iuberer eques.
Et quanquam cuperem semper tibi proximus esse,
Gauderem lateris non habuisse locum.
Nec querulus, turba quàmuis eliderer, essem:
Sed foret à populo tum mihi dulce premi.
Prospicerem gaudens, quantus foret agminis ordo,
Densáque quàm longum turba teneret iter.
Quoque magis noscas, quàm me vulgaria tangant,
Spectarem qualis purpura te tegeret.
Signa quoque in sella nossem formata curuli,
Et totum Numidæ sculptile dentis opus.
At cùm Tarpeias esses deductus in arces,
Dum caderet iussu victima sacra tuo:
Me quoque secreto grates sibi magnus agentem
Audisset, media qui sedet æde Deus.

Thuráque mente magis, plena quàm lance dedissem,
Ter quater imperij lætus honore tui.
Hìc ego præsentes inter numerarer amicos,
Mitia ius vrbis si modò fata darent.
Quæque mihi sola capitur nunc mente voluptas,
Tunc oculis etiam percipienda foret.
Non ita cælitibus visum est, & forsitan æquis:
Nam quid me pœnæ caussa negata iuuet?
Mente tamen, quæ sola loco non exulat, vtar:
Prætextam, fasces aspiciamq́; tuos.
Hæc modò te populo reddentem iura videbit:
Et se secretis finget adesse tuis.
Nunc longi reditus hastæ supponere lustri
Credet, & exacta cuncta locare fide.
Nunc facere in medio facundum verba senatu,
Publica quærentem quid petat vtilitas.
Nunc pro Cæsaribus superis decernere grates,
Albáue opimorum colla ferire boum.
Atque vtinam, cùm iam fueris potiora precatus,
Vt mihi placetur principis ira, roges.
Surgat ad hanc vocem plena pius ignis ab ara:
Detq́; bonum voto lucidus omen apex.
Interea quà parte licet, ne cuncta queramur,
Hìc quoque te festum consule tempus agam.
Altera lætitia est, nec cedens caussa priori:
Successor tanti frater honoris erit.
Nam tibi finitum summo, Græcine, Decembri
Imperium Iani suscipit ille die.
Quæq́; est in vobis pietas, alterna feretis
Gaudia: tu fratris fascibus, ille tuis.
Sic tu bis fueris consul, bis consul & ille:
Inq́; domo binus conspicietur honor.
Qui quanquam est ingens, & nullum Martia summo
Altius imperium consule Roma videt:
Multiplicat tamen hunc grauitas auctorem honorem,
Et maiestatem res data dantis habet.
Iudiciis igitur liceat Flaccóque tibique
Talibus Augusti tempus in omne frui.
Cùm tamen à rerum cura propiore vacabit,
Vota, precor, votis addite vestra meis.

Et si quà dabit aura sinum, iactate rudentes,
Exeat à stygiis vt mea nauis aquis.
Præfuit his, Græcine, locis modò Flaccus, & illo
Ripa ferox Istri sub duce tuta fuit.
Hic tenuit Mysas gentes in pace fideli:
Hic arcu fisos terruit ense Getas.
Hic raptam Træzen celeri virtute recepit,
Infecitque fero sanguine Danubium.
Quære loci faciem, Scythicique incommoda cæli,
Et quàm vicino terrear hoste, roga:
Sintne litæ tenues serpentis felle sagittæ,
Fiat an humanum victima dira caput:
Mentiar, an coëat duratus frigore Pontus,
Et teneat glacies iugera multa freti.
Hæc vbi narrarit, quæ sit mea fama, require:
Quoque modo peragam tempora dura, roga.
Nec sumus hic odio, nec scilicet esse meremur:
Nec cum fortuna mens quoque versa mea est.
Illa quies animi est, quam tu laudare solebas,
Ille vetus solito perstat in ore pudor.
Sic ego sum longè, sic hic, vbi barbarus hostis,
Vt fera plus valeant legibus arma, facit.
Rem queat vt nullam tot iam Græcine per annos
Fœmina de nobis, virue puerue queri.
Hæc facit, vt misero faueant adsintque Tomitæ,
Hæc quoniam tellus testificanda mihi est.
Illi, qui me velle vident, discedere malunt:
Respectu cupiunt hic tamen esse sui.
Nec mihi credideris: extant decreta quibus nos
Laudat, & immunes publica cera facit.
Conueniens miseris & quanquam gloria non est,
Proxima dant nobis oppida munus idem.
Nec pietas ignota mea est: videt hospita terra
In nostra sacrum Cæsaris esse domo.
Stant pariter, natusque pius, coniuxque sacerdos,
Numina iam facto non leuiora Deo.
Neu desit pars vlla domus, stat vterque nepotum,
Hic auiæ lateri proximus, ille patris.
His ego do toties cum thure precantia verba,
Eoo quoties surgit ab orbe dies.

Tota, licet quæras, hoc me non fingere dicet
Officij teſtis Pontica terra mei.
Pontica me tellus quantis hac poſſumus ora
Natalem ludis ſcit celebrare Dei.
Nec minus hoſpitibus pietas eſt cognita talis,
Miſit in has ſi quos longa Propontis aquas.
Is quoque, quo læuus fuerat ſub præſide Pontus,
Audierat frater forſitan iſta tuus.
Fortuna eſt impar animo, talique libenter
Exiguas carpo munere pauper opes.
Nec veſtris damus hæc oculis, procul vrbe remoti,
Contenti tacita ſed pietate ſumus.
Et tamen hæc tangent aliquando Cæſaris aures:
Nil illum, toto quod fit in orbe, latet.
Tu certè ſcis hæc ſuperis adſcite, videſque,
Cæſar, vt eſt oculis ſubdita terra tuis.
Tu noſtras audis, inter conuexa locatus
Sidera, ſollicito quas damus ore, preces.
Peruenient illuc & carmina forſitan illa,
Quæ de te miſi cælite facta nouo.
Auguror his igitur flecti tua numina, nec tu
Immerito nomen mite parentis habes.

COMMENTARIVS.

NDE LICET, NON VNDE IVVAT] *Quoniam quod vis fieri nõ poteſt, velis quod poteſt*, ait in And. Terentius. Et vulgò, vt poſſumus, ſi non vt volumus.

MITTIT AB EVXINIS VADIS] Eleg. 6. lib. *Mittit ab Euxinis hoc breue carmen aquis.* Vádis *nonis*. Vt 1. Aeneid. *Apparent rari nantes in gurgite* ·. Vbi tamen, vt notat Seruius, prudenter hu- itatem ſermonis epitheto ſubleuauit.

AVRORAM OCCVRRAT AD ILLAM] pars toto, ad illum diem.

BIS SENOS FASCES QVÆ TIBI. P. DAB.] Kalend. Ianuarias. Vide principium 1. Faſtor. ferebantur conſuli à 12. lictoribus faſces. E- : bacilli teretes ex vlmo, aut betulla arbore, colligati in modum faſcis, illigatis ſecuri-

ANGIS CAPITOLIA] aſcendis, vt mos, in itolium.

T FIAM TVRBAE. P. EGO. N. TVAE] & ego ero in turba te comitantium, & deducen-, & tibi gratulantium, & applaudentium.

A Lib. 2. Triſt. *Parsque fui turbæ parua precantis idẽ.* Eleg. 2. lib. 4. *Paruaque cuius eram pars ego nuper eques.*

IN DOMINI SVBEAT PARTES, &c.] expleat partes domini ſui hæc epiſtola, & pro me vt amico, eo die præſtet officium, quo iuſsi.

SI FATIS GENIT. MELIOR. ESSEM] Eleg. 1. lib. 4. Triſt.

Hîc quoque cognoſco natalis ſtamina noſtri,
Stamina de nigro vellere facta mihi.

Eleg. 4. lib. 5. *Nubila naſcenti ſeu mihi Parca fuit.*

ET MEA SINCERO. C. AXE ROTA] ſi vita B mea inoffenſo curſu ferretur. Si eſſem integer, vt loquitur eleg. 3. lib. 3. Triſt.

QVO NVNC. N. M. P. SCRIPT. FVNG.] cui rei dat operam nunc manus mea in exarandis litteris.

ESSET LING. SALVTANDI, &c.] eam perfeciſſet præſentis lingua, & te ſalutaſſem ore meo.

GRATATVSQVE DAREM. C. D. OSCVLA VERB.] & ſalutarem, & gratularer, & oſcula ferrem. De oſculis diſputatur à Lipſio Elect. lib. 2. cap. 6.

NEC MINVS ILLE M. &c.] vtramque amici fortunam ducit suam, qui ex animo diligit. Seneca in epist. Consortium rerum omnium inter nos facit amicitia: nec secundi quidquam singulis est, nec aduersi. In communi viuitur.

SIC ESSEM SVPERBVS] sic tollerem spiritus. Sic quadam arrogantia subnixus ambularé.

VT CAPERET FAST. VIX. D. VLLA MEOS] vt vix essem tolerabilis. Cic. pro Milone. Capere eius amentiam ciuitas non poterat. Et in Maniliana. Quæ ciuitas est in Asia, quæ vnius Tribuni militum animos, ac spiritus capere posit?

DVMQ. LATVS. S. CING. T. TVRBA SEN.] Sanctum Iureconsultis, quod ab hominum iniuria munitum, atq; defensum est, vt omnes magistratus. Cic. pro Deiotaro. Quiq; illum ordinem ab adolescentia grauissimum, sanctissimumque duxisset. Virgil. 1. Aeneid. *Iura, magistratusq; legunt, sanctumq; senatum.* Turbam vocat propter multitudinem senatorum. Sueton. Aug. cap. 35. Senatorum affluentem numerum deformi, & inconditа turba (erant enim supra mille, & quidam indignissimi, & post necem Cæsaris per gratiam, & præmium allecti, quos Orcinos vulgus vocabat) ad modum pristinum, & splendorem redegit, duabus lectionibus, &c. Voluisse autem trecentos legere, vt olim fuerant: sed id omnibus ægrè patientibus, legisse sexcentos, narrat Dio.

CONSVLIS. A. PED. IRE IVB. EQVES] Nota morem. Senatores stipabant latera, equites antecedebant nouum Consulem.

SEMPER TIBI PROXIMVS ESSE] à latere tuo nunquam discedere.

LATERIS NON HAB. LOCVM] propter Patres, quibus potior locus deberetur.

QVAMVIS ELIDERER] quamuis comprimerer, quod tamen sine querela nemo fert.

FORET A POP. T. MIHI DVLCE PREMI] Sic enim gauderem multitudine ad gratulandum, & spectandum effusa, vt hoc quidquid est molestiæ, non ægre sustinerem: ægre autem? immo & libenter.

PROSPICEREM GAVD. Q. F. AGMIN. ORDO] Recéset speciatim, quæ sibi tantam lætitiam facerent. Non solùm prospicerem agmen quantum esset, & mirarer ac lætarer; sed etiam ordinem agminis, aliis præcedentibus, aliis sequentibus, aliis latera cingentibus.

DENSAQVE. Q. LONG. T. TEN. ITER] quanto spatio vulgus confertim incederet.

QVAM ME VVLGARIA TANGANT] sæpe visa, omnibus nota, seu vulgaris curiositas.

QVALIS PVRP. TE TEGERET] Eleg. 4. *Purpura Pompeium summi velabit honoris.* Nota trisyllabum in fine pentametri, quod rarum in hoc, crebrum in Propertio, qui id pro ornamento sibi duxit, Ouidius magis pro vitio. Diximus in Prodidagmat. in calce.

SIGNA QVOQVE IN SELL. N. FORM. CVRVLI] Eleg. 5. *Conspicuum signis cum premet altus ebur.*

Isidor. lib. 20. cap. 11. sellæ curules erant, in qui[bus] magistratus (maiores) sedentes iura reddeb[ant]. Dictæ autem curules, quod apud veteres Pr[æto]res, & Consules propter itineris longinquita[tem] curru in forum proueheb antur. Sellæ autem [...] post eos vehebantur, quibus sedentes iura di[ce]re solebant, à curru curules sellæ sunt nomina[tæ]. Hæc ille. Ab Hetruscis finitimis sellam curul[em] sicut togam prætextam sumptam esse scribit [...]uius lib. 1. Idem Dionys. & vocat [...] Fecit hoc Tullus Hostilius. Multa de hac sella [...]serat. in Propert. eleg. 12. lib. 4. pag. 706. Fuer[at] autem ex ebore id est dentibus elephanti. V[ide] Horat. ep. 6. lib. 1. *Cui libet hic fasces dabit, eripie[tque] curule importunus ebur.*

NVMIDÆ DENTIS] Elephanti multi in Af[ri]ca, quam [...] Numidiam appellat. Abu[n]dat item elephantis India, & quidem maiorib[us] & nobilioribus. Catull. de nupt.

Puluinar verò diuæ geniale locatur
Ædibus in mediis, Indo quod dente politum
Tincta tegit roseo conchylis purpura fuco.

SCVLPTILE OPVS] Quò esset sella illa el[e]gantior, ipsum ebur sculpturis ornabatur. Q[uo] puto allusisse Maronem 1. Aeneid. *Quale manus a[d]dunt ebori decus.* Ouid. 1. Fast. *Et noua conspicuum p[...] dira sentit ebur.*

AT CVM TARPEIAS. E. DED. IN ARCE[S]] Eleg. 4. *Templaq; Tarpeiæ primum tibi sedis adiri.* 1. F[a]stor. *Vestibus intactis Tarpeias itur ad arces.*

DVM CAD. IVSSV VICT. S. TVO] Ibide[m] *Colla boues niueos certa præbere securi.*

SECRETO ORATES AGENTEM] clara enim voc[e] gratias agere in illa panegyri non conueniret.

MEDIA QVI SED. AEDE DEVS.] Iupit[er] Capitolinus.

MENTE MAG. SPLEN. Q. LANCE DED.] Eleg. superiore.

Nec quæ de parua pauper diis libat acerra
Thura minus grandi quam data lance valent.

Lege ibidem annotata.

TER QVATER LAETVS] certus, & finitus nu[me]merus pro incerto, & infinito. Sollemne ho[c] poetis. Virgil. 1. Aeneid. *O terq; quaterq; beati.* Vid[e] Symb. nostras.

INTER PRAESENTES AMICOS] nunc enu[merat] inter absentes.

IVS VRBIS] Ius vrbis, id est, ciuitatem non a[mi]sit, quod testatur sæpius, *nec ius mihi ciuis ademi[t]* Augustus subaudi. Quomodo ergo optat hic [sa]tis ius vrbis? Intellige ius manendi, & degend[i] in vrbe. Nō enim omnes ciues Romani sunt Ro[mæ], cum multis etiam exteris data sit ciuitas. E[r]go ciuis Romanus Ouidius, cui tamen per Au[gu]sti edictum Romæ non licebat esse.

TVNC OCVL. ETIAM PERCIP. FORET] [...] esset perfecta voluptas.

NON ITA COELITIBVS VISVM EST] Mo[...]destè in rebus afflictis ita loquebantur, ne deo[s] irritarent. Eleg. 11. *Non ita diis placuit.* Eleg. 8. lib. 4 Trist.

Trist. *Non ita dis visum est.* Virgil. 2. AEneid. *Dis aliter visum.* Ibid. *Si nihil ex tanta superis placet vrbe relinqui.*

ET FORSITAN ÆQVIS] non diceret *forsitan*, nisi culpam errorem vocaret. Quia tamen in isto errore culpa fuit, & culpa meretur pœnam, idcircò addit, *Nam quod me pœna, &c.*

QVÆ SOLA LOCO NON EXVLAT] Eleg. 5. lib. 3. Trist. *menti quolibet ire licet.* Et alibi: *Iuris in hanc potuit Cæsar habere nihil.*

PRÆTEXTAM ASPICIAM] omnes magistratus vtebantur prætexta.

REDDENTEM IVRA VIDEB.] similia de actionibus consularibus eleg. 5. *Aut reget ille suos dicendo iura Quirites.*

SECRETIS TVIS] deliberationibus, & consiliis tuis arcanis.

NVNC LONGI REDIT. HAST. SVPP. &c.] Eleg. 5. *Aut populi reditus positam componet ad hastam.* In quem versum vide quid attulerim. Vectigalia quinquennalia locat in publica auctione, exacta à redemptoribus fide.

NVNC FACERE IN. M. F. V. SEN.]

Aut vt erunt Patres in Iulia templa vocati,
De tanto dignis consule rebus aget.

PVBLICA QVID PETAT VTILITAS] Consul enim à consulendo reipub. dictus, circumspicere debet quid sit è repub.

PRO CÆSARIB. SVPER. DECERNERE GRATES] Pro Tiberio, & Germanico victoribus decernere supplicationes.

ALBAQVE OPIMOR. COLLA FER. BOVM] Boues niueos appellat eleg. 4. Quemadmodum porrò oues pinguiores, & candidiores lectæ, & porci maximè excepti ad sacrificia eximij: sic boues totius armenti pulcherrimi, & electissimi egregij, vel opimi, & hinc victima opima. Varro 2. de re rust. Boues altiles ad sacrificia publica saginati, dicuntur opimi. Festus. Hostiæ opimæ, præcipuæ, pingues, & spolia opima magnifica, & ampla.

CVM IAM FVERIS POTIORA PRECAT] quæ totius reipub. intersunt, id enim quæritur, cum pro Cæsaribus victimæ cæduntur.

PRINCIPIS IRA] Cum iam Augustus excesserit, Principis nomine Tiberium accipere oportet, qui ipse quidem per se Ouid. iratus non est: sed dum edictum decessoris non mutat, cum eo pariter iratus videtur.

SVRGAT AD. H. V. P. PIVS IGNIS AB ARA] Ad vocem pro me precum tuarum emicet ignis, votoque tuo det bonum omen, ita futurum vti rogas.

NE CVNCTA QVERAMVR] ne de cunctis queramur. Ne nihil aliud faciamus, quam conqueramur.

QVA PARTE LICET] quatenus licet, & copia est.

TE CONSVLE] vtrũ te Consulatum ineunte, an toto tempore consulatus tui?

A

NEC CEDENS CAVSSA PRIORI] quia ob fratrem. Par est autem de honore fratris æque lætari, vt alterius, cum ea lætitia ad fratrem quoque pertineat.

NAM TIBI FINIT. SVMMO DECEMB.] Quemadmodum primum diem Ianuarij Consules designati magistratus sui principium, ita antecessores vltimum Decemb. diem sui honoris finem habebant.

ALTERNA FERETIS GAVDIA] alter de alterius honore ob fraternam pietatem gaudebit.

SIC TV BIS FVERIS CONSVL, &c.] quia vterque pro suo habebit consulatum alterius, & in eadem domo erit continenter geminus consulatus. B

ET NVLLVM MARTIA SVMMO, &c.] Successit enim regiæ potestati consulatus. Tribus nominibus dicti sunt. Prætores, Iudices, Consules. Cic. de leg. regio imperio duo sunto, iique præeundo, iudicando, consulendo Prætores, Iudices, Consules appellantor. Ei magistratus omnes, præter Tribunos, subiiciebantur. Durabat potestas annuam tantum, vt modestius se gererẽt, qui se anno euoluto futuros iterum priuatos scirent.

MVLTIPLICAT] auget, maiorem facit.

GRAVITAS AVCTORIS] Eius, qui est vnicuique auctor hujus honoris. Hoc sentit. Honor iste per se magnus, maior fit ob auctoritatem tribuentis, C & confirmantis, qui est Tiberius Cæsar.

IVDICIIS IGITVR TALIB. AVG. &c.] Tiberij Augusti, qui dum te, & fratrem tuum Flaccum huic magistratui præficiet, splendidum de vobis iudicium faciet.

A CVRA RERVM PROPIORE] suo officio propiore, magisque necessaria.

VOTA MEIS ADDITE VOTIS] precamini mecum, adiuuate preces meas auctoritate vestra.

ET SI QVA DABIT AVRA SINVM] si lenior ventus vela inflabit. Virgil. 3. AEneid.

Quamuis increpitent socij, & vi cursus in altum
Vela vocent, possisque sinus implere secundos.

D Allegoria est. Si ostenderit se opportunitas, & spes aliquid impetrandi.

IACTATE RVDENTES] Expedite rudentes, velis immittite rudentes, funes nauticos. Rudentes, inquit Nonius, ea caussa sapientissimi dictos volunt, quod funes, cum vento verberantur, rudere existimantur, atque hunc sonum proprium funium, non asinorum putant. Virgil. 1. AEneid. *Insequitur clamorque virûm, stridorque rudentum.* Experimini, num me ab exilio reducere possitis.

EXEAT E STYGIIS VT. M. N. AQVIS] Eleg. 5. lib. 4. Trist.

Et nutare caput nulli seruabile, si non
Qui mersit Stygia subleuet illud aqua.

Eleg.5.lib.3.de P.

Rursus vbi huc redij cœlum superosq; relinquo,
A Stygе nec longe Pontica distat humus.

PRÆFVIT HIS LOCIS MODO FLACCVS] Prætor rexit nuper hæc loca Flaccus germanus tuus. Incipit hominem miris efferre laudibus, quod, vt etiam reprehendere, & insectari, nouit optimè. De præfectura Flacci huius Tacit. annal.2. Nec tamen Cæsar placitas semel artes mutauit; sed defuncto Pando, quem sibi infensum Rhescupores arguebat, Pomponium Flaccum veterem stipendiis, & arcta cum rege amicitia, eoque accommodatiorem ad fallendum, ob id maximè Mœsiæ præfecit.

RIPA ISTRI TVTA FVIT] Fines imperij Romani tutatus est egregie. Incursione barbaros prohibuit.

MYSAS GENTES] Mysos. Latini Mœsiam, & Mœsos, Græci Mysiam, & Mysos scribunt. Vide Ortelium in Mœsia. Gentes dicit, quia duplex Mœsia.

ARCV FISOS TERRVIT ENSE] Neminem ait esse illo in populo eleg.8.lib.3.Trist.lib. *qui non Corytum, & arcum, Telaq; viperео lurida felle gerat.*

RAPTAM TROECEN] vrbem Geticam, cuius meminit rursum eleg.16. *Raptam subitò*, repentinò occupatam: aut lege *captam*, quod cum verbo, & præterito *recepit* magis congruit.

CELERI VIRTVTE] breui tempore, propter industriam suam.

INFECITQVE FERO SANG. DANVB.] ferorum, hostium sanguine. Eleg.7.ad Vestalem.

Non negat hoc Ister, cuius tua dextera quondam
Puniceam Getico sanguine fecit aquam.

Horat. Ode 1. lib.2. *quod mare Daunia Non decolorauere cædes?* Virgil.lib.9. *tepidumq; recenti cæde locum, & plenos spumanti sanguine riuos.* Idem stragis magnitudinem cum ex flumine cæsorum sanguine purpurato, tum ex osium multitudine campis obiacentium eximiè amplificauit lib.12.

Bis magna victi pugna vix vrbe tuemur
Spes Italas: recalent nostro Tiberina fluenta
Sanguine adhuc, campiq; ingentes ossibus albent.

QVÆRE LOCI FACIEM] Hæc ad misericordiam ciendam dicuntur. Testis verissimus erit Flaccus, in his oris versatus, quam sint asperæ, squalidæ, steriles. Facies de robus inanimis etiam legitur.

SCYTHICIQVE INCOMMODA CÆLI] vt niuosum, ventosum, & perfrigidum describit eleg.10. lib.3.Trist.

ET QVAM VICINO TERREAR HOSTE] Eleg.2. lib.1.

Hostibus in mediis, interq; pericula versor,
Tanquam cum patria pax sit adempta mihi.

Eleg.2. & 14.lib.3.Trist.

Nec quo secedam locus est: custodia muri
Summouet infestos, clausaq; porta Getas.

Et alibi demum.

SINT NE LITÆ TEN.&c.] Eleg.2.lib.1.

Qui mortis sæuo geminent vt vulnere caussas,
Omnia vipereo spicula felle linunt.

FIAT AN HVM. VICT. D. CAPVT] etiam homines, ô rem detestandam, diis suis sacrificant.

AN COEAT DVRAT. FRIG. PONTVS] Eleg.11. lib.5. Trist.

Vt sumus in Ponto, ter frigore constitit Ister,
Facta est Euxini dura ter vnda maris.

ET TENEAT GLACIES IVG. M. FRET] Ex Tibullo imitatus versiculus. Ille enim eleg. lib.1. *Et teneat culti iugera magna soli.* Legit tam ibi *multa* pro *magna* Achilles Statius. Iugera ab [...]gro, pro latitudine, seu spatio maximo, cong[...] ciato, κατὰ χρῆσιν. Quamobrem gelascat pont[us] Euxinus, duplex caussa; & dulcis aqua tot a[m]nium in illud influentium, de quibus elegia [se]quenti: & cælum frigidissimum cum vento ge[li]dissimo. *Crede tamen, nec te, &c.*

QVÆ SIT MEA FAMA REQVIRE] P[ost] narratam loci conditionem, desiderat Græ[ci]num etiam à Flacco doceri, quid de ipso se[n]tiant Getæ, & quanto honore prosequant[ur] propter virtutem, quam in eo conspiciunt.

QVOQVE MODO PERAG. TEMP. DVR] Adhuc, sciri vult ab eodem Græcino per Fl[ac]cum quid agat: otiosum enim viuere, non [est] credibile.

NON SVMVS HIC ODIO] Redit ad p[ri]mum, & respondet per ἀνάθεσιν, non se esse il[lis] gentibus odio, pro, se illis eximie charum e[sse]. Causas complures recensebit.

NEC SCILICET ESSE MEREMVR] I[te]rum per contrarium, quia meremur diligi. S[ed] modestè, ad vitandam inuidiam.

NEC CVM FORTVNA M. QVERSA ME[NS] Animus humanus liber est, & mutatis omnib[us] solus manet immutabilis. Seneca lib.2. de Tra[n]quillit. Nihil eripit fortuna mihi nisi quod [de]dit. Virtutem autem non dat, ideo nec detrah[it]. Libera est, inuiolabilis est, & immota.

ILLA QVIES ANIMI EST] sum tam [pla]cato, sedatoque animo, quam eram in patr[ia]. Nullis agitor perturbationum fluctibus. Qu[od] sine controuersia laude dignum, quia perraru[m]. Retinuit igitur æquabilitatem animi Ouidiu[s].

ILLE VETVS. P. IN ORE PVD.] Alia v[ul]tus, ingenuus pudor, qui ex vultu apparet, q[ui] nihil est aliud quam ingenua timiditas pecca[n]di, aut aliqua in re offendendi, & decorum vi[o]landi.

SIC EGO SVM LONGE] Tali statu absum vobis longe.

SIC HIC] subaudi dego.

BI BARBAR. HOST. VT FERA,&c.] vbi leges inter arma: vel potius nullæ sunt le ed ius in manu,& armis, idque propter hom istorum belluis similiorum barbariem. 8.lib.5.Trist.

Non metuunt leges, sed cedit viribus æquum,
Victaq; pugnaci iura sub ense iacent.

EM QVEAT VT NVLLAM TOT, &c.] tur etiam, *ne queat vt nulla,* æque bene. Per tot os (sextus iam agebatur) nec fœminam, nec um, qui sunt iniuriæ opportuniores pro- sexum,& ætatem infirmam, se læsisse, hoc est, ini molestum fuisse.

OC FACIT VT MIS. FAVEANT AD I.] Hoc quantumcunque agrestes, & imma- omitas mihi conciliat, morum facilitas, & anitas.

ÆC QVON. TELL. TESTIF. MIHI] Hæc ara,& inhospita tellus (prô me infelicem) este pietatis meæ citanda mihi est: aliûm e- non reperio.

VI ME VELLE VID. D. MAL.] Lego, *illi ia velle vident.* Cupiunt me tantis malis exsol- uod ad me attinet,& voluntati meæ iustæ fa- eri.

ESPECTV CVP. H. TAM. ESSE SVI] Sed d ad ipsos attinet, si ipsi respiciantur, nollent ari tanto, quantum ex me capiunt, solatio, onerosus sim nemini, charus, & iucundus ibus. Nam, quod alibi affirmauit, iam didi- t etiam Geticè, Sarmaticeque loqui. Sermo m mutuus, & linguæ societas, quoddam a- itiæ vinculum affert. Scripsit etiam Getico one libellum, vt ingenium quoque eius a- e possent.

EC MIHI CREDIDERIS] quod mihi redas.

XTANT DECRETA] Vsus ergo aliquis lit- rum apud illos.

T IMMVNES PVB. CERA FACIT] Pu- æ tabellæ ceratæ nos laudant, & à communi sitatione excipiunt. Iure immunitatis nos ant.

ONVEN. MISER. ET. Q. GLOR. NON EST] etsi pulchrum miseris non est gloriari, ta- gloriabor de eo quod sequitur.

ROXIMA. D. NOB. OPPIDA. M. IDEM] nde vt Tomitani me reuerentur, & amant,& lico decreto commendant, & à vectigali im- em faciunt.

EC PIETAS IGNOTA MEA EST] Hæc minimum momẽtum ad eum diligendum ebat. Quis enim diis charum non amet? as autem diis charum efficit.

IDET HOSPITA TERRA IN NOSTRO,] Argumentum suæ pietatis certissimum, sa- ium in ædibus suis. Quæris quorum deorũ? aris Augusti inprimis, cui sacellum dicatum

TANT PARITER NATVSQVE. P. CON.

A *SACERD.*] deinde Tiberij eius filij,& vxoris Li- uiæ.

CONIVNXQVE SACERDOS] Imperato- ribus iam deorum numero adscriptis, & conse- cratis templa quoque, ceu veris numinibus, cõ- debantur. Addebantur sacra,& Sacerdotes, Fla- mines,& Sodales. Nec viri solum, sed etiam fœ- minæ. Sic Liuia, & quidem senatusconsulto, in- stituta est viri sui Augusti sacerdos. Testantur Dio lib.50.& Velleius lib.2. cuius hæc sunt verba, emendante Lipsio. Liuia Romanorum eminen- tissima, quam postea coniugem Augusti vidi- mus, quam transgressi ad deos sacerdotem, ac filiam. Quin hic Imp. viuus adhuc, in prouinciis, non tamen in Italia, aut Romæ, pro deo est ha- B bitus. Testis Sueton.& Dio lib.54. Tacitus annal. 1. addit, effigie numinum, cum signis videlicet eius statuæ appositis, quæ solent diis, nempe ha- sta, radio, fulmine.

NVM. IAM. F. NON LEVIOR. DEO] non minus augusta numina, quam Augustus, iam in- ter deos receptus.

STAT VTERQVE NEPOTVM] nepotum Liuiæ, Germanicus Drusi, & Drusus Tiberij fi- lius.

HIC AVIÆ LATERI PROX.] iuxta Liuiam Germanicus.

ILLE PATRIS] Drusus iuxta Tiberium.

CVM THVRE PRECANTIA VERBA] thu- re, & precibus hos deos sæpissime veneror, im- C mo quotidie.

EOO QVOT. SVRG. AB ORBE DIES] Virgil. 2. AEneid. *Iamq; iugis summæ surgebat Lucifer Idæ, Ducebatq; diem.* Et 3. Georg. *Quod surgente die mulsere.* Et 4. AEneid. *Oceanum interea surgens aurora reliquit.*

OFFICII TEST. PONT. TERRA MEI] Huius meæ pietatis in Cæsares testimonium mi- hi fert tota regio Pontica, per quam ea percre- buit.

QVANTIS HAC POSSORA LVD.] Romæ enim ludis magnificentioribus celebrarem. Na- tus est Augustus M. Tullio Cicerone, & Antonio Coss. 9. Kalend. Octob. paulo ante solis exortum, regione palatij, ad capita bubula, vbi nunc sa- D crarium habet, aliquanto post quam excessit constitutum, anno V.C. DCXCI. Sueton. cap. 5. Faciebat autem hosce ludos in natalem Augusti Ouidius vt eques. Nam Romani equites id sponte sua, & concorditer biduo quotannis so- lebant.

NEC MINVS HOSPITIB.] pietatẽ meam norunt indigenæ, & peregrini.

LONGA PROPONTIS] Propontis sinus & alueus maris inter Hellespontum, & Pontum Eu- xinum. Per Thracium Bosporum Pontus in Pro- pontidem, & per hanc in mare AEgeum meat. Quidam veteres contra existimarunt, AEgeum mare per Propontidem, & Bosporum in mare Ponticum influere. Propontis etiam nomen vr-

bis Straboni ad calcem lib. 17. Vide Ortelium,& A Melam.lib.1.cap.1.

QVO LEVIVS.F.SVB.PRÆSID.PONTO] quomodo leuius fuerit, id eſt, melius habuerit Pontus ſub Flacco Prætore, Græcini fratre, ſupra narratum habes. *Præfuit hic Græcine, locis, &c.* Alia lectio, *quo læuus fuerat ſub præſide Pontus*, id eſt, læua pars Ponti, præfectus enim fuit Myſiæ. Priorem libet amplecti.

FORTVNA EST IMPAR ANIMO]In exilio non poſſum, quantum vellem. Vellem autem natalem Auguſti maiore impenſa celebrare.

EXIGVAS CARPO OPES] De exiguis opibus meis libenter ſumo tale munus, nempe thura, & precantia verba, de quibus paulo ante, & quæ in ludos parcè impendimus.

NEC VESTRIS.D.HÆC OCVLIS] Iſta ſacra non facimus in conſpectu veſtro : nec ludos B vobis intueuntibus committimus, coram quibus nos tenuitatis noſtræ puderet.

PROCVL VRBE REMOTI] immenſis terrarum, mariumque ſpatiis.

CONTENTI TACIT. S. PIETATE SVM] ea nobis ſolatio eſt, & vobis debet ſufficere.

TANGENT ALIQ. CÆS. AVRES] Audiet aliquando Tiberius qua ſim religione, ac pietate in illum, 1. Metam. *Contigerat noſtras infamia temporis aures.*

NIL ILLVM TOTO.Q.S.IN ORBE LAT.] Signum diuinitatis, ſi modò verum eſt, illum ſcire omnia, quæ in terris geruntur. Plaut. Capt. *Eſt profectò deus, qui quæ nos gerimus, auditque, & videt.*

TV CERTE SCIS HÆC SVP.ADSCITE] Auguſtus (ſi dubitamus de Tiberio, qui non dum in cæleſtium concilio eſt collocatus) profectò ſcit & videt.

ET EST OCVL.SVB D.T.TVIS] De cælo orbem terrarum aſpicis, & quæ in eo fiunt omnia cognoſcis. De Ioue 1. AEneid. *cum Iupiter æthere ſummo Deſpiciens mare veliuolum, terraſq; iacentes.*

INTER CONVEXA LOCAT.SIDERA]Elegia ſuperiore. *quem virtus addidit aſtris.* Virgil. 1. AEneid. *conuexa polus dum ſidera paſcet.* Vbi Turneb. lib. 5. cap. 5. Aſtra conuexa non videntur, cû globoſa potius, & rotunda ſint. Ego conuexa dici interpretor, non ſingula, ſed vniuerſa : conuexitatem enim eandem, quam cælum efficiunt, toto obſita, & diſperſa cælo vndique in orbem. De loco autem Auguſti inter ſidera Virgil. 1. Georg.

Anne nouum tardis ſidus te menſibus addas,
Quà locus Erigonen inter, chelaſq; ſequentes
Panditur: ipſe tibi iam brachia contrahit ardens
Scorpius, & cæli iuſta plus parte relinquit.

PERVENIENT ISTVC] Romam, non in cælum, ſeu ad aſtra.

QVÆ MISI] Romam miſit, & eò peruentura ſperat, quò miſit.

DE TE CÆLITE NOVO] Eleg. 6. cælitem recentem vocat.

FLECTI TVA NVMINA] lib. 2. Triſt.] *Hic precor atq; aliis poſſint tua numina flecti.*

NEC IMMERITO NOM.PAR.HAB.] non es fruſtra dictus patriæ pater. Alibi. *O pater, ô patriæ cura, ſaluſq; tua.*

ELEGIA DECIMA.

Ad Albinouanum.

QVERIMONIA, CAVSSAE GLACIATI MARIS.

ARGVMENTVM.

Xilij ſui annum iam ſextum volui. Cum tempori cedant omnia, & diuturnitate dura miteſcant, ſe tamen ſemper æquè afflictum, & miſerum manere: quam rem à diſſimilibus amplificat. Regionis duritiem accuſat. Cauſſam duplicem

licem statuit, cur mare glacie rigescat; & plurima in illud flumina se
conerantia percenset. Hæc à se narrata, quòd tempus fallere studuerit.
ipsum Albinouanum de Theseo scribëtem materiæ parem esse, quem
ctis quoque imitetur. Hortatur, vt fidem eiusdem Thesei, & amorem
n Pirithoum erga se ostendat, quando id nullo cum periculo facere
ueat.

Hic mihi in Euxino bis tertia ducitur æstas
Littore pellitos inter agenda Getas.
Et quos tu silices, & quod carissime ferrum,
Duritiæ confers Albinouane meæ?
GVTTA CAVAT LAPIDEM: CONSVMITVR ANNVLVS VSV:
ET TERITVR PRESSA VOMER ADVNCVS HVMO.
Tempus edax igitur, præter nos, omnia perdit:
Cessat duritia mors quoque victa mea.
Exemplum est animi nimium patientis Vlysses,
Iactatus dubio per duo lustra mari:
Tempora sollicitì, sed non tamen omnia, fati
Pertulit, & placidæ sæpe fuére moræ.
An graue sex annis pulchram fouisse Calypso?
Æquoreæque fuit concubuisse deæ?
Excipit Hippotades, qui dat pro munere ventos,
Curuet vt impulsos vtilis aura sinus.
Non bene cantantes labor est audire puellas:
Nec degustanti lotos amara fuit.
Hos ego, qui patriæ faciant obliuia, succos
Parte meæ vitæ, si modò dentur, emam.
Nec tu contuleris vrbes Læstrygonis vnquam
Gentibus, obliqua quas obit Ister aqua.
Nec vincet Cyclops sæuum feritate Phylacem,
Qui quota terroris pars solet esse mei?
Scylla ferox trunco cùm latret ab inguine monstris,
Heniochæ nobis plus nocuére rates.
Nec potes infestis conferre Charybdin Achæis,
Ter licet epotet, ter vomat illa fretum.
Qui quanquam dextra regione licentius errent,
Securum latus hoc non tamen esse sinunt.
Hîc agri infrondes, hîc spicula tincta venenis,
Hic freta vel pediti peruia reddit hyems.
Et quà remus iter pulsis modò fecerat vndis,
Siccus contempta naue viator eat.

Qui veniunt istinc, vix vos ea credere dicunt:
QVAM MISER EST, QVI FERT ASPERIORA FIDE?
Crede tamen, nec te causam nescire sinemus,
Horrida Sarmaticum cum mare duret hyems.
Proxima sunt nobis plaustri præbentia formam,
Et quæ præcipuum sidera frigus habent.
Hic oritur Boreas, oræq; domesticus huic est,
Et sumit vires à propiore loco.
At Notus, aduerso tepidus qui spirat ab axe,
Est procul, & rarus, languidiorq; venit.
Adde, quòd hic clauso miscentur flumina Ponto,
Vimq; fretum multo perdit ab amne suam.
Huc Lycus, huc Sagaris, Peneusque, Hypanisque, Cratesq;
Influit, & crebro vortice totus Halys.
Partheniusq; rapax, & voluens saxa Cynapes
Labitur, & nullo tardior amne Tyras.
Et tu fœminea Thermôdon cognite turba,
Et quondam Graiis Phasi petite viris.
Cumq; Borysthenio liquidissimus amne Dyrapses,
Et tacitè peragens lene Melanthus iter.
Quiq; duas terras Asiam, Cadmiq; sororem
Separat, & cursus inter vtramq; facit:
Innumeriq; alij, quos inter maximus omnes
Cedere Danubius se tibi Nile negat.
Copia tot laticum, quas auget, adulterat vndas,
Nec patitur vires æquor habere suas.
Quin etiam stagno similis, pigræq; paludi,
Cæruleus vix est, diluiturque color.
Innatat vnda freto dulcis, leuiorque marina est,
Quæ proprium misto de sale pondus habet.
Si roget hæc aliquis, cur sint narrata, Pedoni,
Quidue loqui certis iuuerit ista modis?
Detinui, dicam, curas, tempusque fefelli:
Hunc fructum præsens attulit hora mihi.
Abfuimus solito, dum scripsimus ista, dolore,
In mediis nec nos sensimus esse Getis.
At tu, non dubito, cùm Thesea carmine laudes,
Materiæ titulos quin tueare tuæ.
Quemque refers imitere virum, vetat ille profectò
Tranquilli comitem temporis esse fidem.

Qui quanquam est factis ingens, & conditur à te,
Vix tanto, quanto debuit ore cani:
Est tamen ex illo nobis imitabile quiddam,
Inque fide Theseus quilibet esse potest.
Non tibi sunt hostes ferro, clauaque domandi,
Per quos vix vlli peruius Isthmos erat:
Sed præstandus amor, res non onerosa volenti:
QVIS LABOR EST PVRAM NON TEMERASSE FIDEM?
Hac tibi qui perstas indeclinatus amico,
Non est quòd lingua dicta querente putes.

COMMENTARIVS.

HIC MIHI IN EVXINO LITTORE] Legitur item *Cimmerio*, &, *Bistonio*: sed notiora, & sæpius vsurpata rarioribus, & obscurioribus anteponas. Quoties iam oras, & Euxina littora nomiit? Sunt qui Cimmerio pro Euxino volunt isse: est enim huic oppositum; vt loco remo- e nominando, magis exilij sui miseriam exeraret.

IS TERTIA DVCITVR ÆSTAS] hyems, is pro toto anno, & pueris nota figura. Eleg.).1.

Hîc me pugnantem cum frigore, cumq; sagittis,
Cumq; meo fato quarta fatigat hyems.

'ELLITOS INTER AGEND. GETAS] De *epellitis*, vide quid scripserim in eleg. 8. ibi. *ra pellitis nimium subiecta Corallis.*

T QVOS TV SILICES, &c.] Conditio- suam silicibus, & ferro duriorem esse: hoc infælicissimam, & in ipsa infælicitate rigidissam, nec quidquam remittentem, planeque nutabilem. Catull. irridens Furij pauperta-, dicit inter cætera ei esse patrem, & nouer-, quorum *Dentes vel silicem comesse possint.*

VTTA CAVAT LAPID.] Naturam rerum deficere à contrariis demonstrat, de lapide icidio cauato, ferreo annulo, & vomere ipso attritis, & consumptis. In his tribus videtur no agitasse illos versus Lucretij, de lib. 1.

Quin etiam multis solis redeuntibus annis
Annulus in digito subter tenuatur habendo.
Stillicidi casus lapidem cauat, vncus aratri
Ferreus occultè decrescit vomer in aruis.

In 1. de Arte.

Ferreus assiduo consumitur annulus vsu,
Interit assidua vomer aduncus humo.

b. 4. Trist. eleg. 6. *Hoc tenuat dentem terram findentis aratri.* Et ibidem huiusmodi exempla com-

A plura de vi, & robore temporis. Sed de primo agamus, cuius sententiam & alibi ponit, vt eleg. 7. lib. 2. *vtque caducis Percussu crebro saxa cauantur aquis.* Et: *Æquoreos scopulos vt cauat vnda salis.* Et:

Quid magis est durum saxo? quid mollius vnda?
Dura tamen molli saxa cauantur aqua.

Omitto Tibullum, & Propertium, qui eodem simili vsi sunt. Malè autem pro Ouidiano citatur hic totus, *Gutta cauat lapidem non vi, sed sæpe cadendo*, cum, vt cernis, non nisi hemistichium prius legitimum sit, posterius verò à nescio quo assutum. Quod tamen Ouidio Lambinus in commentariis Lucretianis cum contumelia affingere non veretur, negligens vtique lector poëtæ optimi, si modò lector, & non potius superbus contemptor. Est autem versus Chœrili *πέτρην κοιλαίνει ῥανὶς ὕδατος ἐνδελεχείῃ*. quem licet grauiter, magnificeque expresserit duobus hexametris Lucretius, lib. 4.

Nonne vides etiam guttas in saxa cadentes
B *Humoris spatio in longo pertundere saxa?*

non tamen præ illo noster tantopere abiiciendus fuit Victorio lib. 7. cap. 15. quia paucis, & omni ornatu carentibus verbis, humiliter, & abiecte dixerit *Gutta cauat lapidem*. Prætereo reliquum conuitij. Miratur & Muretus scholiis in Tibull. eleg. 4. lib. 1. cur eum adeò vilipendat. Nam ille idem, inquit, quem ex contentione tanto superiorem videri vult Lucretius, eandem sententiam lib. 1. non multo ornatius extulit. *Stillicidi casus lapidem cauat.* Neq; nunc disputo vter melior poëta sit: sed tamen indignum videtur quenquam de Ouidio ita contemptim loqui. Sed minus mirum Ouidij latinitatem Lambino displicuisse, qui etiam in Cicerone omnis latinitatis principe non errata librariorum tollebat; sed Ciceronem ipsum, si quando non satis commodè loqui videretur, corrigebat, & latinè loqui impudentissimè docebat, quod alio loco eidem Mu-

retus obiecit. Quantum porro valeat assiduitas laboris & industriæ, en quam appositis comparationibus demonstrat Plutarch. in de educand. lib. Nam & aqua guttatim lapsa lapidem cauat: & ferrum atque æs manuum contrectatione atteruntur: & rotas curruum magno labore curuatas, nullo possis conatu in pristinam rectitudinem restituere: & incuruos histrionum lituos in rectum dirigere nulla vis queat. Adeo quod contra naturam labor effecit, ipsa naturali facultate fit validius. A

TEMPUS EDAX IGITUR] Metamorph. 15.

Tempus edax rerum, tuq; inuidiosa vetustas
Omnia destruitis, vitiataq; dentibus æui
Paulatim lenta consumitis omnia morte.

PRÆTER NOS OMNIA PERDIT] Eleg. superiore. B

Tabida consumit ferrum, lapidemq; vetustas,
Nullaq; res maius tempore robur habet.

Eleg. 6. lib. 4. Trist.

Cuncta potest igitur tacito pede lapsa vetustas,
Præterquam curas attenuare meas.

CESSIT DURITIA. M. Q. VICTA MEA] Quantopere mori cupiat, docet eleg. 2. lib. 3. Trist.

Heu mihi quod toties nostri pulsata sepulcri
Ianua, sed nullo tempore aperta fuit.

Eleg. 8.

Cumq; locos, moresq; hominũ, cantusque, sonosque,
Cernimus, & quid sim, quid fuerimq; subit,
Tantus amor necis est, querar vt de Cæsaris ira,
Quod non offensas vindicet ense suas. C

Ita ergo mala sua obduruisse ait, vt mortẽ quoque repellant, qua sola finirentur.

EXEMPL. EST ANIM. N. PAT. VLYSS.] Calamitates suas cum Vlysis comparat eleg. 4. lib. 1. Trist. & tum ibi, tum hîc præ se beatum fuisse ratiocinatur. Horat. ad Pison. *Paruula, nam exemplo est, magni formica laboris.* Est igitur aliquid, seu aliquis exemplum, aut exemplo.

IACTAT. DUB. PER. D. LUST. MARI] toto decennio: etsi diu etiam apud Calypso hæsit, vt mox dicet.

Ille breui spatio multis errauit in annis
Inter Dulichias, Iliacasq; domos.

Dubium mare est, cum tempestatibus concitatur, & feruet, facitque vectores dubitare de salute sua. D

PLACIDÆ SÆPE FUERE MORÆ] Hoc ex Odyssea liquet, & Ouid. ipse exemplis de illo fonte haustis declarat.

AN GRAVE SEX ANNIS. P. F. CALYPSO?] Ecce moram placidam, & longam satis. Fouit Calypso eum potius, quam ab eo foueretur. Coacta est tandem Iouis iussu eum in patriam dimittere, cui vestes, cibaria, & reliqua dat abituro, dolens. Lege Odyss. lib. 5. Propert. lib. 1. eleg. 15.

At non sic Ithaci digressu mota Calypso
Desertis olim fleuerat æquoribus.
Multos illa dies incomptis mœsta capillis
Sederat, iniusto multa locuta salo.

EXCIPIT HIPPOTADES] Excipit il hospitio AEolus Hippotæ filius, ventorum 1. AEneid.

Æole, namq; tibi diuûm pater, atq; hominum
Et mulcere dedit fluctus, & tollere vento.

QVI DAT PRO MUN. VENT.] Odyss. 10. narrat. Homerus quo pacto Vlysses in A liam insulam veniens, ab AEolo benignè a ptus, ventisque omnibus in vtrem inclusis, ter Zephyrum, donatus fuerit. Cum iam Itl appropinquaret, & dormiret, socios curios victos, & ratos quippiam magni pretij illic reconditum, vtrem aperuisse. Inde ventis c tim erumpẽtibus oborta tempestate repul &c. Vide periocham Ausonij. Tibull. lib. 4. *& Æolios placidum per Nerea ventos.*

CURVET VT IMPULS. VTILIS AI SIN.] Eleg. ante gressa. *Et si qua dabit aura fi* AEneid. 7. *Neptunus ventis impleuit vela secundis.*

NEC BENE CANT. LAB. E. AUD. PUE Sirenas. Odyss. 12. De his 3. de Arte.

Monstra maris Sirenes erant, quæ voce can
Quaslibet admissas detinuere rates.

Vide Natal. lib. 7. cap. 13. Memorat Homerus ad illa loca adnauigarent, & aures ipsarum tibus dederent, ita eos demulcere, & deti solitas, vt de reditu in patriam abiecta cogit ne, ibi consenescerent, ac mortem obirẽt. Q ne sibi accideret, Vlyssem à Circe præmonit sociis aures obturauisse cera, sibi manus, & p vinciendos curasse, & vetuisse solui, si fort rum cantui intẽtus, ad eas nauigare vellet. Q ergo Ouidius ait, Vlyssem audisse illas can tem cum voluptate, Homero repugnat.

NEC DEGUST. LOTOS AMARA. F.] dendus Odyss. 9. Arboris huius fructus, ma tudine fabæ, & colore croceo, gustatu dulcis triæ obliuionem aduenis incutiebat. Plin. lil Socij Vlysis gustata loto reditus in patriam liuiscebantur, quos ipse inuitos, & flentes n conscensa abire compulit. Virgil. in Culice. *lotos, Impia quæ socios Ithaci mœrentis abegit.* El lib. 4. Trist.

Si noua Dulichio lotos gustata palato,
Illo quo nocuit grata sapore fuit.

PARTE MEÆ VITÆ EMAM] De an meis perdam, modò vt talibus succis Romæ triæ meę obliuisci queam. Eius enim desideri summo mihi cruciatui est.

VRBES LÆSTRYGONIS] Læstrigonu numerus pro numero. Odyss. 10.

GENTIB. OBLIQ. Q. OBIT. ISTER A Getis, Sarmatis, Besis, &c. nihil enim his cru lius.

NEC VINCET CYCLOPS] Polyphem de quo Homer. Odyss. 9. Virgil. 3. AEneid. O Metamorph. 14. Euripid. Cyclope.

:VVM PHTACEM] codices quidam habent *Phylacem*. Corruptum videtur vocabulum, nificari è vicina aliqua gente Getas.

'I, QVOTA TERROR. P. S. ESSE. M.] qui n est minima pars terroris mei. Martial. lib. acul. *Est quota Carpophori gloria fusus aper? Et ista tua, Caesar, quota pars spectatur arenae?*

:YLLA FERIS. T. CVM. L. AB. ING. M.] :ylla, & Charybdi Odyss. 12. AEneid. 3. Na-).8. cap. 12. Noster lib. 3. eleg. 1. *Scyllaq; quae Sanguine terret aquas.*

ENIOCHAE NOB. P. NOCVER. RAT.] Va- :riptura huius vocabuli: nam & Eniochae, & ›chiae legitur. Nobis probatur quam potius. Heniochos populum Mela nominat. r Amazonas, inquit, & Hyperboreos, & nerios Scythae, & Heniochi. Seneca Thye- *ucasi rupem asperam Heniochus habitans.* Strabo num colonos esse tradit, cum Achaeis mari- , latrociniis viuere solitos, cum illorum re- ›ontosa, & importuosa (tanquam Caucasi arationibus, & sationibus nō esset accom- ata.

[FESTIS ACHAEIS] populi nomen pira- ı facientis ad oram Ponticam.

R LICET EPOT. T. VOM. ILLA. F.] Vir- AEneid.

Dextrum Scylla latus, laeuum implacata Charybdis
Obsidet, atq; imo barathri ter gurgite vastos
Sorbet in abruptum fluctus, rursusq; sub auras
Erigit alternos, & sidera verberat vnda.

CENTIVS ERRENT] populando va- ır. Scribamque licenter, Horat. ad Pison.

CVR. LAT. HOC. NON. T. ESSE SIN.] 'am, seu laeuam Ponti regionem, vbi Ouidegebat.

C AGER INFRONDIS] Eleg. 2. lib. 1. *ici faciem nec fronde nec arbore tecti.* Et 10. lib. 3. *Aspiceres nudos sine fronde, sine arbore campos.*

C SPICVLA TINCTA VEN.] Ibid. *olucri ferro tinctile virus inest.* Spicula Isidoro sunt sagittae, vel lanceae breues, ab spico- ›ecie nuncupatae.

C FRETA VEL PED. PERVIA. R. HT- Elegia superiore. *Mentiar, an coeat duratum frintus.*

:CVS VIATOR] pedibus siccis. Eleg. 10. rist. *durum calcauimus aequor, Vndaq; non vdo sub nma fuit.*

t VOS EA CRED. DICVNT] propter nirabilitatem, & insolentiam.

I FERT ASPERIORA FIDE] dura & ı, fidem omnem excedentia, sicut ego fe- leo sum miserrimus.

C TE CAVSSAS NESCIRE SINE- vt desinat incredulitas, & admiratio, ex-

A ponam caussas, quamobrem conglaciet mare per hyemem.

PLAVSTRI PRAEBENT. FORMAM] prima caussa, vicinitas vrsae maioris, seu poli arctici. Astrum porrò vrsae stellis suis plaustrum exprimit.

QVAE PRAECIP. SID. FRIG. HAB.] Latus mundi hoc propter solis distantiam est frigidissimum.

HIC ORITVR BOREAS] alio nomine Aquilo, ventus gelidissimus. 1. Metamorph. *Scythiam, septemq; triones Horrifer inuasit Boreas.* Virgil. 3. AEneid.

Interea magnum sol circumuoluitur annum,
Et glacialis hyems Aquilonibus asperat vndas.

B ET SVMIT VIRES A PROP. LOCO] non esset Boreas tam frigidus, nisi nasceretur in oris tam frigidis.

AT NOTVS AD. TEPID. Q. SPIR. AB AXE] à meridie. Aristoteles 2. Meteor. Austrum qui nostras perflat regiones à locis polo antarctico subiectis flare negat, quia venti ab illis regionibus orientes in loca nostra penetrare nequeant. Contrarium docet in problemat. sect. 26. Indidem Austrū oriri vetustissima fuit opinio, quam & hîc Ouid. sequitur. Plura Magius lib. 3. cap. 6.

EST PROCVL, &c.] Ideo, quod sequitur, languidior venit, & quod alibi dixit, penna deficiente: nec tepore suo illam frigoris septentrionalis asperitatem temperat. Hoc versiculo poëtam

C Hippocrati astipulari, obseruat idem Magius, qui ventos à calidis aspirantes regionibus, ad Riphaeos montes valde penetrare negat, nisi parumper, & debiles.

LANGVID. VENIT] Eleg. 1. lib. 2. *Languida quò fessi vix venit aura Noti.*

ADDE QVOD HIC. C. MISCENT. FLVM. P.] Altera caussa, admistio fluminum.

CLAVSO PONTO] glacies eum quodammodo claudit. Ei clauso, & glacie durato se miscent illabentes fluuij complures, ipsimet sub glacie labentes.

VIMQVE FRET. M. PERD. AB AMNE. S.] à crebris amnibus in id delatis euadit hoc mare dulce, quale non est natura sua. Quamobrem in-

D fra dicit, tot fluminum illapsu eius vndas adulterari.

HVC LYCVS, HVC SAGARIS, &c.] Qui sint isti fluuij, & vnde veniant, à lexicographis, & Geographis petāt studiosi. De iis multa Stukius Comment. in Periplum Euxini maris, Arriani.

FOEMINEAE THERMODON COGNIT. TVRB] Amazonibus eum accolentibus. Est autem regiunculae Themiscyrae fluuius.

ET QVONDAM GRAIIS PHASI. P. VIRIS] Argonautis. Per eum enim in Colchidem è mari ascenderunt. Vide initium poëmatis de nupt. Pelei, & Thetidis apud Catull. Dictus vel à claritate sua, quasi φανερός: vel à coloris mutabilitate, quod variae, & crebrae sint illius φάσεις,

TEMPORIS OFFICIVM, SOLATIA DICERE CERTI EST,
DVM DOLOR IN CVRSV EST, DVM PETIT AEGER OPI
AT CVM LONGA DIES SEDAVIT VVLNERA MENTIS,
INTEMPESTIVE QVI MOVET ILLA, NOVAT.
Adde, quòd (atque vtinam verum tibi venerit omen)
Coniugio felix iam potes esse nouo.

COMMENTARIVS.

CRIMEN ERIT VIX EXCVSAB.] A graue, leuia enim sunt excusabilia, quia leuia sunt, nec multum incommodant. In amicum autem grauius peccatur, quam in alienum. *Illud amicitiae sanctum, & venerabile nomen*, inquit alibi. Sancta igitur violare, aut indignius tractare, maius est piaculum.

IN CARMINE MEO] in libro, seu libris meis, hanc enim notionem habet interdum, vt docuimus.

CÆLESTI CVSPIDE FACTA] quia vnum de cœlestibus facit Augustum, etiam adhuc in terris degentem. Cuspidem vocat eius aduersus se iram.

FOVISTI LACRYMIS TVIS] Lacrymis tuis me delinisti velut vnguento quodam. Eleg. 4. lib. 3. Trist. *Nostra tuas vidi lacrymas super ora cadentes.*

RAPTI AMICI] Raptus, & ademptus de mortuis sæpe dicuntur, in quibus se numerari postulat.

VLTRA NIHIL QVOD QVERERERE] Vtrum dolor hic tuus in meo casu cönstitisset, & aliud triste nihil vidisses.

NON ITA DIIS PLACVIT] diis aliter visum. Dixi supra de hoc genere sermonis.

QVI TE SPOLIARE PVD. CONIVG. &c.] qui pro nihilo duxerunt pudicam vxorem tibi eripere, cum tamen id crudelitatis fuerit. Libere loquuntur de diis illis immortalibus poëtæ, eorumque facta nunc laudant, nunc vituperant, & C sub suum iudicium, ac trutinam vocant. Illi vero tacent; tanta est eorum longanimitas, & tolerantia. Annon ἀγαθοὶ δαίμονες? Pudicitia nuptas inprimis commendat: ideo frequens earum epitheton pudicæ. Horat. Ode 5. lib. 3. de M. Regulo Carthaginem ad hostes redituro.

Fertur pudicæ coniugis osculum
Paruosque natos vt capitis minor
A se remouisse.

Et Ode 2. Epod.

Quod si pudica mulier in partem iuuet
Domum, atque dulces liberos.

NVNTIA NAM. L. M. NVP. EPIST. V.] Epistola propriè illa est, quæ aliquid nuntiat, cuius rei caussa inuentam ait Cicero epist. 4. lib. 2. E[pi]stolarum genera multa esse non ignoras: sed illud certissimum, cuius caussa inuenta res i[psa] est, vt certiores faceremus absentes, si quid e[sset] quod eos scire aut nostra, aut ipsorum inte[resset].

LECTAQVE CVM LACRYMIS TVA D. Perhumaniter Ser. Sulpitius epistolam illã s[uam] consolatoriam ad M. Tull. sic exorditur. Po[st]quam mihi renuntiatum est de obitu Tulli[æ fi]liæ tuæ, sane quam, pro eo vt debui, graui[ter] molesteque tuli. Qui si istic affuissem, neque t[ibi] defuissem, coramque dolorem meum decla[ras]sem. Est autem 5. lib. 4. Cic. Terentiæ suæ, & T[ul]liæ, & Ciceroni, lib. 14. Accepi ab Aristocrito B epistolas, quas ego lacrymis prope deleui.

SED NEQVE SOLARI PRVD. STV[LTI] AVSIM] Cic. ep. 8. lib. 4. Sed neque mone[re] audeo præstanti prudentia virum: nec confi[rma]re maximi animi hominem; consolari vero [nul]lo modo. Quid tam simile?

VERBAQVE DOCTOR. N. REF. TIB Ipsemet nosti, quæ ab eruditis, & philosophis solatiis in rebus aduersis scripta sunt. Quid [ligna] lignain sylvam? Vt antiquiores omittam, Se[ne]ca in hoc genere multus est, cuius extant in[ter] libri ad Polybium, ad Martiam, ad Heluiam. [Ex]tat item Plutarchi consolatio ad Apolloni[um]. Legantur etiam dialogi Francisci Petarcha[e de] remediis vtriusque fortunæ, & de amissio[ne v]xoris 18. lib. 1.

SI NON RAT. IPSA MORA] Sulpit. N[ul]lus dolor est, quem non longinquitas temp[oris] minuat, atque molliat. Hoc te exspectare tem[pus] tibi turpe est, ac non ei rei sapientia tua te occ[ur]rere. Medicinam rationis, medicinæ tempo[ris], id est, diuturnitati, quæ stultis quoque me[deri] solet, opponit Cic. quoque, in doloribus, mœ[ro]ribus, & molestiis inquam ep. 16. lib. 2. & 16. [lib.] 5. Ad Atticum, impetret ratio, quod dies im[pe]tratura est.

DVM TVA PERVEN. DVM LITT. N. CVR. &c.] Eleg. 4. lib. 3.

Dum venit huc rumor, properataque carmina n[ostra]
Factaque eunt ad vos, annus abisse potest.

TE

TEMP. OFF. E. SOLAT. D. CERTI] Non quouis tempore accepta est consolatio. Quo igitur?

DVM DOLOR IN CVRSV EST.] dum viget, dum recens est. Nota elegantem metaphoram.

DVM PETIT AEGER OPEM] non, cum iam conualuit.

AT CVM LONGA DIES, &c.] Longum tempus sanare ista vulnera mentis dixit Sulpit. Tibull. *Longa dies molli saxa peredit aqua.*

A

INTEMPESTIVE QVI MONET MOVET] Consolator serus dum monet mouet. *παρήγορος.* *Mouet*, id est, refricat. Alia lectio, *qui mouet illa nouat.* Non repudiarim.

ADDE QVOD CONIVG. F. IAM. P. E. NOVO] Nouæ nuptiæ, si quid restat mœroris de priore coniuge, totum eradent. Gaudium nouum tristitiæ veteri locum nullum relinquet.

VTIN. VERVM TIBI VEN. OMEN] vtinam verum sit quod ominor, & presagitionem meam veritas iam confirmarit.

ELEGIA DVODECIMA.

Ad Tuticanum.

CAVSSA TACITI NOM. ET LONGAEVA AMICITIA.

ARGVMENTVM.

ONTVMACIAM secundæ syllabæ nominis eius (breuem puta inter duas longas) impedire, cur eum in carmine suo instar aliorum haud nominet, quod maximopere vellet. Adducit modos quatuor, quibus id facere posset, quorum nullus arridet. Interim ipsissimum nomen quater ponit, & lepidè iocatur. Hanc vnam ob rem procrastinasse ad eum scribere, quod nunc cumulatius facturus sit. Memorat amicitiam, & consuetudinem cum illo ab adolescentulis vsq; ad canitiem. Memorem sui fore planè sperat, seq; illi in caussa exilij commendatum cupit. Mox hanc ipsam petitionem suam excusat, quod ærumna sua pæne omnes partes mentis sibi ademerit, vt quid agat, quid velit, quid nolit, non satis dispiciat.

Quo minus in nostris ponaris amice libellis,
Nominis efficitur conditione tui.
Ast ego non alium prius hoc dignarer honore:
Est aliquis nostrum si modò carmen honos:
Lex pedis officio, fortunáque nominis obstat:
Quáque meos adeas, est via nulla, modos.
Nam pudet in geminos ita nomen scindere versus,
Desinat vt prior hoc, incipiatque minor.
Et pudeat, si te qua syllaba parte moretur,
Arctius appellem, Tuticanumq; vocem.

Et potes in versum Tuticani more venire,
Fiat ut è longa syllaba prima breuis:
Aut ut ducatur, quæ nunc correptius exit,
Et sit porrecta longa secunda mora.
His ego si vitiis ausim corrumpere nomen,
Ridear, & meritò pectus habere neger.
Hæc mihi caussa fuit dilati muneris huius,
Quod meus adiecto fœnore reddet ager.
Téque canam quacunque nota: tibi carmina mittam;
Pæne mihi puero cognite pæne puer.
Perque tot annorum seriem, quot habemus uterque,
Non mihi quàm fratri frater amate minus.
Tu bonus hortator, tu duxque, comesque fuisti,
Cùm regerem tenera fræna nouella manu.
Sæpe ego correxi sub te censore libellos,
Sæpe tibi admonitu facta litura meo est.
Dignum Mæoniis Phæacida condere chartis
Cum te Pierides perdocuêre deæ.
Hic tenor, hæc viridi concordia cœpta iuuenta
Venit ad albentes illabefacta comas.
Quæ nisi te moueant, duro tibi pectora ferro
Esse, vel inuicto clausa adamante putem.
Sed prius huic desint & bellum, & frigora terræ,
Inuisus nobis quæ duo Pontus habet:
Et tepidus Boreas, & sit præfrigidus Auster,
Et possit fatum mollius esse meum:
Quàm tua sint lapso præcordia dura sodali.
Hic cumulus nostris absit, abestque malis.
Tu modò per superos, quorum certissimus ille est,
Quo tuus assiduè principe creuit honor:
Effice, constanti profugum pietate tuendo,
Ne sperata meam deserat aura ratem.
Quid mandem quæris? peream, nisi dicere vix est,
Si modò, qui periit, ille perire potest.
Nec quid agam inuenio, nec quid nolímue, velímue;
Nec satis utilitas est mea nota mihi.
Crede mihi, MISEROS PRVDENTIA PRIMA RELIQVIT,
ET SENSVS CVM RE CONSILIVMQVE FVGIT.
Ipse, precor, quæras, qua sim tibi parte iuuandus,
Quoue viam facias ad mea vota vado.

COMMENTARIVS.

IN NOSTRIS LIBELLIS] in nostris epistolis, & elegiis: singulæ enim possunt libelli appellari. Si mauis scripta, & libros intelligere, per licebit.

NOM. EFFICIT. CONDIT. TVI] Facit hoc o nominis tui, quod ego concidere, aut indi- as tractare, & absonum facere nollem.

NON ALIVM PRIVS. H. DIGNAR. HON.] it enim immortales ad quos scribit, quod in- lum pro certo affirmat: interdum cum con- one, si legatur. Verùm ea immortalitas sup- so nomine fructum non habet. Significat er- præ omnibus hactenus nominatis, se ipsum se nominaturum, si per vocabulum eius, huic eri carminis haud idoneum, licuisset.

EST ALIQ. NOST. SI. M. CARM. HONOS] amisse. si modo quisquam honorari meo nine potest.

LEX PEDIS OFF. FORT. NOM. OBSTAT] cij esset illum nominare: sed vetat lex pedis. n quod ad tres syllabas priores attinet, con- int amphimacrum, qui nec in hexametro, in pentametro locum habet. Aut voce *pedis* llige metrum ipsum, vt alibi.

QVAQVE. M. AD. E. VI A. N. MODOS] Esset dem, & quadruplex, vt statim videbimus: sed us ei probatur; qui & religiosus syllabarum eruator est: & quidquid inconcinnum est fu- Tales delicias facit in nomine Earinus etiam tialis lib. 9. cuius primæ duæ breues, ac pro- e nec illi via, quia eius modos phaleucios at. Quod dum conqueritur, ipsum Earinum aperte nominat. Extremos epigrammatis us attexamus.

Nomen nobile, molle, delicatum,
Versu dicere non rudi volebam.
Sed tu syllaba contumax repugnas.
Dicunt Eiarinon tamen poëtæ,
Sed Græci, quibus est nihil negatum,
Et quos ἄρες ἄρες decet sonare.
Nobis non licet esse tam disertis,
Qui Musas colimus seueriores.

IAM PVD. IN GEM. ITA. N. SCIND. V.] iger lib. 2. cap. 33. lasciuiam Nasonis in no- e Tuticani ludentis perstringit. Non enim alentum mereat, vt in eo quidquam vitio- dissimulet. Sed cur homini afflictissimo, & ertimo tantillus ludus non concedatur? Pri- s itaque modus, quo nomen hoc in carmen ire potest, est, vt in extremo hexametro sit dimidium, nempe *Tuti*: & in principio pen- etri *canus*.

I IN QVA SYLLABA PARTE MORETVR;] Alter modus, vt tertia à principio syllaba, ca scilicet, longa corripiatur, & pro Tutica-nus dicatur Tuticaonus.

A

ET POTES IN VERS. TVTICANI MORE VEN.] Tertius, vt prima fiat è longa breuis.

AVT VT DVCATVR QVAE NVNC, &c.] Quartus, vt secunda breuis producatur.

HIS EGO SI VITIIS. A. CORRVMP. N.] Magistri tamen versuum, ob metricam necessitatem concedunt, ex tribus continuis breuibus in propriis nominibus, primam longam: similiter aliquando longam breuem. Hinc Priamides, Italia, Arabia prima extensa: Priscianus, Appianus, &c. apud recentiores tertia contracta. Nec apparet, quomodo in Priscianus, & Appianus, & similibus duæ mediæ syllabæ in vnam possint coalescere, nisi durissimè: & est hoc ipsum licentiæ.

B

ET MERITO. P. HAB. NEGER] Iudicer excors. Pectus pro corde. Cor autem visum est quibusdam veteribus animus ipse. Ex quo concordes, excordes, væcordes dicuntur. Quidam in corde dixerunt animi esse sedem, & locum Cic. 1. Tuscul. Ex his opinionibus dictũ à Plauto Epid. cor sapientiæ, cordis copia. Et Persa. *Dij istam perdant, ita cata & callida est. Habet cor.* Et multa eiusdem generis.

HAEC MIHI CAVSSA. F. D. MVN.] Non digna sanè caussa, cum inter ipsos tam veterem coniunctionem fateatur.

C

QVOD MEVS ADIECT. F. REDD. AGER] Allegoria, qua se hanc cunctationem crebrius posthac scribendo compensaturum promittit. Ergo aliquo horum qui dicti sunt quatuor modorum nomen Tuticanus carmini inseret, & pudorem valere iubebit, & nihilominus pectus habebit. Veruntamen non inseret, vt videbis elegia 14.

QVACVNQVE NOTA] Nihil certi pronuntiare possumus, quid facturus sit. Hoc vnum tantum, nomen non plane taciturum.

PAENE MIHI. P. COG. P. PVER] A prima adolescentia. Inter pueros vera amicitia constare non potest. Non enim illorum animi capaces sunt earum rerum, quas illa desiderat. Multum est tamen dilexisse à pueris.

D

QVOT HABEMVS VTERQVE] Ouidius in exilium venit anno ætatis L. nunc in eo agit sextum. Ergo annum ætatis LVI. sequitur vt Tuticanus totidem vixerit.

NON MIHI. Q. F. FRATER AM. MINVS] chare mihi perinde vt frater. Terent. And. *Si te in fratris dilexi loco.*

TV BONVS HORT. TV. D. COM. FVISTI] Tripartita laus. Verbis, exemplo, auxilio me iuuisti.

Cvm reger. ten. fraen. n. manv] Cum ad studium Musarum me admodum adolescens conferrem, & quasi artem equitandi discerem. Eodem respicit, ad eandem inquam metaphorā 1. Fast. *vates rege vatis habenas.* Oratio cum equo confertur. Inde prouerbiali figura equus sessorem abripere dicitur, cum orationis impetu abducti in aliam materiam diuertimus. Et Græci ἵποχον velut equestrem vocant orationem numeris adstrictam, quod quasi equo inuecta sublimè spiret. Iunius.

Saepe ego correxi. s. te cens. lib.] Legebant poëtę sua carmina inter se. Vide annotata in eleg. vlt. lib. 4. Trist.

Saepe tibi admon. f. lit. meo] Eleg. 7. lib. 3. Trist. ad Perillam.

Dum licuit, tua sæpe mihi, tibi nostra legebam:
Sæpe tui iudex, sæpe magister eram.
Aut ego præbebam factis modo versibus aures,
Aut vbi cessaras caussa ruboris eram.

Dignvm Maroniis Phaeacid. cond. chartis, &c.] Merula legit *dignam*, & refert ad *Phæacida.* Si legas *dignum*, subaudimus opus, vel poëma. Vt sit hęc distichi totius sententia. Musas Tuticanum docuisse præclarū opus componere de Phæacia insula, quod sit ipso Homero dignū.

Hic tenor] Hæc amoris nostri continuatio.

Haec viridi concord. c. ivventa] pæne à pueris. Viride æuum vocat eleg. 10. li. 4. T.

Ad albent. illabef. comas] perducta est vsq; ad canos. Quos tamen, licet quinquagenarius, ante exilium non habebat Ouid. Vnde eleg. 8. lib. 4. Trist.

Iam mea cygneas imitantur tempora plumas,
Inficit & nigras alba senecta comas.

Qvæ nisi te moveant] Hæc quæ dixi de amicitia nostra, nisi te moueant, vt memoriam mei nunquam deponas, nec me deseras.

Dvro tibi pect. ferro clavsa] Ferreum dicimus hominem, qui nullum habet humanitatis sensum. In quo nulla pars lenitatis, ac mansuetudinis. Ad Att. ep. 29. li. 13. O te ferreum, qui illius periculo non moueris. Ad virtutem transtulit in Lælio. Neq; enim sunt isti audiendi, qui virtutem duram, & quasi ferream quandam esse volunt. Tibull. lib. 1. eleg. 10.

Quis fuit, horrendos primum qui protulit enses?
Quam ferus, & verè ferreus ille fuit?

Propert. lib. 2. eleg. 8.

Munera quanta dedi, vel carmina qualia feci!
Illa tamen nunquam ferrea dixit, amo.

Invicto adamante] Etiam vox adamas ad exprimendā animi duritiem adhibetur. Plin. li. 37. Incudibus adamantes deprehenduntur, ita respuentes ictum, vt ferrum vtrinq; dissultet, incudesq; etiam ipsæ dissiliant. Quippe duritia intractabilis est, simulq; ignium victrix natura, & nunquam incalescens. Vide Chil. Adamantinus.

Hvic desint et bell. et frig. terræ] quod nunquam fiet.

A Invis. nob. q. d. Pont. hab.] Toties h cantauit.

Et tepid. Boreas] Eleg. 10. caussam c glaciaretur mare, aiebat esse Boream, ventu præfrigidum ob vicinitatem poli Arctici, & lo gè absentem Notum tepidum.

Et possit fat. moll. esse mevm] Hoc æquè pr tat ἀδύνατον vt præcedentia. Alioqui fatum no erit fatū, cum eius proprietas sit immutabilita

Qvam tva. s. lapso. p. dvra sodal Quam alienetur mens tua à me sodali, & amic tuo, qui è secundis lapsus sum in aduersa.

Hic cvmvl. nost. absit, ab. mal.] Ma gnus cumulus ad miserias meas accederet, si amicum perderem. Ciceroni vox cumulus i

B bonis tantum vsurpatur. Ad Att. ep. 17. lib. 4. A summam lætitiam, quam ex reditu tuo capio magnus ex illius aduentu cumulus accedit. Pr M. Marcello. Ad tua innumerabilia in me vnum merita, quod fieri iam non posse arbitrabar, ma ximus hoc tuo facto cumulus accessit. Plures lo cos afferre superuacaneum reor.

Qvorvm certiss. ille est, &c.] Tibe rius, per quem, seu cuius fauore ad honores Tu ticanus ascendit.

Ne sperata. m. des. avra rat.] Fau rem Principis frequenter auram vocat. Et, quo antea non semel monuimus, statum suum in v tramq; partem sæpe nauim, cymbam, ratem, &c

Qvid mand. qvaeris?] Quæris cur man

C dem, quod etiam sponte tua, nec rogatus facer es paratissimus? Sequitur purgatio. An ita expo nendum? Quæris quid te facere in me tuendo cupiam? præstat hic sensus, cui concordat vlti mum distichon.

Peream, nisi dicere vix est] nisi vix possum dicere quid cupiam, & petam. ἐλλειπτικῶς. Dispere am, alij scriptores, vt Martial. lib. 1. *Dispeream si no hic Decianus erit.* Modus iurandi, aut se deuouendi

Si modo qvi periit, ille. p. potest] Corre ctio. Hoc versiculo vtitur lib. 1. Trist. eleg. 3. vt aliis pæne ad verbum: quanquam non ita multis. Es enim (quod arbitror te ex parallelis versib' à me millies hactenus prolatis satis didicisse) in vna eademq; re aliis, atq; aliis verbis varianda & fœ

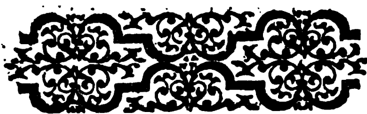
D cundissimus, & fælicissimus, & vel hoc ipso lati nitatis, poëticæque studiosis vtilissimus.

Nec qvid agam invenio, &c.] Hæc om nia indicia sunt eius animi afflictissimi, & per turbatissimi.

Miseros prvd. p. relinqvit, &c.] Do lor quem homines ex ingentibus malis, & infor tuniis capiunt, mentem quoq; ipsam è sede su dimouet, & ad insaniam adigit nonnunquam, nedum vt hebetes, ac stupidos reddat.

Ipse precor qvaeras qva sim, &c. Tu tibi quoq; has partes sume, & sit penes te om nis potestas, consiliumq; iuuandi me. Ego enim in tanta calamitate propemodum de potestat exiui.

Tam mala Thersiten prohibebat forma latêre,
Quàm pulcra Nireus conspiciendus erat.
Nec te mirari, si sunt vitiosa, decebit
Carmina, quæ faciam pæne poëta Getes.
Ah pudet, & scripsi Getico sermone libellum:
Structáque sunt nostris barbara verba modis.
Et placui, gratare mihi: cœpíque poëta
Inter inhumanos nomen habere Getas.
Materiam quæris? laudes de Cæsare dixi,
Adiuta est nouitas numine nostra Dei.
Nam patris Augusti docui mortale fuisse
Corpus, ad ætherias numen abisse domos.
Esse parem virtute patri, qui fræna rogatus
Sæpe recusati ceperit imperij.
Esse pudicarum te Vestam Liuia matrum,
Ambiguum est nato dignior, an ne viro.
Esse duos iuuenes firma adiumenta parentis,
Cui dederint animi pignora certa sui.
Hæc vbi non patria perlegi scripta camœna,
Venit & ad digitos vltima charta meos:
Et caput, & plenas omnes mouêre pharetras:
Et longum Getico murmur in ore fuit.
Atque aliquis, scribas hæc cùm de Cæsare, dixit,
Cæsaris imperio restituendus eras.
Ille quidem dixit: sed me iam, Care, niuali
Sexta relegatum bruma sub axe videt.
Carmina nil prosunt: nocuerunt carmina quondam:
Primáque tam miseræ caussa fuêre fugæ.
At tu per studij communia fœdera sacri,
Per non vile tibi nomen amicitiæ:
Sic capto Latiis Germanicus hoste catenis,
Materiam vestris præbeat ingeniis:
Sic valeant pueri votum commune duorum,
Queis laus formandis est tibi magna datis:
Quanta potes, præbe nostræ monumenta saluti,
Quæ nisi mutato nulla futura loco est.

COMMENTARIVS.

NON DVB. INTER MEMOR. SODALES] Elegia 4. lib. I. *O mihi post nullos vnquam memorande sodales.* Fusius hoc idem in Trinumo, & scitè positum

——edepol haud dicam dolo.
Sunt quos scio esse amicos, sunt quos suspicor:
Quorum ingenia, atq; animos non possum noscere
Ad amici partem, an ad inimici pertineant.
Sed tu ex amicis certis mihi es certissimus.

-VI QVOD ES, ID VERE VOCAR.] φιλω-ε. Es charus mihi, & omnibus propter mul-ingenij tui, morumque suauitates. Elegia 5, . Trist. cuidam amico hoc nomen ficte tri-, quod tum neminem suo, ac vero nomine -llare audebat.

Sum quoque, Care, tuis defensus viribus absens.
Scis Carum veri nominis esse loco.

-NDE SALVTERIS] à quo, & ex quo loco: vtrumque complexus videtur.

-OLOR HIC TIBI PROTIN. INDEX] Ex -bus rebus potes cognoscere. Ex colore te-enti, non purpureo. *Non est conueniens luctibus -lor*, dixit eleg. I. lib. I. Trist. Vide Comment. -em.

Vt titulo careas, ipso noscere colore,
Dissimulare velis, te liquet esse meum.

-T STRVCTVRA MEI CARMINIS] secun-indicium, forma, idea, & genus meum scri-li, facile nempe, copiosum, simplex, aper-, natiuo quodam, non ascititio ornatu con-um.

-ON QVIA MIRIFICA EST] Cur enim non -eret mirificè componere, ac sua perpolire, -nem attulit eleg. 6. lib. I. & vlt. lib. 3.

-ED QVOD NON PVBLICA] facta populo -licum enim quasi populicum:) sed priua-e ideo more meo.

-VALIS ENIM. C. NON LATET. E. MEAM] -lis qualis est, tu meam esse ignorare non po-qui ingenium meum exploratè nosti, & scri-. scriptis probè discernis.

-T CHARTAE TITVL. D. F. REVELLAS] -ribebant in tergo libri, seu voluminis, seu -olae nomen suum.

-VOD SIT OP. VID. D. POSSE TVVM] ὡς ἐν -τὸ φιλοπόνημα, quomodo & Cicero locutus est, -uis vt barbarum explodat. Vt tu meam: sic vicissim tuam Musam facilè deprehendo. expone *quod* per *quodnam*, non per coniun-iem copulantem.

-VAMLIBET IN MVLTIS POSITVS, &c.] -s libellus in magno aliorum numero nosce-ì me videlicet.

-ER OBSERVAT. NOTAS] per certa signa, & -, si obseruentur.

-RODENT AVCTOREM VIRES, &c.] Gran-

A diloquentia tua, & spiritus te patefacient, cuius vena Herculi, quem celebrandum suscepisti, par, & talibus factis, quibus ille immortalitatem meruit, digna prorsus.

PROPRIO DEPRENSA COLORE] Vt tuum carmen, sic meum suo quodam charactere agnosci pro meo potest.

INSIGNIS VITIIS FORSITAN SVIS] sed character ille, & notae forsitan sunt vitia. Sint sanè vitia. In quo poëta nulla sunt vitia? Possent etiam excusari, vt ipse cum alibi, tum eleg. I. lib. 4. Trist. excusat. *Si qua meis fuerint, vt erunt, vitiosa libellis, &c.*

TAM MALA THERSITEN PROHIBEBAT. F. LAT.] Ego vt Thersites ex deformitate, tu, vt

B Nireus, ex formositate agnoscaris. Deformissimum omnium qui ad Troiam venerunt de Graecis Thersiten fuisse ait Homerus, quem à capite ad pedes vsq; graphice describit 2. Iliad. & simul loquacitatem eiusdem, & odium in duces praecipuos, vt animi habitum cum corporis habitu consensisse videamus. Versus sunt hi.

——αἴσχιστος δὲ ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθε,
Φολκὸς ἔην, χωλὸς δ' ἕτερον πόδα, τὼ δέ οἱ ὤμω
Κυρτὼ, ἐπὶ στῆθος συνοχωκότε. αὐτὰρ ὕπερθε
Φοξὸς ἔην κεφαλὴν, ψεδνὴ δ' ἐπενήνοθε λάχνη.
——Hoc turpior alter
Nemo sub Iliacam Graiorum venerat vrbem.
Lumine erat strabus, atq; vno pede claudus, in arcto

C *Pectore gibbi humeris extantes pæne coibant,*
Desapitis rarus volitabat acumine pilus.

In simiam mutatum fingit Plato lib. extremo de repub. Vnde & à Lycophrone πιθηκόμορφος.

QVAM PVLCHRA NIREVS CONSPICIEND.] De Nireo haec idem Homerus, eodem libro.

Νιρεὺς ὃς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθε
Τῶν ἄλλων Δαναῶν μετ' ἀμύμονα Πηλείωνα.
Ἀλλ' ἀλαπαδνὸς ἔην, παῦρος δέ οἱ εἵπετο λαός.
Nireus ad Troiam quo non formosior alter
Venerat, excepto Pelidae corpore Achillis:
Imbellem sed parua manus comitatur eundem.

Meminit huius Nirei Propert. lib. 3. eleg. 17. *Nirea non facies, non vis exemit Achillem,* à morte scilicet. Et

D Horat. Ode 20. lib. 3. *Qualis aut Nireus fuit, aut aquosa Raptus ab Ida.* Et Ode 15. Epod. *Formaq; vincas Nirea.*

PAENE POETA GETES] Pæne in Getam carmine meo degeneraui. Aut ex latino poëta propemodum Geticus euasi. Quod vt credas, rem tibi auctorem dabo.

ET GETICO SCRIPSI SERMONE LIB.] Alibi enim se tandem Geticè, & Sarmaticè loqui didicisse testatur, cum antea gestibus loqui cogeretur, quia qui verbum latinum sciret, ibi neminem inueniret. De auctoribus litterarum per

linguas septem proferuntur à Crinito hi versiculi, cap.1. lib.17.

Moses primus Hebraicas exarauit litteras.
Mente Phœnices sagaci condiderunt Atticas.
Quas latini scriptitamus, edidit Nicostrata.
Abraham Syras, & idem repperit Chaldaicas.
His arte non minore protulit Ægyptias.
Gulfila prompsit Getarum quas videmus vltimas.

STRVCTAQVE SVNT NOST. R. V. MOD.] nostris metris. Exactis syllabarum temporibus, & pedibus ad nostras leges, quantum fieri potuit intellige. In Germanica quidem lingua an fieri posit, multum ambigo. Certè Gallorum, Italorum, Hispanorum non sunt æquè inflexiles, & contumaces.

ET PLACVI] Respicit ad morem fabularum theatralium, vbi in extremo sic dicebatur. In Capt.

———— *nunc si vobis placet,*
Et si placuimus, neq; odio fuimus signũ hoc mittite.
Qui pudicitiæ premium esse vultis, plausum date.

Terentius in omnibus suis spectatores valere, & plaudere iubet.

CORPIQVE POETAE INTER INHVM. N. H. GET.] *me quoq; dicunt Vatem pastores; sed non ego credulus illis.*

LAVDES DE CAES. DIXI] Fortassis easdem, quas latino carmine tractauerat in eius apotheosi, de qua in antecedentibus.

ADIVTA EST NOVITAS NVM. M. DEI] In hoc nouo labore meo fuit mihi numen Cæsaris pro Apolline, & Calliope.

NAM PATRIS AVGVSTI. D. MORTALE. F. CORP.] Tribus verbis summam, & argumentum libelli comprehendit: & ait, se cum Augusti laudibus Tiberij, Liuiæ, Germanici, & Drusi laudes coniunxisse.

IN AETHERIAS NVM. ABISSE DOM] diuinam animam, seu ἀποθεωθεῖσαν deificatam, vt ita dicam. Non enim fuit ex corpore, & numine, seu Deo compositus. Velleius libro 2. septuagesimo sexto anno animam cælestem cælo reddidit.

QVI FRAENA ROG. SAEPE RECVS. CEP. IMP.] Alibi, eodem sensu.

Inde nepos, natusq; Dei, licet ipse recuset,
Pondera cælesti mente paterna feret.

Sueton. Tiberio cap. 24. Principatum quamuis neque occupare confestim, neque agere dubitasset, & statione militum, hoc est, vi, & specie dominationis assumpta, diu tamen recusauit impudentissimo animo: nunc adhortantes amicos increpans, vt ignaros quanta bellua esset imperium: nunc precantem senatum, & procumbentem sibi ad genua ambiguis responsis, & callida cunctatione suspendens; vt quidam patientiam rumperent, &c. Eadem pæne de recusato ab eodem imperio Tacit. Annal. 1. & addit. plus in oratione tali dignitatis quam fidei erat, &c. De eadem recusatione, sed adulatoriè satis, vt solet, Velleius lib. 2. Saturninus, auctore Vopisco, cum inuitus purpura à militibus indueretur, flens i[n] eos est allocutus. Nescitis, amici; quid mali s[it] imperare. Gladij, & tela nostris ceruicibus impendent; imminent hastæ vndique, vndique spicula: ipsi custodes timentur, ipsi comites formidantur: non cibus pro voluptate, non iter pro auctoritate, non bella pro iudicio, non arma pro studio, &c. Docti, & sapientes vitam priuatam cum re mediocri regnorum, & imperiorum opibus semper prætulerunt. Narrat Hiero tyrannus apud Xenophontem, quot, & quantas voluptates ipse in principatu amiserit.

ESSE PVDICAE. TE VESTAM LIVIA MATRVM] omnium pudicarum matronarum pudicissimam. Inter eius ἀποφθέγματα & hoc à Dione refertur. Cum nudos homines, qui sibi factie rant obuiam, mori ob eam caussam oporteret dixit; eos matronis quidem honestis, & continentibus nihil à statuis differre. Vnde Iun. Vestalium toro purior.

AMBIG. NATO. D. ANNE VIRO] Dignior ne esset Tiberio filio, qui erat par virtute patri Augusto, an viro ipso Augusto.

ESSE DVOS IVVENES, &c.] Germanicum Drusi filium naturalem, & adoptatitium Tiberij & Drusum eodem Tiberio procreatum.

FIRMA ADIVM. PARENT.] firma præsidia quibus Tiberius pater niti posset.

QVI DEDERINT ANIMI. P. CERTA SVI] certa indicia. Cui se certis argumentis probauerint.

NON PATRIA CAMOENA] non patria lingua, id est, Latina, sed Getica.

VENIT ET AD DIGIT. VLT. CHART. M.] peruenį ad extremam paginã. Perueni ad finem.

ET CAPVT, ET PLEN. OMN. M. PHARET.] non ex indignatione, & stomacho, vt quispiam prima fronte existimauerit: sed contrà ex approbatione, & assensu, cuius plura fuerunt signa militaria, vt clamor, elata dextera, armorum ve[l] sublatio, vel concussio, vel crepitus. Videndu[s] Lips. de milit. Rom. lib. 4. dialog. 9. Hunc locum mihi suggessit, quem aliquoties nominaui honoris caussa Rudolphus noster, nunc in Academia Ingolstadiana politicæ philosophiæ Professor ordinarius.

ET LONG. GET. MVRM. IN ORE. F.] Virgil. 1. Aeneid. *cuncti simul ore fremebant Dardanidæ.*

ATQVE ALIQVIS, SCRIB. HAEC CVM, &c.] Cum legimus è turba aliquem exclamasse, dixisse, plures, aut omnes ita sensisse intelligendum est, quorum os vnus fuerit. Cum igitur adeo prædices, & extollas Cæsarem, qui te eiecit in exilium, cui merito irasci debebas, & longè alia in eum scribere.

CAESARIS IMP. RESTITVENDVS ERAS] debebat te Cæsar reuocare, si gratus esse voluisset. Gratus autem esse debuisset.

ILLE QVIDEM DIXIT] Dixit, sed dixit tantùm. Nam præter verba nihil potuit.

CARMINA NIL PROSVNT] ad id quod ipse vult.

& maligno interprete. Se scriptis adhuc læsisse neminem. Laudat Tomitas, à quibus benignè habitus sit. Eorum beneficium, & honorem quo publicè ab illis affectus sit, memorat. Gratam sibi eam tellurem fore, modo tam immodico frigore, hostiumq; irruptionibus careret.

Hæc tibi mittuntur, quem sum modò carmine questus
Non aptum numeris nomen habere meis.
In quibus, excepto quòd adhuc vtcunque valemus,
Nil me prætereà quod iuuet, inuenies.
Ipsa quoque est inuisa salus, suntq; vltima vota,
Quolibet ex istis scilicet ire locis.
Nulla mihi cura est, terra quò muter ab ista,
Hac quoque, quam video, gratior omnis erit.
In medias Syrtes, mediam mea vela Charybdin
Mittite, præsenti dum careamus humo.
Styx quoque, si quid ea est, bene commutabitur Istro,
Si quid & inferius, quàm Styga, mundus habet.
Gramina cultus ager, frigus minus odit hirundo,
Proxima Marticolis quàm loca Naso Getis.
Talia succensent propter mihi verba Tomitæ,
Iráque carminibus publica mota meis.
Ergo ego cessabo nunquam per carmina lædi?
Plectar & incauto semper ab ingenio?
Ergo ego ne scribam, digitos incidere cunctor?
Teláque adhuc demens, quæ nocuere, sequor?
Ad veteres scopulos iterum diuertor, & illas,
In quibus offendit naufraga puppis, aquas.
Sed nihil admisi: nulla est mea culpa, Tomitæ:
Quos ego, cùm loca sim vestra perosus, amo.
Quilibet excutiat nostri monumenta laboris,
Littera de vobis est mea questa nihil.
Frigus, & incursus omni de parte timendos,
Et quòd pulsetur murus ab hoste, queror.
In loca, non homines, verissima crimina dixi
Culpatis vestrum vos quoque sæpe solum.
Esset perpetuò sua quàm vitabilis Ascra,
Ausa est agricolæ Musa docere senis.
At fuerat terra genitus, qui scripsit, in illa:
Intumuit vati non tamen Ascra suo.
Quis patriam solerte magis dilexit Vlysse?
Hoc tamen asperitas indice dicta loci est.

Non loca, sed mores scriptis vexauit amaris
Sceptius Ausonios, actáque Roma rea est.
Falsa tamen passa est æqua conuicia mente:
Obfuit auctori nec fera lingua suo.
At malus interpres populi mihi concitat iram,
Inq; nouum crimen carmina nostra vocat.
Tam felix vtinam, quàm pectore candidus, essem,
Extat adhuc nemo saucius ore meo.
Adde, quòd Illyrica si iam pice nigrior essem,
Non moderata mihi turba fidelis erat.
Molliter à vobis mea sors excepta, Tomitæ,
Tam mites Graios indicat esse viros.
Gens mea Peligni, regióque domestica Sulmo,
Non potuit nostris lenior esse malis.
Quem vix incolumi cuiquam saluóque daretis,
Is datus à vobis est mihi nuper honos.
Solus adhuc ego sum vestris immunis in oris,
Exceptis, si qui munera legis habent.
Tempora sacrata mea sunt velata corona,
Publicus inuito quam fauor imposuit.
Quàm grata est igitur Latonæ Delia tellus,
Erranti tutum quæ dedit vna locum:
Tam mihi cara Tomus, patria quæ sede fugatis
Tempus ad hoc nobis hospita fida manet.
Dij modò fecissent, placidæ spem posset habere
Pacis, & à gelido longius axe foret.

COMMENTARIVS.

QVEM SVM MODO CARMINE QVESTVS, &c.] Elegia antegressa.

Quo minus in nostris ponaris amice libellis,
Nominis efficitur conditione tui.

N QVIBVS] In his, quæ tibi nunc mitto.

XCEPTO QVOD ADHVC VTCVNQVE E.] vtcunque, non optimè. Horat. ep. 10. lib. 1.

pto quod non simul esses, cætera lætus.

ME PRAETEREA QVOD IVVET] quod mi- ommodet, me consoletur, quo gaudeam.

NVENIES] τεισυλλαβία & τετρασυλλαβία, ne di- πεντασυλλαβία, apud Nasonem rarissimè. Non n carmen concinnum reddunt.

SA QVOQ. EST INVISA SALVS] odiosa, ingrata. lem enim mori, quam diutius in his locis, e- quantácunq; cum valetudine, viuere.

A VLTIMA VOTA] maxima, quibus nihil maius.

QVOLIBET EX ISTIS IRE LOCIS] in quascunque terras, in quamcunque partem orbis.

GRATIOR OMNIS ERIT] etiamne si peior sit? Etiam. Quis enim dubitet, syrtes, charybdim, stygem peiora esse? Sed hoc affectui poëtæ condonandum, putantis nihil reperiri peius.

IN MED. SYRTES, MED. M. VELA CHARYB.] Sic eleg. 3. lib. 5. Trist.

Hinc ego dum muter, vel me Zanclæa charybdis
Deuoret, atque suis ad Styga mittat aquis:
Vel rapidæ flammis vrar patientius Ætnæ:
Vel freta Leucadij mittar in alta Dei.

STYX QVOQVE, SI QVID EA EST] Cocytus,

ſtus, Cerberus, &c. poetarum, & pictorum portenta vocantur 1. Tuſcul.

Si qvid et infer. qvam styga] Ac ſi diceret, ſi quid etiam infimo magis eſt infimum. Infra mortuos amandari malim.

Gramina cvltvs ager] Per comparationem odium ſuum in regionem explicat. Nomine graminis intellige lolium, vrticas, & alias herbas ſegeti noxias.

Frigvs min. odit hirvndo] Cornif. ad Heren. lib. 4. Hirundines æſtiuo tempore preſtò ſunt, frigore pulſæ recedunt. Plin. lib. 10. cap. 24. Abeunt & hirundines hybernis menſibus, ſola carne veſcens auis ex iis, quæ aduncos vngues non habent: ſed in vicina abeunt, apricos ſecutæ montium ſeceſſus, &c. Verno autem tempore, cælo miteſcente redeunt. Hinc prouerb. Vna hirundo non facit ver.

Proxima loca Marticolis Getis] agrum Tomitanum, cuius vicini Getæ, eum perpetuis incurſionibus depopulantes.

Talia svccens. mihi. p. verb. Tomitae] Cum intelligunt me talia ſcribere de ipſis, & identidem eorum feritatem accuſare, quod illis interpres patefacit, & ipſe mox ſe feciſſe inficiabitur, iraſcuntur mihi Tomitani.

Iraqve carminib. pvb. mota. m.] omnes in me exulceraui.

Ergo ego cessab. n. p. carm. laedi] Indignatur ſuis verſibus, à quibus toties lædatur. Quod hoc eſt ſcelus? ideóne poëta factus ſum, vt mihimet afferrem exitium? Læſus ſum illis de Arte nimium grauiter: nunc, quod mirum, etiam lugubribus iſtis mihi noceo.

Plectar et incavto. s. ab ingenio?] Incautè ingenioſum ſe fuiſſe vult etiam tunc, cum illa amatoria ſcriberet: quia nihil niſi conceſſa furta ſe canere putauerit. Nunc rurſum incautum, quia cum propoſitum non habuerit niſi ſua mala deplorare, læſerit tamen, & irritauerit Tomitanos, quod prouiſum oportuit.

Digitos incidere cvnctor?] Cur mihi non præcido digitos, vt, etiam ſi velim, deinceps ſcribere nequeam; ſiquidem mihi ſcribendo obſum?

Telaqve adhvc demens, &c.] Tela mea quodammodo in me retorquentur, & mittentem lædunt, cum ſcripta mea auctori ſuo officiunt. Alibi, quanquam in re diſpari. *Quodq́ mihi telum vulnera fecit, amo.*

Ad veteres scopvl. itervm divertor, &c.] naufragus mare repeto.

Sed nihil admisi. n. est mea cvlpa Tom.] Purgat ſe Tomitanis, & non iis, ſed loco iratum aſſerit, ob duas cauſſas.

Excvtiat nostri monim. laboris] Vt credatur quod dicit, iubet euolui libros in exilio per hoc ſexennium à ſe ſcriptos (nam vltimo, hoc eſt ſeptimo, ſi quid ſcripſit, ad nos non peruenit) & affirmat, nuſquam aduerſus eos quidquam locutum. Vereor tamen ne res ali[...] habeat. Vide eleg. 8. lib. 5. Triſt. vt alias tace[...] Sed illi excutere eius monumenta non potu[...]runt, vtpotè latinè neſcientes: & ipſum queri, [a]liunde audiuerunt, ex interprete, vt infra leg[...]

Frigvs, et incvrsvs omni de pa[...]te tim. &c.] Hæ ſunt illæ duæ cauſſæ, cælum g[e]lidiſsimum, ac perpetua hyems: irruptiones h[o]ſtium creberrimæ vſq; ad portas vrbis, vt de vi[...] nunquam ſecurus ſit.

In loca, non homines. v. crim. d[...]xi] Quinetiam in homines ipſos, idq́; ſæpius.

Cvlpat. vest. v. q. saepe sol.] Ab ipſ[o]rum exemplo ſe tueri conatur. Inſipiens eſt, q[ui] in alio reprehendit, quod ipſe committit. Cic[e]ro Curioni ep. 1. lib. 2. Quare ſi iniquus es in m[e] iudex, condemnabo eodem ego te crimine. Si me id facere noles, te mihi æquum præbere de[...]bebis.

Esset perpet. s. q. vitab. Ascra] A[b] exemplo auctorum, qui patrias ſuas impune[...] prehenderunt. Vnde argumẽtum ducitur à mi[...]nore ad maius. Fuit Aſcra aſpero, & ſterili loc[o] ſita, & ad habitandum hyeme iuxta & æſtate, i[n]commoda. Parentes Heſiodi cum diſſoluere no[...]mina non poſſent, in vicum illum Bœotiæ demi[...]grarunt, vbi puer Heſiodus, Cumis alioquin [na]tus, eſt eductus, & Aſcræus cognominatus. [...] dum paterna armenta paſcit, à Muſis amatu[s] perhibetur, quæ illi laurum guſtandam dede[...]rint. Cætera Gyrald. de poët. hiſt. dial. 2.

Agricolae senis] Duos reliquit libros præter alios, inſcriptos ἔργα καὶ ἡμέραι opera & dies. In priore mera ſunt præcepta iuſtitię, & vitæ mo[...]rumque leges, eſtq́; totus ἠθικὸς, & catechiſmi in[...]ſtar, quem in Græcia pueri ediſcebant. Poſteriore continentur dies, quibus ruſtica opera perpetrare conuenit. Quem rectè poſtpoſuit. Prius enim hortandus fuit frater, otio luxuique deditus ad laborem, quam ei certa tempora, & die[s] præſcriberentur. Græci tanti hoc monumentu[m] æſtimarunt, vt in plumbeis tabulis exaratum, i[n] Helicone aſſeruarint.

Et fverat terra. gen. in illa] ſi[c] putabatur, quod ibi à paruo puero vixerat.

Intvmvit vati non tam. Ascra svo] non eſt illi irata. Iraſcentes intumeſcunt. 2. Metamorph. *Intumuit Iuno, poſtquam inter ſidera pellex fulſit.* Si ciuem ſuum Aſcræi, male de patria loquentem æquo animo tulerunt, mihi alienigenæ, & externo iraſcimini, quia ſecus de veſtra patri[a] ſcripſi? Sed pergamus in hoc genere argumentationis.

Qvis patriam. s. mag. dil. Vlysse?] ſollertem, id eſt, catum, & prudentem vocat. Elegia 4. lib. 1.

Non dubia eſt Ithaci prudentia, ſed tamen optat
Fumum de patriis poſſe videre locis.

Lege ibid. notata.

Hoc tam. asperit. ind. d. loci] Non

repre-

ıenditur Vlysses, quod patriam suam aspe- ominarit, ... Cur ego, qui pa- non meam vocaui asperam, in crimen vo-

)N LOCA, SED. M. SCRIPT. &c.] Plus ıextius. Lege Sceptius. De eo Plin. lib. 34. cap. gna quoque Tuscanica per terras dispersa, n Hetruria factitata non est dubium. Deo- antum putarem ea fuisse, nisi Metrodorus ius, cui cognomen à Romani nominis o- ıditum est (dictus enim est μισορωμαῖος) pro- luo millia statuarum Volsinios expugna- ›iiceret.

LSA TAM. PASS. EST ÆQ. CONVIT. Et sibi facta, & falsa conuitia tulit patienter rbis domina. Quid vos igitur in veris, nec s, sed locorum reprehensionibus turbas fa- A minus verisimili ad magis.

RA LINGVA] lingua maledica, propter ı nullus dedit pœnas.

MALVS INTERP. POP. MIHI. C. I-] qui rem aliter interpretatur, dum vobis licta vestra lingua interpretatur, & vos in stimulat. Ille me facit odiosum. En, inuen- t qui sciret latinè inter Getas. Sed Getam non puto.

QVE NOVVM CRIM. C. NOST. VOCAT] illud de Arte est vetus crimen nostrorum inum.

M FELIX VTIN. Q. PECT. CAND.] Non imulator, nec dissimulator: & vt aliena su- ı non habeo, vbi me rei euidentia non co- ita nec mea mihi suspecta sunt, & bona fide › quæ scribo, nihil cuiquam mali meditans. ındore igitur meo essem fælicissimus, nec arem ista inuidia.

TAT ADHVC NEMO. S. ORE MEO] Vi- ncipium in Ibin. lib. 2. Trist. sub finem.

Non ego mordaci distrinxi carmine quenquam,
Nec meus vllius crimina versus habet, &c.

LTRICA SI IAM PICE NIG. ESSEM] ıil candoris haberem prorsus, essemque ne- imus. Credo alludere ad symbolum Pytha- um, μὴ γεύεσθαι τῶν μελανούρων ne gusta ex iis, ıs nigra est cauda. Quo, vt interpretatur rchus libello de liberis educandis, signifi- olebat, non versandum cum hominibus ›bitate morum quodammodo atratis, & ratis. Idem opinor voluisse Horatium sat. *hic niger est, hunc tu, Romane, caueto.* Atque vt ıs perspicias, nigrorem hunc ad mores per- , lege versus antecedentes quatuor. *Dixi tibus? &c.*

)N MORD. MIHI. T. FID. ERAT] Eleg. 1. Trist. *Tu caue defendas, quamuis mordebere dictis.* em locum vide comment. A canibus trans- ı ad obtrectatores, & conuitiatores, qui e- atrare, & allatrare, simili metaphora dicun- Mordere item dicimus quod pungit, velli- quasi cruentat animum, siue auditum, siue

A lectum, siue cogitatũ. Cic. ep. 9. lib. 1. ex Terentij Eunucho. *Par pari refer, quod eum mordeat.* Ad Att. ep. 2. lib. 6. Quod scribis, mordere te interdum, quod non simul sis. Et ep. 13. lib. 13. Valde me mo- morderunt epistolæ tuæ de Attica nostra. Sensus carminis est, si vel improbissimus essem, & in mordendo canum similis, gaudens obtrectatio- nibus, & dictis contumeliosis, non tamen de- buissem benemeritos inuadere, quando nec ca- nes hoc faciunt: sed contrà bene sibi facientibus adblandiuntur.

MOLLITER A VOB. M. S. EXCEPTA] Pal- patur barbaris illis laudatione egregia, & inpri- mis prædicat, se exulem, & ignotum ab ipsis be- nignè, & humaniter exceptum, & tractatum.

B TAM MITES GRAIOS IND. ESSE VIR.] origine Græcos, Græcorum colonos. Græci au- tem humanissimi. Eleg. 9. lib. 3. Trist.

Hic quoque sunt igitur Graia (quis crederet?) vrbes,
Inter inhumanæ nomina barbariæ?
Huc quoque Mileto missi venere coloni?
Inque Getis Graias constituere domos?

Tomi, Milesiorum colonia.

GENS MEA PELIGNI] Vide Prodidagma- ta. Vnde, *Pelignæ gentis gloria dicar ego.* 3. Amor. 15. Auget laudem Tomitarum à comparatione.

REGIOQVE DOMESTICA SVLMO] A- ger Sulmonensis est mihi domesticus, Sulmo- ne siquidem oriundus sum, seu, domo sum Sul- monensis. Peligni diuidebantur in 3. regiones, in

C Corfinienses, Superæquanos, Sulmonenses. Iure itaque domesticam regionem vocauit, quia ibi natus. 2. Amor.

Me pars Sulmo tenet Peligni tertia ruris,
Parua, sed irriguis ora salubris aquis.

NON POTVIT NOST. LEN. ESSE MA- LIS] non potuit humanius me miserum habere.

QVEM VIX INCOLVMI, SALVOQVE DAR.] Alia laus eorum, à munificentia in remis- sione pensionis. Quantum fælici cupiam nun- quam impertiretis honorem.

IS DATVS A VOB. E. MIHI NVP.] quod magnum est beneuolentiæ singularis argumen- tum.

HONOS] sic lego, concinnius quàm *honor.*

D Scriptura vetus est labos, vapos, clamos, amos, odos, &c. Sic Valesij, Fusij pro Valerij, Furij. Ex illis prioribus præter honos, arbos, cætera ferè exoleuerunt.

SOLVS ADHVC EGO. S. VEST. IMMVN. IN ORIS] Ante me peregrino, & aduenæ nulli concessa est à vobis immunitas. Eleg. 9.

Nec mihi credideris, extant decreta, quibus nos
Laudat, & immunes publica cera facit.

EXCEPTIS SI QVI. M. LEG. HAB.] Exce- ptis iis peregrinis, qui immunitatem, legum Ro- manarum beneficio consecuti sunt.

TEMP. SACRATA. M. S. VEL. CORONA] spe- ctat hoc etiam ad laudem munificentiæ, & libe- ralitatis Tomitarum, quod corona eum, vt sum-

mum poëtam, induxerunt. Vide dicta in eleg. 6. lib. 1. Trist. & Ciofani Obseruat. in eandem. *Sacrata*, quia poëtæ sacri, Apollini puta, & Musis, eorumque studium sacrum.

PVBLICVS INVITO. Q. FAVOR IMPOS.] Publicus consensus ad me honorandum. Sed cur inuito? Quia tempori non conueniebat. Eleg. 6. lib. 1. Trist.

Si quis habes nostri similes in imagine vultus,
Deme meis ederas Bacchica serta comis.
Ista decent lætos fælicia signa poëtas:
Temporibus non est apta corona meis.

QVAM GRATA. E. LATONÆ DEL. TELLVS] Insula Delos. Figmentum hoc est. Cum Latonam Iuno ex Ioue grauidam sensisset, illam cælo depulit, iussitque Pythonem draconem illam persequi. Deinde coacta est terra vniuersa iurare (præter Delum) parienti locum non daturam. Delus enim, vt instabilis, per illud tempus sub vndis forte delitebat, quæ sub tempus partus iussa est à Neptuno consistere, & parienti se præbere. Lucian. dialogo Iridis. & Neptuni. Pe- A perit autem ibi Apollinem, & Dianam, vt Callimachus ἀπόλλωνος κουροτρόφον terram Apollinis altricem nominat, & de eadem, ἐν φοῖβον ... λοῦσε τε, καὶ σπείρωσε Phœbum can... præsidem abluit, & fasciis inuoluit. Legein e... dem hymnum quartum.

TAM MIHI CHARA TOMVS] Quis h... credat, qui libros hosce, & de Tristibus leger... quà de ipsis incolis, inquam, loquitur.

TEMPVS AD HOC] laus à constantia in l... nefacto.

PLACIDÆ SPEM. P. HAB. PACIS, &c.] F... petit duo incommoda, hostiles incursus, & f... gora, propter quæ sibi graue sit illic exulare.

A GELIDO. A. &c.] parte cæli summè frigi... Ego vero Ouidium etiam his duobus malis a... sentibus in patriam multò libentius rediturum fuisse opinor, & Pelignorum suorum, quam Tomitarum humanitate perfrui.

(:)

ELEGIA DECIMAQVINTA.

Ad Sex. Pompeium.

MERITOR. AGNITIO ET MEMORIA PERENNIS.

ARGVMENTVM.

ET Cæsaribus vitam se, & illi salutem in acceptis referre, cuius extent in se merita innumera. Se totum esse ipsius. Optat, vt possit sibi, quà de commodiore exilio, gratum facere, monetque, vt super ea re Cæsares appellet. Nec diffidere id facturum: volentem nihilominus incitare. Nolle quidem semper idem rogitare: sed cupiditati suę non posse imperare. Quod si etiam in illa barbaria sibi moriendum sit, semper tamen eius beneficiorum memoriam conseruaturum, eaque palam inter Getas prædicaturum & totum orbem ex scriptis suis fortasse cogniturum, se Sex. Pompei multis nominibus fuisse obstrictissimum.

Si quis adhuc vsquam nostri non immemor extat,
Quidue relegatus Naso, requirat, agam,

COMMENTARIVS.

Si qvis adhvc vsqvam. N. non. immem.] Eleg. 10. lib. 3. Trist. *Si quis adhuc istic meminit Nasonis adempti.*

Qvidve releg. Naso req. agam.] Eleg. 1. lib. 1. *Si quis, qui quid agam forte requiret erit.* Relegatum ab exule distinguit alibi. *Ipse relegati non exulis vtitur in me Nomine*, in edicto suo videlicet contra me Augustus, vt est 2. Trist. *Quippe relegatus, non exul dicor in illo.*

Sexto debere salvtem] Tamen & huic vitam se debere confitetur eleg. 1.

Accipe, Pompei, deductum carmen ab illo,
Debitor est vitæ qui tibi, Sexte, suæ.

Sed vitam aliter Cæsaribus, aliter huic debet. Illis, quia non est occidi iussus: huic, quia ab eo fota, sustentata, atque etiam defensa fuit. Vide eleg. 1. & 5.

A svperis hic. M. prim. erit] Hunc colam secundùm deos, Cæsares intellige. Non enim Cæsaribus præferet, vt à Ioue, & superis secundum colat.

Temp. nam mis. c. vt. o vitæ] Non omnes gradus, & tempora vitæ, sed omne tempus miseræ vitæ, quam exul vixi.

A meritis eivs. p. mihi. n. vacat] perpetuò, ac semper de me optimè est meritus. Nunquam intermisit afficere me beneficiis.

Qvæ nvm. tot svnt, qvot, &c.] Antiquum obtinet, & exprimenda infiniti numeri varietate lasciuit. Nec quisquam ideo melius facit.

Qvot pvnica svb lent. cort. grana] quot sunt grana in malo punico. Reuocant mihi grana ista in memoriam, quod scriptum reliquit in apophthegmatis Plutarchus. Darius rex Persarum aperto grandi malo punico, interrogatus, cuius rei tantam sibi optaret multitudinem, quanta esset granorum eius mali, respondit Zopyrorum, qui erat amicus regis, & vir bonus, qui se ipsum naribus, & auribus mutilauerat, vt ea fraude Babyloniis, ad quos simulate transfugerat, deceptis, vrbem in potestatem regis adduceret, quod factum est.

Africa qvot segetes] Africa frumento abundantissima. Horat. Ode 1. lib. 1.

Illum si proprio condidit horreo
Quidquid de Libycis verritur areis.

Et sat. 3. lib. 2. *Frumenti quantum metit Africa.*

Qvot Tmolia terra racem.] Lydia. Tmolus enim mons Lydiæ. Vineta Tmoli & Virgil. 2. Georg. nominat.

Qvot Sicyon baccas] Vrbs Achaiæ est, oliuarum prouentu nobilis. In ea vrbe elegantes & delicati calcei, & mulieribus quam viris aptiores conficiebantur. Vnde Hesychius σικυώνια γυναικεῖα ὑποδήματα. Meminit Cic. 1. de Orat. Vide prouerb. calcei Sicyonij.

Qvot parit Hybla favos] propter apum copiam, quas thymi illic affatim prouenientis copia pascit.

Testere licet] Conde testamentum, & de me statue tanquam de re, & peculio tuo.

Signate Qvirites] Cum tabulas, testationesue consignare permittebant, vel rogabant, his vtebantur verbis ad amicos, & nonnunquam Iureconsultos, quos adhibebant: signa, signate, signent licet. Id confirmatur hoc versu Ouidij, & illis lib. 3. eleg. 2.

Sint hi contenti venia, signentque, licebit
Purgari factum me quoque teste suum.

Martial. lib. 9.

Zenus ferculus est mihi paternus.
Signa, cras melius, Luperce, fiet.
Nunc signat meus annulus lagenam.

Brissonius Formular. lib. 6.

Nil. op. est. leg. virib. ipse loq.] Quod legibus debebam, ipse me debere confiteor vltro, & sine testibus.

Inter opes et me. r. p. pone pater.] Numera me quoque, licet rem exiguam, in patrimonio tuo.

Pars ego svm cens. qvant. tvi] Potes me quoque, vt alias res tuas, in censum deferre, etsi præ aliis diuitiis tuis ego pæne nihil sum. Eleg. 1. sic se illius esse dicit, vt opus est artificis sui. Et eleg. 5. vt meritis eius gratiam referat, iurat, se in omne tempus illi in mancipio fore.

Qvam tva Trinacria est] Siciliæ, & Macedoniæ patronus fuit hic Pompeius. Trinacria à tribus promontoriis dicta. Pachino, Peloro, Lilybeo, vt aliàs dictum. Rus aliquod, seu oppidum Siciliæ intellige.

Regnataqve terra Philippo] Macedoniæ rex Philippus, Alex. M. pater. Virgil. 3. A Eneid. de Thracia. *acri quondam regnata Lycurgo.* Horat. Ode 6. lib. 2. *& regnata petam Laconi Rura Phalanto.* Similiter hîc Pompeium possessiones in Macedonia habuisse puta.

Qvam dom. Avg. contin. foro] Domus Pompeij, adhærens foro Augusti. Eleg. 5. ad elegos.

Protinus inde domus vobis Pompeia petatur,
Non est Augusto iunctior vlla foro.

Qvam tva rvs ocvl. d. Camp. grat.] Tua Campania rus gratum oculis. Campaniæ laudes exsequitur Florus lib. 1. cap. 16. Plin. cap. 5. lib. 3. Solin. cap. 8. Strabo lib. 5. Eutrop. lib. 1. ca. 2.

Silius lib. 8. Leander in descriptione Italiæ, Andreas Schottus in Itinerario. A

QVÆQVE RELICTA TIBI] bona relicta à patre, vt hæredi.

TAM TVVS EN EGO SVM] Profitetur se illius peculiarem, & proprium modis omnibus, quibus aliquid alicuius esse potest.

MVNERE TRISTI] Exul semet alicui totum donans, triste munus donat.

NON POTES IN PONT. D. HAB. NIHIL] *Hoc aliquid nihil est*, ait Terentius And. Tamen voluntas, & pius affectus, & amor, & meritorum perpetua recordatio haud nihil sunt. Nec enim omnia commodis, & solatiis nostris metienda sunt.

ATQVE VTINAM POSSIS] subaudi efficere, consequi. B

VT DETVR AMICIVS ARVVM] tutius, securius à prædonibus, & hostium violentia.

REMQVE TVAM. P. IN. M. LOCO] in exilio mitiore, seu Romæ propinquiore, in quo tanto magis tibi elaborandum, quod pro re tua elaborabis.

QVONIAM IN DIIS EST] in deorum, in Cæsarum manu est. Homer. θεῶν ἐν γούνασι κεῖται in genibus deorum situm est.

TENTA LENIRE PRECANDO NVM.] Deos istos lenibus precibus aggredere.

PERPET. QVÆ. P. COLIS] quibus es addictissimus semper.

ERRORIS. N. TV VIX. E. D E CER. &c.] Contendit, eum meritò caussam suam agere debere, cum ipse in errore illo cantatissimo vel suasor, vel adiutor fuerit. Quomodo ergo error, si quidem acta consilio res est? C

NEC DVBITANS ORO] de fide, & voluntate tua. Quid ergo?

SED FLVM. S. SECVND. &c.] adiuuo cursum nauis remigio, vt celerius labatur. Allegoria.

ET PVDET, ET METVO, SEMPERQVE, &c.] exilium remissius; nihil enim frequentius orat.

NE SVBEANT. A. TÆD. IVSTA TVO] vt subierunt illorum animis, de quibus eleg. 9. lib. 3. *Quod sit in his eadem sententia, Brute, libellis, &c.*

RES IMMODERATA CVPIDO] Cupiditas difficile frænatur, cuius natura, modum non tenere.

DA VEN. VITIO MEO] Quidquid immoderatum est, vitiosum est. Ergo & cupiditas, cui & proinde venia meritò petitur.

SCRIBERE SÆPE ALIVD CVP. &c.] calamus aberrat à mente, & per se exilij mutationem rogat.

SEV TAMEN EFFECT. HABIT. E. GRATIA] seu quid impetrabis gratia, qua vales apud Cæsares.

SEV ME DVRA IVBET GEL. &c.] seu fatale mihi est, in hac ora frigidissima finire spiritum.

SEMPER INOBLIT. REPET. T. CARM. M.] Eleg. 5. *Nam prius vmbrosa carituros arbore montes, &c.*

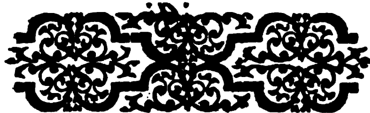
ET MEA ME TELL. AVD. E. TVVM] præ me feram, & dicam, & testabor hic apud barbaros, me tuum esse, obligatum scilicet tibi meritis maximis, & innumerabilibus.

CÆLO POSITA QVÆCVNQVE SVB VLLO] Virgil. 1. AEneid. *Et quo sub cælo tandem, quibus orbis in oris Iactemur.*

TRANSIT NOST. FER. SI. M. MVSA GET.] *si modo trans ego tellurem, trans altas audior vndas*, vt est eleg. 9. lib. 4. Trist.

TEQVE MEÆ CAVSS. SERVAT. SALVT.] eo modo, quo dictum est eleg. 1. & 5.

MEQVE TVVM LIB. NORIT, ET ÆRE MIN.] Mendum est, nisi pro *minus* legas *magis*. Sententia videtur hæc. Faxo, vt quæcunque tellus sub cælo vllo posita, seruatorem meum cognoscat, & me tuum magis, quam si per æs, & libram emptus à te sim. De hoc genere venditionis, seu mancipationis dictum supra.

ELEGIA DECIMASEXTA.

In inuidum.

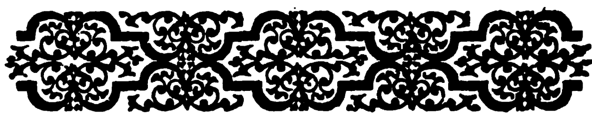
POETAS POST MORTEM MAGIS VIVERE.

ARGVMENTVM.

INuidum hunc frustra oblatrare versibus suis. Mortem nihil obesse ingeniis, quorum gloria post fata demum crescat. Plurimos sui temporis poëtas cum eorum monumẽtis recenset, quæ illis vita defectis vulgo lectitentur. Esse quosdam iuuenes ingenio excellentes, qui, quoniam adhuc nihil ediderunt, non sibi nominandos, præter vnum Cottam & oratoria, & poëtica facultate, & tam materna, quam paterna nobilitate illustrem. Se quoque haud indignum, quicum aliis legatur. Ne exuli maledicere perseueret. Omnia se præter vitam amisisse, vt mala sua sentire posset, eumque vulnerare corpus mortuum, & in quo plagis nouus non sit relictus locus.

Inuide, quid laceras Nasonis carmina rapti?
NON SOLET INGENIIS SVMMA NOCERE DIES.
FAMAQVE POST CINERES MAIOR VENIT: & mihi nomen
Tunc quoque, cum viuis annumerarer, erat.
Cùm foret & Marsus, magniq; Rabirius oris,
Iliacusq; Macer, sidereusq; Pedo.
Et, qui Iunonem læsisset in Hercule, Carus,
Iunonis si iam non gener ille foret.
Quique dedit Latio carmen regale Seuerus,
Et cum subtili Priscus vterq; Numa.
Quique vel imparibus numeris, Montane, vel æquis
Sufficis, & gemino carmine nomen habes.
Et qui Penelopæ rescribere iußit Vlyssem,
Errantem sæuo per duo lustra mari.
Quique suam Trœzen, imperfectumq; dierum
Deseruit celeri morte Sabinus opus:

Ingeniique sui dictus cognomine Largus,
Gallica qui Phrygium ducit in arua senem.
Quique canit domito Camerinus ab Hectore Troiam,
Quique sua nomen Phyllide Thuscus habet.
Veliuolique maris vates, cui credere posses
Carmina cæruleos composuisse deos:
Quique acies Libycas, Romanaque prœlia dixit:
Et Marius scripti dexter in omne genus.
Trinacriusque suæ Perseidos auctor & actor,
Tantalidæ reducis, Tyndaridosque Lupus.
Et qui Mæoniden Phæacida vertit, & unà
Pindaricæ fidicen tu quoque, Rufe, lyræ.
Musaque Turani tragicis innixa cothurnis,
Et tua cum socco Musa Melisse leuis.
Cùm Varius, Gracchusque darent fera dicta tyranni,
Callimachi Proculus molle teneret iter:
Tityrus antiquas & erat qui pasceret herbas,
Aptaque venanti Gratius arma daret.
Naiadas à Satyris caneret Fontanus amatas:
Clauderet imparibus verba Capella modis:
Cumque forent alij, quorum mihi cuncta referre
Nomina longa mora est, carmina vulgus habet:
Essent & iuuenes, quorum, quòd inedita causa est,
Appellandorum nil mihi iuris adest:
Te tamen in turba non ausim, Cotta, silere,
Pieridum numen, præsidiumque fori.
Maternos Cottas cui, Messallasque paternos
Maxima nobilitas ingeminata dedit.
Dicere si fas est, claro mea nomine Musa,
Atque inter tantos, quæ legeretur, erat.
Ergo summotum patria proscindere liuor
Desine, neu cineres sparge cruente meos.
Omnia perdidimus: tantummodò vita relicta est,
Præbeat vt sensum materiamque malis.
Quid iuuat extinctos ferrum demittere in artus?
Non habet in nobis iam noua plaga locum.

COMMENTARIVS.

VID LACER. NAS. CARM. RAPTI?] Rapi dicuntur qui moriuntur, immaturè præsertim. Vide in eleg. 10. lib. 1. Comment. *Quæ mihi de Celso tua venit epistola rapto*. Mortuus est Ouid. μεταφορικῶς. Transtulit ad exilium suum vocem hanc etiam Seneca, scribens ad Heluiam matrem sic. Intra vicesimum diem, quam filium meum in manibus, & in oculis meis mortuum funeraueras, raptum me audisti. *Laceras* quoque translatum à canibus, & bestiis crudelioribus, tantùm mordere non contentis. Cic. in Bruto. Obtrectatio inuidiæ, quæ solet lacerare plerosque. Philipp. 1. verborum contumeliis aliquem lacerare. Passi sunt boni poetæ etiam viui Zoilos suos, vt Virgil. Mæuium, & Bauium, Terentius L. Lauinium.

A

NON SOLET INGEN. S. NOCERE DIES] Dies extremus, vltimus, summus pro die mortis, vsitata sunt. Martial. lib. 10. *Summum nec metuas diem, nec optes*. 1. Philipp. cuius diem supremum malim, quam L. Cinnæ dominatum. Metamorph. 3. *Sed scilicet vltima semper Exspectanda dies homini est*. Præstantibus igitur ingeniis omnium minimè nocet suprema dies, iuxta illud Propertij, *Ingenio stat sine morte decus*. De semetipso 1. Amor. eleg. 15.

B

Ergo etiam cum me supremus adusserit ignis
Viuam: parsq́; mei magna superstes erit.

Tota deniq; elegia est de æterna poëtarum fama, recensenturq́; nobilissimi quique nominatim.

FAMAQVE POST CINERES MAIOR VEN.] Propert. eleg. 1. lib. 3.

At mihi quod viuo detraxerit inuida turba,
Post obitum duplici fœnore reddet honor, &c.
Omnia post obitum fingit maiora vetustas,
Maius ab exequiis nomen in ora venit.

Miratur Martialis, viuis scilicet non contingere famam, lib. 5.

C

Esse quid hoc dicam, quod viuis fama negatur?
Et sua quod rarus tempora lector habet?
Hi sunt inuidiæ nimirum Regule mores,
Præferat antiquos semper vt ista nouis.

Extremum distichon.

Vos tamen ò nostri ne festinate libelli,
Si post fata venit gloria, non pereo.

Tamen viuo sibi eam contigisse gloriam, quam pauci post obitum adipiscuntur, ita exultat.

Cui lector studiose quod dedisti
Viuenti decus, atq; sentienti,
Rari post cineres habent poëtæ.

Bene de Pompeio Saturnino causidico Plin. ep. 16. lib. 1. neque enim debet operibus eius obesse quod viuit. An si inter eos, quos nunquam vidimus floruisset, non solum libros eius, verum etiam imagines conquireremus, eiusdem nunc honos præsentis, & gratia quasi satietate languescet? At hoc prauum, malignum est non admirari hominem admiratione dignissimum, quia videre, alloqui, audire, complecti: nec laudare tantum, verum etiam amare contigit. Idem lib. 6. ep. 21. Sum ex iis qui miror antiquos, non tamen, vt quidam, temporum nostrorum ingenia despicio. Neque enim quasi lassa, & effœta est natura, vt nihil iam laudabile pariat, &c. Aristides orat. de Rhetor. Qui pulcherrime decertarit, hic coronandus, & primo victor proclamandus, tametsi postremus in arenam descenderit.

ET MIHI NOMEN TVM QVOQVE, &c.] Quid? annon viuit nunc? non viuit quo ipse vult modo; sed mortuus est quodammodo. Eleg. 10. lib. 4. Trist.

Vtq; ego maiores, sic me coluere minores,
Notaq; non tardè facta Thalia mea est.
Nam tulerint magnos cum sæcula nostra poëtas,
Non fuit ingenio fama maligna meo.

CVM FORET ET MARSVS] Inter egregios poëtas habebar, & tam probabantur versus mei quam illorum. Catalogus hic poëtarum persimilis est illi, quem habuimus in extremo secundo Trist. nisi quod illic enumerantur poëtæ, qui minus pudica scripserunt, nec pœnam incurrerunt: hic poëtæ simpliciter, & sui sæculi, inter quos suum quoque nomen claruisse affirmat. In vtroque admirabilis est Ouidij memoria, qui non solum tot nominum, sed etiam tam variorum argumentorum meminisse potuerit. Domitius Marsus laudem meruit ex epigrammatis. Scripsit item Herculis expeditionem contra Amazonas, appellauitq; opus Amazonidem. Cætera Crinitus lib. 3. de poëtis latinis cap. 48. & Gyrald. dial. 10. de hist. Poët.

MAGNIQVE RABIRIVS ORIS] C. Rabiriu à Quintiliano inter Epicos ponitur. Seneca d eodem. Egregie mihi videtur M. Antonius apu Rabirium poëtam exclamare, cum fortunan suam ad alios transeuntem videt. *Hoc habui quod cunque dedi*. Cum magni oris eum vocat Ouid granditatem eius, heroicoque carmini aptam ac propriam grauitatem commendat. Alius Rabirius fuit satyrographus: aut forsitan idē, qui enim vetat? Vide Crinit. cap. 53. Gyrald. dialog. 4 Permirum est, Velleium lib. 2. Rabirium adiun gere Virgilio, appellareque ambos principe carminum, quomodo ex veteri editione liquer autumat Lipsius. Aut hoc amicitiæ dedit: aut ali de caussa nimis magnifice de illo prædicare vo luit. Quintilian. tantum non indignum cogn tione censet.

ILIACVSQVE MACER] AEmilius Macer cum Ouidio Asiam, & Siciliam lustrauit. Eleg. 10. lib. 3. ad eundem.

Te duce magnificas Asiæ perspeximus vrbes,
Trinacris est oculis te duce visa meis.

Scripsit de bello Troiano, seu potius belli Troiani Paralipomena, testante hoc idem Ouidio eadem elegia.

Tu canis æterno quidquid restabat Homero,
Ne careant summa Troica bella manu.

Et lib. 2. Amor. eleg. 18.

Carmen ad iratum dum tu perducis Achillen,
Primaq́ iuratis induis arma viris.
Nos, Macer, ignaua Veneris cessamus in vmbra.

Scripsit item de auibus, serpentibus, & herbis, quod narrat lib. 4. Trist. eleg. 10.

Sæpe suas volucres legit mihi grandior æuo,
Quæq́ nocet serpens, quæ iuuat herba Macer.

Commendatur à Fabio. Crinit. cap. 52. Gyrald. dialog. 4. Cur autem *Iliacus*, patet ex iam dictis, de historia belli Troiani videlicet.

SIDEREVSQVE PEDO] C. Pedo Albinouanus. Laudatur eleg. 10. ad ipsum scripta. De Theseo fecit poëma. Crinit. 64. Verisimile est de astris quoque scripsisse, & ideo sidereum nominari. Gyrald. dial. 4. sic appellatum credit, quia sublimis, & altiloquus fuerit, quod non placet.

ET QVI IVNON. &c. CARVS] De hoc nihil Crinitus. Apparet poëma fecisse de Hercule, in quo Iunonem illi, vt ex Alcmena pellice sua nato, semper infestam perstrinxerit. Magister fuit C. & Drusi Cæsarum. Vide eleg. 13.

IVNON. SI NON IAM. G. ILLE. F.] Placata est illi iam in cælum translato; nec recusauit Heben filiam suam eidem vxorem dare. De his nuptiis Homer. Odyss. 11. & in hymnis. Poëta vetus apud Hephestion. de Hercule. χαῖρ' ἄναξ ἴ ... Catull. ad Mallium.

Pluribus vt cæli tereretur ianua diuis,
Hebe nec longa virginitate foret.

QVIQVE DED. LAT. CAR. REG. SEVER.] Cornelius Seuerus poëta Epicus, diu versatus in declamationibus cum Asinio Pollione, Pompeio Silone, & aliis. Quintilian. meliorem versificatorem, quam poëtam fuisse habitum tradit. Fidem tamen meretur Ouid. eius carmen regale vocans. Inter alia opus reliquit de bello Siculo, quod morte impeditus non absoluit. Extant illius carmina, quo necem M. Tullij eleganter defleuit. Eius item est poëma de AEtna, quo laudem non vulgarem est consecutus. Plura Crinit. cap. 57.

ET CVM SVBTILI PRICVS VT. NVMA] De duobus Priscis, & Numa nihil à Crinito. Gyrald. dial. 4. notat, malè à Grammaticis hîc intelligi opus confectum de Numa II. Romanorum rege.

QVIQVE VEL IMPARIB. NVM. MONTANE] Iulius Montanus ingenium suum prius declamando exercuit. Ab vrbanitate, & lepore

A commendatus fuit. Scripsit versus elegiacos, & hexametros, vt hîc testatur Ouidius. Reprehensę sunt eius repetitiones. Aliquot hexametri illius de ortu solis referuntur à Crinito cap. 49. Vide Gyrald. dial. 4. verba Senecæ de eodem ex epistola recitantem. Lipsius Comment. in 4. Annal. Taciti hunc esse illum autumat, de quo Tacitus. Ac forte habita per illos dies de Votieno Montano celebris ingenij viro cognitio, &c. quem inter oratores insignes nominat Seneca Declamator lib. 5. Controuers. 7. & præfat. lib. 9.

VEL ÆQVIS] quia omnes totidem constant pedibus, sex nimirum.

GEMINO CARMINE] elegiacus poëta es, & heroicus.

B ET QVI PENELOPÆ REIVSSIT VLYSS.] Claudius Sabinus primum caussas declamauit. Scripsit de bello Troiano, & epistolas aliquot. Immatura ætate decessit. Crinit. cap. 62. Prima epistola inter heroidum epistolas, quarum auctor (etsi non omnium) Ouidius, est Penelopes ad Vlyssem. Cui respondet Vlysses. *Pertulit ad miserum tandem tua casus Vlyssem, &c.* Quæ, sicut Demophoontis ad Phyllidem, Paridis ad OEnonem ad quendam Aulum Sabinum refertur. In cuius nomine an erretur, & num hæc Vlyssea epistola germana veteris illius Clodij Sabini sit, alij viderint.

ERRANTEM SÆVO. P. DVO LVST. M.] Annis decem nauigauit, vel potius variis casibus

C iactatus est terra marique, antequam domum in Ithacam reueniret.

QVIQVE SVAM TROEZEN] Oppidum est Peloponnesi, Thesei patria. Trœzenij Atheniensium socij. Cic. 3. Off. Athenienses cum Persarum impetum nullo modo possent sustinere, statuerunt, vt vrbe relicta, coniugibusque & liberis Trœzene depositis, naues conscenderent, libertatemque Græciæ classe defenderent. AEmilius Probus, seu Cornelius Nepos in Themistocle. Tali consilio probato addunt ad superiores totidem naues triremes, suaque omnia quæ moueri poterant, partim Salaminem, partim Trœzenem asportant: arcem sacerdotibus, paucisque maioribus natu, ac sacra procuranda tra-

D dunt, reliquum oppidum relinquunt. Opus inscripsit hic poëta Trœzenia. Alij legunt, *Quique suam Trisenem*, vt sit amasiæ nomen.

IMPERFECTVMQVE DIER. OPVS RELIQ.] annalium, vel dierum, quales descripsit Hesiodus.

INGENIIQVE SVI. D. COGNOM. LARGVS] ingenio, seu vena, & nomine largus. Et de hoc tacet Crinitus.

GALLICA QVI PHRYG. D. IN ARVA SEN.] De Antenore accipiunt, qui Troia veniens, apud Euganeos Patauium condidit. Gallica arua sunt Galliæ Cisalpinæ arua, quæ hodie Lombardia, seu Insubria.

QVIQVE

QVIQVE CANIT DOMIT. CAMERIN. &c.] Etiam hic, vt Macer, conſcripſit, quæ poſt interfectum Hectorem ſecuta ſunt, de vrbe capta nimirum, & diſceſſu Græcorum, *μεθ᾽ Ὅμηρον.* A

QVIQVE SVA NOM.PHYLLID.&c.] Qui habet nomen, & laudem à ſua Phyllide poëmate,ſeu amica illa fuerit,ſeu regina Thraciæ, cuius eſt epiſtola ad Demophoontem.

VELIVOLIQVE MARIS VATES] Nihil de hoc proditum.Hoc epitheton mari dederunt ante Virgil. Accius, Ennius, Lucretius: quorum medius & naues veliuolas appellauit. Sed naues veliuolæ, quia velis tanquam alis volant: mare autem veliuolum,quia per id velis volatur.

CVI CRED.POSS.CARM.CÆRVL.&c.] Adeo bene tractat argumentum de mari, vt ipſi dij marini ſcripſiſſe videantur. Cærulei dij,à colore maris. B

QVIQVE ACIES LIBYCAS,ROMAN,&c.] Qui perſecutus eſt bellum Punicum. An primũ, an ſecundum,an tertium?

ET MARIVS SCRIPTI DEXTER, &c.] In omne genus & ſolutæ,& ligatæ ſcriptionis, an in omne genus poëticæ ſcriptionis?

TRINACRIVSQVE SVÆ PERSEID.&c.] Lupus poëta Siculus ſcripſit, & docuit fabulam de Perſeo.

TANTALIDÆ RED.TYNDAR.&c.] Scripſit & reditum è bello Troiano Menelai, Tantali abnepotis. Tantalus quippe pater Pelopis, Pelops Atrei, Atreus Agamemnonis, & Menelai. Helena filia Ledæ, & Tyndari, vt putabatur: re autem vera Iouis. Reditum, inquam, Menelai cum vxore Helena, vrbe expugnata,& diruta. C

ET QVI MÆONIDÆ PHÆACIDA VERTIT] Fortaſsis Tuticanum intelligit, de quo eleg.12.

Dignum Mæoniis Phæacida condere chartis
Cum te Pierides perdocuere deæ.

PINDARICÆ FID.TV.Q.RVFE LYRÆ] Horat.de ſe Ode 3.lib.4. *Quod monſtror digito prætereuntium Romanæ fidicen lyræ.* Rufus poëta fuit lyricus. Et quia excellit inter lyricos Pindarus, vocat fidicinem Pindaricæ lyræ. Aut ideo Pindaricę lyræ,quod Pindarũ æmularetur,genere verſus ſcilicet,grauitate,ac ſententiarũ pondere. Quem tamen idem Horatius teſtificatur eſſe inimitabilem,eiuſdem lib.Ode 2. Aut idem dicitur fidicen Pindaricæ lyræ, vt vult Gyrald. quia Pindarum in latinum conuertit. D

MVSAQVE TVRANI TRAG.&c.] Tragicus poëta fuit. Cothurnorum vſus in tragœdia,ſicut ſoccorum in comœdia.Horat.ad Piſones.

Indignatur enim priuatis,ac prope ſocco
Dignis carminibus narrari cœna Thyeſtæ.

Idem de iambo loquens. *Hunc ſocci cepere pedem, grandeſq́; cothurni.*

ET TVA CVM SOCCO MVSA MELISSE] C. Meliſſus poëta Comicus, quomodo Mæcenati muneri datus, quam ei gratus fuerit,& a lia demum,Gyrald. dial.8. Muſa cum ſocco e comœdia.Immò abſolutè ſoccus,ſicut tragœdi Cothurnus.Horat.ad Piſon.de pede iambo.*Hu ſocci cepere pedem,grandeſq́; Cothurni.* 2.Triſt.

MVSA LEVIS] Contrà. *Omne genus ſcripti gr uitate tragœdia vincit.*

CVM VARVS,GRACHVSQVE.D.F.D.TI RANNI] Num loquitur de L.Varo, qui cu Photio Tucca Auguſti iuſſu AEneid. Virgili poſt eius mortem emendauit, & ab eo inter h redes ſcriptus eſt? Varius fuit poëta,ipſo Vir lio antiquior.

CALLIMACHI PROCVL.M.T.IT ER] Ca limachum elegiographum imitatur Procul *Molle iter*, quia leues elegi,& faciles.

TITYRVS ANTIQ.ET ERAT.Q.PA HERB.] Aliquem bucolicum poëtam intellig mus,ante quem Virgilius herbas ſuis capellis, ouibus depaſtus erat.

APTAQVE VEN. GRATIVS. AR. DARE Extant Gratij de venatione, vt item Nemeſia Confert hos duos inter ſe Scalig. Hypercrit. c 7.

NAIADAS A SATYR.CAN.FONTANVS. Fluuiorum præſides Nymphæ dictæ ſunt Na des, quia fluuij continenter fluerent: *νάειν* en eſt fluere. Sed hîc pro terreſtribus nymphis ac piendæ,quando eas à Satyris,quæ ſunt ruſtica, ſylueſtria numina, amari affirmat; pro dryadi bus,napæis,aut oreadibus videlicet. Sic Virg eclog.2.

——tibi lilia plenis
Ecce ferunt nymphæ calathis.Tibi candida Na
Pallentes violas,& ſumma papauera carpens,
Narciſſum, & florem iungit bene olentis anethi.

CLAVD.IMPARIB.V.CAPELL.MOD.] Ci pro Archia vocat alternos verſus longos. Hora ad Piſon.impariter iunctos.

QVORVM MIHI.C.REF.NOM.&c.]Nomi nare omnes, nimis longum ſit.

CARMINA VVLGVS HAB.] eorum ſcript vulgi manibus teruntur.

QVOD INEDITA CAVSSA EST]quoru nomina prodere, quia ipſorum libri nondu ſunt euulgati.

NIL MIHI IVRIS ADEST] non mihi f eſt, ne adulari videar, & ſine argumento conte dere.

IN TVRBA] multos alios adhuc ſupereſſe gnificat, carminibus deditos, quos nomina poſſet. Vnde ætatem illam Romæ magnum po tarum prouentum attuliſſe perſpicimus.

TE COTTA] vt inter eos facilè præcipuum Hunc illum eſſe Cottam opinor, ad quem eſt leg.5.lib.3. vbi vt præclarus actor,& bonus poë laudatur.

Legimus, ô iuuenis patrij non degener oris,
Dicta tibi pleno verba diſerta foro.

Et

[illegible]

P. OVIDII NASONIS HORTVLI,

IN QVIBVS SENTENTIAE, ET PROVERBIA, EX EIVS QVOT MONIMENTIS EXCERPTA, ET IN LOCOS COMMVNES DIGESTA.

IN EADEM COMMENTARIVS.

STVDIO, ET OPERA IACOBI PONTANI DE SOCIETATE IESV.

PRAEFATIO AD LECTOREM.

SENTENTIA Latinis scriptoribus est consilium, argumẽtum, iudicium, opinio, decretum, suffragium, voluntas. Item quod Grecis ἔννοια, quasi ἐν τῷ νῷ quod in mente est, mens, sensus, siue sensa, cogitatum, barbaris conceptus. Hæc eius est vis in definitione rhetoricæ, cum, quid sit bene dicere, explicatur: nempe, optimis verbis, sententiisque lectissimis dicere. Et alibi sæpenumero eadem illi notio. Est præterea, quam Græci γνώμην appellant: quo genere oratio siue libera, siue pedibus astricta tanquam luminibus, & gemmis distinguitur, & illustratur. Iam Q. Cornif. ad Herennium lib. 4. eam definit in hunc modum. Est oratio sumpta de vita, quæ aut quid sit, aut quid esse oporteat in vita, breuiter ostendit. Vt Cic. 1. Off. Docti non solum viui, ac præsentes, studiosos discendi erudiunt, atq; docent: sed hoc idem etiam post mortem monimentis litterarum assequuntur. Et 2. de Orat. Omnis nostra cura debet in hoc versari semper, si possumus, vt boni aliquid efficiamus. Sin minus, vt certè nihil mali. Sententiarum istiusmodi alia est simplex, vt quas nunc exempli caussa attulimus: alia subiectam continet rationem, qualis hæc 2. Off. Quis est, qui inopis, & optimi viri caussæ non anteponat in opera danda gratiam fortunati, & potentis? A quo enim expectatur, & celerius remuneratio fore videtur, in eum fere est voluntas nostra propensior. Rursum, est quæ dupliciter effertur, & plerumque cum contrario, aut dissimili, idque nihilominus bifariam; vel cum adiuncta ratione, vel absque ratione. Posterioris formæ exemplum hoc esto. Non peccare, supra conditionem hominis est: at non grauiter peccare, paratam habet veniam. *Fatuus in risu exaltat vocem suam: vir autem sapiens vix tacitè ridebit.* Ecclesi. 21. *Obsequium amicos, veritas odium parit.* Terent. Prioris hoc apud Cornif. Qui adolescentum peccatis ignosci putant oportere, falluntur: propterea quod ætas illa non est impedimento bonis studiis. At hi sapienter faciunt, qui adolescentes maximè castigant: vt quibus virtutibus omnem vitam tueri possint, eas in ętate maturissima velint comparare. Vt igitur paucis quæ dicta sunt amplectamur, Sentẽtia est, vel simplex, vel duplex, & vtrumque genus bipartitum, propter ratio-

nem additam, vel omissam scilicet. Vnde quadripartita species existi Vide etiam de generibus sententiarum Quintil. lib. 8. cap. 5. & Aphthonij Progymnasmata. Similitudinem, quam Cornificius in exornationibus numerat, iis inquam, quæ à dicendi doctoribus τῆς διανοίας σχήματα nuncupantur, & eius quatuor modos recenset, atque ita definit est oratio traducēs ad rem quampiam aliquid ex re dispari simile, quoniam crebrò gnomica est, ad primum genus reuocare licebit. Verbi gratia. Quemadmodum lumen coruscum perstringit oculos: ita immodica fœlicitas hebetat mentem. Nonnunquam adiungi rationem nihil impedit. Similitudinis ideo hîc quoque memini, quoniam in ea per quam creber, & exercitatus est Ouidius: cuius γνῶμαι ad quam speciem ex dictis accommodandæ videantur, tu videbis. Quanquam te in hoc nimium diligentem, & curiosum esse non postulo, attendentem potius quid bene iubeat, aut vetet, commendet, aut vituperet, quàm quo sub genere, & quibus verbis id faciat. Interim nolim ignores, nos quædam illius ad ἐρωτικὰ arctata, aut alioqui ad rem vnam aliquam, & certam prolata, ad multo plura, quia id commodè poteramus, extendisse quod & alij in talibus Florilegiis ante me fecerunt.

Veteres complectendis, tradendisq; religionis, ac morum præceptis, breuibus quibusdam dictis, & velut oraculis apud Hebræos, Græcos, Latinos valde delectatos palàm est. Penes omnes enim huiusmodi libelli reperiuntur. Et extiterunt postea viri virtutis amantes, qui ex sacris, non sacris, theologis, philosophis, oratoribus, poëtis, historicis tales quasi gemmulas, stellulas, flosculos collegerunt: quò expeditius, & compendiosius, & συνοπτικῶς quodammodo quid in toto vitæ decursu expetendum nobis, ac fugiendum esset intueri, ac discere valeremus. Vtriusque ordinis auctores, & gnomologos, puta, & gnomolegulos recensere operosum iudico. Ex poëtis sanè quidem sententiarum plus quam ex quauis alia auctorum classe congestum arbitror: quæ propter numeros citius etiam multo memoria comprehenduntur, & iucundius vsurpantur. Græcos prætereo, Latinos vt multitudine carminum, sic sententiarum varietate, & copia citra dubitationem omnibus antecellit Ouidius: vt hinc quoq; eius ingenij præstantiam deprehendas. Non enim bardorum, ac stipitum est sententias loqui. Quare dum in eius libris magna ex parte Commentariis declarandis occuparemur, & tantas opes cuiusque modi eruditionis admiraremur, gnomas per omnia eiusdem volumina suauiter spirantes, in vnum opusculum, distributè, atque ordine quodam conferendi, & seorsum exponendi desiderio exarsimus. Sunt illæ quidem collectæ quondam in Florilegiis, Viridariis, Polyantheis, &c. verùm minore fortasse quam poterat cura, ac

diligen-

diligentia, nec tanto numero, nec ordinatè satis, & cum aliis cæterorũ poëtarum, quin & non poëtarum confusæ, ac permistæ, & propriis demum explicationibus destitutæ. Nunc in suo velut, ac proprio, & separato domicilio locatæ, & quasi per hortulos, & areolas odoramenta, & flosculi consiti nitebunt, & oculos prætereuntium aduertent magis; cum præsertim hoc Commentarij ornamentum, & adiumentum illis ab industria nostra accesserit. Collegi insuper, & cum sententiis copulaui prouerbiales poëtæ nostri versiculos, quibus abundat, quantumque ingenio præstiterit, peræquè vt illis aliis demonstrat. Etsi enim frequentissimè allegoria constant prouerbia, tamen & hæc sæpe γνωμικῶς, & illæ non rarò παροιμιακῶς efferuntur: vt difficile genus diiudices. Fatetur Paroemiographus ea esse in adagiis optima, quæ pariter & translationis figmento delectent, & sententiæ vtilitate prosint. Quo respicientes Græci, ita parœmiam definiuerunt: ἐστὶ λόγος ὠφέλιμος ἐν τῷ βίῳ ἐπικρύψει μετρίᾳ πολὺ τὸ χρήσιμον ἔχων ἐν ἑαυτῷ, est sermo ad vitæ rationem conducibilis, moderata quadam obscuritate multam in se vtilitatem continens. Donatus item, & Diomedes sic describunt, vt in omni prouerbio quoddam inuolucrum, & γνωμικὸν requirant. Quod tamen necesse non est, cum quam plurima sine horum altero inueniantur, id quod in medium adductis exemplis Erasmus confirmat: ac proinde melius, & ad totum genus, naturamque rei accommodatius sic definit. Est celebre dictum, scita quapiam nouitate insigne. Vt finem denique huic prefationi imponam, quantum tibi Naso ob amatorias leuitates, & ineptias antea displicuit: tantum nunc tot vtilissimis, saluberrimisque præceptionibus, consiliis, admonitionibus in fasciculos quodammodo collectis, & sub vnum velut obtutum propositis tibi placeat oro, quęsoq́; Cuius si alibi despexisti, odistiq́; (nec immeritò) lasciuiam, ne hîc contemne grauitatem, & sapientiam, quam vniuersæ iuuentuti potissimùm, ceu speculum aliquod, & amussim porrectam, & oblatam volumus: tibique persuasissimum habeto, vnum hunc poëtam & obesse, & prodesse summopere, atque Achillæo more vti lædere, ita & sanare nosse. Vale, & fruere.

LOCORVM INDEX.

A.

I. Agricultura.

Tempus in agrorum cultu consumere dulce est. 2.P.el.7.

NO quodam nomine, & quidem vnius speciei, siue partis totum genus rusticationis includimus, quando cum M. Tullio 1. Off. agricultura omnium rerum, vnde aliquid exquiritur, non modò nihil melius, nihil vberius, liberoque homine dignius, verum etiam (quod rem propositam attingit proximè) nihil dulcius esse dicimus, id est, nullas reperiri oblectationes, & voluptates in vlla occupatione, studioque tantas, vt posint cum rusticantium oblectamentis, & iucunditatibus comparari. Partes agriculturæ Virgilio sunt quatuor, quarum prima in cultu aruorum, ad educendam segetem, & colligendam messem: altera in cura hortorum: tertia in tractatione pecoris: postrema in apum procuratione consumitur. Varroni tres, agricultura propriè dicta, pecuaria, villaticæ pastiones. Columellæ sex, agricultura, vineatica, pecuaria, pastio villatica, res hortensis, res arboraria. Cic. in Catone, quo loco agricolarum gaudia demonstrat, etiam quæ dicta sunt agriculturæ adiungit. Postquam enim de vitibus disseruit; nec verò segetibus solùm, inquit, & pratis, & vineis, & arbustis res rusticæ lætæ sunt: sed pomariis etiam, & hortis: tum pecudum pastu, & apum examinibus, tum florum omnium varietate. Nec consitiones modò delectant; sed etiam insitiones, quibus nihil inuenit agricola sollertius. Lege quæ sequuntur, ex quibus & quam latè pateat agricultura, & quantam vim delectationum habeat, cum illustribus exemplis perspicies.

Rura quoque oblectant animos, studiumq́; colendi.
Qualibet huic cura cedere cura potest. 1.Rem.

Tria dicit. Agros, vineas, hortos, &c. ipso aspectu nos recreare, ipso labore culturæ, & perceptione fructuum delectare; & hunc laborem, hanc curam, hanc vitam denique magnitudine, & varietate delectationis omnia reliqua superare. Concinit Xenophon in Oeconom. κάλλιστον, καὶ ἄριστον, καὶ ἥδιστον γεωργία.. Agricultura negotium pulcherrimum, & optimum, & suauissimum. Huc faciunt illæ laudes vitæ rusticæ Ode 2. Epod. & ep. 10. lib. 1. In tali negotio exultat & Tibull. lib. 1. eleg. 1. & diuites sinit habere diuitias suas.

Diuitias alius fuluo sibi congerat auro,
Et teneat culti iugera magna soli.

Et paulò pòst:

Ipse seram teneras maturo tempore vites,
Rusticus, & facili grandia poma manu.
Nec spes destituat, sed frugum semper aceruos
Præbeat, & pleno pinguia musta lacu.

Et rursus, infrà:

Nec tamen interdum pudeat tenuisse bidentem,
Aut stimulo tardos increpuisse boues.
Non agnámue sinu pigeat, fœtumúe capellæ
Desertum oblita matre referre domum, &c.

Optat mirum in modum in exilio, & inter Scythas Ouid. noster, 1.P. eleg. 9. posse ad dolorem, & tristitiam leniendam rusticis delectamentis vacare, quibus vel Romæ vacauerit, cum herbulas ab se satas de fontana irrigaret, & poma sereret, si per hostium assiduas incursiones liceret.

Ipse ego pendentes (liceat modo) rupe capellas
Ipse velim baculo pascere nixus oues.
Ipse ego ne solitis insistant pectora curis
Ducam ruricolas sub iuga panda boues.
Et discam Getici quæ norunt verba iuuenci,
Assuetas illis adiiciamq́; minas.
Ipse manu capulum pressi moderator aratri
Experiar mota spargere semen humo.

Nec dubitem longis purgare ligonibus arua,
Et dare quas sitiens iam bibat hortus aquas.

II. Amicitia vera.

Scilicet vt fuluum spectatur in ignibus aurum,
Tempore sic duro est inspicienda fides. 1.T.4.

In sanctis litteris est, Ecclesi. cap. 27. *Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis.* Tentatio, & tribulatio sacris scriptoribus nihil sunt aliud, quam res aduersæ, contrariæ, iniqua sors, miseria, calamitas, & quod hîc appellatur tempus durum. Quomodo ergo verè iustus, & bonus est, qui Deo aut volente, aut conniuente variis casibus, & incommodis afflictus, à tramite virtutis, ac pietatis non deflectit, quoniam conditori propter alterius vitæ fælicitatem seruit, quam huiusmodi vexationibus, & malis æqua mente perpeßis, quasi quodam pretio emi didicit: sic in ciuilibus is demum sincerus, & germanus est amicus, qui cum fortuna amici non mutatur, ne se magis quam amicum, & vtilitates suas, veluti mercenarius mercedem spectasse videatur. Quare monent sapientes, explorandum diligenter, quem in amicitiam asciscere velis. Seneca epist. 9. Qui se spectat, & propter hoc ad amicitiam venit, malè cogitat: quemadmodum cœpit, sic desinet. Parauit amicum aduersus vincula laturum opem: cum primum crepuerit catena, discedet. Hæ sunt amicitiæ quas temporarias populus appellat. Profert ibidem hosce senariolos ex Euripide Lipsius.

Ὄνομα γὰρ, ἔργον δ' οὐκ ἔχουσιν οἱ φίλοι,
Οἱ μὴ 'πὶ ταῖς συμφοραῖς ὄντες φίλοι.
Nomen quidem, sed rem ipsam amici non habent,
Qui forte tristi non se amicos exhibent.

De amicis explorandis, retinendis, & tractandis multa in parænesi ad Demonicum Isocrates.

Cum Deus intonuit non se subducere nimbo,
Id demum est pietas, id socialis amor. Heroid. ep. 19.

Antecedunt sæpe tonitrua, sequuntur pluuiæ, & imbres; & illa terrificant animos; hi fugam faciunt. Qui rebus amici, quasi fragore edito ruinam minantibus non perturbatur, nec ab eo discedit, quidquid acciderit, hic ostendit quem dilexerit. Gratuita omnino sit oportet amicitia. Pub. Syrus. Amicos res opimæ parant, aduersæ probant. Euripid. Oreste. *κρείσσων γαλήνης ναυτίλοισιν εἰσορᾶν* [illegible] Fidus in aduersis amicus, iucundior est quam nauigantibus cæli tranquillitas.

III. Amicitia falsa.

Donec eris fælix, multos numerabis amicos:
Tempora si fuerint nubila, solus eris. 1.T.8.

Quem intellectum hoc distichon, eundem planè quæ consequuntur duo, de columbis, & formicis, & quæ annectitur festiua similitudo de vmbra in sole ambulantes comitante complectuntur. Ingenium enim poëtæ exuberat, nec in vna re semel duntaxat declaranda acquiescit. Quam indulgentiam vocent, & in reprehensione ponant licet viri docti; nobis quidem prodest ista rerum, verborumque opulentia. Cum scribendum, aut in sermone quippiam *γνωμικώτερον* iniiciendum est, seligere de pluribus meliora possumus. Quia pauci veram colunt amicitiam, inde fælicium multi, infælicium rari amici. 1. Fast. *dat census honores, Census amicitias, pauper vbique iacet.* Nubila tempora vocat, quæ prius dura. Sic eleg. 1. lib. 1. T. *Nubila sunt subitis tempora nostra malis.*

Vulgus amicitias vtilitate probat. 2.P.3.

Multis deinceps versibus hoc ipsum præclarè & exponit, & illustrat, vt nos plura dicere nihil attineat. Vulgus à sapientibus & iudiciis, & factis persæpe dissentit, pessimus veritatis interpres, vt ait Seneca de vita beat. cap. 1. Et Pythagoras apud Stobæum. *φαῦλος κριτὴς παντὸς καλοῦ πράγματος ὄχλος*, omnis honestæ rei malus iudex vulgus. Rursum Seneca ad Heluiam cap. 5. Populi scita ex magna parte sapientes abrogant.

Tuta, frequensque via est per amici fallere nomen.
Tuta, frequensque licet sit via, crimen habet. 2.P.6.

Qui sub amicorum nomine incommodant, quoniam cum suspecti non sint, caueri non possunt. Xenophon. *οὐκ ἂν ἐχθροὺς ἄλλως πως βλάψειεν ἄν τις, ἢ φίλος δοκῶν εἶναι.* Non aliter inimicos læserit quispiam

in hoc cœno amplius volutat, eò minus videt, quam se animal nobilissimum turpificet. Veruntame multa sunt in hac miserrima seruitute, quæ singula dedecent. Ea præter Plautum, & Terentium q scriptis suis prodiderint, quis nescit? Ex iis vnus,

Durius in terris nihil est quod viuat amante:
Nec (modò si sapias) quod minus esse velis.

Et hunc improbum, & illum castum, ac legitimum amorem disertè Max. Tyrius Platonicus Philoso phus dissertat. 10. descripsit.

Credula res amor est. ep.6

Inconstantia, leuitas, periurium, perfidia decora sunt amantium. Hinc tot suspiciones, timore angores, iurgia, & in vigilantibus etiam somnia. Virgil. Pharmaceutria. *Credimus an qui amant ipsi somnia fingunt?* A quo dicto non abit Pub. Syrus. *Amans quod suspicatur, vigilans somniat.* Ac minus fore miseri, si suspicarentur tantùm. Sed quia credunt facilè, inde mala grauia sæpius consequuntur. *Ria lem possum non ego ferre locum*, ait ille, qui à Cynthia sua vapulauit liberaliter: quæ similiter vel Iunone συνεραστήν ferre non poterat.

Vtile propositum est sæuas extinguere flammas,
Nec seruum vitiis pectus habere suum. 1.Rem

Laudandus, qui taces Cupidineas sentiens, eas quamprimum conatur extinguere: sin minu at aliquando tamen, nec omnem vitam sub hac tyrannide vult consumere. Imitatores nimium an xios, & superstitiosos seruum pecus nominat Horatius. Quanto rectius sic audiat, qui velut sub pede subiecta ratione, pecudis instar obscœnas delectationes venatur, & vnius impuræ mulierculæ domi natum perpeti, ac sustinere æquo animo potest?

Principiis obsta, serò medicina paratur,
Cum mala per longas conualuere moras. 1.Rem.

Nemo non videt, hæc ad alia multa transferri posse. Sed quoniam hi versus in remediis huiu de quo agimus impuri amoris, à poëta afferuntur, eos præterire noluimus, suo loco iterandos. Ide planè & præcedentibus, & sequentibus præcipitur, vt scilicet amori ianuam claudamus statim: nam s semel ingressus fuerit, difficillimè, quin fortasse nunquam exturbatum iri. Tenere me nequeo, qui aliquot disticha ὁμοιόθετα, & παράλληλα adiungam.

Opprime dum noua sunt subiti mala semina morbi:
Et tuus incipiens ire resistat equus.
Quæ præbet latas arbor spatiantibus vmbras,
Quo posita est primùm tempore, virga fuit.
Tunc poterat manibus summa tellure reuelli,
Nunc stat in immensum viribus aucta suis.
Flumina magna vides paruis de fontibus orta,
Plurima collectis multiplicantur aquis.

Simillima horum lego ep.16.

Dum nouus est, cœpto potius pugnemus amori.
Flamma recens parua sparsa resedit aqua.

Principia sunt oculi, quos si à vanitate, & à curiosis aspectibus formarum auertentes coërcuerimus salua res: nec medicina opus, quoniam morbi occasio tolletur. Intuitus cogitationes, hæ simulacra ista potiundi desiderium gignunt. Propert. eleg. 32. lib. 3.

Qui videt, is peccat: qui non te viderit ergo
Non cupiet: facti crimina lumen habet.

Cum his magna deinde in animo lucta, & certamen lubricum. Idem consilium Lucretij lib. 4. de principiis fugiendis videlicet.

Nam vitare, plagas in amoris ne iaciamur,
Non ita difficile est, quam captum retibus ipsis
Exire, & validos Veneris perrumpere nodos.

Memorabile exemplum, & dictum Cyri regis, qui ab Araspe centurione inuitatus ad spectanda Pantheæ captiuæ mirificam pulchritudinem, recusauit, adiiciens, ob hanc ipsam sibi non videnda illam mulierem. Plutarch. & Xenophon.

Intrat amor mentes vsu, dediscitur vsu. 2.Rem

Clauus clauo pellendus, & malo nodo malus quærendus cuneus: hoc est, curæ amatoriæ aliis, melioribus, quanquam molestis curis, & cogitationibus obruendæ, ac sepeliendæ, castis potissimùm ita enim, secundùm axioma medicorum, contraria contrariis curabuntur: & consuetudo vitiosa, atc

pestifera, alia consuetudine honesta, ac salutari deuincetur: nec erit quidquam pudicæ mentis conscientia dulcius. Vsus magister optimus in re qualibet.

Vt pane extinctum cinerem si sulphure tangas,
Viuet, & ex minimo maximus ignis erit:
Sic nisi vitaris quidquid renouabit amorem,
Flamma redardescet, quæ modò nulla fuit. 2.Rem.

Paruæ admodum amoris, & libidinis reliquiæ, nisi tanquam scintillæ adhuc sub cinere viuenti, materiam, alimentumque detrahis, & omnes omnino occasiones, quæ multæ sunt, & eo libro recensentur, & à nemine nostrûm, quamuis adolescente, nesciuntur, diligenter vitas, in maius paulatim excrescent, iterumque magno incendio ardebis in medullis. Reliqua vitia pugnando, hoc quam longissimè fugiendo, & pugna detrectanda expugnandum est. Nec minus gloriosa censeri debet in hoc per fugam, quàm in cæteris per obluctationem, & certamen comparata victoria.

Supera Deus hic bene notus in ora est. 10.Met.

Amor legitimus Orpheum vxoris Eurydices repetendæ ad inferos descendere compellit. Hanc igitur aduentui, & petitioni suæ caussam prætexit. Et eò facilius se impetraturum confidit, si etiam in illis locis amori locus sit, quod dubitat. Sic enim inferos, quanto ipse in malo versetur, de se coniecturam facere posse. Certè in terris hunc Deum valde cognosci, & celebrari à mortalibus innumeris, si vnquam aliâs, hoc sæculo verissimum reperitur, in quod præter reliqua omnia scelera, & flagitia omnis etiam impuritas erupit. Et potest hodie illud ex 1. Am. eleg. 1. cantari, dictum ad Cupidinem. *Sunt tibi magna, puer, nimiumque potentia regna.*

Vsque adeo dulce puella malum est. 2.Amor.

Quod scriptum habemus apud Ecclesiasten cap. 7. quam bene συμφωνεῖ? *Et inueni mulierem amariorem morte. Quæ laqueus venationum est, & sagena cor eius. Vincula sunt manus illius. & qui placet Deo effugiet illam: qui autem peccator est, capietur ab illa.* Dulcedo illa breuis, & sensus spurcæ voluptatis humana altitudine indignus, præcurrentes, & subsequentes curæ, dolores, pœnitudines, suspiciones, miseriæ, quæ fodicant, pungunt, vellicant animum. Hæc est illa γλυκυπικρία, seu dulcis Catulli amarities. Amorem & Plato γλυκύπικρον appellauit. Et Musæus ἤδη καὶ γλυκύπικρον ἐδέξατο κέντρον ἐρώτων. Iam, inquit, suaue acerbum amorum stimulum persensit. Hæc illa amara curarum Horatij. Huc spectat illud fel Plauti, Cistellar.

Namque ecastor amor & melle, & felle est fœcundissimus,
Gustu dat dulce, amarum ad satietatem vsque oggerit.

Huc rursùm illud Catulli de Venere. *Spinosas Ericyna serens in pectore curas.* Huc demum apophthegma Demosthenis de se, & Laide. οὐκ ὠνοῦμαι μυρίων δραχμῶν μεταμέλειαν, non emo mille drachmis (quantum illa poscebat) cuius me mox pœniteat. Gell. lib. 1. cap. 8.

Non habet vnde suum paupertas pascat amorem. 1.Rem.

Hospes iste, & mater eius oderunt villas, & casas tenuiorum, atque pauperum: siquidem illic deliciarum nihil sperant, quibus foueantur, recreentur, & pascantur. Non ibi epularum exquisitarum varietas, non vina exotica, non vnguenta acerrima suauitate condita, non dulces cantus, non fragrantes coronæ, non festiuæ choreæ, non lectuli molles, non omnis generis lautitiæ, delitiæ, & elegantiæ, nihil auri & argenti, omnia lignea, fictilia, scortea, sordida, squalida, puluerulenta, fœda, deformia. Illa alia, eorumque gemina, in vrbibus, in palatiis, in arcibus apud diuites, opulentos, nobiles cernuntur. Proinde isti hospites crebrius, & libentius istuc diuertunt, vbi iucundè, molliter, & amanter habentur, & lautissimè pascuntur.

Turpe senex miles, turpe senilis amor. 1.Amor.9.

Legebantur apud Romanos in militiam non minores annis 17. nec maiores 46. quod circa, aut supra ætatem illam militiæ rudimentis, & exercitationibus, ac laboribus vel immaturi, vel ob vires deficientes parum habiles, & idonei censerentur. Ferebant, vt ait Cic. 2. Tuscul. plus dimidiati mensis cibaria: ferebant si quid ad vsum vellent: ferebant vallum. Nam scutum, galeam, gladium in onere non plus numerabant, quam humeros, lacertos, manus. Quid, ô quid simile nostri? Igitur longo iam fractus membra labore, & senio confectus, quomodo hæc, & plura his onera militaria sustinebit? Turpe ergo senex miles, & inutilis. Solent autem poëtæ studia illa amatoria vocare militiam. 1. Amor. 9.

Militat omnis amans, & habet sua castra Cupido:
Attice crede mihi militat omnis amans.

Ad hanc, perinde vt ad illam Conquisitores isti, & Magistri obscœnitatis senes adscribere nolunt; de quo plura dicere nihil attinet: tantum hoc tenendum, quod scripsit M. Tull. 1. Off. libidinem cum omni ætati turpem, tum senectuti fœdissimam esse. Summæ enim cuiusdam intemperantiæ signum, vbi tantùm frigus, ibi adhuc incendia vigere. Apud Plaut. Mercat. cum Demipho senex Lysimacho item

seni

seni confessus esset amorem suum, interrogat ille admirans, *Tun' capite cano amas, senex nequissime?* Respondet stultus: *seu canum, seu istuc rutilum, seu atrum est, amo.*

Nascitur exiguus, sed opes acquirit eundo,
Quaq; venit multas accipit amnis aquas. 3. Art.

Etsi hæc ad consuetudinem in re non bona capiendam à poëta in contextu dicuntur: nihil tamen obstat, quin eodem sensu, quo illa superiora à nobis celebrentur *Principiis obsta, &c.* & generatim in quauis re, cuius initia mala, incrementa peiora, finis pessimus.

Non bene conueniunt, nec in vna sede morantur
Maiestas, & amor. 2. Met.

Maiestas est quiddam illustre, excelsum, gloriosum, suspiciendum: amor obscurum, humile, infame, despicabile. Quo pacto igitur tam disparia bene iungantur? Sed obscœnæ cupiditatis tanta est tyrannis aliquando in maiestate conspicuis, tantaque in iisdem ad resistendum vel infirmitas, vel negligentia, vel socordia, vt qui populis, & gentibus imperitant, turpissimæ voluptati indignam seruire seruitutem non erubescant. Verumenimuero hi Iouem opt. max. diuûm patrem, atque hominum regem auctorem, & ducem suum proferre possunt, cuius stupris, & adulteriis poëtarum libri scatent.

Heu mihi, quod nullis amor est medicabilis herbis. 1. Met. & ep. 5.

Amorem esse morbum insanabilem, contendit elegia 1. lib. 2. poëta Vmber. Et quo credamus, suum exemplum proponit vir egregius.

Omnes humanos sanat medicina dolores,
Solus amor morbi non amat artificem, &c.

Difficile ad frugem reuocari huic palæstræ semel consecratos planum est. Nam præter alia multa incommoda frequentatæ Veneris, etiam cæcari animum, amittique omne iudicium, & neque ipsam gehennam amplius timeri manifestius est, quam vt probandum videatur.

VI. Animi cura.

Ut corpus redimas, ferrum patieris & ignes,
Arida nec sitiens ora lauabis aqua:
Ut valeas animo, quicquam tolerare negabis?
At pretium pars hac corpore maius habet. 1. Rem.

Præcepta sua ad effugiendam amorum pestem esse duriuscula non negat. Sed cum corporis seruandi, & valetudinis tuendæ complura, quamuis ingrata, molesta, acerba, vstiones, sectiones, quæ à medicis præscribuntur, minimè recusemus, affirmat ad animi sanitatem retinendam (qui corpore multis partibus est præstantior) nihil graue fugiendum. Hoc tetrasticho vtamur licet ad curationem animi persuadendam in omnibus morbis eius, qui plurimi sunt. Vitia quippe, & peccata sunt innumera, cum quibus nobis bellum debet esse assiduum. Conspirat cum hoc loco Horatianus, ep. 2. lib. 1. vituperans inertiam nostram, qui ad morbos leuiores depellendos tam prompti sumus: ad nocentiores, qui sunt animorum, prô nefas, tardissimi.

———————— *nam cur*
Quæ lædunt oculos festinas demere, si quid
Est animum, differs curandi tempus in annum?

VII. Ars, & artifices periti.

Scilicet ingenium placida mollitur ab arte,
Et studio mores conuenienter eunt. 3. Art.

Qui tractant artes placidas, fiunt placidi: qui duras, & agrestes, ipsi quoque duritiam quandam & inhumanitatem induunt. Ideo poëtæ, musici, saltatores, athletæ, &c. tam sunt tractabiles, affabiles, & comes: fabri, lignatores, fossores, milites, lanij, agricolæ, venatores, &c. minus.

Scit bene venator ceruis vbi retia tendat,
Scit bene qua frendens valle moretur aper.
Aucupibus noti frutices: qui sustinet hamos
Nouit quæ multo pisce natentur aqua. ibid.

A vena-

A venatoribus, aucupibus, piscatoribus docet bonum, exercitatumque artificem omnes nosse vias compendij faciendi, nec facilè decipi. Vsu comperit venator vbi morentur cerui, & apri, quibus capiendis potissimùm eius labor, & industria elucet. Scit auceps quibus fruticibus, & arbustis se condant minores aues, quibus rete pandit. Non ignorat piscosa flumina piscator. Eadem tu cogita de cæteris artificibus. Transfer idem ad litterarum alumnos. Scit bene elequentiæ studiosus vbi hoc aut illud in Cicerone, & Demosthene, vnde augere, & illustrare orationem suam posit. Poëticæ candidatis notæ virtutes Homeri, & cùm vsus venerit, sciunt vbi quærant. Quod argumentum super hac, aut illa quæstione vbi lateat in D. Thoma, aut Scoto, non fugit theologum. Nec philosophum, quomodo aut æternitas animorum ex Platone, aut non dari vacuum contra Epicureos ex Aristotele concludendum sit.

VIII. Artes liberales.

Artibus ingenuis, quorum tibi maxima cura est
Pectora mollescunt, asperitasq; fugit. 1. P. 7.
Adde quod ingenuas didicisse fideliter artes
Emollit mores nec sinit esse feros. 2. P. 9.

Coniunxi hæc disticha, quamuis non eodem loco posita: quando vtrique eadem subest sententia. Liberales, & ingenuæ dicuntur, quod hominem liberalem & ingenuum maximè ornent. Humaniores quare appellentur, audi si placet Hieronymum Osorium, nostri sæculi oratorem amplum, copiosum, grauem, & ornatum, lib. 1. de gloria. Multis locis vsu didici, nunquam elegantiam doctrinæ ab humanitatis laude seiunctam esse: immo semper ingenij suauitatem cum omni litterarum cultu fuisse incredibili amoris societate copulatam: siue id accidit, quia nemo fere, nisi miti, clementique natura sit, & ab omni motu feritatis alienus, potest excellentem doctrinæ formam intueri, & ad illius cupiditatem incendi: ita fit, vt paucissimi docti agrestibus institutis viuant, quia paucissimi agresti ingenio præditi in doctrinæ studium incitantur: siue tanta vis est in optimis artibus, ac disciplinis, vt illarum ope facilè quæuis natura reddatur mitis atque mansueta, & ad omnem rationem humanitatis excolatur. Præclarè enim ille, abire studia in mores. Vt enim quisque liberalibus disciplinis est instructissimus, ita maximè est in omni genere lenitatis, atque comitatis excellens. Vnde non immerito nomen humanitatis ad maximarum artium facultatem traductum est. Hactenus ille. Vide Gell. lib. 13. cap. 15.

Artibus ingenuis quæsita est gloria multis. 1. P. 7.

In obscuritate perpetua iacuissent multi, nisi doctrina litterarum eos illustrasset suo lumine. Nomine porrò artium ingenuarum etiam reconditiora, & grauiora illa studia, & quæcunq; demum litteræ, ingenuis dignæ intelligendæ sunt. Huc transferas etiam quæ de ingenio dicentur.

IX. Assiduitas.

Gutta cauat lapidem, consumitur annulus vsu,
Et teritur pressa vomer aduncus humo. 4. P. 10.
Quid magis est durum saxo, quid mollius vnda?
Dura tamen molli saxa cauantur aqua. 1. Art.

Posterius distichon hemistichij prioris hexametri periphrasis est. Si omnia circumspicias, nihil inuenies tam durum, inflexibile, intractabile, asperum, quod longo vsui non cedat, & ab eo non consumatur. Lege eleg. 6. Trist. 4. *Tempore ruricola, &c.* Vbi & hic versus, ad institutum nostrum appositus. *Hoc tenuat dentem terram renouantis aratri.* In hac classe numera & istuc 1. P. eleg. 4.

Cernis vt in duris, & quid boue firmius? aruis,
Fortia taurorum corpora frangat opus.

X. Astrologia.

Felices animæ, quibus hæc cognoscere primùm,
Inq; domos superas scandere cura fuit, &c. 1. Fast.

Ex laudatione astrologorum, laudes astrologiæ, & ex huius commendatione illorum decus intellige. Conspectus cæli, cælestiumque corporum contemplatio, & consideratio ad deum, & diuinam prouidentiam agnoscendam, & laudandam vehementer est vtilis, adeoque iucunda, vt nihil iucun-

Ff dius.

dius. Ecce Dauidem, Psalm. 8. *Quoniam videbo cælos tuos, opera digitorũ tuorum: lunam, & stellas quæ tu fundasti.* Quem locum oratione altera de theologia tractans Gregorius Nazianzenus, in persona Ecclesiæ dictum accipit, quæ deuicto cacodæmone, aditum sibi ad cælum patefactum exultet, vbi plura, & varia spectacula habitura, scientiamque rerum pulcherrimarum perceptura sit. Talia multo ante scripserat 1. Tuscul. Cic. & oræ ipsæ locorum illorum, inquit, quò peruenerimus, quò faciliorem nobis cognitionem rerum cælestium, eò maiorem cognoscendi cupiditatem dabunt. Et infra. Quamuis copiosè hæc diceremus, si res postularet, quam multa, quam varia spectacula animus in locis cælestibus esset habiturus. Demonstrat quoque iucunditatem huius scientiæ poëta, dum primos illos astrologos rebus omnibus cum voluptate coniunctis anteposuisse narrat. De vtilitate posset etiam multis disseri, sed instituta breuitas repugnat.

XI. Auaritia.

Vix ego Saturno quenquam regnante videbam,
Cuius non animo dulcia lucra forent. I. F.

Si etiam primo illo post homines natos sæculo (quod ob morum probitatem, & vltro se è terra promentem rerum necessariarum copiam dictum est aureum) nihilominus se lucri cupiditas, & *auaritia* exerebat, quid de succedentibus tribus sperandum, quorum vt secundum primo, ita tertium secundo, & quartum tertio fuit deterius, ac vitiosius? Vt autem sis auarus, nihil refert, vtrum pecuniæ, cuius tunc nullus adhuc vsus, an rerum aliarum, vnde polyplusius fias, sis immoderatè cupidus. Liceret copiosè contra hoc vitium declamare, quo nullum tetrius, ac scelestius. Senecæ ad Heluiam cap. 13. vehementissima generis humani pestis. Duo exempla memorabo tibi ex Athenæi lib. 4. de duobus auaris. Quidam sub exitum vitæ non paucos nummos aureos deuorauit. Alius insutis tunicæ eam induit, præcepitque familiaribus, vt se ita sepelirent, nec corpus pollinctura vngi, & curari, vel cremari sinerent. Max. Tyrius dissert. 10. regem quendam Persarum sepulchrum perfodisse narrat, in quo aurum cum mortuo conditum audierat. Auri quidem nihil inuenit; sed inscriptionem huiusmodi ex persona defuncti. Male sit tibi mortalium auarissime, qui auri caussa mortuum tangere ausus es. Cum temulentia, seu ebrietate auaritiam confert epist. 412. lib. 3. Isidorus Pelusiota.

Tempore creuit amor, qui nunc est summus, habendi,
Vix vltra quo iam progrediatur habet. Ibid.

Longè alia est ratio virtutum, quæ in posteris sensim deminuuntur, cum flagitia, & improbitates augeantur, & cumulentur. Vt reliquas mittamus, tot viæ seu iure, seu iniuria faciendi lucri, & aceruandæ pecuniæ antiquis ignotæ fuerunt. Adeo, quanto rerum minus (ait de priscis Romanis Liuius) tanto minus cupiditatis erat. *Amor habendi,* inquit, quasi definiens auaritiam, quæ est immensa habendi libido, siue cumulandarum diuitiarum infinita, & insatiabilis fames.

Effodiuntur opes irritamenta malorum. I. Meta.

Per opes intellige aurum, & argentum, quæ sunt in opibus potissima, & per quæ parantur opes. Quis enim si auro, argentoq; abundet, non facilè domos, agros, villas, & alia quam plurima inueniat? Effodiuntur & gemmæ, & metalla: sed hæc non tam irritamenta, & incitamenta sunt ad malum, & scelera, quàm pecunia, quæ ex auro, argentoque cuditur. Lectu vtilia de fodinis argenti, auri, aliarumq; rerum Lipsius Admirand. lib. 2. cap. 5. vbi & ex Cassiodoro. Intrant, inquit, homines caligines profundas, viuunt sine superis, exulant à sole; & dum sub terris compendia quærunt, nonnunquam lucis gaudia derelinquunt.

XII. Audacia.

Audentes deus ipse iuuat. 10. Met.

Deus neminem improbè facientem iuuat. Est autem genus improbitatis audacia, & in vitiis numeratur: siquidem extremum est fortitudinis, vt timiditas. Extrema esse vitiosa, vt virtutem in medio sitam, omnes sciunt. Quid aliud est audacia, nisi confidentia, temeritas, importunitas, & impudentia? Et homines confidentes, temerarios, importunos, impudentes deus iuuat? caue istuc dixeris. Nonius distinguit, & audentiam ait esse fortitudinis, audaciam temeritatis. Virgil. 6. *audentior ibo in casus omnes.* Vt breuiter respondeam, poëtæ sunt verborum liberiores, quibus interdum audacia est fortitudo, & magnanimitas. Ergo impigros, animosos, non cunctantes, ac tergiuersantes in rebus egregiis, & ad laudem, vtilitatemque seu propriam, seu communem spectantibus, hos dignatur ope sua deus. Virgil. 10. dixit. *Audentes fortuna iuuat,* vbi lege Symb. nostras. Melius tamen vterque *audentes,* quàm *audaces,* quod verbum sæpius in reprehensione est.

In audaces non est audacia tuta. Ibid.

Clarum est, hoc loco vitium potius, quam virtutem audaciæ, & audacium vocabulo significari. Resistere igitur talibus, & quidem audacter, est ignem gladio fodere, quod vetat Pythagoras; & iuxta parœmiam, cornutam petere bestiam.

XIII. Auxilium mutuum.

Non satis vna tenet ceratas anchora puppes. 2.Rem.

Quorsum hoc dicat Naso, nihil moror. Nobis videtur versus aliò accommodari scitè posse, quemadmodum eius & prouerbia, & aliæ item γνῶμαι in sensus diuersos nō ineptè sæpius accipi queunt. Nemo nostrum per omnia ἀνενδεὴς ac nullius egens. Omnes aliquando alienis aut viribus, aut consiliis, aut quibuscunque demum auxiliis, præsidiis, & subsidiis indigemus. Lege lib.1. Antholog. tit.4. εἰς ἀναπήρους in mutilos cum 3. sequentibus, eiusdem sententiæ & argumenti, de tradendis operis mutuis. Solus deus αὐτάρκης, qui dat omnibus, & accipit à nemine. Et idcircò non dat omnia omnibus, vt dandis, accipiendisque beneficiis necessariis charitas inter nos, & beneuolentia conseruetur. Huc pertinent adagia. Multæ manus reddunt onus leuius. Manus manum fricat, & similia. Item quod legitur apud Aristotelem Ethicor. Nicomach. lib.8. σύν τε δύ' ἐρχομένω· καὶ γὰρ νοῆσαι καὶ πρᾶξαι δυνατώτεροι. id est, duo simul ambulantes: etenim ad cognoscendum & faciendum plus possunt.

XIV. Auxilium, & præsidium.

Tu citius venias portus, & aura tuis. ep.1.

Nihil quidem gnomicum hîc, sed prouerbiale tamen: qualia me cum gnomicis coniuncturum (siquidem & ipsa vt plurimum gnomica sunt) in præfatione sum pollicitus. De eo igitur certè hoc vsurpes, in quo rerum tuarum fiduciam maximam collocare, & cuius ope, fide, auxilio te in quauis tempestate securum fore confidas. Præsidium, columen, tutela, & propemodum quidquid tale dici potest, minus sunt ἐμφατικά.

Firma valent per se, nullumque Machaona quærunt;
Ad medicam dubius cōfugit æger opem. 3.P.4.

Non est opus bene habentibus medico, Saluatoris est, Lucæ 4. ἀλληγορικῶς valebunt in quemcunq; per se minus in aliquo statu, caussa, & negotio peritum, exercitatum, fœlicem, promptum, valentem. Eruditus valet per se: indoctior Machaonem quærit. Diues valet per se: tenuior Machaonem quærit. Sapiens valet per se: minus sapiens (non enim dicam stultus) nec ita prouidus, Machaonem quærit. In sexcentis præterea alij firmi sunt, & per se valent; qui si verè id sunt, quod vocantur, & Christiani præsertim, sese Machaonas præstare debent, vt vel non rogati, quod maioris est virtutis, & deo gratius, naturæ consortibus succurrere velint. Certè homines hominum caussa natos, dixerunt scriptores grauissimi. Est etiam in ferendo auxilio mira iucunditas, & initur inde gratia summa. Proinde 2.P. el. leg.9. rectè.

Conueniens homini est hominem seruare voluptas,
Et melius nulla quæritur arte fauor.

Regia, crede mihi, res est succurrere lapsis. 2.P.9.

Lapsos cape aliquo malo irretitos, & eo non mediocri. Lapsos à fortuna secunda in aduersam. Cum nihil in terris sit deo rege similius, nulla tamen re propius, quam beneficentia, ac bene merendi studio de omnibus reges similitudinem diuinam consequuntur. Deus est beneficus in iustos, & iniustos, super quos pluit, & solem suum oriri facit super bonos, & malos, vt est Matth.5. & pascit gratos & ingratos, quia neminem timet, & bonorum nostrorum non eget, & est ipsa bonitas: boni autem natura, sese communicare. At rex satis magnam adipiscetur laudem, si succurrat lapsis, hoc est, si miseris, & afflictis, & supplicibus auxilium & clementiam suam quàm latè regnat, deesse non patiatur. Quid tam porrò regium est, ait M.Tull.1. de Orat. tam liberale, tam munificū, quam opem ferre supplicibus, excitare afflictos, dare salutem, liberare periculis, retinere homines in ciuitate?

Nam quid erit quare solito dignemur honore
Numina, si demas velle iuuare deos? Ibid.

Vsqueadeo creditum est à veteribus, proprium esse deorum seruare, & benefacere, & prodesse, vt nihil aliud existimauerint τὸ esse deum. Quapropter qui ad vitæ vsum, commoditatemque inuenissent, & attulissent quippiam, eos pro diis colebant. Inde Bacchi, Mineruæ, Neptuni, Hercules, & alij quam plurimi consecrati. Ob easdem caussas etiam belluis diuini honores habiti: quinimmo & res anima carentes, apud AEgyptios inprimis, omnium mortalium superstitiosissimos. Atq; hinc etiam deos nobis fuisse vt dicamus, quorum in nos præclara merita experti sumus, in lingua latina vsitatum

Carmina secessum scribentis, & otia quærunt.
Carminibus metus omnis abest. 1.T.1.

Cur nequeat fæliciter carmina condere, caussam profert in illa elegia: quia nec animus omni cura, & tristitia vacuus, nec quies, & secessus, nec securitas sibi detur: quæ tria bonis, & laudabilibus versiculis componendis pernecessaria sunt. Alibi ait, *Carmina lætum sunt opus, & pacem metis habere volunt.* Atqui lætitia nulla, vbi nubila, & mœror. Sunt & qui secessum studiosis in nemora, & syluas suadeant, qualem inprimis amare poëtas, indicat Horat. Ode 1. lib. 1.

Me doctarum ederæ præmia frontium
Diis miscent superis, me gelidum nemus
Nympharumq; leues cum satyris chori
Secernunt populo, &c.

Quid autem animo sereno tam contrarium, quam metus, & metus mortis? Cætera in Commentariis.

Exorant magnos carmina sæpe deos. 2.T.

Etsi deus mentem magis quam vocem precantis respicit, nihilominus etiam vocibus, & cantibus, & hymnis, & cymbalis, & organis, & citharis laudari, ac celebrari non recusat, atque vt id faciamus, Psalmographus non semel hortatur. Est porrò ad pietatem nescio quis maior, & dulcior sensus in precibus, quæ poëticis numeris deuinciuntur. Quare & S. Ecclesia iis plurimum in sacris obeundis vti consueuit, etiamsi ad vnguem omnia in illis secundùm leges metricas, & bonæ latinitatis non seruentur. Sensa ipsa, rudioribus licet comprehensa sermonibus, & numeris claudicantibus, vt pia, & sancta nisi nobis placeant, verendum, ne ipsi nobis nimium placeamus. Nasonis voci consentanea sunt illa Horatij epist. 1. lib. 2.

Castis cum pueris ignara puella mariti
Disceret vnde preces, vatem ni Musa dedisset?
Poscit opem chorus, & præsentia numina sentit, &c.

Carmine fit viuax virtus, expersq; sepulchri
Notitiam seræ posteritatis habet.
Tabida consumit ferrum, lapidemq; vetustas,
Nullaq; res maius tempore robur habet.
Scripta ferunt annos: scriptis Agamemnona nosti,
Et quisquis contra vel simul arma tulit.
Quis Thebas, septemq; duces sine carmine nosset,
Et quidquid post hæc, quidquid & ante fuit? 4.P.8.

Horum versuum hæc, & plena ponderis est sententia. Poëtas virtuti æternam suis scriptis conciliare memoriam: temporisque longinquitatem conficientem, & consumentem cætera omnia, quamuis durissima, aduersus eorum monimenta nihil posse, sine quibus bella nobilissima, (quale Thebanum, & Troianum) & inclytorũ heroum facta eximia perpetua obliuione sepulta iacuissent. Vt summatim dicamus, carminibus debetur præter hæc plurium, & magnarum rerum notitia, vetustissimarum, & recentium. Lege quæ sequuntur in elegia. Huc adiunge ex 1. Amor. 10. *Carmina quam tribuent, fama perennis erit.* Et 15. *Carmina morte carent.* Et 3. Amor. 8. *Effugiunt auidos carmina sola rogos.* Ibid. *Durat opus vatum.* Vide præterea Horat. Ode 8. lib. 4.

Dij quoq; carminibus, si fas est dicere, fiunt,
Tantaq; maiestas ore canentis eget. Ibid.

Num potest magis laudari carmen? Si parum est, quod edacitati temporis resistit, immortaleque cum auctoribus suis, tum illis quos prædicandos susceperit, nomen dat, accipe quod maius est omnibus, deos facit. Essene? hoc non concedat Iupiter, cuius munere Hercules, Quirinus, & alij vtriusque sexus plurimi cælum ascenderunt. Videri ergo. Hoc concedat: nam & ipse diuinitatem suam poëtis potissimùm debet, qui ipsum gentibus tam augustum, & tremendum fecerunt. Quanquam dum eius libidines ab iisdem liberrimè iactatas, ac toto orbe diuulgatas considero, nescio honoratiorem, an despectiorem effecerint. Nec insulsè diceret, si quis poëtas vt deos, ita & diabolos facere posse diceret. Cognata sunt his Horatiana illa, Ode 8. lib. 4.

Dignum laude virum Musa vetat mori:
Cælo Musa beat. Sic Iouis interest
Optatis epulis impiger Hercules.

Clarum Tyndaridæ sidus ab infimis
Quassas eripiunt æquoribus rates.
Ornatus viridi tempora pampino
Liber, vota bonos ducit ad exitus.

Sunt mihi pro magno fælicia carmina censu. 2. Amor. 17.

Non multos poëtas fuisse diuites: quosdam, & præcipuè Virgilium, & Oppianum, illum ab Augusto, hunc ab Antonino Impp. vt alios ab aliis Principibus ditatos legimus. Homerus nullas reliqui opes, vt de eo noster ait, 4. Trist. 10. Plautus ob paupertatem moluit in pistrino. Terentius fuit seruus deinde libertus, de cuius censu nihil lego. Dum nobilioribus inseruire studet, ad summam inopiam redactum scribit Crinitus. Martialis de rusculo suo suburbano, & domicilio in vrbe, vtique donatis gloriatur ille quidem aduersus inuidum; viatico interim eguisse cum abiret in Hispaniam, quo eum adiuuit Plin. iunior, constat. Domi Crœsum fuisse putem? Nec nobilem, nec diuitem se significat Propertius eleg. 24. & 34. lib. 2. Vocat item tenues lares suos eleg. 1. lib. 4. Taceo alios. Veruntamen fælicibus carminibus suis, à præstantibus profectis ingeniis sese potentibus mirè commendarunt omnes quorum benignitate vixerunt. Et liceret nominare multos eruditos, quibus pro censu ingenium fuit: per illud siquidem ad magnos census peruenerunt.

XIX. Castitas.

Si qua metu dempto casta est, ea deniq; casta est:
Quæ, quia non licuit non facit, illa facit.
Vt iam seruaris bene corpus, adultera mens est,
Nec custodiri, ni velit, vlla potest. 3. Am.

Vxores ob metum maritorum, à quibus diligentissimè custodiuntur, tantummodo castas, negat esse castas: & laudem castitatis tribuit illis, quæ pudicitiam sponte, ac liberè, & nullius mali metu (possent enim impune peccare) tuentur, atque conseruant. Paria Seneca lib. 4. de benef. cap. 15. aliter paulò secundum versum legens. Non dicam pudicam, quæ amatorem vt incenderet repulit: quæ aut legem, aut virum timuit, vt ait Ouid. *Quæ, quia non licuit, non dedit, illa dedit* (dare siquidem dicuntur, quæ sui copiam faciunt, Græcis παρέχειν.) Non immeritò in numerum peccantium refertur, quæ pudicitiam timori præstitit, & non sibi. Et quid prodest, inquit Ouid. si tu mulieris tuæ animo impudicæ corpus pudicum serues, si illa cogitatione, & voluntate sit adultera? castitas virtus est mentis, quę corpore per vim compresso manet tamen integra, & fit bis tanto insignior. Itaque dicebat patri, & amicis Lucretia apud Liuium lib. 1. cæterùm, corpus est tantùm violatum, animus insons. Et illi mox, mentem peccare, non corpus: & vnde consilium abfuerit, culpam abesse. Quò minus ergo mentem polluat, quam in sua potestate habet, fœmina custodiri profectò nulla potest. Hæc quoque ad nondum nuptas aptè retuleris, siue illæ nupturæ aliquando sint, siue non sint, quia virginitatem suam deo consecrarunt videlicet. Et corpore, & spiritu virginem castam, & sanctam se exhibere Christo, hoc verbum non omnes capiunt. Et obiiciunt quidam, defuturos homines, si omnes fœminæ sint virgines. Bellè, & acutè, ô deus: quid enim aliud respondere contrà possumus istis omnium gentium, humaníque generis conseruatoribus?

XX. Casus.

Sunt quæ non possunt aliquo cogente iuberi,
Sæpe tamen casu facta iuuare solent.

Casus, vt definit Aristoteles 2. physicor. cap. 6. est caussa per accidens in iis, quæ alicuius gratia fiunt, patetque latius quam fortuna. Quod enim à fortuna est, casu est: quod vero casu, non omne à fortuna. Minus enim latè funditur, & in iis duntaxat posita est, quæ ex proposito, & consultò geruntur. Vnde perspicitur, casum tam in brutis, quam in hominibus reperiri: fortunam tantùm in hominibus, in quos cadit imprudentia. Nullus porro casus, aut euentus deo fortuitus est, qui omnium caussarum effectus præuidet. Lege Viperan. de prouidentia lib. 2. cap. 14. quod est de fortuna, & casu. Casus igitur, seu quæ casu accidunt, quia nobis improuisa sunt, nec prouideri possunt, ideo nec iuberi. Sed cum euenerint, & prosunt sæpe, & delectant etiam aliquando. Casuum exempla multa sunt in Terentij, & Plauti comœdiis, vt cum Sosia in Amphitruone domum rediens, inuenit alium Sosiam ante ædes, à quo vapulat. Et in Captiuis senex inter duos seruos emit olim amissum filium. Romæ leo Androdum seruum in theatro spectante populo ab se laniandum emissus, bene meritum de se in Africa agnoscit. Gell. lib. 5. cap. 14. Coruus pauperis sutoris prætereuntem Augustum salutans, & ab eo

viciſsim audiens,ſatis domi ſalutatorum talium habeo,ſubiecit,opera,& impenſa periit. Macrob.lib. 2.cap.4.

Caſus vbiq; valet,ſemper tibi pendeat hamus,
Quo minime reris gurgite piſcis erit. 3.Art.

Caſus,& fortuna in nobis dominatur,ait Ser.Sulpitius ad Cic.ep.12.lib.4. Quare nihil nimis fidendum, nec facilè deſperandum: ſed comparandus animus ad vtramque ſortem, ſeu vtriuſque generis euentus placidè,ac modeſtè ferendos:neque inde conſilia,& facta æſtimanda. Bonis & malis, prudentibus & ſtolidis, doctis & indoctis conditio communis eſt: nec vllo in ſæculo extitiſſe reor, quem caſus,aut fortuna illæſum præterierint. Quod ait de hamo Ouid.ad exſpectationem ſecundorum iſta allegoria pertinet.

XXI. Cautela poſt damnum.

Terretur minimo pennæ ſtridore columba,
Vnguibus,accipiter,ſaucia facta tuis.
Nec procul à ſtabulis audet diſcedere,ſi qua
Excuſſa eſt auidi dentibus agna lupi. I.T.I.

Senariolus eſt in monoſtichis.

ἡ δὲ μετάνοια γίγνετ' ἀνθρώποις κρίσις.
Tum indicant homines, vbi iam pœnitet.

Oportebat autem,ſi quidem prudentiæ,& prouidentiæ ſatis affuiſſet,ante indicare,quam committere,cuius pœniteret.Sed quoniam hoc paucorum,immo potius nullius eſt hominis (quis enim non aliquando fallitur, & prudens imprudens damnum accipit?) ſecunda velut poſt naufragium tabula eſt,cauere.Hoc,vt alia multa,aues,& pecudes exemplo ſuo nos docent.Columba ſemel vnguibus elapſa accipitris, ſimul aduolantis alarum ſtridorem ſentit, perterrita fugit: & ouis liberata lupi faucibus,à grege,& ſtabulo de cætero non diſcedit. Huc refer adagium,*παρὰ τὰ δεινὰ φρονιμώτερος* poſt triſtia,& acerba prudentior.En tibi ex noſtro in eandem ſententiam. 2.P.7. *Tranquillas etiam naufragus horret aquas*.Ibidem, cum aliis cognati ſenſus.

Qui ſemel eſt læſus fallaci piſcis ab hamo,
Omnibus vnca cibis æra ſubeſſe putat, &c.

XXII. Clementia.

Quo quiſq; eſt maior, magis eſt placabilis ira,
Et faciles motus mens generoſa capit. 3.T.5.

Hoc pronuntiatum ipſemet ſtatim exemplis adiunctis commodiſsimè illuſtrat. Primùm quidem animalium,& à contrariis,leonis,vrſi,lupi,&c.

Corpora magnanimo ſatis eſt proſtraſſe leoni,
Pugna ſuum finem cum iacet hoſtis habet.
At lupus,& turpes inſtant morientibus vrſi,
Et quæcunq; minor nobilitate fera eſt.

Deinde hominum.

Maius apud Troiam forti quid habemus Achille?
Dardanij lacrymas non tulit ille ſenis.
Quæ ducis Emathij fuerit clementia, Porus,
Præclaraq; docent funeris exequiæ.

Nullam hac ex omnibus virtutibus homini aptiorem confirmat Seneca lib.1. de Clementia cap.1.cum ſit nulla humanior.Nullum tamen clementia ex omnibus magis, quam regem,aut Principem decere. Et cap.10. Auguſtum laudans. Bonum Principem Auguſtum,& bene illi conueniſſe Parentis nomen,fatemur: ob nullam aliam cauſſam, quam quod contumelias quoque ſuas, quæ acerbiores Principibus ſolent eſſe,quam iniuriæ,nulla crudelitate exſequebatur: quod probroſis in ſe dictis arriſit:quod dare illum pœnas apparebat cum exigeret.&c. Memorabile & illud Adriani Imp.qui Auguſtus renuntiatus,adeo in inimicos non ſæuiit,vt etiam contemneret.Nam cuidam hoſti capitali factus obuius,dixit,euaſiſti:ſatis habens oſtendere homini, ſe poſſe, ſi vellet, pœnas ſumere. Leoni tantùm ex feris clementia in ſupplices: proſtratis parcit: & vbi ſæuit, in viros prius quam in fœminas fremit:in infantes non niſi magna fame. Credit Libya intellectum peruenire ad eos precum,&c. Plin. lib.8.cap.16. Ignobiles autem feræ,vt lupi,vrſi,tigrides,&c.parcere neſciunt,& mori cogunt in quos

inciderint. De humanitate, & clementia Achillis in Priamum Hom.in Iliad.de Alexandri Magni in Porum Indiæ regem & vxorem Darij,Plutarchus,Arrianus,& Curtius.

XXIII. Coniugium.

Dos est vxoria lites. 2.Art.

Testimonium peti potest ex Casina Plauti,vbi Stalino herus ad Olympionem villicum.

S. *Quid istuc est?qui cum litigas Olympio?*
O. *Cum eadem,qua tu semper.* S. *Cum vxoréne mea?*
O. *Quam tu mihi vxorem? quasi venator tu quidem es,*
Dies atq; noctes cum cane ætatem exigis.

Præterea in Menæchmis nupta patrem senem aduocat,cui de marito conqueratur. Locus sanè periucundus.

S. *Salua sis,saluéne? sed cur arcessi iubes?*
Quid tu tristis es? quid ille autem abs te iratus distitit?
Nescio quid vos velitati estis inter vos duos.
Loquere,vter meruistis culpam,paucis,non longos logos.
M. *Nusquam equidem quicquam deliqui, hoc primum te absoluo pater.*
Verùm viuere hîc non possum, neq; durare vllo modo.
Proin tu me hinc abducas. S. *quid istuc autem est?* M. *ludibrio*
Habeor. S. *vnde?* M. *ab illo cui me mandauisti, meo viro.*
S. *Ecce autem litigium. Quoties edixi tandem tibi,*
Vt caueres,neuter ad me iretis cum querimonia?
M. *Qui ego istuc,mi pater,cauere possum?* S. *me ne interrogas?*
Nisi non vis, quoties monstraui tibi, viro vt morem geras?
Quid ille faciat,ne id obserues,quò eat,quid rerum gerat,&c.

De ligitiosa muliere sua argutè, & vrbanè queritur Palladas Antholog. cap.17. εἰς γαμουμένους, principium est,μῆνιν ἄειδε γυναικὸς,&c. Sed hic morbus earum est præcipuè,quæ bene dotatæ domum du[...]ctæ sunt; superbiunt enim intolerabiliter, & viros sub imperium suum redigere, secus quam natur[...] comparatum,& legibus præceptum est,conantur.Plaut.Milite.

Licuit vxorem dotatam genere summo ducere,
Sed nolo mihi oblatratricem in ædes intromittere.

Quàm porrò molestum sit tale matrimonium, etiam sancta scriptura non tacet. Vt prætercam loco[...] alios. Prouerb.cap.21.*Melius est habitare in terra deserta,quam cum muliere rixosa,& iracunda.* Et Ecclesias[...] cap.25.*dolor cordis,& luctus mulier zelotypa.In muliere zelotypa flagellum linguæ,omnibus communicans.* Contr[...] de placida,& tranquilla,cap.eodem.*In tribus placitum est spiritui meo,quæ sunt probata coram deo,& hominibu[...] Concordia fratrum,& amor proximorum,& vir & mulier bene sibi consentientes.* Simonides,vt est apud Clemẽ[...] Alexand.lib.6.Stromat.γυναικὸς δ' οὐδὲν χρῆμα ἀνὴρ ληΐζεται ἐσθλῆς ἄμεινον, οὐδὲ ῥίγιον κακῆς. Vxore autem bon[...] vir rem nullam possidet meliorem,neque mala deteriorem.Quod antea & Hesiodus dixerat. Verun[...] tamen, vt est in monostichis,

γυναικὸς ἐσθλῆς ἐπιτυχεῖν οὐ ῥᾴδιον.
Difficile nanciscaris vxorem bonam.

Vrbanè Lacon quidam interrogatus cur tam paruam vxorem duxisset, quia ex malis, inquit, min[...] mum eligendum.Plutarch.de amore fraterno. Lege 1.Antholog.tit.15. εἰς γάμον in nuptias. Et de curi[...] si lubet,ac sollicitudinibus coniugatorum S.Chrysost.tractatu panegyr.8.qui est in S.Theclam.

XXIV. Conscientia.

Conscia mens vt cuiq; sua est,ita concipit intra
Pectora pro merito spemque,metumq; suo. 1.[...]

Audi,si lubet,vitiorum hostem acerrimum,insectatoremque disertissimum Senecam, epist.10[...] Securitatis magna portio est,nihil iniquè facere. Confusam vitam, & perturbatam impotẽtes agun[...] tantum metuunt,quantum nocent:nec vllo tempore vacant. Trepidant enim cum fecerunt,hæren[...] conscientia aliud agere non patitur,ac subinde respicere ad se cogit. Dat pœnas quisquis exspecta[...] quisquis autem meruit,exspectat.Tutum aliqua res in mala conscientia præstat,nulla securum.Put[...] enim se, etiamsi non deprehenditur,posse deprehendi: & inter somnos mouetur, & quoties alicui[...] scelus loquitur,de suo cogitat.Non satis illi obliteratum videtur,non satis tectum. Nocens habuit[...] liquando latendi fortunam, nunquam fiduciam. Huc mirè conuenit à Cicerone dictum in Miloni[...] na,quod recitaui in Comment.Ne igitur contemnamus hunc testem,quo nullus formidabilior. T[...]

meamus semper hunc iudicem, quo nullus grauior, & incorruptior. Nullis quæstionibus melius, ac citius maleficij confessio elicitur. Nullus carnifex atrocius in reos vindicat. Hæ illæ poëtarum furiæ, gestantes pro crinibus angues, & armatæ flagris, quibus noxios dies, noctesque vlciscuntur. *At verò secura mens iuge conuiuium*, vt est Prouerb. 15. Hoc insuper illud oblectamentum, & gaudium, de quo Ecclesiast. cap. 30. *Non est census super censum salutis corporis: & non est oblectamentum super cordis gaudium.*

Heu quam difficile est crimen non prodere vultu? 2. Meta.

Cum pudoris sedes sit facies, cui item sacra frons, qui frontem, & faciem perfricant, conantur pudorem abstergere, habenturque impudentes, & inuerecundi. Sunt autem pudori res flagitiosæ, & turpes. Nec solum rubore, verum etiam pallore vultus crimina produntur: sed plerunque grauiora illa, vt homicidium, proditio, peculatus, &c. Sed reperiuntur quidam adeo obfirmati, & aduersus vel pudorem, vel pallorem communiti, vt solis tormentis, & vix etiam tormentis, ab iis veritas extorqueatur. Quanquam neutrum certum, & indubitabile signum, qualia Græci τεκμήρια vocant. Nam & casti falsò obiecta libidine, ac præsertim adolescentes, erubescunt, & propter sceleris huius, aut illius intentati grauitatem expallescunt, qui abhorrent ab eo plurimùm, quique, vt inquit Horatius, peius letho flagitium timent.

Estque pati pœnam quam meruisse minus. 1. P. 1.

Quantopere naturâ diligamus, quod cum virtute, & ex virtute geritur: oderimus autem quod cum vitio, & ex vitio, vel hinc noscere queas, quod in supplicio amplius conscientia delicti, quam ipsum supplicium excruciat. Quis, quæso, fur, aut latro cum ducitur, non lætissimo animo ad crucem, & rotam iret, si fieri posset, vt non peccasset, & in caussa honesta, cum sana conscientia moreretur? Sed de hoc intimo cruciamento non cogitamus, cum vel voluptate, vel dolore, vel aliqua demum cupiditate impellente, quippiam morte expiandum designamus. Quin lætamur etiam, quod miratur Seneca epist. 97. Omnium, inquit, aliarum artium peccata artificibus pudori sunt, ostenduntque deerrantem: vitæ peccata delectant. Sic ille. Sed minimè diu, nisi quis conscientiam penitus oppresserit, & illos mille testes ad vnum è pectore profligarit, quod est perdifficile.

Æquo animo pœnam qui meruere ferunt. 2. Am. 7.

Pœna commerita ob id fertur sedato animo, quia commerita, & agnoscitur iustitiam seruãdam in vita, cuius munus punire sontes, alioqui omnia pessum itura. Hinc illæ querelæ. Quid feci? quid merui? Qui autem nolentes, & repugnantes patiuntur quod merentur, significant se ægre ferre, quod diutius pro arbitratu male faciendi libertatem perdiderint, & ob id pœnis etiam grauioribus digni sunt: sicut leuioribus, qui se eas commeruisse dolentes confitentur.

XXV. Consolatio.

Temporis officium solatia dicere certi est,
Dum dolor in cursu est, dum petit æger opem.
At cum longa dies sedauit vulnera mentis,
Intempestiuè qui monet, ille nouat. 4. P. 11.

Habent hoc commune solatium omnes, qui in aliquo dolore versantur, ob quemcunque casum aduersum, se tempore labente remissius dolituros, atque etiam diuturnitate ipsa mali sensum amissuros. Quamobrem qui quempiam afflictum, & sub malis gementem consolari aggreditur, id maturè faciat oportet: ne vulneri iam sanato adhibere medelam videatur, quod ipsa commemoratione potius renouabitur, & recrudescet. In omni re momentum non paruum habet opportunitas, & tempus commodum, quod obseruare necesse est, Græci καιρὸν appellant. Nisi faxis, ex honesto turpe, ex lucro damnum, ex beneficio maleficium efficies, & rerum naturam peruertes. Inde prouerbium, γνῶθι καιρὸν, nosce tempus. Ennius apud M. Tull. 2. de off. *Benefacta male locata malefacta arbitror.* Et in monostichis

ὡς μέγα τὸ μικρὸν ἐστιν ἐν καιρῷ δοθέν;
Pusilla res vel maxima est loco data.

Seneca tamen Consolat. ad Heluiam cap. 1. sentit aliter, cum inquit. Dolori tuo, dum recens sæuiret, sciebam occurrendum non esse, ne illum ipsa solatia irritarent, & accenderent. Nam in morbis quoque nihil est perniciosius, quam immatura medicina. Sed erit vera vtriusque sententia, si intelligamus, neque nimis recenti dolori faciendam medicinam, ne ipsis remediis irritetur: neque iam veterascenti, ne renouetur, vt ibidem annotauit Lipsius.

XXVI. Consuetudo.

Quod male fers, assuesce, feres bene: multa vetustas
Lenit. 2. Art.

Haud ſcio propriè magis aſuetudinem, an conſuetudinem vocaremus duritiam illam, & patientiam in rebus malis. Nam & ipſe poëta *aſueſce* maluit, quam *conſueſce*. Et 2. Art. *nihil aſuetudine maius*. Virgil. tamen de ſtirpibus 2. Georg. *adeo à teneris conſueſcere multum eſt*. Et in eodem de vitibus,

Fraxineasq́; aptare ſudes, furcasq́; bicornes:
Viribus eniti quarum, & contemnere ventos
Aſueſcant, ſummosq́; ſequi tabulata per vlmos.

Vtamur ſanè pro eodem, teneamuſque omnia dura molliri, grauiora reddi leuiora, & acerba ſuauiora aſsiduitate & conſuetudine. Immo enimuero tempore procedente, & capta conſuetudine, non modò difficilia, ſed etiam quæ impoſsibilia initio videbantur reddi facillima dictum eſt à Polybio. Cogita, inquit Seneca de Tranquillit. animi cap. 10. compeditos primò ægre ferre onera; & impedimenta crurum: deinde, vbi non indignari illa, ſed pati propoſuerunt, neceſsitas fortiter ferre docet, conſuetudo facilè. Nullo melius nomine de nobis natura meruit, quam quod cum ſciret quibus ærumnis naſceremur, calamitatum mollimentum conſuetudinem inuenit, citò in familiaritatem grauiſsima adducens. Nemo duraret, ſi rerum aduerſarum eandem vim aſsiduitas haberet, quam primus ictus. Fit leue quod bene fertur onus, vt dixit 1. Amor. 2. magna vis eſt vetuſtatis. Vide tit. Tempus, &c.

Scilicet eſt cupidus ſtudiorum quisq́; ſuorum,
Tempus & aſueta ponere in arte iuuat. 1. P. 6.

Diuerſa ſunt hominum ſtudia, exercitationes, actiones, quia non vnius generis propenſiones, ac naturarum inclinationes, & cuique ſuum velle. Ita fit, vt cum vita humana multimodis rebus egeat, ei omni ex parte ſuccurratur. Et laudandi, qui etiam ad infima opificia diſcenda feruntur, in quibus æquè, vt alij in ciuilioribus, acquieſcunt, quæ interdum, quam illa, lucroſiora ſentiuntur. Hoc niſi & in ſtudiis artium honeſtarum fieret, in vnoquoque ordine viros tam excellentes non reperiremus. Nunc quod alios rhetores, alios grammaticos, alios philoſophos, alios mathematicos nominamus, inde eſt, quia quarum diſciplinarum duce natura, & ingenio cupidiores erant, in iis plurimum temporis conſumere voluerunt. Prouerbium Græcorum ait eſſe 1. Tuſcul. Cicero, quam quiſque nouit artem, in ea ſe exerceat. Quo admonemur, vt quæ non didicimus, ea ne vſurpemus; ſed ſcientibus relinquamus, noſtra autem actitemus. Hoc nonnihil mutatum ex Euripide in aliam ſententiam adduxit Plato, nempe, ſuo quemque vitæ inſtituto, ſtudioque, in quo clarus ſit, impenſius affici, & delectari, quod in eo ſe laudem maiorem aſſecuturum confidat. Plura parœmiographus. Hoc diſtichon repetemus num. XCI. nihil quippe abſurdi, idem alio atque alio reſpectu bis ponere. Hîc conſuetudinem, ibi voluptatem intuemur.

——paupertatemq́; ferendo
Effecere leuem, nec iniqua mente ferendam. 8 Meta.

Cum Iupiter, & Mercurius humana ſpecie operti Phrygiam peragrantes à nemine hoſpitio exciperentur, ad extremū eos Philemon, & Baucis coniuges ruſtici, & à re familiari admodum tenues hilariter exceperunt, &, vt potuerunt, benignè, ac ſtudioſe tractarunt. Hos ait Poëta æqua mente ferendo paupertatem ſuam ſibi tolerabilem, ac leuem effeciſſe, ſic, vt nec de fortuna quiritarentur, nec de re augenda eſſent ſolliciti. Huc item licet trahamus illam generalem Horatij ſententiam de patiendis incommodis, Ode 24. lib. 1.

Durum, ſed leuius fit patientia
Quidquid corrigere eſt nefas.

Licebit præterea dictum illud, M. Tullij, niſi fallor, nihil eſt tam facile, quod non fiat difficile, ſi inuitus facias. ἀντιστρόφως, ſeu per commutationem ſic efferre. Nihil eſt tam difficile, quod non fiat facile, ſi libenter facias. Haud alienum his epigramma Palladę, lib. 1. tit. 13. εἰς βίον ἀνθρώπινον in vitam humanam cuius hæc interpretatio. Si te fatum, & fortuna fert, tu quoque fer ipſam, & te ferri ſinas. Si indignaris, & calcitras; & tibi exhibes negotium: & nihilominus fortuna te regit vel nolentem. Seneca. *Volentem fata ducunt, nolentem trahunt*. Sed græca ipſa cape ſis.

εἰ τὸ φέρον σε φέρει, φέρε καὶ φέρου. εἰ δ' ἀγανακτεῖς
καὶ σαυτὸν λυπεῖς, καὶ τὸ φέρον σε φέρει.

XXVII. Contagio.

Dum ſpectant læſos oculi, læduntur & ipſi,
Multaq́; corporibus tranſitione nocent. 2. Rem

De fugienda conſuetudine, & familiaritate hominum nequam ἀλληγορικῶς hoc carmen vſurpabimus. Vt nobiliſsima, ſic tenerrima pars corporis oculus, occulta quadam vi naturæ, intuendo aff-

cedit podagra, & minus vexat. De eius curatione, cum distinctione, pauca annotaui in Commen eò existimo spectare, quod Galen. de se ipso affirmat, multos podagricos, & aliis morbis obnoxios cta vena vere ineunte curauisse. Ibidem quæ essent istæ formidatæ aquæ exposui: ne quis hydrop intelligat, cum etiam hydropicos in desperatis numerare soleamus.

XXXI. Deus.

Misericors, & clemens.

Sæpe deos aliquis peccando fecit iniquos,
Et pro delictis hostia blanda fuit.
Sæpe Iouem vidi cum iam sua mittere vellet
Fulmina, thure dato sustinuisse manum. 3.

Quæ diuinæ naturæ, solique, ac vni Deo, quem nos Christiani piè sanctéque colimus, conue unt, superstitiosa antiquitas Ioui, & diis suis immortalibus scilicet nefariè tribuebat. Nobis aute vt inquit Clem. Alexand. lib. 5. Stromat. qui & poëtarum versibus, & iis quæ soluta scripta sunt orat ne, canitur Iupiter, in deum refert cogitationem. Ergo inprimis clementes etiam, ac misericor fingebat, qui sceleribus humanis irritati, precibus, & sacrificiis, quamuis minimè sumptuosis, ad i pertiendam veniam facilè mouerentur. Et Iouem ipsum vel thusculo placatum, armatam fulm dexteram suspendere, & ignoscere. Sic item noster 3. Fast. *ne nimium terrere, piabile fulmen Est ait, & sæui situr ira Iouis.* Atque hoc vnum est, quod in deo imitari possumus, misereri, & condonare offen Quin iubemur imitari, adeo, vt non simus ipsi misericordiam in cælo consecuturi, si eam fratril nostris in terris non præstiterimus. Nemo autem è sacris scriptoribus diuinam clementiam, & mi ricordiam Dauide in psalmis & sæpius, & insignius decantauit.

Crede mihi, miseris cælestia numina parcunt,
Nec semper læsos, & sine fine premunt. 3. P.

Audacter peccantes, & cælestis iustitiæ immemores punit Deus. Veruntamen sæpe minus qu pro multitudine, & grauitate criminum, & in medio pœnarum vltro modum facit. Multa & in sac libris, & in historiis Ecclesiasticis exempla. Vnius meminisse iuuat. Cum peccatum Dauidis in popu lo recensendo per superbiam commissum puniens, triduo sæuiente pestilentia (quam pœnam rex el gerat) septuaginta hominum millia toto regno extinxisset, omniaq; luctu, & lacrymis redundaren & angelus domini manum suam super Hierusalem eius disperdendæ extendisset, misertus est dom nus super afflictione, & ait angelo percutienti populum, sufficit: nunc contine manum tuam. 2. Re cap. 24. Cum igitur Dei in nos ob commeritam noxiam animaduersionem senserimus, illis nos Pro phetarum oraculis ad bene sperandum exsuscitemus. *Cum iratus fueris,* inquit Abacuc cap. 3. *misericor diæ recordaberis.* Et Dauid, vide quam copiosè, & disertè? Psalm. 76. *Nunquid in æternum proiiciet Deus: a non apponet, vt complacitior sit adhuc? Aut in fine misericordiam suam abscindet, à generatione in generationem?* A obliuiscetur misereri Deus: aut continebit in ira sua misericordias suas?

Si, quoties peccant homines sua fulmina mittat
Iupiter, exiguo tempore inermis erit. 2. T

Nulli Cyclopes fabricandis illi fulminibus sufficient, toties in dies, & toto mundo peccatur. Se iuxta vocem Apostoli ad Rom. diuitiæ bonitatis, & patientiæ, & longanimitatis dei, ad pœnitentia nos adducentis non sunt contemnendæ. Ad hoc exemplum vide quomodo Principem formet Sen ca lib. 1. de Clementia cap. 20. & 21. Nunc illum hortamur, vt manifestè læsus animum in potestate h beat: & pœnam, si tutò poterit, donet: sin minus, temperet: longeque sit in suis, quam alienis exorab lior iniuriis. Nam quemadmodum non est magni animi, qui de alieno liberalis est; sed ille, qui quo alteri donat, sibi detrahit: ita clementem vocabo, non in alieno dolore facilem, sed eum, qui cum su stimulis exagitetur, non prosilit: qui intelligit magni animi esse, iniurias in summa potentia pati; n quidquam esse gloriosius, principe impunè læso. Vltio duas res præstare solet: aut solatium affert qui accepit iniuriam; aut in reliquam securitatem. Principis maior est fortuna, quàm vt tali solatio geat, manifestiorque vis, quam vt alieno malo opinionem sibi virium quærat.

Patitur se laudari à quouis.

Iupiter ingeniis præbet sua numina vatum,
Seque celebrari quolibet ore sinit. 4. T.

Alexander Mag. edixit, ne quis alius, præter Apellem, ipsum pingeret: nec præter Pyrgotelem sculperet (in gemma puta) nemo præter Lysippum ex ære duceret. Plin.lib.7.cap.37.Cicer.ep.12.lib.5. Horat.ep.1.lib.2.Plutarch.de fort. Alexand.Ex quibus,excepto Plin.nullus mentionem habet Pyrgotelis. Cur hic rex non nominauit etiam, à quo solo laudaretur? voluit vtique laudari ab omnibus. At Deus & pingi,& fingi,& commendari se patitur à quocunque: non quia honoris eget: sed vt se honorantes honoret. Quod vt certatim,& omni studio faciamus,monet nos Eccles.cap.43. *Glorificantes Dominum quantumcunque potueritis, superualebit enim adhuc, & admirabilis magnificentia eius. Benedicentes Dominum exaltate illum quantum potestis: maior est enim omni laude, &c.*

Ira eius.

Plus valet humanis viribus ira Dei. 5.T.13.

Deus est ἀπαθὴς, omni affectu solutus, & liber: affici enim est mutari, Deus est immutabilis, & semper idem. *Ego Deus,& non mutor*,ait apud Prophetam quendam. At nos,quoniam ab eo effici videmus,qualia solent qui affectionibus tenentur, & pœnas infligi ab eo improbis, & præmia, honoresq; tribui bonis, & deiici de gradu superbos, & subleuari oppressos, idem intellige de cæteris, idcirco Deum odisse, & amare, & misereri, &c. asserimus, & quæ hominum sunt, de illo prædicamus:ipseque vicissim vt homo nobiscum loquitur:vsque adeo,vt etiam se videre, audire,odorari dicat, ad captum videlicet nostrum se demittens. De ira Dei nobilem Commentarium reliquit Lactant. modo ne affectus virtutis, id est, iram in malos, charitatem in bonos, miserationem in afflictos, tanquam diuina potestate dignos, & proprios, & iustos, & veros ei dedisset. Eos enim pariter cum vitiosis, libidine,timore,auaritia, mœrore, inuidia remouere ab eo debuit. In eo capite, puta 15.eiusdem libri sic scribit. Nam si nihil est tam conueniens Deo,quam beneficentia,nihil autem tam alienum,quam vt sit ingratus:necesse est vt officiis optimorum,sanctèque viuentium præstet aliquid,ac vicem reddat, ne subeat ingrati culpam, quæ est etiam homini criminosa. Contrà autem sunt alij facinorosi, & nefarij, qui libidinibus omnia polluant, cædibus vexent, fraudent, rapiant, peierent, nec consanguineis, nec parentibus parcant, leges, & ipsum etiam Deum negligant. Habet igitur ira in Deo materiam. Non est enim fas, eum cum talia fieri videat,non moueri,& insurgere ad vltionem sceleratorum,& pestiferos, nocentesque delere, vt bonis omnibus consulat. Hactenus ille. Hanc iram Dei pro calamitatis, seu mali inuecti, aut inuehendi magnitudine scriptura frequenter furorem, & iram furoris, & indignationis nuncupat.Plus enim certè est furere,quam irasci,& concitatius quiddam furor quàm ira. Deuteron.32. *Ignis succensus est in furore meo,& ardebit vsque ad inferni nouissima: deuorabitq; terram cum germine suo,& montium fundamenta comburet*.Iam Deo nullas vires humanas,nec vniuersas res conditas simul posse resistere,& ratio docet, & sanctæ litteræ clamant, & experientia ipsa confirmat.

Iustitia, & prouidentia.

Aspiciunt oculis superi mortalia iustis. 13.Met.

Qui onerantur iniuriis, qui à potentioribus circumueniuntur, qui defensorem, & patronum in caussa quamuis iusta non inueniunt, consolentur se hoc versu. Deus videt, & audit omnia, & ille iudex,& arbiter est omnium quæ dicuntur,aguntur,cogitantur à mortalibus. Ille idem cuique quod meretur persoluet. Homines aliquando vel gratia,vel muneribus,vel amicitia,vel timore,vel alia demum de caussa à iustitia transuersi aguntur: Deus nunquam; cuius iustitia manet in sæculum sæculi, voces sunt Dauidicæ. Ediscat adolescens venustum hoc distichon ex lib.1. Anthol. tit. 6. *εἰς ἀνταπόδοσιν* in retributionem. Promissione cælestis vindictæ ad iniuriarum tolerantiam hortatur.

> Τλῆθι, λέων, ἅπαντα παθὼν τετλήοτι θυμῷ.
> Οὐδεὶς ἀνθρώπων ἀδικῶν τίσιν οὐκ ἀποτίσει.

Dij pia facta vident. 2.F.

Nihil clausum, nihil opertum, nihil absconditum Deo; & pia, & impia facta non eum latent. *Et pater tuus*, inquit Christus apud Matthæum cap.6. *qui videt in abscondito, reddet tibi. Quanquam non sunt Deo oculi carnei: nec sicut videt homo, & ipse videbit*, vt habet Iob.cap.10. Hominibus aliquando videntur bona, pia,sancta,quæ Deo non placent. Nam nos videmus quæ parent, *Deus autem intuetur cor*, vt dictum legimus à Samuele 1.Reg.17.

Bonitas.

Quamuis est igitur meritis indebita nostris,
Magna tamen spes est in bonitate Dei. 1.Pont.2.

Auguſtus eſt ille Deus, in cuius bonitate ſpem iſtam magnam, ſed heu fruſtra, reponit. Neq enim ab illo ſaltem exilij locum mitiorem impetrare potuit, quamuis toties flagitaſſet, eumque di adſcripſiſſet, & Ioui æquaſſet. Porrò impedimentum nullum, de hominibus per aſſentationem inte dum dicta glorioſius, ad Deum caput, & fontem, & mare bonorum omnium accommodare. *Nu bonum niſi vnus Deus*, Marci 10. Deus itaque qui bonorum noſtrorum non eget, vt eſt apud Daüidem propter ſeipſum in non merentes, & ingratos etiam beneficus eſt. Qui ſi vellet benefacta noſtra cu malefactis comparare, plus pœnarum quam donorum in nos iure conferret.

Potentia, & voluntas.

———immenſa eſt, finemq́ potentia cæli
Non habet, & quicquid ſuperi voluere, peractum eſt. 8. Met

Cæli potentiam vocat cælites potentes, quam ait nullis terminis circumſcribi, & quidquid ill volunt, mox, ſine procraſtinatione fieri. Idcirco peractum eſt dixit, vſus præterito, vt hoc ipſum indi caret. Poſſem è diuinis libris adducere multa, quibus de Deo noſtro hæc veriſsimè affirmari demon ſtrarem. Sed quoniam obuia ſunt, tacebo. Satis eſt & eſſe, & credi, & appellari omnipotentem: quod e pitheton poëtæ tam falsò Ioui, quam diuinitatem, & regnum inter deos tribuerunt. Accenſe his e 3. Triſt. eleg. 8.

Nil ita ſublime eſt, ſupraq́ pericula tendit,
Non ſit vt inferius, ſuppoſitumq́ Deo.

D.

XXXII. Diſcordia.

Tanta eſt diſcordia fratrum. 1. Met

Vim prouerbij continet hoc ἐπιφώνημα, de luctu ventorum. Ei exponendo occaſionem dabun inter eos natæ diſſenſiones, lites, odia, inimicitiæ, pugnæ, qui plurimum inter ſe diligere debuerunt ob commune vinculum aut ciuitatis, aut religionis, aut familiaritatis, aut ſanguinis, &c. Ecce, cum Saluator dixerit apud Matthæum cap. 23. de omnibus in ſe credentibus, eos eſſe inter ſe fratres, quanta inter hos fratres per tot hæreſiarchas concitatę ſunt toto orbe terrarum diſcordiæ? quas nullę conciones, nulla miracula, nulla volumina redigere in antiquam concordiam queunt.

XXXIII. Dolor recens, aut affectus vehementior.

Impatiens animus, nec adhuc tractabilis arte
Reſpuit, atque odio verba monentis habet. 1. Rem.

Et monentes, & conſolantes cauere debent, ne vulnus quod ſanare ſtudent, maius faciant, ſi ni mirum eo nimium recenti manus admoueant. Ideo ſubiicit Naſo.

Aggrediar melius tum, cum ſua vulnera tangi
Iam ſinit, & veris vocibus aptus erit.

Agens de dolore matris ſuæ Heluiæ conſolando Seneca, expectabam dum ipſe vires ſuas frangeret, & ad ſuſtinenda remedia mora mitigatus, tangi ſe, ac tractari pateretur. Cæterùm quomodo vulnera recentiora ſanatu faciliora ſunt: vbi corrupta in malum vlcus verterunt difficilius curantur: ita dolor, aut affectus inueteratus non molli, ſed duriore admonitione non tam curandus, quam frangendus eſt. Vide eundem philoſophum Conſolat. ad Martiam cap. 1. in fine.

E.

XXXIV. Euentus.

Exitus acta probat; careat ſucceſſibus opto
Quiſquis ab euentu facta notanda putat. ep. 2.

F.

XXXVII. Fama.

Ipsa quid in cælo rerum, pelagóque geratur,
Et tellure videt, totumq; inquirit in orbem. 12.Me

Vide ibidem totam eius descriptionem, dissertam, & illustrem. De eadem 9.Metam. *fama loqua quæ veris addere falsa Gaudet, & è minimo sua per mendacia crescit.* Habes & aliam breuiorem 4.Aeneid. Rum cum fama sæpe confunditur. Inde Propertius eleg.18. lib.2. de velocitate, & latissimè vagante fam *Et terram rumor transilit, & maria.* Plaut. apud Festum. *nullam rem citiorem esse apud homines, quàm famam re* Famam, seu existimationem bonam de nobis, præstare diuitiis, ait 2. de Orat. Cic. Bonum nomen v cat Scriptura sancta, & similiter diuitiis multis anteponendum censet. Prouerb.22. Agesilaus Laced mon. rex interrogatus, quo pacto quis bene audire apud homines posset, respondit; si loquatur qu sunt optima, & faciat quæ sunt honestissima. At Socrates idem percunctanti; si talis esse studeat, qu lis haberi vult. Famam popularem negligendam suadet Horat. ep.16. lib.1. quia viri boni existimati ex recta conscientia, non ex opinione vulgi, quo nihil inconstantius, pendere debet. De Claudia V stali, quam mundior cultus in suspicionem stupri apud populum vocarat, 1.Fast.

Conscia mens recti famæ mendacia ridet,
Sed nos in vitium credula turba sumus.

Sed famæ inuigilare iuuat. Quis nosset Homerum,
Ilias æternum si latuisset opus? 3.Ar

Pub. Syrus. *Honestus rumor alterum est patrimonium.* Aeternum opus Ilias, id est, æternùm, ac semp mansurum, aut æternitate dignum, Homeri nomen apud omnes gentes nobilitauit. Ipsum Hom rum vocat æternum Tibull. ob immortale eius carmen. Semper florentem Lucretius. Idem de Latin Homero, & de quibusuis primi ordinis scriptoribus affirmemus licet, quos ipsorum scripta mult quam vita paucis nota, & res gestæ (si fortè quippiam ad memoriam insigne gesserunt) notiores p steritati effecerunt. Inuigilandum famæ, nec cum vita dimittendam propagationem nominis nostr aut eam silentio pecorum instar transeundam in proœmio Coniurat. iudicauit Sallustius. Nos vt s cundùm virtutem, & diuinas leges viuamus, & quantum possumus, vt multis opera nostra, ac labor prosimus, contendamus. De fama Deus viderit, cui soli omnis honos, & gloria debetur. Memorabil ἀξίωμα. Plinius ep.8. lib.1. sequi enim gloria, non appeti debet: nec si casu aliquo non sequatur, idcirc quod gloriam non meruit, minus pulchrum est.

Et memorem famam qui bene gessit habet. 2.F

Memorem famam dixit, sicut Virgil. 1. Aeneid. memorem Iunonis iram. Gloria vmbra virtuti est, inquit Seneca epist.79. etiam inuitos comitabitur. Sed quemadmodum vmbra aliquando antece dit, aliquando sequitur: ita gloria aliquando ante nos est, visendamq; se præbet: aliquando in auers est, maiorque quo serior, vbi inuidia secessit.

XXXVIII. Fastidium ex crebritate.

Scilicet & veteres fugiunt iuga sæpe iuuenci,
Et domitus fræno sæpe repugnat equus. 4.T.6

Nihil singulare videri oportere, si ipse iam biennium in exilio degens, ei tolerãdo asuescere non dum potuerit: cum etiam boues, qui pluribus annis traxerunt iugum, sæpe tamen calcitrent, & repu gnent iugo, & caballi frænis asueti, sæpe nihilominus eadem ægrius accipiant. Prouerbiale distichon de iis, qui in laboribus, & negotiis sibi consuetis molestiam interdum, & fastidium sentiunt.

XXXIX. Forma, & facies.

Ista decens facies longis vitiabitur annis,
Rugáque in antiqua fronte senilis erit.
Iniicietq; manus formæ damnosa senectus,
Quæ strepitum passu non faciente venit. 3.T.7

Quæ obrepit non intellecta senectus, vt ait Iuuenal. Sat.9. seu tacito pede venit (quod noster al

tur, prorsus vt nihil magis. Carneades ἀδορυφόρητον βασιλείαν nominabat, regnum sine satellitio, quod formosi citra vim imperent, & obtineant quod volunt. Laërtius. Copiosius hoc differit in laudatione Helenes Isocrates. Adde verbum Tertulliani. Decor naturaliter est inuitator libidinis. Cui consonat Theophrastus, qui tacitam fraudem appellauit, quia sine verbis persuadet ac decipit.

Delectant etiam castas præconia formæ,
Virginibus curæ, gratáque forma sua est. 1. Art.

Non solum meritoriæ forma sua, qua cupiunt, & irretiunt infælices animas, sed etiam nuptæ, item adhuc intactæ se formosas esse natas non dolent. Illud enim quamuis apud scriptorum neminem legerint, norunt omnes, natura hominibus insitum esse amorem pulchrorum, & formosis primo aspectu nos conciliari. Est insuper ideo grata virginibus sua forma, quod iam se dotem satis magnam habere, & maritos non difficulter adepturos confidunt. Nam vt scripsit Afranius.

Formosa virgo est, dotis dimidium vocant
Isti, qui dotes negligunt vxorias.

Præcipuè autem forma virginitati perpetuę honori est, quoniam cum re αὐτοφυεῖ, & sine opera illarum existente, voluntaria, & quidē pulcherrima, & sanè difficillima virtus coniungitur. Quo mihi aptum videtur quod lego apud Isocratem, in Encomio illius, qua tota Græcia formosiorem non vidit. ὅσοι δ' ἂν τὴν αὐτῶν ὥραν διαφυλάξωσιν, ἄβατον τοῖς πονηροῖς ὥσπερ ἱερὸν ποιήσαντες· τούτους εἰς τὸν ἐπίλοιπον χρόνον τιμῶμεν ὥσπερ τοὺς ὅλην τὴν πόλιν ἀγαθόν τι δράσαντες. Qui vero ita suam formam custodiunt, vt tanquam in templum nullus improbis pateat aditus: eos reliqua ætate, perinde ac si toti ciuitati benefecissent, honoramus.

Fœdera seruasset, si non formosa fuisset. 2. F.

Tutissimæ sunt deformes: & impatientioris libidinis argumentum habetur cum talibus Venerem exercere. Illis aliis ad pudicitiam tuendam plerumq; non tam prodest, quam obest præclara species: insidiatores enim parat, qui thesaurum illum vel prece, vel pretio, vel vi etiam auferre moliuntur. Quibus omnibus constanter, & vsque ad mortem repugnare, etsi naturæ puellari perdifficile apparet, inuentæ sunt tamen, quæ de his omnibus triumpharunt, Christianæ potissimum, & quidem magno numero.

Forma Dei munus. 3. Art.

Hoc non aliunde melius, & euidentius probatur, quam quod sanctæ litteræ, quibus nihil grauius, tot fæminas, Saras, Rebeccas, Rachaëles, Iudithas, Estheras, Abigail, Susannas, filias Iobi à singulari pulchritudine commendant, quasi monentes, à Deo illis donatum hoc donum. Viros quoque, vt Mosen, Iosephum, Dauidem, Absalonem, Adoniam, Danielem, & socios. Quamuis ergo semet non commendaret forma, nihilominus cum ex ore hominis non Christiani audimus formam Dei munus esse, eam contemnere minimè debemus. Verumenimuero tantam habet illecebram, vt verēdum hoc non sit, ne in viris quidem religiosis admodum, ac spiritualibus, qui non omnes adhuc naturæ tunicula exuere, ac se nudare penitus queunt, quandiu in istoc tabernaculo commorantur. A sapientibus pulchritudo futuræ virtutis quoddam indicium, & tanquam præludium existimatur. Max. Tyrius dissertat. 9. Sicut enim solis exortum præcedit fulgor quidam in summitate montium, quo vehementer delectantur oculi, quòd aliud expectent: ita animæ splendorem splendor aliquis in extremis corporis partibus præcedit, quo plurimum delectantur philosophi, quia aliud mox venturum vident.

XL. Fortuna.

Paßibus ambiguis fortuna volubilis errat,
Et manet in nullo certa tenaxqúe loco.
Sed modò læta manet, modò vultus sumit acerbos,
Et tantum constans in leuitate sua est. 5. T. 9.

Putarunt antiqui, sed insipienter omnino, res humanas à diuina, & communi vi quadam, vaga, & volubili, nullo ordine, nullaq; ratione, sed temerè, & inconsultò administrari. Quam diuinam vim vagam, atque volubilem ideo appellauêre fortunam, quia repentina quadam voluntate, & fortuitò, nullam habens neque personarum, neque locorum, neque temporum rationem bonas, malasque res quibusuis hominibus inserat. Vnde illi cornucopiæ, & gubernaculum affingunt, quod opes distribuat, & humana gubernet. Hanc deam poëtæ omnipotentem appellarunt; oratores in omni re dominari dixerunt, &c. Hæc Ioan. Viperan. de Prouidentia lib. 2. cap. 14. quæ ego huic loco illustrando peropportuna ratus sum. De inconstantia fortunæ notanda item illa Senecæ, Quæst. natural. lib. 3. in præfat. Quanto satius quid faciendum sit, quam quid factum sit quærere: ac docere eos, qui permisere sua fortunę, nihil stabile ab ea datum esse, eius omnia fluere aura mobilius? Nescit enim quiescere: gaudet

Tantalum apud inferos alij metu saxi, eius capiti semper impendentis, alij fame, & siti collo nus summersum, cruciari scripserunt. De caussa æquè dissentiunt. Noster ob incontinentem lingu (quia videlicet cùm esset deorum conuictor, eorum arcanos sermones hominibus euulgarit) sem terna siti, & esurie, dum aqua, & poma ori captantis imminentia semper refugiunt, damnatum ait in eo membro pœnas exsolueret, quo peccarat. Vide Natal. lib. 6. cap. 18. Ex aureo Plutarchi Comm tario de garrulitate vnam duntaxat sententiam huc adscribam. Nullus sermo dictus ita proficit, multi taciti. Quod enim tacitum est, aliquando dici potest: at non taceri quod dictum est. Nam ef sum est, & ad multos transiit. Quare puto, quòd dicendi quidem magistros habeamus homines, cendi autem deos, silentium in initiis, mysteriisque per manus quasi accipientes. Vitium hoc ἀθυρογλωττία, & ἀθύρωτον ἢ ἀπύλωτον στόμα dicitur, id est, lingua sine ostio, & os sine foribus, semper apertum patens, videlicet ad fabulandum.

XLIII. Generosa indoles.

Acer, & ad palmæ per se cursurus honores,
Si tamen horteris fortius ibit equus. 2.P.1

Ab animante generoso ostendit quid faciat generosus animus. Cùm per se ad gloriosos labor feratur, cohortatione ad eosdem capessendos fit alacrior. In bestiis etsi veræ virtutes non insunt, qu niam ratione destituuntur, sine qua constare illæ nequeunt, sic enim definitur virtus: est habitus, q libera voluntas ad agendum rectæ rationi conuenienter incitatur: tamen virtutum quædam similit dines insunt: ac proinde illarum exempla hominibus, in quos vera cadit virtus, à scriptoribus sæpis mè proponuntur. Huiusmodi plena sunt hieroglyphica Pierij, & historiæ animalium apud Pliniu & Aristotelem.

Tunc bene fortis equus reserato carcere currit
Cum quos prætereat, quosq; sequatur habet. 3.Ar

Carcer pro carceribus. Sunt verò carceres vnde erumpunt quadrigæ, seu vnde currus effundu tur in ludis curulibus, & equestribus. Virgil. 5. Aeneid. *ruuntq; effusi carcere currus.* Numero singulari ca cer quasi arcer, ab arcendo, vnde prohibemur exire, & locus in quo seruantur noxij: inde enim feris, claustris obiectis exire vtiq; prohibentur. Aemulatio nobilem equum in cursu accendit, cum se alic præteriisse, alios adhuc prætereundos sibi conspicit. Ita nos litteris consecrati, reputantes quibus s periores euasimus, ea victoria pro calcari ad æquandos, aut superandos quibus adhuc inferiores s mus, vti debemus. Tale certamē gloriæ ex re militari extollit in veteribus Romanis Sallustius in Con iurat. cum sic se quisque hostem ferire, murum ascendere, conspici dum tale facinus faceret, propera ret: & eas diuitias, eam bonam famam, magnamque nobilitatem putaret.

Quod licet, & facile est, quisquis cupit. 2. Amor. 19

Quæ facilia, & in medio posita sunt, laudem habent exiguam, tametsi vituperatione carent. Ho menti generosæ satis non est, quæ ad ardua, vbi sita laus, enititur, & laboribus alitur. Propertius lib. 4 eleg. 11.

Magnum iter ascendo: sed dat mihi gloria vires.
Non iuuat ex facili lecta corona iugo.

Non placere, & ingrata sibi præmia profitetur, quæ citra laborem magnum pariuntur: quæ quis, vt Græci loquuntur, ἀνιδρωτὶ, ἀκονιτὶ sine sudore, ac puluere consequitur.

Qui monet vt facias quod iam facis, ille monendo
Laudat, & hortatu comprobat acta suo. 5.T.15

Volunt, iuxta prouerbium, currentes incitare, qui ad aliquid sponte sua paratos, ac promptos verbis extimulant. Et quò admonitio, seu extimulatio illa iucundius accipiatur, hoc ipsum se velle, currentes inquam incitare, solent addere, qui hortantur. Ita hortando laudant, & quæ fiunt appro bant. Plin. Caninio. Scio te stimulis non egere: me tamen tui charitas euocat, vt currentem quoque in stigem. Plerumq; item has voces interiicimus, quod facis, sicut facis: ad molliendam cohortationem idoneas scilicet. Crassus 1. de Orat. ad Sulpitium, & Cottam eloquentiæ candidatos, immo oratore non mediocres; siquidem tantam iam erant facultatem adepti, vt non æqualibus suis solum antepo nerentur, sed maioribus natu compararentur. Quamobrem pergite, vt facitis, adolescentes, atq; in id studium in quo estis, incumbite: vt & vobis honori, & amicis vtilitati, & reip. emolumēto esse possitis.

XLIV. Gloria.

Ardua per præceps gloria vadit iter. 4.T.3

Concipiunt vates, blandumq; Heliconis amorem.
Felices quos illa ætas, quos protulit illi
Proxima: diuino quanto quisque ortus Homero
Vicinus magis est, tanto præstantior omnis.

XLVII. Humana, homines.

Nil homini certum est. 5.T.6.

Duplex sensus. Aut, homo nihil futurorum exploratum habet, ac pro certo cognitum. Aut, in rebus humanis nihil esse fixum ac stabile. Quod eximè declarauit Max. Tyr. dissertat.37. Conuersionem rebus humanis, inquit, quotidie inducit Deus, nec alia, quam in diem earum est conditio. Sicut fluuiis, qui è perpetuo oriuntur fonte nomen vnum est, Sperchius videlicet, Alpheus, aut simile, noua autem semper aquarum accessio, quarum hæc transit, illa venit, oculis imponit, vt vnum idemque videatur esse flumen. Eodem modo è perenni fonte res humanæ mira quadam, perpetuaque velocitate fluunt, nascuntur, proueniunt: cursum vero earum nemo sentit, nec aliter in eo humana decipitur ratio, quam in fluuio aspectus, vt vnam eandemque esse arbitretur vitam. Res enim diuersa, res est varia, quæ à casibus, negotiisque multis, & occasionibus mutatur. Hactenus ille. Adde his ex Horat. Ode 34. lib.1.

——valet ima summis
Mutare, & insignem attenuat Deus,
Obscura promens,

Et noster 4.P.3.
Omnia sunt hominum tenui pendentia filo:
Et subito casu quæ valuere ruunt.

Et infrà:
Ludit in humanis diuina potentia rebus,
Et certam præsens vix habet hora fidem.

Interrogatus Aesopus quid ageret Iupiter, respondit. τὰ μὲν ὑψηλὰ ταπεινοῖ, τὰ δὲ ταπεινὰ ὑψοῖ, excelsa deprimit, humilia extollit.

Inde genus durum sumus, experiensq; laborum,
Et documenta damus qua simus origine nati. 1.Met.

Virgilius 1.Georg. inde homines tam duros, ac lapideos, laborumque patientes videri, quia ex lapidibus à Deucalione, & Pyrrha coniugibus post tergum reiectis extiterint, vt Transformat. 1. narratur. Erant & Hebræi quondam durum genus, & ad Deum rite colendum, eiusque præcepta obseruanda nimium rigidi & inflexibiles. Quare apud Ezechielem cap.11. pollicetur, se ablaturum de carne eorum cor lapideum, & daturum eis cor carneum, *vt in præceptis meis*, inquit, *ambulent, & iudicia mea custodiant.* Lapis in prouerbiis pro bardo, stupido, indocili, & trunco. Plaut. Mercat.

Ad mandata claudus, cæcus, mutus, mancus, debilis.
Promittebas te os sublinere meo patri. Egomet credidi
Homini docto rem mandare: is lapidi mando maximo.

Prô superi, quantum mortalia pectora cæcæ
Noctis habent? 6.Met.

Quam multa præter opinionem homini eueniunt? In nocte, & tenebris sæpius quam in luce ambulamus, quoniam non solum plura ignoramus quam scimus, verum etiam quia cogitationibus, suspicionibus, iudiciis, consiliis & sententiis nostris persæpè fallimur, & videntes non videmus, & audientes non intelligimus, vt quondam Saluator dixit. Est autem quædam nox voluntaria, in qua ambulant scelerati, quorum illæ apud Sapientem voces lamentabiles cap.5. *Ergo errauimus à via veritatis, & iustitiæ lumen non luxit nobis, & sol intelligentiæ non est ortus nobis. Lassati sumus in via iniquitatis, & perditionis, & ambulauimus vias difficiles: viam autem domini ignorauimus.*

Os homini sublime dedit, cælumque tueri
Jussit, & erectos ad sidera tollere vultus. 1.Met.

Carmen bonis auctoribus in ore, quoties de præstantia, & dignitate hominis disputant. Inde argumentum ducunt, eum non ad terrena, sed cælestia, ac diuina perfruenda à Deo conditum. Affert Lactantius lib.2. cap.1. & inquit. Spectare nos cælum Deus voluit, vtique non frustra. Nam & aues, & ex mutis pæne omnia cælum vident: sed nobis propriè datum est cælum rigidis, ac stantibus intueri, vt religionem ibi quæramus, vt Deum, cuius sedes illa est, quem oculis non possumus, animo contemplemur. Pulchre item D.Basilius ex erecto statu corporis nostri, & suspectu in cælum à voluptatibus bestiarum propriis nos dehortatur, concione in illud, Attende tibi ipsi. ὄρθιόν σε ἔπλασεν μόνον τῶν

Verba puellarum foliis leuiora caducis. 2.Am.1

Intelligis puto de qualibus puellis loquatur, quibus scilicet omnia chariora quam pudor: q cum suis amatoribus militant, heu quam non bonam, & honestam, sed spurcam, & exitiosam mi tiam, cuius stipendia mors æterna. Harum mores cum leuitate, & inconstantia earundem disertif gius noster Plautus in Milite sic depingit.

Os habet, linguam, perfidiam, malitiam, atque audaciam,
Confidentiam, confirmitatem, fraudulentiam.
Qui arguet se, eum contrà vincat iureiurando suo.
Domi habet animum falsiloquum, falsificum, falsiiurium.
Domi dolos, domi delenifica dicta, domi fallacias.
Nam mulier olitori nunquam supplicat, si qua est mala,
Domi habet hortum, & condimenta ad omnes mores maleficos.

Quanquam inconstantia in flagitiis laudanda magis quam reprehendenda est. Malè enim in mal perseueratur.

L. Ingenium.

——nil non mortale tenemus
Pectoris exceptis, ingeniique bonis. 3.T.7

Duplex vita hominis, vna communis ei cum brutis animalibus, quam mors dissoluit, quand animus scilicet à corpore discedit: altera perennis, & nunquam occidens, quæ nimirum in memor viuorum viuitur, & habet celebritatem sempiternam. Atque hæc vita pectoris, ingeniique parata e bonis, virtuti, inquam, & sapientiæ: non enim sunt alia mentium, & ingeniorum bona. De hac gemin vita parens eloquentiæ orat. pro M. Marcello ad C. Iulium Cæsarem victorem. Nec vero hæc tua vi dicenda est, quæ corpore, & spiritu continetur: illa, inquam, illa vita est tua, Cæsar, quæ vigebit memo ria sæculorum omnium, quam posteritas alet, quam ipsa æternitas semper intuebitur. Huic tu inse uias, huic te ostentes oportet, &c. Potest igitur homo probus, & ingenio suo cæteris commodans, im mortalitatem adipisci, quemadmodum quos quotidie legimus & admiramur, adepti sunt. Apponai his conueniens epigramma Martial. è lib. 10.

Marmora Messallæ findit caprificus, & audax
Dimidios Crispi mulio ridet equos;
At chartis nec furta nocent, & sæcula prosunt,
Solàque non norunt hæc monimenta mori.

Adi præterea meum Commentar. si placet. Adde ex Seneca Consolat. ad Polybium. Immortalis est ingenij memoria: hanc tuo fratri largire, in hac eum colloca. Melius illum duraturo semper conse crabis ingenio, quam irrito dolore lugebis.

Ingenium quondam fuerat pretiosius auro,
Nunc est barbaries grandis, habere nihil. 3.Am.7.

Hoc sentit, fuisse tempus, cum ingenium, & liberalissima studia, ingeniorum excellentium germanæ occupationes, & alimenta, præ diuitiis in honore, & gloria essent. Nunc contra fieri penitus: haberi enim pro magna barbaria, nihil possidere, cum ingenuas artes non didicisse, & illiteratum esse sit verè magna barbaria. Paupertatem duci probro, quantumcunque ingenio, & doctrina quis præstet. Quidam legunt pentametrum sic, *At nunc barbaria est, &c.* nostra lectio concinnior est. Quam vellem istam querelam non cadere in hoc sæculum, quo nihil pretio ipso est pretiosius?

Si mihi difficilis formam natura negauit,
Ingenio formæ damna rependo meæ.

Sapphûs est ad Phaonem. Fuerunt fœminæ duæ hoc nomine, & ambæ poëtriæ, ac Lesbiæ, vna ciuis Eresia, altera Mitylenæa. Vtrius hæc epistola sit, quærat alius. Sapphonem ob ingenij præstantiam, & carminis venustatem Musis quoque annumeratam esse, docti sciunt. De eius deformitate nihil memini legere. Notabile γνώμη. Ingenium formæ damnum compensat. Natura non dat omnibus omnia, vt nos homines, non deos esse subinde meminerimus. Quantum porrò discrimen inter hæc duo bona, formam, inquam, & ingenium? Eritne qui dubitet, si altero carendum sit, vtro potius? Quid? annon Aesopus quoque, quo nil deformius, id quidquid erat damni, ingenio, & sapientia rependit? quem Samiis dixisse narrat in eius vita Planudes, non esse faciem, sed mentem cuiusque intuendam, quam natura sæpe cum despicabili forma eximium coniunxerit. Num ad externam amphoræ speciem, & elegantiam, inquit, potius, quam ad saporem quod intus est vini attenditis? In 2. de Orat. L. Aelius Lamia, patronus Aculeonis contra Crassum, cum ab eo vt deformis esset irrisus, non potui mihi, inquit, formam ipse fingere, ingenium potui.

Fertilior seges est alieno semper in agro,
Vicinumq; pecus grandius vber habet. 1.Art

Ipsum verbum, vnde inuidia, & inuidentia deriuantur, ductum est à nimis intuendo fortunam alterius, vt scilicet præpositio *in* non priuandi, vt sæpè aliàs, sed, vt non sæpe, augendi vim habeat. Citatur ex veteri tragœdia in testimonium hic versus, quem integrum profert Nonius. *Vnde, aut quis mea salui florem liberûm inuidit meûm?* Addit Cicero, 3. Tusculan. Male latinè videtur, sed præclarè Accius: v enim videre, sic inuidere florem rectius, quam flori dicitur: nos consuetudine prohibemur: poëta in suum tenuit, & dixit audacius. Quod ait Ouidius de *grandi vbere*, similiter Horat. Sat. 1. lib. 1. *Quodq; aliena capella gerat distentius vber Tabescat?*

Pascitur in viuis liuor, post fata quiescit,
Tunc suus ex merito quemq; tuetur honos. 1. Am.4

Mortuis desinimus inuidere, ea nimirum quæ post mortem eos consequuntur, nisi forte illo oderimus: tunc enim quasi adhuc viuentium, honores, gloriam, monumenta pati non possumus, eorumque memoriam prorsus deletam cupimus. Nota mihi verbum *pascitur*, quod respondet illis, rodere, mordere, quæ etiam huic pesti tribuuntur, cuius pastum 2. Metam. vbi eam describit, ait esse vipereas carnes, ad amarulentas. & venenatas, & cruciantes inuidorum cogitationes respiciens.

Scripta placent à morte ferè, quia lædere viuos
Liuor, & iniusto carpere dente solet. 1.P.4

Fatum quoddam scriptorum, & poëtarum inprimis, reprehendi viuos, laudari mortuos. Noster eleg. 10. Trist. lib. 4.

Tu (Musa) mihi, quod rarum est viuo sublime dedisti
Nomen, ab exsequiis quod dare fama solet.

Propert. eleg. 1. lib. 3. Troiam appellans.

Nec non ille tui casus memorator Homerus
Posteritate suum crescere sensit opus.

Et mox sibi quoque perenne nomen post obitum augurans.

Meq; inter seros laudabit Roma nepotes,
Illum post cineres auguror esse diem.

Dixerat autem supra,

At mihi quod viuo detraxerat inuida turba,
Post mortem duplici fœnore reddet honos.

Ingenium magni liuor detrectat Homeri.
Quisquis es, ex illo, Zoile, nomen habes. 1.Rem.

Zoilus quidam Sophista plures libros in Homerum conscripsit, quibus eum carpsit, & dictus est Homeromastix, flagellum Homeri. Ab eo omnes eruditorum, ac nobilium auctorum reprehensores Zoili nominantur, & mastiges, vt Ciceromastix, Virgiliomastix, &c. Vide prouerbium Zoili. Fuerunt & nostra ætate Homeromastigos, in quibus Iulius Scaliger vel præcipuus, cuius errores in magnis poëtis nimis cupidè taxandis, & emendandis adeo falsos nonnunquam, ac pueriles, vt pene ferulam mereri videantur, à pluribus pro occasione confutatos & vidimus iam, & adhuc videbimus. Sensus pentametri est. O Zoile, quisquis es, cuiuscunque Zoilus es, quemcunque auctorem, & scriptorem arrodis, ab illo primo, quem imitaris, nomen obtines. Quale corpus illi, docet AElian. lib. 11. cap. 10.

Liuor iners vitium mores non exit in altos,
Vtq; latens ima vipera serpit humo. 3.P.3.

Indicatur, inuidos nihil præclarum tentare, & post se latere, ne eos honor inueniat, quemadmodum est in Trinummo. Nec enim aliena præstantia cruciarentur, si quicquam in se præstabile cernerent, acquiescentes nimirum in bonis suis, dicentesque sibi, quod apud Horat. sordidus, ac diues sibi, sat. 1. lib. 1. *at mihi plaudo Ipse domi, simul ac nummos contemplor in arca.* Humi serpunt, nihil magnificum, & sublime, quod ipsis sempiternæ laudi sit, in pectore volutantes.

LIII. Ira.

Ora tument ira, nigrescunt sanguine venæ,
Lumina Gorgoneo sæuius angue micant. 3.Art.

Herculis exemplo terras obiens, nocentes quos superasset, eadem pœna multabat, quam illi per sa
tiam in alios exercuissent. Vide prouerb. Termeria mala. His affinis est historia quoque de Eutro
eunucho Arcadij Imperat. quam refert Ecclesiasticus auctor Socrates, lib. 6. cap. 5. Nam cum leg
ferendam suasisset, ne cui noxio perfugium ad templum prodesset, ipsemet offenso Augusto eod
confugiens extractus, & capite plexus est. Docuit hanc iustitiam lepidissimo apologo de lupo, & v
pe apud leonem ægrotantem etiam AEsopus. Recitat parœmiographus in Malum consilium cons
tori pessimum.

——sed cedit viribus æquum,
Victaq; pugnaci iura sub ense iacent. I.T.

Hoc fit plerumque, cum gratiosi, & diuites, & potentes litem habent, & controuersantur cu
tenuioribus. Timent iniqui iudices; aut pecunia se corrumpi sinunt. Tyranni quoque leges asp
nantur, & quod libet, hoc sibi licere volunt, parere nolentibus, aut contradicentibus vltima minit
tes.

L.

LV. Laborandum.

Dum vires, animiq; sinunt tolerate labores,
Iam veniet tacito curua senecta pede. 3.A

Et rursum.

Venturæ memores iam nunc estote senectæ.
Sic nullum vobis tempus abibit iners.

Laborem commendauimus in Symb. nostris ad 1. Georg. pag. 267. Horat. sat. 9. lib. 1. nil *sine m*
gno Vita labore dedit mortalibus. Vide ibid. Lambin. Apostolus ad Thessal. 2. cap. 3. nolentem operari, vet
manducare. Laborandum porrò dum vires sunt integræ, dum viridis ætas, & viuida virtus animi, v
suppetat infirmæ senectuti vnde se sustentet. Nam iuxta adagium, optimum obsonium senectuti la
bor. Et consilium Hesiodi est.

οὐκ αἰεὶ θέρος ἐσσεῖται, ποιεῖσθε καλιάς.
Non est æs semper fuerit, componite nidos.

LVI. Labor inanis.

Quid facis OEnone, quid arenæ semina mandas?
Non profecturis littora bobus aras. ep. 5.

Ad inutilem operam significandam pæne sexcenta sunt prouerbia. Flagellare mortuum, lapi
dem decoquere, in cælum iaculari, æthiopem lauare, asinum tondere, &c. Vide Chiliad. Plaut. Asinar

Iubeas vna opera me piscari in aëre,
Venari autem iaculo apros in medio mari.

Curando fieri quædam maiora videmus
Vulnera, quæ melius non tetigisse fuit. 3.P.7.

Hoc interdum vulneribus contingit natura sua, vt scilicet melius, & facilius curentur, dum non
curantur: interdum ex chirurgorum imperitia. In morbis quoque circumspiciendum, cui medico fi
damus. Studium enim faciendi quæstus hoc sæculo multos gignit medicos. Generatim porrò despe
ratis aut vulneribus, aut morbis non est facienda medicina, ne & labor, & impensa pereant.

LVII. Lacrymæ.

——est quædam flere voluptas,
Expletur lacrymis, egeriturq; dolor. 4.T.3.

Lacrymas præ gaudio manantes habere voluptatem, quis non videt? Sed ex dolore profectas
habere tamen aliquid iucunditatis, ipsumque dolorem alleuare, & consolari, mirum videri queat.
Ego hac de re in Commentario, & caussas idoneas protuli. Hîc vnam duntaxat sententiam confirma

Est in ætate hominum,
Ita diis placitum, voluptati vt mæror comes consequatur.
Quin incommodi plus, maliq́ illico adsit, boni si obtigit quid.

Extremo huic respondet ille in 3. Artis. *Pluraq́ sunt semper deteriora bonis.*

LIX. Malum proprium.

Diruta sunt aliis, vni mihi Pergama restant. ep. I.

Probatissima, & fidelissima Penelope scribit Vlyssi suo, eiusque aduentum, Troia iam pridem capta, & vastata, ducibusque cæteris domum ad suos reuersis, cupidissimè desiderat, queriturque sibi videri Troiam adhuc restare incolumem, quando perinde vt in illa decennali obsidione carere marito cogatur. Verùm illam absentiam cum reprehendere non potuerit, (necessitatis enim fuit, & suscepta pro repub.) hanc, vt æquo diuturniorem, modestè accusat, & lentum vocat, hoc est, frigentem, & remissum in amore coniugali.

Hanc tua Penelope lento tibi mittit Vlysse,
Nil mihi rescribas; attamen ipse veni.

Sed ad rem, qui reliquis emergentibus manet in infortunio, & miseria, poterit idem dicere quod Penelope, prouerbiali specie. *Diruta sunt aliis, &c.*

LX. Mens.

Illa per immensas spatiatur libera terras,
In cælum celeri peruenit illa fuga. 4. T. 2.

Regnum totius animi à natura tributum menti, ait Cicero Tuscul. 3. Ea siue naturam, siue deum nihil homini dedisse præstabilius, in Catone. Cogitatione quiduis posse depingere, 1. de nat. deor. Nihil esse celerius, in Orat. perf. Alia quæ præclara de mente ex eodem, & aliis possent afferri, prætermitto. Mens itaque momento temporis peruagatur omnia, & nullo loco excluditur, qua se, quamuis in exilio sit, & infinitis pæne terrarum, aquarumq́ue spatiis disiunctus, tamen Romam ad triumphum Germanici videndum aditurum in eadem elegia affirmat. Mentem cum oculo, seu visu doctè comparat Philo de opificio Dei, pag. 7. De eius mobilitate, celerrimoq́ue per omnia discursu Seneca ad Heluiam cap. 6.

LXI. Miseri.

Crede mihi, miseros prudentia prima relinquit,
Et sensus cum re, consiliumq́ fugit. I. P. 12.

Non ipsa miseria, sed ægritudo ob miseriam, principem illam animi partem, mentem, inquam, in qua inest prudentia, & perspiciendi vis, mirè hebetat, intelligentiæ quoque lumen obfuscat, & memoriam vitiat. De corpore nihil dico, cui etiam minimè prodest. Cum re igitur (pone quempiam ob res amissas calamitosum factum, & ideo esse dies ac noctes in acerbo dolore) fugit sensus, id est, iudicium, & intelligentia, & consilium, vt miseri qua fortuna, iactura tantarum rerum sibi duplicent miseriam, ac pænè stupidi euadant. De tali dolore locutus est Alexides Comicus. τῶν μετρίων αἱ μείζονες λῦπαι ποιοῦσι τὸ φρονεῖν μετίστασιν, id est, qui modum superat dolor, mentem suo loco dimouet.

LXII. Modestia in secundis.

Luxuriant animi rebus plerumq́ secundis,
Nec facile est æqua commoda mente pati. 2. Art.

Virgil. lib. 10. narrans Turnum cæde, & baltheo insigni Pallantis exultasse, propter quem baltheum tamen postea periturus erat, subiungit.

Nescia mens hominum fati, sortisq́ futuræ,
Et seruare modum rebus sublata secundis.

Cum aduersæ, & secundæ res leniter, & compositè nobis ferendæ sint, tamen non tam illæ animos deprimunt, ac deiiciunt, quam hæ eosdem efferunt, & extollunt, vt nonnullos propter summam fælicitatem suam maiores existimari, & cum diis numerari voluisse legamus: Ascendissent vltra, si quidquã

Quæ præbet latas arbor spaciantibus vmbras,
Quo posita est primùm tempore, virga fuit.
Tunc poterat manibus summa tellure reuelli,
Nunc stat in immensum viribus aucta suis. 2.Rem.

Prodest,& obest mora. In malis semper obest, quæ tempore validiora,& superatu difficiliora euadunt;quale inprimis est libido,cuius scintillæ nisi extinguantur, in flammas excrescunt,& inde incendium sæuit in præcordiis. Moram dare vires,cernis in vuis,in segetibus,in arboribus. Idem cogit contingere in prauis cogitationibus, perturbationibus, & improbis affectibus,qui paulatim roborantur,vt euelli,& eradicari amplius non possint. Huc bellè accommodat Pierius Hieroglyph.lib.13 in Vulpe,quod est in Canticis.*Capite nobis vulpes paruulas,quæ demoliuntur vineas.* Quare obtemperandum consilio,quod mox sequitur.

Principiis obsta,serò medicina paratur,
Cum mala per longas conualuere moras.
Sed propera, nec te venturas differ in horas,
Qui non est hodie cras minus aptus erit.

Arbores latè vmbras præbentes, sunt quæ circumquaque ramos diffundunt, & in ambitum patent vndè & patulæ dicuntur:quæ non sunt cuneatæ.

Differ,habent parua commoda magna moræ. 3.R

Maximis commoditatibus nonnunquam paruæ procrastinationes compensantur. Contrarium illud Lucani lib.1. *Tolle moras,semper nocuit differre paratis.* Verumenimuero certum quippiam præscribi non potest. Prudentia,& experientia vtrique moderabuntur. Exempla item in vtramque partem historiæ suppeditant. *Mora omnis odio est*, inquit Pub.Syrus: *sed facit sapientiam.* Tanta commoda habuerunt moræ Q.Fabij Maximi,vt is vnus homo Romanis rem per eas restituerit.

Morsque minus pœnæ,quam mora mortis habet. ep.10

De calamitosissimis, & qui quotidie pæne moriuntur, nec tamen mori possunt, & inuocant mortem,& mors fugit ab eis. Item de iis,qui diuturnis,& atrocibus pœnis excruciantur.Item de iis, qui nimium diu mortem sibi destinatam exspectare compelluntur.

Optima vindictæ proxima quæque dies. 2.Rem.

Quò citius, eò salutarius praui mores corriguntur, amicitiæ turpes dissoluuntur, iniustè ablata restituuntur,scelerati à magistratibus puniuntur,innocentes conseruantur,leges defenduntur, seditiosi vrbibus pelluntur, &c. & alia huius generis quam plurima.

LXV. Morbus corporis,& animi.

Non est in medico semper releuetur vt æger:
Interdum doctâ plus valet arte malum.
Afferat ipse licet sacras Epidaurius herbas,
Sanabit nulla vulnera mentis ope. 1.P.4

Longè optabilius esse nobis debet corpore, quam animo ægrotare, Illius enim morbi facilius, huius difficillimè depelluntur. Et illi plerumque tam graues non sunt:hi pæne semper grauissimi,& nocentissimi. Et corporum quidem curandorum,inquit M.Tullius 3.Tuscul. quæsita est ars eius atque vtilitas,deorum immortalium inuentioni consecrata:animi autem medicina nec tam desiderata est antequam inuenta,nec tam culta posteaquam cognita est, nec tam multis grata, & probata, pluribus etiam suspecta,& inuisa. Mox subtexit caussam,ex qua videre possis,cur tam difficilis sit animi sanatio. An quod corporis grauitatem, & dolorem animo iudicamus, animi morbum corpore non sentimus?Ita fit,vt animus de seipso tum iudicet,cum idipsum quod iudicat,ægrotet. Morbos animi Ouid. vocat vulnera mentis. Vt enim vulneribus corporis, sic affectibus, & vitiis mentis integritas conscinditur,& dilaceratur.Inter eos,& affectus Seneca hoc discrimen constituit ep.75. Affectus sunt motus animi improbabiles,subiti,& concitati:qui frequentes, neglectique fecêre morbum: sicut distillatio vna,nec adhuc in morem adducta,tussim facit:assidua,& vetus phtisin.Morbi sunt inueterata vitia,& dura,vt auaritia, vt ambitio nimia: postquàm hæc animum implicuerunt, & perpetua eius esse mala cœperunt.Cicero hoc nomine crebrius affectus ipsos afficit,& morbos nominat. Vt absoluam, sicut morbi quidam corporum, ita quidam animorum (de quibus accipiendus est Ouid.nam de omnibus verum non est)omni auxilio,non ex natura sua,sed ægrotantium vitio, & pertinacia ma-

Munera quærunt, quas appellat in Menæchmis Plautus illecebras argentarias, quarum oculatæ ſunt manus, credunt enim quod vident, vt eſt in Aſinar. quæque à merendo nomen habent. Appoſitè his de ſuo ſcorto Propert. lib. 2. eleg. 16.

Cynthia non ſequitur faſces, nec curat honores,
Semper amatorum ponderat illa ſinus.

Geſtabant enim antiqui crumenam è collo pendentem, quam in ſinum demittebāt. Hæ nihili faciunt qui nihil dant, quicunque, & qualeſcunque ſint. Eſt autem munerum tanta vis, vt diuûm, hominumque gratiam concilient.

——acceptiſsima ſemper
Munera ſunt, auctor quæ pretioſa facit.

Charorum chara munera, quamuis non pretioſa. Sudarium ab amiciſsimis donatum Catullo, furatus erat in conuiuio Aſinius, aſuetus furtis huiuſcemodi. Ei trecentos hendecaſyllabos minatur, niſi remittat. Et addit.

Quod me non mouet æſtimatione;
Verùm eſt μνημόσυνον mei ſodalis.
Nam ſudaria Setaba ex Iberis
Miſerunt mihi muneri Fabullus,
Et Veranius. hoc amem neceſſe eſt
Vt Veraniolum meum, & Fabullum.

Chara item quæ à potentibus donantur: teſtes videlicet eorum erga nos animi. Chariſsima autem in re, quæ à viris ſanctis donantur, quorum gratiam, & fauorem omnibus theſauris anteponendum cenſeo. Sunt enim amici dei, *qui voluntatem timentium ſe faciet, & deprecationem eorum exaudiet.* Pſalm. 144.

N.

LXVIII. Nobilitas vera.

Nam genus, & proauos, & quæ non fecimus ipſi,
Vix ea noſtra voco. 13. Meta.

Vlyſsis ſunt, in illa nobili, & à doctis meritò decantata oratione, qua in competitione armorum Achillis Aiaci Telamonio, de ſua etiam nobilitate glorianti, vt qui eſſet Iouis pronepos, reſpondens introducitur. Eſt epiſtola Senecæ, num. 44. qua oſtendit, veram nobilitatem in ſola virtute conſtitutam. Pauca ſaltuatim decerpam. Omnes, ſi ad primam originem reuocentur, à diis ſunt. Non omnes curia admittit; caſtra quoque, quos ad periculum, & ad laborem recipiunt, faſtidioſe legunt. Bona mens omnibus patet: omnes ad hoc ſumus nobiles. Non facit nobilem atrium plenum fumoſis imaginibus. Animus facit nobilem: cui ex quacunque conditione ſupra fortunam licet ſurgere. His conſentientia Lucanus ad Piſones.

Nam quid imaginibus, quid auitis fulta triumphis
Atria, quid pleni numeroſo conſule faſti
Profuerint, cui vita labat? perit omnis in illo
Nobilitas, cuius laus eſt in origine ſola.

Et Iuuenal. ſat. 8.

Malo pater tibi ſit Therſites, dummodo tu ſis
Æacidæ ſimilis, Vulcaniaq́ arma capeſſas,
Quam te Therſitæ ſimilem producat Achilles.

Si modo non cenſus, nec clarum nomen auorum,
Sed probitas magnos, ingeniumq́ facit. 1. P. 10

Quatuor rebus homines magni, & illuſtres fiunt. Diuitiis, quæ plerumque non iuſtis vndiqua que rationibus conquiruntur, ſi non fallitur ſapientia Platonis, cuius eſt: diues aut iniquus, aut ini qui hæres. *Dat cenſus honores*, dixit 1. Faſt. Nobilitate, hoc eſt, claritudine familiæ. Hæc duo extra hom nem, & aliena ſunt. Probitate, quo nomine virtutem capio generatim. Ingenio & doctrina. Hæc du poſteriora in nobis ſunt, & propria ſunt, quæ verè nobiles, & omni honore dignos efficiunt.

Dextera præcipue capit indulgentia mentes,
Asperitas odium, sæuaq́ bella mouet.
Odimus accipitrem, quia viuit semper in armis,
Et pauidum solitos in pecus ire lupos.
At caret insidiis hominum, quia mitis, hirundo,
Quasq́ colat turres Chaonis ales habet. 2. A

Obsequium amicos parat, quod tamen dexterum esse oportet. Nemo enim ingenuus velit alium obsequi, & gratificari, & indulgere in omnibus, & citra modum. Sæpe siquidem pars benefi est, si bellè neges quod petitur, vt ait Pub. Syrus. Laudabilis igitur, & amicitiæ conciliatrix atque co firmatrix prudens, & beneuola indulgentia: reprehendẽdus aũt rigor, & ad vnguem omnia exigen pertinacia: quæ nec de pœnis detrahit; nec ad beneficium addit: & gratis nihil facit: & aliorum ſes diis obiicere nihil metuit, similis accipitribus, & lupis, immitibus feris, non blandis auibus, vt su columbæ, quarum copia in Chaonia, & hirundines à quibus cum nemo offendatur, nemo ipsis te dit insidias. Subtexam qui paulo infrà sequuntur versiculos de efficacitate obsequij, quæ omnia, plurima hactenus, ex illa μανιωστιχία allata, ad res honestas verissimè accommodari possunt. Sunt nim γνῶμαι, & philosophorum axiomatis similia, & (quod huic poëtæ proprium, ac peculiare est) i ductionibus, exemplisque illustrantur.

Flectitur obsequio curuatus ab arbore ramus:
Franges, si vires experiare tuas.
Obsequio tranantur aquæ: nec vincere possis
Flumina, si contrà, quàm rapit vnda nates.
Obsequium tigresq́ domat, tumidosq́ leones:
Rustica paulatim taurus aratra subit.

Cede repugnanti, cedendo victor abibis. 2. Art

Quanto rectius, & grauius hoc in irascentibus, quam in turpissimè amantibus dicetur? Furen tem, & insanum etsi possis vincere contra furendo, & insaniendo, tamen ea victoria non plus laudabi tur, quam si taurus taurum vicisset in pugna, qualem Maro in 12. descripsit.

Cum duo conuersis inimica in prælia tauri
Frontibus incurrunt, &c.
Illi inter sese multa vi vulnera miscent,
Cornuaq́ obnixi insurgunt, & sanguine largo
Colla, armósq́ lauant.

Non abest ab iratis contemptus plerumque eorum quibus irascuntur, & amor atque admiratio sui Vtrumque superborum est: superbi autem subiectione, & summissione facilè placantur. Quamob rem feruidius iratum alia via, quam te summittendo, & mollia duris opponendo non superabis. Ho remedium præscribit & Salomon Prouerb. 15. *responsio mollis frangit iram: sermo durus suscitat furorem*. Neci ira tantùm, sed in quauis lite, & controuersia si nec fortunæ, nec existimatio, nec salus, nec aliud qui piam maioris momenti agatur, laudi datur, studio pacis cedere. *Pax optima rerum. Pacifici filij dei vocabu tur.* Matth. 5.

LXXII. Occasio, seu opportunitas.

Temporibus medicina valet: data tempore prosunt,
Et data non apto tempore vina nocent.
Quin etiam accendas vitia, irritesq́ vetando,
Temporibus si non aggrediare suis. 1. Ren

Nosce tempus, vnum est è dictis 7. Sapientum. Temporis, siue opportunitatis in rebus om bus haud leue momentum. Hesiod. καιρὸς δ᾽ ἐπὶ πᾶσιν ἄριστος. *Optimum erit si quis tempus spectauerit apt* Medicina sanat, si suo tempore adhibeatur: si alieno, morbum auget, aut certe nihil conducit. Vin febri ardentibus dandum non est. Vitia non quouis tempore insectanda, & corrigenda. Vt si in me compotatione inter sodales combibones, velis obiurgare ebriosum, & asotum. Irridebit te, & ta magis potabit. Quomodo opportunitatis captator per echinũ ἱερογλυφικῶς significetur, Pierius lib

P.

LXXIV. Parua.

Parua necat morsu spatiosum vipera taurum,
A cane non magno sæpe tenetur aper. 2.Rem.

Blandiri naturę nostrę res paruas potius quam grandiusculas, argumenti satis, quòd cum blandiri, & delicias facere, & nobis quippiam charius esse indicare volumus, verbis diminutiuis quæ appellantur, vti solemus. Veruntamen in paruis quoque sæpius vim, robur, vires, celeritatem, potestatem, & multa denique maiora quam in grandioribus animaduertimus: quod ibi virtus collecta, hic dispersa est. In venenatis præsentius venenum minutiorum, & reptilium, quam quadrupedum est.

LXXV. Patria.

Nescio qua natale solum dulcedine cunctos
Detinet, immemores nec sinit esse sui. 1.P.4.

Probat hoc pronuntiatum exemplo hominum, & animalium. Est ergo à natura nobis impressus, & insculptus amor, ac desiderium natalis loci. Quanta sit bonorum, legitimorumq; ciuium erga patriam charitas, ex eo claret, quod nothi, ac spurij, & aduenæ exilium non curant: nec enim patriam nouerunt vllam, putantque illic se bene, beatèque victuros, vbicunque res necessarias inuenerint. At illi alij cum lacrymis non exeunt, sed extruduntur, & tam ægre, quam filij charissimam sibi matrem relinquunt, etiam si paruam, sterilem, ac nullo præconio dignam habeant. Legum latores atrocissimis sceleribus puniendis exilij pœnam irrogarunt, tanquam iustissimam, & acerbissimam. Etiam in prælio Imperatores vehementius exhortari milites ad fortiter dimicandum non possunt, quam si dicant, pro patria, pro aris, & focis prælio decertandum. Plura multo Lucian. libello, quem patriæ encomium inscripsit. Homer. Odyss. 9.

Ὡς οὐδὲν γλύκιον ἧς πατρίδος, οὐδὲ τοκήων.
Vt nihil est patria propriúsve parentibus vllí
Dulcius.

Vide & prouerb. Patriæ fumus igni alieno luculentior.

Omne solum forti patria est, vt piscibus æquor:
Vt volucri, vacuo quidquid in orbe patet. 1.F.

Oratio est Carmentæ ad Euandrum filium dolentem, ac flentem exilium suum. Ex Arcadia namque in Italiam profugiebat. Non omnibus (inquit Seneca in Consolat. ad Heluiam, cap. 6.) eadem caussa relinquendi, quærendiq; patriam fuit. Alios excidia vrbium suarum, hostilibus armis elapsos, in aliena, spoliatos suis expulerunt: alios domestica seditio submouit: alios nimia superfluentis populi frequentia ad exonerandas vires emisit: alios pestilentia, aut frequens terrarum hiatus: aut aliqua intoleranda infelicis soli vitia eiecerunt: quosdam fertilis oræ, & in maius laudatæ fama corrupit: alios alia caussa exciuit domibus suis. Hæc Seneca. Teucer in quapiam veteri tragœdia, teste Cic. 5. Tuscul. sic loqui introducebatur: patria est, vbicunque bene est. Quam sententiam quare, & quomodo reprehenderit orator prudentissimus & acutissimus Lysias, vide Muret. lib. 2. cap. 3. Cui Teucro consonat versiculus.

Τοῖς γὰρ καλῶς πράσσουσι πᾶσα γῆ πατρίς.
Solum omne patria prospere quicunque agit.

Bonum ac sapientem, vbicunque terrarum degat, felicem aiunt esse, vtpote qui in semetipso felix ac beatus sit, & à fortuna non pendeat.

Et pius est patriæ facta referre labor. 2.T.

Qui patriam suam scriptis ad posteros celebrarunt, eamque immortalem fecerunt, sanctissimæ parenti satis magnas gratias retulerunt, suamque erga illam pietatem abundè declararunt. Celebrat suam Bilbilim Martial. lib. 1. epigram. 50. Laudandi similiter, qui eam ædificiis, & prærogatiuis amplificarunt, & exornarunt.

LXXVI. Pax.

Candida pax homines, trux decet ira feras. 3.Art.

Lactantius lib. 6. cap. 10. exponens rationem, cur Deus hominem nudum, & absque vllis natu-

Eiusdem notæ.

Est Deus in nobis, agitante calescimus illo,
Impetus ille sacræ semina mentis habet. 6.

Hinc clarius vides, cur se sacros appellent. Quomodo enim non sacri, quorum pectora intol Deus, & spiritus sedibus æthereis veniens? Plato in Ione nihil aliud poëtas esse ait, quam deorum i terpretes, dum numine quodam corripiuntur, à quocunque tandem corripiantur. Et Cic.1.Tusc non putat poëtam graue, plenumque carmen sine cælesti aliquo mentis instinctu posse fundere. Ennius sanctos appellauit poëtas, quod quasi deorum aliquo dono atque munere commendati n bis esse videantur. Pro Archia. Nobis notandum, quod ait Philo, lib. Quis rerum diuinarum hæres. N malus propriè correptus diuino furore dicitur, sed in solum sapientem hoc competit; quandoq dem is solus est instrumentum Dei resonans, ab eo contactum, & pulsatum inuisibiliter.

Cura ducum fuerant olim, regumque poëtæ
Præmiáque antiqui magna tulere chori.
Sanctáque maiestas, & erat venerabile nomen,
Vatibus & largæ sæpe dabantur opes.

Amplissimus hic locus de poëtis à principibus, regibus, imperatoribus honoratis, munerib que, & honoribus affectis. Augustos, Tiberios, Germanicos, Nerones, Domitianos, Adrianos, Al xandros, Numerianos, Gratianos, Aegyptiorum quoque, & Macedonum reges pro exemplis add cere in medium liceret. Gentes integræ tanquam de cælo delapsos suspexerunt. Ennij statuam Scip Africanus sepulchro suo imponi iussit, Maronem, & Horatium Augustus in fratrum loco duxit. Pri ri pro paucis versibus sexti Aeneid. In fine Octauia Augusti soror coronatorum 5000. donauit. Py rhon Aeliensis pro quodam poëmate ab Alexandro Magno 10000. aureorum numm(?)m accepit. O pianus ab Antonino 20000. Quanquam vero quædam de his, & quæ omisi, post Ouidij tempora co tigerunt, eius nihilominus pronuntiatum de regum, ac principum fauore, & liberalitate in poëtas verissimum, & quoddam futuri præsagium est. Qui poëtæ regibus familiares, Pausanias in Atticis, principio, pag.2. num.20.

Quid petitur sacris nisi tantum fama poëtis?
Hoc votum nostri summa laboris habet. ibid

Quam sint cupidi immortalis gloriæ poëtæ, nouit, qui eorum scripta voluauit. Quam etiam si bi non dubitant promittere. Verùm si hic eorum scopus est, quid ergo vult Horat. ad Pison.

Aut prodesse volunt, aut delectare poëtæ,
Aut simul & iucunda, & idonea dicere vitæ?

Longus mihi sermo nasceretur, si, quàm multa vtilia, & iucunda in eorum libris, recensere velim. Se huius ipsius scopi scopus est illis decus, & fama sempiterna. Loquor de ethnicis; nostrarum enim a ctionum omnium scopus, & finis debet esse Deus, à quo, & propter quem procreati sumus, cui viui mus, & morimur.

Nec tamen vt testes mos est laudare poëtas. 1. Am. 11

Et rursum:

Crescit in immensum fœcunda licentia vatum,
Obligat historica nec sua verba fide.

Historicorum est, nihil falsum, ac fictum, sed vera tantum, & explorata ad posteros litteris tran mittere. 2. de Orat. Qui secus faciunt, historici munere legitimo non funguntur; sed poëtas imitantu quibus narrare verisimilia, & vera etiam fictis exornare, & amplificare conceditur. Hanc eorum li centiam, quod ad nomina quidem attinet, obseruat Seneca 1. de Benef. cap.4. Quemadmodum no menclatori memoriæ loco audacia est: & cuicunque nomen non potest reddere, imponit: ita poët non putant ad rem pertinere, verum dicere: sed aut necessitate coacti, aut decore corrupti, id quæqu vocari iubent, quod bellè facit ad versum. Nec illis fraudi est, si aliud quid in censum detulerint: pr ximus enim poëta suum illa ferre nomen iubet. Hoc vt scias ita esse, ecce Thalia, de qua cum maxim agitur, apud Hesiodum Charis est, apud Homerum Musa. At vero de eorum libertate in tractandis r bus sunt ista apud Plinium ep.33. lib.9. in qua mira memorat de delphino Hipponensi, hortans Ca nium, vt eam historiam versibus poëtico more ornandam sumat. Principium est epistolæ. Incidi i materiam veram, sed simillimam fictæ, dignamque isto lætissimo, altissimo, planeque poëtico ing nio. Incidi autem, dum super cœnam varia miracula hinc inde referuntur. Magna auctoris fides. T metsi quid poëtæ cum fide? Is tamen auctor, cui bene, vel historiam scripturus, credidisses. Clausu

Venit hoc mihi in mentem, Megadore, te esse hominem diuitem,
Factiosum, me item esse hominem pauperum pauperrimum.
Nunc si filiam locaßim meam tibi, in mentem venit,
Te bouem esse, & me esse asellum. Vbi tecum coniunctus siem,
Vbi onus nequeam ferre pariter, iaceám ego asinus in luto.
Tu me bos magis haud respicias, gnatus quasi nunquam siem,
Et te vtar iniquiore, & meus me ordo irrideat.
Neutrubi habeam stabile stabulum, si quid diuortij fuat.
Asini me mordicibus scindant, boues incursent cornibus,
Hoc magnum est periculum, ab asinis ad boues transcendere.

Et in Pœnulo.

Verùm ita sunt omnes isti nostri diuites,
Si quid benefacias, leuior pluma est gratia.
Si quid peccatum est, plumbeas iras gerunt.

LXXX. Probi.

Non illo melior quisquam, nec amantior æqui
Vir fuit, aut illa reuerentior vlla deorum. 1. Met.

De Deucalione, & Pyrrha coniugibus, à quibus secundùm fabulas reparatum est genus humanum. His carminibus ad laudandos coniuges pios, ac sanctos vtemur, quales olim Abraham & Sara, Raguel & Anna, Zacharias & Elizabeth. Nomine æqui, & iusti, aut iustitiæ, etiam scriptoribus non sacris sæpenumero virtutum cumulus, & omnis perfectio, atque integritas exprimitur.

LXXXI, Pudicitia.

Lis est cum forma magna pudicitia. ep. 5.

Vulgò parum pudicæ habentur, quæ sunt formosæ. Propert. lib. 2. eleg. 32. *Semper formosis fabula pœna fuit.* Similiter Ouidio Iuuenal. *rara est adeo concordia formæ, Atque pudicitiæ.* Caussa huius litis, & discordiæ inuestigetur. An quia præcellentes forma nescio quomodo ad res Veneris procliuiores, cui procliuitati (quæ nostra imbecillitas est) laboriosè resistitur? An quia plures insidiatores, & tanquam venatores patiuntur, quorum tendiculas, & retia ægre effugiunt? *Et magno cum periculo custoditur, quod multis placet,* vt ait P. Syrus. Sententia quidem poëtæ reprehendi falsitatis non potest, quæcunque tandem caussa sit. Nec dubium, quin & Christianæ virgines, si quas pulchritudo nobilitat, hanc concertationem experiantur: quarum pudicitiam Deus, sine quo nemo potest esse continens (modò quod in se est ne omittant) tuetur atque conseruat. Approbat eandem gnomen Augustin. Inter omnia certamina Christianorum, inquit, duriora sunt prælia castitatis. Nam ibi continua pugna, & rarior victoria: rara enim concordia formæ atque pudicitiæ. *Rara auis in terris nigroq; simillima cygno.* Pertinet autem pudicitia ad vtrumque sexum, & ad nuptas etiam, de qua Valer. lib. 6. cap. 5.

——nulla reparabilis arte
Læsa pudicitia: deperit illa semel.

Virtutes omnes semel amissæ redacquiri possunt, quo nihil certius: sola virginitas æternùm perit, si periit. Frequenter enim vocabulo pudicitiæ virginitatem, hoc est, illibatum illum, & intactum florem corporis exprimimus. Distinguit D. Augustinus contra Iulianum lib. 4. Pudicitia est animæ, virginitas corporis. Denique illa integra in anima permanente, potest ista de corpore tibi violenter auferri. Et cum ista integra manet corpori, potest illa in animo lasciua voluntate corrumpi.

R.

LXXXII. Recentiora meliora.

Fortior in fulua nouus est luctator arena,
Quam cui sunt tarda brachia fessa mora.
Integer est melior nitidis gladiator arenis,
Quam cui tela suo sanguine tincta rubent.

assurrexerat. Cuius rei præceptum habemus in Leuitico cap.19. *Coram cano capite consurge, & honora personam senis.* Detestandi sunt igitur irrisores, & contemptores senum, tanquam fatuorum, & inutilium, & reducendum in memoriam, quid pueris Helisæum subsannantibus euenerit. 4. Reg. 2.

———sed iam fælicior ætas

Terga dedit, tremulóque gradu venit ægra senectus. 14. Met.

Alia multa senectutis mala hoc vno, quod tremulo passu incedit, complectitur. Dicitur enim prouerbio, senectus ipsa morbus. Imminuuntur enim vires, & ægrescit valetudo, &, vt Iuuenalis ait, *circumsilit agmine facto Morborum omne genus.* Hinc versiculus.

φοβοῦ τὸ γῆρας, οὐ γὰρ ἔρχεται μόνον.

Metue senectam, non enim sola aduenit.

Antiphanes Comicus dixit esse βωμὸν καὶ ἐργαστήριον τῶν κακῶν aram, & officinam malorum omnium, quomodo alius λιμένα τῶν κακῶν portum malorum. Quo fit, vt cum diu viuere omnes optent, senescere tamen, & sentire illa mala minimè velint. Festiua descriptio senectutis cum vitiis eius est in Menechmis. Eam tibi dum recito, ausculta sodes. Loquitur senex.

Vt ætas mea est, & vt huic vsus facto est,
Gradum proferam, progredi properabo.
Sed id quam facile sit mihi, haud sum falsus.
Nam pernicitas deserit, consitus sum
Senectute, onustum gero corpus, vires
Reliquere: Vt ætas mala mala merx est ergo;
Nam res plurimas pessumas, cum aduenit, affert.
Quas si autumem omnes, nimis longus sermo sit.

———non omnia grandior ætas

Quæ fugiamus habet. 6. Met.

Etsi malis multis cumulatur senectus, iudicanturque miseri senes, habet tamen ætas illa nec pauca, nec modica bona, quibus glorietur, & commendetur. Habet inquam non fugienda modo, sed optanda, & complectenda quoque, Senecam audiamus, epistola 12. Complectamur illam (senectutem) & amemus: plena est voluptatis, si illa scias vti. Gratissima sunt poma cum fugiunt: pueritiæ maximus in exitu decor est: deditos vino potatio extrema delectat, illa quę mergit, quæ ebrietati summam manum imponit. Quod in se iucundissimum omnis voluptas habet, in finem sui differt. Iucundissima est ætas deuexa iam, non tamen præceps: & illam quoque in extrema tegula stantem, iudico habere suas voluptates: aut hoc ipsum succedit in locum voluptatum, nullius egere. Quam dulce est, cupiditates fugasse, ac reliquisse? &c. Democritus senectutem prudentiæ, & temperantiæ florem appellabat. Nec tam est iuxta finem vitæ, quam iuxta principium bene viuendi. Solis namque senibus concessum est (quod & Seneca tetigit) bene, & tranquille viuere, omni perturbatione vacantibus. Consilium senum est proprium, vt vires iuuenum. Athenis ex legibus Solonis in consultatione natu maximus dicebat primus sententiam: sunt enim illi plurimarum rerum vsu periti. Nestor apud Homerum quanquam armis tractandis ob affectam ætatem haud idoneus, prudentia, & consilio est vtilissimus, vt Agamemno summus exercitus Imp. non decem Aiaces, aut Diomedes, aut Idomeneos, sed decem Nestoras sibi ad Troiam expugnandam exoptet. 2. Iliad.

LXXXVI. Silentium.

Eximia est virtus præstare silentia rebus.

At contra grauis est culpa tacenda loqui. 2. Art.

Non de quouis silentio capiendum hoc, sed de illo, quod commissa sibi arcana, aut quod alioqui arcanum, & tacitum esse oportet, fideliter, ac prudenter celat, nec vel verbis, vel signo aliquo prodit, & effutit. Sunt, qui cum arcani quippiam alteri crediderint, eum rogant, & iurare cogunt, nemini dicturum. Atqui hoc ipso, se quippiam reprehensione dignum fecisse monent. Nam cur ab alio silentij fidem postulant, quam ipsimet sibi præstare noluerunt? Hinc Seneca, *alium silere quod voles, primus sile.* Apud Lacedæmonas ad conuiuia venientibus, natu maximus singulis fores ostendebat cum his verbis, per has nullus egrediatur sermo. Admonebat, ne quis, quod in conuiuio dictum esset inconsideratius, aut liberius, ad aures aliorum efferret. Cum nescio quis Demostheni oris graueolentiam obiiceret; quia, respondit, multa secreta in eo computruerunt. Hiero autem aiebat, arcana enuntiantes iniuriam facere illis etiam, quibus enuntiarent. Consueuimus enim odisse non eos solùm qui enuntiarunt; sed etiam quibus enuntiata sunt.

Quis minor eſt autem, quam tacuiſſe labor? 2. Am. 2.

Cum rectè loqui, & lingua non offendere laborioſum ſit, mirum eſt vel hinc hominibus non reddi facile ſilentium. Porrò ſilentium laudamus non illud, quod eſt mutorum ſimile. Nam nihil, aut nunquam loqui, laude caret, nec inde magis ſapientem quam ſtultum cognoſcas: ſed quod parcè, & rarò loquitur, & garrulitati è diametro opponitur; quod omni ſtatui, ætati, ſexui decorum eſt. Hoc à doctis, à ſanctis viris laudatum, & cultum eſt. Huic qui ſtudent, ſecum habitant, omnibus cari ſunt, perturbant neminem. Socrates diſcipulos admonebat, vt tria in omni vita præcipua haberent: in animo prudentiam, in vultu verecundiam, in lingua ſilentium. Et præceptum Iſocratis ad Demonicum eſt, duo loquendi tempora conſtituenda: alterum de rebus nobis planè cognitis: alterum de iis quæ neceſſario ſunt dicenda. In his ſolis, inquit, ſilentium antecellit oratio: in aliis verò tacere ſatius eſt, quam loqui.

LXXXVII. Similitudo ingeniorum, ac ſtudiorum.

Scilicet ingeniis aliqua eſt concordia iunctis,
Et ſeruat ſtudij fœdera quiſque ſui. 2. P. 5.

Mirificè gaudet natura humana ingenij, ſtudiorum, morum, artium, laborum, ætatis, ſexus, fortunæ, & cuiuſuis demum rei ſocietate, & ea plerumque amorem gignit; ſiquidem ſimilitudo mater eſt amicitiæ. Illuſtrat rem Ouidius exemplis agricolarum, militum, nautarum. Hi omnes ob ſtudij communionem inter ſe diligunt. Profert Plutarchus libello de diſcrimine adulatoris, & amici hoſce verſus, inſtituto perquam congruentes

Γέρων γέροντι γλῶτταν ἡδίστην ἔχει,
Παῖς παιδί, καὶ γυναικὶ πρόσφορον γυνή,
Νοσῶν τ' ἀνὴρ νοσοῦντι, καὶ δυσπραξίᾳ
Ληφθεὶς ἐπῳδός ἐστι τῷ πειρωμένῳ.
Seni ſenilis lingua iucundiſsima eſt,
Puerońq; puer, & mulier apta feminæ,
Ægrotus itidem ægroto, & in malis ſitus
Exercito malis placet, atque congruit.

Plura vide in Commentario noſtro. Quadrabit huc & illud Horatianum ep. 18. lib. 1.

Oderunt hilarem triſtes, triſtemq; iocoſi,
Sedatum celeres, agilem, gnauumq; remiſsi.

LXXXVIII. Somnus.

Stulte, quid eſt ſomnus, gelidæ niſi mortis imago?
Longa quieſcendi tempora fata dabunt. 2. Am. 9.

Somni regiam, & naturam pingit magis, quam deſcribit noſter Metamorph. 11. Somnum altiſſimum ſuauiſsimum eſſe norunt omnes, & teſtatur id Homerus, qui etiam morti ſimilem, & fratrem mortis, & mortem ſomnum ferreum appellat, vt obſeruauit Plutarch. in Conſolat. ad Apollon. Quod ait in pentametro de longa quiete mortuorum, non eſt inane. Corpora enim in ſepulchris requieſcere credebant. Cic. ex antiquo poëta 1. Tuſcul.

Neque ſepulchrum, quod recipiat, habeat, portum corporis,
Vbi remiſſa vita corpus requieſcat à malis.

Inde ſepulchra non ſolum monumenta, memoriæ, conditoria, ſed & requietoria in priſcis inſcriptionibus. Et inde mortuis benè precantes placidam quietem optabant. De quo dictum aliàs. Nos Chriſtiani idem cum facimus, longe aliam, & myſticam quietem precamur.

LXXXIX. Speculum.

Scilicet à ſpeculi ſumuntur imagine faſtus. 2. Am. 17.

Magnus ſpeculi vſus apud fæminas, eas præſertim, quæ ſe ſtudent videri mundiores, comptiores, pulchriores, in quo plurimum laborabant, & laborant, quæ vetitis amoribus ſeruiunt. Hinc illa ancilla blandiens dominæ ſuæ petenti ſpeculum, in Moſtellaria.

Mulier quæ ſe, ſuamq; ætatem ſpernit, ſpeculo ei vſus eſt,
Quid opus eſt ſpeculo tibi, quæ tute ſpeculo ſpeculum es maximum?

Consilium formæ non inscitè vocauit Martialis lib.9. quod ab eo eius componendæ, & excolenc quasi consilium petitur. De vsu naturali, & vtilitate speculi Seneca natural. Quæst. lib.1.cap.17. ita di serit. Quid sibi rerum natura voluit, quod cum vera corpora dedisset, etiam simulacra eorum aspi voluit? Non in hoc scilicet, vt ad speculum barbâ, faciemq; velleremus, aut vt faciem viri poliremu In nulla re illa negotium luxuriæ concessit, &c. Infrà. Inuenta sunt specula, vt homo ipse se noscere Multa ex hoc consecuta. Primò sui notitia, deinde & ad quædam consilium. Formosus, vt vitaret infa miam: deformis, vt sciret redimendum esse virtutibus, quidquid corpori deesset: iuuenis, vt flore æta tis admoneretur, illud tempus esse discendi, & fortia audendi: senex, vt indecora canis deponeret, de morte aliquid cogitaret. Ad hoc rerum natura facultatem nobis dedit, nosmetipsos videndi. Fon cuique perlucidus, aut læue saxum imaginem reddit, &c. deinceps docet quantum in speculis sum ptu, & luxuria processum sit.

XC. Spes, & fiducia.

Non omnes Fabios abstulit vna dies. 1.P.2

Historia Fabiorum, qui bello aduersus Veientes, quod sibi solis magnanimi viri pro republica depoposcerant, interierunt, nota est etiam ex 2. Fast. concluditur narratio his versibus ibidem.

Vna dies Fabios ad bellum miserat omnes,
Ad bellum missos perdidit vna dies.
Vt tamen Herculeæ superessent semina gentis:
Credibile est ipsos consuluisse deos.
Nam puer impubes, & adhuc non vtilis armis
Vnus de Fabia gente relictus erat.
Scilicet vt posses olim tu, Maxime, nasci:
Cui res cunctando restituenda foret.

Lege insuper Liuium lib.2. Vsus carminis erit prouerbialis, cum volemus significare, superesse adhuc hominem, quo spes nostræ nitantur, & qui perdita instaurare queat.

XCI. Studium, & voluptas cuique sua.

Scilicet est cupidus studiorum quisque suorum,
Tempus & assueta ponere in arte iuuat.
Saucius eiurat pugnam gladiator, & idem
Immemor antiqui vulneris arma capit.
Nil sibi cum pelagi dicit fore naufragus vndis,
Et ducit remos qua modo nauit aqua. 1.P.6.

Quamobrem non desinat carmina componere, cum iis sibimet plagam grandem dederit, rationem reddit, & se his similitudinibus contra calumniatorem defendit. Addit præterea, non habere se aliud quod agat, & otium ducere instar mortis. Cicero 5. de finibus, suo quisque studio maximè ducitur. Et Plaut. Sticho. *Sum rex regina placet, sua cuique sponso sponsa.* Tolle hanc delectationem cuiusque in arte, ac studio suo, perire necesse erit humanum genus. Dio Chrysost. orat.3. de regno, neminem ait adeo mollem, ac voluptuosum esse, quin delectetur sua propria actione, quamuis laboriosa. Minimè contristatur nauclerus laboribus in mari, minimè agricola operibus in agro, minimè venator in venatione. Tu adde similia, immo accipe similia ex dissertat.19. Max. Tyrij: Crotoniata oleastrum amat olympicum, nauali prælio Atheniensis delectatur, Spartiata pedestri, venatione Cres, Sybarita luxu, Thebanus tibiis afficitur, Ionicus choris, Mercator aurum, vinosus vinum, elegantiores homines amores, qui cantu delectatur cantum, dicendi studium orator sequitur.

XCII. Tempus fluit.

Labitur occultè, fallitq; volatilis ætas.
Et nihil est annis velocius. 10.Met.

Gaudebat quidem sapiens ille, se quotidie discentem aliquid senem fieri: sed se quotidie vno die euadere seniorem, hoc non sentiebat. Occultè crescit æuum nostrum, & effluxisse tempus deprehendimus, sicut in sole vmbram processisse: fluxum eius non animaduertimus. Partes temporis pro conuersione cæli, ac solis in annos, menses, dies, horas, momenta diuiduntur. Definitur à physicis

numerus

Hoc etiam sæuas paulatim mitigat iras,
Hoc minuit luctus, mœstáque corda leuat.
Cuncta potest igitur tacito pede lapsa vetustas,
Præterquam curas attenuare meas.

Ad vim temporis declarandam, noli plura requirere, & mirare poëtæ copiam quà rerum, et
quà verborum. Nam etsi eandem sententiam in aliis versibus repetit, vt de tauris aratoribus, & ec
fræna accipientibus, id tamen & aliis verbis, vt semper, & vberius facit. Quod in Arte dixerat duo
versibus, in Tristibus extulit quaternis. Ibi, *Interit assidua vomer aduncus humo.* Hîc, *Hoc tenuat dentem*
vomis sudetis aratri. Quod in posterioribus paucis. *Hoc rigidos silices, hoc adamanta domat,* id in prioribus t
disticho. *Quid magis est durum, &c.* In carminibus nihil est obscurum. *Per tempora labitur annus,* dixit
bull. & Horat. *Si mihi tarda fluunt, ingrataq; tempora.* ep. 1. lib. 1.

Scilicet exiguis prodest annosa vetustas,
Grandibus accedunt tempore damna malis. 5.T

Mala parua, & mediocria temporis processu minus ac minus angunt, & contristant: magn
ingentia magis atque magis. Amisit quispiam charam vxorem, dolet: sed eius dolori medebitur te
pus, ipsum mitigabit, & fugabit, præsertim si aliam breui duxerit. Malum est quidem; sed quanto r
ius, acerbum pati exilium, & tale omnino, quale suum cum graphicè describere solet Naso? Hunc
lorem, & animi ægritudinem longa dies etiam auget cum & corpus vexetur assiduissimè tot inco
modis, vt apud Scyllam, & Charybdim, atque adeo apud inferos, quàm eo loci esse malit, quod af
mat 5. Trist. eleg. 3.

XCIV. Terra.

Nec tellus eadem parit omnia: vitibus illa
Conuenit: hæc oleis; hîc bene farra virent. 1.Ar

Virgil. 1. Georg.

Et quid quæque ferat regio, & quid quæque recuset.
Hîc segetes, illic veniunt felicius vuæ:
Arborei fœtus alibi, atque iniussa virescunt
Gramina. Nonne vides croceos vt Tmolus odores,
India mittit ebur, molles sua thura Sabæi, &c.

Et rursum 2. *Nec vero terræ ferre omnes omnia possunt.* Locum Maronis haud dubium quin aspexerint Pl
nius lib. 18. cap. 18. vocans oraculum, & Columella præfat. Qui se in hac scientia perfectum volet pr
fiteri, explanatum habeat quid cuique plagæ conueniat, quid repugnet, &c. Ad eundem locum
Symbolis meis hæc monebam eos qui præsunt, ne eadem ab vnoquoque requirenda putarent: ne
idem cuilibet onus imponerent. Et magistros litterarum, ne similibus exercitationibus dissimilia i
genia excolerent, ne actum agere viderentur.

Magna parens terra est. 1.Me

Terra verè parens, & magna parens nostra est, siue amplitudinem, siue beneficentiam illius sp
ctemus. An non de limo terræ formati sumus? an non ab illa alimur, & sustentamur? an non mort
denique eius gremio suscipimur, & fouemur? Plura Deo volente alibi. De eius nutricatu venustè
15. Metam.

Prodiga diuitias, alimentaq; mitia tellus
Suggerit, atque epulas sine cæde, & sanguine præbet.

XCV. Timor.

Vires subtrahit ipse timor. ep. 14

Sic 6. Fast. *Abstulerat vires corporis ipse timor.* De timore repentino hæc dicuntur, quo animus, etia
sapientis, rei alicuius horribilis repentino obiectu percellitur, & gelidus per ossa tremor currit, t
tumque corpus languescit, deartuatur, ac deficit, & vox faucibus hæret, & calore, ac sanguine in int
ma refugientibus, interdum aluus soluitur. Iuuenal. *Soluunt tibi cornua ventrem Cum lituis audita.* De il
altero, puta vt est habitus, seu ex habitu nonnunquam proficiscitur, disputant philosophi. Cic. 4. T
scul. Metum ponit genus, cui pigritiam, pudorem, terrorem, timorem, pauorem, exanimatione
conturbationem, formidinem tanquam species subiicit.

Minuit vindicta dolorem. 1. Am. 7

Capiunt quoddam solatium doloris sui, qui ob acceptum ab altero detrimentum, & iniuriam aut par, aut prope par, aut saltem quippiam mali possunt remetiri, & se quoquo modo vlcisci. Pub Syrus. *Laeso doloris remedium inimici dolor.* Obiicit hoc apud Senecam iratus, & se vlcisci cupiens. At enim habet aliquam voluptatem inquit, & dulce est dolorem reddere. Vide quid respondeat philosophus cap. 32. Nobile, & imitatione dignissimum exemplum Aristidis, qui cum iniustè damnatus abiret in exilium, sublatis manibus precatus est deos, sic prosperarent res Atheniensium, vt illis Aristides nunquam in mentem veniret.

XCIX. Vinum.

Vina parant animos Veneri. 2. Rem

Quid aliud Apostolus ad Ephes. 5? *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria.* Euripides.

οἴνου δὲ μὴ παρόντος οὐκ ἔστιν κύπρις.

Adesse Cypris non potest, vinum vnde abest.

Et Terent. quomodo sine Cerere, hoc est, exquisitioribus epulis: sic sine Baccho, hoc est, liberaliori potu vini frigere Venerem ait. Quamobrem qui se sacris illius deae addixerunt, ne his fomentis, & irritamentis destituantur prouidere solent. In 1. Artis, vbi de vino agitur.

Illic saepe animos iuuenum rapuere puellae,

Et Venus in vinis ignis in igne fuit.

Argutè, ignis in igne. Nam vinum calefacit, & ardor ille Venereus à poëtis vocatur ignis, depascens scilicet omnem animi pulcritudinem, & illius ignis qui nullis saeculis extinguetur, quoddam prooemium, seu initiamentum.

Vina parant animos, faciuntque caloribus aptos:
Cura fugit, multo diluiturque mero.
Tunc veniunt risus: tunc pauper cornua sumit:
Tunc dolor, & cura, rugaque frontis abit.
Tunc aperit mentes aeuo rarissima nostro
Simplicitas, artes excutiente deo. 1. Art.

Effectus vini sunt audacia, curarum depulsio, hilaritas, proteruia, futilitas, seu tacendorum stulta enuntiatio. Animi numero multitudinis sunt spiritus, ferocitas, & superbia. Eos vinum excitat, quod nemo nostrum non animaduertit saepius. Inde & feruores illi ad quoduis audendum, ac patrandum; & omnis timoris vacuitas. Curas sibi mero consopiri, & inde se furere, cachinnari, cantare, & saltare fatetur Anacreon. De curis Horat. epist. 5. lib. 1. *Sollicitis animis onus eximit.* Et Ode 7. lib. 1. *nunc vino pellite curas.* Et ode 18. eiusdem. *neque mordaces Diffugiunt aliter sollicitudines.* De pauperum cornibus, vbi temulenti fuerint, Ode 21. lib. 3. Ibidem, quod ad postremos versus attinet,

Tu lene tormentum ingenio admoues
Plerumque duro: tu sapientium
Curas, & arcanum iocoso
Consilium retegis Lyaeo.

Vide adagium, In vino veritas. Xenophon in Conuiuio: Vinum animos rigans, tristitias ac dolores vt mandragoras sopit, & hilaritatem sicut oleum flammam excitat. Ibidem comparatio cum plantis, quae vehementi, & multo imbre deprimuntur, modico eriguntur, & crescunt.

Nox, & amor, vinumque nihil moderabile suadent.
Illa pudore vacat: Liber, amorque metu. 1. Am. 6.

Clauus, & gubernaculum quo vtuntur, & sese regunt, sibique moderantur sobrij, est ratio, quae immodica vini potatione obruitur. Idcirco dicitur vinum carere clauo. Vnde efficitur, vt ebrius nihil prouidè, & consultò vel faciat, vel dicat. Isocrat. ad Demon. Cum enim vino mens corrupta fuerit, idem ei quod curribus vsu venit, è quibus aurigae sunt excussi. Nam vt hi temere feruntur, carentes gubernatoribus: sic animus in multa delicta impellitur, mente submersa. De nocte & amore, quae perinde duces ad impudentiam, & audaciam sunt, nihil hoc loco dicendum.

C. Virtus.

Sed tendit in ardua virtus. 2.P.2.

Vitium in procliui est, contrà virtus in arduo. Ad illud delabimur: ad hanc ascendimus: illi frænis, huic calcaribus opus est. Ac proinde improbum esse quam probum, multo est facilius. Solet cum hac de re sermo est, de difficultate, inquam, quæ suscipienda in comparanda virtute, laudari illud Hesiodi. τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν deos virtuti sudores, & labores proposuisse, eoque longam, & arduam viam perducere. Greg. Nazianzen. in Apologet. Res quædam ad imitandum prona, & expedita est improbitas, nec quicquam tam facile, quam malum fieri, etiamsi nemò ducem se nobis ad vitium præbeat. Rara autem, & ardua est virtutis adeptio, quamlibet etiam multa sint, quæ nos ad eam trahant, & inuitent. Ad hunc ascensum altum, atque iter arduum accommodat Seneca lib. de prouidentia versus Ouidij ex 2. Metamorph. vbi Phœbus Phaëthonti aurigaturo præcepta dat.

Ardua prima via est, & qua vix mane recentes
Enituntur equi: medio est altissima cælo.

Etiam de vita beata cap. 20. cum Hesiodo sentit. Idem tamen 2. de ira cap. 13. hanc ipsam Hesiodi sententiam reprehendens, virtutem facilem, contra verò vitium laboriosum esse contendit. Sic enim ait. Sanabilibus ægrotamus malis: ipsaque nos in rectum genitos natura, si emendari velimus, iuuat. Nec, vt quibusdam dictum est, arduum in virtutes, & asperum iter est: plano adeuntur. Non vanæ vobis auctor rei venio. Facilis ad beatam vitam via: inite modo bonis auspiciis, ipsisque diis bene iuuantibus. Multo difficilius est facere ista quæ facitis. Quid enim quiete otiosius animi? quid ira laboriosius? quid clementia remissius? quid crudelitate negotiosius? Vacat pudicitia, libido occupatissima est. Omnium deniq; virtutū tutela facilior est: vitia magno coluntur. Quid ergo? an more oratorum idem modò probat, modò improbat? Vide H. Steph. de Criticis pag. 264. Appone etiam huic titulo istunc versum, *Esse bonum facile est, vbi quod vetat esse, remotum est.*

Inuia virtuti nulla est via. Metam.

Haud satis memini, quoto libro Metamorph. istanc gnomen legerim si modo ibi legi. Perrumpit, ac peruincit omnia virtus, quia generosa, imperterrita, & inuicta est. De illa vere Cic. pro Sextio, in tempestate sæua quieta est, & lucet in tenebris, & pulsa loco manet tamen, atque hæret in patria, splendetque per se semper, nec alienis sordibus vnquam obsolescit.

Et mala sunt vicina bonis: errore sub illo
Pro vitio virtus crimina sæpe tulit. 1.Rem.

AEquè in tota vita nostra, vt in carmine componendo, verum est, quod ad Pisones ait Horat. *Decipimur specie recti.* In vitiis autem, & virtutibus discernendis, & illis reiiciendis, his amplectendis, parum sæpe videmus. Iuuenal. sat. 14. *Fallit enim vitium specie virtutis & vmbra,* vt quidam dixit. Auaritia videri vult parsimonia, crudelitas iustitia, inuidia zelus, profusio liberalitas, crudelitas seueritas, segnitia facilitas, temeritas fortitudo, superstitio pietas, calliditas prudentia, pertinacia constantia, &c. Fabius lib. 2. cap. 12. Est virtutum vitiorumque vicinia quædam, qua maledicus pro libero, temerarius pro forti, effusus pro copioso accipitur. Hinc non rarò crimen pro vitio tulit virtus, id est, nomē suum vitio commodare, & quod illi debebatur dedecus, ipsa subire coacta est.

Est virtus placitis abstinuisse bonis. ep.16.

Huc mihi peridonium videtur quod est in Trinummo, vbi Philto senex filium adolescentem salutariter admonet. Nam inter cætera sic ait.

Si animus hominem perculit, actum est, animo seruiuit, non sibi.
Si ipse animum perculit, dum viuit victor victorum cluet.
Tu si animum vicisti, potius quam animus te, est quod gaudeas.
Nimio satius est vt opus est te ita esse, quam vt animo lubet.
Qui animum vincunt, quam quos animus, semper probiores cluent.

Vides quam pulchre, & latè explicet Comicus, quod noster tribus verbis complexus est. Perpetuum bellum indicendum cupiditatibus, si velimus in numerum bonorum adscribi, & audire quid virtus exigat, non quid voluptas suadeat, quæ longè alia via incedit.

* * *

CI. Virtus in aduersis.

Quæ latet, inq; bonis cessat non cognita rebus,
Apparet virtus, arguiturq; malis. 4.T.3

Hoc exemplo Hectoris probat, qui in illa decennali obsidione Ilij, per publica mala ad gloriā sibi iter fecit. Et Tiphys rectoris primæ nauis, Argus inquam, cui negotium fuit cum fluctibus, & il eius peritia, virtusque perspecta est. Et Phœbi, cuius nulla apparebit medendi scientia, si nulli fir morbi. Huc repone quæ sunt eleg. 6. lib. 5. cum exemplis Penelopes, Euadnes, Alcestidis, Laodami quæ singulæ in maritorum calamitatibus eximia constantiæ, & amoris coniugalis documenta pra buerunt.

Scilicet aduersis probitas exercita rebus
Tristi materiam tempore laudis habet.
Si nihil infesti durus vidisset Vlysses,
Penelope fœlix, sed sine laude foret, &c.

CII. Vita priuata, & obscura.

Crede mihi, bene qui latuit, bene vixit, & intra
Fortunam debet quisq; manere suam.
Viue sine inuidia, mollesq; inglorius annos
Exige, & amicitias tu tibi iunge pares. 3.T.4

Potentum, illustrium, opulentorum, ac diuitum vita angoribus scatet, curis, negotiis, periculis timoribus, &c. abundat: mediocrium, ac priuatorum ab his omnibus libera est, & eo quod habe quietè, ac securè perfruitur. Et dum eminere non laborat, infestam tantummodo eminentibus inui diam effugit. In amicitiis quoque imparibus non inuenitur illa, quam summa studiorum, volunta tumque consensio gignit voluptas: & potentioribus præstanda sunt quæ nolles. Indigna digna ha benda sunt, quæ illi faciunt. Cum autem tria sint vitæ genera Plutarcho de educand. lib. & Senecæ de otio sapientis, actiua, contemplatiua, voluptaria, & extrema sit bestiarum potius, videndum, ad vtrū genus priorum hæc vita priuata, & obscura magis pertineat: magis, inquam, nam & contemplatio si ne actione sterilis; & actio absque contemplatione impolita, & cæcutiens est, &c.

CIII. Voluntas bona, & pia.

Vt desint vires, tamen est laudanda voluntas,
Hac ego contentos auguror esse deos. 3.P4

Si pro facto reputatur voluntas, vbi deest facultas in malis, cur non idem fiat in bonis? Si puta tur læsisse qui voluit lædere, at non potuit: cur non eo loco nobis sit, qui prodesse voluit, nec potuit, quo is qui re ipsa profuit? quandoquidem, vt ait Seneca, voluntas apud nos ponit officium, & omnii voluntate pensantur? Præterea, cum deus ipse voluntate sit contentus, & hostiam paruam à paupere æque libenter accipiat, vt magnam à diuite, cur homines contenti non simus? Augustin. Nihil omni no tam facile est bonæ voluntati, quam ipsa sibi, & hoc sufficit deo. Itaq; & illa 4. de Ponto, eleg. 8. re cte, atque etiam Christianè dicta sunt.

Sed qui, quam potuit, dat maxima, gratus abunde est,
Et finem pietas contigit illa suum.
Nec quæ de parua pauper diis libat acerra,
Thura minus grandi quam data lance, valent.
Agnaq; tam lactens, quam gramine pasta Falisco
Victima Tarpeios inficit icta focos,

Adde his Plin. in præfat. Verùm & diis lacte rustici, multæque gentes supplicant: & mola tantùm salsa litant, qui thura non habent: nec vlli fuit vitio deos colere quoquo modo posset.

Parua petunt manes, pietas pro diuite grata est
Munere. 3.F

Hoc versu nostri homines ad impertiendam egentibus eleemosynam, & preces, pro defunctorum animis expiandis deo adhibendas non inscitè vtuntur.

est,quando,quantum,qua ratione,quo fine,qua de caussa. Ipsemet poëta longiuscula inductione ctum hoc confirmat.

———moderatius opta,

Et voti,quaeso,contrahe vela tui. 1.P.

In optationibus primum praeceptum est,ne optemus quae fieri non possunt,id enim stultum e Alterum,vt optemus quae facile possunt. Nam quod valde difficulter potest,id perinde habetur,a non posit fieri. Tertium,vt modum in optando teneamus:qui etiam secundo,& primo continet Nec enim moderatè optat,qui difficillima & impossibilia optat,& vela nimium pandit. Verum nimuero horum nullum vulgò seruatur. Vetat item Horatius Ode 16.lib.2.cum simus aeui breuis, βραχύβιοι, & iuxta Homerum μινυνθάδιοι, nos multa iaculari, id est, multa nobis proponere & optare, tanquam ad scopum iaculando petere,ac destinare.

Ostendi solem postulat ille sibi. 2.T.

Vel puer dicat,prouerbio,etiam illis temporibus visitato vti voluisse. Locus erit,cum quis re euidentissimam,ac manifestissimam sibi probari,& confirmari postulabit. Idem olet quod est L finib.si ea quae dixi sole ipso illustriora,& clariora sunt. Et similia.

Laudamus veteres,sed nostris vtimur annis. 1.

Vetustiora saecula fuisse integriora,& incorruptiora,quam haec recentiora,& propensius nu prolabi homines in flagitia,scelera,& impietates,nemo dubitat,cui non prorsus ignota est antiqu tas,Christiana potissimum. Senecam veteres Romanorum annos commendantem vide. Consolat Heluiam,cap.10. Scilicet maiores nostri,quorum virtus etiam nunc vitia nostra sustentat,& quae quuntur. Iam cum priscos mores libenter commendemus,ad eorum tamen exemplum nostros n dirigimus:& quod in maioribus nostris praedicamus,idipsum esse nos non delectat. Laudamus e rum religionem,& sanctimoniam,ipsi religionem parum colimus. Commendamus eorum abs nentiam,ipsi propemodum ex rapto viuimus. Efferimus eorum moderationem,ipsi omnes mod stiae fines egredimur. Idem de caeteris dicendum puta. Xenophon de dict.& fact. Socrat.lib.4. ... λέγοντες πολλά, ἄδικα ποιοῦ. Multi quidem iusta dicunt,sed iniusta faciunt.

Quae minus apparent retia vitat auis. 2.Rem

Ab occultioribus insidiis cauendum studiosius. Praestat interdum tuta timere, quam securu esse. Meminerimus item illius Virgilij. *Frigidus,ô pueri fugite hinc,latet anguis in herba.* Eclog.3.

Quid timeam incertum est,timeo tamen omnia demens,

Et patet in curas area lata meas. ep.I

Penelopes sunt,de absente adhuc Vlysse suo dies, noctesque sollicitae, vt probam, ac fidam vxorem decebat. Vsurpabunt idem de se nimium in aliqua re timidi,& solliciti:qui,si interrogentur quid timeant,non satis possint mentem suam explicare:sed hoc tantum habeant dicere,se timere.

Rudis,indigestaq; moles. I.Metam

De chao dictum,quod eodem libro describitur. Schema prouerbiale in aedificium male compositum,nec proportionibus respondens: aut in quempiam vasto, & gigantaeo corpore, qualis Polyphemus,& in regum historia Goliath.

Et quis ad haec istinc crederet esse viam? 2.F

A lasciuis ad grauium rerum tractationem se conuerterat Naso: & quo carmine vsus erat in le uibus ac nugatoriis, eodem scribere Fastos instituerat. Quis ergo inde huc eum migraturum puta set? Magnam, & in dissimilia, atque adeo à peioribus in meliora mutationem his verbis adagij vi poterimus exprimere,vt Pauli ex lupo in agnum,ex persecutore in Apostolum. Dauidis ex pastore i generum regis,& in regem. Augustin.in Psalm.36.de Cruce. Cum sub antiquis scelerati crucifigeren tur,modò nullus crucifigitur:honorata est,& finita est. Finita est in poena,manet in gloria. A locis su pliciorum fecit transitum ad frontes imperatorum.

Impia sub dulci melle venena latent. I.Am.8

Sub blanditiis,potissimùm amatoriis,& muliebribus, quae sunt instar mellis dulces,latet ven num,& exitium. Recordare quod seu legisti, seu audiuisti ex Prouerb.cap.5. *Fauus distillans labia m tricis,& nitidius oleo guttur eius: nouissima autem illius amara quasi absinthium,& acuta quasi gladius biceps.* Sunt alia verba dulcia,sub quibus latet omnis faelicitas,& salus. De his idem rex cap.16. *fauus mellis verba co posita:dulcedo animae,& sanitas ossium.* Quae mihi videntur de quadam diuina eloquentia prolata.

In flammam flammas, in mare fundis aquas. 2.Am.2

De labore casso,& superuacaneo,vt illud, *in syluam ne ligna feras.* Horat. sat.10.lib.1.

Vlmus amat vitem: vitis non deserit vlmum. 2. Am. 16.

Vites dicuntur maritari, cum populis, aut vlmis tanquam pedamentis adiungũtur, quæ & ipsæ maritantur Horat. Ode 5. lib. 4. *Et vitem viduas ducit ad arbores.* Epod. 2.

Ergo aut adulta vitium propagine
Altas maritat populos.

Et venustissimè Catull. in carmine nuptiali.

Vt vidua in nudo vitis quæ nascitur arvo,
Nunquam se extollit, nunquam mitem educat vuam, &c.
At si forte eadem est vlmo coniuncta marito, &c.

Valebit in coniunctissimam societatem, & concordissimum matrimonium versiculus propositus.

Cui peccare licet, peccat minus: ipsa potestas
Semina nequitiæ languidiora facit. 3. Am. 4.

Verum hoc in hominibus liberaliore natura præditis. Veruntamē non in quouis peccato danda est licentia, si tamen in vllo danda est. *Dum tempus ad eam rem tulit,* inquit Simo in Andria de filio Pamphilo, *sivi animum vt expleret suum. Nunc hic dies aliam vitam, alios mores postulat.* Et tamen bonus ille adolescens à Glycerio auelli amplius non potuit. Vide titulum Obsequium, & indulgentia.

Spectatum veniunt, veniunt spectentur vt ipsæ.
Ille locus casti damna pudoris habet. 1. Art.

Aduersus spectacula theatralia disseruimus nonnulla in Commentar. sub extremum secundum Tristium, & poëta ibidem satis illa damna pudoris exponit. Amatoribus eò venire, & venaturam facere, suadet idem alibi, doctor egregius.

Esse solent magno damna minora bono. 2. Rem.

Sapiens non recusat damnum minus, quò effugiat maius: scit enim semper ex duobus malis eligendum minus. Quin etiam interdum paruis malis, & incommodis perferendis ingentia bona comparantur. Christiani quidem qui relinquunt patrem, aut matrem, &c. centuplum accipient, & vitam æternam possidebunt. Huc etiam reuocandum illud, *Differ, habent paruæ commoda magna moræ.*

Inque suo noster puluere currat equus. 2. F.

Pergamus in nostro instituto. Translatio à decursionibus equestribus in ludis circensibus, aut olympicis.

Gaudia principium nostri sunt sæpe doloris. 7. Metam.

Extrema gaudij sæpe luctus occupat. Prouerb. 14. Noster eodem libro. *vsque adeo nulla est sincera voluptas, Sollicitumque aliquid lætis interuenit.* Lucret. lib. 4. *medio de fonte leporum Surgit amari aliquid, quod in ipsis floribus angat.* Exemplum habes in Daniele de rege Balthasare. Aliquando ipso nuptiarum die sponsi interierunt.

Tarda solet magnis rebus inesse fides. ep. 16.

Quoniam res magnæ, inusitatæ, admirabiles, diuinæ rarò accidunt. Quod autem rarò accidit, habet dubitationem: sicut vicissim quod sæpius, facilem adipiscitur fidem. Hoc in mysteriis, & historiis religionis Christianæ compertum est verissimum, ad quam multis, & singularibus miraculis adducere homines necesse fuit.

In caussa facili cuiuis licet esse diserto,
Et minimæ vires frangere quassa valent. 3. T. 11.

Vnumquemque in eo quod sciret, satis esse eloquentem affirmauit Socrates. vt est in 1. de Orat. At Cicero pro P. Quintio veretur, vt possit esse disertus in caussa difficili. Verba eius hæc sunt. Et ad me ventum est, qui, vt summa haberem cætera, temporis quidem certe vix satis habui, vt rem tantam, tot controuersiis implicatam possem cognoscere. Ita, quod mihi consueuit in cæteris caussis esse adiumento, id quoque in hac caussa deficit, &c. Quemadmodum igitur caussa non difficilis non eget magno, & exercitato oratore: sic res inualidæ vt frangantur, destruantur, dissipentur non magnis opus habent viribus.

Fraude perit virtus. 2. F.

Fabij trecenti à Veientibus, contra quos bellum soli concessu Patrum susceperant, circumuenti occubuerunt ad vnum omnes. Lege Liuium lib. 2. Vsurpabis, cum alicuius prudentiam alterius vafritie, & versutia, simplicitatem dolo, candorem simulatione superatum indicare voles. Item cum alicuius virtuti magicis artibus impedimentum obiectum.

horribilia, aut memorabilia. Personæ viri magni, principes, reges, imperatores. Verba sublimia, grandia, sonantia, minimè communia: Vnde tragicè loqui. Affectus qui πάθη appellantur, grauiores illi, & vehementiores. Finis mœstus, ac funestus. Denique quam graue poëmatis genus sit tragœdia, etiam ipsa σωματοποίησις eius festiuissima, & habitus, sicut & Elegiæ, ipso vestibulo tertij Amor. quo Xenophontem 2. ἀπομνημονευμ. Virtutem & Voluptatem cum Hercule in biuio describentem imitari voluit, vt existimo, expresius demonstrat. Versus hi sunt.

Venit & ingenti violenta Tragœdia passu,
Fronte coma torua: palla iacebat humi.
Læua manus sceptrum latè regale tenebat:
Lydius apta pedum vincla cothurnus erat.

An hæc non est pictura loquens? De laudibus tragœdiæ Athenæus lib. 6. cap. 1.

Res immoderata cupido est. 1. P. 15.

Cupido est cupiditas, quæ vox nonnunquam simpliciter, & sine attributo in vitio ponitur, pro illa culpa scilicet in cupiendo, cum aut cupimus quod non debemus, aut plusquam debemus. Vt cum Cicero ait, frangere cupiditates, domitas habere libidines. Interdum effertur cum epithetis, quibus eius vitiositas indicatur. Et cum idem 1. de Inuent. dicit, cæca, & dominatrix animi cupiditas. Et 1. de Orat. indomitæ, atque effrenatæ animi cupiditates. In bonis rebus similiter, non sine tacita quadam reprehensione. Vt cum quempiam teneri dicimus incredibili, insatiabili, immensa cupiditate discendi, pugnandi, &c. item laudis, gloriæ, &c. quidquid enim nimium est, à vitio non abest. Hæc omnia tu de verbo *cupido* æquè dicta putato.

Quod finxit, quisque tuetur opus. 4. P. 1.

Operisque sui concepit amorem, inquit de Pygmalione quodam, qui statuam ex ebore finxerat, Metamorph. 10. Quod tu de quolibet propemodum artifice liberali dixeris. Vt nosmet, ita nostra propter nosmet (sumus enim natura φίλαυτοι) aut lædi, aut reprehendi, aut paruipendi satis ægre sustinemus. Sicut contra ad aliorum opera eleuanda, & ad laudem alienam minuendam minimè tardi inuenimur.

Quam miser est, qui fert asperiora fide? 4. P. 10.

Aspera perpeti miserum est. Sed incredibiliter misera, hoc demum miserrimum. Pertulerunt sancti Martyres maiora fide: nec tamen miserrimi, sed beatissimi fuerunt, propter cæleste præmium, cuius magnitudinem nec vox, nec cogitatio humana assequi potest. D. Gregorius Magnus homilia quadam. Homines quidam huius sæculi infæliciter fælices sunt: sancti autem martyres fæliciter infælices fuerunt.

Cum sua plus iusto carmina quisque probet. 3. P. 9.

Iam dictum, vnumquemque tueri opus quod finxit. Sed est nescio quomodo poëtis hoc insitum, vt nimis bene sentiant de suis fœtibus, & eos tanquam simiæ catulos suos vehementer & amplectantur, & exosculentur. Quia nimirum, vt est in eadem elegia, librorum, & carminum suorum delicta non vident. τυφλοῦται γὰρ ὁ φιλῶν περὶ τὸ φιλούμενον, vt ait Plato 5. de legib. amantium cæca iudicia. Tetigit hoc vitium Horat. ad Pisones.

Quintilio si quid recitares, corrige sodes
Hoc aiebat, & hoc, &c. Melius te posse negares,
Nullum vltra verbum, aut operam sumebat inanem,
Quin sine riuali teque, & tua solus amares.

Scribentem iuuat ipse fauor, minuitque laborem. 3. P. 9.

Atque hinc fauorem quærunt principio poëmatum suorum, vt Ouid. in Fast. Germanici.

Annue conanti per laudes ire tuorum:
Deque meo pauidos excute corde metus.
Da mihi te placidum: dederis in carmina vires.
Ingenium vultu statque caditque tuo.

Minuit laborem, quia tantum quantus est sentiri non finit, & velut in æstu ambulantes anhelantesque aurorum leni afflatu recreat. Et quemadmodum hunc minuit, eo modo quo diximus: ita diligētiam auget, cum scriptores, ac poëtæ inprimis, iis, quibus se placituros sciunt, aut confidunt, conantur placere magis, quod animi est ingenui. Petunt hunc fauorem etiam in prologis Comici. In Andria. *Fauete, adeste æquo animo, & rem cognoscite.* Et Adelph. *facite, æquanimitas Poëtæ ad scribendum augeat industriam.* Sic Plaut. Asin. Casina, Menæchmis, &c.

Res timida est omnis miser. 2. P. 7.

Qui sunt qui non timent? qui vel auctoritate, vel gratia, vel pecunia, vel amicitia, vel aliis rebus valent multum, & iis fidere possunt, atque idcirco fælices sunt. Qui aliquo horum suis locis, & temporibus

IN LIBROS TRISTIVM, ET DE PONTO COMMENTARIORVM INDEX.

A.

B.

C.

L.

Q.

R.

S.

T.

Errata quædam prioribus ante Indicem annotatis adiungenda.

*1114.*TROEZEN.*1122.4.cur.1128.a.*FEROX.*1134.b.8.Vtinam.1140.b.9.qua.1141.a.1.Tuticanus,intellige ultima longa. & iterum* Tuticanus, *penultima breui, notis enim consuetis signari, vt arbitror non potuerunt. 1151.b. Vide.1164.16.Quæque.1116.b.12. id eo, disiunctim lege.*

